FRANCISCI

PICCOLOMINEI

SENENSIS,

IN ACADEMIA PATAVINA

PHILOSOPHI PRIMI.

Librorum ad Scientiam de Natura attinentium.

PARS QVARTA.

In qua Meteorologica explicantur, & connexa cum eis.

Ad Sereniſ. ALPHONSVM II. Ferrarię Ducem Principem Heroicum.

CVM PRIVILEGIIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

VENETIIS, Apud Hæredes Franciſci de Franciſcis. M D C.

SERENISISSIMO
ALPHONSO II.
FERRARIAE DVCI
PRINCIPI HEROICO
DOMINO COLENDISS.

Franciſcus Piccolomineus perennem precatur felicitatem.

QVEMADMODVM communi populorum opinioni apprimè aduerſum, ita veritati ſummopere conſentaneum iudicaui ſemper, conſtanterque cenſui, vniuerſam hominis perfectionem, rectamque conſtitutionem in legitima eius, liberaque ſeruitute eſſe collocatam, & iure optimo profectò, nam ſeruitus ſeruientium animos conuertit ad ſupera, cum imperium vice verſa eos deflectat ad infera, hinc populos tunc rectè inſtitutos iudicamus, dum ſeruando Leges ſui legitimi Principis, ei libenter famulantur, & ſeruiunt; & quid dico de Populis? cum ipſi quoque Principes, eorum curæ deſtinati eatenus, præſertim cęteris præſtent, quatenus eminentius, & proximius inſeruiunt Principi vniuerſi, eiuſque mandata, iura, & leges ſeruant, à quibus dum recedunt, in tyrannidem, & deterrimam feritatem dilabuntur, ſolus Deus ille eſt, qui cum ex alio non pendeat, ſed ex ſe ſit ipſum bonum, ipſaque perfectio, ſuperiore Domino non eget, cui ſeruiendo perficiatur; Propterea ego Principes omnes, virtute regia inſignes, vt Dei eminentiores miniſtros, & tanquam proximos Deos, ſummopere ſemper ſum veneratus & colui, & te præſertim (HEROICE PRINCEPS) quem iam diu & Regiæ familiæ lumine, & propriarum virtutum ſplendore, tanquam proximum ſydus fulgere inſpexi, vni-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

vniuerſamque Europam ſplendidiſſimè illuſtrare, nam Dei Leges conſtantiſſimè ſeruans, Populos tuæ ſerenitati libere creditos, eximia tranquillitate, miraque eorundem incolumitate feliciſſime regis; Propterea mirum non eſt ſi ab eis tam intimè diligaris, quod ſi liceret oculis corporis eorum corda intueri, in ſingulis Arma, imagines, egregiaq; facinora Ateſtinorum Principum, & tui præſertim exactiſſimè impreſſa inſpicerentur, ob quæ ego iam ante multos annos me totum tibi deuoui, & per Ferrariam, Vrbem celeberrimam tranſiens, Sublimitatem tuam eximia humilitate, & reuerentia ſalutare fui auſus, à qua ſupra merita mea humaniſſimè ſemper exceptus fui. Auxit autem & amplificauit hanc meam erga tuam dignitatem propenſionem. Perilluſtris Antonius Montecatinus vir Sapientia, Prudentia, & probitate inſignis, quem ego multi facio, & tanquam meipſum diligo, hic cum tuæ Amplitudini honorificentiſſimè, & conſtantiſſimè inſeruiat, me quoq; cum eo iunctum ad id ipſum, vt mihi liceret, efficiendum direxit, & induxit; propterea iam diu optaui ſigno aliquo (vt mihi liceret) conſpicuo, hanc meam animi conſtitutionem, conſpicuam reddere, & cum potior mihi modo non ſe offerat occaſio, hos de rebus ſublimibus Libros, deſiderio tuæ Sublimitatis flagrantiſſimo animo tuo ſublimi & heroico dico, & appendo. Diu felix viue, & vale.
Patauij kl. Ianuarij M D XCVII.

INDEX PRINCIPALIVM CAPITVM HVIVS LIBRI

METEORVM.

INſtitutum Autoris.	Cap. 1.	fol. 1.
Dubia attinentia ad ſubiectum.	Cap. 2.	fol. 2.
Ordo conſiderationis Meteorum.	Cap. 3.	fol. eo.
Ordo partium uniuerſi orbis.	Cap. 4.	fol. 3.
De duplici halituum genere, & communibus cauſis Meteorum.	Cap. 5.	fol. 4.
Diuiſio Meteorum, ac eorum in ordinem diſtributio.	Cap. 6.	fol. 5.
De incenſionibus nonnullis, in ſublimi apparentibus.	Cap. 7.	fol. 6.
De cometis.	Cap. 8.	fol. eo.
De uia Lactea.	Cap. 9.	fol. 7.
De uarijs figuris, in aere ſublimi apparentibus.	Cap. 10.	fol. 8.
De Pluuia, & Niue.	Cap. 11.	fol. eo.
De Grandine.	Cap. 12.	fol. 9.
De Pruina, Rore, & Glacie.	Cap. 13.	fol. 10.
De Manna, Melle, Ladano, & Nebulis.	Cap. 14.	fol. eo.
De nonnullis, quæ in aere non ſine inſigni admiratione, genita leguntur.	Cap. 15.	fol. 11.
De fluminibus.	Cap. 16.	fol. eo.
De permutatione partium terræ, & fluxus fluuiorum.	Cap. 17.	fol. 12.
De Mari, & attinentibus ad illud.	Cap. 18.	fol. 13.
De Motibus Maris.	Cap. 19.	fol. 14.
De fluxu, & æſtu Maris.	Cap. 20.	fol. eo.
De Ventis quid ſint.	Cap. 21.	fol. 15.
A quo moueantur uenti.	Cap. 22.	fol. 16.
De numero Ventorum.	Cap. 23.	fol. 17.
De Turbine, & Procella.	Cap. 24.	fol. 19.
De Terremotu.	Cap. 25.	fol. eo.
Quomodo ſpiritus in cauitatibus terræ inueniuntur, a quo moueuntur, & quot modis terram concutiunt.	Cap. 26.	fol. 20.
De Tonitruo, Coruſcatione, & Fulmine.	Cap. 27.	fol. 21.
De Iride, Halo, ſiue area, ſiue corona, de Parelijs, ſiue geminato Sole, & virgis.	Cap. 28.	fol. 22.
Afferuntur cauſæ dictorum de Iride, & annexis.	Cap. 29.	fol. 23.
De Metallis, & Foſſilibus.	Cap. 30.	fol. 25.
Sententia Platonis, cum ea Ariſtotelis comparatur.	Cap. 31.	fol. 26.

Libri de generatione Mixtorum.

PRoponitur agendum de generatione mixtorum, & referuntur varij gradus conſiderationis, & generationis.	Cap. 1.	fol. 27.
De connexione quarti libri Meteorum cum antecedentibus.	Cap. 2.	fol. 28.
Definitio ſimplicis generationis.	Cap. 3.	fol. eo.
Explicatio partium traditæ definitionis.	Cap. 4.	fol. 29.
Diluitur dubia quatuor ad explicatam definitionẽ pertinentia.	Cap. 5.	fol. eo.

Quomodo frigus ad opera naturæ concurrat. Cap. 6. fol. 30.
Explicatur propoſita dubitatio de frigore. Cap. 7. fol. 31.
An mixtum omne ex parte qualitatis dominantis ſit calidum. Cap. 8. fol. eo.
Reſolutio propoſitæ difficultatis. Cap. 9. fol. 33.
An ſimile gignatur a ſimili. Cap. 10. fol. eo.
Reſolutio propoſitæ difficultatis. Cap. 11. fol. 35.
Dubia ad relatam reſolutionem pertinentia. Cap. 12. fol. eo.
De Elementis quomodo fiant a ſimili, & quomodo vnumquodque tunc dicatur perfectum, dum valet ſimile generare. Cap. 13. fol. 36.

Libri de Putredine.

PRoponitur agendum de putredine, & referuntur verba Ariſtotelis. Cap. 1. fol. 37.
Putredinem opponi generationi. Cap. 2. fol. 38.
Num omnis ſecũdum naturam interitus ſit via in putredinem. Cap. 3. fol. 39.
An interitus dici poſſit ſecundum naturam. Cap. 4. fol. eod.
De propoſita difficultate opinio propria. Cap. 5. fol. 40.
De interitu accidentium, an poſſit diuidi in ſecundum, & pręter naturam. Cap. 6. fol. 41.
De diuiſione putredinis. Cap. 7. fol. eo.
Quid ſit putredo in parte, & cur ſolus ignis non putreſcat. Cap. 8. fol. 42.
An uerum ſit inter elementa ignem ſolum non putreſcere. Cap. 9. fol. 43.
Definitio putredinis. Cap. 10. fol. eo.
Dubia ad eandem definitionem pertinentia. Cap. 11. fol. 44.
Quæ putredo ab Ariſtotele definiatur. Cap. 12. fol. 45.
Difficultates alię ad eandem definitionem pertinentes. Cap. 13. fol. 46.
Alia quoque dubia ad idem pertinentes. Cap. 14. fol. eo.
Dubia attinentia ad cauſam efficientem putredinis. Cap. 15. fol. 47.
Dubia alia ad putredinem pertinentia. Cap. 16. fol. 48.
Dubia alia ad putredinem pertinentia. Cap. 17. fol. eo.
Explicatur prima confirmatio definitionis putredinis. Cap. 18. fol. 49.
Explicatur confirmatio altera. Cap. 19. fol. 50.
Explicatur confirmatio tertia, & quarta. Cap. 20. fol. eo.
Explicatur confirmatio quinta. Cap. 21. fol. 51.
Explicatur confirmatio ſexta. Cap. 22. fol. 52.
Explicatur confirmatio ſeptima. Cap. 23. fol. eo.

De Ortis ex putri.

PRoponitur agendum de Ortis ex putri, & nonnulla ad id pertinentia declarantur. Cap. 1. fol. 53.
De materia genitorum ex putri. Cap. 2. fol. eo.
De cauſa efficiente Deorum. Cap. 3. fol. 54.
De fine eorundem. Cap. 4. fol. 55.
An ex putri valeat aliquid gigni. Cap. 5. fol. eo.
An in uentriculo uiuentis hominis ualeant gigni uermes. Cap. 6. fol. 56.
Num animal omne gignatur ex putri. Cap. 7. fol. eo.
Quæ animalia, & num plantæ fiant ex putri. Cap. 8. fol. 57.
An plantæ valeant gigni ex putri, & de oſtreis. Cap. 9. fol. 58.

An

An orta ex putri ſint eiuſdem ſpeciei cum ortis ex ſemine.	Cap. 10.	fol. 58
Oſtenditur ea non eſſe eiuſdem ſpeciei.	Cap. 11.	fol. 59
Diluuntur rationes aduerſæ.	Cap. 12.	fol. 60

De concoctione.

Proponuntur ea, quæ ſunt explicanda.	Cap. 1.	fol. 61
Proponuntur, & diluuntur dubia tria.	Cap. 2.	fol. eo.
Definitio concoctionis.	Cap. 3.	fol. 62
Dubia ex definitione prodeuntia.	Cap. 4.	fol. 63
Dubia attinentia ad genus definitionis.	Cap. 5.	fol. eo.
Reſolutio difficultatis ad genus pertinentis.	Cap. 6.	fol. 64
Dubia attinentia ad cauſam efficientem.	Cap. 7.	fol. 65
Dubia attinentia ad materiam coctionis.	Cap. 8.	fol. eo.
De fine externo coctionis.	Cap. 9.	fol. 66
Dubia tria ad relatum finem pertinentia.	Cap. 10.	fol. eo.
Diluuntur difficultates prius propoſitæ.	Cap. 11.	fol. 67
Quando res iudicari debeat concocta.	Cap. 12.	fol. eo.
An concocta ſint calidiora.	Cap. 13.	fol. 68
Diluuntur dubia ad id pertinentia.	Cap. 14.	fol. 69
An concocta ſint craſſiora.	Cap. 15.	fol. eo.
De propoſita difficultate opiniones uariæ.	Cap. 16.	fol. 70
De propoſita difficultate opinio propria.	Cap. 17.	fol. 71
Diluuntur rationes aduerſæ.	Cap. 18.	fol. eo.
De inconcoctione.	Cap. 19.	fol. 72
De maturatione.	Cap. 20.	fol. 73
De maturatione per Metaphoram.	Cap. 21.	fol. 74
De ueriore immaturitate.	Cap. 22.	fol. 75
De immaturitate dicta per Metaphoram.	Cap. 23.	fol. eo.
De elixatione.	Cap. 24.	fol. 76
Dubia ad elixationem pertinentia.	Cap. 25.	fol. 77
Quæ magis, vel minus proprie elixentur.	Cap. 26.	fol. 78
Diluuntur dubia propoſita.	Cap. 27.	fol. eo.
De fine externo, eorum quæ elixantur.	Cap. 28.	fol. 79
De imperfecta elixatione.	Cap. 29.	fol. 80
Dubia ad eam pertinentia.	Cap. 30.	fol. 81
De aſſatione.	Cap. 31.	fol. eo.
Cum aſſatione, tum elixatione fieri poſſent arte, & natura.	Cap. 32.	fol. 82
De ortu uermium in inteſtinis.	Cap. 33.	fol. 83
De praua aſſatione, & numero coctionum.	Cap. 34.	fol. eo.
De ordine ſpecierum coctionis.	Cap. 35.	fol. 84
An aſſa ſint humidiora elixis.	Cap. 36.	fol. eo.
An coctiones, arte, & natura factæ ſint eiuſdem ſpeciei.	Cap. 37.	fol. 85
Reſolutio propoſitæ difficultatis.	Cap. 38.	fol. eo.
De gradibus coctionum in animali elaboratis.	Cap. 39.	fol. 86
De numero coctionum opinio propria.	Cap. 40.	fol. eo.

FINIS.

INDEX
SINGVLARVM RERVM
ET SENTENTIARVM, QVAE IN HOC QVARTO VOLVMINE EXPLICANTVR.

A

ACcidentia interitus ſecūdum natură, quæ ſunt, de putr. c. 6. l. 3. 41
Admiranda aliqua, quæ leguntur fuiſſe in aere genita, de meth. c. 15 per totum. 11
Aer duplex lib. de putr. cap. 9. f. 2. lin. 11. 43
Aer & ignis non putreſcunt, terra & aqua ſic lib. de putr. c. 8. l. 9. 43
Aeris regionū uaria diſtinctio, de meth. c. 4. f. 2. l. 32. 3
Aeris media regio quomodo frigida, de meth. c. 5. f. 2. l. 11. 4
Aerem frigidum eſſe eiijcitur opinio, de meth. ca. 4. f. 2. l. 50. 3
Aeſtus Maris quid. de meth. c. 20. l. 50. 15
Aeſtus Maris ex quib. fiat, de meth. c. 19. f. 2. l. 27. 13
Agitatio uis in Terra duo modi, de meth. c. 26. l. 18. 2
Album ſplendidius cæteris coloribus, de met. ca. 10. f. 2. l. 10. 8
Albumen oui cum ſit calidius uitello cur citius extinguatur lib. de conc. c. 14. l. 43. 69
Alimentum duplex lib. de conc. c. 40. f. 2. l. 4. 87
Alimentum in pericarpijs quid lib. de conc. c. 20. f. 2. l. 7. 73
Aliquid perfectum eſſe uario modo intelligendum lib. de conc. c. 20. l. 4. 74
Alo quid. de meth. c. 28. f. 2. l. 7. 23. et c. 29. l. 25. 24
Alterationes uarias eſſe in ulcere lib. de conc. c. 10. lin. 20. 67
Amigdala, & nuces prædita ſunt duplici pericarpio, poma, & pira uno ſoli. de conc. c. 2. f. 2. l. 16. 73
Anguilla quomodo gignantur lib. de ort. ex putr. c. 2. l. 14. 54
Animal omne an gignatur ex putri lib. de ort. ex putr. c. 7. per totum f. 2. 56
Animalis interitus an putreſcat ſpiritus qui ſunt corpus mixtum, lib. de putr. c. 13. l. 16. 46
Animalia quæ gignantur ex putri lib. de ort. ex putr. c. 8. per totum. 57
Animalia gigni ex putri illa propoſitio, ex quam tan ſam denotet lib. de ort. ex putr. c. 3. l. 9. 55
Animalium caro ſeniorum cur difficilius elixetur lib. de conc. c. 27. l. 1. f. 2. 79
Animalium generatio ex putri tria requirit lib. de ort. ex putr. c. 3. f. 2. l. 3. 54
Aqua ferreas mirus lædit oleo lib. de conc. c. 25. f. 2. l. 23. 77
Aqua non fluens quare debeat eſſe ſalſa, de meth. c. 18. f. 2. l. 30. 31
Aqua & terra cur putreſcunt, aer & ignis nequaquam lib. de putr. c. 8. l. 9. 43
Aqua putrefacta in ligno eſt uinum ex Emped. li. de conc. c. 10. f. 2. l. 18. 66
Aqua non elixatur. lib. de conc. c. 23. f. 2. 76
Aqua per antiperiſtaſim quæ, de meth. cap. 12. f. 2. lin. 8. 9
Aqua præ calefacta quare facilius congeletur. de meth. c. 12. in fi. 9
Ariſt. & Plato quomodo concordentur, dum de metallis, & foßilibus loquuntur. de meth. ca. 31. per totum. 26
Ariſt. quid denotet per primum lib. de conc. c. 29. f. 2. l. 18. 80
Ariſt. quid indicauerit nomine pericarpij opinio propria lib. de conc. c. 20. f. 2. l. 35. 73
Ariſt. quid denotet nomine pericarpij ſententiæ uaria lib. de conc. c. 20. per totum. 73
Ariſt. cur diuiſit finem externum coctionis in definitione lib. de conc. c. 3. l. 27. 63
Ariſt. quid denotauerit per calorem ambientis. lib. de putr. c. 14. l. 7. 47
Ariſt. quam coctionem definiat lib. de conc. c. 4. f. 2. lin. 12. 63
Ariſt. ſententia unicuique præfixum eſſe terminum ſui quomodo intelligendum lib. de putr. cap. 27. l. 32. f. 2. 48
Artificioſa quomodo fiant a ſimili. de mix. ge. ca. 12. f. 2. l. 14. 35
Aſtronomus quæ prædicere ualeat. de meth. cap. 2. lin. 48. 2
Aſſa an ſint humidiora elixis lib. de conc. c. 36. per totum f. 2. 84
Aſſa cur intus humidiora elixis lib. de conc. cap. 24. lin. 17. 77
Aſſa cur concedantur ægrotis non frixa lib. de conc. c. 25. f. 2. l. 45. 77
Aſſationis definitio lib. de conc. c. 31. l. 7. 82
Attinentia ad coctionem ſeptem lib. de conc. ca. 35. l. 32. 84

B

BAlæa unde. de meth. capitulo 26. fac. ſecunda, lin. 30. 20
Barathrum ſeu Tartarum origo eſt omnium fluminum & aquarum, ex Homero de meth. cap. 16. f. 2. l. 12. 11

Cadauer

I N D E X.

C

Cadauer quid.de mix. or.c.7.f.2.l.23. 31
Calidum omne viuens eſt, ut uiuens. de mixt. or.c.9.l.30. 33
Calor proprius duo includit lib. de putred.c.10.f.2. l.20. 44
Calor triplex in febriente lib. de putr.c.16.l.31. 48
Calor mixti duobus modis conſideratur lib.de putr. c.10.l.25. 44
Calor duplex in coctione li.de cõc.c.13.f.2.l.31. 68
Caloris imperium ſemper requiri pro mixtorum generatione.de mix.or.c.9.l.28. 33
Caro aſſa cur intus minus ferueat lib. de conc.c.14. l.25. 69
Caro animalium ſeniorum cur difficilius elixetur li. de conc.c.27.l.1.f.2. 79
Caro ſemielixa in aqua frigida immerſa cur citius elixetur lib. de conc.c.27.l.29. 79
Cauſa efficiens coctionis lib.de conc.c.3.f.2.l.14. 62
Cauſa efficiens genitorum ex putri li. de ort.ex put. c.3.per totum. 54
Cauſa efficiens coctionis lib. de conc.c.3.l.23. 63
Cauſa attinentium ad arcum qua.de meth.capit. 29 l.14. 24
Cauſa quattuor cur motus conſeruet a putredine li. de put.c.21.f.2.l.9. 51
Cauſa uariorum colorum, imaginum, cauitatum, fouearum, & voraginum, in aere apparentium. de meth.c.10.f.2.l.27. 8
Cecias Nubes trahit.de met.c.23.f.2.l.37. 18
Chimici longe recedant a principijs natura.de meth. c.31.f.2.l.18. 26
Ciceres ſemicocti cur ſi aqua frigida abluuntur difficile coquuntur lib.de conc.c.27.l.33. 79
Cinis cur reddat legumina facile elixabilia li.de cõc. c.19.l.26. 73
Cocta an ſint craſſiora.lib.de conc.cap.15.per totum f.2. 69
Cocta an ſint calidiora non coctis lib.de conc.c.13. per totum. 68
Coctio ex parte ſui eſt putredo ex parte noſtri perfectio lib.de conc.c.8.l.54. 66
Coctio, ut medium habet extrema incoctio, & conſumptio lib.de conc.c.2.f.2.l.16. 62
Coctio imponit finem putredini lib.de conc.c.11.l. 20.f.2. 67
Coctio ad tria refertur lib.de conc.c.16.f.2.l.13. 70
Coctio in ventriculo cur ſit elixatio lib.de conc.ca. 32.f.2.l.25. 82
Coctio non fit in ore lib. de conc.c.39.l.34. 86
Coctio duplicem calorem habet lib. de conc.ca.13.f. 2.l.31. 68
Coctio pendens ex qualitatibus, non dicitur rei conſtituta per naturam, ſed ordinata in naturam li. de conc.c.2.l.27. 62
coctio eſt opus caloris, incoctio frigoris lib. de conc. c.1 f.2.l.20. 61
coctio quattuor in ſe habet li.de conc.c.6.f.2.l.5. 64
coctio ſumpta pro fluxu eſt mutatio lib. de conc.ca. 4.lin.10.fac 2. 63
Coctio non dat eſſe rei ſed perfectionem lib.de conc. c.1 f.2.l.18. 61
Coctio dupliciter ſumitur lib. de conc.c.5.l.23. 64
Coctio triplex lib.de conc.c.4.f.2.l.24. 63
Coctio duplex in attinentibus ad lac lib.de conc.cap. 23.l.38. 76
Concoctionis definitio lib de cõc.c.3.f.2.per totũ 62
Coctionis finis externus duplex lib. de conc.capit.9. lin.17. 66
Coctionis tres gradus in animali lib. de conc.ca.40. lin.18. 87
Coctionis cauſa efficiens lib.de conc.c.3.f.2.l.14. 62
Coctionis ſpecierũ ordo li.de conc.c.35.per totũ 84
Coctionis duo termini lib.de conc.c.2.l.33. 62
Coctionis duo ſigna lib. de. conc.c.12.l.16. 68
Coctionis gradus, & vnus, & duo, & plures lib. de conc.c.40.l.45. 87
Coctionis cauſa efficiens lib.de conc.c.3.l.23. 63
Coctionis externus finis lib. de conc.c.9. 66
Coctionis finis duplex lib. de conc.c.9.l.16. 66
Coctionis forma lib. de conc.c.3.f.2.l.10. 62
Coctionis materia lib.de conc.c.3.l.1. 63
Coctionem quam definiat Ariſt. lib.de conc.c.4 f.2. l.12. 63
Coctionum externum genus triplex lib. de conc.ca. 39.l.8. 86
Coctionum conducentium pro viuentibus genus duplex lib.de conc.c.39.l.6. 86
Coctionum oppoſitio lib.de conc.c.35.l.47. 84
Coctionum genus internum duplex lib.de conc.c.39 l.10. 86
Coctionum numerus lib.de conc.c.34.per totum. 83
Coctionum qua principalior lib.de conc.c.2.l.10. 62
Cælum modis plurimis ſua munera effundit lib. de or.ex putr.c.4.l.9.f.2. 55
Cælum uiuit lib.de or.ex put.c.3.l.14. 54
Colores Iridis ſimplices.de meth.c.28.l.50. 23
Colores Iridis. de meth.c.29.f.2.l.1. 24
Colorum variorum cauſa.de meth.c.10.f.2.l.27. 8
Colorum Iridis diſpoſitio. de meth.c.28.l.40. 23
Colorum diſtinctio.de meth.c.9.l.8. 8
Combuſtio quomodo conueniat, & differat cum putredine. de putr.c.2.f.2 l.44. 38
Comedentes cur bibant lib. de conc.c.16.l.16. 71
Cometes quid. de meth.c.8. f.2.l.27. 6
Cometes quid iudicauit de Ceſare Auguſto. de met. c.8.f.2.l.43. 6
Cometæ quid indicent.de meth.c.8.f.2.l.30. 6
Cometarum regreſſus de meth.c.20.l.33. 15
Conditio definitionis putredinis lib. de putr.c.18.linea 5. 49
Congelata cur non putreſcant lib. de putr. c.20.f.2. lin.9. 50
Conſumptio, & incoctio extrema ſunt coctionis, ut eſt medium lib. de conc.c.2.f.2.l.16. 62
Conſpirantia varia pro motu ventorum. de meth.c. 22.f.2.l.21. 16
Contrarium commune generationi mixtorum quod-

nam

nam ſit.de put.cap.2.f.2.l.21. 38
Contrarium quot modis accipiatur.de put.c.2.f.2.l.33. 38
Corona quid.de met.c.29.l.25. 24
Corpus putreſcens cum ſit vnum continuum cur nō generet etiam ſolum vermem,ſed plures & diſtinctos lib.de ort.ex putr.c.5.l.16. 56
Corporum ordo duplex.de met.c.4.l.3. 3
Coruſcatio quid.de met.c.27.l.18. 22
Coruſcatio cur prius appareat. de met.capit.27.f.2.lin.37. 21
Cruditas eſt forma immaturitatis li. de conc.ca.22.l.19. 75

D

Definitio aßationis lib. de conc.c.31.l.8. 82
Definitio maturationis lib.de conc.c.20.l.9. 73
Definitio putredinis cur nō habeat mutationem pro genere,vt generatio,cum contraria habeant commune genus lib. de putr.c.10.l.1. 44
Definitio elixationis lib. de conc.c.24.f.2.l.19. 76
Definitio immaturitatis lib. de conc.c.22.l.16. 75
Definitio incoctionis lib. de conc.c.18.f.2.l.2. 72
Definitio elixationis imperfectæ lib. de conc.c.29.f.2.l.13. 80
Definitio elixabilium lib.de conc.c.26.l.22. 78
Definitio coctionis lib.de conc.c.3.f.2. per totū. 62
Definitio putredinis lib.de putr.c.10.f.2.l.4. 43
Definitionis putredinis conditio lib.de putr.c.18.linea.5. 49
Differentia triplex inter coctionem, & putredinem lib.de or.ex put.c.7.f.2.l.16. 56
Dubia ſex ad generationis definitionem pertinentia quomodo diluuntur. de mix.ort.cap.5.per tot. 29

E

Effecta a nobis cur diligantur lib. de conc.c.20.l.26. 74
Efficiens elixationis lib.de conc.c.24.f.2.l.22. 76
Elementa quomodo fiant a ſimili ſpecie. de mix.ca.13.f.2.per totum. 36
Elementa dupliciter gigni.ibid.l.3.
Elixa cur ſicciora intus aſſis lib. de cōc.c.24.l.17. 77
Elixa in parte, non admodum ſeruantur humida in aßatione lib.de conc.c.24.l.30. 77
Elixa cur concedantur ægrotis,caro vero aſſa lib. de conc.c.25.f.2.l.48. 77
Elixa imperfecta duriora elixis c.29.l.22. 81
Elixabilia quæ lib.de conc.c.24.l.5. 77
Elixabilia per metaphoram lib.de cōc.c.26.l.16. 78
Elixabilium definitio lib.de conc.c.26.l.22. 78
Elixari non apta lib.de conc. c.26.l.13. 78
Elixatio competit alimētis quæ in ventriculo coquuntur, maturatio vero animalibus, ſeminibus, & plantis lib.de conc.c.24.f.2.l.11. 76
Elixatio ligni per metaphoram duplex lib.de conc.c.27.f.2.l.11. 78
Elixationis imperfectæ definitio lib. de conc.c.29.f.2.l.13. 80
Elixationis finis lib.de conc.c.28.f.2.l.14. 79
Elixationis finis duplex lib.de cōc.c.28.f.2.l.14. 79
Elixationis definitio lib.de conc.c.24.f.2.l.19. 76
Elixationis forma lib.de conc.c.24.f.2.l.21. 76
Elixationis efficiens lib.de conc.c.24.f.2.l.22. 76
Elixationis materia lib.de conc.c.24.f.2.l.23. 76
Excrementa cur facile putreſcant lib.de conc.c.33.lin.17. 83

F

Febris habet quadruplex ſubiectum lib.de putr.c.16.l.19. 48
Febriens calorem triplicem habet lib.de putr.c.16.lin.31. 48
Figuræ variæ in cœlo apparentes.de met.c.9.l.2. 8
Finis Metearum multiplex.de met.c.5.ad fi.l.3. 5
Finis coctionis duplex lib.de conc.c.9.l.16. 66
Finis genitorum ex putri duplex lib.de ort.ex putr.c.4.l.1. 55
Finis externus coctionis lib.de conc.c.9. 66
Finis genitorum ex putri, lib.de ort.ex putr.c.4.f.2.lin.5. 55
Finis elixationis lib.de conc.c.28.f.2.l.14. 79
Finis externus coctionis duplex lib.de conc.c.9.linea 17. 66
Finis elixationis duplex li.de cōc.c.28.f.2.l.14. 79
Finis externus cur dimiſſus ab Ariſt.in definitione coctionis li.de conc.c.3.l.27. 63
Finis generationis duplex li.de conc.c.3.l.19. 67
Finis generationis duplex.de mix.or.cap.13.ad fin.lin.13. 37
Finem putredini imponit coctio lib.de conc.c.11.f.2.l.20. 67
Flumen quid.de met.c.16.l.37
Flumina quattuor principalia ex Baratro,ſiue Tartaro fluere ex Homero.de met.c.16.f.2.l.12. 11
Fluminum origo.de met.c.16.per totum. 11
Fluxus quid.de met.c.20.l.19. 15
Fluxus & refluxus Maris unde.de met.c.19.l.22. & c.20.per totum. 14
Fluxus Maris dupliciter vſurpatur. de met.ca.19.lin.24. 14
Folia in autumno cur putreſcāt potius quam alio tempore lib.de putr.c.19.f.2.l.6. 50
Fons quid.de met.c.16.l.44. 12
Fontes unde.de met.c.16.l.20. 12
Forma eſt perfectio interna,& finis generationis. de mix.or.c.13.ad fi.l.15. 38
Forma immaturitatis eſt cruditas lib.de conc.c.22.lin.19. 75
Forma coctionis lib.de conc.c.3.f.2.l.10. 62
Forma meteorum duplex. de met.c.5.f.2.l.47. 4
Forma elixationis lib.de conc.c.24.f.2.l.21. 76
Foſſile quid.de met.c.30.l.1. 26
Foſſilis deſcriptio.de met.c.30.f.2.l.12. 25
Foſſiliū et Metallorū origo.de met.c.30.f.2.l.10. 25
Foſſilium tria genera.de met.c.30.l.3. 26
Variæque differentiæ,& denominationes.ibid.
Frigus triplex in putredine li.de putr.capit.15.f.2.lin.18. 47
Frigus in putredine duplex lib.de putr.cap.10.f.2.lin.33. 44

Frigus

I N D E X.

Frigus quomodo ad opera natura cōcurrat. de mix. or.c.6.per totum. 30

Et an per ſe, an uero ex accidenti. ibid.l.4.per totum & c.7.per totum.

Frixio an fiat per naturam lib.de conc.c.25.l.9. 78

Fructus quomodo paleæ maturent, lib.de putr.c.19. f.2.l.22. 50

Fulgetrum quod.de met.c.27.f.2.l.41. 21

Fulmen quid.de met.c.27.l.20. 22

Fulminum quattuor genera.de met.c.27.l.24. 21

G

GEnera uermium tria lib.de ort.ex putr.cap.2. lin.24. 54

Generatio ſimplex quid, de mixt.or.c.3.f.2.l.2. 28

Cum explicatione partium definitionis, ibid.cap.4. per totum.

Generatio mixti duplex.de putr.c.8.f.2.l.3. 42

Generatio cur magis propriè dicatur mutatio quã putredo lib.de putr.c.10.l.8. 44

Generatio animalium ex putri tria requirit, lib.de ort.ex putr.c.3.f.2.l.3. 54

Generatio uermium in ulcere ſignum lethale, lib.de conc.c.11.f.2.l.15. 67

Generationi opponitur putredo, de put.c.2.p to. 38

Genita ex putri multum conducunt hominibus. lib. de ort. ex putr.c.4.f.2.l.12. 55

Genita ex putri cur buccis uite lib.de ort.ex putr.c. 1.l.18. 53

Genita in uiue, uel aqua cuius ſint qualitatis prædominantis de mix.or.c.9.ad fi. 33

Genita ex putri uenem aliquid ſeſe includunt, li. de or.ex.putr.c.1.l.22. 53

Genita ex putri praui alimenti lib. de ort.ex.putr.c. 12.l.19. 53

Genitorum ex putri quæ ſit materia, lib.de or.ex putr.c.2.f.2. per totum. 53

Genus triplex commune generationis animalis, lib. de or. ex putr.c.7.l.21. 57

Genus duplex coctionum conducentium pro uentibus lib.de conc.c.39.l.6. 86

Genus externum coctionum triplex, lib.de conc.cap. 39.l8. 86

Genus coctionum internum duplex, lib.de cōc.c. 19. lin.10. 86

Genus putredinis duplex, li.de put.c.15.f.2.l.2. 47.

Glacies quid. de met.c.13.f.2.l.4. 10

Glacies unde gignatur, de met.c.13.l.36. 10

Et in quid differat cum grandine ibid.

Gradus coctionis in animali tres, lib.de conc.cap 40. lin.18. 87

Gradus quinque rei putreſcentis, lib.de putr.cap.18 f.2.l.12. 49

Gradus coctionis, & unus, & duo, & plures, lib. de conc.c.40.l.45. 87.

Grando quid.de met.c.12.l.29 fol.9.

Grando unde gignatur ibid.per totum.

Generationis animalis triplex genus commune, lib. de ort. ex putr.c.7.l.21. 57

Generationis finis duplex lib.de conc.c.3.l.19. 63

Generationis finis duplex..de mix.or.cap.13.ad fin. l.13. 37

Generationis, & ortus ſeptem gradus conſiderationis de mixt.or.c.1.f.2.l.7. 27

Generationis definitionis dubia ſex quomodo reſoluantur. de mixt.or.c.5.per totum. 29

H

HAlitus quomodo incenduntur, de met.cap.7. lin.6. 6

Halituum genus duplex. de met.c.1.f.2.l.6. 1

Halituum diuiſio.de met.c.6.l.5. 5

Halituum differentia.de met.c.5.l.25. 4

Halo, ſiue Area quid. de met.c.29.l.25. 24

Humidum triplex in uiuente li.de put.c.10.l.42. 44

Humidum duplex, lib. de put.c.10.f.2.l.2. 44

Humor mater putredinis, lib.de put.c.19.l.30. 50

Humor in terra, ſpiritus in humore, & omnia plena anima.de mix.or.c.9.ad fi. 33

I

IGnis ſua conditione non ſolum cæteris purior, ſed etiam cætera purgat.lib.de putr.c.8.l.43

Ignis & aer non putreſcunt, terra & aqua ſic. lib. de put.c.8.l.9. 43

Ignis an ſolus uerum ſit inter elementa non putreſcere lib.de putr.c.9.per totum. 43

Ignis, ſolus cur nō putreſcat.de put.c.8.f.2.l.45. 42

Imber quid.de met.c.24.in fi. 19

Imber unde gignatur, & quanam ſit.de met.c.24. f.2.l.2. 19

Immaturitatis definitio, lib.de conc.c.22.l.16. 75

Immaturitatis forma eſt cruditas. lib.de conc.c. 22. lin.19. 75

Incenſio unde gignatur, & quanam ſit.de met.cap. 24.l.33. 19

Incenſio ſiue preſter quid.de met.c.24.f.2.l.16. 19

Incoctio eſt priuatio, uox priuatiua tria denotat, li. de conc.c.18.f.2.l.24. 72

Incoctio, & conſumptio extrema ſunt coctionis ut eſt medium lib.de conc.c.2.f.2.l.16. 62

Incoctio ut triplex ita triplex indigentia caloris, lib. de conc.c.19 f.2.l.30. 72

Incoctio ut triplex, ita triplex immaturitas, libr.de conc.c.22.l.16. 75

Incoctio eſt opus frigoris coctio caloris, lib.de conc. c.1.f.2.l.20. 61

Incoctionis nomen competere defectui, non exceſſui lib.de conc c.2 f.2.l.6. 62

Incoctionis definitio, lib.de conc.c.18.f.2.l.2. 72

Indigentia caloris triplex ut triplex incoctio, lib.de conc.c.19.f.2.l.30. 72

Intentio Ariſt.in li.meteorum qualis de met.cap.1. lin.6. 1

Interitus an dici poſſit ſecundum naturam. de putr. c.4.f.2.per totum. 39

Et quomodo ibid.c.5. 40

Interitus omnis naturalis quomodo in putredinem uia ſit.de putr.c.3.per totum. 39

Interitus triplex, & triplex ortus ibid.l.14.

Interitus accidentium an poſſit diuidi in ſecundum naturam

naturam, & præter naturam. de putr. c. 6. per totum. 41
Interitus animalis an putreſcat ſpiritus qui ſunt corpus mixtum lib. de putr. c. 13. l. 16. 46
Interitus uiuentis eſt uia ad varius putredines, lib. de putr. c. 18. f. 2. l. 47. 49
Inundatio uniuerſalis unde. de met. c. 17. l. 5. 13
Iris quid. de met. c. 29. l. 39. 25
Iris ſecunda. de met. c. 29. f. 2. l. 8. 24
Iris in qua aeris parte appareat. de met. capit. 29. linea 41. 24
Iris tertia an generetur. de met. c. 29. f. 2. l. 18. 24
Iris cur rotunda. de met. c. 29. f. 2. l. 49. 24
Iridis colorum diſpoſitio. de met. c. 28. l. 40. 23
Iridis colores. de met. c. 29. f. 2. l. 1. 24

L

LAc, & uinum quomodo dicantur elixari, lib. de conc. c. 27. l. 14. 79
Lacus quid. de met. c. 16. l. 48. 12
Ladanus unde gignatur. de met. c. 14. f. 2. l. 30.
Et quid ſit. ibid.
Lapis in veſica hominis uiuentis an genitus ex putri lib. de or. ex put. c. 9. f. 2. l. 39. 58
Lateres diu maturari & immaturos duplici ratione, lib. de conc. c. 23. l. 27. 76
Legumina ſi primo feruenti aqua abluantur non ualent deinde coqui cur, lib. de conc. c. 19. l. 28. 73
Liber quartus Meteorum quomodo inter meteorologicos numeretur. de mix. or. c. 2. l. 3. 28
Vbi opinio propria. ibid. l. 32.
Liciſca, & mulus an fiant a ſimili. de mix. or. ca. 12. f. 2. l. 23. 35
Lignum dupliciter ſumi, libr. de conc. cap. 27. fac. 2. lin. 3. 78
Ligni elixatio per metaphoram duplex, lib. de conc. c. 27. f. 2. l. 11. 78

M

MAlum dicitur receſsus ab ente. de put. c. 4. f. 2. l. 29. 39
Mandragora, opium, papauer, & ſimilia, cuius ſint qualitatis. de mix. or. c. 9. f. 2. l. 25. 33
Manna unde gignatur. de met. c. 14. f. 2. l. 7. 10
Et quid ſit. ibid. l. 22.
Mare unde ſalſedinem recipiat. de met. cap. 18. f. 2. lin. 2. 13
Et quomodo fluat, & refluat. ibid.
Maris deſcriptio. de met. c. 18. l. 3. 13
Eiuſque diuiſio. ibid. l. 8.
Itemque ipſius definitio. ibid. l. 28.
Maris æſtus ex quibus fiat. de met. cap. 19. fac. 2. linea 27. 13
Maris fluxus quare. de met. c. 20. per totum. 14
Mater putredinis quæ, lib. de putr. capitulo 19. linea 30. 50
Materia coctionis, libro de conc. capitulo tertio, linea 1. 63
Materia ſubiecta generationis quę. de mix. or. ca. 4. l. 2. l. 7. 29
Materia genitorum ex putri quæ, lib. de or. ex put. c. 2. f. 2. per totum. 53
Materia elixationis, libro de conc. capitulo 24. f. 2. lin. 23. 76
Materia Meteorum, de met. c. 5. f. 2. l. 37. 4
Matura cur in aqua ſupernatent, immatura demergantur, lib. de conc. c. 15. l. 17. 70
Maturatio competit animalibus, ſeminibus, plantis, elixatio competit alimentis, quæ in uentriculo coquuntur, li. de conc. c. 24. f. 2. l. 11. 76
Maturatio duplex, lib. de conc. c. 20. l. 8. 73
Maturationis definitio, lib. de conc. c. 20. l. 9. 73
Mel unde gignatur. de met. c. 14. f. 2. l. 7. 10
Et quid ſit ibid. l. 27.
Metalla, & foſsilia quomodo fiant a ſimili. de mix. or. c. 12. f. 2. l. 38. 35
Metalla cur non putreſcunt, lib. de putr. c. 20. l. 38. fol. 51
Metalla, & foſſilia quare ex duplici halitu gignantur. de mix. or. c. 12. l. 27. 36
Metalla omnia liqueſcunt, & ducuntur. de met. cap. 30. f. 2. l. 15. 25
Metalla duplicis generis. de met. cap. 30. fac. 2. lin. 17. 25
Metalla ſimplicia, & mixta, quæ ſint. ibid.
Metalli deſcriptio. de met. cap. 30. fac. 2. linea 12. fol. 25
Metallum quid. de met. c. 30. f. 2. l. 13. 25
Metallorum parens quis. de met. capit. 31. fac. 2. linea 27. 26
Metallorum, & foſſilium origo. de met. cap. 30. f. 2. lin. 10. 25
Metallorum, & foſſilium præſtantia. de met. c. 31. ad fi. 27
Meteora ſuprema quid. de met. cap. 10. fac. 2. linea 30. 8
Meteora cur dicantur circularia. de met. capitu. 2. lin. 15. 2
Cur dicantur fieri ſecundum inordinationem naturam. ibid.
Cur ordinis expertia. ibid. l. 51.
Meteora eximiam pariunt admirationem, de met. cap. 1. l. 6. 1
Meteorum incenſorum definitio. de met. capit. 7. linea 40. 6
Meteorum quid. de met. capitulo 1. linea 18. & in fine. 1
Meteorum materia. de met. capitulo 5. fac. 2. lin. 37. fol. 4
Efficiens. ibid. l. 45.
Forma. ibid. l. 47.
Finis. ibid. l. 3 5
Meteorum communes cauſæ. de met. capit. 5. fac. 2. lin. 25. 4
Meteorum diuiſio, & capita quæ. de met. capit. 6. per totum. 5

Meteorum capita quattuor.de met.c.1.in fi. 1
Et cap.5.linea 4. 4
Minera ſeu fodina quid.de met.c.31.f.2.l.30. 26
Mixtum perfectum non eſt aliquid Meteorologicū. de mixt.or.c.2.l.2. 28
Mixtum omne an ſit calidum. de mix.or.c.8.per totum. 31
Et ponitur opinio propria, c.9.per totum. 33
Mixtum duplex, de met.c.2.l.4.& ſeq.2.& de mix. or.c.2.per totum. 28
Mixti generatio duplex, de putr.c.8.f.2.l.5 42
Mixti calor duobus modis conſideratur, lib.de putr. c.10.l.25. 44
Modus generationis a calore lib.de ort.ex putr.c.3. f.2.l.39. 54
Modus quo fit putredo lib.de putr.c.18.l.15. 49
Modi tres quibus calor in humore eſſe poteſt lib. de putr.c.14.f.2.l.3. 46
Molinſis quomodo fiat lib.de conc.c.29.l.4. 81
Montium generatio unde.met.c.17.f.2.l.13. 12
Mortalia quomodo a cælo regantur, de met.c.4. f.2.l.12. 3
Mortalium omnium uiciſſitudo unde, de met.c.17. f.2.l.37. 12
Motus ſpirituum principium principale quale. de met.c.26.f.2.l.43. 20
Motus Maris quotuplex.de met.c.19.l.3. 14
Motus diurnus quibus competat. de met.capit.20. lin.23. 15
Motus duplex lib.de putr.c.21.l.5. 52
Motus Maris duplex in Oceano. de met.capit.19. lin.32. 13
Motus præſeruat a putredine ob quattuor. libr.de putr.c.21.f.2.l.9. 51
Motus totius dicitur motus diurnus. de met.c.20. lin.5. 15
Motus Maris quare.de met.c.19.f.2.l.14. 13
Mulus & Liciſca an fiant a ſimili. de mix.or.c.12. f.2.l.23. 35
Mutatio quotuplex, de mix.or.c.4.l.4. 29

N

Natura cū Ortu & int.maxime iuncta.de mi. or.c.1.f.2.l.1. 27
Nebula unde gignātur.de met.c.14.l.40.et ſeq. 10
Et quotuplices ſint ibid.
Et quid ſint ibid.in fi.
Nil gigni putreſcens quomodo intelligendum lib.de ort.& putr.c.5.l.2. 56
Nimbi unde gignantur.de met.c.11.l.9. 9
Niuis definitio.de met.c.11.in fi. 9
Niues unde gignantur.de met.c.11.l.24. 9
Nomen perfectionis quid denotet lib.de conc.c.a.5. lin.6. 64
Nomen pericarpij ex Ariſt.ſententia quid denotet uaria opiniones lib.de conc.c.20.per totum. 73
Nomen pericarpij quid denotet ex Ariſt.opinio propria lib.de conc.c.20.f.2.l.25. 79
Nomen incoctionis congruere defectui non exceſſui lib.de conc.c.2.f.2.l.6. 62
Nomina ſpecierum coctionis an ſint æquiuoca li.de conc.c.2.f.2.l.13. 61
Nubes unde gignatur.de met.c.11.f.2.l.10. 8
Numerus coctionum lib.de conc.c.34.per tot. 83

O

Officia primarum qualitatum lib. de conc.c.1. lin.15. 61
Oleum feruens acutius lædit aqua lib. de conc.c.25. f.2.lin.13. 77
Olympiodorus conſtituit triplicem differentiam inter coctionem, & putredinem lib.de ort. ex putr. cap.7.f.2.l.16. 56
Opinio propria de numero coctionum lib. de conc.c. 40.f.2.per totum. 86
Opinio propria an uermes gignantur in uentriculo viuentis lib.de or.ex putr.c.6.f.2.l.10. 56
Opinio propria an cocta ſint craſſiora lib. de conc.c. 17.per totum. 71
Opinio propria quid Ariſt. indicauerit nomine pericarpi, lib. de conc.c.20.f.2.l.35. 73
Opiniones uariæ an cocta ſint craſſiora lib. de conc. c.16.per totum. 70
Opiniones uariæ quid Ariſt. denotet nomine pericarpij lib.de conc.c.20.per totum. 73
Oppoſitio coctionum lib.de conc.c.35.l.47. 84
Oppoſitiones generationis nouem de putre.c.2.f.2. lin.3. 38
Ordo libri meteorum qualis.de met.c.3.f.2.l.3. 2
Ordo ſpecierum coctionis lib.de conc.cap.35. per totum. 84
Ordo uarius conſiderari in febribus lib. de putre.ca. 16.l.22. 48
Ordo partiū libri meteorum. de met.c.3.f.2.l.31. 2.
Ordo Ariſt. in Meteoris qualis, de met.capit.3.ad finem. 3
Ordo uniuerſi ex eius partium qualis.de met. cap.4. per totum. 3
Ordo corporum duplex.ibid.l.3.
Ortus & interitus non ſunt contraria, ſed oppoſita per contradictionem, uel ſecundum priuationem, & formam, de putr.c.2.l.25. 33
Ortus triplex, & triplex interitus, de putr. cap.3. l.14. 39
Ortus an ſit uiolentus de put.c.4.f.2.l.33.vbi quæ referuntur opiniones. 39
Ortus dicitur opus maxime conſentaneum naturæ, de mixt.or.c.1.f.2.l.3. 27
Ortus & generationis ſeptem gradus conſiderationis. de mix.or.c.1.f.2.l.7. 27
Orta ex putri an fiant a ſimili. de mix.or.c.12.f.2. lin.28. 35
Orta ex putri an ſint eiuſdem ſpeciei cum ex ſemine per totum capitu.10.fac.2. 58
Orta ex putri an fiant caſu lib.de ort.ex putr.cap.4. lin.9. 55
Orta ex putri hominibus conducunt multum lib. de or.ex put.c.4.f.2.lin.12. 55
Orta ex putri conducunt pro perfectione uniuerſi li. de or.ex put.cap.4.f.2.lin.12. 55

Orta

Orta ex duplici ſpecie an fiant caſu lib. de ortu ex putr.c.4.l.25. 55
Oſſa cur non putreſcunt lib. de putr.c.20.l.38. 51.
Oſtreaces unde gignantur lib. de ort. ex putr.cap.2. lin.16. 54
Oua dum elixantur cur reddantur dura lib.de conc. c.17.l.20. 72

P

PAlea quomodo fructus maturet lib.de putr.cap. 19.f.2.l.22. 50
Palus quid. de met.c.16.f.2.l.4 12
Parelia quid.de met.c.29.f.2.l.10. 25
Parelia unde.de met.c.28.f.2.l.23. 23
Paries albus quare lucidiorem reddat domum. de met.c.10.f.2.l.12. 8
Pericarpium duplex lib.de conc.c.20.f.2.l.15. 73
Pericarpij nomen quid denotet ex Ariſt. opinio propria lib.de conc.c.20.f.2.l.35. 73
Pericarpij nomen quid denotet ex Ariſt. ſententia opiniones uaria lib.de conc.c.20.per totum. 73
Perfectio interna duplex.de mix.ort.cap.13. ad fin. l.16. 37
Perfectio rei in fine poſita.de mixt.ort.ca.13.ad. fin. lin.13. 37
Perfectio duplex.ibid.l.14.
Perfectio rei duplex lib.de conc.c.20.l.6. 74
Perfectionis nomen quid denotet lib.de conc. cap.5. lin.6. 64
Perfectum minus, & maius datur non nimium lib. de conc.c.6.f.2.l.36. 64
Perfectum cur dicatur, quod valet generare.de mix. or.c.13.f.2.l.40. 36
Perfectum duplex lib.de conc.c.20.l.6. 74
Permutationes partium terra, & fluxus fluuiorum unde.de met.c.17.per totum. 12
Philoſophia naturalis quare in duas diuidatur partes.de met.c.3.f.2.l.24. 2
Plante habent ſaltem duos coctionis gradus lib. de con.c.40.l.29. 87
Planta an poſſint gigni ex putri lib. de or.ex putr.c. 9.per totum. 58
Pluuia unde gignatur.de met.c.11.l. 3
Pluuia definitio.de met.c.11.l.11. 9
Finisque eius.ibid.
Poma et pira pradita ſunt unico pericarpio amyzdale, & nuces duplici lib.de conc.c.20 f.2 l.16. 73
Prater ſiue incenſio quid.de met.c.24.f.2.l.16. 19
Primum duplex lib.de conc.c.2.l.9. 62
Principia producendi ſimile, qua.de mix.or.cap.11. lin.21. 35
Priuatio coctionis duplicem calorem habet lib. de conc.c.19.f.2.l.51. 72
Procella quid.de met.c.24.f.2.l.10. 19
Procella duplices ſint.de met.c.24.l.3. 19
Procella & Turbines inter uentos enumerantur.de met.c.24.l.1. 19
proles duplex.de mix.or.c.13.l.6. 37
proles animorum longe eminentior ea corporis ibid.
pruina quid.de met.c.13.f.2.l.2. 10
Pruina unde gignatur.de met.c.13.l.10. 10
Pulli gallinacei nuper interempti quomodo reddantur molliores lib.de conc.c.27.l.30. 79
Pus duplicem coctionem habet lib.de ort.ex putr.c. 5.lin.8. 56
Putre duo habet lib.de putr.c.16.f.2.l.2. 48
Putredo quid, de putred.c.1.l.19.f.2.fol.37.& quotuplex ibid.lin.28.
Putredo qua definiatur ab Ariſt.lib.de putr.c.12. per totum f.2. 45
Putredo quotuplex.de putr.c.7.f.2.per totum. 41
Putredo quomodo ſecundum naturam dicatur.de putr.c.5.f.2.l.30. 40
Vbi propria opinio.ibid.l.14. 41
Putredo cur interitus.lib.de put.c.10.f.2.l.28. 43
Putredo eſt oppoſita generationi.de putr.c.1.f.2.linea 2. 37
Putredo quomodo fiat lib.de putr.c.18.l.15. 49
Putredo in parte quid ſit, de putr.capit.8.in prin. fac.2. 42
Et quotuplex.ibid.
Putredo ſecundum totum quibus competat, ibidem lin.27.
Putredo triplex frigus habet, lib.de putr.c.15.f.2. lin.18. 47
Putredo quomodo gignatur an frigore, lib.de putr. c.15.f.2.l.16. 47
Putredinis definitio lib.de putr.c.10.f.2.l.4. 43
Putredinis definitio cur non habeat mutationē pro genere, ut generatio, cum contrariu habeant commune genus lib.de putr.c.10.l.1. 44
Putredinis duplex genus lib.de putr.capit.15.f.2. lin.2. 47
Putredinis ſeptem ſigna lib.de putr.c.18.l.1. 49
Putredinis proprius terminus lib.de putr.c.18.f.2. lin.8. 49
Putredinis definitionis conditio lib.de putr.cap.18. lin.5. 49
Putredinis mater qua lib.de putr.c.19.l.30. 50
Putredini ſinem imponit coctio lib.de conc.cap.21. f.2.l.20. 67

Q

QValitas omnis in mixti conſtitutione ſecundum gradum valet dominari. de mix.or.cap.9. lin.29. 33
Qualitates ſecunda quomodo fiant a ſimili, de mix. or.c.13.f.2.l.32. 36
Qualitates pradominantes in Mandragora, opio, papauere, & ſimilibus, qua, de mix.or.cap.9.fac.2. lin.25. 33
Qualitatum primarum quotuplex ratio.de mix.or. c.4.l.23. 92
Qualitatum primarum officia lib.de conc.capitol.2. lin.15. 61
Qualitatum imperium in mixto duplex, de mix.or. c.9.l.42. 33

R

REgionum aeris uaria diſtinctio. de met.c.4.f. 2.l.32. 3

Re-

Reuolutiones ventorum ex quibus oriantur.de met. e.24.ſ.2.l.4. 19

Res quando debeat iudicari concocta lib.de conc.c. 12.per totum ſ.2. 67

Rei putreſcentis gradus quinque lib.de putr.c.18. ſ.2.l.12. 49

Rei perfectio duplex lib.de conc.c.20.l.6. 74

Res non recipiunt eſſe per coctionem, ſed perfectionem lib.de conc.c.2.ſ.2.l.18. 61

Res cur citius frigantur, quam aſſentur lib.de conc. c.25.ſ.2.l.40. 77

Res cur difficilius aſſentur quam frigantur, lib.de conc.c.25.l.40.ſ.2. 77

Riui definitio.de met.c.16.l.39. 12

Ros quid. de met.e.13.l.48. 10

Ros vnde gignatur,de met.c.13.l.7. 10

S

SAlſedo quid.de met.c.18.ſ.2.l.37. 13

Salſedo unde ortum ducat.de met.cap.18.fac.2. lin.19. 13

Et quare aqua non fluens debeat eſſe ſalſa.ibidem lin.30.

Scientis ſignum eſt poſſe docere, de mix.or.c.13.ad fi.l.8. 37

Senes cur plurimi in menſe Martio pereunt lib.de putr.c.19 ſ.2.l.12. 50

Senium eſt uia in putredinem lib.de putr.capit.19. lin.25. 50

Sententia Ariſt.vnicuique præfixum eſſe terminũ ſui æui quomodo intelligenda lib.de putr.c.17.l. 32.ſ.2. 48

Sicca cur non putreſcant lib.de putr.c.20.l.38. 51

Signa ſeptem putredinis lib.de putr.c.18.l.11. 47

Signa duo coctionis lib.de conc.c.12 l.16. 68

Simile an gignatur a ſimili, & quomodo id intelligatur. de mix.or.c.10.per totum 33.& c.11.per totũ,ubi opinio propria,& dubia uaria reſoluuntur.c.12. 35

Simile quot modis dicatur, de mix.or.cap.10.ſ.2. lin.7. 33

Spiritus eſt in humore,& humor in terra,& omnia plena anima,de mix.or.c.9.ad fi. 33

Spiritus ſubterranei varios pariũt effectus, de met. c.26.l.28. 20

Spiritus quomodo in cauitatibus terræ inueniãtur, de met.c.26.ſ.2.l.4. 20

Stagnum quid de met.c.16.l.51. 12

Stellarum uarietates.de met.c.8.ſ.2.l.3. 6

Subiectum libri Meteororum quale ſecundum antiquos,& ſecundum propriam opinionem, de met. c.1.l.32.& ſeq. 1

T

TArtarum ſiue Baratrũ origo eſt omniũ aquarũ ſecundũ Homerum.de met.c.16.ſ.2.l.12. 11

Thermę unde.de met.c.26.ſ.2.l.30. 20

Temperamentum duplex lib.de conc.c.5.l.16. 64

Terminus putredinis proprius lib.de putr.cap.18.ſ. 2.l.8. 49

Termini duo coctionis lib.de conc.c.2.l.33. 62

Termini tres conſiderandi in actione qualitatum lib. de conc.cap.2.ſ.2.l.9. 62

Terra,& aqua cur putreſcunt, aer & ignis non.lib. de putr.cap.8.l.9. 43

Terræ concuſſiones quibus modis. de met. capit.26. lin.11. 21.

Terra a cœlo diſtantia quę. de met.c.4.ſ.2.l.46. 3

Terræ mugitus. de met.c.25.lin.17. 20

Eiusque conditiones.ibid.l.39.

Terræmotus quid.ibid.in fi.

Terræmotus vnde.de met.c.25. per totum. 19

Terræmotus vniuerſalis an detur. de met.cap.26. lin.35. 21

Terræmotus cauſa eſt calida & ſicca. de met.c.25. lin.40. 20

Terræmotus varietates.de met.c.26.l.27. 21

Torrentis definitio.de met.c.16.l.41. 12

Torrentes vnde de met.c.16.l.24. 12

Tonitruum quid de met.c.27.l.16. 22

Tonitruum,corruſcatio,& fulmen unde.de met.ca. 27.ſ.2.l.25. 21

Turbinis deſcriptio.de met.c.24.l.14. 19

Turbines & procellæ inter ventos enumerantur. de met.c.24.l.1. 19

Turbo quid. de met.c.24.ſ.2.l.14. 19

V

VEntus quid. de met.c.21.ſ.2.l.6. 15

Et unde gignatur.ibid.l.17.

Et a quo moueatur c.22.per totum.

Venti quot numero ſint.de met.cap.23.per tot 17

Venti contrarij qui.ibid.l.8. 18

Venti ſubterranei ex quibus probentur. de met.ca. 26.ſ.2.l.21. 20

Ventorum reuolutiones ex quibus oriantur.de met. c.24.ſ.2.l.4. 19

Ventorum uigor in quo conſiſtat. de met. cap. 23. ad fin. 19

Ventos alios ſpirare in altero hemiſperio. de met.ca. 23 ſ.2.l.30. 18

Vermes an gignantur in uentriculo hominis libr. de ort.ex putr.c.6.per totum. 56

Vermes rubei qui dicuntur gigni in niue vel glacie ex quo gignãtur lib. de put.c.9.l.31. 43

Vermes, qui generantur in niue, cuius ſint qualitatis. de mix.or.c.9.in fi. 33

Vermium tria genera lib. de ort.ex putr. cap.2. linea 24. 54

Vermium generatio in vlcere ſignum lethale lib.de conc.c.11.ſ.2.l.15. 67

Via lactea quæ.de met.c.9.l.7. 7

Via lactea tripliciter ſumitur. de met.c.9.l.24. 7

Via lactea Aetherea quæ ibid.ſ.2.l.7.

Via lactea Aetherea quid ibid.l.26.

Via lactea Aerea quid ibid.ad fi.l.5.

Viciſſitudo habitationum vnde. de met.c.17.ſ.2.lin. 25. 12

Et vnde mortalium.ibid.l.37.
Vinum eſt aqua putrefacta in ligno ex Empedocle lib.de conc.c.10.f.2.l.18. 66
Vinum,& lac quomodo dicantur elixari lib.de cõc. c.27.l.14. 79.
Violentum quid.de putr.c.4.f.2.l.32. 39
Virga quid. de met.c.29.f.2.l.1. 25
Virga qua.de met.c.28.f.2.l.31. 23
Viſus per qua nobis contingat. de met.c.28.fac.2. lin.10. 22
Et quomodo. ibid.
Viuens triplex humidum habet lib.de putr.cap.10. lin.42. 44
Viuens omne, vt uiuens,eſt calidum.de mix.or.c.9. lin.30. 33
Viuentis interitus uia ad varias putredines lib.de put.c.18.f.2.l.47. 49
Vniuerſe, quid denotet lib.de conc.cap.24.fac.2.linea 23. 76
Vorago pientiæ.de met.c.26.f.2.l.24. 20
Vox priuatiua tria denotat libr.de conc.c.18.f.2. l.24. 72

F I N I S.

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

METEORVM LIBER VNVS,

In quo lucidè & breuibus de illis agitur, quæ ab Ariſtotele in tribus Primis Meteorum Libris explicantur.

Inſtitutum Auctoris. Cap. I.

SVBLIMIA & multiformia Naturæ opera, quæ ſenſibus noſtris ſe offerunt, & modo vario & recondito ex latentibus cauſis prodeunt, inſignem in ingenuis animis excitant admirationem, ex qua oritur deſiderium ſciendi, quod ortum creſcit; auctum nos excitat ad cauſarum indagationem, & expletum ſapientiam parit: Meteora inter cætera eximiam pariunt admirationem, cum ſint inſignia, continenter noua, conſpicuè ſenſus excitent, modoque latenti ex communibus cauſis prodeant, veluti Fulgura, Tonitrua, Terræmotus, Cometæ, Venti, & ſimilia. Propterea Iris, inter Meteora formoſiſſima, Thaumantis, hoc eſt admirationis fertur filia, quia non ſine admiratione ſe nobis offert, deſideriumque Philoſophandi in nobis parit. Hinc ſuo trino colore, triformem inſpectricis Philoſophiæ conditionem nobis indicat, nimirùm Phyſicæ, Mathematicæ, & Diuinæ, quæ ſolo admirationis ſtimulo, ſublimium ingeniorum acumine excogitatæ, & formatæ fuerunt. Iure optimo igitur ſermo de Meteoris gratus eſt omnibus, & præſertim ingenuis animis, plurimumque delectat, & prodeſt: de quibus ego nonnulla breuibus, & lucidè explicaturus, à nomine ordiar, & inde inſtitutum Philoſophi, in libris Meteorum eliciam. Meteoron Græcè, Latinè eleuatum, ſublime, in ſublimique pendens dici poteſt, quo nomine illa denotantur, quæ ex Elementis prodeũt aliquid paſſis, dum per intermedios halitus inuicem permutantur, vel ad Mixti cõſtitutionem tendunt, & proprio aliquo nomine, diſtincto ab eo Elementorum deſignantur; dicuntur autẽ ſublimia, tum quia halitus, ex quibus prodeunt, in ſublime ferri nati ſunt, quãuis nõnunquam in viſceribus terræ violentia aliqua detineantur, tum inſuper, quia magna ex parte in ſublimi fiunt, tum tertiò, quia tanquam ſublimia, & inſignia ſe nobis offerunt, ad ſuique contemplationem inuitant, tum demùm, quia ex ſuperis communibus cauſis per lumen, & motum, ſatis proximè ortum ducunt, earumque ordinem ſequuntur. Ex quo elicere valemus, quodnam fuerit inſtitutũ Ariſtotelis in libro Meteorum, & præſertim in tribus primis. Nam de Subiecto eorum librorum ſententiæ ſunt variæ, & prætermiſſis illis, qui cum Alberto aiunt, Corpus mobile ſimplex, tendens ad Mixtionem, vel vt alij, Ens mobile, eſſe Subiectum; Philoponus, & Olympiodorus, pro Subiecto ſtatuere videntur affectiones Elementorum, ex principijs externis prodeuntes, dum à ſua natura recedunt, vel pro mutua permuta-

Meteora eximiã pariunt admirationem.

Meteorũ quid.

Inſtitutum Ariſt. in li. Meteorũ.

De ſubiecto libri Meteorũ opiniones variæ.

tione vel pro conſtitutione mixti; quæ ſententia eſt dubia, quoniam Meteorum eſt aliquid compoſitum, non autem eſt ſola affectio, & affectiones oſtenduntur de Subiecto, non autem ſunt Subiectum. Propterea, alij tantum verbis recedentes a primis, inquiunt Subiectum eſſe mixtum imperfectum, quorum nonnulli nomine eo intelligi volunt duplex genus halituum, quorum cętera de quibus agitur, aiunt eſſe affectiones; At duplex halituum genus ab Ariſtotele in primo Meteorum ſtatuitur commune principium, & materia Meteorum, non autem Subiectum de quo Meteora, vt affectiones conſiderentur. Et confirmatur, quia Ariſtoteles affectiones conſiderat non halituum, ſed Pluuiarum, Incenſionum, Maris, Iridis, Terræmotus, & ſimilium. Alij autem nomine mixti imperfecti intelligi volunt, cùm halitus duos, tùm inſuper, quæ ex illis efficiuntur. Quæ opinio etiam eſt dubia, quia communia principia in ſcientijs diſtincta ſunt a Subiecto earum, quare cum duo halitus ab Ariſtotele in primo libro ſtatuantur principia Meteorum; non recte iudicari poſſunt ſpecies Subiecti, alioquin eſſent principia ſuimet. Ideò alij nomine mixti imperfecti ſolùm aiunt denotari ea imperfecta mixta, quæ ex halitibus ortum ducunt; quæ opinio etiam dubitatione non caret, tum quia pluuia abſolutè denominatur aqua, nō autem mixtum imperfectum, nam quamuis non ſit ſincera, nihil refert, quia Elementa omninò pura nòn inueniuntur, ſed ſolùm concipiuntur animo; tum inſuper, quia duplex halitus eſt corpus imperfectè mixtum, magiſque pluuia, & flamma; tum demùm, quia Iris, & prodeuntia ex reflexione, non ſunt mixtum imperfectum diſtinctum a Vapore. Similiter venti, & Terræmotus. Propterea, prætermiſſis aliorum opinionibus putarem ego eſſe dicendum, Subiectum libri Meteorum, nil aliud eſſe, niſi ipſummet

Opinio propria. Meteorum, intelligendo nomine omne, quod vel ratione principiorum, quę ſunt duplex halitus, eſt aptum fieri in ſublimi, vel magna ex parte in ſublimi producitur, eique competit nomen aliquod proprium, diſtinctum ab eo Elementi, & duplicis halitus, ita Pluuia, Venti, Cometæ, & ſimilia, quamuis non ſint magis mixta, quàm halitus, & ſæpè non ſint magis mixta, quàm Elementa, quæ inueniuntur, nomine Meteori denotantur, & ab Ariſtotele tanquam ſpecies Subiecti conſiderantur. Ex quo conſtat, quomodo inſcriptio ſumpta ſit, vt eam ſumere conſueuit Ariſtoteles ex genere ſubiecti, de quo agitur, circumſcripto per locum, in quo aptum eſt fieri, & per ſublime intelligere debemus non Cœlum, ſed vniuerſum interuallum, quod a nobis, vſque ad Cęlum extenditur, qui etiam locus ſurſum dicitur, in quem feruntur leuia. Nonnulli tamen veterum Philoſophorum putarunt Meteora nonnulla etiam in Cęlo produci, non enim exiſtimarunt id eſſe diſtinctæ naturæ ab ea Elementorũ; At ex ſententia Ariſtotelis ſolùm ſub orbe Lunæ apta ſunt fieri, vt ſolùm ſub orbe Lunæ duplex halituum genus reperitur. Meteorum itaq; in ea ſignificatione ſumptum, in qua explicatum nuper eſt, ſtatuatur Subiectum libri Meteorum, &

Meteorũ quid. Definiri poteſt quod ſit halitus, vel aliquid ex halitu proximè genitum, conditione aliqua ſibi propria præditum, per quam diſtincto nomine ab eo Elementi, & halitus deſignatur.

Quattuor capita Meteorum. Cuius prima capita quattuor ſunt; vel enim conſiſtunt in motu, vt Venti, & Terręmotus; vel in permutatione halitus in aliud, vt incenſiones; vel in congregato ex motu, & permutatione, vt pluuia, & fulgur; vel in radiorum reflexione, vt Iris.

Dubia nonnulla attinentia ad Subiectum, & explicatio quarundam eius denominationum. *Cap. II.*

APparuit. Subiectum libri Meteororum nil aliud ſtatui debere, niſi ipſummet Meteorum, hoc eſt omne magna ex parte aptum per intermedios halitus fieri in ſublimi, cui nomen proprium competat, diſtinctum ab eo Elementorum, & halituum. At oritur dubitatio: quia tunc mixtum imperfectum nullibi conſideraretur vt Subiectum. Inſuper, non cõſtat, quid de quarto Meteororum ſit dicendum, in quo de mixtis perfectis ſermo eſt.

Dubitatio

Solutio.

De prima difficultate dico, mixta imperfecta patere, tum ex declaratione mixtionis, tum ex conſideratione Meteorũ, tum demùm ex declaratione mixti perfecti, perfectum enim eſt regula, & menſura cũ ſuimet, tùm imperfecti, vt rectum ſui, & obliqui: nec imperfectum, vt tale eſt, expoſcit conſiderationem diſtinctam ab ea perfecti. De quarto Meteororum, alibi patefaciã librum illum ex parte principiorum necti cum ſecundo de Ortu, & interitu; ex parte autem rei, de qua agitur, necti cum tribus Meteorologicis, vt finem eorum, quatenus in eo conſideratur mixtum conſimilium partium, quod eſt finis præcipuus Meteorũ, nam via, & finis eiuſdem ſunt conſiderationis; & præſertim quia modò aliquo ex duplici halitu gignitur, vt patet de Metallis, & foſſilibus.

Cur Meteora dicãtur Circularia.

Huiuſmodi Meteora, de quibus eſt ſermo, nuncupantur ab Ariſt. in proœmio Meteororum Circularia, quæ denominatio eis competit; Primò, quia ſunt communia, apparentia cunctis hominibus, & nationibus. communia autem ſæpè Circularia dicuntur; Secundò, quia ſequuntur Cæli reuolutiones; Tertiò, quia quattuor anni temporibus magna ex parte per Circulũ fiunt, & variantur: Quartò, quia multa Circuli formã ſeruant, vt Iris, Corona, Grando, Turbo, & ſimilia; Demum, quia plurimorum generatio Circulum ſeruat, quatenus fiunt ex vaporibus ſurſum eleuatis, qui mox frigore condenſati, in locum inferũ redeunt, de quo Circulo, loquens Ariſt. in 1. Meteororum, c. 9. inquit, Fit autem huiuſmodi Circulus, imitans Circulum Solis, ſimul enim ille ad latera permutatur, vt hic ſurſum, & deorſum.

Cur dicantur fieri ſecundũ naturã inordinatiorẽ.

Quæ valeat prædicere.

Inſuper, eadem Meteora in eodem proœmio dicuntur fieri ſecundum naturam quidem, inordinatiorem, tamen primi Elementi corporum. Quę ſententia explicari poteſt, primò intelligendo nomine primi Elementi corporum materiam primam, ex qua mortalia corpora conſtituuntur; nam plurima Meteora ex neceſſitate materiæ prodeunt, & ex materia habent, vt ordinem frequenter deſerãt, quę expoſitio defendi poſſet: rectiùs tamen puto dicendum, nomine primi elementi corporum denotari Corpus Cœleſte, quod eſt primum inter Corpora, quæ Elementa Mundi dicuntur, de quo ſub initio tertij de Cœlo, loquens Ariſtoteles dixit, ſe de primo Elementorum verba feciſſe. Mitto eos, qui nomine primi Elementi putant denotari Ignem: dicuntur autem Meteora fieri ſecundum naturam cœleſtis corporis, quatenus ex eo ſatis proximè pendent, agente in hæc mortalia Lumine, & motu, operantibus ſecundum naturam, & Cœlo per naturam competentibus dicuntur tamen fieri ſecundum naturam inordinatiorem, non quia Cœlo duplex natura competat, quarũ vna ſit ordinatior altera; ſed id intelligi debet per relationem ad alia, quæ ex Cœlo pendent, quæ in tres gradus ſunt diſtributa: Nonnulla enim neceſſariò fiunt, vt ordines temporum, ortus Stellarum, varietates dierum, & noctium, de quibus etiam eſt ſcientia: Alia hæc ſequuntur vt plurimum, veluti ariditates, pluuię, ſterilitates, vbertates, & ſimilia, quæ multis varietatibus ſunt obnoxia, & huius generis ſunt Meteora: Nonnulla demum caſu, & fortè fortuna eueniunt, quæ non dicũtur euenire ſecundum naturam. Ex quo patet, quæ & quomodo valeat Aſtronomus per Stellas præноſcere, & prædicere, nam quæ ſunt primi ordinis, cõſtanter ſcire valet, quæ ſunt ſecũdi ordinis valet prædicere, tanquã uentura, vt plurimũ; poſtrema verò ſolũ ex accidenti, & hæc oĩa ſunt opera, ex natura prodeũtia, illa aũt, quę ex noſtra libertate proficiſcũ-

Aſtronomus. Meteorã cur ordinis dicantur expertia.

tur,vt talia ſunt,non ſubijciuntur Cęlo,Meteora dicũtur inordinationi obnoxia,primò,ex parte temporis in quo fiunt, vel ſeruantur, quod non eſt definitum, ſecundò, ex parte figuræ,nam incenſiones varijs figuris ſe offerũt formatæ;tertiò,ex parte magnitudinis,& vehementiæ,vt patet de Terræmotu,Pluuia, Ventis,& alijs; Demùm ex parte modi;quo producuntur,vt incenſiones non fiunt eodem modo,nonnunquã enim fiunt per motum,aliquandò per lumen,& ſæpè vna incenſio producit alteram, ita quoque variantur loco,in quo fiunt,at cum attinentia ad particularia varientur, vniuerſalia tamen prędita ſunt principijs ſuis,ex quibus & non ex alijs prodeunt,ob quę de illis ſcientia Phyſica eſt.

Ordo Conſiderationis Meteorum. *Cap. III.*

Ordo Libri Meteorum.

QVoniam vt in ſententia,ita in ordine ſequendum Ariſtotelem mihi propoſui, ideò ordine ab Ariſtotele ſeruato de Meteoris verba faciam: Ordo conſiderari poteſt,primò in toto libro,mox in partibus eius: Vt pertinet ad librum totum Meteorum,conſentiunt omnes,poſt octo libros Phyſicorum,quattuor de Cœlo,& duos de Ortu,& interitu,ſequi quarto loco libros quattuor Meteorum. Cuius ordinis ratio ex rerum natura petitur, primò enim Corpus Phyſicum vniuersè eſt conſiderandum; ſecundò,mundus totus,de quo primò dicitur Corpus Phyſicum,abſoluendo explicationem partis æternæ eius, nempè Cœli, per quam multa competunt mundo: tertiò,declarãda ſunt communia mortalibus,abſoluendo explicationem quattuor Elementorum,ſine quibus nulla fit generatio,& interitus,vt dicitur in ſecundo de Ortu,& interitu,contex,primo; quartò, declaranda ſequuntur illa,quæ Elementis competant,ex eiſque fiunt,dum à ſua natura recedũt, & huiuſmodi ſunt Meteora,vt patet ex dictis in præcedentibus: quorum Meteorum conſideratio vltima eſt inter attinentia ad conſiderationem naturæ infra animam collocatæ: nam Meteorum conſideratio tanquam finem; includit etiam conſiderationem mixti perfecti, de quo agitur in quarto Meteorum. Hunc ordinem nobis patefecit Philoſophus,cum in procœmio librorum Meteorum,tum in calce libri quarti; in procœmio,dum Epilogo colligens dicta in præcedentibus libris,addidit, Remanet autem aliquid huius Methodi, quod omnes veteres Meteorologiam nuncuparunt; Cum dixerit,eius Methodi,ſolùm supereſſe Meteorologiam non valuit nomine Methodi denotare vniuerſam naturalem ſcientiam; alioquin falſum eſſet, quòd ſola ſupereſſet pars Meteorologica, ſed denotauit conſideratione naturæ, infra Animam poſitæ, quam ſequitur conſideratio Animæ, & viuentium, quæ mox a Philoſopho explicanda referuntur. Hinc vniuerſa Philoſophia de Natura ſecatur in partes duas, in quarum prima, declaratis communibus, agitur de Natura infra Animam conſtituta,in altera,de Natura ad Animam extenſa. Eundem ordinem patefecit Philoſophus in calce quarti Meteorum,dum declaratis attinentibus ad naturam infra animam poſitam, ait agendum eſſe de attinentibus ad uiuentia. Hinc cum liber Meteorum ſit terminus primæ partis Naturalis ſcientiæ, iure Ariſtoteles tanquam in medio conſtitutus, in eius procœmio colligit dicta omnia in pręcedentibus, & dicenda proponit. Et hęc de ordine vniuerſi libri. Vt verò pertinet ad ordinem partium eius,diuiditur conſideratio Meteorum in quattuor libros, in quorum primo explicantur quattuor pręcipua capita, agitur enim de ordine corporum collocatorum ſub Cœlo,vt pateat locus generationis Meteorum,Materia eorum,& cauſę a quibus producuntur: Secundò, ſermo eſt de ſublimibus incenſionibus, quales ſunt Stellę cadentes; Cometę, & Via lactea: Tertiò deſcenditur ad ea, quę in media Aeris Regione gignuntur,& agitur de Pluuia,Niue & Grandine,& etiam deſcenditur ad Rorem,& Pruinam; Quartò,agitur de Fluuiorum, & Fontium ortu: In ſecundo libro agitur

Diuiſio Principalis ſciẽtia de Natura.

Ordo partium libri Meteorũ.

De quibus agatur in 1 libro.

De quibus agatur in 2 libro.

agitur de Mari, de Ventis, de Terræmotu, de Tonitruo & Fulgure. Nectitur autem cum primo libro, ob Maris, & Fontium connexionem. In Tertio abſoluitur ſermo de Tonitru, Fulgure, & connexis, ac etiam ſermo eſt de illis, quæ ex Radiorum reflectione apparent, vt de Iride, Halo, Virgis, & ſimilibus; in cuius poſtrema parte deſcendit ad Metalla, & Foſſilia, tanquam ad finem eorum, quæ ex duplici halitu ortum ducſit. Nectitur liber tertius cum ſecundo, quia in calce ſecundi ſermo eſt de Terræmotu, & initium traditur conſiderationis Tonitrui, & Fulgurum, quæ abſoluitur in tertio libro: Fulgura autem cum Terræmotu ratione principiorum, ſatis iuncta ſunt. Cum autem in calce tertij libri deſcendiſſet Ariſtoteles ad perfectè Mixta, tanquam ad finem principalem Meteorum, vt conſtaret modus generationis eorum, & paterent communia, ad eorum notitiam pertinentia, agit in quarto libro, de Mixtorum generâtione, de Putredine, de Coctione, & de Communibus Mixtorum affectionibus: quæ conſideratio conſpicuè nectitur cum declaratis in calce tertij libri. In horum ordine, ſeruauit Ariſtoteles ordinem naturæ, nam ortus eſt à Meteoris ſimplicioribus, quæ ex vno halitu fiunt, vt ab Incenſionibus, & Pluuia; mox deſcendit ad ea, quę ex complicatis prodeunt, vt ad Tonitrua, & Fulgura; Inſuper, orditur ab Incenſionibus, vt præſtantioribus, & ſuperioribus, deſcendens ad Pluuias, & Niues, orditur à Mixtis imperfectioribus, deſcendens ad perfectiora, & minus ſimplicia, orditur ab illis, quæ magis ſunt Meteora, & à quibus præſertim ſumitur nomen libri, deſcendẽs ad minus Meteora; orditur ab illis Meteoris, quæ veriùs ſunt, vt Incenſiones, deſcendit ad ea, quæ potiùs apparent, vt Iris. Cum itaque ordo ab Ariſtotele ſeruatus rectę rationi ſit conſentaneus, ego Ariſtotelem ſequens, ab eius ordine non recedam.

De quibus agatur in 3.

De quarto libro Meteorũ. Qualis ſit ordo ſeruatus ab Ariſtotele.

De ordine partium Vniuerſi, & præſertim mortalis Orbis. Cap. IIII.

ORdo ex Dei prouidentia prodiens, eſt natura rerum, & Vniuerſi orbis eſt forma, decus, & ornamentum; caput ordinis corporum ſunt ſeparatæ Mentes; caput ordinis ſeparatarum Mentiũ eſt Deus; Ordo corporum duplex eſt, vnus verſatur inter ſimplicia & Mixta, alter inter ſimplicia ad inuicem, cuius ordinis caput, & cuſtos Cęlum eſt. Plato quinque conſiderauit prima ſubordinata corpora, quorũ ſupremum, quod Cęlum dicimus, Ignem nuncupauit, id enim conſtare dixit ex eminentijs quattuor Elementorum, & pręſertim ex Igne; ſub Cęlo collocari dixit Aethera, quo nomine ſubtiliorem, & calidiorem Aeris partem denotauit, id aũt ab Ariſtotele fomes incẽſionis nuncupatur: ſub Aethere Aerem; ſub Aere Aquam. ſub Aqua Terram reperiri enunciauit, vt conſpicuè elicitur ex appendice Legum, dum quinque numerat Animaliũ genera, Ignea, Aetherea, Aerea, Aquea, & Terrea. Necnon ex Timæo, in quo Aerem ſecat in partem puriorẽ, eamque dicit Aethera, & denſiorem, quam Aeris nomine abſolutè denotat. Verùm dimiſſo Platone, & explicatione ſententiæ eius, Ariſtotelem ſequens, dico, ſupremum Corporum eſſe Cœlum, quod Quinta dicitur Eſſentia, quatenus eſt diſtinctæ naturæ & conditionis ab ea quattuor Elementorum; nam Architas, & Ariſtoteles fuere primi, qui (referente Porphyrio in libro de abſtinentia ab eſu carnium) eſſentiam Cœli ab ea quattuor Elementorum diſtinctam exiſtimarunt. Sub Cœlo eſt Ignis, omnium Elementorum leuiſſimus, & purgatiſſimus: ſub Igne Aer; ſub Aere Aqua; ſub Aqua Terra, ĩ medio Vniuerſi collocata; Hæc quinq; ſubordinata ſimplicia Corpora, ſunt Elemẽta corporea Mundi, quatenus ſunt prima inter Corpora, quæ ſuo ordine Mundũ conſtituunt, & in duo genera rediguntur, quorum vnum, nempè Cęlum, immune eſt ab omni contrarietate, & permuta-

Ordo Vniuerſi.

Plato.

Ariſt.

Elementa Mundi.

tione interna, tum Subſtantię, tum Quantitatis, rum materiatæ Qualitatis, maximè tamen mobile eſt motu ſecundum locum, & modo aliquo ſecundum receptionē luminis, vt patet de Luna: reliqua autem ſimplicia Corpora ſub Cœlo poſita, & con-

Cœlum.

trarietatibus, & permutationibus omnibus ſunt obnoxia. Corpus Cœleſte ſe habet vt forma, reliqua vt materia; id propria figura eſt terminatū, hæc figuram ab eo recipiunt; id eminentem viuit vitam, hæc quas habent vitales vires, ex Cęlo hauriunt; id non eget alieno corpore ſeruante, hęc ſeruantur ab eo; id ab alio Corpore nō recipit perfectionem, hęc à Cęlo perficiuntur, & tanquam ſpiritum inde recipiunt, ideò iure dicitur à Philoſopho in primo Meteorum, neceſſe eſſe, mundum mortalem ſuperis lationibus eſſe continuum, vt omnis eius facultas inde regatur; regitur autem, ſer-

Quomodo mortalia regantur à Cœlo.

uatur, & perficitur inſtrumento Luminis, & Motus, regitur tanquam à cauſa cōmuni cuncta fouente; Et regitur primò eſſe, quia dempto Cęlo, mortalia Elementa abolerentur, nec gignerentur, nam Sol acceſſu, & receſſu eſt cauſa generationis, & interitus rerum, vt dicitur in ſecundo de Ortu, & interitu. Secundò regitur pro cōſeruatione, quia per Cęli motum æternum, ſeruatur æterna permutatio mortalium, vt declaratur in octauo Phyſicorum. Tertiò, regitur pro opinione, nam primo non mouente, cætera mouere non valent, vt in eodem octauo Phyſicorum oſtenditur. Quartò, pro ordine, ex Cœlo enim & motoribus eius, pendet ordo mortalium Corporum, & dū dicimus à Cęlo regi virtutem omnem mortalium, nomine virtutis denotamus naturam vniuſcuiusque Corporis, nam loquendo de libera Hominis voluntate, dicēdum eſt, eam conſiderari dupliciter; Primò, vt libera eſt, & conditionem mentis ſequitur, qua conſideratione Cœlo præeſt, eique dominatur & Aſtris; Secundò vt eſt functio muneris Hominis, & exequutio eius, quod præeligimus, & ita cum Cęlum conſpiret ad Hominis generationem, & conſeruationem, etiam conſpirat ad actiones eius omnes, opem ferendo, pro quauis parte media præeligantur, ſic latione Cęli, quæ eſt ſupra naturam, reguntur motiones mortalium ſecundum Naturam, violentæ aūt ſunt receſſus ab eis; Ita varijs Animalibus, Plantis, Metallis, Elementis, Membris, & Ætatibus varij dicuntur præeſſe Planetę, cum tamen oēs vniuersè ad ferendam omnib. opem conſpirent. Meteora non fiunt in orbibus Cœli, ſed ſub Cœlo, & præſertim in Aere, pro quorum diſtinctiore notitia, conſiderandum eſt, quod cum magna ſit Ae-

Varia diſtinctio regionū Aeris.

ris altitudo, medians inter Aquam, & Ignē, ea à varijs in varios gradus diſtribuitur: vt tamen inſtituto noſtro inſeruit, in tres congruenter, tanquam Regiones diuiditur, in ſupremam, mediam, & infimam, quæ diuiſio per relationem ad Cęlum, & ſecundum diſtantiam ab eo, & Centro ſingulis Elementis competit; at in Aere præſertim conſideratur, & ſecundum diſtantiam, & ſecundū Qualitatem, & diſpoſitiones eius: dum conſideratur ſecundum diſtantiam, dicimus ſupremam eius partem accedere ad naturam Ignis, infimā ad eam Aquæ, mediam magis ſeruare conditionem, & naturam Aeris, quæ eſt, vt ſit calidus, humidus, & mediocriter leuis; at dum cōſideratur ſecundū varietatem Qualitatum, & diſpoſitionum eius, dicimus ſupremam Aeris Regionem eſſe eam, quæ ſuper altiſſimos Montes eſt collocata, mediam deſcendere vſque ad culmina mediocrium Montium, infimam vſque ad Valles, ſiue Aquam, adeò vt media, & infima Regio Aeris, hac ſecunda conſideratione, ſint portio quædā exigua infimæ Regionis primo modo conſideratę, nam eleuatio maiorum Montium pa-

Interuallum, & diſtātia Terræ à Cœlo. Reprobatur ratio oſtendentiū Aerem frigidum.

rùm ſuperat menſuram decem milliarium, cum tamen menſurantes internallum à Terra ad Orbem Lunę, dicant eſſe centum, & nouem millium, & trigintaſeptem milliariorum, vt exiſtimat Gauricus, vel ſecundum Eratoſtenem, nonagintaſeptem millium, & quingentorum milliariorū, cuius tam magni interualli portio apprimè exigua eſt eleuatio ſupra Terram maiorum Montium, vt conſpicuum eſt; quod etiā eſt verum, ſi id conſideretur, quod nonnulli referunt, nempè in Tenariffa, vna ex ſeptem Inſulis Fortunatis, vltra columnas Herculis, Montē reperiri per ſexaginta milliaria eleuatum, ex quo conſtat eorum error, qui nituntur oſtendere Aerem, ſui natura eſſe

frigidum,

frigidum,dicẽtes,talem eſſe Aeris propriam Qualitatem,qualis eſt Aer in media Regione:at in media Regione,in qua nubes congelantur,eſt frigidus,quare Aer ſui natura frigidus eſt; Maior huius rationis eſt uera, de medio ſecundum diſtantiã a Cœlo. Minor de eo falſa eſt,& ſolùm eſt vera de medio in ſecunda cõſideratione:dum enim Aer hac ſecunda conſideratione in Regiones diſtribuitur, dicimus in ſuprema gigni Incenſiones,in media Congelationes,nempè Pluuias,Grãdines, & Niues,in infima Rorem,Pruinam,& ſimilia,& quælibet earum Regionum latitudine aliqua eſt prędita,adeò vt genita in eis, modò ſublimiùs,modò inferiùs gignantur. In ſphęra etiam Ignis,huiuſmodi varietates inueniuntur,quarũ infima ſimilior eſt Aeri,& halitus recipit humidiores,media eſt purior,ad quam halitus magis exſiccati,& iam in Ignem verſi eleuãtur,ſuprema eſt omnium purgatiſſima,ſatis ſimilis conditionis Cęli,à quo ſeruatur; Ariſtoteles infimam Aeris Regionem appellat Aquam diſgregatam, ſphæram Ignis nuncupat fomitem Incenſionis, quod præſertim eſt verum de infima eius parte, in qua plurimi halitus, Incenſioni aptiſſimi repetiuntur.

De duplici Halituum genere, & communibus cauſis Meteorum. *Cap. V.*

CVm Cęlum Stellis ornatum velociſſimo perenni,& continuo motu,reuoluatur,ſuo lumine,& motu agens,in globum ex Terra,& Aqua cõflatum illumque calefaciens, & attenuans eleuat ex eo duplex halituum genus, quod communi nomine a Græcis ἀναθυμίασις dicitur;nam ex partibus aridioribus eleuat fumoſum halitum, qui καπνώδης nuncupatur, & eſt halitus calidus,& ſiccus, ex aridiore parte eleuatus, aptus facilè inflammari, qui ſua leuitate, ei à Sole, & Stellis tributa,ſurſum tendens, ad mediam, & ſupremam Aeris Regionem aſcendit, & aliqua ex parte ad eam uocati Ignis quo loci incenſus, pro varia eius diſpoſitione, & forma varia offert ſpectra, quæ ignita Meteora nuncupantur. Hæc cum præſertim in ſuprema, Aeris Regione fiant,puto tamen nonnumquam etiam fieri in ſphæra nuncupati Ignis, & ſaltem in infima, cum ille non propriè ab Ariſtotele dicatur eſſe Ignis, ſed potiùs fomes quidam incenſionis, vt patet ex quarto capite primi Meteorum. Meteora, ex huiuſmodi fumo genita,varijs denotantur nominibus, nonnunquam enim abſolutè dicuntur Aereæ,vel ſuperæ Flammæ,nonnumquam verò ignitæ affectiones,inflammationes Aereæ,incenſæ imagines,& ſpectra ignita nuncupantur; Arabes eas appellant Aſſub. Aliud genus halituum, quòd ex Aqua, & humidiore terræ partæ eleuatur,vapor eſt,qui à Græcis ἀτμίς dicitur, & eſt halitus ſui natura frigidus,ob humorem Aqueum,extrinſecùs tamen calidus uirtute producentis, producitur enim uirtute Solis,& Stellarum calefacientiũ,at ita excalefactus, & leuis redditus, eleuari valet vſque ad Aeris mediam Regionem, in qua à frigore coarctatus,primò in nubem vertitur,mox in Pluuiam,Grandines,& Niues,& cum fuerit calidior,& leuior,eleuatur etiam aliquando ad ſupremam Aeris Regionem, in qua tamen non in nubem vertitur ob calorem,& motum eius Regionis, ſed diſgregatus trãſit in Aerem,vel cum halitu ſicco permiſcetur.Hi duo relati halitus, hoc habent commune,vt à calore luminis,& motus Cœlorũ producantur,& eleuentur:Differunt tamẽ,primò,quia halitus ſiccus eleuatur ex parte magis Terrea,humidus ex Aquea.Inſuper,primus eſt calidior,cũ calor in eo nectatur cum ſicco,ſiccitas autem acuit calorem.Tertiò differunt,quia halitus ſiccus,magis ſeruat calorem,humidus verò minus, cum humor Aqueus calorẽ ſuffocet,& extinguat.Quartò differunt,quia halitus ſiccus eſt leuior, & facilè aptus incẽdi, humidus verò non ita ſe habet:at cum natura,& conditione diſtinguantur,nunquam tamen omninò ſeparati ſubſiſtunt,ſed modò ma

Duplex genus halituum.

Meteora quibus nominib' nũcupentur.

Differentię halituum.

gis

giſ,modò minus permixti ſunt;Halitus calidus,& ſiccus,ſemper aliquid humoris in-
cludit, alioquin nõ incẽderetur,humor.n.eſt materia incẽſionis,& cõſumpto humo
re,extinguitur flamma,quæ continenter ex humore reficitur; Similiter halitus cali-
dus,& humidus inſertas habet partes quaſdam ſiccas, actione caloris productas, &
hoc nobis indicant Corruſcationes,& fulgura, quę ex nubibus prodeunt, genita ex
halitu ſicco,incluſo in nubib.Similiter id nobis indicat portio Terrea, quæ apparet
in Aqua,in quam Grando, & Nix reſoluũtur,hinc ex ea halituum permixtione,mul
tæ Meteorum varietates ortum ducunt. Quomodo autem a Sole,& Stellis non cali-
dis,lumine,& motu mortalia corpora caleſiant,& a Cęleſti calore duo halituũ gene

Quomodo media Aeris Regio ſit frigida.

ra producantur,in libro de Cęlo cumulatè pateſeci,propterea id nõ repeto. Hoc ſo-
lum ſupereſt declarãdum,quomodo media Regio Aeris dicatur frigida, adeò ut eius
frigore vapores coarctentur,& vertantur in nubes,cum tamẽ Aer ſui natura ab Ariſ.
dicatur calidus,& nil violentum ualeat eſſe æternum,ut legitur in 2.de Cęlo,38.Cui
difficultati reſpondens,dico,Regionem frigidam Aeris dici mediã, non ſecundũ di-
ſtantiam,cum ita potiùs ſit portio infimæ Regionis,ſed ſecundum uarietatem diſpo
ſitionum Aeris,& eorum,quæ in Aere producuntur,ea autem eſt frigida ex acciden-
ti,non ex propria natura,& conditione: id frigus ortum ducit partim ex priuatione
conſeruationis caloris, partim ex præſentia cauſarum refrigerantium: ex priuatione
primò,quia calor huius eſt conditionis, ut ob ſui præſtantiã maxime egeat cauſa cõ-
ſeruante,maximè.n.ex Cœlo pendet,ſeruatur autem lumine,& Motu; At Regio il-
la Aeris,cum ſit infra altitudinem maiorum Montium, motu Cœli parùm agitatur,
& cum per aliquot milliaria diſtet a cõuallibus Terrę,Radij a Terra repercuſſi, nedũ
redduntur debiles ob diſtantiam a loco repercuſſionis,uerùm inſuper ob diſtantiam
Radij deſcendentis ab aſcendente, qui angulũ in Terra conſtituentes, quo magis ab
angulo recedũt,eo magis diſtant ab inuicem. Inſuper,ea Regio eſt frigida ob cauſam
refrigerãtem,quoniam vapores ex Aqua eleuati, quamuis excalefacti ſint, tamen ob
humorem aqueum,ſeruant conditionem aquæ,ideò a radijs derelicti,redeunt in pro
priam conſtitutionem, ut aqua feruens apud nos,remoto calefaciẽte, frigus propriũ
recuperat;Et ad inſtantiam,quia nil uiolentum eſt æternum,dicendum eſt,primò,id
non penitùs eſſe uiolẽtum,cum ſit ſecundum ordinem Vniuerſi, per cauſas operan-
tes ſecũdum naturã, vt patuit. Inſuper, Elementa per naturam in mixti conſtitutio-
nem tanquam in finem ulteriorẽ, & præſtantiorem diriguntur; Addendum ſecũdò,
nil eſſe uiolentum in tota ſpecie,& in partibus eius: in hoc mortalium orbe ſemper
aliquid uiolẽti reperitur,ſeruatur ea diſpoſitio Aeris præter propriam naturã ſucceſ-
ſione quarundam partium eius,non autem in eadem Aeris portione. Ex his,quæ ha-

Communes cauſæ Meteorum.

ctenus dicta ſunt,facile eſt colligere communes cauſas Meteorum.Nam ordiendo a
materia,proxima Meteorum materia ſunt duo genera halituum, remotior ſunt Ele-

Materia Meteorũ.

menta,ex quibus eliciuntur,& præſertim Terra,& Aqua, dico præſertim, quoniam
etiam ex Aere,& Igne conſtitui poſſunt. Ratio eſt,quoniam omnia Elementa ſunt
apta inuicem permutari, ut in ſecundo de Ortu, & interitu oſtenditur, permutatio
extremorum eſt per media, mediant autem halitus, ideò ex Aere refrigerato,& con
denſato gigni poſſunt nubes,quæ ſunt tanquam uapor frigore condenſatus. Simili-
ter ex Ignis condenſatione,per humorem,uel frigus, medium gigni poteſt alicui ha-
litui ſimile,magis propriè tamen dicuntur halitus,dum corpus ex denſiore fit rarius;

Efficiens.

Loquendo de efficiente Meteorum, efficiẽs commune eſt Cęlum ſuo lumine,& Mo
tu,proximum autem ſunt Qualitates primæ,calefacientes,refrigerantes,humectan-
tes,uel deſiccantes materiam proximam. Forma Meteorum duplex conſiderari po-

Forma.

teſt,una quæ ſit Subſtantia,alia Accidens; forma,quæ Subſtantia ſit,propriè Meteo-
ris non competit, quia ſunt mixta imperfecta, quæ huius ſunt conditionis, ut noua
forma non prodierit,ideò forma Subſtantialis non eſt diſtincta ab ea Elementorum,
uel magis,uel minus pura,præterquàm loquendo de Metallis, & foſſilibus,quæ cum
ſint

ſiat finis imperfectè mixtorũ,propria forma ſunt prædita;forma,quæ ſit accidens ua- *Finis Me-*
riorum Meteorum, uaria eſt, & ſunt figurę, magnitudines, colores, motus, & variæ *teorum.*
imagines,quę per repercuſſiones reprę́ſentantur. Demùm loquẽdo,de fine,hic multiplex eſt,vnus generationis,& eſt forma Meteorum; alius rei genitæ,& hic uel eſt cõmunis,uel proprius,finis communis ratione mutuæ permutationis Elemẽtorum, eſt conſeruatio æqualitatis Geometricæ eorum,Elementa enim ſecundum quandam virtutem,& congruentem rationem,ad inuicem debent eſſe æqualia,ne unum ualeat alterum deſtruere,ratione uerò cõſpirationis ad mixtionem,finis eſt mixtum perfectũ, quæ omnia in mundi perfectionem diriguntur; Loquendo autem de finib. pprijs, & vtilitatibus,quas prębent, hi uariorum Meteorum, uarij ſunt, unus tamen apprimè communis eſt expurgatio eius Elementi,in quo Meteora fiunt, veluti per conuerſionem Nubium in pluuias expurgatur media Regio Aeris, per incẽſiones expurgatur Regio ſupera,inſuper pluuijs irrigatur Terra,creſcunt plantæq́,ctemperatur Aere,ut in eo fœliciùs uiuant Animalia,& præſertim Homo,qui cum ſit finis mortalium omnium,etiam eſt finis eorum,quæ in eis, vel ex eis generantur. Mitto utilitates varias, quas præbent,& Fontes,& Ventos, & alia huius generis, cum, eę ſint conſpicuæ.

Diuiſio Meteorum, ac eorum in ordinem diſtributio.
Cap. VI.

QVoniam pro diſtincta explcandorum notitia, expedit ut primò capita eorum referamus, in ordinemque redigamus, ideò a Meteorum or- *Meteo-*
dinata ſerie ordiar, quæ cum proximè, ex duplici halituum genere *rum prima*
prodeant,ideò ex halituum diſtinctione,& ordine eorum quoque di- *capita.*
ſtinctio,& ordo reſulgebit. Omnis halitus,vel eſt calidus,& ſiccus, ex parte Terrea,aliquo humore prædita eleuatus,& dicitur ſumus,& ſomes incenſionis, vel eſt calidus, & humidus, ex parte magis Aquea productus, & dicitur Vapor humidus, Vapor Aqueus, & Aqua diſgregata; ſi fuerit ſiccus, & Terreus, aut ſuperiora petit, aut ob aliquam Terream conditionem, ſiue quia in uiſceribus Terræ ſit productus,intra viſcera Terræ clauditur; ſi ad ſupera tendit, uel aſcendit ad ſublimem Aeris Regionem, uel ad mediam, vel ad infimam tantùm; ſi aſcendit in ſublimem, tunc ſi fuerit copioſus, ordinatus, & cauſam in Cœlo habuerit conſeruantem, gignitur Via Lactea; Si verò fuerit portio aliqua minor, ordine ca- *Via La-*
rens, ſatis craſſa, pinguis, & calida, vel ſub Stella aliqua poſita, vel ſeorſum, ita ta- *ctea.*
men vt inncta alicui Stellæ videatur gignitur Cometes, hoc eſt, Stella Crinita, ſiue *Cometes.*
ſtella barba prædita,ſiue prædita cauda,nam hæ dicuntur tres eius principaliores varietates; Si verò halitus nulli Stellæ apparuerit iunctus,nec adeò fuerit denſus, & pinguis,& incendatur,tunc ex varia eius conſtitutione, figura,& motu, variæ prodeunt
incenſionum formæ: inde enim ortum ducũt Columnæ,Pyramides igneæ,Faces,Ca- *Incẽſiones*
præ ſaltantes, Ardentes ſtipulæ, Stellæ labentes, vel fluentes Dali, hoc eſt Torres, *variæ.*
ſiue Titiones ardentes, Lampades, Lanceæ ardentes, ſiue Trabes, & huius generis incenſiones, quæ etiam in infima Regione Sphæræ nuncupati ignis, aliqua ex parte gigni poſſunt; cum ad eam quoque huiuſmodi halitus ualeat eleuari. At ſi huiuſmodi fumus, & halitus ſiccus, in mediam Aeris Regionem aſcenderit, tunc uel intra Nubem clauditur, uel infra ſubſiſtit: ſi clauditur, & erumpit, uel erumpit incenſus, vel ſine incenſione; ſi erumpit incenſus, uel id facit cum ſciſſione, pulſione, & ſtrepitu, & oritur Tonitruum, & corruſcatio; ſi erumpit incenſus, & ſine ſtrepitu, uel ſo- *Tonitruũ.*
lùm propè effunditur, & dicitur ſimplex corruſcatio, ſiue fulgetrum, uel infera petit, *Corruſca-*
& per Aerem terræ proximum effunditur, & dicitur Præſter; ſi autem erumpit ex Nu- *tio.*
be ſine incẽſione, uel erumpit totus ſimul ſine pugna cum partibus Nubis, & dicitur *Præſter.*

Pro-

ſignati; Dicuntur autem Fumi incenſi, quia Flamma ab Ariſtotele dicitur Fumus ardens; at ſimiliter etiam dici poſſent incenſiones Fumorum.

De Cometis. Cap. VIII.

Varietas ſtellarum. STellæ, quæ in ſublimi inſpiciuntur, vel ſunt re vera, & propriè Stellę; vel tales non ſunt, ſed apparent; vel partim ſunt, partim apparent; De propriè dictis Stellis non eſt modò agendum; ſi ſolùm apparent, vel citò labuntur, & reſoluuntur, vel firmiores ſunt, & diuturniores; ſi citò labuntur, vel gignuntur in Supera Aeris Regione, de quibus in præcedenti capitu. verba feci, vel in media per extruſionem a Nubibus, de quibus infra loquemur; Si manere videntur, & non citò diſſoluuntur, vel ſunt Fumi incenſi, Stellæ imaginem præſeferentes, ſine Coma, & Barba, & tunc abſolutè dicuntur Stellæ apparentes, & imagines Stellarum, non Stellæ, ac ita nonnunquam aliquæ nouæ Stellæ apparent Cœlo ſereno quæ progreſſu temporis deliteſcunt. *Stellæ apparentes.* Vel ob Fumi figuram, & diſpoſitionem, ea incenſio præſefert imaginem Stellæ præditæ, vel rotunda Coma, vel oblonga Barba, & id accidere poteſt, vel quia huiuſmodi Fumus incenſus ſit directè poſitus ſub aliqua Stellarum Cœli, vel liberior ſit, & ſub nulla Stella collocatus, & inde *Cometes.* prodeũt duo Comatarum Syderum genera, quorum vnum ſolum uidetur Stella, alterum partim eſt, partim videtur, dum ea incenſio ſub Stella aliqua fuerit poſita, frequenter ſublimior eſt, quàm altera, & mouetur motu illius Stellæ, & diuturnior eſt, quia quamuis Fumus ille facilè ob calorem ſuperioris Regionis conſumatur, tamen continenter reficitur nouis halitibus, qui per radios illius Stellæ eleuantur, & nectuntur cum præcedente Comete; qui verò ſub Stella aliqua Cœli nõ ſunt poſiti, & proximiores nobis ſunt, minus velociter mouentur quàm illi, quoniã Aer proximior ſublimitati Montium, tardiùs circumfertur; Vt facta eſt mentio de Stellis, Barba, & Coma præditis, ita exiſtimandum eſt nobis, Stellas poſſe apparere prędıtas & Cauda, & Pilio, & Brachio, & Cornu, & alijs ſimilibus partibus, quę figura nedum conſurgit ex Fumo incenſo, uerùm inſuper ex Lumine incenſionis, in parte non incenſa refulgentes & varietas colorum Cometarum ortum ducit, tum ex maiori, & minori denſitate Fumi, tum ex varietate humoris eius, tum ex uaria Luminis incenſionis receptione, *Definitio Cometis.* in halitibus connexis; Eſt itaque Cometes Fumus, in Supera Aeris Regione ardens, vel ſub vera aliqua Stella, vel ſeorſum poſitus, præſeferens imaginem ſtellæ Coma *Virgilius.* prædıtæ, uel Barbæ at ſi apparuerit prædita Barba, dicitur Pogonia, de his Virgil libro primo Georgic.

Nec diri toties arſere Cometæ.

Ex his elicitur Ratio, cur Comete iudicent Ventos, ariditates, & calores, nã indicant Imperium eorum halituum, ex quibus ea omnia ortum ducunt; Fertur quoque eos *Lucanus.* protendere interitus Principum, Regnorumque euerſiones. Hinc Lucanus, crinem horrendi Syderis eum appellat. Alij verò Stellam crinitam, horrentem, crine ſanguineo, quod verum eſt ex accidenti, quatenus per huiuſmodi temporum cõſtitutiones, creſcit, & excitatur Bilis flaua hominum, per quam proniores reddũtur ad iracundiã ad vindictam, & ad bella, quę huiuſmodi euentuum cauſę ſunt; Et quamuis tũc innumeri vilis conditionis homines pereant, tamen magis conſideratur obitus unius Principis, quàm decies millium aliorum; & quoniã interitus unius Principis, vel depreſſio, eſt ortus, uel elatio alterius, ideò Cometæ nonnunquam nonnullis ſe indicãt amici, & cõducunt pro elatione, gloria, & dignitate eius, vt fertur de Cęſare Auguſto, qui *Cæſar Auguſtus.* cum in ſui Imperij initio Cometem refulgentem inſpexiſſet, ei tanquam nuntio ſuęque dignitatis fautori, in Vrbe Roma templum erigi, ſacrificiaque offerri iuſſit. Hæc *Democritus. Leucippus.* de Cometa ſententia eſt Ariſt. de quo varij uaria dixere, nã Democritus, Leucippus,

& Anaxagoras exiſtimarunt, Cometas eſſe connexiones duorum errantium Sy- *& Anaxagora ſentē*
derum, luminiſque eorum conſpirationem Pythagorei putarunt præter ſeptem *tia.*
Planetarum Stellas octauam reperiri, ex ſe Coma præditam, quæ cum perin- *Pythagorei.*
de, ac Mercurius frequenter Soli ſit proxima, rarò appareat, dum tamen ab eo *Hippocratis ſētētia*
congruenter diſtat, a nobis inſpicitur. Hippocrati, eiuſque diſcipulo Eſchilo tribuunt, quòd putarint unam ex Stellis cœli reperiri, quæ ſua natura, & conditione halitus traheret, & Cometem tunc gigni, & apparere, dum Radij noſtrorum oculorum per eos halitus uerſus Solem repercuterentur: Aliæ quoque cùm veterum, tùm recentiorum Philoſophorum de Cometis fuere ſententiæ, quas ut minus probabiles, ſilentio prætereo; neque etiam in reijciendis relatis immorabor, cum breuitati potiſſimùm ſtudeam. Poetæ quoque de Cometis varia eleganter finxerunt, quæ non ſine delectatione apud eos legi poſſunt.

De Via Lactea. Cap. IX.

Onſpicuum, & admirabile, cùm apud philoſophos, tum apud Poetas apprimè celebre eſt Meteoron illud, quod Via Lactea dicitur, de qua Ouidius primo Metamorphoſ.

Eſt uia ſublimis, cælo manifeſta ſereno,
Lactea nomen habet, candore notabilis ipſo,
Hac iter eſt ſuperis, ad magni tecta Tonantis.

Hæc via ob albedinem a Lacte nomen duxit, & dicitur obliquus Lactis Circulus ex Lacte Iunonis, vel Opis productus, vt Poetæ fingunt. Inſuper, dicitur Via, in qua Apollo aduerſus Gigantes pugnauit. Circulus virtutibus dicatus, Via Animarum, Sedes Heroum, Circulus Beatorum copia refertus, & via ad diuum Iacobum ducens: hæc eſt non Circulus, ſed Zona latitudine prædita, ſecans Cœlum in duo hemiſphæria, per Signa Geminorum & Sagittarij. Quamplurimi non aliquod Meteorum, ſed portionem Cœli iudicarunt: Ariſtoteles tamen inter Meteora Viam Lacteam numerat, & ex halitu calido, & ſicco, in ſupera Aeris Regione gigni affirmat; Quæ ſententiæ conciliari debent, quoniam in Vniuerſo non reperitur effectus ſine ſua cauſa, nec contra, cauſa, cui per Naturam proprius non reſpondeat effectus: & propterea ſi datur in octaua Cœli ſphæra Via ob denſitatem, & Stellas in ea poſitas, lucidior reliquis Cœli partibus; & per Lucem eleuantur halitus, & incenduntur; eſt neceſſe, vt etiam ex huiuſmodi Aetherea Zona, tanquam cauſa pendeat Zona alia fumorum in Aere, tanquam effectus ſuæ cauſæ reſpondens: ac etiam vice verſa, ſi datur Via Lactea in Aere, ita ordinata, & ſeruata, eſt neceſſe, vt reperiatur in Cœlo alia eam ſeruans, & in ordinem redigens. Hinc Via Lactea pro triplici vſurpari poteſt, & pro cœleſti tantùm, & pro ſola Meteora, & pro congregato. Ariſtoteles in libro Meteorum præſertim eam pro parte Meteora conſiderauit, tanquam magis pertinente ad illum locum, nec ob id ſiluit cœleſtem, ſed eam ut cauſam indicauit, inquiens, Circulum, in quo Lac aſpicientibus apparet, eſſe maximum, & ita diſpoſitum, ut Tropicos excedat, & locum illum eſſe prædirum Aſtris maximis, & fulgentiſſimis, quæ Sporades, hoc eſt ſparſæ, & ſine ordine effuſæ uidentur, a quibus continuè ſicci halitus trahuntur, &

Via Lactea.

congregantur, & ubi copioſior eſt huiuſmodi Stellarum numerus, ibi quoque appa-
ret duplari Via Lactea, adeò ut cauſæ accretionem, & diminutionem ſequatur, ac-
cretio, & diminutio rei effectæ. Id, quod pertinet ad Viam Lacteam Æthereæm, eſt
conſimile ſemper; id tamen, quod attinet ad Meteorologicam, multis varieta-
tibus eſt obnoxium. Sed cum detur Via Lactea Ætherea, & Aerea, uidendum primò
quid ſit ea Aetherea; ſecundò, quæ Aerea; ex quibus refulgebit, quid ſit congrea-
Via Lactea gatum ex utriſque. Vt pertinet ad Aetheream, Theophraſtus, referente Macrobio
Aetherea. de ſomnio Scipionis, exiſtimauit eam eſſe Zonam denſiorem Cœli, & eſſe compa-
Opiniones gem duorum hemiſphæriorum. Nonnulli dixere, illum eſſe locum tranſpirationis
variæ. Mundi, ne ignis extinguatur, & ut mundus expurgetur. Philoponus putauit, eſſe
colorem proprium illius partis Cœli, cuius cauſam aſſignare non valemus. Alij eſſe
multitudinẽ exiguarum Stellarum, quarum Lumen nobis tantùm, non proprius
Color, & Figura appareat. Alij multitudinem Stellarum illuminantium, unà cum
Ariſtot. denſitate eius partis: quæ ſententia verior eſt. Ariſtoteles inquit, Pythagoræorum
nonnullos putaſſe, hanc Viam productam fuiſſe a Stella aliqua deſerente locum
ſuum eo tempore, quo Phaeton male duxit currum Solis. Alios, dixiſſe Solem per
hanc Viam aliquandò fuiſſe progreſſum, mox iter illud exuſtum vel conſimili ꝑpeſ-
ſione affectum dereliquiſſe. Anaxagoræ autem, & Democrito idem Philoſophus tri-
buit, quòd exiſtimauerint, Viam Lacteam eſſe Lumen proprium, quarundam
Stellarum, quæ à Sole ſub horizonte exiſtente non inſpicerentur; & illuſtraren-
Opinio ve- tur. In quibus opinionibus reijciendis non moror, ſed breuiſſimè cum Ariſto-
rior. tele dico, Viam Lacteam Aetheream eſſe Lucidarum Stellarum copiam ſimul, &
eius partis maiorem denſitatem, ut enim Stella eſt denſior pars Orbis, ita rationi
conſonum eſt, partem Orbis maiori Stellarum copia præditam, denſiorem eſſe, &
quia eſt denſior, cùm Lumine proprio, tùm eo intenſiùs à Srellis recepro, apparet
Definitio magis alba. Via itaque Lactea Ætherea, eſt Zona octauæ Sphæræ, diuidens eam
Viæ Lacteæ in duo hemiſphæria per Signa Geminorum, & Sagitarij, ob diſperſarum Stellarum,
Aethereæ. vel apparentium, vel non apparentium copiam, & eius partes denſitatem, inten-
ſius Lumen recipientis, coloremque album aſpicientibus offerentis. At perpenda-
mus, quomodo per Viam Lacteam Æthercam conſtituatur Aerea. Dixere nonnulli
Via Lactea Aeream Viam Lacteam nobis apparere per reflexionem Radiorum uiſui inſeruien-
Aerea. tium, a uaporibus ibi exiſtentibus ad Solem. Quam ſententiam nonnulli adſcri-
Hippocra- buut Hippocrati, & eam reijcit Ariſtoteles uarijs rationibus. Alij, ut Diodorus, re-
tes, ferente Macrobio, dixere eſſe Ignem coaceruatum, in unam curui limitis ſemitam.
Diodorus. Alij, eſſe reflexionem Luminis Stellarum Ætheræ Viæ a vaporibus ſub ea exiſten-
tibus; Alij demùm, eſſe Lumen productum ex incenſione halituum ibi exiſtentium,
non ſecùs ac Cometes ſit incenſio illa Lucida, ſub aliqua Stella poſita; Quam ſen-
Opinio tentiam approbauit Ariſtoteles, & ideò dixit Viam Lacteam perinde ſe habe-
Ariſtote- re ad uniuerſam illam Zonam Cœli, ac Cometes ſe habet ad Stellam unam; &
lis. definiens, dixit Viam Lacteam eſſe Comam maximi circuli, ob halituum co-
Definitio. piam. Cum autem de Via Lactea, Aerea, varia probabiliter dicantur, puto
ego non unam eſſe cauſam eius efficientem adæquatam, ſed conſpirationem mul-
tarum, nam eius materia profectò eſt halitus magna ex parte calidus, & ſiccus,
non tamen humore omninò carens; Cauſa in genere formæ eſt Figura, & Co-
lor, per quem viſui offertur. Cauſa efficiens principalis eſt, Via Lactea Æthe-
rea, pro qua conſtituenda uaria conſpirant, vt dixi; Cauſa minus principalis, mi-
nus neceſſaria, minuſque firma, eſt incẽſio partium eius copię halituum; illuminatio
ab huiuſmodi incenſionibus; & illuminatio a Sole, dico illuminatio, quo-
niam in Via Lactea Radij non omninò repercutiuntur, cum halitus non ſit denſus,
ſed

ſed recipiuntur, franguntur, & lumen redditur tanquam proprium, non ſecus ac id fiat in Area, ſiue Corona, & ſeruatur ea Via æterna, & conſimilis per cauſam principalem Æthercam, variatur in parte ob alias. Inſuper, ſeruatur æterna, non in eadem partem Aeris, vel halitus: ſed in varijs conſimilibus, ſola ſucceſſione æternis, ut media etiam Aeris Regio ſemper friget, & vaporibus abundat. Eſt itaque Via Lacta Aerea halituum ſiccorum copia, in ſublimi Aeris Regione in Zonam redacta, incenſionis particeps, ſub Ætherea poſita, ab eaque ſeruata, quæ per Lumen præſertim Ætheræ & alterius illuſtrantis cauſæ, magnæ, & candidæ Viæ imaginem nobis offert. Ex diſtincta Definitione vtriuſque Viæ Lacteæ, conſpicuè elicitur, quid ſit congregatum ex vtriſque. Eſt enim ſimulacrum magnæ, & candidæ Viæ, ſecans Vniuerſum in duo hemiſpæria, tranſiens per Sagittarium, & Signum Geminorum, ſedem principalem habens in octaua Sphæra, originem ducens ex multitudine Stellarum, & denſitate eius partis; proximè tamen apparens in ſupera Aeris Regione, in halituum copia, per partem Æthercam eleuata.

Definitio Viæ Lacteæ Aerea.

Definitio cõgregati.

De Varijs figuris, in Aere ſublimi apparentibus. Cap. X.

CONuerſi in Cœlum, frequenter in Aere ſublimi inſpicimus Colores varios, varias Figuras, Centauros, Armatos equites, Montes, Dracones, Foueas, Voragines, & ſimilia, quorum cauſæ ex præaſſumptis principijs facilè elici poſſunt. Nam ex Lumine vario, modo vario repercuſſio, vel recepto, & fracto, in halitibus, denſitate, copia, conditione, & poſitione diſtinctis, hęc omnia ortum ducunt. Pro quorum diſtinctiore notitia, de colorum varietate aliquid breuiter eſt dicendum. Color, qui nobis ſe offert; uel eſt verus, & propriè ſumptus, & hic conſurgit ex Temperamento & actione primarum quattuor Qualitatum in mixto perſpicuo, & terminato, de quo in libro de Senſu, & Senſili ſermo eſt; vel eſt color apparens, qui vel ſolùm apparet ob deprauationem inſtrumenti uiſus, & perturbationem ſpirituum eius, vt accidit vehementi febre, uel morbo alio graui correptis, & delirantibus: Vel apparet ob Lucem, & Lumen, cum tamen a Lumine non ſit ſpecie diſtinctus; & hic inſtituto noſtro inſeruit: qui Color; vel apparet ob conditionem corporis Lucidi; vel per externum aliquod. Ob primum inſpicimus Stellas varias, varijs coloribus præditas; & Aſtronomi uarijs Planetis tribuunt Colores varios; & Fumi uarij incenſi, ob maiorem uel minorem denſitatem, & portionem terream, uel aeream, Flammam pariunt diſtincti coloris. Similiter incenſiones in aerè productæ, varios nobis colores offerunt, uarijsque Figuris præditos, ob varietatem Figuræ fumi ardentis. Si autem Colores per externum aliquod variantur; id externum, uel mediat inter oculos uidentis, & Lucidum, uel a latere eſt poſitum: ſi mediat; vel eſt Coloratum, uel non: Si fuerit Coloratum, ut dum Radij tranſeunt per uitrum uiride, vel rubeum, apparet Lumen eodem Colore infectum: Si non fuerit Coloratum, vel tale medium eſt purum, & Radijs liberum dat tranſitum, & tunc Colorem non parit, immò nec in eo Lumen apparet, niſi repercutiatur ab opaco aliquo, & dum per tale ſincerum medium inſpicitur, corpus lucidum uidetur parùm a nobis diſtare, quia potentur, & ſine uarietate mediorum nos mouet. Si uerò id medium

Coloris diſtinctio.

Et vnde mortalium.ibid.l.37.
Vinum eſt aqua putrefacta in ligno ex Empedocle lib.de conc.c.10.f.2.l.18. 66
Vinum,& lac quomodo dicantur elixari lib.de cõc. c.27.l.14. 79.
Violentum quid.de putr.c.4.f.2.l.32. 39
Virga quid. de met.c.29.f.2.l.1. 25
Virga qua.de met.c.28.f.2.l.31. 23
Viſus per qua nobis contingat. de met.c.28.fac.2. lin.10. 22
Et quomodo. ibid.
Viuens triplex humidum habet lib.de putr.cap.10. lin.42. 44
Viuens omne, vt uiuens,eſt calidum.de mix.or.c.9. lin.30. 33
Viuentis interitus uia ad varias putredines lib.de put.c.18.f.2.l.47. 49
Vniuerſe, quid denotet lib.de conc.cap.24.fac.2.linea 23. 76
Vorago pientia.de met.c.26.f.2.l.24. 20
Vox priuatiua tria denotat libr.de conc.c.18.f.2. l.24. 72

FINIS.

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

METEORVM LIBER VNVS,

In quo lucidè & breuibus de illis agitur, quæ ab Ariſtotele in tribus Primis Meteorum Libris explicantur.

Inſtitutum Auctoris. Cap. I.

SVBLIMIA & multiformia Naturæ opera, quæ ſenſibus noſtris ſe offerunt, & modo vario & recondito ex latentibus cauſis prodeunt, inſignem in ingenuis animis excitant admirationem, ex qua oritur deſiderium ſciendi, quod ortum creſcit, auctum nos excitat ad cauſarum indagationem, & expletum ſapientiam parit: Meteora inter cætera eximiam pariunt admirationem, cum ſint inſignia, continenter noua, conſpicuè ſenſus excitent, modoque latenti ex communibus cauſis prodeant, veluti Fulgura, Tonitrua, Terræmotus, Cometæ, Venti, & ſimilia. Propterea Iris, inter Meteora formoſiſſima, Thaumantis, hoc eſt admirationis fertur filia, quia non ſine admiratione ſe nobis offert, deſideriumque Philoſophandi in nobis parit. Hinc ſuo trino colore, triformem inſpectricis Philoſophiæ conditionem nobis indicat, nimirùm Phyſicæ, Mathematicæ, & Diuinæ, quæ ſolo admirationis ſtimulo, ſublimium ingeniorum acumine excogitatæ, & formatæ fuerunt. Iure optimo igitur ſermo de Meteoris gratus eſt omnibus, & præſertim ingenuis animis, plurimumque delectat, & prodeſt: de quibus ego nonnulla breuibus, & lucidè explicaturus, à nomine ordiar, & inde inſtitutum Philoſophi, in libris Meteorum eliciam. Meteoron Græcè, Latinè eleuatum, ſublime, in ſublimique pendens dici poteſt, quo nomine illa denotantur, quæ ex Elementis prodeũt aliquid paſſis, dum per intermedios halitus inuicem permutantur, vel ad Mixti cõſtitutionem tendunt, & proprio aliquo nomine, diſtincto ab eo Elementorum deſignantur; dicuntur autẽ ſublimia, tum quia halitus, ex quibus prodeunt, in ſublime ferri nati ſunt, quãuis nõnunquam in viſceribus terræ violentia aliqua detineantur, tum inſuper, quia magna ex parte in ſublimi fiunt, tum tertiò, quia tanquam ſublimia, & inſignia ſe nobis offerunt, ad ſuique contemplationem inuitant, tum demùm, quia ex ſuperis communibus cauſis per lumen, & motum, ſatis proximè ortum ducunt, earumque ordinem ſequuntur. Ex quo elicere valemus, quodnam fuerit inſtitutũ Ariſtotelis in libro Meteorum, & præſertim in tribus primis. Nam de Subiecto eorum librorum ſententiæ ſunt variæ, & prætermiſſis illis, qui cum Alberto aiunt, Corpus mobile ſimplex, tendens ad Mixtionem, vel vt alij, Ens mobile, eſſe Subiectum; Philoponus, & Olympiodorus, pro Subiecto ſtatuere videntur affectiones Elementorum, ex principijs externis prodeuntes, dum à ſua natura recedunt, vel pro mutua permuta-

Meteora eximiã pariunt admirationem.

Meteorũ quid.

Inſtitutum Ariſt. in li. Meteorũ.

De ſubiecto libri Meteorũ opiniones variæ.

tione vel pro conſtitutione mixti; quæ ſententia eſt dubia, quoniam Meteorum eſt aliquid compoſitum, non autem eſt ſola affectio, & affectiones oſtenduntur de Subiecto, non autem ſunt Subiectum. Propterea, alij tantum verbis recedentes a primis, inquiunt Subiectum eſſe mixtum imperfectum, quorum nonnulli nomine eo intelligi volunt duplex genus halituum, quorum cętera de quibus agitur, aiūt eſſe affectiones; At duplex halituum genus ab Ariſtotele in primo Meteorum ſtatuitur commune principium, & materia Meteorum, non autem Subiectum de quo Meteora, vt affectiones conſiderentur. Et confirmatur, quia Ariſtoteles affectiones conſiderat non halituum, ſed Pluuiarum, Incenſionum, Maris, Iridis, Terræmotus, & ſimilium. Alij autem nomine mixti imperfecti intelligi volunt, cùm halitus duos, tùm inſuper, quæ ex illis efficiuntur; Quæ opinio etiam eſt dubia, quia communia principia in ſcientijs diſtincta ſunt a Subiecto earum, quare cum duo halitus ab Ariſtotele in primo libro ſtatuantur principia Meteorum, non recte iudicari poſſunt ſpecies Subiecti, alioquin eſſent principia ſuimet. Ideò alij nomine mixti imperfecti ſolùm aiunt denotari ea imperfecta mixta, quæ ex halitibus ortum ducunt; quæ opinio etiam dubitatione non caret, tum quia pluuia abſolutè denominatur aqua, nō autem mixtum imperfectum, nam quamuis non ſit ſincera, nihil refert, quia Elementa omninò pura nòn inueniuntur, ſed ſolùm concipiuntur animo; tum inſuper, quia duplex halitus eſt corpus imperfectè mixtum, magisque pluuia, & flamma; tum demùm, quia Iris, & prodeuntia ex reflexione, non ſunt mixtum imperfectum diſtinctum a Vapore. Similiter venti, & Terræmotus. Propterea, prætermiſſis aliorum opinionibus putatem ego eſſe dicendum, Subiectum libri Meteorum, nil aliud eſſe, niſi ipſummet Meteorum, intelligendo nomine omne, quod vel ratione principiorum, quę ſunt duplex halitus, eſt aptum fieri in ſublimi, vel magna ex parte in ſublimi producitur, eique competit nomen aliquod proprium, diſtinctum ab eo Elementi, & duplicis halitus, ita Pluuia, Venti, Cometæ, & ſimilia, quamuis non ſint magis mixta, quàm halitus, & ſæpè non ſint magis mixta, quàm Elementa, quæ inueniuntur, nomine Meteori denotantur, & ab Ariſtotele tanquam ſpecies Subiecti conſiderantur. Ex quo conſtat, quomodo inſcriptio ſumpta ſit, vt eam ſumere conſueuit Ariſtoteles ex genere ſubiecti, de quo agitur, circumſcripto per locum, in quo aptum eſt fieri, & per ſublime intelligere debemus non Cœlum, ſed vniuerſum interuallum, quod a nobis, vſque ad Cęlum extenditur, qui etiam locus ſurſum dicitur, in quem feruntur leuia. Nonnulli tamen veterum Philoſophorum putarunt Meteora nonnulla etiam in Cęlo produci, non enim exiſtimarunt id eſſe diſtinctæ naturæ ab ea Elementorū: At ex ſententia Ariſtotelis ſolùm ſub orbe Lunæ apta ſunt fieri, vt ſolùm ſub orbe Lunæ duplex halituum genus reperitur.

Opinio propria.

Meteorum itaq; in ea ſignificatione ſumptum, in qua explicatum nuper eſt, ſtatuatur Subiectum libri Meteorum, & Definiri poteſt quod ſit halitus, vel aliquid ex halitu proximè genitum, conditione aliqua ſibi propria præditum, per quam diſtincto nomine ab eo Elementi, & halitus deſignatur. Cuius prima capita quattuor ſunt; vel enim conſiſtunt in motu, vt Venti, & Terręmotus; vel in permutatione halitus in aliud, vt incenſiones; vel in congregato ex motu, & permutatione, vt pluuia, & fulgur; vel in radiorum reflexione, vt Iris.

Meteorū quid.

Quattuor capita Meteorum.

Dubia nonnulla attinentia ad Subiectum, & explicatio quarundam eius denominationum. Cap. II.

APparuit. Subiectum libri Meteorum nil aliud ſtatui debere, niſi ipſum mer. Meteorum, hoc eſt omne magna ex parte aptum per intermedios halitus fieri in ſublimi, cui nomen proprium competat, diſtinctum ab eo Elementorum, & halituum. At oritur dubitatio: quia tunc mixtum imperfectum nullibi conſideraretur vt Subiectum. Inſuper, non cõſtat, quid de quarto Meteorum ſit dicendum, in quo de mixtis perfectis ſermo eſt.

Dubitatio

Solutio.

De prima difficultate dico, mixta imperfecta patere, tum ex declaratione mixtionis, tum ex conſideratione Meteorũ, tum demùm ex declaratione mixti perfecti, perfectum enim eſt regula, & menſura cũ ſuimet, tùm imperfecti, vt rectum ſui, & obliqui: nec imperfectum, vt tale eſt, expoſcit conſiderationem diſtinctam ab ea perfecti. De quarto Meteorum alibi patefaciã librum illum ex parte principiorum necti cum ſecundo de Ortu, & interitu; ex parte autem rei, de qua agitur, necti cum tribus Meteorologicis, vt finem eorum, quàtenus in eo conſideratur mixtum conſimilium partium, quod eſt finis præcipuus Meteorũ, nam via, & finis eiuſdem ſunt conſiderationis, & præſertim quia modò aliquo ex duplici halitu gignitur, vt patet de Metallis, & foſſilibus. Huiuſmodi Meteora, de quibus eſt ſermo, nuncupantur ab Ariſt. in proœmio Meteorum Circularia, quæ denominatio eis competit; Primò, quia ſunt communia, apparentia cunctis hominibus, & nationibus. communia autem ſæpè Circularia dicuntur; Secundò, quia ſequuntur Cœli reuolutiones: Tertiò, quia quattuor anni temporibus magna ex parte per Circulũ fiunt, & variantur: Quartò, quia multa Circuli formã ſeruant, vt Iris, Corona, Grando, Turbo, & ſimilia; Demum, quia plurimorum generatio Circulum ſeruat, quatenus fiunt ex vaporibus ſurſum eleuatis, qui mox frigore condenſati, in locum inferũ redeunt, de quo Circulo, loquens Ariſt. in 1. Meteorum, c. 9. inquit, Fit autem huiuſmodi Circulus, imitans Circulum Solis, ſimul enim ille ad latera permutatur, vt hic ſurſum, & deorſum.

Cur Meteora dicãtur Circularia.

Inſuper, eadem Meteora in eodem proœmio dicuntur fieri ſecundum naturam quidem, inordinatiorem, tamen primi Elementi corporum. Quę ſententia explicari poteſt, primò intelligendo nomine primi Elementi corporum materiam primam, ex qua mortalia corpora conſtituuntur; nam plurima Meteora ex neceſſitate materiæ prodeunt, & ex materia habent, vt ordinem frequenter deſerãt, quę expoſitio deſendi poſſet: rectiùs tamen puto dicendum, nomine primi elementi corporum denotari Corpus Cœleſte, quod eſt primum inter Corpora, qua Elementa Mundi dicuntur, de quo ſub initio tertij de Cœlo, loquens Ariſtoteles dixit, ſe de primo Elementorum verba feciſſe. Mitto eos, qui nomine primi Elementi putant denotari Ignem: dicuntur autem Meteora fieri ſecundum naturam cœleſtis corporis, quatenus ex eo ſatis proximè pendent, agente in hæc mortalia Lumine, & motu, operantibus ſecundum naturam, & Cœlo per naturam competentibus dicuntur tamen fieri ſecundum naturam inordinatiorem, non quia Cœlo duplex natura competat, quarũ vna ſit ordinatior altera; ſed id intelligi debet per relationem ad alia, quæ ex Cœlo pendent, quæ in tres gradus ſunt diſtributa; Nonnulla enim neceſſariò fiunt, vt ordines temporum, ortus Stellarum, varietates dierum, & noctium, de quibus etiam eſt ſcientia: Alia hæc ſequuntur vt plurimum, veluti ariditates, pluuię, ſterilitates, vbertates, & ſimilia, quæ multis varietatibus ſunt obnoxia, & huius generis ſunt Meteora: Nonnulla demum caſu, & fortè fortuna eueniunt, quæ non dicuntur euenire ſecundum naturam. Ex quo patet, quæ & quomodo valeat Aſtronomus per Stellas prænoſcere, & prædicere, nam quæ ſunt primi ordinis, cõſtanter ſcire valet, quæ ſunt ſecũdi ordinis valet prædicere, tanquã uentura, vt plurimũ; poſtrema verò ſolũ ex accidenti, & hæc oĩa ſunt opera, ex natura prodeũtia, illa aũt, quę ex noſtra libertate proficiſcũtur,

Cur dicantur fieri ſecundũ naturã inordinatiorẽ.

Quæ valeat prædicere.

Aſtronomus. Meteora cur ordinis dicantur ex pertia,

tur, vt talia ſunt, non ſubijciuntur Cęlo. Meteora dicũtur inordinationi obnoxia, primò, ex parte temporis in quo fiunt, vel ſeruantur, quod non eſt definitum, ſecundò, ex parte figuræ, nam incenſiones varijs figuris ſe offerũt formatæ; tertiò, ex parte magnitudinis, & vehementiæ, vt patet de Terræmotu, Pluuia, Ventis, & alijs; Demum ex parte modi, quo producuntur, vt incenſiones non fiunt eodem modo, nonnunquã enim fiunt per motum, aliquandò per lumen, & ſæpè vna incenſio producit alteram, ita quoque variantur loco, in quo fiunt, at cum attinentia ad particularia varientur, vniuerſalia tamen prędita ſunt principijs ſuis, ex quibus & non ex alijs prodeunt, ob quę de illis ſcientia Phyſica eſt.

Ordo Conſiderationis Meteorum. *Cap. III.*

Ordo Libri Meteorum.

QVoniam vt in ſententia, ita in ordine ſequendum Ariſtotelem mihi propoſui, ideò ordine ab Ariſtotele ſeruato de Meteoris verba faciam: Ordo conſiderari poteſt, primò in toto libro, mox in partibus eius: Vt pertinet ad librum totum Meteorum, conſentiunt omnes, poſt octo libros Phyſicorum, quattuor de Cœlo, & duos de Ortu, & interitu, ſequi quarto loco libros quattuor Meteorum. Cuius ordinis ratio ex rerum natura petitur, primò enim Corpus Phyſicum vniuersè eſt conſiderandum; ſecundò, mundus totus, de quo primò dicitur Corpus Phyſicum, abſoluendo explicationem partis æternæ eius, nempè Cœli, per quam multa competunt mundo: tertiò, declarãda ſunt communia mortalibus, abſoluendo explicationem quattuor Elementorum, ſine quibus nulla fit generatio, & interitus, vt dicitur in ſecundo de Ortu, & interitu, con. ex. primo; quartò, declaranda ſequuntur illa, quæ Elementis competant, ex eiſque fiunt, dum à ſua natura recedũt, & huiuſmodi ſunt Meteora, vt patet ex dictis in præcedentibus: quorum Meteorum conſideratio vltima eſt inter attinentia ad conſiderationem naturæ infra animam collocatæ: nam Meteorum conſideratio tanquam finem includit etiam conſiderationem mixti perfecti, de quo agitur in quarto Meteorum. Hunc ordinem nobis patefecit Philoſophus, cum in procœmio librorum Meteorum, tum in calce libri quarti; in procœmio, dum Epilogo colligens dicta in præcedentibus libris, addidit, Remanet autem aliquid huius Methodi, quod omnes veteres Meteorologiam nuncuparunt; Cum dixerit, eius Methodi, ſolùm ſupereſſe Meteorologiam non valuit nomine Methodi denotare vniuerſam naturalem ſcientiam; alioquin falſum eſſet, quòd ſola ſupereſſet pars Meteorologica, ſed denotauit conſideratione naturæ, infra Animam poſitæ, quam ſequitur conſideratio Animæ, & viuentium, quæ mox a Philoſopho explicanda reſeruntur. Hinc vniuerſa Philoſophia de Natura ſecatur in partes duas, in quarum prima, declaratis communibus, agitur de Natura infra Animam conſtituta, in altera, de Natura ad Animam extenſa. Eundem ordinem patefecit Philoſophus in calce quarti Meteorum, dum declaratis attinentibus ad naturam infra animam poſitam, ait agendum eſſe de attinentibus ad viuentia. Hinc cum liber Meteorum ſit terminus primæ partis Naturalis ſcientiæ, iure Ariſtoteles tanquam in medio conſtitutus, in eius procœmio colligit dicta omnia in pręcedentibus, & dicenda proponit. Et hęc de ordine vniuerſi libri. Vt verò pertinet ad ordinem partium eius, diuiditur conſideratio Meteorum in quattuor libros, in quorum primo explicantur quattuor pręcipua capita, agitur enim de ordine corporum collocatorum ſub Cœlo, vt pateat locus generationis Meteorum, Materia eorum, & cauſę a quibus producuntur: Secundò, ſermo eſt de ſublimibus incenſionibus, quales ſunt Stellę cadentes, Cometę, & Via lactea: Tertiò deſcenditur ad ea, quę in media Aeris Regione gignuntur, & agitũr de Pluuia, Niue & Grandine, & etiam deſcenditur ad Rorem, & Pruinam; Quartò, agitur de Fluuiorum, & Fontium ortu: In ſecundo libro

Diuiſio Principalis ſciẽtiæ de Natura.

Ordo partium libri Meteorũ.

De quibus agatur in 1 libro.

De quibus agatur in 2 libro.

agitur

agitur de Mari, de Ventis, de Terræmotu, de Tonitruo & Fulgure. Nectitur autem cum primo libro, ob Maris, & Fontium connexionem. In Tertio abſoluitur ſermo de Tonitru, Fulgure, & connexis, ac etiam ſermo eſt de illis, quæ ex Radiorum reflectio ne apparent, vt de Iride, Halo, Virgis, & ſimilibus; in cuius poſtrema parte deſcendit ad Metalla, & Foſſilia, tanquam ad finem eorum, quæ ex duplici halitu ortum ducũt. Nectitur liber tertius cum ſecundo, quia in calce ſecundi ſermo eſt de Terræmotu, & initium traditur conſiderationis Tonitrui, & Fulgurum, quæ abſoluitur in tertio libro: Fulgura autem cum Terræmotu ratione principiorum, ſatis iuncta ſunt. Cum autem in calce tertij libri deſcendiſſet Ariſtoteles ad perfectè Mixta, tanquam ad finem principalem Meteorum, vt conſtaret modus generationis eorum, & paterent communia, ad eorum notitiam pertinentia, agit in quarto libro, de Mixtorum generatione, de Putredine, de Coctione, & de Communibus Mixtorum affectionibus: quæ conſideratio conſpicuè nectitur cum declaratis in calce tertij libri. In horum ordine, ſeruauit Ariſtoteles ordinem naturæ, nam ortus eſt à Meteoris ſimplicioribus, quæ ex vno halitu fiunt, vt ab Incenſionibus, & Pluuia; mox deſcendit ad ea, quę ex complicatis prodeunt, vt ad Tonitrua, & Fulgura; Inſuper, orditur ab Incenſionibus, vt præſtantioribus, & ſuperioribus, deſcendens ad Pluuias, & Niues, orditur à Mixtis imperfectioribus, deſcendens ad perfectiora, & minus ſimplicia, orditur ab illis, quæ magis ſunt Meteora, & à quibus præſertim ſumitur nomen libri, deſcendẽs ad minus Meteora; orditur ab illis Meteoris, quæ veriùs ſunt, vt Incenſiones, deſcendit ad ea, quæ potiùs apparent, vt Iris. Cum itaque ordo ab Ariſtotele ſeruatus rectę rationi ſit conſentaneus, ego Ariſtotelem ſequens, ab eius ordine non recedam.

De quibus agatur in 3.

De quarto libro Meteorũ. Qualis ſit ordo ſeruatus ab Ariſtotele.

De ordine partium Vniuerſi, & præſertim mortalis Orbis. Cap. IIII.

ORdo ex Dei prouidentia prodiens, eſt natura rerum, & Vniuerſi orbis eſt forma, decus, & ornamentum; caput ordinis corporum ſunt ſeparatæ Mentes; caput ordinis ſeparatarum Mentiũ eſt Deus; Ordo corporum duplex eſt, vnus verſatur inter ſimplicia & Mixta, alter inter ſimplicia ad inuicem, cuius ordinis caput, & cuſtos Cęlum eſt. Plato quinque conuderauit prima ſubordinata corpora, quorũ ſupremum, quod Cęlum dicimus, Ignem nuncupauit, id enim conſtare dixit ex eminentijs quattuor Elementorum, & pręſertim ex Igne; ſub Cęlo collocari dixit Aethera, quo nomine ſubtiliorem, & calidiorem Aeris partem denotauit, id autem ab Ariſtotele fomes incẽſionis nuncupatur: ſub Aethere Aerem; ſub Aere Aquam, ſub Aqua Terram reperiri enunciauit, vt conſpicuè elicitur ex appendice Legum, dum quinque numerat Animaliũ genera, Ignea, Aetherea, Aerea, Aquea, & Terrea. Necnon ex Timæo, in quo Aerem ſecat in partem puriorẽ, eamque dicit Aethera, & denſiorem, quam Aeris nomine abſolutè denotat. Verùm dimiſſo Platone, & explicatione ſententiæ eius, Ariſtotelem ſequens, dico, ſupremum Corporum eſſe Cœlum, quod Quinta dicitur Eſſentia, quatenus eſt diſtinctæ naturæ & conditionis ab ea quattuor Elementorum; nam Architas, & Ariſtoteles fuere primi, qui (referente Porphyrio in libro de abſtinentia ab eſu carnium) eſſentiam Cœli ab ea quattuor Elementorum diſtinctam exiſtimarunt. Sub Cœlo eſt Ignis, omnium Elementorum leuiſſimus, & purgatiſſimus: ſub Igne Aer; ſub Aere Aqua; ſub Aqua Terra, in medio Vniuerſi collocata; Hæc quinq; ſubordinata ſimplicia Corpora, ſiunt Elemẽta corporea Mundi, quatenus ſunt prima inter Corpora, quæ ſuo ordine Mundũ conſtituunt, & in duo genera rediguntur, quorum vnum, nempè Cęlum, immune eſt ab omni contrarietate, & permutatione

Ordo Vniuerſi.

Plato.

Ariſt.

Elementa Mundi.

tione interna, tum Subſtantię, tum Quantitatis, tum materiatæ Qualitatis, maximè tamen mobile eſt motu ſecundum locum, & modo aliquo ſecundum receptionē luminis, vt patet de Luna: reliqua autem ſimplicia Corpora ſub Cœlo poſita, & contrarietatibus, & permutationibus omnibus ſunt obnoxia.

Cælum.

Corpus Cœleſte ſe habet vt forma, reliqua vt materia; id propria figura eſt terminatũ, hæc figuram ab eo recipiunt; id eminentem viuit vitam, hæc quas habent vitales vires, ex Cęlo hauriunt; id non eget alieno corpore ſeruante, hęc ſeruantur ab eo; id ab alio Corpore nō recipit perfectionem, hęc à Cęlo perficiuntur, & tanquam ſpiritum inde recipiunt, ideò iure dicitur à Philoſopho in primo Meteorum, neceſſe eſſe, mundum mortalem ſuperis lationibus eſſe continuum, vt omnis eius facultas inde regatur; regitur autem, ſeruatur, & perficitur inſtrumento Luminis, & Motus, regitur tanquam à cauſa cōmuni cuncta fouente; Et regitur primò eſſe, quia dempto Cęlo, mortalia Elementa abolerentur, nec gignerentur, nam Sol acceſſu, & receſſu eſt cauſa generationis, & interitus rerum, vt dicitur in ſecundo de Ortu, & interitu. Secundò regitur pro cōſeruatione, quia per Cęli motum æternum, ſeruatur æterna permutatio mortalium, vt declaratur in octauo Phyſicorum. Tertiò, regitur pro opinione, nam primo non mouente, cætera mouere non valent, vt in eodem octauo Phyſicorum oſtenditur. Quartò, pro ordine, ex Cœlo enim & motoribus eius, pendet ordo mortalium Corporum, & dū dicimus à Cęlo regi virtutem omnem mortalium, nomine virtutis denotamus naturam vniuſcuiuſque Corporis, nam loquendo de libera Hominis voluntate, dicēdum eſt, eam conſiderari dupliciter; Primò, vt libera eſt, & conditionem mentis ſequitur, qua conſideratione Cœlo præeſt, eique dominatur & Aſtris; Secundò vt eſt functio muneris Hominis, & exequutio eius, quod præeligimus, & ita cum Cęlum conſpiret ad Hominis generationem, & conſeruationem, etiam conſpirat ad actiones eius omnes, opem ferendo, pro quauis parte media præeligantur, ſic latione Cęli, quæ eſt ſupra naturam, reguntur motiones mortalium ſecundum Naturam, violentæ aūt ſunt receſſus ab eis; Ita varijs Animalibus, Plantis, Metallis, Elementis, Membris, & Ætatibus varij dicuntur præeſſe Planetę, cum tamen oēs vniuersè ad ferendam omnib. opem conſpirent.

Quomodo mortalia regantur à Cælo.

Meteora non fiunt in orbibus Cœli, ſed ſub Cœlo, & præſertim in Aere, pro quorum diſtinctiore notitia, conſiderandum eſt, quod cum magna ſit Aeris altitudo, medians inter Aquam, & Ignē, ea à varijs in varios gradus diſtribuitur: vt tamen inſtituto noſtro inſeruit, in tres congruenter, tanquam Regiones diuiditur, in ſupremam, mediam, & infimam, quæ diuiſio per relationem ad Cęlum, & ſecundum diſtantiam ab eo, & Centro ſingulis Elementis competit; at in Aere præſertim conſideratur, & ſecundum diſtantiam, & ſecundū Qualitatem, & diſpoſitiones eius: dum conſideratur ſecundum diſtantiam, dicimus ſupremam eius partem accedere ad naturam Ignis, infimā ad eam Aquæ, mediam magis ſeruare conditionem, & naturam Aeris, quæ eſt, vt ſit calidus, humidus, & mediocriter leuis; at dum cōſideratur ſecundū varietatem Qualitatum, & diſpoſitionum eius, dicimus ſupremam Aeris Regionem eſſe eam, quæ ſuper altiſſimos Montes eſt collocata, mediam deſcendere vſque ad culmina mediocrium Montium, infimam vſque ad Valles, ſiue Aquam, adeò vt media, & infima Regio Aeris, hac ſecunda conſideratione, ſint portio quædā exigua infimæ Regionis primo modo conſideratę, nam eleuatio maiorum Montium parùm ſuperat menſuram decem milliarium, cum tamen menſurantes interuallum à Terra ad Orbem Lunę, dicant eſſe centum, & nouem millium, & trigintaſeptem milliariorum, vt exiſtimat Gauricus, vel ſecundum Eratoſtenem, nonagintaſeptem millium, & quingentorum milliariorū, cuius tam magni interualli portio apprimè exigua eſt eleuatio ſupra Terram maiorum Montium, vt conſpicuum eſt; quod etiā eſt verum, ſi id conſideretur, quod nonnulli referunt, nempè in Tenariffa, vna ex ſeptem Inſulis Fortunatis, vltra columnas Herculis, Montē reperiri per ſexaginta milliaria eleuatum, ex quo conſtat eorum error, qui nituntur oſtendere Aerem, ſui natura eſſe

Varia diſtinctio regionū Aeris.

Interuallum, & diſtantia Terræ à Cælo. Reijcitur ratio oſtendentiū Aerem frigidum.

frigidum,

frigidum, dicẽtes, talem eſſe Aeris propriam Qualitatem, qualis eſt Aer in media Regione: at in media Regione, in qua nubes congelantur, eſt frigidus, quare Aer ſui natura frigidus eſt; Maior huius rationis eſt uera, de medio ſecundum diſtantiã a Cœlo. Minor de eo falſa eſt, & ſolùm eſt vera de medio in ſecunda cõſideratione: dum enim Aer hac ſecunda conſideratione in Regiones diſtribuitur, dicimus in ſuprema gigni Incenſiones, in media Congelationes, nempè Pluuias, Grãdines, & Niues, in infima Rorem, Pruinam, & ſimilia, & quælibet earum Regionum latitudine aliqua eſt prædita, adeò vt genita in eis, modò ſublimiùs, modò inferiùs gignantur. In ſphæra etiam Ignis, huiuſmodi varietates inueniuntur, quarũ infima ſimilior eſt Aeri, & halitus recipit humidiores, media eſt purior, ad quam halitus magis exſiccari, & iam in Ignem verſi eleuãtur, ſuprema eſt omnium purgatiſſima, ſatis ſimilis conditionis Cæli, à quo ſemouetur; Ariſtoteles infimam Aeris Regionem appellat Aquam diſgregatam, ſphæram Ignis nuncupat fomitem Incenſionis, quod præſertim eſt verum de infima eius parte, in qua plurimi halitus, Incenſioni aptiſſimi reperiuntur.

De duplici Halituum genere, & communibus cauſis Meteorum. Cap. V.

CVm Cælum Stellis ornatum velociſſimo perenni, & continuo motu, reuoluatur, ſuo lumine, & motu aërem, in globum ex Terra, & Aqua cõflatum illumq́ue calefaciens, & attenuans eleuat ex eo duplex halituum genus, quod communi nomine à Græcis ἀναθυμίασις dicitur; nam ex partibus aridioribus eleuat fumoſum halitum, qui καπνώδης nuncupatur, & eſt halitus calidus, & ſiccus, ex aridiore parte eleuatus, aptus facilè inflammari, qui ſua leuitate, ei à Sole, & Stellis tributa, ſurſum tendens, ad mediam, & ſupremam Aeris Regionem aſcendit, & aliqua ex parte ad eam uocati Ignis quo loci incenſus, pro varia eius diſpoſitione, & forma varia offert ſpectra, quæ ignita Meteora nuncupantur. Hæc cum præſertim in ſuprema, Aeris Regione fiant, puto tamen nonnumquam etiam fieri in ſphæra nuncupati Ignis, & ſaltem in infima, cum ille non propriè ab Ariſtotele dicatur eſſe Ignis, ſed potiùs fomes quidam incenſionis, vt patet ex quarto capite primi Meteorum. Meteora, ex huiuſmodi fumo genita, varijs denotantur nominibus, non nunquam enim abſolutè dicuntur Aereæ, vel ſuperæ Flammæ, nonnumquam verò ignitæ affectiones, inflammationes Aereæ, incenſæ imagines, & ſpectra ignita nuncupantur; Arabes eas appellant Aſſub. Aliud genus halituum, quòd ex Aqua, & humidiore terræ parte eleuatur, vapor eſt, qui à Græcis ἀτμὶς dicitur, & eſt halitus ſui natura frigidus, ob humorem Aqueum, extrinſecùs tamen calidus uirtute producentis, producitur enim virtute Solis, & Stellarum calefacientiũ, at ita excalefactus, & leuis redditus, eleuari valet vſque ad Aeris mediam Regionem, in qua à frigore coarctatus, primò in nubem vertitur, mox in Pluuiam, Grandines, & Niues, & cum fuerit calidior, & leuior, eleuatur etiam aliquando ad ſupremam Aeris Regionem, in qua tamen non in nubẽ vertitur ob calorem, & motum eius Regionis, ſed diſgregatus trãſit in Aerem, vel cum halitu ſicco permiſcetur. Hi duo relati halitus, hoc habent commune, vt à calore luminis, & motus Cœlorũ producantur, & eleuentur: Differunt tamẽ, primò, quia halitus ſiccus eleuatur ex parte magis Terrea, humidus ex Aquea. Inſuper, primus eſt calidior, cũ calor in eo nectatur cum ſicco, ſiccitas autem acuit calorem. Tertiò differunt, quia halitus ſiccus, magis ſeruat calorem, humidus verò minus, cum humor Aqueus calorẽ ſuffocet, & extinguat. Quartò differunt, quia halitus ſiccus eſt leuior, & facilè aptus incẽdi, humidus verò non ita ſe habet: at cum natura, & conditione diſtinguantur, nunquam tamen omninò ſeparati ſubſiſtunt, ſed modò magis

Duplex genus halituum.

Meteora quibus nominibus nũcupentur.

Differentiæ halituum.

gis, modò minus permixti ſunt; Halitus calidus, & ſiccus, ſemper aliquid humoris includit, alioquin nõ incẽderetur, humor.n. eſt materia incẽſionis, & cõſumpto humore, extinguitur flamma, quæ continentet ex humore reficitur; Similiter halitus calidus, & humidus inſertas habet partes quaſdam ſiccas, actione caloris productas, & hoc nobis indicant Corruſcationes, & fulgura, quę ex nubibus prodeunt, genita ex halitu ſicco, incluſo in nubib. Similiter id nobis indicat portio Terrea, quæ apparet in Aqua, in quam Grando, & Nix reſoluũtur, hinc ex ea halituum permixtione, multæ Meteorum varietates ortum ducunt. Quomodo autem a Sole, & Stellis non calidis, lumine, & motu mortalia corpora calefiant, & a Cęleſti calore duo halituũ genera producantur, in libro de Cęlo cumulatè patefeci, propterea id nõ repeto. Hoc ſolum ſupereſt declarãdum, quomodo media Regio Aeris dicatur frigida, adeò ut eius frigore vapores coarctentur, & vertantur in nubes, cum tamẽ Aer ſui natura ab Ariſ. dicatur calidus, & nil violentum ualeat eſſe æternum, ut legitur in 2. de Cęlo, 38. Cui difficultati reſpondens, dico, Regionem frigidam Aeris dici mediã, non ſecundũ diſtantiam, cum ita potiùs ſit portio infimæ Regionis, ſed ſecundum uarietatem diſpoſitionum Aeris, & eorum, quæ in Aere producuntur, ea autem eſt frigida ex accidenti, non ex propria natura, & conditione: id frigus ortum ducit partim ex priuatione conſeruationis caloris, partim ex præſentia cauſarum refrigerantium: ex priuatione primò, quia calor huius eſt conditionis, ut ob ſui præſtantiã maxime egeat cauſa cõſeruante, maximè.n. ex Cœlo pendet, ſeruatur autem lumine, & Motu; At Regio illa Aeris, cum ſit infra altitudinem maiorum Montium, motu Cœli parùm agitatur; & cum per aliquot milliaria diſtet a cõuallibus Terrę, Radij a Terra repercuſſi, nedũ redduntur debiles ob diſtantiam a loco repercuſſionis, uerùm inſuper ob diſtantiam Radij deſcendentis ab aſcendente, qui angulũ in Terra conſtituentes, quo magis ab angulo recedũt, eo magis diſtant ab inuicem. Inſuper, ea Regio eſt frigida ob cauſam refrigerãtem, quoniam vapores ex Aqua eleuati, quamuis excalefacti ſint, tamen ob humorem aqueum, ſeruant conditionem aquæ, ideò a radijs derelicti, redeunt in propriam conſtitutionem, ut aqua feruens apud nos, remoto calefaciẽte, frigus propriũ recuperat; Et ad inſtantiam, quia nil uiolentum eſt æternum, dicendum eſt, primò, id non penitùs eſſe uiolẽtum, cum ſit ſecundum ordinem Vniuerſi, per cauſas operantes ſecũdum naturã, vt patuit. Inſuper, Elementa per naturam in mixti conſtitutionem tanquam in finem ulteriorẽ, & præſtantiorem diriguntur; Addendum ſecũdò, nil eſſe uiolentum in tota ſpecie, & in partibus eius: in hoc mortalium orbe ſemper aliquid uiolẽti reperitur, ſeruatur ea diſpoſitio Aeris præter propriam naturã ſucceſſione quarundam partium eius, non autem in eadem Aeris portione. Ex his, quæ hactenus dicta ſunt, facile eſt colligere communes cauſas Meteorum. Nam ordiendo a materia, proxima Meteorum materia ſunt duo genera halituum, remotior ſunt Elementa, ex quibus eliciuntur, & præſertim Terra, & Aqua, dico præſertim, quoniam etiam ex Aere, & Igne conſtitui poſſunt. Ratio eſt, quoniam omnia Elementa ſunt apta inuicem permutari, ut in ſecundo de Ortu, & interitu oſtenditur, permutatio extremorum eſt per media, mediant autem halitus, ideò ex Aere refrigerato, & condenſato gigni poſſunt nubes, quæ ſunt tanquam uapor frigore condenſatus. Similiter ex Ignis condenſatione, per humorem, uel frigus, medium gigni poteſt alicui halitui ſimile, magis propriè tamen dicuntur halitus, dum corpus ex denſiore fit rarius; Loquendo de efficiente Meteorum, efficiẽs commune eſt Cęlum ſuo lumine, & Motu, proximum autem ſunt Qualitates primæ, calefacientes, refrigerantes, humectantes, uel deſiccantes materiam proximam. Forma Meteorum duplex conſiderari poteſt, una quæ ſit Subſtantia, alia Accidens; forma, quæ Subſtantia ſit, propriè Meteoris non competit, quia ſunt mixta imperfecta, quæ huius ſunt conditionis, ut noua forma non prodierit, ideò forma Subſtantialis non eſt diſtincta ab ea Elementorum, uel magis, uel minus pura, præterquàm loquendo de Metallis, & foſſilibus, quæ cum

Quomodo media Aeris Regio ſit frigida.

Communes cauſæ Meteorum.

Materia Meteorũ.

Efficiens.

Forma.

ſint

ſint finis imperfectè mixtorũ,ptopria forma ſunt prædita;forma,quæ ſit accidens ua- *Finis Meteorum.* riorum Meteorum, uaria eſt, & ſunt figurę, magnitudines, colores, motus, & variæ imagines,quę per repercuſſiones repręſentantur. Demùm loquẽdo,de fine,hic multiplex eſt,vnus generationis,& eſt forma Meteotum; alius rei genitæ,& hic uel eſt cõmunis,uel proprius,finis communis ratione mutuæ permutationis Elemẽtorum, eſt conſeruatio æqualitatis Geometricæ eorum,Elementa enim ſecundum quandam virtutem,& congruentem rationem,ad inuicem debent eſſe æqualia,ne unum ualeat alterum deſtruere,ratione uerò cõſpirationis ad mixtionem,finis eſt mixtum perfectũ, quæ omnia in mundi perfectionem diriguntur; Loquendo autem de finib.pprijs, & vtilitatibus,quas prębent, hi uariorum Meteorum, uarij ſunt, unus tamen apprimè communis eſt expurgatio eius Elementi,in quo Meteora fiunt, veluti per conuerſionem Nubium in pluuias expurgatur media Regio Aeris, per incẽſiones expurgatur Regio ſupera,inſuper pluuijs irrigatur Terra,creſcunt plantæ,õ,ctemperatur Aere,ut in eo fœliciùs uiuant Animalia,& præſertim Homo,qui cum ſit finis mortalium omnium,etiam eſt finis eorum,quæ in eis, vel ex eis generantur. Mitto utilitates varias, quas præbent,& Fontes,& Ventos, & alia huius generis, cum, eę ſint conſpicuæ.

Diuiſio Meteorum, ac eorum in ordinem diſtributio.
Cap. VI.

QVoniam pro diſtincta explcandorum notitia, expedit ut primò capita eorum referamus, in ordinemque redigamus, ideò a Meteorum ordinata ſerie ordiar, quæ cum proximè, ex duplici halituum genere prodeant, ideò ex halituum diſtinctione, & ordine eorum quoque diſtinctio,& ordo refulgebit. *Meteorum prima capita.* Omnis halitus,vel eſt calidus,& ſiccus, ex parte Terrea,aliquo humore prædita eleuatus,& dicitur fumus,& fomes incenſionis, vel eſt calidus, & humidus, ex parte magis Aquea productus, & dicitur Vapor humidus, Vapor Aqueus, & Aqua diſgregata; ſi fuerit ſiccus, & Terreus, aut ſuperiora petit, aut ob aliquam Terream conditionem, ſiue quia in uiſceribus Terræ ſit productus,intra viſcera Terræ clauditur; ſi ad ſupera tendit, uel aſcendit ad ſublimem Aeris Regionem, uel ad mediam, vel ad infimam tantùm; ſi aſcendit in ſublimem, tunc ſi fuerit copioſus, ordinatus, & cauſam in Cœlo habuerit conſeruantem, gignitur Via Lactea; *Via Lactea.* Si verò fuerit portio aliqua minor, ordine carens, ſatis craſſa, pinguis, & calida, vel ſub Stella aliqua poſita, vel ſeorſum, ita tamen vt iuncta alicui Stellæ videatur gignitur Cometes, hoc eſt, Stella Crinita, ſiue *Cometes.* ſtella barba prædita,ſiue prædita cauda,nam hæ dicuntur tres eius principaliores varietates; Si verò halitus nulli Stellæ apparuerit iunctus,nec adeò fuerit denſus, & pinguis,& incendatur,tunc ex varia eius conſtitutione, figura,& motu, variæ prodeunt incenſionum formæ:inde enim ortum ducũt Columnæ,Pyramides igneæ,Faces,Capræ ſaltantes, Ardentes ſtipulæ, Stellæ labentes, vel fluentes Dali,hoc eſt Torres, *Incẽſiones variæ.* ſiue Titiones ardentes, Lampades, Lanceæ ardentes, ſiue Trabes, & huius generis incenſiones, quæ etiam in infima Regione Sphæræ nuncupati ignis, aliqua ex parte gigni poſſunt, cum ad eam quoque huiuſmodi halitus ualeat eleuari. At ſi huiuſmodi fumus, & halitus ſiccus, in mediam Aeris Regionem aſcenderit, tunc uel intra Nubem clauditur, uel infra ſubſiſtit: ſi clauditur, & erumpit, uel erumpit incenſus, vel ſine incenſione; ſi erumpit incenſus, uel id facit cum ſciſſione, pulſione, & ſtrepitu, & oritur Tonitruum, & corruſcatio; *Tonitruũ.* ſi erumpit incenſus, & ſine ſtrepitu, uel ſolùm propè effunditur,& dicitur ſimplex corruſcatio,ſiue fulgetrum,uel infera petit, *Corruſcatio.* & per Aerem terræ proximum effunditur,& dicitur Præſter; *Præſter.* ſi autem erumpit ex Nube ſine incẽſione, uel erumpit totus ſimul ſine pugna cum partibus Nubis, & dicitur

Pro-

Procella. Procella. Vel erumpit complicatus, cum partibus nubis, & cum eis pugnans, & gigni-
Turbo. tur Turbo; At ſi ex aduerſo intra nubē non clauditur, ſed potius intrà ſubſiſtat, cū non
adeò fuerit calidus, & leuis, tunc vel eſt copioſus, non facilè aptus incēdi, & à frigore
mediæ Regionis deorſum repellitur, cum tamen ſui cōditione nitatur tēdere ſurſum,
Venti. & conſurgunt Venti. Vel eſt exiguus, & tunc ſi deorſum repellitur, & incenditur, gi-
Stella cadens. gnitur Stella cadens, vel Lampas quædam alteram accendens, uel Draco volans, uel
illuminatio alia conſimilis, igneūq; ſpectrum nobis proximum. Verùm ſi huiuſmodi
Lampas. halitus in media Aeris Regione perſiſtat, & per radios Solis, uel Stellarum colorem
recipiat, aut etiam incēdatur, tūc ſi in medio fuerit craſſus, & amplus, in ambitu ſub-
Voragines. tilior, conſurgunt Voragines, Hiatus, Foueę, & Ignes cruenti. Si tertiò huiuſmodi ha-
litus ſiccus, aſcendens ad ſolam infimam Aeris Regionem eleuatur, tunc æſtiuo tem-
Chauma. pore gignit Chauma, hoc eſt incenſionem quandam Aeris propè nos exiſtētis, inficit
Terram, & Plātas, & deſcendens in Mare, id reddit ſalſum; At ſi ex aduerſo huiuſmo-
di halitus in viſceribus terrę includatur, tunc vel pugnat cū vapore humido in cauer-
Terremotus. nis Terręque voraginibus clauſo, & exitum quærit, & prodeunt ſpecies Terręmotus,
quæ ob varietatem effectuum, varię modo denominantur. Vel mouetur ſub Terra, &
Thermæ. miſcetur cum Aqua, uel cum uaporibus aqueis, & prodeunt balnea; uel Thermæ, &
cum ſtrepitu ebullientes, turbidæ Aquæ; Aut demum, non miſcetur cum Aquis, uel
Aqueis uaporibus, ſed uel ſui motus uelocitate, uel per antiperiſtaſim, uel à præexiſtē-
te Igne incenditur, & inde prodeunt ex uoraginibus Terrę incenſiones, erumpentes
Tartarei Ignes. flammę Aetnę, Tartarei nuncupati Ignes, & per Aerem inſperſi cineres, & ſimilia. Et
hæc ſunt Meteora, quæ ex halitu calidō, & ſicco ortum ducunt. Verum ſi altera ex
parte halitus fuerit calidus humidus, & Aqueus, hic uel ſupera petit, uel in Terræ antris,
& uiſceribus clauditur: ſi petit ſupera, uel petit mediā Aeris Regionem, uel reſidet in
infima, ſi mediā, uel ſublimius in ea eleuatur ad partem calidiorem, uel in medio eius
requieſcit, uel infra medium detinetur: ſi in medio reſidet, ibi per frigus ambiens cō-
Pluuia. denſatus uertitur in nubē, ex qua gignitur Pluuia, & imbres; ſi infra mediū detinea-
tur per frigus uertitur in nubem, & cum frigus ſit uehementius, ea nubes cōdenſata cō-
Nix. gelatur, & in Niuem uertitur; ſi tertio ad ſublimiorem mediæ Regionis partem eleua-
tur, in qua magis uiget calor, tunc fiunt ea, quæ ob contrarij caloris ambitum, ex uehe-
menti frigore prodeūt, nàm uel à frigore citò Nubes in Aquam uertitur, & gignūtur
Nimbi. Nimbi, qui ſunt præcipites quædam, & repentinæ pluuiæ, uel ob uehementiorem fri-
goris actionem, nedum nubes citò in guttas uertitur, uerum inſuper, guttę Aquę cō-
Grando. gelantur, & fit Grando; Si verò vapor, in infimā Aeris Regione manens permanſit, quo-
niam ea uti cęterę, prędita eſt latitudine, id eſt, vel magis in ea, uel minus aſcēdit, & emi-
nentius eleuatur & copioſus fuerit, ac inſuper roridus, & ferè in guttulas aquæ cōmu-
tatus, redditur tanquam ſpeculū ſoli, & per radios in eo repercuſſos, incoloratū ar-
Iris. cū nobis repræſentat; qui dicitur Iris. Si uerò multus fuerit, minus roridus & rarior,
Sol geminus. ſoliq; à latere aſſideat, conſurgit ex radiorum ſolis receptione, tāquam alter Sol in
Nube, ut in ſpeculo apparens, & ex receptione radiorum Lunę, tāquam altera Luna.
Dum verò ea Nubes à latere poſita, fuerit magis roridā, & inæqualior, gignuntur Vir-
Virga. gę, Ferulę, & ſimilia, ob varietatem Nubis recipientis, & repręſentātis Radios, & Lu-
men. Si autē Vapor fuerit paruus, nec ita pluuialis, & roridus, ſed craſſior, & diſſimilis
Area. & Sub Sole, vel Luna poſitus, conſurgit Area, ſiue Corona, & eſt tanquā circulus al-
bus, in eius extremitate nigrior, ambiens tanquam centrum Solem, uel Lunam, uel a-
liam fulgentem Stellam. At ſi ex aduerſo Vapor non eleuatur ad ſuperiorem infimæ
Regionis partem, ſed ſubſidet in ea, uel eſt multus, & copioſus, adeò ut à frigore cō-
Nebula. denſetur, in pluuiam autem conuerti nequeat, conſurgit Nebula, ſiue Caligo. Si uerò
Pruina. Vapor non fuerit multus, & propè Terram, à frigore ſuperuenientis noctis refrigere-
Ros. tur, tunc vel vehementer frigeſcit, adeò vt congeletur, & cōſurgit Pruina, tāquam exi-
Manna. gua Nix, vel diminutiùs frigeſcit, & fit Ros, uel eius ſpecies aliqua, veluti Manna, &

Vel

Mel. Demùm ſi Vapor nõ in Aerem eleuatur,ſed in Terræ antris,& voraginibus in- *Mel.*
cluditur,ex eo gignuntur Flumina,Riui,Fontes,& Paludes.Hæc ſunt capita Meteo- *Flumina.*
rum,de quibus breuiter,& lucidè in hoc libro mihi agendum propoſui.

De incenſionibus,& flammis nonnullis in ſublimi apparentibus. Cap. VII.

EXplicatis communibus, ad Meteorum notitiam attinentibus, ad pro-
pria deſcendens,iure optimo a ſublimioribus incenſionibus ordiar.
Hæ namque magis Meteorũ conditiones ſeruant,cum ſint ſublimio-
res,magiſque cum Cœlo,& eius motu ſunt iunctę,ac inſuper,quodã-
modo ſunt ſimpliciores. Gigni poſſunt halituum incenſiones,primò
per celerem eorum motum,ſecundò per Radios directè repercuſſos,tertiò per ſphæ- *Quomodo*
ram Ignis Aeri proximam,illumque magis excalefacientem,quartò per violẽtas par *halitus in-*
tium Ignis inſperſiones in Aerẽ,quintò per antiperiſtaſim,vt in Nubibus per frigus *cendãtur.*
ambiens,fumus incluſus incenditur.Cum Meteorologicarum incenſionum quinque
valeant eſſe cauſæ:Antiperiſtaſis tamẽ,ſiue frigoris ambitus, & radiorũ repercuſſio,
præſertim id efficiunt in partibus Aeris nobis propinquioribus; celeritas motus, &
connexio cum ſphæra Ignis in ſublimioribus; inſperſio autem violẽta partium ignis
in intermedio.Cũ igitur fumi ſui conditione calidi,& ſicci,per radios ſolis & ſua le-
uitate in ſublimiorẽ Aeris Regionem aſcenderint,per celerem reuolutionem,conſpi
rante calore eius Regionis necnon conditione fumi,facilè apti incendi, in flammam
vertuntur,& ex varia eorum figura,motu,magnitudine,& conſtitutione, variæ pro-
deunt incenſionũ formę,& Meteorum genera;Nam ſi fumus fuerit amplus, ſatiſque
extenſus,non tamẽ valdè pinguis,& denſus,& incẽſio per varias eius partes progre
diatur,prodeunt illæ,quę Ardentes ſtipulæ nuncupantur.Si verò fumus ſola longitu- *Stipulæ ar-*
dine fuerit præditus,& aliquantulum denſus,ac conſimilis,dum incipit vna ex parte *dentes.*
incendi,& ob denſitatem incenſio ſatis firma apparet,& per partẽ incenſam,reliqua
portio fumi illuſtratur,tunc inſpicientibus ſe offert tanquam Fax,vel Cãdela incen- *Fax.*
ſa,vel Torris,ſiue incenſus Titio,Græcè [illegible] ;Si autem fumus, ſecundum vniuerſam
longitudinem ardeat,apparebit vel tanquam Trabs,vel Columna,vel Lãcea,vel Py *Trabs.*
ramis flammea;at ſi non in longitudinem fumus fuerit extenſus,ſed potiùs in orbẽ re
dactus,& incipiat incendi in medio,illuſtrando reliquas ambientes partes,apparebit
tanquam Lampas incenſa;Si autem fumus, & latitudine,& multiplici partiũ inordi *Lampas.*
nata varietate fuerit præditus,& incipiat incendi,eius incenſio ob fumi inordinatam
diſſimilitudinem,ſine ordine,& diſſimiliter videtur moueri partim celeriter: partim
tardè,& inde prodeunt ea Meteora, quę Capræ ſaltantes nuncupantur, cuius Ani- *Capræ ſal-*
malis motus apprimè eſt expers ordinis; Si demùm Fumus ſolùm in longitudinẽ ſit *tantes.*
extenſus,nec valdè pinguis,& denſus fuerit, ſed facilè, & cito aptus comburi,& ſit
cõſimilis,tunc incipiens incendi ex vna parte, decurrit incenſio per vniuerſam fumi
longitudinẽ,& præſefert imaginem Stellæ volantis,ſiue decurrentis. Huiuſmodi in- *Stella vo-*
cenſiones magna ex parte in ſuprema Aeris Regione gignũtur,modò ſublimiùs,mo *lans.*
dò Terræ proximiùs,nec ob id inficior eas nonnunquã in infima ſphęrę Ignis Regio
ne gigni poſſe,cum ad eam quoque huiuſmodi Fumi eleuẽtur, vt affirmat Ariſt.acci-
dit tamen frequenter,vt citiùs incendantur,quã ad eam peruenerint: Inſuper,dũ ad
eam fuerint eleuati,adeò redditi ſunt ſicci,& rari,vt incenſio nec appareat,nec ſerue
tur:Incenſio enim non ſeruatur ſine humore,qui eius eſt fomes.Incenſa itaque huius
generis Meteora ſunt fumi ad ſuperam Aeris Regionem magna ex parte eleuati, lo- *Definitio*
ci calore,celerique motu incenſi ob uarietatem diſpoſitionis,Figuræ,Magnitudinis, *incẽſorum*
& Motus,variarum rerum præſeferentes imaginem, & ob id, varijs nominibus de- *Meteorũ.*
ſignati;

ſignati ; Dicuntur autem Fumi incenſi, quia Flamma ab Ariſtotele dicitur Fumus ardens : at ſimiliter etiam dici poſſent incenſiones Fumorum.

De Cometis. Cap. VIII.

Varietas ſtellarum. STellæ, quæ in ſublimi inſpiciuntur; vel ſunt re vera, & propriè Stellę; vel
tales non ſunt, ſed apparent; vel partim ſunt, partim apparent ; De pro-
priè dictis Stellis non eſt modò agendum; ſi ſolùm apparent, vel citò la-
buntur, & reſoluuntur, vel firmiores ſunt, & diuturniores, ſi citò labun-
tur, vel gignuntur in Supera Aeris Regione, de quibus in præcedenti capitu. verba
feci, vel in media per extruſionem a Nubibus, de quibus infra loquemur; Si mane-
re videntur, & non citò diſſoluuntur, vel ſunt Fumi incenſi, Stellæ imaginem præ-
Stellę apparentes. ſeferentes, ſine Coma, & Barba, & tunc abſolutè dicuntur Stellæ apparentes, & ima
gines Stellarum, non Stellæ, ac ita nonnunquam aliquæ nouæ Stellæ apparent Cœ-
lo ſereno quæ progreſſu temporis deliteſcunt. Vel ob Fumi figuram, & diſpoſitio-
nem, ea incenſio præſefert imaginem Stellæ præditæ, vel rotunda Coma, vel oblon-
ga Barba, & id accidere poteſt, vel quia huiuſmodi Fumus incenſus ſit directè poſi-
tus ſub aliqua Stellarum Cœli, vel liberior ſit, & ſub nulla Stella collocatus, & inde
Cometes. prodeũt duo Comatarum Sydetum genera, quorum vnum ſolum uidetur Stella, al-
terum partim eſt, partim videtur, dum ea incenſio ſub Stella aliqua fuerit poſita, fre-
quenter ſublimior eſt, quàm altera, & mouetur motu illius Stellæ, & diuturnior eſt,
quia quamuis Fumus ille facilè ob calorem ſuperioris Regionis conſumatur, tamen
continenter reficitur nouis halitibus, qui per radios illius Stellæ eleuantur, & nectun
tur cum præcedente Comete; qui verò ſub Stella aliqua Cœli nõ ſunt poſiti, & pro-
ximiores nobis ſunt, minus velociter mouentur quàm illi, quoniã Aer proximior ſu-
blimitati Montium, tardiùs circumfertur; Vt facta eſt mentio de Stellis, Barba, & Co
ma præditis, ita exiſtimandum eſt nobis, Stellas poſſe apparere præditas & Cauda, &
Pilo, & Brachio, & Cornu, & alijs ſimilibus partibus, quę figura nedum conſurgit ex
Fumo incenſo, uerùm inſuper ex Lumine incenſionis, in parte non incenſa refulgen-
te; & varietas colorum Cometarum ortum ducit, tum ex maiori, & minori denſitate
Fumi, tum ex varietate humoris eius, tum ex uaria Luminis incenſionis receptione,
Definitio in halitibus connexis; Eſt itaque Cometes Fumus, in Supera Aeris Regione ardens,
Cometis. vel ſub uera aliqua Stella, vel ſeorſum poſitus, præſeferens imaginem ſtellæ Coma
Virgilius. præditæ, vel Barba; at ſi apparuerit prædita Barba, dicitur Pogonia, de his Virgil li-
bro primo Georgic.

Nec diri toties arſere Cometæ.

Ex his elicitur Ratio, cur Comete indicent Ventos, ariditates, & calores, nã indicant
Imperium eorum halituum, ex quibus ea omnia ortum ducunt ; Fertur quoque eos
Lucanus. protendere interitus Principum, Regnorumque euerſiones. Hinc Lucanus, crinem
horrendi Syderis eum appellat. Alij verò Stellam crinitam, horrentem, crine ſangui
neo; quod verum eſt ex accidenti, quatenus per huiuſmodi temporum cõſtitutiones,
creſcit, & excitatur Bilis flaua hominum, per quam proniores reddũtur ad iracundiã
ad vindictam, & ad bella, quę huiuſmodi euentuum cauſę ſunt; Et quamuis tũc innu-
meri vilis conditionis homines pereant, tamen magis conſideratur obitus unius Prin
Cæſar Augustus. cipis, quàm decies millium aliorum; & quoniã interitus unius Principis, vel depreſ-
ſio, eſt ortus, uel elatio alterius, ideò Cometæ nonnunquam nonnullis ſe indicãt ami-
Democritus. ci, & cõducunt pro elatione, gloria, & dignitate eius, vt fertur de Cęſare Auguſto, qui
cum in ſui Imperij initio Cometem reſulgentem inſpexiſſet, ei tanquam nuntio ſuę-
Leucippi. que dignitatis fautori, in Vrbe Roma templum erigi, ſacrificiaque offerri iuſſit. Hæc
de Cometa ſententia eſt Ariſt. de quo varij uaria dixere, nã Democritus, Leucippus,

& Ana-

&Anaxagoras exiſtimarunt, Cometas eſſe connexiones duorum errantium Syderum, luminisque eorum conſpirationem Pythagorei putarunt præter ſeptem Planetarum Stellas octauam reperiri, ex ſe Coma præditam, quæ cum perinde, ac Mercurius frequenter Soli ſit proxima, rarò appareat, dum tamen ab eo congruenter diſtat, a nobis inſpicitur: Hippocrati, eiuſque diſcipulo Eſchilo tribuunt, quòd putarint unam ex Stellis cœli reperiri, quæ ſua natura, & conditione halitus traheret, & Cometem tunc gigni, & apparere, dum Radij noſtrorum oculorum per eos halitus uerſus Solem repercuterentur: Aliæ quoque cùm veterum, cùm recentiorum Philoſophorum de Cometis fuere ſententiæ, quas ut minus probabiles, ſilentio prætereo; neque etiam in reijciendis relatis immorabor, cum breuitati potiſſimùm ſtudeam. Poetæ quoque de Cometis varia eleganter finxerunt, quæ non ſine delectatione apud eos legi poſſunt.

& Anaxagora ſentẽtia.
Pythagorei.
Hippocratis ſẽtẽtia

De Via Lactea. *Cap. IX.*

COnſpicuum, & admirabile, cùm apud philoſophos, tum apud Poetas apprimè celebre eſt Meteoron illud, quod Via Lactea dicitur, de qua Ouidius primo Metamorphoſ.

Eſt uia ſublimis, cælo manifeſta ſereno,
Lactea nomen habet, candore notabilis ipſo,
Hac iter eſt ſuperis, ad magni tecta Tonantis.

Hæc via ob albedinem a Lacte nomen duxit, & dicitur obliquus Lactis Circulus ex Lacte Iunonis, vel Opis productus, vt Poetæ fingunt. Inſuper, dicitur Via, in qua Apollo aduerſus Gigantes pugnauit. Circulus virtutibus dicatus, Via Animarum, Sedes Heroum, Circulus Beatorum copia refertus, & via ad diuum Iacobum ducens: hæc eſt non Circulus, ſed Zona latitudine prædita, ſecans Coelum in duo hemiſphæria, per Signa Geminorum & Sagittarij. Quamplurimi non aliquod Meteorum, ſed portionem Cœli iudicarunt: Ariſtoteles tamen inter Meteora Viam Lacteam numerat, & ex halitu calido, & ſicco, in ſupera Aeris Regione gigni affirmat; Quæ ſententiæ conciliari debent, quoniam in Vniuerſo non reperitur effectus ſine ſua cauſa, nec contra, cauſa, cui per Naturam proprius non reſpondeat effectus: & propterea ſi datur in octaua Cœli ſphæra Via ob denſitatem, & Stellas in ea poſitas, lucidior reliquis Cœli partibus; & per Lucem eleuantur halitus, & incenduntur; eſt neceſſe, vt etiam ex huiuſmodi Aetherea Zona, tanquam cauſa pendeat Zona alia fumorum in Aere, tanquam effectus ſuæ cauſæ reſpondens: ac etiam vice verſa, ſi datur Via Lactea in Aere, ita ordinata, & ſeruata, eſt neceſſe, vt reperiatur in Cœlo alia eam ſeruans, & in ordinem redigens. Hinc Via Lactea pro triplici vſurpari poteſt, & pro cœleſti tantùm, & pro ſola Meteora, & pro congregato. Ariſtoteles in libro Meteorum præſertim eam pro parte Meteora conſiderauit, tanquam magis pertinente ad illum locum, nec ob id ſiluit cœleſtem, ſed eam ut cauſam indicauit, inquiens, Circulum, in quo Lac aſpicientibus apparet, eſſe maximum, & ita diſpoſitum, ut Tropicos excedat, & locum illum eſſe præditum Aſtris maximis, & fulgentiſſimis, quæ Sporades, hoc eſt ſparſæ, & ſine ordine effuſæ uidentur, a quibus continuè ſicci halitus trahuntur, &

Via Lactea.

congregantur, & ubi copioſior eſt huiuſmodi Stellarum numerus, ibi quoque apparet duplari Via Lactea; adeò ut cauſę accretionem, & diminutionem ſequatur, accretio, & diminutio rei effectę. Id, quod pertinet ad Viam Lacteam Æthercam, eſt conſimile ſemper; id tamen, quod attinet ad Meteorologicam, multis uarietatibus eſt obnoxium. Sed cum detur Via Lactea Ætherea, & Aerea, uidendum primò quid ſit ea Aetherea; ſecundò, quę Aerea, ex quibus refulgebit, quid ſit congregatum ex utriſque. *Via Lactea Aetherea. Opiniones variæ.* Vt pertinet ad Aethercam, Theophraſtus, referente Macrobio de ſomnio Scipionis, exiſtimauit eam eſſe Zonam denſiorem Cœli, & eſſe compagem duorum hemiſphęriorum. Nonnulli dixere, illum eſſe locum tranſpirationis Mundi, ne ignis extinguatur, & ut mundus expurgetur. Philoponus putauit, eſſe colorem proprium illius partis Cœli, cuius cauſam aſſignare non valemus. Alij eſſe multitudinē exiguarum Stellarum, quarum Lumen nobis tantùm, non proprius Color, & Figura appareat. Alij multitudinem Stellarum illuminantium, unà cum denſitate eius partis: quæ ſententia verior eſt. *Ariſtot.* Ariſtoteles inquit, Pythagoræorum nonnullos putaſſe, hanc Viam productam fuiſſe a Srella aliqua deſerente locum ſuum eo tempore, quo Phaeton male duxit currum Solis. Alios, dixiſſe Solem per hanc Viam aliquandò fuiſſe progreſſum, moxque iter illud exuſtum vel conſimili pꝑeſſione affectum dereliquiſſe. Anaxagoræ autem, & Democtito idem Philoſophus tribuit, quòd exiſtimauerint, Viam Lacteam eſſe Lumen proprium, quarundam Stellarum, quæ à Sole ſub horizonte exiſtente non inſpicerentur; & illuſtrarentur. *Opinio verior.* In quibus opinionibus reijciendis non immorabor, ſed breuiſſimè cum Ariſtotele dico, Viam Lacteam Aethercam eſſe Lucidarum Stellarum copiam ſimul, & eius partis maiorem denſiratem, ut enim Stella eſt denſior pars Orbis, ita rationi conſonum eſt, partem Orbis maiori Stellarum copia præditam, denſiorem eſſe, & quia eſt denſior, cùm Lumine proprio, tùm eo intenſiùs à Srellis recepto, apparet magis alba. *Definitio Vię Lacteę Aetherę.* Via itaque Lactea Æthetea, eſt Zona octauæ Sphæræ, diuidens eam in duo hemiſphęria per Signa Geminorum, & Sagitarij, ob diſperſarum Stellarum vel apparentium, vel non apparentium copiam, & eius partes denſitatem, intenſius Lumen recipientis, coloremque album aſpicientibus offerentis. At perpendamus, quomodo per Viam Lacteam Æthercam conſtituatur Aerea. *Via Lactea Aerea.* Dixere nonnulli Aeream Viam Lacteam nobis apparere per reflexionem Radiorum uiſui inſeruientium, a uaporibus ibi exiſtentibus ad Solem. *Hippocrates.* Quam ſententiam nonnulli adſcribunt Hippocrati, & eam reijcit Ariſtoteles uarijs rationibus. Alij, ut Diodorus, referenre Macrobio, dixere eſſe Ignem coaceruatum, in unam curui limitis ſemitam. *Diodorus.* Alij, eſſe reflexionem Luminis Stellarum Ætheręæ Viæ a vaporibus ſub ea exiſtentibus. Alij demùm, eſſe Lumen productum ex incenſione halituum ibi exiſtentium, non ſecùs ac Cometes ſit incenſio illa Lucida, ſub aliqua Stella poſita. *Opinio Ariſtotelis.* Quam ſententiam approbauit Ariſtoteles, & ideò dixit Viam Lacteam perinde ſe habere ad uniuerſam illam Zonam Cœli, ac Cometes ſe habet ad Stellam unam: & *Definitio.* definiens, dixit Viam Lacteam eſſe Comam maximi circuli, ob halituum copiam. Cum autem de Via Lactea, Aerea, varia probabiliter dicantur, puto ego non unam eſſe cauſam eius efficientem adæquatam, ſed conſpirationem multarum, nam eius materia profectò eſt halitus magna ex parte calidus, & ſiccus, non tamen humote omninò carens. Cauſa in genere formæ eſt Figura, & Color, per quem viſui offertur. Cauſa efficiens principalis eſt, Via Lactea Ætherea; pro qua conſtituenda uaria conſpirant, ut dixi; Cauſa minus principalis, minus neceſſaria, minusque firma, eſt incēſio partium eius copię halituum; illuminatio ab huiuſmodi incenſionibus; & illuminatio a Sole, dico illuminatio, quoniam in Via Lactea Radij non omninò repercutiuntur, cum halitus non ſit denſus,

ſed

ſed recipiuntur, franguntur, & lumen redditur tanqum proprium, non ſecùs ac id fiat in Area, ſiue Corona, & ſeruatur ea Via æterna, & conſimilis per cauſam principalem Æthercam, variatur in parte ob alias. Inſuper, ſeruatur æterna, non in eadem partem Aeris, vel halitus; ſed in varijs conſimilibus, ſola ſucceſſione æternis, ut media etiam Aeris Regio ſemper friget, & vaporibus abundat. Eſt itaque Via Lacta Aerea halituum ſiccorum copia, in ſublimi Aeris Regione in Zonam redacta, incenſionis particeps, ſub Æthcrea poſita; ab eaque ſeruata; quæ per Lumen præſertim Ætherea & alterius illuſtrantis cauſæ, magnæ, & candidæ Viæ imaginem nobis offert. Ex diſtincta Definitione vtriusque Viæ Lacteæ, conſpicuè elicitur, quid ſit congregatum ex vtrisque. Eſt enim ſimulacrum magnę, & candidæ Viæ, ſecans Vniuerſum in duo hemiſpęria, tranſiens per Sagittarium, & Signum Geminorum, ſedem principalem habens in octaua Sphæra, originem ducens ex multitudine Stellarum, & denſitate eius partis; proximè tamen apparens in ſupera Aeris Regione, in halituum copia, per partem Æthercam eleuata.

Definitio Vię Lacteę Aerea.

Definitio cōgregati.

De Varijs figuris, in Aere ſublimi apparentibus.

Cap. X.

Conuerſi in Cœlum, frequenter in Aere ſublimi inſpicimus Colores varios; varias Figuras, Centauros, Armatos equites, Montes, Dracones, Foucas, Voragines, & ſimilia, quorum cauſæ ex præaſſumpeis principijs facilè elici poſſunt. Nam ex Lumine vario, modo vario repercuſſio, vel recepto, & fracto, in halitibus, denſitate, copia, conditione, & poſitione diſtinctis, hęc omnia ortum ducunt. Pro quorum diſtinctiore notitia, de colorum varietate aliquid breuiter eſt dicendum. Color, qui nobis ſe offert; uel eſt verus, & propriè ſumptus, & hic conſurgit ex Temperamento & actione primarum quattuor Qualitatum in mixto perſpicuo, & terminato, de quo in libro de Senſu, & Senſili ſermo eſt; vel eſt color apparens, qui vel ſolùm apparet ob deprauationem inſtrumenti uiſus, & perturbationem ſpirituum eius, vt accidit vehementi febre, uel morbo alio graui correptis, & delirantibus: Vel apparet ob Lucem, & Lumen, cum tamen a Lumine non ſit ſpecie diſtinctus; & hic inſtituto noſtro inſeruit: qui Color; vel apparet ob conditionem corporis Lucidi; vel per externum aliquod. Ob primum inſpicimus Stellas uarias, varijs coloribus præditas; & Aſtronomi uarijs Planetis tribuunt Colores varios; & Fumi uarij incenſi, ob maiorem uel minorem denſitatem, & portionem terream, uel aeream, Flammam patiunt diſtincti coloris. Similiter incenſiones in aere productæ, varios nobis colores offerunt, uarijsque Figuris præditos, ob varietatem Figuræ fumi ardentis. Si autem Colores per externum aliquod variantur; id externum, uel mediat inter oculos uidentis, & Lucidum, uel a latere eſt poſitum: ſi mediat; vel eſt Coloratum, uel non: Si fuerit Coloratum, ut dum Radij tranſeunt per uitrum uiride, vel rubeum, apparet Lumen eodem Colore infectum: Si non fuerit Coloratum, vel tale medium eſt purum, & Radijs liberum dat tranſitum, & tunc Colorem non parit; immò nec in eo Lumen apparet, niſi repercutiatur ab opaco aliquo, & dum per tale ſincerum medium inſpicitur, corpus lucidum uidetur parùm a nobis diſtare, quia potentur, & ſine uarietate mediorum nos mouet. Si uerò id medium

Coloris diſtinctio.

fuerit denſius, & fuerit vapor aliquis, vel conſimilis, vel diſſimilis, tunc in eo radij franguntur, quæ fractio eſt quædam imperfecta repercuſſio, per quam fractionem lumen redditur, tanquam proprium eius corporis, in quo fit fractio, & ſe offert nobis, vel Album, vel Rubeum, vel Puniceum, ſecundum varietatem eius, in quo frangitur & recipitur. Si verò corpus, per quod, vel in quo inſpicitur Lumen, non mediat, ſed fuerit a latere poſitum, tunc ſi fuerit terminatum, & parùm leue, adeò vt ſolum Radios repercutiat, non figuram; tunc ſolùm apparet lumen, quod vel magis vel minus fulget, ob varietatem repercutientis; nam ſi corpus repercutiens fuerit album, ſplendidius redditur lumen, obſcurius verò ſi fuerit nigrum. Ratio eſt: quia Album plus ſplendidæ conditionis includit, quæ per radios manifeſtatur: hinc dum parietes domus dealbantur, redditur domus lucidior; *Paries albus Lucidiorē reddit domū.* Si verò id Corpus non repercutiat tantùm, ſed ob eius perſpicuitatem Radios recipiat, per denſitatem verò cum aliquo humore Aqueo iunctam, eos frangat, tunc Coloratum apparet Colore, vel obſcuriore, ſi fuerit denſius, & magis Terreum, vel clariore, ſi fuerit vel rarius, vel a Terreo immunius. Nonnunquam etiam accidit, quod pars denſior, dum Terrenæ fœcis fuerit expers, Lucidior, & magis Alba apparet, quia intenſius recipit Lumen, vt euenit de partibus Lunæ. Prodeunt itaque apparentium Colorum varietates, vel ex varietate Corporis lucentis, vel ex varietate medij, per quod inſpicitur, vel ex varietate oppoſitorum repercutientium, ſiue frangentium: *Concluſio dictorum.* Prodire etiam poſſunt ex poſitione varia, & diſtantia, vel repercutientium, vel recipientium repercuſſiones, vt patebit de Coloribus Iridis: his deinum addendum eſt, Colores varios variam quoque nobis offerre diſtantiam, eleuationem, & depreſſionem: nam obſcuri, quia debiliùs mouent, magis diſtare videntur, & ideò nobis repræſentant Foueas, Cauitates, & Voragines; Albi verò, quia oculos mouent vehementiùs, videntur proximiores, & elatiores, qua colorum varietate vtuntur Pictores, & perſpectiui, pro repræſentandis eleuatione, depreſſione, diſtantia, & alijs ſimilibus. Ex his itaque eliciuntur Cauſæ variorum Colorum, diſtinctarum Imaginum, Cauitatum, Fouearum, & Voraginum, in Aere apparentium; Et quoniam huiuſmodi Cauſæ facilè, & citò mutantur, ideò etiam ſpectra huiuſmodi citò apparent, & facilè variantur; *Definitio.* Sunt igitur huiuſmodi Meteora, ſpectra ex halitibus præſertim humidis in Aere apparentia, per radios Lucidi corporis formata, Splendore, Magnitudine, Colore, Figura, & diſtantia, varia, facileque variabilia, ob varietatem poſitionis, & conditionis principiorum, ex quibus pendent.

De Pluuia, & Niue. *Cap. XI.*

DEcurſis Meteoris, quæ in Suprema Aeris Regione refulgent, ea ſequuntur explicanda, quæ gignuntur in media, nempè in ea Aeris parte, quæ inter ſublimes, & mediocres Montes poſita eſt: Dum halitus per Radios Solis ſurſum eleuantur, illi qui ſunt humidiores, & grauiores, vel ſupra mediam Aeris Regionem non aſcendunt, vel ſi aſcenderint, ob Calorem, & motum ſuperioris Regionis diſgregantur, nec valent in Nubes verti, magna tamen ex parte mediam non pertranſeunt, in qua a Radijs derelicti, necnon ab halitu calidiore, qui ſuperam Regionem petit, a frigore eius Regionis condenſantur, conſpirante ad id cõditione propria eorum halituum, qui ex humido Aqueo & frigido educti, alienum calorem facilè extinguunt, condenſati autem primo in Nubes trãſeunt, quæ mox exactius refrigeratæ, denſantur magis, & vertũtur in guttas Aquæ, non ſecùs, ac in operculo Lebetis, in quo feruet Aqua, inſpicimus Vapores eius iterum in guttas,

& Aquam redire, adeò ut Circulus quidam ex Aqua per medios Vapores in Aquam conſtituatur, & quoniam guttæ illæ Aquæ ſunt grauiores Aere, ideò per Naturam deſcendunt, & inde oritur Pluuia, ὑετὸς Græcis dicta, cui competunt, & nomen commune pluuiæ, & nomina quædam propria: Nam ſi nubes diſſimilis fuerit, & parùm fœcunda, tunc exiguæ, & raræ guttæ gignuntur, quæ deſcendentes, à Græcis dicuntur Pſecades, quaſi irrorationes, & guttæ exiguæ, Rori ſimillimæ; Si autem nubes fuerit ſpiſſior, & copioſior, fiunt imbres: & ſi eueniat, vt Nubes aliqua, ob eius diſpoſitiones, & cauſas vehementer alterantes, ferè tota ſimul uertatur in Aquam, ac impetu quodam deſcendat, tunc gignuntur Nimbi, & pluuiæ illę, quę à Græcis dicuntur Lauroteræ, hoc eſt, immodicę, impetuoſę, & vehementes, quæ frequentet fiunt tempore æſtiuo, per antiperiſtaſim, vt grandines; Eſt itaque Pluuia, Aqua, ex nube in Aeris media regione, a frigore condenſante genita, in guttas diſtributa, deſcendens pro Elementorum æqualitate ſeruanda, Plantiſque nutriendis. Pro notitia autem finis, animaduertendum, Empedoclem, Epicurum, & Veteres Philoſophos putaſſe, Pluuiam gigni nō propter finem, ſed per quandam materiæ neceſſitatem. Ariſtoteles in ſecundo Phyſicorum ait gigni, ut creſcant meſſes. Alexander inquit gigni pro ſeruanda æqualitate Elementorum, & mundi ordine, quæ non ſeruarentur, ſi Aqua in halitus reſolueretur, qui mox uice verſa in Aquam non redirent; At pro concilio dicendum, ęqualitatem Elementorum, & mundi ordinem, eſſe finem principalem, accretionem verò meſſium, & vtilitatem, quam præbet viuentibus, ſecundarium; Inſuper addamus, ęqualitatem illam eſſe finem conuerſionis abſolutè, Vaporum in Aquam, accretionem verò meſſium eſſe finem modi, & loci eius generationis: nam ſecus etiam poſſet ea æqualitas ſeruari; Si autem eueniat ob vehementius frigus, vt nubes condenſata antequam vertatur in Aquam congeletur, gignitur Nix, quę eſt congelata Nubes, rara perinde ac lana, nec non alba, ob lucidos ſpiritus, qui in nube præfuerunt, cum frigido humore permixtos, qui albedinem pariunt, veluti etiam ſpuma alba eſt: Producitur Nix, in media quidem Aeris Regione, ſed aliquantulum infra locum, in quo magna ex parte gignuntur Pluuiæ. Accidit etiam nonnunquam, vt Nix deſcendens a calore aliquo Aeris liqueſcat, & uertatur in Pluuiam, adeò vt quæ in altioribus locis eſt Nix, in inferioribus fit Pluuia: veluti nonnunquam degentibus in Conuallibus pluit, in Montibus uero Nix apparet. Similiter accidere poteſt, quòd Homines, in ſublimibus Montibus degentes, vel iter per eos facientes, infra ſe in Conuallibus inſpiciant pluuias, ipſi verò in lucido, & ſereno Aere ſint conſtituti, quod mihi contigit per Alpes, & Apenninum iter facienti: illæ tamen ſunt exiguæ pluuiæ. Nix itaque eſt denſa Nubes, in inferiore mediæ Regionis Aeris parte, a frigore congelata, & ob lucidos ſpiritus cum Aqueo humore permixtos albedine prædita.

Pluuia.

Nimbi.

Definitio. Pluuiæ.

Finis Pluuię.

Nix.

Definitio Niuis.

De Grandine. Cap. XII.

Votieſcunque Vapores illi Aquei craſſiores, magiſque Terrei fuerint, & per frigus mediæ Regiones in Nubes tranſeunt, & Nubes in guttas Aquæ, ſi per antipetiſtaſim, hoc eſt, contrarij alicuius ambientis caloris circunſtantiam, frigus proprium earum ſimul iunctum redditur potentius, & ualidius operatur, tunc guttæ illæ citiſſimè congelantur, & in corpora rotunda congelatæ Aquæ vertuntur, quæ Grando a Latinis dicitur, a Græcis verò χάλαζα. Fit autem id nonnunquam in ſuperiore mediæ Regionis parte, quæ calidior

lidior ſui con ditione eſt,nonnunquam uerò in inferiore parte eiuſdem mediæ Regionis includente plurimum caloris,à Radijs Solis producti,& dum gignitur per antiperiſtaſim in parte ſupera,deſcendit cũ maiori impetu,& ſtrepitu;hinc frangitur, & rotundior,ac minor redditur:dum verò in inferiore, minorem parit ſtrepitum; eſt inæqualior,& maior, quia partes per exiguum interuallum deſcendentes, non mutuò ſe frangunt. Et putandum eſt congelationem Aquæ in Grandinem ferè ſimul tempore fieri cum conuerſione Nubis in Aquam,alioquin non apparerent portiones Grandinis adeò magnæ, vt frequenter apparuerunt: nam portiones inſpectæ ſunt ponderis

Aqua per antiperiſtaſim. vnius libræ,non autem tam magnæ inſpectæ ſunt guttæ deſcendentis Aquæ. Inſuper putandum eſt,nonnunquam conuerſionem quoque illam Nubis in Aquam,fieri per ambitum contrarij caloris, adeò ut cùm productio antecedentis Aquę, tùm Congelatio eius in Grandinem, ex contrarij caloris circunſtantia ortum ducat, quæ ſenſim creſcat,& reddatur potentior.Ex his elicitur Ratio,cum Grandines potiùs Vere, & præſertim in principio,& fine Aeſtatis gignantur,quàm tempore hyemis:nam cũ præſertim fiant per antiperiſtaſim,tempore hiberno plurimum adeſt materiæ,ſed abeſt ambientis caloris oppoſitio: in principio & fine Aeſtatis adeſt vtrunque: in medio autem parùm materiæ pro gignenda Grandine in Aere reperitur: at ſi eueniat ut etiam materia,per Ventos delata adſit,gignuntur Grandines celeriùs,& cum maiori ſtrepitu,& impetu. Hinc quoque elicitur Ratio,cur in Aetiopia, & partibus Terræ calidioribus,vel non pluat,vel pulat tempore Æſtiuo,& cum impetu vehementi.Ratio enim eſt: quia ex illis Terræ partibus aridis, Vapores pro gignenda Pluuia non eleuantur;& qui eleuantur,à vehementi calore ſenſim cõſumuntur; At ſi eueniat, vt per Ventos illuc Vapores deferantur,illi à contrario calore circumpręhenſi, citiſſimè per internum frigus vertuntur in Aquam, & Nimbos pariunt. Conducit etiam pro facilis congelatione ut Vapores illi,& Nubes à calore tũc & ibi uigente fuerint præ-

Aqua pręcalefacta faciliùs cõgelatur. calefactæ: nam Aqua præcalefacta faciliùs mox congelatur,& id accidit, nedũ ob relatam antiperiſtaſim,uerùm etiam quia per præcalefactionem redditur rarior, & penetrationi frigoris paratior. Eſt itaque Grando ex parte materiæ Nubes denſior, &

Grando quid ſit. Aqua,ex parte formę Glacies, & congelatio:fit autẽ a frigore per ſe,a calore ex accidenti, & gignitur præſertim tempore Veris, & in principio, & fine Aeſtatis. Inſuper, gigni poteſt in ſupera, media, & infera mediæ Regionis Aeris parte, & cum incluſos habeat plurimos halitus Terreos; ideo Aqua, in quam liquefacta reſolui-

Definitio Grandinis. tur, ualdè apparet impura, Terrea, potui non apta. Definitio Gradinis hęc eſſe poteſt; Grando eſt Aqua, in media Aeris Regione, per ambientis caloris pugnam, à frigore congelata, in rotundasque portiones diuiſa,in Terram cadens; Et animaduertendum, quòd nonnunquam circa finem Februarij, uigente Borea; deſcendit Nix quædam exigua Aquea, quæ a frigore ambientis Aeris magis congelata, uertitur in exigua quædam grana Coriãdri ſacharo cooperti formam ſeruantia, & ſunt medium quoddam inter Niuem, & Grandinem, nam extrinſecùs, ſunt

Grandula. Grando, intùs Nix, & uulgò dicitur Grandula, ſiue Gragnola.

De Pruina, Rore, & Glacie. Cap. XIII.

VT fæcundæ ſunt duæ Aeris ſuperiores Regiones pro gignendis varijs Meteoris, ita infima non eſt ſterilis, ſed in ea quoque & Pruina, & Ros, & alia multa gignuntur. Cum enim interdiu per Solis Radios quotidie Vapores quidam exigui in infimam Aeris Regionem eleuentur, euenit vt Sole recedente, ſuperuenienteque Nocte, eius frigore condenſentur; & condenſati, ſi frigus fuerit exiguũ, vt tẽpore Veris, & Aeſtiuo, necnõ regnante Auſtro, gignitur Ros, qui eſt tanquam exigua quædam Pluuia, irrorans faciem Terræ, & a Græcis dicitur [illegible] cuius guttæ quædam in folijs plantarum apparent; Si verò frigus fuerit validius, tunc Vapor magis frigeſcit, & congelatur, & inde oritur Pruina, Græcè [illegible] quæ tanquam exigua, quædam Nix, in pratis, & plantis inſperſa apparet. In horum generatione non antecedit conſpicua Nubes, vt in generatione Pluuiæ, & Niuis, ſed fiunt Aere ſereno; putandum eſt tamen, quod antecedat aliquid, loco Nubis, nam vapores illi dum primò condenſantur, antequam uertantur in Rorẽ, & Pruinam, obtinẽt locum Nubis, At quia ſunt exigui, & per Aerem effuſi, ſerenitatem non pertubant: & quamuis Ros gigni dicatur regnante Auſtro, Pruina potiùs regnãte Borea, nõ propterea putandum eſt fieri eo tempore, quo ſpirant, & Aerem agitãt, tũc.n. impediunt congregationem Vaporum, ſed cum ſpirare deſierint, vel leuiſſimè ſpirant. Inſuper, gignuntur ſereno Aere, non nubiloſo, quoniam dum in Aere ſunt Nubes partim Vapores illi, cum Nubibus connectuntur, partim ob copiam eorum Vaporum non facilè ab Aere, cum quo ſunt permixti ſecernuntur, & permutantur, vt accidit nobis, dum crudorũ humorum copia abundamus, qui cum difficultate ſecernuntur, & expurgantur. Prætereà etiam frigus, tunc impotentius operatur. Inſup, gignuntur tempore veſpertino, & matutino: veſpertino quidẽ, quia tunc a Radijs Solis derelicti, frigeſcunt, & decidũt: matutino verò, quia accedente Sole liqueſcit Aer, & decidunt humores Aqueis, & frigidi eius, hinc diluculo, Sole propè ortũ exiſtẽte, maius quoddam frigus percipimus, & libentiùs dormimus. At dubium eſt, cum in hac infima Aeris Regione gignatur Ros, qui eſt exigua quędam Pluuia, & Pruina, Nix exigua, cur etiam non gignitur aliquid Grandini ſimile? Cui difficultati reſpondẽs, dico, Grandini apud nos Glaciem reſpondere, vt etiam dixit Plato in Timęo, quæ tamen nõ in Aere, ſed ſupra Terram, & in Aqua gignitur, in hoc proximo Aere nil gignitur Grandini reſpondens, quia Vapor cum ſit exiguus, & extenſus, dominante frigore, facilè congelatur, antequam vertatur in Aquam, & fit Pruina: cum antẽ fuerit in Aquã conuerſus, quia ea in Aere non eſt in guttas congregata, ſed per Aerem, tanquam humor effuſa, non poteſt congelari, & in Grandinem verti; accidit tamen, vt nonnunquam in frondibus redacta, in guttas congeletur, nec etiam id poteſt fieri per antiperiſtaſim, Aere exiſtente tepidiore; quoniam in vapore exiguo frigus includitur exiguum, nec valet vehemẽter reſiſtere, & operari, ſed facilè cedit, & ſuperatur; Glacies autem ex Aqua gignitur, ſuprà terram exiſtente, & ea reſpondet aliqua ex parte Grãdini, quatenus ambo ſunt Aqua congelata; Differunt tamen, quia Grando magna ex parte fit per circumſiſtentiã caloris, cum diſtinctione guttarum in Aere, dum Nubes in Aquam tranſit. Hinc propriè eſt aliquod Meteorum, cum Glaciei nil horum competat, ut conſpicuum eſt. Hinc etiam minus propriè inter Meteora numeratur, cum non tam proximè ex halitibus ortum ducat: numerari tamen poteſt inter Meteora, quatenus eſt affectio quædam Elementorum, nec gignitur ſine aliqua halituum conſpiratione: nam Glacies gignitur à frigore ambientis, conſpirante propria cõditione Aquę, ad frigus propenſæ, cum permixtione frigidorum, & Terreſtrium halituum, & extruſione caloris vnã cum tenui humore; hinc dum Glacies liqueſcit, in Aquam vertitur, quę eſt craſſa, & Terrea. Ros itaque eſt Vapor exiguus, per infimam Aeris Re-

Ros. *Pruina.* *Dubitatio.* *Solutio.* *Glacies.* *Definitio Roris.*

gionem

gionem effuſus,a moderato noctis frigore,in Aqueum humorem verſus, Terram, &
Definitio. plantas irrorans,proportione Pluuiæ reſpondens. Pruina eſt Vapor exiguus,per infi-
Pruinæ. mam Aeris Regionẽ extenſus, a vehementi frigore congelatus, & perinde ac exigua
Diffinitio. Nix,ſupra terram,& plantas effuſus. Glacies eſt Aqua,à frigore ambientis cõgelata,
Glaciei, conſpirante propria conditione Aquæ, ad frigus propenſæ, cum permixtione frigi-
dorum,& Terreſtrium halituum,& exacta caloris,cum tenui humore extruſione. Ita
Gliacies dicitur via quædam ad Terram.

De Manna, Melle, Ladano, & Nebulis. *Cap. XIIII.*

VApor ille, qui interdiu ex humida Terra à radijs Solis elicitur, & in
proximam Aeris Regionem extollitur, ſemper ſicci aliquid includit
vel magis, vel minus, ex qua permixtione varietas quedam Tempe-
ramenti halituum cõſurgit;& ſi eueniat,ut Vapor ſit pinguis, & craſ
ſus ob mixtionem Aquæ, Aeris, & Terræ, & a calore ambientis con-
gruenter coquatur,ac ſuperuenienti nocte a frigore moderato condẽ
Manna. ſetur,ſupraque terram,& plantas deſcendat, gignitur Manna, & Mel: nam Manna
Mel. Grǽcè μάννα eſt ſpecies quædã Mellir Roris,quæ primo eſt liqda,mox redditur durior,
& ſe habet ſacchari inſtar, ſuper plantas effuſi, Mel Grǽcè μέλι δροσόμελι, ἀερόμελι, eodẽ mo-
do gignitur;differt tamen a Manna,quia eſt mollius,& magis liquidum,re nera tamẽ
ſpecies quędam Mannę iudicari debet, & ambo mox ſpecies Roris, ad quorum pro-
ductionẽ conſpirant,& cõditio propria Vaporum nedum ex Terra,& Aqua, ſed etiã
ex plantis, frugibus, & floribus hauſtorum. Inſuper Tẽperies Aeris,calor coquens
congruens,& etiam Qualitas eius plãtæ,& corporis,in quo recipitur, potiſſimum.n.
ex Orno,& Fraſſino colligitur: ideò huiuſmodi Manna,& Mel, non in quauis Terræ
parte,tẽpore,& Regione producitur; in frigidioribus enim ob frigus, & intẽperiem
Aeris nõ gignitur,in Italia parùm eius gignitur,& colligitur prǽterquã in Calabria,
ex qua defertur optima,copioſiùs autẽ colligitur in Oriẽte, quo loci Aer eſt purior,
calor potentior,& cõſtitutio cunctorum accommodatior. Nec gignitur quouis anni
tẽpore,ſed in principio ęſtatis ante dies Caniculares,& debet colligi ante ortũ Solis,
alioquin à Radijs eius partes magis tenues reſoluuntur,& id remanet, quod eſt dete-
rius, & magis Terreum. Eſt itaque Manna liquor roridus, & dulcis, in infima Ae-
Definitio. Mannæ. ris Regione antę ortum Caniculę genitus ex Vaporibus, in quibus humor cum ſic-
co ſit congruenter mixtus, & a calorę moderato coctus, qui mox frigore Noctis ali-
quantulum coagulatus ante ortum Solis ſupra terram, & folia cadens, primò liqui-
Mel roridum. dior eſt, mox redditur durior, & nonnullis tanquam granis: pręditus. Mel autem
roridum eſt idipſum, ſed mollius, & ſolùm lentore quodam pręditum. Numerant
nonnulli inter ſpecies Roris, etiam liquorem illum ſuaui odori pręditum, quem La-
danum appellant, qui tempore Veris, in Regionibus calidioribus, & pręſertim in
Ladanus. Cypro ex folijs Ladani, tanquam ſudor prodit. Ladanus autem eſt planta, quę di-
citur ſpecies Ciſti, quam Arabes Chaſum nuncupant, & quoniam hirci, & Capræ
ea depaſcuntur, barba,& pilis inguinum plurimum illius liquoris colligunt,ideò Pa-
ſtores ex pilis caprarum huiuſmodi pinguedinem eliciunt,quam mox colant, pur-
gant condunt,& uendunt;quę,ut odoris eſt ſuauiſſimi, ita etiam utilitates uarias prę
bet,ut legere licet apud Medicos. At reuera, Ladanum numerare non debemus inter
ſpecies Roris in Aere geniti, ſed putandum potiùs eſſe liquorem,qui tanquam ſudor
pinguis ex folijs Ladani tempore Veris exuberet,cum tantùm ex eius plantę frondi-
bus eliciatur. Colligitur autem Ladanus, nedum eliciẽdo pinguem illum humorẽ ex
pilis caprarum,uerùm etiam funiculis quibuſdam agitando folia Ladani. Demùm in
Nebulæ. Aere nobis proximo caligines, & Nebulę apparent, & ſunt duplices, uel enim ſunt
reliquię,

reliquiæ, & tanquam partes ſteriles Nubium, ex quibus Pluuiæ ſunt genitæ, adeò vt id, quod ſupereſt, tanquam ſterilis portio Nubis ex media, in infimam Regionẽ Aeris deſcendens, nebulam generet, & hæc propriè dicitur Nebula & ſignum eſt futuræ ſerenitatis; vel ſecundò gignitur Nebula ex copia Vaporum, qui ex debili & imbecillo calore ex conuallibus, & paludibus eleuati, in infima Aeris Regione derelicti, ob copiam non valent in Rorem, vel Pruinam verti, & ideò caliginem pariunt, quæ frequenter futuræ pluuiæ eſt origo, frequentes enim vapores illi multiplicantur, attolluntur magis, & in nubes vertuntur; hinc non iniuria dicitur, Nebulam deſcendentẽ indicare ſerenitatem, aſcendentem verò futuram Pluuiam: prima eſt propriè Nebula, & ſterilitas Nubis, altera eſt Caligo, quæ, niſi diſſoluatur à Sole, ſemen eſt futuræ Pluuiæ. Eſt itaque Nebula, Vapor copioſus, & denſus, infimam Aeris Regionem obumbrans, quæ eſt vel reſiduum præcedentis Nubis, vel initium ſequentis.

Definitio Nebulæ.

De nonnullis, quæ in Aere non ſine inſigni admiratione genita leguntur. Cap. VX.

QVoniam genitorum in Aere quæruntur cauſæ, & multa in eo leguntur genita, quorum cauſa latet, ideò de modo generationis eorum occurrit differendum. Liuius libro primo. Decade prima, refert pluiſſe lapides, & libro tertio. Decade prima ait, pluiſſe carnes. Plinius, libro ſecundo Naturalis Hiſtor. c. 56. refert pluiſſe & lapides, & Carnes. Cicero in libro de Diuinatione inquit, ſanguinem pluiſſe Senatui enunciatum eſt, & in Topic. ſæpè lapidum, vel ſanguinis, vel lactis imber effluxit. Sueſſanus in primum Meteorũ teſtatur ſe vidiſſe Sueſſæ pluere ſanguinẽ. Similiter Auerroes propè calcẽ ſecundi Meteorum loquens de Fulmine, inquit; & narrauit Auicenna, id quod contingit ex terrea conditione huius exhalationis in Terris Caſaam & Turch, inueniri in eis locis, in quę decidunt Fulmina, corpora nonulla ſimilia Ferro, & Aeri, & ipſum laboraſſe, vt ea liqueſaceret, vel incẽderet, nec valuiſſe, quia diſſoluebantur, & conuertebantur in Ignẽ; Id tamen in Terris noſtris inſpectũ non fuit, nec aliquis ex ſecta Peripateticorũ id enunciauit. Inſuper, narrauit Auicenna, quòd in Corduba cecidit die ſereno lapis magnus præditus odore ſulfuris, quẽ teſtatur ſe vidiſſe; & hoc non eſt remotũ. Similiter referunt nonnulli, in Saxonia pluiſſe lapidem pendere 300. librar. quẽ aiunt adhuc Enſiſemij in tẽplo ſeruari. Albertus Magnus refert, nedũ pluiſſe Sanguinem, & Lapides, verùm etiã Carnes, & Ranas, & Vitulos, quod approbat auctoritate Auicennę. De Ranis, quòd cũ pluuijs decidant, & de lapidea ſagitta, quę cum fulgure deſcendere indicatur, eſt opinio popularis, & approbata, adeò vt ſi id inficiemur, conſpicuè cum approbata experientia, & communi ſententia pugnare videamur. Hęc nonnulli viri docti renuunt penitùs: alij omni ex parte approbant; nõ nulli ſe medios conſtituunt, quædam tenuunt, alia concedunt, cum quibus ego ſentiendum puto; & pretermiſſis miraculis, quæ ego in dubium non verto, loquens per principia Naturæ, dicendũ puto, lapidem 300. librarum non potuiſſe in Aere gigni; non enim ex halitu ſicco in Aerem eleuato, in eodem loco tantum Terrei ſimul congregari poteſt, vt lapidem tam magnũ conſtituere valeat, & præſertim, quia eius generatio quietem aliquam expoſcit, quæ in Aere caret. Ideò dicendum puto cum Ariſtotele in primo Meteorum, cap. de Cometis, hæc enunciante, quando in Aegopotamo ex Aere cecidit lapis, à ſpiritu eleuatus cecidit, &c. Sic itaque à Vento, qui Turbo dicitur, valuit magnus ille lapis eleuari, & mox ab eo cadere. De Vitulo, abſolutè dicendum puto, in Aere nõ poſſe gigni; tum quia Vitulus non ex halitibus proximè gigni poteſt, ſed ex ſemine; tum inſuper, quia eius generatio, tempus, & locum proprium expoſcit; tum demùm, quia generatio viuentis expoſcit humorẽ rectè coctũ,

Liuius. Plinius. Cicero. Sueſſanus. Auerroes. Albertus Magnus. Opinio propria. Quid referat Ariſt. De vitulo.

in quo vitalis facultas recipiatur, quę congruens humoris coctio,non fit in Aere,ſed
Rana. in locis,in quibus humor craſſus inueniatur,& propterea Ranas quoque in Aere pro
duci non exiſtimo:neque etiam puto,eas ſtatim ex guttis in terram cadentib. gigni,
nam tempus expoſcit earum generatio pro diſponenda & formanda materia;ſed pu
to huiuſmodi ranulas priùs ex ꝓprijs principijs in terra fuiſſe genitas,& latere in ri-
mis & cauitatibus Terræ,& ſuperueniente pluuia eis ſalutari,exire,& ſaltare.Quare
ſi Vitulus cecidit,alibi à Vento fuit eleuatus, vt à vehementi Vento eleuatos ferunt
De carnibus. mulos,etiam ſalma grauatos. Similiter quod dicitur etiam de carnibus, verum non
puto in Aere fuiſſe genitas,caro enim eſt pars Animalis, quæ non ex halitibus, ſed
De ferro & lapideis ſagittis. ex ſanguine gignitur. Nec generatur Caro ſeorſum ab alijs partib. Animalis. De fer-
ro,& lapideis ſagittis,minus impoſſibile iudico,nam hęc proximè ex halitib. produ-
cuntur,propterea exiguas quaſdam eorũ moles in Aere gigni poſſe exiſtimo,& præ-
ſertim in Regionib. calidioribus, ob ſiccorum halituum copiam & Imperium calo-
ris,citiſſimè operantis,veluti in Arabia & etiam Corduba,in ſinub. Hiſpaniæ poſita,
Pluuia ſanguinea. non autem in Regionibus Polo proximioribus. Demùm de pluuia ſanguinea primo
dico,propriè ſumptum ſanguinem pluere non valuiſſe,ille enim non ſeorſum,ſed in
ſolo Animali gignitur virtute Cordis,vel Hepatis:ſed ſi id contigit,ea erat Aqua,ru
beo ſanguinis colore prædita,qui color ortum duxit ex permixtione ſicci Terrei,cũ
Vapore,ex quo Aqua genita fuit,ex qua permixtione varia prodeunt, veluti etiã gi-
gnitur Mel Aereum & Manna,quod prę ſertim fit in Regionibus calidioribus, dum-
modò humor non deſit, & fit non in media, ſed potiùs in infima Aeris Regione,in
qua maior halituũ eſt permixtio;& fit,dũ Pluuia eſt tenuis, & exigua,quoniã exigua
portio faciliùs permutatur,faciliusq; recipit alienos colores:& Pluuia in infima Ae-
ris Regione genita,ſemper exigua eſt,nam eſt tanquam Ros copioſus, & abundans.
Hæc ſunt, quæ de his ego dicenda puto, me ſemper ſapientiorum iudicio ſubijciens.

De Fluminibus. *Cap. XVI.*

HActenus eorum Meteorum explicatæ ſunt cauſæ, quæ & in media, &
Flumina. in infima Aeris Regione ex Vaporibus ortum ducunt: & quoniam
ex eiſdem etiam in viſceribus Terræ prodeunt Flumina,ideò de Flu-
minibus quàm breuiſſimè verba faciam. Inſpicimus in omni Terræ
Regione,ex viſceribus eius per Fontes varios,varia prodire Flumina
minora,& maiora,quę in ingenuis animis,& de rerũ cognitione ſo-
licitis,non exiguam excitant admirationem,non enim apparet,vndè prodeat,vndè-
que ortum ducat tam magna Aquę copia,quę diu,noctuque vberrimè ex Fontib. ma
Plato. nat. Plato in Phędone ait,Terrę globum perinde,ac Animal quoddam Magnũ,varijs
cauitatibus, & vaſis eſſe prędirum, tanquam venis, in quibus tanquam eius humores
magna Aquę copia, partim purior, partim impurior reciperetur, & per quę in varias
Homerus de Barathro Flumina ex Barathro. partes,vel cum maiori,vel cum minori impetu effunderetur;Originem autem Aqua
rum,& fundamentum dixit eſſe Tartarum, de quo Homerus cecinit,

Longe nimis Barathrum ſtat ſub Tellure profundum.

Ex Barathro autẽ,ſiue Tartaro,quattuor pricipalia Flumina fluere dixit, népè Ocea
num, Acherontem, Pyriflegetontem,& Stygium flumen, ſiue Cocytũ,ex quibus, ac
etiam ex Barathro, alia minus principalia ortũ ducerent. Sententia Platonis in parte
eſt ſimilis ſententię Noſtrorũ Theologorum,dũ ex Terreſtri Paradiſo quattuor prin
cipalia effluere Flumina affirmant. Hinc eo loci Plato de Terra pura, locoque fœlici
verba facit,tanquam de Paradiſo Terreſtri. At ex Platonis verbis,recta ratio conſer-
uationis fluminum non elicitur,neque etiam conſentaneum eſt naturę Elementorũ,
quod maior Aquæ copia in viſceribus Terræ ſit collocata, cum ea dicatur tanquam

leuior ambire. Sentẽtia autem Noſtrorum Theologorum differt ab ea Platonis, & à
me ſemper commendatur. Nam Plato ſuboſcurè, & imperfectè ſolùm tetigit nõnun
quàm ea, quæ leguntur in Geneſi; proptereà dixere alij, in Terra plurimos meatus, &
voragines reperiri, in quibus pluentes Aquæ congregarentur, & ex quibus congrega
tæ effluerent, fluminaque parerent; Quorum ſententia etiam non ſatisfacit, tum, quia
experientia docet, flumina per pluuias creſcentia, citiſſimè decreſcere, & quæ per
pluuias fluũt, citò deſinere: tum inſuper, quia in Regionibus, vt in Africa, in quibus
vel rarò, uel nũquam pluit, flumina plurima, & magna vberrimè fluunt; tum demùm,
quia experientia docet, Fontes ex Montibus ortum ducere; Aquæ autem pluuiatiles
non in Montibus, ſed in conuallibus congregantur. Proptereà dicamus cum Ariſt. in *Opinio Ariſtotelis.*
Terræ partibus à Centro diſtantioribus, & præſertim in Montibus, a Sole magna ex
partes eleuatis, & conſeruatis, cõſtantibus ex impuriore, & rariore Terra, meatus, vo
ragines, antra, & cauitates varias reperiri, in quibus uaporum magna copia includi-
tur, qui partim ſunt geniti ex Aere illo, qui attrahitur, dũ Meatus oriuntur, ne detur
vacuum, qui mox a frigore Terræ condenſantur, partim producuntur intra Terram a
Radijs Solis, quorum vis effunditur, & meat etiam per terræ cauitates: ex huiuſmodi
Vaporibus, deinde magis a frigore condenſatis, Aqua gignitur, nõ ſecus ac gignatur
in media Aeris Regione, & gignitur diuiſa in exiguas partes in varijs Montium caui
tatibus, quæ mox deſcendentes, in loco aliquo communis congregatur, ex quo ortum
ducit Fons, qui per continuatam illam partium Aquæ generationem & congregatio *Fontes*
nem conſeruatur, & fluuium parit, continenter fluentem, pro cuius accretione etiam
conducunt pluentes Aquæ, illæ tamen præter eſſentiam fluuij judicari debent, pluuia *Torrẽtes.*
tiles enim Aquę, ex Montibus in Valles deſcendentes, Torrentes pariunt, nõ propriè *Primũ cõ-*
dicta flumina. In quorum fluminum generatione primò cõſiderare debemus, quòd vt *ſiderandũ.*
in media Aeris Regione, Vapores, & Nubes, magna ex parte eleuãtur a Radijs Solis,
non autem ex Aere fiunt, ita contra, in Antris, & cauitatibus Terrę, magna ex parte à
frigore Terrę, ex Aere attracto gignuntur, cum Radij Solis potius Vapores trahãt ſur
ſum. Secundò, dignũ eſt cõſideratione, ꝙ ut in media Aeris Regione, parũ Aquę Ae- *Alterũ cõ*
ſtiuo, plurimũ hiberno tempore gignitur, ita uice verſa in uiſceribus Terræ plurimũ *ſiderandũ.*
Aeſtiuo, minus hiberno tempore generatur. Ratio eſt: quia ob caloris ambientis cir-
cunſiſtentiam, Aeſtiuo tempore uiſcera terræ ſunt frigidiora, adeò vt dicere valea-
mus, dum Aeſtas uiget in Aere, in terra vigere hiemem, & vice verſa. Similiter tertiò *Tertiũ cõ*
conſiderandum eſt, quod in illis Regionibus, in quibus uiget calor, & rarò pluit, plus *ſiderandũ.*
Aquæ in uiſceribus Terræ gignitur, & flumina ſunt uberiora, & puriora, quã in illis,
in quibus frigus potiùs in Aere dominatur, cuius uarietatis ratio ex dictis conſpicua
eſt. Hinc refulget mutua munerum naturæ recõpenſatio, rerum reciprocatio, eximia
quę prouidentia Principis Vniuerſi. Flumen itaque grecè [illegible], eſt Aqua copioſa, *Definitio*
per alueum vberrimè, & continenter fluens; ex vno, uel pluribus Fontibus, per riuu- *Fluminis.*
los ortum ducens, influens in flumen aliud, vel demùm in Mare. Riuus Grece [illegible], eſt *Definitio Riui.*
exigua portio Aquæ, uel ex cauitate Montis, vel ex fluuio aliquo, aut natura, aut arte *Definitio*
deriuata, & continentur fluens. Torrens Grece [illegible], eſt Aqua copioſe fluens, ex *Torrẽtis.*
Pluuia; & Niuibus accretionem recipiens; magna ex parte Aeſtiuo tempore fluere *Definitio*
deſinens, & Niuibus accretionem recipiens, magna ex parte Aeſtiuo tempore fluere *Fontis.*
deſinens. Fons eſt tanquam caput fluuij, & eſt principium ex quo aqua in uiſceribus
Terræ, primò diuiſim genita, mox collecta, extrinſecus fluit, & Riuum, uel flumen ge
nerat. Fontes, uel apparent in collibus, quibus altiores Montes ſuperſint, uel in radici
bus Montium, nam in Montium cauitatibus aqua gignitur, hinc experientia docet,
ex altioribus Mõtibus maiora flumina erũpere, & uice verſa, flumina omnia, ex Mon *Definitio*
te aliquo ortum ducere. Dantur etiam deinde Paludes, ſtagna, & lacus, Lacus Græcè *Lacus.*
[illegible], eſt Aqua multa, & profunda, in latitudinem extenſa, eo loco orta, & peren- *Stagnum*
nis, ex qua Riui, & flumina prodeunt. Stagnum Grecè [illegible], eſt copia aquæ effuſa, *quid ſit.*

& ſtans

& ſtans magna ex parte ex fluuijs collecta, & non perennis: ſumitur tamen nonnunquam pro Aquę copia, ex mari, vel Flumine aliquo, in depreſſum locum effuſa, ex quo non effluat, ſed in eo quieſcat, & a Flumine, vel Mari ſeruetur perennis, vt ſe habet de Stagno Orbetelli, & alijs multis, Mari proximis. *Palus qd.* Palus Græcè ... eſt Aquæ copia parum profunda, plurimumque extenſa, magna ex parte non perennis, dicitur etiam de magna, plurimumque extenſa Aqua, prædita ſuis ſcaturiginibus, & Riuis, ex qua Flumina ortum ducunt, ut ſe habet de celeberrima palude Męotide, in quam Tanais Flumen influit, quod in Aſia ex Monte Paranaſſo ortum ducit.

De Permutatione Partium Terræ, & fluxus Fluuiorum. Cap. XVII.

QVemadmodum omni ex parte conſimile ſeruatur Cœlum, ita Orbis Elementaris, ſub eo poſitus, omni permutationum generi eſt obnoxius, quæ pmutatio pręſertim refulget in globo, ex Terra, & aqua conflato, tanquam ſolidiore, magiſque ſub ſenſum noſtrum cadente: nam reliqua duo Elementa, vt magis fluentiã Cœloque proximiora, conſimiliorem ſeruant partium ordinem, & diſpoſitionem. Terra igitur, quæ Aquę iuncta, vnum globum conſtituit, collocata in medio Vniuerſi, percuſſa à Radijs Solis, eoſque repercutiens, quamuis lumini non ſit peruia, tamen in partibus exterioribus, quæ rariores ſunt, eos intra ſe recipit, multiplicique repercuſſione frangit, a quibus excaleſit, modiſque varijs permutatur; & quemadmodum farinam, cum Aqua mixtam, a calore permutatam, inſpicimus intus rariorem reddi, meatibus affici, & in parte aliqua extolli, in alia deprimi, idipſum putandum eſt euenire de Terra, cum humore Aqueo iuncta, a radijs Solis excalefacta, nam ex ea excalefactione pendet, ut partes non longè a ſuperficie diſtantes reddantur rariores, attollantur, nonnullæ aliæ depreſſæ remaneant *Montium generatio.* & inde quoque ortum ducunt halitus uarij, a Radijs & Terra humida geniti, qui in cauitatibus Terræ incluſi, per eas deferuntur, nec parùm conducunt pro variorum meatuum productione, Montiumque eleuatione, & conſeruatione. Et quoniam huiuſmodi cauſæ, multis varietatibus ſunt obnoxiæ, ideò etiam cuncta, quæ ex illis pendent multipliciter variantur. Nam eleuati Montes progreſſu temporis redduntur aridiores, minuſque apti ad gignendam Aquam, ideò ſenſim illi decidunt; valles eis iunctæ attolluntur; & Montes alij conſurgunt; & cum Terra, quæ ſolidior eſt varietur, longè magis permutatur Aqua ei iuncta, adeò ut modò partem vnam Terrę inundet, modò alteram, nunc creſcat in loco aliquo, in eodem mox decreſcat, ex quibus permutationibus ortum ducunt permutationes habitationum: *Viciſſitudo habitationum.* Nam partes Terrę primò inhabitabiles, reddũtur habitationi aptiſſimę, & uice uerſa. Similiter inde ortum ducunt permutationes curſus Fluminum, tum eorum, qui ſupra terram fluunt, tum ſubterraneorum, nam cum mutentur Mõtes, nec ſemper ęquè ſint apti gignere Aquam, mutantur etiam Fontes, & conſequenter Flumina; Inſuper obſtrũtur ſępè meatus per quos Aquę tranſeunt, replentur aluei harena, & cęno mutantur Valles, ideò etiam mutantur curſus Fluminum, & creſcunt atque decreſcunt: *Cur nos lateant magnæ mutationes Terræ.* Hæ tamen tam magnæ permutationes non exiguo, ſed lõgo temporis curſu, & ſenſim fiũt, adeò vt tempus, quo abſoluuntur, ætatem ſuperet multorum hominum, & propterea nos magna ex parte latẽt. Fiunt huiuſmodi permutationes, nedum natura, modo iam explicato, verùm inſuper violentia, & arte: Violentia, vt dum per Terręmotus vehemẽtes aperiũtur Montes, attolluntur Valles, & vis Fluminum variè obſtruuntur: arte verò, vt terræ partes incidendo, attollendo, fodiendo, & inundantem Aquam ex vno loco in alium deducendo, ita mortalium omnium eſt viciſſitudo. *Mortaliũ viciſſitudo.* Nil enim eſt

æternum

æternum. Quòd aufertur ab vno, tribuitur alteri, qua viciſſitudine natura refulget vberior: Mundus formoſior: & Dei prouidentia admirabilior: At iure optimo quæret aliquis, ut cũ per naturam plurimæ Terræ partes inundentur, num euenire etiam poſſit, vt ſimul per exuperantem pluuiarum Copiam, vniuerſa Terra cooperiatur Aquis, & fiat inundatio Vniuerſalis? Nonnulli audent id affirmare, nam cum fiant in partibus, *De inundatione vniuerſa.* inferunt id poſſe fieri in Vniuerſa terra: quos minus rectè ſentire exiſtimo; tum, quia per Vniuerſi naturam, partes nonnullæ Terræ debent ſeruari aridæ, pro multorum Animalium conſeruatione, & ortu: tum quia nimium uariaretur congruens ratio, quę inter Elementa ſeruari debet: nam etiam ſi aqua duplo redderetur maior, Vniuerſam Terram non inundaret, ob vallium, & decliuium locorum amplitudinẽ: tũ demùm, quia non valent per naturam, tot in media Aeris Regione congregari nubes, ut id efficere aptæ ſint. Propterea dicamus, Vniuerſalem inundationem, de qua legitur in Geneſi, non Natura, ſed abſoluta Dei potentia & miraculo fuiſſe factam: per naturam verò ſolùm putandum eſt inundationes quaſdam partium fieri poſſe, veluti tempore Deucalionis, & Pyrræ legitur inundatam fuiſſe Gręciam, tempore Ogigis, Achaiam, & Beotiam, nam conſpirare poſſunt per naturam cauſæ, quæ ſint ſatis pro inundatione partis Terræ, at non pro inundatione Vniuerſæ.

De Mari, & attinentibus ad illud, Cap. XVIII.

MAre ut amplum eſt, & profundum, ita indagantibus cauſas conditionum eius, Mare magnum difficultatum offert, ego tamen de pauciſſimis, breuibus, & lucidè uerba faciam. Mare Græcè [illegible], eſt copia Aquæ maxima, cuius portio principalior, & maior eſt Oceanus, reliqua verò Maria ſunt portiones minores, minuſque principales, quæ ratione varietatis littorum, & Regionũ, quas attingunt, nominibus uarijs denotantur, ut Arabicum, Perſicum, Britannicum, Germanicum, Indicum, Scythicum, Ibericum, Balearicum, Liguſticum, Tuſcum, ſiue Tyrrhenum, & ſic de cæteris. *Mare.* Diuiditur Mare in Oceanum, & Mediterraneum: nam Oceanum dicitur Vniuerſam Terram ambire, Mediterraneum verò per medias Terras, in uarias partes effundi, & diuidi. *Maris Diuiſio.* Experientia tamen docuit, Mare omne eſſe Mediterraneum, quatenus non datur Mare, quod ſine interciſione facta à partibus Terræ Vniuerſum eius globum amplectatur, & ambiat, vt uetuſtiores exiſtimarunt: plurimæ enim terræ partes inuentæ ſunt habitationibus aptiſſimæ, quæ inundatæ Aquis a ueteribus iudicabantur; dici tamen poteſt, Oceanum vniuerſam Terram ambire per comparationem, quia magna ex parte, & magis quàm cætera Maria eam ambit. *Mare omne Mediterraneũ.* Aqua maris non manat ex Fonte aliquo, & effunditur, non enim ex fonte, tam magna Aquæ copia prodire poſſet: inſuper, ſi id eſſet, flueret more fluminum, & dulcis eſſet, cum tamen Mare extra non fluat, ſed intra proprium locum coerceatur. Fluxum quendam, & refluxum, in ſeipſum recipiens, quare putandum eſt ut cęterorum Elementorum, ita Aquę dari locum quendam principaliorem, in quo Elementum uniuerſum ſit congregatum, quod mox per partes varietur, diſtinguatur, variaque ſuæ conſeruationis principia ſortiatur. Et ſi eueniat, vt in nonnullis Marium partibus, fontes ex Terra manare videantur, id eſt ex accidenti, non autem quòd fontes illæ ſint principia propriarum Aquarum Maris. Inſuper, quamuis continenter Flumina uaria, vberrima, & Regia in mare influant, non tamen ob id creſcere videtur, quia ex aduerſo, plurimum eius per radios Solis in vapores diſſoluitur, plurimum deſiccatur à Terra, qua de re multa eleganter Lucretius protulit, quæ apud eum legantur. Eſt itaque Mare Elementi Aquæ præcipua congregatio, intra locum proprium ſepta, & conſtituta, ſalſedine prędita, non extra fluens, ſed *Definitio Maris.*

in ſeipſum fluxum quendam,& refluxum ſuſcipiens;Ex quo patet,quid ſit Mare. Sed
duo ſe offerunt conſideranda,quorum in Definitione facta eſt mentio. Primum eſt,
De ſalſedine. vnde ſalſedinem recipiat.Alterum,quomodo fluat & refluat. De ſalſedine,variæ fue
runt Veterum opiniones,nõnulli,vt Empedocles, dixere Mare eſſe tanquam ſudorẽ
Terrę,ſudor autem ſalſus percipitur.Quæ ſententia vera non eſt;tum quia Mare non
Terræ ſudor eſt,ſed Elemẽtum ita principale ut Terra;tum quia ex Terra, tam copio
ſus ſudor manare non poſſet, cum ſui natura ſit ſicca, & minor quam Aqua; tum de
mùm,quia fontium Aqua,ex cauitatibus Montium deſcendens, longe magis, quã ea
Plato. Maris,uidetur eſſe ſudor terræ,cum tamen ea dulcis ſit.Alij,vt Plato in Timæo, dixe
re Aquam Maris recipere ſaporẽ ex Terra quę per Aquã tranſit,Nõnulli dixerunt in
Mari Montes ſalis reperiri,ex quibus ſalſedinem recipiat.Quę ſententia etiã appro-
banda nõ eſt,præſertim quia ſal,ex Aqua ſalſa gignitur ſuper Terram effuſa,& exca-
lefacta;effectus autem non rectè ſumitur pro principio ſuæ cauſæ.Inſuper, ex eo non
Ariſt. appareret,cur ſimiliter Aqua fluuiorum ſalſa non ſit.Proptercà Ariſtoteles in ſecun-
do Meteorum , cauſam ſalſedinis, Maris ait eſſe permixtionem exhalationis Terre-
Primum quod accipitur. ſtris calidæ,& ſiccę cum Aqua.Pro cuius ſententiæ latiore explicatione accipiendum
primò eſt,quòd cũ Elementa, vnà cum Mundo ex falſa ſententia Ariſtotelis ſint ęter
na,affectionis eorum potiùs cauſa conſeruans,quàm abſolutè efficiẽs,aſſignanda eſt.
Alterum, quod accipitur. Accipiendum ſecundò, ſalſedinem ortum ducere ex ſicco Terreo combuſto, & cum
humòre permixto,quòd nedum exiſtimauit Ariſtoteles,verùm etiã Plato, qui in Ti-
męo loquens de generatione ſalis,dixit gigni ex mixtione humoris Aquei,cũ tenuio
ribus Terræ partibus,Ignis acumine deſiccatis.Idipſum patet experientia:nam aqua
ſalſa eſt denſior dulci,quare non niſi ob mixtionem cum Terreo aliquo talis reddi po
Tertium quod accipitur. teſt,hinc ſi percoletur,& purgetur a Terreo,redditur dulcis. Accipio tertiò,Elemen
ta pura in Vniuerſo non reperiri,ut ſuo loco patefeci, hinc quamuis Mare, maiorem
Aquæ portionem includat, ea tamen pura non eſt, ſed cum Terreo præcalefacto per-
mixta,ideò Ariſtoteles in tertio de Generat.Animalium,capit.11.ſcriptum reliquit,
aquam Maris humidam,multoque corpulentiorem eſſe potulenta, atque ſua natura
Quartum quod accipitur. calidam,vt particeps omnium partium,ſit videlicet humoris,Aeris,terrę.Conſidero
quartò , iure optimo Dei prouidentia ordinatum eſſe , ut maxima aquæ copia non
fluens ſit ſalſa,nam ſi ſalſa non eſſet,cum non fluat,putteſceret,ſalſedo autem præſer
uat eam a putredine.Inſuper ita redditur aptior pro ortu,nutritione,& conſeruatio-
ne piſcium,& præſertim maiorum,cum ſit calidior,& craſſior, ac etiã pro nauigatio-
Quintum quod accipitur. nibus. Accipio quintò , aquam Fluuiorum , & cæteras ex uaporibus productas, eſſe
tanquam aquas ex ſublimatione & purgatione ortas,& propterea,non ſalſas eſſe,ſed
dulces,ut etiam aqua Maris arte per ſublimationem,& dum percolatur redditur dul
Definitio. Salſedinis. cis.His præaſſumptis,dico,Salſedinem eſſe affectionem aquę maritimę, ex ſicco Ter-
reo præcalefacto, & cum humore permixto prodeuntem , vt magna aquæ copia non
fluens incolumior à putredine ſeruetur,& pro multorum uiuentium ortu,& cõſerua-
tione eſſet aptior,& quamuis in Mare continenter magna copia aquæ dulcis per Flu
mina ingrediatur,ſeruatur tamen ſalſedo, quia ex aduerſo per ſolem innumeri vapo-
res eleuantur,qui ex portione dulciori,& leuiori educuntur,remanente portione ſal
ſa,tanquam excremento, & parte minus concocta , qualia ſunt excrementa Anima-
Dubitatio. lium,adeò vt adſit mutua recompenſatio.Et ſi quis obijciat,quia ſalſedo non uidetur
affectio aquæ Maris, cum non competat omni , & ſoli : nam Maria Arabiæ dicuntur
dulcia, & alia nonnulla ; Similiter ait Ariſtoteles in ſecundo Meteorum, in Pale-
ſtina ſtagnum reperiri adeò amarum , & ſalſum, ut in eo nullus piſcis oriatur , ni-
Solutio. mia enim ſalſedo, ita eis obeſt , ut temperata prodeſt. Huic obiectioni reſpon-
dens , dico, Maria Arabiæ magna ex parte dulcia uideri , ob ingentia flumina,
& magnam Aquæ eorum copiam, repellentem aquam ſalſam craſſiorem, & grauio-
rem,

rem, ad medium, & ſundum Maris: nam Flumina omnia dum ingtediuntur Ma-
re, reddunt id in ea parte dulce: Stagna autem ſi fuerint amara, talia ſunt, uel
quia ortum ducunt ex Mari, & cum eo nectuntur, uel quia eorum Aqua fuit præ-
calefacta, & permixta cum Terra exuſta, & Mineralibus nonnullis, ut accidit
de Aqua Thermarum, adeò ut ex accidenti ſolum amara ſit. Hinc Ariſtoteles *Ariſtoteles.*
in ſecundo Meteorum inquit, exuſta Terra, uel magis vel minus, omnimodas
reçipit uarietates ſaporum, & colorum, Aluminis enim, & Calcis, & aliorum
ſimilium facultatibus afficitur, per quas meantes Aquæ cum ſint dulces, permu-
tantur, & nonnullę redduntur acetoſę, adeò ut incolæ aceti uice eis utantur,
vt in Sicania Siciliæ & cætera. Patet itaque ex dictis, quid ſit Mare, & quę cauſa
ſalſedinis eius.

De motibus Maris. *Cap. XIX.*

QVamuis Mare non more Fluminum fluat, ſed perinde, ac Prin-
ceps Aquarum in ſua ſede reſideat, & a Fluminibus tributa
recipiat, quattuor tamen motuum genera in eo inſpiciuntur;
Primus eſt motus adęquationis, ſecundus agitationis, tertius *Motus Maris.*
fluxus, quartus fluxus, & refluxus. Quod ad primum motum
pertinet, quia uaria, & ingentia Flumina vberrimè in Mare in-
fluunt, & in unum Mare, magis quàm in alterum; & Aqua ſui
natura in decliuia fluit, ideò pro æquatione pars vna Maris, recipiens Aquam, fluit *Motus Aequationis.*
in ſibi proximam, & Mare unum in aliud ſibi iunctum, ita Mæoris ob ęquationem in
Pontum fluit, Pontus in Aegeum Mare, quorum motus in anguſtijs, & prope littora
patet, ut in ſecundo Meteorum teſtatur Philoſophus. Et Maria Septentrionalia in
Meridionalia, tanquam decliuiora fluunt, quod præſertim accidit, quia in Septen-
trione plus Aquæ gignitur ob frigus eius Regionis, in Meridie plus eius conſumi-
tur ob calorem Aeris. Alter eſt motus agitationis uiolentius, competens Aquæ Ma- *Motus agitationis.*
ris, dum agitatur, uel per Terræmotus, uel a Ventis, vel a Remis, & conſimilibus. *Motus fluxus.*
Tertius eſt motus fluxus. Nam quamuis Maria non ita fluant, ut flumina, tamen
eis ex accidenti, Et ſecundum partem fluxus aliquis competere poteſt, uel quatenus
ob fluminum copiam Mare unum fluit in aliud, uel quatenus ex accidenti alicui par
ti Maris iuncti ſunt Fontes, ex quibus ſcaturiens Aqua fluit in partes alias, Verum hi
non ſunt propriè fluxus, ſed ad motum æquationis rediguntur, & Mari ſolum ex ac-
cidenti competunt. Quartus autem motus ille eſt, qui propriè Mari competit, & *Fluxus & refluxus.*
dicitur fluxus, & refluxus, & adeò eſt obſcurus, ut fluxum pariat opinionum, &
ingenia hominum mirum in modum agitet, & extorqueat. Pro cuius explicatione *Primum quod accipitur.*
accipio primò, fluxum Maris dupliciter uſurpari, vel pro eius motu ex Oriente in
angulum Meridiei, ex hoc, in angulum Occidentis; tertiò, in angulum mediæ *Aeſt' Maris.*
noctis; quartò, ex hoc, in angulum Orientis, & id abſoluitur tempore uigin-
ti quattuor horarum, tribuendo vnicuique quartæ horas ſex, adeò ut Mare,
dum in noſtro littore decreſcit, creſcat in oppoſito. Secundò, uſurpatur fluxus
Maris, pro quodam Aquarum eius æſtu conſimili noſtræ inſpirationi, & exſpira-
tioni Aeris, quo æſtu Aqua modo inflatur, & eleuatur, modo contrahitur, & depri
mitur. Nonnulli tribuerunt Mari motum primum tantum, alij ſecundum. Recentio-
res, in Mari magis uerſati, ei tribuunt utrumq;. Nā in Oceano duplex apparet motus
unus ab Ortu in Occaſum continuè; ob quem recedentes a Nerito promontorio Hy
ſpaniæ, & petentes Angliam, tardiùs ad eā perueniunt, quàm reuertantur. Similiter

ex Hiſpania ſoluentes,ad Inſulas a Columbo repertas in Occidente,citiùs peruenĩũt ad eas,quàm reuertantur,vno menſe accedunt,tribus redeunt. Alter eſt motus ille qui dicebatur Aeſtus alicubi adeò eſt conſpicuus,ut in Flandria inſpiciantur aliquan do Flumina retrorſum in Fontes redire,& in Anglia Flumẽ Tanais,Hi motus,etiam apparent in Mari Mediterraneo,at non adeò conſpicuè æſtus Maris apparet. Alter quoque motus redditur motus:nam qui nauigãt in Adriatico propè Iſtriam, Dalmatiam,& Albaniam,percipiunt motum Aquæ verſus Occaſum, quæ accedens ad Venetorũ littora,uertitur verſus Meridiem,inde verſus Apuliam,hoc eſt,Orientẽ,adeò vt Circularis appareat motus Maris Mediterranei,nam ab Helleſponro tendit in occaſum,inde ad columnas Herculis,& cum reuertatur per coſtam,& littora Africę,& Aegypti,tendit in Syriam,& Ortum.Cum itaque hi duo motus in Mari appareant, quorum cauſa latet,vtriuſque inquirenda,& tradenda eſt.Qua de re nil diſtinctè pro

Strabo. fert Ariſt.Nam veteres attinentia ad Mare magis latebant. Ait Strabo in principio primi libri,dixiſſe Homerum,ter in die Mare emittere vndas,& ter eas contrahere,

Plato. cum tamen nõ ter,ſed bis id efficiat.Plato uniuerſam cauſam huiuſmodi agitatio,nũ elicit ex conditiòne Tartari,hoc eſt Barathri,ſiue Voraginis in medio Terræ, in qua tanquã in vaſe penſili, maxima Aquæ copia cum ſpiritibus mixta reperiatur, & ob id,ut in reſpirantibus,Flatus cõtinenter emittitur,& recipitur, ſic & ibi ſpiritus vnà cum humore elatus,uehementes ventos excitat,& humor fundamento carens,& indifferens ad omnem differentiam poſitionis,modò ſurſum,modò deorſum mouetur,

Euerſio. & refluit.Hæc ſententia nequaquam uidetur conſentanea rationi. Primò,quia Aquę locus non eſt medium Vniuerſi,ut alibi fatetur Plato, Secundò,quia motus,ordine, & menſura præditi, cauſa aſſignari debet ordinem eminenter includens: fluxus Maris ſeruat ordinem, cuius ordinis nulla per dicta a Platone refulget ratio, ſolùm ex ea interna Aquæ a ſpiritibus agitatione poſſet elici ratio continuatæ, & perennis agitationis quarundam Aquarum,quæ alicubi continenter feruere uidentur,cum ta-

Opinio quorundã. men ſint frigidæ. Proptereà multi uiri docti inquiunt,æſtum Maris fieri per excalefactionem pendentem ex motu, & lumine Lunæ, ſed hoc mihi dubium,& mirabile videtur,quomodo Luna,quæ parùm lucet, & exiguum parit calorem,ualeat ſuo lumine tam magnam Aquæ molem rarefacere, & agitare, & præſertim, quia ſæpè Nubes impediunt tranſitum Radiorum eius, & facies Lunæ uerſa ad Mare, lumine caret, adeò ut hęc cauſa conſpicuè uarietur, cum tamen non uarietur æſtus Maris.

De Fluxu, & Aeſtu Maris. Cap. XX.

LOquens de Fluxu Maris,cum cauſa ſummoperè lateat, aliorũ opiniones nõ damno,ſed ſolùm de illis dubito,& cum nil certi proferre valeam,id dicam,quod rationi,& principijs Ariſtotelis ſummoperè mihi uidetur conſentaneũ.Iactis primò ſundamentis nonnullis, quórũ

Fundamẽtũ primũ pro reſolutione. primum id eſt,quod ſub initio primi Meteorum ab Ariſtotele profertur,nẽpè mortalem Orbem neceſſariò necti cum ſuperis lationibus, & inde uirtutẽ eius omninò gubernari. Accipio ſecundò,per Cęlos,& cõmunes cau-

Secũdum fundamentum. ſas in huius mortaliũ orbis,& partiũ eius permutatione,primò gigni halitus,tanquã cõia ſemina & principia cæterorũ, & proptereà huiuſmodi halitus, mirũ in modum cũ Lumine,& Motu Cęli iũcti ſunt,adeò ut facilè ſequãtur quãlibet mutationẽ eius: & hinc pręſertim oritur mira Sympathia, & Antipathia partium Mũdi mortalis in-

Tertium fundamentum. ter ſe, & cum Cœlo. Accipio tertiò,id quod dicitur ab Ariſtotele in primo Meteorũ capitulo ſeptimo,de Comete loquente,nempè quòd dum a Stella aliqua eleuatur,& trahitur halitus quiſpiam;tunc halitus ille reuoluitur,& ſequitur motũ illius Stellę.

His

Quartum fundamentum.

His quartò addo, Mare cum ſit apprimè permixtum, plurimos includere halitus cali-
dos, & ſiccos, Lumine pręſertim Solis, & Lunę productos, & conſeruatos, ac ob id mi-
rum in modum, cum Cœlo, eiuſque Lumine, & Motu eſſe iunctum: conducente ad
hoc etiam, quòd Mare locum obtinet Elementi Aquæ, ſuo ordine mundum conſti-
tuentis, & propterea ſequitur maximè cõditionem motus totius Vniuerſi: motus au-

Motus totius.

tẽ totius eſt motus diurnus, vt ſępè teſtatur Philoſophus, quo motu primò mouetur
Supremum Mobile, mox Orbes Planetarum, tertiò, Mundus totus Elementaris, prę-
ter Terram, quę cum eo motu non moueatur, inſeruit tamen ei locò Centri immobi-
lis, circa quod Cœlum reuoluitur. Demùm, accipio Cęlum in mortalia agere Lumi-

Quintum quod accipitur.

ne, & Motu, nón ita tamen, vt Lumen, & Motus cauſę ſint principales, ſed cauſa prin
cipalis eſt Cœlum: Lumen autem, & Motus ſunt inſtrumenta, & propterea etiã mo-
do vario operantur, vt variorum Sydetum ſunt Lumina, & Motus: Experientia autẽ
conſtat, Lunam nobis propinquiorem, etiam per conditionem eius propriam miram
cum humoribus mortalium habere connexionem, adeò ut ex eius coniunctione cum
Sole, vel oppoſitione, conſpicua refulgeat humorum cõmotio, & pręſertim in ægris
tanquam debilioribus, & exuperantiam alicuius humoris includentibus. His aſſum-
ptis, ordiens a motu Maris ab Ortu in Occaſum, qui in Oceano maior, & liberior ap
paret, in Adriatico obſcurior eſt, & ob littorum impedimenta imperfectior, dico, hũc
eſſe motum Aquę Maris, tanquam partis Vniuerſi, qui ei ſecundum naturam totius

Definiti Fluxus.

competit, & originem ducit ex primo motore, & mobili; proximè autẽ ex Luna, qui
intermedios halitus, partim extrinſecùs mare ambiẽtes partim in eo incluſos, vt pars
hæc cum ſuo toto conformetur, ſuamque perfectionem conſeruet. Pro notitia huius
Definitionis, conſiderandum primò, motum diurnum ſingulis Elemẽtis competere,

Motũ diurnum eſſe motum totius.

pręterquam Terræ, & eſſe ſecundum naturam, non propriam eorum, ſed totius Vni-
uerſ̃, qui motus, cum competat Igni Aquæ, & Aeri ſupra Montes poſito, etiam com-
petere debet infimæ Aeris Regioni, quæ mobilior eſt, quàm Aqua, in eo tamẽ minus
apparet, minuſque ordinẽ ſeruat, tum ob diſtantiam, tum ob impedimenta Mõtium,
tum etiã, quia Venti in eum habent magnum imperium. Inſuper animaduertendum,
quòd cum huiuſmodi Motus competat Aquæ per Lunam, vt propinquiorem, & ſua
proprietate & conditione, cũ humore coniunctiorem, quemadmodum Luna ſingu-
lis diebus regreditur a motu diurno, per duodecim fere gradus, per quos ſuo motu ab
Occaſu fertur in Ortum, ita putandum eſt, hunc regreſſum cõpetere motui Maris, ve
luti Ariſt. in primo Meteorum dixit ſe habere de Cometę alicui Planetæ iuncto, cui

Regreſſus Cometarũ Aeſtus.

ut Planetę, competit regreſſus. Loquendo uerò de altero motu Maris, qui æſtus dici-
tur, & refluxus, hic profectò cum ſit inflatio, ac elatio quędam Aquæ, & contractio,
ex alio proximo principio, quàm ex halitu, & ſpiritu quodam prodire nõ poteſt, qui
cum Aqua, & ei iuncta Terra ſit commixtus: hinc qui hunc ęſtum accuratè ſeruarũt,
perceperunt a fundo, & infima Aquę parte initium ſumere, ac inde per alias extendi,
& eleuari: huiuſmodi ſpiritus, cum maximè producantur à Sole, maximè etiã cum eo
connexionẽ habent, & ſympathiam, & propterea putandum eſt, præſertim a Solis ra
dijs excitari, regulã tamen, & ordinem recipere à Luna, quia cũ humore Aqueo ſunt
iuncti, adeò ut ad hunc æſtum producendũ conſpiret Motus diurnus primi Mobilis;
conſpiret Sol ſuis Radijs eo motu reuolutus; conſpiret Luna, ſua proprietate conne-
xa cũ humore; conſpirent ſpiritus effuſi, per Aerẽ permixti cum Aqua, & iuncti cum
Terra: propterea non quia illi halitus a Luna excaleſiant, vel refrigerẽtur, ita excitan
tur, ſed quia ſua conditione, cum ea ſunt iuncti, ſympathiamq; habent, & quia moto
netuo, mouẽtur iuncta cum eo, & exigua facta permutatione in principio, fit maxima
in pendentibus ex eo; ideo iure optimo elatio, & excitatio eorum ſpirituũ ſequitur,
& æmulatur pro facultate motum ſuorum principiorũ, & pręſertim Lunæ. Eſt igitur

Definitio Aeſtus Maris.

æſtus Maris elatio, & contractio Aquarum eius, proximè pendens ex cõmotione ſpi
rituũ permixtorum cum Aqua, ſequẽtium, & æmulantiũ pro facultate Motũ diurnũ

receptum in Luna,tanquam principium eorum, ob confuſionem; quā habent cum eo,initium ſuſcipiens a parte infima Aquæ,vt pro viribus,in motu cū Vniuerſo conformetur.Hoc motu potiùs mouetur Aqua Maris,& Salſa, quàm Aqua Fluminum, tum quia magis cum halitibus eſt permixta,tum etiā,quia magis Maria ſeruant conditionem totius Elementi Aquæ,quàm Flumina:quod ſi dari dicuntur Flumina,quę refluant,vt dicitur de Fluminibus Flandriæ,& Britanniæ;putandum eſt,id eis cōpetere in oſtijs,ob connexionem,quam habent cum aqua Maris, à cuius Fluxu coguntur ſæpè regredi & in principia redire. Similiter uice verſa, ſi Maria ſub Aequatore carent Fluxu,vt fertur,putandum eſt,fluxum eis cōpetere exiguum,& fugientem ſenſum ob amplitudinem Circuli ſub Aequatore poſiti,ob copiam Fluminum limpidorum in ea ingredientium,& maiorem eorum puritatem,& pręſertim quia à calore vęhementi illius Zonæ,halitus ſecernuntur ab Aqua,& diſſoluuntur.Similiter in Mari Tyrrheno, neque apud Ligures,neque apud Gallos æſtus apparet, ob varietatem profunditatis,poſitionis,& aſpectuum. Demùm, cum in Mari duo illi motus appareant,putandum eſt,eos ex parte principiorum eſſe coniunctos,quoniam illi met ſpiritus,qui excitati æſtum pariunt,etiam vt magis cum Vniuerſo conformentur,Mare mouent ab Oriente in Occidentem,vt mouentur prima,& communia eorum principia.His addo,quod ſi quæ dantur Maria,quæ ut legitur,ſolùm ſingulis Menſibus ſemel æſtuant,adeò vt vſque ad plenilunium creſcant,mox contrahantur , putandum eſt,quòd cum non valeant ob imbecillitatem ſpirituum æmulari principium primū, nempè motum diurnum,æmulantur proximum,nempè motum Lunæ.

De Ventis, quid ſint. *Cap. XXI.*

De Ventis tria cōſideranda.
Quid ventus ſit.
Vitruuius.
Stoici.
Anaximāder.
Metrodorus.
Ariſtot.

VEntorum conſideratio,vt eſt utilis,& iucunda,ita per ſpiritum in quo verſatur,varias excitat , nobiſque offert difficultates, de quibus loquens, tria præſertim conſiderabo ; primò quid ſint ; ſecundo,quomodo, & à quo moueantur:tertiò,quot ſint, & quomodo diuidantur. Dum primò quæritur,quid Ventus ſit , inquit Vitruuius libro primo cap.6. Ventum eſſe undam currentis Aeris,cum incerta redundantia moti,excitata ab actione caloris in humorem,dum uis caloris exprimit uim ſpiritus flantis.Stoici dixerunt, Ventum omnem eſſe impetum fluentis Aeris,qui ob locorum varietatem,varijs nominibus denotatur.Anaximander exiſtimauit,Ventum eſſe fluxum Aeris craſſioris,cuius ſubtiliores humidioreſque partes Sol conſumpſerit. Metrodorus Chius, cenſuit Ventos gigni ex humido halitu,ex Aqua per Solem eleuato,a Soleque excalefacto,& deſiccato,vt luti ex pituita excalefacta flatus in nobis gigni experimur. Sed dimiſſa uariarum opinionum relatione,ab Ariſtotelem ueniamus,qui in ſecundo Meteorum,de Ventis loquens,eam ſententiam reijcit,quòd Ventus ſit Aer motus, nam poteſt Aer per varia agitari, & moueri, ut experientia patet, cum tamen Aer ille motus non, niſi per metaphoram,dicatur Ventus ; ut per metaphoram Flabello dicimus uentum excitari,& fieri.Similiter damnat ſententiam dicentium, Vētum ex uapore illo gigni, ex quo fiunt pluuiæ,modo tamen uario,adeò vt per eius motum conſtituantur Venti,per concretionem verò,pluuiæ; Ex propria autem ſententia affirmat Ventum gigni ex halitu ſicco,præcalefacto,eleuato ex Terra per calorem Terræ inſitum, & per Radios Solis , dum enim huiuſmodi halitus nòn aſcendit ad ſuperam , nec ad mediam Aeris regionem;ſed infra mediam coercetur,uel quia a frigore mediæ Regionis repellitur,uel quia denſior,craſſior,& minus calidus eſt,& impetu quodam mouetur, Ventum conſtituit,quæ ſententia comprobatur,tum quia uenti deſiccant,tum inſuper,quia velociter mouentur,quod eſt proprium ſiccorum ſpirituum ; tum demum, quia nubes,quę ſunt halitus humidi , quamuis in media Aeris Regione ſæpè moueātur,

tur,

tur, non tamen dicuntur Ventum conſtituere, ſed agitari a Vento: Sic itaquè Venti ſui conditione ſicci ſunt, non tamen conſimiliter, ſed vel magis, vel minus: & ſi nonnulli Venti dicuntur humidi, vt qui ſlanr ab Auſtro, id eis competit, vel quia ad nos deferunt nubes, vel quia minus cæteris ſicci ſunt; Similiter Venti dicuntur calidi, vel magis, vel minus, quia huiuſmodi halitus a calore excitantur, & cum ſint ſicci, ſunr apti facilè incendi: & cum dicimus, Ventum gigni ex halitu calido, & ſicco, id intelligi debet, non abſolutè, ſed ſecundum imperium, nam duo halituum genera, non pura, ſed permixta ſemper ſunt, vel magis, vel minus; & huiuſmodi permixtio, præſertim competit halitibus Ventorum, tum quia ſuo motu cum alijs miſcentur, tum quia Terræ ſuut proximi, quo in loco omnia halituum genera confuſa inueniuntur, tum demùm, quia proximi ſunt principio, ex quo eliciuntur, & per ſecretionem non ſunt adhuc expurgati. Hinc Ventorum alij dicuntur calidi, & ſicci; alij calidi, & humidi; nonnulli frigidi, & ſicci; quidam frigidi, & humidi: quod verum eſt, uel facta inter eos comparatione, vel ob conditionem loci ex quo ſpirant, uel ob Vapores quos ad nos deferunt, cum tamen ſui conditione omnes ſint calidi, & ſicci. Et ſi quis inſtet, quia Venti nos refrigerant, & hyberno tempore congelant Aquas: Dicendum eſt, id accidere triplici de cauſa, nam refrigerant: uel ſecum deferendo halitus frigidos: uel repellendo à nobis Aerem ambientem, a noſtris ſpiritibus præcalefactum, & afferendo non præcalefactum: vel tertiò, quia quamuis illi halitus ſicci, primò ſint calidi, cum ſint à calore uel Terræ inſito, uel Solis producti, tamen quia ea ſiccitas eſt Terrea, & facilè calorem deſerit, & cum frigore ſui conditione nectitur, ideò facilè refrigerantur, & præſertim à frigore mediæ Regionis Aeris, à quo repelluntur, refrigerati autem cum ſint tenues, ſicci, & mobiles; maxime per intima meant, & uehementer refrigerant; dicuntur tamen Venti abſolutè calidi, & ſicci, conſiderando principium generationis eorum; nam illi halitus à calore producuntur, & uenti non ſpirant ſine præcurrēte aliqua agitatione facta a calido, ut in ſequenti cap. latiùs patebit. Adhuc inſtabit aliquis, quoniam ut dicebatur, pituita in nobis flatus gignit, pituita autem humidos, non ſiccos parit halitus. Inſuper. Vitruuius loco ſupra relato experientia oſtendere nititur, Ventum fieri per actionem caloris in humorem, percipimus enim uaſa Ænea, aqua ſemiplena, deſuper prædita ore anguſto, igniquè appoſita, ſtatim quòd aqua feruere incipit, emittere per anguſtum os magno impetu flatum, quaſi uentum: quod etiam percipimus fieri in cadis uini, dum uina recentia ebulliunt: Ad hæc dico, primò, agitationem, & motum uarijs quidem halitibus competere poſſe, non tamen omnem eſſe Ventum, ſed agitationem magnam, uehementem, & in Aere factam, quæ per alitus efficitur magis tenues, & mobiles; Addo ſecūdò, Ariſtotelem inſpexiſſe id quod accidit ut plurimùm, nam ut plurimùm uentus fit per ſpiritum tenuem & ſiccum, à calore excitatum, euenire tamen poteſt, ut etiam fiat per uaporem humidum, uel dum præcalefactus, per anguſta loca exitum quærit, uel dum a frigido aliquo corpore, cui occurrit repellitur, id tamen nunquam fit ſine mixtione, cum aliquo ſpiritu ſicco, & tenui: Hinc iure Venti dicuntur ſpirare, & ſpiritus nuncupantur

Venti ſicci. — *Halitus Ventorum valde permixti.* — *Dubitatio. Solutio.* — *Alia dubitatio.* — *Solutio.*

A quo moueantur venti? *Cap. XXII.*

DEclarata materia, & eſſentia Ventorum, quæ in halitu calido, & ſicco moto eſt poſita, non leuis ſe offert dubitatio, à quo, & quo pacto moueantur? nam halitus illi Ventum conſtituentes, uel mouentur ſecundum naturam, uel præter naturam: non ſecundum naturam, quia cum ſint mixti, moueri debent motu Elementi dominantis, Elementa autem per naturam motu recto, non in obliquum mouentur: ſi dicitur moueri uiolentia, dubium

De motu Vētorum.

bium eſt,quid tam magnam eis inferre valeat violentiam,vt per tam magna interual la,tanto impetu moueantur: Augetur dubitatio, quia motus violentus in progreſſu remittitur, & redditur tardior: Vēti in principio leuiter ſpirant,ut ait Ariſtoteles, & *Auerr.* experientia docet,in progreſſu autem vehementiores redduntur,Auerroes in octauo Phyſicorum 36. inquit, motum Ventorum eſſe ſecundum naturam, & moueri ab interno, vt etiam ferrum per Qualitatem à lapide Herculeo receptam, ad illum mouetur. Quæ ſententie eſt dubia, nedum ob rationem iam relatam, verùm inſuper, quia idem non mouetur per naturam motibus varijs; at Ventorum ualde varij, diſſi- *Ariſt.* miles,& ſine ordine,& regula ſunt motus,quod naturæ maximè aduerſatur. Ariſtoteles inquit,Ventos materiam recipere ex Elementis inferioribus, nempè ex Terra, & aqua,moueri autem deſuper, & id confirmat, inquiens id ex eo conſtare, quia antequàm Venti ſpirent,ſi Nubes,vel Caligo in Aere fuerit, apparent moueri, & earum motus eſt ſignum futurum Venti: At quid ſit hoc deſuper mouens, adhuc non patet, num ſit Sol excitans,& agitans ſuo Lumine ſpiritus, vel cęlum ſuo motu in Orbem, vel media Aeris Regio,quę vel ſuo frigore repellat ſpiritus,vel ſua reuolutione impe *Theophraſtus.* diat halituum aſcenſum? Theophraſtus id retulit ad conditionem halituum, qui cum ſint ſicci,iuncti cum humore,ſunt partim graues,partim leues,& ob id nec aſcendūt, nec deſcendunt penitùs,ſed medio quodam modo mouentur: aduerſus quam ſenten-

Sententia propria. Conſpirantia varia pro motu uentorum. tiam varia poſſunt afferri,quibus prętermiſſis,pro Solutione dico, pro motu Ventorum varia conſpirare,ex quibus conſurgit completa cauſa motus eorum. Nam cōſpirat mutua actio caloris,& frigoris,quæ variorum motuum eſt origo, ut legitur in lib. de motu animalium: Conſpirat Sol,qui ſuis Radijs excitat, & diſſoluit ſpiritus, dū excitat mouet eos,dum reſoluit etiam diſſoluit ventos,hinc uigente ſummo frigore, & ſummo calore,venti non ſpirant: Conſpirat motus cœli:cum enim cœlum moueatur in Orbem,reddit quodammodo ſingula Elementa præter terram procliuia ad eūdem motum ſecundum naturam totius. Cōſpirat proximiùs media Regio Aeris,quę partim ſuo frigore halitus calidos,& ſiccos a ſe repellit,& propellit deorſum,partim ſua reuolutione impedit multorum halituum aſcenſum,& motum rectum. Cōſpirat Terra,quę cum repulſo ſpiritui tranſitum prohibeat,eſt cauſa vt in obliquum moueatur;uentus enim illuc non tendit,vnde exitus ei non patet. Demùm conſpirat ꝓpria conditio ſpirituum,qui cum ex parte dominantis ſint Aerei, Aer eſt huius conditionis,ut recepto aliunde principio motus,ex ſe deinde eo motu moueatur,ut docet Philoſophus in quarto de Cęlo,& in octauo Phyſicorum loquens de motu proiectorū, *Auerr.* qua poſtrema ratione,& cōſideratione dixit Auerroes,in octauo Phyſicorum 36. motum Vētorum eſſe ſecundum naturam. Ratio addita a Theophraſto, cum hac poſtrema connectitur,& motui illi aliquam affert opem,quamuis nec tota, nec principalis cauſa ſit; Auerroes principalem tetigit. Horum principiorum motus,quędā ſunt communiora,quędam magis propria & proxima, mouentur autem ad uarias differentias poſitionis ratione varietatis loci, ex quo halitus eliciuntur, & differentiæ poſitionis eius a quo fit repulſio, nam repulſio fit in oppoſitum eius, a quo fit pulſio. Præbent Venti varias utilitates,ut conſpicuum eſt, una tamē earum ad Vniuerſi perfectionē, & conſeruationem pertinens hæc eſt,ne aer terræ proximus ſua quiete putreſcat, & reddatur locus non ſaluber,nec aptus pro conſeruatione Viuentium. Ariſtoteles definiens Ventum,dixit eſſe copiam ſicci halitus,ex Terra prodeuntis,circa Terram moti.quam Definitionem latiùs explicantes,cauſaſque externas addentes, ita dicere va-

Definitio propria. lemus. Ventus eſt copia ſicci halitus,ex Terra per calorem prodeuntis,circa Terram ad uarias differentias poſitionis moti, per agitationem prodeuntem ex actione caloris in humidum frigidum, & repercuſſionem a media aeris Regione frigida, ut Aer Terram ambiens incolumior a putredine ſeruetur.

De

De numero Ventorum. Cap. XXIII.

DE numero Ventorũ variæ ſunt opiniones; Inquit Ariſtoteles in quar- *Ariſtoteles.*
to de Rep. c. 3. priſcos diuiſiſſe Ventos in duos, nempe in Boreales, &
Auſtrales, cæteros putaſſe eſſe portiones horũ, & receſſus ab eis. Alij *Vẽti duo.*
mox diſtinctius eos conſiderantes, diuiſerunt in quattuor, ita Poetæ
quattuor circumſcribunt Ventos, reſpõdentes principalibus pũctis *Quattuor.*
Orizontis, nempè Orienti, Occidenti, Septentrioni, & Meridiei: Sed
quoniam hi quoque magna latitudine ſunt præditi, ideò alij ſingulos eos diuidentes *Octo.*
in duos, Octo numerarunt, addendo eos, qui ſpirant a punctis interſectionis Tropico
rum, & Orizontis. Inſuper, quoniam adhuc inter Tropicos, & Polos, ſatis magnum
eſt interuallum, ideò alios quattuor addiderũt flantes a punctis deſignatis per Polos
Zodiaci, & ab oppoſitis. Nautæ quia maximè utuntur beneficio Ventorum, & diſtin *Duodeci.*
ctio eorum maximè eis eſt utilis, ideo Vniuerſum Orizontem in triginta & duas par
tes diuidunt, et triginta duos ſeruant Ventos, quos etiã exactioris diſtinctionis gra
tia, in portiones minores diuidunt. Et cum tam uariç appareant de Ventorum nume *Triginta duo.*
ro opiniones, non propterea pugnant inter ſe, quia ex omni Terræ parte eleuãtur ha
litus, & in Orbem ex omni eius differentia ſpirare ualent, magis tamen ex una, quàm *Cõcilium.*
ex altera, ob maiorem, & minorem copiam halituum, ei parti competentium; Circu
lus autem, & in plures, & in pauciores partes diuidi poteſt, conſiderando tamen eorũ
Temperamenta, & puncta principaliora, quattuor principales ſtatuendi ſunt Vẽti;
Inquit Ariſtoteles plures, & copioſiores ſpirare uentos ex parte Boreali, quã Auſtra
li, tum quia nos incolæ ſumus partis Borealis, & eos magis percipimus, tum inſuper,
quia in ea partè plus humoris reperitur, ex quo eliciuntur halitus. Hinc Ariſt. decẽ
ponit Ventos, quorum ſex ait ſpirare ex parte Boreali, quattuor ex Auſtrali, mox vn
decimum addit: Vt autem diſtinctio, numerus, & nomina clariùs appareant, duç ſub-
ſcribuntur Figuræ, quarum prima ad Philoſophos, altera ad Nautas pertinet.

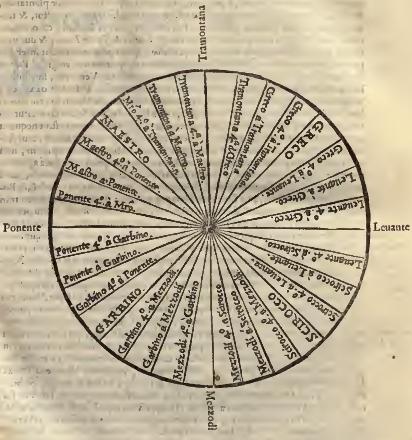

Quidam vtuntur his carminibus
at minus rectè in parte.

Sunt ſubſolanus, Vulturnus, & Eurus Eoi,
Circius, Occaſum, Africus, & Zephirus afflant,
Adueniunt Aquilo, Septentrio, & Chorus ab Arcto
Atque die Medio Auſter, Africus, Nothus, Euro, Auſter.

Nautæ

Nautæ hac Deſcriptione vtuntur.

Prin-

Principales octo Ventos maiuſculis deſignatos, lineis nigris pingunt, & nuncupant principales, octo alios, inter principales in medio poſitos, nuncupant medios, eoſque lineis uiridibus deſignant: ſexdecim reliquos intra eos poſitos nuncupant intermedios, & quadrantes, lineiſque rubeis ſignant: addunt in deſcriptionibus nonnunquam lilia & cruces, lilium ſignant uerſus Septentrionem, crucem uerò uerſus Orientem.

Venti contrarij. Horum Ventorum, illi dicuntur oppoſiti, & contrarij, qui per Diametrum maximè diſtant, & hi dicuntur non ſimul ſpirare, non quia aliquando ſimul non ſpirēt, ſed quia ſimul ſine pugna, & impedimēto, & in eadem parte Aeris ſpirare, & ſeruari nequeunt, & dum ſimul ſpirant, & pugnant, ingens fit ſtrepitus, magnaque plantarum, & ædificiorum euerſio, & qui potentior eſt, demum repulſo oppoſito, uictor, & tanquam triumphator decurrit per Aerem. Pro exactiori notitia horum Ventorum, accipiendum eſt, quòd cum quinque ſtatuantur, & Cœli, & Terræ Zonæ, & duę præſertim dicantur habitationi hominum aptiſſimæ, illę nempè, quæ mediant inter Tropicos, & duos circulos per Polos Zodiaci conſtitutos, quarum una vergit ad Polum Auſtralem, cuius incolæ dicuntur nobis Antipodes, altera ad Verticem, ſiue Polum Borealem, in qua nos degimus, qui Septentrionales dicimur. Diſtributio explicata Ventorum, intelligi debet, & uera eſt vt monet Ariſtoteles, de Ventis ſpirantibus in hac Zona, non in altera; nam Ventus, qui ſpirat a Polo Arctico, & Boreas dicitur, nō tranſit Zonam Torridam, & apud Meridionales rarò ſpirat, & tenuis eſt, ut neque uice verſa, qui flat a Polo Antarctico, peruenit ad nos, & qui a nobis nuncupatur Auſter, non a Polo Antarctico ſpirat, ſed a parte Meridionali, vergente ad illum, non enim per tam magnum interuallum extenduntur Venti, & præſertim, quia agitatio, non tam magnam habet vim, vt vniuerſum Aerem agitare valeat; his accedit, quod media Regio ſua caliditate ſpiritus diſſoluit, & cum Ariſtoteles dicat Auſtrū, & Boream frequenter ſpirare, qua flant a partibus per quas non tranſit Sol, cū tamen tranſeat per noſtrum Meridianū, dicendum eſt, quod non tranſit cōtinuato curſu per Meridianum uerſus Polum, ut ab Ortu ad Occaſum, ſed ſolùm obiter attingendo partē noſtri Meridiani inter tropicos incluſam. *In altero Hemiſphærio alios ſpirare Vētos putandum.* Putandū tamen eſt in altero quoque hemiſphærio, ultra Aequatorem alios ſpirare Ventos, qui conſimiliter in quattuor principaliores, & mox in minus principales diuidi poſſint, quod experientia cōſtat: Nautæ.n. qui ultra Aequatorem nauigant, alios ſeruant Ventos, & nominibus diſtinctis eos appellant: qui Venti, dūm comparantur, cū his noſtri hemiſphærij, dici poſſunt Auſtrales, ut noſtri omnes comparati cum illis, Septentrionales. Inſuper, Venti, qui uni Regioni ſunt ſereni, alteri frequētet ſunt Nubiloſi, & Nimboſi; nam in ea parte, ex qua ſpirant, ſereni ſunt, repellendo ab ea Nubes, niſi ſua frigiditate priùs eas condenſent, quàm repellant; Inſuper, niſi eis id accidat, quod Cæcię, qui dicitur in ſe nubes conuoluere, & trahere: *Cæcias trahens Nubes.* cum enim propè terram ſpiret, & montibus occurrat, in ſublime tollitur, & in ſe conuertitur. Inſuper flans prope Terram, nubes è media Regione Aeris non repellit, ſed potiùs eas ibi congregat, repellendo Vapores a Terra: In ea uerò parte, in quam Vēti tendunt, Pluuias pariunt, pellendo in eam Nubes. Præterea, Venti Orientales ſunt calidiores Occidentalibus: quia diutiùs ſub Sole ſpirant; Quod Meridionales ſint calidiores. Inſuper Venti, qui Etheſij, hoc eſt, Anniuerſarij, & certo anni tempore ſpirantes denominantur: ſunt Aquilonij, vel vt ait Strabo libro tertio, ſunt Subſolani, qui (vt ait Ariſtoteles) poſt Solſtitium Aeſtiuum & circa ortum Canis ſpirant, & ſpirant interdiu, nocte autē ſpirare deſinunt, nō ſpirant in Solſtitio Aeſtiuo, quia tunc Sol nobis proximus, citiùs deſiccat humores Terræ, quàm ex eis halitus eliciat, cum autem aliquantulum ab eo receſſerit, calor eſt moderatior, adeò vt Aquæ congelatæ liqueſcant, & Terra tum proprio, tum Solis calore exſiccata, fumum & halitum emittat, noctu autem deſinunt flare,

quia

quia congelata a noctium frigore, deſinunt liquari, & halitus ſuppeditare, ut inquit Ariſtoteles,& cũ eo Theophraſtus. Hos alij quidam Venti,ſimiliter Boreales, certis diebus præcurrunt,tanquam prænuncij,qui ob id prodromi,hoc eſt, præcurſores denominantur,de his tamen nõ leues ſunt difficultates,quas,ut a præſenti inſtituto alienas,miſſas facio; Inſuper, Venti vnde incipiunt flare, exigui ſunt,in progreſſu creſcunt,ut de Fluminibus accidit,quæ ob nouæ Aquę concurſum,augentur. Hinc Boreas propè Polos unde flare incipit,exiguus eſt,nobis autem aliquantulum diſtantib. eſt vhemens, in fine tamen Venti minuuntur, adeò ut uigor eorum ſit in medio. Actio Solis Ventos excitat,& ſedat:excitat,producendo halitus, & ſuo calore agitando frigus,& humidum: ſedat autem, diſſoluendo halitus, & conſumendo humores: hinc duo dicuntur ventos ſedare,frigus vehemens,& calor.

Venti præcurſores.

Vigor Ventorum in modo.

De Turbine, & Procella. *Cap.* *XXIIII.*

Inter ventos numerari poſſunt etiam Turbines & Procellę,quæ cum habeant connexionem cum fulguribus, post fulgurum explicationem in principio tertij Meteorum ab Ariſtotele declarantur. Procellæ, quas Græcis [illegible], hoc eſt,ex Nubibus extruſas appellant,duplices ſunt,vel propriè,vel ſecundum ſimilitudinem dictæ: Procellæ propriæ ſumptæ, fiunt,dum in Nubibus includitur ſpiritus calidus,& ſiccus, qui à nobibus in parte ſupera condenſatis uiolentia deorſum extruditur, & frequenter id fit unà cum Pluuia: Secũndum ſimilitudinem uerò; fit dum Venti aduerſi, unus poſt alterum, uel ambo ſimul Nubem in partes oppoſitas agitant, mox deorſum partim ob mutuam pugnã, partim ob Nubem repelluntur, adeò ut ex Nube prodire uideantur: nam Venti inuicem pugnantes,uel uigent propè Nubes, & tunc a Nubibus repelluntur deorſum, vel vigent magis propè Terram,& tunc cum quadam reuolutione repelluntur a Terra ſurſum,& ſecum eleuant Corpora propè Terram eis occurrentia: quod etiam non nunquam efficit Turbo, qui cum primò deorſum a Nube fuerit expulſus, mox a Terra repercutitur ſurſum: Ventus,qui Turbo dicitur,& a Græcis [illegible] appellatur eſt tanquam ſpecies procellæ,cum ipſe quoque ex Nnbe excutiatur pro cuius,& cęterorum ei coniunctorum notitia conſiderandum eſt, quod cum uapore frigdo, & humido, in media Aeris Regione conſtituto ſemper eſt permixta portio aliqua halitus ſicci, & calidi, qui halitus dum fuerit magis tenuis, calidus, & in partes diuiſus, extruſus a Vapore, qui condenſatur, & incenſus, Fulgura generat; dum verò fuerit denſior, ſimul iunctus, & a Vapore diſtinctus, tunc excuſſus cum uiolentia a Vapore frigido, qui conden ſatur,totus ſimul celeriter, ſine partium eius interciſione tendit deorſum, & generat procellam, idque fit potiſſimum Autumno, & nonnunquam Vere, quæ procella citò deſinit. Si autem ille halitus magis fuerit in partes diuiſus, minuſque a Nube ſeiunctus, tunc cum mutua pugna inter partes Nubis, & partes illius halitus extruditur, ex qua mutua partium pugna conſurgit primò reuolutio quædam in Nube,mox halitus ille, ita reuolutus vnà cum aliqua Nubis portione permixtus; verſus Terram ſine incenſione deſcendit, & Terram attingens, ab eaque repercuſſus, ſua reuolutione, & vi euellit Plantas, Ædificia, & varia Corpora, eaque in Aerem eleuat, & hic eſt [illegible], qui Turbo dicitur, & ut inquit Ariſtoteles, eſt tanquam procella non concocta, quia halitus illum generans non eſt a Nube ſectetus. At ſi ille halitus fuerit calidior,& magis tenuis,& ob id incendatur, totuſque ſimul deorſum a Nube excutiatur, gignitur [illegible], hoc eſt incenſio, quæ eſt tanquam Ventus Igneus Aerem illuſtrans; & deſcendens in Terram, comburit nonnunquam Syluas, & alia ei occurrentia,non ſine ingenti ſpectantium terrore. Si autem quat-

Procellæ.

Turbo.

Incenſio.

to eueniat, ut maior ſit Vaporis copia, citiuſque apta in Aquam uerti, tunc ferè to-
Imber. ta ſimul in Aquam tranſit, & velociſſimè in Terram cadens, Imbrem producit, Græ-
ci [illegible] quæ eſt pluuia vehemens, cum impetu, & deſinens, & per Metaphoram dici
Reuolutiones Ventorum. poſſet procella aquea. Reuolutiones autem Ventorum, quæ propè Terram fiunt,
ex uarijs poſſunt ortum ducere. Primò, ex extruſione cum pugna ex Nube inter par-
tes Nubis ſicci halitus, vt dictum eſt de Turbine. Secundò, ex pugna oppoſito-
rum Ventorum. Tertiò, ex diſpoſitione partium Terræ, partim ſubſidentium, par-
tim elatarum. Quartò, ex pugna halituum, propè Terram exiſtentium, partim hu-
midiorum, & frigidiorum, partim ſicciorum, & calidiorum, viciſſim pugnan-
Procella quid. tium, mutuoque ſe alterantium, & agitantium; Eſt itaque Ecnephias, ſiue Pro-
cella, ſpiritus calidus, & ſiccus, aliquantulum denſus, qui a denſiore, & frigi-
da Nube deſuper condenſata, totus ſimul excutitur, & directè deorſum tendens, ſi-
ne incenſione, & cum impetu Terram petit. Turbo uerò eſt, ſpiritus calidus, & ſic-
Turbo. cus non incenſus, cum partibus denſioris Nubis complicatus, cum quibus pugnans,
in orbem reuoluitur, & cum eis iunctus, deſcendens in Terram, uaria euellit, & ele-
Preſter. uat. Preſter, ſiue incenſio, eſt ſpiritus calidus, tenuis, & ſiccus, qui totus ſimul
ex Nube extruſus, ob motus velocitatem, & cauſas alias excaleſacientes, incendi-
Imber. tur, & incenſus Aerem illuſtrat, & nonnunquam uſque in Terram deſcendit. Imber
eſt Aqua citiſſimè, & ferè tota ſimul ex Nube genita, quæ magno impetu in Ter-
ram cadens, citò deſinit.

De Terræmotu. Cap. XXV.

Terræmotus. Terræmotus Græcè [illegible] tanquam rei immobilis, & Centri Vniuerſi
motus, vt vehementer Corpora noſtra concutit, ita animos per-
terrefacit, & ad latentis cauſæ indagationem excitat, & impellit, de
qua Veterum Philoſophorum variæ fuere ſententiæ, quibus ſilentio
obuolutis, in verioris cauſæ explicatione morabor. Apparuit du-
plex eſſe genus halituum, qui ex Terra, & aqua, actione caloris elicciu-
tur, vnum humidum, & potiùs frigidum, quàm calidum alterũ, ſiccius, & calidius: pri-
mum eſt craſſius, minuſque mobile, alterum magis tenue, & mobilius. Quod duplex
halituum genus, vt extra Terram in Aere apparet, ita quoque in Viſceribus, in An-
tris, & cauitatibus Terræ reperitur, cum enim Terra, tanquam ſpongia & pumex;
varijs uoraginibus, & cauitatibus ſit prædita, & non detur inane, neceſſe eſt, ut ſint
plenæ, uel aqua, uel halitu aliquo humido, vel ſicco. His aſſumptis, dum Terra
concutitur, quia ex ſe ea non ita mouetur, eſt neceſſe, ut moueatur uel ab aliquo ex-
trinſecùs ambiente, uel ab aliquo in eius cauitatibus incluſo: primum dici non po-
teſt, quia nil externum valet concutere Terram, non aqua fluens ſuper eam, ut con-
ſpicuum eſt, non Venti, quia ut plurimum, ac etiam vehementiores Terræmotus
fiunt Aere extrinſecùs exiſtente tranquillo, nec aliud aliquid externum id efficere po-
teſt, & præſertim, quia ſi externum aliquod concuteret Terram, non partem, ſed Vni-
uerſam agitaret, cum Terræ cõtinuatæ ſint, continui autem motus eſt vnus, ut dicitur
in quinto & decimo Metaphyſicæ: at in Terræmotu, non Terra tota, ſed partes agitã-
tur, quare cogimur fateri, Terræmotum fieri ab aliquo, in eius uiſceribus incluſo, ita
enim vehementiùs partem, in qua includitur, concutere poterit, cum intimiùs necta-
tur cum ea, magiſque ei dominetur: id autem incluſum agitans, non eſt anima Ter-
ræ, cum ea careat; non aliquid Terram quaſi humeris detinens, quia a nullo de-
tinetur, ſed per ſuam naturam in medio requieſcit. Quare erit, uel Aqua, uel Vapor
humidus,

humidus, vel Halitus ſiccus; non duo prima, quia minus ſunt mobilia, minusq; apta ad mouendum; quare tertium illud eſt, nempè Halitus calidus, & ſiccus, ex quo fiunt Venti, & Tonitrua. Quòd Terram concutit, & agitat: idq; multiplici ratione, & ſigno confirmatur, primò, quia id Terram concutit, quod ad mouendum aptiſſimum, & validiſſimum eſt huiuſmodi ſunt ſpiritus calidi, & ſicci, ſine quib. nulla fit pulſio vehemens, nullusque motus præter naturam velox, & cum impetu, per quos ſolos inſpicimus vehemētiſſimè, & ſummis virib. moueri, & eleuari Corpora, vt patet de Tormētis bellicis, de fulgure, & de Cuniculis, ſiue nuncupatis Minis, per quas etiam oppida euertuntur. Prætereà experimur in nobiſmet, in quibus Meteorologica varia ſecundum ſimilitudinem gignuntur, dum ex improuiſo nonnunquam concutimur, & dum pulſu agitantur arteriæ, id ſolùm fieri actione ſpirituum in nobis incluſorū. Inſuper experientia apparuit, frequenter poſt Terræmotus, vehemētes erupiſſe impetu quodam ex Terra huiuſmodi ſpiritus, per quos agitabatur, quaſi flatus quoſdam, & nonnunquam in exitu fuiſſe ab illis partes quaſdam Terrę eleuatas, nonnullas depreſſas, montes ſciſſos, lapides magno impetu euomitos, cineres per magnum interuallū effuſos, & alia huius generis facta, quę ex alio principio, quàm ex ſpiritu prodire nō valuerunt. Similiter, dum gignuntur Terręmotus, audiuntur nonnunquam ſoni, tanquā mugitus Terrę, producti à ſpiritibus egredientib. cum impetu, & percuſſione, ex anguſtis meatibus, qui ſoni etiā nonnunquam ſine Terræmotu audiuntur, dum illi ſpiritus faciliorem habent exitum, & valent ſua percuſſione producere ſonum, non autem concutere Terram. Prætereà, idipſum confirmatur conſiderando conditionem temporum, in quibus fiunt Terræmotus, gignuntur enim dum Imperium obtinent, agitarique incipiunt huiuſmodi ſpiritus, veluti tempore Veris, & Autumni, quo tempore etiam in Aere plurimi Venti vigent, nā vehemēs calor, & frigus, huiuſmodi ſpiritus, vel diſſoluit, vel extinguit, & condenſat, ideò Aeſtiuo, & Hyberno tēpore minus ſentiuntur Terręmotus. Inſuper, eadem ratione præſertim vigent Terręmotus tempore matutino, dum per eleuationem Solis huiuſmodi ſpiritus excitātur, & magis ēt fiunt nocte, quàm die, quoniā nocturno tempore ob Antiperiſtaſim ambiētis frigoris, huiuſmodi ſpiritus potētiores redduntur, & ſi Terręmotus fiunt interdiu, pręſertim fiūt circa Meridiem, dū Sol potentior reddit Aerem ſerenum, & halitus repellit in Viſcera Terræ. Simili quoq; ratione vigent, & vehementiores gignuntur Terręmotus, dū Aer extrinſecus ſerenus, & tranquillus eſt, indicās Vniuerſam ſpirituum copiā intra Terram eſſe incluſam, qui etiā ſi nonnunquam fiunt flante Vento, minores perſentiuntur, cùm minor intra Terram tunc vigeat cōpia ſpirituum; ob eandē quoq; cauſam, frequentes ſunt Terręmotus, dum pręceſſerunt Anni conſtitutiones aridę, abundantes ſpiritib. calidis, & ſiccis, qui etiamſi gignantur nonnunquam tēporib. pluuioſis, id accidit, quia tunc per copiā Aquæ in cauitatibus Terræ receptæ, ſpiritus ſicci, in anguſtum repulſi, contrahuntur, & vehementiùs exitum quęrunt. Pręterea, conſiderando conditiones partium Terrę, in quibus fiunt, idipſum elicere valemus, gignūtur enim Terręmotus in partib. Terrę aridiorib. ſpongioſis, pręditis cauitatibus, ita tamen, vt Terra cum aliqua denſitate reſiſtat, exitumque impediat, non autem ſit Arenoſa, & gignuntur frequenter in locis maritimis, vbi Mare in anguſtū definit, & ſpiritus ſiccos impellit, & in anguſtum redigit; gignitur tamen potiùs in Terra finitima Mari, quàm in inſulis exiguis, in medio aquarum conſtitutis, quia copia aquarum, vel impedit eorum ſpirituum productionē, vel productos obtundit, impotentioresq; reddit; Nec ob id inficior in eis quoque, & in Medio Mari ſentiri poſſe Terręmotus, ob connexionē partiū Terrę, cōcuſſariū cū Mari. Hinc Nautę affirmant, ēt in medio Mari, ſe Terręmotus perſenſiſſe. Demùm comprobatio eiuſdem ſententię, ex eo conſpicuè elicitur, quia nonnunquam dum in Terręmotu ſpiritus ex Terra erūpunt; eijciūt cineres, lapides aduſtos, & alia ſimilia, patefaciētia cauſam Terręmotus eſſe calidam, & ſiccā, quales ſunt ſpiritus, ex quib. in Aere Vēti, & in Nubib. Tonitrua generātur.

Motor Terræ halitus calidus & ſiccus.

Mugitu Terræ.

De conditionibus Terræ.

Quomodo Spiritus in cauitatibus Terræ inueniantur, à quo moueantur, & quot modis Terram concutiant. Cap. XXVI.

Quomodo in cauitatibus Terræ Spiritus inueniantur.

APparuit Terræ partes per incluſum Spiritum calidum, & ſiccum concuti; at quomodo huiuſmodi Spiritus in cauitates Terræ ingrediantur, à quo moueantur, & quot modis Terram agitent, adhuc non patuit. Propterea, dico, duos eſſe modos, per quos Spiritus in cauis Terræ partibus inueniũtur: vel enim in viſceribus Terræ gignuntur à calore Terræ, & Solis; vel extrinſecùs geniti in eam ingrediuntur, quod accidit, vel quia ab externo frigore per Antiperiſtaſim intus pelluntur; vel flantibus oppoſitis Ventis, vnoque eorum dominante, alter cedens, in cauas Terræ partes, per occurrentes meatus ingreditur; vel ob egreſſum Aquæ ex fontibus, & conſumptionem humidorum vaporum ab ipſa attrahuntur, ne detur vacuum, vt frequenter mingentibus accidit, dum exeunte vrina, Aer externus frigidus ingreditur, & tremorem parit; Nonnunquam etiam huiuſmodi ſpiritus repelluntur à Mari, & cum non valeant in Aerem exire, in cauas Terræ partes ingrediuntur, mox exitum quærentes, Terram concutiunt, idque efficiunt, non incluſi in medio, vel propè medium Terræ, ibi enim Terra apprimè eſt ſolida, cauitatibus carens, præterquam exiguis, & ſi etiam ibi caua eſſet, & adeſſent Spiritus, illi non eſſent apti Terram concutere ob magnitudinem, & grauitatem ſuperuenientis molis Terræ, quæ concuſſioni obſiſteret; Neque etiam id efficiunt ſpiritus collocati in cauitatibus ſuperficiei Terræ proximis, quia facilè exeunt, & varias habent tranſpirationes: ſed hi potiùs efficiunt Ventos quoſdam ſubterraneos, quos ex cauis Terræ partibus exire experientia docet, vt ſplendidè, & non ſine ſublimium ingeniorum admiratione apparet in Illuſtri Palatio Conoli nomine, inter Patauium, & Vicentiam Vrbes ſplendidiſſimas poſito.

Venti ſubterranei. Conolo.

Similiter huiuſmodi ſpiritus non longè à ſuperficie Terræ diſtantes, iuncti cum aliquo humore Aqueo, eleuant, nonnunquam exagitant Aquam, adeò vt feruere videatur, quamuis frigida ſit: exemplo nobis eſſe poteſt præter cæteras, inſignis Vorago illa propè olim nuncupatum Corſignanum, nunc verò Pij ſecundi Pontificis nomine Vrbem Pientiam, ex qua Voragine, & hiatu in circulum redacto, continenter extolli, & efferueſcere, non ſine ſtrepitu inſpicitur Aqua frigida, & impura, tanquam cum calce, vel cinere Mixta; Nonnunquã & hi ſublimiores ſubterranei ſpiritus exeuntes, pariunt ſonos, ſine cõcuſſione Terræ; Inſuper incenſi, & iuncti cũ humore in Mineris, & locis Sulphureis Aquas excalefaciunt, generant Thermas, & Balnea varia producunt, ſaluti hominum cõducentia; Quare colligendum eſt, Spiritus cõcutientes Terram, incluſos eſſe in cauitatib. medijs, propinquioribus tamen ſuperficiei Terræ, quàm Centro: hi violentia intra Terram, in locis anguſtis detenti, quærentes exitum, Terram concutiunt.

Pientiæ Vorago.

Dubitatio.

Sed dubium eſt, à quo tam vehementer, & tam ingenti impetu moueantur, cum enim ſint Corpora inanima, nõ ex ſe mouentur, & præſertim eo motu, qui non eſt rectus, nec eis per naturam competit.

Conſpirantia pro motu Spirituum.

Pro notitia conſiderandũ eſt, multa poſſe conſpirare ad eorum motum, nã primò à Ventis à tergo repellentib. impelli poſſunt; inſuper, à Mari vrgentib. Aquis, in locis anguſtis; nonnunquam præter naturam comprimuntur, & per naturã vitant pro viribus violentam illam conſtitutionem: ſimiliter, nõnunquam à frigore coarctati, per Antiperiſtaſim vires accipiunt, & locum ſibi naturalem quærunt;

Principale principiũ motus ſpirituum.

Principale tamen principium motus eorum hinc petendum puto, accipiendo nullum reperiri violentũ motum, qui non ſupponat motum ſecũdum naturam, ex quo pendeat. Inſuper, accipiendo huiuſmodi oẽs Spirituum motus, qui omninò ſecũdum naturam non ſunt, originẽ ducere ex alteratione, nẽpè excalefactione, & refrigeratione, vt in lib. de motu Animaliũ docet Philoſ. nã calefactionẽ ſequitur raritas, & pulſio; refrigerationẽ denſitas, & tractio; pulſionẽ aũt, & tractionẽ ſequũtur mox alij mot'. Hoc denotare voluit

Ariſt.

Ariſtoteles in 7.Phyſic.cont.10.inquiens, omnem motum ſecundum locum eſſe cõgregationem,& diſgregationem, hoc ſeruatur in motu Spirituum, ex pugna.n.inter calidum,& frigidum,vna ex parte agentes,& humidum,& ſiccum , ex altera patientes,oritur agitatio,& motus Spirituum, qui cum ſint calidi, fugiunt frigus, cum ſint ſicci,expelluntur ab humido, & craſſo,cum ſint leues, & præter naturam infra Terrã collocati,quærunt locum ſuperum,cum ſint tenues,& præter naturam in locis anguſtis coarctati,per naturam quærunt locum Ampliorem,& dum nonnunquam, vt furentes agitati incẽduntur,maiori impetu exitum quærunt,ac ita inſignibus virib. Terram quatiunt,& dum plurimi fuerint,& exitus non pateat, non ſemel, ac bis terram concutiunt,ſed multoties; & per plures dies: id.n.faciunt nõnunquam per dies quadraginta,nonnunquam etiam per biennium. Modi autem quibus huiuſmodi ſpiritus concutiunt Terram,varij ſunt,qui tamen ad duo prima capita rediguntur,quæ ut pateant,& per nobis nota, in eorum notitiam ducamur,conſiderandum eſt , quod cum Homo ſit paruus Mundus,in quo ut cætera,ita uaria Meteorologica locum habent , & præſertim ſimilia Terræ concuſſioni, duo in eo percipiuntur fieri a Spiritu concuſſionum genera, vnum eſt pulſus arteriarum, aliud eſt violenta quædam concuſſio repentè facta a ſpiritu aliquo externo per meatus ingreſſo, vt accidere dixi poſt Vrinæ exitum; His recta ratione reſpondent in Terra duo agitationis modi , vnus ſimilis Pulſui,alter ſimilis Tremori : ſimilis pulſui eſt dum Spiritus fuerit anguſtior, & magis ſecundum longitudinem,quàm ſecundum latitudinem extenſus, qui ita conſtitutus , nititur eleuare partem Terræ ſupra ſe poſitam , non ſecùs ac Spiritus eleuat arteriam; Similis autem eſt Tremori dum copia Spirituum, magis ſecundum latitudinem extenſa eſt, & Spiritus fuerint plures , & hoc ſecundum genus Terræmotus frequentiùs fit,quàm primum , quia frequentiùs Spiritus mouẽtes,magis ſecundum latitudinem extenſi,& effuſi ſunt, quàm ſolùm ſecundum longitudinem,ac inſuper ita ſe habẽtes magis valent terrã cõcutere,magiſq; ei dominatur, & præſertim, cum ſint copioſiores.

Modi concuſſionum Terræ.

Duo modi agitatiõis.

In quouis autem horum duorum generum,multę varietates inueniri poſſunt,prodeuntes ex maiori , vel minori copia Spirituum ; ex varietate figuræ cauitatum,in quibus reperiuntur, ex maiori,vel minori diſtantia a ſuperficie Terræ ; ex varietate Temperamenti Spirituum, vel magis,uel minus calidorum; ex uarietate partium Terræ,quæ agitantur; ex varietate modi, quo ex terra erumpunt, & ex alijs ſimilibus . Hinc Terręmotuum quidam dicuntur ſcindere partes Terræ ; alij percutere ſolùm; nonnulli perforare; alij euertere; quidam Tremorem efficere; nonnulli pulſare; alij vehere partes Terræ; nonnulli eas eleuare , vel deprimere ; alij repellere ; quidam cum mugitu deſinere; alij cum incenſione erumpere.

Varietates motuum Terrę.

Sed pulchra ſe offert dubitatio, an dari poſſit Terręmotus, per quę non pars ſola , ſed Vniuerſa terra concutiatur? apparet id contingere poſſe, quia Terra eſt Corpus vnum continuum , continui autem vnus dicitur eſſe motus , vt patet ex quinto Metaphyſicæ cont.8. necnon ex 10.cont.1. Ex aduerſo id fieri poſſe non videtur , cùm ratione cauſæ,tùm ratione effectus : non ratione cauſæ , quia Spiritus, qui comparatus cum Vniuerſa Terra, exiguus eſt,nec eſt poſitus in Centro eius,non valet Vniuerſam Terram vincere , & ſuperare,neque etiam ratione effectus; quia ſi Vniuerſa Terra concuteretur, tota ſimul præter naturam eſſet diſpoſita,& Cœlum circa firmum,& immobile non reuolueretur,quod etiam experientia patet: quia Terræmotus,qui percipiuntur in vna Regione,non percipiuntur in altera ; Et dum dicitur continui motum eſſe vnum , id debet intelligi per ſe,dum continuum mouetur , vt continuum , non autem dum diuiditur in partes,per virtutem mouentem iunctam uni parti, & non alteri . Colligamus itaque,per naturam non poſſe Terram ſimul totam concuti, id tamen poſſe fieri per abſolutam,& immenſam Dei potentiam, & talem putandum eſt fuiſſe Terræmotum illum magnum,qui legitur in ſacris literis, factus in Paſſione Domini, & Reſurrectione, vt etiam tunc Eclypſis Solis abſolutè fuit Eclypſis , & Vniuerſalis . Terræmotus

Terræmotus vniuerſalis.

Definitio Terræmotus. itaque per principia naturæ genitus, eſt concuſſio partium Terræ à Spiritu calido, & ſicco, in anguſtis Terræ cauitatibus, præter naturam incluſo, exitumque ſui natura quærente.

De Tonitruo, Coruſcatione, & Fulmine. Cap. XXVII.

QVemadmodum Elementa ſunt ſaluberrima, & iucundiſſima Homini dum tranquilla fuerint, & rectè conſtituta, ita ex aduerſo, dum fuerint turbata, & irritata, vrbes euertunt, Homines perdunt, & vniuerſos Populos perterrefaciunt: hoc facit Terra per Terræmotus, Aqua per inundationes, Aer per Peſtilentias, Ignis per Fulmina, quę ſingula adeò vehementia ſunt, ut in dubium vertatur, quid eorum magis perturbet Animos & perterrefaciat. Verba feci de Terræmotu: ſequitur, vt de Tonitruo, Coruſcatione, & Fulmine loquar. De his opiniones Veterum fuerunt variæ, ego tamen ſolùm ſententiam Ariſtotelis, quam veriorem iudico, explicabo. Apparuit duplex genus halituum, dictumque fuit, non inueniri pura, ſed ſemper inuicem permixta, vel magis, vel minus, ac inſuper latitudine Temperamenti, & tenuitatis eſſe prædita, adeo vt vel magis, vel minus calida, humida, & tenuia ſint. Dum itaque in media Aeris Regione inueniuntur Nubes cum quibus copia Spirituum ſiccorum, & calidorum ſit permixta, incipit deſeri Nubes à calore, in parte ſuperiore tendente ad ſibi familiare calidum, & ideò nubes remanens frigida, primò in parte ſuperiore condenſatur, ac ita frigida, & condenſata repellit impetu quodam, & violentia ſpiritus calidos, & ſiccos deorſum, qui ſpiritus ita expulſi, dum fuerint craſſiores, & minus calidi, liberumque habeant exitum, tunc ſine ſtrepitu, & incenſione deorſum tendunt, & producunt Ecnephias, ſiue Procellas, necnon Turbines; incenſi verò pariunt Preſteres, de quib. in capite de Ventis verba feci: At ſi fuerint calidiores, magis tenues, magiſque cum Nube permixti, tunc à parte ſuperiore Nubis, quæ ob relatam cauſam primò incipit condenſari, violentia quadam repelluntur, qui cum Nube permixti, cum ſint calidi, & tenues, cũ humido, & frigido pugnãt, quærũntque exitum, & enitentes à Nube liberari, huc, & illuc, tanquam furentes tendunt, & ob id incenduntur, impetumque faciunt in Nubem, quam frangentes, ſtrepitum & Tonitruum pariunt, & dum ſparſi, & pauciores exeunt, pariunt Coruſcationẽ copioſiores autem, & coniuncti impetu quodam infera petentes, generant Fulmina, *Tonitruũ Coruſcatio. Fulmen.* adeò vt generatione primum ſit Tonitruum, hoc ſequitur Coruſcatio, tertiò ſuccedit Fulmen. Sonum intra Nubes parit non extinctio præexiſtentis Ignis, vt multi Veteres exiſtimarunt, & præſertim Empedocles, Anaxagoras, & Pythagoras, ſed Spiritus calidi, & ſicci, cum Nube inæqualium partium permixti, à ſuperiore Nubis parte expulſi, ac per Antiperiſtaſim, & motum incẽſi, impetum in partes Nubis inæquales facientes, eáſque frangentes, veluti apud nos accidit, dũ Caſtaneę, vel ligna ſuper Ignẽ poſita, vehementer & citò excaleſiunt, & per internos ſpiritus incẽſos, cum ſtrepitu, partes ligni exitum impedientes, frangunt, & cum percuſſione & ſono in externum Aerem erumpunt, adeò vt ſonum pariat, non extinctio, tunc enim magis incenduntur, ſed fractio, & percuſſio, & quamuis prius fiat Tonitruũ, quàm Coruſcatio, priùs *Coruſcatio cur priùs appareat.* tamen Coruſcatio nobis apparet, quia Lumẽ ſpiritale in momento effunditur, ſonus verò, quia motum habet connexum expoſcit tẽpus. Gigni autem poteſt Coruſcatio, ſine Tonitruo, dũ ſpiritus incluſus in Nube rarior fuerit, ſimiliter Nubes fuerit facilè cedens fumo erũpenti, & tunc ſplendor apparens, minus fulget, minuſque Aerem illuſtrat: hinc diſtincto nomine à nõnullis nuncupatur, & dicitur Fulgetrum. Simili- *Fulgetrũ.* ter gigni poteſt Tonitruum ſine Coruſcatione, dũ ſpiritus Nubem percutit, & agitat & intus frangitur, exire tamen non poteſt, vel ſi exit, non eſt ita incenſus vt Aerem illuſtret, Coruſcationẽ quoque, non ſemper, ſed raró ſequitur fulmen, hoc eſt ſpiri-

tus

tus incenſus, Terram petens, quia frequenter ſpiritus Coruſcationem pariēs effunditur, permiſcetur cū Aere proximo, & extinguitur. Dum autē fulmen gignitur, & erūpit, ei ſemper antecedit, ac etiā ſequitur ſpiritus aliquis non incenſus, priùs ex Nube exiens, uel etiam unà cum eo: hinc euenit, ut ait Ariſt. quod qui à fulmine percutiuntur, priùs ſentiunt motum aliquem Spirituum, qui etiam ab incenſo ſpiritu expelluntur. Gignuntur autem Tonitrua, & fulgura, præſertim tēpore Veris, & Autumni, quibus temporibus, tanquā medijs, magna in Aere reperitur duorum halituum inuicem pugnantiū permixtio, nam dum frigus uiget, exigui, & impotentiores ſunt ſpiritus calidi, & ſicci, dū uerò viget calor, nubes, & uapores humidi, & frigidi pauci ſunt, & impotentiores, adeò ut nec uiolentia repellere, nec reſiſtere valeāt ſpiritibus calidis prępotētibus. Aeſtiuo tempore, & pręſertim ſub Cane, gignitur Chauma in Aere, & circa Terram, hoc eſt fomes quidam incēſionis, quia plurimi halitus calidi, & ſicci reperiuntur cum Aerę permixti, eleuati ex Terra à Radijs Solis, a quibus etiam halitus humidi per noctem eleuati deſiccantur, & in calidos, & ſiccos permutātur, adeò ut aer appareat tanquam fumus quidam, ferè incenſus, mirum in modum nos calefaciens. *Definitio Tonitrui.* Eſt igitur Tonitruum ſonus in Nube, productus a ſpiritu calido, & ſicco, a Nube quæ in ſupera parte incipit condenſari, expulſo, impetumque faciēte in partes Nubis, quæ ei obſiſtunt, eaſque frangente. *Quid Coruſcatio.* Coruſcatio eſt fulgor repente in media Aeris Regione apparens, & deſinens, prodiens ex ſpiritu calido, & ſicco, incenſo, non multo, & ſparſo, ex Nube, a qua repellitur exeunte. *Quid Fulmen.* Fulmen eſt ſpiritus igneus, tenuis, copioſus, ſimulque innotus eximia quadam violentia à Nube expulſus, magna celeritate, & impetu Terram petens. Et quoniam huiuſmodi incenſi ſpiritus uarietate ſunt præditi; & inter ſe diſtinguūtur, vel copia, uel incēſione, vel tenuitate, uel motu, inde prodeunt varia genera fulminū, quæ præſertim in quattuor capita redigi poſſunt: *Quattuor genera Fulminum.* Nam vel directè petunt Terram, dum per Nubem permixtam, & obſiſtentem minus impediuntur; uel eam petunt obliquè, & cum aliqua reuolutione, dum per obſiſtentē Nubem, tale principium motus ſuſceperint; uel cōſtant ex ſpiritibus acutioribus qui facilè tranſeunt per meatus corporum, & ſolùm denſa ſcindunt, & lædunt; vel cōſtāt ex ſpiritibus craſſioribus, prima occurrentia corpora, quamuis minus denſa lædentibus. Quę duo poſtrema genera àb Ariſtotele referuntur: hinc ait fulmen magis tenue reſiſtentia adurens, a Græcis Poetis nūcupari [illegible], ſiue Argetem, aliud uerò [illegible], quod tamen ab alijs nuncupatur [illegible], & id, quod directè tendit dicitur [illegible], quod autem obliquè [illegible], Helicium. In libro de Mundo ad Alexandrum de his quattuor fulminū generibus mentio fit, principalia tamen ea duo ſunt, quæ ex diſtinctione ſpirituum prodeunt; quę uerò ſumuntur & diſtinctione motuū, ſunt uarietates eorum. Et Ouidius tertio Metamorph. duo principalia fulmina circumſcribens, dixit,

Nec qua centimanum deiecerat igne Typhæa,
Nunc armatur eo, nimium feritatis in illo eſt,
Eſt aliud leuius fulmen, cui dextra Cyclopum.
Sæuitię, flammæque minus, minus addidit iræ,
Tela ſecunda uocant ſuperi.

Dubitatio. At iure dubitabit aliquis, num uera ſit vulgaris opinio, quòd fulmen ſit Corpus lapideum, ſagittæ cum cuſpide, & dentibus formam habens, quod inter homines circumfertur, & ſagittæ fulmineę nomine denotatur? *Solutio.* Ariſtoteles de eo nullam fecit mentionem, & iure profectò, nam huiuſmodi corpus vel in fulmine reperitur, uel non: ſi non reperitur, negligatur; ſi reperitur, id eſt ex accidenti, quia eſſentia fulminis non eſt ille lapis, ſed ſpiritus igneus, & tenuis incēdens, & deſiccās corpora, diuiſus in partes varias, & ſimul per eas ſcindens, & incendēs Corpora uaria. Solùm remanet dubitatio, num huiuſmodi lapis poſſit in nube per ſpiritus illos gigni? Multi id negant, ego tamē non puto id non poſſe fieri, cū n. ſpiritus ex Terra, & Aqua eleuentur, ſeruant aliquid

ſicci,

ſicei, & humidi, quod ealore decoctum redditumque denſius & craſſius, poteſt vi quadam efficaei citiſſimè in Lapidem verti, exiguum, & ſolidiſſimum, & tunc dum huiuſmodi tela cum ſpiritu Igueo deſcendunt, conſimilia ſunt plumbeæ pilæ, quæ per tormenta bellica admirabili impetu, & magna cum ſtrage impellitur, puto tamen, id rariſſimè accidere, & lapides, qui pro huiuſmodi ſagitis circumferuntur, in Terra, non in Aere magna ex parte gigni.

De Iride, Halo ſiue Area ſiue Corona, de Parelijs, ſiue geminato Sole, & Virgis. Cap. XXVIII.

IRis, ſiue Cœleſtis, & Iunonis Arcus, tam formoſa, & admirabilis ſe nobis offert, ut iure dixerit Plato filiam eſſe Thaumantis, hoc eſt admirationis, ob inſignem admirationem, quam in aſpicientium animis parit. De hac nobis modò differendum occurrit, & ſimul eriam de Halo, quę eſt tanquam Area, & Corona quædam, necnon de Palrelijs, qui ſunt tanquam Soles duplicati, & de Virgis, de his enim ſimul eſt agendum, cum ex eadem cauſa oriantut, nempè ex repercuſſione Radiotum in Nube, & fractione. De quibus verba faciens, primò nonnulla accipiam in eorum notitiam nos manuducentia; ſecundò, quæ eis competunt referam, quorum tertiò nitar quàm breuiſſimè unà cũ Ariſtotele cauſas tradere. Accipio primò de attinentibus ad viſum, tres eſſe principaliores opiniones, nonnulli aiunt nos videre per ſolam Radiorum ex noſtris oculis emiſſionem; alij per ſolam receptionem actionis rerum viſibilium in oculo; quidam per vtrũque: tertiæ opinionis ſuit Plato: Ariſtoteles ſecundæ: Alij nonnulli primę, ut in lib. de Viſu pateſeci. Accipio ſecundò; quod dixi de modo, quo videmus, etiã debere intelligi de repercuſſione, & reflexione in ſpeculis per quæ videmus, nam primi aiunt reflecti Radios oculorum, ſecundi actiones viſibilium, tertij congregatum ex vtriſque. Accipio tertiò, quòd in aſſignanda cauſa Iridis, & cõnexorum, nil refert, ſiue vtamur reflexione Radiorum oculi, ſiue actionum rei uiſibilis. Tẽpore Ariſtotelis vulgatiſſima erat Mathematicorum opinio, qui Radios oculorum reflecti dicebãt, ideò in lib. Meteorum, cum adhuc eam ſententiam nõ reiecisset, quod facit in lib. de Senſu, & ſenſili, vtitur populari aliorum ſententia, quod ſæpè facere conſueuit, dum extra propriũ locum de re aliqua verba facit, & præſertim, quia vt inquit Alexander, nil refert, pro cauſa aſſignanda. Hinc ca. tertio tertij. Meteorum ait Ariſtotele, nil refert permutari quod videtur, aut permutari viſum, vtroque enim modo idẽ euenit. Similiter putandum eſt nil referre, ſiue dicamus reflecti vnum, ſiue alterum. Accipio quartò, quòd dum ſpeculum non eſt vnum, & continuatum, ſed multa parua, & propè poſita, tunc ea non repræſentant figuram rei viſibilis, ſed ſolùm colorem: figuram unã, non ſimul repræſentant, cum ſint multa, nec valent tot repræſentare, quot ſunt ob paruitatem, quod experiẽtia patet, dum ſpeculum in partes multas frangitur, quę mox iuxta poſitæ aliquid repræſentent. Et ratio eſt: quia partes exiguę ferè indiuiſibiles apparẽt, figura autem expoſcit varietatẽ partium, color verò nequaquã: hinc figura in exiguo apparere non poteſt, color autem non expoſcit partiũ uarietatem. Inſuper, poteſt color ſine figura repræſentari, quia eſt ſenſile proprium, quod primò mouet, figura verò eſt ſenſile commune, quod non ſentitur ſine proprio, hoc ſeruatur in Nubibus, nã antequam condenſentur, non repercutiunt Radios, ſed recipiunt, & frangũt, dum verò condenſantur, quia diſponuntur ad innumeras aquæ guttas, euadunt tanquam innumera ſpecula exigua, iuxta ſe poſita, hinc colorem aliquem non autem figurã ſolis repræſentant. Inſuper accipio, quod quamuis omne corpus ſolidum, aliqua opacitate præditum repercutiat, veluti etiam Terra Radios Solis repercutit, non tamen id ita

facit,

Ordo ſeruandus.

De modo, quo uidemus.

Primum, quod accipitur.

Alterum, quod accipitur.

Tertium, quod accipitur.

Quartum, quod accipitur.

Quintum, quod accipitur.

facit, vt uiſui appareat; ratio eſt: quia cũ non ſit planum, Radios partim in ſe recipit, partim repercutit, adeò vt non ſimul eos tãquam vnum ſenſibile repercutiat, nam vt fiat exacta repercuſſio viſui conſentanea, pręter medij perſpicuitatem, octo requiruntur, primò ſoliditas ſpeculi, ſecũdò leuitas, tertiò aliqua externa perſpicuitas, quartò vt ſpeculum careat colore proprio, quintò congruens magnitudo, ſextò opacitas in parte intima, ſeptimò conueniens diſtantia, octauò conueniens poſitio, quorum ratio conſpicua eſt: his addi poteſt quies. Accipio ſextò non leuem eſſe controuerſiam de conditione colorum apparẽtium in Nubibus, an ſint re vera Colores, an ſolum appareant? Quidam aiunt lumen in medio habere eſſe Reale, & eſſe Qualitatem in Subiecto, etiam putant eos uerè eſſe colores, diſtinctos tamẽ ſpecie à coloribus ex mixtione Elementorum conſurgentibus: At cum ego exiſtumẽ, ut ſuo loco patefeci; lumen in medio ſolum ſpiritualiter reperiri, & ſolum eſſe imitationem, & repręſentationẽ corporis lucidi ideò dico, eos eſſe colores nõ materiatos, ſed ſpiritales, qui appareant non per ſolam deprauatam imaginationem; & Senſum, ut delirantes ob ęgritudinem ſe varios uidere colores affirmant, qui tamen ſanis non apparent, ſed uerè ſint eo modo, qui rei ſpiritali competit, nempe per imitationem, repręſentationem, & actionem ſpiritalem, per medium momento delatam, adeo ut illi colores non ſint diſtincti a lumine uario modo recepto, fracto, & repercuſſo. His præaſſumptis, addo inſuper, ob uarietatem Dẽſitatis, Magnitudinis, Poſitionis, Figurę, & aliorum ſimiliũ, cùm Nubis, tum Corporis lucidi, uarias, & multiformes in Aere fieri repercuſſiones Radiorũ, ob quas uariæ diſtinctarum figurarum, & colorũ ſe nobis offerunt imagines, pręcipue tamen quattuor ſunt, ex quarũ notitia in cognitionẽ cæterarũ facilè ducimur; Ea aũt ſunt, Iris, Halo, Parelia, & Virgæ, Gręce [illegible] principaliſsima harum eſt Iris; ſiue Cœleſtis arcus, triplici colore inſignis, puniceo, uiridi, & purpureo; Hæc præſertim à Sole producitur, nonnunquam etiam produci poteſt a Luna dum fuerit Lumine plena. Inſuper apparet in Aqua Maris noctu agitata remis, apparet circa lucernam Aere exiſtente humido, & dum inſpergitur nonnunquam Aqua, de ea tamen Solis eſt agendum, ex cuius notitia cæteræ, quæ ſunt imagines eius, redduntur notæ. Magna ex parte unicus apparet Cęleſtis arcus, nonnunquam tamen apparent duo, quorum unus interior, alter exterior eſt, plures duobus Ariſtoteles ait non apparere: nonnulli tamen affirmant, ſe tertium quoque uidiſſe, ſed ualdè obſcurum. Apparet huiuſmodi arcus in Nube oppoſita Soli, & matutino, & ueſpertino tẽpore apparet maior portio arcus, ſed circuli minoris, circa meridiem uerò apparet portio minor, ſed circuli maioris, nunquã autem apparet maior ſemicirculo, nec proptereà putandum eſt, quod a Solo producatur circulis totus in Nube, & a nobis non uideatur unquam plus dimidio, frequenter autem minus. Nam huiuſmodi Arcus gignitur in Nube proxima Terræ, & nobis, quæ non ambit Terram Vniuerſam, & ſi etiam eam ambiret, non ad eam undique radij peruenire poſſent ob umbram Terræ. Inſuper, poſt Aequinoctium Autumni, dum breuiores ſunt dies, omni hora diei apparere poteſt, diebus autẽ Aeſtiuis, in Meridie non fit, & potiùs apparet in Occaſu ſolis, quàm in Ortu. Colores Iridis, ita sũt diſpoſiti, ut principalioris, & incluſę Iridis arcus ſuperior ſit puniceus, medius ſit uiridis, tertius, & infimus purpureus: ex connexione autem arcuum, punicei, & uiridis, conſurgit color quidam rubeus, adeò ut colores quattuor quodammodo eſſe uideantur, & dum apparet Iris duplicata, duo Arcus ita ſe habent, ut unus ſit maior altero, & amplectatur alterum, ambo tamen conſimilibus coloribus ſunt præditi, ordine oppoſito diſpoſitis, adeò, ut Iris maior minorem ambiẽs in parte intima ſit punicea, in rubeum deſinens, in media uiridis, in ſuprema purpurea: & huius ſecundæ Iridis colores ſunt aliquantulum obſcuriores coloribus primæ, Addit Ariſtoteles hos eſſe colores, quos ſolos ferè nõ ualent pictores exprimere, quoniam hi ſunt ſimplices, pictores autem cum permixtione aliorum colorum eos imitãtur. Cum ab Ariſtotele dicantur ſimplices, inquiunt nonnulli, eos non ita eſſe ſimplices,

Requiſita pro exacta repercuſſione.

Sextum, q accipitur.

Prodeuntia ex repercuſſione Radiorũ.

Diſpoſitio colorum Iridis.

Colores Iridis ſimplices.

ces, vt album, & nigrum, cum ſaltem oriantur ex permixtione nigri, aut fuſci cum lu-
ce. Sed qui hoc dicunt, non exactè percipiunt ſententiam Ariſtotelis & differentiam
colorum Iridis a coloribus pictorum, nam colores Iridis non diſtinguuntur ſpecie a lu-
ce, & omnes ſunt lux intẽſiùs, vel remiſſiùs ſuſcepta, & repræſentata & ita omnes sũt
ſimplices, non conſurgentes ex mixtione cum contrarijs, & hoc quoque debet intelli-
gi de conſimilibus coloribus apparentibus in Nubibus. Ideò Ariſtoteles addidit ferè
Alo. hos ſolos eſſe, &c. Et hæc de hiſtoria Iridis. Alo, quæ & Corona, & Area dicitur, eſt
Circulus, qui ſæpè integer apparet circa Solem, & Lunã, & Aſtra ſplendidiora, dici-
tur apparere frequenter integer, quia nonnunquam etiam incompletus, & conciſus
apparet. Inſuper, præſertim apparet circa Lunam, & apparere poteſt omni hora, cùm
diei circa Solem, tùm noctis circa Lunam, & Sydera, præſertim tamen apparet, dum
corpus lucidum, ſub quo reperitur, fuerit propè Circulum Meridianũ: Iris poteſt du-
plicari, & non fit ſub lucido corpore, ſed in parte oppoſita, & tricolor eſt. Coro-
na verò nec duplicari poteſt, nec eſt tricolor, ſed unius coloris, vel magis, uel minus
conſpicui, & lucidi, nec fit in parte oppoſita, ſed ſub corpore lucido, adeò ut mediet
Parelia. inter aſpicientem, & corpus lucidum. Parelia, hoc eſt iuxta Solem, ſiue Solis imagi-
nem præſeferentia, ſunt multiplicati Soles, qui a latere ſolùm gignuntur, non in par-
te oppoſita, vt Iris, neque ſub, vt Corona: hinc ſolùm apparent interdiu, non au-
Plinius. tem noctu; & ſolùm iuxta Solem, vt nomen denotat, non iuxta alia Sydera; Pli-
nius tamen refert, idpſum noctu apparuiſſe de Luna, & trinas fuiſſe Lunas inſpe-
ctas, èa autem non fuere Parelia, hoc eſt Solis imagines, & iuxta Solem, ſed imagi-
nes Lunæ, quæ tamen dum plena eſt, fit æmula Solis, & ſolùm id ei competit in pleni-
lunio, dum oritur, uel ad Occaſum tendit: Parelia apparent, uel aſcendente, vel deſcẽ-
dente Sole ad Occaſum, raro autem fiunt Meridie, quamuis etiam eâ hora apparue-
rint: Nam inquit Ariſtoteles in Boſphoro duo Parelia ſimul cum Sole orta per totũ
diem apparuiſſe. Vt pertinet ad numerũ, ut plurimùm ſolùm apparent gemini Soles,
unus verus, alter imago eius, nonnunquã tres, adeò ut uerus Sol, inter duas eius ima-
gines mediet, plures non legitur fuiſſe inſpectos, quamuis nonnulli referant, ante Pa-
piæ bellum ſex Soles fuiſſe inſpectos, quod ob congruentem Nubiũ, tanquã ſpeculo-
rum conſtitutionem potuiſſe contingere, putandum eſt. Color Pareliorum eſt color
Virga. ſimilis ei Solis, cum ſint imagines eius. Virgæ cum Parelijs multa habent communia,
nam apparent a latere Solis, & ſolùm iuxta Solem fiunt, & Oriente Sole, eoque ten-
dente ad occaſum, raro circa Meridiem; differunt tamen numero, quia Virgarum nu-
merus non eſt definitus, nam multæ apparere poſſunt, quæ ſunt tanquam Virgæ, lumi-
ne Solis coloratæ. Inſuper differunt colore, quia apparent coloratæ ferè triplici illo
colore, quo colorata eſt Iris. Et hæc de hiſtoria.

Afferuntur cauſa dictorum, de Iride, Corona, Parelijs, & Virgis. Cap. XXIX.

CVm retulerim attinentia ad quæſtionem, quia eſt, aſſignanda modò eſt cau-
ſa, ut appareat propter quid, & oriatur ſcientia. Ea omnia, quæ relata
ſunt, hoc habent commune, ut ex reflexione Radiorum corporis lu-
cidi oriantur, differunt tamen uel modo quo fiat reflexio, uel uarietate
lucidorum, quorum Radij reflectuntur, uel uarietate Vaporum, a quibus fit reflexio.
Pro quorum notitia conſiderandum, quòd ea, quæ a nobis inſpiciuntur directè,
vt dum per medium exactè perſpicuum aliquid in ſe ipſo intuemur, uel inſpi-
ciuntur cum reflexione, quæ reflexio, uel eſt abſoluta, & ſine fractione, ſiue effu-
ſione radij, qui inſpicitur, ut dum per rectè paratum ſpeculum fit reflexio; uel eſt
cum fractione quadam, & effuſione Radij, & hoc contingit dupliciter, uel ita, ut

re-

reflectens è regione opponatur rei uiſibili,& videnti,vt dũ per oppoſitam Nubẽ, cũ aliqua fractione radij Solis ad nos reflectuntur,uel ita,ut flectens,& frangẽs mediet, vt dũ per Nubem mediã inſpicimus aliquod lucidũ, quæ nubes primò origine recipit,& frangit Radiũ ſua humida & denſa conditione,mox ita fractũ,illũ ad nos reflectit,non.n.fit ea fractio,& effuſio ſine aliqua reflectione:& Ariſt.unq; reflectionis nomine,cũ abſolutam reflexionem,tùm eã cum fractione iunctam,denotauit, ideò dixit ea omnia eſſe reflexionem, immo in omnib. vnà cum reflexione connectitur etiã quædã fractio,uel maior,vel minor,ob humorem nubis, nã id accidit de Radio recepto in Nube,quod de atramento recepto in carta humida,quod ob recipientis humiditatem per eam effunditur;immò addo,quòd niſi luminis in Speculo fiat fractio aliqua,nõ apparet in eo color a lumine genitus,color.n.propterea in Speculo apparet, quia lumen fractione redditur quodãmodo proprium eius, & ita euadit tanquã eius color,ut etiã ſe habet de lumine in fuma recepto.His aſſumptis,facilè modò eſt cauſas relatorũ explicare: Et ordiar ab Halo,ſiue Area. Stellæ lucidiores,& præſertim Sol,& Luna ſua luce halitus eleuauit,qui ſequuntur motũ eleuantis,tanquam ſui parẽtis, ideò ſi ſub Luna,Sole,uel Stella aliqua ſplendidiore Vapor reperiatur,mediãs inter Sydus,& nos,qui Vapor ſit æqualis,& minutarũ partiũ,tunc ob Radios Syderis tranſeũtes per huiuſmodi Vaporẽ,reſulget in eo Lumẽ,tanquã color Syderis,& Vaporis,qui Radij cũ recipiantur,& frangantur in ea Nube,& inde ad nos trãſeant, dicantur modo aliquo reflecti & nobis repręſentare tanquã Aream,& Coronã Syderis,quæ rotunda eſt,cũ Sydus,cuius eſt imago,ſit rotundũ, & eſt conſimilis coloris,in medio tamẽ clarioris,in ambitu nigrioris,quia Nubes eſt cõſimilis, eſt aut color,vel ſplendidior,vel minus ſplendidus,ut Nubes rarior,uel denſior fuerit,& cũ ſit minutarum partium,iuxta ſe conſimiliter poſitarũ,apparet color, non autẽ figura Syderis,adeò ut Halo,ſiue Area,ſit Corona apparens in Nube denſa, conſimili minutarũ partium,ſub aliquo ſplendido Sydere,in qua non figura Syderis,ſed color cõſimilis appareat,in medio tamẽ clarior,in ambitu nigrior, pręſertim autem fit Halo ſub Luna,quia Sol potentior magis Vapores diſſoluit,Sydera alia impotẽtiora ſunt pro attrahendo Vapore,Luna medio modo ſe habet, & dũ inſpicimus eam Coronã denſari,& ad nigrũ uergere,ea concretio,& is color,futuram pluuiã ſignificat, dũ emarceſcere,& conſumi,præſagimus ſerenitatẽ;dum uerò diſſipari,Ventum;Ea Corona, vt plurimùm integra apparet, nonnunquam tamen ob inæqualitatem cõcretæ Nubis ſolùm eius apparet portio aliqua,non integer Circulus, ut etiã ob aliquã Nubis inęqualitatẽ,color clarior,& obſcurior apparere poteſt.Inſuper,ea Area in medio cãdidior apparet,in ambitu nigrior,quia mediũ directè ſubijcitur Syderi,ideò potẽtiùs illuſtratur,& uirtute Radiorum magis attenuatur,magiſq; Sydus repræſentat,circulus ambiens uidetur nigrior,tũ ob oppoſitas cauſas,tũ inſuper, ob candorem medij, iuxta poſiti,& coniũcti.Inquit Ariſt.huiuſmodi Coronã fieri circa Terra magis,quia locus ille a Vẽto eſt liberior,quib.uei bis denotat,Coronã fieri in ſuprema parte infimæ Regionis Aeris,quæ dicitur liberior a Vẽtis, quatenus Vẽti magis uigent ſuprà mediocres colles Terræ,quã infra,quod experiẽtia patet, dũ.n.ſupra mediocres colles eleuamur,ſemper uentũ aliquẽ ſpirantẽ percipimus, & hæc de Corona. Iris aũt apparet nõ ſub Sydere,ſed ĩ parte Aeris ei è Regione oppoſita,adeò ut uidẽs mediet & fit dũ Nubes incipit denſari,& iã ferè in Aquæ guttas uerti,quę eſt tanquã congregatũ ex plurib.exiguis coniunctis ſpeculis,quę cũ figuram non ualeant repręſentare, repræſentant colorẽ,ex Radiorum reflexione apparentem,uarium ob uarietatẽ graduum reflexionis,nã ea Nubes,cũ Aquea ſit,& ante Pluuias ſit uia ad eas, poſt uerò ſeruet reliquias pluuiæ,atra eſt,& diſtat a Sole. Hinc præſefert colorem nigriorem quã Area,quæ pendet ex Nube proximiore Aſtro,& minus parata,ut in Aquã uertatur,propterea in Iride Radius candidus,& ſplendidus receptus in nube nigriore,primò in parte,quæ proximius occurrit,& per quam ualidior fit repercuſſio,parit colorẽ puniceũ,nam talis color apparet, dũ ſplendor candidus cũ nigro permiſcetur, ut

patet

Cauſæ attinentiũ ad Arcum.

Definitio Coronæ.

Iris.

Colores Iridis. patet exēplo Flammæ appatentis in ſumo lignorū uitidium,ae ita tefulgēt ambitus maior,& extimus Iridis punieeus,mox cū repercuſſio fiat debilior, cōſurgit ambitus medius uiridis,qui eolor eſt proximior nigro,quā puniceus,ex quorū duorū colorum iuxta poſitione,apparet color quidā rubeus,qui mediat inter puniceum altiorē,& uiridem nigriorem:demū primò cū repercuſſio ad hoc ſit debilior,producitnr tertius, & infimus ambitus purpureus,magis inclinans in nigrū;cæteræ repercuſſiones inferiores,eum apprime ſint debiles,delite ſeunt,& ideò ſoli tres relati colores apparent, *Iris ſecunda.* mox uerò ſolum nobis ſe offert color proprius Nubis.Et ſi fiat ſeeunda Iris,tūc principalis iudicanda ea eſt,quæ eſt inſerior,in qua etiam eolores uiridiores appatent:colores autem ſuperioris Iridis apparent languidiores,& præpoſtero ordine diſpoſiti, adeò ut intimus ſit puniceus,medius uiridis,ſupremus purpureus:ratio autem huius oppoſiti ordinis duplex eſſe poteſt;una,quia ſecunda Iris conſurgit ex repercuſſione prioris, repercuſſio autem ita fit,ut in parte ſpeculi propinquiore id repercutiatur, quod propinquius eſt:hinc in ſpeculo oculus noſter dexter, uidetut ſiniſtet, & ſini- *In ſpeculo oculus dexter uidetur ſiniſter* ſter dextet,ut conſiderauit Plaro in Timæo:Altera cauſa eſt, quia ſi Iris interior eſt principalis & in arcu maiori validior,fit repercuſſio(ut ait Ariſt.) & ob id conſurgit color punieeus.Similiter,in intimo Arcu ſuperioris Iridis,qui proximior eſt,extimo inferioris,idem eolor debet apparere, cum fiat in eo repercuſſio illius ualidioris repercuſſionis. *Tertia Iris.* Vltra ſubordinatas duas Irides,tertia gigni non poteſt, quia nimiū debilis euadit repercuſſio,quamuis dicant nonnulli,ſe tertiam Iridem uidiſſe, quod forte ob eongtuentiſſimam Nubiū diſpoſitionem,& poſitionem Solis cōtingere potuit cū Iris etiam a Luna fieri poſſit,dum lumine eſt plena,rarò tamē fiat,& Ariſt.annis ſupra quinquaginta ſe bis tantū referat eam obſeruaſſe,non tamen putandum eſt, ſimul a Luna duas Irides gigni poſſe,ob imbecillitatē Radiorū eius.Inſuper Iris à Luna producta magis alba apparet,quoniam ut ait Ariſt.in Nube atra, & noctu fit,proptereà ut Ignis Igni additus,ita nigrum,iuxta nigrum poſitum,efficit,ut quod remiſſe album eſt,quale eſt puniceum;album appareat.

Cur Iris rotunda. Iris iure optimo figuram circuli recipit,cum.n.producatur a lucido ſphærico, undíque effundente Radios ſuos,undiq; conſimiliter fit repercusſio, ex qua cōſimilitudine,& cōſimili diſtantia,a corpore lucido,ut a Cētro, rotunda figura conſurgit, &

nunquam Iris apparet maior Semicirculo, quia Centro corporis lucidi, è regione opponitur centrum Iridis per diametrũ progredientem a Cẽtro Solis per Centrũ Mundi, verſus quod præſertim radios Sol effundit, arcum conſtituentes, & per Centrum Iridis, ideo ſi Corpus lucidum fuerit in Oriente, & horizõte, Centrũ Iridis erit in horizonte, ex parte Occidentis, & tunc poterit apparere Semicirculus. At dum corpus lucidum ſupra horizontẽ eleuatur, quo magis accedit ad meridiẽ, eo magis Centrũ Iridis deprimitur ſub horizontem, & Diameter tranſiens a Sole per Centrũ Mundi, & Iridis ex parte Solis eleuatur, ex parte autem Iridis deprimitur, & ideò minor portio circuli Iridis ſupra Terram remanet, & inſpicitur: Hinc iure dictum eſt, ꝙ quo lucidum corpus magis fuerit eleuatum, eo apparet minor portio Circuli Iridis, quamuis ea ſit portio Circuli maioris: Quod autem portio ſit maioris Circuli, ex eo accidit, quia dum Aſtrum eſt magis eleuatũ, centrum Iridis magis eſt depreſſum, & quãuis magis ſit depreſſum, tamen diſtantia terminorum Arcus ab inuicem ſeruatur eadem, & ideò redditur arcus maioris Circuli, & præſertim cum magis diſtet a ſuo Cẽtro. Hæc oſtenduntur ab Ariſt. Mathematicis oſtenſionib. quę a varijs explicantur, in quibus tanquam in re ab alijs acta non morabor, & præſertim, quia de his breuiſſimè mihi agendum propoſiti; Ex his quoq; elicitur Ratio, cur poſt Æquinoctium Autũnale dieb. breuioribus, quacunq; hora diei fieri poſſit Iris, cum n. tunc Sol parùm eleuetur ſupra horizontem, & non accedat ad verticẽ horizontis, ſemper portio circuli Iridis remanere poteſt ſupra horizontem, quod non accedit, dum Sol eleuatur ad verticem horizontis, nam tunc Circulus oppoſitæ repercuſſionis totus ſub horizõte deprimitur, cum eius Centrum vergat ad oppoſitum verticis noſtri capitis. Sed quæritur, dum apparent duo Irides, cũ Aer medius inter eos non apparet colore aliquo alieno præditus, ſed ſolùm proprio? Inſuper, an verum ſit quod Iris nunquam appareat maior Semicirculo? De prima difficultate, prætermiſſis varijs, quæ dicuntur ab alijs, dico ego, id euenire, quia ſecunda, & ſuperior Iris non eſt principalis, nec primogenita a Radijs lucidi corporis; ſed eſt imago primæ, & conſurgit ex ſecunda repercuſſione Radiorum, quemadmodũ Radij in vno ſpeculo repercuſſi, mox repercutiuntur in oppoſito, quæ ſecũda repercuſſio, non fit in id quod eſt coniunctum, ſed in oppoſitum primo ſpeculo, ideò expoſcit aliquam diſtantiam, & propterea mediũ, ut remanet immune a receptione radiorũ repercuſſorum, ita immunẽ remanet ab alieno colore. De altera difficultate dixere nonnulli, referente Auerroe, ſe vidiſſe Circulũ Iridis ſupra horizontẽ perfectum, uel ferè, quod ſi contingit, & verum eſt, dicendũ erit, vel contigiſſe ob rectam conſtitutionem nubium, congruentemq; earum Soli oppoſitionem, cum fuerint magis in Aere eleuatæ, magiſq; congregatę, nõ effuſæ valde ſupra Terram, & propterea apta ſuſcipere, nedũ colores Iridis, verùm inſuper figurã circularem Solis, vt accidit de Parelijs, ac ita ſententia Ariſt. erit vera vt plurimùm, erit vera ex relatione ſuorum antecedentium, qui aliter eam non inſpexerunt, & demùm erit vera de veriore, & ſimpliciore Iride, non de ea, quæ ob Nubis congruentẽ conſtitutionem, etiam Parelij cõditionem aliquã ſeruat. Iris itaq; eſt tricolor Arcus, ex reflexione vel prima, uel ſecunda Radiorum Solis, aut Lunæ ab oppoſita Nube ad noſtros oculos conſurgens, nõ maior Semicirculo, ſed eo minor, quo ab Aſtro magis ſupra horizontem eleuato producitur Parelia, & Virgę: ſimiliter ex repercuſsione Radiorum Solis ortum ducunt, ſed hęc non ſub Sydere vt Corona, nec è regione, vt Iris, ſed a latere fiunt, non alterius Syderis, ſed Solis tantùm, nam quotieſcunq; Soli vel a dextris, uel a ſiniſtris, vel vtraq; ex parte Nubes aſtiterint, quæ ſint inęquales, & ſatis dẽſæ, & proximæ, vt in guttas Aquę mutentur, tunc ob inæqualitatẽ, & multitudinem, & paruitatem ſpeculorũ, non apparet in eis figura Solis, ſed tantùm color, & propterea Radij Solis, in ea repercuſsi ob candidum, cũ atro mixtum, colores varios repræſentant, & puniceum, & viridem, & purpureum, vt dictum eſt de Iride, & illæ nuncupantur [illegible]. ſeu Virgæ, quæ ſunt tanquam directæ, & inordinatæ Irides, a Solis latere collocatæ, & tales quoque apparent Nubes proximæ Soli, dũ inſpiciuntur

Dubit. 1. Altera dubitatio. Solutio. dubitationis.

Sol. 2. dubitationis.

Definitio Iridis.

Parelia et Virga.

Quid Virga. in Aqua, quamuis directè Nubes aſpicientibus ita coloratæ non videantur; Eſt itaque Virga apparitio variorum colorum conſimilium coloribus Iridis, in Nube inæquali denſa, & per particulas plurimas, ferè in Aquam commutatã, conſurgens ex refractione Radiorum Solis in ea, vt in ſpeculo, à latere Solis, in mediocri diſtantiã collocato, cuius numerus non eſt definitus: nam Virgæ, & plures, & pauciores eſſe poſſunt. Dum verò Nubes fuerit rarior, non tam proxima Aquæ, & fuerit cõſimilis, & à latere Solis collocata, mediocriter diſtãs, tũc in ea ut in ſpeculo vno, etiã figura Solis apparet, ideò cõſurgit Pareliũ, quaſi Sol alter, iuxta primũ apparẽs, & nõnũquam cùm à dextris tũ à ſiniſtris apparet imago Solis, adeò vt videantur eſſe tres Soles, quorũ qui medius eſt, verè eſt Sol. Eſt itaque Parelium, imago Solis, & tãquã Sol alter apparẽs in Nube rara, & cõſimili à latere Solis poſita, cõſurgẽs ex repercuſſione Solis lucidi in eã tãquã in ſpeculo mediocriter diſtãte. At iure dubitabit aliquis: Cur Parelia, & Virgæ, vt fiũt à latere Solis, nõ ſimiliter fiũt in Nube per aliã loci differentiã Soli oppoſitam? Cui difficultati, cũ Ariſt. reſpõdẽdũ eſt, dũ Nubes anteriùs fuerit collocata, ſi diſtat valdè, nõ apparet figura, ſed lumẽ tantũ apparet, & cõſurgit Iris: Si fuerit proxima Soli, dum fuerit rara, facilè diſſoluitur virtute radiorum Solis, ideò nõ apparet Sol alter: ſi fuerit dẽſa, & proxima, vt vertatur in aquã, celeriter per Antiperiſtaſim in Aquam vertitur, & non apparent Parelia. Ex dictis de Parelijs, & Virgis; etiam elicitur ratio, cur Virgę magis indicent futuram, pluuiam, quàm Parelia? Virgę enim apparent in Nube denſiore, per varias particulas, ferè in Aquã commutata. Parelia verò in rariore. Ariſt. de multiplicatione Lunæ, nil dixit, quia fortè ante eius tempora inſpecta non fuit. Pontanus eam explicauit inquiens,

Sæpè etiam duplicem in tenebris eſt cernere Lunam:
Nube nouam referente aliam ſub imagine formam.

Definitio Parelij. *Dubitatio.* *Solutio.*

De Metallis, & Foſſilibus. *Cap. XXX.*

DEcurſa hactenus ea omnia ſunt, quæ fiunt, vel apparent in ſublimi, & quæ ſimpliciora, minusque perfectè ſunt mixta: ſequitur vt eorum explicatio abſoluatur, quæ fiunt in Viſcerib. Terræ, & tanquam finis cæterorũ perfectionem aliquam mixtionis includunt: huiuſmodi aũt ſunt Metalla, & Foſſilia: Cum enim in lib. Meteorũ, imperfectè mixta conſiderentur, quorum principia ſunt duplex genus halituũ, cõſentaneũ eſt rõni, vt ẽt mixtũ pfectũ declaretur, nõ via careat ſuo termino, & imperfectũ ſua pfectione, & præſertim quia tale mixtũ ex ijſdẽ principijs ortũ ducit. Pro breui aũt, & facili eorũ explicatione, ordiẽdo à cõibus Meteorũ principijs, accipiẽdũ id primò eſt, ꝙ duplex reperitur halituũ genus, inuicẽ tamẽ maximè permixtũ, & denominatũ nomine exuperantis, ex quo duplici genere ortũ ducũt Metallũ Græcè [illegible] & Foſſile Græcè [illegible] quæ nomina, quãuis latè ſũpta cõia ſint, tamẽ vſurpãtur tãquã ꝓpria, & Metallũ id dicitur, quod ex halitu humido, & Aqueo oritur; Foſſile verò, ꝙ ex halitu ſicco, & calido. Metallũ eſt Corpus mixtũ cõſimile, ꝙ ex Terra eruitur, aptũ liqueſcere, & duci, ex halitu ſecũdũ impetũ humido genitũ, ope caloris, miſcẽtis, & coquẽtis, & frigoris cõgelãtis: Liqueſcũt Metalla oĩa, ſed quędã faciliùs, ut Plũbũ, q̃dã difficiliùs, q̃a plus terrę includũt, ut Ferrũ. Similiter oĩa duci, ſiue extẽdi poſſunt, maximè aũt, & ĩ tenuiſſima folia ducitur aurũ mox argẽtũ, plũbũ minus ducitur, hinc quędã dicũtur Fuſilia, quia facilè funduntur; quędã Ductilia, q̃a facilè ducũtur. Metallorũ quędã sũt ſimplicia, alia mixta: ſimplicia pręſertim ſunt ſex, Aurũ, Argẽtũ, Aes, Ferrũ, Plũbũ albũ, Plũbũ nigrũ: Nõnulli addũt Argẽtũ uiuũ, id tamẽ potius uidetur uia ad Metalla, quã Metallũ pfectũ, eſt. n. tãquã vapor cõdẽſatus, ex quo nituntur Chymiſtę Aurũ, & argẽtũ efficere, cum tamen p naturã lõgè ſecùs producãtur. Nõnulli addũt ẽt Plumbum cinereum. Ammonius cẽſuit alia quoque Metalla inueniri nobis ignota. Metalla mixta ſunt Electrũ, cõſtãs ex auro, & argento; ſtannum ex argẽto, & plumbo nigro; Orichalcũ, qđ circumfertur ſimplex nõ eſt, ſed mixtũ, & arte factũ; An aũt detur ſimplex, & p naturã genitũ, dubiũ eſt.

Definitio Metalli. *Omnia metalla liqueſcunt, & ducuntur.* *Metalla ſimplicia, & mixta.* *Metalla mixta quæ ſint.*

Definitio Foſſilis. *Genera.* *Foſſilium tria.* *Terra.*

eſt. Ex aduerſo Foſſile eſt Corpus mixtũ conſimile, quod ex Terra eruitur, ex halitu ſicco terreo dominante genitum, beneficio caloris cõtemperantis, & coquentis. Foſſilium tria ſtatuuntur genera, vnum dicitur Terra, aliud Succus concretur, tertiũ Lapis. Quorum variæ ſunt ſpecies: nam Terra, vel eſt ſimplex, vt ea, quæ Ochra dicitur, vel eſt mixta, & ea quæ mixta eſt, vel miſcetur cum ſicco, vt Melia aluminoſa, vel cũ aliquo Metallo; Huius generis Foſſilium variæ ſunt differentiæ, & denominationem magna ex parte recipiunt ex locis, in quibus producuntur, vt Terra Samia, Lemnia, & ita de cęteris; Aliud genus, quod ſuccus concretus dicebatur, diuiditur in pinguem *Succi.* & macrum: Succus pinguis, qui ob pinguedinẽ facilè cõburitur eſt Sulphur, Bitumẽ, Auripigmentum, & Sãdaracha; Succus macer eſt Nitrũ, Alumen, ſuccus Aeris, nomine proprio carens, Atramentum ſutorium, Erugo, Ferugo, Sal, Chriſocolla. Tertij generis Foſſilium, nempe Lapidum, quattuor numerantur genera. Vnum carens nomine proprio, & denotatum communi eſt, vt Lapis Herculeus, Lapis Aetites, Lapis *Lapis.* Hematites; Aliud genus Lapidum ſunt Gemmę, quę ſunt Corpora mixta, ſolida, nitentia, pellucida, vario colore prædita. Tertium eſt Marmor. Quartum, Saxa, & Lapides, ex quibus ædificia conficiuntur. Inter Metalla, & Foſſilia mediant nonnulla mi- *Media.* xta, quæ cũ valeant liqueſieri, & cõſpicuũ humorem aliquem includant, ad conditionem Metallorum accedunt; vt verò apparẽt Terrea, cum Foſſilibus nectuntur, & dicuntur Lapides liquabiles, vt Pyrites, & Lapides illi, è quorum particulis vitrum cõficitur; Similiter putandum eſt, Chriſtallum ancipitis cuiuſdam eſſe naturæ, necnon Corallum, conſpicuè enim includunt conditiones vtriusque halitus. Hęc itaque ſunt Foſſilium, & Metallorum genera, quorum communia principia, nẽpè duplices halitus explicat Ariſt. in calce tertij Meteorum, nam per id cum Meteoris ſunt iuncta, & ſunt tanquam finis eorum; conſiderationem autem diſtinctam eorum ſecundum ſpeciem, miſſam facit, vt magis attinentem ad particulares artifices, qui in eis, ut in propria materia verſari debent. Albertus tamen Magnus, Georgius Agricola, & alij viri docti, diſtinctiùs, & cumulatiùs de illis loquuti ſunt.

Sententia Platonis cum ea Ariſt. comparatur, & dubia nonnulla diluuntur. Cap. XXXI.

Conſenſio Platon. & Ariſtot.

ARiſtoteles, loquens de Metallis, & Foſſilibus, quamuis in parte videatur cum Platone de illis in Timęo loquente pugnare, tamen re vera non diſſentit; ambo affirmant, Metalla, & Foſſilia ex duplici halitu ortum ducere, quamuis Plato obſcuriùs; ambo inquiunt ex halitu humido Terræ, ſecreto à Terra gigni Pruinã & Rorem, ex eo verò incluſo in cauitatibus Terræ, & præſertim in Venis Lapidum gigni Metalla. Hinc Plato dixit Aurum floreſcens per petram compactum eſſe; ambo affirmarunt Metalla fundi. Videntur tamen diſſentire, quia Plato Metalla ait eſſe fuſiles A- *Diſſenſio eorundem apparens.* quas & eſſe Aquã aliquid paſſam, Ariſt. verò vtrumque negat, inficiatur enim Metallum eſſe Aquam, ſed ait eſſe genitũ ex Vapore Aqueo, & ita non eſſe Aquam aliquid paſſam, ſed humidum quoddã productum ex paſſione, & permutatione Vaporis: At lis eſt in verbis: nã Plato ea nũcupauit Aquas, quia latè ſumpſit Aquæ nomẽ; & tria *Conciliũ.* ſtatuit Aquę genera, quorũ vnũ eſt Metallũ, quod dicitur Aqua, quia humor Aqueus in eo imperium obtinet, iure itaque Proclus Calcidius, & Olympiodorus affirmant, Platonem, & Ariſtotelm de materia Metallorum idem ſentire; At huic cõmuni amborum ſententię varij uiri docti aduerſantur; & pręſertim Georgius Agricola, libro *Georgius Agricola.* quarto de cauſis ſubterraneorum, nam quòd halitus humidus non ſit materia Metallorum oſtendere nitũtur: tũ quia dum Metalla liqueſcũt, nõ in halitũ, ſed in Aquã reſoluuntur: tũ inſuper, quia nõ videtur rationi cõſonũ, tot Vapores in cauitatib. Lapi-

dum,& Terrę includi,vt tã magnã Metallorũ copiã producãt.Qđ etiã Foſſilia,& Lapides ex halitu ſicco produci non valeant,nituntur oſtendere: tũ,quia,ſi ex huiuſmodi halitu generarentur, magna eorum copia in ſupera Aeris Regione ꝓduceretur, cũ ea ſit ſedes propria huiuſmodi halitus, nõ viſcera Terrę: tum inſuper, quia ex halitu adeò tenui,& ſicco nequit effici Corpus tã denſum, ſolidum,durum,& compactum, & præſertim,quia vt fatetut Ariſtot.in ſecundo de Ortu,& interitu,49.ſine humore nil ſolidũ gigni poteſt:at Lapides adeò ſunt duri,vt vix frangi queant.Propterea nõ nulli Aquã aiunt materiam Metallorum,non Vaporem.Alij inquiunt,Calcẽ, & Lixiuiũ eſſe materiam eorum,vt ait Albertus Magnus.Nonnulli Calcem & Ceruſam, Chymiſtę ferè omnes inquiunt ex halitib. primò gigni Sulphur & Argentum viuũ, mox à Sulphure,tanquam artifice ex viuo Argento ut ex propria materia gigni Metalla.Similiter de Materia Foſſilium varij varia dicunr.Putat Auicenna, materiã Lapidum eſſe Lutum lẽtum,vel Aquam compactam.Albertus Magnus air eſſe ſpeciem quandam Aquę,& Terrę eorum generationi accommodatam.Georgius Agricola Lutum ſtatuit materiam Lapidum & pręſertim ſuccum eius, qui vehementi frigore cõgelatur.Sed hęc & alia huiuſmodi,que Ariſtoteli obijciuntur,leuiſſima ſunt, & plurimi eorũ decipiũtur:quia ea conſiderãt, per quæ inaniter nituntur arte Chimica generare metalla,nam ipſi per ea progrediuntur,quæ longè diſtanr a principijs naturę, recta ratione a Platone,& Ariſtotele conſideratis,valdè enim diſtat Via, per quã natura progreditur ab ea,per quam progredi nituntur Chimici,& ideò mirum non eſt, ſi in eundem finem non perducuntur.Ratio, & Experientia nos docet, quòd ex Elemẽtis ſimplicib.ĩ halitus medios,& ex eis in prima mixta,qualia sũt Metalla, & Foſſilia datur tranſitus,nec eſt neceſſe,vt primò Sulphur & Argentum uiuum producantur,cum in cauitatib.varijs Terræ ſæpè producantur,in quib.nil Sulphuris,uel Argẽti uiui reperitur.Propria itaque Metallorum Materia eſt uapor humidus, nõ ſicco penitùs deſtitutus,ſed portionem eius,uel maiorem,uel minorẽ includens, ob quã Ferrum rubiginem edit.Parens Metallorum eſt calor Cęleſtis,congruenti menſura in cauitarib.Terrę,& pręſertim Lapidum incluſus,non Igneus, nec Sulphureus. Proprius locus generations eorum non ſunt ollæ uitreæ quib.utuntur Chymiſtæ,ſed cauitates Terræ,& ea,quæ Fodina,Vena, & Minera Metallorum uulgò dicitur, quæ eſt Terræ ſinus congruenter Cœlo ſubiectus,à quo cum diſtincta menſura facultatem recipit, per conuenientia inſtrumenta halitus primò genitos in Metallum commutandi. Rationes,quæ aduerſus ſententiam Platonis,& Ariſtotelis afferebantur facillimè diluũtur.Inſtabatur primò,quia dum Metalla liqueſcunt,nõ in halitus,ſed in Aquam uertuntur.Hoc nullius eſt roboris : quia liquor Metallorum non eſt Aqua, ſed Aqueus, qui ſi diſſolueretur,primò in Vaporem,mox in Elementa rediret.Nec etiã magna copia Vaporum,quæ requiritur pro Metallorum generatione,ſententiam approbatam euertit:quia ut continenter noua Metalla,ita continenter,& faciliùs noui halitus gignuntur,& ſuppeditãtur,facilior enim eſt halituum,quàm Metallorum productio:& quamuis Metalla dicantur gigni ex Vapore humido,non ob id inficiatur Ariſtoteles pro eorum conſtitutione etiam requiri Terrã,immò id affirmat,& oſtendit, inquiens in calce tertij Meteorum,idcirco,& omnia Metalla igniuntur,& Terram continent, cum contineant ſiccam exhalationem. Aurum autem ſolum non ignitur, & cũ dicat Aurum non igniri,non ob id negat,Terram includere,cum.n.ſit mixtum perfectum, conſtat ex omni Elemento;at terra,quæ in eo eſt,purgatiſſima eſt, & cum Aqua exactiſſimè mixta. Hinc Auerroes 4.Cęli,28.air, Aurum non eſt grauius Argento, niſi quia conſtat ex parrib.plurib.terræ.Similiter etiam inanes ſunt Rationes,quę aduerſus Materiam Foſſilium relatæ ſunt:nam locus mixtionis,& productionis Lapidum, & corporum grauium, & ſolidorum, non eſt ſupera Aeris Regio, ſed Terra; & quamuis in ea Aeris Regione magna haliruum copia reperiatur ; non ramen adſunt cætera, quæ pro grauium generatione ſunt neceſſaria, ideò rarò ſolum, &

Opinio quorũdã.

Materia Foſſilium. Auicẽna.

Defenditur opinio Ariſtot.

Parens Metallorum.

Quid Minera ſiue Fodina.

Diluuntur aduerſæ Rationes.

exigua quædam Foſſilium Corpora, eo loci gigni putandum eſt. Addebatur, ex ſicco, & tenuiſſimo halitu compactos, denſos, & graues Lapides gigni non poſſe. Quæ Ratio ſolùm oſtendit ex ſolo ſicco halitu eos non poſſe confici, at ex eo permixto, & iuncto cum humido, per varias permutationes optimè gigni poſſunt. Ariſtoteles cenſuit, ex eorum halituum permixtione Metalla, & Foſſilia gigni: dicuntur tamen ex vno, vel ex altero fieri, quatenus vel vnus, vel alter in mixtione, & proxima materia imperium obtinet. Contendunt inuicem de præſtantia Metalla, & Foſſilia, cum ambo precioſa ſint; præualent tamen foſſilia, cum Temperamentum calidum, & ſiccum præſtat frigido, & humido, vt etiam Ignis præſtat Aquæ. Hinc præſtantiſſima Foſſilia, vt Gemmæ, precioſiores ſunt Auro, & maioris virtutis. Et quamuis Foſſilia ſint magis Terrea, Metalla autem Aquea; & Terra ſit vilior, quàm Aqua, tamen quia cum ſicco Terreo plus Ignis permiſcetur, quàm cum Vapore Aqueo, ideò præſtantiſſimum Foſſilium antecellit præſtantiſſimo Metallorum; per præſtantiſsimum autem iudicatur Vniuerſum genus, vt in Topicis, & in primo de Cœlo nos docet Ariſtoteles. At non ob id tanti ab Homine merentur fieri, quanti fiunt, natura enim hæc ſubiecit pedibus noſtris, nos autem ea nobiſmetipſis præferimus, & tanquam Idola colimus, propterea id deſiderium præter naturam iudicari debet. Varia de Metallis, & Foſsilibus occurrerent dicenda, at quia longè abſunt a præſenti inſtituto, ea miſſa faciens, ad Dei Laudem, & gloriam finem impono.

De præſtãtia Metallorum, & Foſsilium.

FINIS.

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS, DE MIXTORVM ORTV LIBER VNVS.

Proponitur agendum de generatione Mixtorum, & varij gradus conſiderationis generationis referuntur. Cap: I.

Natura cum ortu ſummoperè iuncta.

Septẽ gradus conſiderationis ortus.

QVONIAM Natura pro facultate expetit, & quærit Eſſe quod rebus Phyſicis per Ortum competit, ideò cum Ortu ſummoperè eſt complicata, & Ortus dicitur opus maximè conſentaneum Naturæ, & eá quæ ſupra Ortum ſunt poſita, etiam ſupra Naturam dicuntur collocata. Propterea Ariſtoteles in Scientia de Natura accuratiſſimè ad Ortum & interitum rerum attinentia, conſiderauit. Septem ſunt gradus conſiderationis generationis. Nam primò, occurrit conſideranda vniuersè, quatenus pendet ex communibus & internis principijs eius, & hoc fit in 1. Phyſicorum. Secundò, vt habet commune aliquid cum omni motu, & ita definitione communi definitur in tertio Phyſicorum. Tertiò, vt contradiſtinguitur à propriè ſumpto motu, quod efficitur in quinto Phyſicorum. Quartò, occurrit conſideranda generatio vniuersè competens contentis ſub Luna, quatenus generatio ſimpliciter contradiſtinguitur à generatione in parte, quæ eſt ea accidentium, qua conſideratione definitur in primo de Ortu & interitu, quòd ſit mutatio totius in totum, nullo ſenſibili remanente. Quintò, occurrit conſideranda generatio, quæ eſt vnius ex multis, & dicitur Mixtio: de qua in eodem libro de Ortu & interitu ſermo eſt. Hunc ſequitur generatio eorum quæ Meteora dicuntur: ſed quoniam ea ſunt inchoata, & non adepta poſtremum finem & formam, ideò gradum generationis non conſtituunt. Sed Sexto loco occurrit conſideranda generatio Subſtantiæ Mixti conſimilium partium, quatenus ex non Eſſe ducuntur ad Eſſe, per mutuam oppoſitionem Qualitatum, quatum vna formantis & transmutantis, altera formati & patientis officio fungitur: quæ generatio propriè & præſertim competit partibus viuentium; & abſoluitur per mediam coctionem, cui interitus ille opponitur, qui putredo dicitur, qua conſideratione definitur & explicatur ab Ariſtotele in principio quarti Meteorum. Datur Septimò generatio viuentium, quæ ex parte principij generantis, nempè Animæ nutrientis conſideratur in ſecundo de Anima; ex parte membrorum & inſtrumentorum ei inſeruientium, in lib. de partibus Animalium, ex parte demùm modi, & requiſitorum pro generatione, quatenus generatio eſt affectio viuentium, & præſertim Animalium, de ea ſermo eſt in libris de Generatione Animalium, adeò vt Ariſtoteles accuratiſſimè, & miro ordine per omnes gradus progrediens, ſingula explicauerit ad ortum & interitum Phyſicum attinentia. Ego autem Ariſtotelem ſequens, loquens de generatione, in ſexto conſiderationis gra-

du

ctu verſabor,& eam conſiderabo generationem,quæ putredini opponitur. De qua cũ agatur in quarto Meteorum,ideò pro lucidiore notitia cùm generationis, tùm ſententiæ Ariſtotelis,tùm attinentium ad illũ librum,verba quoque Ariſtotelis explicabo.

De connexione quarti libri Meteorum cum antecedentibus. Cap. II.

CVm in quarto Meteorum ſermo ſit de perfecta mixti gneratione, quę non eſt aliquid Meteorologicum,iure optimo ambigunt interpretes omnes, quomodo liber ille inter Meteorologicos numeretur,& ſibi locum illum vendicet? & varij varia dixerunt. Sententia eſt Alexandri in procemio illius libri,quartum Meteorum necti cum ſecundo libro de Ortu & interitu,quam ita intelligunt multi, ut putauerit Alexander librum illum debere ſequi ſecundum de Ortu & interitu,& præferri libris tribus Meteorologicis. Sed errant,quoniam conſpicuè Alexander in calce quarti Metorum unà cum Ariſtotele ait quarto Meteorũ ſuccedere libros de Animalibus,adeò vt conſpicuè eos poſtpoſuerit libris tribus Meteorologis. Propterea alij dicunt,mixtum imperfectum qualia ſunt Meteora,& mixtum perfectum, conſideratum in quarto Meteorum, eſſe ſpecies æquè poſitas ſub genere mixti: inter ſpecies eiuſdem generis non datur Ordo, & propterea ut tres libri Meteorum proximè ſequantur ſecundum de Ortu,& interitu,ita quartus Meteorum & hac conſideratione aiunt Alexandrum dixiſſe,quartum Meteorum necti cum ſecundo de Ortu & interitu,quæ ſententia deterior eſt priore. Nam apprimè abſurdum eſt dicere, Mixtum perfectum & imperfectum non ſubordinari, & æquè poni ſub genere mixti: de omnibus verum eſt, imperfectum antecedere, eſſe uiam ad perfectum,& ordinari ad illud. Neque etiam quorundam aliorum ſententia eſt approbanda, dicentium, quartum Meteorum eſſe librum ſeiunctum à Meteorologicis,& male nuncupari Meteorologicum, ſed inſcribi debere de Mixtis, vt cenſuit & Sueſſanus. Veluti etiam non eſt approbanda opinio Lucilli Philaltei in procœmio lib. de Cœlo, dicentis librum nuncupatum quartum Meteorum, debere iudicari primum de Mineralibus, idque elici ex verbis ab Ariſtotele prolatis in calce tertij Meteorũ. At horum opinio manifeſtiſſimè pugnat cum vulgatiſſima inſcriprione illius libri, nam inſcribitur quartus Meteorum, & cum verbis Ariſtotelis in procœmio primi Meteorum, quo loci cum philoſophus propoſuiſſet explicanda Meteorologica, addit,His explicatis ſpeculabimur,ut valemus,eodem modo de Animalibus, & plantis,cùm vniuersè,tùm ſingulatim,&c.ex quo elicio hanc rationem;Illi libri,quos ſequuntur libri de Animalibus,inter Meteorologicos ſunt numerandi,ut patet ex verbis relatis:at quartum Meteorum ſequuntur libri de Animalibus, ut dicitur in calce eius libri;quare ex ſententia Ariſtotelis liber ille inter Meteorologicos numerandus eſt.Et prętereiens varia quæ ab Olympiodoro,Philoſopho,Ludouico Boccaſ.Pompo natio,& alijs viris doctis hac de re dicuntur,breuib.dico, quartum Meteorum dupliciter conſiderari poſſe,primò ex parte principiorum,ex quibus pendent,declarata in eo lib. ſecundò ex parte rei de qua agitur;ſecundum primam conſiderationem nectitur ille liber cum ſecundo de Ortu & interitu, ideò Ariſtoteles in eius limine repetit ea quę de primis Qualitatibus in ſecundo de Ortu, & interitu declarauerat, ex quarum actione pendent Generatio,putredo,coctio,& cũcta,de quibus in eo quarto lib. eſt ſermo.At ex parte rei conſideratę,quia agitur de mixto perfecto,quod eſt finis, & terminus mixtorum imperfectorum, qualia ſunt Meteora, ſequitur tanquam finis, tres libros Meteorum: Et quoniam præſertim libri ordinem recipiunt ex re conſiderata,ideò iure Ariſt.illum conſtituit quartũ Meteorum; eſt itaque liber ille Meteorologicus, quia eſt de fine, & termino, ad quẽ Meteorum nectitur cum ſecundo de Ortu

Opinio. Alexãdri. — *Opinio alia.* — *Euerſio.* — *Alia opinio.* — *Euerſio.* — *Sententia propria.*

tu

tu & interitu per principia;at ſecundum ordinem rei conſideratæ ſequitur tres libros Meteorum. Nec eſt abſurdum vt idem liber per varia nectatur cum varijs, veluti ſe habet de duodecimo Metaphyſicę, qui ex parte æternitatis motus nectitur cum octauo Phyſicorum,vt dicitur in cont.43.ex parte verò rerum, de quibus agitur eſt duo-
Cōtrouerſia in Alexandro, decimus Metaphyſicę:Hoc pacto etiam diluitur controuerſia in Alexandro apparēs, qui modo nectit quartum Meteorum cum ſecundo de Ortu & interitu,vt in proœmio quarti Meteorum, modò poſtponit tribus Meteorologicis, & præfert libris de Animalibus,ut in calce eiuſdem libri.De hac itaque mixti perfecti generatione, quæ eſt finis imperfectorum mixtorum,agit Ariſt,in quarto Meteorum,cuius ſententiam mihi explicandam propono.

Definitio ſimplicis generationis. Cap. III.

DEfinitur propoſita generatio in principio quarti Meteorum hunc in modum. Eſt autem ſimplex & Naturalis generatio mutatio ab his virtutibus nempè primarum Qualitatum,cum rationem ſuſceperint ex ſubiecta materia vnicuique Naturæ.
Definitio, Id quod definitur eſt generatio, quę tum quia eſt affectio, tum præſertim quia pendet ex efficiente ſecundum eſſe, & conſeruationem,definiri debet nedum per cauſas internas,verùm etiam per externas, quod ſeruat Ariſtot.in hac definitione; Cum enim generatio dicatur mutatio, indicatur communis forma; Cum dicatur a primis Qualitatibus, indicatur id quod proximè permutat,& agit; Per id quod additur, cum rationem ſuſceperint ex ſubiecta materia, indicatur materia proxima; Et dum demùm additur vnicuique Naturę, indicatur finis;Illa enim cōgruens ratio eatenus dicitur congruēs, quatenus reſpondet formæ rei producendę, quę eſt finis generationis.Ita accuratè Philoſophus pertinentia
De re definita. ad omnę genus cauſę patefecit.At exactiùs ſingula perpendamus. Ordiens a re definita,ea eſt generatio,non quælibet,ſed ſubſtantiæ,non ſimplicis,ſed mixtę ſimilium
Opinio quorundā, partium,non vi aut Arte,ſed Natura elaborata. Hæc ſubſtantia ex quorundam ſententia eſt ea ſola,quę eſt corpus cōſimile,& eſt pars viuentis,vt caro,neruus,& ſimilia,id nituntur ſuadere per verba Ariſt.qui ante quàm definitionem illā tradat inquit, Primò igitur vniuersè ſimplex generatio, & naturalis mutatio harum facultatum nēpè primarum Qualitatum eſt opus, & oppoſitus interitus, ſecundum naturam, & ea quidem,& ſtirpibus competunt,& Animalibus,& partibus eorū &c.manifeſtè. Philoſophus eam generationē ad viuētia refert. Similiter idipſum elici poſſe uidetur ex calce quarti Meteorū,quo loci Philoſophus ait,His explicatis, ſimiliter corpora diſſimilium partium explicare oportebit,indicans hanc generationis explicationem ad
Euerſio in parte. viuentia dirigi. Hæc opinio partim vera, partim falſa eſt;vera quidem vt pertinet ad principale inſtitutū Philoſophi, & principale ſubiectum definitę generationis; falſa tamen vt pertinet ad inſtitutum,& ſubiectum adęquatum;nam ſi principale inſpicimus,cui hæc generatio competit,proculdubio eſt id corpus mixtū conſimile, ex quo viuentium corpora conſtituuntur,eſt enim mixtum pręſtantius cæteris conſimilibus, in cuius generatione diſtinctiùs, & magis propriè refulgent huiuſmodi Qualitatum
Mos Ar. actiones;& mos fuit Ariſt.in rerum conſideratione pręſertim id inſpicere, quod præſtātius eſt,vt per id cætera clariùs refulgeant.Hinc de ſtirpibus,& animalibus diſtinctam mentionem fecit,nam vires per maximum menſurantur quod poſſunt; & in calce libri hanc conſiderationem ad viuētia direxit,quia iā pertinentia ad inanimā,qualia ſunt Metalla,& Foſſilia abſoluerat,cū de illis vniuersè diſſeruiſſet, nec ſibi propoſuiſſet ad ſingula deſcendere,ſed alijs negociū id dereliquiſſet, ut patet ex calce tertij Meteorum. Eſt itaque generatio partium uiuentium principale ſubiectum generationis, quę definitur;adęquatum tamē eſt generatio mixti perfecti vniuersè ſūpti,

boc

hoc oſtenditur primò: quia definiri debet cõmunis finis, & proximus mixti imperfecti, hoc autem eſt mixtum omne perfectum, alioquin Ariſtoteles partẽ finis Meteorum dereliquiſſet, Confirmatur, quoniã in progreſſu quarti libri ſermo eſt de attinentibus ad Metalla, Foſſilia, & alia mixta animę expꝑtia: at ratio ordinis expoſcit, vt primò id declaretur, quod commune eſt omnibus, alioquin Ariſtoteles ex definitione generationis partium viuentiũ tranſiret ad non viuentia, mòx ad viuentia rediret, quæ eſſet magna confuſio & peruerſio ordinis. Idipſum comprobatur per definitionem relatã, quę vniuersè cõpetit omni generationi mixtorũ ꝑfectorũ. Inſuper, cõprobatur per oppoſitã putredinem, quę omni mixto apta eſt cõpetere. Prętereà per ipſummet Ariſt. qui generationẽ hanc, & putredinẽ ei oppoſitã, etiã ad non viuentia extendit, & putredinem inquit competere Elementis omnibus, præterquam igni. Hęc generatio mixtorum conſimilium nuncupatur generatio ſimplex, & naturalis. Simplex dicitur, ut indicetur eſſe ſubſtantię, & diſtinguatur ab alterationibus prodeuntibus ex huiuſmodi Qualitatibus primis. Prętereà dicitur ſimplex, quia eſt ſubſtantiæ perfectæ, qualia ſunt mixta, quę dignitate pręſtant Elementis. Demùm ſimplex dicitur, vt indicetur propria mixti generatio, cui opponitur abſoluta putredo, vt cõtradiſtinguitur à non propria generatione, & impuritate Elementorum, cui opponitur putredo dicta ſecundum partem. Prima verè eſt ſecundum naturam, cum pro termino habeat formam mixti, quæ natura eſt. Altera non ſic ſe habet.

Explicatio partium Definitionis Generationis.
Cap. IIII.

APparuit quæ generatio definiatur: explicandæ ſuperſunt partes definitionis. Pro genere ſumitur mutatio, & iure: nam cum ſit generatio ſubſtantiæ, ea non eſt motus, ſed mutatio, ex quinto Phyſicorum. Mutatio poteſt conſiderari dupliciter, & pro via ſiue fluxu, & pro termino, qui acquiritur: Ariſtoteles definiens conſiderauit viam cum termino iunctam, & pro aggregato definiuit; ideò dixit eſſe mutationem, indicando fluxum & uiam: & eſt tanquam forma communis contrahenda per differentias. Addit ſecundò, ab his facultatibus, hoc eſt, primis Qualitatibus, & præſertim à calore contemperato per frigus, indicando cauſam efficientem proximam, non quidem principalem, ſed organicam, à principali directam; & hanc accipit, quia conſpicua eſt, & per eam fit alteratio, quę eſt via in formam ſubſtantiæ; calor per ſe ut cauſa principalis calefacit, at ſi generat ſubſtantiam, id facit vt inſtrumentum cauſæ principalis, non enim accidens propria facultate valet ſubſtantiam efficere. Additur tertiò id, quod attinet ad materiandum: Dicitur, cum rationem habuerint ex ſubiecta materia, indicando materiam proximã conſtitutam per humidum & ſiccum, nam ex congruente ratione qualitatũ agẽtium cum patientibus, conſurgit actio conſentanea formę mixti producendę: hæc ratio dicitur ſumi ex ſubiecta materia, quia uniuſcuiusque actus in proprio & definito ſubiecto recipitur: & quamuis calor alterans fuerit conſimile, ex eo tamen ob uarietatem recipientium, varia inſpiciuntur produci. Prętereà, aſſumpto aliquo primo, ſemper ratio dicitur ſumi ex ſubſequente, vt ſi aſſumpſero octo, varia ratio cæterorum ad octo, conſurgit ex varietate eorum, ita de cauſa octo ad quattuor eſſe rationem duplam, ad duo quadruplam, ad vnũ octuplam, ita in Qualitatibus aſſumptis agentibus, ratio varia pendet ex patientibus, & ex eis dicitur ſumi. Et animaduertendum inter primas Qualitates quadruplicem poſſe conſiderari rationẽ. Vna verſatur inter Qualitates contrarias adinuicem ſecundum gradus earum, quatenus una per alteram contẽperatur, ut inter calorem & frigus. Altera inter contrarietates ad inuicem, Qualitatũ agentium, & patientiũ. Tertia, inter quattuor omnes Qualitates ad inuicẽ, ut ex eis con-

Mutatio genus generatiõis

Cauſa efficiens generationis.

Materia proxima generationis.

Quotuplex ratio primarum qualitatũ

conſurgit temperamentum quartum : inter huiuſmodi temperamentum,& formam Mixti generandi,omnes iſtæ rationes locum habent in generatione Mixti,Ariſtoteles tamen duas retigit principaliores , nempè ſecundam inter agentes & patientes, dum dixit,Cum rationem ſuſceperint ex ſubiecta materia, & quarram , dum addit, Vnicuique naturæ, nam variæ Mixtorum formæ varia expoſcunt temperamenra, & cum dicat philoſophus eum agentes Qualitates rationẽ ſuſceperint ex ſubiecta materia,per materiam ſubiectam denotat Qualitares patientes non ſeorſum à materia, ſed cum materia iunctas,quæ eſt materia proxima, & eſt materia non formæ Mixti, vt multi exponunt , ſed tranſmutationis ab efficientibus prodeuntis , nam proxima formæ Mixti materia , non eſt conſtitutum per ſolas duas Qualitares patientes , ſed præditum temperamento omnium quattuor, vt aſſeritur ſub initio ſecundi de partibus animalium. Demùm addit Philoſophus, Vnicuique naturę,communis expoſitio eſt,vt hoc conneſtatur cum materia,quaſi dicat Philoſophus,cum rationem ſuſceperint,ex ea quæ eſt materia vnicuiq; naturæ;Hinc Remigius c.4.de putredine inquit, per naturam debere intelligi non propriam cuiuslibet Mixti formam , ſed communem & ptimam : at errat, quoniam communis forma Mixrorum prior propria non datur,non enim in Mixtis ſimilium partium duæ illæ formæ inueniuntur, & præſertim in Metallis & Lapidibus,quorum ille mentionem facit,& longè minus ſubſeribendum puto ſententiæ quorundam aliorum,qui cum Ariſtoteles dicat [illegible] hoc eſt, Vnicuique,ſiue ſingulorum,aiũt debere intelligi [illegible] hoc eſt omni,nam ita non indicaretur varia ratio Qualitatum,quæ pro varia Mixti forma requiritur. Propterea dicamus connectendam eſſe rationem cum natura,nempè,vt ex proxima ſubiecta materia,conſtituta per Qualirates patientes,relatas ad agentes,ſumatur ratio congruẽs pro vniuſcuiusque Mixti natura, quatenus pro varia natura , & forma Mixtorũ varia requiritur ratio;nam humidum,& ſiccum vniuersè ſumptum, eſt communis materia tranſmutationis,ex agentibus prodeuntis;quæ vario modo ſe habens,& diſtincta ratione prædita,redditur materia propria rranſmurationis pro varijs formis.Inſuper,cum Philoſophus dicat, Vnicuique naturæ,expreſſit Philoſophus,vt dixi,finẽ mutationis,adeò vt definiatur generatio , quatenus eſt mutatio iuncta cum termino ad quem;& iure,nam à Phyſico ita conſiderari,& definiri debet,ſeruando ſemper relationem ad corpus Phyſicum.Er cum hæc definitio conſtet ex cauſis omnibus, iure dici debet definitio ſola partium poſitione à demonſtratione ſeiuncta.Er demonſtratio ita formabitur,Quod efficitur à Qualitatibus efficientibus pro vniuſcuiusque Mixtorum natura,eſt mutatio rationem ſuſcipiens ex ſubiecta materia;Generatio ſimplex Mixtorum fit à Qualitatibus efficientibus pro vniuſcuiusque Mixtorum natura;igitur eſt mutatio rationem ſuſcipiens ex ſubiecta materia.

Quid per ſubiectam materiam denotet?

Propria expoſitio.

Demõſtratio ex definitione.

Quattuor proponuntur, & diluuntur dubia ad Definitionem Generationis pertinentia. *Cap. V.*

Sex dubia.

Primum.

EX tradita,& explicata Generationis definitione,ſex emergunt dubia; quorum quattuor,quę ſunt leuiora,primò diluã,mox reliqua maioris ponderis exactiùs explicabo.Dubitatur primò,quia Ariſt. definiens, ſumpſit inſtrumenra,& pręteermiſit cauſam principalẽ generationis, cum tamen inſtrumenta non ſint ſumenda in definitione eorum, pro quib.ſunt inſtrumẽta.Reſpondeo,ob tres cauſas id fuiſſe factũ.Prima eſt,quia huius cõis generationis non datur vnum cõe proximum generans , ſed ſolũ danturhæc cõmunia proxima inſtrumenta. Secunda ratio eſt,quia huiuſmodi Qualitates nedum operantur vt inſtrumenta,ſed etiam,vt agentia per ſe, ſunt enim per ſe

prin-

principia præcurrentis alterationis,hinc Ariſtoteles in libro de Senſu & ſenſili dixit
ignem agere nõ,vt ignem,ſed vt calidum,quia calefacit proximè,vt calidus eſt. Ter-
tia ratio eſt,quia definitur,vt dixi,generatio pro fluxu iuncto cum termino; ideò ex-
plicandus fuit modus quo fit fluxus ille.His accedit,quòd Ariſtoteles hæc inſtrumẽ-
ta ſumpſit vt nobis nota,indicando per ea id quod illa diligit,in definitionibus non
ſunt ſumenda inſtrumenta externa,non remanentia in re genita; nullo pacto opera-
tia per ſe,& non circumſcribentia principale agens, in quorum genere non ſunt hu-
iuſmodi qualitates. Altera dubitatio eſt,quia omnis generatio eſt alterius interitus, 2. Dubit.
quare ſi pro generatione qualitates efficientes & præſertim calor dominatur, pro in-
teritu autem vincitur & ſuperatur,ſimul efficientes qualitates vincent & vicẽtur & pa-
tientes ſuperabuntur & ſuperabunt. Reſpondeo qualitates efficiẽtes ſuperantes, vel Solutio.
eſſe diſtinctas ab efficientibus ſiue terminantibus ſuperatis,vt in conuerſione alimen
ti in Chilum,calor ſuperans & generans eſt calor ventriculi, calor ſuperatus eſt ille
alimenti. Vel ſi ſunt eædem,ſuperant pro vno,ſuperantur pro altero, vt in vermium
productione & putredine,nam humor & frigus ſuperant pro interitu rei putreſcẽtis,
ſuperantur autem à calore pro generatione vermium; De hoc latius alias. Tertia dubita 3. Dubit.
tio eſt,an hæc definitio competat generationi animalium,& Plantarum? videtur.n.
debere eis competere,nam Ariſtoteles inquit,at ea quidem & ſtirpib. competunt & Solutio.
animalibus,& partibus eorum. Reſpondeo viuentia dupliciter cõſiderari. Primò, vt
viuentia,nempè vt conſtantia ex anima & corpore, qua conſideratione definitio eis
non competit,non.n.definitur generatio pro termino ad quem habet animam,ita.n.
definitur in lib.de morte & vita,quòd ſit prima participatio animæ nutrientis in ca-
lido,vita verò eius manſio & conſeruatio. Secundò conſideratur viuens & eius gene-
ratio ex parte formarum Mixti ab anima ſuppoſitarum,cum.n.in viuente duplex ſit
formæ gradus vnus Mixti,alter animæ:duplex conſideratur gradus generationis. De
finitio modò tradita competit primo gradui, quæ pro termino proprio habet formã
Mixti,nam ab vniuerſo calore ſeminis & genituræ,alteratur & coquitur materia hu-
mida prolis,& ob variam partium rationem,varia in eo Mixta producuntur cõſimi-
lium partium,ex quorum conſpiratione,& connexione fœtus conſurgit,& hac ratio-
ne Ariſtoteles inquit eam generationem competere animalibus,& partibus eorum. 4. Dubit.
Quarta dubitatio eſt,ſi definita generatio eſt ea , quæ pro termino ad quẽ habet for-
mam Mixti conſimilium partium,& ea forma eſt terminus ad quem Mixtionis,non
videtur hæc genere à Mixtione diſtingui , tranſmutatio enim ex termino ad quem ,
conditionem & nomen recipit,vt dicitur in ſecundo,& in quinto Phyſ. quare ſi ter-
minus idem,tranſmutatio eadem erit,iam enim pateſeci Mixtionis internum & pro
prium terminum eſſe non Temperamentum , vt aiunt nonnulli , ſed formam Mixti.
Ideò dico Mixtionem ex parte termini à quo,& ex parte viæ & modi,valdè diſtingui
ab hac generatione,& eſſe origine priorem,& iure ab Ariſtotele primò declaratam ;
nam Mixtio dicitur vt conſurgit ex quattuor Elementis , & ab Auerroe nuncupatur
generatio vnius ex multis,hæc generatio non conſideratur,vt ex multis fit vnum,nã
frequenter ex vno fit,vt ex Chilo ſanguis, ex ſanguine caro. Inſuper Mixtio dicitur Solutio.
vt ex mutua actione & remiſſione primatum quattuor qualitatum fit vnum; genera-
tio verò vt patientes qualitates formantur & terminantur, agentes formant & ter-
minant: Generatio ſupponit Mixtionem, & poteſt fieri ex Mixto ſine noua Mixtio-
ne; Mixtio autem non fit ſine aliqua generatione; Mixtioni opponitur reſolutio,ge-
nerationi putredo, cùm reſolutio tùm putredo eſt interitus Mixti , ſed diſtincta ra-
tione. Et dum inſtatur,quia nomen & conditio tranſmutationis ſumitur ex termino
ad quem,ſiue fine. Reſpondeo peti ex fine ſecundum propriam rationem conſidera-
to : nam quamuis ſit idem pro abſoluto, eſt tamen diſtinctus ratione.

Quomodo frigus ad opera naturæ concurrat? Cap. VI.

QValitates efficientes, quarum beneficio Mixta conſimilium partium gignuntur, dicebantur eſſe calor, & frigus, calorem per ſe prodeſſe, permutare & formare fatentur omnes, de frigore autem nõ leuis eſt dubitatio, an per ſe, vel ſolùm ex accidenti ad Mixtorum generationem conſpiret? Ariſtoteles nonnunquam indicat id per ſe efficere, cum id accipiat in definitione, inquiens eſſe mutationem ab his virtutibus, hoc eſt, calore & frigore permutantibus; ex definitionibus autẽ ea, quæ ſunt ex accidenti, explodenda ſunt.

Frigus per ſe conſpirare.

Et confirmatur: quia ſæpè pro complenda rerum generatione neceſſaria eſt connexio per congelationem ex frigore pendens, vt pro generatione Metallorum & lapidis, quæ demùm congelantur. Similiter neceſſaria eſt connexio diuerſorum, quæ per ſe à frigore connectuntur, vt in formandis membris animalium.

Confirmatio.

Ex aduerſo.

Ex aduerſo in quarto Meteorum capitulo quinto, inquit Philoſophus, efficiens autem frigus eſt tanquam corrumpens, vel ex accidenti, vt dictum eſt prius, aliquando enim & comburere dicitur frigus & calefacere, non vt calidum, ſed quia congregat, & ambit calidum, &c. manifeſtè Philoſophus ait frigus, vel corrumpere, vel ex accidenti prodeſſe.

Opiniones.

De propoſita difficultate opiniones duæ ſunt inuicem pugnantes. Conciliator difficult. ſexageſimoprimo inquit, frigus prodeſſe nedum ex accidenti, & contemperando, verùm etiam per ſe, & tanquam principale.

Conciliator.

Cõfirmatur, quia cum omnia quattuor Elementa per ſe conſpirent ad opera naturæ, & Mixti conſtitutionem; & quædam eorum conſtituantur per frigus; cogimur fateri etiam frigus per ſe concurrere. Prætereà omnis forma corporis Phyſici per ſe optatur à natura, & per ſe prodeſt pro fine naturæ; frigus eſt forma quædam & affectio corporis Phyſici; quare pro fine naturæ per ſe prodeſſe debet. Inſuper Saturnus, Luna, & aliæ quędam Stellæ ex ſententia Conciliatoris refrigerant; & quoniam eorum officium non ex accidenti, ſed per ſe expetitur; ideo etiam frigus & eius opus per ſe experi putandum eſt. Similiter opera aquæ & Terræ per ſe optantur à Natura, ac etiam officium Cerebri, quod eſt refrigerare;

Galenus.

Galenus in libro de ſimptomatum cauſis ait frigus nõ parùm ad famem excitandam conducere. Demùm ad Temperamenti conſtitutionem omnia contraria per ſe concurrunt, & medium dicitur eſſe commune & particeps nõ ex accidenti, ſed per ſe extremorum. Quod ſi Ariſtoteles nonnunquam ait frigus cõducere ex accidenti, reſpondent qui ſunt huius opinionis, id debere intelligi pro viuentium generatione; vel facta comparatione cum officio, & beneficio caloris, quod abſolutè eſt præſtantius, & magis expetitur. Ex aduerſo alij inquiunt frigus ſolùm conducere pro operibus naturæ ex accidenti, id eliciunt ex verbis Ariſtotelis in quarto Meteorum priùs relatis.

Opinio aduerſa.

Hinc Auicenna ait calorem eſſe amicum Naturæ, frigus vero aduerſum. Confirmatur ratione, nam generatio de qua eſt ſermo fit coctione, per ſe concoquit non frigus, ſed ſolus calor, quare, vt ad inſtitutum pertinet, frigus non per ſe conducit, hinc Auerroes in procemio quarti Meteorum inquit generationem fieri à calore, quoniam commiſtio non fit niſi per calorem; generatio autem fit per commiſtionem, & ſi frigus conducit, id eſt modo aliquo, indicans eſſe ex accidenti.

Reſolutio difficultatis, an frigus per ſe conducat pro operibus naturæ. Cap. VII.

VT appareat reſolutio propoſitæ difficultatis, perpendere primò tenemur, in quo præſertim eà ſit poſita. Pro noritia animaduertendum eſt, actionem quattuor primarum Qualitatũ ad ſex poſſe referri. Primò ad actionem propriam & per ſe earum. Secundò ad actionem quæ per ſe operatur, non autem proxima eſt, nec propria. Tertiò ad conſtitutionem Elementi. Quartò ad conſtitutionem temperamenti. Quintò ad productionem formę Mixti conſimilis. Sextò ad generationem viuentium. *Actio quattuor qualitatũ ad ex refertur.* Si referatur ad opus proprium & per ſe; tunc vt calor per ſe calefacit, ita frigus dicitur per ſe refrigerare: *De prima relatione.* Si referatur ad actionem per ſe non propriam, explicatam in definitione primarum Qualitatum, ſimiliter dico, vt calor per ſe nectit conſimilia, & diſſimilia ſecernit, ita frigus per ſe omnia connectit, quamuis non primo, nec proxime. *De ſecunda.* Tertiò ſi referatur ad conſtiturionem Elementi, vr calor per ſe conſtituit Ignem, ita frigus Terram, & Aquam, per ſe dico in proprio genere. *De tertia.* Quartò dum refertur ad conſtitutionem temperamenti, omnis qualitas per ſe concurrit, & ambo extrema per ſe conducunt pro medij conſtitutione, quamuis id, quod eſt præſtantius, frequenrer dicatur concurrere tanquam forma, & menſura. *De quarta.* De his quattuor gradibus non eſt dubitatio; Ex quo patet Solutio variarum inſtantiarum, quæ non faciunt ad rem. Dubitatio præcipua eſt de quinto gradu, nempè de modo quo conducit pro perficiendo Mixto, & educenda eius forma, & etiam modo aliquo de gradu ſexto. *De quinta, & ſexta.* De quibus loquens, accipio in eis duo conſiderare, vnum principale, alterum connexum cum principali & neceſſarium pro eo; Veluti in productione Mixtorum principale eſt eductio formæ Mixti, quæ natura eius eſt; minus principale & requiſitum pro eo, ſiue connexum cum eo eſt, vr congelatio in Metallorum conſtitutione. Similiter in productione viuentium, principale eſt id, per quod anima educitur & connectitur cum corpore; minus principalia ſunt congelatio ſeui, retentio, condenſatio aliqua partium, apperitio alimenti, & ſimilia. His aſſumptis, tres profero concluſiones. Prima eſt, vt pertinet ad quattuor primos gradus actionum, & quattuor primas relationes, frigus per ſe conducit pro operibus naturæ. *Prima cõcluſio.* Altera eſt, loquendo de quinto, & ſexto actionis gradu, conſiderando id quod principale eſt, ſolùm calor per ſe conducit, frigus ex accidenti, vel contemperando, vel detinendo calorem. *Secunda.* Tertia eſt, ſi conſideramus connexa cum principali, etiam frigus per ſe conducit. *Tertia.* Prima concluſio nota eſt ex dictis, nam vnumquodque vt ſe habet ad eſſe, ita ad operandum; id enim cuius eſt opus, eſt gratia operis, vt dicitur in ſecundo de Cœlo decimoſeptimo. Secunda concluſio etiam ex aſſumptis ſaris eſt conſpicua, nam productio, & eductio formæ Mixti per ſe, pendet ex officio caloris, cuius munus eſt coquere, formare, & perficere, ſecernendo excrementa, connectendo vtilia, hinc Faber Mixtionis dicitur; ſimiliter generatio Animalium & viuentium omnium, quæ dicitur prima participatio animæ in proprio & naturali calore, proculdubio fit beneficio caloris genituræ, ſeminum, & ambientis. Tertia concluſio ex aſſumptis etiam eſt nota, nam in generatione Mixtorum, & viuentium, varia reperiuntur quæ per ſe ex frigore pendent; vr coagulatio, condenſatio, diſſimilium connexio, appetitus alimenti, & ſimilia. Si igitur vtraque ſententia vera eſt, frigus ſolùm ex accidenti, & frigus per ſe conduceret pro operibus Naturæ. Et ex his eliciuntur Soluriones aduerſarum rationum. Dum Ariſtoteles dixit, Frigus ex accidenti conducere, inſpexit finem, & opus principale; ar oſtendebatur frigus per ſe conducere etiam pro fine principali, quia ſu- *Diluũtur aduerſę rationes.*

mitur in definitione generationis. Reſpondeo, ſumi implicitè, non cum explicatione, nam dicitur fieri ab his virtutibus, hoc eſt, facultatibus primarum Qualitatum; ſed quomodo fiat, in definitione non explicatur, ex progreſſu autem explicatio petenda eſt, & includitur in definitione, quia etiam includitur in agente principali nempè in calore contemperato per frigus. Addebatur frigus nonnunquam per ſe conducere pro complenda generatione. Reſpondeo, conducere per ſe pro connexis, at non per ſe pro educenda forma. Dicebatur, Cerebrum refrigerare. Reſpondeo id facere contemperando calorem Cordis: cæteræ rationes per iam dicta ſolutę ſunt.

De interitu per congelationē.

At ſummoperè laborant viri nonnulli docti pro diluenda inſtantia, ſumpta ex homine, vel ex quouis alio viuente à frigore per congelationem perempto, nam dum plantæ, & animalia per congelationem pereunt, quia vnius interitus eſt alterius generatio, neceſſariò tunc id gignitur, quod perempto ſuccedit, eius autem generatio non poteſt tribui calori, quia in congelato non adeſt; & ſi quis adeſt, non dominatur; quare tribui debet frigori, & quia id quod gignitur eſt Mixtum, inferendum eſt frigus nonnunquam per ſe conducere pro fine principali, & eductione formæ Mixti. Miſsa facio quæ de hac difficultate à Ludouico Boccaſ. & alijs viris doctis dicuntur, & breuibus dico, eos difficultatem magnifacere, quæ exactè conſiderata inanis eſt penitùs,

De cadauere.

nam interit Animal, & ſupereſt cadauer, non eſt putandum id totum formari noua forma, per quam cadauer conſtituatur, ſed putandum eſt, id quod ſupereſt non amplius eſse corpus vnum per formam vnam, ſed eſse corpora varia colligata, ideò inquit Ariſtoteles in primo de Anima contex. nonageſimo, potiùs Animam continere corpus, quàm contra, quoniam recedente Anima corpus diſsoluitur. Eſt itaque cadauer corpora varia, per ligamenta iuncta, quæ corpora ſunt Mixta cōſimilium partium, ſeruantia propriam Mixti formam, & cum in viuente conſtituerentur in ſpecie per animam, quæ erat forma poſtrema, recedente anima ſunt in ſpecie per formam propriam Mixti; & hac ſola conſideratione interitus Animalis eſt alterius generatio; abſolutè tamen, & propriè ea regula eſt vera de permutatione inter ea, quæ ſunt eiuſdem gradus, vt inter ignem, & aerem, inter venam, & ſanguinem, non de reſolutione in componentia niſi modo iam dicto.

An Mixtum omne ex parte qualitatis dominantis ſit calidum? Cap. VIII.

EX reſolutione præcedentis difficultatis, altera obſcurior, maioriſque momenti emergit, Dictum eſt calorem eſse fabrum Mixtorum, & per eius Imperium Mixta omnia gigni, quo conceſso in hoc labimur, quod abſurdum videtur omne Mixtum ex parte dominantis eſse calidum, nam genitum ſuo genitori redditur ſimile. Quod autem id ſit abſurdum, teſtantur varij viri docti, & experientia nos docet, Mixtorum Temperamenta eſse varia, quædam calida, alia frigida, nonnulla humida, vel ſicca, vt compertum eſt de plantis varijs refrigerantibus, & de varijs Animalium partibus, vt de neruo, cerebro, membranis, oſſibus, & alijs, quæ Temperamento frigida ſunt.

An mixtū omne ſit calidum. Tres opiniones. Prima.

De propoſita difficultate tres ſunt præcipuæ opiniones. Prima eſt quorundam dicentium dari Mixta, & viuentia, & non viuentia, nedum calida, verùm etiam frigida; Hinc nouem ſtatuunt Temperamenta, quattuor Simplicia, quattuor compoſita, & nonum æquale, & Temperatum.

Hæc

Hæc opinio confirmatur primò: quia Mundus eſt vniuerſum quauis perfectione præditum,& in attinentibus ad eius plenitudinem,eſſe & poſſe nõ diſtinguuntur; quare cum nouem conſiderentur temperamenta,quæ nil repugnat dari,putandum eſt dari Mixta illis prędita. Simili rõne vtitur Ariſtoteles in ſecundo de Ortu & interitu pro comprobando numero Elemẽtorum, nam quot modis complicari poſſunt quattuor primæ Qualitates,tot colligit eſſe Elementa. Præterea,dum loquimur de attinentibus ad ſenſum,magis ſenſui,quàm rationi credendum eſt; temperamenta ad ſenſum pertinent,& omni ſenſu percipimus ea cuiuslibet generis inueniri; quare, ne mentis videamur inopes,tenemur ea concedere, ſenſu enim tactus Mixta varia frigida iudicamus,vel humida,vel ſicca,id ipſum per ſapores percipimus guſtatu,per colores viſu,ideò Opiũ,Mandragora,& alia ſuo frigore obſtupefacere,& necare dicuntur. Hoc tanquam communi principio vtitur vniuerſa ferè medendi Ars,& labentia ad vnum extremum,docet curari per labentia ad aliud. Confirmo id auctoritate Theophraſti in ſua Metaphyſica dicentis,Cor omniũ membrorũ maximũ eſſe temperamentum, ſi inſpicimus temperatum æquale ſecundum gradus, quare cum cætera membra eo ſint frigidiora,magis frigida quàm calida erunt iudicãda. Prętereà Mixta principalia ſuper terrã poſita magna ex parte ſunt Terrea,& Aquea,vt dicitur in ſecundo de Ortu & interitu;hęc autem ſunt Elementa frigida;& qualia ſunt Elementa dominãtia, talia ſunt iudicanda temperamenta. Prætereà,inquit Gal. in ſecundo de temperamẽtis c. primo,nedum inanima corpora,& partes quaſdam viuentium eſſe frigidas, verùm inſuper animalia nonnulla,vt formicas,Apes,culices,muſcas,& pſertim animalia exanguia,quę hyberno tempore ob frigus dominans cum difficultate viuunt,quæ ſi nonnunquam dicentur calida,ait id ſolùm eſſe verum,facta cõparatione cum Plantis,vel cum corporib. inanimis, vel cum ſeipſis defunctis. Et iure videtur dicendum Mixta ex parte graduũ potiùs eſſe frigida, quàm calida, quia calor in actione nimiũ eſt efficax,& cõburens. Rectè itaque plurimi Medici, & Lud. Boccaf. & Põponat. & aliorũ plurimi inquiũt dari tẽperamenta ex parte dominantis, ne dum calida, verũ, etiam frigida, humida & ſicca. Ex aduerſo alij reperiuntur,ex quorũ numero eſt Gẽtilis in primam Fen. primi Can. Auicennæ, qui inquiunt omne Mixtum perfectum ex parte dominantis eſſe calidum,& humidum, & aiunt hoc eſſe verum cùm de Mixtis inanimis,tùm de viuentibus;idque attendi poteſt primò,ſumpta ratione ex definitione Generationis,inquit Philoſophus tunc Mixta gigni,dũ Qualitates efficiẽtes dominantur patientib. quare nullum Mixtum erit ſiccum,vel humidum,ſed erit calidum,aut frigidum,non frigidũ,quia generatio efficitur coctione, quæ ex calore pendet. Prętereà,id oſtenditur rõne ſumpta ex putredine generationi oppoſita,quę cum ſit interitus proprij caloris,conſpicuè indicat conditionẽ Mixti in calore eſſe poſitã. Inſuper Mixtum omne pręſertim gignitur virtute Cęli;Cęlum primò,& propriè ſuo lumine & motu calefacit,ſuoq; calore generat. Cõfirmatur;quia contemperans non debet vincere contemperatum,frigus conducit vt contemperans; quare vincere non debet. Prætereà,hoc patet conſiderando generationem Metallorum,quæ cum maximè videantur gigni à frigore,quo condenſantur & congelantur,tamen re vera à calore gignuntur, cum per calorem eis competat coctio & eductio formæ, hinc ſulphur dicitur pater Metallorum,cuius temperamentum apprimè eſt calidum,frigus conducit non pro educenda forma,ſed pro cõgelando Metallo genito, ideò Chymici igne vtuntur pro permutandis Metallis: Patet itaque Mixtũ omne ex parte agẽtis & formantis eſſe calidum,ex parte verò materiæ humidum. Hoc quod vniuersè de omni Mixto eſt oſtenſum,maximè refulget in viuentibus, quæ gignunt vel ex ſemine per ſpiritus calidos, qui reddunt illud fœcundum, vt dicitur in ſecundo de Generat. Anim. cap. tertio,vel ex materia putri beneficio caloris,& ſpirituum in ea exiſtentiũ, qui calor pro materia & fundamento humorẽ habet,adeò vt ſemper calor & humor

Confirmatio. *Theophr.* *Galenus.* *Gentilis.*

ſint principia præſertim conſtituentia corpus viuens;Id patet ex alimēto,cum enim
alimentum proximum debeat eſſe ſimile ei quod alitur,alimentum autem proximũ
ſit ſanguis coctus,qui eſt calidus,& humidus,vel aliquid ei proportione reſpōdens,
elicimus corpus viuens præſertim calidum,& humidum eſſe;hinc omnia viuentia in
principio ſui Ortus ſunt calida & humida,vt patet de pueris. Hanc ſententiam fre-
Ariſt. quenter viſus eſt Ariſtoteles approbaſſe, veluti in ſecundo de partibus anim. cap. 3.
inquiens,Coctio alimenti non niſi per caloris vim agitur,ideò viuentia omnia prin-
cipio caloris ſunt prædita:& in libro de vita & morte ait,Generationem eſſe primã
participationem animæ nutrientis in calore naturali;inſuper,in lib. de Iuuentute,&
Senectute inquit, Vniuerſum corpus animalium præditum eſt calore quodam natu-
rali,& ob id viuentia videntur calida,defuncta verò frigida;& in lib. de reſpiratione
ait,Animam nobiliorem maiorem expoſcere calorem,& ob id egere refrigeratione.
Huic opinioni adhæret Auerroes in procemio quarti Meteorum, nec non in ſecũdo
ſuarum Collectionum c. primo inquiens, Mixtum omne,vt declaratum eſt in quar-
to Meteorum, conſurgit ex Imperio partis calidæ efficientis, & humidæ patientis,
Opinio media. quibus fit Mixtio & coctio. Hæ duæ opiniones extremæ efficaciſſimis munitæ ratio-
nibus,coegerunt nonnullos viros doctos ſe medios conſtituere. Propterea Iacobus
de partibus,& Vgdus Florentinus,Medici ſua tempeſtate celeberrimi,tertiam enun-
ciarunt ſententiam;nam dixerunt,vel conſideramus Mixta inanima,vel viuentia; ſi
de inanimis loquimur,ea valent eſſe prædita omni genere temperamenti, vt oſten-
dunt rationes primæ opinionis;ſi verò loquimur de viuentib. aiunt eis duplex com-
petere temperamentum;Vnum partium cõſimilium, dum conſiderantur vt Mixta
ſunt; Aliud totius viuentis, competēs vniuerſo corpori munere caloris infuſi à Cor-
de,cuius temperamenti fundamentum eſt Cor,& ſpiritus eius. Hoc totius tempera-
mentum ſemper calidum eſt,defunctorum verò frigidum; temperamentũ verò par-
tium poteſt eſſe cuiuslibet generis, vt etiam temperamenta cęterorum Mixtorum.
Ob duplex hoc temperamenti genus valemus dicere Cerebro competere tempera-
mentum calidum inſpiciendo commune & infuſum,frigidum vero inſpiciendo tem
peramentum propriè:ita aiunt rationes ſecundæ opinionis vim habere de tempera-
Dubia. mento infuſo viuentium.Hęc tertia opinio etiam non caret difficultate.Primò,quia
rationibus ſecundæ opinionis vniuersè oſtendebatur de omni Mixto, debere eſſe
calidum,cum omne fiat per coctionem. Præterea aduerſus id quod dicunt de dupli-
ci temperamento Cerebri inſurgit Thomas de Garbo in ſua ſumma medicinali,quia
Cerebrum ita refrigerat Cor, vt habet eſſe in viuente, at in viuente habet eſſe vnà
cum calore infuſo,alioquin non viueret, quare vnà cum calore infuſo refrigerat, &
Thomas de Garbo. propterea vt præditum eo calore,adhuc frigidum iudicari debet. Præterea, frigidi-
tatem Cerebri indicat factus,dum ſciſſo capite tangitur; indicant excre-
menta eius, pituitam patefacientia; hæc competunt Cere-
bro vnà cum calore infuſo, quare cerebrum vnà
cum eo frigidum eſt. Confirmatur ra-
tio; quia frequenter in fun-
do maris, & in
niue
gignuntur Mixta, quæ per Imperium
caloris non videntur vllo
pacto poſſe gigni.
Res itaq; eſt
ſatis du-
bia:

Re-

Reſolutio difficultatis, an mixtum omne ſit calidum. *Cap. IX.*

CVm viri Celebres de propoſita dfficultate inter ſe pugnent, putandum eſt eam eſſe arduã & obſcuram, cui tamen vt lumen aliquod prębeã, & pro reſolutione viam facilem parem, quattuor accipio sũmopetè conducentia. Primum eſt, quòd imperiũ Qualitatũ in mixto duplex *Primum, quod accipitur.* eſſe poteſt, vel graduum, vel facultatis agendi, nam cũ calor vehemẽter agat, frequenter quamuis gradu ſit remiſſior, facultate tamen moueudi eſt potentior: & dum Philoſophus ait in conſtitutione mixti agentis dominari facultatem; agendi conſiderat, non gradum; facultas agendi reſpondet gradui, dum cętera fuerint paria. Accipio ſecundò, quòd aliud eſt loqui de imperio qualiratis pro rei productione, *Alterum* aliud pro Temperamento conſtituto; nam pro mixrorum generatione vehementior reperitur calor. Hoc nobis oſtendunt ea, quæ Arte ſublimandi, & Chymica fiũt, *Tertium,* pro quibus conficiendis vtimur igne, cum tamen mixtũ genitum non ſit ignis. Accipio tertiò, quòd elicitur ex ſecundo de partib. animaliũ cap. 2. Qualitates mixtorum eſſe duplices, vel actu, vel facultate, & virtute, vt Calx, Piper, Zinziber, & ſimilia actu ſunt frigida, facultate verò, & uirtute calida. Dũ dicimus agẽtes debere dominari, facultatem & virtutem præſertim conſideramus, nam mixra operanrur per formã propriam vt per agens principale, per Temperamenta ranquam per inſtrumenta, vt elici *Quartum.* tur ex prima part. Probl. 40. 41. & 42. His quarto loco addo in viuente duplicẽ reperiri calorem, vnum Temperamenti partium, alterũ totius, & infuſum, cuius ſedes eſt Cor, & in ſpititibus vitalibus viget, qui eſt calor mitis, & cõtinenter veluti flãma alitur humore. Hi duo calores quamuis abſolutè ſint eiuſdem ſpeciei, ob connexa tamẽ dicuntur ex accidenti diſtinguis ſpecie, & dum in eodem ſubiecto coincidunt, in vnum veniunt; nam duo accidentia, ſolo numero diſtincta in eodem ſubiecto eſſe non valent, vt plurimum tamen ſunt in ſubiecto diſtincto, vnus in ſubſtantia partium mixtatum, alius in ſpiritib. & eſt calor Temperamenti eorum, adeò vt abſolutè omnis calor viuentium ſit Temperamenti, at variorum. Ex his quattuor, quæ aſſumpſi, variarum difficultatum ſolutiones elici poſſunt, ut autem ad præſentem pertinet, tres *Prima concluſio.* profero concluſiones: prima eſt, Pro mixtorum generatione ſemper requiritur imperium caloris: ſecunda eſt, In mixti conſtitutione omnis qualitas ſecundum gradũ valet dominari: tertia, Omne viuens, ut uiuens, eſt calidum. Prima concluſio oſtenditur per rationes ſecundæ opinionis, illæ enim hoc oſtendunt, mixta ſemper gigni impe- *Secunda.* ranre calore, & coquente, in qua ſignificatione ea ſecunda opinio vera eſt. Alrera cõcluſio oſtenditur per rationes primæ opinionis, & in ea ſignificatione vera eſt opinio *Tertia.* Galeni. Tertia concluſio oſtenditur per rationes tertiæ opinionis, attinentes ad eam partem, quod omne viuens ex parte Temperamenti totius, ſit calidum, adeò ut omnes illæ opiniones aliquid veri includant, Damnandi tamen ſunt earũm fautores, q̃a cum debeant cuncta conſiderare, & diſtinctè de illis ſententias proferre, ſine diſtinctione abſolutè loquuntur. Vt etiam prolatæ concluſiones refulgeant clariores, di- *Pro prima Concluſione.* ſtinctiùs nonnulla ad eas attinentia ſunt explicanda. Dicebatur primò, pro mixtorum generatione ſemper requiri imperium caloris, id imperium non requiritur, ut ſemper ſit in gradu, ſat eſt ut ſit in facultate agendi, & permutandi: inſuper non requiritur ut ſit actu, ſat eſt ut ſaltem ſit in facultate operandi, nam requiritur imperium pro eductione formæ, hoc autem in actione, & permutatione eſt poſitum. *Pro ſecunda.* Vt pertinet ad ſecundã concluſionem, ea erat in mixtione conſtituti omnẽ Qualiratem ſecundum gradum poſſe deuominari: hæc approbatur nedum à Galen. verùm etiam ab Ariſtotele, qui in ſecundo de partibus Animaliũ capitulo ſecundo, ait dari mixta calida, frigida, humida, & ſicca, ſimiliter ab Auerroe in ſecundo ſuarum Col-

lectionum cap.primo, quæ concluſio etiam eſt vera de actione in aliud, dantur enim
mixta,quæ nos vel refrigerant,vel deſiccant, & ſic de cæteris,quod patefaciunt cibi ,
ſyrupi,& medicamenta , dico tamẽ id eſſe verum ſecundum gradum, quia ſecundum
virtutem terminantem humorem & attinentem adeſſe abſolutum mixti,ſecùs ſe ha-
bet , ſemper enim calor terminare dicitur humorem , & imperium in illud obtinere ,
quod manifeſtiſſimè elicitur ex definitione putredinis,quę cum ſit interitus naturæ ,
Pro tertia. & conditionis rei,dicitur interitus proprij & naturalis coloris. Tertia concluſio ex di
ctis eſt conſpicua , & quoniam ut de efficientibus loquendo calor ſe habet ad frigus,
ita loquendo de patientibus , humor ſe habet ad ſiccum ; ideò concluſiones de calore
prolatę,etiam de humore ſunt verę, nam mixtum,ſi gradum inſpicimus, non ſemper
eſt humidum, neque ſi vim conſideramus agendi in aliud: at ſi id cōſideramus, quod
pro mixti conſtitutione coquitur, & terminatur , & in quo præſertim conſiſtit eſſen-
tia rei , id humidum eſt , & pręſertim in viuentibus : hinc vita in calido , & humidò
dicitur poſita . Ex dictis facilè eſt eliçere ſolutiones omnium pugnantium ratio-
num,cùm relatarum in præcedentibus , tùm quæ afferri poſſent. Tres ſolę ſuperſunt,
Dubitatio quę aliquam videntur ſeruare difficultatem. Vna eſt de Cerebro, quod quãuis agat ,
de cerebro. tanquam conſtitutum in corpore uiuente , & pręditum calore uitali , tamen adhuc
Solutio. refrigerat . Hęc inſtantia ob tria fundamenta approbatę ſententiæ non obeſt ; pri-
mum eſt,quia concedo dati mixta ex parte graduum,& facultatis agendi in aliud fri-
gida ; ſecundum eſt , quia cerebrùm quamuis ſit pręditum calore infuſo , tamen ſer-
uat gradus ſui frigoris , per quos refrigerat , nam calor infuſus eſt ei quodammodo
externus, & aduena , non deſtruens temperamentum Cerebri , ſed ſeruans ; tertium
eſt,quia quamuis Cerebrum proprio temperamento ſecundum gradus ſit frigidum ,
tamen id quod terminat humorem eius , & pręſertim attinet ad conſtitutionem na-
De Mandragora. turę eius,calor eſt. Altera dubitatio eſt de Mandragora, Opio, Papauere, & ſimilibus
valde refrigerantibus,in quibus calor nulla ex parte uidetur imperium obtinere. Re-
ſpondens, dico primò, ea non refrigerare ut uiuentia, ſed ſuo temperamento directo
à forma mixti eorum . Addo enumerata non eſſe adeò frigidà, nec dari mixta apta
putreſcere adeò ſicca, quę ex parte Qualitatis terminantis , & diſponentis proximè
De genitis pro eſſe non ſint calida,& ex parte Qualitatis terminatę non ſit humida. Tertia dubi
in Niue. tatio eſt de genitis uel in aqua,uel in niue . Reſpondeo nullibi gigni mixta,& pręſer-
tim uiuentia,quin ibi reperiatur aliquid caloris,coquens, terminans , & proximè di-
ſponens pro eſſe mixti, nam ait Ariſtoteles in tertio de Gener.anim. capitu. undeci-
mo,humor eſt in terra,ſpiritus in humore,& omnia ſunt plena Anima,hoc eſt,facul-
tate quadam gignendi uiuentia , & nonnunquam frigus ambiens per Antiperiſta-
ſim auget uim incluſi caloris,ut accidit de uermibus,quos ait Ariſtoteles gigni in ni-
ue, qui rubei ſunt .

An ſimile gignatur à ſimili? Cap. X.

LOquuti hactenus ſumus de modo,quo primę quattuor Qualitates condu-
cunt generationi Mixtorum ſimilium partium: ſed quia Qualitatès non
ſunt agentia principalia generationis ſubſtantię , ſed inſtrumenta : &
exacta cognitio pręſertim pendet ex notitia cauſarum principalium ,
An ſimile fiat à ſimili? ideo etiam de illis aliquid eſt dicendum , quod ut fiat , id explicandum occurrit, an
ſimile tanquam ab agente principali fiat à ſuo ſimili? Ad cuius explicationem,
Simile duplex. ut parati accedamus , accipio primò , Simile uſurpari dupliciter , uel propriè,& ita
conſtituitur per Qualitatem , ut ęquale per Quantitatem , idem autem , & diuer-
Idem quintuplex. ſum per ſubſtantiam, & eſſentiam ; uel uſurpatur latè pro eodem, in qua ſignifica-
tione modò de eo eſt ſermo . Inſuper , Idem quinque modis eſſe dicitur ; uel nume-

ro;vel ſpecie;vel genere; vel Analogia,ſiue ab vno & ad vnum; vel demum virtute, & eminentia quadam, vt Sol virtute dicitur calidus. Dubitatio eſt de ſimili ſpecie, vt homo generat hominem. Tertiò accipio,quòd cum generatio ſit duplex,vna ſubſtantiæ,altera accidentium,de vtraque eſt dubitatio,præſertim tamen de ea ſubſtantiæ. Demùm accipio,ea,quæ fiunt,dupliciter gigni; vel per ſe,& primò,vt homo generat hominem; vel ſecundariò & per conſecutionem, vt ſecundæ Qualitates prodeunt ex actione,& Temperamento primarum,ſermo eſt de illis quæ per ſe & primò gignuntur ab aliquo. Quæritur itaque,an ea,quæ per ſe fiunt,ſiue ſint ſubſtantiæ,ſiue *Quid quæritur.* accidentia fiant a ſimili ſpecie? De propoſita difficultate ab Ariſtotele varijs in locis varia dicuntur, In primo de Ortu,& interitu,cont.3o.inquit,quæ gignuntur,fieri *Ariſtot.* a ſimili,uel ſpecie,vel genere,vel actu, In ſeptimo Metaphyſicæ,contex.3o. ait,quęcunque non ex accidenti fiunt,ab uniuoco gignuntur,ſiue fiant Natura,ſiue Arte,In 12.Metaphyſicæ cont.13.ait ſubſtantiam omnem fieri ab uniuoco, mox in cont.18. addit,artificioſa quoque fieri a ſimili,nam Ars medendi eſt recta ratio ſanitatis,alibi quoque alia profert,quæ in curſu conſiderationis referentur. Dubitatio profectò,vt eſt inſignis,& vtilis,ita difficultate non caret,& a viris ſapientibus uaria de ea dicuntur. Academici apprimè neceſſariam putarunt ſimilitudinem generantium, & genitorum,eamque requiri exiſtimarunt in cauſis proximis, medijs,& primis; hinc dixerunt, Menti opifici Mundi competere ideas, Animæ rationes, Naturæ ſemina, per *Academici.* quæ tanquam per ſimilia, mox Phyſica omnia producerentur: formas autem in materia exiſtentes,quas dixerunt imitationes,& participationes idearum,iudicarunt eſſe non cauſas primas generationis,ſed inſtrumenta earum,in quibus tamen etiam ſeruarentur ſimilitudo. Hæc opinio a Peripatetico reijcitur,vt enim pertinet ad ideas, frequenter exploditur ab Ariſtotele. Præterea, illæ ſunt cauſæ remotæ, nunc ſermo eſt de proximis; inſuper ſunt æternæ, æternum autem, & mortale ſunt diſtincti generis, non autem ſimilia. Vt pertinet ad rationes, & ſemina, etiam ad rem non faciunt,quia modo quæritur ſimilitudo proximi, & totius generantis, vt homo generans eſt ſimilis genito; rationes & ſemina, non ſunt huiuſmodi. Demùm,quia vniuerſa ea ſeries idearum,rationum, & ſeminum a Peripatetico reijcitur. Similiter id *Euerſio.* non probatur,quòd formæ in materia exiſtentes ſint inſtrumenta Generationis, illæ enim ſunt cauſæ propriæ & primæ, nam quòd hic, qui generatur, ſit homo, ille ſit Leo,ex alio non pendet,niſi quia hic ab homine, ille a Leone gignitur: alia itaq; via progrediendum eſt,ſi rectè ſeruare cum Ariſtotele cupimus ſimile fieri a ſimili,Theophraſtus referente Simplicio in 8.Phyſic.40. redigebat ea, quæ fiunt,in tria capita; *Theophraſtus.* nam dicebat cuncta fieri,vel a ſimili,ut Leo a Leone, uel a contrario, vt ab hyberno frigore calor viſcerum Terrę,uel ab actu,ut a Sole calor,a ferula vibices. Hęc ſententia eſt dubia. Primò,quia facta à contrario dicuntur fieri ex accidenti, de quibus non *Dubitatio* eſt ſermo.Præterea,ex ea reſolutione non patet, quæ ſint illa quæ à ſimili fiunt.Simplicius eo in loco inquit,Quæcunque per ſe fiunt, fieri à ſimili,quæ verò ex accidenti,nequaquam;Id ipſum enunciatur ab Ariſtotele in ſeptimo Metaphyſicæ, dicente, Quæcunque non fiunt ex accidenti, ab vniuoco fiunt. Inſuper, idem Simplicius *Simplici'.* in ſecundo Phyſicorum 27. & 71. ſoluens inſtantiam de Sole generante hominem, cum tamen Sol non ſit homo,ait ſeruari ſimilitudinem ex parte communis generis, quatenus corporeum & materiatum ſit à materiata; & quoniam hoc eſt ſimilitudo nimiùm remota & tenuis,addit,niſi & agens agat per rationes,quæ ſunt in eo. Demùm inquit,quod ſit, fieri à ſimili, loquendo de agente per naturam & proximò, adeo vt hæc ſit ſententia Simplicij,ſi agens eſt Phyſicum proximum & per ſe, eſt ſimile ſpecie; ſi fuerit commune & remotum, eſt ſimile genere, & per rationes proprias reſpondentes rei genitæ.Hæc reſolutio non caret difficultate,primò enim dum dicitur agens Phyſicum,proximum & per ſe,eſt ſimile ſpecie, dubium eſt ob genita ex putri,quæ non à ſimili ſpecie fiunt,vt dicitur in ſecundo de Anima,34.cum tamē

prædita

prædita ſint cauſa efficiente proxima & per ſe, nam ait Auerroes 8.Phyſic.46.7.Metaphyſicæ 22.& 2.Metaphyſicæ 15.nullam ſpeciem eſſe caſu, & ex accidenti. Præterea, quòd dicit de Sole materiato eſſe ſimilem homini, dubium eſt, tum quia æterna,& mortalia diſtinguuntur genere ex 10.Metaphyſicæ,26. tum inſuper, quia Cęlum eſt expers materiæ mortalium. Demùm, quòd dicit Solem eſſe ſimilem, confugiendo ad rationes, profectò principijs Platonis eſt conſentaneum ſtatuentis ſeriem

Auerr. & Alex.

Idearum,& rationum,non autem Ariſtotelis. Propterea Auerroes 12.Metaphyſicę, 24.ex ſententia Alexandri ait,regulam illam ſimile fieri a ſimili eſſe veram trib. ſeruatis: primum eſt, ut ſit agens principale non inſtrumentum; alterum, vt ſit proximum non remotum; tertium vt ſit per ſe non ex accidenti, per hæc ſoluit inſtantias de uirga efficiente vibices,non ſibi ſimiles,de ſerra ſecante, nam hæc ſunt inſtrumenta,ſectio autem,& vibices ſunt in imaginatione, & appetitu agentis principalis, per

D.Thomas. Zimara.

quas producit ſimilia. Hanc reſolutionem ſequitur D. Tho. Zimara autem Theor. 16. inquit; ſi abſolutè ſeruare uolumus ſimile fieri a ſimili dicendum cum Auer. 12. Metaphyſicæ, 18. ſimilitudinem hac ratione ſemper ſeruari, quatenus agens ſemper eſt tale facultate,& virtute,quale ſecundum formam eſt id,quod efficitur; ſi uerò ſeruare volumus fieri à ſimili ſpecie,tunc afferendæ ſunt limitationes illæ tres ab Alexandro approbatæ,eiſque addendum,regulam eſſe veram de ſubſtantijs perfectis, non de accidentibus,nec de Elementis,quæ etiam à non ſimili gigni poſſunt. Hæc

Aduerſus Zimaram.

reſolutio non eſt approbanda,nam primò, vt attinet ad explicationem ſumptam ex Auer.12.Metaphyſicæ,18.potiùs debuiſſet ad fontem confugere, nempè ad Ariſtotelem in primo de Ortu & interitu, 30. dicentem, omne, quod fit, fieri à ſimili vel ſpecie,vel genere,vel virtute. Vt verò pertinet ad limitationes Alexandri ab Auerroe relatas,conſpicuè errat. Primò,quia illæ non ſunt reuera limitationes,ſed eſt ipſamet regula rectè explicata. Præterea,manifeſtè ab Auerroe recedit quem ſequi nititur,quoniam ex ſententia Auerrois dum illa tria ſeruantur,regula & de accidentibus,& de omnibus eſt vera,hinc Auerroes per dicta ſoluit inſtantias de vibice,ſectione,& dolore,quæ accidentia ſunt. Præterea,cum dicat Elementa non ſemper fieri à ſimili,quia ignis ob ſui imperfectionem ita fit à motu, vt ab igne, hæc eſt conſpicua deceptio,dum enim ignis producitur per motum non ſeruantur illæ tres cōditiones, quia non fit à motu primo & per ſe,ſed per conſecutionem, nec tanquam ab agente per ſe & proprio, ſed tanquam ab inſtrumento cauſæ communis, & quamuis Auerroes 12.Metaphyſicæ,18.dicat ignem fieri à motu vt ab igne, non tamen per id denotat motum eſſe cauſam propriam & principalem,ſed ſolùm denotare voluit ignē eiuſdem ſpeciei ab vtriſque fieri,at non ob id eodem modo, imò Auerroes vult ſeruatis illis conditionibus,regulam nedum de Elementis verùm de accidentibus quoque eſſe veram. Inſuper,Metalla quamuis ſint præſtantiora Elementis,tamen minus fiunt à ſimili, quàm Elementa. Præterea addit Zimara, regulam non eſſe veram de cauſa in genere materiæ,quia quod fit, ex contrario fit, quæ limitatio primò eſt redundans,quia regula profertur de cauſa efficiente: ſecundò, contrarietas non pertinet ad materiam,ſed ad terminos tranſmutationis,materia enim dicitur eadem. His accedit, quod vt dixi, illæ tres non rectè dicuntur limitationes regulæ, ſed incluſæ in regula rectè ſumpta & intellecta, & eum dicantur tres, tamen in vnam rediguntur, dicendo denotari cauſam rei ſummam denotatam ab Ariſtotele in ſecūdo Phyſicorum 38.quæ cum ſit ſumma, eſt etiam propria, vt Ars ædificandi ædificiorum.

Quæ præſertim pariunt difficultatem.

Eſt itaque dubitatio ſatis obſcura, & quæ præſertim difficultatem pariunt,ſunt orta ex putri, Metalla, Foſſilia, Qualitates ſecundæ ex primis prodeuntes, quæ à ſimili ſpecie non videntur gigni.

Reſolutio Difficultatis, an ſimile fiat à ſimili. Cap. XI.

VT de propoſita difficultate dicam quod ſentio. Aſſero, vel volumus regulam proferre de omnibus quæ gignuntur veram, vel uolumus cũ contractione manifeſtare, quæ fiant à ſimili ſpecie. Si primum efficere cupimus, tunc cum Ariſtotele in primo de Ortu & interitu, 30. dicendum eſt, Cuncta quę fiunt fieri à ſimili, vel ſpecie, vel genere, vel facultate & virtute. *Regula uniuerſè uera.* Si volumus regulam proferre de genitis à ſimili ſpecie, tunc dicendum, Omne, quod fit, dum fit ab agente per ſe primò, fit à ſimili ſpecie, *Quę a ſimili ſpecie.* nomine agentis per ſe primi intelligendo agens ſummum, & proprium, de quo Ariſt. in ſecundo Phyſic. 38. dixit quærendam ſemper eſſe cauſam ſummam, & 27. dixerat, tunc nos ſcire, dum cauſam primam nouerimus propter quam res eſt, & cum hoc dicatur, includuntur ea tria, quæ minus rectè nuncupantur limitationes. Rectè ſumpta regula, tria videnda ſunt; *Regula recte ſumpta.* primò, fundamentum eius: ſecundò, quæ ſint principia per quæ proximè ſimile fiat à ſimili; tertiò, an ea regula rectè ſumpta de omnibus vera ſit. Vt pertinet ad primum, fundamentum regulæ, hoc eſt, quia omne agens per ſe, primum, & proprium, agit cũ ſui reduplicatione, *Fundamentum regulæ.* vt calor calefacit ut calor, agens cum ſui reduplicatione, quia agit ut eſt, nõ poteſt niſi id agere quod eſt, id autem quod res eſt, ad ſpeciem pertinet, ideò ſimile ſpecie producit, hinc forma rerum naturalium ab Ariſtotele in ſecundo Phyſi. 28. dicitur exemplar, quatenus, ut dicebat Alexander, ad ſui ſimilitudinem aliud generat: & animaduertendum hoc ſemper debere intelligi de eo, cui propriè generatio competit, non de illis quæ ſunt generatio quædam, ut ſe habet de motu, nam motus non dicitur gigni, ſe generatio quædam, ideò motus non debet gigni à motu. Perpendendum ſecundò, *Principia producendi ſimile.* quæ nam ſint ea principia per quæ aliquid per ſe primò aliud producit. Hęc principia duo ſunt, unum eſt anima nutriens, quę eſt principale, & propriũ principium uerioris generationis; aliud eſt Qualitas prima, nam per primas Qualitates proximè corpora inuicem permutantur. Vnum pertinet ad ſubſtantiam; Aliud ad accidentia, pręter hęc non inueniuntur alia, in agentibus per naturam, hinc Ariſt. in primo de Ortu, & interitu, inquiens ſimile fieri à ſimili, dedit duo exempla, unum de homine generãte hominem, denotandum primum principium, alterum de calido calefaciente, denotando ſecundum. De uiuentibus hoc explicauit Ariſtot. in ſecundo de anima 34. inquiens generare ſimile eſſe opus naturæ maximè conſentaneum. De Elementis quibus quattuor Qualitates primæ competunt, id patefecit in ſecundo, de Ortu & interitu, loquens de mutua eorum permutatione. Ex his elicitur reſolutio difficultatis, quæ hæc eſt: ea per naturam genita dicuntur à ſimili fieri, quibus per ſe primò competunt vel principale principium generationis, vel principalia inſtrumenta permutationis; hæc autem ſunt, & uiuentia, & Elementa, & hæc ea ſunt quibus propriè competit agens per ſe primum, & proprium, de quo profertur regula. Ex his elicio maximè eos decipi, qui Elementa ob imperfectionem minus cæteris inquiunt fieri a ſimili, cũ tamẽ contra, ob inſtrumẽta generationis, magis quã Metalla, & Foſſilia quæ ſunt præſtantiora, fiant a ſimile. *Dubitatio.* Dubitationem afferre poſſunt ea quæ fiunt per proprietates, quæ quamuis habeant principium per ſe primum, & propriũ, vt ridere, latrare, tamen nõ fiunt a ſimili: non enim riſus fit à riſu, quamuis Animal rationale vt tale eſt ſit principiũ ridendi, per quod riſibilitas demõſtratur, & ſic de cæteris actionibus proprietatum. Cui difficultati reſpondens dico, has eſſe actiones, non res propriè genitas, actionibus ſat eſt vt reſpondeat facultas, nam ridere pendet ex facultate ridẽdi, latrare ab ea latrandi. Hæc quæ hactenus dixi, vera ſunt de agente per naturam. *Solutio.* At ſi loquimur de agente per cognitionem, ut de Artifice, tunc adeſt principium tertium producendi ſimile, & eſt notio rei producendæ in Phantaſia & mente agentis, *De Arte.*

quæ

quæ eſt tanquam regula, imago & originalis forma ejus quod gigni debet, & ex his patet reſolutio difficultatis,

Dubia varia ex reſolutione difficultatis prodeuntia. *Cap. XII.*

Dubitatio. VT lucidius pateat, quæ ſint ea quę a ſimili fiunt, difficultates nonnullę sũt diluẽdę. Prima dubitatio emergit ex prima parte reſolutionis, nã ſi dicimus ea quæ fiunt, fieri a ſimili vel ſpecie, vel genere, vel virtute, tunc etiã quę fiunt à caſu, ex accidẽti, & a contrario, dicẽtur fieri a ſimili, quatenus virtute & facultate, in eo agente continentur. *Solutio.* Reſpondeo, continere virtute & facultate cõtingit dupliciter, vel per ſe, uel ex accidenti, quę fiunt à contrario & caſu, ſolùm ex accidenti continentur in agente, ideò abſolutè nõ dicũtur fieri a ſimili, nos autẽ ea quę ſunt per ſe cõſiderare tenemur.

2. Dubitatio. Altera dubitatio eſt de Artificioſis, an fiãt à ſimili ſpecie? *Solutio.* Reſpondeo, ea fieri partim a ſimili ſpecie, partim à ſimili uirtute, partim a ſimili ſecundũ partẽ. Fiũt a ſimili ſpecie per rationẽ, notionẽ, & repręſentationem, non autẽ per eundem modũ exiſtendi, nam Ars cum ſit recta ratio effectibilium, eſt exemplar rei efficiendæ, cui pro facultate opus efficitur ſimile. Hinc Ariſtoteles duodecimo Metaphyſicæ decimoctauo, inquit etiam Artificioſa fieri à ſimili, & id ipſum affirmat ſeptimo Metaphyſicę, 30. inquiens: conſtat ex dictis cuncta quodammodo niſi fiant ex accedenti, fieri a ſimili, ut res Phyſicę, aut aliqua ex parte tali, ut domus à domo, aut à Mente, eſt enim ipſa Ars forma, aut ex parte, aut ex habente aliquã partem; & in cont. 31. inquit: ſperma generat, ut quæ ab arte fiunt, habet enim ſperma facultate formam, id autem ex quo decidit ſperma vniuocũ eſt, &c. Sic itaque ſanitas relatas ad Artẽ ſanandi fit a ſimili ſpecie per repreſentationem; relata ad exercitium, fit a ſimili facultate; relata ad calorẽ prodeuntem ex exercitio, fiat ſimili ſecundum partẽ, calor enim pars eſt ſanitatis, ut dicitur ſeptimo Metaphyſicę, con. 30.

3. Dubitatio. Tertia dubitatio eſt de ortis ex coitu diſtinctorum ſpecie, vt de mulo, & liciſca, an fiant à ſimili? *Solutio.* Reſpõdeo, hęc carere principio proprio & per ſe primò, & ob id non fieri à ſimili ſpecie, ſed genere, vt dicitur ab Ariſtotele ſeptimo Metaphyſicæ, 28. affirmante, Generationem muli eſt pręter naturam, & a ſimili genere proximo nuncupat eam præter naturam, quia per inſtitutũ proprię naturæ, nec aſinus, nec equus expetunt muli Generationẽ, ſed ſui ſimilis.

4. Dubitatio. De Ortis ex putri. Quarta dubitatio eſt de ortis ex putri: de his quæritur quomodo fiant a ſimili? de his ſimilier dico, non habere cauſam principalem & propriã à qua per ſe primò fiant, & proptereà inquit Ariſtoteles in ſecundo de Anima 34. non fieri a ſimili ſpecie, nam ſolùm fiũt a ſimili facultate & uirtute, fiunt enim a Cœlo per lumen & motum eius, vt a cauſa cõmuni, proximè uerò fiunt à definita menſura caloris, exiſtentis in ſpiritu putris materię, proportione reſpondente calori & ſpiritibus ſeminis, ideò vt ſemen non eſt cauſa principalis cui competat ſimilitudo in ſpecie, ita nec ſpiritus & calor putris materię, ſed Cœlum ſupplet vices agentis principalis, ideò dixi carere cauſa principali & propria; & quemadmodum ab Ariſtotele ſeptimo Metaphyſicę, 31. ſemen dicitur ſimile virtute, ita dixi genita eſt putri fieri a ſimili virtute, & ob id non dicuntur fieri caſu.

5. Dubitatio de Metallis. Quinta dubitatio eſt de Metallis & Foſſilibus, quomodo fiãt a ſimili? Dixere nõnulli vt Calaber in ſuis Metaphyſicis diſputationibus, ea ſolùm fieri a ſimili ſpecie, quamuis enim pro gignẽndis Metallis varia conducant, tamen ea nec Aurũ ſine Auro, nec Argentum ſine Argento efficere valent, hinc Chymici pro eorum generatione ſemper aliquid auri, vel argenti permiſcent, quorum facultate, & uirtute cætera operantur. *Euerſio.* Hanc opinionem veram non puto, nam id cui competit uirtus producendi ſimile

etiam

etiam præditum eſt inſtrumentis pro eo efficiendo, natura enim non largitur facultatem ſine inſtrumentis; at Metalla, & Foſſilia carent huiuſmodi inſtrumentis, & ſi operantur, non per aliud proximè agunt, niſi per Qualitates primas ſui Temperamenti, per quas non ita alterant alia corpora, ut ualeant illa in ſui naturam permutare. Præterea, dum aliquid eſt aptum per naturam generare ſimile, quo fuerit purius & ſecretius ab alijs, magis id valer efficere, vt ignis purior magis valet comburere Ligna; at Aurum purum iunctum alteri corpori id non permutat in aurum. His accedit, quòd Metalla a Sulphure, vt a patre, a viuo argento, vt a matre dicuntur habere ortum, non autem a ſimili ſpecie. Dico itaque Foſſilia, & Metalla etiam carere cauſa principali, & propria, a qua per ſe primò & proximè fiant, ſed fieri munere Cœli, vt communis cauſæ per definitam menſuram caloris ex eo pendentis recepti in definita, & congruente materia in cauitatibus Terræ, tanquam in naturæ ollis, per duplex genus halituum Meteorologicorum, congruentibus Qualitatibus prę ditum, nam ſi ex congruente menſura caloris in materia putri gignuntur animalia, longè magis ex definita menſura cœleſtis caloris poterunt per duplices halitus in viſceribus Terræ gigni Foſſilia, & Metalla. Hinc rectè Auerr. in calce digreſſ. in quartum Meteorum ait, nos non egere ponere pro generatione Metallorum, & pro cauſis efficientibus eorum, niſi Elementa, & corpora Cœleſtia, vt dictum eſt, &c. Et ſi quis quærat, ea vis proximè generans Metalla, ob quam dicuntur gigni a ſimili virtute, quidnam eſt, num ſubſtantia, vel accidens? Dico, quòd eſt ſpiritus, & ſubſtantia, includens formam mixti, & Temperamentum congruens per quod, vt per inſtrumentum Cœli, operatur, & præſertim id efficit per calorem ex Cœlo pendentem, & cum huiuſmodi ſpiritus, & definita cœleſtis caloris menſura, non ſit poſita in manu & facultate Artificum, propterea inaniter laborant Chymici pro efficiendo vero argento, & auro, & permiſcendo aliquid vel auri vel argenti, id conducit pro tribuendo colore, vt cum verum aurum efficere non valeant, ſaltem efficiant aliquid aureum, quo ſemetipſos conſolentur, & alios decipiant. Hinc Ariſt. in calce tertij Meteorum dixit Metalla & Foſſilia ex duplici halitu gigni, non autem aurum ab auro, uel argentum ab argento, vnius autem ſpeciei vnus eſt generationis modus, vnaque materia propria. Sexta dubitatio ex dictis oriens eſt, quia falſum videtur id quod dixi genita ex putri, ex coitu Animalium diſtinctæ ſpeciei, Metalla & Foſſilia, carere efficiente proprio a quo per ſe, & primò producantur, nam omne quod per ſe in Vniuerſo gignitur, & de quo eſt ſcientia, huiuſmodi principio debet eſſe præditum, ſcire enim eſt cognoſcere cauſſam ſummam, & propriam, propter quam res eſt, vt ſæpè dicitur ab Ariſtot. ea autem ſub ſcientiam cadunt, & per ſe non ex accidenti tantùm gignantur. Reſpondeo, habere cauſſam efficientem a qua per ſe primò aliquid fiat, contingere dupliciter, vel ſecundum formam, & propriam, & ita eam non habent vt dixi, uel facultate, & communem, per definita temperamenta contractam, & ita dico eis competere, & propterea dicuntur fieri a ſimili virtute, non forma, & cum de illis ſcientiam quærimus inuenientes naturam ſpirituum, menſuram caloris eorum, & conſpirationem Cœli, iudicamus nos ſcientiam aſſequutos.

Auerroes.

Inaniter laborãt Chymici.

Sexta dubitatio.

Solutio.

Vt autem ſimile fiat a ſimili ſpecie, requiritur vt habeat cauſam efficientem ſummam, & propriam ſecundum formam, non ſecundum facultatem tantùm, Omne itaque cui competit cauſa efficiens, a qua per ſe primò ſecundum formam efficiatur, fit a ſimili ſpecie.

De Elementis quomodo fiant a ſimili ſpecie, & quomodo vnumquodque tunc dicatur perfectum, dum valet ſimile generare. Cap. XIII.

OStenſo quomodo cætera à ſimili ſpecie fieri, vel non fieri dicantur; ſupereſt vt aliquid de Elementis dicamus: de quibus breuiter dico, ea dupliciter gigni; vel primò & per ſe, & ita ſemper fiunt a ſimili; vel ſecundariò, ex accidenti, & per conſecutionem, & tunc non ſeruatur regula, nec fiunt à ſimili: cum enim Elementa ſint prædita inſtrumentis idoneis pro eorum generatione, dum per ſe primo fiunt, a ſimili generantur, ita Ignis ignem, Aqua Aquam generat.

Dubitatio. Sed quæritur, dum Ignis Lumine, & motu gignitur, quomodo dicatur fieri? Dixere nonnulli Lumen & motum eſſe inſtrumenta producentia Ignem uirtute illius Ignis, qui includitur in corpore, vel moto, vel repercutiente radios Solis. Quam ſententiam præſertim de Lumine veram non puto, nam lumen agens in Aquam frigidam eam calefacit, ex eaque eleuat vapores, & repercuſſum ab Aqua, vel marmore frigido etiam caleſacit, id autem efficere non valet virtute caloris Aquæ vel marmoris, & præſertim, quia nil agit vltra proprium gradum.

Solutio. Quare dicamus Ignem gigni lumine & motu, vt inſtrumentis Cœli, facultate, & virtute includentis Elementa, & eorum Qualitates, & præſertim calorem, & fieri tunc non per ſe primò, ſed ſecundariò, & per conſecutionem, & ita non fieri à ſimili ſpecie, ſed facultate, & uirtute.

Alia dubitatio. Sed ex hoc maior emergit dubitatio, nam dictum eſt vnius rei vnicum eſſe modum generationis. Inſuper ait Ariſtoteles genita ex putri, quæ per Cœli calorem producuntur, & genita ex ſemine, non eſſe eiuſdem ſpeciei; quare ſimiliter Ignis genitus ab Igne, non, erit eiuſdem ſpeciei cum genito a Cœlo. Augetur dubitatio, quia Ariſtoteles in libro de ſenſu & Senſili inquit, quòd ignis non agit, ut ignis, ſed vt calidus, quare ignis non cum ſui reduplicatione, & per ſe primò generabit ignẽ.

Solutio. Reſpondens dico, vnius rei per ſe primò vnicum eſſe modum generationis, at non per ſe primò poteſt eſſe varius: & dum additur genita vario modo diſtingui ſpecie, dico id eſſe verum ſolùm de viuentibus, quibus propriè competit generatio per Animã nutrientem, non autem de inanimis propinquioribus cauſis communibus. Sententia prolata in libro de Senſu & ſenſili alibi a me explicata eſt, nunc breuibus dico, ignem cõſiderari dupliciter, & ut caliefacientem proximeque operantem, & ita ignis agit, ut calidus, non ut ignis, nam etiã ſi non eſſet ignis, & eſſet calidus, calefaceret, ſecundò conſideratur, ut generans ignem & dirigens ad eius generationem, & hoc facit, ut ignis: Ariſtoteles in libro de Senſu, & ſenſili conſiderauit ignem prima conſideratione.

De ſecundis qualitatibus. Dubitatio remanet de ſecundis qualitatibus, quomodo a ſimili fiant. De quibus dico, nõ fieri a ſimili ſpecie, ſed facultate & virtute, nam prodeunt ex actione & Temperamẽto primarum qualitatũm, ideò rectè Auerros ſeptimo Metaphyſicæ, trigeſimoſecundo, ait, Qualitatum alias gigni a ſimili, alias ſequi mixtionẽ primarum qualitatũ; a ſimili fiunt qualitates primæ, aliæ autem ſequuntur mixtionem illarũ, & ob id ſapores, colores, & odores ſunt inditia Temperamentorum, adeò ut ſecundæ qualitates careant cauſa, a qua per ſe primò ſecundum formam producantur, ſed ſolùm dicũtur fieri a ſimili facultate & uirtute, ſed quia Ariſtoteles in quarto Meteorum de generatione ait,

Cur perfectum dicitur quod valet generare? Tunc vnumquodque eſſe perfectum, dum valet ſimile generare: breuibus, quomodo id intelligi debeat, & verum ſit, explicare tenemur. Dico generationem Naturæ mirum in modum eſſe affinem, & cum ea complicatam. Natura quærit eſſe rerum, quod per generationem conſequitur, ideò iure optimo perfectio rerum ſecundum naturam in eo eſt poſita, ut ualeat generare. Ex confirmatur, quia fœcunditas

ſequitur

ſequitur ipſum bonum; fœcunditatem verò ſequitur generatio,ideò dum aliquid valet generare eſt fœcundum; ſi fœcundum, etiam eſt bonum. Prætereà, generatio ſequitur ſemen,ſemen ſequitur maturationem,maturatio eſt perfectio, ideò valens generare perfectum eſt; Deus,cum ſit ipſum bonum & ſumma perfectio, etiam eſt ipſamet fœcunditas,valens eminentiſſimè generare. Hæc ſententia vera eſt nedum de perfectione corporis, ſed etiam de ea animi,& vt datur proles corporis,ita datur proles animi longè eminentior ea corporis,vt docet Plato in Conuiuio. Hoc indicauit Ariſtoteles in procemio Metaphyſicæ,inquiens ſignum ſcientis eſt poſſe docere,hoc eſt,tunc animus perfectione eſt præditus,& ſapiens eſt,dum alios tanquam filios ſua ſapientia formare valet,& ſapientiæ libros,quaſi animi partus edere. Hæc ſententia, quòd tunc vnumquodque ſit perfectum,dum valet generare ſimile, vera eſt de aptis generare, & præſertim de uiuentibus. Et pro lucidiore notitia ahimaduertendum, quòd cum perfectio rei in fine ſit poſita,vt finis eſt duplex,unus externus qui dicitur finis rei genitę,alter internus,qui dicitur finis generationis, ita duplex eſt perfectio, vna externa, altera interna; ſententia ea intelligi debet de perfectione interna, quæ eſt forma,& finis generationis. Inſuper, hæc interna perfectio, quæ finis eſt generationis adhuc eſt duplex, vel generationis abſolutè,uel generationis perfectæ, dum adeſt forma dicitur complera generatio rei pro eſſe abſoluto, ar non pro eſſe perfecto, nam pro eſſe perfecto requiritur perfecta moles, perfectaque maturatio corporis, ut ualeat ſimile generare, hinc accretio dicitur motus ex imperfecta ad perfectam magnitudinem. Ea itaque ſententia intelligi debet de aptis generare,adeptis finem non externum,ſed internum,non pro eſſe abſoluto ſequente formam, ſed pro eſſe perfecto. At cum animus longè ſit præſtantior corpore, nitamur nos pro facultate reddi fœcundi animo,cuius rectè formati filij ſunt dulces nobis,vtiles Mundo,& Deo grati,qui inuito tempore nos poſt obitum ab obitu ſeruant incolumes. Deo Laus.

Proles animorum.

De quo ſententia ſit vera.

F I N I S.

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

DE PVTREDINE LIBER VNVS.

De putredine agendum proponitur, & referuntur verba Ariſtotelis. Cap. I.

CONSIDERATIONI de ortu Mixtorum, iure optimo ſuccedit conſideratio Putredinis, quæ ei oppoſita eſt: prius tamen de generatione fuit agendum, quia eſt præſtantior, optatur a Natura, & eſt tanquam habitus; putredo verò tanquam priuatio. De putredine autem vnà cum Ariſt. loquuturus, primò referam verba Philoſophi, eorumque ſententiam breuiſſimè explicabo, mox ad pertinentibus ad eam digrediar, & dubia varia proponam & diluam. Philoſophus in 4. Meteorum de Putredine hæc

Cont. Ariſtot. profert. Generationi ſimplici contrarium maximè commune Putredo eſt, omnis.n. ſecundum Naturam interitus ad hanc via eſt, vt ſenectus & ariditas, hic.n. finis eſt aliorum omnium Putredo, niſi aliquid vi interierit eorum, quæ natura conſtant: fieri enim poteſt vt & caro, & os, & quiduis aliud comburatur, quorũ finis, ipſius ſecundum naturã interitus, putredo eſt, propterea humida primò, mox ſicca penitùs redduntur, quæ putreſcunt, ex his.n. orta ſunt, & humore ſiccita

Interitus. terminata eſt opera efficientium Qualitatum. Interitus autem fit, quando dominatur ei quod terminat id, quod terminatur ob id, quod ambit. At vero propriè dicitur putredo in ijs, quæ ex parte intereunt, cum receſſerint a natura. Idcirco putreſcunt cętera omnia, Igne excepto; nam & Terra, & Aqua, & Aer putreſcit; hæc namque omnia materia ſunt Ignis.

Putredo quid? Putredo autem eſt interitus eius, qui in vnoquoque humido proprius eſt, & naturalis calor, ab alieno calore: hic autem eſt ambiẽtis, quare quoniam ob inopiã patitur calidi, quod autem indiget hac facultate frigidum eſt omne, ambo erunt cauſæ, & putredo erit communis affectio, tum proprij frigoris, tum alieni caloris.

Explicatio ſententiæ Ariſt. Hæc ea ſunt, quæ de putredine profert Philoſophus, cuius ſententia in quattuor capita redigitur.

Primum quod habemus. Nam primò affirmat & oſtendit generationi mixtorum opponi putredinem, & id facit primò, vt conſtet ſermoni de generatione iure optimo ſuccedere ſermonem de putredine: inſuper, ut indicet per naturam comparationem debere refulgere, oppoſitorum enim eadẽ eſt diſciplina, & oppoſita iuxta ſe poſita magis refulgent, cum eorum oppoſitæ ſint conditiones.

Alterum. Secundò putredinem diſtinguit in duo genera; in oppoſitam propriæ generationi mixtorum, & in peculiarem quandam aliam putredinem, quæ eſt putredo in parte, & receſſus a propria natura, competens Elementis omnibus, præterquam Igni.

Tertium. Tertiò patefa-

quid

quid ſit Putredo tradens definitionem eius, quæ eſt, Putredo eſt interitus eius qui in vnoquoque humido proprius eſt, & naturalis calor, ab alieno calore. Quartò pro approbanda Putredinis definitione manifeſtat competientia his, quæ putreſcunt, reſpõdere definitioni: & vice verſa per traditam definitionem ea omnia ſeruari, & eorum rationẽ aſſignari poſſe, quod eſt munus rectè traditæ definitionis, nam per opera & affectiones ducimur in notitiam definitionis tanquam cauſæ, mox per ſumpta in definitione aſſignatur cauſa eorum, vt accidit in regreſſu; ea autem ſeptẽ ſunt, quę ſuo loco diſtinctè explicabuntur, ut autem attinentia ad putredinem exactè reſulgeant, ſingula hæc quattuor capita exquiſitè ſunt conſideranda. *Quartum.*

Generationi opponi Putredinem. *Cap. II.*

PRoponitur primò a Philoſopho concluſio hæc, Generationi ſimplici mixtorum ſimilium partium, contrarium maximè commune eſt putredo. Hanc oſtendit duplici ratione. Prima eſt, Id quod eſt vltimum cuiuſlibet mixti geniti, hoc iudicari debet communiſſimum, & maximè contrarium principio, ſiue generationi eius: Putredo eſt vltimum cuiuſlibet mixti geniti: quare eſt contrarium communiſſimum generationi eius. Maior patet ex quinto Phyſicorum, ortui enim ſemper opponitur interitus eiuſdem. Minor oſtenditur a Philoſopho, experientia ſumpta ex curſu naturæ mixtorum, nam omnis naturalis interitus viuentium eſt uia in putredinem, ut ſenectus animalium, & ariditas plantarum: dicitur hoc de naturali interitu, quia poſſunt carnes, oſſa, & ſimilia mixta comburi, & non ſecundum naturam interire, & tunc finis non eſt putredo, nec verè oppoſitus ortui naturali. Hac prima ratione præſertim oſtenditur, putredinem eſſe contrarium communiſſimum. Affertur deinde ſecunda ratio, qua præſertim oſtenditur putredinem ortui mixtorum opponi, & ita formatur, Quæcunque oppoſito ordine efficiuntur, ſunt inuicem oppoſita; Generatio mixtorum, & putredo efficiuntur ordine oppoſito: igitur inuicem opponuntur. Maior eſt conſpicua, quia ordo oppoſitus ad oppoſita ducit, & oppoſitas mutationes conſtituit. Minor oſtenditur, nam per generationem, dominante calore, ſiccitas humore terminatur; per putredinem contra, calor proprius vincitur, & humidum non ſuperatum a calore proprio nõ terminat ſiccum, ſed fluit, & ob id ea, quæ putreſcunt, primò redduntur mollia, mox humore euaneſcente & conſumpto, remanent arida, adeò vt demùm in puluerẽ redigantur. Hæc ſunt, quæ in prima parte a Philoſopho proferuntur, quę profectò dubitatione nõ carent: ideò vt veritas clarior refulgeat, dubia quædã potiora proponã & diluam. Concluſio hæc eſt, Generationi ſimplici mixtorum contrarium maximè commune eſt Putredo, quę dubia videtur. Primò, quia Ortus & interitus non ſunt cõtraria, ſed potiùs oppoſita per contradictionem, quia verſatur inter eſſe, & nõ eſſe, vt dicitur in 5. Phyſic. vel oppoſitione ſecundum priuationem, & formam. Secundò, quia non videtur contrarium commune, cum non competat omnibus mixtis, nonnulla .n. comburuntur, non autem putreſcunt; multa etiam præſeruant a putredine, nec ſunt apta putreſcere, vt piper, zinziber, ſal, ſimiliter Metalla inquit Galenus in tertio de morbis vulgaribus non putreſcunt, cũ tamen ſint mixta. Tertiò, non videtur maximè contraria, quia ortui naturali magis opponitur interitus violentus, quàm ſecundum naturam, quia opponitur duplici ratione, vt patet. Quartò, verè oppoſita ſunt nata fieri in eodẽ; de his non ita ſe habet, generatio enim, quę definita eſt ſolũ competit mixtis perfectis, Putredo autem etiam competit Elementis omnibus, præterquàm Igni. Pro diluẽdis huiuſmodi ambiguitatibus, accipiendum primò eſt id quod dicitur ab Ariſtotele in 5. Phyſic. 57. & 58. Vt datur latio ſecundum naturam, & violenta, ita dari ortum & interitũ, cęteraſq; mutationes & ſecũdum naturã & violẽtas. Accipiẽdum

Generatio ni opponitur putredo.

Ratio 1.

Ratio 2.

Concluſio.

Dubium.

ſecundò, oppoſitiones mutationum, & motuum ex varijs accipi poſſe, nam quamuis vni vno modo conſiderato, vnoque oppoſitionis genere, vnum ſolum ſit oppoſitum; tamẽ cõſiderato modo vario, & diſtincto genere oppoſitionis, varia opponi poſſunt, adeò vt in generatione nouem poſſint oppoſitiones excogitari.

Nouẽ oppoſitiones generationis.

Prima inter generabile, & non generabile, quæ eſt oppoſitio ſecundum contradictionem; Secunda inter generari & non generari, quaſi inter motũ & quietem, & eſt oppoſitio ſecundũ formam & priuationem; Tertia inter generationem vnius contrarij & generationẽ alterius; Quarta inter Ortum & interitum eiuſdem, ſecundũ naturam; Quinta inter Ortum violentum & interitum violentum eiuſdem; Sexta inter Ortum ſecundum naturam, & interitum violentum; Septima inter Ortum violentum & interitum ſecundũ naturã; Octaua inter Ortum violentum, & Ortum ſecũ naturam; Nona inter interitum ſecundum naturam & interitum violentum.

Duæ principales.

Harum oppoſitionũ duæ ſunt principaliores: ea quæ eſt inter generationem ſecundum naturam, & interitum ſecundũ naturam; altera quę verſatur inter generationem ſecundum naturam & interitũ præter naturam, quę ad rem noſtram faciunt. De quibus dico ſecundã eſſe oppoſitionem inter plura, cum ſit inter modos, & terminos: Alterã vero eſſe magis propriè ſumptã contrarietatem, magisque à Phyſico conſiderandam; Phyſicus enim præſertim tenetur conſiderare mutationes ſecundum naturam, & præſertim quia huiuſmodi generatio, & interitus fiunt ordine oppoſito, vt patefecit Philoſophus. His aſſumptis, cum quæratur cõmune contrarium generationis Mixtorum, ait Pomponatius q. 16. quarti Meteorũ, commune contrarium generationi Mixtorum eſse deprauationem proportionis Qualitatum primarum:

Pomponatius.

Euerſio.

Quę ſententia approbanda non eſt, quoniam recta conſtitutio & deprauatio primarum Qualitatum ad alterationem pertinent, nõ ad Ortum Mixti, qui ab Ariſtotele dicitur ſimplex generatio, & ad interitum, qui dicitur putredo; hę namque ſunt mutationes ſecundum ſubſtantiam, & non ſunt mutationes primarum Qualitatum, ſed factæ ab eis: hinc Ariſtoteles definiens ſimplicem generationem, dixit eſse mutationem à primis Qualitatibus factam, non ait primarum Qualitatum.

Propria ſolutio.

Dicamus itaque generationi Mixtorum, quę eſt ſecundum naturã, contrarium cõmuniſſimum ad rem faciens eſse interitum ſecundum naturã, qui putredo dicitur. Hic namque eſt aptus competere omni Mixto, ſecũ curſum naturæ & fit modo & ordine oppoſito modo generationis, qui propriè à Phyſico eſt conſiderãdus. At inſtabatur primò: quia Ortus & interitus potius opponuntur ſecundum contradictionem.

Soluitur prima inſtantia.

Reſpondeo, hoc in loco vſurpari cõtrarium latè, pro quauis oppoſitione: addo inſuper, ſeruari cõtrarietatem in ordine & modo generationis, & interitus, vt pendent ex Qualitatib. ad quas pertinet propria contrarietas.

Solutio ſecunda.

Secunda dubitatio ſoluitur, quia combuſtio eſt interitus præter naturam, & Mixta omnia dum conſiderantur vt Mixta, quorum humor à proprio calore terminetur, apta ſunt putreſcere, quamuis nonnulla faciliùs, alia difficiliùs, nonnulla manifeſtiùs, alia latentiùs; & quis accidere poſſit vt ob aliquod connexum non putreſcant, nempè ob calorẽ & ſiccitatem propriam, vel ob congelationem, ſal autem Mixtum eſt imperfectum. Tertia inſtantia ſoluta eſt per iam dicta. Inſtabatur quartò: quia Putredo pluribus competit quamuis Mixtis.

Solutio 3.

Cõbuſtio, & putredo.

Solutio ex dicendis latè patebit, nunc autem dico vt impuris elemẽtis competit generatio quædam, ita poteſt competere putredo in parte. Demum animaduertendum, quod cum Mixta nedum putredine, verùm etiam combuſtione interire valeãt, combuſtio, & putredo habent aliquid commune, & aliquid per quod diſtinguantur; Commune vtrisque eſt, quia ſunt interitus, fiunt à calore externo, & Mixtum in puluerem redigunt: Differunt verò, quia putredo magna ex parte fit à calore humido, combuſtio a ſicco: ea eſt ſecundum curſum naturæ, hæc violenta, & ſecundum accidens; ea fit ordine oppoſito ordine generationis, non autem hæc.

An vera ſit ea ſententia Ariſtotelis, omnis naturalis interitus in putredinem via eſt. Cap. III.

PHiloſophus vt oſtenderet Putredinem eſſe contrarium commune
Ortus mixtorum, dixit: Omnis enim naturalis interitus, in putre-
dinem uia eſt, vt ſenectus, & ariditas, hic enim finis aliorum om- *Dubia;*
nium Putredo: Hæc ſententia ob tria præſertim eſt dubia; Primò,
quia interitus dicitur ſecundum naturam, cum tamen ſit naturæ
aduerſus & deſtructio formæ, quæ Natura eſt: Secundò, quia inte-
ritus non uidetur debere dici uia in putredinem, nam putredo eſt ipſemet interitus,
idem aut non eſt uia & terminus ad quem. Tertiò, quia Ariſtoteles in ſecundo Phyſi.
23. damnat Euripidem Poetam dicentem mortem eſſe finem, in quem errorem mo-
dò Ariſtoteles labitur, cum dicat putredinem eſſe finem. Et ſi quis defendens Ariſto-
telem dicat eſſe finem per Metaphoram, lõgè magis poterit defendi Poeta, ad quem
maxime pertinent Metaphoræ. Vt diſtinctius propoſitas difficultates diluam, expli *Perpendũtur primo*
cabo primò verba & ſententiam Philoſophi. Generatio, vt ad inſtitutum pertinet, *uerba.*
eſt triplex, prima ſimplicium corporum, ſecunda mixtorum conſimilium, tertia ui-
uentium; Similiter triplex eſt interitus, nimirum ſimplicium, qui abſolutè dicitur in- *Triplex ortus, & triplex in teritus.*
teritus, mixtorum, qui dicitur putredo, viuentium qui dicitur Mors, & quoniam ge-
neratio eſt quædam compoſitio, interitus uerò quædam reſolutio; compoſitio & re-
ſolutio oppoſito ordine progrediuntur; ideò ubi deſinit generatio, initium recipit
interitus, nam generatio ſimplicium antecedit generationi mixtorum, hæc autem ge
nerationi uiuentium de interitu quia eſt reſolutio, ſe habet econtrario, interitus vi-
uentis antecedit interitui mixti, adeò ut interitus Leonis gr. exempli ſit uia ad inte-
ritum carnium, & oſſium eius, qui dicitur putredo, & hoc denotauit Ariſtoteles, in-
quiens, Senium, denotando interitum animalium, & Ariditatem, denotando interi-
tum Plantarum, eſſe uiam in putredinem, hoc eſt, in interitum partium conſimilium.
Inſuper etiam loquendo de interitu mixti qui eſt putredo, poſſumus dicere quòd ſit
via in putredinem, quoniam interitus mixti duo includit, nempè uiã quæ eſt præcur-
rens deprauatio, & terminum de quo præſertim dicitur nomen putredinis, ſic omnis
mixti interitus, ſumptus pro præcurrente deprauatione, eſt via in Putredinem, quæ
terminus eſt, & hac conſideratione dixit Philoſophus, fieri enim poteſt ut caro, & os
& quiduis aliud comburatur, quorum finis ipſius Naturalis interitus putredo eſt; ex
hac explicatione refulget ſolutio ſecundæ difficultatis. Pro ſolutione tertię, quæ erat,
Ariſtotelem errare & ſecum pugnare, nuncupando putredinem & interitum finem,
dicendum cum Ariſtotele in quinto Metaphyſicæ 21. Finem eſse duplicem. Vel pro
priè ſumptum, cuius conditiones duæ ſunt, prima, ut ſit vltimum, ſecunda, vt ſit opti
mum; quod explicatur dicendo, cuius gratia ſunt cętera: Alterum dictum per Meta-
phoram de omni vltimo, quamuis non ſit optimum: Mors dicitur finis per Metapho
ram, ut inquit Philoſophus in co. 21. cont. & ſimiliter hoc in loco putredinem vt vl-
timam dicit finem. Poeta, quem carpit Philoſophus in ſecundo Phyſi. er-
rauit & defendi non poteſt, quia dixit mortem eſſe finem cuius
gratia nati ſumus, addendo, cuius gratia nati ſumus
errauit, hæc .n. eſt deſcriptio propriè
ſumpti finis, quę morti non com-
petit, ſupereſt diluenda pri-
ma dubitatio, quæ
obſcurior
eſt.

An interitus dici poſsit ſecundum Naturam?
Cap. IIII.

Ariſt. pugnātia profert.

OCcurrebat conſiderandum, an rectè Philoſophus interitum nuncupauerit ſecundum Naturam: qua de re loquens, agā primò uniuerſe de omni interitu, mox ſermonē conuertam ad Putredinem. Non leuis eſt dubitatio, an interitus rectè dicatur ſecundū naturā? nā Ariſt. ſecum pugnare uidetur, nonnunquam .n. illum appellat ſecundum Naturam, vt hoc in loco, & in quinto Phyſic. 57. Prætereà, in lib. de Morte & uita, necnon de longitud. & breuitate vitæ mortē diuidit in naturalem, & præter naturam; In ſecundo etiam de Ortu, & interitu 56. ait æquale eſſe tempus Ortus, & interitus, qui ſecundum Naturā; Idipſum comprobatur ratione, nam fieri a natura nil aliud eſt niſi fieri per principia, quæ naturæ ſint, vel inſtrumenta naturæ, & operentur ſecundū naturam; interitus autem pendet ex huiuſmodi principijs ut conſpicuū eſt, nam ab eodē fit interitus, à quo fit ortus, cum vnius generatio ſit alterius interitus; fieri autē ſecundum naturam eſt fieri ordine, & legibus naturę, quod interitui cōpetit, ideò iure Ariſt. illum frequenter appellat, & à natura, & ſecundū Naturā, & obitum diſtinguit in ſecundū naturam, & contra naturam. Ex aduerſo perperam videtur interitus dici ſecundum naturā, cum ſit euerſio formæ, quæ natura eſt. Hinc Ariſt. in ſecundo de Cœlo, 37. ait, Remiſſionē uniuſcuiuſque ob impotentiam autem eſſe præter Naturam, cum omnes impotentiæ, quæ animalibus competūt, ſint preter naturam, vt ſenectus, diminutio, &c. idipſum cōfirmat in cont. 38. inquiēs, Impotentiam preter naturam eſſe. Et confirmatur ratione, nam omne malum eſt præter naturam, cum enim natura pendeat & dirigatur a bono, id ſolum optat quod bonum eſt, bonum eſt eſſe, interitus ducens ad non eſſe, malum eſt; quare eſt præter naturam, & priuatio quæ eſt interitus dicitur in primo Phyſic. machinari maleficium. Præterea, generatio eſt ſecundum naturam, igitur non interitus; aſſumptum conceditur, deducitur conſequutio per Ariſtotelem in ſecundo de Ortu, & interitu, 56. dicentem, ex eodem per ſe non prodire oppoſita, quod etiam de agente per naturam enunciauit Philoſophus in 8. Phyſ. cont. 8. Cū itaque a natura per ſe naturalia fiant; ex accidenti, non dicitur ſecundum naturam. Hinc Dionyſius in lib. de diuinis nominibus enunciauit malum carere fine, natura, & efficiente, cum a nullo optetur, & ſit receſsus ab Ente. Demùm hoc confirmatur, quia nec ortus, nec interitus uidentur poſse dici a natura & ſecundum naturam, conſiderādo definitionem uiolenti traditam in principio tertij Nicomachiorum, quæ eſt, Violentum eſse id cuius principium eſt extra nō conferēte uim eo quod agit, vel patitur. Hæc definitio competit ortui, & interitui, quare uiolentia ſiunt non ſecundum naturam, quod competat, patet, generatio enim fit a principio externo, quia nil ſe generat ex ſecūdo de anima, & patiens non cōfert vim, hoc eſt, non eſt ad id procliue, ſed pro facultate obſiſtit, cū ſit contrarium, uitans pro facultate ſui interitum, & expetens ſui cōſeruationem; quare nedum interitus uerùm nec generatio uidetur poſse dici ſecundum naturam, cum omnis generatio coniunctum habeat interitum patiētis, Res itaque eſt ſatis dubia & a uiris doctis tot, & tam varia dicuntur, vt per ea reddatur obſcurior, nā quinque principales ſunt opiniones.

Ex aduerſo.

Dionyſius.

Ortus omnis uidetur uiolentus.

Opiniones quinque. Prima.

Nonnulli aiunt interitum referri poſse ad duplicem naturam, & formam, uel ad repellendam, & dicitur præter naturam, uel ad educendam, & dicitur ſecundum naturam. Quę opinio dubia eſt, quia dum noſcere uolumus, an aliqua tranſmutatio ſit Phyſica vel violenta, non terminos tranſmutationis conſiderare debemus, ſed modum adeptionis eorum per principia agentia & patientia, vt patefecit Philoſophus definiens violentum, nam ſi terminos conſideraremus non poſset diuidi interitus in naturalē, & violentum, omnis enim interitus eſset ſecundum naturā futurę, & preter naturam

præſentis

præſentis formæ. Præterea ſi futuram formam inſpicimus, tranſmutatio non erit interitus, ſed generatio, cum forma ſit terminus generationis. Propterea inquiunt alij, cũ quibus conſentit Clariſſimus Boccaſ. interitum ad duo poſſe referri ad materiam, & formam deſtruendam; ſi referatur ad materiã, erit ſecũdum naturã, quia ſui natura & conditione formam appetit; ſi autem referatur ad formam, quę deſtruitur, cum ea deſtruatur, erit cõtra naturã. Hęc opinio eatenus eſt pręferẽda priori, quatenus loquẽdo de interitu, nõ refert trãſmutationẽ ad formã introducendã per quã eſt generatio, ſed ad abijciendam; abſolutè tamen non videtur approbanda, tum quia, vt dixi, non ſunt inſpiciendi termini trãſmutationis, ſed modi inducendi eos, tum inſuper, quia ſi materiam cõſideramus, ea per ſe ſolùm appetit bonum, vt dicitur in primo Phyſicorum 81. non priuationem & malum, tum demùm, quia materia, vt dicitur in quinto Metaphyſicę, dicitur natura, quatenus recipit formam, quę Natura eſt, quare exuere formam, eamque abijcere, eſt ei præter naturam. Ideò tertiò inquiunt alij, interitum dici poſſe ſecundum Naturam cùm ex parte efficiẽtis, tùm ex parte materię, ex parte efficientis, quia optans finem dicitur optare requiſita pro fine, & quia agẽs per ſe agit in contrarium ex parte materiæ, quia ut voluntatis officiũ eſt liberè velle & nolle, ita conditio materię eſt referri ad eſſe & non eſſe. Quam opinionem approbandã nõ puto. Primò, quia dum indicare volumus, an tranſmutatio ex parte efficientis ſit Phyſica, vel ne? conſiderare cum Ariſtotele tenemur, an principium illud ſit internum, vel externum? quod per auctores huius opinionis non ſeruatur. Loquendo autem de patiente, tenemur conſiderare, an ad id ſui natura ſit procliue? quod etiam non ſeruatur vt patet. Pręterea, Materia ſolam formam, & bonum optat, non priuationem. Inſuper quamuis agens per ſe agat in contrarium, non tamen per ſe optat interitum eius, ſed ſui conſeruationem, & propagationem. Præterea, ſi ea ſententia eſſet vera, tunc combuſtio carnium, & ligni eſſent naturales, cum adſint conditiones relatæ, cujus oppoſitũ hoc in loco dicitur a Philoſ. Demũ, materia non ſe habet vt volũtas; nã voluntas per ſe malum renuit, materia autẽ non ex ſe renuit formam antecedentem, tanquam malum, ſed coacta ab agente, ex ſe namque nititur pro facultate eam ſeruare. Ideò quartò inquiunt alij, interitum eſſe ſecundum naturam, quia eſt via in priuationem, quæ in ſecundo Phyſi. 15. dicitur modo aliquo forma, & Natura, vt etiam Generatio ab Ariſt. dicebatur Natura, quia eſt via in formam & Naturam. At qui hoc dicunt conſpicuè allucinantur: nam ſi id conſideraremus, interitus deberet dici natura in recto, ut de generatione inquit Philoſophus, non autem ſecundum naturam. Inſuper ut dixi pro diſtinguenda mutatione Phyſica a violenta, non termini ſunt conſiderandi, quia per hos non diſtinguuntur, ſed modi quibus agentia, & patientia eos attingunt. Inſuper, tunc non ſeruaretur diſtinctio obitus, in uiolentum, & ſecundum naturam, ſed omnis eſſet ſecundum naturam, cum omnis ſit via in priuationem, quæ eſt forma quædam. Similiter omnis generatio eſſet ſecundum naturam. Propterea eſt opinio quinta Simplicij, & Philoponi, qui exponentes quartum context. ſecundi Phyſicorum, aiunt à natura eſſe latius, quàm ſecundum naturam: & interitum, priuationes, deprauationes, & monſtra eſſe quidem a natura, at non ſecũdum naturam, ut errata artificum dicuntur fieri ab Artifice, at non ſecundum Artem. Hæc opinio etiam approbanda non videtur. Primò, quia aduerſatur Ariſtoteli, qui in ſecundo Phyſicorum cont. quinto, inter eſſe a natura, & ſecundum naturam diſcrimen nõ ponit. Inſuper aduerſatur rationi, quoniam omne quod per ſe eſt a natura, vel ab Arte, etiam eſt ſecũdum naturam, vel ſecundum Artem, & ſi quid fiat a natura præter leges eius, vel ab Artifice præter leges Artis, dicitur ab eis fieri ex accidenti, non per ſe; nos autem ea tenemur conſiderare, quæ fiunt per ſe. Inſuper Ariſtoteles, vt ſub initio cap. dixi, frequenter interitum appellat nedum a natura, verùm etiam ſecundum naturam, & confirmatur: quia deſcendens ex principijs ſecundum naturam operantibus, ſeruatis naturę legibus, ſecundum naturam dicitur fieri; huiuſmodi

Secunda opinio.

Opinio 3.

Euerſio.

Quarta opinio.

Euerſio.

Opinio 5.

Euerſio.

Opinio ſexta. Philoponus.

modi eſt interitus in fine æui ſingulorum. Propterea Philoponus anceps ſextam quandam protulit ſententiam, inquiens interitum eſſe ſecundum naturam communem vniuerſi, contra naturam verò proprium rei quæ interit, vt dum manus enſi ſe obijcit excipiens vulnus pro ſalute totius corporis. Quæ ſententia etiam approbanda non videtur. Quia non ſeruat regulas Ariſtotelis, qui pro diſtinguenda mutatione Phyſica à violenta, iubet inſpicienda eſſe principia proxima efficientia, & patientia,

Expoſit.

necnon modum, non autem diſtinctionem naturæ. Præterea, dum Ariſtoteles in quinto Phyſicorum 57. Hoc in loco, & alibi interitum appellat ſecundum naturam, non naturam communem, ſed propriam conſiderat, nec natura communis expetit interitum niſi ex accidenti. Et confirmatur: quia interitus dictus ſecundum naturam fit ſeruatis propriæ naturæ legibus, ſeruatoq; naturæ ordine, in fine periodi vitæ, quæ omnia indicant fieri ſecundum naturam propriam. Demùm, per relatas opiniones non remouetur cõtrouerſia apparens in Ariſtotele, qui nonnumquam omnem interitum, & imbecillitatem, ait eſſe præter naturam, nonnumquam verò interitum diuidit in præter naturam, & ſecundum Naturam,

Quomodo interitus ſit ſecundum naturam, Opinio propria.
Cap. V.

Prima diſtinctio.

CVm relatæ opiniones ſatis dubiæ apparuerint, pro lucida & diſtincta reſolutione propoſitæ difficultatis, duplici diſtinctione vtendum puto. Prima eſt, interitum dupliciter poſſe conſiderari, vel ſecundum comparationem cum ortu, vel facta comparatione inter interitus ad inuicem: dum interitus comparatur cum ortu, dicitur præter naturam, quia ortus ex ſe optatur a natura, interitus autem ſolùm per conſecutionem, & ex accidenti. At comparatis interitibus ad inuicem, quoniam quidam fiunt ſecundum naturæ curſum, alij nequaquam, iure nonnulli præter, alij ſecundum naturam ab Ariſtotele dicuntur.

Secũda diſtinctio.

Altera diſtinctio eſt, interitum ad duo poſſe referri, vel ad inſtitutum naturæ, vel ad modum & principia, ex quibus pẽdet: ſi referatur ad inſtitutum naturæ, omnis interitus, ſeniũ, & imbecillitas dicũtur eſſe præter naturã, cũ a natura non per ſe optentur: at ſi referatur ad modum, & principia, ſic datur interitus hominis præter naturam, dũ gladio, uel laqueo perit, & ſecundum naturam, dum perit in fine periodi ſuę uitę per interna principia ſecundum naturam operantia: & huiuſmodi interitus ſecundũ naturam, & diſtinctio à violento maximè patet in viuente, quia periodus conſeruationis eius magis eſt definitus, & magis in finem tendit per conſumptionem ex interno pẽdentem, cum conſtet ex partibus contrarijs, ſecundo loco in mixtis, quæ ſaltem conſtant ex Elementis, tertiò in Elementis, ut dum hyberno tẽpore frequentiores ſunt. Pluuiæ, dicimus gigni ſecundum naturam, at non ſi ita gigneretur tempore æſtiuo, ſic ſoluitur cõtrouerſia in Ariſtotele, & manifeſtatur, quomodo interitus eſſe poſſit ſecundum naturam:

Exemplũ Ariſt.

utitur Philoſophus in quinto Phyſi. exemplo accommodatiſſimo ſũpto ex febrientibus, quorũ nonnulli liberantur a febre die Critico, ſiue iudiciario, qui ſecundum naturam, & propriam humorũ conditionem liberari dicuntur, alij die non Critico, hoc eſt, non ſecundum propriæ naturę curſum. Et quemadmodum interitus, ita & generatio diuiditur in ſecũdum naturam, & præter naturam, dum una generatio cum alia comparatur, ut docet Ariſt. in quinto Phyſic. 57. huiuſmodi ſunt partus octimeſtres, ingenia præcocia, accretiones extra curſum communem naturæ, hæc namque, & ſimilia, rationẽ modi dicuntur non fato, & præter naturam fieri.

De putredine quomodo ſecũdum naturam.

Sed cum vniuerſè de interitu verba fecerim diſtinctius aliquid de Putredine dicendum ſupereſt. Nam dubium eſt, quomodo putredo dici poſſit ſecundum naturam, cum fiat ab externo calore non conferente uim, eo quod agit, vel patitur?

M. Alb.

Magnus Albertus inquit

putre-

putredinem dici poſſe ſecundũ naturam, quia calor internus cooperatur cum exter-
no pro humidi conſumptione, nam inquit calorem mixti putreſcentis cõſiderari poſ
ſe, & vt calor mixti illius eſt, ac ita illud ſeruat, & tanquam igneus, & ita diſſoluit, ob
defectum principiorum conſeruantium. Vgo Bentius vir doctiſſimus in tertio Artis *Vgo Bentius.*
Medendi, inquit putredinem eſſe violentam ex parte Principij, quia fit ab externo ca
lore: at mox quia ille calor conſideratur in facto eſſe in re putreſcente, ideò dicitur ab
interno fieri, & ſecundum naturam; cõbuſtio autem ſemper eſt à calore externo dum
fit, ideo violenta dicitur. Hæ ſolutiones non auferunt omnem difficultatem, nam tale *Euerſio.*
debet iudicari definitum, qualis eſt definitio: in definitione dicitur putredinem fieri
à calore externo; quare calor, qui putredinis eſt cauſa, iudicandus eſt vt externus, &
putredo iudicanda eſt mutatio ab externo facta, internus autem non poteſt adiumen
tum præbere, quia eſt ille, qui corrumpitur, & nil per naturam adiumentum præbet
pro ſui interitu. Inſuper quamuis calor conſidereur in facto eſſe, tamen relatus ad
rem putreſcentem, ſemper dicitur externus. Sed prætermiſſis diſputationibus, pro *Sententia*
reſolutione dicendum puto, eſſe ſecundum, & præter naturam, non vniuocè dici, *propria.*
ſed ab vno; & magis propriè & abſolutè dici de generatione & actionibus principa-
libus, ſecundariò, & ſecundum quandam ſimilitudinem, & comparationem de interi-
tu: hinc idem interitus, diſtincta conſideratione, modò dicitur præter, modò ſecundũ
naturam: mos eſt Ariſtotelis definiendo ea, quę ſunt ab vno, inſpicere id quod princi
pale eſt: & in tertio Nicomachiorum definiens violentũ, & id quod ſponte eſt, pręſertim cõſiderauit humanas actiones. Hoc aſſumpto, ſoluens difficultatẽ per iam tra
ditas diſtinctiones dico, omnem putredinem comparatam cum generatione & relatã
ad principale inſtitutum naturæ, eſſe præter naturam, per inſtitutum tamen ſecunda-
rium & facta comparatione cum combuſtione, & alijs interitibus violentis, vt modo
conſideratur ab Ariſtotele poſſe dici ſecundum Naturam, quatenus fit ab agente
operante ſecundum naturam, & leges eius in fine curſus proprij æui in loco rei pu-
treſcenti congruente conſpirante interno & proprio frigore eius, vt ait Ariſtoteles.

De interitu accidentium, an poßit diuidi in ſecundum naturam & præter naturam? & ſolutiones aduerſarum rationum.

Cap. V I.

LOquuri hactenus ſumus de interitu ſubſtantiæ, ſupereſt vt aliquid di-
camus de interitu accidentiũ. De quibus breuibus tria dico, cũ acci- *Quæ acci-*
dentia ſequantur ſubſtantiã & eius ſint affectiones; ſi producũtur ea, *dentia ſe-*
quæ ſint conſentanea ſubſtantiæ recipiẽti, dicitur ſecundũ naturam; *cũdum na*
ſi oppoſita, præter naturã eius, vt Aqua feruens ſecundũ naturã refri *turã ſint.*
geratur & extinguitur in ea calor, nam ad id conſpirat; ſi verò frigida
calefiat, contra ſe habet. Addo ſecũdò, cũ accidentibus permanẽtibus cõpetat modo
aliquo propriũ æuum, dũ ea in fine ſui æui ſecundum curſum naturæ & per principia
interna pereunt, dicuntur perire ſecundũ naturam; ſi ſecùs, præter naturam, vt ſi for-
moſa puella per ægritudinem defloreſcit, id ei competit præter naturã; at ſi ſenio co-
lor mutatur, dicitur ſecundum naturam euadere deformis. Addo tertiò, dum aqua a
calore ignis calefit, & interitus proprij frigoris eſt præter naturã aquæ, tamen poteſt
dici a natura, & ſecundũ naturã, quia fit ab igne ſecundũ naturã calefaciẽte, & eſt via
ad generationem aeris, uel ignis, quę dicitur natura, & ſecundum naturam, quatenus
tendit ad formam, quę natura eſt, & ad quam materia aquę eſt procliuis, pręſertim ta
men denominatio petitur ex conditione proximi parientis. Sed pulchra ſe offert
diluenda ambiguitas, & eſt, num interitus violentus Phyſico oppoſitus ratione ali-
qua poſſit dici Phyſicus, & ex natura prodiens? Reſpondeo, Naturam eſſe ſundamẽ- *Dubitatio*
tum

tum violentiæ, & Artis, & ab vtriſque neceſſariò ſupponi: nil affert violentiam, quin per naturæ principium id faciat, ut ſi homo lapidem proijcit ſurſum, id facit per animam, quæ natura eſt; ſimiliter contra, nil ſubijcitur violentiæ, quin ſui natura ſit aptum ei ſubijci, portio Cœli non poteſt impelli deorſum, quia non eſt apta nec natura, nec violentia ſecùs ferri, ac ſe habere; ſic itaque interitus uiolentus, abſolutè & propriè eſt uiolentus, ita tamen vt ex natura pendeat, & naturam in recipiente ſupponat. His declaratis, diluendæ ſuperſunt rationes quibus oſtendebatur interitum & præſertim putredinem non poſſe dici ſecundum naturam. Prima ratio ſumebatur ex ſecundo de Cœlo 37. quo loci omnis interitus dicitur præter naturam. At iam reſponſum eſt, id eſſe uerum facta comparatione inter interitum & ortum. Addebatur ſecundò, omne malum eſſe præter naturam. Reſponſio patet ex dictis, nam eſt præter naturam ex parte primi inſtituti naturæ, non ex parte modi quo efficitur, & vt comparatur cum generatione, non cum alio interitu. Addebatur, quòd cum generatio ſit ſecundum naturam, interitus oppoſitus non poteſt eſſe talis. Reſpondeo ortum & interitum ita necti, ut ortus vnius ſit interitus alterius; agens optat ortum, interitum uerò vt requiſitum pro ortu, & ita interitus non eſt ſecundum naturam ex primo inſtituto, ſed ex ſecundario. Prętereà, ortus unius & interitus alterius non ſunt oppoſita, cum non ſint eiuſdem: ideò vt natura eſt principiũ motus, & quietis, ita valet eſſe principium interitus vnius, & ortus alterius. Oſtendebatur generationem quoque non eſſe ſecundum naturam, quia nil ſe generat. Reſpondeo, generationem uiuentium maximè eſſe ſecundum naturam, quia vis ſeminaria & formatrix eſt interna ſemini, & non ſeparato conceptui, quod eſt id quod permutatur, id autem quod permutatur eſt id quod denominatur & dicitur gigni, tanquam ſubiectum, ſumendo generationem ut fit, non pro facto eſſe.

Diluũtur aduerſæ rationes.

De Diuiſione putredinis. *Cap. VII.*

Duplex putredo.

HActenus explicata ſunt pertinentia ad primam partem capitis de Putredine, ſequitur vt aganius de attinentibus ad ſecundam, nempè ad eius diuiſionem. Philoſophus duplicē ponit Putredinem vnam abſolutam, & principalē, quam ſtatuit contrariam generationi mixtorũ, & ſolis mixtis ait cõpetere. Alteram in parte, ſumptam modo quodã eius proprio, diſtincto a præcedente, de qua inquit, At verò propriè dicitur putredo in ijs, quæ ex parte intereunt, cum receſſerint a natura, idcircò putreſcunt cętera omnia, igne excepto, nam & Terra, & Aqua & Aer putreſcunt, hæc namque omnia materia ſunt ignis, &c. Antequam Philoſophus definiat putredinem, diuidit illam, in putredinem abſolutè, & putredinem in parte, hanc ait competere ſingulis Elementis, præterquam igni, hæc cum non ſit abſolutè putredo, etiam non eſt verè contraria abſolutæ generationi mixtorum, proptereà cum Ariſtoteles veram putredinem oſtendiſſet contrariam generationi eorum, quaſi ſoluens inſtantiam, cum hæc non ſit contraria, inquit, Propriè dicitur putredo in ijs, quæ ex parte intereunt, cum dicat [illegible], non denotat, quod ſit putredo propriè ſumpta, ſed quòd ſit modus alius a priore diſtinctus, modo ſibi proprio, putredinis nomine nuncupatus, quæ cum ſit putredo in parte, non autem abſolutè, etiam abſolutè generationi mixtorum non erit oppoſita, nam ea mox [illegible] vt apud nos proprium, vſurpatur dupliciter, vel quatenus denotat principale contradiſtinctum ab adumbrato, vt dicimus proprium Aurum, vel quatenus contradiſtinguitur ab eo, quod eſt commune alijs, vt proprium homini dicitur ridere, in qua ſignificatione, hoc in loco ſumi debet indicando eſſe modum proprium a priore diſtinctum. Et nuncupatur interitus in parte, quod ad duo poteſt referri, & ad magnitudinem, & ad gradus exiſtentię, & vtrumque eſt uerum, nam aut dum dicitur

Cur in parte?

putri-

putridus, non ſecūdum omnes gradus eſt deſtructus, alioquin non diceretur aër, ſed per aliquot conſpicuos gradus à propria conſtitutione receſſit. Similiter hac putredine, numquam Elementum vniuerſum putreſcit, ſed ſolę partes nonnullæ. Ariſtoteles tamen pręſertim gradum inſpexit, non molem, quia competere parti, non remouet, quin ſit abſoluta putredo, vt patet de putredine partium carnis per apoſtemata. Addere etiam poſſumus dici putredinem in parte; quia ut abſoluta putredo opponitur abſolutæ generationi mixtorū, ita putredo in parte opponitur generationi in parte, quatenus competit Elementis impuris, & imperfectè mixtis. Hac putredine dicūtur putreſcere Elementa, non quotieſcunque quouis modo fuerint alterata, & impura, ita enim ſemper eſſent putrida, ſed dum manifeſtè a propria, & naturali conſtitutione receſſerint, quod indicauit Ariſt. inquiens, eum receſſerint a natura. Alexāder hoc explicans ait a natura, hoc eſt, à principio mouente, quod in eis calor eſt, per quē ad mixti conſtitutionem tendunt, nam putredo eius caloris eſſe dicitur. Quæ expoſitio eſt dubia, nam calor non rectè dici poteſt natura Aquæ, vel Terræ. Ideò puto Ariſtot. denotaſſe propriam ſubſtantiam, & naturam Elementorum, nam quamuis putredo dicatur interitus proprij caloris, tamen tanquam finis eſt interitus naturæ mixti, & hanc inſpexit Ariſt. loquendo de putredine in parte, quia non propriè Elementis competit calor ſecundum naturam terminans & formans, ut mixtis. Huic putredini in parte dictæ ſimilis modo quodam eſt putredo humorum parientium febres putridas, non enim tunc penitùs intereunt, ab hac putredine ſolus ignis dicitur immunis; Ita puto inducendam & explicandam ſententiam Ariſt. de putredine in parte, quæ tamen poſſet probabiliter etiam ſecùs intelligi, dicendo nomen putredinis nō primò & propriè competere & tributum eſſe illis, quæ ſecundum totum intereunt, ea enim abſolutè reſolui & interire dicuntur, ſed impoſitum fuiſſe illis, quę in parte a ſua natura receduht, & inde fuiſſe tranſlatum ad interitum mixtorum, adeò ut indicet Philoſophus ſe putredinis nomen latè vſurpaſſe nō propriè ut etiam faciet in progreſſu, loquendo de coctione, & in quinto Phyſi. de latione. Et ſecundum hanc expoſitionem ea uox denotabit propriè & principaliter, vt frequentius vſurpatur, & iure ea in parte magis propriè dici uidetur putredo, cum per eam denominentur illa quæ modo aliquo ſunt, vt aër, & aqua denominantur putrida, at ea quę omnino perierė, & minimè ſunt, denominari propriè nequeunt, ſed abſolutè dicuntur reſoluta & peremprta. Profectò vtraque expoſitio eſt probabilis, & quouis modo id exponatur, nil refert, quia lis ſolū eſt de verbis, de quo nempè primò, & magis propriè dicatur nomen Putredinis. At colligamus diſtinctiones Putredinis, Nam Putredo vel eſt abſolutè totius eſſentiæ, vt dum caro omnino putreſcit, uel ſecundum partem, ut ea Elementorum, & ſenium. Inſuper uel eſt uniuerſę molis, ut poſt obitum vniuerſa caro putreſcit, vel partis vt in vlcere viuentis. Tertio, vel conſideratur putredo in corpore inanimo vt in vino, vel in viuente. Quarto vel eſt ſecundum Naturam, vt ſenium, & ea partium viuentis in fine curſus vitę, vel violenta, vt partium defunctorum violentia; & putredo humorum viuentis laborantis febre putrida. Quę a Galeno in primò de differentijs febrium capitulo ſexto, triplex dicitur, nam vel fit ſuperata natura uiuentis, vel ea ſuperante, vel partim ſuperante, partim ſuperata.

Alexāder.

Alia expoſitio.

Diſtinctiones putredinis.

Quid ſit Putredo in parte, & cur ſolus Ignis non putreſcat? Cap. VIII.

Qua putredo i parte.

DVplex ſtatuit Philoſophus putredinis genus, vnam abſolutè, alteram in parte: quid autem ſit putredo in parte, non facilè conſtat, ſed prætermiſſa opinionum varietate, dico generationem mixti eſſe duplicem, vnam abſolutam, veluti dum gignuntur carnes & perfecta, mixta alteram inchoatam: abſolutæ generationi opponitur abſoluta putredo, generationi inchoatæ opponitur ea putredo, quæ in parte dicta eſt, quæ non eſt ſola alteratio, alioquin Elementa ſemper eſſent putrida, ſed interitus ſubſtantiæ mixti ſecundum partem, iam enim pateſeci cùm formas Elementorum, tùm eas mixtorum ſuſcipere magis & minus. Hęc putredo ſecundum partem adhuc duplex eſt, uel enim competit Elementis inchoata mixtione præditis, de qua Ariſt. dixit putreſcere Elementa omnia prệter ignem; & hęc propriè opponitur generationi mixti in parte: vel competit perfectè mixtis, dum ſecundum partem, & gradus aliquos a propria natura recedunt, vt putreſcere dicuntur humores ſenum, & gignentes febres putridas. Hæc differt ab altera, quia competit mixtis perfectis, & eſt via ad putredinē abſolutam, vt de ſenio & uetuſtate Plantarum dixit Ariſtot. Putredo ſecundum partem competens Elementis, non eſt quilibet receſſus a naturali & propria eorum conſtitutione, non enim dū aqua per medios vapores uertitur in aeream, uel quodlibet Elementum in aliud dicitur putreſcere, neque etiam dum in fodinis, & cauitatibus Terræ tranſeunt in Metalla, ſed dum humor & calor inchoatæ mixtionis eorum deprauatur, adeò ut calor humori non dominetur, & humor congruenter non terminetur, ex qua deprauatione dum aer ita putteſcit, prodeunt peſtilētię & morbi populares, & in cauitatibus Terrę frequenter aer adeò deprauatur, ut inſpiratus ſtatim necet homines, quod præſertim accidit in foueis, in quibus ſeruari ſolet frumentum, dum aer euētatione caret, & ſuffocatur calor eius. Putredo ſecundum totum non poteſt in diſpoſitionem ſecundum naturam redigi, ut nonnunquam redigi per expurgationem poteſt putredo ſecundū partem. Ex his itaque conſtat quid ſit putredo ſecundum partē, quomodo ſit duplex, & quomodo competat cùm Elementis, tùm mixtis perfectis.

Putredo in parte duplex.

Putredo ſecundum totum.

Putredo etiam ſecundū totum poteſt cōpetere modo aliquo utriſque, nam quod competat perfectè mixtis, patet, cōpetit aūt Elementis, dū partes nōnullę ita putreſcant, ut ex eis gignātur calices, muſcæ, locuſtæ, & uarij uermes, quod eis competit quatenus ob impuritatem in mixtum tranſeunt, includens facultate Elementa omnia, nec propterea uerū iudico id quod dicitur ab Olimpiodoro, ex putredine aeris qualeas, & coturnices gigni, non enim ex putri animalia adeò perfecta gigni poſſunt, niſi id referatur ad prolata ab Ariſtotele in 5. de hiſtoria animalium, cap. 5. dicente, perdices ſi aduerſę maribus ſteterint, uentusque inde afflet, ubi mares ſtant, concipere, plerumque etiam uoce marium grauueſcere, uolatu quoque ſupeto marium effici idipſum poſſe. At cū hoc dicat Philoſophus, primò de uarietate non parū dubito, multa enim hiſtoricè tāquā ab alijs audita refert Philoſophus, quæ tamen in libris de partibus, & de generatione animalium non approbat: Inſuper eo conceſſo, dico eā generationem non eſſe ex putri, ſed uel per uocem maris excitari per Phantaſiam fœminæ humores & ſpiritus in ea ad concipiendum idoneos, uel per Aerem medium ex mare deferri ſpiritus prolificos, qui recepti in fœmina ſummè parata, prolem formēt.

Olympiodori ſententia Ariſt.

At perpendamus, cur putredinis in parte ſolus ignis ſit expers? Dico primò, id ortum ducere ex calore ignis, qui cum primò Igni cōpetat, à calore alio ſuperari non poteſt, adeò ut reddatur Igni præter naturam. Addò ſecundò, id prodire ex ſiccitate Ignis: nam ille calor per putredinē interit, qui in humore ſedem habet, Ignis autem ſuo calore humorem conſumit: de Terra non ſic ſe habet, non enim dum humectatur, a frigore Terræ humor ita conſumitur,

Cur ſolus Ignis non putreſcat? Ratio 1. Ratio 2.

mitur. Tertia ratio elicitur ex conditione Ignis, qui nedum purior eſt cæteris, verùm insuper ſua conditione cętera purgat. Quarta ratio elicitur ex conditione putredinis; nam id, quod putreſcit per interitum caloris, frigidum remanet, & frigore cōſpirante putreſcit, ignis autem ſui natura calidiſſimus eſt. Quinta ratio elicitur ex conditione rei putreſcentis, id enim quod putreſcit, obtinet locum materiæ, nam eſt humidū ſicco per calorem formatum & terminatum; ignis inter Elementa præſertim formæ obtinet locum, Ariſtot. huius ſuæ ſententiæ cauſas afferens, hoc in loco pro cauſa hanc quintam retulit, in 25. part. Prob. 19. affert primam, & quartam inquiens, Cur Aqua, & Terra putreſcunt, Aer autem, & Ignis nequaquam? An quia omne, quod putreſcit, calidiſſimum fiat neceſſe eſt, igne autem nil calidius? An quia refrigerari priùs oportet, quod putredinem concepturum eſt, ignis autem calidiſſimus ſemper eſt, nil autem putreſcit cum calidum eſt, ſed refrigeretur ante oportet quàm putreſcat.

Ratio 3. *Ratio 4.* *Ratio 5.*

An verum ſit inter Elementa ignem ſolum non putreſcere? Cap. IX.

SEntentia illa ab Ariſtot. prolata, Ignem ſolum ex Elementis immunem eſſe a putredine, duplici ratione dubia eſt: primò, quia ille quoque uidetur putredini ſubijci: ſecundò, quia etiam aer a putredine uidetur immunis. Quòd ignis putredini ſit obnoxius, oſtenditur primò, quia ut Elementa cætera, ita ignis à ſua natura per remiſſionem, & impuritatem poteſt recedere atq; etiā interire. Inſuper in quinto de Hiſtoria Anim. capitu. 19. inquit Philoſophus, In his quæ iudicamus non putreſcere, gignuntur tamen animalia, & in Cypro in ærarijs fornacibus ubi Chalcites Lapis ingeſtus compluribus diebus crematur, beſtiolæ in medio igne oriuntur pennatæ paulò muſcis grandiores, quæ per ignem saliunt, & ambulant, &c. hæ beſtiolæ ex putredine ignis gigni videntur, cùm in ſolo igne viuant. Confirmatur, quia Glacies & Nix proportione igni reſpondet: at in eodem quinto de Hiſtoria Animalium legitur, in niue gigni vermes. Inſuper Ariſtot. in lib. de Morte, & uita inquit, calorem poſſe interire, & a frigore contrario per extinctionem, & a ſe, per marcedinem, & conſumptionem proprij humoris; marcedo autem eſt quædam putredo ignis. Quòd autem etiam aer a putredine ſit immunis, dicitur a Philoſopho 25. part. Probl. 19. aſſerente nec ignem, nec aerem putreſcere; & in ſecundò cap. de Longit. & breuit. uitæ legitur, ob id pinguia non putreſcere, quia plurimum includunt aeris, aer autem ad cætera Elementa eſt tanquam ignis, qui non putreſcit. Pro ſolutione dico primò, Ariſtotelem loqui de putredine ſecundum partem, quæ eſt receſſus a propria conſtitutione. Ad do ſecundò, hunc receſſum poſſe Elementis dupliciter competere, uel ſine modo putredinis, & hoc competit omnibus, vel cum modo putredinis, qui eſt cum interitu proprij caloris mixti imperfecti in humore a calore externo, quod mixtum imperfectum ſemet nomen Elementi, & huiuſmodi receſſus non competit igni, ut patuit in capitu. præcedente. Rationes aduerſæ facilè diluuntur, dicebatur primò, etiam ignem poſſe a ſua natura recedere, id concedo; at non per modum putredinis. Adducebatur, in igne gigni vermes: primò, id dubium puto; nam inquit Ariſtoteles in ſecundo de Generatione Animalium capitulo tertio, ex Igne, & Glacie nullum gigni Animal. Dico ſecundò, ſi id uerum eſt; huiuſmodi uermes non ex ignis putredine gigni, ſed ex humore aliquo ingeſtorum lapidum, qui in fornacibus comburuntur, vt etiam vermes rubei, qui dicuntur gigni in niue, non ex Glaciei, uel Niuis putredine fiunt, ſed ex aliquo corpore intra niuem

Ignem putreſcere. *An aer putreſcat.* *Diluuntur rationes aduerſa.*

putreſcente, participe proprij caloris, qui per antiperiſtaſim reddatur alienus, & præter naturam. Inſtabatur de interitu Ignis per marcedinem. Reſpondeo [illegible] quam Ariſtoteles tribuit calori, non eſſe putredinem, quam [illegible] appellat, ſed eſſe euaneſcentiam, defectionem & conſumptionem flammæ, & caloris, & errat Clariſſimus Ludouicus Boccaſ. qui eam accipit pro putredine aliqua. His accedit, quod aliud eſt loqui de ſpiritu calido, & humido, fundamento vitæ, & aliud loqui de Igne: Ariſtoteles enim de ſpiritu vitali loquitur. Inſtabatur demùm, quia etiam Aer nonnũquam dicitur a putredine immunis, & ob id Philoſophus non uidetur ſibi conſtare. Soluitur inſtantia per duo fundamenta. Primum eſt quod dicere Aerem non putreſcere, denotat difficultatem non quod penitùs id fieri nequeat, ut etiam accidit de pinguedine. Alterum eſt, quia Aer eſt duplex, vnus nobis proximus, qui facilè putreſcit, alter ſublimis proximus & ſimillimus Igni, ſe habens ad contenta tanquam Ignis, de hoc Ariſtoteles inquit, quòd non putreſcit, quod indicauit Ariſtoteles in libro de longitudine, & breuitate vitæ inquiens, Aerem non putreſcere, quia ad reliqua ſe haber tanquam Ignis, & in 25. parte Probl. 19. dixit Aerem non putreſcere, quia Ignis plurimum includit.

Definitio Putredinis. Cap. X.

Definitio putredinis. OStenſo Putredinem generationi mixtorum opponi, explicataque diſtinctione eius in abſolutam, & ſecundum partem, ſequitur ut tertio loco vnà cum Ariſtotele, de eius definitione loquar, quæ huiuſmodi eſt. Putredo eſt interitus eius, qui in unoquoque humido propius eſt, & naturalis calor, ab alieno calore, hic autem eſt ambientis, quare, quoniã ob inopiã patitur calidi; quod autẽ indiget hac facultate frigidũ eſt omne, ambę erunt cauſę, & putredo erit cõis affectio tũ proprij frigoris, tum alieni caloris. Hæc eſt definitio, quæ ab Ariſtotele traditur, & in parte explicatur quę etiam uariarum difficultatum nobis occaſiones offert, declarabo autem primò ſingulas definitionis partes, mox potiora dubia diſſoluam. Res definienda eſt putredo, quę non ſecùs ac generatio ei oppoſita, eſt affectio corporis Phyſici, modo aliquo mixti, [affectio,] quia ſubiecto competit, & apta eſt de eo oſtendi, eo definitionis genere definiri debet, quod a demonſtratione ſolo partium ordine, & diſpoſitione diſtinguitur, & præſertim ita definiri debet, dum conſideratur ut fit, & ab efficiente producitur, ueluti conſideratur putredo, quæ definitur non pro ſolo termino ad quem, ſed p via ad terminum tendente, & a principio aliquo pendente, hinc definiri debet cùm per internas, tùm per externas cauſas, ut etiam definita fuit ei oppoſita generatio. Hoc accuratè ſeruauit Ariſtoteles, qui primò formam explicans dixit, quòd eſt interitus naturalis caloris, pateſaciendo ſimul eam generationi opponi, interitus autem *Finis internus.* eſt quædam priuatio, quæ modo aliquo eſt forma, vt dicitur in ſecundo Phyſicorum 15. Inſuper cum dicatur [interitus,] ſimul manifeſtatur finis internus transmutationis, ſumptus pro termino ad quem, externus finis non eſt addendus, quia interitus, ut malum, caret fine cuius gratia, ſolùm dicere poſſumus eſſe neceſſarium pro alterius generatione, explicatur autem materia proxima, dum dicitur [in vnoquo- *Materia proxima.* que humido,] vt enim calor eſt principalis pro formando, & terminando mixto, ita humor eſt proximum, & principale quod terminatur, efficiens autem eſt calor ambientis conferente frigore proprio. At perpendamus exactiùs particulas *Dubitatio.* omnes, [putredo eſt interitus,] & iure, cum ſit contraria generationi, ſumendo contrarium latè; At dices, cum ſit contraria, debet habere idem commune genus, generatio definiebatur ab Ariſtotele, quòd ſit mutatio, cur etiam

pro

pro genere putredinis non accipitur mutatio ? Reſpondeo re vera commune genus idē eſſe, ambo enim ſunt mutationes, proximum tamen eſt diſtinctum, in definitione generationis ſumptum fuit non proximum, ſed commune genus, cum contrahentibus illud, ratio eſt, quia generatio mixti definita, caret ꝓprio nomine, & denotatur nomine communi generationis, ideò non valuit Ariſtoteles pro genere accipere generationem, ea enim fuiſſet nugatio, at interitus ei oppoſitus habet nomē proprium a communi diſtinctum, ideò accipere valuit genus proximum, & dicere [putredo eſt interitus.] Inſuper, magis propriè generatio dicitur mutatio, quàm putredo, q̄a mutatio per ſe ad formam tendit. Addit Philoſophus [proprij & naturalis caloris] cū putredo opponatur generationi, ut ea conſurgebat ex imperio caloris formantis, & terminantis humorem, ita putredo rectè dicitur interitus illius caloris, oppoſitorū enim oppoſitæ ſunt formæ, & conditiones, illæ calor in generatione, vt antecedit & permutat, eſt efficiēs, ut tēperatus remanet, eſt tāquam forma cuius putredo eſt interitus, illę duę uoces [proprij & naturalis,] ex quorūdam ſententia pro eodem vſurpātur, adeò vt una explicet alteram, alij putātes denotare uaria, varias tradunt expoſitiones. Pōponatius inquit calorem dici proprium, vt diſtinguitur ab externo, & Artificioſo, dici naturalem, tanquam ei cōgruentem pro diſtinctione ab alijs ei non cōgruentibus. Alij aiunt dici naturalem per relationem ad Qualitates, proprium uerò per relationē ad corpus, adeò vt ſit Qualitas naturalis, propria eius corporis mixti. Galenus in ſecundo de differentijs febriū, c. 9. ſatis probabilem inuit expoſitionē, inquiens, Rectè putare videtur Ariſtoteles ab aliena caliditate oriri putredinē, vocant alienam externam, non inſitam, neque natiuam in quocunque genere, &c. adeò vt Galenus propriā accipiat ut cōtradiſtinctam ab aliena caliditate, naturalem verò ut natiuam, & per naturam ei inſitam, contradiſtinctam a non natiua. Sed cæteris ſilentio obuolutis, veriorem expoſitionem hanc eſſe puto, Ariſtotelem per eas voces denotaſſe idem, ſola ratione diſtinctum, nam calor ille mixti duobus modis cōſiderari poteſt, primò vt id mixtum conſtituit, ac ita dicitur proprius eius, ſecundò, vt eſt principium operationū eius, & dicitur naturalis, natura enim principium eſt operationis & motus. Et ex hoc elicitur ratio cur Philoſophus in definitione putredinis præpoſuit proprium, in definitione verò coctionis poſtpoſuit; ratio enim eſt : quia putredo primo dicitur interitus eius ut rem putreſcentem conſtituit, coctio verò cum ſit operatio primò ex eo calore pendet, ut eſt naturalis, hoc eſt modo aliquo principium illius naturalis trāſmutationis; ſequitur Ariſtoteles [in vnoquoque humido,] ſumptis attinētibus ad formam, affert attinentia ad materiam, vt in generatione dominabatur calor, & terminos imponebat humori, ita in interitu, calor ſuccumbit & interit, qui in humore, vt in principaliore materia reperitur: mentio fit de humore non de ſiccitate ; tum quia calor propè nos ſemper cum humore aliquo iungitur, tanquam eius materia, tum quia calor proprius ad naturalem humorem refertur, ut fundamentum; tum inſuper, quia inter Qualitates patientes eſt principalior, ut calor inter agentes, ſiccum autem id contemperat, & detinet; tum demùm, quia humor eſt qui in putredine primò fluere, & labi uidetur. Ait Philoſophus [in unoquoque humido.] Inquit Ludouicus Boccaf. ita loqui, quoniam in uiuente triplex eſt humidum, unum Aereum, alterum Aqueum, quæ duo in omni mixto inueniuntur, connectentia partes eius, datur & tertium quod eſt humidum alimenti, competens ſolis viuentibus, quod etiam frequenter eſt cauſa putredinis; Vt igitur Philoſophus ea tria humida denotaret, dixit in vnoquoque humido. Quæ expoſitio non eſt approbanda, quia putredo ut ad equato ſubiecto competit omnis mixtio ſimilium partium, in quo non triplex, ſed vnicum eſt humidum, nam humor Temperamentum unicum eſt, ex Aereo, & Aqueo conſurgens ; vt etiam vnicus eſt calor. Prætereà, humor alimenti ad rem non facit, quia ſolis viuentibus competit, & non eſt ille qui terminatus eſt à proprio, & naturali calore, putredo autem dicitur interitus calo-

Solutio. *Pomponatius.* *Galenus.* *Propria expoſitio.* *L. Boccaf.*

eam definiuit Galenus dum 11. libro Methodi, cap. 8. dixit, Putredo eſt interitus totius ſubſtantiæ putreſcentis, ab aliena caliditate. Hæc dubitatio profectò non leuis eſt, & propterea viri docti varia dixerunt. Aiunt nonnulli Ariſtotelem per proprium, & naturalem calorem non denotaſſe Qualitatem de tertia ſpecie, ſed Tēperamentū, quod ſubſtantia eſt, quod clarius expreſſit Galenus inquiens, Putredinem eſſe interitum totius ſubſtantiæ putreſcentis, adeò ut definitiones ſint eędem, ſola ratione diſtinctę. Hæc fuit ſententia Eraſti viri docti, & confirmari poteſt, quia Galenus in ſecundo de differentijs febrium cap. 9. commendat ſententiam Ariſt. de putredine, vt iam retuli. Sed opinio hæc nō caret difficultate, quoniam Ariſt. per calorem, illum denotare debet, quem prius definiuit, at nō definiuit calorem pro ſubſtantia, ſed pro Qualitate; nam aſſumpſit Qualitates primas ad tactum attinentes, inuicem contrarias, agentes & patientes, terminantes, & terminatas, quæ non ſunt ſubſtantia rei. Inſuper, Temperamentum ex ſentētia Galeni eſt quidem ſubſtantia mixti, ut Qualitates ſunt formæ Elementorum, at non ex ſententia Ariſt. vt proprio loco pateſeci, ideò perperàm hac de re vir hic confundit ſententiam Galeni cum ea Ariſtotelis. Propterea rectiùs alij vt Pōponatius, & Ludouicus Boccaf. inquiunt, Ariſtotelem nomine caloris Qualitatem denotaſſe, frigori cōtrariam, quam præaſſumpſerat, & euius opera pollicitus eſt ſe conſideraturum. Et ſoluentes propoſitam difficultatem nonnulli eorum inquiūt, defintionem debere intelligi per modum cauſę, non formę, adeò ut putredo dicatur interitus proprij caloris, hoc eſt, prodiēs ex interitu eius, hinc addunt Galenū nō diſſentire ab Ariſt. ſed Galenū conſideraſſe terminum, Ariſtot. verò viam ad illum. Quę ſententia etiam eſt dubia, ita enim Ariſtoteles diminutus fuiſſet, nam cōſideraſſet minus principale, & prætermiſiſſet id quod eſt principalius, definiuiſſet viam derelicto termino ad quem. Et cōfirmatur, quia conſpicuè Ariſtoteles indicat ſe conſiderare viam cum termino iunctam inquiens, ea quæ putreſcunt, in fimum, & puluere redigi. Ex aduerſo Galenus non conſiderauit putredinem pro termino tantùm, quia cauſam producentem & efficientem expreſſit. Inſuper, non ualuit interitum Qualitatis ab interitu ſubſtantię tanquā viā a termino ſecernere, cū ex eius ſententia Qualitates Elementorū & Tēperamentū mixti a forma ſubſtantiæ non diſtinguantur. Dicamus itaq;, primò Ariſt. per calorem denotaſſe quidem Qualitatem de tertia ſpecie, eam tamen conſideraſſe vt circumſcribentem formam ſubſtantiæ, nam Ariſt. in lib. de Cœlo, formas Elementorum per graue, & leue circumſcripſit, in libro autem de Orni, & interitu, & hoc in loco, per Qualitates alterātes: uſurpatur itaque calor proprius hoc in loco, pro calore, & Qualitate, circumſcribente tamen formam ſubſtantiæ mixti, quę præſertim proprio calori reſpondet, illumque ſequitur. Ex quo elicio Ariſtotelē definiuiſſe uiam cū termino iūctam, adeò ut ſimul mira Arte, & viam patefaciat attinētem ad actionem & paſſionem primarum Qualitatum, & terminum per huiuſmodi Qualitates circumſcriptum. Addo inſuper duas relatas ſententias poſſe modo aliquo conciliari dicendo cum primis Ariſtotelem per calorem denotaſſe ſubſtantiā; vt circumſcriptam, cum ſecundis verò, Ariſtotelem conſideraſſe viam ut circumſcribētem terminatum, nam calor, cuius interitus eſt via in putredinem, conſideratur vt circumſcribens ſubſtātiam, cuius interitus eſt terminus ad quem putredinis. Inſuper dico in attinentibus ad cōnſtitutionem, & conditionem propriam putredinis, Galenum ab Ariſtotele non diſſentire, ſed ſolùm diſſentire in connexis cum ea. Quod nō diſſentiat de primis patet, quia in ſecundo de differ. Febrium capitulo nono, ſub initio, Galenus commendat ſententiam Ariſtotelis dicentis putredinem fieri per calorē externum, & in tertio de morbis vulgaribus, com. primo inquit, & videtur putredo omnis ex materia quidem gigni humida, ex cauſa verò efficiente, extraneo, & præter naturam calore & cætera. Hæc eadem eſt ſententia Ariſtotelis. Diſſentit tamē de connexis, primò, quia Temperamentum cenſuit ſubſtantiam mixti, & calorem eius ad ſubſtantiam attinere exiſtimauit, quod non putat Ariſtoteles, ideò cum

Solutio aliorum.

Euerſio.

Pomponatius. Lud. Boc.

Euerſio.

Propria ſētentia.

Cōcilium.

Galenum ab Ariſt. non diſſentire.

Ariſt. dicat putredinem eſſe interitum proprij caloris, Galenus per ſua principia debuit dicere totius ſubſtantię. Inſuper, ex ſententia Galeni non ita omnia mixta ex parte virtutis dominantis ſunt calida, vt ex ſententia Ariſtotelis, & ideò vt per principia Ariſtotelis debemus dicere putredinē eſſe interitum proprij caloris, ſua facultate in omni mixto formantis, & terminātis, ita per principia Galeni debemus dicere eſſe interitū totius ſubſtantiæ mixti. Conſentiunt itaq; de natura & conditionib. putredinis; diſſentiunt autem de connexis, & ob id ſequentes principia ſua, per varia verba idem denotant. Modus tamen loquēdi Ariſtotelis eſt rectior, & principia ſunt veriora, nam explicat viam, & terminum, & rectè putat calorem in omni mixto ſua virtute dominari, terminare, & formare, & ſubſtantiam mixti, a calore, & Temperamento eſſe diſtinctam. Solutio aduerſatum rationum ex dictis elicitur.

Quæ Putredo ab Ariſt. definiatur? Cap. XII.

Quæ putredo definiatur. ASſertum eſt in præcedentibus, putredinem eſſe duplicem, vnam abſolutam & totius, alteram ſecundum partem, dubium non leue eſt, quā putredinem definiuerit Ariſtoteles? Inquiunt nonnulli, Ariſtotelem definiuiſſe putredinem ſecundum partem, quorum opinio comprobari poteſt. Primò, quia putredo ſecundum totum eſt interitus totius ſubſtantiæ, non proprij caloris. Præterea, putredo ſecundum totum, iam prius fuerat declarata, & dictum, eam opponi generationi, ac omnem interitum ſecundum naturam eſſe viam in eam, & per illam corpora putreſcētia primò reddi humida, mox arida, & quod fit, dum id quod terminatur, dominatur. Ideò ſolùm altera putredo, quæ eſt ſecundum partem, remanebat definienda, & ea relata, ſtatim tradit Philoſophus putredinis definitionem, quæ ad putredinem proximè relatam videtur referenda. Inſuper idipſum elicitur ex confirmatione eius definitionis, nam inter cætera hoc ſignum affert, quòd Mare, & aliæ Aquæ in partes diuiſæ, putreſcunt, non autem ſimul iunctæ: Aquæ autē competit putredo ſecundum partem; & quoniam putredo ſecundum partem magna ex parte eſt morbifica, hæc præſertim definiri videtur.

Opinio aduerſa. Ex aduerſo Vicomercat. & alij plurimi, aiunt definiri putredinē ſecundum totum, & iure profectò, nam Ariſtoteles eam putredinē definit, & per varia ſigna comprobat, quæ ſuo inſtituto inſeruit, & quam definire tenetur; at cū Ariſtoteles egiſſet de generatione mixti ſecundum totū, cui opponitur putredo ſecundum totum, de hac agere tenebatur, ideo de hac illum egiſſe putandum eſt. Et confirmatur, quoniam dum aliquid eſt ab vno, præſertim agendū eſt de principali; huiuſmodi autem eſt putredo ſecundum totum: hinc Ariſtoteles ſolùm obiter putredinem ſecundū partem videtur tetigiſſe, & ſtatim redijſſe ad principalem, definiendo illam, cuius definitio eſt tanquam menſura alterius. Præterea, putredo ſecundum partem, qualis eſt ea Elementorum, minus propriè dicitur interitus proprij, & naturalis caloris, nam Terra, & Aqua ſui natura frigida ſunt, & dum aliquid caloris includunt, potius præter, quàm ſecundum naturam eis competit. Præterea, ſtatim data definitione inquit Philoſophus, ob id, & ſicciora fiunt omnia, quæ putreſcunt, & demùm Terra, & fimus. Inſuper ait in putreſcente gigni vermes, quæ profectò de ſola putredine ſecundū totum vera ſunt.

Reſolutio. Pro reſolutione duo dico. Primum eſt, Ariſt. dediſſe definitionem cōmunem vtrique putredini. Alterum eſt, definitionem illam eſſe communem non vniuocè, ſed ab vno; & Ariſt. præſertim inſpexiſſe putredinē ſecundū totum, tanquam mēſuram alterius; Hę Cōcluſiones oſtendūtur ratione, & auctoritate Ariſt. Ratione primò, quoniam corū quæ ſunt ab vno, dāda eſt vna communis definitio, quæ etiam fit ab uno, putredo eſt aliquid ab vno, quare per cōſimilem definitionem explicanda eſt, definitio enim rei definitæ debet reſpondere, vt dicitur in 6. Topic. hoc ſeruauit Ariſtoteles in definiē-

dò motu, natura, Anima, & alijs ſimilibus, & niſi Philoſophus hoc feciſſet, ſuas regulas ſuumque morem non ſeruaſſet. Confirmatur: quia Ariſtoteles exẽpla dedit vtriuſque putredinis. Inſuper quod ea definitio præſertim competat putredini ſecundum totum, patet, nam dum dicimus putredinem eſſe interitum caloris, cum abſolutè loquamur, interitum abſolutum, & ſecundum totum præſertim intelligere debemus; huiuſmodi autem eſt putredo ſecundum totum, nam per eam, quæ eſt ſecundum partem, calor ſecundum partem interire dicitur, & cum intereat calor proprius, dicitur interire ſubſtantia, vt in præcedentibus apparuit: ſic putredo ſecundũ totum eſt tanquam menſura alterius, quę menſuratur per acceſſum & receſſum ab ea. Quòd autem ea definitio etiam competat putredini ſecũdum partem, conſpicuè patet ex 25. part. Probl. 19. in quo Ariſtoteles oſtendit ignem non putreſcere, quoniam ei competere non valent ea, quæ ſumuntur in definitione putredinis, nempè, ut eius calor ab externo uincatur, & quod ignis reddatur frigidus, interno frigore; nam id eſt definitum, cui competit definitio; at Ariſt. vult putredini in parte, qualis eſt ea Elementorum competere definitionem: igitur ea quoque eſt definita. Colligamus itaque Ariſtotelem definitione putredinis omnem putredinem comprehendiſſe, præſertim tamen putredinem ſecundum totum, & ſecundum naturam, ſecundariò autem putredinem in parte, & etiam morbificam, vt etiam in 3. Phyſ. communi definitione motum omnem tum ſecundum naturam, tum pręter naturam complexus eſt. Rationes, quæ pro vtraque parte relatæ ſunt, per ea quæ dixi facilè diluuntur, ideò in eis diluendis non morabor.

Putredo ſecundum totũ eſt tã quam mẽſura alterius.

Concluſio dictorum.

Aliæ proponuntur, & diluuntur difficultates ad definitionem Putredinis attinentes. Cap. XIII.

EX eo quod dictum eſt putredinem eſſe interitum proprij, & naturalis caloris, non leuis oritur dubitatio, quoniam calor proprius & naturalis, ſolum uidetur dici de eo uiuentium, quorum generatio eſt receptio animę in proprio & naturali calore, non autẽ ita propriè de calore Tẽperamenti mixtorum, cum tamen ex aduerſo dixerim, interitũ animalium non eſſe putredinem, cũ non opponatur generationi mixti, ſed viã in putredinẽ. Augetur dubitatio, quia Alexander ſenium & ariditatẽ, putredines nuncupauit, quæ tamen uiuentibus cõpetunt. Reſpondeo, mixtum omne præditũ eſſe proprio & naturali calore, & gigni per imperium eius, ut ſuo loco apparuit, calor autẽ uiuentium propriè infuſus & uitalis dicitur. Et dum definitur putredo, ꝙ ſit interitus proprij, & naturalis caloris, denotatur interitus illius caloris, qui terminat, & per cuius interitum humor diſſoluitur, & generationi mixti opponitur, huiuſmodi autem ſolum eſt interitus mixti, hinc Ariſt. dixit mortem eſse uiã in putredinẽ, ſenium autem & ariditas poſsunt dici putredines ſecũdũ partem, quatenus referuntur ad partes conſimiles animalium, & Plantarũ, quæ a ſua natura recedunt, non autẽ ut ſunt vię ad mortẽ uiuentium, adeò ut deinde mors ſit verè putredo. Sed pulchra emergit dubitatio, nũ in naturali interitu animalis ſpiritus, qui ſunt corpus mixtũ, dicantur putreſcere, ut putreſcunt carnes, & alię partes? Reſpondeo, ſpiritus eſse calidos, ſiccos, & pręſertim igneos, & propterea ut igneos non putreſcere, ſed potiùs extingui & marceſcere, ut in pręcedentibus dixi, poſse tamen putreſcere putredine ſecundũ partem, recedendo a ſua natura, dũ priùs redditi fuerint craſſi & humidi: hinc ſpiritus quarundam anicularum, aliquando adeò à ſua natura recedunt, ut uenefici reddantur, & infantes necent. Sed adhuc dubitatur, cum putredo ſit interitus proprij caloris, num per putredinem proprius ille calor dicatur putreſcere? Remigius diſputans cum Argenterio, cap. 13. conceſſit putreſcere, id tamen minimè dicendũ eſt,

Dubitatio

Confirmatio.

Solutio.

Seniũ & ariditas.

Dubitatio

Solutio.

Alia dubitatio.

Remigius.

quoniam iam apparuit nomine proprij caloris Ariſtotelem denotare qualitatem formantem, & terminantem humidum; qualitas non putreſcit, ſed ſola ſubſtantia mixta, putredo tamen mixti ſequitur interitum caloris, ut requiſiti pro mixti conſtitutione, & dum calor ille conſideratur, ut circumſcribens formam, eius interitus eſt ipſamet putredo, per quam compoſitum denominatur putreſcere, vt præſentia formæ eſt ipſamet generatio, per quam non forma, ſed compoſitum dicitur gigni. Sed dubitatio etiam emergit ex eo quod Philoſophus dixit, (in uniuſcuiuſque humido,) nam ſi putredo eſt apta cōpetere omni mixto, multa inueniuntur mixta ualde arida, vt Piper, quę ſi putreſcunt, eorum putredo potiùs erit interitus caloris in ſicco, quā in humido. Præterea ſi putredo eſt interitus caloris in humido, dum aer uertitur in aquam, dicetur putreſcere, quia interit calor proprius in humido. Et demū cum in re putreſcente, etiam inueniatur ſiccitas, cur de ſiccitare quoque non ſit mentio in definitione, cū tamen in definitione generationis, de omnibus quattuor qualitatibus modo aliquo ſit facta mentio? Reſpondeo in mixto cōſimili, quemadmodum calor ſemper locum obtinet formantis, & terminantis, ita humor, cuiuslibet ſit gradus, obtinet locum principalioris materiæ, & terminati, ſiccum enim non eget alieno termino, & dum in putredine conſideratur interitus caloris in humido, ſemper conſideratur interitus caloris, ut formantis humidum, & terminantis; in definitione generationis denotatæ ſunt qualitates primæ omnes, quia omnes, modo eis conſentaneo, ad generationem conſpirant; in interitu, cū frigus ſecundariò conducat, per quandam conſecutionē explicatur. Similiter quia ſiccum non eſt principalis materia, quæ diſſoluatur, ſed id potiùs quod poſt diſſolutionem humidi remanet, ſat eſt, vt per cōſecutionem, quomodo ſe habeat manifeſtetur, & hoc ſeruatur ab Ariſtotele. Inſtantia ſumpta ex mixtis apprimè ſiccis, ſoluitur, quia non ſunt adeò ſicca, quin aliquid humoris terminati includant, ac etiā ut ea putreſcant, conducit antecedens aliqua humectatio, ideò iure Galenus in tertio de morbis uulgaribus com. primo dixit, & uidetur putredo omnis ex materia gigni humida, & quæ ſicca ſunt non putreſcere. De conuerſione Aeris in Aquam per interitum caloris, dico in eo non reperiri calorem, vt terminantem humorem, id enim ſolùm de mixtis verum eſt.

Alia dubitatio. (margin, beside "ſi putredo eſt apta…")

Solutio. (margin, beside "locum obtinet formantis…")

Dubia alia proponuntur & diluuntur. *Cap. XIIII.*

Quomodo una qualitas in altera?

DEfiniebatur Putredo, quòd ſit interitus caloris in humido, at dignum eſt conſideratione, cùm ambæ ſint qualitates, quomodo una in altera eſſe dicatur. Pro ſolutione conſidero tres eſſe modos, quibus calor in humore eſſe poſſit. Primò, quia ſit unà cum eo pro Elementi conſtitutione, ueluti ambo nectuntur in aere, & tunc non unum in altero eſſe dicitur, ſed ambo ſimul pro tertij conſtitutione. Secundò, ut flamma eſt in humore, & calor viuentium in humore eorum, & tunc calor ſumitur pro ſubſtantia ignea tanquam flamma, quæ ex humore reficiatur. Putauit Clariſſimus Lud. Boccaf. in hac ſignificatione hoc in loco uſurpari calorem, & eſſe in humido: at eius ſententia non eſt vera, quoniam huiuſmodi calor pro ſpiritu ſumptus, alimento egens, eſt proprius uiuentium, non autem competit mixtis, ut mixta ſunt, in quem errorem etiam labitur Remigius. Propterea dicamus, tertio modo calorē eſſe in humoris, quatenus huiuſmodi qualitas in conſtitutione Temperamenti obtinet locum terminantis, & formantis; humor uerò materiam proximam conſtituit, quę per calorem formatur, & terminatur, & ideò caloris illius interitum ſequitur humoris fluxus & diſſolutio. Inſuper Ariſtoteles offerens cauſam efficientem, dixit, Putredinem ut a cauſa principali fieri a calore ambientis, a frigore verò interno tanquam a cauſa ſecundaria, comitante, & cooperante: at hoc eſt dubium, quia mixtum conſimile non agit in ſe, ut dicitur in pri-

Lud. Boccaf. (margin)

Remigius (margin)

Dubitatio (margin, beside "cooperante: at hoc eſt dubium…")

primo de Ortu, & interitu, 78. quomodo igitur frigus Temperamenti mixti in ſibi iunctum calorem agit? Reſpondeo, id accidere duobus modis. Primò, quia frigus internum remittit calorem, ac ita reddit illum imbecilliorem, magiſque aptum ſuperari & vinci, hoc indicauit Ariſt. inquiens (quare, quoniam ob inopiam patitur calidi, &c.) Secundò id accidit, quia calor internus, ut proprius & naturalis, ab externo patitur, & redditus non proprius & externus patitur & repellitur etiam ab interno, & proprio frigore. At dubitatio non leuis eſt, quid denotauerit Philoſophus per calorē ambientis? nam ambiens eſt corpus, locatū continens, a cuius calore non uidetur putredo omnis officij, tum quia locantis officiū eſt conſeruare, tum quia frequenter fit putredo per obſtructionem, & a varijs intus contētis, & præſertim a calore excrementorum, & inſenſilium halituum, ex alimento interno prodeuntium. De hac difficultate ſatis probabiliter inquiunt nonnulli Ariſt. per calorem ambientis denotaſſe calorem omnem, vt contradiſtinctum a proprio & naturali. Et hoc indicauit Galenus in ſecundo de differentijs febrium, cap. 9. inquiens, Rectè putare uidetur Ariſt. ab aliena caliditate oriri putredinem, uocant alienam, externam non inſitam neque natiuam in quocunque genere, &c. Et ita etiam id expoſuit Remigius. Sed dubium eſt ſi Ariſtoteles tam fuſa ſignificatione vſus eſt uoce externi caloris, cur eam contraxit & explicauit per calorem ambientis, inquiens, hic autē eſt qui ambientis;) Prętereà, id, quod eſt ex accidenti, non debet accipi in definitionibus; res putreſcere ob prohibitā tranſpirationem & detentos halitus eſt ex accidēti. Prętereà Ariſtoteles putredinem conſiderat, quæ naturali generationi opponitur; hęc autem eſt ea putredo, quę mixtis per naturam in fine ſui æui, & in loco eis proprio apta eſt cōpetere. Præterea, conſueuit Ariſtoteles diſtinguere continens ab ingredientibus, ut patet ex 8. Phyſic. 5 1. vbi multos motus ait competere animalibus per continens, & per ingredientia. Proptereà non recedens à dictis in præcedentibus, dico putredinem eſſe ab uno, & Ariſtotelem definiuiſſe putredinem latè ſumptam, pręſertim tamen inſpexiſſe principaliorē, quæ ſecundum naturam eſt, & generationi mixti ſecundum naturam opponitur: idcò dixit omnem ſecundum naturam interitum in hanc eſſe uiam, & definiens dixit eſſe interitum ab alieno calore, quod uerum eſt de omni putredine, addidit hunc autem eſſe qui ambientis, cōtrahens ad id quod eſt principale per ſe, & ad principalem putredinem pertinet, adeò ut definitio primò, & præſertim ſit principalioris putredinis, inſtituto ſeruientis, facultate autem, & per conſequutionem ſit putredinis uniuerſè ſumptæ.

Alia dubitatio. *Solutio.* *Galenus.* *Dubitatio* *Solutio propria.*

Dubia attinentia ad cauſam efficientem Putredinis. *Cap. XV.*

APparuit quid denotauerit Philoſophus nomine caloris alieni, & ambientis, at aduerſus eius ſententiam uariæ emergūt difficultates. Primò dubitatur, quia nonnunquam putredines fiunt hyberno tēpore, in aqua frigida, ſub Polis, regnante frigore, & quoniā actiones ei tribuēdæ ſunt quod dominatur, huiuſmodi putredines non ex calore, ſed ex frigore prodibunt. Confirmatur: quia ſi frigus internū & propriū conducit pro putredine, & unà operatur, longè magis id efficiet frigus externū cū aduerſetur Naturæ mixti. Prętereà, cū interitus per ſe fiat a ſolo contrario, & āgēs per ſe agat ſolū in contrarium, vt dicitur in primo Phyſicorū, non apparet quomodo poſſit fieri a ſimili, nā ſimile à ſimili conſeruatur. Confirmatur; quia ſi putredo oritur ex calore ambientis, in Zona Torrida plurimæ deberēt reperiri putredines, cū tamen longè ſecus ſe habeat. Demùm non uidetur rationi conſonum affectionem eandem ex cauſis cōtrarijs prodire, vt dicitur de putredine quod fiat à calore, & frigore; con-

Dubitatio de efficientis. *Solutio quorūdā.*

traria enim ſe inuicem impediunt. De hac difficultate inquiunt nonnulli, vt Vgo Bentius, Gentilis Forliuienſis & alij, duplex eſſe genus putredinis, vnum ex calore, alterum ex frigore prodiens, & aiunt Ariſt. in 4. Meteorum ſolùm definiuiſſe genus pri-
Auerroes. mum ex calore prodiens. Auerroes in quarto Meteorum cōt. 8. putredinem ex frigore prodeuntem approbat inquiēs, id quod interit hyeme per Putredinem, primò interit per congelationem & exſiccationem ob imperium frigoris in eam rē, quando deſtruitur calor naturalis per calorem extraneū, &c. Dari modos uarios, quibus res putreſcant, profectò inficiari non valemus, at quòd putredo omnis proxime non fiat a calore alieno, & quòd Ariſtoteles nō amplexus ſit putredinem omnē, minimè dicendum puto: Ratio eſt, quia per putredinem mixta in ſua principia reſoluuntur, reſolutio non fit a frigore, ſed a ſolo calore, frigus .n. cuncta nectit, ſecernere diſſimilia eſt officium caloris, ex ſecundo de ortu & interitu. Cōfirmatur: quia ex re putreſcente prodeunt putridi halitus, qui non a frigore, ſed a ſolo calore producuntur; frigus autē ambiens a putredine præſeruat. Dicamus itaque cum Ariſtotele & Galeno, putredinē omnē tāquam a cauſa proxima, & per ſe, & principali, quæ per definitionem ſit explicanda, fieri a calore alieno, a frigore autem, vel ex accidenti, vel ſecundariò.
Triplex frigus in putredine. Pro notitia conſiderandum, in interitu & putredine triplex poſſe conſiderari frigus, unum antecedens, alterum comitans, tertium ſequens, frigus ſequens eſt id, quod remanet in re putrida, extincto calore, de quo Ariſtotele in vigeſimaquinta part. Prob. 19. dixit putreſcentia reddi frigida, frigus comitans eſt frigus mixti, remittens calorē eius, & reddens illum imbecilliorem; frigus antecedens eſt frigus ambiēs, congelans, quod per ſe, vt congelans non efficit, ſed repellit putredinem, vt etiam combuſtio eſt interitus ſine putredine, ex accidenti tamē poteſt eſſe cauſa putredinis, quatenus per antiperiſtaſim prohibens euentationem, uel cōdenſando obſtruens meatu, & impediens inſenſiles tranſpirationes, eſt cauſa, vt calor aliquis alienus intus congregetur, & uigeat, qui proprium & naturalem calorem ſuffocat & ita quamuis originaliter, & ex accidenti a frigore, proxime tamen & per ſe ab alieno calore fit putredo, & Ariſtoteles præſertim inſpexit putredinem ſecundum naturā, ſimul tamen per conſecutio-
Auerroes. nem, & facultate, putredinem omnem definiuit. Et Auerroes in eo. com. 8. nil aliud denotauit, niſi id quod dixi, & propterea addebat putredinem ſequentem congelatio-
Ratio. nem fieri a calore. Ex dictis hanc elicio rationem: Putredo vel fit a frigore, vel ab humore, vel a ſiccitate, vel a calore proprio, ſiue alieno, non a frigore, niſi modo explicato: non ab humore, quia eſt principalis materia; non a ſiccitate, quæ etiam obtinet locum materiæ, & impedimento eſt putredini; non a proprio calore, qui pro uiribus ſe
Solutiones. conſeruat: quare fit a calore alieno. Ex his eliciuntur ſolutiones aduerſarum rationū. Dicebatur, putredines fieri ſub polis, & tempore hyberno; iam dixi quomodo fiat a frigore. Addebatur contrarium per ſe, ſolùm a ſuo contrario deſtrui. Reſpondeo, id eſſe uerum de actione prima contrariorum, non de ſequente primam; de actione per quam contraria inuicem permutantur, non de ea per quam aliud tertium cōſtituunt, vel reſoluuntur, & demum de actione violenta, non de ea, quæ eſt ſecundum naturam per quam calor cum ſibi familiari calore connectitur, ſolum opponuntur per alienū, & non alienum, & per gradus. Inſtabatur, in Zona Torrida plurimas debere fieri putredines. Reſpondeo, id non accidere, tum quia corpora in ea regione ſunt ualdè arida, redundante humore deſtituta, tum inſuper, quia nimius calor cum ſicco iunctus, comburit & deſiccat, quæ putredini aduerſantur. Dicebatur poſtremò, idem non per ſe ex contrarijs prodire. Reſpondeo, id eſſe uerum ex contrarijs eodem modo ſe habentibus & conſpirantibus & de actione prima, non de ſequente eam, calidum per ſe a calido, frigidum a frigido producitur, at modo vario, & ordine aliquo, ad eiuſdem productionem conſpirare valent, ita mors & a frigore per congelationem, & a calore per reſolutionem inducitur: Putredo itaque primò a calore, conſequenter a frigore valet produci.

Dubia alia ad Putredinem attinentia. *Cap. XVI.*

FEbrium nonnullę dicuntur putride ex humorum putredine prodeuntes, aliæ non putridæ, vt diaria ex ſpirituum incenſione conſurgens, & Ethica, quæ eſt conſumptio quædam humoris partium hominis. De his uarię ſe offerunt difficultares. Et ordiēs a Febrib. putridis, ex- *Dubitatio de febre putrida.* perientia patet, in principio earum, laborantes ut plurimū frigore aſfici, ab eoq́ue turbari, quod non accideret ſi putredo a calore alieno ortū duceret. Inſuper, cum in Febris putridæ accretione & ſtatu uigeat calor, non apparet putredinem eſſe interitū caloris. Prętereà in Vlceribus frequenter reperitur putredo, & pus efficitur coctum, dominante proprio & naturali calore, quod nō eueniret, ſi putredo ſemper effici deberet per imperiū alieni caloris. Inſuper, putreſcit ſępè pulmo, & pars aliqua interna corporis noſtri, ſeruatis externis illæ ſis, quod nō uideretur poſſe accidere, ſi putredo ſemper fieret ab alieno calore. Ex aduerſo cōſideran- *De febre non putrida.* do febres nō putridas, apparet eis quoq́ue cōpetere definitionem putredinis, nam in omni febre proprius & naturalis calor a ſua natura recedit, & redditur laboranti præter naturam, veluti in Ethica calor proprius in humido laborantis a ſua natura recedit. Pro ſolutione conſimilium difficultatum accipio primò id quod in præcedētibus *Solutio.* pateſeci, putredinem non eſſe corporis uiuentis, vt viuens eſt, ſed mixti conſimilium partiū, ideo in putrida febre nō dicitur putreſcere animal, uel Cor, ſed humor aliquis. *Putredo nō uiuētis.* Inſuper accipio febrem habere quadruplex ſubiectum, vnum originale, & eſt humor *Quotuplex ſubiectū febris.* putreſcens; alterum formale, & eſt ſpiritus qui incenditur; tertiū, quod eſt fundamentum ſpirituum, nēpe Cor; quartum adęquatū, & eſt uniuerſum animal, hęc modo vario dici poſſunt ſubiectum febris. Addo tertiò, in febre conſiderari hunc ordinem. Pri- *Ordo in febre.* mò actionem inter humorem, & alterantia illum; ſecūdò, ebullitionem humoris; tertiò, connexionem caloris cum ſpiritibus cordis; quartò coctionem humoris aduerſi, quintò ſecretionem excrementorum, & humoris, vel per quale, uel per quantum pugnantis. Nam primò per varia excitari poteſt humor, qui cum ſit frigidus, ut pituita, & bilis atra, frigore afficiunt animal; ſecundò per calorē illi humori alienū, incipit humor ebullire, & tunc uiget calor, qui tertiò communicatur cum ſpiritibus Cordis, & pugna oritur inter diſpoſitionem naturalem uitalis caloris, & diſpoſitionē præter naturam humoris, & dum calor uitalis & diſpoſitio ſecundum naturam dominatur, humor aduerſus coquitur, ſecernitur, & reijcitur. Accipio quartò, in febriente triplicem *Triplex calor.* conſiderari calorem, unum proprium Temperamenti humoris, cuius ſubiectum eſt humor: alterum alienum ab humore, in halitibus, & ambientibus humorem, vel cum eo mixtis poſitum; tertium uitalem, qui proprius eſt animalis: per calorem ſecūdum incenduntur humores, & redditur calor proprius eorum præter naturam, per quam diſpoſitionem incenditur calor uitalis, & incenſio effunditur per uniuerſum corpus, in qua incenſione poſita eſt natura, & conditio febris. Addo quintò, hāc morbificam putredinem potiùs eſſe putredinem ſecundum partem, quàm abſolutam, nec eam eſſe quam præſertim conſiderauit Philoſophus, ut dixi in præcedētibus. Sexto loco lō- *Febris diaria.* quendo de febre Diaria, dico, iure eam non dici putridā, quia collocata eſt in ſpiritibus, qui incenduntur, magiſque redduntur ignei: incenſio autem nō eſt putredo, poſſunt ſpiritus reddi putridi cum antecedente aliqua humectatione, & incraſſatione, at eorum incenſio longè abeſt a putredine, poſſe autem ſpiritus uario modo infici, & alterari, indicant veneficæ aniculæ, & laborantes morbo Gallico, uel alio contagioſo morbo. Similiter, febris Ethica non dicitur putrida, quia eſt cōſumptio proprij humo- *Febris Ethica.* ris uiuentis per calorem præter naturam, ut per flammam conſumitur oleū, quæ conſumptio longè abeſt a putredine, vt rectè etiam declarauit Auerroes in tertio ſuarum Collectionum cap. quarto. Ex his eliciuntur ſolutiones propoſitarum difficultatum, *Solutiones*

nam

nam apparet cur in principio quarundam febrium uigeat frigus, & cur in accretione creſcat calor. Addebatur in vlceribus fieri pus a calore proprio, & naturali. Cui difficultati reſpondens, dico, in pure duo conſiderari, primò putredinem portionis humoris, quam dico fieri a calore præter naturam illius humoris, ſecundò coctionem eius pro ſecretione & expulſione, quam aſſero pendere ex imperio proprij & naturalis caloris. *Galenus.* Hinc rectè Galenus in tertio Artis medendi, & in lib. præſagiorum inquit in Apoſtemate non unam, ſed multiplicem reperiri tranſinurationem. Nec eſt abſurdũ nonnumquam putreſcere partem internam, ſine externarum lęſione, id enim accidere poteſt, & ob prohibitam eius partis tranſpirationem, & ob excrementa in eã partem fluentia, & ob varia, quę eam partem ſint apta lædere, non alias. De febre Diaria, & Ethica quid ſit dicendum, iam apparuit.

Difficultates aliæ ad definitionem Putredinis pertinentes.
Cap. XVII.

Dubitatio EX putredine tanquam hydra, uno inciſo difficultatum capite, noua cõtinenter renaſcuntur. Nam putare poſſet aliquis definitionem eius etiam cõbuſtioni, aſſationi, & elixationi cõpetere, omnes enim hę permutationes cõpetunt mixtis, & fiunt a calore ambientis deſtruente *Solutio.* calorem proprium eorum in humido exiſtentem. Cui difficultati reſpondens, nego definitionem his competere, nam combuſtio fit a calore uehemẽti & ſicco, putredo a calore potiùs humido, combuſtio primò refertur ad humorẽ, illumque conſumit, putredo uerò ad calorẽ, cuius interitum ſequitur humoris effluxio; Cõ- *De aſſatione & elixatione.* buſtioni in parte ſimilis eſt febris Ethica. Loquendo de aſſatione, & elixatione, eis quoque definitio nõ cõpetit. Primò, quia coctio non eſt interitus proprij caloris, ſed perfectio, vt patet ex eius definitione. Inſuper, humor proprius per coctionem nõ priuatur termino, & effunditur, ſed a proprio calore exactiùs terminatur, & ſolũ aliquid *An frigus propriũ conducat. Solutio.* alieni humoris conſumitur. At inſuper dubitatur, quia Ariſt. dixit ad efficiendam putredinem, vnà cum externo calore, conſpirare frigus proprium, quod apprimè eſt dubium; frigus enim proprium prǽſeruat a putredine, adeò ut congelata non putreſcãt; & ſi de aliquo frigore debuiſſet Ariſtoteles mentionem facere, potiùs de externo eã facere debuiſſet, cum ab eo calor proprius, tanquã a contrario extinguatur. Reſpondeo, à frigore externo calorem interimi violentia, non ſecundum naturam; putredo autem dicitur interitus ſecundum naturam. Inſuper a frigore externo fit congelatio non putredo; frigus internum ſi uehemens fuerit, & congelat, præſeruat a putredine, vt patet de Metallis, at quatenus remittit calorem proprium, reddẽdo illum imbecilliorem, conducit pro putredine, & præſertim dũ fuerit frigus ex ſenio prodiens, *Dubitatio* quod modo aliquo eſt præter naturam, hinc ſenes facilè in putredines labuntur. Sed adhuc dubitatur, quia ſententia eſt Ariſtotelis in primo de Cęlo t 00. unicuique proprium æuum, vitæque menſuram eſſe tributam, cuius terminos per naturam egredi non liceat; quare ſi mixtum aliquod alicubi eſſet collocatum, vbi calor ambientis nõ uigeret, adhuc ſine alieno calore ad interitum tenderet, qui interitus ſi fuerit mixti, quia maximè eſt ſecundum naturam, putredo erit, quæ tamen ab alieno calore non *Solutio.* fieret. Reſpondeo, mixta omninò conſimilia, quæ ſecundum partes modo aliquo diſſimiles in ſe non agant minimè reperiri, ut etiam non reperiuntur Elemẽta pura. Similiter nullibi poſſunt ſub Lunæ orbe poni, vbi aliquid contrarij non eis occurrat, & ita ſemper ab aliquo ducuntur ad interitum. Ea tamen ſententia, vnicuique præfixũ eſſe terminum ſui æui, non ita debet intelligi, ut remota per imaginationẽ omni corrumpente, id tendat ad finem & interitum, ſed quod unumquodque ita per naturam conſtitutum ſit, ut in loco proprio, in quo præſertim aptum eſt ſeruari, & pugnãtibus obſiſte-

obſiſtere, valeat id per huiuſmodi definitum tempus efficere, & cum intereat interitus erit varius ratione varietatis modi, & corrumpentium; Hinc Ariſtoteles in octauo Phyſicorum ſeptuageſimooctauo ait, corpus quo fuerit maius, eo diutiùs ſeruari; & mouere, quia diutiùs valet corrumpenti obſiſtere. Hanc reſolutionem conſpicuè elicere valemus ex verbis ab Ariſtotele ſub initio libri de longitudine, & *Ariſtotel.* breuitate uitæ prolatis, quæ huiuſmodi ſunt, Dubitauerat, an inueniri poſſit locus, in quo corpora Phyſica ab interitu immunia ſeruati ualeant: ſoluens inquit, An hoc ita quidem uerum eſt, ita autem minime, fieri enim nequit materiatum carere contrario, ſi igitur dum ſimul fuerint efficiens, & patiens, hoc ſemper agit, id ſemper patitur, fieri non poteſt ut non permutentur; Inſuper neceſſe eſt excrementa eijcere, ea autem ſunt contraria, cum prodeant ex contrario, a quo fit permutatio, ſi autem reijciatur omne quod actu contrarium eſt, id quod remanet, erit incorruptibile, an non? ſed ab ambienti corrumpitur; ideò omnia in motu ſunt, & fiunt, vel intereunt, continens autem aut cooperatur, aut contra operatur, & cætera. Ex his elicitur reſolutio difficultatis iam relata, & addendum eſt eam ſententiam vnicuique deſignatum eſſe terminum ſuæ conſeruationis, præſertim ueram eſſe de uiuentibus.

Explicatio Primæ confirmationis definitionis Putredinis: Cap. XVIII.

PRopterea & ſicciora fiunt quæcunque putreſcunt, & demùm Terra, & fimus, exeunte enim naturali calore, ſimul euaporat naturale humidum, & alliciens humiditatem non amplius adeſt, allicit autem attrahens calor proprius. *Cont.*

Expoſitio.

Conditio definitionis exquiſitæ eſt, vt per eam illa ſeruētur, quæ communi conſenſione definito competunt, ut legitur in quarto Phyſicorum. Inſuper, vt ex definitione eliciantur cauſæ eorum quæ competunt definito, alioquin iudicantur dialecticæ & inanes, vt dicitur in Procemio de Anima. Et demùm ut dubia diluantur, propterea Ariſtoteles pro comprobanda definitione putredinis, ſeptem vtitur ſignis, ſumptis ex his quę in putredine apparent, quorum cauſæ, ex tradita definitione, & explicatione eliciuntur: eorum primum eſt, quia putreſcentia quamuis primò dum internus calor uincitur, & humor deſtitutus termino coercente labitur, reddantur mollia, tamen progreſſu temporis diſſoluto eo humore ſupereſt Terra, & fimus; Cuius rei ratio vt clarior appareat, explicandus eſt modus quo fit putredo: de quo cum varię ſint ſententiæ, hunc ego cęteris præferendum exiſtimo. Pro carne, gratia exemp. putreſacienda, conſideratur primò calor ambientis, alienus a calore proprio Temperamenti carnis, qui ſi fuerit ſiccus vehemens, & Igneus, egens humore, agit in humorem carnis, eamque deſiccat, aſſat & comburit, non autem reddit putridam; Ignis enim, ut non putreſcit, ita putredinem arcet. At ſi fuerit cum humore aliquo iunctus, nec adeò uehemens, tunc ſuo humore relaxat partes externas carnis, & non ita egens humore, ſua conditione familiariter nectitur cum calore proprio carnis; & inde primò oritur quædam excalefactio, & accretio caloris in carne, qui calor partim eſt ſecundum naturam carnis quatenus eſt pars Temperamenti eius, ſuoque humori congruens, partim eſt præter naturam, quatenus terminos proprios egreditur, & tanquam ex origine pendet ex externo; in qua conſtitutione, ſi diſpoſitio ſecundum naturam

Mod° quo fit putredo.

vicerit aduerſam, non ſequitur putredo; at ſi contra contigerit, tunc calor ita auctus vnà cum Humore magis tenui euaporat, quam euaporationem caloris proprij, cum alieno ſibi familiari, ſequitur minutio proprij caloris, & accretio interni frigoris, adeò vt calor proprius non amplius valeat humorem craſsiorem ſuperſtitem coercere, & vnà cum ſicco iunctum detinere, & propterea humor, tanquam ſui iuris factus, fluit, & inde id, quod putreſcit apparet molle, quo humore partim ab alieno calore, partim per eius fluxum ſoluto, remanet ſiccum Terreum, & puluis. Terminus proprius putredinis eſt interitus formę mixti, circumſcriptæ per proprium, & natiualem calorem, adeò ut in re putreſcente quinque *Quinque gradus in re putreſcente.* hi gradus principales conſiderentur. Primò, excalefactio a calore alieno, & quædam caloris humidi accretio, quam comitatur relaxatio, & patefactio meatuum. Secundò, euaporatio caloris proprij, cum alieno familiariter iuncti, nec non tenuioris humoris fundamenti eius. Tertiò, interitum caloris proprij ſequitur accretio interni frigoris. Quartò, interitum eiuſdem caloris ſequitur, vt humor craſsior ſui iuris redditus, fluat, remque putreſcentem reddat humidam, & mollem, quo humore conſumpto, Quinto ſupereſt Terrea portio, & puluis, & tunc, vt ait Virgilius, putris ſe gleba reſoluit. Rem putreſcentem debere primò excalefieri, mox frigidam reddi conſpicuè dicitur ab Ariſtotele uigeſimaquinta parte, Pro- *Ariſt.* blemate decimonono oſtendente Ignem non putreſcere, quia non poteſt magis excalefieri, nec poteſt reddi frigidus. Ex his elicio primò, in putredine calorem *Primū qđ elicitur.* externum non primò agere in humorem proprium, cum ſit humidus; ſed primò familiariter necti cum interno calore. Elicio ſecundò, mixtum conſimile habere *Secundū.* internum principium ſui interitus nempè frigus, id tamen non eſſe principium principale, ſed operans unà cum principali, & externo. Ex his patent attinentia ad *Prima dubitatio.* primum ſignum ab Ariſtotele relatum. At ex dictis emergunt quattuor dubia. Primum eſt, quia actio unius caloris non in calorem alterum eſt referenda, ſed in humorem, ex quo alitur, vt dum maior flamma in minorem agit conſumendo, & *Secunda.* trahendo ad ſe humorem eius. Præterea, apparuit in præcedentibus viuentia non putreſcere, ſed mori; putredinem autem competere mixtis conſimilibus; at Ariſtoteles putredinem uidetur referre ad viuentia, cum dicat, & allicìens humorem non amplius adeſt, allicìens autem humorem, eſt calor viuentium, quo alimentum *Tertia.* trahitur, & coquitur. Tertia dubitatio eſt: quia inquit Philoſophus putreſcentia *Quarta.* verti in fimum, at fimus eſt calidus, & humorem coctum includit, propterea calefacit agros, & nutrit plantas. Demùm dubitatur, quomodo id intelligi debeat, *Solutio 1.* quòd calor alliciat humorem. De prima difficultate dico, dum calor ſiccitati fuerit iunctus, ut Igneus, præſertim in humidum agit, quo nutritur, & ita aſſat, & deſiccat: at iunctus humori, ut Aereus, quia humore non eget, familiariter nectitur cum calido humido mixti, quod præſertim accidit in putredine, & ob id putredo a combuſtione diſtinguitur, hinc Ariſtoteles dixit exeunte naturali calore, ſimul euaporat naturale humidum, indicando id quod dixi; Et propterea minus rectè nonnulli aiunt in putredine externum calorem primò agere in humi- *Controuerſia in Ariſtotele diuiditur.* dum, & primum quod exit eſſe humidum, & vnà cum eo euaporare calorem, vt Vicomercatus, & Olympiodorus, nam hoc verum eſt in combuſtione, dum calor cum ſicco iunctus fuerit, & per hoc ſoluitur controuerſia in Ariſtotele, quia aliquando ait calorem externum agere primò in humorem, & humorem pri- *Solutio 2.* mò exire, aliquando primò in calorem, & cum eo familiariter necti, & exeuntem calorem ſequi humorem, ut hoc in loco. Dubitatur ſecundò, quia Ariſtoteles uidetur putredinem referre ad interitum viuentis. Reſpondeo, interitum viuentis eſſe viam in putredines varias partium, & maximè propriè ea putreſcunt, quæ

prius

prius fuerunt partes uiuentium, vt carnes, & Ariſt. hanc principalem inſpexit: nã in cadauere, non adeſt calor alliciens humorem, ideo redditur aridum & in puluerem vertitur. De cæteris mixtis id catenus uerum eſt, quatenus in omnibus calor humorem format, eique terminum imponit, quo conſumpto, cum non adſit calor alliciens, ut in viuente, ſupereſt Terra & puluis. Tertia dubitatio erat de fimo, qui eſt calidus, & humidus. Reſpondeo; in fimo reperiri calorem & humorem non proprium rei, quæ putruit, ſed eius in quod res putrida conuerſá eſt, per coctionem factam a calore putrido; at demùm fimus, reſoluto eo humore calido, in puluerem vertitur. *Solutio 3.* Quomodo autem calor alliciat humorem, de quo poſtremo dubitabam, ſatis patet, nam calor viuentium humore alitur, eoque vt fundamento nititur; hinc trahit humorẽ tanquàm alimentum, vt flamma maior ad ſe trahit minorem attrahẽdo humorem eius, eamque conſumit conſumendo humorem.

Explicatio ſecunda confirmationis. Cap. XIX.

ET in frigoribus minus putrent, quàm in æſtu; hyberno enim tempore exiguus calor reperitur in ambiente aere, & Aqua, quare nil ualet, æſtate autem eſt amplior. *Con.*

Hoc ſecundo ſigno confirmat Ariſt. putredinem fieri a calore ambientis, nam ea iudicanda eſt cauſa putredinis; qua creſcente, *Expoſitio.* creſcit putredo, decreſcente decreſcit, & dempta demitur: huiuſmodi autem eſt calor ambientis, & animaduertendum, quòd ut Ariſt. comparat tempus æſtiuum cum hyberno, ita varia cõparari poſſunt, quæ conſimilium ſint qualitatum, veluti dicimus per uentum Boream frigidum & ſiccum res a putredine præſeruari incolumes, ab Auſtro uerò calido & humido putrefieri; ſimili ratione æſtiuo tempore carnes in puteis & antris Terræ ſeruantur ſine putredine, hyberno contra in eis citius putreſcunt; Inſuper, in locis maritimis, & conuallibus, æſtiuo tempore facile res putreſcũt, quoniam in eis uiget calor humori iunctus, in montibus verò & locis vento agitatis diutiùs ſeruantur. Similiter ſi regiones Terræ inuicem cõparantur, dicimus, in calidis & ſiccis fieri combuſtiones, in calidis & humidis putredines, in frigidis & humidis minus res putreſcere, minimè autem in frigidis, & ſiccis. *Prima dubitatio.* Sed quattuor ſe offerunt diluendæ difficultates. Prima eſt, ſi per calorẽ ambientis res putreſcunt, cur poma & fructus, vt præſeruentur a putredine, exponuntur ſoli, & carnes fumo? Inſuper, cur in Vrbibus, vt liberentur a putredine, & peſte, incendũtur ignes, comburuntur Iuniperi, pini, & oppida ignium multitudine redduntur ſalubriora? *Secunda.* Tertiò, experientia aduerſatur ſententiæ Ariſt. inſpicimus n. hyberno tempore frequentiores eſſe febres putridas, quã æſtiuo, *Tertia.* & Tempore Autumni, recedente a noſtro uertice Sole, plurimæ apparent putredines, decidunt folia plantarum, quæ putreſcunt, ſimiliter multæ herbæ putreſcere inſpiciuntur; immo hyems, & ſenium ſibi mutuò reſpondent, ſenium autem eſt uia in putredinem. Quartò ſub æquatore in Zona, quę dicitur Torrida plures putredines fiunt hyberno, quàm ęſtiuo tẽpore, nam *Quarta.* tempore æſtiuo fiunt combuſtiones potiùs, quàm putredines. Similiter Ariſtoteles vigeſima ſecunda parte Problemate decimotertio ait, paleas calefacientes maturare fructus, & calorẽ eorum perficere, non autem deſtruere, & putrefacere. De prima difficultate dico; humorẽ matrem eſſe putredinis, & ut dixit Galenus, ſine humore nulla fit putredo, dum n. humor præualet calori proprio terminanti, res putreſcunt, *Solutio 1, & 2.* & ob id calor ſiccus, conſumens redundantem humorem, præſeruat a putredine,

ne, res purgat, & ſeruat, & præſertim flamma iuniperi, & plantarum odore ſicco fragrantiũ; Ex quo patet ſolutio etiam ſecundæ difficultatis. De tertia difficultate quia hyberno tempore frequentes ſunt febres putridæ, dico id accidere ex accidenti, ob antiperiſtaſim, ob copiam alieni humoris, ob conſtipationes & obſtructiones a frigore, a cibis craſſioribus & humoribus factas, regiõe autem intelligi debent per ſe. Addebatur tempore autumni, & in principio hyemis, recedente ſole plurimas fieri putredines. Reſpondeo id accidere ob extinctionem caloris plantarum a frigore, quæ priuatę uita putreſcunt & folia cadunt, pro quorum putredine etiam conducit redundans humor, æſtiuo autem tempore, folia a calore ſicco deſiccantur, & arida redduntur. Dicebatur ſenium & hyemem ſibi mutuò reſpondere. Reſpondeo, in ſenio non in hyeme apparere putredines ob copiam redundantium humorum, & imbecillitatem proprij caloris ſenum, & ſi menſe Martio plurimi ſenes pereunt, id accidit, quia eorum corpora per hyemem antecedentem plurimis humoribus repleta fuerunt, qui accedente Sole incipiunt ſolui, & ob imbecillitatem proprij caloris non poſſunt uinci, coqui, reſolui, & expelli, ex quo pendet ſuffocatio caloris proprij, mors, & putredo. Poſtrema dubitatio erat, quia in Zona Torrida æſtiuo tempore pauciores fiunt putredines, quàm hyberno. Reſpondeo, id accidere, quia calor eſt ſiccus, & ob id combuſtiones potius efficit æſtiuo tempore, quàm putredines: hyberno autem tempore in ea regione etiam plurimum caloris uiget magis iunctum cũ humido, ideò magis eſt cauſa putredinis; ſententia autem Ariſtotelis debet intelligi in regione temperata, conſiderata varietate ſolùm in calido, & frigido. Addebatur inſtantia ex Prob. 13. parte 2. in quo ait Philoſophus, cur Paleæ fructus duros emolliunt, & maturant, mites autem & concoctos non putrefaciunt, ac quòd palea calida attrahens eſt, ideo ſuo calore coquit, & facultate ſua attrahendi, ſaniem omnem reuocat, atque imputridos ſeruat? externus itaque calor, dum redundantes humores trahit, & calorem proprium non interimit, ſed fouet, non putredinis, ſed conſeruationis eſt cauſa.

Solutio 3.

De Zona Torrida.

Explicatio tertiæ, & quartæ confirmationis.

Cap. XX.

Tex. 10. „ ET neque quod conglaciauit, magis enim frigidum eſt, quàm Aer calidus, ideircò non vincitur, id autem quod mouet vincit. Neque ſeruens, uel calidum, minor enim eſt qui in Aere calor, eo qui in re eſt, quare non dominatur, neque facit mutationem ullam.

Expoſitio. Affert Philoſophus his verbis tertiam, & quartam comprobationem, quòd putredo fiat ab externo calore, nam ea definitio eſt approbanda, per quam aſſignatur ratio competentium definito; hoc autem fit per traditam putredinis definitionem, cùm enim experientia conſtet congelata non putreſcere; huius ratio ex definitione elicitur, id enim accidit quia putredo dicta eſt fieri a calore ambientis, qui cùm ſit remiſſior frigore glaciei, non valet id ſuperare, quod congelatum eſt, & ob id non valet id calefacere, & calorem proprium eius unà cum humore in halitus uertere: hinc metalla, & gladies, uel non putreſcunt, vel ſumma cum difficultate, & per uarias permutationes. Similiter ex eadem definitione elicitur, feruentia, & ualde calida, iure optimo non uideri putreſcere, ut carbones, calcem, ſulphur, Aromaticaq; & ſimilia, nam actio cum inæqualitati oppoſiti expoſcit imperium agentis, aer autem nobis proximus, nos ambiens, imbecillior eſt calore interno, & proprio eorũ. Inquit Philoſophus, id quod mouet vin-

Dubitatio prima.

cit: Inſuper ait, id quod non dominatur nullam efficere mutationem, quæ ſententia ei aduerſari uidetur, quæ proferrur in 3. Phyſ. & in 1. de ortu & interiru, quod omne agens agendo repatitur. Inſuper Ariſt. videtur ſecum pugnare, quia priùs dixerat pu- *Secunda.* tredinem eſſe contrarium commune ortui mixtorum, nunc uero negat competere *Tertia.* congelatis, & ualde calidis. Tertia dubitatio eſt, quia contrariorum ſi unum impedit, alterum prodeſſe uidetur, at Ariſt. & frigus, & calorem ait obſiſtere putredini. Confirmatur dubitatio: quia in efficienda purredine calor externus agit non in frigus, ſed in internum calorem, modo in præcedentibus explicato, dum frigus internum fuerit vehementius, calor erit imbecillior, & ita facillimè ſuperabitur, & cum externo calore connectetur; hinc Ariſt. in præcedentibus dixit frigus internum conducere pro putredine. Demùm dubitatur, quia Ariſt. referens impedientia putredinem, videtur *Quarta.* diminutus: nam præter exuperantiam caloris, & frigoris, etiam ſiccitas obſiſtit putredini, ſimiliter durities, hinc oſſa non uidentur putreſcere. Ideo Galenus 11. de ſim- *Galenus.* plicium medicamētorum facultatibus dixit, Quibus corpus ſolidum, & compactum eſt, ea nequeunt putreſcere. De prima difficulrate exactè uerba feci in lib. de actione *Solutio 1.* & paſſione, ideò nunc breuiſſimè dico, aliud eſſe repati, aliud moueri, vinci & ſuperari, etiam formica agit in columnam, quamuis illam nec moueat, nec ſuperet, omne agens repatitur, ſed non omne ſuperarur, adeò vt ſequarur interitus, de quo modo loquitur Philoſophus. De ſecunda difficultare, quia putredo non erit commune con- *Solutio 2.* trarium generationis mixtorum, nec erunt apta omnia mixta ſecundum naturam interire. Iam in præcedentibus uerba feci, nam omnia mixta, ut eorum humor calore terminatur, ſunt apta putreſcere, quamuis ob alia impediri poſſit huiuſmodi putredo, uel ſaltem non poſſit fieri niſi cum difficultare, & per uarias permutationes. Erat tertia dubitatio, quia non uidetur ſi unum contrariorum impedit purredinem, quòd *Solutio 3.* aliud quoque id faciat. Reſpondeo, cum purredo fiat a calore humido, non uehementer operante, ab excellentia oppoſitorum poteſt impediri, omnes enim exuperantiæ mediocritatem euertunt, id ramen efficiunr modo vario; calor impedit, ſi fuerit ſiccus, at iunctus cum humido, id non facit, ideò ſanguis cum ſit calidus & humidus, facilè putreſcit; ſimiliter frigus iunctum cum ſicco reijcit putredinem, non autem ita id facit frigus iunctum cum humore, nam pituira frigida, & humida facilè putreſcit. Inſuper, frigus externum ambientis putredines minuit, minuendo vires externi caloris; frigus internum ſecundum naturam impedit purredinem, impediendo actionem externi caloris, frigus uerò internum præter naturam, ſi fuerit uehemens, & congelans, impedit, ut mediocre minuendo calorem proprium auget purredines. Inſtabatur poſtremò, quia Ariſt. dinumerans impedientia putredinem, uidetur diminutus. Reſpondeo, ei fuiſſe ſatis illas referre, quæ patefacerent putredinem fieri a *Solutio 4.* calore ambientis; de cæteris ſat eſt, ut ex principijs eius eliciantur rationes, nam dura non putreſcunt, uel quia ſunt congelata, ut metalla, vel quia ſicca ut oſſa, uel quia humor a calore efficaciſſimè terminatur; ſicca non putreſcunt, quia putredo eſt interitus caloris in humido Auerroes in com. 10. præſentis contextus nonnulla dicit de actione, & Qualitatibus Elementorum, quæ cum alibi a me ſint conſiderata, modò miſſa ſiunt.

Explicatio quinta confirmationis. Cap. XXI.

Cont. "Imili modo quod mouetur & fluit, minimè putreſcit, eo quod non mouetur, imbecillior namque fit motus à calore, qui in Aere eſt, quàm ille ſit, qui rei priùs ineſt, quare nullam facit mutationem.

Expoſitio. Quintum hoc ſignum, ꝙ putredo fiat à calore ambientis, ſumitur ex motu rei, experientia.n.conſtat minùs putreſcere ea, quæ mouentur, quam ea quæ quieſcunt, ratio petitur ex definitione putredinis, cum.n.fiat à calore ambientis, alterantis, quia alteratio eſt motus, & omnis motus fit in tẽpore, ideo ſi corpus citiùs mouetur, quàm ab ambiente valeat alterari, liberatur a putredine, motus.n.uelocior tardiorẽ peruenit & impedit; Conſiderandũ, ꝙ motus poteſt præſeruare mobile a putredine ob quattuor cauſas. *Motus quomodo præſeruat a putredine?* Prima eſt, quia mota minus ſubijciũtur actioni extremi alterantis. Secunda, quia vt ait Auerroes per motum calor proprius excitatur, perficitur, purgatur, & ſeruatur. Tertia, quia per motũ remouentur obſtructiones ſuffocãtes, conſumuntur humores redundantes, & varia excrementa ſecernuntur, ſic aquæ fluentes ſeruantur puriores. Quarta, quia per motum & agitationem partes mobilis inuicem magis miſcentur, nec tam facilè ab inuicẽ ſecernuntur, ideò utile eſt aliquando permiſcere vina baculo, dũ incipiunt putreſcere, vt inquit Albertus, quod præſertim eſt verum de vino, cum quo aqua fuerit permixta, vt fit Patauij. Ex aduerſo tamen, motus nonnũquam ex accidenti valet inducere putredinem, dum motus fuerit nimius, adeò vt internum calorẽ incẽdat & reddat alienũ: ſic nimio exercitio iuuenes nonnunquam incidunt in febres putridas; præſertim tamen motus putredinẽ repellit, ob id Aquæ ſtagnantes dicuntur mortuæ, & facilè putreſcentes, fluentes verò viuæ, & ſinceriores. *Olympiodorus.* Inquit Olympiodorus, Aquam fluentem includere aliquid ingenti caloris, fluendi enim conditionem recipit a calore, vt a frigore congelationem. Aquæ autem ſtagnantes calorem illum habent languẽtem, imbecillum, & penè extinctum. Hoc quoque verum eſt de aere, qui in antris & cauitatibus incluſus incraſſatur & putreſit. Similiter Terra in Mõtibus, vento agitata non putreſit; in cõuallib. antris, & propè paludes mucore afficitur, & putreſit. Idipſum cõtingere de plantis compertum eſt: nam ortæ in collibus, ſeruãtur diutiùs a putredine incolumes, & fructus pariunt conſimiles: homines quoque per exercitium congruens minus putredini ſuccumbunt, quàm degẽtes in ocio, & vmbra. *Ariſt.* Ideo Ariſt. 14. part. Prob. 9. inquit, Qui loca edita colunt, tardiùs ſeneſcunt; quia ſenectus eſt quædam putredo, putreſit aũt quod quieſcit, nullo verò modo, aut minus, quod mouetur, &c. At duo occurrunt dubia. *Prima dubitatio.* Primum eſt, quia verum non uidetur, Aquam per fluxum ſeruare calorem ſuum, Aquæ.n.fluentes videntur frigidiores quieſcentibus. *Secunda.* Altera dubitatio eſt, quia Ariſt. par. 22. Prob. 4. inquit, Cur fructus arborum, carnes, & cætera id genus vtribus vehementer inflatis incluſa, valent ſine interitu ſeruari, nec minus quæ accuratiſſimè obturata vndique fuerint? An quoniam interite omnia ſolent cum mouentur, quę autem plena ſunt immota ſeruantur, & ea quæ ita ſunt incluſa, pleno vndique interuallo conſtant, ideò ſine interitu ſeruari valent, eandem ſententiam repetit parte 25. Prob. 12. *Solutio 1.* De prima difficultate inquit Alexander 3. Nat. qq. c. 14. motus auget innatam cuiuſque caliditatem; excitans eam, & accendens, quo loquendi modo indicat non omnem motum, nec in quolibet mobili efficere calorẽ, ſed in eo tantùm quod calore innato & proprio eſt præditum: hinc ait motum caleſacere excitando proprium calorem. Similiter Ariſtoteles 25. part. Prob. 18. inquit, Motus trahere poteſt frigus, cuius inditiũ eſt, quia calida dum mouẽtur, refrigerantur. Ex his patet ob uarietatem mobilium hæc tria uera eſſe, motus calefacit, nempè mobilia prædita inſito calore, excitando illũ, ut patet de Animalibus. Inſuper motus refrigerat, nimirùm ea mobilia, quę calorem alienum includunt, vt Aqua calida per motum refrigeratur,

ratur,quia ſecernuntur faciliùs ab ea halitus calidi. Tertium eſt,motus nec refrigerat nec calefacit ea corpora, quæ cum proprij, tùm alieni caloris ſunt expertia,potiùs tamen per quandam conſecutionem calefacit,quatenus attenuat,rarefacit,leuificat, quas affectiones comitatur calor,potiùs quàm frigus. Altera dubitatio obſcurior eſt, *Solutio ſecundę.* nam ex vna parte dicebatur motum auferre,ex altera afferre putredinẽ,Petrus Aponenſis inquit motum eſſe duplicem. *Petrus Aponenſis.* Vnum ſecundum locum & ex ſe,ut Animalium: Alterum cum alteratione & ab alio,quæ primo motu mouentur,ob excitationẽ proprij caloris,potentiùs reſiſtunt putredini,& de his ſermo eſt hoc in loco:quę verò nõ ſunt nata ex ſe moueri,vt carnes,& poma,ut mouentur ab alio,ita alterantur, & putreſcunt. Hæc ſolutio nõ caret difficultatẽ,quoniam etiam motus ab alio factus, ut vini,aquę,aeris,& ſimilium,preſeruat a putredine. *Dubitatio.* Inſuper etiam animalia,ut homines dũ deferuntur uel curru,uel equo,uel Naui,per motũ illũ pręſeruari dicuntur a putredine,veluti vice uerſa per uarietatẽ aeris & uentorũ facilè lęduntur,alterãtur,& incidunt in putredines. Demũ hoc patet ex uerbis Ariſt. hoc in loco, nã ait[ſimili modo quod mouetur,& fluit,minimè putreſcit,] fluere aũt non eſt uiuentium: & addẽs cauſam,ait[imbecillior nãq; fit motus ab eo qui in aere eſt calore,quã ille ſit qui rei prius inerat,&c.]Hęc autem ratio cõſimilem de omnibus uim habet,vt conſpicuũ eſt. Propterea,dicamus motũ pręſertim & ratione propria pręſeruare a Putredine,ob cauſas à me relatas;ex accidenti autẽ ratione permutationis ambientis,magis apti alterare, eſſe cauſam putredinis. *Solutio propria.* Nec eſt abſurdũ oppoſita uario modo ad idem cõducere, ut etiam ſummus calor, & ſummum frigus putredinem arcere dicebantur: & hæc ſolutio conſona eſt rationibus,quæ afferuntur ab Ariſtotele.

Explicatur ſexta confirmatio. Cap. XXII.

Context. SImili quoque ratione, multum minus putreſcit exiguo; in ampliori enim ignis proprius amplior, & frigus ineſt, adeò vt uires ambientis ſuperet. Ideò Mare in partes diuiſum citò putreſcit; uniuerſum uerò minimè. Similiter aliæ aquæ.

Sexta confirmatio putredinem fieri a calore ambientis ſumitur ex eo, quia experientia conſtat,multum minus putreſcere pauco, quia plus includit caloris proprij, & ob id magis externo calori ualet obſiſtere:hinc dicimus diuiſionem minuere uires & eſſe uiam ad interitum: Et Ariſtoteles in calce 8. Phyſic. ait, In maiori corpore maiorem eſſe uirtutem, eſt enim maior virtus non in gradu, ſed in extenſione; ideò potentiùs agit,quia partes conſpirant ad agendum. Quattuor ſe offerunt difficultates diluendæ. *Prima dubitatio.* Prima eſt,quia dum eadem ſeruatur ratio agentis ad patiens, eadẽ ſeruatur actio ex illis prodiens:at eadem eſt ratio partis ambientis,ad partem,quę totius ambientis ad totum putreſcibile:igitur non magis,& priùs putreſcet portio,quàm totũ. *Secunda.* Secundò,uidetur Ariſtoteles ſecum pugnare,in pręcedentibus dixit proprium frigus conducere pro putredine:nunc ait maius frigus magis præſeruare ab ea. *Tertia.* Tertiò,ſentẽtia Ariſtotelis aduerſatur experientię,nam dum uolumus res citò putreſcere, ut frumentum,uuam,& alia ſimilia,ea accumulamus, & coaceruamus;contrà verò dum cupimus nõ putreſcere,ſecamus in partes & extẽdimus. *Quarta.* Demùm videtur falſum Mare & eius partes putreſcere,ſalſa enim & amara nõ putreſcunt. *Solutio primæ.* De prima difficultate dico minimè ſeruari eandem rationem, quia diuiditur quidem putreſcibile, at aer ambiens iunctus remanet,& quãuis maius corpus a maiori aeris ſuperficie, minus verò a minori contineatur; aer tamen iunctus eſt & partes iunctæ conſpirant ad efficiendum. *Solutio ſecundæ.* Pręterea,per diuiſionem rei putreſcibilis, minuitur uis eius, & ambiens proximiùs hęret internis partibus. Secunda dubitatio iam eſt ſoluta in explicatione tertij ſigni. *Solutio tertiæ.* Tertia dubitatio erat, quia diuiſio in partes pręſeruat ſępè a putredine. Soluitur

per

per tria fundamenta. Primum eſt, ſententiam Ariſtotelis debere intelligi de corpore vno conſimili & continuo, diuiſo in partes, vel non diuiſo, ideò dedit exemplum de Aqua Maris; non ſic ſe habent grana, & poma, quæ per cumulum priuantur cōgruente tranſpiratione. Alterum fundamentum eſt, quia ſententia Ariſtotelis eſt vera per ſe, falſa autem ex accidenti; nam corpora non diuiſa ſunt maioris virtutis, ideò diutiùs ſeruantur; accidere tamen poteſt, ut per diuiſiouem humor redundans faciliùs deſiccetur, & ob id minuatur putredo. Tertium fundamentum eſt, ſententiam Ariſtotelis eſſe ueram de corpore ſecundum propriam naturam diſpoſito, non de cadaueribus; nam in cadauerę cępit dominari externus calor, qui euentatione minuitur. Po-

Solutio 4. ſtrema dubitatio erat de aqua ſalſa & amara, quæ non uidetur poſſe putreſcere. Cui reſpondendum, eam quoque diuiſam in partes poſſe putrefieri, vel putredine ſecundum partem, vel abſoluta, nam includit aqua Maris calorem quendam proprium, qui vinci poteſt; & eſt Mare aqua valdè permiſta, & quamuis ſalſa, & amara ægrè putreſcant, tamen per varias permiſtiones & alterationes ea quoq; ſunt apta putreſcere, vt docet experientia: hinc in Mari plurima ex putri gignuntur. Per hæc ſigna conſpicuè patefecit Ariſtoteles, ſe dediſſe definitionem, quę & putredini abſolutè, & putredini in parte conueniret, cum de vtriſque dederit exempla.

Ordo ſignorum. Hæc autem ſigna ita in ordinem redigi poſſent. Nam prohibentia putredinem, uel pertinent ad ambiens, uel ad patiens; ſi ad ambiens, oritur ſignum ſumptum ex frigore ambientis; ſi ad patiens, vel prohibet exceſſu caloris, vel frigoris, vel motu, vel partium vnitione; & prodeunt ſigna reliqua, quæ vel magis vel minus putredini obſiſtunt.

Explicatio Septimæ comprobationis. Cap. XXIII.

Cont. ET animalia naſcuntur in his, quæ putreſcunt, propterea quòd qui na-
» turalis eſt calor, ſecretus ea, quæ excreta ſunt, cogat. Quid igitur or-
» tus eſt, & quid interitus dictum eſt.
»

Expoſitio. Inducitur hic contextus a varijs vario modo, ſed quoniam id parùm refert, & de ſententia tenemur eſſe ſoliciti, ideò cęteris ſilentio decurſis, exiſtimo hoc eſſe ſignum ſeptimum ad comprobandum putredinem fieri a calore, & eſſe interitum proprij caloris. Nam in putreſcentibus naſcuntur animalia, vt in carnibus, vermes; in fimo, Vmblici; ex putrido aere muſcæ. ex cadaueribus vaccarum & taurorum, apes; ex illis equorum veſpæ; & ſic de cęteris. Modus autem generationis eorum elicitur ex definitione putredinis. Nam calor naturalis rerum putreſcentium per externum calorem auctus, & redditus alienus, iunctuſque cum tenui humido euaporante, ſe habet tanquam ſpiritus ſeminum, eiq; proportione reſpondet. Hinc coquendo cogit, & terminat ea, quæ ſecreta ſunt, hoc eſt, humorem craſſiorem, qui in re putrida non terminatus a proprio calore fluebat, adeò vt putredo rei antecedentis in ſecretionem eius deſinat, & inde principium recipiat concretio & generatio vermium. Attinentia ad putredinem varia ſunt, ſcitu digna, ſatiſque obſcura, adeò vt paucis explicari nequeant; propterea diſtincto ſermone; ſumpto alio principio de eis mihi agendum, propoſui.

Finis Deo Laus.

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

DE ORTIS EX PVTRI LIBER VNVS.

Proponitur agendum de ortis ex Putri, explicatur ordo ſeruandus, & referuntur communes quædam conditiones eorum. Cap. I.

GENITA ex Putri quamuis ex ſe vilia ſint, & obſcura, ob admirabilem tamen in eis gignendis Naturæ Artem, eximiumq; generationis, & latentem modũ, digna ſunt, vt ab animo ſapientię cupido accuratè conſiderentur, & præſertim, quia ex generationis eorum conſideratione, in notitiam huius veritatis eleuamur, quòd Cęli, ex quibus vitæ portionem aliquam hauriũt, anima, & vita præditi ſint. De his autem ex ſententia Ariſt. ego verba facturus, referam primò communia nonnulla, ortis ex Putri competentia. Mox pro eorum diſtincta explicatione progrediar per omne genus cauſæ, vt in quolibet genere cauſam propriam eorũ patefaciã. Tertiò, dubia varia proponam, pertinentia ad genita ex Putri. A primo itaq; ordiens. Animalia orta ex Putri, vt ex vilib. Principijs proximis prodeunt, ita vilia & imperfecta ſunt, vt vermes, & animalia nonnulla, quæ cum inciſuris quibuſdã vndiq; ſint prædita, inſecta, hoc eſt, valdè ſecta dicuntur, & munere earũ ad omnẽ differentiam poſitionis valent facilè verti. Inſuper hæc animalia ſunt Temperamẽto ſatis frigida, & plurima eorum hyberno tempore moriuntur, cum enim caloris initiũ recipiant ex ſpiritu Putri & imperfecto, etiam cũ diminutione, & imperfectione id includunt & ſeruant. Præterea, ob eandem cauſam ſunt breuis vitæ: ex debili.n. principio non valet opus prodire, inſigni robore munitum. Inſuper, magna ex parte ſunt deprauati alimenti, & facilè apta putreſcere, vt fungi: hinc magna ex parte non comeduntur ab hominibus. Præterea ſæpè veneni aliquid infixum habent, ob deprauatos & putridos ſpiritus, ex quibus oriuntur, vt ſcorpiones, veſpæ, zinzalæ maiores, crabrones, & ſimilia, quæ aculeis ſunt munita infectis veneno, aduerſis Temperamento hominis, & non mediocriter lædẽtibus. Vt pertinet ad eorum formam, ea eſt anima, humilis tamen & exiguæ perfectionis. Elementa non dicuntur gigni ex Putri, ſed ſolùm mixta per putredinem dicuntur in ea reſolui. Similiter mixta inanima, ut Metalla & lapides non dicuntur gigni ex putri, quoniam principium genitorum ex Putri, eſt calor in ſpiritu rei putreſcentis incluſus, qui proportione reſpõdet calori, & ſpiritui ſeminum, quo uiuentia gignuntur, quoniam eſt calor quidam non Temperamenti corporis, ſed potiùs Tẽperamento per ſpiritus ſuperinfuſus, ut calor uitalis animalium, qui calor ſolis uiuentib. competit. Hinc iure Ariſtoteles in calce cap. de Putre-

Ordo ſeruandus.

Orta ex putri. Vilia.

Frigida.

Vita breuis.

Deprauati alimenti.

Veneni aliquid ſæpè includunt.

De forma eorũ, quæ ex putri gignuntur.

dine

dine dixit, In his quæ putreſcunt, animalia gigni, non autem de alijs mentionem fecit, ſi autem ex vlceribus elicitur pus, & ſanies, ea non dicitur aliquid ex putri ortũ, ſed humor putridus, vel excrementum putredinis coctum, vel non coctum, vt etiam vrina, & feces animalium excrementa ſunt. Ex his itaque uniuersè patet, quid de conditione & forma genitorum ex Putri ſit dicendum.

De materia genitorum ex Putri. Cap. II.

Materia proxima.

HVmilſ formæ humilis, & vilis materia reſpondet. Materia proxima genitorum ex putri eſt humor ille rei putreſcentis, qui primò a proprio calore mixti terminabatur, mox verò deſtitutus termino labitur, & effunditur. Hic ſi congruenter a calore ſuperſtite coquitur, adeò ut calor ille, qui primò erat alienus a mixto putrefaciendo, & iam putrefacto, reddatur proprius & congruens alicui animali gignendo, tunc animal illud gignitur, cui huiuſmodi Temperamentum & calor eſt conſentaneus: qui humor non eſt ſimplex Elementum, ſed mixtum quoddam, in quo humor præualeat, qui deinde per proprium aliquem calorem terminatur & coercetur, Huiuſmodi humor elici poteſt ex cadaueribus animalium, ex lignis putreſcentibus, ex fimo terræ, ex Aere condenſato, & humore craſſiore prædito, ex aqua ſtagnante, ex lapidibus dum comburũtur: nam ex eis humor aliquis prodire poteſt, qui putreſcat, ex quo uermes gignãtur, ut enunciauit Ariſtoteles: ſimiliter ex niue mixta cum Terra & præcalefacta per quandam Antiperiſtaſim: Hinc legitur in quinto de Hiſtoria animalium capitu. decimonono. Quin etiam in ijs, quæ putredinem nullam poſſe recipere exiſtimantur, naſci animalia nouimus, ut in niue vetuſtiore vermes, qui hirti ſunt pilijs, & rubei, quoniam & ipſa nix vetuſtate rubeſcit, ſed in niue mediæ Terræ candidi, & grandiores inueniuntur, torpent omnes, & cum difficultate mouentur. In Cypro Inſula, ærarijs fornacibus, vbi Chalcites Lapis ingeſtus compluribus diebus crematur, beſtiolæ in medio igne naſcuntur pennatæ paulò muſcis grandibus maiores, quæ per ignem ſaliunt, & ambulant; Emoritur, & hoc genus, & illud niuis alumnum, dum hoc ab igne, alterum a niue demotum eſt. Nec puto hoc pugnare cum ea ſententia Philoſophi prolata in ſecundo de Gen. animalium c. 3. necnon in ſecundo de Ortu & interitu, cont. 21. quę eſt ex flamma & glacie nullum gigni animal; nã relata animalia neć ex igne, nec ex niue generantur, ſed ex humore aliquo putri ex lapidibus prodeunt, vel ex cõmixtione niuis cum alieno corpore putreſcente. Ex glacie abſolutè nil gignitur, quia pro generatione mixti & præſertim viuẽtis, requiritur imperium caloris. Ex flamma nil gignitur, quia combuſtio reſoluit, non autẽ mixtum generat, & deſiccat humorẽ, non autem illum cũ ſicco permiſcet, quod requiritur pro mixti generatione. Hinc ait Ariſt. in 5. de Gen. animal. cap. 32. ex omnibus propè dixerim vel ſiccis humeſcentibus, vel humidis ſicceſcentibus gigni animal poteſt. Hinc etiam valdè ſicca & calida, vt Piper, zinziber, & apprimè amara ut bilis flaua, non ſunt cõgruẽns materia animalium, nec gigni ex eis animalia poſſunt, niſi poſt varias cõmixtiones, & permutationes, quia materia generationis eorum debet eſſe humida, non ualdè ſicca; debet eſſe apta nutrire, quia ex eis conſtamus, ex quibus etiam nutrimur, nutriunt autem dulcia ex libro, de ſenſu & ſenſili. Si qui autem vermes ex bile flaua fiunt, id accidit per magnum receſſum eius a propria conſtitutione, adeò ut aſſerere ualeamus ex bile flaua vermes non gigni nimirùm proximè, & ſine cõmixtione, gigni autem per varias mutationes & commixtionem cum alijs. Similiter bilis atra cũ ſit frigida & ſicca, nõ eſt materia proxima genitorum ex putri; mixta tamẽ cum pituita, vel alio humore & putreſcens poteſt eorum eſſe materia; ſanguis cum ſit calidus, & humidus, dum putreſcit, aptiorem materiam ualet præbere vermibus aptiſſimam, tamen Pituita; & præſertim

Vermes niuis.

Diluitur apparẽs cõtrouerſia.

An ex bile flaua uermes ſiãt.

Pituita apta materia, uermium.

tim ea, quæ dulcior eſt, ex qua vermes prodeunt, qui pituitę conditionem ſeruantes, ſunt tardi, molles, albi; Dum autem pituita cū alijs humoribus permiſcetur, ratione varietatis humorum, uermes oriuntur coloribus, & conditionibus uarijs pręditi, hinc pueri & pręſertim candidiores, cum abundent Pituita, etiam uexantur a uermibus; fructus quoque dum comedunt, facilè in inteſtinis uermes pariunt, tum quia facilè putreſcunt, tum quia humores deſerunt pituitoſos, tum demùm, quia ſunt dulces, nam dulcia omnia, cū ſint moderatè calida & humida, facilè uermes pariunt, nutriūt & augent. Similiter excrementa alimentorum, a calore proprio uiuentis reiecta, ab externoque compræhenſa facilè putrent & uertuntur in vermes. Ea quæ de uermibus dixi in uiſceribus animalium genitis, etiam de cæteris uera ſunt, quæ ex aliorum putredine producuntur, ex quorum uarietate pendet varietas quoque colorum, figuræ, & conditionis uermium, omnis enim forma in ſibi congruente materia recipitur, & alterius formę altera eſt materia, ut dicitur in ſecundo Phyſicorum uigeſimoſexto. Ita ex aere, & uino alata & leuia gignuntur animalia; ex aqua & cęno anguillę; ex humore magis Terreo fungi, & Plantę; ex humore falſo frequenter gignuntur animalia oſtreacea, nā ex parte humidiore & dulciore animal incluſum gignitur; ex parte ſalſa & Terrea gignitur teſta illud includens: & quoniā huius humoris magna eſt varietas, & fœcunditas, inde tot genera prodeunt animalium teſta munitorum. Demùm quia uenti uarij, uariæ ætates, uaria Temperamenta, varia alimenta, uaria uitæ generationes, & conſtitutiones aliaque conſimilia augent, minuunt, & variant materiam vermium, & genitorum ex putri, vt experientia compertum eſt, quarum uarietatum, cum ſint innumeræ, tres ſolas referam, quę in hominum & præſertim puerorū inteſtinis apparent. Inquit Ariſtoteles in quinto de Hiſtoria animalium capitulo decimonono, tria uermium genera in huiuſmodi inteſtinis gigni: *Tria vermium genera.* dātur enim vermes, qui dicuntur lati, & inteſtinis adhęrent, fruſtaque pariunt ſimilia ſeminibus Cucumeris: dantur teretes, & Aſcarides, Galenus ſimiliter tertio Aphoriſmorū, vigeſimoſexto, inquit, vermium tres ſunt ſpecies, nempè Aſcarides tenues, qui gignuntur in parte inferiore inteſtini craſſi; & Lumbrici rotundi, qui magis gignuntur in inteſtinis ſuperioribus; & Lumbrici lati, quorum generatio eſt rarior; hi ſunt longiſſimi & ſæpè extenduntur per omnia inteſtina; alij nomina mutant, ſed cum parùm referat, id miſſum facio, de his varia dicunt medici.

De cauſa efficiente genitorum ex Putri. Cap. III.

Academici. ACademici cum intuerentur ex re putri, animæque experte animalia gigni, quoniam uilius ſua facultate non ualet præſtantius procreare, inferebant, & Mundum totum, & ſingulas Elementorum uniuerſitates eſſe anima præditas, cuius munere animalia gignerentur: ex anima enim dicebant prodire ſemina, quæ in materia recepta huiuſmodi animalia producerent. *Themiſt.* Themiſtius quoque hanc uniuerſi animam in primo de anima approbauit, ut ei etiam tribuit Auerroes duodecimo Metaphyſicæ, decimotertio. *Auicenna.* Auicenna hos in parte ſequens, Mentem quandam excogitauit, Mundo Elementari præſidentem, quam datricem formarum nuncupauit, cui præter cætera hoc quoque officium tribuit. *Philopon.* Philoponus in libro de ortu, & interitu ſæpè affirmat formas infundi ab vniuerſi opificio, hoc eſt, ab eſſentiali ſerie cauſarū ſupera Prouidentia directarū. Sed diſputationes ad hoc pertinentes ſilētio præteriens, breuibus dico, generationem animalium ex corporibus inanimis, & ex putri conſpicuè patefacere Cæleſte corpus præpotentem quandam viuere vitam. *Cœlum viuere.* Cum enim ex putri oriantur viuentia, & viuens gigni non poſſit, niſi a uiuēte, nec ad-

ſit

ſit aliud proximius viuens, a quo gigni ualeant, fateri cogimur Cœlum viuere, & lumen, motumque eius, facultate quadam vitali eſſe prędita, per quam valeat corporibus inanimis vitam tribuere.

Quæ conſpirant pro generatiōe animaliū.

Pro generatione eorum animalium, quæ a ſimili fiunt, tria conſpirant, Cęlum, Pater, & Inſtrumentum. Cœlum eſt cauſa communis; Pater propria; ſemen eſt inſtrumentum: ita Sol & homo generant hominem, ex ſecundo Phyſ. 26. Pro generatione animalium ex putri Sol ſiue Cœlum fungitur modo quodam munere nedum cauſę communis, verùm etiam propriæ, quatenus lumine & motu eius conſtituitur ſpiritus, proximè formans animalia, eiſque vitā tribuens, qui proportione reſpondet ſpiritui, per quem ſemina redduntur fœcunda, & fœtus formatur. Qui ſpiritus quamuis ab eminenti vita Cœli habeat vt ſit uitalis, tamen ut hanc vel illam vitam producat, non habet a Cœlo, ut Cœlum eſt; ſed quatenus in definita materia cū definita menſura recipitur, congruēte definitis ſpeciebus animantium. Hinc

Auerr.

Auer. 12. Metaphyſ. 18. inquit, Calor Solis & ſtellarum, effuſus per aquam & Terram, generat animalia ex putri, & vniuerſaliter cuncta, quæ fiunt ſine ſemine. & contu 13. eiuſdem libri ait, Putredo, ex qua fiunt animalia, ſe habet tanquam ſemen animalium generantium; uis tamen, quę eſt in ſemine, fit ab emittente ſemen & Sole; in putredine uerò fit a Sole tantùm.

Alb.

Alb. aduerſatur Auerroi, & inquit uirtutem illā gigni a calore, qui ineſt in re putreſcente. Et confirmatur: quia gignuntur ſępè uermes in foueis Terrę, & locis ad quę nec lumen, nec motus Cœli peruenire poteſt. Sed ſoluitur facilter inſtantia, quia calor cęleſtis non ſemper denuò gignitur, dum huiuſmodi animalia producantur, ſed genitus in Elementorum uniuerſitatibus conſeruatur, qui calor & ſpiritus quamuis materiā & qualitatem quandam habeat ex re putrida, facultatem tamen uitalem non ex ea recipere ualet, cum non viuat, ſed ex Cœlo infuſam recipit.

Ariſtot.

Hoc lucidè affirmauit Ariſt. in 3. de Gen. animalium cap. 3. inquiens, Generantur autem in Terra, humoreque Animalia & Plantę, quoniam humor in Terra, ſpiritus in humore, calor Animalis in vniuerſo ineſt, adeò vt quodammodo plena ſint animę omnia, quam ob rem conſiſtunt celeriter, cum calor ille compręhenſus eſt, comprehenditur autem, & humoribus corporis incaleſcentibus efficitur uelut bulla ſpumoſa, &c. Inſuper in ſecundo de Gen. animal. cap. 3. inquit, At verò ſolis calor, & animalium, non modo qui in ſemine ineſt, verum etiam ſi quid extrementi ſit; quamuis diuerſum ſit a natura, tamen id quoque principium habet vitale. Similiter in quinto de Hiſtoria animalium c. 19. ait, Commune omnium vermium eſt, & eorum quæ ex vermibus prodeunt animalium, ut primordium generationis aut a ſole, aut a ſpiritu prębeatur. Mentionē facit Philoſophus de ſole & ſpiritu, vt patefaciat vtrumque cōſpirare pro generatione huiuſmodi animalium, ita tamen vt Cęlum vitalem facultatem largiatur & infundat, per quam ſpiritus redditur fęcundus, & cum ambo conſpirent Ariſt. in quarto Meteorum id quod proximius eſt explicauit, inquiēs, Naturalis calor ſecretus, ea quę per putredinem excreta ſunt, cogit, &c. ille tamē naturalis calor ex Cœlo habet vitalem facultatem.

Modus generatiōis a calore.

Sic itaque in putredine calor proprius perit, vt proprius, & cum alieno nectitur, quo exeunte, humor ab eo terminatus labitur, & fluit, mox autem humor ille actione eius caloris coquitur, redditur craſſior, & terminatur, ex quo conſurgit corpus calore præditum conſentaneo animali, quod ex putri oritur; nam primò re putreſcente calor alienus dominatur proprio, & humor proprius termino deſtitutus fluit, mox uerò calor alienus auctus, humorem illū ſuperat, coquit, & pro alterius generatione terminat,

Galenus.

Hinc rectè Galenus in 3. Aphoriſmorū 26. ait, Sola putredo non eſt ſatis ad gignendum vermes, ſed & calore plurimo eget, cibus autē plerumque corrumpitur in vētre, & pręcipuè in inferiore puerulis, verùm caliditas in valdè tenellis nondum materiam obtinet, in adultioribus autem, & materia idonea eſt, & prætereà caliditas adeſt, &c. requiritur itaque calor valens coquere,

Concluſio.

& calor, qui eſt præter naturam vnius, eſt ſecundum naturam alterius. Sic itaque ex

Cœlo

Cœlo viuente effunditur per vniuerſum facultas vitalis, incluſa in calore & ſpiritu
juncto humori, qui in varijs receptus contrahitur & redditur per definitas menſuras
proprius varijs ſpeciebus animalium: & huiuſmodi ſpiritus proportione reſpondens
ſpiritui genituræ, coquit materiam humidam, in qua eſt proportione reſpondente
menſtruis, eam terminat, ex eaque animalia generat: frequentiùs autem fit vermis &
non plãta, quia materia valdè mollis & humida aptior eſt pro vermiũ, quã pro plan-
tarum generatione: ita diximus animalia ex putri gigni. Sed iure optimo quæret ali- *Dubitatio.*
quis, dũ diximus animalia fieri ex putri, ea particula, Ex, in qua ſignificatione vſurpe-
tur? & quam cauſa denotet? Pro reſponſione dico, inſpiciendo varia, eam uaria de- *Solutio.*
notare: nam ſi refertur ad ſpiritum & calorem, denotat cauſam efficientem proxi-
mam; ſi ad humorem cum ſicco mixtum, materiam: ſi ad priuationem animæ in ma-
teria præcurrentem, terminum a quo, & ordinem aliquem, vt conſpicuum eſt.

De fine genitorum ex Putri. Cap. IIII.

DEcurſis alijs cauſis, ſupereſt agendum de fine, & quoniam finis eſt du-
plex, vnus ganerationis, alter rei genitæ, de fine generationis dubitatio
non eſt, ille.n.eſt forma, adeò ut finis generationis ex putri. ſit anima eo-
rum, qua præſente, animalia dicuntur genita, dubitatio eſt de fine rei
genitæ, cuius gratia gigni, & per naturam formari dicuntur. Huiuſmodi anima-
lia frequenter dicuntur orta ſpontè, quatenus non a ſimili ſpecie fiunt, ſed per inſita
& latentia naturæ principia: videntur quodam modo ſua ſpontè ex materia in lu-
cem prodire, tanquam ſequentia potiùs neceſſitatem materiæ, quàm ob finem ali-
quem genita. Hinc oritur dubitatio, num caſu fiant? Veteres putantes ea, quæ ma- *An orta ex*
teriam ſequuntur, ex eaque prodeunt, caſu fieri; hæc quoque caſu fieri affirmabant. *putri fiant*
Id ipſum etiã viſus eſt exiſtimaſſe Ariſtoteles, qui in ſeptimo Metaphyſicæ uigeſimo *caſu?*
ſecundo, inquit; Vt in his quæ natura fiunt, ita in Arte factis quædam fiunt caſu;
quo loci Auerroes ait denotari genita ex putri, quæ quamuis abſolutè non fiant ca-
ſu, ſimilia tamen ſunt eis, abſolutè Auer. negat fieri caſu, quoniam in 8. Phyſ. 46. & *Ariſtot.*
12. Metaphyſ. 13. inquit, nullam ſpeciem caſu fieri. Hinc Academici genitorũ ex pu
tri, tanquam eorum, quæ ex primò inſtituto non optantur, negabant dari ideas.
Quidã itaque omninò aiunt fieri caſu. Alij ſimilia in parte eſſe genitis caſu, abſolutè *Solutio.*
tamen non fieri caſu, quæ ſecunda opinio priori eſt præferẽda. Ratio eſt, quia ea quo
rũ principia definita & determinata ſunt, adeò vt de illis ſit ſcientia, omninò caſu fie
ri non dicuntur: genitorũ ex putri definita & propria ſunt principia, per quæ de illis
ſcientiã habemus: quare non omninò ſunt caſu; dicũtur tamen ſimilia illis, quia quã-
uis prædita ſint proprijs & definitis principijs, tamen dũ referuntur ad inſtitutũ prin
cipalis agentis, quia non primò ab eo optantur, nec a ſimili per cõſimilẽ formã fiũt,
recedunt ab ortis per ſe, & ſimilia redduntur genitis caſu. Sed oritur dubitatio de ge-
nitis ex coitu animaliũ diſtinctę ſpeciei, vt de Mulo, & Liciſca, an fiant caſu? De *De ortis*
quibus ſimiliter dicendum eſt, quod dum referuntur ad propria principia, quæ defi- *ex duplici*
nita ſunt, nõ fiunt caſu; at dum referuntur ad copulam parentum incidenter factam, *ſpecie.*
& ad principale inſtitutum naturæ per ea principia generãtis ita recedunt a principa
li ſcopo, equus enim per inſtitutum principale naturæ generat equum, non mulum.
Cum itaque orta ex putri nõ penitùs fiant caſu; & ſecundario ſaltem expetantur, ut
de his, quę fieri poſſunt, id ſemper fiat, quod melius eſt; iure quæritur, a quo expetan
tur, & cuius gratia? D. Thomas ſeptimo Metaphyſicę 23. & cũ eo Gãdauẽſis inquiũt *D. Thom.*
a Cęlo expeti. Alij cum his pugnantes aiunt a proxime agente. Sed conciliari poſ-
ſunt, dicendo expeti a Cęlo & communibus cauſis ratione boni communis, & perfe
ctionis totius uniuerſi, conducunt enim ad perfectionem ſecundum extenſionem ui-

tæ: experti autem ab agẽte proximo & proprio, prædito vitali facultate ratione proprij boni illius ſpiritus, & caloris, nam id, cuius eſt opus, eſt gratia operis, vt dicitur in 2. de Cœlo 17. ſed cum expetantur modo aliquo, & prædita ſint fine, adeò vt vniuerſo conducant, & vtilitatem aliquam præbeant, quæ ſit huiuſmodi finis, & vſus, conſiderandum eſt. *Quis ſit finis.* Dico igitur, Primò conducere quatenus plura fruuntur ipſo eſſe, ipſoque bono, maximum enim naturæ bonum eſt eſſe, ita enim latius effunditur vita: plures in vniuerſo inueniuntur ſpecies rerum; materia putris recipit formam, vt valet, perfectiorem; Modis pluribus hæc mortalia perficiuntur a Cœlo, & Cœlum modis pluribus ſua munera effundit, ſuamque fœcunditatem, & boni conditionem patefacit. Inſuper conducunt homini, quia per plura opera excitatur ad conuerſionem in Deum, ad illum magnifaciendum, & noſcẽdum vniuerſum re vera & omni ex parte eſſe vniuerſum. Conducunt etiam pro conficiendis varijs medicamentis, hominesque reddunt cautiores, cum debeant cauere ne lædantur ab eis, veluti etiam explicãte hoc Plutarco ex inimicis variæ vtilitates eliciuntur. Prętereà conducunt pro expurgandis Elementis nobis propinquioribus, nam expellitur putredò a materia, dum inducitur vita, & cum huiuſmodi animalia ex putri oriantur, etiam magna ex parte alimentum putridum quærunt, adeò ut ita quoq; putredines minuant, qua ratione vermes in inteſtinis nonnunquam vtilitatis aliquid afferunt. *Dubitatio* Verum ex dictis oriri poſſet dubitatio, quia ſi orta ex putri cõducunt pro perfectione vniuerſi, ſequeretur vniuerſum ſua poſtrema perfectione aliquando eſſe deſtitutum, cum contingere poſſit, ut tempore aliquo in vniuerſo nullum indiuiduum inueniatur alicuius ſpeciei ex putri pendentis, ut in 8. Phyſic. 46. fatetur Auerroes, veluti etiam id contingere poſſet de ortis ex copula, & coitu animalium diſtinctæ ſpeciei, ob quæ ait Philoſophus in libro de Hiſtoria Animalium enunciari adagium hoc, ſemper noui aliquid affert Africa. *Solutio.* Pro ſolutione dico primò, orta ex putri cõducere perfectioni vniuerſi ſecundum extenſionem, quatenus ad plura extenditur uita; non ſecundum gradum, & intenſionem. Inſuper conducunt pro vniuerſi perfectione præſertim, ut facultate includuntur in ſuis cauſis, in quibus ſeruãtur, etiam ſi nullum indiuiduum eorum in vniuerſo reperiatur, ut etiam ſe habet de ortis ex coitu animalium diſtinctæ ſpeciei. De genitis a ſimili ſecundum ſpeciem, non eſt par ratio, cum n. non valeant gigni niſi a ſimili, ſi nullum in vniuerſo reperiretur eorum indiuiduum, nec facultate, nec ſecundum propriam formam ſeruarentur.

An ex Putri valeat aliquid gigni? Cap. V.

EXplicatæ ſunt hactenus cauſæ omnes genitorum ex putri, diluẽdę modo occurrunt difficultates variæ conducentes pro eorũ exacta cognitione: quarũ prima eſt, an verũ ſit, quod ſuppoſuimus, poſſe ex putri varia uiuentia gigni? *Ariſtot. Ratio 1.* Id. n. dubium eſt, tum quia Ariſtot. in 3. de Gen. animaliũ c. 11. inquit, nil gigni putreſcẽs, ſed concoctũ, nam putredo & putridum excrementum eſt rei coctæ, nihil, n. ex toto efficitur, ſed quod inutile eſt, id a natura, uel ab Arte detrahitur, &c. tum quia putredo eſt contraria coctioni, generatio autẽ fit per coctionem, & contraria ſimul ſeruari nequeunt. Hinc Ariſt. in 4. *Secunda.* de Gen. Animalium cap. 8. inquit, Putredo coctioni contraria eſt, pus autem putredo quędam eſt, Lac eſt res concocta penitùs, tùm demùm, *Tertia.* quia ſi ea quæ gignuntur fiunt per coctionem, cur in pure cocto non appareant uermes, ſed in putrido, & non cocto? & dum in uulnere gignuntur uermes, id eſt ſignum imbecillitatis caloris, & priuationis coctionis. *Solutio.* Reſpondens huic difficultati dico experientia conſtare, frequenter Animalia gigni ex putri: Et dum inſtatur, quia nil gignitur putreſcens. Reſpondeo, putredinem unius, ueluti carnis, non eſſe generationem eiuſdem,

ſed

ſed eſſe viam pro generatione alterius, nempè uermis, & cum gignatur vermis, iſte tunc non dicitur putreſcens, ſed per coctionem genitus; quæ coctio efficitur per calorem alienum ex parte rei putreſcentis, proprium tamen, & ſecundum naturam ex parte vermis, pro cuius generatione humorem concoquit; ita verum eſt nil gigni putreſcens, ſed coctum: ſimiliter generatio, & interitus eiuſdem rei, quæ inuicē pugnāt, non ſimul ſeruantur, ſed interitus vnius eſt generatio alterius, vel via pro alterius generatione. Et ad id quod addebatur, quia ex pure cocto non gignuntur vermes, ſed ex fœtido, Reſpondeo, in pure duplicem conſiderari coctionem, vnam totius cum imperio caloris proprij viuentis ſecernente humorem alienum pro expulſione; quæ coctio aduerſa eſt generationi vermium, nam calor proprius operatur ſolùm pro conſeruatione eius cuius eſt calor; & cum dominetur, impedit generationem vermium ab alieno calore. Alteram in pure conſideramus coctionem ſecundum quaſdam partes, cum imperio alieni caloris, & imbecillitate proprij, ex qua vermes prodeunt indicantes imbecillitatem proprij caloris illius animalis, & ferè extinctionem. Sed iure quæret aliquis, cum id, quod putreſcit, ſit corpus vnum continuum, cur ex eo non vnus gignitur vermis, ſed plurimi, & diſtincti? Reſpondeo, iure id accidere, nam quamuis id, quod putreſcit, ſit corpus vnum continuum, tamen per putredinem diſſoluitur, & diſſolutum calore coquitur. Coctio omnis habet ſua excrementa, quæ mediant inter partes coctas, pro ortu vermium, eaſque partes ſecernunt, non enim vniuerſa materia putris eſt apta in vermem conuerti. Præterea omnium natura conſtantium, & præſertim in ortu eſt definita moles ſecundum maximum, & minimum; ac ita ex facili eius indefinitæ materiæ diſtinctione; ex naturæ fœcunditate; ex copia materiæ; ex facili generatione vermium; & ex facultate ſpirituum, & caloris proximè efficientis, euenit, ut innumerus numerus uermium frequenter gignatur. *Dubitatio.* *Solutio.*

An in ventriculo viuentis hominis gignantur vermes?

Cap. VI.

DVbitatio non leuis eſt, an in ventriculo animalis uiuentis, & præſertim hominis, gigni poſſint uermes, uel ne? Ariſtoteles agens de aiſatione id inficiatur, inquiens, Et animal non fit in ipſa coctione, vt quidam inquiunt, ſed in ſecretione putrida, in uentre inferiore, mox aſcendit ſurſum, digeſtum eſt enim in ſuperiore uentre, putreſcit autem in inferiori ſecretum, ob quam autem cauſam dictum eſt in alijs, &c. Galenus quoque in tertiò Aphoriſmorum uigeſimoſexto, idipſum exiſtimaſſe uiſus eſt, nam ait, Aliud genus lumbricorum eſt rotundum, qui in ſuperioribus magis inteſtinis generantur, adeò quod ad ipſum ventriculum quandoque aſcendūt. Conſentiunt itaque hi, uermes non in uentriculo, ſed in inteſtinis gigni, aſcendere autem quandoque in ventriculum, & etiam eijci per eos, quærentes alimētum dulcius, quod in uentriculo reperitur; uel ob aliquas obſtructiones in inteſtinis factas, & regurgitationes, ob quas nonnunquam per os etiam craſſa excrementa eijciuntur. Ex aduerſo alij inquiunt etiam in ventriculo gigni, nam inquit Ariſtoteles quinto de Generatione Animalium, capitulo decimonono, in his quoque gigni uermes, quę putredinis videntur expertia, ut in fornacibus & niue; quare longè magis gigni poterūt in uentriculo, in quo excrementa, & putredines varię inueniuntur, ut ait Galenus tertio Aphoriſmorum vigeſimoſexto. Confirmatur, quia uermes præſertim gignuntur ex pituita, cuius præcipua ſedes eſt uentriculus. Præterea, animalia eo loci gigni poſſunt, quo & nutriri, & ſeruari valent; at vermes in uentriculo ſeruantur, & nu- *Ariſtot.* *Galenus.*

Cõciliator triuntur. Inſuper, vt ait Conciliator, vermes nonnunquam gignuntur in Hepate o... in renibus, in auribus, propè nares, intra pellem, quare etiam in ventriculo, qui videtur locus longè aptior. Nonnulli demùm ſe medios cõſtituentes, ut Conciliator & Albertus, aiunt in uentriculo rectè affecto vermes non gigni, & hoc aiunt indicaſſe Ariſtotelem: in ventriculo autem perperàm affecto poſſe gigni, quod indicarunt alij. In ventriculo enim ſano gigni non valent; primò, ob caloris proprij imperium & vires, ſecundò, quia vis excrementorũ expultrix eſt efficax, tertiò, quia ille eſt locus primæ coctionis alimenti, locus coctionis pugnat cum loco generationis vermium; quartò, quia eſt præditus ſenſu tactus exacto, ob quem citò repellit, & rejjcit aduerſa, ſic itaque res eſt dubia, & pro omni parte probabilis. *Reſolutio.* Putarem tamen huic præſertim parti eſſe adhærendum, quòd in ventriculo gigni poſſint, etiam non adeò laborante, vt cõſpicuè appareant læſæ actiones, nam in ventriculo nonnunquam gignuntur vlcera, & magna pituitæ copia in eo coacervatur; ſententia Ariſtotelis eſt vera, ut plurimũ, de in ventriculo omnino ſalubri & ſecundum naturam conſtituto. Rationes aduerſę partium obſunt, & facilè diluuntur, nam id ſolùm oſtendunt, quòd rarò cum difficultate, & non tanquam in proprio loco in eo producuntur.

An putandum ſit Animal omne gigni ex Putri? & num præter modũ generationis animalium à ſimili, & ex Putri detur modus tertius? *Cap. VII.*

Animal omne gigni ex putri. EXiſtimarunt nònnulli confitendum eſſe animal omne, vel ex ſemine, uel ſine ſemine gignatur, fieri ex putri, nituntur autem hoc fundamento, quia aiunt omni generationi mixti ex alio mixto antecedere putredinem, quod oſtenditur auctoritate Olympiodori, dicentis coctionem *Olympiodorus.* ex parte rei, quæ interit, eſſe putredinem, & alimentum dum coquitur ex parte ſui putreſcere, ex parte noſtri coqui; ſimiliter inquit poma, quæ relata ad noſtram nutritionem dicuntur maturari, ex parte ſuæ naturæ putreſcere, quare ſimiliter dum Plantæ, & animalia ex ſemine fiunt, quamuis ex parte formandi fœtus materia ſeminis coquatur, tamen ex parte ſubſtantiæ ſeminis dicitur id præcedens mixtum putreſcere. Confirmatur, quia per coctionem interit calor proprius, per calorem alionum. Prætereà, generatio mixti & putredo inuicem opponuntur; oppoſita mutuò ſe conſequuntur; & quemadmodum abſolutè generatio vnius ſubſtantiæ dicitur interitus, alterius, ut patet ex primo de ortu, & interitu, ita in ſpecie generatio mixti per *Hippocrates.* naturam ex altero mixto, erit putredo eius. Et fortè hac conſideratione Hippocrates coctionẽ dixit putredinem, quatenus præcedentis mixti putredo eſt. Cõſtituit tamẽ Olympiodorus inter putredinem, & coctionem triplicem differentiam, quam nõ re- *Timon.* fero. Similiter Timon in q. 2. quarti Meteorum inquit putredinem poſſe eſſe ſine coctione, non contra: & ob id ait Ariſtotelẽ priùs de putredine, quàm de coctione egiſſe, id tamen ait eſſe verum de coctione per naturam, non de ea quę Arte fit. Ex aduer- *Pomponatius.* ſo Pomponatius q. 20. inquit, nõ eſſe neceſſe in mixtorum permutatione, vt generationi vnius antecedat putredo alterius, cum multa fiant per coctionem, & in q. 19. loquens de coctione alimenti in ventriculo rectè affecto, inquit, alimentũ, quod coquitur, pro ea parte, quæ coquitur, non habere iunctã putrediñẽ, ſed ſolùm pro parte excrementorum, excremẽta. n. ſunt putredo quædam. Hoc confirmatur per Ariſt. in 3. de Gen. Animaliũ dicentẽ: nil gignitur putreſcenſes, ſed concoctũ, putredo. n. & putridum excrementum eſt rei coctæ, nil enim ex toto efficitur, ſed quod inutile eſt, id a *Reſolutio.* natura, uel ab Arte detrahitur, &c. Sic itaque res ſatis eſt dubia. Puto tamen abſolu-

rè

tè dicendum nequaquam eſſe neceſſarium generationi vnius mixti, ex alio antecedere putredinem, alioquin cogeremur fateri animal omne ex ſemine genitum, ex putredine gigni, quòd omninò videtur abſurdum; neque etiam omninò verum puto excrementa coctionis eſſe putredinem: ſed dictum Ariſtotelis ita intelligendũ puto, quòd ſint facillimè apta putreſcere, & tendentia in putredinem, nam excrementa eſſe poſſunt & cruda, & cocta, & putrida, vt patet de vrina, fecibus, & alijs excrementis, nam ſi excrementum eſſet putredo, quia excrementa putreſcere mox poſſunt, daretur putredo putredinis. Preterea, ab eodem calore animalis in viuente, & ex interitu eiuſdem, ſibi elicitur excrementum & chylus: id quod interit eſt cibus, non excremẽtum; quare ſi quid diceretur putreſcere cibus eſſet, non excrementum; & ſi per reſolutionem in unum eſt putredo, etiam putredo eſſet per reſolutionẽ in aliud; at cum ex eo fit chylus, putteſcere non dicitur, quare neque vt ex eo prodeunt excrementa. Preterea putredo eſt interitus mixti ſecundum naturam: alimentum in uentriculo nõ per naturam, ſed in loco nõ proprio per calorem animalis violẽtia interit, & ex eo aliud gignitur; nõ itaq; eſt putredo. In putredine a calore alieno diſſoluitur calor proprius & humor labitur; in coctione & generatione humor coquitur, & cogitur; quare non ſemper generationi vnius mixti ex alio mixto, & coctioni antecedit putredo. Nec ei generationi, & permutationi cõpetit definitio putredinis, ut in labatur, quoniam ea non dicitur interitus proprij caloris ab alieno, ſed perfectio humoris per coctionẽ; calor autem rei quæ interit, ſolùm ex accidenti, non autem per ſe interire dicitur; quatenus vnius generatio expoſcit alterius interitũ. Ex his elicio triplex eſſe cõmune genus generationis animalium: nonnulla enim gignuntur ex ſemine, a ſimili, vel genere, vt mulus; vel ſpecie, ut leo à Leone: nonnulla ex materia putri per ſpiritus in ea incluſos, ut uermes: alia nec ex ſemine, nec ex putri, ſed ex principijs nonnullis per naturam operantibus, & ad perfectionem tẽdentibus afflatu cęleſtium corporum, vt nonnulla, quæ gignuntur ex rore in frondibus excepto & collecto tempore ueris, & erucæ ex folijs braſſicæ, ut inquit Ariſtotelis in quinto de Gen. animalium capit. 19. Hæc ſimilia ualdè ſunt genitis ex putri, & ambo dicuntur ſpontè fieri, non tamen ita conſpicuè gignuntur ex putri, ut uermes alij, ſed ex mixtione quadam humorum & ſpuma, ut locuſtæ quædam, & cicadæ.

Diluũtur aduerſę rationes.

Triplex commune genus generationis.

Quæ animalia valeant ex Putri gigni? Cap. VIII.

QVamuis ex ſe compertum ſit Animalia nonnulla ex putri gigni, an tamen omnia valeant gigni ex putri? & ſi non omnia, quæ nam ea ſint quæ ex putri gigni valeant? non leuis eſt dubitatio. Exiſtimarunt nonnulli Animal omne mortale poſſe ex putri fieri, quod oſtendi poteſt. Primò, quia ut dicitur in 8. Phyſicorum motor prior poteſt mouere & operari ſine poſteriore, at non è contrario: quare cum Sol & homo generent hominem, Sol quoque ſine homine valebit illum generare, & præſertim, quia facultas eminentior valet id efficere quod inferior, & aliquid vltra. Propterea, niſi cuncta animalia poſſent ex putri & ſponte gigni, tunc poſſet mundus priuari ſua perfectione, & ſpecies quæ dicitur æterna, cum de ea ſit ſcientia, poſſet interire, quia nil prohibet, quin tẽpore aliquo cuncta eius indiuidua intereat. Demùm, quia oppoſita ſunt nata fieri in eodem, & generationi mixtorũ opponitur putredo, ideò, ut cuncta mixta ſunt apta putreſcere, ita cuncta erunt apta ex putri fieri. Hinc democritus, Epicurus, & Philoſophi huius claſſis, primam omnium animalium generationem dixerunt eſſe ex putri, addebant tamen priſcis temporibus Terram & Elementa fuiſſe fœcundiora, & plura valuiſſe generare, quàm ualeant modò, cum iam ſint effœta, & per ſenium impotentiora reddita, ideò Lucretius lib. 3. dixit.

Cũcta animalia poſſe ex putri gigni.

Democritus.

Lucretiꝰ.

Jamque adeo effœta eſt ætas, effœtaque tellus,
Vix animalia parua creat, quæ cuncta creauit,
Sæcla dedítque ferarum ingentia corpora partu,

Ariſt. Et Ariſtoteles in ſecundo de R.P. hæc protulit, Putandum eſt priſcos homines, ſiue ex Terra geniti fuerint, ſiue ex corruptione aliqua ſeruati, ignaros fuiſſe, & imprudentes, quod de Terra natis fertur, &c. non itaque inficiatur Ariſtoteles poſſe etiam homines ex putri gigni. *Arabes.* Sapientes Arabes ſuaſi fœcunditate & fœlicitate ſuæ Regionis; ſimiliter Ægyptij inſpicientes fœcunditatem ex Nili innundatione prodeuntem, exiſtimarunt ne dum cætera Animalia, verùm etiam hominem ex putri ſumpſiſſe originem primam. *Marſ.F.* Marſilius Ficinus in Argumento in Menexenem inquit, Scito Platonicam eſſe ſententiam, poſt vaſtas Terræ innundationes, ex abundanti humore, atque calore, Terram adeò fœcundam reddi, ut ex ea non Animalia ſolùm puſilla, qualia nunc, ſed grandia etiam, atque ipſi homines vltrò naſcantur, quod hic, & alibi ſæpè confirmat, &c. idque magis per principia Platonis, quàm Ariſtotelis dici poteſt, cum Plato ſecùs ac Ariſtoteles Animam propriam putet competere Mundo, & ſingulis Elementis, cuius facultate animalia cætera, & homines gigni valeant. Et cõfirmatur ratione, nam argumentatur Ariſtoteles in octauo Phyſicorum, ut ſe habet de Mundo paruo, ita putandum ſe habere de magno. Similiter nos dicere valemus, vt ſe habet de Animali paruo in regione minus fœcunda, ita putãdum ſe habere de magno in fœcundiore; & præſertim quia difficultas conſiſtit in aſcenſu ad facultatẽ cognoſcentem, vt hunc aſcenſum etiam in minus fœcundis regionibus fieri inſpicimus, in generatione paruorum animalium, quare non eſt negandum illum poſſe fieri in fœcundioribus, pro generatione Animalium maiorum, & perfectiorum. Ex aduerſo tamen Peripatetici, & cum eis ratio & experientia nobis oppoſitum ſuadent, & iure optimo Auerroes in octauo Phyſicorum, 46. miratur, quòd Auicenna putauerit hominem non ſecùs ac murem gigni poſſe ex putri. *Peripatetici.* Cõfirmatur, quia uiuens adeò perfectum non valet ex tam imperfecto principio prodire, quale eſt ſpiritus putris. Inſuper tunc natura fruſtrà Animalibus facultatem generandi tribuiſſet, nam ſi ex putri fieri poſſent, redundans eſſet facultas ſeminaria, tributa animalibus; Deus autem & natura nil faciunt fruſtra; & vnius rei perfectæ definita ſunt princia proxima, & unicus eſt modus generationis eorum. Preterea inaniter huiuſmodi animalia ex putri fierent, quoniam nutriri non poſſent, nutriuntur enim magna ex parte ex lacte, quod paratum inueniunt in generatione ex ſemine, non aut ex ea quæ prodiret ex putri. Preterea, ſententia eſt Ariſtotelis, ut in progreſſu parebit, orta ex putri non eſſe propriè prędita facultate generandi, & ſolùm gignere tanquam vermem aliquem, neq; marem, neque fęminã; at homines, & abſolutiora Animalia reuera huiuſmodi facultate inſpiciuntur prędita, ita nemo fertur vidiſſe Canem, Leonẽ, & ſimilia Animalia ex putri orta, & longè minus hominem. *Reſolutio difficultatis.* Dicamus itaque, ex putri ſolùm animalia gigni vilia, exigua, & valdè imperfecta; ex ſemine gigni preſtantiora; ex modo medio ueluti ex rore & ex alijs naturæ principijs, ea gigni quæ medio quodam modo ſe habẽt. De ranis quòd ita gigni valeant ferè omnes concedunt, de murib. ſunt qui dubitẽt, & negẽt, id tamẽ cõcedere nõ eſſet abſurdũ; de quadã eorũ ſpecie, qui minores ſunt. *Diluũtur.* Rationes aduerſę facilè diluũtur. Dicebatur primò motorẽ ſuperiorẽ poſſe operari, ſine inferiore. Reſpõdeo, poſſe operari producendo opus ſuũ propriũ, ſed nõ ppriũ alterius, ſol valet illuminare ſine homine, at homo nõ valet generare ſine Sole; nec verũ eſt quod ſuperior facultas valeat ſemper id ſecũdum formã efficere, quod inferior, ſed ſolùm ſecundum eminentiam. Addebatur, quòd tunc ſpecies non haberẽt neceſſarium nexum cum Mundo, iam poſſent deleri, & poſſet Mundus poſtrema perfectione priuari. Reſpondeo, Elementa & magis neceſſaria pro Mundi conſtitutione intimius cum Mundo eſſe connexã, quia proximè pendent & ſeruantur lumine & motu Cęli, Animalia longius diſtant a primis & communibus cauſis, & ideò nõ tam neceſ-

ſariò

ſario connectuntur,& nihil repugnaret,vt ſpecies aliqua penitùs aboleretur, nec ob id Mundus ſecundum intenſionem eſſet imperfectior, ſed ſolùm ſecundum quãdam partem extenſionis, ob conſeruationem tamen ſpecierum Natura inſeruit in earum indiuiduis ſummam propenſionẽ ad copulam,& cum ea ſummam voluptatem: cum interitu autem iunxit dolorem ſummum,vt hunc pro facultate vitarent, illam verò pro virib. aſſequerentur,& per eam fruerentur æternitate, adeò vt niſi preter naturã vniuerſa ſpecies ſit affecta,nunquam deſinant necti,generare,& niti ſeruare ſe; diſpoſitio autem præter naturam nunquam competit vniuerſæ ſpeciei,hinc generare ſimile dicitur opus naturæ maximè conſentaneum: ſic Alexander in primo naturalium qq.cap.23.comparans hominem cum Terra, ait Terram magis neceſſario reperiri, *Alexãder.* quàm hominem,& addit enunciationem hanc,quòd homo ſit animal ratione,eſſe veram ſuppoſito quòd homo ſit. Inſtabatur adhuc,quia cui competit putredo,etiam eſt apta competere generatio ex putri,cum ſint oppoſita. Reſpondeo,rationem eſſe inanem; primò,quia putredo opponitur generationi mixtorum conſimilium,non generationi ex putri,vt apparuit. Inſuper animali competit mors, & vitæ participatio vt viuens eſt,non autem putredo & ortus ex putri,modi autem participationis uitę variorum,varij ſunt,quamuis interitus ſit conſimilis. Addebatur demùm,quòd ut ſe habet de paruis animalibus,ita putandum eſt ſe habere de magnis. Reſpondeo, id eſſe verum de illis,quæ denotant perfectionem, non autem de prodeuntibus ex imperfectione, eſſet enim perinde ac ſi dicerem vermes ſolùm mouentur per extenſionem, & contractionem;igitur & animalia maiora.

An Plantæ valeant gigni ex putri? & de Oſtreis. Cap. IX.

VErmes ex putri gigni ſenſu percipimus, an autẽ ita gigni poſſint Plantæ; non adeò conſtat, Propterea in dubium vertitur, Magnus Albertus & in 4. Meteorum & in lib. de animalib. inficiatur Plantas ex putri oriri, nam in 4. Meteorum inquit, Plãta numquam ex putri gignitur, quia ea eſt ſubſtantiæ plurimùm Terreæ, humidum uerò, quod per putredinem educitur, tenue eſt, & valdè aereum, ideò non valet eſſe materia Plantæ, ſed aliorum. *Magn. Albertus.* Ex aduerſo Ariſtoteles ſæpè affirmat, Plantas quoque oriri ex putri, nam in 3. de Generatione Animalium cap. 11. inquit: Generantur autem in Terra humores, animalia, & Plantæ, & in primo de Generatione Animaliũ capitulo primo ait: Plantarum aliæ ex ſemine prodeunt, aliæ ſpontè naturæ oriuntur ex putreſcente vel humo, vel parte aliqua Plantæ, & in ſecundo Phyſicorum contextu ſeptimo, dixit ex putredine lecti lignei Plantam gigni: ita inſpicimus ex Terra ſine ſemine frequenter Plantas prodire, vt etiam gignuntur fungi, & tubera Terræ, quæ plantis ſunt ſimilia. *Ariſt.* Nec alicuius roboris iudicari debet ratio, quæ pro parte aduerſa referebatur, quoniam in Terra frequenter apparent putredines cum humore craſſo, permiſto cum Terra. *Diluitur ratio aduerſa.* Preterea, materia genitorum ex putri, non eſt humor ille tenuis, qui cum calore fermentatur, ille enim per ſpiritum in eo incluſum potiùs fungitur munere geniture, & facultatis formantis, humor autem craſſior remanens ſine termino & fluens, ille eſt qui mixtus cum parte Terrea fungitur munere materiæ; fateamur itaque Plantas quoque gigni ex putri: dubium tamen mihi eſt id quod legitur in ſecundo Phyſicorum cont. 7. ex putredine ligni gigni Plantã, nam potiùs gignitur ex alterius putredine, & eo loci Ariſtoteles loquitur ex ſententia Antiphontis. Sed dubitatio eſt de Oſtreis & animalib. affixis lapidibus, quomodo generentur. *De oſtreis.* Ariſtoteles hac de re ſatis conſpicuè videtur ſecum pugnare, nam in 3. de Anima, cont. 45. oſtendens ſenſum non eſſe principium motus ſecundum locum, inquit,

Similiter,

Similiter neque vis ſentiendi eſt principium motus ſecundum locũ, multa enim ſunt animalium, quæ ſenſum habent, manent tamen, & immobilia ſunt, aſſiduè. Si igitur natura nil facit fruſtra, nec deficit in neceſſarijs, niſi in orbatis, & imperfectis, huius modi autem animalia perſecta, & non orbata ſunt, ſignum autem eſt, quia generare valent & creſcunt, & decreſcunt, & ob id ſi motrice facultate eſſent prædita, etiam munita eſſe deberent inſtrumentis pro motu, &c. Ait itaque Philoſophus ea generare. Ex aduerſo in tertio de Gen. animalium cap. 11. inquit, Omne autẽ genus teſtaceũ ſpontè oriri conſpicuum hinc eſt, quòd nauigijs putreſcente fece ſpumoſa adnaſcuntur, & locis multis, vbi nihil tale aderat ante, poſt per inopiam humoris facto cœno, Oſtreæ prouenerũt, vt apud Rhodũ inſulam, cum claſſis applicuiſſet, & fictilia proiecta eſſent in mare, temporis progreſſu, cœno obducto teſtis, Oſtreæ in iis repericbantur; nihil autẽ partis genitalis emitti ab ijs argumentum eſt, quod cũ Chij ex Pyrtha Lesbi Inſulæ Oſtreas viuas detuliſſent & in loca quędam Maris reciproci æſtus & luto ſimilia dimiſiſſent, plures nihilo fuere temporis interuallo quanquam incremento corporis plurimum profecerunt: quæ autem oua appellantur, nihil ad generationem conferunt, ſed indicant meliorem nutritionem ut in ſanguineis pingue, &c. Profectò controuerſia ſatis apparet conſpicua, & præſertim eſt dubiũ, quomodo valeant generare. Pro ſolutione dico primò, oſtreacea animalia poſſe quidem dici perfecta;

Solutio. cum fuerint aſſequuta attinentia ad ſuam ſpeciem, & conditionem: hinc ab Ariſtot. perfecta, & non orbata dicuntur; cui non aduerſatur vt etiam dicantur ſpontè orta: ſed cum ſpontè dicantur orta, & ita orta excludantur a generantibus ſimile in 2. de anima. 34. dubium eſt, quomodo in 3. de anima 45. dicantur generare. Quidam aiunt quòd generant ſimile ſecundum partes, quia nutriuntur & creſcunt, quod non fit ſine aliqua ſubſtãtiæ partiũ generatione, ſed hoc non ſatisfacit: quia Ariſt. per id oſten-

Siplicius. dit ea eſſe perfecta, & etiam imperfecta ut pueri creſcunt & nutriuntur. Inquit Simplicius, quòd uel generant, ut Plantæ, quę non pariunt fructũ, ſed abſciſſæ prolificãt; ſic ea humorem emittunt conducentem pro multiplicatione, vel generant, ſed non ſimile; prima explicatio aduerſatur Ariſt. in 3. de Gen. animalium, dicenti nõ multiplicari; altera eſt magis dubia, quia non apparet quomodo & quid diſtinctæ ſpeciei generent. Dicere poſſumus, omne genus teſtaceum oriri ſpõtè; quia non gigni-

Solutio. tur per copulam, & ſemen; quædam tamen huiuſmodi animalium generare, emittendo ſpumã & humorem aliquẽ ſui ſimilis formatricẽ. Experientiam autem relatã ab Ariſto. eſſe ueram de Oſtreis, non autẽ de omnibus teſtaceis; inſuper niſi generent in vno loco minus apto, poterunt id facere in alio aptiore; hinc nõ deſunt qui experientia affirment oppoſitũ.

De lapidibus & metallis. Sed dubiũ eſt de lapidibus & metallis, an valeãt gigni ex putri. Puto nõ propriè ea poſſe dici ex putri orta, quoniã gignuntur per calorẽ ſiccum; hinc ſulphur calidũ & ſiccum dicitur pater metallorũ, calor ſiccus cõburit & putredinẽ euertit; ſimiliter inſpicimus metalla gigni in fodinis, & Mineris per propria eorũ principia, ſeorſum ab omni putredine; dubiũ eſt de lapidibus, qui & in veſſica, vrinæ, & in ea bilis generãtur? dicendũ eos minus propriè poſſe dici ex putri ortos; rectiùs autẽ dici eſſe reliquias putredinis, & excrementorũ a calore calido & ſicco cõcretas.

An Orta ex Putri ſint eiuſdem ſpeciei cum ortis ex ſemine? Cap. X.

An orta ex putri ſint eiuſdẽ ſpeciei. DE ortis ex putri id conſideratione dignũ occurrit, an iudicari debeant eiuſdem ſpeciei cum ortis ex ſemine, cum enim animalium quędam ſolo ſemine fiant, vt prętantiora, quędam ſola putredine, vt vermes; quædam & ſemine & putredine, vt dicitur de muribus, & ranis, de his eſt dubitatio, an ſint eiuſdem ſpeciei? quæ profecto ſatis eſt obſcura, tum ob rei naturam de qua eſt ſermo, tum ob uarietatem opinionum, & pu-

gnantium rationum, cum demum, quia Ariſt. modò vnum, modò alterum approbare videtur. De propoſita itaque difficultate uiri multi ſapientia celebres inquiur, huiuſmodi animalia eiuſdem eſſe ſpeciei, ueluti Scotus in primo Sent. diſt. 2. q. 7. D. Thomas 7. Metaphyſicæ 23. Conciliator, Ludocus Boecaſ. in ſecundo, de anima, Epiſcopus caſertæ in Libro Euerſionum, & alij plurimi. Rationes pro eorum opinione potiores hæ ſunt. Primò, quæ apparent in arte factis, in accidentibus, & ſubſtantijs inanimis, etiam de viuentibus concedi debent; at in illis inſpicimus eadem ſpecie gigni poſſe & caſu, & arte, & natura; quare etiam de viuentibus id concedendum eſt. Minor eſt conſpicua pro omni eius parte, nam eadem ſpecie ſanitas, Arte, caſu, & natura gigni poteſt, vt conceditur in ſeptimo Metaphyſicæ 23. Similiter idem ſpecie calor, & a calore, & a motu, & ab alijs producitur: idem quoque Ignis ſpecie, modis varijs generatur. Præterea cum accidentia, & opera ea ſint, quæ nos in notitiam ſubſtantiæ ducunt: quia murium & ranarum quouis modo genitarum eadem apparet figura, eædem affectiones propriæ, idem motus; quare eadem putanda eſt forma, & natura. Præterea, argumentatur Scotus; cum ſemen tantum operetur tanquã inſtrumentum, & virtute Cœli, vel primi motoris: Cęlum, & Deus; quod efficiunt inſtrumento ſeminis, etiam efficere poterunt inſtrumento materiæ patris, nõ enim inſtrumenta ea ſunt, quæ ſpeciem variant & pręſertim id contingere putandum videtur in generatione murium, & ranarum, quæ facilè generantur. Præterea, Stellæ, & Elementa ſunt ſatis pro naturali interitu viuentium, quare etiam pro eorum generatione, cum oppoſitorum eadem ſit ratio. Inſuper, inquiunt falſo dici genita ex putri carere facultate generandi, nam Mures, Apes, & pluuiæ etiam ex putri ortæ generare uidentur. Nec deſunt qui dicant Auerroem quoque huius fuiſſe opinionis, idque eliciunt ex 18. com. 12. Metaphyſicæ, quo loci Themiſtium commendat, quia dixit eadem animalia ex ſemine & ex putri gigni poſse, & in octauo Phyſicorum, 46. miratur Auicennam putaſse hominem non ſecùs ac murem ex putri gigni poſse, ſupponens eſse eiuſdem ſpeciei. Sed quia nos de opinione Ariſtotelis ſumus ſoliciti, perpendamus quomodo ex Ariſtotele uideatur id poſse elici, præſertim affertur id quod in ſeptimo Metaphyſicæ, 23. ſcriptum legitur, inquit Philoſophus, Vt in his quę Arte, ita in his quæ natura fiunt, quædam eadem ex ſemine, & ſine ſemine generantur, cum abſolutè dicat fieri eadem, putandum eſt exiſtimaſse eſse eiuſdem ſpeciei. Inſuper, in ſexto de Hiſtoria Animalium capitulo 15. inquit, ſunt quæ, & limo & arena gignuntur, etiam eorum, quæ coitu, & oui primordio fiunt. Præterea, parte 10. Prob. 66. ait animalium alia nedum coitu, ſed etiam ſponte procreantur, alia coitu tãtum, vt homo, & equus, his verbis indicat non diſtingui ſpecie. Præterea, in calce ſexti de Hiſtoria Animalium inquit, Quoſdam affirmare mures etiam impleri ſi ſalem lambunt; Inſuper addit in parte quadam Terræ Perſicæ ſecta mure fętus fęmineos inueniri prægnantes, hi profectò non erant concepti ex ſemine, & tamen ſint eiuſdem ſpeciei, adeò vt nil prohibeat ſpeciem eandem per uaria principia gigni. Demum in ſecundo de R. P. inquit,

Putandum eſt priſcos homines ſiue ex Terra geniti fuerint, ſiue ex corruptione aliqua ſeruati, ignaros fuiſſe, & imprudentes, quod de terra natis fertur, &c. ex his elici poſse videtur Ariſtotelem putaſse ſpeciem eandem ex ſemine & ex putri gigni poſſe.

Rationes

Scotus.

Auerroes.

Orta ex Putri non eſſe eiuſdem ſpeciei cum ortis ex ſemine. Cap. XI.

Ariſtot.

EX aduerſo orta ex putri diſtingui ſpecie ab ortis ex ſemine, conſpicuè ex verbis Ariſt. elicitur, & ratione comprobatur; nam Ariſtoteles in primo cap. primi de Gen. Animalium conſpicuè affirmat diſtingui ſpecie, nam inquit, Quę non ex coitu, ſed ex putri materia oriuntur, ea generant quidem, ſed genere diuerſum, quodque gignitur nec mas eſt, nec fœmina: talia ſunt nonnulla è genere inſectorũ, quod iuſta euenit ratione, nam ſi ex coitu eorum, quæ ex animalibus orta ſunt, animalia orirẽtur, hæc ſi eiuſdem generis eſſent, primum quoque ortum parentum talem eſſe oporteret, quod rectè ita ſentiemus cum ita euenire in cæteris animalibus pateat, ſed ſi diſſimilia, quidem & quæ coire inter ſe poſſent, generarentur, rurſus ex eis alia quædam natura procrearetur, & aliæ ex ea, idque in infinitum procederet, at natura infinitum renuit &c. Conſpicuè affirmat & oſtendit

Auerroes. Philoſophus, ea diſtingui ſpecie. Auerroes in paraphraſi eius loci his rationibus eandem ſententiam confirmat, inquiens; Quæ ſunt eiuſdem formæ, ſunt ex eadem materia; quæ ſunt eiuſdem ſpeciei, ſunt eiuſdem formæ; quare ex eadem materia, at orta ex putri, & ex ſemine ex diſtincta materia producuntur. Quòd autem ea, quæ eiuſdem ſunt formę, ex eadem materia gigni debeant, cumulatè eo loci ab Auerroe oſtenditur. Altera eius ratio eſt; ſi eadem ſpecies ex ſemine, & ex putri gigni poſſet: Natura fuiſſet redundans, fruſtrà enim paraſſet marem & fœminam pro cõſeruatione ſpeciei, cum ſine ea diſtinctione ſeruari ualeat; at natura minimè eſt redundans, nec dicere ualemus ea per ſe fieri ex ſemine, ex accidenti uerò ex putri: quia nulla ſpecies eſt ex accidenti, & ſpecies omnis prædita eſt definitis principijs, per quæ cadit ſub ſcientiam, ex quibus per ſe gignitur, & conſtat: quod autem eſt per ſe, etiam eſt de omni, & neceſſarium. Eiſdem rationibus utitur Auerroes in 8. Phyſ. 46. quo loci etiam addit, ſi homo gigni poſſet ex Terra, vt uermis, aut id eſſet neceſſarium, aut frequenter, aut rarum, non neceſſarium, alioquin non fieret ex ſemine, non frequenter, quia tunc raro & contingenter ex ſemine fieret, ſi raro, igitur contingenter fieret ex Terra, ac ita eadem ſpecies fieret caſu, & natura; manifeſte Auerroes vnà cum Ariſtotele affirmat & oſtendit ea diſtingui ſpecie, adeò vt mirum ſit de illis, qui Auerroi oppoſitum tribuunt. Et animaduertendum, quòd ex uarijs principijs variç deducuntur concluſiones, & propterea, qui putant ſemen proximè operari uirtute Cęli ut Scotus, uel virtute alicuius Mentis Mundo mortali præſidentis & diſtributricis formarum, ut Auicenna, uel virtute animæ Mundi ſiue Elementorum, vt Academici, magis affirmare tenentur ea eſſe eiuſdem ſpeciei, quia quouis modò gignantur, ſemper agens principale idem eſt; At qui putant ſemen operari tanquam inſtrumentum parentis, vt Ariſt. in ſecundo de Gen. animalium, & idem eſſe agens diſponens, & educens formam, vt putat Auerroes ſeptimo Metaphyſicæ 31. & 12. Metaphyſicæ 18. hi cum iu dicent agentia propria, & principalia genitorum ex ſemine, & ex putri eſſe diſtincta, etiam tenentur putare genita ex illis diſtingui ſpecie. Quæ ſententia cùm ex parte principiorum, tùm ex parte concluſionis verior eſſe videtur, & cõfirmatur: quia cum mulus genitus ab aſino, diſtinguatur ſpecie ab aſino, ob ſolam diſtinctionem materiæ, ex qua gignitur: longè magis genitum ex putri diſtinguetur ſpecie a genito ex ſemine, cum maior adſit diſtinctio materiæ, ac inſuper agentis proximè. Colligamus itaque genita ex putri & ex ſemine ſimilia eſſe, & habere genus aliquod proximum commune, abſolutè tamen diſtingui ſpecie.

Diluuntur aduerſæ Rationes. Cap. XII.

PAtefacta veriore ſententia, facile modo eſt aduerſas rationes diluere. Afferebantur verba Philoſophi in tertio Metaphyſicæ 22. & 23. dicentis eſſe eadem? Reſpondeo, eſſe eadem genere quodam proximo, & eſſe ſimillima, non autem ſpecie ultima; Et quamuis ſanitas Arte & natura facta ſit eadem ſpecie, nil tamen nobis obeſt, quia ſanitas eſt accidens, quod fit Arte, tanquam inſtrumento naturæ, & ob id principale, & proprium agens ſeruatur idẽ: at genita ex putri ſunt ſubſtantiæ, prædita agente principali, & proprio, diſtincto ab eo genitorum ex ſemine, & non operante virtute eius. Inſuper addo locum illum non eſſe proprium huius conſiderationis, hinc Ariſt. in cont. 23. reijcit id in alium locum, inquiens, Hoc poſterius eſſe conſiderandum, nempè in loco proprio; qualis eſt primus de Gen. animalium, ubi ex inſtituto de hoc agens inquit, diſtingui ſpecie. Addebatur locus ex ſexto de Hiſtoria animalium, in quo legitur, Nonnulla eorum quæ coitũ gignuntur, etiam gigni ex limo & arena. Reſpõdeo, eſſe eadẽ genere proximo, ut in primo de Gen. animalium tãquam in loco proprio ſemetipſum explicauit, & idipſum eſt dicendum de auctoritate ſumpta ex lib. Probl. Ea autem quæ referuntur ex calce ſexti de Hiſtoria animalium, leuia iudico, quia multa ſcribuntur ab Ariſtotele in libro de Hiſtoria animalium ex aliorum relatione, quæ tamen in libris de partibus & generatione animalium non confirmantur, ueluti Pygmeos, genita in flamma, & ſimilia. Immò Ariſt. in lib. de generatione animalium infieiatur muſtellam poſſe ore parere, & coruos, ac Ibim ore coire, ut paret ex lib. 3. cap. 6. cum tamen in quinto de Hiſtoria animalium cap. 5. de perdicibus referat, quòd concipiũt ſi aduerſæ maribus ſteterint, flante vento, ac etiam quòd concipiunt ſola audita marium uoce, & volãtibus maribus ſuper eas, quia mas in fœminam prolificum ſpiritum emittat, & fęminæ aperto ore recipiant, hæc conſpicuè pugnant cum dictis in lib. de Gen. animalium, ideò putandum eſt ex aliorum relatione ſcripta fuiſſe, quæ deinde Ariſt. inquirens cauſas, non approbauit, & id ipſum puto dicendum de murium fętibus, fœtus includentibus. Quod ſi etiã concederem, approbatæ ſententię non aduerſaretur, quia dicere ſuiſſe conceptos uirtute animæ, & ſpirituum animalis eiuſdem ſpeciei, vel a mare per efficacẽ cõmotionem ſpirituum fęminę. Auctoritas deprompta ex ſecundo de R. P. leuis eſt. Mos ſecũdum Ariſt. fuit in locis alienis potiùs ex ſententia aliorum, quàm ex propria loqui, cõſpicuè Ariſt. in 4. de Gen. animalium cap. poſtremo, oſtẽdit nõ dari per naturam primũ hominẽ, nec ſecùs poſſe gigni, ac ex ſemine, Sol enim & homo generant hominem, ſecũdo Phyſ. 26. non enim nouit creationem Primi parentis. Explicatis auctoritatibus, ſuperſunt dilueñdæ rationes; Prima ſumebatur ex generatione accidentium, Elemẽtorum, & Arte conſtantiũ. Cui reſpondeo, de his non eſſe cõſimilem rationem, nam qualitates primæ, & ſimiliter Elementa, non expoſcunt materiam propriam valdè diſtinctam, ſed ſtatim in prima materia, & ſimplici corpore poſſunt recipi, & ſunt formæ huius conditionis, vt altera oppoſitarum, materia nudari nequeat, proptereà facilè & a varijs generantur, cũ neceſſariò ſequantur interitum alterius, nec propriè generentur per definitam aliquam animæ facultatem. At de Animalibus longè ſecùs ſe habet, vt conſpicuum eſt. Similiter de Arte genitis dixi nõ parem eſse rationẽ, quia Agricola, Medicus, & ſimiles artifices, operantur tanquam inſtrumenta naturæ, cõnectendo per naturalem Magiam agentia per naturam, cum patientib. Dicebatur, accidentia eſse eadem. Reſpondeo, eſse ualdè conſimilia, nõ tamen eadem, hinc mures ex putri orti, ob principij imbecillitatem parùm creſcunt, & Ranæ ortæ ex putri, minores ſunt, & formæ in parte diſtinctæ, motus autẽ ſecundũ locum etiam totius generis piſcium, eſt ſimilis; ac etiam uniuerſi generis auium.

Mos Ariſtot.

Diluuntur rationes.

auium. Id quod dicebatur a Scoto ſemen operari virtute non parentis, ſed cęli, conſpicuè aduerſatur Ariſt. in primo, & 2. de Gen. animalium, vt alibi pateſeci. Addebatur, Stellas eſse ſatis pro interitu, quare & pro ortu. Reſpõdeo, Cęlum, & ſtellas non eſse corrumpentia propria, ſed communia, quare ſimiliter non ſunt propria generantia. Addo, ſecùs ſe habere de corrumpente, quàm de generante, valet homo interficere aues, & pecudes, non autem generare. Dicebatur, etiam orta ex putri generare. At qui hoc dicunt, conſpicuè aduerſantur Ariſt. in ſecundo de anima, 34. excludenti a generantibus ſimile animalia ſpontè orta, & oſtendēte in primo de Gen. animalium cap. primo, ea non generare, vt in præcedentibus retuli. Verſati diu ſumus in ortis ex putri, tanquam in prole noſtræ materiatæ partis conſimili, quam cum apprimè vilem & fœtidam nouerimus, monemur teneri eſse ſolicitos de prole animorum, cuius beneficio ab interitu ſeruamur incolumes, & neglecta Terra, eleuamur in Coelum. Deo Laus.

F I N I S.

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

DE CONCOCTIONE EX SENTENTIA ARISTOTELIS In Quarto Meteorum,

LIBER VNVS.

Proponuntur ea quæ ſunt explicanda. Cap. I.

Quemadmodum cõcoctio eſt corpori ſalubertima, ita eius contemplatio eſt animo grata, & nedum Philoſopho, verùm etiã Medico ſummopere utilis. Propterea de ea ex ſententia Ariſtotelis uerba facturus, occaſionem diſputationis ex eius verbis in quarto Meteorum accipiens, caput vnum coctionis per cumulatam eius explicationem in librum vnum commutabo; primò itaque ipſum audiamus ita loquentem. *Vtilitas.*

Reliquum autẽ eſt dicere conſequentes ſpecies, quas dictę facultates efficiunt, ex ſubiectis quę natura iã conſtant. Eſt itaque caloris quidem coctio, coctionis uerò maturatio, Elixatio, & Aſſatio, frigoris uero inconcoctio, & huius cruditas, ſiue immaturitas, imperfecta Elixatio Græcà [illegible], & imperfecta aſſatio Græcè [illegible]. Oportet autem exiſtimare non propriè hæc nomina dici; rebus enim non impoſita ſunt omninò ſimilibus, quare non has, ſed ſimiles oportet putare eſſe dictas ſpecies, quòd autem ſingulæ ſint, dicamus. *Cont.*

Expoſitio.

Officia & munera primarum quattuor Qualitatum uaria ſunt. Primò enim Elementa conſtituũt, eorumque mutuæ permutationis & mixtionis ſunt cauſæ, vt declaratum eſt in libris de ortu, & interitu: Mox quia in mutua Elementorum permutatione, eorumque via ad mixtum, halitus quidam producuntur, ex quibus Meteorologica conſurgunt, ideo Meteorologicorum dicuntur principia, quę primis tribus Meteorum libris declarata fuerunt. Tertiò tanquam finem, mixti conſimilis generationem complent, eique oppoſitam putredinem moliuntur, de quibus in prima parte quarti Meteorum habitus eſt ſermo. Demùm in mixto earum opera conſtituto, variarum affectionum ſunt cauſæ, vt coctionis, incoctionis, coagulationis, liquefactionis, & ſimilium, quarum præcipuæ cum ſint coctio, & incoctio; iure Philoſophus declaratis attinentibus ad tres præcedentes gradus, de attinentibus ad quartum loquuturus, ſeruato ſemper vt ſui moris eſt Naturæ ordine, de coctione, eius opppoſito, & ſpecieb. vtriuſque diſſerendum proponit; nam quamuis cõſideretur etiam coctio ali- *Officia primarũ Qualitatum.*

quæ antecedens generationi, vt coctio pro generatione plantæ, propriè tamẽ coctio conſideratur in re iam per naturam conſtituta, & conducit pro eius conſeruatione & perfectione. De coctione quattuor in præſenti contextu profert Philoſophus. Primum attinet ad ordinem iam relatum & ad inſtitutum, quod declaratis cæteris, reliquum eſt de coctione, & eius oppoſito loqui. Alterum eſt diuiſio coctionis in maturationem, elixationem, & aſſationẽ, quæ beneficio caloris efficiuntur. Tertiò, numerat tres ſpecies inconcoctionis oppoſitas, ex frigore prodeuntes. Quartò, nos monet ne putemus nomina relatarum ſpecierum propriè eſſe dicta, & uniuocè, ea enim ſunt nomina denotantia præſertim coctiones Arte elaboratas, quibus ut nobis notioribus impoſita fuęt nomina, & mox translata ad coctiones naturæ, & hoc præſertim eſt verum de aſſatione, & elixatione, nam maturatio propriè dicitur ea ſeminũ. Conſiderandum in verbis has coctiones dici [ſpecies conſequentes,] dicuntur ſpecies non quidem vniuocè & propriè, ſed potiùs modi, dicuntur conſequentes ab ordine. Inſuper dicuntur fieri [ex ſubiectis, quæ natura conſtant;] ex ſubiectis quatenus particula, ex, mutationem denotat ex vno in aliud, coctio enim eſt mutatio quædam, & vtitur nomine ſubiecti, quia coctio ad accidentia pertinet, quæ propriè ſunt in ſubiecto, addit circa ſubiecta quæ natura conſtant, indicans per coctionem res non recipere eſſe, ſed perfectionem, vel conſeruationem, & id dicitur, vt diſtinguatur a generatione mixti, nam per generationem mixti acquiruntur eſſe, per coctionem verò quale, nempè perfectionem. Demũ ait Philoſophus coctionem eſſe opus caloris, inconcoctionem frigoris, nomine caloris multi putant debere intelligi corpus calidum; nã corpora calida calefaciunt, at id uerum non puto, quia Philoſophus inquit ſpecies illas pendere ex dictis facultatibus, nomine autem facultatum quattuor primas qualitates denotat, quas definiuit, non autem definiuit qualia, & quamuis quale ſit totum, agens nil refert, quoniam Ariſtoteles non agens totum, ſed primam agendi rationem, tanquam cauſam primam conſiderat: denotat itaque Philoſophus nomine caloris & frigoris Qualitates.

Quattuor de coctione declarãda.

Conſiderãda in verbis.

Tria ex dictis emergentia dubia proponuntur, & diluuntur. *Cap. II.*

EX his quę in præcedente capitulo dicta ſunt tria oriuntur dubia. Primum eſt, cum nomina ſpecierum coctionis non ſint propriè dicta, num debeant iudicari æquiuoca, vel potiùs ab vno? Alterum eſt, quia Ariſtoteles diminutus videtur in proponendis coctionibus, nam eas tantùm proponit, quæ fiunt in his quæ formata ſunt, & natura conſtant, cũ tamen etiam dentur coctiones, quæ antecedunt, & ſunt viæ ad eſſe mixti, ut in alimentum, quod coquitur, adhuc non eſt formam, & naturam adeptum. Tertia dubitatio obſcurior eſt, quia coctio eſt perfectio in mediocritate poſita, cui cõpetit, & nimium & paucum; quare vniuſcuiuſque ſpeciei coctionis duo, non unicũ, ut eis tribuit Ariſtoteles, competent contraria. Nec dicere valemus vno nomine vtraque denotaſſe, tum quia duo extrema valdè diſtantia unico proprio nomine non denotantur, tum inſuper, quia coctionis contrarium ait fieri a frigore, ex quo ſola diminutio coctionis prodit. De prima difficultate, dico nomina illa re uera, non eſſe vniuoca, cum magna eorum, quæ denotantur appareat varietas: hinc Ariſtoteles ſe excuſauit, inquiens nomina non propriè dici, at uniuoca propriè dicuntur de illis quibus competunt, propterea approbandam non puto ſententiam Vicomercatis, dicentis, denotata eſſe eiuſdem ſpeciei, nam quæ ſunt eiuſdem ſpeciei

Dubitatio prima.

Secunda.

Tertia.

Solutio 1.

Nomina coctionum non eſſe uniuoca.

vniuoca ſint, & cum non ſint uniuoca, etiam non ſunt æquiuoca penitus, quæ dicuntur æquiuoca caſu, nam vt ait Ariſtoteles, ſeruatur ſimilitudo, & eis utimur in ſcientia; ſunt itaque nomina partim ab uno & ad unum, quatenus in eis inuenitur magis & minus proprium, principalis & minus principale, ſecundum aliquam ſimilitudinem, non ita tamen ſunt ab uno, ut primum ſit cauſa aliorum, ſed ſolùm, quia prædita ſunt ordine aliquo, inſuper, partim ſunt eadem ſecundum analogiã, quia dicuntur de varijs ſeruata ſemper conſimilitudine rationis inter agẽtia & patiẽtia, hoc tamen in loco ex proprio inſtituto ſolùm cõſideratur coctio per naturam elaborata, & ſi quæratur, cum ſint ab vno, quodnam eſt principale? Reſpondeo primum, ut ad *Quæritur coctio per naturam.* rem facit, eſſe duplex, unum ſecundum conditionem & naturam coctionum; alterum ſecundum impoſitionem nominũ: ſecundum primam conſiderationem primò dicitur *Quæ ſit coctio principalis?* de coctione per naturam, cuius Ars eſt æmula, ſecundum alteram verò, quia nomina imponimus primò rebus notioribus, qualia ſunt arte elaborata, è contrario ſe habet. Erat ſecunda dubitatio, quia Ariſtot. diminutè proponit coctiones, & præſertim, *Solutio 2.* quia dicet finem coctionis nõnunquam eſſe formam, & Auerroes in procemio huius libri inquit, Generationem mixti fieri per coctionẽ. Olympiodorus duas dat ſolutiones. *Olympiodorus.* Prima eſt, coctionem alimenti in uentriculo eſſe elixationem, & ad eam redigi. Altera eſt, inſtitutũ Ariſtotelis eſſe, loqui nõ de coctionibus factis a facultatibus animæ, qualis eſt coctio alimenti, ſed de ijs tantùm, quæ a Qualitatibus efficientibus producuntur; coctio autem, per quam mutatur forma, non a Qualitatibus, ſed a ſubſtantia & propria natura perficitur. Hæ ſolutiones difficultatem non auferunt. Non *Euerſio.* prima, quia quamuis coctio cibi in uentriculo ſit quędam Elixatio, non ob id competit rei ſecundum naturã conſtitutæ, ut proponitur declaranda coctio ab Ariſtotele. Non ſecunda, quia quamuis coctio in ventriculo fiat ab anima dirigente, proximè tamen fit à naturali calore Animalis, quod proximum conſiderat Philoſophus. Inſup, quamuis mutatio eſſentiæ & productio nouæ formæ ſit opus Naturæ, tamen coctio ex Qualitatibus pendens, non dicitur rei conſtitutæ per naturam, ſed ordinatæ in naturam, cum Qualitates coquentes parent pro futura forma. Propterea pro ſolutione *Solutio propria.* duo accipio. Primum eſt, morem fuiſſe Ariſtotelis loquendo de his quæ ſunt ab vno, præſertim inſpicere id, quod principale eſt, ut legitur ſub initio quarti Metaphyſicę: & quia propriè & præſertim coctio dicitur perfectio rei ſecundum naturam conſtitutæ, ut plantę, & ſeminis, uel ſaltem in ea, pro ea, & per calorem eius elaborata, vt coctio cibi; ideò hanc inſpexit & explicandam propoſuit Ariſtoteles. Alterum eſt *Coctionis duo termini.* quòd coctionis duo conſiderantur termini; unus coctioni internus & proprius; & eſt congruens Temperamentum humidi cum ſicco; alter externus, primo ſuperueniens, & eſt nonnunquam forma pro qua Temperamentum parat. Ariſtoteles, ut principaliorem coctionem, ita terminum proprium conſiderauit, dum ea uerba protulit. Hinc ſub initio libri dixit huiuſmodi mutationes fieri in Animalibus, plantis, & partibus, hæc autem dicuntur iam per naturam conſtituta. De tertia *Tertia dubitatio.* difficultate inquit Ludouicus Boccaferreus Ariſtotelem nomine inconcoctionum de *Lud. Bocc.* notaſſe utrumque extremum, & parum & nimium. Quę ſolutio nõ eſt approbanda, *Euerſio.* quoniam Ariſtoteles, ait inconcoctionem fieri a frigore, quod de nimio verum non eſt. Inſuper, definitiones ſpecierum, quæ traduntur, ſolùm competent defectui, non exceſſui. Pomponatius dupliciter ſoluit: primò inquiens Ariſtotelem nomi- *Pomponatius.* ne coctionis denotaſſe non medium tantùm, ſed medium cum exceſſu, adeò ut caro ſummè elixa, uel aduſta dicatur. Quæ ſolutio non eſt approbanda, primò, quia *Euerſio.* id nimiũ, nõ eſt perfectio, ſed potiùs conſumptio & interitus proprij humoris. Prętereà, inquit Ariſt. difficilius eſſe aſſare, quã elixare, q a difficilius eſt aſſando modũ ſeruare, quod nõ cõtingeret, ſi nomine aſſationis etiam nimium denotaretur. Cõfirmatur: quia ſi ea eſſet coctio, eſſet perfectio; ſi perfectio, non deberet dici nimia, non.n.

perfectioni competit nimium. Secundò ſoluens ait, Ariſtotelem putaſſe coctioni, quę media eſt, duo extrema opponi, loquutum tamen fuiſſe de vno ut notiore & magis proprio, non reijciendo, ſed ſimul denotando alterum. Quę ſolutio etiam non uidetur approbanda, tum quia ſi alterum eſt ignotius, ut ignotius magis eſt explicandum, tum inſuper, quia nimium Ariſtoteles fuiſſet diminutus, non faciens de eo mentionē, nec eius definitionem & principia propria tradens. Propterea, ſecus ſoluens dico inconcoctionis nomen ſolū defectui congruere, non exceſſui, id eſt quod in coctione eſt nimiū, eſt alia ad interitū, conſumptio humoris, & marcedo, ut ea pomorū, non autem inconcoctio, adeò quòd in actione Qualitatum conſiderantur tres progreſſus, & tres termini; primus ad eſſe mixti, & dicitur generatio ſimplex; alter ad perfectionē eius, & dicitur coctio, cuius diminutio eſt inconcoctio; tertius ad euerſionem perfectionis & interitum formę, quę euerſio, dicitur egreſſus à perfectione, & deprauatio eius, nō autem inconcoctio. Ad inſtantiam, quia medio duo ſunt contraria. Reſpondeo, Ariſtotelem non conſideraſſe coctionem ut medium, ſed ut perfectionem, & finem eius progreſſus, qui eſt ex imperfecto ad perfectum, cui ut termino ad quem opponitur inconcoctio ut terminus a quo, & uia ad illum. Dum autem conſideratur coctio ut medium, tunc habet duo extrema, quorum unum eſt inconcoctio, alterum conſumptio, aduſtio, & marcedo quędam, quod refulget ex declaratione putredinis, quæ eſt modus quidam interitus ab alijs diſtinctus.

Definitio Coctionis. Cap. III.

Solutio propria.

COctio itaque eſt perfectio a naturali & proprio calore ex oppoſitis paſſiuis, hæc autem ſunt propria vnicuique materia, nam cum ſunt cocta, perfecta ſunt & genita. Et principium perfectionis a calore proprio proficiſcitur, etiam ſi aliquo externorum adiumento compleatur, ut alimentum coquitur per balnea, & alia huius generis, attamen principium eſt internus calor.

Cont.

Philoſophus declaraturus coctionem, congruenter a genere orditur, tradens eius definitionem, nonnullasque partes definitionis explicans; definitio eſt quod ſit [perfectio a naturali & proprio calore ex oppoſitis paſſiuis:] in qua definitione pro genere ſumitur perfectio, quę cū ſit forma, etiā eſt internus finis transmutationis. Philoſophus definiēs generationem ſimplicē mixti pro genere ſumpſit mutationem, quia per eam res mutatur ex non eſſe ad eſſe: definiens autem coctionem pro genere accipit perfectionem, quia coctio conſideratur in re per naturam conſtituta; adeò ut per coctionem non recipiat eſſe, ſed perfectionem, quæ perfectio ad Qualitatem attinet, & dirigitur in perfectionem, quæ eſt forma ſubſtantiæ. Addit cauſam efficientem, [a naturali, & proprio calore;] denotando nedum non ſubſtantiam & corpus calidum quod eſt agens integrum, ſed Qualitatem, quæ eſt prima ratio calefaciendi; qui calor partim eſt inſtrumentum, partim eſt agens principale; dum conſideratur ut calefaciens, & conſimilia actiones principale eſt, dum verò conſideratur ut parans & diſponens pro ſubſtātiæ forma, uel præſente, vel futura, inſtrumentum indicatur, ſola enim ſubſtantia ad ſubſtantiam dirigit, & congruentes terminos alterationi præſcribit. Philoſophus loquens de putredine, proprium prætulit naturali; hunc uerò de coctione loquens, naturale præfert proprio, quod cum ab alijs ubi conſideretur, puto recta ratione ab eo fuiſſe factum, nam proprium refertur ad conſtitutionem rei, & quia per putredinem hæc eſt quæ euertitur, ideò primò dicitur interitus proprij caloris; naturale vero refertur ad operationem, natura enim principium motus dicitur, & quia coctio eſt operatio & motus, ideò præfertur naturale dicendo a na-

Expoſitio.

Forma coctionis.

Cauſa efficiens.

Materia.

turali & proprio calore. Tertio loco Philoſophus materiã refert inquiens [ex oppoſitis paſſiuis] Ludouicus Boccaſ. putat denotari ſolum humidum, quia coctio humidi eſt, & inquit Ariſt. vti plurali, ob varias coctiones variorum humidorum. Quam expoſitionem non puto approbandam. Primò, quia ſi ſolum humorem denotare voluiſſet, vſus fuiſſet nomine eius proprio, non communi alijs, id.n. maximè in definitionibus ſeruandum eſt. Prætereà quamuis coctio præſertim ſit humoris, nõ tamen eius eſt ſecreti a ſicco; nam concretio eius per coctionem eſt una cum ſicco. Dicamus itaque Ariſtotelem denotaſſe ambas Qualitates paſſiuas, præſertim tamen humorem, eas dixit oppoſitas, triplici ratione: primò, quia opponuntur inuicem: ſecundò, quia vt patientes opponuntur agentibus: tertiò, ut aiunt Alexander & Olympiodorus, quia oppoſitionem includunt ex parte terminorum coctionis, per quam ex imperfecto ad perfectionem perducuntur: hinc patet ratio, cur dixit ex oppoſitis, nam, ex, denotat terminum a quo, & ita Ariſtoteles materiam vnà cum termino a quo denotauit, qui opponitur termino ad quem, & id facere debuit, cum coctio ſit permutatio.

Lud. Boc. Euerſio.

Expoſitio propria.

Explicatio poſtremæ partis.

Data definitione, explicat poſtremam eius partem, nempè oppoſita patientia, inquiens, [hæc autem ſunt propria vnicuique materia] denotando humidum cum ſicco, competens mixtis; quæ pro varietate mixtorum ſunt varia, & vnicuiq; propria, addit Philoſophus [hæc cum cocta ſunt, perfecta ſunt & genita] hoc eſt, ea corpora, quibus coctio competit, ex parte coctionis ſunt perfecta; ex parte ſuæ ſubſtantię ſunt genita; nam generationis duplex eſt finis, unus generationis abſolutè, & huiuſmodi eſt forma alter perfectæ generationis, & huiuſmodi eſt forma cum perfectione, quæ uiuentibus competit, dum ualent ſimile generare: tunc.n. unumquodque perfectum dicitur, dùm ſimile generare ualet. Poſtremo loco explicat attinentia ad cauſam efficientem ſoluendo tacitam obiectionem; nam principale coquens eſt calor naturalis & proprius, ſi alia adhibentur ut balnea, fomenta, odores, & ſimilia calefacientia, ea adhibeãtur tanquam famulantia calori naturali, uel illum perficiendo, & augẽdo, uel humores alterando & parando, ut faciliùs a proprio calore ſuperentur. Tres Ariſtoteles in definitione cauſas expreſſit, efficientem, materiam, & formam, & referendo formam, retulit finem internum, qui generationis eſt; finem externum coctionis prætermiſit, quia non eſt vnus & definitus, ideò ſeorſum illum explicabit, ut patebit ex ſequenti contextu.

De cauſa efficiente.

Cur dimittitur finis externus.

Dubia nonnulla ex definitione Coctionis prodeuntia.
Cap. IIII.

EX Definitionem notitia pendet cognitio omnium ad rem definitam attinentium, ideò pro ea noſcenda accuratiſſimi eſſe tenemur. Ex definitione coctionis varia prodeunt dubia, quæ in quattuor capita rediguntur; uel enim pertinent ad rem definitam; vel ad formam; uel ad cauſam efficientem; vel ad materiam. Ordiens a re definita, dubitatio prima eſt, num Ariſtot. definiat coctionem ſumptam pro ſolò fluxu, uel pro ſola forma per fluxum producta, uel pro congregato ex vtriſque? Altera eſt, cum coctio ſit multiplex, nam uel fit Arte, uel Natura; & quę fit Natura, uel antecedit generationi, uel in re iam genita reperitur, dubium eſt, quam harũ, & nũ unam, uel plures, uel oẽs definiat Ariſt.

Quattuor dubitationum capita.

Attinẽtia ad definitum.

De prima difficultate inquiunt nonnulli, definitam fuiſſe coctionẽ pro fluxu. Ratio eſt, quia conſideratur, vt actio caloris agentis tranſiens in aliud, & ad perfectionem tendens. Quam opinionem reijciendã puto, quia coctio ſumpta pro fluxu, eſt mutatio, quæ in 3. Phyſic. dicitur actus imperfectus, coctio autem dicta eſt perfectio. Prætereà, coctio pro fluxu, ut cõtinua, attinet ad quantitatem, vt recipitur in patiente, dicitur paſſio, nõ autem perfectio. Proptereà, alij aiunt definiri coctionem pro forma,

Solutio.

Euerſio.

quæ acquiritur, quæ forma eſt perfectio ſumpta pro genere. Quæ opinio quamuis præſeruida ſit prima, non tamen omni ex parte eſt approbanda, quoniam proculdubio Ariſt. definit coctionem pro congregato, præſertim tamen pro forma, quæ pro genere ſumitur, quod oſtendo. Primò, quia vt definiebatur generatio, ita nũc eſt definienda coctio; generatio autem definiebatur pro congregato, vt pateſeci. Confirmo, quia Ariſt. definiuit per cauſam efficientem, per quam præſertim ea definiuntur, quæ cum fluxu, & quatenus fiunt, conſiderantur. Inſuper dixit ex oppoſitis paſſiuis, indicando, ut dixi terminum a quo attinentem ad fluxum. Præterea, Ariſt. pollicitus eſt ſe declaraturum opera primarum qualitatum, vt ex eis pendent; hinc generatio, putredo, & coctio, ſingulæ definiuntur vt pendent ex qualitatibus primis, hoc eſt, pro forma cum fluxu iuncta; & quamuis fluxus vt fluxus, ſit actus imperfectus, tamen ratione formæ, quæ per gradus acquiritur, perfectio eſt, vel diminuta vel completa.

Definiri coctionem pro fluxu iuncto cũ forma.

Quærebatur ſecundò, quam coctionem definiat Ariſt. Pomponatius ait ſolam definiri coctionem natura elaboratam, quod elicitur ex cauſa efficiente, quæ dicitur calor naturalis. Inſuper elicitur ex verbis Philoſophi proponẽtis declarandas ſpecies, quas dictæ facultates efficiunt, ex ſubiectis quæ natura iam conſtant; hæ autem non fiunt Arte, ſed Natura. Hinc data definitione, inſtantiam ſoluit de balneis, & alijs quę Arte adhibentur, inquiens hæc conducere, vt inſtrumenta, propriè tamen coctionem fieri a naturali calore. Ex aduerſo Clariſſimus Boccaf. inquit, definitionem vtriſq; competere, & per naturalem ac proprium calorem ait denotari non internum, ſed contemperatum, & commenſuratum. At nimium conſpicuè verbis Ariſt. aduerſatur, & nimium longè recedit a propria uocum ſignificatione, dum nomine naturalis & proprij ait denotari contemperatum, & commenſuratum, & præſertim quia Phyſica & Artificioſa cum ſint diſtincta, minimè eadem definitione definiuntur. Propterea ſoluens dico, cum triplex ſit coctio, una in re per naturam conſtituta, altera antecedens generationi mixti conſimilis, tertia Arte elaborata, quæ imitatur vel primam, ut coctio vini, & aſſatio, uel ſecundam, ut productio metallorum per Artem Chimicam. Quemadmodum coctio de his dicitur, ita eis definitio competit, Ariſt. ſibi definienda propoſuit coctionem natura elaboratam, ea pertinet ad Phyſicum, & ei propriè competit definitio, cuius cum imitatio quædam ſit coctio artificioſa, iure definitio ei cõpetit per imitationem, hinc Ariſtoteles frequenter exempla petit ab artificioſis tanquam ab imitationibus nobis notioribus, ita lapides dicit crudos, & ſępè incidit in ſermonum coctionum arte elaboratarum, indicans ſimilitudine quadam eis competere definitionem; & in capitulo de aſſatione inquit: Aſſatio & Elixatio Arte quidẽ fiunt, ſed ſpecies hæ, ut diximus, uniuerſales ſunt, & a natura ſimiles quædam affectiones fiunt, quamquam nomina non habent. Colligo itaque definitionem ex inſtituto competere coctioni naturali & præſertim ei, quæ fit in corpore per naturam conſtituto, per imitationem verò & ſimilitudinem competere Arte elaboratæ, & præſertim, quia hæc etiam non fit ſine auxilio Naturæ.

Quę coctio definiatur? Pompon.

Lud. Boc.

Euerſio.

Solutio propria.

Concluſio.

Dubia attinentia ad formam, ſiue genus definitionis Coctionis. Cap. V.

Dubia de genere coctionis.

PRo genere explicante formam coctionis ſumebatur perfectio, de qua cum ſit vox communis, multis competens, non leuis eſt dubitatio, quæ perfectio per huiuſmodi vocem denotetur? Et augetur difficultas, quia perfectio extenditur ad omnia decem Prædicamenta; communia autem decem Prædicamentis non rectè ſumuntur in definitionibus ex proprio genere & differentijs conſtituendis. Præterea, ſi coctio eſſet perfectio, ut ſe haberet de coctione, ita de perfectione, quod tamen uerum non eſt, quoniam coctio poteſt dici nimia,

mia, inquit enim Auicenna, bilem fieri ex nimia coctione, & ſepè dicimus oua & carnes nimiùm eſſe coctas, perfectio autem nunquàm dicitur nimia, perfectum enim eſt, cui nil deeſt, nilque addi poteſt, ut dicitur 5. Metaphyſicæ 19. De prima difficultate, quid nomine perfectionis denotauerit Ariſtoteles, variæ ſunt opiniones, ut autem ad verioris inuentionem excitemur, expedit, vt ab earum relatione ordiamur. Auerroes in procemio huius lib. necnō com. 14. & cum eo Timon inquiunt, nomine perfectionis denotari Temperamentum ex quattuor primis qualitatibus, ſiue complexionem, quæ eſt qualitas ſecunda, attinens ad tertiam ſpeciem qualitatis, quæ dicitur paſſio & paſſibilis qualitas mixti. Nonnulli viri docti arguunt hanc opinionem. Primò, quia ſic coctio non magis fieret a calore, quam ab alijs qualitatibus, cum omnes conſpirent ad conſtitutionem Temperamenti. Secundò, quia coctio eſt affectio mixti, quare præſupponit Temperamentum & formam eius. Tertiò, ſi coctio eſſet ea perfectio, quæ eſt Temperamentum, tunc etiam mutatio eius ex calido in frigidum, vel è contrario, quæ congrueret alicui formæ, eſſet coctio, etiam ſi nulla humoris fieret permutatio, quod tamen verum non eſt. Ideo Vgo Bentius vir eruditiſſimus in ſecundo Artis Medendi ſuaſus huiuſmodi rationibus, ait, Temperamētum eſſe duplex, unum efficientium, alterum patientium qualitatum, & ait coctionem eſſe perfectionē, quæ ſit Temperamentum ſolum patientium qualitatum. Hanc opinionem nonnulli reijcere nituntur; tum quia non datur Temperamentum efficientium, diſtinctum ab eo patientium; tum quia coctio eſt affectio perfectè mixti, ideò Temperamētum & eius formam præſupponit; tum demùm, quia ſic omnis mutatio in patientibus, vel ab humido in ſiccum; vel è contrario eſſet coctio, quod verum non eſt, ſola. n. mutatio in ſiccius eſt coctio. Ideo eſt tertia opinio Ludouici Boccaſ. dicentis coctionem dupliciter vſurpari, vel pro actu primo, vel pro actu ſecundo: pro actu ſecundo dicitur fluxus; pro primo eſt forma & perfectio, quæ eſt terminus, incraſſatio, & conſiſtentia humidi. Confirmatur per Ariſtotelem dicentem muſtum, lachrimas, & pus tunc eſſe cocta, dum eorum humor a naturali calore conſiſtentiam ſuſceperit, & ob id ait vrinam & feces concoctas polliceri ſanitatem, quia indicant imperium caloris ſuper humorem, ac ob id ipſum cocta dicuntur reddi craſſiora. Craſſitudo itaque, denſitas, & conſiſtentia humidi, quæ eſt qualitas ſecundæ ſpeciei, Temperamentum præſupponens, eſt perfectio ſumpta pro genere coctionis. Hoc videtur ſenſiſſe Olympiodorus, inquiens omnem coctionem fieri a calido humorem condenſante. Similiter Alexander cum dicat, dum humidum a proprio calido vincitur, fit coctio: & Ariſtoteles ait, cum humidum fuerit factum tale, aut tantum; dicitur coctum, & addit omnia hoc pati, cum obtineatur materia, & humiditas, hęc enim ea eſt, quę terminatur a naturali calore, &c. Hęc opinio ſatis eſt dubia, quoniam craſſitudo & conſiſtentia humoris dicitur ſequi coctionem, non autem dicitur coctio: hinc dicimus cocta reddi craſſiora, indicando quòd ſequatur coctionem. Pręterea multa ſunt cocta, quę tamen non ſunt craſſa, vt vinum vetus, ſpiritus, & ſimilia: hinc ait Auerroes in procemio quarti Meteorum, ſtabilitatem, & conſiſtentiam rei coctę eſſe accidens: nam ſi ea non adeſſet, dummodo adeſſet congruens Temperamentum, adeſſet coctio. Prӕtereà, coctio extrinſecùs pro fine habet naturam & formam, ad quam non ſola, nec præſertim humidi conſiſtentia dirigitur, ſed vniuerſum Temperamentum; res itaq; ſatis eſt dubia.

Solutio.

Auerroes

Euerſio.

Vgo.

Euerſio.

Opinio 3. Lud. Boc.

Olympiodorus.

Euerſio.

Reſo-

Reſolutio difficultatis de perfectione ex coctione prodeuntis. *Cap. VI.*

Opinio propria.

VT ad veritatis inſpectionem exactiùs diſponeremur, retuli opiniones varias, & probabiliter de illis diſſerui; nunc verò pro reſolutione dico, Opiniones omnes relatas aliquid veri includere, & aliqua ex parte conciliari poſſe, quatenus ex omnibus ſimul iunctis exacta veritatis forma refulget, nam quattuor in coctione conſiderare valemus. Primò, perfectionem totam rei coctæ, & hanc conſiderauit Auerroes. Secundò, materiam principalem coctionis & perfectionis, & eſt humor ſicco iunctus, quam conſiderauit Vgo. Tertiò, id quod obtinet locum formæ coctionis, & eſt temperamentum efficientium qualitatum, vt dixit Pomponatius q. 27. Demùm, affectionem, & accidens ſequens coctionem, & ſignum coctionis, & eſt conſiſtentia conſiderata a Ludouico Boccaſ. Ariſt. tamen inquiens, coctionem eſſe perfectionem, denotauit perfectionem totam conſurgentem ex patientibus tanquam materia, & efficientibus tanquam forma, ideò dixit eſſe perfectionem ex oppoſitis paſſiuis, indicans patientes qualitates concurrere tãquam materiam cum termino a quo. Inſtantiæ, quę aduerſus hanc opinionem ab Auerroe approbatam afferebantur, facilè diluuntur. Prima erat, quia tũc coctio non magis fieret a calido, quàm ab alijs qualitatib. Soluitur, quia coctio mutatio eſt cuiuſlibet qualitatis, modò eis cõgruente; mutatur humor ut principalis materia coquenda, quod non fit ſine mutatione ſicci contemperantis, quod cum fiat per calorem formãtem, & frigus contemperans, in his quoque reperitur mutatio. Dicebatur ſecundò, coctionem eſſe affectionem mixti. Reſpondeo, coctionem includere quidem Temperamentum, vt ſpecies ſuum genus, ei tamen ſuperaddere congruentem diſpoſitionem, tanquam propriam differentiã; Temperamentum.n. eſſe poteſt & congruens & non congruẽs. Addebatur tertiò, quòd tunc mutatio in efficientibus ſine ea patientium eſſet coctio. Soluta eſt hæc inſtantia: nam dixi ratio coquendam, vt principalem materiam eſſe humorem, nec fieri mutationem in efficientibus, quin fiat in patientibus, cum ſe habeant tanquam materia & forma; & alterius formæ altera ſit materia, ut dicitur in 2. Phyſic. 26. Inſtantiæ, relatæ aduerſus alias opiniones, nullius ſunt roboris, dum ita opiniones explicantur, vt ego pateſeci, nam quamuis ex quattuor qualitatib. unicum conſurgat Temperamentum; tamen quia in eo includuntur duæ oppoſitiones earum, conſiderare valemus, quæ illarum obtineat locum formæ, & quæ materiæ, & vnicuique id tribuere debemus, quod ei congruit. Supereſt demùm, ut diluamus rationes, quibus oſtendebatur perfectionem non rectè pro genere accipi, tum quia extenditur ad omnia prædicamenta, tum inſuper quia ei non competit nimium, ut coctioni. Soluitur prima, quia dum deſunt nomina propria proximi generis, licèt uti communibus, contrahendo illa per differentias proprias, ut anima etiam definitur, quod ſit actus. De ſecunda dico, dari minus & magis perfectum, nimium perfectum non dari, quia nimium aduerſatur & deſtruit perfectionem. Similiter datur minus, & magis coctum, at non nimium coctum, & dum dicimus aliquid eſſe nimium coctum, impropriè loquimur, ſolùm indicantes id tendere in reſolutionem, uel combuſtionem, uel marcedinem. Bilis flaua dicitur fieri per nimiam coctionem, non quidem bilis, ſed ſanguinis; dum enim ea coctio refertur ad bilem, non eſt nimia.

Cõcilium.

Quattuor in coctione conſiderãda.

Diluuntur inſtantiæ.

Diluuntur rationes primæ.

Dubia

Dubia attinentia ad cauſam efficientem Coctionis. Cap. VII.

COctio dicebatur fieri a naturali & proprio calore, aduerſus quam effi-
cientem cauſam variæ ſe offerunt difficultates. Prima eſt, quia Ariſt. *Dubitatio*
in 2. de anima, & de partibus animalium inquit, Nutritionem, quæ *prima.*
non fit ſine coctione, non a calore principaliter fieri, ſed ab anima;
nunc tamen ſilẽtio prætteriẽs animã, ait fieri a calore. Præterea aſſa-
tio, & elixatio, nõ a proprio, ſed ab externo calore efficiuntur. Similiter alimentum *Secunda.*
in vẽtriculo, non a proprio eius, ſed a calore animalis coquitur. Inſuper poma calore
ſolis, & paleatũ maturantur. Confirmatur, quia nil ſe generat; coctio autẽ eſt uia ad
generationem. Præterea, coctio etiam a frigore fieri poteſt, vt pinguedo a Galeno *Tertia.*
in 2. de Temperamentis dicitur fieri a frigore membranarũ; & Theophraſtus inquit,
nonnullos fructus ſolo frigore & pruina maturari. Inſuper Medici bilem coquere cu-
pientes, vtuntur ſyrupis refrigerantibus ex endiuia, acetoſa, & ſimilibus. Pro ſolu- *Quid Ari-*
tione harum difficultatũ conſiderandum primò eſt, quid Ariſtoteles denotet per na- *ſtoteles de-*
turalem & proprium calorem, & præſertim, quia ſibi conſtare non videtur, primò. n. *notet p na-*
definiens genus coctionum, ait fieri a naturali & proprio calore, mox definiens aſſa- *turalem, et*
tionem, & elixationem eius ſpecies, inquit fieri a calore externo, cum tamen eadem *proprium*
ſit ratio ſpecierum & generis. De re dubia opiniones ſunt variæ. Pomp. q. 46. ait de- *calorem.*
finiri coctionem natura elaboratã, & eã fieri a calore naturali, & proprio rei coquen- *Pompona-*
tis, qui dicitur naturalis, quatenus operatur per inſtrumẽta propria, a natura illi opẽ- *tius.*
rationi deſtinata, dicitur proprius rei coquendæ, quia cum ea iungitur, ei cõgruit, eã-
que perficit. Hæc explicatio ſatis eſt dubia, & per eam voces minus propriè vſurpan- *Euerſio.*
tur, nec eſt rationi conſentaneum, vt idem calor, duorum oppoſitorum nempè agen-
tis, & patientis, dicatur naturalis & proprius, quod. n. eſt proprium vnius, nõ dicitur
proprium alterius: Inſuper, nõ rectè externum agens dicitur naturale patienti, cum
cõditio naturæ ſit, vt ſit principium internum. Demum abſurdum uidetur, quod Phi-
loſophus eiſdem verbis utatur in definienda Putredine & Coctione in diſtincta ſi-
gnificatione. Propterea Lud. Boc. putans definitionem eſſe cõmunem coctionib. na- *Lud. Boc.*
turæ, & arte elaboratis, inquit per calorem naturalẽ & proprium debere intelligi cõ-
temperatũ, & operi efficiendo cõmenſuratũ, adeò ut reſoluat humorẽ redundantem,
nõ cõgruentẽ, & huiuſmodi calor dicitur naturalis, & proprius rei cõſtituendæ, tan-
quã fini. Quæ ſententia etiã mihi uidetur dubia, nam cõſpicuè Philoſophus calorem
balnei, fomentorũ, & ſimilium, quãuis cõtemperatum, ſecreuit a proprio & naturali,
ut patuit. Præterea, Ariſt. agens de aſſatione nõ ait fieri a proprio & naturali calore, *Euerſio.*
ſed ab externo, de maturatione uerò ait fieri a naturali, qua uocũ uarietate putandũ
eſt varia denotaſſe. Cõfirmatur, quia ſola naturalia dicuntur fieri a principio natura-
li, non autẽ Artificioſa, quæ ut Artificioſa principium habent externum. Pro reſolu- *Pro reſolu-*
tione difficultatis tria accipio: Primum eſt, coctionẽ eſſe ab uno, & primò dici de ela- *tione acci-*
borata per naturam, & præſertim de competente rei per naturam conſtitutæ, & hanc *pitur.*
præſertim inſpicere Ariſt. Accipio ſecundò, quòd cum principalẽ definiat, indicat ta- *Primò.*
men per varia, quæ profert, eandem definitionem paucis mutatis poſſe reddi commu- *Secundò.*
nem, & competere omnibus, veluti etiam in 2. Phyſic. cum dediſſet definitionem na-
turæ mortalium, eam ſolem tradidit, vt in 1. de Cœlo cont. 5. paucis mutatis, etiam
naturæ Cœli reddiderit communem. Accipio tertiò, maximè propriè per naturam *Tertiò.*
fieri maturationem, & eam præſertim a Philoſopho conſiderari, quia competit re-
bus iam per naturam conſtitutis, minus propriè elixationem qualis eſt ea cibi in uẽ-
triculo, adhuc longè minus propriè aſſationem, hinc Ariſt. definiens coctionem, quæ
eſt ab vno, principaliſſimamque inſpiciens, dixit fieri a calore naturali & proprio, &
deſcen-

deſcendens ad ſpeciem principaliſſimam, nempè ad maturationem, dixit fieri a calore naturali; definiens elixationem minus propriè a natura factã & ferè æquè aptã fieri per naturam & Artem, neutrũm aſſumpſit, nec naturalem nec externum; definiẽs demùm aſſationem propriè magis ab arte factam, minimè propriè a natura, dixit fieri a calore externo, qua uarietate patefecit Philoſophus, coctiones ob eorũ uarietates nõ propriè eſſe præditas communi uniuoco; hinc in ſecundo Poſt. dicitur, facilius eſſe definire ſpecies; quoniam in generibus latent æquiuocationes, vt dicebatur in ſeptimo Phy. & propterea mira Arte inſpexit principale, & in cõmuni definitione id expreſſit, quod principali cõpetit, patefaciens exigua facta mutatione poſſe definitionem aptari ſingulis, addendo id, quod unicuique eſt proprium.

Reſolutio. Ex his elicitur reſolutio difficultatis, nam dico Ariſt. ſemper uſum eſſe uocibus in propria ſignificatione, quod in definitionibus maximè ſeruandum eſt, & per calorem naturalem & proprium denotaſſe calorem ſecundum propriam naturam cõpetentem vel rei, quæ coquitur, vt in maturatione, vel pro quo, & in quo, vt in Elixatione cibi in uentriculo & aſſatione aliqua naturali; at quia aſſatio magis propriè fit ab Arte, quàm a natura ideo eam definiens, id ei tribuit, quod Artificioſæ cõpetit, ut per eam duceremur in notitiam aſſationis natura elaboratæ: Sic definitio coctionis primò & præſertim cõperit maturationi, ſecundò Elixationi, tertiò aſſationi natura elaboratæ, explicatæ mox per aſſationẽ arte cõfectam magis propriè dictam, nobiſque notiorem.

Diluũtur inſtantiæ. Inſtantiæ primò relatæ facilè diluũtur, Prima erat, quia Ariſt. in definitione ſumpſit inſtrumentum & prætermiſit agens principale. Reſpõdeo, cum coctio ſit alteratio, agens proximum & proprium accidens eſt, & hoc fuit aſſumendũ. Inſuper, agens dirigens nõ eſt definitum, ſed in viuentibus & nõ viuentibus varium eſt. Tertiò, inſtitutũ Ariſt. erat patefacere opera primarum qualitatum, & explicare modum, quo ex illis pendeant. De aſſatione, Elixatione & coctione alimenti in uentriculo ſatis dictũ eſt.

De coctione pinguedinis. Frigus quõ maturat. De pinguedine dico a frigore membranarum cõgelari, coqui tamẽ a calore, vt etiam metalla a calore coquuntur. Addebatur fructus maturari & calore ſolis, Palearum, & a frigore. Reſpõdeo, calorem ſolis vel augere & fouere calorem proprium, uel humorem diſponere, ut a calore proprio ſuperetur & regatur: frigus maturat ex accidenti, vel per antiperiſtaſim augendo calorem proprium, uel ſua facultate humorem incidendo, debilioremque reddendo, & rem coquendam parando, ſic olera per gelu coqui modò quodam uidentur.

De Syrupis. De Syrupis dico, vel eos incidere humores & parare ad expulſionem, quæ non uerè eſt coctio, vel eos parare, vt a calore faciliùs vincantur, vel demùm calorem congruenter contemperare pro perficienda coctione.

Dubia ad Materiam coctionis pertinentia. Cap. VIII.

Dubitatio ad materiam attinens. PHiloſophus patefacturus materiã coctionis, una cum termino a quo, dicebat eſſe perfectionem ex oppoſitis paſſiuis, denotãdo præſertim humorem ſecundariò ſiccũ. Oritur dubitatio, quia in definitionibus primò ſumendæ ſunt cauſæ internæ, mox externæ ſunt addendæ, vt ira dicitur accenſio ſanguinis circa præcordia ob appetitum uindictæ;

Prima. in definitione coctionis id non ſeruatur, ſed primò explicatur forma; ſecundò efficiens, tertiò materia. Et id ipſum fecit Philoſophus definiens generationem, cum tamen definiendo putredinem recto ordine primò formam, ſecundò materiam, tertiò

Secunda. cauſam efficientem retulerit. Altera dubitatio eſt, quia materia cum alio genere cauſæ non coincidit, & præſertim forma non uidetur poſſe dici materia, cum ei opponatur tanquam actus potentiæ; at humor & ſiccitas ſunt formæ, & earum officium per ſe

Tertia. nõ eſt pati; quare perperam ſumuntur pro materia. Tertia dubitatio eſt, quia humor

rei

rei coquendæ, ut alimenti in uentriculo, potiùs dicitur interire, quàm perfici, cum cibus pereat & in chylum vertatur, & præſertim dum conſideratur, vt iūctus cum termino a quo. De prima difficultate dico in definitione affectionū cauſas externas poſtremo loco accipi, ut primò pateat quid, mox propter quid, & conſtet eam eſſe definitionem ſolo partium ordine a demonſtratione diſtinctam; at coctio non ita definitur, non enim habet cauſam efficientem, & externum finem, quæ tanquam integra cauſa cum ea reciprocentur, ideò ut clarior refulgeat explicatio, licuit mutare ordinem. Inſtabatur ſecundò, quia materia non coincidit cum alia cauſa. Reſpondeo, id eſſe verum de materia prima, quæ penitùs eſt poteſtate; at formæ antecedentes, parãtes pro ſequentibus, quamuis ipſæ ſeorſum non ſint materia, tamē unà cum ſubiecto quod parant, materiæ proximæ officio funguntur; & quamuis forma, ut forma, nō patiatur, ſed agit, primę tamen contrarietates iunctæ cum materia, & adinuicem relatę ita ſe habent, ut una pati, altera agere dicatur. Inſtabatur poſtremò, quia quod interit non perficitur. Reſpondet Olympiodorus coctionem cibi, ex parte ſui eſſe putredinē; ex parte autem noſtri uſus eſſe coctionem & perfectionem, ac ita diſtingui ratione. Quæ opinio iam in præcedentibus reiecta eſt, nam patefeci non ſemper coctioni antecedere putredinem. Inſuper coctio, vt coctio, eſt alteratio, non generatio, ideò non eſt alterius corruptio, internus enim eius terminus Temperamentum eſt, non forma ſubſtantiæ, ideò non ſola ratione diſtinguitur a generatione. Proptereà reſpondeo materiam in permutatione cōſiderari, ut eſt poteſtate, poteſtas autem per actum perficitur; ideò quamuis coctio ex parte termini a quo ſit quidam interitus, tamē ex parte ſubiecti perficiendi & termini ad quem eſt perfectio, uel parans pro futura forma, vel diſponens, ut valeat ſimile generare ueluti per maturationem.

Solutio prima. *Secundę.* *Tertia.* *Olympiodorus.* *Euerſio.* *Solutio propria.*

De fine externo Coctionis. Cap. IX.

AT verò finis alijs Natura eſt, Natura autem, quam, vt ſpeciem & eſſentiam dicimus. Alijs in ſubiectam quandam formam finis eſt coctionis quando tale redditum fuerit humidum, & tantum, aut aſſatum, aut elixum, aut putrefactum, aut quouis alio modo excalefactum, tunc enim vtile eſt & coctum dicimus ueluti muſtum, & quæ in tuberculis coctū cum ſuppuruerint, & Lachrima cum facta fuerit Sordes, ſiue lippitudo Græce [illegible]. Similiter, & alia.

Cōtextus.

Inducitur hic cont. a Vicom. quòd cum, coctio dicta ſit [illegible] hoc eſt, perfectio & [illegible] ſit [illegible] hoc eſt, ad finem, iure qui ſit hic finis, Ariſtoteles oſtendit, quæ inductio conſpicuum includdit errorem, quia perfectio denotat adeptionem finis interni, non externi, ut domus dicitur perfecta, dum formam ſuam habet, etiam ſi nemo habitet in ea. Similiter coctio perfecta eſt, dum internum finē eſt aſſequuta: nunc autem Philoſophus loquitur de fine externo. Proptereà dicamus, cum finis externus coctionis non ſit vnus & definitus, & ob id non potuerit accipi in definitione, ideò, ut ille quoq; pateat, Ariſtoteles ſeorſum a definitione illum explicat Pro cuius notitia dicendum, finem coctionis eſſe duplicem unum internum ob quem dicitur perfectio, alterum externū de quo modo eſt ſermo, qui adhuc eſt duplex. Vnus natura propria, quę eſt eſſentia & forma rei, quæ coquitur, & dicitur finis externus coctionis, quia quamuis ſit internus illi ſubiecto, tamen eſt extra terminum proprium coctionis, qui eſt accidens, & congruens Temperamentum; huiuſmodi finis externus qui eſt natura & forma inſpicitur in maturatione fructuum, & perorum, qui tunc maturi dicuntur, dum eorū coctio ualuerit formæ inſeruire, pro ulterius generatione, & hunc externum finem primò refert Ariſtoteles. Alter ſecundo loco explicatus, eſt, ut humor & Temperamentum paretur, vt poſſit optato alicui fini cōducere, qui optatus

Vicom. Euerſio. *Sententia propria.* *Finis coctionis duplex.*

finis

finis præſertim eſt duplex, vel enim eſt noua forma ex ea materia denuò reducenda, vt ſe habet de elixatione alimenti in ventriculo, pro recipienda forma chili, vel eſt diſpoſitio pro ſecretione, ut ſe habet de pure tuberculorum, de ſorde oculorum, de coctione humorum aduerſorum pro ſecretione, quæ ab Ariſtotele putrefacta dicuntur, & quia coctio fit per calorem, ideò ut omnia vno verbo perſtringat, ait [aut quouis modo excalefacta] *Medici.* A Medicis explicatur hic duplex finis externus poſtremo relatus. Dum aiunt coctionem eſſe, uel humoris benigni, uel maligni & aduerſi, ex quo etiam conſtat Ariſtotelem eandem coctionis definitionem extendere etiã ad coctiones aduerſorum humorum, quæ apparent in febribus, & nimia humorum copia laborantib. quæ indicant impetum virtutis, & pollicentur ſanitatem.

Tria dubia ex finis externi relatione prodeuntia. *Cap. X.*

Dubitatio prima. Ex dictis ab Ariſtotele pro declaratione externi finis coctionis, tria emergunt dubia. Primum eſt, quia uidetur putredinem numerare pro ſpecie coctionis; cum dicat [dum humidum redditum fuerit tale, aut tantum, aut aſſatum, aut elixum, aut putrefactum, &c.] id tamen uidetur abſur- *Secunda.* dum, quia coctio, & putredo inuicem opponuntur. Alterum eſt, an coctio, & putre- *Tertia.* do ab eodem calore effici ualeant? Tertium, an dicta de coctione in uiuentibus facta, *De prima.* etiam vera ſint de facta in corporib. inanimis. Pro ſolutione primæ difficultatis accipio coctioni propriè opponi inconcoctionem, putredinem uerò generationi; ſed quia coctio nonnumquam pro externo fine habet formam, ideo ratione eius dicitur modo aliquo generatio, & opponitur putredini, quæ eſt interitus. Inſuper ut clarior reddatur dubitatio, & diſtinctius ſoluatur conſiderandum, quod Galenus in *Sententia Galeni, Ariſtot.* tertio de Arte medendi inquit, coctionem remouere putredinem, & Ariſtoteles in tertio de Gen. anim. cap. 11. inquit, Nil gigni putreſcens, ſed coctũ, putredo uero, & putridũ excrementum eſt rei coctę, & in 4. de Gen. Animæ. 8. differens aduerſus Empedoclẽ, qui Lac pus nuncupauerat, ait, Empedocles non rectè putauit, aut non rectè uſus eſt Metaphora, inquẽs decimo octaui Menſis, pus extitit album; putredo enim coctioni contraria eſt, pus autem putredo quædam eſt, Lac uerò res eſt concocta penitùs. Inſuper in 4. Top. loco 70. ait, Empedoclem dixiſſe uinum eſſe aquam putrefactam in Ligno, hoc eſt, in uite; ſic itaque Philoſophus alibi dàmnat ueteres nuncupantes coctionem nomine putredinis; nunc verò in errorem exploſum labi uidetur, nam Galenus quoque in ſexto Aphoriſmorum affirmat cõſueuiſſe ueteres in putrefacta ea nũcupare, quæ nos incocta dicimus. His præaſſumptis, ueniamus ad ſolutio- *Solutio apparentis cõtrouerſiæ.* nem apparentis controuerſiæ. Vicom. ſoluens, ait Ariſtotelem modò loqui ex ſententia veterum. At non eſt rationi conſonum quod in loco proprio, non ex propria, ſed ex aliorum ſententia loquatur alibi reiecta. Alij inquiunt, ut Gentilis & Vgo, quem- *Vicom. Euerſio.* admodum calor & frigus remiſſa ſe compatiuntur, ita coctio & putredo remiſſa, dũ *Gentilis.* n. aliquid deſinit putreſcere, incipit aliud coqui, ac ita putredo eſt coctio, & ſi quis inſtet, quia in ſtatu febris putridæ, materia eſt ſummè cocta, nec ob id putredo deſinit. Similiter ſi quis inſtet per Galenũ in 3. Artis medendi, & in fine de regimine acutorũ, dicentem dum ſanguis uertitur in ſaniem perfectam, adeſt ſimul ſumma coctio, & putredo, inquiunt eam non eſſe propriè coctionem de qua loquitur Philoſophus, *Euerſio.* ſed ob temperantiam & diſpoſitionem humoris pro expulſione. Hanc etiam ſententiam nõ puto approbandam, tum quia Ariſtoteles non dicit putredinem eſſe coctionem, ut veteres, ſed humidum putrefactum poſſe eſſe coctum. Præterea, iam patefeci dicta ab Ariſtotele de coctione uera eſſe, nedũ de coctione humoris benigni, uerùm etiam aduerſi: hinc definitio coctionis tradita a Philoſopho etiam competit coctioni

puris

puris,& lippitudinis, Propterea ſoluens dico;putredinē ſemper forma & ratione diſtingui à coctione, adeò ut nec coctio ſit putredo, nec vice verſa, cum definitio vnius alteri non competat,nō enim interitus eſt perfectio; ac ita rectè Philoſopus damnat veteres. Addo ſecundò,nonnunquam putredinem necti cum coctione, ueluti in ulcere adeſt putredo carnis & ſanguinis,coctio autem puris. Inſuper in pure poteſt aliq̃d coqui, aliud ſine coctione ſupereſſe, ideò Ariſtoteles in tertio de Generatione Animalium capitulo vndecimo dixit, dum fiunt animalia ex putri, ea non fieri ex parte putrida, ea namque ſecernitur, ſed ex cocta & dulci, quare in pure aliquid poteſt eſſe putridum, aliud coctum. Dum itaque inſtatur, quia Ariſtoteles alibi ait, coctionem putredini contrariam, nunc uerò humorem putrefactum numerat pro ſpecie coctionis. Reſpondeo, Ariſtotelem non putredinem nuncupare coctionem, ſed humorem putrefactum dicere coctum, pro denotanda coctione puris, facta pro expulſione, quæ ad maturationem redigitur; & diſtinguitur ab elixatione, & aſſatione humoris vtilis, adeò ut uniuerſus ille humor vlceris poſſit dici putridus, dum refertur ad carnem, ex cuius putredine prodijt, & partim poſſit dici putridus partim coctus, comparatis partibus eius adinuicem, ſemper tamen diſtincta ratione, & putridus, & coctus dicetur. De Lacte autem non rectè dicebatur ab Empedocle,quod ſit pus albū,quia non eſt coctio alicuius putridi humoris, ſed ſanguinis. Et pro notitia exactiore dictorum perpendere debemus ſententiam Galeni in ſecundo Aphoriſmorum 47. dicentis, In ulcere uarias reperiri alterationes, nam tres eas eſſe exiſtimo; prima eſt putredo carnis a calore externo; altera eſt coctio puris per imperium caloris naturalis uiuentis;tertia eſt coctio pro ortu vermis,quæ nō fit cum imperio caloris naturalis vinentis,ſed a calore præter naturam eius,ſecundum naturam autem uermis gignendi, quæ coctio non in quauis parte puris recipitur, ſed in dulciore, a qua excrementa ſecernuntur, quia omnis coctio iunctam habet excrementorum ſecretionem. Per hæc lucida redduntur, quæ varijs in locis enunciantur ab Ariſtotele.

Solutio propria.

De lacte.

Sententia Galeni.

Diluitur Secunda & Tertia dubitatio, quæ ſub initio præcedentis capitis relata ſunt. Cap. XI.

Dvbitatio ſecundo loco propoſita erat, an in vlcere coctio Puris,& putredo carnis fiant ab eodem calore? Auerroes uidetur id affirmare; inquit enim: Et cum hoc ita ſit, forma permutans materiam pro ea recipienda, & ſeparari faciens primam, calor eſt, qui relatus ad corpus corruptum, eſt externus, & putrefaciens, relatus ad uermem generatū ex ipſo,eſt naturalis. At Auerroes dum hæc profert, ſolùm conſiderat duas alterationes, putredinem carnis, & ortum uermis, non coctionem puris,per imperium caloris. Inſuper, etiam eius ſententia eſt dubia, quia Ariſtoteles loquens de ortu vermium, dixit, quòd calor ſecretus conſtare facit, & generat uermes, adeò ut id attribuat calori interno per coctionem ſecreto, non externo. Medici nonnulli hos calores ponunt diſtinctos, cum eorum opera diſtincta ſint. At nec ab Auerroe, nec a Medicis recedentes, dicamus calorem eſſe qualitatem, quæ in ſpiritu, & ſubiecto aliquo reperitur. Qui aliquando omninò eſt præter naturam, aliquando omninò ſecundum naturam, & aliquando medius, qui a Galeno ſecundo Aphoriſmorum quadrageſimoſeptimo, dicitur mixtus, omninò ſecundum naturam eſt in membro, & ſpiritu ſano; omninò præter naturam in ſpiritu, & uapore externo, efficiente putredinem; calor medius reperitur in ulcere, & membro

An coctio puris, & putredo carnis fiāt ab eodem calore.

Auerr.

Reſolutio.

laborante, partim ſecundum naturam, partim præter, & eſt unus numero calor exiſtens in ſpiritibus alteratis, recedens a diſpoſitione eorum ſecundum naturam, qui receſſus poteſt eſſe talis, vt aliquando præualeat conſtitutio ſecundum naturam, & tunc pus coquitur, aliquando conſtitutio præter naturam, & fit oppoſitum; calor omnino præter naturam, & omnino ſecundum naturam ſubiecto diſtinguuntur; medij verò nequaquam, ſed ſolùm diſtinguuntur origines, cauſæ, & prima fundamenta eorum, ac ita diſpoſitiones ſemper dicuntur ſua natura & conditione variç. Inſuper accidere poteſt, ut idem calor relatus ad uaria ſit ſecundum naturam unius, & præter naturam alterius, ut dixit Auerroes. In ulcere putredo carnis fit a calore omninò præter naturam, coctio ſanguinis pro nutritione rectè affectæ carnis, a calore omninò ſecundum naturam, coctio puris fit à calore medio, nam fit a calore exiſtente in ſpiritibus alteratis, quorum diſpoſitio ſecundum naturam præualet; at ſi præualeat diſpoſitio præter naturam, pus non coquitur, & dum maximè præualet, & conſtitutio ſecundum naturam omninò ſuccumbit, tunc calor ille præter naturam animalis, poteſt coquere pro ortu vermis, nam calor ille, ut rectè dixit Auerroes, etiã ſecundum naturam uermium, & præter naturam carnis, & eſt ſignũ lethale. At inſtabatur, quia Ariſtoteles inquit Vermes fieri non a calore efficiente putredinem, ſed ab eo, qui ſecernitur. Reſpondeo, calorem in ſecretione nectí cum externo, & reddi vnum cum illo, non autem ſeruari diſtinctos, & Ariſtoteles ita loquutus eſt, quia in putredine ſemper generatio alterius, præſupponit ſecretionem caloris rei præcedentis. Ita verum eſt, quod coctio facit, ut putredo deſinat, quatenus in ea ineſt imperium diſpoſitionum caloris ſecundum naturam, remouentium putredinem & cauſam eius. Similiter dum pus conficitur, dolores & febres tunc fiunt magis, quàm iam confecto, ut legitur ſecundo Aphoriſmorum quadrageſimoſeptimo, nam in puris coctione reperitur alteratio humorum ab aucto calore, incenſio, extenſio, & pugna diſpoſitionum ſecundum naturam cum diſpoſitionibus aduerſis; at facto pure, partes inuicem per imperium caloris naturalis ſunt ſecretæ, contemperata eſt diſpoſitio præter naturam, & diminuta pugna: Propterea ignea caliditas extinguitur, & dolor lenitur. Poſtrema dubitatio erat, an coctio ab Ariſtotele definita, ſolùm competat uiuentibus, uel etiam non uiuentibus communis ſit? Cuius ſolutio ex dictis in præcedentibus elicitur, cùm enim coctio ſit ab uno, Ariſteles ſuo more principalem inſpicit, quam ita definit, ut exigua facta uarietate, definitio extendatur ad omnes, hinc ſub initio libri dixit hęc opera competere Plantis, Animalibus, & partibus eorum, & de coctione ennunciauit competere his, quæ iam natiua conſtant; at mox in explicatione, coctionem extendit ad omnia, quibus modo aliquo competit.

Generatio uermiũ in apoſtemate eſt ſignum lethale.

Coctio imponit finem putredini.

Dum pus cõficitur, viget dolor & febris.

An definiatur ſola coctio viuentium.

Quandò res debeat iudicari concocta? Cap. XII.

Cõtextus.

EVenit autem ut ſic omnia afficiantur, cum ſuperata fuerit materia, & humiditas; ea namque eſt, quæ terminatur ab eo, qui in natura eſt calore, dum enim inſit in ea ratio, natura hoc eſt, quocirca, & ſanitatis ſigna ſũt huiuſmodi, & urinę, & alui deiectiones, & omninò excrementa, & dicuntur cocta, eo quod indicant naturalem calorem dominari humori, neceſſe autem eſt, quæ coquuntur craſſiora, & calidiora eſſe. Nam quod eiuſmodi eſt, calor corpulentius reddit, & craſſius atque ſiccius, coctio itaque hoc eſt.

Expoſitio. Explicauit Philoſophus in precedentibus primò internum; mox externum finem coctionis, & quoniam tunc aliquid ordinatum in finem eſt abſolutè tale, dum internum finem exactè fuerit adeptum, ideò inſtitutum Philoſophi modò eſt, Regulam

Inſtitutum Ariſt.

lam tradere, dupliciquè ſigno pateſacere, quando aliquid abſolutè iudicari debeat coctum: & inde refulgebit, nedum quid ſit coctio, uerùm inſuper cuius, a quo cuius gratia, qualis, & propter quid talis ſit, adeò ut iure explicationi eius ualeat finem imponere. Inquit igitur ita omnia affici, & cocta eſſe, cum calore naturali, & proprio ſuperata fuerit materia coctionis, & humiditas, hoc eſt, quæ materia præſertim humiditas eſt; non autem eſt eius ſine permixtione cum ſicco, nam humiditas ea eſt, quæ per coctionem a calore naturali terminatur, qui calor euadit naturalis & proprius rei coctæ, terminans tanquam forma humorem eius, hinc addit: [dum enim in ea humiditate inſit ratio,] congruens caloris ad eam, adeò ut a calore congruenter ſit terminata, & reddita craſſa. Hæc congruens ratio dicitur natura propria, vel lactis, vel ſeminis, vel alterius rei coctæ; & Natura dicitur primò, quia eſt modo aliquo principium operandi. Secundò, quia reſpondet formæ propriæ, eamque circumſcribit. Tertiò, quia Natura etiam dicitur de propria rerum affectione. Quartò, quia Naturam circumſcribit & comitatur. Tradita regula dignoſcendi quando aliquid fuerit coctum, per duo ſigna ſuam ſententiam confirmat, eliciendo ex dictis decoctionem eorum, quod etiam fecit loquendo de Putredine. Primum eſt, quoniam ex eo quòd coctio prodit ex imperio caloris proprij, & naturalis ſupra humorem, coctiones excrementorum, indicantes huiuſmodi imperium, ſunt ſigna ſanitatis. Ex quo elicimus excrementa coqui per imperium proprij caloris. Patet inſuper omne Temperamentum ex parte ſeruantis conditionem formæ eſſe calidum, nam dixit Philoſophus naturam rei coctæ, ut cocta eſt, eſſe congruentem rationem caloris ad humorem, & imperium ſuper humorem, in qua etiam congruente ratione collocata præſertim eſt ſanitas. Et excrementa omnia modo aliquo inditia ſunt conſtitutionis totius corporis, proximè tamen eius partis, ex qua prodeunt, vt urina diſpoſitionis Renum & Hepatis, ut enunciauit Galenus in lib. 2. de Criſibus. Innoteſcit autem excrementorum coctio ex colore, conſiſtentia, odore, hypoſtaſi, & ſapore. Sed dubium eſt, quomodo idem calor relatus ad eundem humorem, valeat primò ab humore per putredinem ſuperari, mox per coctionē excrementi ualeat illum uincere & ſuperare? Et breuibus dico, id numquam accidere de eodem calore, & humore, niſi facta aliqua permutatione, veluti in ulcere calor externus primò vincit calorē proprium carnis, & inde prodit effuſio humoris eius, mox non ille calor proprius, qui terminabat illum humorem, ſed calor externus auctus, uel ex ſe, vel cum interno iunctus, agit non in calorem proprium, ſed in humorem effuſum, & nullum ſequitur abſurdum. Affert mox Philoſophus alterum ſignum ſumptum ex conſiſtentia & caliditate rei coctæ, cum enim coctio fiat a calore, ideò cocta, ut cocta, ſunt calidiora non coctis, nam caloris eſt calefacere; & quoniam per coctionem calor terminat humorem, & partes tenues reſoluit, ideò cocta craſſiora redduntur, adeò ut experientia reſpondet rationi, & ratio experientiæ. Ideò colligit Philoſophus [coctio itaque hoc eſt.] Sed duæ ſe offerunt diluendæ difficultates. Prima, an cocta ſint calidiora? Altera, an ſint craſſiora non coctis?

Regula.

Signum primum.

Dubitatio.

Solutio.

Alterum ſignum.

An cocta ſint calidiora non coctis? Cap. XIII.

An cocta ſint calidiora? Pro affirmatione.

SEntentia eſt Ariſtotelis, cocta eſſe calidiora non coctis, & addit in 3. de Gen. Anim. c. 1. cocta in quouis genere eſſe dulciora, nam dulce calidum eſt. Hæc ſententia cùm ratione, tùm experientia comprobatur. Ratio eſt: quia unumquodque tale redditur, quale eſt principium, ex quo pendet; coctio fit a calore, incoctio a frigore, cocta itaque calidiora ſunt. Idipſum patet experientia, nam poma, & vua acerba, refrigerant, & vnumquodque

dum eſt coctum proprio & naturali calore magis abundat. Hæc tamen ſententia dubitatione non caret, & varia ſe offerunt, quæ illam reddunt dubiam. Nam primò cocta ſunt craſſiora: igitur minus calida, quia calidi eſt attenuare, rarefacere, & leue reddere. *Pro generatione.* Prætereà, pueri plurimum habent calidi innati, cùm tamen non ipſi, ſed adultiores dicantur maturiores, & ualeant ſimile generare. Præterea experientia patet dum aliquid eſt coctum reddi frequenter minus calidum, hinc Coqui iudicaturi, an *Caro aſſa.* caro aſſa ſit cocta, gladium in eam inijciunt, nam ſi acumen maximè ab ea excaleſit, iudicant non eſſe coctam: ſimiliter ſi humor ex ea manat valdè calidus. In his autē *Caro elixa.* quæ elixantur tangunt fundum Lebetis, quod ſi inuenerint ſummè feruens, iudicant non eſſe abſolutam elixationem, at ſi moderatè inuenerint calidum, bulliente in eo aqua, iudicant elixationem eſſe completam. Similiter ulcera calidiora ſunt ante abſolutionem maturationis, quàm poſt. Præterea, Lac fit ex coctione ſanguinis, & ut dicitur in 4. de Generatione Animalium cap. 8. Lac eſt res cocta proſus; Lac tamen *Magnus Albertus.* eſt frigidius ſanguine. Præterea, Magnus Albertus inſtantiam affert de uino, nam *Vinum.* dum fit, in principio ſi vua tangitur percipitur calida, mox uinum exiens non actu calidum percipitur, tale tamen eſt, ut in cado ſuo calore ebulliat, & dulce ſit, demùm nec actu calidum remanet, nec ebullit, nec eſt dulce, adeò ut continenter per matu*Glandes.* rationem uideatur reddi minus calidum. Similiter glandes, ſorbæ, pira, & poma, ante coctionem percipiuntur amara, cocta uerò dulcia, amara autem omnia ſunt calida ex Galeno in 2. de Simplicium medicamentorum facultatibus. Demùm, cum coctio fiat à naturali & proprio calore, & nil agat vltra ſuum gradum, nunquam coctum uidetur poſſe reddi calidius ſeipſo non cocto, nam vlteriorem gradum caloris, nec a ſe *Prænoſcenda pro ſolutione.* habere poteſt, cū eo careat, nec ab alio, quia nō eſſet coctio. Dubia hæc profectò non ſunt leuia: pro eorum tamen ſolutione nonnulla prænoſcenda ſunt. Primò autem *Primum.* accipiendum, quòd dum dicimus cocta eſſe calidiora, non eſt conſideranda mutatio unius ſpeciei in alteram, ea enim generatio eſt, non coctio, ſed conſideranda eſt perfectio humoris eiuſdem rei, ueluti ſi piper, aut zinziber in ventriculo uertuntur in in Chylum, mox in ſanguinem, non ſunt comparanda cum Chylo, & ſanguine, ſed comparatio debet fieri in eadem ſpecie, ut in Chylo magis, uel minus cocto: Similiter in ſanguine, nam per interitum interit calor proprius, per coctionem uerò perfici*Alterum.* tur. Accipiendum ſecundo loco eſt, duplicem in coctione conſiderari poſſe calorem, unum coquentem, alterum rei coctæ, quæ diſtinctio conſpicua eſt in his, quæ Arte coquuntur, ſententia non debet intelligi de calore coquente, qui ſępè dum res coquitur, *Tertium.* eſt maior, ſed de naturali, & proprio rei coctæ. Tertiò, accipiendum eſt, quòd cum coctio tanquam ad materiam principalem pertineat ad humorem proprium terminandum, dum dicimus cocta eſſe calidiora, calorem conſiderare debemus in eo humore exiſtentem, illumque terminantem, non quemlibet illi ex accidenti iunctum. Ex his elicio *Regula quomodo intelligenda.* regulam ita eſſe intelligendam, cocta, quæ ex imperfecto ad perfectum ſine interitu deducuntur, calore eorum proprio, illorum humorem terminante, eſſe calidiora ſeipſis, non concoctis.

Diluun-

Diluuntur aduerſa rationes. Cap. XIIII.

Diluitur prima ratio.

APparuit quomodo intelligi debeat ea ſententia, quòd cocta ſint calidiora, & per ea quæ dixi, facile eſt diluere aduerſas rationes. Prima erat, cocta ſunt craſſiora, igitur minus calida. Conſecutio caret neceſſitate, quia ſecùs ſe habet in corporibus ſimplicibus, quorum calidiora ſunt ſubtiliora, ſecùs in mixtis, quorum humor aereus per coctionem incraſſatur, ut patet de genitura. Similiter & humor aqueus mixtorũ per coctionẽ redditur craſſior; tũ quia id, quod eſt magis tenue, per calorem diſſoluitur, ut dicitur in quinto de Generatione Animaliũ; tum inſuper, quia cũ ſicco terreo permiſcetur. *Secunda.* Inſtabatur ſecundò, per pueros minus maturos, & magis calidos. Reſpondeo primò, pueros plurimũ habere innati caloris ſecundũ copiã, at nõ ſecundum gradum & intenſionem. Addo ſecũdò ea, quæ coquuntur eſſe calidiora, ſicciora, ab alienoque humore purgatiora; huiuſmodi ſunt iuuenes, non pueri. Dico tertiò, progreſſu ætatis non magis coqui humorem ingenitum, ſed potiùs cõſumi, nec in eo recipi maiorem perfectionem, ſed in humore alimenti, qui a calore ſicciore potentiùs permutatur, ſemen autem prolificum, quod eſt ſignum coctionis, & perfectionis, ex alimento elicitur: eſt enim excrementum utile ultimi alimenti. Sic itaque iuuenes ſecundum conſtitutionem totius corporis dicuntur maturiores, non autem quia humor ingenitus ſit maiori perfectione prēditus. *Tertia.* Tertio loco afferebantur experimenta uaria, quibus oſtendebatur, ſēpè non cocta eſſe calidiora. Quibus ſatisfaciendum eſt per ea quæ dixi, nam ſunt calidiora calore non naturali, & proprio rei coctę, ſed externo & coquente, collocato vel in ſpiritibus igneis, uel in humore alieno, nã dum res coquitur; uiget pugna agentis, & patientis, adeſt permiſtio cum excrementis, adeſt humor tenuis externo calore præcalefactus; at dum humor proprius eſt coctus, pugna abeſt, excrementa ſunt ſecreta, humor eſt craſſior & ſuo proprio calore terminatus, ſpiritus ignei coquentes ſunt diſſoluti, hinc caro aſſa intus minus feruet & ima pars lebetis minus eſt calida. *Quarta.* Quarta dubitatio erat de Lacte. Quæ primò ſoluitur per fiduciariam reprobationem, nam conceſſo quòd Lac ſit minus calidum ſanguine, id non obeſt, quoniam fit permutatio unius ſpeciei in alteram, interit ſanguis, gignitur Lac, comparatio debet fieri inter Lac minus & magis coctum, nam magis coctum proculdubio eſt calidius & craſſius. Secundò ſoluitur per iſtantiam, negando aſſumptum, nam inquit Ariſtoteles in quarto Meteorum capitulo vndecimo, quæ ſunt affecta ſecundum naturam, calida ſunt, & ſanguis & genitura, & medulla, & Lac. Confirmatur conſiderando conſiſtentiam Lactis, albedinem, & dulcedinem, quæ indicant calorem. Hinc Ariſtoteles in quarto de Generatione Animalium capitulo octauo, ait, Lac eſt res cocta penitùs, & ſimile eſt ei excremento, ex quo fit generatio, hoc eſt, geniture, cum ex eodẽ generemur, & alamur. Quod ſi experientia uidetur oppoſitum patefacere, nam Lac refrigerat, dicendum, Lac ob humorem aqueum facilè priuari calore, & ſpiritus calidos eius facilè reſolui & extingui. Inſuper ſanguis eſt corpus mixtum cum bile & alijs humoribus, dum coquitur, & vertitur in Lac, bilis ſecernitur, & humor proprius ſanguinis incraſſatur, comparatio autem debet fieri in eodem humore non cocto, & cocto. *Auerr.* His accedit, quod ut ait Auerroes in paraphr. de Generatione Animlaium libro tertio, capitulo ſecundo, Albumen oui dicitur calidius uitello; ſed quia calor eius magis eſt iunctus cum humore Aqueo, citò extinguitur, & diſſoluitur; & ob id refrigerat, quod uitello non competit, quæ comparatio inter albumen, & uitellum fit etiam ab Ariſtotele in tertio de Generatione Animalium, capitulo primo. *Quinta.* Quintò afferebatur iſtantia ex uino ſumpta. Quę ſoluitur per ſolutionẽ tertiæ difficultatis, nam in muſto reperitur permixtio cum varijs excremẽtis prēditis calore, non proprio humoris uini, ſed

alieno. Nam primò vua in Cadis dum coacervatur, calore externo excalefit, mox fit ſecretio humoris vini ab excrementis craſſioribus, qua ſecretione facta calor alienus
De uino. eorum excrementorum diſſoluitur, & remanet Muſtũ, quod eſt corpus diſſimilium partium, includens tria genera partium, nempè humorem proprium vini, excrementa non nulla minus craſſa primis, & ſpiritus quoſdam calidos, tenues, & aereos, per quorum commixtionem muſtum erat dulce, vt per partes terreas aduſtas priuatur dulcedine: hinc per colatoria vinum redditur dulcius tum quia purgatur a partibus terreis, tum inſuper quia ob id non ulterius ebullit, adeò vt per ebullitionem partes aereæ, & dulciores euaporent, ob id quoque vinum, quod primò ex vua educitur, eſt dulcius, cũ primò prodeat humor magis aereus, magiſque a terreo purgatus, colligo igitur vinum per ſuam ebullitionem reddi proprio calore calidius, externo verò minus calidum. Alia dubitatio erat de pomis, quę primò ſunt amara. Soluitur autẽ duo
De pomis. bus modis. Primò cum Auer. in ſecundo, de Anima 105. & quinto ſuarũ Collectionum, capitulo vigeſimo ſeptimo, dicente poma in principio eſſe quidẽ amara, at non ob id calidiora, & propterea inficiatur omnia amara eſſe calidiora. Secundò cum Galeno negante aſſumptum, nempè illa primò eſſe amara, omnia enim amara aſſerit in ſecundo de Simpliciũ medicamentorũ facult. eſſe calida, ſed ex eius ſententia potius dicentur acida, vel auſtera, & proculdubio ſi amara dicuntur, ea erit amaritudo diſtincta ſpeciei ab illa abſinthij, & calidorũ, cum prodeat ex diſtinctis principijs. Et hæc ſecunda eſt verior ſolutio, ſic itaque poma matura, vt dulciora, ita calidiora ſunt
De bile & Abſinthio nã cocta ſunt dulciora ex tertio de Gen. Animalium cap. primo. Eſt tamen inſtantia de bile, abſinthio, & huiuſmodi, quæ magis cocta, magis ſunt amara. Cui reſpondendum eſt per coctionem corpora reddi dulciora, dummodo coctio non excedat Temperamentum ex humido & calido, & labatur in aduſtionem: ita enim ob ſicci terrei
Sexta. copiam, mixta redduntur amara, vt patet de cõbuſtis. Erat poſtrema dubitatio, quia nil agit vltra proprium gradum. Soluitur, & loquendo de elixatione & aſſatione Arte elaboratis nulla eſt difficultas, quia coquuntur ab externo, & vehementi calore; loquendo de maturatione a proprio calore, dico id, quod maturatur, non eſſe mixtum conſimile; hinc per ſpiritus calidos in eo exiſtentes, partes, quę coquuntur, reddũtur calidiores, quod etiam eis competit, quia per coctionem vapores frigidi diſſoluũtur, qui vt prius permixti cum calidis remittebant calorem, ita reſoluti deſerũt id, quod calidius iudicatur.

An cocta ſint craſſiora? Cap. XV.

Cocta eſſe craſſiora. ENunciatum a Philoſopho eſt & approbatum cocta nedum eſſe calidiora & dulciora, verum inſuper craſſiora & ſicciora. Quæ ſententia eti[am] in capitulo de Maturatione cõprobatur, dum dicitur quod ex tenuioribus ſemper craſſiore redduntur ea, quę maturantur, & ob id rerũ crudarum ſucci ſunt tenues, & magis frigidi, quàm calidi; Inſuper Philoſophus in ſecundo Meteorũ, capitulo tertio, inquit, Incoctum maximè eſt excrementũ humidi alimenti, veluti omnis hypoſtaſis, & præſertim, quæ in veſica: Signũ autẽ eſt, quia tenuiſſima eſt, cocta autem omnia conſtare na
Galenus. ta ſunt. Idipſum quoque ſæpe approbauit Galenus, ideo in 4. de Regimine acutorum com. 4. inquit; Digeſtio omnis coquit, adunat, & craſſa reddit, quod & Præſagiorũ
Approbatur ratione. ſecundo com. trigeſimo tertio, & in libro de Criſibus confirmauit. Horum ſententia cũ rationi, tum experientiæ conſona eſt; rationi, quia coctio fit a calore agente in humidum, & reſoluente partes eius magis tenues, ut dicitur in quinto de Generatione Animalium capitulo tertio; ſecernit enim calor ea quę ſunt diſtincti generis; reſoluit ſubtiliora, & id quod remanet pro facultate commiſcet, in vnamque natu-

ram

ram redigit. Hinc Ariſtot. in ſecundo de generatione Animalium, capitu.2. inquit, An non omnia quę accidunt diximus? ne dum enim quod ex Aqua & Terra humidum conſtat, craſſius redditur, verum etiam, quod ex Aqua & ſpiritu, ut ſpuma; quam ob rem craſſius redditur quod albeſcit, cum humor in eo contentus ſecernatur a calore, & efficiatur ſpiritus. *Ariſt.* Experientiæ etiam idipſum reſpondet, nã pus ulcerum, ſordes oculorum, Chylus, Lac, genitura & reliqua ſimilia dum fuerint cocta, craſſiora apparent. *Experientia.* Ex aduerſo tamen varia cũ approbata ſententia pugnare uidetur, & pręſertim, quia ſi in noſtro corpore progreſſum coctionũ conſideramus, continenter cocta uidentur ſubtiliora reddi, nam Chylus ſubtilior eſt alimento, ex quo in uentriculo elicitur, ſanguis ſubtilior Chylo, & ſanguis in Epate eſt craſſior, mox redditur magis tenuis, & ob id venę per quas defertur primò ſunt latiſſimæ, quæ in anguſtiſſimas deſinũt. *Euerſio.* Similiter bilis flaua quo magis coquitur, eo redditur ſubtilior, & pituita dulcis dum per coctionem vertitur in ſanguinem, non incraſſatur, ſed inciditur & attenuatur. Inſuper, comparando ſanguinem Arteriarum coctiorem, cum eo uenarum, proculdubio ille Arteriarum eſt ſubtilior. Præterea, eadem ſententia redditur dubia perpendendo maturationes, nã poma immatura, craſſiora, tenaciora, duriora & grauiora magna ex parte apparent maturis: hinc matura in Aqua ſupernatant, immatura, uero merguntur, quod in vua conſpicuè refulget, quæ dum fuerit acerba, parum emittit humoris idque craſsũ, & muſtũ primò eſt craſſum, mox quo fuerit maturius, eo redditur magis tenue: ſimiliter vlcera primò ſunt ſolida & dura, mox cocta leniuntur, humoremque edunt copioſiorem & magis tenuem. *Inſtãtię ex maturatione.* Et Ariſt. 25. parte Probl. inquit cocta eſſe molliora non coctis. Tertiò, ſi attinentia ad Elixationem perpẽdimus in conſimiles labimur difficultates, nã inquit Olympiodorus, & experientia docet, carnes, piſces, olera, & ſimilia quæ elixãtur, primò eſſe duriora, ſolidiora, & ſicciora, mox leuiri, & attenuari, adeò vt etiam per ſublimationes ex elixatis carnibus tenuiſſimi humores eliciantur, qui citò, & ualdè nutriunt. *Ex Elixatione.* Præterea Ariſt. in c. de cruditate, inquit, Aquam non maturari, quia non incraſſatur, ſed elixari, indicans id quod elixatur non debere incraſſari. Quartò, augetur dubitatio perpendendo cauſam coctionis, coctio enim fit a calore: Caloris in humidum agentis officium eſt, illum attenuare, & ob id Aquam vertit in Aerem, & Aerẽ in Ignem tenuiſſimum: hinc Aqua, & Aer dũ fuerint calida, ſubtiliora ſunt frigidis, quia frigidi eſt incraſſare & condenſare. *Ex cauſis coctionis.* Demũ veritas redditur obſcurior perpendendo varia, quę hac de re Medici celebriores enunciant. *Sententiæ Medicorũ.* Hippocrates in primo & ſecundo libro Aphoriſmorum, ait, concocta medicari oportere, cum tamen ex aduerſo dicat, dum corpora quis purgare uoluerit, oportere ea reddere fluentia, fluxus autem cum craſſitudine pugnat, *Hippocrates.* & Galenus in 2. Aphor. 9. ait humores crudos eſſe craſſos, uiſcidos, tenaces, & ob id uires euacuantium ſubterfugere, at ſi per coctionem redderentur craſſiores & ſicciores, magis euacuantib. obſiſterent, non enim ex ſententia Galeni humores vt facilius educantur, debent incraſſari, nam quo fuerint ſubtiliores, eo facilius educuntur. *Galenus 2.* Et Auicenna ait per coctionẽ humores craſſos attenuari, tenues incraſſari, inæquales æquari; adeò ut non ſemper humores per concoctionem reddantur craſſiores? *Auicẽna.*

An cocta ſint craßiora? Opiniones variæ. Cap. XVI.

DVbia ſatis apparuit ea ſententia, quod cocta ſint craſſiora. Propterea opiniones ſunt uarię, quæ in duo capita rediguntur. *Opiniones variæ.* Quidam enim inquiunt, ſententiam Ariſtotelis uniuersè eſſe ueram, alij ſolum in parte, at de modo, quo in parte ſit uera, diſſentiunt. Primo ſe offert Alexander in ſecundo Meteorum, comm. 14. quo loci explicans uerba ſub initio præcedentis, capit. relata, inquit, Hæc autem intelligi debent de coctione humidorum, non *Opinio Alexandri.*

enim

enim ſiccorum coctio talis eſt, ſed modo oppoſito fit, & ob id ſiccorum excrementa
ſicca ſunt, &c. Diſtingnit itaque Alexander coctionem in eam humidorum, quam,
inquit, fieri cum incraſſatione, & eam ſiccorũ, ut bilis, & ſpirituũ, quam ait fieri per
Euerſio. attenuationem. Quę ſententia dubia eſt; tum quia adhuc ſuperſunt inſtantiæ de co-
ctione uini, Pituitæ, pomorum, & ſimilium, quæ ſunt humida, & per coctionem atte-
nuantur: tum inſuper, quia aduerſatur uerbis Philoſophi, enunciantis quæ coquũtur
neceſſariò reddi craſſiora, & in ſecundo Meteorum cap. 3. inquit, Cocta omnia apta
eſſe cõſtare: tum demùm, quia ratio, qua utitur ſumpta ex ſiccitate excrementorum,
exigui eſt roboris, quia quamuis excrementa ſiccorum ſint ſicca, tamẽ humor, qui ſu-
Opinio 2. pereſt, poteſt per coctionem incraſſari, reſolutis partibus eius tenuioribus. Propterea
eſt opinio ſecunda Gentilis, in prima quarti, & Thomæ de Garbo in Summa, dicen-
tium, primò Ariſt. loqui de propria coctione, tum de præparatione humorum, pro
expulſione, & eductione; addentium ſecundò, coctionem ad tria poſſe referri, nempè
uel ad humidum, & id aiunt per ſiccum reddi craſſius, vel ad ſiccum, & id per humi-
dũ attenuari, uel ad iunctum ex vtriſque, cui ſi plus humidi ineſt, magna ex parte red-
ditur craſſius, ſi plus ſicci, è contrario, & cum Ariſt. humidum uiſpexerit, ob id aiunt
Euerſio. aſſeruiſſe coctionem fieri per incraſſationem. Hæc opinio magis quam prima dubia
eſt; Primò, quia inſtantiæ aduerſus præcedentem relatæ, etiam uim habent aduerſus
hanc, Secũdò, quia in eo, quod coquitur, nõ inueniũtur partes ſiccæ ab humidis ſeiun
ctæ, ſed iunctæ ſunt, & ideò id mixtum conſiderandum eſt, non partes ſeorſum; De-
mum quia inquit Ariſt. in quarto Meteorum, cap. de Coagulatione, coctionem fieri
per ſecretionem humidi a ſicco, ut dum humor tenuis ſecernitur, id quod remanet eſt
Opinio 3. craſſius. Propterea eſt opinio tertia Conciliatoris; Differentia 50. conſentientis cum
relatis, ſententiam Ariſt. ueram eſſe vt plurimùm; diſſentientis verò, quia inquit co-
ctionem eſſe duplicem, vnam humoris vtilis, alteram aduerſi: eamque humoris utilis
eſſe duplicem, vel relatam ad reſtaurationem craſſi, ueluti carnis, quam ait ſemper fie
ri per incraſſationem, uel ad reſtaurationem corporis tenuis ut ſpirituum & bilis,
quam ait fieri per attenuationem; Si uerò contra fuerit humoris aduerſi, uel ille eſt
effuſus ferè per uniuerſum corpus, aut intra, aut extra uenas, & tunc quia eius non
vera eſt coctio, ſed præparatio, ideò ſi fuerit craſſus, attenuatur; ſi tenuis, incraſ-
ſatur, ut educatur facilius, ſi verò in parte aliqua firmus ſit, uel eſt ex ſe calidus, vt bi-
lis, uel per putredinem vt pituita, & tunc vel reſoluitur, per attenuationem, vel in ſa
niem uertitur per incraſſationem, vel in durum aliquid permutatur. Si uerò humor
fuerit frigidus, & durus, attenuatur. Demùm ſi coctio fuerit humoris aduerſi in utilẽ
Euerſio. redigendi, vt pituitæ dulcis, de eo id eſt dicendum, quod de benigno ſiue utili, Hæc
opinio cum ſua diſtinctionum multitudine confuſiſſima eſt, neque id patefacit quod
quæritur, nempè quæ abſolutè & uerè ſit conditio coctionis; nam incraſſare vel atte
nuare, & quid ei per ſe competat, quidque ex accidenti ſolùm manifeſtat humores
debere incraſſari, uel attenuari pro varietate externi finis, nec ſeruat ſententiam Ari
ſtotelis addentis & neceſſitatem & uniuerſitatem. Præterea, veram coctionem cum
Opinio 4. præparatione confundit, cum tamen ualdè ſecernantur, Ideò eſt opinio quarta Olym
piodori in quarto Meteorum, dicentis ſententiam Ariſtotelis debere intelligi nõ de
quouis gradu coctionis, ſed de poſtremo, hoc eſt, non de cõuerſione cibi in Chylum,
uel Chyli in ſanguinẽ, ſed ſanguinis in partes corporis nutriendas; Addit inſuper, Ari-
ſtotelem non loqui de coctione humorum craſſorum, morbum parientium, quos dici
mus maturari, & coctos eſſe; cum redditi fuerint ſubtiliores, Demũ tradit hanc regu-
lam, quæcunque humida poteſtate tum exiſtunt, ea coctione diſſoluuntur, actu uerò
Euerſio. humida incraſſantur. Hæc opinio approbanda non videtur, Primò, quia nedum non
ſeruat ſententiam Ariſtotelis omni ex parte ueram, immò neque ut plurimùm. Præ-
terea, minus rectè inficiatur Chylum non coqui per incraſſationem, ut patebit; Præte-
reà, ſpiritus ſunt actu tenues, & tamen per coctionem uidentur reddi magis tenues;
ideò

ideò ſecunda pars ſuæ regulæ non videtur vera. Inſuper approbanda non eſt eius ſententia, quòd Ariſtoteles non loquatur etiam de coctione humorum aduerſorum, nã Ariſt. & de pure, & ſorde oculorũ loquutus eſt, eiſq; id cõpetere affirmauit, quod coctioni tributum eſt. Propterea eſt opinio quinta Sueſſani in 4. Meteorum, dicentis coctionem uiuentis, per quam in ſtatum progreditur viuens, fieri cum incraſſatione, & exſiccatione humoris, cæteras verò & per incraſſationem, & per attenuationem fieri, pro neceſſitate finis, in quem diriguntur, ſic bilis incraſſatur, attenuat pituita, & ita de reliquis. Quæ opinio reijcienda eſt, quoniam coctio nõ ex fine habet, ut uno uel altero modo fiat, ſed ex conditione agentis & patientis. Inſuper, reddit ſententiam ab Ariſt. pro neceſſaria, & vniuerſali prolatam, ſolùm in parte veram. Ideo eſt opinio ſexta Ludouici Boccaſ. dicentis cum Ariſtotele, vniuersè coctionem omnem fieri cũ incraſſatione: Pro cuius explicatione ait, id quod eſt coquendum, eſſe corpus mixtũ, in quo vel humor redundat, vel ſiccitas, uel æquantur; ſi æquantur, id mixtum non eget coctione; ſi humor redundat, coctio fit per reſolutionẽ exuperantis, & incraſſatione remanentis; ſi exuperat ſiccitas, humor eius debet liquefieri, & ſiccitas redundans ſecerni, ut accidit in coctione panis in ventriculo, quæ ſicci ſecretio non debet dici coctio, ſed expurgatio; & niſi adſit humor, qui liqueſcere valeat, tunc arte illum adhibemus, vt comedentes bibimus. Addit, eam ſicci ſecretionem non eſſe dicẽdam coctionem, ſed illam humidi: non quia calor per ſe in humidum agat, non in ſiccum, vt quidam aiunt, nam calor per ſe, non vnam, ſed duplicem exhalationem aptus eſt eleuare, ſed quia coctio ſit a calore naturali & proprio, a quo ſola ſit humidi redũdantis reſolutio, quia ab eo ſit optante ſe conſeruare, ſeruatur autem humido, non ſicco. Ex hac opinione varia prodeunt dubia. Primum dubium eſt, humorem ſicco cõmenſuratum non debere coqui, nam poteſt eſſe commenſuratus pro uno, & non pro alio: inſuper, in quanto, non in quali: nam ait Ariſt. tunc quippiam eſſe coctum, dum humor talis & tantus fuerit, &c. Inſuper ait, ſecretionẽ humidi eſſe coctionem, nõ tam ſicci, quod dubium eſt, nõ enim coctio eſt ſecretio, ſed remanentis humidi perfectio, nec maior de humidorum, quàm de ſiccorum ſecretione eſt ratio, ſemper.n. conſideratur coctio in eo humore, qui ſupereſt. Et quamuis Ariſt. dicat in coctione per calorem aliquid humidi ſecerni, non ob id ait eam ſecretionem eſſe coctionem, nam ea comitatur coctionem, coctio autem in ſolo remanente humore conſideratur, & hic eſt humor, qui cum antecedente comparatur, dum dicitur reddi craſſior.

Opinio 5.

Euerſio.

Opinio 6.

Euerſio.

Reſolutio difficultatis ex propria ſententia. Cap. XVII.

Rationes inuicem pugnantes, & opiniones variæ ſummoperè dubiam reddunt difficultatem propoſitam, an ſcilicet coctio neceſſariò iunctã habeat incraſſationem? De qua ut dicam quod ſentio, accipiam primò nonnulla, explicabo ſecundò ſententiam Ariſt. 3. rationes aduerſas diluam. Accipio primò, aliud eſſe loqui de propriè ſumpta coctione, aliud de quauis præparatione humorũ pro eductione, quãuis enim coctio conducat pro humorum ſalubri eductione, non tamen quęuis præparatio humoris coctio eſt, & perfectio a proprio calore facta, ſermo Ariſt. eſt de propriè ſumpta coctione. Accipio ſecundò, quòd cum coctio ſit perfectio uel humidi tãtũm, ut putat Alexander, uel pręſertim humidi, dũ cõſideramus qualis ſit coctio, id humidum cõſiderare tenemur, quod ſupereſt cũ re cocta, & id cum ſeipſo comparare, prius non cocto: hinc Ariſt. dixit, tunc quodlibet eſſe coctum, dum humidum tale, & tantũ fuerit, &c. Tertiò accipio, dum conſideramus quõ fiat coctio, non eſt comparanda res una cum altera, ſpecie diſtincta, ex qua ſit genita, aliud enim eſt loqui de generatione unius ex altero, & aliud loqui de coctione, quę eſt perfectio eiuſdem rei, & alteratio,

Primum, quod accipitur.

Alterum, quod accipitur.

Tertium, quod accipitur.

Quartum qđ accipitur. ratio, vt patuit in præcedentibus. Accipio quartò, cum coctio ſit affectio humidi, & ad ſiccum tantùm referatur quatenus humorem contemperat, ſi dicimus cibum coctum, & humorem coctum, rectè loquimur, nam compoſito cõpetit ut toti ſubiecto; humori autem tanquam primæ rationi; at ſi dicimus ſiccum coctum, non rectè loquimur, cum ei ſolum competat ut contemperanti. Et ſi aliquid nimiùm fuerit ſiccũ, & debeat humectari, vt ſe habet de Ethico, ea humectatio non eſt iudicanda coctio, ſed cõtemperatio. Similiter, ſi aliquid ſicci terrei ſecernatur, nec permutetur humor remanens, vt in uino quod per colatoria expurgatur, ea non eſt coctio, ſed expurgatio. *Quĩtũ, qđ accipitur.* Accipio demùm, dum dicimus coquenda incraſſari, calefieri, exſiccari, & dulcia reddi, per craſſum nõ debemus intelligere vel viſcidum, vel coagulatum, vel cõgelatum, vel maius redditum, ſed humorem magis lentore aliquo preditum, uel modo aliquo cõdenſatum, quod pendet partim ex reſolutione tenuioris humoris, partim ex æquatione eius cum ſicco terreo, vel permixtione cum ſpiritu, vt de ſpuma dixit Ariſt. in ſecundo de Gen. Animal. c. 2. His præaſſumptis, pro reſolutione tres profero concluſiones. *Concluſ. 1.* Prima eſt, Omnis coctio propriè ſumpta, ſiue utilis, ſiue aduerſi humoris, fit cũ *Concluſ. 2.* incraſſatione. Altera eſt, in corpore calido & ſicco, vt in ſpiritu, bile flaua, & ſimilibus, non habet locum vera coctio, ſed depuratio, attenuatio, & exſiccatio quædam, ideò Ariſt. in ſecundo de Gener. Animalium, cap. 2. dixit incraſſari nõ Aqueũ putum, ſed uel cum terra, vel cum ſpiritu mixtum, adeò vt eius humoris, non autem ſpiritus *Concluſ. 3.* ſit coctio. Tertia concluſio, multa ad coctionem concurrunt, quę attenuantur, hinc *Concluſio* Ariſt. dixit, coctionem fieri per actionem in humidum cum reſolutione ſubtilium, & craſſitudine remanentium. Colligo itaque Ariſtotelem loqui de propria coctione, quæ in humore ſuperſtite rei coctæ reperitur, quæ coctio cum ſit humidi, non eſt humidi Aerei, quoniam eſt cum calore iunctus, & non eget coctione; ſed Aquei, qui vel cum Aereo permiſcetur & craſſeſcit, vt ſpuma; uel cum ſicco terreo, & craſſeſcit per cõdenſationem; cum ſicco Igneo nõ permiſcetur, vt nimium diſtante & cõtrario, ſed cum eo miſcetur potiùs humor Aereus ei proximior; ſpiritus & bilis, cum non propriè coquantur, quia includunt humorem Aereum cum ſicco Igneo mixtum, hoc tamen habent commune cum his, quę coquuntur, quòd per actionem caloris redduntur ſicciora & calidiora, non autem craſſiora & dulciora, ut ea quæ propriè coquuntur. Vniuersè igitur, quæ propriè coquuntur, craſſiora redduntur.

Diluuntur Rationes aduerſæ. Cap. XVIII.

Explicata ea ſententia, quam ueriorem puto, facile modo eſt, per ea quę *Diluitur prima inſtantia.* dixi, rationes aduerſas diluere. Inſtabatur primò, quia alimentum in corpore Animalium continenter & per gradus attenuatur. Solutio iam patet: quia non debet comparari corruptum cum denuò genito, ſed comparatio debet fieri in humore corporis eiuſdem ſpeciei, ac ita humor Chyli cocti, eſt craſſior eo nõ cocti, & etiam uniuerſus humor, qui elicitur ex Alimentis, craſſior eſt dum fuerit coctus quàm ante coctionem. At addebatur, comparatio ſanguinis arteriarum cum eo venarum, ac inſuper bilis, ſpiritus, & Pituitæ non *De pituita.* coctæ cum cocta; De bile & ſpiritu iam uerba feci; de pituita dico, humorem non coctæ eſſe magis Aqueum, magiſque uiſcidum, at non craſſiorem, ſumendo craſſum ut a me explicatum fuit, nam dum pituita coquitur, inciditur uiſcidum eius, & humor Aqueus magis cum ſicco terreo uel ſpiritu Aereo permiſcetur, & redditur craſſior, ea *De ſanguine arteriarum.* craſſitudine, quam denotauit Ariſtoteles. De ſanguine Arteriarum & Venarũ, dico, ſanguinem Arteriarum magis eſſe permixtum cum ſpiritibus, hinc copioſiorem ſpumam parit, & ex eo præſertim producitur genitura, quæ ob ſpiritus ſpumoſa eſt, ſanguis uenarum eſt craſsior altero craſsitudinis genere ſibi congruente, nẽpè craſsitudine

dine quadam Aquea, ita uaria quæ coquuntur, modo vario redduntur craſſiora. Affe *De maturatione.*
rebantur ſecundò inſtantiæ ſumptæ ex maturatione pomorum, vlcerum, & uini. Quę
diluuntur, quoniam fructus dum maturantur inciſo humore tenaciore, & ſecretis nō
nullis excrementis, redduntur qui dē molliores: at humor proprius, prius erat magis *De Vino.*
tenuis, mox redditur craſſior, ut patet de humore immaturæ & maturæ uuæ. Simili-
ter de uino dico, quouſque uerè coquitur, humor proprius eius meraſſatur, quod ſi
progreſſu temporis redditur magis tenue, id oritur ex depuratione & ſecretione par
tium denſiorum, non ex coctione propria in humido facta, nec uinum decem annorū
eſt magis coctum eo unius anni, ſed magis expurgatum, vel alia alteratione permuta-
tum. Si poma matura ſunt leuiora, id accidit, quia humor Aqueus per coctionem red
ditus, eſt magis Aereus, & craſſior per ſpiritus eius. Poma matura edunt plus humo-
ris, quia per maturationē partes frigidę & coagulatæ ſunt liquefactę, humor inciſus
eſt inciſus & liberior redditus, & ab excrementis ſecretus. De ulcere idipſum eſt dicē
dum, quod de pomis, ea .n. ſunt poma medicorū. Inſtabatur tertiò, per attinentia ad
Elixationem. De quibus dico, per Elixationem coagulata liquefieri, ſolida diſſolui, *De attinē-*
viſcida incidi, excrementa uaria per ſpumam ſecerni, humorem tamen rei Elixatę ſu *tibus ad E*
perſtitem eſſe craſſiorem ſeipſo non elixato; hinc brodia redduntur per ebullitionem *lixationē.*
craſſiora & lentore quodā prædita. Sublimatio non eſt coctio, ſed ſecretio unius ab
altero. Dubium eſt, cur oua dum elixantur reddantur dura, poma uerò & alia multa, *Cur oua,*
mollia? Reſpondeo, humorem oui eſſe Aereum, & liquidum, prędirum tenuibus ſpiri *dū elixan-*
tibus qui per elixationē ſecernuntur & ſupereſt id quod magis eſt terreum, denſius, *tur, eua-*
& minus ſalubre, & præſertim vitellus, qui magis eſt terreus, humor verò pomorum *dūt dura.*
eſt coagulatus, non tot ſpiritib. prędirus, magiſque cū ſuo ſicco permixtus, ideò per
elixationem poma liqueſcunt, humor tamen eorum, qui poſt elixationē in eis rema-
net, craſſior calidior, & dulcior eſt; Aqua vt non aſſatur, ita non elixatur. Elixatio .n.
mixtorum eſt, & per ebullitionem, quamuis Aqua non reddatur denſior, expurgatur
tamē, & humor redditur magis Aereus, minuſque ſanitati aduerſus, Inſtabatur quar
tò, per conditiones caloris. Reſpōdeo, per calorem ſecerni humorem tenuē, & ob id
ſuperſtitem reddi craſſiorem, uel per ſiccum Terreū, uel per vapores Aereos. Affere-
bantur demū ſententiæ medicorum de coctione humorum educendorum. Dico eam
vel non eſſe coctionem, ſed inciſionem, ſecretionem vnius ab alio; permixtionē cum
tenui ſyruporum humore, remotionē obſtructionum, vel aliud ſimile genus præpara
tionis. Hinc ſæpè fit, per frigida; vel ſi qua adeſt coctio ex calore prodiens, ea dum in *Inſtantia.*
humore cocto conſideratur iunctam habet craſſitudinem. At inſtabit aliquis: Si præ
paratio pro humorum eductione fit per attenuationem, coctio per incraſſationem,
coctio pugnabit cum pręparatione humorum pro eductione, & ſi humores fuerint
parati, quia ſunt tenues, non erunt cocti. Reſpondeo, requiritur coctio præſertim ut *Solutio.*
humores educendi & aduerſi, ſecernantur ab utilibus, qui ita cocti & ſecreti niſi ni-
miùm fuerint denſi ſed fluant, etiam parati ſunt ut facilè educantur, at ſi fuerint den-
ſi, & uię per quas ſunt educendi, fuerint obſtructæ, debent uiæ apperiri, & humores
per aliquam mixtionem cum tenui alio humore reddi fluentes.

De inconcoctione. *Cap. XIX.*

INconcoctio eſt imperfectio ob indigentiam proprij caloris. Indigentia *Cōtextus.*
„ autem caloris, frigus eſt; imperfectio autem eſt oppoſitorum, patibi-
„ lium, ſiquidem vnicuique per naturam ſunt materia; concoctio itaque
„ & inconcoctio, ſint hoc modo definita. *Inductio.*
Declarata coctione, quia oppoſitorū eadem eſt diſciplina, de in-
concoctione agitur, & quia priuatio noſcitur per habitum, priùs de coctione, mox de
in-

inconcoctione Philoſophus diſſeruit. De qua verba faciens primò eã definit; ſecun-
Diuiſio. dò Definitionem explicat; tertiò dicta colligit. Definitio hæc eſt. Inconcoctio eſt im
Definitio perfectio oppoſitorum patibilium ob indigentiam proprij caloris; oppoſitorum ma-
in conco- teria eadẽ eſt, forma autem & efficiens ſunt oppoſita, ideò Philoſophus pro materia
ctionis. idem ſumpſit, nempè oppoſita patibilia, quæ ſunt humor & ſiccitas, pręſertim tamẽ humor; formam & efficiẽtem ſumpſit contraria, ſumens pro forma imperfectionem, pro efficiente indigentiam caloris proprij, quę frigus eſt. Imperfectio dicitur forma, tũ quia eſt natura & eſſentia priuationis; tũ quia priuatio eſt tãquam forma per quã ſubiectum denominatur; tum demùm, quia iuncta eſt cum oppoſita forma: hinc ſecũdo Phyſ. 15. priuatio dicitur modo aliquo forma. Indigentia caloris dicitur efficiens, quia effectus priuationem denotantis cauſa efficiens cum priuatione eſt aſſignanda, quæ indigentia caloris in ſubiecto apto calefieri, dicitur frigus, nõ quia frigus ſit abſolutè priuatio, ſed quia eſt forma deterior, & iure ea indigentia eſt frigus, quia materia ab altero eorum duorum oppoſitorum omninò nudari non poteſt, & quãtum recipit unius, tantum reijcit alterius, & uice verſa, oppoſitæ Qualitates nempè patientes & præſertim humor, dicuntur materiæ per naturã unicuique nimirũ mixto competentes, hoc eſt, per ſe & propria conditione ad id per naturam paratæ & ordinatę. Philoſophus definiens coctionẽ, dixit [ex oppoſitis paſſiuis,] quia conſiderabat progreſſum ex imperfecto ad perfectum; modò inconcoctio non dicitur ex oppoſitis, ſed [oppoſitorum] quia eis competit, dum in terminum ad quem non transferũtur. Intuper loquens Philoſophus de coctione aſſignauit finem externum, quẽ modo inconcoctionis non tradit, quia priuationis nõ datur finis externus & cuius gratia ut dicitur de Eclypſi ſub initio octaui Metaphyſicæ. Animaduertendum inſuper, quòd cum in-
Vox cõcoctio ſit priuatio, uox priuatiua ex ſententia Ariſtotelis in quinto Metaphyſicæ,
priuatiua. tria denotat, deprauationem, diminutionem, & abſolutam remotionem, vt etiam in primo Poſter. dicitur de incontono. Deprauatio eſt forma oppoſita & cõtraria. Dimi
Galenus. nutio eſt mediũ per magis & minus. Abſoluta priuatio uerè opponitur, ut priuatio habitui. Hinc rectè Galenus in libro de differẽtijs ſymptomatũ, conſiderauit ἀπεψίαν, idest, coctionis priuationem, δυσπεψίαν, deprauatam coctionem, & βραδυπεψίαν, diminutam, ac tardam coctionem. Et quemadmodum triplex eſt incõcoctio, ita triplex conſideratur indigentia caloris ei reſpondens, priuatio, diminutio, deprauatio. At decla
Quatuor rata ſententia uerborum, quatuor ſe offerunt dubia. Quæritur primò, cum inconco-
dubia. ctio ſit triplex, de qua Philoſophus modo uerba facit? Dubitatur ſecundò, quia dimi
Dub. 1. nutus uidetur Philoſophus in aſſignanda cauſa inconcoctionis, poteſt enim inconcó
Dub. 2. ctio etiam ortum ducere ex nimio calore, hinc aſſaturi carnes, curant ne calor ſit nimius, alioquin externæ partes adurerentur, & internę eſſent non coctæ. Inſuper, oriri poteſt ex anguſtia temporis, ut poma & cibi ante tempus coctionis, exterit coctione; actio enim & motus tempus expoſcunt. Inſuper, oriri poteſt ex nimia copia humoris & rei coquẽdæ, ut de immaturitate dicit Philoſophus, quod guloſis frequẽter accidit, ac etiã ex aduerſa affectione alimenti coctionẽ vitantis. Tertio quæritur, cur
Dub. 3. Ariſt. loquens de coctione, dixit fieri a proprio & naturali calore, nunc uerò nõ natu
Dub. 4. ralis, ſed tantum proprij caloris mentionem facit? Quartò quæritur, vnde eueniat, ꝙ ſi Legumina vt cicęres, & fabæ, primò feruẽte Aqua abluuntur, redduntur inepta Elixationi, ſimiliter ſi id fiat Aqua frigida, aut Aqua tepore prędita, rectè diſponuntur pro elixatione? Inſuper cur cinis ea reddit faciliùs elixabilia? Pro harum difficultatũ
Pro ſolu- ſolutione accipio primò id quod ſæpè dixi, Ariſtotelem in his definiendis inſpicere
tione acci principale, & ea arte tradere definitionem, ut illa primò & pręſertim principali com
pitur pri- petat, mox exigua facta mutatione ad reliqua minus principalia extẽdi poſsit, princi
mò. palis coctio erat maturatio, ita principalis inconcoctio eſt oppoſitũ eius. Accipio ſe-
Secundò. cundo, in priuatione coctionis nos poſſe duplicem calorẽ conſiderare, vnum coquentis alterum rei, quę coquitur. Quod calor ſit diminutus vniuerſè, verum eſt de calore

rei

rei coquendæ, nõ ita de calore coquentis, nam vt coquat expoſcit tẽpus congruens, & patiens aptum permutari. His aſſumptis, facile eſt dubia propoſita ſoluere. Quærebatur primò, quã inconcoctionem definiat Ariſt. Reſpondeo definire pręſertim eã, quæ ſit priuatio coctionis, & pręſertim maturationis, vel diminutio; vtraque dici poteſt deſtitutio perfectionis, magis propriè tamẽ dicitur de diminutè cocto. Deprauatio minus propriè dicitur incõcoctio, cum denotet cõtrariũ, & vt tale expoſcat cauſam eius deprauationis, tamen quia in cõtrario includitur etiã priuatio alterius contrarij, ideò deprauatio, ut coctionis priuatio, dicitur prodire ex diminutione proprij caloris. Inſtabatur ſecundò, quia in coctio ex alijs oriri poteſt, ut ex nimio calore, ex anguſtia temporis, copia humoris, & aduerſa diſpoſitione. Reſpõdeo ex nimio calore per ſe pendere cõbuſtionem, quæ eſt lapſus in nimium: inſuper diſſolutio, uel ariditas, nõ autem inconcoctio. De anguſtia temporis dico, ſi conſideramus calorem rei coquendæ, ſemper ante coctionem eſt diminutus: ſi calorem externũ, dicendum, ſupponi, quod agens cõuenienti tempore egerit, quod ualuerit; nã ſupponitur agẽs cum conditionibus requiſitis pro actione. Addebatur, oriri poſſe ex copia & difficultate alimentorum. Reſpõdeo, ſi loquimur de calore rei coquendæ, ſemper in cõcoctio eius poſita eſt in diminutione caloris nõ terminantis, vt pro fine requiritur, humorẽ proprium: Si conſideramus calorẽ coquentis, dicitur diminutus, quia nõ ita ſuperat rem coquendam, ut pro coctione ſuperare debet, & ideò quamuis Philoſophus de immaturitate loquens, id tribuat etiam copiæ humoris, tamen ea cauſa modo aliquo redigitur ad inopiam caloris ut principaliorem, & præſertim quia priuationi cauſa ea reſpondet, quæ priuationem includit. Quærebatur tertiò, cur Ariſt. prætermiſit naturale? Dicere poſſumus id denotaſſe per propriũ, addere ualemus calorẽ naturalem debere eſſe cõmenſuratum & nõ diminutum, & dum talis non eſt, ut in ſenibus, quãuis ſit proprius, non tamen eſt abſolutè ſecundum naturam, ſed potius præter, vt diminutio & imbecillitas quęlibet. Demum quærebatur, cur cinis reddat legumina facilè elixabilia? Reſpondeo, id efficere ſua facultate calefaciendi, deſiccandi, & incidẽdi, quia humorẽ parat pro coctione, ut etiam calx. Legumina ſi primò feruenti Aqua abluantur, non ualent deinde coqui, quoniã vehementi illo calore partes magis tenues leguminum reſoluũtur & remanent partes ſolidiores terreſtres, non mixtæ cum ſubtilioribus, quæ ineptæ ſunt vt coquantur. ueluti efficiunt nonnunquã imperiti medici, qui humores incluſos in cardinib. & nexib. oſſium manus, vel pedis, cupientes citò diſſoluere, & uehementer reſoluentibus vtentes cito reſoluunt humores magis tenues, remanentib. partibus eorum ſolidioribus magiſque terreis, quę nequeunt mox reſolui, ut accidit in Chiragra, & Podagra. Oportet itaque primò per tepida & contempera ta lenire, coagulata diſſoluere, ſicca & terrea cum Aqueis permiſcere, ac ita ea iuncta coquere & euacuare, nam dum ſolæ manent partes denſæ & terreæ, quo diutiùs excaleſiunt uel ebulliunt, eo redduntur duriores.

Solutio primæ difficul. quã coctionem definiat Ariſt.

Solutio 2. An inconcoctio ex alijs cauſis prodire ualeat.

Dubita. 3. Cur Ariſ. prętermiſerit Naturale.

Dubita. 4.

De Maturatione. *Cap.* XX.

Aturatio autem eſt quædam coctio; nam alimenti quod in pericarpijs ineſt concoctio, maturatio dicitur. Quoniam autem coctio perfectio quædã eſt, tunc maturatio perfecta eſt, cum ſemina quę in pericarpio ſunt, aliud tale perficere ualent, qualia ipſa ſunt, nam in alijs perfectum ita dicimus. Maturatio igitur pericarpij eſt.

Cont.

Declarato genere nõ quidem uniuoco, ſed ab vno, nẽpè coctione, ad ſpecies deſcendit, & primò ſibi declarandam proponit maturationẽ, quæ eſt ſpecies principaliſſima, ſubalterna tamen & non uniuoca, nam ea quoque eſt ab vno; Et quia maturatio eſt duplex, vel propriè, vel dicta per Metaphoram, orditurа propriè ſumpta maturatione, de eaque manifeſtat quid ſit, cuius ſit, & quis ſit finis eius; mox autem de dicta per Metaphoram eadem tria declarabit. Inquit igitur, quòd ma-

Maturatio duplex

turatio eſt quædam coctio, id ſignum particulare,[quædam] non eſt pars Definitio-
Expoſitio. nis,ſed indicat coctionem eſſe genus contrahendum per differentias proprias. Addit
[alimenti in Pericarpijs]quod eſt materia,cuius eſt coctio. Cõfirmat ſuam ſententiã
per finem externum maturationis,qui eſt procreatio ſimilis, quę ſemine perficitur.
Duo conſi deranda. Vt pertinet ad hanc primam partem,duo ſe offerunt cõſideranda. Primum eſt, quid
denotet Philoſophus per alimentum in Pericarpijs. Alterum eſt,quomodo perfectũ
Quid ſit alimẽtum in pericarpijs. id dicatur,quod ualet ſimile procreare.Quod pertinet ad primum,variæ ſunt ſenten-
tiæ,pro quarum notitia conſiderandum,inueniri has uoces,Menſtruum,genitura,ſe-
men,fructus,& Pericarpium;Menſtrua ſunt fœminæ,Genitura eſt maris, fructus,&
ſemen includunt conditionẽ cõgregati ex menſtruis & genitura,& ſunt tanquã con-
ceptus nõ ſeparatis in vtero:Semen & fructus re idẽ ſunt,ſola diſtinguũtur ratione,
nam fructus dicitur præcedentium,ſemen futurorum. Hęc eliciuntur ex Ariſtotele in
primo de Hiſtoria Animal.c.18.Mox Pericarpium dicitur inuolucrum fructus,quod
nonnunquam eſt eſui aptum,ut Pyrorum & pomorum,aliquando nõ,ut nucum, &
Pericarpium. amygdalarum.Inſuper,hoc Pericarpium adhuc eſt duplex,vel proximum, uel remo-
tum,ita nuces & amygdalæ prædite ſunt duplici Pericarpio, Poma, & Pyra unico;
præſertim tamen id quod proximum eſt dicitur Pericarpium,id enim fructum inuo-
luit;aliud potius eſt Pericarpium Pericarpiorum; quędam cum fructu ſeruãtur,ut in
pyris,& pomis,& hæc magis propriè ſunt pericarpia, alia non, ut leguminum ſili-
quæ,& ariſtæ frumenti,Pericarpia parata ſunt pro maturatione, conſeruatione, &
Vicomerc. perfectione ſeminum, vt dicitur in ſecundo Phyſicorum, 80. His aſſumptis, inquit
Euerſio. Vicomercatus,Ariſtotelem nomine Pericarpij denotaſſe fructum,& nomine fructus
denotari id,quod eſui eſt aptum,ut pomum & pyrum. Sed errat:nam primò fructũ
ponit fundamento diſtinctum a ſemine,quod aduerſatur Ariſt.vt explicaui.Secũdò,
pericarpium pomorum appellat nomine fructus, cum tamen ſolum ſit inuolucrum
fructus,qui ſemen eſt.Prætereà nedũ pars ædilis eſt pericarpium,verùm inſuper the-
Olympiodorus. ca omnis & leguminum,& nucum,& de omnib. vera eſt ſentẽtia Ariſt. Oylmpiodo-
rus inquit pericarpium eſſe fibroſum quoddam inuolucrum,quod a natura paratum
fuit pro ſeruãdo ſemine frugum & huiuſmodi. Thecam frugũ putat hoc in loco de-
Alexãder notari;Sed nimium contrahit & coarctat ſententiã Ariſt. Alex.inquit pericarpiũ di-
citur,quod fructum ambit,in quo quãdã eſt humiditas,cuius putredo eſt maturatio.
Recto Alex.ſententiam Ariſt.refert ad omne pericarpium,præſertim tamen ad edule,
de quo ait,cuius putredo eſt maturatio. At cõſiderandum eſt in eis & præſertim in py-
ris maturationẽ conſpicue differre a putredine,matura.n.ſunt dulciora & grata guſta-
Sententia propria. tui,nõ ſic putrida. Dicamus itaq; nomine Pericarpij Ariſt.vniuerſè denotaſſe omne
inuolucrũ fructuum,in omni.n.includitur alimentũ,quod maturatur, & per alimen-
tum intelligere debemus nedum humorẽ pericarpij,de quo ſolo id intelligit alij,ve-
rũ præſertim ſeminis,quia ex ſentẽtia Ariſt.ſemẽ eſt redundans utile alimẽti vltimi
corporis uinctis,& maturatio præſertim in ſemine cõſideratur,quod indicauit Ariſt.
Theophraſtus. inquiens,tunc eſſe maturum, & perfectum, dum ualet ſimile generare. Theoph.in
primo de Plantis,c.18.& ſequentibus,duplicem ponit coctionem,unam ſeminis,al-
teram pericarpij,& oſtendit nonnunquam,vt in domeſticis Plantis, maturari peri-
carpium,ut in pyris,& per eius maturationem ſemẽ reddi impotens pro generatio-
ne,quia humor ſeminis tranſit in maturitatem pericarpij.Ideò ne hoc aduerſetur A-
riſt.quia tunc eſt maturum pericarpium,& ſemen non eſt prolificum; dicendum eſt
Ariſtotelem conſideraſſe maturationem relatam ad humorem ſeminis, nam ut dixi
ſemen etiam dicitur alimentum,& tunc pro principali maturus eſt fructus, dum ſe-
men ualet ſimile generare. Et quamuis Ariſt.dicat maturationẽ eſſe pericarpij,id nõ
obeſt,quia pericarpium cõſiderauit cum omni incluſo in eo, & iam dixit maturatio-
nem eſſe alimenti, quod in pericarpio,alimenti nomen extenditur etiam ad ſemen,
& humorem eius. Hęc maturatio proximè conſideratur in ſemine, remotiùs

in inuolucro, adhuc remotiùs in uniuerſo uiuente, quamuis ordine originis contra ſe habeat, ideò tunc uiuentia dicuntur matura, & perfecta, dum ſemen edunt prolificũ. Secundo loco conſiderandum proponebatur, quomodo perfectum dicatur, quod ualet ſimile procreare. Pro notitia conſiderãdum, aliquid poſſe dici perfectum primò, mole, numero, & figura partium; ſecundò gradu, facultate, & uirtute; & hoc præſertim conſideratur in præſenti cõtextu. Quod perfectum eſt duplex, vel ſui eſſentia & abſolutè, & huiuſmodi eſt Deus ſolus; vel in ſuo genere per participationem, & relationẽ ad aliquid, quæ perfectio in fine eſt poſita, & ex fine pendet, vt nomen Græcum patefacit: huiuſmodi finis eſt duplex, uel internus, uel externus; ideò duplex eſt rei perfectio, una interna, & eſt adeptio formæ cum requiſitis pro ea, altera externa, ad quam interna refertur, tanquam ordinata ad illam; externus finis perfectionis viuentium eſt, vt æternitatem aſſequantur, quam conſequuntur per generationẽ, ideò iure tunc unumquodque aptum generare dicitur perfectum, dum ualet generare ſimile, & hoc dicitur opus naturaliſſimum: hinc ſecundo Cœli 17. ait Ariſtoteles, id cuius eſt opus, eſt gratia operis, tanquam externi finis: ſimilitudo generantis & geniti conſiderantur in ſemine, ut in inſtrumento in parente, & natis tãquam in eo quod principale eſt: ſignum perfectionis ſumptum ex facultate generandi, conſpicue uerũ eſt de Animalibus, & plantis, propriè generantibus; hinc ait Olympiodorus ſurculos pro inſertione non ex quauis planta ſumi, non.n.ex nimium veteri, nec ex nimiũ noua, ſed ex matura & perfecta: Secundo loco, id ſignum etiam verum eſt de Elementis ſimile generantibus. Tertiò per Metaphoram ab Ariſtotele in proœmio Metaphyſicæ transfertur ad Animorum perfectionem, nam ſignum ſcientis eſt poſſe docere, & Plato in conuiuio inquit, prolem per quam etiam numero ſeruamur æterni, ex Animo prodite, per quam prolem uetuſtiſſimi ſapientes ſeruantur memoria & uiuunt, hinc ait Ariſtoteles in 7. Moralium Nicomachiorum, unumquemque diligere opera, carmina, & alia ſimilia eius ſtudio formata, quia ſunt tanquam filij Animi, & potioris partis eius, indicantes eius perfectionem.

Cur perfectũ dicatur quod ualet generare ſimile.

Proles Animorum.

De maturatione per tranſlationem. *Cap. XXI.*

DIcuntur autem & alia multa matura, ex his quæ cocta ſunt, Idea quidem eadem, ſed tranſlatione, quia non ſunt impoſita, (vt antea dictũ eſt) nomina cuique perfectioni, in his quæ naturali calore, & frigore terminantur. Eſt autem tuberculorum, & pituitæ, & aliorum huius generis maturatio, ea coctio quæ a naturali eſt calore, inexiſtentis humoris, nam quod non uincit, terminare non poteſt. Itaque ex flatuoſis Aquea, ex talibus autem Terrea concreſcunt, atque alia quidem per hoc in ſe adducit natura, alia expellit, maturatio igitur, quid ſit dictum eſt.

Cont.

Quẽadmodum coctio, ita maturatio eſt vox ab uno. Propterea declarata principaliore, declarat modò alterã, quæ per Metaphorã & minus propriè dicitur: De qua loquens, primò manifeſtat maturationis nomen nõ uniuocè dici: Secundò declarat quid ſit, & quib. cõpetat maturatio per Metaphorã: Tertiò, quõ fiat. Vt pertinet ad primũ, ait, nedum ſemina, ſed alia multa dici matura, & de his dici maturationis nomen ſecundum eandem Ideam, hoc eſt, ſecundum cõmunem quandam & cõſimilem formã & rationem, non vniuocè, ſed per tranſlationẽ & analogiam quandam ex ſeminum maturatione deprõptam. Fit autem huiuſmodi tranſlatio, quia nomina propria nõ ſunt impoſita, plures.n.ſunt res, quàm nomina ut dicitur in lib. Elenchorum. Similitudo aũt eſt, & ex parte caloris coquẽtis, q. eſt calor naturalis, vel abſolutè, uel ſecũdũ imperiũ, & ex parte rei coctę, q. a eſt humor aliquis ex nobis prodiẽs, & ad noſtrũ corpus pertinẽs, inquit aũt Philoſ. [nõ eſſe impoſita nomina cuiq; pfectioni eo-

Connexio.

Diuiſio.

[margin: ...ſi m... de fr... re.]

rum quæ naturali calore,& frigore terminãtur] mentionem facit de frigore, quia coctioni cõducit, vel contemperando calorem, vel coercendo, vel cocta coagulando, & congelando. Explicat ſecundo loco Philoſophus, quorum ſit, & quid ſit huiuſmodi maturatio, inquiens, quòd eſt maturatio,& coctio tuberculorum, pituitæ, & ſimiliũ, a naturali calore, inexiſtentis humoris,& ob id oportet naturalem calorem dominari,& vincere humorem, alioquin eum nõ terminaret. Tertiò modum, & ordinem patefacit, quo hæc maturantur, inquiẽs, [ea ex flatuoſis reddi Aquea, & ex Aqueis Terrea] primò enim tuberculorum,& pituitæ humor eſt flatuoſus, ob ſpiritus cũ humore permixtos, qui vt faciliùs reſolubiles, primò a calore reſoluũtur, reſolutis flatibus, remanet humor Aqueus, qui per coctionem & reſolutionem partis magis tenuis redditur craſſior, & cũ Terreo permiſcetur, in qua cõtemperatione poſitus eſt finis in-

[margin: Finis internus & externus.]

ternus coctionis, ideò demùm affertur finis externus, qui præſertim eſt duplex, uel ſecretio, ut puris,& inutilium, uel cõuerſio in naturam,& ſubſtantiam uiuentis, ut pituitæ dulcis, quę vertitur in ſanguinem & nutrit. Similiter Ariſt. per Metaphoram in

[margin: Ventus coctus.]

3. Meteorum uentum [illegible]. dixit coctum, turbinem uerò crudum, nam tranſlatio poteſt eſſe & cum maiori, & cum minori ſimilitudine. Explicatis uerbis, quattuor

[margin: Quattuor dubia. Prima dubitatio.]

ſe offerunt dubia, Primum eſt, quia Ariſt. ſæpè damnat Ideas, nunc tamẽ has maturationes Idea eſſe eaſdem affirmat. Augetur dubitatio: quia in primo Nicomachiorum inquit Philoſophus, eorum quę dicuntur ſecũdum prius & poſterius, nõ eſſe Ideam; at maturatio dicitur de his ſecũdum prius & poſterius; igitur male inquit huiuſmodi

[margin: Secũda dubitatio. Tertia dubitatio. Quarta dubitatio.]

maturationum unam eſſe Ideã. Altera dubitatio eſt, quia tuberculorum maturatio, nõ a naturali eorũ calore fit, ſed ab alieno. Tertiò dubitatur, quia definitio maturationis horum, tradita ab Ariſtotele nõ propria eſt maturationis, ſed communis omni coctioni, omnis.n. coctio eſt a naturali calore inexiſtentis humoris. Quartò dubitatur, quia non omnia, quę maturantur, demùm redduntur Terrea, ſed quædã Aerea,

[margin: De prima, cur utatur nomine Idea.]

vt patet de oleo,& ſemine. Ordiens a prima dubitatione, dico Ariſtotelem nomine Ideæ hoc in loco non denotare Ideas a Platone poſitas, ſecretas a materia, vel per ſe ſubſiſtentes, vel Diuinæ menti inſitas, ſed formam communem varijs, eandem non vniuocè, ſed ab vno, non ſeparatam, ſed in materia exiſtentem, uel mente compræhenſam. Ita etiam in 2. Phyſic. 27. formam dixit eſſe exemplar. Et dum additur, quia eorum quæ ſunt ab uno, non datur Idea. Reſpondeo, eorum non dari Ideam propriè ſumptam,& uerè unam, poſſe tamen de illis dici nomen Ideæ latè ſumptum, ut etiã dicitur natura una unitate ab uno, ueluti de perſpicuo cõmuni. Cœlo,& mortalibus, dixit Ariſtoteles in 2. de Anima. In tuberculis, & ulceribus quomodo calor ſit præter naturam,& proprius: ac inſuper quomodo uariæ in eis inueniantur alterationes

[margin: Tertia dubitatio, an ... definitio competat alijs.]

cumulatè in præcedentibus patefeci. Erat tertia dubitatio, quia definitio maturationis dictæ ſecundum tranſlationem, uidetur competere omni coctioni. Reſpondeo, diſtingui per materiam ab alijs, indicantem nobis uarietatem formæ propriæ. Addo, maturationem magis eſſe a calore naturali, quàm ſit Elixatio, & aſſatio. Poſtrema

[margin: Quarta dubitatio.]

dubitatio erat, quia non ſemper quod maturatur, demùm eſt Terreum.

Reſpondeo, id eſſe uerum ut plurimùm, & præſertim eſſe uerum de maturatione puris, tuberculorum, de qua loquebatur Philoſophus, ut autem uniuersè reddatur uera ſententia, debet addi id, quod dicitur in 2. de Gen. Anim. c. 2. cocta reddi craſſiora uel per ſiccum Terreum, uel per ſpiritum Aereum, vt Spuma, Oleum, & Genitura.

De immaturitate veriore. *Cap. XXII.*

Cont.

IMmaturitas, Græcè ὠμότης, eſt, quod contrarium eſt maturationi, & eſt cruditas alimenti, quod eſt in Pericarpio. Hoc uerò eſt indefinitus humor. quamobrem Spirituoſa, aut Aquea, aut ex vtroque eſt cruditas, cum autem maturatio perfectio ſit quędam, cruditas erit imperfectio: ſit autem imperfectio ob inopiam naturalis caloris, & proportionis defectum, ad humorem maturandum, nullus autem humor per ſe abſque re ſicca matureſcit, Aqua enim humidorum ſola nō craſſeſcit, id uerò accidit, aut quia calor exiguus ſit, aut quia humor qui terminatur multus, quam etiam ob cauſam rerum crudarum ſucci ſunt tenues, & magis frigidi quàm calidi, ad eſum præterea & potum minus idonei.

Declaratur immaturitas, quæ nō ſecùs ac maturitas ei oppoſita uſurpatur & propriè, & per translationem, & de vtraque Philoſophus uerba facit, ordiens a propriè ſumpta. De qua agens, tria declarat, primò formā, ſecundò cauſam efficientem, tertiò materiam, finem ei non tribuit, cum ſit malum, & priuatio. Et animaduertendum, quod ut incōcoctio erat triplex, deprauatio, diminutio, & abſoluta priuatio, ita triplex conſiderari poteſt immaturitas, præſertim tamen ea cōſiderant, quæ eſt diminutio & priuatio. Definitur immaturitas quòd ſit cruditas alimenti in Pericarpio, ob inopiā caloris naturalis; materia maturitatis, & immaturitatis ut cæterorum oppoſitorum ſecundum formam & priuationē eadem eſt, efficiens autem & forma opponuntur. Forma itaq; proxima immaturitatis eſt cruditas, ſiue incōcoctio, remotior imperfectio, quæ dicitur forma; tum quia priuatio eſt quædam forma ex ſecundo Phyſic. 15. tum quia frequenter eſt priuatio in parte nō abſolutè; tum demùm quia nonnunquam eſt deprauatio, quę forma eſt; Declarans ſecundò cauſam efficientē, inquit [huiuſmodi imperfectionem prodire ex inopia naturalis caloris, & ex defectu rationis eius ad humorem maturandum] nam effectus qui eſt priuatio, cauſa cum priuatione aſſignāda eſt. Oritur incōcoctio vel ex imbecillitate caloris, vel ex copia humoris, vt dicit Philoſophus, hæ duę cauſæ rediguntur in vnam, nempè in defectum cōgruentis rationis caloris ad humidum, & quia congruens ratio eſt imperium, ſiue ratio maioris inęqualitatis caloris, ideò cauſa uniuerſa redigitur in defectum caloris. Loquitur tertio Philoſophus de materia, quę eſt indefinitus humor, inquiens, quod [nullus humor per ſe abſque portione ſicci matureſcit] hoc eſt ut indefinitus humor coquatur, mixtus eſſe debet cum ſicco, ueluti humidorum. Aqua ſola ideſt pura, & nō permixta cum ſicco aliquo, nō craſſeſcit, & exempli loco accipit Aquam, potiùs quàm Aerem, quoniā humor maturatione egens præſertim Aqueus eſt, cum frigore iunctus, humor Aqueus poteſt quidem frigore cōgelari, at ea nec propriè eſt incraſſatio, nec coctio, quod dicitur de Aqua; etiam de Aere uerum eſt, quòd Aer ſolus ideſt ſeorſum a corpore ſicco per calorem nō incraſſatur, ſed attenuatur & vertitur in Ignem: Incraſſari tamen poteſt, Aer per frigus dum condenſatur & tranſit in Aquam, at ea quoque non eſt coctio, adeò vt ea ſententia, quòd humor ſolus ſeorſum a ſicco non incraſſetur craſſitudine competente coctioni, uera ſit nedum de Aqua, ſed etiam de Aere: ſumpſit tamen Ariſtoteles Aquam loco exempli. Poteſt etiam ea ſententia, quòd Aqua humidorum ſola non incraſſetur, exponi accipiendo particulam illam [ſola] non pro denotante ſeorſum à ſicco; ſed pro denotante proprium Aquæ, adeò ut ea tantùm inter humida non craſſeſcat, attamen iam uniuersè dixerat Philoſophus, quod [nullus humor abſque re ſicca matureſcit.] Hinc Alexander commentario decimoquarto inquit, Oleum quoque non permixtum cum alio per actionem caloris, non incraſſari. Olympiodorus ex his colligit, Elementa ſimplicia non coqui, nam in ſiccis, non ineſt humor coquendus, in humidis nil ineſt ſicci, vt incraſſari

Diuiſio. *3. Immaturitas.* *Materia.* *Forma.* *Efficiens.* *Materia.* *Alexāder* *Olympiodorus.*

ualeant, & cum non coquantur, etiam nutrire non ualent, ſed addit quod cum hoc ad
uerſari uideatur varijs auctoritatibus Ariſtotelis dicentis, Elementa inuicē & in mix
tum permutari, & Aquam in uinum verti, tutius eſt fortè dicere ſententiam Ariſt. de
craſsitudine Aquę, potiùs denotare difficultatem, quàm quòd abſolutè nō craſſeſcat
Euerſio. & nutriat. At eius ſententia approbanda nō eſt, quia Elementorum reciproca permu
tatio nō eſt coctio & incraſſatio pro coctione, mutatio autem in mixtum non cōpe-
tit uni Elemento ſeorſum ab altero, ſed ſimul iunctis. Addit demū Philoſophus [pro
pterea rerū crudarum ſucci ſunt tenues, & magis frigidi quàm calidi & pro cibo mi-
Signum. nime idonei, ſeu pro potu,] Hoc ſignū eſt eius, quod dixerat de materia, quòd ſit in-
definitus humor, & quod ob id cruditas eſt flatuoſa, aut Aquea, nam ſucci rerū cru-
darum ſunt tenues, quia non ſunt permixti cum ſicco, & magis frigidi quàm calidi,
quia ſeruant frigus Aqueum a calore nō reſolutum, per cuius reſolutionē primò quę
coquuntur, redduntur flatuoſa, & tument, mox reſolutis flatibus remanent molliora;
& quoniam uiuentia humore cocto & dulci nutriuntur, & inter ſimilia facilior eſt
permutatio, ideò immatura nec ad eſum, nec ad potum indicantur idonea, veluti im
matura poma, & immaturus ſuccus vuæ, nā præter id quod cum difficultate ſuperan-
tur a naturali calore, etiā alimentum præbent ſua Qualitate inſalubre, & ob id etiam
Dubitatio Arte alimenta aſſamus, uel elixamus, vt faciliùs & meliùs nutriantur. Sed oritur du-
Cardanus. bitatio, quoniā inquiunt nōnulli, priſcis temporibus homines fuiſſe longioris uitæ,
quia veſcebantur crudis, nō Igne coctis; quos ſequens Cardanus in ſecundo de Subti
litate, inquit calorem Igneum in re cocta ſemper maligni aliquid derelinquere, quod
indicant combuſta omnia, quæ aduerſa & maligna aliqua Qualitate apparent prædi
Euerſio. ta. Horum ſententia approbanda nō eſt, nam præcurrentes coctiones parant pro ſub-
ſequentibus, & inter ſimilia facilior eſt permutatio, & dulcia proximiùs nutriunt; Et
quamuis combuſtio ob cōſumptum humorem & portionem terream derelictam ob
ſit, id nobis nō aduerſatur, quia conſiderari debet non deprauatio, ſed congruens di-
ſpoſitio; deprauatio enim eſt deterior quàm priuatio, vt ignorantia prauę diſpoſitio-
nis deterior eſt, quàm ignorantia negationis.

De immaturitate dicta ſecundum Metaphoram. Cap. XXIII.

Cōtextus. Dicitur autem immaturitas perinde ac maturitas multis modis, ideo & ſe-
,, dimenta, & catarri dicuntur crudi, eadem de cauſa, nam quæ calore non
,, vincuntur, neque concreſcunt, cruda omnia nuncupantur, longè autem
,, progredientibus, & fictile crudū eſt, & Lac crudum, & alia multa dicun-
,, tur, ſi cum calore mutari poſſint, atque concreſcere, expertia paſſionis manent. Ideo
,, Aqua elixa dicitur non cruda, quia non craſſeſcit, Maturatio itaque & cruditas dictū
,, eſt quid ſit, & propter quid ſit verumque eorum.
,, Declarata immaturitate magis propriè dicta, declarat dictam ſecundum Metapho-
ram, vt de ſingulis pateſaciat, quòd dicitur ab uno, & indicet definitiones ad princi
pale ſemper eſſe referendas, & quoniam in tranſlatione & receſſu a principali locum
Diuiſio. habet magis & minus, ideò Ariſt. tria facit, primò declarat gradum primum receſſus,
ſecundò gradum alterum, tertiò, pro ſuæ ſententiæ confirmatione ait, Aquam non
debere dici immaturam, cum maturationis non ſit capax. In primo itaque gradu Me
taphoricæ Immaturitatis ſe offerunt catarri, & defluxus omnes pituitoſi, & ſpura, &
vlcera, & ſimilia, quę immatura dicuntur, ut etiam ſedimenta urinarum, quæ dū ſunt
matura, apparent ſecreta, alba, lenia, æqualia, ad imum deſcendentia. Vrinæ quoque
dicuntur crudę, dum apparent Aquæ tenues, palearis colore deſtitutæ, cruditas ta-
men magis propriè dicitur de ſedimento, quam de vrina, quoniam eſt magis craſ-

ſum,

ſum,magis aptũ coqui,quàm vrina, quę valdè Aquea eſt. In gradu a primò remotio-
re,numerantur lateres ac fictilia omnia,inſuper Lac. Ratio eſt:quia fictilia nõ à pro-
prio calore,ſed ab externo coquuntur;nec Natura,ſed Arte. At dubitatio eſt de La- *Dubitatio*
cte,de quo Ariſtoteles in ſecundo de Gener.Anim.dixit, quòd eſt res cocta penitùs, *de Lacte.*
& coquitur a naturali calore. Dicamus, Ariſtotelem nunc denotare non coctionem *Solutio.*
Lactis in viuente per naturam,quæ eſt maturatio magis propria,quàm ea catarri,ſed
extrinſecùs arte elaboratam:hinc paſtores lac ponũt propè ignem, ut citiùs coagule
tur,& etiam decoctionibus utuntur. Demũ in parte poſtrema pateſacit,quæ valeant
dici immatura. Inquiens quòd hæc & alia huiuſmodi ſi apta fuerint maturitate perfi
ci, dum carent ea perfectione, dicuntur immatura: Aqua cum non ſit apta maturari
& coqui,non dicitur uel matura,vel cruda, ſed ſolùm per ebullitionem dicitur elixa.
Hæc eſt ſententia verborum. Ex qua tria prodeunt dubia. Primum eſt, quia Ariſtote- *Tria dubia.*
les fictilibus tribuit maturationem,at cum eorum coctio fiat igne,ſicco, & calore ex- *1. Dubiũ.*
terno,potiùs aſſatio, quàm maturatio nuncupanda uidetur. Altera dubitatio eſt de *2. Dubiũ.*
Lacte,cuius ſi conſideramus coctionem per naturam in viuente elaboratam, ſatis ꝓ-
priè eſt maturatio:ſi factam ab externo igne,quam ego ſequens Alexandrum, & Al-
bertum dixi, Ariſtotelẽ hoc in loco denotaſſe. ea potiùs uidetur elixatio in ſero A-
queo,quàm maturatio. Tertia dubitatio eſt de Aqua, quæ cum non craſſeſcit, inquit *3. Dubiũ.*
Ariſtoteles dicitur elixari,nõ maturari,at cum elixatio ſit ſpecies coctionis,& omnis
coctio competat ſubiecto apto incraſſari; Aqua ut nõ maturari,ita nec elixari,nec co
qui dicetur,& pręſertim quia coctio eſt affectio mixti. De prima difficultate inq̃r Al *Solutio primæ diffic.*
bertus figulum & lateres re uera potiùs aſſari,quàm maturari. Ariſtot.tamen dixit la
terem non maturum, quia loquitur de immaturitate per metaphoram, non de pro- *de figulo.*
pria,nec eam cõparauit cum aſſatione,Ludou.Boccaf.inquit, Ariſtotelem inſpexiſſe
communem vſum loquendi,vulgò enim lateres nõ cocti immaturi dicuntur. At hæc
non remouent difficultatem,quia docens tenetur rectè loqui,& naturam rerum cõſi-
derare. Ideò dicamus,lateres dici & maturari & immaturos duplici de cauſa. Prima *Opinio propria.*
eſt,quia æque ut matura intus & extra coquuntur, non autẽ extrinſecùs ſolũm deſic
cantur,& intus remanent humidi,ut ea quę aſſantur. Altera eſt, quia figuli & lateres
in fornace non proximè ab igne coquuntur, ut ea quæ aſſantur, ſed igneus calor in
fornace tanquam ſpiritus in uiuente corpore recipitur,per quem fit coctio,ueluti pa-
nis in furno maturari,non aſſari dicitur:at ſi panis uel paſta igni proximè,& ſiue me-
dio offeratur,dicetur aſſari. De ſecunda difficultate nempè de Lacte,iam dixi Ariſto- *Solutio 2. difficult.*
telem denotare coctionẽ ab externo igne. Inſtabatur,quia ea potiùs eſt elixatio. Re- *De Lacte.*
ſpondeo,eam dici poſſe Metaphoricam maturationem,& magis propriam ea figuli,
quoniam ut rectè conſiderauit Albertus pro Lactis coctione, etiam conducit calor
proprius eius,non ita pro coctione lateris. Ad inſtantiam, quia potiùs uidetur elixa-
tio. Reſpõdeo,duplicem in attinentibus ad Lac conſiderare coctionem, Vnam Seri,
per quam reliquię Caſei cõgregantur,& ea eſt ſimilis elixationi, cum ſit reliquiarum
Caſei in Sero Aqueo coctarum. Alteram totius Lactis,quæ nõ eſt in humido,ſed hu
midi,& dicitur maturatio,quia Lac eſt aptum maturari, & cum per naturam in ube-
ribus ſatis propriè maturetur, per Artem imitantem naturã, dicitur maturari per ſi-
militudinem,& metaphoram. Tertia dubitatio erat de Aqua,quæ ut non maturatur, *Solutio 3. difficul. de Aqua.*
ita nõ elixatur,cum nõ coquatur. Reſpondeo, Aquam propriè non coqui, cum non
ſit mixta,& ita nec maturari,nec aſſari, nec elixari:at ſi per ſimilitudinẽ & metapho-
ram aliqua coctio ei tribuenda ſit, minimè ea erit maturatio, cum non ſit a naturali
eius calore,nec ſimili maturationi. Inquit Clariſſimus Boccaf.quòd erit ſimilior aſſa- *Lud. Boc. Euerſio.*
tioni,quàm elixationi, ob relatam cauſam, Ariſtotelem tamẽ ſequutum fuiſſe popu-
larem modum loquendi,dicentium Aquam bulliẽtem elixari, & etiam quia per ignẽ
externę partes eius non exſiccantur. Hanc ſententiam non puto approbandam: nam
ut cóquin humore Aqueo ebulliẽte,dicitur elixari,ita humorem Aqueum ebullien
tem

tem rectiùs elixari, quàm aſſari dicimus. Prætereà, aſſatio competit ſicciotibus, elixa-
Solutio propria. tio autem etiam humidioribus. Dicamus itaque, quòd cũ Atiſtoteles dixerit Aquam non diei crudam, ſed elixam, indicauit elixari per ſimilitudinem; quia partes quędam & partes nõnullæ ſubtiliores diſſoluuntur, & humor aqueus nobis aduerſus per ebullitionem modo aliquo cõtemperatur & benignior redditur; hinc Medici eã frequenter pro laborantium potu vtuntur.

De Elixatione. Cap. XXIIII.

Cont.

Elixatio autem eſt uniuersè quidem coctio a calore humido eius indefiniti quod in humido ineſt, dicitur autem nomen propriè in his, quæ elixantur: hoc autem erit, ut dictum eſt, ſpirituoſum, vel aqueum; concoctio autem fit ab igne, qui in humido eſt; nam quæ in ſartaginibus aſſantur, patiuntur enim ab externo calore, id autem humidum in quo eſt, ſiccum potiùs reddit ad ſe attrahendo. Quod uero elixatur contrarium facit: ſecernitur enim ex ipſo humidum a calore, qui in externo ineſt humido. Quare ſicciora elixa ſunt aſſis, non enim in ſeipſa attrahunt humorem, quæ elixantur, dominatur enim externus calor interno: quòd ſi interior ſuperaret, nimirum ad ſe attraheret.

Maturationi, quæ maximè omnium per naturam elaboratur, elixatio ſuccedit, cõpetit maturatio Animalibus, Plantis, & ſeminibus, ut relatis ad generationẽ. Elixatio competit alimentis, quæ in uentriculo coquuntur pro cõſeruatione, & perfectio-
Declaranda. ne uiuentiũ. Loquens Philoſophus de elixatione, ſingula capita explicat ad eius notitiam pertinentia, declarat enim quid ſit, ex quibus cauſis pendeat, quomodo fiat; quomodo diſtinguatur a frixione. Quæ ſit minus propria elixatio. Quis eius externus finis, quæ apta ſint elixari, & demùm manifeſtat elixationem cum Arte, tum natura
Diuiſio. fieri. Ex præſenti cõtextu tria elicimus; Primò, Definitionem Elixationis, eiuſque in parte declarationem; Secũdo de quo propriè dicatur Elixatio, & quomodo a frixio-
Definitio. ne ſecernatur; Tertiò, rationẽ ob quam elixa ſint ſicciora aſſis. Definitio hęc eſt [Elixatio eſt concoctio a calore humido eius indefiniti, quod in humido ineſt] Forma eſt concoctio, quę eſt genus proximum; Efficiens eſt calor humidus, in Aqua receptus, vel Aqueo. Materia eſt humor indefinitus rei elixabilis, qui a calore elixãte eſt termi-
Quid per uniuersè intelligatur? nandus. Inquit Philoſophus, Elixatio autẽ eſt vniuersè, cum dicat [vniuersè,] ait Albertus ea voce fuiſſe vſum ob uarias cauſas. Prima eſt, vt denotaret vniuerſitatem eli-
Albertus. xabilium, omne enim mixtũ per naturam eſt Elixabile. Altera, ut denotaret vniuerſitatem partium totius mixti iam cõſtituti, mixtum enim primò per maturationem cõſtituitur, mox ſecundum omnes eius partes elixatur. Tertia eſt, quia omne, quod coquitur, alijs coctionibus etiam elixari poteſt, nõ contra. Addit, quòd cum Ariſtoteles dicat [illegible], quod uniuersè & totum dicitur, nõnulli id totum accipiunt pro perfecto; alij inquiunt dici totum, quia fit interiùs in organis Phyſicis, exteriùs in artificioſis, cum maturatio ſolùm fit interiùs in organis Phyſicis, aſſatio autẽ ſolùm exteriùs in artificioſis; alij, alia quoque addunt, quæ ut parùm vtilia miſſa facio, &
Olympiodorus. cũ Olympiodoro dico, Ariſtotelẽ per uocem [Vniuersè] denotaſſe Definitionẽ traditam eſſe communiſſimam, & omni elixationi cõperere, quouis modo fiat. Et pro notitia cõſidero, quòd Ariſtoteles definiens maturationem, addebat a calore naturali; cõtrahendo eam ad elaboratam per naturam, & præſertim quia propriè per naturã fit. De aſſatione dicit a calore externo, & igneo, qđ propriè competit ſoli artificioſę; obſcurè enim aſſatio per naturam efficitur, de Elixatione neutrum dicit, adeò ut cõpetat utrique: nã ſatis rectè & arte & natura fieri poteſt, ita tribuit ſingulis quod magis propriè eis cõpetit, & ea arte definit ut paucis mutatis valeant definitiones ſingulis aptari. De coctione autem in genere dixit fieri a naturali & proprio calore, ut-

loquen-

loquendo de genere id explicaret quod principale eſt, & præſentis eſt conſideratio-
nis. [Dicitur autem nomen propriè in his quæ elixantur, &c.] Patefacit Philoſophus *Quæ propriè elixātur.*
in hac ſecunda parte, de quo propriè dicatur elixatio, cum enim per vocem vniuersè
indicaſſet ſe communem tradere definitionem, ideò iure declarat, quæ ſint illa quib.
nomen, & definitio magis propriè competat, inquiens ea eſſe, quæ elixantur, hoc eſt,
quę formam elixationis ſunt apta verè ſuſcipere; ea autem ſunt flatuoſa & Aquea, vt
explicatum eſt in præcedentibus, quæ elixatio fit ab igne, hoc eſt, igneo calore, rece-
pto in humido Aqueo, veluti alimenti coctio in ventriculo dicitur elixatio, quia fit a
calore humido, & pręſertim in pueris, & fœminis. Comparat mox Philoſophus pro
suę ſententiæ confirmatione elixationē cum frixione, & aſſatione, nam frixio ad aſ- *Frixio.*
ſationem redigitur, cum elixatione enim calor igneus potēs, per medium humorem
Aqueum, operatur in elixabile, & humectans illud ac aperiens externas eius partes,
laxioreſq; reddens, trahit ad ſe humorem eius, hinc elixa intrinſecùs remanent hu-
more proprio minus humida, extrinſecùs autem ſunt valdè humida humore alieno:
dum humor internus trahitur, vnà cum eo trahūtur etiam excrementa varia, ſpumā
conſtituentia, caloris.n.officium eſt attrahere, ſecernere diſſimilia, & ſimilia conne-
ctere. Ex aduerſo, ea quæ aſſantur, a calore externo ſicco proximè coquuntur, a quo
partes externæ contrahuntur, deſiccantur, earumq; meatus clauditur, adeò ut inter-
no humori claudatur via, qui manēs intus, ſeruat internas partes humidiores, & prę-
ſertim, quia calor in interno humore receptus, ad ſe trahit humorem rei, quæ aſſa- *Cur aſſa*
tur, pro quo efficiendo, etiam tertio id conducit, quia humor pro facultate vitat & fu- *intus hu-*
git calorem ſiccum externum ei aduerſum, cum è contrario in elixatione humor in- *midiora*
ternus ſequatur externū tanquam ei conſimilem & familiarem. De frixione perinde *ſint?*
ſe habet, ac de aſſatione, tum quia quod frigitur, tangit ſartaginem calore ſicco ferue-
tem, cum quia fit in oleo & pinguedine, in quorum ſpiritibus ſubtilioribus, & facilè
combuſtibilibus, calor igneus recipitur vehementer deſiccās. Ex his demùm elicitur
ratio, ob quam elixa ſint ſicciora aſſis, loquendo de proprio eorum humore, quod de-
bet intelligi de partibus propriè aſſis non de combuſtis, quibus nō coctio, ſed reſolu-
tio competit. Rectè conſiderat Alexander aſſa intrinſecùs ſeruare humidiora, dum- *Alexāder.*
modo non fuerint prælixata, ſolent namq; coqui, aſſanda priùs in parte elixare, id
autem faciunt, vt humor internus redundans, in parte minuatur, vt educantur excre-
menta nonnulla, apetianturque meatus, vt faciliùs & moderatiùs mox aſſentur, hæc
autem dum mox aſſantur, non adeò ſeruantur intrinſecùs humida.

Dubia quinque ad Elixationem attinentia.
Cap. XXV.

EX his quę de Elixatione ſunt dicta, quinq; pręcipua oriuntur dubia.
Primū eſt, quia frixioni cōpetit definitio Elixationis, cum fiat per ca- *Quinque*
lorē in humido receptū, quare uidetur dicēda elixatio? Alterum eſt, *dubia.*
quia ſi calor dominās eſt ille, qui trahit humorē, vt ait Ariſt. cum & 1.
pro aſſatione, & pro elixatione calor dominās ſit externus, in vtriſq; 2.
humor videtur debere extrinſecùs trahi. Tertiò, experientia aduerſa- 3.
tur ſentētiæ Ariſtotelis: nam ſi in ſartagine carnē ſuillam pinguē frigimus, vniuerſus
humor eius effluit, & ſolùm remanet aliquid aridum, terreū, quod nō ita fit in elixa-
tione eius. Quartò dubitatur, cur frixione citiùs res coquuntur, quàm aſſatione, cum 4.
tamen res, quæ aſſatur, proximiùs ab igneo calore patiatur. Demùm dubitatur, ſi fri- 5.
xio eſt aſſatio, cur ęgrotis Medici cōcedunt aſſa, non frixa? & ſi aſſa ſunt humidiora
elixis, cur febre laborantibus, quibus competit victus humidus, potiùs tribuuntur eli-
xa, quàm aſſa? & nū vt reliquæ coctiones ita frixio, nedum Arte, verùm natura quo-

que

Prima dubitatio nũ frixio ſit elixatio. Olympiodorus.

quę fiat? Dubia profectò ſatis pulchra ſunt, & digna cõſideratione. A primo ordiens, dicebatur frixioni competere definitionem Elixationis: Inquiunt nonnulli viri celebres, frixionem fieri dum ab igne primò incenditur ſartago, mox ab ea calefit quod frigitur, quod excalefactum, agit in oleum, id trahens ad ſe; hinc ait Olympiodorus, ſi oleum multũ fuerit, non rectè frixio fit: & Alexander inquit, quę friguntur, a calido, quod in humido eſt, nõ patiuntur vt ea quæ elixantur, ſed ab externo igne, ut quæ aſſantur; ſignum autem hoc eſt, quod humidũ in quo ſunt, patitur potius ab illis, & hoc uidetur dicere Ariſtoteles, inquiens ea quæ in ſartaginibus aſſantur, patiuntur enim ab externo calore, id autem humidum in quo ſunt, ſiccum potius reddunt ad ſe

Euerſio.

attrahendo, &c. Hæc ſolutio quamuis includat aliquid ueri, non propterea remouet omnem difficultatem, quoniam ſi in ſartagine loco olei eſſet Aqua, non frixio, ſed elixatio fieret, etiam ſi piſcis ſartaginem tangeret, quare varietas ex alio pendet. Præterea, ſi in ſartagine plena oleo piſcis detineretur ſuſpẽſus, ne ſartaginem tangeret; nõ propterea elixaretur, ſed frigeretur potius, & partes externæ deſiccarentur, quamuis

Solutio propria.

non tam conſpicuè & vehementer, ut ſi tangeret ſartaginem. Ideò ea ſolutio eatenus ſolùm eſt vera, quatenus per illum contactum augetur, & perficitur frixio; non tamẽ remouet vniuerſam difficultatem, nec patefacit rationem potiorem varietatis, quę ſumenda eſt ex conditione olei, & pinguedinis, in qua fit frixio, nam pinguia quamuis includant aliquid humoris Aquei, id tamen apprimè redditum eſt particeps cõditionis Aereæ aptæ facilè incendi, ignis autem dum agit per medium Aerẽ, uel Aereum, vehementer agit, & deſiccat extrinſecus, & aſſat; dum uerò agit per mediam Aquã, quia humor eius obtundit acumen caloris, nõ deſiccat, ſed relaxat externas partes, & humectat: hinc ſi manu tãgimus feruens oleum, longè acutius lædimur, quàm ſi tangimus feruentem Aquam: Cõditiõ itaque olei putanda eſt cauſa principalis varietatis; tactus verò ſartaginis cauſa adiuuans, & conducens. Ad Ariſtotelem, cuius verba retuli, dicendum eſt, illum hoc denotaſſe, quod res quæ frigitur, recipiens calorem igneum, uel per ſartaginem, uel per igneos pinguedinis ſpiritus, ad ſe trahit humorẽ craſſiorem pinguedinis, ſiue olei, adeò ut frixa nedum intus feruent humorem pro-

Solutio ſecũdæ de aſſis.

prium, uerũm inſuper feruent portionem humoris pinguedinis, quam traxerunt. Dubitabatur ſecundò, ſi dominans trahit, cum in aſſatione calor externus maximè dominetur, maximè deberet ad ſe trahere humorem eorũ quæ aſſantur. Reſpondeo, id non efficere: Primò, quia calor igneus exitui viã obſtruit exſiccando partes externas: Secundò, quia humor internus fugiens oppoſitũ ſiccum ad intima contrahitur: Tertiò, quia calor internus cum humore iunctus, & ebulliens redditur potẽs; in elixatio-

Solutio 3.

ne autẽ ſe habet è contrario, ut ex dictis patet. Inſtabatur tertiò, quia pingue dum in ſartagine frigitur, emittit humorem ſuum. Reſpõdeo, id accidere de pinguedine, quia per calorem, & pręſertim ſiccum facilè liqueſcit, & nõ eſt propriè nata frigi, ſed id in quo apta eſt rectè frixio fieri, & ſi ponitur ac liqueſcit in pinguedine, humor eius ob

De quarta dubitatione. Cur res citius friguntur quã aſſentur.

familiaritatẽ in externũ fluit cum eoq; nectitur. Quærebatur quartò, cur res citius friguntur quàm aſſentur, ac etiam citius aſſentur quàm elixentur? Reſpondeo, id accidere, quia calor igneus, receptus in oleo, & pinguedine aptis facilè incendi, eſt potentior, quàm receptus in aere, vt receptus in aere eſt potentior quàm in aqua. Pinguedo enim aerea & denſa ob incenſionem eius, & denſitatẽ uehementiſſimè operatur; humor aqueus obtundit uim caloris: aer ob raritatem remiſſiùs operatur. Quærebatur

De quinta dubitatione. Cur ægrotis elixa potius quam aſſa concedantur.

poſtremò, cur ægrotis cõcedũtur aſſa, non frixa? Reſpondeo, id fieri, quia pinguedo obſtruit, & ob copiam humoris eius cum difficultate coquitur; tribuit his quæ friguntur qualitatem inſalubrem, & frixa reddit extrinſecus arida, cum difficultate a calore uentriculi reſolubilia. Inſuper quærebatur, cur febre correptis elixa potiùs, quã aſſa tribuantur? Reſpondeo, id fieri primò, quia aſſa difficiliùs in ventriculo coquuntur ob cõdenſationem, & incenſionem ab igneo calore factam: Secundò, quia elixationi Artificioſæ rectiùs ſuccedit elixatio alia, quam aſſationi, ob ſimilitudinem, nã ſi

coctio

coctio in ventriculo, elixatio eſt; Tertiò, quia calor igneus ſiccus tribuens uires ſuas his quę aſſantur, magis aduerſatur febri, quàm calor humidus Aqueus; Quartò, quia in his quæ elixantur ſi minus ineſt proprij humoris, ineſt plus alieni; Quinto, quia fa ciliùs, & conſimiliùs res elixantur, quàm aſſentur, in his enim, quæ aſſantur, magna eſt diſſimilitudo coctionis in eorum partibus; Sextò, quia alimenta per elixationem magis expurgantur, & per ſpumam uaria excrementa ſecernuntur; Demùm, quia nō rectè aſſatur caro ſine ope pinguedinis, quæ obeſt ægrotantibus, accidit tamen, ob va rietatem ægritudinum, quod nonnullis magis aſſa, quàm elixa conueniant. Demùm quærebatur, an frixio fiat per Naturam, vel ſola Arte? Reſpondeo, per Naturam non fieri, quia expoſcit pinguedinem liquefactam, quę eſt diſpoſitio præter naturam; Similiter requiruntur inſtrumenta, quorum ſimilibus natura non utitur, ideò frixio eſt coctio maximè omnium præter naturam.

2. Dub.

3. Dub.

An frixio etiam fiat per naturam.

Quæ magis vel minus propriè elixentur? Cap. XXVI.

Context.

NOn eſt autem corpus omne elixabile, nam neque id, in quo nihil eſt hu moris, ut in lapidibus, neque in quibus ineſt quidem, ſed vinci ob den ſitatem non poteſt, ut in lignis, ſed quęcunque corpora humorem ha bent aptum pati ab igneo calore, qui eſt in humido. Dicitur autem, & aurum elixari, & lignum, & alia multa, non eadem quidem Idea, ſed translatione, nam differentijs nomina paria non ſunt impoſita, & hu mida quidem elixari dicimus, vt Lac, & Muſtum, quando ſapor qui in humido in ſpe ciem aliquam mutetur, ab igne in orbem atque extrinſecùs calefaciente, quare mo do aliquo ſimilem efficit dictæ elixationi.

Quattuor quæ declarantur.

Non apta elixari quę ſint.

Quod fecit Philoſophus de cæteris, ſeruat etiam agens de elixatione, declarans & quę propriè, & quæ per tranſlationem elixentur, quod ut diſtinctè efficiat. Primò declarat nō apta elixari. Secundò aptam elixari propriè. Tertiò, quę per Metaphorā. Quartò, quæ medio quodammodo ſe habent. Nō apta elixari, ſunt corpora Terrea, ferè penitùs humore deſtituta, ut lapides & oſſa, quæ nō apta ſunt elixari, cum appri mè ſint terrea, & ſi quid humoris habent id eis ſeruatis non poteſt liquefieri, nec a ca lore humido uinci, ſed potiùs a ſicco, vt accidit in fornacibus, dum ex lapidib. fit calx quæ eſt ſimilior aſſationi, nec ob id vera eſt aſſatio, quia nō eſt perfectio humoris, ſed conſumptio & reſolut. Inſuper, elixari etiam apta nō ſint mixta humore quidem præ dita, adeò tamen cū Terreo iuncto, ut a calore humido uinci, & liquefieri non poſſit, qualia ſunt Ligna, cornua, vngulæ, dentes, & ſimilia, quorum humor ſolùm uincitur à calore ſicco vehementi, à quo cōburuntur, non aſſantur. Ex horum oppoſitis cōſti tuitur definitio elixabilium, & eſt. Elixabilia ſunt corpora humore prędita, nata pati ab igneo calore, qui eſt in humido. Quę definitio pręſertim competit elixationi arte elaboratæ, tanquam notiori, & cui primô nomen eſt impoſitum, mox translatum eſt ad eā quæ natura fit. Definito verè elixabili, declarat tertio loco ea quæ per Meta phoram elixantur, qualia inquit eſſe aurum, denotando ſimul cętera Metalla, & Li gnum, & alia multa conſimila, quę non eadem quidē Idea, hoc eſt forma & ſpecie eli xationis dicuntur elixari, ſed ſolùm per tranſlationē, cum deſint nomina diſtincta & propria. Declaratis quę propriè, & quę per Metaphoram elixantur, numerat quarto loco nonnulla, quę medio quodammodo ſe habēt, quę ſunt humida, parum ſicci in cludentia, ut Lac, & Muſtum, quæ dicuntur elixari, dum per ebullitionē ab ambien te igne prodeuntem eorum ſapor mutatur, & dulcior redditur, cum enim ſapor ſit Qualitas ſecūda, ſequens Temperamentum primarum, & præſertim in humido ſapi do ſit collocatus, ideò variato Tēperamento, & mutato humore, uariatur & ille: Hæc eſt ſententia uerborum. At varię ſe offerunt difficultates. Prima eſt, quia Ariſtoteles

Elixabile quid.

Quæ per Metaphoram elixātur.

Medio modo ſe habētia.

1. Dub.

inquit

inquit, humorem lignorum non uinci ob denſitatem: at contrà, ligna ſunt rara, varijs *2. Dub.* meatibus prędita, & ſuper natant in Aqua. Secũda eſt, quia etiam ligna elixantur, eorumq; humor euincitur, ut patet de Liquiritia, de Ligno ſancto, de nuncupata Salſa pariglia, & ſimilibus, quę facultates uarias tribuũt Aquę, in qua elixantur, & ea remanent deſtituta proprio humore. *3. Dub.* Tertio dubitatur, quia Ariſtoteles inquit, nõ propriè elixabilia non eadem Idea elixabilia dici, cum tamen in præcedentibus, & propriè, & *4. Dub.* non propriè matura, eadem Idea aſſeruerit maturã. Dubitatur quarto, qualis ſit elixa *5. Dub.* tio Metallorum, ab Ariſtotele per translationem nuncupata. Quinta dubitatio eſt, quia Ariſtoteles in præcedentibus dixit Lac maturari, nunc autem inquit elixari. Similiter & Muſtum, & præſertim dubitatur, quia hæc potiùs uideantur aſſari, quàm elixari, cum proximè coquantur à calore igneo. *Problemata diluenda.* Demùm; hæc Problemata diluenda ſe offerunt: Primum eſt, cur Caro cum ebullierit, ſi abluatur aqua frigida, citiùs mox elixetur? Secundum, cur Caro animalium ſeniorum difficiliùs elixetur? Tertium, cur vitrum primò incenſum mox in Aquam merſus, in qua caro elixatur, efficit, ut citiùs elixetur, quod etiam efficiunt, Nuces, Oſſa arida, Cinis, & Calx? Quarto, cur Sal impedit elixationem & præſertim leguminum: hinc niſi cocta fuerint non debent ſale condiri. Hæc omnia profectò & obſcura ſunt & digna ut accuratè conſiderentur.

Diluuntur propoſita dubia ad elixationem attinentia. Cap. XXVII.

1. Dub. diluitur. An Ligna ob dẽſitatem nõ elixentur. DVbitabatur primò, an verum ſit, quod ligna ob denſitatem non elixentur, cum tamen ſupernatent in Aqua, & multa non ſupernatantia, elixentur: Reſpondeo, ligna dupliciter conſiderari, vel pro congregato ex eorum ſubſtantia & aere in meatibus incluſo, & ita ſunt rara, Aerea, & ſupernatant, excepto Ebeno, vt ait Ariſtoteles in hoc libro. Vel pro ſola eorum eſſentia, & ita ſunt denſa & Terrea, ut dicitur in ſecundo Phyſicorum context. 8. & hoc in loco, nam ſunt prædita humore Aqueo, cum Terra iuncto, non apto à calore humi*Varia ligna elixari.* do liquefieri. Inſtabatur ſecundo, quia uaria ligna elixantur, immò Ariſtoteles videtur ſecum pugnare, quia in hoc context. primo inficiatur, mox affirmat ligna elixari. Reſpondeo, Ligna non elixari propriè, elixari tamen per Metaphoram, quæ elixatio per Metaphoram duplex eſt. Vna, dum Lignum viride igni proximum excaleſit, adeò, vt humor Aqueus intus ebulliat, vertatur in vapores, & remanet lignum intus aridum, vt elixata. Altera eſt, dum lignum in Aqua poſitum per ebulliẽtem Aquam dicitur elixari. Alexander, Albertus, Vicomercatus, Lud. Boccaf. putãt Ariſtotelem primã denotaſſe, dum dixit Aurum & Lignum per Metaphoram elixari. Similiter inquiunt, Aurum elixati per Metaphoram, dum per fuſionem ex eo elicitur argentum, adeò vt id non de puro Auro verum ſit. Hinc ait Albertus, Aurum liquefactum, cum latere trito & ſale depurari; Similiter Argentum: Cuprum verò cũ arena & ſabulo. Probabilis eſt hæc expoſitio, mihi tamen probabiliùs videtur dicere, Ariſtotelẽ de altera elixatione loqui, facta in Aqua ebulliente, hęc enim eſt ſimilior propriæ elixationi, & dum abſolutè ſermo ſit de elixatione, ſemper ea denotatur, quę ſit in humido Aqueo ambiente & feruente; Dum itaq; Metalla, & Ligna in feruente ſunt Aqua, modo quodam dicuntur elixari, quia quamuis non emolliantur ut Caro, & ob id ab Ariſtot. primo non dicantur propriè elixari, tamẽ aliquid magis tenue humoris eorum uincitur & per aquam effunditur, & aquæ facultatem aliquam tribuit, *Aurum à calore humido aliquãtulum diſſolui.* & lignum remanet proprio ſapore & humore deſtitutum, ut experientia docet, quãuis portionem aliquã alieni humoris recipiat. Propterea minus rectè Vicomercatus inficiatur, lignum per huiuſmodi ebullitionẽ reddi aridius: nã profectò, quod ad proprium eius humorem pertinet, aridius & ſine proprio ſapore remanet. Similiter etiã

Aurum per ebullitionem in Aqua quamuis ualdè parum diſſoluatur, tamen experientia docet quod etiam aliquid eius diſſoluitur, quod experri ſunt illi, qui tempore belli timentes ne in manus hoſtium uenirent, coronatos aureos deglutierunt, mox eos cum fecibus emittentes, inuenerunt minoris ponderis.

Metalla nō penitus a medicamētis arcēda.

Hinc quamuis Metalla non propriè nutriant, ut dicitur ab Ariſtotele in prima particula Problematum, quia per calidum humidum non liqueſcunt, tamen mixta cum alijs, ea alterant, & per ebullitionem aliquid uirtutis humori impartiuntur; hinc non penitus a medicamentis (ut putarunt nonnulli) ſunt arcenda.

Diluitur dub.3.

Addebatur tertiò, non propriè elixabilia, minus rectè dici elixabilia, non eadem Idea & ratione, cum prius oppoſitum de non propriè, & propriè maturis protulerit, Reſpondeo, cum ea fiat ab uno Idea, hoc eſt ratio communis notio & ſpecies, eſt eadem & diſtincta; eadem unitate ab uno; diſtincta vniuocè.

Dub.4. qualis ſit elixatio metallorū

Dubitabatur quartò, qualis ſit Elixatio Metallorum dicta per Metaphoram, quæ per iam dicta eſt ſoluta:

Dub.5. de Lacte, & Muſto.

Dubitabatur quintò quomodo Lac, & Muſtum elixentur? de Lacte dico, in Vberibus Animalium ſatis propriè maturari a naturali calore, extra Vbera propè ignem poſitum, auxilio caloris ignis maturatur per tranſlationem, ut dictum fuit in præcedentibus, at mox appoſitum igni, ebulliens in ſero Aqueo pro ſecretione Caſei, dicitur elixari, non quidem propriè, ut ait Olympiodorus, ſed modo quodam medio, nam propria elixatio eſt in humore Aqueo alieno, & id quod elixatur, redditur mollius, & leuius, Caſeus autem durior redditur. De Muſto dico, quod dum vnà cum racemis in Cado bullit, vel etiam ſeorſum ab illis, ea dicitur maturatio quædam, cum ſit perfectio a proprio calore, ut dum appoſitum igni ebullit & decoquitur; dicitur elixari, quoniam id fit per calorem externum, & ſecernitur ſpuma; & remanet craſſius, & dulcius, minus humidum, & diutiùs ſeruatur; & errant qui inquiunt hanc coctionem ſimiliorem eſſe aſſationi, ut dixi in præcedentibus;

Cur per aquam frigidam caro reddatur magis apta elixari.

Quærebatur, cur per Aquam frigidam Caro ſemielixa, reddatur citiùs & faciliùs elixabilis? Dico, id pendere ex duplici cauſa. Primò ex antiperiſtaſi, nam a frigore Aquę, calor alienus in carne receptus, intus coaceruatur, qui mox vnà cum externo calore feruentis Aquæ, uehementius cum aduerſo frigore pugnat. Altera cauſa eſt, quia per actiones ex contrarijs prodeuntes, natura & uis rei elixabilis redditur imbecillior, eiuſque humor minus tenax, magiſque aptus uinci: hinc qui gallinaceos pullos nuper interemptos cupiunt reddere molliores, minuſque tenaces, cum reciprocatione iteratis vicibus in feruentem & frigidam aquam eos mergunt, quod etiam de omni carne fieri poteſt.

Dubit.

At dubitabatur, cur de Leguminibus & præſertim de Cicere, & Fabis oppoſitum inſpicimus, nam Ciceres ſemicocti ſi frigida aqua abluuntur, non amplius, niſi cum difficultate coquuntur.

Solutio.

Reſpondeo primò, in eis non ita fieri antiperiſtaſim, adeò ut calor intus coaceruetur ob paruitatem granorum. Addo ſecundò, humorem eorum coquendum magis eſſe mixtum cum Terreo, qui cum primò excalefiat, & modo aliquo rarefiat, per frigus ſuperueniens, & penetrans, uehementius condenſantur, adeò ut mox difficiliùs diſſoluatur, Caro autem non adeò Terrea eſt, & humor eius eſt magis Aqueus.

Alia dub.

Sed dubium eſt, unde pendeat quod Leguminum eiuſdem ſpeciei ueluti Cicerum, & Fabarum; quædam facilè, quædam cum difficultate elixentur?

Solutio.

Dicendum eſt, id prodire ex uarietate Terræ, ex qua oriuntur: nam ex agro magis Soli expoſito, cuius Terra aliquantulum ſit arenoſa, & leuior, Legumina oriuntur facilioris coctionis, non enim ſunt eſſentiæ, & Temperamenti nimiùm ſolidi, ſed magis Aerei, veluti ſunt illa, quæ oriuntur in agris magis opacis, & quorum Terra eſt ſolidior, & grauior, nec ulla ex parte ſa-

Cur caro ſeniorũ animalium difficilius elixetur, Cõducẽtia pro facile elixatione.

bulosa & arenosæ. Quærebatur deinde, cur caro Animalium ſeniorum difficilius elixetur, Ratio eſt: quia apprimè eſt Terrea, humor eius ualdè denſus, & cum Terreo mixtus & ſolidus, adeò ut per calorem humidum cum difficultate ſoluatur, & ſolutus inſalubre tribuat alimentum. Quærebatur, inſuper, cur uitrum & ſimilia, conducant pro facili elixatione? Inquit Albertus id accidere; quia ſua ſiccitate trahunt humores carnium. Quæ ſolutio eſt dubia: nam ſi humorem trahunt, potiùs trahere deberent humorem proximiorem faciliuſque aptum trahi: inſuper, pro elixatione non ſat eſt, humorem extrahere, ſed ille qui in re elixanda remanet, debet coqui, & terminari. Ideò potiùs putandum id accidere, quoniam ea quæ enumerata ſunt prædita ſunt facultate quadam tenui, acuta, apta incidere, ſoluere, & attenuare: nam inquit Ariſtoteles in ſecundo, de partibus Animalium, in combuſtis ſeruari facultatem caloris, quo combuſta fuerunt, adeò ut facultate dicantur calida & incidentia. Quòd ſpiritus tenuis, & uis incidens conducant ad elixandum, indicant vinum & acetum, in quibus carnes citiùs, quam in aqua elixantur.

Dubitatio

Dubitatio solùm eſt de oſſibus mortuorum, quæ puto ualdè parùm conducere, & ſi quam præbent operam, id efficiunt, quia ſua ariditate uim habent deſiccandi ſubtiliores humores, & incidendi, ut etiam Nuces, quæ comeduntur poſt piſces, vt ſua ſiccitate contemperent humorem piſcium, & ſua facultate incidant. Inſuper nonnulla enumeratorum etiam conducunt, quia ſunt apta calorem vehementer ſuſcipere, & excalefacta vehementer in alia agere, vt Vitrum, Calx, Cinis: hinc lixiuium feruens magis lædit tangentes, quàm feruens Aqua.

De Sale.

Demùm quærebatur, cur ſal impedit elixationem leguminum? Respondeo, in Calce tria reperiri, Primò humorem Aqueum, ex quo gignitur & in quem diſſoluitur. Secundò ſalſum terreum. Tertiò, aduſtionem a calore factam: ob ſiccum aduſtum deſiccat & ſeruat, ob humorem Aqueum per anguſta meantem, & humorem ad ſe trahentem humectat, ideo in Aqua reddit corpora difficilius elixabilia, & hoc efficit in Leguminibus, quia ſua facultate diſſoluendi reſoluit humores eorum ſubtiliores, derelinquẽs craſſiores minus aptos elixari: hinc elixationi Carnium obeſſe non uidetur, quia ſunt præditę humore Aqueo; ſimiliter piſcium.

De externo fine eorum, quæ Elixantur. *Cap. XXVIII.*

Context.

Finis autem non idem omnibus eſt, neque elixis, neque concoctis, ſed alijs eſus, alijs ſorbitio, alijs alius uſus, nam etiam medicamenta dicimus elixari: itaque elixari omnia apta ſunt, quæcumque craſſiora nata ſunt fieri, uel minora, & grauiora, aut quorum quædam eiuſmodi, quędam contraria. Propterea quod quę ſecernuntur alia craſſeſcant, alia tenuentur, ut Lac in Serum & Caſeum: oleum autem ipſum ſecundum ſe, non elixatur, quoniam nil horum patitur; quæ igitur per elixationem coctio dicitur, hæc eſt, & nihil refert utrum in Arte factis inſtrumentis, aut naturalibus efficiatur, ab eadem enim cauſa omnia erunt.

Diuiſio.

Declarat elixationis finem externum, nempè vſum quem præbet, & tria facit; primò finem declarat, ſecundò ut pateant, quæ pro fine conducunt, declarat, quæ ſint, vel non ſint apta elixari; Tertiò inquit, nil referre ſi elixatio Arte, vel Natura fiat, quia cauſa prima eadem eſt: inſtrumenta autem non uariant ſpeciem. Ordiens a primo, finis coctionis eſt duplex, unus internus, & eſt perfectio humoris; alter externus, & eſt uſus rei co-

De fine coctionis.

ctæ, qui varius eſt; aliorum ſorbitio, ut uini, & ouorum; aliorum eſus, ut carnis:
aliorum alius eſus, ut elixatio medicamentorum, quæ uel intus, uel extra adhi-
bentur, & uel propriè, uel per Metaphoram elixantur. Simul enim Philoſophus
eorum omnium finem aſſignat; hinc uniuersè ait, finem non eſſe eundem omnium,
neque elixorum, neque coctorum; Propterea minus rectè Vicomercatus, ait Ari-
ſtotelem loqui de fine interno, quamuis id quoque ad externum poſſit referri. Con-
ſpicuè enim Philoſophus de ſolo externo loquitur, communi cùm propriè, tum per
Metaphoram elixatorum, ut rectè expoſuit Alexander. Itaque elixari omnia apta *Apta elixari.*
ſunt, &c. [declarat ſecundo loco, quæ ſint apta elixari, & quamuis hac de re etiam in
præcedentibus ſit loquutus, tamen id modò distinctiùs repetit, ut clarior pateat va-
rius uſus elixorum, & repetens deſcendit magis ad ſingula, latiuſque accipit eli-
xabile, ut rectè ait Alexander. Hinc minus rectè inquit Vicomercatus Ariſtotelem
modò loqui de ſola elixatione liquidorum, conſpicuè enim de omni, loquitur; in-
quiens: Itaque omnia elixari apta ſunt, &c.] & loquens uniuersè de qualibet, in-
quit omnia elixari, quæcunque craſſiora nata ſunt fieri (ſupple) per calorem in hu-
mido receptum, ut mel, & humor carnis, uel minora & grauiora, ut cutis quæ con-
trahitur & pinguia quæ liqueſcunt. Similiter medicamenta nonnulla, reſolutis ſubti-
lioribus partibus, redduntur minora, & grauiora, uinum quoque minuitur. Aut ter-
tio, quorum quædam eiuſmodi, quędam contraria, propterea quod quæ ſecernuntur
alia craſſeſcunt, alia tenuantur, ut Lac reſoluitur in Serũ, & Caſeũ.] Serum attenua-
tur, & non propriè elixatur, cum ſit Aqueũ, Caſeus in eo elixatur, incraſſatur, minui-
tur, & redditur grauior; hæc ſeruantur etiam in elixatione cibi in uentriculo, nam
craſſiora per feces ſecernuntur, ſeruantur liquidiora quæ uertuntur in Chylum, mox
in concoctione facta in Hepate partes Aqueæ & tenues, quaſi ſeroſæ per urinam ſe-
cernuntur, nonnullæ acutiores magiſque igneæ trahuntur ad ueſicam felleam, prin-
cipaliores autem uertuntur in ſanguinem. Et cum Ariſtoteles dicat, quædam craſſe-
ſcere, quædam attenuari, & utatur exemplo Lactis, cui per uarias partes competit
vtrumque id poteſt etiam ſeorſum in rebus distinctis inueniri, quarum quædam per
coctionem tument, & craſſiores redduntur, vt Legumina, hordeum, frumentum, Ri-
ſum, quæ cum ſint prædita humore viſcido, tenaci, flatuoſo, excalefacta attrahendo
humorem alienum, tument; alia minuuntur, & humor eorum inciditur, vt dum eli-
xantur Pyra & poma. Addit Ariſtoteles [Oleum ſecundum ſe hoc eſt ſeorſum ab a- *De oleo.*
lijs corporibus non elixatur, quoniam nil horum patitur,] non enim incraſſatur, nec
grauius redditur, nam quamuis minuatur, quia tamen eſt Lentore præditum, nõ re-
ſoluitur pars eius Aerea, quin ſimul reſoluatur Aquea & Terrea, ideò quod remanet
non reddetur grauius, hinc fumus olei (vt rectè ait Albertus) eſt craſſus, & tenax;
Et iure inquit Ariſtoteles oleum ſecundum ſe non elixari, nam mixtum cum cera,
vel pice, & alijs lentore præditis, miſcetur cum eis, & modo aliquo elixatur, cum a-
qua non miſcetur, ſed ſupernatat, nam aqua non ita lentore eſt prædita, vt ob ſimi-
litudinem miſceatur cum oleo, & dum in eodem vaſe ebulliunt portiones aquæ faci-
lè euaporant, non ita portiones olei. Ratio eſt, quia Aqua reſidens, proximior eſt
ferro & igni, inſuper humor, qui in vapores vertitur, eſt Aqueus & minus tenax.
Hinc aqua bulliens minuitur, de oleo id non accidit, ſed per actionẽ caloris attenua-
tur, purgatur, & facilè inceditur, hinc ex oleo ebulliente non ita inſpicimus eleuari
vapores, vt ex Aqua. Demùm, colligit Philoſophus, ſe declaraſſe quæ ſint apta elixa
ri, & addit [nil referre, vel Arte, vel natura fiat elixatio.] Nam multa reperiuntur,
quæ quamuis dicantur fieri Arte, re vera tamen non Arte, ſed Natura fiunt, cui Ars,
tanquam miniſtra famulatur, nectens tanquam Maga agentia per naturam, cum
patientibus, veluti ſe habet de Agricola, de Medico, de elixante, & alijs. Ex
quo patet Ariſtot. ſemper inſpexiſſe præſertim coctionem principalem, ita tamen

1. Dub. 2. Dub. 3. Dub. De Pharmacis. Alexāder. Sententia propria.

eam explicaſſe vt facultate, & virtute declarauerit omnes, Oritur dubitatio de Pharmacis an propriè Elixentur. Inſuper dubitatio eſt, quæ coctio ſit ſublimatio rerum in ollis ab igneo calore facta? Tertia dubitatio eſt de Lacte, an cum ei competat maturatio & elixatio, competat etiam modo aliquo aſſatio? De Pharmacis inquit Alexander, non propriè elixari, quia non ebulliunt in aqua, ſed in vaſe ſine aqua propè ignem collocato, & calore ignis pars humidior reſoluitur, ſuperſtite craſſiores, ideò in parte eſt ſimilis elixationi. At aduertendum quòd ſumptis Pharmacis latè, quædam propriè, alia magis vel minus propriè elixantur, Sena in brodio elixatur, & brodium vires ab ea recipit: Sena tamen minus propriè elixatur, cum ſit arida valdè: Attinentia ad ſyrupos propriè elixari poſſunt.

Quæ coctio ſit ſublimatio.

Quærebatur ſecundò, quæ coctio ſit ſublimatio florum, herbarum, & ſimilium. Reſpondeo, ſublimationes præſertim fieri duobus modis, vel dum ollæ merguntur in feruentem Aquam, & ita fit quædam elixatio rerum in ollis merſis exiſtentium à calore humido, qualis eſt ea ſublimatio, quæ dicitur per balneum Mariæ: vel fit ſine Aqua ſublimando, & in vapores Aqueos vertendo flores, frondes, & ſimilia, & ea profectò non propriè coctio dicenda eſt, ſed potiùs quædam reſolutio rerum in earum humores, & partes terreas, ſeruat tamen quandam ſimilitudinem aſſationis.

De Lacte.

Quærebatur demum an Lacti competere valeat aſſatio modo aliquo? ait Albertus quod Lac videtur aſſari dum conſideramus quod proximè à calore igneo, externo coquitur. At id approbandum non puto, ſed abſolutè dicendum, non eſſe aptum aſſari, quoniam ebullitio humoris Aquei quamuis proximè ab igne fiat, ſemper ad elixationem pertinet; hinc vinum quamuis etiam ſit minus humidum, tamen ab Ariſtotele non aſſari, ſed elixari dicitur.

De imperfecta Elixatione. *Cap. XXIX.*

Cont.

IMperfecta Elixatio (Græcè Molinſis) inconcoctio quidem eſt, ſed elixationi contraria, eſt autem contraria, quæ primùm dicta eſt inconcoctio indefiniti, quod ineſt in corpore, ob defectionem caloris, qui in humore eſt ambiente, defectio verò quod cum frigore ſit, dictum eſt: fit autem ob motionem aliam, nam qui concoquit, repellitur, ac defectio eſt, aut ob copiam frigoris, quod eſt in humido, aut ob multitudinem, quæ in rè elixanda, nam tunc accidit vt calor qui eſt in humido, amplior ſit, quàm vt non moueat, paucior autem quàm vt æquabilitatem præſtet, & coquat, quam ob rem imperfectè elixa duriora fiunt elixis: humida autem diſtincta magis. Quid igitur & qua de cauſa elixatio eſt, atque item imperfecta elixatio, dictum eſt.

Diuiſio, Definitio imperfectæ Elixationis.

Declarata Elixatione, quæ perfectio eſt, declarat eius oppoſitum, nempè imperfectam Elixationem, de qua tria explicat: Nam primò declarat quid ſit, ſecundò, vnde pendeat, tertiò, declarata colligit. Definitio eius hæc eſt. Molinſis hoc eſt inchoata Elixatio, eſt inconcoctio indefiniti humoris qui ineſt in corpore ob caloris inopiam, qui in humore eſt ambiente: in qua Definitione primò ponitur forma, ſecundò materia, tertiò efficiens, quæ omnia per dicta in præcedentibus ſunt conſpicua.

Quid per primum.

Conſiderto in verbis, quod Philoſophus ait, eſt autem contraria inconcoctio, quæ primùm dicta eſt, inquiens primùm, exponi poteſt vario modo. Alexander ait, quia primùm, dictæ elixationi contraria eſt. Sed prætermiſſa relatione variarum expoſitionum, puto dicendum: inchoata Elixatio, quæ primùm, hoc eſt propriè & principaliter dicitur, indicando, quòd vt Elixatio, ita eius oppoſitum dicitur multipliciter, & quædam magis alia minus propriè, ea tamen præſertim conſideratur & definitur, quæ principaliſſima eſt, ex cuius notitia refulgent receſ-

ſus ab eà,vt rectum dicitur index ſui, & obliqui. Additur, quod defectio caloris in humore ambiente eſt cum frigore, vt dictum eſt, non enim fit remiſſio caloris, niſi per frigus,vt dicebatur in ſermone de Putredine. Declarans ſecundo loco Philoſophus quomodo fiat Molinſis, ait: [fit autem ob motionem aliam &c.] hoc eſt, fit Molinſis per motionem & actionem non factam à calore, vt Elixatio, ſed à frigore oppoſito,& ab humore,coquendo quæ ſuperant,& obtundunt vim caloris, adeò vt qui debet ſuperare & vincere,ſuperetur & repellatur.Manifeſtat mox Philoſophus, vnde pendeat ea caloris defectio,inquiens ex duobus prodire, vel ex remiſſione eius per copiam frigoris exiſtentis in Aqua,vel ex copia & multitudine humoris coquendi,veluti etiā de immaturitate loquens, dicebat eam fieri ob indigentiam naturalis calidi,& rationis defectionem ad humidum. Similiter de aſſatione dicit imperfectè aliquid aſſari ob inopiam caloris aſſantis, quæ inopia oritur vel ex diminutione externi Ignis,vel ex multitudine humoris Aquei in re aſſanda exiſtentis. Sic Ariſtoteles ſemetipſum exponit;nam ratio agentis & patientis deſtruitur,vel per diminutionem virium agentis, vel per accretionem reſiſtentis & recipientis. Mox explicans Philoſophus diſtinctiùs modum quo accidit imperfecta Elixatio, inquit:Nam dum fit Molinſis, [accidit,vt calor qui eſt in humido ambiente,amplior ſit quàm vt non moueat, paucior autem quàm vt æqualitatem præſtet & coquat,]nam mouet quidem,at imperfectè,adeò vt opus perficere non valeat,vt ſæpè fit in ventriculo ſenū, ac etiam Menſe Martio dicimus à Sole moueri quidem humores,at non poſſe diſſolui,& inde prodeunt ægritudines:Affert mox Philoſophus ſignum prolatæ ſentētiæ, inquiens: [Quam ob rem imperfectè elixa,duriora fiunt elixis,humida autē diſtincta magis,] hoc eſt,dum aliquid incipit elixari à calore ambientis, humor internus excalefactus redditus rarior,efficit,vt elixabile tumeat,& reddatur durius,vt inſpicimus accidere de Carne,& alijs multis;mox,cum ille humor partim diſſoluatur,partim, coquatur, remanet res elixa leuior & mollior, vt accidit etiam in maturatione Apoſtematum,& ficuum; Et cum addat, [humida autem diſtincta magis &c.] Hoc exponitur vario modo. Alexander putat hoc dici de Elixatione humidorum, veluti Lactis,quæ cum in principio non reddantur duriora, hoc tamen habent, vt humor non ita ſit permixtus cum ſicco, & adæquatus vt in re elixa, quæ expoſitio eſt mihi dubia,tum quia humida minus propriè dicuntur elixari;tum inſuper, quia ea ſecretio Seri à Caſeo, non eſt priuatio elixationis Lactis, ſed potiùs aliquid ſequens elixationem eius. Dicamus itaque, Ariſtotelem loqui de omnibus imperfectè elixis, quorum humor magis eſt diſtinctus, quia per calorem in principio liqueſcit & diſtinguitur à ſicco; at mox per coctionem partium diſſoluitur,partim contemperatur cum ſicco,& fit æquatio quædam.

Quomodo fiat Molinſis.

Unde pendeat caloris defectio.

Dubia ad imperfectam Elixationem pertinentia. Cap. XXX.

EX his quæ de imperfecta Elixatione dicta ſunt, quinque præſertim oriuntur dubia. Primum eſt,quòd verum non videtur, omnia quæ elixantur,cum elixa fuerint,eſſe minus dura,vt patet de Ouo,Neruis, & Oſtreaceis. Alterum eſt, an imperfecta Elixatio ſolùm dicatur fieri à diminuto calore,vel etiam à frigore? Tertium, an omne quod elixatur,ante quàm ſit adeptum finem elixationis, poſſit dici imperfectè elixatum? Quartum, quia Ariſtoteles prætermiſit cauſam vnam diminutionis elixationis,& eſt anguſtia temporis. Demùm, minus verum videtur, inchoatam elixationem eſſe contrariam elixationi,quia contraria maximè diſtant,maxima autē

Quinque dubia.
1.Dub.
2.Dub.
3.Dub.
4.Dub.
5.Dub.

diſtantia non verſatur inter diminutionem, & perfectionem, ſed inter priuationē vel ſaltem deprauationem & perfectionem. De prima difficultate dico, neruum non eſſe aptum propriè elixari; quoniam eius humor non eſt aptus à calore humido vinci, vt etiam humor Metallorum; De ouo dicendum eſt, quòd quamprimum in albumine & vitello apparet conſiſtentia quædam humoris, debet iudicari Elixum, & tunc humor eſt magis adæquatus, mox verò, per vlteriorem ebullitionem deprauatur elixatio & non perficitur, hinc ex optimo alimento in deterrimum permutatur, nam reſoluto humore tenui, humor craſſior, cum terreo Mixtus, durior redditur. Quærebatur ſecundo, an diminuta Elixatio etiā dicatur fieri à frigore? quidam aiunt, eam fieri a ſolo calido; Ratio eſt; quia eſt quædam inchoatio Elixationis & excalefactio. Alij aiunt etiam à frigore: quia in præcedentibus dicebatur, inchoationem fieri ab indigentia caloris, quæ eſt quædam frigiditas. Dicendum puto, diminutam Elixationem dupliciter poſſe conſiderari; primò, vt Elixatio, ſecundò, vt diminuta: ſi conſideratur vt Elixatio, & alteratio quædam, ea fit à calore, vt verò diminuta, à priuatione caloris, quæ frigiditas eſt. Hinc rectè ait Alexander eam fieri à calore, & à frigore, quāuis Ludouicus Boccaſ. oppoſitum ei tribuat. Dubitabatur tertiò, an res ante quàm perfectè ſit elixata, debeat dici imperfectè elixata? nam videtur quòd non: quia moueretur motibus contrarijs ſine media quiete, quod in quinto, & in octauo Phyſic. Philoſophus derelinquit vt conſpicuè abſurdum; deducitur conſequutio, quia dum inciperet alterari, tenderet ad imperfectam elixationem mediam, & ad perfectam, quæ dictæ ſunt oppoſitæ, ſine intermedia quiete. Hanc difficultatem rectè ſoluunt Albertus & Ludouicus Boccaſ. conſiderantes duplicem inchoatam elixationem. Vnam, ob diminutionem temporis, alteram, ob diminutionem caloris: prima non eſt oppoſita perfectioni niſi per magis & minus, vt nec tepiditas calefactioni, ſed potius via ad eam: nā Ariſtoteles conſiderat ea quæ prodeunt ex varia conſtitutione Qualitatum, non quæ ex tempore, ſupponitur enim tempus congruens. Altera eſt oppoſita coctioni, eique competit Definitio tradita, & non eſt via ad perfectionem, imò potiùs per leuem excalefactionem à diminuto calore factam, res nonnumquam redduntur ineptæ vt rectè elixentur. Inſuper, dicere valemus, diminutam coctionem dici oppoſitam coctioni ratione participationis priuationis, quæ eſt terminus à quo, vt tepiditas dicitur contraria calori, & inter huiuſmodi oppoſita datur motus ſine quiete media, vt patet de coloribus, ſaporibus, & alijs prædictis medio, nam quamuis Ariſtot. loquens de inconcoctionibus præſertim conſiderauerit diminutionem, non autem abſolutam priuationem, tamen etiam conſiderauit diminutioni competere oppoſitionem ratione participationis priuationis, & hac ſolutione vniuerſa dubitatio aufertur, non ita per primam. Ex his patet ſolutio quartæ difficultatis. Inſtabatur quintò, quia inchoata Elixatio non videtur eſſe contrària perfectæ, quia non maximè diſtat. Primò dico, quòd non maximè diſtat per priuationem, at maximè diſtat per deprauationem. Addo ſecundò, dici oppoſitam ratione priuationis incluſæ, quæ eſt terminus à quo, & terminos extremos eſſe priuationem & formam eoſque eſſe menſuram coctionis & diminutionis eius.

Solutio primi dubij. — *An elixa ſint minus dura.* — *An diminuta Elixatio etiā fiat a frigore.* — *3. Dubit. Soluitur.* — *Solutio 4. & 5. diffi.*

De Aſſatione. *Cap.* XXXI.

Context.

" Aſſatio autem eſt coctio à ſicco & alieno calore, ob eamque cauſam ſi
" quis elixans efficiat, vt non ab humoris, ſed ab Ignis calore mute-
" tur, & coquatur, id cum perfectum eſt, aſſum exiſtit, nō elixum, & ex
" vi nimia aduſtum dicitur: à calore autem ſicco fit, cum perfectum, ſic-
" cius reddatur. Propterea, horū externæ partes, internis ſunt ſicciores,
" Elixorum autem contra. Ac in his quæ manu fiunt, difficilè magis eſt aſſare, quā eli-

xare

xare,difficile .n. eſt externa,& interna ęquè calefacere, propinquiora námque Igni,
celerius ſemper exſiccantur,quare & magis,cocuntibus namque externis meatibus, "
is qui ineſt humor excerni non poteſt,ſed cum meatus conniuerint,intercluditur. "

Loquitur Philoſophus de Aſſatione,de qua quinque præſertim declarat. Primò, *Quinq; declaranda.*
quid ſit;ſecundò,tribus ſignis cõfirmat eam fieri a calore ſicco;tertiò,rationẽ affert,
cur aſſorum externa ſint arida,& difficilius ſit aſſare,quã elixare:quartò,eã fieri cùm
Arte,tùm Natura;demùm,nonnulla dicit de ortu vermium in inteſtinis,non autẽ in
uẽtriculo. Definitio Aſſationis hæc eſt.[Aſſatio eſt coctio interminati humoris a ſic- *Definitio Aſſationis*
co,& alieno calore,] Coctio eſt forma,quæ etiã eſt finis internus communis; intermi
natus humor eſt materia,prætermiſſa ab Ariſt. vt nota ex præcedẽtibus, addit à calo
re ſicco,vt diſtinguatur ab elixatione. Alieno verò pro diſtinctione a maturatione, *Primum ſignum.*
[ob eamq; cauſam,&c.] Hoc eſt ſignum quòd primò affert in ſecunda parte,vt com
probet fieri a calore ſicco:nã ſi Caro ſit in olla ſine Aqua,non elixari, ſed aſſari dici-
tur,nã coquitur a calore ſicco,& ſiccior extrinſecùs redditur.[Propterea,horum ex-
ternæ partes ſunt ſicciores.]Hoc eſt ſignum aliud ad oſtendendum idipſum, nam aſ- *Secũdum ſignum.*
ſorum partes externæ inſpiciuntur aridæ,& aduſtæ;quod fit per calorẽ ſiccum;elixo
rum econtrario partes externæ apparent humidæ & molles. [Ac in his quæ manu
fiunt,difficile magis eſt aſſare,&c.] Hoc eſt ſignum tertium,cum.n.aſſatio fiat a calo
re ſicco externo,proximiora ei magis deſiccantur, & difficile eſt rẽ aſſandam ita di- *Tertium ſignum.*
ſponere ut partes eius externæ nõ adurantur,& internæ aſſentur,hinc cupientes re-
ctè,& æquè,(vt fieri licet) partes omnes aſſare,calorẽ adhibent in principio modera
tum,& partes externas ſæpè illiniunt aceto,cum oleo mixto,uel alio ſimili: hinc aſ-
ſorum internæ partes ſunt humidiores humore proprio:Elixorum minus humidæ,
vt patuit in pręcedentibus. At duę ſe offerunt difficultates. Prima eſt,quia caloris ſic-
ci officium eſt attenuare,rareſacere,& aperire,quomodo Ariſt. ei modo tribuit oppo *Duo dubia.*
ſitum. Altera eſt,quomodo aſſatio dicitur fieri a calore alieno,nam aſſatio eſt coctio,
hęc fit a calore Naturali,& proprio,quare etiã aſſatio,quicquid.n.pręedicatur de Prę
dicato,prædicatur & de Subiecto,& omne per ſe cõpetens generi, competit & con-
tentis ſub eo. De prima difficultate dico,quòd calor prima ſua actione calefacit, at *Solutio 1.*
calefaciendo mox actione ſubſequente efficit varia ob varietatem,vel patientiã, vel *Cur externæ partes denſentur.*
connexæ Qualitatis,vel dirigentium,nam cum humore iunctus obſtruit,inflat,mol-
lificat,minuitque reſoluit,cum ſicco verò diſſoluit humorẽ,acutiùs agit,magis conſu
mit,& accidit,vt dum conſumit humores tenues in meatibus exiſtentes,partes exter
næ contrahantur, vt inſpicimus fieri in cute ſuilla, & in partibus nerueis, ac inſuper
accidit ſæpè ut partes externæ humidæ cum ſicco Terreo mixtæ aduſto humore, &
ſuperſtite parte magis Terrea,cohæreant & aridæ connectantur, vt inſpicimus fieri
in carne,dũ aſſatur,in ligno autẽ dum excalefit,& humor diſſoluitur, partes nõ con-
trahuntur ob earum ſoliditatem & duritiem. Altera dubitatio iam in præcedentibus
ſoluta fuit,dum explicabatur communis definitio Coctionis, ideò eam non repeto.

Elixationem, & Aſſationem cùm Arte, cùm Natura fieri. *Cap. XXXII.*

Aſſatio igitur & Elixatio fiunt quidem Arte:ſunt autem (ut diximus) *Cont.*
ſpecies vniuerſales eædem, & a Natura ſimiles quædam affectiones "
fiunt,ſed ſine nomine,imitatur enim Naturam Ars:nam & alimẽti "
in corpore concoctio Elixationi ſimilis eſt,etenim in humido,& ca "
lido a calore corporis fit,atque etiã inconcoctiones nonnullæ fiunt
ſimiles prauæ elixationi.

Quoniã Definiens Philoſophus aſſationem,dixit fieri a calore externo,ab eo au-

tem

tem fit per Artem, ideò ut oſtendat quomodo etiam factæ per Naturã definitio aptári poſſit, manifeſtat cùm Elixationem, tùm Aſſationem, & Arte & Natura fieri. De Maturatione non loquitur, quia propriè ſola natura fit. Profert primò Philoſophus

Diuiſio. ſententiã ſuam; ſecundò, eam explicat; tertiò, manifeſtat diminutam Elixationem etiam fieri per Naturã. Sententia eius hæc eſt. Aſſatio, & Elixatio quibus primò impoſita ſunt nomina, Arte fiunt, ſunt autem (vt dictum eſt in ſermone de Elixatione) ſpecies ac formæ uniuerſales eædem, hoc eſt, elaboratæ Arte & Natura, habent quidem communia nonnulla eadem, diſtinguuntur tamen per proxima & propria, cuì varietati nomina propria non ſunt impoſita, ideò utimur communibus, vt notioribus, & nomine præditis. Explicans ſecũdò ſuam ſententiam, & manifeſtans, quomodo coctiones Natura & Arte factæ, ſint ſimiles, ait Artẽ eſſe æmulã Naturæ, & quod per naturam elixationis fiant, patet conſiderãdo coctiones in nobis, & præſertim in ventriculo elaboratas, quæ cum fiant a calore humido, Elixationes cenſendæ ſunt, & in iuuene ſano elixationes perfectę fiunt, at in ſene & in ægrotis, variæ fiunt incõcoctiones, ſimiles deprauatæ elixationi.

Galenus. Galenus quoque & Hippocrates coctiones in noſtro corpore elaboratas elixationes dixerũt: nam Galenus lib. tertio de Naturalibus facultatibus contra Eraſiſtratum; manifeſtat coctionẽ cibi in ventriculo Elixationem eſſe, & addit Ariſtotelem dixiſſe alimenti coctionem nec primò, nec propriè elixationẽ nominari. Ait Vicomercatus non patere ubi Ariſt. hoc tradiderit. At procuIdubio Galenus locum hunc denotauit, non. n. alibi Ariſt. hac de re uerba facit, & rectè conſiderauit Galenus, quòd Ariſt. inquit elixationẽ, & aſſationem fieri Arte, & ſimiles affectiones fieri per naturã, indicans magis diſtinctè fieri per Artẽ, eiſque primò impoſita eſſe nomina, & magis propriè illis nominibus denotari, & definitio tradita, magis propriè eis cõpetit: nam quamuis Ars imitetur Naturam, tamẽ in nominum impoſitione ſæpè contra ſe habet, cum Arte elaborata ſint nobis notiora.

Cur coctio in uentriculo ſit Elixatio. Coctio in uentriculo præſertim dicitur Elixatio, non quia (ut aiunt nonnulli) in eo plurimi humores pituitòſi inueniuntur, ea. n. eſt conſtitutio præter naturã, ſed quia ventriculus eſt calidus, & humidus, calorem habet a Corde, & Hepate, humorẽ, ex propria cõſtitutione, adeò ut calor ſit ei modo quodam externus, humor verò proprius, vt accidit in Elixatione arte facta. Hinc rectè Galenus in libro de Naturalibus facultatibus, dixit, ventriculum eſſe ollæ ſimilẽ, caput operculo, Ignem autem eſſe in Corde. Ariſt. tamen inquiens in corpore, non ſolam in uentriculo elaboratam coctionem conſiderauit, ſed etiã factam in Hepate, Corde, & Venis, nã humor non aſſatur, ſed elixatur niſi adeò decoquatur & conſolidetur, ut corpus durum & ſiccum conſtituatur, ueluti os. Sed dubiũ eſt, cur Ariſt. non ita dederit exemplũ aſſationis Phyſicæ, vt

Cur nõ detur exẽplũ aſſationis Phyſicæ. id dedit elixationis? Reſpondeo, id factũ fuiſſe, quia Elixatio Phyſica eſt magis conſpicua, & propria, multiſque competens aſſatio contra, cũ coctio ſit humorũ, & fiat a calore humori iuncto; tamen factis varijs cõparationibus, dicere ualemus, quorundã coctiones uel magis uel minus dici poſſe aſſationes vel elixationes. Et primò, comparando ætates, dicere ualemus in pueris humidioribus fieri Elixationes, in iuuenibus, Aſſationes. Secundò, comparando Sexus & Temperamenta, dicere ualemus, in fęmina & Pituitoſis, fieri conſpicuas Elixationes, in viris & bilioſis, Aſſationes. Tertiò, cõparando partes, eam oſſium dicimus Aſſationẽ, Carnium & Neruorum Elixationẽ. Quartò, comparando Regiones Terræ, dicimus in Aethiopia & Zona torrida, fieri Aſsationes, in intermedijs, Elixationes, propè Polos, deprauatas & imperfectas Elixationes. Quinto, cõparando anni tempora, Aeſtiuo tempore dicimus fieri Aſsationes, alijs potiùs Elixationes, vel perfectas, uel imperfectas. Demũ, comparando inuicem uaria animalium genera, dicimus in animalibus aduſtioribus, ut in Leone, & Miluo, fieri aſsationes, in humidiorib. Elixationes, ut in Sue, & anſerib. Hęc tamẽ intelligi dẽnt nõ abſolutè, ſed facta cõparatione, & sũt uera. nõ de totius generatione, & coctione, quę maturatio eſt, ſed de coctionib. factis in partib. corporis uiuẽtis iã genitis.

De ortu vermium in inteſtinis. Cap. XXXIII.

NEc Animalia in coctione gignuntur, vt quidam inquiunt, ſed in ſecretione, quæ in ventre inferiore putreſcit, natum ſurſum aſcendit, in ſupero enim ventre concoctio efficitur, at quod in infero ſecernitur, putreſcit, qua autem de cauſa alio loco dictum eſt. Cont.

Inſtitutũ. Dixerat Philoſophus in Animaliũ corpore, denotans præſertim ventriculum, fieri alimẽti elixationes, & quoniã inſtare aliquis poſſet, in ventriculo non fieri, cum in eo gignantur & per os euomantur vermes, ideò obiectioni occurrens, negat aſſumptum, nempè, eos in uentriculo gigni; nam in eo coquitur cibus pro nutritione, & uiget calor naturalis, & proprius Animalis, qui aduerſatur ortui vermiũ, ſed gignuntur in inteſtinis ex craſſioribus excrementis, quę ſecernuntur ex cibo & putreſcunt, & inquit Philoſophus eos gigni in infero uentre, quoniã præſertim gignuntur in inteſtinis, non uentriculo iunctis, ſed diſtantioribus, & idipſum affirmat Galenus in ſecundo Aphoriſmorum, 26. explicans diſtinctiùs loca in quibus gignuntur; Qua de re cumulatè diſſerui in libro de Genitis ex Putri. Et cõſiderandum, quòd rectè Ariſt. non omne excrementũ nuncupat putridum, vt nonnulli exiſtimant, ſed ait excrementa diſtantia a calore coquente, putreſcere, putridũ autem non poteſt putreſcere. Hoc tamen uerũ eſt, quòd excrementa facilè putreſcunt. Prima ratio eſt, quia reijciuntur & deſeruntur ut inutilia a calore coquẽte. Altera eſt quia ſunt prædita humore uario facilè putreſcibili. Tertiò, quia non ſunt prædita forma vna ea ſeruante. Quartò, quia cum ſint excalefacta calore eorũ non proprio, emittunt uapores, in quibus calor externus facilè recipitur. Addit Philoſophus, [qua autem de cauſa alio loco, dictum eſt, &c.] Hæc uerba ad tria poſſunt referri. Primò, ad id, qua de cauſa excrementa putreſcant. Secundò, ad id, qua de cauſa in inteſtinis gignantur vermes. Tertiò, ad id, qua de cauſa non in uentriculo, ſed in inferioribus inteſtinis producantur, quouis modo exponantur, parum refert. Credo debere ad id ſecũdum referri, nempè, qua de cauſa ex putri uermes gignuntur, & cum addit, cauſam alio loco eſſe dictam, Albertus ait denotari libros de Animalibus, & de Alimento, Alexander, libros Problematum, Probabilius puto, dicendum, Ariſtotelem non locũ unum definitum, ſed varia denotaſſe, & ea omnia, in quib. hac de re verba fecit, nam in calce cap. de Putredine, patefacit, quomodo ex putri gignantur uermes, quem locũ præſertim Ariſtotelem denotaſſe puto, vt proximiorem. Inſuper, in quinto de Gene. Animalium, cap. 19. in tertio de Gener. Animalium, cap. 11. necnon in quarto libro capit. 8. de eadem re loquutus eſt.

Galenus. — Cur excrementa facile putreſcant.

De praua Aſſatione, & de numero coctionum. Cap. XXXIIII.

MOlinſis igitur elixationi contraria eſt, ei autem coctioni quæ vt aſſatio dicitur, aliquid profectò eſt ſimiliter contrarium, ſed nomine magis caret. Erit autem ſimile ſi [illegible], ideſt praua aſſatio; ſed non aſſatio fiat; ob defectum caloris, qui aut ob externi Ignis inopiam eueniat, aut ob Aquæ copiam, quæ in eo ineſt, quod aſſatur, tunc enim amplior eſt quidem quàm ut non moueat, ſed minor quàm ut valeat coquere, concoctio itaque & inconcoctio, maturitas & cruditas, Elixatio, & aſſatio, hiſque contraria quid ſint, dictum eſt. Cont.

Inſtitutũ. Loquitur demũ Philoſophus de oppoſito Aſſationis: De quo ait primò, id magis carere nomine proprio, quàm oppoſitum Elixationis, & iure, nam minus patet. Addit

dit ſecundò, quòd ſimile oppoſito Aſſationis eſt [illegible] hoc eſt deprauata Aſſatio. Addit tertiò cauſam eius, & eſt defectio caloris, quæ uel in eo eſt poſita, quia calor eſt exiguus, uel quia humor Aqueus coquendus eſt copioſus, per vtrumque enim euertitur congruens ratio. Quartò loco explicat modum, inquiens [quod tunc calor eſt amplior, quàm vt non moueat, minor autem, quam ut valeat coquere] quæ omnia patẽt ex dictis in præcedẽtibus. Poſtremo loco colligit declarata in uniuerſo capite de Coctione, vt conſpicuum eſt. Sed cum tres ſtatuãtur ſubalternæ ſpecies Coctionis, quæ

De Numero & ordine coctionum. ſit ratio huius numeri, & quis inter eas ſit ordo, nec notum eſt, nec ab Ariſt. eſt explicatum, a quo fortè id prætermiſſum fuit, quia numerum ſumpſit ut communi cõſenſione conſtitutum, & experientia comprobatum; tamẽ, quia res ex ſe eſt digna cõſideratione, & rõ numeri a varijs varia refertur, vtile duxi aliquantulũ in eius conſideratione uerſari. Ordiar autem a dubitationibus vt ad ueri inuentionem exactiùs paremur.

Coctionem eſſe unã. Videtur primò dicendum, coctionem non triplicem, ſed unicã eſſe, quia agens eſt unum, nempè calor, patiens eſt vnum, humor Aqueus; forma, quæ internus eſt finis, vna eſt, nimirũ perfectio in eo poſita vt calor humori terminum tribuat; quare Coctio non ualet eſſe multiplex. Præterea, quòtuplex eſt contrarium, totuplex eſt id cuius eſt contrarium; at contrariũ trium relatarum coctionum eſt vnum, quare & illę. Minor patet; nam pomum cum non ſit maturum, etiã eſt non elixum, nec aſſum, ſimul in ſuo humore includens oppoſitum omnium coctionum.

Coctione eſſe plures tribus. Ex aduerſo, coctiones uidentur plures tribus, nam ut calor externus eſt duplex, elixans & aſſans, ita duplex eſſe poteſt calor internus maturans, efficiens duas maturitatis ſpecies. Demùm, Maturitas non uidetur diſtingui ab Aſſatione, & Elixatione, quoniam vel fit a calore humido, uel ſicco, ſi ab humido, erit Elixatio; ſi a ſicco, Aſſatio. Eſt itaque coctionũ numerus apprimè dubius, nec apparet, quæ ſit ratio trinitatis eius.

De rõne numeri coctionum. Nonnulli numeri rationem eliciunt ex calore coquente; nam coctio uel fit a calore Aereo, & eſt Maturatio, vel Aqueo, & eſt Elixatio, vel Igneo, & eſt Aſſatio, a Terreo nõ fit diſtincta coctio, ſed ſimiliter fit Aſſatio, quia ſicca eſt. Alij aiunt, Coctio fit uel a calore ſecũdum ſe operante, & eſt Maturatio, uel cooperante humore, vel ſiccitate, & eſt Elixatio aut Aſſatio. Alij inquiunt, Coctio fit a calore, hic uel internus, & prodit Maturatio, vel externus humidus, vel externus ſiccus, & prodeunt Elixatio, & Aſſatio. Demùm inquiunt nonnulli. Coctio fit, aut a calore contẽperato, vt Maturatio, aut a uehementi & humido, ut Elixatio aut a vehementi & ſicco, ut Aſſatio. Alij rationem numeri

Olympiod. elicere nituntur ex uarietate rerum quæ coquuntur, nam inquit Olympiodorus: Si Coctio cõpetit uiuentibus, eſt Maturatio, ſi inanimis uel Aſſatio, vel Elixatio. Siue (ut inquiunt alij,) ſi Coctio competit ſolis uiuentibus, eſt Maturatio, ſi uerò ſine diſcrimine, & uiuentibus, & non uiuentibus, eſt Aſſatio, vel Elixatio. Hæc afferuntur pro ratione numeri Coctionũ, quæ tamen difficultate non carent, & præſertim, quia diſtinctio principalis elicienda eſt ex forma, & fine, efficiens & materia requiruntur

Sententia propria. quidem pro rerum diſtinctione, at non ſunt rationes eius principales. Propterea, non neglectis aliorum ſententijs, addendum puto, cum Coctio ſit perfectio ex calore prodiẽs, ea perfectio, uel poſita eſt in calore Aereo naturali & proprio, vel in calore magis Aqueo, uel magis ſicco & Igneo, & inde prodit triplex concoctio. Inſuper, ea perfectio, uel eſt conſimilis intus & extra, & eſt Maturatio, vel cum humore intus reuocato, & eſt Aſſatio uel extrinſecus educto, & eſt Elixatio. Ac ita diſtinctio ex forma elicietur, quæ etiam elici poteſt ex fine eius externo; nã coctio uel parata eſt pro generatione, & eſt Maturatio, uel pro rei genitæ cõſeruatione & nutritione, quæ pro varietate ſeruandorum, & nutriendorum debet eſſe uel cum ſicco, uel cum Aqueo humore iuncta. Rationes aduerſæ in calce ſequentis capitis diluentur.

De ordine ſpecierum Coctionis. Cap. XXXV.

De ordine ſpecierum

VT dubius apparuit numerus, ita dubius eſt otdo ſpecierum Coctionis. De quo verba faciens, accipio primò, quòd cum ſint ſpecies non ſubalternatim poſitæ, etiam non ſunt præditæ eſſentiali & neceſſario ordine: ſed quia collocatæ ſunt ſub genere non Vniuoco, ſed ab vno, valent ratione eius, ordine aliquo eſſe præditæ, qui ordo à nonnullis petitur ex progreſſu ętatis Hominis. Homo enim primò pet ſemen generatur, & ea eſt Maturatio, tum quia ſemini Maturatio propriè competit, tum inſuper, quia fœtus in vtero dicitur ſimilis fructui plantæ iuncto, vt in quarto Aphoriſmorum ait Galenus: mox vero in ortu *[Opinio quorundã.]* puero fit Elixatio, in iuuene magis Aſſatio. Alij ordinem eliciunt ex his, quæ coquũtur; nam prima eſt Maturatio, quia competit ſolis viuentibus; eam ſequitur Elixatio, *[Opinio altera.]* quia magis competit viuentibus ob calorem eorum humidum, quàm Aſſatio. Præterea, peti poſſet ex calore, quia Maturatio fit à calore naturali & proprio; Elixatio minus fit à calore naturali & proprio, magis tamen quàm Aſſatio ob alimenti in *[Opinio tertia.]* ventriculo coctionem, omnium minimè Aſſatio. At quemadmodum numerus, ita *[Opinio quarta.]* ordo rectiùs peti debet ex forma & fine, ordo enim eſt natura rerum, ex tertio Cœli vigeſimoquarto. Nam ſi formam inſpicimus, Maturatio eſt perfectio maximè ſecundum naturam. Elixatio, cum ſit à calore humido, ſimili calori viuentiũ, eſt perfectio, magis ſecundum naturam quàm Aſſatio; hinc Ariſtoteles in ſola Aſſationis definitione aſſumpſit, quod fiat à calore externo. Præterea, principaliſſimum opus Naturę eſt, generare ſimile, cui conducit primò Maturatio; ſecundarium, conſeruatio, quæ præſertim fit per Elixationem alimenti in ventriculo: Et hæc de numero & ordine Coctionum. Supereſt vt diluamus rationes cum ternario Coctionum numero pugnantes. *[Diluũtur rõnes aduerſa.]* Oſtendebatur primò, Coctionem eſſe vnam, quia calor coquens eſt vnus, at potuit variari per varias conditiones eius, & connexorum; humor etſi vnus ſit, tamẽ varias perfectiones eſt aptus recipere, & ad varia dirigi, perfectio eſt vna genere, diſtincta ſpecie, oppoſitum, nempè inconcoctio, eſt vnum genere & fundamento, diſtinctum ratione, nam idem ſubiectum aptum eſt recipere varias perfectionis formas: Maturitatis ſpecies non valent eſſe duæ, quia calor naturalis & proprius Aereus eſt & contemperatus, quo ſolo fit Maturatio; Quod autem Maturatio, nec Elixatio, nec Aſſatio ſit, ex dictis de numero Coctionum conſpicuum eſt. Et pro dictorum omnium exactiore & diſtinctiore notitia, animaduertendum eſt, in attinentibus ad coctionem & eius oppoſitum, ſeptem conſiderari poſſe varietatis gradus. *[Septẽ gradus varietatis coctionum.]* Nam primò reperitur negatio competens non aptis coqui, vt vox non apta eſt coqui. Secundò abſoluta priuatio, competens aptis coqui antequam coqui incipiant. Tertiò, diminutio ob temporis anguſtiam, vt immatura Poma. Quartò, diminutio ob imbecillitatẽ caloris, vt in Sene, vel ob copiam humoris vt in nimium comedente, & præſertim apta difficillimè coqui. Quintò, conſideratur deprauatio ex frigore aduerſo pendẽs. Sextò, nimia coctio, vt aduſtio & reſolutio. Septimò, coctio & abſoluta perfectio. Prima diſpoſitio dicitur opponi coctioni per negationem; ſecunda, per priuationem; tertia, per diminutionem, quæ redigitur ad priuationem; Similiter & quarta; quinta opponitur oppoſitione contraria; ſexta cum ſit extra terminos coctionis, & via ad interitum, potiùs generationi, quàm coctioni opponitur, Ariſtoteles conſiderauit præſertim Septimam nempè coctionem, & quartam, nempè inconcoctionem ex imbecillitate caloris, vel ex copia humoris prodeuntem; vna eſt Inchoatio; altera perfectio. Demùm animaduertendum eſt, quòd Elixatio, & Aſſatio, ſimiliter earum oppoſita, magis inuicem, quàm Maturitati eiuſque oppoſito opponuntur; nam oppoſitio in hac diſtinctione conſideratur. *[Oppoſitio coctionũ.]* Coctio vel eſt à calore naturali & proprio, vel

externo;

externo, ſi ab externo, vel humido, vel ſicco; ex prima diſtinctione prodit oppoſitio inter Maturitatem, & alias ſpecies ſimul ſumptas; ex ſecunda verò, oritur oppoſitio mutua Elixationis & Aſſationis.

An Aſſa ſint humidiora Elixis? Cap. XXXVI.

An aſſa intus humidiora ... Controuerſia in Ariſtotele.

DEcurſis varijs ad Coctionis notitiam pertinentibus, tria adhuc mihi ſupereſſe videntur, quæ diſtinctiorem explicationem expoſcunt. Primum eſt, an aſſa intus ſint humidiora elixis? Alterum, an concoctio Arte facta, diſtinguatur ſpecie ab elaborata per Naturam? Tertium, quot in viuente inueniantur coctionum gradus? De primo nonnulla dixi in præcedentibus, in explicanda ſententia Ariſt. addam tamẽ alia pro notitia exactiore. Nam varia occurrunt, quę ſententiam Ariſt. obſcuram reddunt, dicentis aſſa intus humore proprio ſeruari humidiora elixis. Primò enim Ariſt. ſecũ pugnare videtur, quoniam 20. part. Probl. 5. inquit, Cur alia elixa, alia aſſa melius edi poſſunt? An quia humidiora non vltra humectare, ſicciora non amplius exſiccare oportet, elixa autẽ humidiora, mollioraque reddũtur, quæ verò minus humida ſunt, hæc Igne confecta, ſicciora prorſus euadunt, &cet. Inſuper, eſt inſtantia de Vino, Lacte, Cibis, quæ cum elixantur, non priuantur interno humido. Similiter, eſt inſtantia de paſta, quæ ſi elixatur, vniuerſa ſeruatur mollis, immò & intùs & extra mollior & humidior redditur. Si verò aſſatur, & interno & externo priuatur humore. Præterea, Carnes aſſæ ob ſiccitatẽ fluxũ cohibẽt, nõ elixę; & ęſtiuo tempore, potiùs comeduntur elixa, quia humectant; hyberno autem aſſa, veluti etiam veſpere potiùs comedimus aſſa, quia elixa ſua humiditate dormientibus nocturno tempore magis obſunt. Pro diluendis inſtantijs omnibus repetendum primò, ſententiam Ariſtotelis debere intelligi de humore proprio rei, quę coquitur, non de alieno. Addendum ſecundò, ſententiam eſſe veram, dummodo aſſanda non priùs elixentur: nam præcurrens elixatio humorem educit, externaſque partes adeò humectat, ut non tam facilè per Igneum calorem mox adurantur, & coarctentur: præcurrens enim elixatio conducit pro aſſatione; primò, minuendo internum humorem, adeò ut faciliùs reliquum eius coquatur: ſecundò, ſecernendo varia excrementa per ſpumam: tertiò, ne extrinſecùs tam faciles res comburantur: præcurrens tamen elixatio non debet eſſe perfecta, ne nimiùm mox res quæ aſſatur, remaneat deſtituta & proprio & alieno humore: præcurrens verò aſſatio, nedum non prodeſt, immò maximè obeſt pro futura elixatione, quia externæ partes deſiccatæ difficiliùs elixantur, & humor educendus intus congregatur, & ob condenſationem externarum partium exire non valet, nec excrementa ſecum educere: Hinc coqui, nil elixandum priùs aſſant, ſed aſſandum primò ſemi elixant. Addo tertiò, dum dicimus aſſa intus ſeruari humidiora, id non debere intelligi de pinguedine, quoniã ea non eſt aliquid verè aptum aſſari, ſed id in quo res friguntur, & aſſantur, liqueſcit enim per calorem ſiccum. Inſuper dico quartò, id non eſſe verum de humorum elixatione, quoniam illi non ſunt apti vere elixari, ſed ſunt id, in quo alia elixantur, & per ebullitionem expurgantur potiùs, quàm elixentur, ut patet de vino, de quo tamen hoc verum eſt, quod per ebullitionem humor eius magis tenuis euaporat, remanet humor denſior, & vinum redditur potentius, & diutiùs ſeruatur. De Lacte autem loquendo, per ebullitionem humor Aqueus, & tenuis per Serum ſecernitur, id quod elixatur, eſt pars denſior, Caſeum conſtituens, minus humoris includens. Ex his patet ſententiam Ariſtotelis eſſe hanc, ea quæ propriè ſunt apta aſſari, & elixari, dum aſſantur, ſeruantur intus humore proprio humidiora,

Pro diluendis inſtantijs.

Præcurrens elixatio ... aſſandis ...

alieno

alieno aridiora, quę verò elixantur, econtrario. Insuper patet, quomodo aduerſis inſtantijs ſit occurrendum; Nam Ariſtoteles in libro Problematum, conſiderat humorem Aqueum & alienum; hoc autem in loco proprium. Addebatur, aſſa cohibere, elixa augere fluxum vētris. Dicendum, id euenire; tum ob aduſtionem externarum partium, nam aduſta cohibent fluxum, tum, quia aſſa ſeruant facultatem quandam caloris ſicci, & Ignei, fluxum ſiſtentis: tum tertiò, quia carent humore Aqueo & alieno relaxante uentrem. Supereſt dubitatio de paſta, quam diluens, dico humorē paſtę vniuerſum eſſe externum, Aqueum, & non proprium farinæ: humor externus per elixationem non educitur, ſed augetur, educitur autem & diſsoluitur per aſsationem, & calorem ſiccum, & præſertim dum calor eſt contemperatus, adeò ut non priùs comburat externas partes, quàm internum alienum humorē reſoluat; hinc nonnunquam panis extrinſecus eſt combuſtus, intus eſt mollis, humidus, & non coctus.

Diluuntur inſtantiæ.

De paſta dubitatio diluitur.

An coctiones Arte, & Natura elaboratæ ſint eiuſdem ſpeciei? Cap. XXXVII.

ENunciauit Philoſophus Coctiones, & Arte, & Natura fieri; inde non leuis oritur dubitatio, an Elixatio Arte facta, ſit eiuſdem ſpeciei cū facta per Naturam? Et quod dico de Elixatione, quæ conſpicuè magis Arte & Natura fit, etiā de cæteris coctionibus intelligi uolo. De propoſita difficultate pro vtraque parte non leues ſe offerunt rationes, magniq; momenti auctoritates. Nā quòd diſtinguantur ſpecie, elicitur ex uerbis Philoſophi, qui dixit, Aſſatio & Elixatio fiunt Arte, ſunt autē ut diximus ſpecies uniuerſales eędē & a Natura ſimiles quędam affectiones fiunt, ſed ſine nomine, imitatur namque Naturam Ars, &c. Conſpicuè ait Philoſophus diſtingui ſpecie, cum dicat ſolùm uniuerſalia eſſe eis communia; & eſſe ſimiles, non eaſdē, & carere diſtincto ſpecierū nomine, & unā eſſe imitationem alterius, imitatio autem diſtinguitur ſpecie ab eo cuius eſt imitatio, vt ſtatua a uero Homine. Præterea, Auerroes in Paraphraſi de Gener. Animalium, lib. primo varijs rationibus nititur oſtēdere, non poſſe fieri eadē ſpecie per naturam & Artē; hinc negat Arte Chimica poſſe gigni Metalla eiuſdem ſpeciei cum genitis per naturam. Præterea, terminus internus Coctionis, dirigitur ad externum, ut in finem cuius gratia: quare ſi externus eſt ſpecie diſtinctus, internus quoque debet talis iudicari; at Coctiones Arte & Natura factæ, in fines ſpecie diſtinctos dirigi uidentur, vt Coctio per Artem dirigitur ad eſum, Elixatio in uentriculo ad Chyli & ſanguinis productionem, Chyli coctio nunquam fieret per Artem, nec ſanguinis; Similiter uice verſa frixiones, & aſsationes ut fiunt Arte, nunquā inſpicimus fieri Natura. Præterea, dum inſtrumenta ſunt diſtincta; & a diſtinctis principalibus agentibus diriguntur, etiam effecta ſunt diſtincta: At calor Arte coquens, eſt calor Igneus, Arte directus; calor per naturam coquens, magna ex parte eſt calor uitalis, directus ab Anima, ſiue natura: quare cum hæc ſint varia, etiā effecta putanda ſunt uaria. Demū, definitio per propria & proxima varia eſt, quare & definitum; dū definitur coctio Arte facta, dicitur perfectio ab alieno calore, factā uerò per naturam, a naturali, & proprio. Iure itaque uidentur diſtingui ſpecie. Ex aduerſo tamen uidentur eſſe eiuſdem ſpeciei. Primò per uerba Philoſophi, qui de Elixatione loquens dixit, Elixatio igitur hoc eſt, & nil refert ſi fiat inſtrumentis artificioſis, uel Phyſicis. Pręterea, talis eſt tranſmutatio, qualis eſt internus eius finis, ſed fines interni ſunt eiuſdē ſpeciei, nempè definitio humidi a calore, quare coctiones, uel Arte, uel Natura fiant, ſunt eiuſdē ſpeciei. Pręterea, ſentētia eſt Ariſt. in 7. Metaph. 23.

Qd diſtinguātur ſpecie. Ariſt.

Auerroes.

Quòd non diſtinguantur ſpecie.

eandem ſanitatem cum arte, tùm Natura fieri poſse, & quia ſanitas coctione humorum fit, eadem coctio natura & arte fieri poterit. Inſuper, dum aliquid concurrit ad efficiendum aliud, ſolùm ut inſtrumenta per id non variatur forma rei genitæ. At ars coquens concurrit ut maga, vt inſtrumentum naturæ, nectens agentia cum patientibus: agens autem proprium eſt idem, nempè calor: quare per artem non uariatur ſpecies coctionis. Hinc Ariſtoteles de Elixationibus arte & natura factis dixit, & nil differt: propter eandem enim cauſam omnia erunt, indicans agens proprium eſse idem, Artem uerò ſolùm eſse inſtrumentum; Sic eędem Plantæ & arte, & Natura gignuntur. Et confirmatur demùm id ipſum, quia elixatio facta in uentriculo equi, & canis, ut elixatio non eſt ſpecie & definitione diſtincta, quare quamuis fiant ab agente dirigente diſtinctę ſpeciei, quare ſimiliter elixatio arte, & Natura facta nō diſtinguuntur ſpecie, immò minus diſtinguentur, cum ars ſolum ſit inſtrumentum Naturæ. Res

Sententia Lud. Boccaſ. itaque eſt apprimè dubia. Clariſſimus Lud. Boccaſ. ait, eas coctiones conſiderari poſſe dupliciter, uel intrinſecùs & ex parte caloris, & termini, qui eſt perfectio, uel extrinſecùs ex parte inſtrumentorum & connexorum; prima conſideratione ſunt eiuſdem ſpeciei; ſecunda diſtinctæ, & eſt idem ac dicere, quod ſint eiuſdem ſpeciei ſecundum eſsentiā, diſtinguantur ſpecie ex accidenti. Quæ reſolutio eſt dubia, nam fines, dirigentia & ſubiecta earum coctionum, abſolutè uidētur diſtincta, quare & coctiones: hinc, ut dixi numquam Arte per coctionem uel Chylum, uel ſanguinem efficere poſſemus.

Reſolutio difficultatis, an coctiones Arte & Natura elaboreta ſint eiuſdem ſpeciei? Cap. XXXVIII.

Prima conclusio. PRo reſolutione propoſitæ difficultatis tres profero Concluſiones. Prima eſt, coctio Artificioſa & Phyſica dum per ſe & cum reduplicatione conſideratur, diſtinguuntur ſpecie: hæc ex ſe conſpicua eſt, dum enim una conſideratur ut Phyſica, altera ut Artificioſa, quia hæ rationes ſunt ſpecie diſtinctæ, eſt neceſſe, ut conſiderata ſecundum eas ſpecie diſtincta ſint. Altera

Secūda cōclusio. concluſio eſt, dum ars ſolum concurrit, ut inſtrumentum & agens principale, quod eſt natura, ſeruatur idem, tunc coctio non uariatur ſpecie: hoc patefecit Philoſophus dum dixit coctionem fieri à naturali & proprio calore, quamuis per balnea, & alia externa foueatur, qua conſideratione etiam uerum eſt, quod dixit, nil referre an fiat in inſtrumentis naturæ, uel Artis. Tertia Concluſio eſt, dum agens principale, quod dirigens eſt, uariatur, vt variatur in Coctione artificioſa Carnis, & elixatione alimenti in uentriculo, tunc coctiones ſpecie vltima ſunt diſtinctæ, quamuis ſint eędem ſpecie aliqua ſubalterna, & hoc oſtendunt rationes pro diſtinctione formatæ, de his dixit Ariſtoteles, quòd Ars imitatur naturā, & nō ſunt impoſita nomina propria diſtinctarum ſpecierum, & quòd diſtinguuntur Idea. Hinc Philoſophus proponens diſſerendum de ſpecieb. coctionum, dixit: oportet exiſtimare non propriè hęc dici nomina, reb. enim non impoſita ſunt uniuerſaliter ijs quę ſimiliter indicans nomina denotare coctiones artificioſas notiores, quibus non eędē ſpecie, ſed ſimiles ſunt coctio-

Diluuntur rationes aduerſæ. nes Phyſicæ. Rationes oſtendentes, quòd ſint eiuſdem ſpeciei, facilè diluūtur. Ariſtoteli dicenti nil referre in quibus organis fiant. Reſpōdeo, nil referre dum Ars ſolùm concurrit ut inſtrumentum perficiens, opemque afferens, ſed non ut ex integro imitans. Addebatur internos terminos eſſe eoſdem, dico eſſe eoſdem genere, non ſpecie ultima. Verba in ſeptimo Metaphyſicæ uigeſimotertio prolata, & cōfirmatio ex eis deprompta, quia Ars eſt inſtrumentum naturę, conſentanea ſunt ſecundæ concluſioni. Dicebant ultimo loco, Elixationes in uētriculis Animaliū diſtinctæ ſpeciei, non

diſtin-

diſtingui ſpecie. Reſpõdeo primò, per fiduciariam reprobationem, quòd quãuis ſpecie non diſtinguantur, nil refert, omnes enim perficiuntur per proprium, & naturalẽ calorem, directum ab Anima nutriente, de elaborata per Artẽ ſecus ſe habet. Reſpõdeo ſecundo, per inſtantiã, nõ enim abſolutè, & penitùs ſunt eiuſdẽ ſpeciei vltimæ, ſed cõmunis, quia Anima nutriens dirigens, menſura caloris, & finis externus ſpecie diſtinguuntur, & quãuis calor, vt calor, & humor, vt humor, ſint eiuſdem ſpeciei, tũ vt prædita menſuris varijs, directa ab agentibus principalibus ſpecie diſtinctis, & ordinata in fines ſpecie diſtinctos efficiunt ea, quæ ſunt diſtincta ſpecie vltima.

De gradibus coctionum, quæ in animalibus fiunt. Cap. XXXIX.

QVoniam Philoſophus de Coctionibus eſt loquutus, quæ fiunt in corpore per naturã conſtituto, & pręſertim in viuente, ideò pro exactiore cognitione attinentiũ ad coctionẽ, vtile eſt breuibus de gradibus coctionũ loqui, quæ in viuentium, & præſertim hominum corporib. abſoluuntur. Pro quorũ notitia accipiendum primò, coctionum pro viuentib. conducentiũ genus eſſe duplex, vnum externũ, alterũ viuenti internũ. Genus coctionum externũ, eſt triplex; uel .n. fit natura tantùm, ut maturãtur ſegetes in agris; uel Arte, ut carnes aſſantur; uel natura, & Arte, ut ſorba, & ſimilia, quę & paleis, & proprio calore maturantur. At hoc coctionũ genus nõ eſt pręſentis cõſiderationis. Aliud eſt internũ, & hoc eſt duplex. Vel cõpetit corporis partib. & humorib. præter naturam affectis, & inde prodeunt coctiones humorũ, & ulcerum, quę fiunt, uel ſola natura, uel arte ſimul, & natura, quæ ẽt non ſunt præſentis cõſiderationis. Vel cõpetit uiuenti ſecundũ naturæ curſum perficiendo, ſeruãdo, & de harũ numero proponitur diſſerendum. Qua de re opiniones ſunt uariæ. Nõnulli inquiunt internam coctionẽ unicam eſſe, quia gradus ſumitur à termino, & forma rei quæ nutritur, ea aũt eſt una, nempè Anima, qua uiuens uiuit. Hęc opinio nõ eſt approbãda, quoniam quotieſcunque variatur terminus proprius coctionis, variari dicitur gradus eius; at in viuente nõ ſemel, ſed ſępè id fit, veluti in vẽtriculo, in Hepate, & in partibus, quæ nutriuntur, ſimiliter variantur excrementa gradibus coctionum reſpondẽtia. Propterea alij ex ſententia Ariſt. inquiunt, gradus coctionum eſſe duos, vnum in ventriculo elaboratum, alterum inchoatum in Hepate, abſolutũ in Corde, hinc ſanguis frequenter ab Ariſt. dicitur alimentum vltimum, quia poſtrema coctione eſt abſolutus. Quæ opinio etiã eſt dubia, quia præter has datur coctio, quæ fit in membris particularibus, dum ſanguine nutriuntur, cuius excremẽta ſunt pili, ſordes, & inſenſibiles halitus, & tranſpirationes. Ideò alij inquiunt eſſe tres, addendo hanc poſtremam. Sed dubitatio eſt de coctione in ore facta, nam in ore quoque alimentum aliquid coctionis recipere videtur, quod affirmaſſe viſus eſt Ariſt. in lib. de Iuuent. & Senect. inquiens, Manifeſtum igitur, quòd vnam quandã operationem oris virtus exercet; alteram autem, virtus ventris circa alimentum, Cor autem eſt principaliſſimum, & finem imponit, &c. Ita nonnulli Ariſtoteli tribuunt, quòd inter coctionis gradus numerauerit coctionem in ore factam, quæ uidetur concoctio, quoniam alimentum ore cõtritum afficitur facultate & virtute aliqua, vt patet de pane, roſmarino, & ſaluia, quæ ore cõtuſa & adhibita cõtuſionibus, opem ferunt: ſed hi aberrant, non .n. ea, quæ fit in ore coctio eſt, cum ei excrementa non reſpondeant, nec alimentum mutet formam, ſed ſolùm eſt quædam præcurrens diſpoſitio pro faciliori coctione in uẽtriculo elaboranda, & ita ſuam ſententiam explicauit Ariſtoteles in 2. de partibus Animalium, capitulo tertio, inquiens, Prima cibi adminiſtratio præcipua eſt, cum per os, parteſque ore cõtentas perficitur in Animalib. quorum cibus ſectionem expoſcat:

Duplex genus coctionum. *Externũ.* *Internum.* *De quibus coctionib. ſit ſermo.* *Opinio 1.* *Euerſio.* *Opinio 2.* *Euerſio.* *Opinio 3.* *Dubitatio* *In ore non fit coctio.*

ar hæc nullius cauſa eſt coctionis, ſed facilitatem coquendi potiùs præbet, cibi enim illa minutarum diuiſio fuit, vt calor faciliùs cõficiendo expediat, &c. cõprobario ſumpta ex contuſione panis, ſaluię, & ſimilium, ore facta, nullius eſt momẽri, id.n. pendet non ex coctione, ſed ex mixtione eorum inter ſe, & cum ſputo; In ore itaque neque

Opinio Galeni. ex ſententia Ariſtotelis, neque recta vlla ratione fit coctio alimenti. Galenus tres ſtatuit coctionum gradus, primum in ventriculo, ſecundum in Hepate, tertium in mem-

Opinio Auicenna. bris nutriendis. Auicenna his quartum addit in venis elaboratum, vt patet ex prima primi, cap. de humorib. & ſingulis propria excrementa reſpondere affirmat: nam coctionis in ventriculo excremẽta ſunt fęces, quæ per inteſtina ſecernuntur: Coctionis in Hepate, vtraq; bilis: Coctionis in Venis, vrina: Coctionis vltimò elaboratę in partibus nutriendis, excrementa ſunt ſudores, pili, ſordes, vngues, & ſimilia. At profectò, ea quæ fit in venis, non debet ſtatui diſtincta ab ea, qua fit in Hepate, quoniam non variatur principale Temperamentum, nec forma ſanguinis, ſed ſolùm expurgatur, ideò rectiùs Galenus ab ea Hepatis illam non ſecreuit, ut nec Ariſt. ab ea Cordis.

Opinio quorundã. Inquiunt nonnulli, coctiones in Hepate, & Corde factas ſtatui debere non vnam, ſed duas, quia ſanguis in Corde perfectionem recipit. Quæ opinio non eſt approbanda: nam ex ſententia Ariſtotelis ſanguis in Hepate paratur, in Corde perficitur, via autẽ & terminus eius non conſtituunt duos gradus; ex ſententia autem Galeni ſanguis in Corde ſolùm alteratur, & magis attenuatur, & excalefit, non autem per nouã coctionem permutatur, & variã formam recipit.

Dubitatio. Sed eſt dubitatio, quia ex opinione Auicennæ ſanguis cũ debeat nutrire, vertitur in medias quaſdam humiditates, quas nuncupat Rorem, glutinum, & cambium, quare in gradibus mutationis ſanguinis in eas, varij inuenientur gradus coctionum.

Solutio. Reſpondeo, conuerſionẽ ſanguinis in huiuſmodi medios humores, non debere iudicari coctionem ab ea diſtinctam, qua dicimus ſanguinẽ verti in ſubſtantiam partis nutriendæ, quia ſanguis eſt alimentum vltimũ, & inter formam ſanguinis, & eam partis, non datur forma media diſtincta, ſed ſolùm diſpoſitio media. Auicẽna diſpoſitiones illas medias conſiderauit. Adeò vt ſine controuerſia dicere valeamus ſanguinẽ eſſe, & non eſſe alimentum vltimum: ſimiliter inter ſanguinem, & partem nutriendã dari medium & non dari: Nam datur medium diſtinctum non abſolutè, ſed per magis & minus; Vel datur medium ſecũdũ diſpoſitionem mediam, non ſecundum formã diſtinctam. Hinc etiam Galenus conſiderans præcurrentes diſpoſitiones in primo de Naturalib. facultatibus, c. 11. dixit, Alimentum primò partib. apponi, ſecundò agglutinari, non reddi ſimile parti, quæ nutritur; quem ordinem puto Auicennam denotare voluiſſe per humiditates eas, quas ſecundas nuncupauit: ac ita nec ab Ariſtotele, nec a Galeno diſſentiet.

De numero Coctionum Opinio propria. Cap. XL.

CVM de numero gradium coctionis opiniones videantur variæ, in ſingulis tamen aliquid ueri includi exiſtimo, quod ut eluceſcat a coctionis,

Coctionis diuiſio. quæ in Animali fit diuiſione ordiendum puto. Coctio duplex eſt, una

Communis. communis totius viuentis, altera propria uariarum partium. Coctio cõmunis eſt duplex. Prima paratur in ore, perficitur in ventriculo. Secunda paratur in Hepate, ex ſententia Ariſtotelis, & perficitur in Corde, vel virtute Cordis. Diſtinctionem hanc optimè nouit Auerroes in ſecundo ſuarum Collectionum, cap. 9. Da-

Propria. tur ex aduerſo coctio propria, quæ præcurrit conuerſionem ſanguinis in partem nutriendam. Verùm aiunt nonnulli hanc non coctionem eſſe, ſed nutritionem. Hi conſpicuè decipiuntur; quia nutritio ad ſubſtantiã pertinet: at præcurrens præparatio, & Temperamenti conſtitutio, per coctionem fit, & ei competit coctionis definitio, reſpondentque excrementa, quæ per coctionem ſecernuntur: Hæc poſtrema particula-

ris

ris coctio, conſtituens gradum poſtremum coctionum latitudine eſt prædita, nam 10 triplex eſt, quot ſunt partes conſimiles nutriendæ, ſpecie diſtinctæ, alia enim eſt coctio inſeruiens pro neruo, alia pro carne, & ſic de cęteris, de huiuſmodi coctione uera eſt ſententia Ariſtotelis in hoc cap. de coctione dicẽtis, finem coctionis nonnunquam eſſe naturam, & formam, fit autem hæc particularis coctio ab Anima quidem nutriẽte & calore inſuſo tanquam ab efficiente dirigente, & communi, proximè tamẽ abſolui tur a propria forma partus nutriendæ, & a calore contemperato per temperamentum eius, adeò ut dicere ualeamus ab Anima nutriente per formam, & temperamentum carnis coqui ſanguinem, & gigni carnem, per formam, & temperamentum nerui coqui, & gigni neruum, & ita de ſingulis. Nam partes Animalis aliqua ratione iudicari debent eiuſdem ſpeciei, alia diſtinctæ; ſunt eiuſdem ſpeciei, ſi conſideramus formam poſtremam, & communem uiuentis, quæ eſt Anima: at ſi conſideramus formas proprias ſuo temperamento particulari & proprio reſpondentes, ſunt diſtinctæ ſpeciei, rectiùs tamen dicuntur eiuſdem, quàm diſtinctæ ſpeciei, quia re uera in ſpecie res collocantur completæ & abſolutæ, ac inſuper collocatur totum, non partes. Ex ſententia tamen eorum, qui in uiuente vnicam putant reperiri ſubſtantiæ formam, partes omnes vnius viuentis ſolum dici poſſunt eiuſdem, non diſtinctæ ſpeciei, cum forma unica ſit.

Partes a [illegible] alis quomodo ſint, & uõ ſint eiuſdẽ ſpeciei.

In Animali itaque Gradus ueræ coctionis tres ſunt, duo cõmunes, tertius proprius, ut etiam tres ſunt gradus formarum, quę per coctiones acquiruntur, & excrementorum, quæ ſecernuntur.

Gradus Coctionũ tres.

Qui gradus cum conſpicuè appareant in abſolutioribus Animalibus, dubium eſt, an inueniantur in Plãtis. Aiunt nonnulli, in eis unicum reperiri, nempè poſtremũ, ratio eſt quia inquit Ariſt. in ſecũdo de partib. Animalium, c. 3. Plantas ex Terra alimentum haurire concoctum, hinc ſolùm excrementa eijciunt poſtremæ coctionis. Hanc opinionem approbandã non puto, quoniam ut eo loci inquit Philoſophus, Terra erga Plantas gerit uices ventris, at poſt coctionem in uentriculo factam duæ aliæ dantur coctiones, ut patuit, quare Plãtis ſaltẽ duo competent coctionum gradus; nam cum radices reſpõdeant Venis Meſaraicis, & præditæ ſint meatibus nonnullis tanquam venis, per quas defertur humor, etiam præditæ eſſe debent coctione ei reſpondente, quæ fit in Hepate & Venis. Et cõfirmatur: quia etiam huius coctionis emittunt ſatis cõſpicua excrementa, ut incenſum, picem, humores aqueos, & ſimilia, nõ enim omnia eorum excrementa, ſunt excrementa poſtremæ coctionis.

De coctionibus in Plantis.

Propterea dico, etiam in plantis tres illos coctionis gradus eis congruentes conſiderari poſſe. Primus tamen non fit intra plantam, ſed in cõnexione radicum cum Terra, dum ex ea hauriunt alimentum, ad quod efficiendum quamuis conſpiret calor Solis, proximè tamen & propriè a calore plantæ effici putandum eſt: ille humor ita coctus reſpõdet Chylo qui per radices tanquam per uenas meſẽterij trahitur. Secundus gradus efficitur in meatibus & uijs proportione reſpondentib. venis, in quibus humor tanquam Chylus uertitur in humorẽ purgatiorẽ, magis craſſum, alioque Temperamento præditum. Tertius gradus demùm conſideratur in partibus conſimilib. plantarum, dum nutriuntur, hi gradus in animalib. abſolutiorib. diſtincti refulgent, in ſtirpanimalib. confuſè; confuſiùs demùm in plantis, cum confuſiùs uiuant.

Opinio propria.

Cum itaque coctionum gradus re uera ſint tres, aliqua tamen cõſideratione poteſt dici vnus, quatenus finis poſtremus unicus eſt, in quem uniuerſa alimenti coctio dirigitur, nempè forma uiuentis. Secundò, poſſunt dici duo, ſi conſideramus ſolùm coctiones communes, quarum prima fit in Ventriculo, altera in Hepate, vel Corde. Tertiò, communes poſſunt dici tres, numerando præparationem in ore factam vel etiam dici poſſunt tres, dimittendo factam in ore, & numerando coctionem particularem, qua conſideratione Galenus tres eſſe dixit. Quartò poſſunt dici quattuor, ſecernendo factam in uenis a facta in Hepate, cum ſaltem adſit maior quædam expurgatio, ita uera ſeruabitur ſententia Auicennæ. His ſi addimus præparationem in ore factam, erunt quinque; ſi diſtinguimus, ut in parte diſtinguitur, factam in

Coctionis gradus & vnus, & duo & plures.

corde,

cotde a facta in Hepate erunt ſex; addentes Coctionem externam Atte elaboratam, erunt ſeptem;& demùm numerando coctionem externam Natura confectam, erunt octo; harum quæ ueræ, & quæ per Metaphoram mereantur dici coctiones, ex dictis conſpicuum eſt. Ex hotum graduum notitia elicimus alimentum eſſe duplex; proximum,& remotum; Inſuper poteſtate & actu: alimentum actu eſt alimẽtum iam conuerſum,quod quamuis ſit redditum pars viuentis, tamen adhuc ſeruatur & conſideratur diſtinctio congeniti ab eo,cui apponitur,& nuper conuerſi, a præcedente. Alimentum uetò poteſtate eſt alimentum antequam in ſubſtantiam partis conuertatur, quæ poteſtas poteſt eſſe & proxima & remota. Et quoniam vnumquodque tunc abſolutè,& verè eſt tale, ut dicitur in 2. Phyſic. cont. 12. dum actu eſt tale, ideò verè & abſolutè alimentum dicitur, quod in ſubſtantiam partis eſt conuerſum. Ita explicatur ſententia Ariſt. in 2. de Anima dicentis alimentum in principio eſſe contrarium, in fine ſimile; nam antequàm conuertatur, quia priuationem includit, ſemper contrarium dicitur, cum omnis conuerſio ſit ex contratio in contratium. Hoc rectè nouit Hippocrates,& Galenus, nam Galenus in 1. de naturalib. facultatib. c. 11. inquit, propriè alimentum eſt,quod nutrit,quod uerò ueluti nutriens eſt, nondum autem nutriuit, quale eſt quod agglutinatur, uel quod apponitur, propriè nutrimentum non eſt, ſed æquiuocè; quod autem in uenis eſt, atque etiam magis quod in uentriculo, id tanquam nutriturum aliquando eſt, ſi probè coctum fuetit nutrimentum appellatur, ad hunc modum edulia quæque nuttimenta appellamus, non quia animal nutriant, ſed quia nutritura ſint. Et hoc eſt quod ab Hippocrate dicitur, Nutrimentum quod nutrit, nutrimentum eſt; nutrimentum uerò nutriturum, eſt ueluti nutrimentum, ſiquidem quod iam aſſimilatur Hippocrates nuttimentum appellauit, appoſitum nepè,& agglutinatum,&c. Eſt itaque alimentum poteſtate, nec nutriendæ nutrimentum, alimentum uero actu; rei actu nutritæ alimentum, & actus nutritionis nón in appoſitione, nec in agglutinatione alimenti cum parte nutrienda conſideratur, ſed in actu aſſimilationis, adeò ut terminus ad quem nutritionis ſit fòrma uiuentis in alimento recepta.

Alimentũ duplex.

Ariſtot.

Hippocrates.

Galenus.

Finis & Deo Honor, & Gloria.

FRANCISCI
PICCOLOMINEI
SENENSIS,
IN ACADEMIA PATAVINA
PHILOSOPHI PRIMI.

Librorum ad Scientiam de Natura attinentium

PARS QVINTA,

In qua conſiderantur pertinentia ad Animam.

Illuſtriſſimo & Reuerendiſſimo MARCO Cornelio Patauij Epiſcopo dicata.

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS, Apud Hæredes Franciſci de Franciſcis. M D C

ILLVSTRISSIMO,
AC REVERENDISSIMO
MARCO CORNELIO
PATAVII EPISCOPO,
DOMINO COLENDISSIMO.
FRANCISCVS PICCOLOMINEVS
PERENNEM FELICITATEM
DEPRECATVR.

CORNELIA Familia inter illuſtriores, ſplendidioreſque vniuerſæ Italiæ familias, omni dignitatis gradu, tanquam ſydus lucidiſſimum, ſplendidiſſimè fulget; ea enim emicat Sapientia, floret Prudentia, ſplendet Probitate, per Senatores innumeros & integerrimos, qui in vniuerſa Veneta Republica Rerum publicarum regina, in omnique Magiſtratuum gradu, floruerunt & florent; fulget inſuper Pietate, Religione, & Charitate, per inſignes Abbates, Epiſcopoſque vigilantiſſimos, & præſtantiſſimos; fulget præterea illuſtriſſimè per Cardinales ampliſſimos, & illuſtriſſimos, ſplendet etiam dignitate Regia, ob Regiam Cypri dignitatem, ei iure optimo competentem; fulget demum ſublimi Serenitate ob Sereniſſimam Principis Reipublicæ Venetæ dignitatem, qua olim decorata refulſit, adeo vt omni tam humana, quàm diuina præſtantia, tanquam ſydus ſplendidiſſimum, ſplendidiſſime fulgeat, & propterea digna eſt, vt à ſingulis rectè affectis animis, celebretur, colatur, & veneretur. Et lætor ego, quod quamprimum felici ſorte Patauium me contuli, mihi ſe occaſio præbuerit, præſtantiſſimis

fratribus tuis natu maioribus, honorificè inſeruiendi. At cum Deo placuerit eos cito in cœleſtem patriam reuocare, lætor modo quod oblata ſit mihi opportunitas, te virum religione, ſapientia, & probitate inſignem, omni meritorum genere cumulatiſſimè ornatum, Patauijque Epiſcopum vigilantiſſimum colendi, & honorandi; Tu enim nedum ob ſplendidiſſimos Corneliæ familiæ radios, verum inſuper ob conditiones præclaras tibi proprias, omni dignitatis gradu te meritiſſimum parefacis. Cupiens autem ego hanc meam erga te animi propenſionem, obſeruantiam, & obſequium, tibi, ſtudioſiſque animis, ſigno aliquo conſpicuo, conditionique meæ congruente, patefacere, Animo tuæ amplitudinis flagrantiſſimo, hos de Animo libros, præclaro Animo tuo dico, & ſacro. Diu vale.

Patauij kl. Octobris M D XCVI.

INDEX PRINCIPALIVM CAPITVM.

DE ſede Animæ Procœmium.			pag. 1.	a
Duæ proponuntur, & diluuntur difficultates	Cap.	1.	ibid.	a
Communia nonnulla conducentia pro notitia ſedis Animæ.	Cap.	2.	ibid.	b
Opiniones quorũdam veterum de ſede Animæ.	Cap.	3.	2.	a
Opinio Platonis.	Cap.	4.	ibid.	b
Diluuntur nonnulli difficultates ad eandẽ opinionẽ attinẽtes.	Cap.	5.	3.	a
Opinio Galeni de ſede Animæ & Principatu membrorum.	Cap.	6.	4.	a
Principalia fundamenta opinionis Plat. & Galeni.	Cap.	7.	ibid.	a
Oſtenditur ſedem Animæ debere ſtatui vnam.	Cap.	8.	5.	a
Reijciuntur ſolutione, & rationes pro parte aduerſa.	Cap.	9.	ibid.	b
De ſede animæ opinio Ariſtotelis.	Cap.	10.	6.	a
Ratio altera quod ſolum cor ſit ſedes.	Cap.	11.	ibid.	b
Tertium rationum caput pro eodem oſtendendo.	Cap.	12.	7.	b
Genus quartum rationum pro eodem.	Cap.	13.	8.	a
Genus quintum rationum.	Cap.	14.	ibid.	b
Genus ſextum.	Cap.	15.	9.	a
De ſede Humanæ Mentis opinio Plat. & Galeni.	Cap.	16.	ibid.	b
Reijciuntur relata opinio & cum Ariſt. oſtẽditur cor eſſe ſedẽ.	Cap.	17.	10.	a
Diluuntur rationes aduerſæ.	Cap.	18.	ibid.	b
Quæritur an Ariſtotele cum Platone conciliari valeat.	Cap.	19.	11.	b
Conſiderantur nonnullæ diſtinctiones & quæritur an per eas valeant conciliari.	Cap.	20.	12.	b
Diluuntur rationes opinioni Ariſtotelis aduerſæ.	Cap.	21.	13.	a
De ſede Animæ concluſiones duodecim.	Cap.	22.	14.	b

De Accretione.

Procœmium.			15.	a
Definitio accretionis.	Cap.	1.	ibid.	b
Explicantur termini accretionis.	Cap.	2.	16.	a
An accretiõ ex parte ſuorum terminorum ſit continua.	Cap.	3.	17.	a
Explicatio partium definitionis.	Cap.	4.	18.	a
De modo quo corpora Phyſica creſcunt.	Cap.	5.	ibid.	b
De motu alimenti ad membra nutrienda.	Cap.	6.	19.	b
Conditiones pro exacta accretione requiſitę.	Cap.	7.	20.	b
Quæ ſint partes rei creſcentis, ſecundum materiam, & quæ ſecundum formam.	Cap.	8.	21.	a
Quomodo id quod creſcit ſeruatur idem, & quæuis eius pars ſecundum formam creſcat.	Cap.	9.	22.	a
Dubia varia ex dictis emergentia.	Cap.	10.	23.	b
Quomodo ſeruetur figura viuentium.	Cap.	11.	24.	a
Dubia & Problemata varia proponuntur & diluuntur.	Cap.	12.	ibid.	b
An detur cauſa mali & priuationis.	Cap.	13.	25.	b
Agitur de attinentibus ad diminutionem.	Cap.	14.	26.	b

Pars Quinta. † 3 An

An viuentium ſingulæ partes varientur & fluant. Cap. 15. 27. a
Reſolutio difficultatis propoſitæ. Cap. 16. ibid. b

De ſenſu Viſus.

De obiecto ſenſus viſus. Cap. 1. 29. a
De eodem obiecta opinio propria. Cap. 2. ibid. b
De perſpicuo. Cap. 3. 30. a
Quibus competat perſpicuitas. Cap. 4. 31. a
Quos vſus prebeant opacitas & perſpicuitas. Cap. 5. ibid. b
De Luce & Lumine opiniones variç. Cap. 6. 32. b
An Lumen ſit corpus rationes pro vtraque parte. Cap. 7. 33. a
Quid ſit Lumen. Cap. 8. ibid. b
Quid ſit eſſe ſpiritale. Cap. 9. 34. b
An Lumen ſeruari valeat ſine medio, & num moto Lucido moueatur Lumen. Cap. 10. 35. b
An illuminatio ſit immanens, & num ex varijs luminibus in eodem medio conſurgat vnum. Cap. 11. 36. a
De tenebris. Cap. 12. 37. a
Pro quo requiratur Lumen vt videamus. Cap. 13. ibid. b
Reſolutio propoſitæ difficultatis. Cap. 14. 38. a
De modo quo videmus. Cap. 15. 39. a
Reijciuntur opiniones nonnullę. Cap. 16. ibid. b
Explicatur opinio propria. Cap. 17. 40. b
Inſtantiæ uariæ diluuntur. Cap. 18. 41. a
An Ariſtoteles, cum Platone conciliari valeat. Cap. 19. 42. b
De facultate videndi. Cap. 20. 43. a
Nonnulla de inſtrumento ſenſus viſus. Cap. 21. 44. a
De præſtantia ſenſus viſus. Cap. 22. ibid. b
Dubia quædam diluuntur. Cap. 23. 45. a

De Senſibus internis.

Proœmium. 46. a
Explicantur nonnulla dirigentia in notitiam internorum ſenſuum. Cap. 1. ibid. b
De gradibus abſtractionis. Cap. 2. 47. a
De numero internorum ſenſuum opinio primà & euerſio. Cap. 3. ibid. b
De eodem numero opinio ſecunda & euerſio. Cap. 4. 48. a
Opinio tertia & euerſio. Cap. 5. ibid. b
Opinio quarta & euerſio. Cap. 6. 49. a
Opinio verior explicatur. Cap. 7. ibid. b
De obiectis internorum ſenſuum. Cap. 8. 50. b
Dubia attinentia ad obiecta. Cap. 9. 51. a
De functione munerum internorum ſenſuum. Cap. 10. ibid. b
De officijs Phantaſiæ. Cap. 11. 52. a
Dubia nonnulla ad Phantaſiam attinentia. Cap. 12. 53. a
An Phantaſia ratiocinetur. Cap. 13. ibid. b
Diluuntur difficultates ad Phantaſiam attinentes. Cap. 14. 54. a

De

De memoria, & reminiſcentia. Cap. 15. 55. a
Dubia ad memoriam attinentia. Cap. 16. ibid. b
Qui internorum ſenſuum varijs animalibus competant. Cap. 17. 56. a
An memoria competat cunctis animalibus. Cap. 18. 57. a
Ordo perfectionis internorum ſenſuum. Cap. 19. ibid. b
De facultate appetente. Cap. 20. 58. a

De Humana Mente Lib. Primus,

Procemium. 59. b
De nomine Mentis, & connexis cum eo. Cap. 1. ibid. b
De Mente Poteſtate. Cap. 2. 60. a
Quomodo Potentia ſe habeat ad Mentem. Cap. 3. ibid. b
An omne aptum recipere aliquid debeat eſſe eo nudatum. Cap. 4. 61. a
Reſolutio difficultatis. Cap. 5. 62. a
De Mente Agente an ſit. Cap. 6. 63. a
De officio eius. Cap. 7. 64. a
Colliguntur nonnulla, & dubia diluuntur. Cap. 8. 65. a
Quid ſit Mens agens, opiniones variæ. Cap. 9. ibid. b
Opinio Alexandri, quod ſit Deus. Cap. 10. 66. b
Quod Mens Agens non ſit eſſentia diſtincta a Mente potentia. Cap. 11. 67. b
De Mente agente opinio propria. Cap. 12. 68. a
De Mente Habitu. Cap. 13. ibid. a
De Mente adepta. Cap. 14. 69. a
An Mens intelligat ſingularia. Cap. 15. ibid. b
Oſtenditur, quod ea cognoſcat. Cap. 16. 70. b
Agitur de modo quo ea cognoſcit. Cap. 17. 72. a
Explicantur nonnulla pro diluendis difficultatibus. Cap. 18. ibid. b
De obiecto Mentis. Cap. 19. 73. b
Reſolutio difficultatis. Cap. 20. 74. b
Diluuntur dubia attinentia ad obiectum Mentis. Cap. 21. 75. b
Quæ ſit ratio propria obiecti Mentis. Cap. 22. 76. b

Liber Secundus.

Procemium. 78. a
De immortalitate Mentis opiniones variæ. Cap. 1. 78. b
Euertitur opinio putantium animam omnem immortalem. Cap. 2. 79. a
Mentem eſſe immortalem oſtenditur per Ariſtotelem in primo de partibus Anim. Cap. 3. 80. a
Elicitur immortalitas ex primo de anima. Cap. 4. 81. a
Ex ſecundo de Anima, & ſeptimo Phyſicorum. Cap. 5. ibid. b
Ex tertio de anima. Cap. 6. 82. a
Ex ſecundo de Gener. Anim. 12. Metaphyſicæ. Cap. 7. 83. b
Euertuntur ſolutiones aduerſariorum. Cap. 8. 85. a
Perpenduntur rationes Platonis. Cap. 9. 86. a
Rationes ex attinentibus ad animam. Cap. 10. ibid. b
Diluuntur, & retorquentur rationes aduerſæ. Cap. 11. 87. b
Diluuntur, & retorquentur rationes aliæ. Cap. 12. 88. b

Diluuntur & reflectuntur aliæ.	Cap. 13.	89.	a
Reflectuntur, & diluuntur aliæ.	Cap. 14.	ibid.	b
Reflectuntur & diluuntur aliæ.	Cap. 15.	90.	b
Reflectuntur & diluuntur aliæ.	Cap. 16.	91.	a
An Mens former hominem.	Cap. 17.	ibid.	b
Explicantur tres concluſiones.	Cap. 18.	92.	b
De numero Mentium.	Cap. 19.	53.	a
Opinio Ariſtotelis.	Cap. 20.	54.	a

Liber Tertius.

Proponitur agendum de actionibus Mentis.	Cap. 1.	95.	a
De apprehenſione ſimplicium.	Cap. 2.	ibid.	b
An ſit indiuiſibilis, indiuiſibilium & vnius tantum.	Cap. 3.	96.	a
De compoſitione.	Cap. 4.	97.	a
De actione tertia.	Cap. 5.	98.	a
An detur ſpecies intelligibilis diſtincta ab actu intelligendi.	Cap. 6.	ibid.	b
Oſtenditur ſpecies intelligibiles non diſtingui, ac actu intelligendi.	Cap. 7.	100.	a
Reſolutio difficultatis, & ſolutio rationum aduerſarum.	Cap. 8.	ibid.	b
An in Mente per naturam inſertæ ſint formæ intelligibilis.	Cap. 9.	101.	b
Reijciuntur ab anima rationes inſitæ.	Cap. 10.	102.	a
Proponitur agendum de primo cognito.	Cap. 11.	103.	a
Opinio Scoti de primo cognito.	Cap. 12.	ibid.	b
Opinio D. Thomæ, & Alberti.	Cap. 13.	104.	b
Opinio tertia.	Cap. 14.	105.	a
Opinio propria.	Cap. 15.	ibid.	b
Diluuntur rationes aduerſæ.	Cap. 16.	107.	a
De primo cognito cognitione complexa.	Cap. 17.	ibid.	b
An intelligibile dignitate præſtet Menti.	Cap. 18.	108.	a
Muneta per Mentem homini competentia.	Cap. 19.	ibid.	b

De facultate qua ſua ſponte mouentur animalia.

Prooemium.		109.	b
Cuius motus Principia, & affectiones quæruntur.	Cap. 1.	110.	a
Cur Ariſtoteles in libro de Anima poſtremo de hoc principio Differuit.	Cap. 2.	ibid.	b
De principijs motus animalium.	Cap. 3.	111.	a
Explicatur principium primum nimirum obiectum.	Cap. 4.	112.	a
An obiectum ſit immobile & neceſſarium.	Cap. 5.	ibid.	b
De ſecundo principio quod noſcendo dirigit.	Cap. 6.	113.	a
Diluuntur dubia.	Cap. 7.	114.	a
De appetitu principio tertio.	Cap. 8.	ibid.	b
An appetitio ſit motio per naturam.	Cap. 9.	115.	a
Quomodo phantaſia ad appetitum ſe habeat.	Cap. 10.	ibid.	b
An uis appetendi cognoſcat.	Cap. 11.	116.	a
De inſtrumentis motus.	Cap. 12.	ibid.	b
Definitio uirtutis mouentis.	Cap. 13.	118.	a

De

De modo quo animalia mouentur opinio aliorum.	Cap. 14. ibid. a
De re eadem opinio altera.	Cap. 15. 119. a
Qui primum in animali mouet, ſiue mouetur.	Cap. 16. ibid. b
An animal moueatur ſecundum ſe.	Cap. 17. 120. a
Diſtinctius quomodo animal ex ſe mouetur.	Cap. 18. ibid. b
Quomodo Phantaſia, & uis appetendi ualeant ad libitum mouere.	Cap. 19. 121. b
Proponuntur quattuor pulchræ difficultates ad id attinentes.	Cap. 20. 122. b
De cauſis motuum ad mirabilium.	Cap. 21. 123. b
An obiectum per eſſe cognitum habeat vim alterandi.	Cap. 22. 124. a
Quomodo per Phantaſiam alteramur.	Cap. 23. ibid. b
Oſtenditur Phantaſiã non poſſe mouere diſtantia ſine medio.	Cap. 24. 125. a
Capita opinione de cauſis motuum admirabilium, & maleficiorum.	Cap. 25. ibid. b
Conſideratio earum cauſarum & modorum.	Cap. 26. 126. b
An motus omnis fiat trahendo & pellendo.	Cap. 27. 128. a
Quattuor proponuntur difficultates ad dicta attinentes.	Cap. 28. ibid. a
An motus animalium ſit naturalis.	Cap. 29. 129. a
Cur animalia dum mouentur relaxantur.	Cap. 30. ibid. b
Pro omni animalium motu requiri quieſcens.	Cap. 31. 130. b
In omni animalium motu ſeruari imaginem motus in orbem.	Cap. 32. 131. b

FINIS.

INDEX

SINGVLARVM RERVM

ET SENTENTIARVM, QVAE IN HOC QVINTO VOLVMINE EXPLICANTVR.

A

ABſtractio ad quid proſit.de ſen. intern.c.2.per totum. pag.47
Et cõcretioni opponitur.ibi.l.4.
Et quot modis fiat.ibid.l.5.
Abſtractio per naturã duplex. de ſenſ.inter.c.2.l.6. 47
Per cognitionem ſimiliter duplex.ibid.l.11.
Abſtractio ſine compoſitione multiplex. de ſenſ. inter.c.2.l.16. 47
Abſtractionis gradus quatenus ad ſenſum pertinet, duo tantum ſunt de ſenſ.inter.c.2.f.2.l.7. 47
Accidens. Quod eſt ex accidenti,eſt non ens de accret.c.13.l.32. 26
Accidentia primo mouent,ſubſtantia apprehẽditur per conſecutionẽ de Hum.Men.c.21.f.2.l.fi. 76
Accretio quomodo fiat.de accret.c.5.f.2.l.3. 18
Accretio quot modis vſurpetur in proœm.de accr. lin.12. 15
Accretio an ſit motus unus.de accret.capit.10.f.2. lin.17. 23
Accretio an ſit generatio.de accret.c.4.l.46. 18
Accretio in quibus verſetur terminis.de accret.c. 1.l.3.& c.2.f 2.l.3. 16
Accretio quomodo ſit ſingularium.de accret.cap. 10.f.2.l.33. 23
Accretio quomodo fiat,de accret.c.11.l.9. 24
Accretio an ſit continua.de accret.c.3.l.3. 17
Accretionis nomẽ ab uno eſſe. in proœm.de accret. f.2.l.2. 15
Accretionis definitio.de accret.c.1.f.2.l.3. 15
Accretionis materis triplex.de accret.c.4.l.3. 18
Accretionis finis duplex.de accret.c.4.l.31. 18
Accretionis conditiones tres. de accret.cap.7.f.2. lin.4. 20
Accretionis conditiones quomodo ſeruentur.de accret.c.7 f.2.l.26. 20
Accretionis principium uiuentium an dici debeat internum,vel externum.de accret,c.12.l.9. 25
Accretionem octo modis differre a generatione. de accret.c.4.f.2.l.9. 18
Actio ſpiritalis auxilio luminis prodit ex re uiſibili, ea quę in oculo recipitur et iudicatur.de ſent.uiſ. cap.17.f.2.l.14. 40
Actio facultatis cognoſcentis eſt iudicare, appetere. de Hum.Men.lib.4.c.10.f.2.l.5. 115
Actio perfecta,& imperfectã quomodo intelligatur de Hum.Men.lib.3.c.3.f.2.l.22. 96
Actio externi ſenſibilis datur diſtincta ab actu ſentiendi in attinentibus ad ſenſum externum. de Hum.Men.dub.3.c.8.f.2.in fine. 100
Actiones internorum ſenſuum quæ de ſen.inter.c. 1.f.2.l.34. 46
Actus intelligendi cur non diſtinguatur ſpecie intelligibili.de Hum.Men.lib.3.c.7.l.3. 100
Actus ſenſus dicitur res iudicata, ut iudicata de Senſ.inter.c.16.f.2.l.6. 56
Actus primus intelligendi eſt ſcientia, ſecundus uerò ſpeculatio.de Hum.Men.lib.3.c.6.l.35. 99
Actus colorum duplex. de Sen. viſ.cap.14.fac.2. l.16. 38
Adeptio duplex cõpetit Humanæ Menti. de Hum. Men.lib.1.c.14.l.31. 69
Adeptum tribus modis dici. de Hum.Men.lib.1. c.14.l.7. 69
Adipiſcens eſſentia mentis eſt, duplici prædita differentia. de Hum.Men.lib.1.cap.14.ad fi.f.2. lin.2. 69
Admirabiles motus quot modis fieri dicuntur. de Hum.Men.lib.4.c.26.f.2 per totum. 126
Adoleſcentia quare eſt uia ad perfectionem,& ſenectus ad interitum.de accret.c.4.f.2.l.21. 18
Affectiones animi cur ſequantur corporis temperaturam.de Hum.Men.lib.2.c.14.f.2.l.5. 89
Affirmatio prior negatione.de Hum.Men.lib.3.ca. 4.l.2. 98
Agens ex poſſibilis in mente reperiuntur.de Hum. Men.c.6.f.2.l.34. 63
Agens nõ recte dicitur eſſe in anima, quatenus eius actio deſinit non in adiectum,ſed in ſubiectum intelligens,lib.primo de Hum.Mente.cap.10.f.1. lin.15. 67
Alimentum quomodo moueatur ad partes nutriendas.de accret.c.6.f.2.per totum. 19
Alteratio an latio præcurrat,dum res per phantaſiã apprehenſa mouet ad lationem, uel alterationẽ. de Hum.Men.lib.4.c.23.l.1. 125
Auiculæ ueneficia. de hum.Men.lib.4. capit.24.f. 2.l.14. 125
Anima rationalis cur non formet, ſed ſolum formato utatur. de hum.Men.lib.2.capit.17.fac.2. lin.27. 91
Anima rationalis cur non diuidatur in formantem & utentem. de hum.Men.lib.2.cap.17.f. 2.l.22. 91
Anima hominis an ſit immortalis, tria capita opinionum

nionum referuntur. de hum. men. lib. 2. cap. 1. per totum, cum ſeq. 78
Anima omnis an ſit immortalis, referuntur opiniones, & confutantur. de hum. men. lib. 2. ca. 2. per totum. 29
Anima omnis quomodo ſit ſimplex a materia immunis de Hum. men. lib. 2. c. 2. in fi. 79
Anima hominis, quod ſit immortalis, quibus vus, & rationib. probetur. de hum. men. lib. 2. c. 3. per totum. vſque ad c. 17. 80. uſque ad 91
Anima tota communit reſpondet temperamento de ſede Ani. c. 2. l. 26. 2
Anima ſola cur in corpore aliquam definitam, & principalem partem requirat. de ſede Ani. c. 2. f. 2. l. 3. 1. & ibid. l. 5. 2
Anima nutriens non eſt principium motus ſecundũ loca. de hum. men. lib. 4. c. 3. l. 20. 111
Anima in cognoſcẽtem, & operantem diuiditur. de ſenſ. inter. c. 16. f. 2. l. 32.
Anima in cognoſcentem & mouentem diuiditur. de hum. men. lib. 4. c. 2. f. 2. l. 33. 110
Animarum numerus an detur. de Hum. Men. lib. 2. c. 19. per totum cum ſeq. 93
Animarum numerus ignoratus a philoſophis. ibid. c. 20 f. 2. l. 14. 94
Animæ conditiones quo ad ſedẽ quales, de ſede ani. cap. 3. f. 2. l. 3. 6
Animæ nomine quid denotetur. de Hum. Men. lib. 2. c. 9. l. 13. 86
Animæ opera quæ. de hum. men. lib. 2. cap. 10. fac. 2. l. fi. 86
Animæ operationes quot, de hum. men. lib. 3. cap. 1. lin. 3. 95
Animę ſedem eſſe in corde ſecundum Ariſt. plurib. comprobatur rationibus. de ſede ani. c. 10. uſque ad c. 15. 6 uſque ad 9.
Animæ nomine quid denotetur. de ſede anim. capit. 1. l. 2. 1
Animal an per ſe moueatur. de hum. men. lib. 4. ca. 17. in princ. 110
Animalia cur non in orbem mouentur, nec motu recto. de hum. men. lib. 4. c. 29. l. 31. 129
Et cur dum mouentur laxantur. c. 30
Et cur nigerem habent in medio. ibid. l. 22.
Animi omnes facultates bonum competunt. de ſenſ. inter. c. 17. l. 7. 56
Animi affectiones cur ſequantur corporis temperaturam. de hum. men. lib. 2. c. 14. f. 2. l. 5 89
Appetitio eſt motio ad finem. de Hum. men. lib. 4. c. 4. f. 2. l. 6. 112
Appetitio quomodo motus dicatur, & qualis ſit. de humana mente lib. 4. c. 8. f. 2. per totum. 114. & c. 9. per totum. 115
Appetitionis pugnæ uaria, de Humana mente, lib. 4. c. 8. l. 17. 115
Appetitionum gradus qui, de Senſ. inter. capit. 20. lin. 5. 58
Appetitus quid, de Senſ. inter. capit. 58. facie 2. linea 5. 58
Et quotuplex. ibid.
Appetitus ſenſuum unus, ſed multiplex ob genus appetibilium, & uaria obiecta, de Senſ. inter. c. 20. f. 2. l. 49. 58
Appetitus omnis ſequitur cognitionem, de Humana Mente, lib. 4. c. 1. l. 36. 110
Appetitus lata ſignificatione frequenter uoluntatẽ ſignificat, propriè tamen motus ſpontanei nuncupantur, ibid. l. 37.
Appetitus eſt principium exequens cognitionem. de Hum. Men. lib. 4. c. 3. f. 2. l. 21. 111
Appetitus bonum quærit tamquam finem, de Humana Mente lib. 4. c. 4. f. 2. l. 5. 112
Appetitus an dicatur principium motus per ſe. de Hum. Men. lib. 4. c. 8. f. 2. l. 10 114
Appetitus per naturam dupliciter dicitur. de Humana Ment. lib. 4. c. 9. l. 4. 115
Appetitus an cognoſceat. de hum. men. lib. 4. ca. 11. per totum. 116
Appetitus omnis ſimilis circulo. de hum. ment. lib. 4. c. 18. l. 45. 121
Apprehendendi nis & Phantaſia quomodo moueãt. de hum. men. lib. 4. c. 19. per totum. 121
Appetens facultas qualis. de ſenſ. inter. c. 20. per totum. 58
Appetens facultas quomodo ſe habeat ad cognoſcentem. de hum. men. lib. 4. c. 10. per totum. 115
Appetentes facultates tot eſſe, quot cognoſcẽtes. de ſenſ. inter. c. 20. f. 2. l. 13. 58
Appræhenſio obiecti cum ſubnotione eſt rei compoſita. de Hum. Men. lib. 3. c. 2. in fi. 96
Appræhenſio obiecti cum aliqua ſubnotione, an cenſeri debeat compoſitio, an appræhenſio ſimplicium. de hum. men. lib 3. c. 2. l. 15. 96
Ariſt. de quo actu loquatur intelligendi Dei, uel hominis. lib. 1. de humana mente. cap. 10. fac. 1. linea 2. 67
Ars quid, de accret. c. 11. f. 2. l. 13. 24
Auditus an ſit nobilior uiſu. de ſenſ. uiſ. cap. 23. per totum. 45

B

BEneficia mentis in homine quæ. de hum. men. l. 3. c. 19 f. 2. per totum. 108
Boni ratio non eſt quid diſtinctum a forma & eſſentia rei. de Accret. capitulo 11. facie 2. linea 11. 24
Bonum & malum ut ſe habent ad appetitum, & mentem practicam, ita uerũ & falſum ad theoricam & iudicantem, de humana men. c. 22. f. 2. lin. 19. 79

C

CAlor cõſumens humorẽ noſtri corporis, qualis, de Accret. c. 14. f. 2. l. 20. 26
Caro cur creſcat et reficiatur. de accr. c. 12. l. 2. 25
Cauſa alterius quid ſit. de ſede Ani. c. 2. f. 2. l. 11.

Cauſa mali an detur. de accret. c. 12. l. 20. 26
Cauſa debet reſpondere effectui. de accret. capit. 13. lin. 4. 26
Cauſa communis actionum mortalium eſt Deus, nõ autem proxima. lib. 1. de hum. mente. cap. 10. f. 1. lin. 19. 67
Cauſam aliquid habere dupliciter contingere. de accret. c. 13. l. 18. 26
Cauſa motuum admirabilium quæ. de hum. men. lib. 4. c. 25. f. 2. per totum. 125
Cerebrum non ſedem, ſed locum animæ eſſe, in quo nonnulla animæ officia explentur. de ſede Ani. c. 18. l. 12. 11
Cerebrum eſt ſedes internorũ ſenſuum. de ſede Ani. c. 19. f. 2. l. 13. 11
Cerebrum inſtrumentum Cordis. de ſede Ani. c. 21. f. 2. l. 6. 13
Chameleon & Teſtudo, quare euulſo corde viuunt de ſede Ani. c. 13. f. 2. l. 2. 8
Cogitando uis ad Phantaſiam redigitur. de ſenſ. inter. c. 12. f. 2. l. 46. 53
Cognitio per notionem ab obiecto quotuplex. de humana men. lib. 3. c. 11. f. 2. l. 8. 103
Cognitio ſine diſcurſu, quæ eſt ſimplicium apprehenſio, aut eſt confuſa, aut diſtincta. de hum. mente lib. 3. c. 11. f. 2. l. 9. 103
Cognitio confuſa ſimplicium eſt abſolute origine prima. de hum. men. lib. 3. c. 11. f. 2. l. 10. 103
Cognitio eſſentiæ facta per partes, an dicatur indiuiſibilis, uel ne. de hum. men. lib. 3. c. 3. f. 2. l. 37. 96
Cognitionis noſtræ ſeu quoad nos ordo qualis. de huma. men. lib. 3. c. 8. f. 2. l. 4. 100
Cognoſcendi facultates in ſentientes, & intelligentes diſtribui. de ſenſ. inter. c. 1. f. 2. l. 4. 46
Cognoſcendi ordo in pueris qualis. de hum. men. lib. 3. c. 1. f. 2. l. 11. 95
Cognoſcens facultas duplex. de hum. men. lib. 3. cap. 11. f. 2. l. 4. 103
Cognoſcens facultas quomodo ſe habeat ad appetentem. de hum. men. lib. 4. c. 10. f. 2. per totum. 115
Cognoſci an poßint plura ſimul tempore. de hum. men. lib. 3. c. 3. f. 2. l. 46. 96
Color quid. de ſen. uiſ. c. 5. l. 40. 32
Color tribus modis ſumitur. de ſen. viſ. c. 2. l. 11. 30
Color ſanguis, uel ſpiritus, non eſt ſedes animæ. de ſede Ani. c. 3. f. 2. l. 14. 2
Colores quomodo ſint, & non ſint, eiuſdem ſpeciei. de ſen. viſ. c. 14. f. 2. l. 16. 38
Colorum actus duplex. de ſen. uiſ. c. 14. f. 2. l. 16. 38
Comparatio duplex. de hum. men. lib. 3. cap. 15. f. 2. lin. 3. 105
Comparatio eiuſdem generis triplex. de hum. ment. lib. 3. c. 15. l. 13. 16
Compoſitio & diuiſio, eſt affirmatio & negatio. de ſenſ. inter. c. 12. l. 19. 53
Compoſitio quotuplex. de ſenſ. inter. capitulo 12. linea 29. 53
Compoſitio uera quæ. de hum. men. lib. 3. capitol. 2. lin. 16. 96
Compoſitio proprie ſumpta a mente fit. de hum. men lib. 3. c. 2. l. 18. 96
Compoſitio recta ſimplicium parit veritatem enunciationis: peruerſa mendacium. de hum. men. lib. 3. c. 4. l. 4. 97
Compoſitio mentis pertinet ad vtramque mentem, ſ. agentem, & mentem poteſtate. de hum. men. lib. 3. cap. 4. f. 2. l. 42. 97
Compoſitio a mente facta quotuplex. de hum. men. lib. 3. c. 4. l. 7. 97
Compoſitio an fieri poſſit ſine tempore. de. hum. mẽ. lib. 3. c. 4. f. 2. l. 5. 97
Compoſitio duplex, cum uerbo, & ſine uerbo. de hum. men lib. 3. c. 4. f. 2. l. 6. 97
Conciliatio Ariſt. cum Platone de modo uidendi. de ſen. viſ. c. 19. f. 2. per totum. 42
Conditiones ſedis Animæ quæ, de ſede Ani. cap. 11. l. 3. & ſequ. 6
Conditiones Accretionis tres. de accret. capit. 7. f. 2. lin. 4. 20
Cor eſt temperamentum commune. de ſede Ani. c. 9. l. 10. 6
Cor principium venarum. de ſede Ani. c. 21. l. 6. 14
Cor membrum eſt principale in animali ſecundum Ariſt. de ſede ani. cap. 10. l. 4. 6
Cor Anima ab Homero appellatur. ibid. l. 5.
Cor eſt ſedes Mentis. de ſede ani. c. 17. l. 1. & ſeq. 10
Cor eſt prima, & vnica ſedes uniuerſæ animæ. de ſede anim. c. 17. f. 2. in fi. 10. & c. 18. l. 10. 11.
Corda duo expoſcunt duo capita non contra. de ſede Ani. cap. 12 l. 33. 4
Corde euulſo de Teſtudine & Chameleonte, quare viuunt. de ſede ani. c. 13. f. 2. l. 2. 8
Cordis neceßitas unde, de ſede ani. c. 11. l. 1. 7
Corporis partes ſecundum formam quæ, & quæ ſecundum materiam. de accret. c. 8. l. 3. 21
Corpus viuens ſimile horto de accret. Cap. 5. fac. 2. lin. 7. 18
Creſcentia, quare in orbem creſcant, & figuram rotundam ſeruent. de accret. c. 12. l. 1. 25

D

DEfinitio an pertineat ad primam mentis operationem. de hum. men. lib. 3. c. 2. f. 2. l. 22. 95
Definitiones dupliciter conſiderantur. de hum. men. lib. 3 c. 2. f. 2. l. fi. 95
Dæmones quomodo uideant. de ſenſu uiſ. capit. 16. lin. 44. 40
Dæmones quomodo moueantur. de hum. men. lib. 3. cap. 20. l. 22. 123
Differentia triplex. de ſenſ. inter. capit. 17. fac. 2. lin. 10. 56
Diminutio an detur. de accret. c. 13. f. 2. l. 5 25
Diminutio cur potius fit in latitudine. de accret. ca. 14 f. 2. l. 12. 26
Diminutio quid. de accret. cap. 13. l. 35. 26
Diſcurſus duplex. de humana mente lib. 3. capit. 1. l. fin. 95.

Diſtantia

Diſtantia quomodo percipiatur. de ſenſu viſ.c.18. f.2.l.21. 41
Diſtantiora cur uideantur minora.de ſeut.viſ.c.18. verſus fi.f.2.l.3. 42
Diuinandi modi ſex.de humana mente .lib.2.c.10. lin.27. 87
Dormientes quare minus priuētur ſenſu tactus quā caeteri.de ſede Ani.c.21.f.2.l.16. 31
Dubia plura de ſede A umę ex ſententiæ Platonis, cum eorum ſolutionibus. de ſede Ani.c.4.l.7.3. & c.5.per totum ibid.

E

ENs. Non ens eſt, quod eſt ex accidenti.de accret.c.13.l.32. 26
Ens & Res dupliciter uſurpatur.de ſen.viſ.capit.9. lin.11. 35
Ens ſpiritale quid.de ſenſ.uiſ.c.9.l.18. 35
Ens & bonum quare reciprocentur.de accre.c.11. f.2.l.10. 26
Ens ut ens,& quidditas materiata, ut talis non poteſt dici obiectum mentis,niſi cum ratione ueri, & cum eo iungatur & continuatur, de humana mente c.22.l.8. 77
Ens prima notionis quale.de humana mente . lib.3. c.11.f.2.l.13. 103
Ens prima notionis quod nam ſit,quod cadit ſub cognitione noſtra uel mente vel ſenſu origine prima ſine diſcurſu & confuſa,de hum.men.lib.1.c.11. f.2.l.15. 103
Enunciatio de eſſe adiacente duplex.de hum.mente lib.3.c.17.f.2.l.6. 107
Enunciatio de ipſo eſſe ſecundo adiacente quotuplex de hum.men.lib.3.c.17.f.2.l.9. 107
Eſſe rebus tribus modis competere.de ſen.uiſ.cap.9. lin 8. 35
Eſſentia eſt quid uniuerſale.de accret.cap.10.fac.2. lin.10. 23
Eſſentia quando dicatur habere partes ſenſibiles. de accret.c.10.f.2.l.38. 23
Extenſio conuerſionem alimenti antecedit . de accr. c.5.l.38. 19

F

FAcultas uidendi an diſtinguatur ab eſſentia Animæ.de ſen.uiſ.c.20.l.4. 43
Facultas unius generis obiecti nō eſt una in ſenſibus internis.de ſenſ.inter c.9 f.2 l.19. 51
Facultas cognoſcens eſt aut ſenſus aut mens.de hum. men.lib.3.c.11.f.2.l.4. 103
Facultas motrix duplex. de Hum.men.lib.4.cap.3. ad fi. 111
Facultas ſuperior ea eſt,qua mouet . de hum.mente lib.4.c.18.l.50. 121
Facultatis diuiſio.de ſen.uiſ.c.20.f.2.l.3. 43
Facultates famulātes quæ.de accre.c.5.f.2.l.19.18
Facultates animæ internas in quattuor diuidi gradus.de ſenſ.inter.in proœm.l.25. 46
Figura & ſubſtantia viuentis quomodo ſeruetur in accret.c.11.per totum. 24
Finis vnius facultatis iudicantis eſt principium cognitionis alterius. de hum.men.lib.3.capit.15. lin.40. 106
Finis quomodo moueat agentem.de hum.men.lib.4. c.4.l.4. 112
Finis quomodo dicatur cauſa,de hum. men.lib.4.ca. 4.l.22. 112
Finis mouet per metaphoram.de hum.men.lib.4.ca. 4.f.2.l.10. 112
Fine præſente deſinit res moueri, dum eſt extra animam de hum. men. lib.4.c.4.f.2.l.10. 112
Forma cum materia in ſingulari reperitur.de hum. men.lib.1.c.16.f.2.l.47. 78
Et quid ſit.ibid.
Forma triplex.de hum.men.lib.2.cap.3.f.2.l.27.80
Forma quare dicatur exemplum.de accret.cap.11.f. 2.l.16. 24
Forma rerum quæ creſcunt, duplex.de accret.ca.8. f.2.l.21. 21
Idem quomodo ſeruetur id quod creſcit. de accret. c.9.per totum. 22
Idem quotupliciter uſurpetur.ibid.l.8.
Forma in accretione denotat eſſentiam. de accret.c. 9.l.47.23.& c.10.l.12. 24
Formalis ratio quæ.de hum.men.c.22.l.2. 77

G

GAleni opinio de ſede Animæ, de ſede Ani.ca. 6.per totum. 4
Et eius fundamenta.c.7.
Gradus ſeptem ſedis animæ.de ſede Anim.ca.1.f.2. lin.3. 1
Gradus octo ad lumen attinentes.de ſenſ.viſ.c.6.f.2. lin.9. 32
Gradus appetitionum qui.de ſen.inter.c.20.l.5. 58
Gradus ſex comparationis inter ea quæ ſunt diſtincti generis ad primo cognitum attinentes. de human.men.lib.3.c.15.f.2.l.6. 105
Gradus uitæ uarij. de hum.men.lib.4.in proœm.fac. 2.l.9. 109
Gradus quattuor in efficiendo motu conſiderari . de hum.men.lib.4.c.4.l.29. 112
Gradus vndecim ad motum animalis pertinentes. de hum.men.lib.4.c.18.f.2.l.8. 120

H

HAbitus mentis non menti hærent, vt in ſubiecto, ſed memoria.de ſen.inter.c.15.l.46.55
Hominis definitio ab Academicis tradita, quomodo intelligenda.de hum.men.lib.2.c.17.f.2.l.20 91
Homini competunt omnes animæ facultates de ſenſ. inter.c.17.l.7. 56
Homines abſolute magni & parui quare dicātur. de accret.c.2.l.21, 17

 Homi-

Hominis definitio per Ariſt. tradita, de quo hominis gradu verificetur. de hum. mente lib. 2. capit. 17. lin. 19. 92
Et in quo differat ab illa Platonis. ibid.
Homo quomodo ſit rationis particeps. de ſenſ. inter. cap. 13. f. 2. in fi. l. 7. 54
Homo triplex. de hum. men. lib. 2. c. 17. f. 2. l. 7. 91
Homo naturam imitatur. de hum. men. lib. 3. cap. 2. f. 2. l. 3. 95
Homo ſolus eſt particeps rationis, & officij ratiocinandi. de hum. men. lib. 3. c. 5. f. 2. l. 12. 98
Homo cur Hymenæus. de hum. men. lib. 3. c. 19. f. 2. per totum. 108

I

IDea crateris nomine ſignificatur. de hum. men. lib. 2. c. 19. f. 2. l. 40. 93
Ideæ quæ ſint. de accret. c. 11. f. 2. l. 2. 24
Ideæ quomodo ſtatuantur mentis obiectum. de hum. men. c. 20. f. 2. l. 4. 75
Idea an dentur. de hum. men. lib. 3. ca. 9. f. 2. l. 6. 101
Idealis nomen ab Ariſt. dicitur eminens; quatenus Deus eſt cuncta eminenter. de hum. men. lib. 2. c. 17. f. 2. l. 26. 91
Ignis multis modis accipitur de ſenſ. viſ. capit. 21. l. 26 44
Imago propria quare ante oculos apparebat, vt dicitur de Antipheronte. de ſenſ. viſ. c. 18. 48. 42
Immortalitas animæ quomodo probetur ex aduerſariorum rationibus. de hum. men. lib. 2. cap. 11. f. 2. per totum 87. & c. ſeq. per totum. f. 2. 88
Immortalitatem animæ quæ probent. de hum. men. lib. 2. c. 10. per totum. 86
Imperium duplex de ſenſ. viſ. c. 21. l. 25. 44
Includere aliquid quot modis intelligatur de human. men. c. 4. f. 2. l. 7. cum ſeq. 67
Incantationes variæ per magiam factæ. de humana men. lib. 4. c. 25. l. 9. cum ſeq. 126
Indiuiſibile duplex. de hum. men. lib. 3. c. 3. l. 7. 96
Indiuiſibile tempore dupliciter intelligi. de humana men. lib. 3. c. 3. f. 2. l. 11. 96
Inſtantiæ plures, quæ modo videndi opponuntur, reſoluuntur. de ſenſ. viſ. c. 18. per totum. 41
Inſtinctus unde prodeat. de ſenſ. intern. c. 14. fac. 2. l. 14 54
Inſtrumenta appetentis facultatis quæ. de hum. men. lib. 4. c. 10. l. 20. 116
Inſtrumentum Animæ duplex. de ſede ani. capit. 10. l. 13. 6
Inſtrumentum cõmune animalis quale de ſede Ani. c. 9. l. 1. & c. 10. l. 12. 6
Inſtrumentum motus quale. de hum. men. lib. 4. cap. 12. l. 33. 117
Intellectus operationes quot. de hum. men. lib. 3. cap. 1. l. 3. 95
Intelligere quomodo ſit pati, & agere. de hum. men. c. 8. f. 2. l. 3 & 19. 65
Intelligentia quomodo valeat ſine medio cœlum mouere. de hum. men. lib. 4. c. 20. f. 2. l. 5. 122
Intelligens facultas ad ea, quæ ſunt a materia ſeparata, refertur. de ſenſ. inter. c. 1. f. 2. l. 7. 46
Intelligibile an dignitate antecedat menti, vel econtrario. de hum. men. lib. 3. c. 18. per totum. 108
Intelligibilia duplex habere ſubiectum. de humana men. lib. 3. c. 6. f. 2. l. 29. 99
Intentiones ſecundæ. de hum. men. capit. 21. facie 2. lin. 25. 75
Intentiones ſecundæ de quibus formentur, & intelligantur. de hum. men. c. 21. l. 3. 76
Iridis colores ſpiritales eſſe. de ſen. viſ. cap. 8. fac. 2. l. 14. 34
Iumentis ſolam ſimplicium apprehenſionem competere. de hum. men. lib. 3. c. 1. f. 2. l. 10. 95

L

LVmen & perſpicuum ſunt qualitates inter ſe iuncta. de ſen. viſ. c. 5. f. 2. l. 10. 31
Lumen an re vera in perſpicuo recipiatur. de ſenſu viſ. c. 5. f. l. pen. 31
Lumen an ſit corpus. de ſenſ. viſ. cap. 6. f. 2. l. 4 & 23. 32. & c. 7 per totum. 33
Lumen non eſt ſubſtantia. de ſenſ. viſ. capitulo 7. lin. 50. 33
Lumen quid ſit. de ſenſu viſ. capitulo 8. per totum. f. 2. l. 33. 35
Lumen an ſeruari poſſit ſine medio. de ſen. viſ. ca. 10. f. 2. per totum. 35
Et an motu lucido moueatur. ibid.
Lumen non diuiditur, niſi per diuiſionem lucidi. de ſenſu viſ. c. 10. l. 11. 35
Lumen ex parte cauſæ quid. de ſenſu viſ. capit. 11. in fi. l. 7. 37
Lumen abſolute quid. de ſenſu viſ. capit. 11. in fin. l. 7. 37
Lumen pro quo requiratur, vt videamus, opiniones variæ. de ſen. viſ. c. 13. f. 2. per totum. 37
Opinio propria cap. ſeq. per totum.
Luminis operatio an ſit immanens vel tranſiens. de ſen. viſ. c. 11. l. 2. 36
Luminis diſtinctio an detur. de ſen. viſ. capit. 11. f. 2. l. 4. 36
Lumini quid competat. de ſen. viſ. c. 9. l. 33. 35
Lux quid. de ſen. viſ. c. 11. l. 5. 37
Lux, & lumen an ſpecie diſtinguantur. de ſen. viſ. c. 11. f. 2. l. 16. 36

M

MAgia quotuplex. de hum. men. lib. 4. c. 25. in fi. f. 2. l. 5. 126
Magia unde. de hum. men. lib. 4. capitu. 25. lin. 9. & ſeq. 126
Magia Aſtronomica ſuperſtitioſa. de hum. men. lib. 4. capitu. 25. lin. 19. 126
Magia dicitur fructus, & uſus ſapientiæ. de hum. men. lib. 4. cap. 25. lin. 50. 126

Magia decem gradus. de hum.men.lib.4. cap.25. ad fi.l.13. 126
Magnitudo perfecta & imperfecta ſunt per ſe termini accretionis.de accret.c.2.l.3.f.2. 16
Magnitudo perfecta qua, ibid. l.11.
Mali cauſa & priuationis,an detur.de accret. c.13. f.2.l.5. 25
Malum triplex. de accres. c.13.l.9. 26
Malum morale duplex. de accres.c.13.l.10. 20
Malum tripliciter dicitur. de accret.cap.13. fac.2. lin.fin. 25
Materia quando ſeruetur in accretione.de accret. c.10.f.2.l.46. 23
Materia & forma in accretione quæ ſint. de accret. c.9.l.47. 23
Materia duplex in ſingulari conſideratur prima,et proxima.de humana mente. lib.1.c.16.l.48. 71
Materia prima ſola mente, non ſenſu percipitur. ibidem.
Materia proxima conſtituitur per accidentia, quæ formæ ſunt. ibid.
Materia an cooperetur motu animalium.de humana men.lib.4.c.15. f.2.l.18. 119
Materiam variari, quomodo intelligendum. de accr. c.10.f.2.l.6. 23
Materiam operari duob.modis intelligi.de hum.mente.lib.4.c.15.f.2.l.18. 119
Membra, quæ nutriuntur, uiuere debent. de accres. c.5.l.50. 19
Membrum principale in quouis animali quale.de ſede ani.c.10.l.4. 6
Membrum principale quale ſit, ubi conciliantur opiniones Platonis & aliorum cum Ariſtot. de ſede ani.c.20.f.2.per totum. 12
Medium duplex. de ſede ani.c.11. l.33. 7
Medium uarium uariorum ſenſibilium.de ſen.viſ.c. 3.l.2. 30
Medulla triplex.de ſede ani.c.20.f.2.l.22. 12
Memoria quid.de ſenſ.inter.c.7.l.9. 50
Memoria quid. de ſenſ. inter. capitulo 16. facie 2. lin.12. 55
Memoria an ſit præſtantior phantaſia, uel e conuerſo. de ſenſ.inter.c.19.f.2.l.19. cum seq. 57
Memoria an cunctis animalibus competat. de ſenſu inter.c.18.l.7. 57
Memoria cur dicatur habitus uel appetitio primi ſenſitiui. de ſenſu inter.capitulo 16. facie ſecunda,l.36. 55.& 56
Memoria ſingularium per ſe, uniuerſalium ex accidenti. de ſenſ.inter.c.15. l.45. 55
Memoria inter Deas a ueteribus numerata. de ſenſ. inter.c.15.l.2. 55
Memoria eſt finis ſenſuum internorum.de ſenſ. inter.c.7.l.5. 50
Memoria per ſe eſt ſingularium, uniuerſalium vero ex accidenti, & per conſequentiam.de hum.men. lib.1. c.16.l.9. 71
Memoria eſt notionum, non ſpecierum ab eis diſtinctarum.de humana men.lib.3.c.8.l.8. 101
Memoriæ habitus mentis hærent, non autem menti, ut in ſubiecto.de ſenſ.inter.c.15.l.46. 55
Memoriæ officia ſex.de ſenſu inter. capitulo 15. linea 23. 55
Memoriæ quattuor competunt, recordari, reminiſci, readdiſcere, & addiſcere. de ſenſu inter.c.15. lin.7. 55
Mendacium quare dicatur ens, & veritas ens. de humana mente, libro tertio, capitulo quarto, lin.6. 96
Mens agens an ſit concedenda. de hum. men. cap.6. per totum.
Mens agens & poteſtate an habeat locum in ſeparatis mentibus. de humana mente. cap.6.fac.2. lin.27. 63
Mens agens differt ab Ideis.de hum.men. cap.6.f.2. lin.7. 63
Mens humana an det formam & eſſe homini.de humana men.lib.2.c.17. per totum. 91
Et quomodo. ibid. in fi.
Et quibus rationibus comprobetur. c.18.
Mens dupliciter nobiſcum nectitur. de hum.men.li. 2.c.18.ad fi.l.4. 93
Mens non format corpus, eſt tamen forma formarum, & dat eſſe homini. de humana men. lib.2. cap.18.ad finem.l.15. 93
Mens quando cognoſcat diuiſibile, ut diuiſibile. de humana mente, libro tertio, capitulo tertio, facie 2.lin.5. 96
Mens quot modis nobiſcum connectatur. de ſede Ani.c.18.f.2.l.2. 10
Mens a phantaſia, hæc a ſenſu communi, hic ab externis ſenſibus mouetur, iſti per ſolam receptionem ſentiunt.de ſen.viſ.c.17.f.2.l.24. 40
Mens hominis quomodo ſeruet conditionem mediã. de hum.men.lib.4.c.20.f.2.l.27. 122
Mens agens & poßibilis differunt. de hum.men.cap. 6.f.2.l.34. 63
Mens & phantaſia ſunt principia dirigentia. de huma.men.lib.4.c.3.f.2.l.16. 111
Mens hominis an poſt corporis diſſolutionem ſit immortalis.de hum.men.lib.2.c.1. per totum, cum seq.ubi variæ referuntur opiniones. 78
Mens humana quomodo moueatur. de hum. men. lib.4.c.20.ad fi.f.2.l.24. 123
Mens an componat tempore uel momento. de hum. men.lib.3.c.4.f.2.l.35. 97
Mens componendo conſtituit potius affirmationem, quam negationem. de humana mente lib.3.capit. 4.l.1. 98
Mens in capite an reſideat. de ſede Ani.capit.16. f.2.l.30. 9
Mens duobus modis cognoſcit, uel per eßentiam, ut Deus, vel per notionem ab obiecto, ut mens noſtra.de hum.men.lib.3.c.11.f.2.l.6. 103
Mens poteſtate quæ. de humana men.cap.8.facie 2. lin.11. 65
Mens & phantaſia cur principium motus. de hum. men.lib.4.c.6.lin.8. 113

Mens an dignitate præcedat intelligibilia, vel econuerſo. de hum. men. lib. 3. c. 18. per totum. 108

Mens poteſtate forma hominis rationalis phantaſia forma hominis corporei, mens agẽs perfectio mentis poteſtate. de hum. men. c. 9. l. 42. 66

Mens poteſtate ſimilis primæ materiæ, ideo dicitur patiens. de hum. men. lib. 3. c. 6. l. 49. 99

Mens hominis quod ſit immortalis, quibus vijs, & rationibus probetur. de hum. men. lib. 2. cap. 3. per totum uſque ad c. 17. 80. vſque ad 91

Mens quare dicatur vniuerſalium, ſenſus ſingularium. de hum. men. c. 18. l. 49. 73

Mens dicitur locus ſpecierum uniuerſalium, nõ ſingularium. de hum. men. c. 18. f. 2. l. 3. 73

Mens quot modis dicatur. de hum. men. cap. 1. f. 2. lin. 3. 59

Mens inſpicit ſingulare non ut in ſe, ſed ut in phantaſia. de hum men. c. 18. l. 41. 73

Mens quare cum vniuerſali nectatur, non cum ſingulari. de hum. men. c. 18. l. 46. 73

Mens agens, non Deus, non angelus, non ſeparata aliqua intelligentia, ſed facultas animæ rationalis eſt. lib. 1. de hum. men. c. 10. f. 1. l. 45. 67

Mens agens et mens poteſtate qualis opinio propria. de hum. men. lib. 1. c. 12. l. 12. 68

Mens agens eſt pars animæ noſtræ non diſtincta eſſentia a mente poteſtate. de humana men. lib. 1. c. 11. f. 2. l. 20. 67

Mens quomodo principium motus dicatur. de hum. men. lib. 4. c. 6. l. 10. 113

Mens an ſit principium motus & quomodo. de humana men. lib. 4. c. 6. l. 10. 113

Mens ſeu intellectus quomodo principium motus. de hum. men. c. 7. lib. 4. l. 32. 114

Mens hominis apprehendendo ſimplicia, an verſetur in obiecto indiuiſibili. de humana men. li. 3. c. 3. lin. 3. 96

Et an id obiectum intelligat tempore indiuiſibili. ibidem.

Et an multa ſimul intelligere ualeat. ibid.

Et an idem intelligendum de homine operante per mentem. ibid.

Mens agens non eſt Deus contra opinionem Alexandri. de hum. men. c. 10. per totum. f. 2. 66

Mens quomodo percipiat ſingularia. de hum. men. c. 18. l. 4. 73

Mens de quot ſignificationibus dicatur. de hum. mente. lib. 1. c. 12. l. 29. 68

Mens in habitu qualis. de hum. men. lib. 1. c. 13. per totum. 68. & 69.

Mens habitu diuiditur in contemplantem, agentem, & efficientem. ibid. in fi.

Mens adepta quid. de hum. men. lib. 1. c. 14. l. 6. & per totum. 69

Mens ſumpta pro eſſentia includente differentiam agentis & poſſibilis, quid. de hum. men. li. 1. cap. 14. ad fi. f. 2. l. 6. 69

Mens poteſtate quid. ibid. l. 9.

Mens agens quid. ibid. l. 11.

Mens habitu quid. ibidem l. 13.

Mens adepta quid. ibidem l. 15.

Mens hominis an ualeat intelligere ſingularia, de humana men. lib. 1. c. 15. per totum. f. 2. 69

Vbi ponitur opinio propria ibid. capitulo 16. per totum.

Mens quomodo cognoſcat ſingularia. de hum. men. lib. 1. c. 17. per totum. 72

Mens quomodo percipit ſingularia, de ſen. inter. c. 1. f. 2. l. 8. 46

Mens per analogiam dicitur oculus animi. de hum. men. c. 1. l. 20. 60

Mens hominis in tres gradus diſtribuitur, in contemplantem, agentem, & efficientem. de hum. men. c. 1. l. 25. 60

Mens humana quid. de hum. men. c. 1. l. 2. 60

Et quot modis & ſignificationibus uſurpetur. ibid.

Et quot ſint eius gradus & differentiæ. ibidem.

Mens poteſtate qualis. de hum. men. c. 2. l. 5. 60

Mens cur rectius dicatur locus quam materia. de hum. men. cap. 2. f. 2. l. 16. 60

Mens ſola cur dicatur locus ſpecierum. de hum. mente. c. 2. f. 2. l. 25. 60

Mentem conſiderare tenemur. de humana mente. in proœm f. 2. l. 8. 59

Mentes ſeparatæ pertinent ad Metaphyſicum. de humana mente. c. 21. l. 12. 75

Mentes ſeparatæ non percipiuntur per phantaſmata, ſed ratione ex operibus colliguntur. de humana men. c. 21. l. 12. 75

Mentes ſeparatæ ſunt ſupra rationem, iumenta, & feræ infra, homo uero ſolus particeps rationis. de humana mente. lib. 3. c. 5. f. 2. l. 11. 98

Menti humanæ duplex competit adoptio. de humana mente. lib. 1. c. 14. l. 31. 69

Mentis obiectum proprium duplex. de hum. men. c. 20. f. 2. l. 29. 74

Mentis agentis, & mentis poteſtate, unde oriatur differentia. de hum. men. lib. 3. c. 1. l. 23. 95

Mentis obiectum quale. de hum. men. c. 19. f. 2. per totum. 73

Mentis hominis operationes quot. de hum. men. lib. 3. c. 1. l. 3. 95

Mentis agentis officium quale. de hum. men. cap. 7. per totum. 64

Opinio propria. ibid. f. 2. l. 11.

Mentis agentis declaratione quinque notanda pro eius plena notitia. de hum. men. c. 8. per totum. 65

Mentis humanæ numerus, an detur. de hum. men. lib. 2. c. 19. per totum, cum ſeq. 93

Mentis officia quæ. de ſen. inter. c. 12. l. 21. cum ſequenti. 53

Mentis officium eſt obiectum iudicare, ut uerum. de hum. men. c. 22. f. 2. l. 17. 76

Mentis notio triplex. de hum. men. c. 3. l. 23. 61

Mentis in homine munera & beneficia quæ. de humana mente. li. 3. c. 19. per totum. 108

Mentis agentis officium, an requiratur pro notitia ſingularium. de hum. men. c. 18. f. 2. l. 8. 73

Mentis

Mentis proprium officium eſt elicere uniuerſale. de ſenſ.inter. c.12.l.32. 53
Mentis ſignificationes undecim. de hum.men. lib.1. c.12.l.29. 68
Mentis officium proprium.de hum.men. lib.2.c.10. lin.5. 87
Mentis humanæ una eſt eſſentia, non duæ. de hum. men.lib.2.c.11.f.2.in fi. 67
Mentis agentis & poteſtate unica eſt actio, quæ eſt indicare obiectum prout m̃etis ſenſuum etiã competit opin.propr. de hum.men. c.8.f.2.l.34. 65
Mentis intelligentis, & mentis ſenſuum unica eſt actio.de hum.men.c.8.f.2.l.34. 65
Mentis agentis diuiſio. de hum.men. c.9.f.2. lin.3. cum ſeq. 65
Minor & concluſio an ſimul tempore noſcantur. de hum.men.lib.3.c.5.f.2.l.1. 98
Minus minimo quomodo detur.de accret. cap.3.f.2. lin.42. 17
Mixtio duplex. de accret.c.5.l.27. 19
Modus quo uidemus, qualis, ubi uariæ referuntur opiniones. de ſenſu viſ.c.15.l.3. 39
Confutantur. ibid. cap.16.
Opinio propria penitur. c.17.f.2.per totum. 40
Modus quo animalia mouentur, opiniones uariæ. de humana men.lib.4.c.14. per totum, & c.15.118. & 119.
Motio in appetitu conſiderata qualis. de hum. men. lib.4.c.19.per totum. 115
Motio nulla recte ſtatuitur principium motus. de hum men.lib.4.c.8.f.2.l.9. 114
Motio prima qualis. de hum.men.lib.4.cap.18.f.2. lin.14. 120
Motionum numerus in incontinente qualis.de hum. men.lib.4.c.18.f.2.l.19. 121
Motrix facultas duplex.de hum.men.lib.4.cap.3. ad fin. 111
Motus principium principalius quale.de hum.men. lib.4.c.12.f.2.l.27. 117
Motus actio eſt imperfecti. de hum.men. lib.3.c.3. f.2.l.22. 96
Motus dupliciter conſideratur.de accret.cu.3.f.2. lin.2. 17
Motus ſimplices quot.de accret.c.3.l.19. 17
Motus alimenti ad membra ad duo referri poteſt, ex propria ſententia.de accret.c.6.l.5. 20
Motus unius quomodo tot principia. de hum.men. lib.4.c.12.f.2.l.23. 117
Motus an ſit ad quantitatem. de accret. cap.1. f.2. lin.11. 15
Motus cunctis mundi partibus competit.de humana men.lib.4.c.1.l.1. 110
Motus varius alimenti.de accret.c.5.l.4. 19
Motus per quid dicatur ſponte fieri. de hum. men. lib.4.c.18.l.12. 121
Motus animalis undecim gradus conſiderantur. de hum.men. lib.4.c.18.f.2.l.8. 120
Motus animalium differentiæ quattuor, excitãtes, dirigentes, exequentes & famulantes.de humana men.lib.4.cap.3.l.5.111.& cap.4.l.2. 112
Motus animalium principia quattuor, excitantia, dirigentia, exequentia, & famulantia. de humana men.lib.4.c.3.l.5.11.& c.4.l.2. 112
Motus ut efficiatur, gradus quattuor conſiderantur. de hum.men. lib.4.c.4.l.29. 112
Motus ex anima prodeuntes uarij.de hum.men. lib. 3.c.1.l.12. 110
Motus cognitionem ſequentes, ibid.l.19.
Motus admirabiles quot modis fieri dicantur. de humana.men.lib.4.cap.26.f.2.per totum. 126
Motus voluntarius, & inuoluntarius. de hum.men. lib.4.c.1.l.30. 110
Motus pudendorum inuoluntarius.ibid.
Motus voluntarij ſunt ſubiectum mentis hominis, & de eius ſunt conſideratione, de hum.men.lib.4. c.1.l.32. 110
Motus voluntarij cur ſic nuncupentur, ibid.l.33.
Motus animalium dupliciter conſideratur.de huma. men.lib.4.c.2.f.2.l.45. 110
Motus animalium tribus modis conſideratur, ibid. ad fi.l.15.
Motus animalium quattuor eget. de hum.men.lib.4. c.3.l.4. 111
Motus apprimè uita iunctus.de hum.men.lib.4.c.3. lin.12. 111
Motus animalium ex quo animæ gradu prodeat. de hum.men.lib.4.c.3.l.19. 111
Motus proprius reſpondet cuique animæ gradui. de hum.men.lib.4.c.3.l.16. 111
Motus proprie ſponte noſtra facti appetitus nuncupantur.de hum.men.lib.4 c.1.l.38. 110
Motus animalium triplex eſt. de hum.men.lib.4. c.1.l.39. 110
Motus materia cur poſtremo loco ab Ariſt.ſit diſcuſſa, cum videbatur prius de differendũ ante mentẽ. de hum.men.lib.4.c.2.f.2.per totum. 110
Motus diuerſi conſiderari pro quieſcentia animaliũ. de hum.men.lib.4.c.31.f.2.per totum. 130
Motus animalium quomodo ſeruet imaginem quandam circuli.de hum.men.lib.4.c.32.per tot. 131
Motus animalium ſeruat conditionẽ circuli quinque modis.de hum.men.lib.4.c.32.f.2.l.7. 131
Et cur.ibi l.26.& ſeq.vbi propria ſententia.
Motus omnis an fiat tractatione & pulſu. de huma. men.lib.4.c.27.per totum. 128
Et an id verum ſit in cæteris, vltra animalia. cap. ſequenti.
Et an talis motus ſit uiolentus, an uero per naturam.ibid.& cap.29.
Et cur in medio appareat velocior.ibid.
Motuum varia genera. de hum.men.lib.4.cap.1. lin.7. 110
Motuum admirabilium cauſę quæ.de hum.men.li.4. cap.25.per totum. 125
Mouens alimentum ad membra duplex.de accret.c. 6.f.2.l.26. 19
Mouens facultas quid.de hum.men.lib.4.c.13. per totum. 118

Mundus in ago opificis. de ſacul. anim. ſeu de hum. men.lib.4.in proœm.f.2.l.1. 109
Munera mentis in homine quæ.de hum.men,ca.19. lib.3.f.2.per totum. 108
Mutatio quotuplex.de accret.cap.3.f.2.l.2. 17

N

NAtura quid.de accret.c.11.f.2.l.15. 24
Natura, quare ſimilis arti.de accret.cap.71. f.2.l.17. 24
Natura qualis.de accret.c.11.l.6. 24
Naturæ operatio qualis. de hum.men.lib.3.cap.2. f.2.l.1. 95
Negatio eſt diuiſio.de hum. men.lib.3.c.4.l.8. 98
Negatio quomodo prior affirmatione. de hum.men. lib.3.cap.4.l.12. 98
Neruι oculorum cur ſint iuncti. de ſen.viſ.cap.18. lin.5. 42
Nerui non ſunt inſtrumenta ſenſus.de ſede ani.cap. 21.l.6. 13
Neruorum principium Cor. de ſede Ani.capit.21. lin.12. 13
Notitia triplex ſecundum Scotum. de hum.men.lib. 3.c.12.f.2.l.18. 103
Nutritio ſenum qualis. de accret.cap.14.f.2.lin. 17. 26
Nutritionem quot antecedant.de accret.capit.5.linea 7. 19

O

OBiecti deſcriptio. de hum.mente.cap.19.f.2.l. penult. 73
Obiecti mentis ratio propria quæ ſit. de hum.ment. cap.22.f.2.l.6. 76
Obiecti ratio cuiuslibet facultatis ex fine petitur. de hum.men.c.22.f.2.l.28. 76
Obiecti apprehenſio cum aliquid ſubnotione, an ean fieri debeat compoſitio, an apprehenſio ſimplicium. de hum.men.lib.3.c.2.l.15. 96
Obiecti & finis motus conditio qua. de hum.men. lib.4.c.5.f.2.l.9. 112
Obiecto duplex eſſe competit, in anima, & extra. de hum.men.lib.4.c.4.l.23. 112
Obiectum tripliciter vſurpari. de ſen.viſ.cap.2.f.2. lin.2. 29
Obiectum uiſus quale. de ſen.viſ.cap.2. & ſeq.per totum, vbi opinio propria. 29.30
Obiectum internorum ſenſuum quale. de ſenſ.inter. c.8.f.2.l.4. 50
Et quotuplex.ibid.50.& c.9.l.22. 51
Obiectum internorum ſenſuum, an ſit res externa, vel ſpecies.de ſenſ.inter.c.9.l.9. 51
Obiectum quot nominibus nũcupetur.de hum.men. c.19.f.2.l.11. 73
Obiectum mentis quale.de hum. men.cap.19. per totum.f.2. 73
Obiectum mentis proprium quidditas eſt materiata.de hum.men.cap.20.f.2.l.36. 74
Obiectum an debeat eſſe uniuocum, an ſit ſatis quod ſit ab uno & ad unum. de hum.mente, capit.19. lin.8. 74
Obiectum proprium mentis duplex. de hum.men.c. 20.f.2.l.29. 74
Obiectum ſat eſt, ut ſit unum uirtute ab uno. de humana men.cap.19.l.35. 74
Obiectum primum humanæ mentis quale. de hum. men.c.20.f.2.l.4. 74
Obiectum primum tripliciter dici.de hum.men. cap. 2 fa.2.l.4. 74
Obiectum mentis adæquationem primum duplex de hum.men. cap.20.f.2.l.11. 74
Obiectum commune duplex.de hum.men. cap.20.f. 2.l.12. 74
Obiectum facultatis iudicantis eſt ſub ratione veri & falſi. de hum.men. cap.22.f.2.l.24. 76
Obiectum cum fine iungi.de hum.men. cap.22. f.2. l.fi. 76
Obiectum per rationem veri reſtringi debere.de humana men. cap.22.l.1. 77
Obiectum commune Mentis Ens eſſe. de hum.men. cap.22.l.14. 77
Obiectum vero proprium Quidditatem eſſe materiata, ut uera eſt.ibid. l.15.
Obiectum nullum ſcientiæ inuenitur, quod non præſupponat rationem veri. de hum.men. capit.22. in fi. 77
Obiectum mentis indiuiſibile. de hum.men. lib.3.c. 3.f.2.l.10. 96
Idem de obiecto ſenſus.ibid.l.28.
Obiectum primæ notionis cadit ſub conſideratione primo cogniti.de humana men.lib.3. cap.11.f.2. l.12. 103
Obiectum ſecundæ notionis eſt Ens rationis a mente formatum poſt cognitionem Entis primæ notionis.de hum.men.lib.3.c.11.f.2.l.12. 103
Obiectum natum cognoſci uel eſt primæ, uel ſecundæ notionis.de hum.mente,lib.3.capit.11.fac.2. l.11. 103
Obiectum quatenus eſt in anima, uocatur notio: extra autem eſt natura rei.de hum.men. li.4.cap.4. lin.23. 112
Obiectum in anima ad duo refertur, ad facultatem, ſcilicet cognoſcendi, & appetendi. ibid.l.24.
Obiectum relatum ad facultatem cognoſcendi, magis propriè dicitur obiectum & oppoſitum. ibid. lin.25.
Obiectum relatum ad facultatem appetendi, proprie dicitur ſcopus & finis. ibid.l.25.
Obiectum in primo & ſecundo gradu motus, mouet ut efficiens.de hum.men. lib.4. cap 4.l.33. 112
Obiectum ut eſt in appetitu agentis, non pro notionis eſſe, ſed pro principali, dicitur finis.ibid.l.34.
Extra autem appetitum, non dicitur cauſa, ſed res effecta. ibid.
Obiectum conſideratum ut finis, quibus rationibus probetur.ibid.f.2.l.1.& ſeq.

Obiectum

Obiectum mouens ſeu ad motum excitans, an ſit immobile . de humana men. lib.4. cap. 5 . fac.2 . per totum. 112
Obiectum ac finem motus dupliciter conſiderari . de hum.men. lib.4. c.5 .f.2 l.13. 112
Obiectum & finis quomodo moueat. de hum.mente. lib.4.c.4. l.4. 112
Obiectum ad motum excitans, ad tria capita referri. de humana men. lib.4.c.4.l.6. 112
Obiectum mouens an in omni motu locum habeat . de hum.men .lib.4.c.5 .l.1. 113
Obiectum appetitus eſt bonum, facultatis cognoſcentis verum. de humana mente. lib.4.cap.10.fac.2. lin.4. 115
Obiectum in eſſe cognito, an habeat vim alterandi . de hum.men.lib.4.c.22. per totum. 124
Oculi varij. de ſenſu viſ.c.18 l.38. 42
Oculi partes duæ. de ſen.viſ.cap.21.l.4. 423
Oculi beneficium quale . de ſen. viſ. cap.22. lin.19. & ſeq. 45
Oculus æmulatur mundum , cælum , ſolem , aciem mentis . de ſenſu viſ. c.21.l.3. 44
Oculus an ſit Igneus vel Aqueus . de ſen.viſ.c.21. lin.7. 44
Oculus Dei qualis . de ſen. viſ. capit. 23. fac. 2. linea 25. 45
Opacitas quid. de ſen.viſ.c.5 l.47. 32
Opera animæ quæ. de humana mente. lib.2 . cap.10. f.2. l.4. 86
Opera mentis hominis quotuplicia . de hum.mente . lib.3.c.1 l.3. 95
Opera mentis hominis quo ordine apprehendantur . de hum.men.lib.3.c.2. f.2 l.3. 95
Opera mentis hominis pendent , aut ex mente iudicante, aut appetente. de hum.men. lib.3 . capit.1. lin.7. 95
Opinio eſt contradiſtincta a phantaſia. de ſenſ.inter. c.11.f.2.l.28. 52
Ordo perfectionis trium internarum facultatum ad ſenſum pertinentium , qualis. de ſen. inter. c.19. f.2 . per totum . 57
Ordo originis duplex. de ſen. inter. cap.19. facie 2. linea 7. 57
Ordo quotuplex . de ſenſ. inter. capit.19. facie 2. linea 2. 57
Ordo in rebus eſt , quia primo ſiunt , ſecundo ſunt , tertio noſcuntur. de humana mente, capitulo 22. l.38. 77
Ordo cognoſcendi in pueris qualis. de hum.men. li.3. c.1.f.2.l.11. 95
Ordo cognitionis noſtræ qualis . de hum.men. lib.3. c.8 f.2.l.4. 100
Ordo duplex in cognitione ſingularium magis & minus confuſorum . de humana mente. lib.3 . c.15. l.28. 106
Ordo duplex in cognitione confuſa conſideratur . de hum.men.lib.3 .c.15 .l.26. 106
Ordo in motu animalium qualis. de hum.men.lib.4. c.18. per totum . 120
Organica facultas quæ. de hum.men. lib.4 . cap.12. f.2 l.2. 116
Orizon duplex. de ſen.viſ.c.15 l.24. 39

P

PAnis quomodo trahat humorem ex propria ſententia. de accret. c.6.l.31. 20
Pars a toto diuiſa , an ex ſe moueatur reliquum . de hum.men.lib.4.c.17.f.2.l.1.& ſeq. 120
Paſſio duplex. de hum.men.c.8.ſ.2 l.4. 65
Paſſio per ſimilia, actio verò per diſſimilia ſit corpora. de hum.men.lib.4.c.12.f.2.l.2. 117
Perſpicuitas quid . de ſen.viſ. c.3 . l.9.30. & cap.5. lin.40. 32
Perſpicuitas unde prodeat. de ſen.viſ. c.3 . facie 2. linea 6. 30
Et an ſit natura una . ibid. l.27.
Quibus corporibus competat. c.4.lin.13.
Perſpicuitas terminata quid . de ſenſu viſ. capit. 5. lin.46. 32
Perſpicuitatis diuiſio. de ſen.viſ.c.4.l.3. 31
Perſpicuitatis utilitas quæ , de ſen.viſ. cap.5 . fac.2. lin. 3. 35
Perſpicuum an eodem modo ſit capax luminis, & tenebrarum. de ſen.viſ.c.5 .f.2.l.pen. 31
Perſpicuum quomodo uideatur . de ſen.viſ. capit.5. lin.fin. 31
Perſpicuum duplex. de ſen.viſ. c.4. f.2 l.16. 31
Phantaſia quid. de ſenſ. inter. c.7 l.12. 50
Phantaſia eſt medium inter ſenſus internos . de ſen. inter.c.7.lin.4. 50
Phantaſia quid. de ſenſ.inter.c.11 .f.2.l.18. 52
Et quotuplex. ibid. l.21.
Phantaſia eſt contradiſtincta ab opinione. de ſenſ.inter.c.11.f.2.l.28. 52
Phantaſia an ratiocinari valeat. de ſenſ. inter. c.13. f.2 l.3. 53
Phantaſia an componat, uel diuidat . de ſenſ. inter.c. 12 l.10. 35
Phantaſia quomodo famuletur menti . de ſenſ. inter. c.14.f.2 l.17. 54
Phantaſia imaginatur, Mens intelligit. de ſen. inter. c.14.f.2.l.28. 54
Phantaſia quomodo in actionibus mentis uerſetur . de ſenſ.inter. c.13 f.2 l.29. 54
Phantaſia hominis inſeruit menti, & pro ea parat . de ſenſ.inter.c.13 l.36. 54
Phantaſia uel Natura an ſit principium operum animalium. de ſenſ. intern.capit.14. facie 2 lin.2. cum ſeq. 54
Phantaſia duplex . de ſenſ. intern. capit.17. facie 2. lin.3. 56
Phantaſia diſtincta per quæ ab adumbrata ſecernatur. de ſenſ.inter.c.17.f.2 l.8. 56
Phantaſia cur mens dicatur. de hum.men.cap.1. f.2. l.7. 59
Phantaſia forma hominis corporei , mens poteſtate forma hominis rationalis , mens agens perfectio mentis

mentis poteſtate. de hum.men. c.9.l.42. 66
Phantaſia confuſe ſingularia componit. de humana men.lib.3.c.2.l.24. 96
Phantaſia an ualeat res componere cum tempore. de hum.men.lib.3.c.4.f.2.l.15. 97
Phantaſia eſt motus factus a ſenſu communi, de humana.men.lib.3.c.8.f.2.l.12. 100
Phantaſia quomodo dicatur principium motus. de hum.men.lib.4.c.6.l.31. 113
Phantaſia cur dicatur mens. de hum.men.lib.4.c.7. lin.3. 114
Phantaſia in ſolis ſingularibus uerſatur. de humana men.lib.4.c.7.l.40. 124
Phantaſia an ſit principium motus.de humana men. lib.4.c.7. l.43. 114
Phantaſia duplex. ibid.l.43.
Phantaſia ad appetitum quomodo ſe habeat.de hum. men.lib.4.c.10.per totum. 125
Phantaſia & uis appetendi quomodo moueant. de hum.men.lib.4.c.19.f.2.per totum. 121
Phantaſia quomodo imperare ualeat ad motiua. de hum.men.lib.4.c.21.f.2.l.4. 123
Phantaſia quomodo in extremum operari ualeat, de hum.men.lib.4.c.24.in princ. 125
Phantaſiæ officia duodecim. de ſenſ.inter.capit.11. lin.9. 52
Phantaſiæ copulatur uis cogitandi. de ſenſ.inter.c. 13.f.2.l.46. 53
Phantaſiæ triplex differentia. de ſenſ.inter.c.17.f.2, l.10. 56
Phantaſmata ſunt rerum, & primarum notionum. de hum.men.c.21.l.2. 76
Plato, Ariſt. & Galenus quomodo conciliantur. de ſede animæ.de ſede ani.c.19.f.2.per totum. 11
Platonis opinio de ſede animæ.de ſede ani.cap.4.per totum.f.2. 2
Et eius fundamenta.c.7. per totum.
Poſteriora origine quoad nos sũt perfectione priora. de hum.men.lib.3.c.1.f.2.l.8. 95
Potentia dupliciter uſurpatur. de ſenſu uiſ.c.1.f.2. lin.20. 46
Potentia quomodo ad mente ſe habeat. de humana men.c.3.f.2.l.2. 60
Potentiæ diuiſio.de ſen.uiſ.c.20.f.2.l.3. 43
Prima, nouem ſtatui poſſunt.de hum.men.li.4.cap. 16.f.2.l.7. 119
Primo cognitum ad quam animæ partem pertineat. de hum.men.lib.3.c.11.l.18. 103
Primo cognitum cognitione ſimplici et incomplexa, quale ſit.de hum.men.lib 3.c.11.f.2.in fin.& c. ſeq.ubi referuntur opiniones uariæ, & demum propria opinio ponitur uſque ad c.17. 103. uſque ad 107.
Primo cognitum cognitione complexa, quale. ibid. c.17.per totum.f.2. 107
Primo cognitum cognitione ſenſitiua abſolute eſt calidum & frigidum. de hum.men.lib.3.c.15.fac. 2.l.8. 105
Primo cognitum diſtinctè quale ſecundum opinionem propriam. de humana mente. lib.3. cap.15. lin.19. 106
Et confuſe item quale.ibid.l.26.
primo cognitum eſt ſingulare comparatione facta cum uniuerſalibus. de humana mente, li.3.c.15. l.31. 106
primo cognitum eſt minus uniuerſale in conficienda abſtractione, ſed poſt abſtractionem magis uniuerſale, comparatione facta inter magis & minus uniuerſale. de humana mente. lib.3. capit.15. linea 32. 106
primo cognitum eſt ſingulare magis definitum, antequam noſcatur multitudo, ſed nota multitudine contra ſe habet. ibid.l.35.
primo cognitum, quod eſt ſecundum intentionem Ariſt. quale. de hum.men.lib.3.c.15.l.42. 106
primo cognitum ſecundum opinionem D.Thom.& Scot.quale & quomodo intelligatur. de humana men.lib.3.c.15.l.49. 106
primo cognitum cognitione complexa quale.de hum. men.lib.3.c.17.per totum. 107
primum origine quotuplex. de humana men. lib.3.c. 11.f.2.l.1.& ſeq. 103
primum nouem modis dicitur. de hum.men. lib.4.c. 16.per totum. 119
primum mouens uel motum in animali quale. de humana men.lib.4.c.16.f.2. per totum. 119
Et eſt multiplex. ibid.
principia prius nota cognitione diſtincta.de humana men.lib.3.c.15.l.19. 106
principia dirigentia quæ.de hum.men.lib.4.c.3.f.2. lin.16. 111
principia dirigentia quæ.de hum.men. lib.4.c.3.f.2. lin.16. 111
principia motus animalium quattuor. de hum.men. lib.4.c.1.l.5. 111
principia motus animalium quattuor, excitantia, dirigentia, exequentia, & famulantia. de humana men.lib.4.c.3.l.5.111. & c.4.l.2. 112
principium accretionis uiuentium, an dici debeat internum uel externum. de accret.c.12.l.9. 25
principium famulans quale. de hum.men. lib.4.c.3. f.2.l.30. 111
principium famulans in operatione poſitum, ſeu in actu ibid.l.36.
principium famulans ſæpe facultas mouens appellatur. ibid.l.40.
principium famulans ex corde duci ex Ariſt. ſed ſecundum Medicos ex cerebro. ibid.l.41.
principium famulans duplex. ibid. l.43.
principium dirigens quot conditiones habere debeat. de humana mente, libro 4. capit 3. fac.2. lin.7. 111
principium exequens eſt appetitus.de hum.men.lib. 4.c.3.f.2.l.21. 111
principium dirigens eſt facultas cognoſcens, ibidem, lin.8.
principium mouens ſeu excitans quale. de humana men.lib.4.c.4.l.4. 112

Prin-

Principium mouens ſecundum quod dirigit, eſt mẽs, in qua comprehenditur etiam phantaſia. de huma.men.li.4.c.6.l.1. 113

Principium principalius motus quale. de hum. men. lib.4.c.12.f.2.l.27. 117

Principium famulans inſtrumentum dicitur. de huma.men.lib.4.c.12.l.6.& 19. 117

Et quid ſit ibid.

Principium motus quid. de Hum.Men.lib.4.c.13. per totum. 118

Prohibere quot modis contingat. de hum.men.ca.4. f.2.l.14. 61

Prophetiam, liberum arbitrium, & religionem Ariſt. ſiluit pro immortalitate animæ probanda. de hum.men.lib.2.c.10.l.17. 87

Prudentia quid. de accret.c.11.f.2.l.14. 24

Pueri cur ſint capite maiore inferiorib. membris. de acer.c.12.f.2.l.12. 24

Pueruli in phantaſia ſimiles ſtirpanimalib. de ſenſ. int.c.17.l.7. 57

Pupilla quot modis accipiatur. de ſenſ.uiſ.c.21.f.2. l.26. 44

Q

QVale, & quantum in accretione conſiderari. de accr.c.9.l.34. 23

Quale reſpicit formam, quantum materiam. de accr.c.9.l.35. 23

Qualitas quotuplex. de ſenſ.uiſ.c.3 l.pen. 30

Quantitati quomodo competat contrarium. de accr.c.2.f.2.l.29. 16

Quidditas materiata eſt obiectum mẽtis proprium. de Hum.men.c.20.f.2.l.36. 74

Quidditas in qua ſignificatione accipiatur pro obiecto mentis. de hum.men.c.21.f.2.l.6. 75

Quidditas materiata an comprehendat etiam eſſentiam materiæ, et eſſentiam ſecundarum intentionum. ibid.l.25.

Quidditas materiata duplex. de Hum.Men.cap.21. f.2.l.5. 75

Quidditas ſubſtantiæ materiatæ an prædita ſit proprio phantaſmate diſtincto ab eo accidentium, vel ſpecie propria. de Hum. Men.c.21.l.21. 76

Quidditas materiata ſub ratione veri contracta, eſt obiectum humanæ Mentis. de Hum. Men.ca.22. lin.18. 77

Quieſcens multiplex requiſitum in animalibus, ſecundum multiplicem motum eorum. de hum. mẽ. lib.4.c.31.f.2.l.9. 130

Vbi quintuplex quieſcens ponitur. ibid.l.20.

R

RAdij, per quos uideamus, an prodeant ex oculis. de ſen.uiſ.c.16.l.12. 40

Ratio propria conſtituens obiectum mentis, quæ. de Hum.Men.c.22.f.2.l.6. 76

Ratio formalis quæ. de hum.men. c.22.l.1. 77

Ratiocinatio eſt officium humanæ mentis proprium. de hum.men.lib.3.c.5.f.2.l.9. 98

Ratiocinatio eſt tertia animæ operatio. de hu.men. lib.3.c.5.l.2. 98

Ratiocinatio duobus modis ſit, natura, & arte. ibid. lin.6.

Rationes animæ inſitæ cur reiectæ ab Ariſt. de hum. men.lib.3.c.10.l.2. 102

Rationes animæ competere duobus modis intelligi. ibid.f.2.l.42.

Recipiens aliquid quomodo debeat ſui conditione eo eſſe denudatum. de hum.men.c.4.l.3.& ſeq. 61

Opinio propria ponitur.c.5. 62

Res in prædicamento varijs modis. de ſen.viſ.cap.8. f.2.l.11. 33

Res, & Ens dupliciter vſurpatur. de ſen.viſ.capit.9. lin.11. 35

S

SAnguis vel ſpiritus, nec calor eſt animæ ſedes. de ſede ani.c.3.f.2.l.14. 2

Scibilia quæ ſimul formantur, & cognoſcuntur, & de quibus per Ariſtot. prædicamento relationis, quæ ſint. de hum.men.c.21.l.4. 75

Scientia eſt actus primus intelligibilis, ſpeculatio ſecundus. de hum.men.lib.3.cap.6.l.35. 99

Scientia ad mentem pertinet. de hum.men.lib.3.ca. 11.f.2.l.5. 103

Scientiam noſtram eſſe per reminiſcentiam, unde probent Academici. de human.men.lib 3.c.10. lin.7. 102

Scopus, obiectum, & finis, quod idem eſt, in quo genere cauſæ moueat. de hu.men. lib.4.c.4.l.4. 112

Sedes animæ qualis. de ſede ani.c.1. per totum. 1

Sedes quot modis vſurpetur. de ſede ani.c.1.l.2. 1

Sedes animæ quomodo ſe habeat ad principatum membrorum. de ſede ani.c.2.f 2.l.3.& 6. 1

Sedes animæ quod ſit in corde ex ſententia Ariſtot. pluribus comprobatur rationibus. de ſede anim.c. 10.vſque ad c.15.6 uſque ad 9.

Sedes animæ unica, non plures ſtatuitur, de ſede anim.c.8.l.9. 5

Sedes facultatis nutrientis, quæ. de ſede anim c.11. lin.6. 7

Sedes humanæ mentis qualis ſecundum Platonem, & Galenum. de ſede ani.c.16.per totum.f.2. 9

Sedes animæ quotuplex. de ſede anim.c.19.fac.2.linea 11. 11

Sedes principij motus qualis. de hum.men.lib.4.cap. 12.fac.2.lin.40. 117

Sedis animæ gradus ſeptem. de ſede ani. capitu.1.f. 2.lin.3. 1

Sedis animæ uariæ ſententiæ. de ſede anim.capitu.3. per totum. 2

Sedis animæ concluſiones duodecim. de ſede ani.ca. 22.f.2.per totum. 14

Senectus quare eſt uia ad interitum. de accret.ca.4. f.2.lin.21. 18

Senſibile omne eſt in matèria. de ſenſ.inter. c.1 ſ.2. lin.6. 46

Senſibilis ſpecies non datur diſtincta ab actu ſentiendi.de hum.men.lib.3 .c.8.f.2.l.pen. 100

Limita in attinentib.ad ſenſum externum. ibid.

Senſibilium differentiæ ſex. de hum.men. lib.3 .cap. 15.f.2.l.6.& ſeq. 105

Senſum viſus cur maxime diligamus , de ſen. viſ.c. 1.l.8. 29

Senſus præſtantia duplex de ſen. viſ. cap.20. in fin. lin.6. 44

Senſus quare famulatur menti.de ſenſu viſ.c.20. in fin. l.10. 44

Senſus viſus præſtantia. de ſen.viſ.c.22. per totum . fac.2. 44

Senſus auditus quomodo ſit nobilior viſu. de ſen. viſ. c.23.per totum. 45

Senſus præſtantia quot modis conſideretur. de ſenſu viſ.c.23 f.2.l.16. 45

Senſus conducens pro ſcientiis , duobus modis conſideratur.de ſen.viſ.c.23.f.2 l.20. 45

Senſus interni , quot ex ſententia Ariſt. de ſede ani. c.19.l.28. 12

Senſus inſtrumenta qualia,de ſede ani.c.21.l.6. 13

Senſus cur externi.de ſenſ.intern.c.1.ſ.2.l.11. 46

Senſus interni cur ſenſus , & cur interni dicantur . de ſenſ.inter.c.1.f.2.l.11. 46

Senſus externi principium noſtræ cognitionis conſtituunt interni medium adhibent, mens denique finem.de ſenſ.inter.in proœm.l.12. 46

Senſus externi mouent internos , interni mentem. de ſen.inter.in proœm.l.14. 46

Senſus externi, interni , ex mens in quib.verſentur . de ſenſ.inter. in proœm l.17. 46

Senſus interni in quattuor gradus diuiduntur.de ſen. inter. in proœm.l.25. 46

Senſus internis non ſunt plures tribus . de ſenſ. inter. c.7.l.24. 50

Senſus communis quid.de ſenſ.inter.c.7.l.7. 50

Senſus communis, phantaſia, & memoria circa quæ verſentur.de ſen.inter.c.7.l.6. 50

Senſus communis, phantaſia, & memoria circa quæ verſentur. de ſenſ.inter.c.7.l.6. 50

Senſus interni quot ſint, ubi confutatis quattuor opinionibus ponitur opinio propria.de ſenſ.inter.c.3. vſque ad c.8.47.48.49.50.

Senſus communis eſt finis externorum ſenſuum , & principium internorum. de ſen.inter.c.7 .l.3. 50

Senſus communis officia ſeptem . de ſen. inter. c.10. f.2.l.4. 51

Senſus externi dupliciter conſiderantur, de ſenſ. inter.c.10.l.23. 52

Senſus cõmunis definitio.de ſenſ.inter.c.10.in fi. 52

Senſus internis , an competant ſtirp animalib.de ſenſ. inter.c.77.l.14. 56

Senſus actus dicitur res iudicata, ut iudicata.de ſen. inter.c.16.f.2.l.6. 56

Senſus valet plura ſimul apprehendere quam mens . de hum.men.lib.3 .c.3 .ad fi.l.20. 97

Senſus tactus primus eſt origine , & neceſſitate . de hum.men.lib.3.c.15.f.2.l.12. 105

Senſuum internorum officia quæ . de ſenſ.inter. c.1. f.2.l.34. 46

Sententiæ variæ de ſede animæ. de ſede ani. capit.3. per totum . 2

Sentiens facultas ad ſenſibilia refertur, quæ ſingularia & materiata ſunt , de ſen.inter. cap.1 .f.2. lin.6. 46

Sermo hominis maxime proprius . de ſen. viſ.c.23. lin.7. 45

Simplicium nomine quid intelligatur. de hum.men. lib.3 .c.2.f.2.l.5. 95

Singulare quomodo definiatur ex intentione Porphirii de ſenſ.inter.c.9.l.51. 51

Singulare an noſcatur a mente notitia recta. de humana men.lib.1.c.18.f.2.l.3. 72

Singulare non apprehendi a mente ut obiectum proprium,ſed vt id, vnde elicitur obiectum propri. de hum.men.c.18.l.48. 73

Singulare eſt primo cognitum comparatione facta cum vniuerſalibus . de hum.mente lib.3, cap.15. lin.31. 106

Singularium cognitio an fiat per intuitionem.de humana men.c.18. l.21. 73

Sol quare mundi oculus ſecundum Orpheum. de ſenſu viſ. c.1.l.pen. 29

Species rei viſibilis proprie ſumpta non diſtinguitur ab actu videndi. de ſen.viſ.c.17.ſ.2.l.12. 40

Et eſt actus ſentiendi , quo facultas iudicat obiectum,ibid.

Species quæ actu fuit, in quo imprimatur & ſeruetur. de ſenſ.inter.c.16.l.9. 56

Species intelligibilis,an detur diſtincta ab actu intelligendi . de humana mente. lib.3 . c.6. f. 2. per totum . 98

Quod non detur . ibid. c.7.

Species intelligibiles duplicis generis . de hum.men. lib.3.cap.6.l.9. & 19. 99

Species intelligibilis quid . ibid.l.27.

Species intelligibilis, intelligibile actu, notio , actus intelligendi, ſola ratione diſtinguuntur, nec tamen idem ſunt.de hum.men.lib.3 .c.7.f.2.l.11. 100

Species ſenſibilis eſt in phantaſia , per mentem uero fit intelligibilis. de humana mente. lib.3 .cap.8.f. 2.l.8. 101

Spiritale eſſe quid. de ſen.viſ. cap.9. facie 2. per totum . 34

Spiritus , ſanguis , nec calor eſt ſedes animæ. de ſede ani.c.3.f.2.l.14. 2

Spiritus ſedes eſt cor. de ſede ani. c.9.l.2. 6

Spiritus & calor ſuns inſtrumentum commune animæ familiare . de ſede ani. c.10.l.12. 6

Spiritus unde ortum ducant . de ſede anim. cap.21. l.36. 14

Spirituum ortus ex inſpirato aere . de ſede ani. c.10. f.2.l.24. 6

Statuæ Dedali fugiebant. & alij admirabiles motus imaginum. de hum.men.lib.4.c.25.l.40. 226

Stellæ cur ad motum egeant inſtrumentis. de Hum. Men. lib. 4. c. 20. l. 5. 123
Stirpes animalia an habeant tres internos ſenſus. de ſenſ. inter. c. 17. l. 14. 56

T

TEmperamentum corporis animalium duplex. de ſede ani. c. 2. l. 25. 2
Temperamentum primum & commune quale, de ſede ani. c. 9. l. 9. 6
Tenebræ an dentur. de ſen. viſ. c. 12. l. 5. 37
Quid ſint. ibid. f. 2. l. 4.
Teſtis de viſu quare magis probet, quam de auditu. de ſenſu viſ. c. 22. l. 16. 45
Teſtudo, & Chamæleon, quare euulſo corde viuunt de ſede ani. c. 13. f. 2. l. 2. 8
Tex. 12. Metaph. expoſitio. de Hum. men. lib. 2. c. 7. l. 23. 84
Theoricæ finis veritas. de Hum. Men. cap. 22. f. 2. l. 21. 76

V

VErbum duobus modis accipi. de ſen. viſ. cap. 23. f. 2. l. 22. 45
Veritas enunciationis ex recta compoſitione ſimplicium oriri dicitur. de Hum. men. li. 3. c. 4. l. 4. 96
Veritas quare dicatur Ens, & mendacium non Ens. de Hum. men. lib. 3. c. 4. l. 6. 96
Verũ bono antecedit, de Hu. Men. c. 22. f. 2. l. 28. 76
Verum eſt propria ratio & obiectum mentis. de Humana Men. c. 22. f. 2. l. 7. & 12. 76
Verum & falſum in eodem genere eſt cum bono & malo de hum. men. c. 22. f. 2. l. 18. 76
Verum, eſt ratio formalis Obiecti cuiuslibet facultatis iudicantis. de hum. men. c. 22. l. 16. 77
Verum eſt affectio Entis, poſterior ente. de hum. men. c. 22. l. 40. & 47. 77
Verum eſt duplex. de hum. men. c. 22. l. 21. 77
Verum noſcere aliud eſt, et aliud, nos percipere quod noſcamus verè. de hum. men. c. 22. l. 25. 77
Verum in cognitione quomodo ſe habeat. de humana men. c. 22. l. 29. 77
Verũ bono antecedere. de hum. men. c. 22. l. 30. 77
Verum & falſum in prima mentis actione, ſeu operatione, quomodo locum habeat. de hum. men. lib. 3. c. 2. l. 5. 96
Verum & falſum in ſimplicium apprehenſione, quomodo conſideretur, & quomodo in compoſitione, & enunciatione. de hum. men. li. 3. c. 2. l. 10. 96
Item quomodo in ratiocinatione. ibid.
Verum ex ratione elicitum vocari illud quod in ratiocinationem venit. ibid. l. 12.
Verum tripliciter dicitur ſecundum tria opera mentis, in cauſa ſcilicet per formam, per conſecutionem. ibid. l. 13.
Verum & falſum in compoſitione ex diuiſione quale. de hum. men. lib. 3. c. 4. l. 5. 97
Veri iudicium, quod eſt adæquatio cum obiecto, aliud eſt, & aliud rem iudicare ut ueram, & bonam. de hum. men. c. 22. in fin. l. 2. 77
Veri ratio unde oriatur. de hum. men. c. 22. l. 40. 77
Veri ratio forma eſt rei aptæ uoci. ibid.
Videndi modus qualis, ubi uariæ referuntur opiniones de ſen. viſ. c. 15. l. 3. 39
Confutantur. ibid. l. 16.
Opinio propria ponitur. c. 17. f. 2. per totum. 40
Videndi modo plures inſtantiæ oppoſitæ reſoluuntur de ſen. viſ. c. 18. per totum. 41
Vini exemplo cum quo aqua miſcetur, cur Ariſtot. vſus ſit. de accret. c. 14. l. 2 l. 1. 26
Vis motrix duplex. de hum. men. lib. 4. c. 3. ad fi. 111
Vis appetend. quomodo ſit principium motus. de huma. men. lib. 4. c. 8. f. 2. per totum. 114
Vis appetendi multiplex. de hum. men. lib. 4. c. 8. f. 2. lin. 6. 114
Viſus obiectum quale. de ſen. viſ. c. 1. & ſeq. per totũ, vbi opinio propria. 29. 30
Viſus ſit per motionem factam ab obiecto uiſibili, & receptionẽ eius in oculo. de ſen. uiſ. c. 17. f. 2. l. 1. 40
Viſus præſtantior cæteris ſenſibus. de ſen. viſ. c. 21. l. 2. & cap. 22. per totum. 44
Viuentia cur primo magis ſecundum longitudinem creſcunt. de accret. c. 12. l. 3. 25
Item cur ſemper non creſcunt, ibid. l. 4.
Et cur per naturam non gignuntur abſoluta, et perfecta. ibid. l. 7.
Viuentium partes omnes quomodo varientur. de accret. c. 15. l. 5. & ſeq. 27. & 28.
Vniuerſale forma eſt totius, eſſe forma panis. de hum. men. c. 21. f. 2. l. 9. 75
Primo tamen formam partis denotat, ſecundo compoſitum. ibid. l. 17.
Vnum numero quid. de accret. c. 9. f. 2. l. 44. 22
Vnum quid. de accret. c. 9. l. 16. 23
Vnũ quot modis dicatur. de hum. men. c. 19. l. 26. 74
Voces uariæ pertinentes ad ſpecies intelligibiles. de hum. men. lib. 3. c. 6 f. 2. l. 4. 98
Voluntatis proprium quod. de hum. men. lib. 2. c. 10. lin. 8. 87
Voluntatis nomine lata ſignificatione appetitus denotatur. de hum. men. lib. 4. c. 1. l. 37. 110
Voluptas ſine appetitu non eſt. de ſenſ. inter. c. 20. f. 2. lin. 19. 58
Vox nobilior colore. de ſen. uiſ. c. 23. l. 5. 45
Vtilitates munerum mentis hominis, quæ. de humana mente. lib. 3. c. 19. f. 2. per totum. 108

FINIS.

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

DE SEDE ANIMAE LIBER VNVS.

PROOEMIVM.

CONSIDERATIO Sedis Animæ eſt conſideratio ſedis & fundamenti Principalium difficultatum, ad Naturalem ſcientiam attinentium, vtilis pręſertim Philoſophis, Medicis, & Theologis: De qua ob difficultatem, & Philoſophi inter ſe, & Medici abinuicem, & Philoſophi a Medicis mirum in modum diſſentiunt. Qua de re ego ex ſententia Peripateticorum verba facturus, explicatis primò nonnullis ad notitiam difficultatis attinentibus, vt ad veri inuentionem excitemur, opiniones celebriores referam. Mox patefaciam ſedem vniuerſæ Animæ vnicam eſſe, non plures. Tertiò loco, verſabor in opinione Ariſtotelis, eamque explicabo & approbabo. Quartò, ſeorſum loquar de ſede Mentis. Quintò, perpendam, an opiniones celebriores conciliari poſſint. Demùm rationes cum approbata ſententia pugnantes nitar diluerę. Placeat Deo, qui ultima Animorum & fęliciſſima eſt ſedes, aciem Mentis pro inſpectione ueri dirigere & illuſtrare.

De ſede Animæ ſententię variæ.

Ordo ſeruandus.

Explicantur communia nonnulla conducentia pro notitia conſiderationis de ſede Animæ. Cap. I.

QVæritur quænam ſit Animæ Sedes, ideò & quid nomine Animæ, & quid nomine Sedis intelligere debeamus, prænoſcendum eſt. Nomine Animæ non ſeparatæ Mentes, Cœlorumque Animę denotantur, de quibus modo non eſt ſermo, ſed Anima Mortalium. Et quoniam in homine omnes Animæ gradus inueniuntur, & eſt Homo tanquam regula, & menſura mortalium uiuentium, propterea de ſede Animæ hominis uerba faciam: ex quo patebit, quid de reliquis ſit ſentiendum. Inſuper quoniam ex Ariſtotelis Sententia diuiditur hominis Anima in partem æternam, & mortalem, quatum dubium eſt, an eadem, vel diſtincta ſit ſedes; ideò lucidioris explicationis gratia, de illis ſeorſum loquar, ordiens a parte mortali, cui magis propriè ſedes competit, mox de ſede Mentis diſputabo. Quid autem pertinet ad nomen Sedis, Sedes profectò & propriè, & per metaphoram vſurpatur. Sedes propriè ſumpta, eorum eſt, quibus propriè competit locus; huiuſmodi autem ſunt corpora, propterea Animę & formę, quę corpora non ſunt, ſolùm per metaphoram & ex accidenti dicuntur prędito loco, & ſe-

Quid nomine Anima denotetur.

De nomine Sedis.

de, nempè vel ob connexionem cum corpore, vel ob indigentiam inſtrumentorum, *Septē Sedis Grad.* ſiue communium, ſiue propriorum, vel ob operationem in corpus tranſeuntem? Et pro Sedis diſtinctiore notitia conſiderandum eſt, ſeptem inueniri in Vniuerſo diſtinctos rerum gradus, quibus modo diſtincto ſedes competit. Nam primò occurrit materia prima, *Prim. gradus.* quæ duplici Sede prædita eſt. Primò enim eſt in loco per compoſitum: nam quia compoſitum eſt in loco, materia quoque in eodem loco eſſe debet, vel ſecundum ſe, vel ex accidenti, ut dicitur ab Ariſt. in 1. de Ortu & interitu 27. Inſuper pro loco habet formam, à qua terminatur, magis n. forma continet materiam, quàm vice verſa, vt dicitur in primo de Anima, context. 90. Secundò occurrunt corpora, *Secundus gradus.* quibus propriè, & præſertim mortalibus competit Locus. Tertiò inueniuntur cœleſtia corpora, *Tertius gradus.* & præſertim octaua ſphæra, ſiue primum mobile, quibus ex accidenti modo eis conſentaneo locus competit, vt patet ex 4. Phyſic. Quartò, inueniuntur formæ *Quartus gradus.* ex materia pendentes, non vtentes inſtrumento corporeo, ſiue ſint ſubſtantiæ, ſiue accidentia, quæ pro ſede & loco habent vel ſubiectum in quo ſunt, vel locum compoſiti, in quo ex accidenti eſſe dicuntur. Quintò, occurrunt Animæ mortales, inſtru- *Quintus gradus.* mento corporeo egentes, quæ duplici ratione ſedem habent. Primò, vt ſunt formæ ex materia pendentes, & per corpus extenſæ, ut formæ aliæ materiatæ. Secundò, ut ſunt organicæ, & quoniam inſtrumentum earum eſt duplex, vnum commune, nempè calor & ſpiritus, alterum proximum, & proprium, ut oculi, uiſus, aures, auditus, ideò hac ratione duplex competit eis ſedes, una proxima & propria, altera prima & communis, quæ eſt fons & origo communis inſtrumenti earum, de qua prima & communi ſede ſermo eſt. Sextò, reperitur Mens Hominis, *Sextus gradus.* medians inter mortales animos, & Cœleſtes Mentes a corpore ſolutas: ea expoſcit ſedem in humano corpore, non quia ſit extenſa, nec ob indigentiam communis alicuius, uel proprij inſtrumenti, ſed ob connexionem cum Phantaſia, & indigentiam eius pro ſuo in nobis fungendo munere. Septimò, inueniuntur ſpiritales notiones, *Septimus gradus.* quæ ſunt imitationes materiatarum formarum, quarum ſedes eſt Anima, non tota, ſed Mens, ut inquit Ariſt. in 3. de Anima, contex. 6. His omnibus præſunt ſuperæ Mentes, *Octauus gradus.* de quibus loquens Ariſtoteles in 1. de Cœlo 22. & in 8. Phyſic. 84. inquit, Cœlum eſſe locum Deorum. Nunc *Concluſio.* autem de quinto, & ſexto gradu, ſermo eſt. Quæritur itaq; ſedes Animæ, & humanæ mentis, ſumpta pro parte aliqua principali corporis, cum qua per naturam primò nectatur, & ex qua modo aliquo pendeat, vel pro eſſe & conſeruatione, uel pro ſuo fungendo munere.

Duæ proponuntur, & diluuntur difficultates, ex dictis prodeuntes. Cap. II.

Prima dubitatio. Secunda. EX his quæ de Sede Animæ dicta ſunt, duæ emergunt difficultates. Prima eſt, quomodo ſe habeat quæſtio de ſede Animæ ad eam, quæ ſæpè proponitur de Principatu membrorum? Altera eſt, quā de cauſa Anima ſola, non autem aliæ formæ infrà eam poſitæ, expoſcat in corpore partem aliquam definitam & principalem, in qua, tanquam in Arce, reſidere dicatur? Quod *Solutio primæ diffic.* pertinet ad primam difficultatem, reſpondeo, eas duas quæſtiones pro fundamento in idem venire, eademque ſolutione ſolui; ratione tamen, & relatione eſſe diſtinctas: nam ſi ſedes animæ eſt una, ea erit membrum principale: ſi fuerint plures, ea quæ fuerit ſedes partis præſtantioris, erit membrum principalius. Quod autem ratione & relatione diſtinguantur, patet: nam una denotat relationem mem- *Dubitatio* bri ad Animam, altera comparationem unius membri cum altero. Sed hoc dignum eſt conſideratione, quid ſit cauſa alterius, num ſcilicet quia membrum eſt princi- *Solutio.* pale, ideò ſit Sedes Animæ, vel potius vice verſa? Et dicendum, quòd quia eſt Se-

des Animæ, ideò præſertim eſt membrum principale: anima enim ea eſt, quæ inſtrumenta conſtituit, eorum eſt finis, eisque tribuit facultatem, & perfectionem: præſtantia membri, ſolùm eſt cauſa in genere materiæ, at anima eſt cauſa in genere formæ, & cum diſtincto genere, ſint ſibi inuicem cauſæ, prę ſertim tamen (vt dixi) id animę condonandum eſt. Altera dubitatio erat, cùr ſola anima expoſcat in corpore definitam partem pro ſede? Reſpondeo, huius quattuor poſſe aſſignari cauſas. Prima ſumitur ex conditione corporum, cum enim corpora animæ expertia ſint conſimilia, nulla eſt ratio, cur forma potiùs in una, quàm in altera eorum parte reperiatur. Altera ratio potior ſumitur ex prę ſtantia animæ, eiusque conditione, cum enim præſtet mortalibus alijs formis, obeatque functionum munera prę ſtantiora, expoſcit corpus prę ſtantius, membris munitum, prę ditumque proprijs & communibus inſtrumentis, & quia facultas, & inſtrumentum ſe mutuò conſequuntur, ut legitur in ſecundo de Gener. Animalium, cap. 3. ideò ut commune inſtrumentum expoſcit ſedem, & fontem, ex quo prodeat, ita anima partem illam tanquam ſedem expoſcere dicitur, in eaque ut in Arce reſidere. Tertia ratio, quæ etiam ſumitur ex præſtantia animę eſt, quia forma quo eſt prę ſtantior, eo magis cõditionis primi principij eſt particeps; cõditio primi principij eſt, ut ſit unum, ideò forma eminentior magis ad id, quod unum eſt, accedit: ſeruatur. autem unitas in anima niſi ratione extenſionis per vniuerſum corpus, quod eſt ei commune cum alijs materiatis formis, ſaltem ratione principij & principalis ſedis, in qua vt in Arce reſideat. Quarta ratio ſumitur ex gradu diſtincto, & modo uario conſtitutionis Animæ: Nam formæ infra animam poſitæ uel ſunt formę primę Elementorum, æquè effuſæ per vniuerſam materiam, in qua maximè ſunt immerſę; uel ſunt formę mixtorum conſimilium, ęquè ex mixtione & temperamento conſurgentes; uel ſunt formę quę temperato corpori dicuntur aduenire, ut ſunt Animę. Et quoniam temperamẽtum corporis animalium eſt duplex, unum proprium diſtinctarum partium, alterum commune, anima autem tota communi temperamento reſpondet, ideò quod eſt fundamentum communis temperamenti, & ubi id ut in origine viget, etiam dicitur ſedes animę. Commune autem temperamentum uiget in ſpiritu, & calore illo, cui in corpore uiuente cõperit definitum principiũ & origo, & inde mox effunditur per vniuerſum corpus, quo cum ſolum viuentia ſint prędita, iure ſola anima dicitur prędita parte aliqua definita corporis, cui tanquam fundamento communis harmonię temperamentorum hęreat, in qua reſideat, & ex qua mox in reliquas partes vires ſuas effundat.

Dubitatio ſecũda, cur ſola anima ſit in definita parte corporis.

Opiniones nonnullæ de Sede Animæ. Cap. III.

De animę ſede innumerę fuerunt virorum ſapientum ſententię, ut ex Plutarcho, Ariſtotele, Galeno, Firmiano, alijsque colligitur. Parmenides, & Epicurus, Sedem animę dixere uniuerſum pectus. Straton cenſuit eã eſſe partem inferiorem frontis. Herophilus cauam cerebri partem, ſiue baſim. Eraſiſtratus ſinum cerebri. Diogenes Arteriam cauam cordis. Zenocrates vniuerſum corpus. Sed his opinionibus prętermiſſis, alias probabiliores conſideremus. Dixere nonnulli, ſanguinem eſſe animę ſedem: hinc anima cum ſanguine funditur. Alij non ſanguinem totum, ſed ſpiritum, uel tenuem ſanguinis partem: ideo Diogenes Animam in cordis arteria dixit eſſe collocatam. Magna profectò animę cum calore, ſpiritu, & ſanguine eſt connexio, adeò ut nonulli animam aliquid horum eſſe exiſtimarint. Hinc animus a ſpiritu & uento deduxit nomen ἄνεμος enim uentum & ſpiritum denotat, & Vita Græcè dicitur ζωὴ quaſi ζέσις hoc eſt feruor, & reddere ſpiritum, eſt exſpirare, & reddere Animam. At cum reuera, Anima nec calor ſit, nec ſpiritus, uidetur ſaltem in eo, ut in ſede, reſidere. Quod affirmaſſe viſus eſt Ariſtoteles in ſecundo de part. Animalium, capitu. 7. inquiens,

Opinio Parmenidis. Stratonis. Herophili. Eraſiſtrati. Diogenis. Zenocratis. Ariſtoteles.

quod enim nonnulli perperam aiūt, animam eſſe ignem, aut vim aliquam eiuſmodi, melius fortaſſe dixeris Animam in quodam huiuſmodi corpore inſidere. Ratio eſt: quia ad obeunda munera calor maximè omnium vim habet administrandi. Idipſum affirmaſſe viſus eſt in ſecundo de Gener. Animalium cap. 3, inquiens; ſed enim omnis animæ ſiue virtus, ſiue potentia, corpus aliud participare videtur, idque magis diuinum quàm ea quæ Elementa nuncupantur, denotans ſpiritum, per quem ait femina reddi fœcunda.

Euerſio. Hæc opinio aliquid veri includit: abſolutè tamen, nec eſt uera, nec ad rem facit: Nam hoc veri includit, quod calor naturalis, & ſpiritus ſint commune inſtrumentum Animæ, hoc & ab Auerr. in Paraphraſi de Gener. Animalium, cap. de Cerebro, & a Simplicio, & a Philopono ſæpè affirmatur, præſertim in ſecundo de Anima. Quòd autem abſolutè ad rem non faciat, nec vera ſit, oſtenditur: quoniam aliud eſt aliquid eſſe commune inſtrumentum Animæ, ut ſunt ſpiritus & calor; & aliud eſſe membrum principale, ex alio non pendens, & ob id Sedem Animæ, de qua

Spiritus non eſſe ſedem Animæ. eſt dubitatio. Quòd autem Calor, Sanguis, vel Spiritus talia non ſint, patet. Primò, quia Sedes animæ eſt membrum aliquod principale. Secundò, quia Sedes animæ non debet ex aliqua corporis parte ut ex principio fluere, & pendere. Tertiò, debet eſſe firmum aliquid & permanens, non autem continenter aptum variari. Quartò, cum ſit Sedes ſenſuum, debet eſſe prædita ſenſu, & præſertim tactus. Hæ conditiones nec Sanguini, nec Calori, nec Spiritibus competunt, quare non Sedes, ſed ſolùm Inſtrumenta communia, & vehicula quædam, per quæ anima effunditur in vniuerſum corpus, iudicari merentur.

Opinio Platonis de Sede Animæ. Cap. IIII.

Silentio inuolutis cæteris omnibus de animę ſede opinionibus, de ſolis ſententijs Platonis, Galeni & Ariſtotelis, ut de probabilioribus verba faciā, ordiens a Platone tanquā ſeniore, ex quo Galenus

Opinio Platonis. multa deprompſit. Tria in animali, & præſertim in homine cōſiderauit Plato Principalia membra, quæ partium principalium animę eſſent Sedes: nempè Cerebrum, Cor, & Iecur, in quibus tamen Principatū abſolutè Cerebrū obtineret. Quòd ut lucidò conſtet, verba nonnulla referā, quæ in

Verba Platonis. Timæo leguntur. Inquit enim, Et diuinorum quidem ipſe Deus eſt auctor, mortalium verò generationē natis ſuis tradidit abſoluendam: Illi igitur ſuū imitata parentē, principiumque animæ immortale ſuſcipientes, Animam mortali corpore clauſerunt, totumque corpus, animę tanquam vehiculum ſubiecerunt, in quo aliā animę ſpeciem mortalem fabricarunt, quæ grauibus, neceſſarijsque perturbationibus afficeretur: illi ergo hæc miſcentes, mortale genus compoſuerunt. Cæterum ne diuinum ulla mortalium contagione, niſi quantū ſumma neceſſitas cogeret, pollueretur, ſeorſum ab illo, in alia corporis ſede, mortale collocarunt, atque a pectore caput, ceruice, & collo interpoſito ſepararunt: in pectore igitur & Thorace mortale genus animæ poſuerunt: cumque id per naturam partim melius, partim deterius eſſet, diſpoſuerūt rurſus Thoracis capacitatem, ſecernendo ſedem tanquam virorum alteram, alteram fœminarū; Cartilaginem enim quandam nomine diaphragma, quod etiam Phrenas vocant, inter hæc mediam poſuerunt: partem igitur animę fortitudinis, iracūdięque participē, contentioſamque, capiti propinquiorem fecere, ut obediens rationi, unà cum ea cupiditatum genus vi illata coerceat: ſi quādo rationis in Arce capitis habitantis iuſſa, cupiditas reſpuat. Et paucis interpoſitis. Poſtremò eam animæ partem, quæ eſculenta, & poculenta cupit, & reliqua omninò quibus corpus indiget, concupiſcit, mediæ regioni inter diaphragma & umbilicum applicuere, ubi quoddam quaſi præſepe, ad totius corporis alimoniam extare volebant: & ibidem illam animæ vim tanquam agreſte animal alligarunt. Et poſt pauca. Quoniam vero videbat Deus partem illam

ſam animæ talem fore, vt rationem nõ exaudiret, & ſi quo ſenſu pulſaretur nullo mo- *Quæ ſit*
do rationibus obtemperaret, ſed ſimulachris, viſisq; nocte, dieque raperetur: iccircò *ſententia*
naturam iecoris procreauit, & in eius habitationem diſpoſuit, &c. Ex his necnon ex *Platonis.*
alijs uerbis à Platone enunciatis, conſpicuè elicitur, triplicem ſtatuiſſe animę ſedem,
triaque principalia conſtituiſſe membra, inter quæ tamen caput imperiũ obtineret:
Teſtes inter principalia membra nunquam numerauit. Sed ex his quæ de opinione
Platonis relata ſunt, nonnullæ emergunt non negligendæ difficultates. Prima eſt: *Dubitatio*
quia ſi caput eſt Sedes Mẽtis, & rationis, ſecretumque eſt a pectore, ne ratio, & cõſi- *prima.*
lium turbarentur; quid dicendum erit de iumentis & feris, quorum caput a pectore
ſecretum eſt, cum tamen ſint animalia rationis & conſilij expertia? Altera dubita- *Secunda.*
tio eſt, quoniam Plato in Phędro, & alibi, animæ pro ſede tribuit vehiculum æthe- *Tertia.*
reum, non autem caput, uel cor. Tertia dubitatio eſt, quia Plato in eodem Timęo
medullam inquit eſſe agrum, & ſedem animæ, non caput, uel cor, ait enim, Cum au-
ctor rerum mortalium medullam genuit, totius generationis mortalium ſementem,
fomitemque conſtituit, poſtea vero ſerens in ea, animorum genera alligauit, figuras
præterea quaſcunque, & qualeſcunq; ex ſingulis ſpeciebus adeſſe medullæ oportuit,
tot penitus atq; tales in prima illa diſtributione diſtinxit, & illam quidem medullæ
partem, in quam velut agrum quendam, diuinum ſemen iaciundum erat, globoſam,
& vndique teretem finxit, atque encephalum, hoc eſt cerebrum Iccircò voluit nomi-
nari: quia vnoquoque animali denique abſoluto vaſculum cerebri capax, cephalum,
ideſt caput erat vocandum, quod autem reliquas, mortalesque animæ uires compre-
henſurum erat, rotundis ſimul, oblongisque figuris ornauit, totumque medullam vo
luit nominari, &c. Conſpicuè Plato his verbis animam cùm æternam, tùm mortalẽ
non in iecore, & corde, ſed in medulla collocauit. Quarta dubitatio eſt, de facultate *Quarta.*
ſentiendi, nam eam nonnunquam pectori, nonnunquam capiti tribuere uidetur: in-
quit in Timęo: tenduntalingua venæ ad Cordis ſedem, ſaporum nunciæ. Præterea,
cum in Corde locauerit appetitum iraſcendi, & in Iecore concupiſcendi, appetitus
non eſt ſine cognitione. His accedit, quòd ſenſus attinet ad partem animę mortalem,
cuius ſedem ſtatuit pectus. Ex aduerſo uidetur eam tribuere capiti: nã caput iumen-
torum in iumentis principatum obtinet, cui tamen nõ mens, ſed ſolus ſenſus compe-
tere poteſt, ſiue externus, ſiue internus. Et confirmatur, quia ſenſus rationi famulan-
tur, & ob id in eadem ſede reperiri debent, & præſertim, quia Plato in eodem Timęo
capiti tribuit etiam initium motus, quod cum ſenſu interno, nempè cum Phantaſia
iunctum eſt. Hæc dubiam reddunt ſententiam Platonis primò relatam. Quibus ad *Quinta.*
ditur dubitatio quinta, & eſt: quia ex ſententia Academicorum anima eſt tota in to-
to, & tota in quauis parte. Quare non videtur rectè dici ex opinione Platonis Animã
eſſe in partes diuiſam, & partes varias in varijs corporis partibus eſſe collocatas. Po- *Sexta.*
ſtrema dubitatio eſt, de Mente ſupra animam rationis compotem poſita, de qua eſt
dubitatio, an Plato in corpore ei ſedem aſſignauerit.

Solutio relatarum difficultatum de Sede Animæ ex Sententia Platonis. Cap. V.

DVbitationes propoſitæ apud Academicos profectò nõ leues ſunt, quas
ego breuiſſimè nitar diluere. Prima dubitatio erat: quia dicebatur ca-
put tanquam Sedem rationis debere à pectore, ſede facultatũ morta- *Solutio*
liũ diſtare: inſtantia erat de iumẽtis & feris, quę ratione carent, & ca- *primæ Du*
put eorũ a pectore diſtat, & pręſertim in Grue. Reſpõdeo, Platonem *bitationis.*
in ea diſtributione conſideraſſe conſtitutionem hominis, de quo pri-
mò & pręſertim ea uera ſunt; cętera autem animalia ſunt quidam receſſus ab huma-

na perfectione: hinc homo eorum dicitur menſura, & ſeruantur hæc in feris ut in vmbra & imagine. Addo ſecundò, in feris locatam eſſe eam animæ facultatem, quę proportione reſpōdet rationi hominis, nempè Phantaſiam, quę dicitur Mens brutorum. His tertiò addo, non deeſſe Academicorum plurimos, qui etiam iumentis ſi nō ineſſe, ſaltem præeſſe Animam rationis compotem exiſtimarint, & præſertim cum putarint cæteros animę gradus ex rationali prodire. Hinc Porphyrius in libro de abſtinentia ab eſu carnium, latiſſimè hoc demonſtrare nixus eſt; & Plato in Phędro, quia Anima eſt principium motus: inferebat, quòd ex ſe moueatur, ex quo eliciebat in decimo de repub. eſſe immortalem: at etiam anima ferarum eſt principium motus. De

Solutio ſecundæ Dubitationis. hoc plura dixi in libro de Humana Mente. Secunda dubitatio erat, quia alibi æthereum vehiculum dicebat Sedem Animæ. Reſpondeo, ex ſententia Platonis vario modo Animæ competere ſedem: nam vel quæritur ſedes totius, vel partium: ſi totius, pro uniuerſo tempore eſt propria ſtella; pro diuturno tempore ſub cœlo eſt vehiculum æthereum; pro breui tempore eſt uniuerſum corpus animalium, quod vehiculū oſtreaceum Academici appellant; at nunc ſermo eſt de partibus Animę, ut ſunt principia diſtinctarū actionum in varijs partibus Animalium. Tertiò dubitabatur, quia

Solutio tertiæ Dubitationis. Plato in eodem Timęo medullam dicebat agrum, & Sedem Animæ. Reſpondeo, Platonem nomine medullæ denotaſſe cerebrum, medullam ſpinæ dorſi, oſſium, nec non genituram. Addo ſecundò, Sedem Animę uſurpari poſſe, & pro parte corporis, cum genitura & ſemine iuncta, in qua conſideratur prima origo, & connexio Animę nobiſcum, & huiuſmodi eſt medulla ex ſententia Platonis, & præſertim Cerebrum: nam ex anima rationali prodeunt facultates reliquæ. Hinc eam Plato appellat agrū ſeminum Animę, vel uſurpatur pro mēmbro corporis, ex quo prodeunt inſtrumenta pro fungendo munere alicuius principalis partis Animę, & ita varia membra ſtatuuntur ſedes variarum partium Animæ. Dubitabatur quarto loco de ſenſu, an ſit in

Solutio quartę Dubitationis. cerebro, uel in pectore. Reſpondeo, ſenſum eſſe duplicem, internum, & externum. Si de interno loquimur, cuius Princeps eſt Phantaſia, Sedes eius eſt caput, tum quia comitatur animam rationis cōpotem, eique proximè famulatur, & a nōnullis ab ea nō diſtinguebatur; tum quia maximè eſt ſpiritalis, tum demùm quia in iumentis & pueris obtinet locū rationis & ducis, ideò iure in principali & ſupremo membro debuit ſibi locum optare. Si verò loquimur de ſenſibus externis, illi ſunt duplices, nonnulli magis ſpiritales & animaſtici, alij magis materiati: ſpiritaliores sūt uiſus, & auditus, quos ſequitur odoratus: hi collocati ſunt in capite, nam comitantur Animam rationis compotem, inſeruiunt diſciplinę, & in Anima ſeruātur ſeiuncta ab hoc craſſo corpore: & cum vehiculo æthereo iuncta. Hinc etiam cœlorum animis Academici modo aliquo viſum & auditum tribuunt, & quamuis Anima cum æthereo vehiculo iuncta, non percipiat odores, eos tam percipit iuncta cum vehiculo aereo. At loquendo de guſtatu, & tactu, qui ſunt ſenſus magis materiati, hi potiùs ſunt in Corde; ideò ait Plato in Timęo, tendere à lingua ad Cor venas ſaporum nuncias; Abſolutè tamen, ſenſus & iudicium tribuuntur capiti, quoniam a potiori petitur denominatio. At inſtabatur, quia in pectore ſunt facultates appetentes & expoſcentes cognitionem. Reſpondeo cognitionem exteriorum ſenſuum per conſenſionem etiā extendi ad pectus: tamen Plato præſertim conſiderauit, dum diuiſit partes Animæ in partes corporis, originem & principium inſtrūmentorū, ei parti inſeruientium pro fungendo ſuo mu-

Solutio quintę Dubitationis. nere, ut etiam affirmauit Plotinus En. 4. lib. 3. cap. 23. Quinta dubitatio erat, quia ex ſententia Academicorum Anima eſt tota in toto, & tota in quauis parte, ut etiam cū Academicis exiſtimauit D. Aug. Reſpondeo, Animam conſiderari & ſecundum eſſentiam, & ſecundum inſtrumenta, quibus eget pro fungendis varijs muneribus: ſi conſideratur ſecundum eſſentiam, ubi eſt, tota eſt: & ea præſertim quæ utens ab Academicis dicitur; at ſecunda conſideratione ſecùs ſe habet, ut dixi. Inſuper uel conſideratur propriè ſumpta anima, uel conſiderantur idola & veſtigia eius, ſi ea eſt tota in qua-

uis parte, hæc autem diuiſa ſunt. Poſtrema dubitatio erat de Mente, pro cuius ſolutione accipio apud Academicos duplicem eſſe Mentē. Vnam animariam, quę eadem eſt cum Anima rationali, de qua idipſum eſt dicendum, quod de Anima rationali dictum eſt. Alteram ſupra Animam poſitam, aptam tamen ab Anima rationali participari. Hinc Homo dicitur Anima rationalis, Mentis particeps. Anima, quia alteri dicitur Anima, ideò magis Sedem expoſcit: Mens verò, quia eſt aliquid abſolutum, minus dicitur Sede prædita: dicimus tamen Sedem proximam eius eſſe Animam rationalem, in qua recipitur, ut lumen in perſpicuo, & per Animam rationalem dicitur eſſe in Capite & Cerebro, cum tamen ex ſe ab omni Sede ſit ſoluta, & hæc de opinione Academicorum.

Solutio ſextæ Dubitationis.

Opinio Galeni, de Sede Animæ, & principatu Membrorum. *Cap. VI.*

GAlenus ex Philoſophis præſertim ſequutus eſt Platonem, propterea explicationi ſententiæ Platonis, iure optimo ſuccedit explicatio opinionis Galeni. Exiſtimauit Galenus (ut ſe declarat in lib. Quòd animi mores ſequantur corporis temperaturam) facultatem nutrientem eſſe temperamentum Hepatis, Iraſcentem, & uitalem Cordis, de rationali primò ait nil certi ſe habere, quod aduerſus Platonē proferat, in progreſſu tamen oſtendit eam eſſe temperamentū cerebri. Inſuper in ſeptimo de Placitis Hippocratis & Plat. c. 3. inquit: unum Principium eſt in capite, cuius munus per ſe quidem eſt, ut imaginationem, memoriam, intellectionemque præbeat. Aliud uerò ut ſentientibus animalis membris ſenſus, & ijs quæ per appetitionē mouentur motus originem præſter. Alterum principium in corde eſt, cuius opera per ſe ſunt Animæ tenor, quem ... dicunt, & in ijs quæ ratio iuſſerit, inuicta conſtantia. Secundum affectum autē ueluti feruor inſiti caloris, dum anima uindictam ſumere de eo cupit, qui uidetur offendiſſe, per aliud uerò id efficit, ut membris ſigillatim omnibus calorem, arterijſque illam micationis pulſuſque agitationem ſuppeditet. Tertium principium, tertiaque facultas eſt in Iecore, quę vniuerſam in animali nutritionē procurat ad eandem pertinet iucundarum rerum fruitio, in qua, cum uehementiùs quā par eſt, mouetur, incontinentiam, intemperantiamque procreat, &c. Ex his conſtat opinio Galeni, quem in parte ſequitur Auicenna, ſequuntur & alij multi, qui tribus relatis principalibus membris, quartum addunt; nempè teſtes, pro ſeruanda ſpecie, de quo diſſentit a Plat. qui inter principalia membra nullibi teſtes numerauit. Et quamuis Galenus de diſtinctione trium principalium membrorum, necnon de abſoluto principatu Cerebri cum Platone conſentiat, de attinentibus tamen ad eſſentiam, conditiones, & ſtatus cùm Animæ, tùm Mentis, ſummoperè diſſentit. At id cum non ſit præſentis conſiderationis, prætermittitur.

Opinio Galeni.

Principalia fundamenta opinionis Platonis, & Galeni. *Cap. VII.*

OPINIO Platonis, & Galeni, ut eſt præſtantiſſimorum uirorum, ita ſatis firmis fundamentis niti, rationibuſque ualidiſſimis confirmari uidetur, referam ego potiora. Et primò, accipio ut conceſſum ab Ariſtotele in ſecundo de Gener. Animal. capit. 3. naturam facultati inſtrumenta tribuere, & eandem facultatis, & inſtrumentorum eſſe rationem, ex quo hæc elicitur ratio; Ea eſt Sedes & fons facultatis, quæ eſt origo inſtrumentorum eius. At

Primũ fundamentum.

cerebrum eſt principium inſtrumentorum ſenſus,& motus,cum ſit principium neruorũ per ſpinalem medullam,& nerui ſint inſtrumenta ſenſus & motus; igitur Cerebrum eſt ſedes facultatis ſentientis & mouentis,& cum cerebrum ſit ſedes ſenſus,& motus,etiam eſt ſedes rationis,quæ motum dirigit,& cum ſenſu nectitur,& propterea obtinet principatum inter membra. *Alterũ fundamentum.* Secundò, ea iudicanda eſt Sedes facultatis ſentientis,& mouentis,a qua niſi pateat uia ad reliqua membra, ſtatim ea priuantur ſenſu & motu: huiuſmodi ſolum eſt Cerebrum, a quo ſtatim quod uiæ ad reliqua membra obſtruuntur,deſtituta remanet ſenſu,& motu,quod patet ex ſomno,in quo cum uiæ craſſioribus vaporibus obſtruantur,quamuis cor ſit liberum,& pateant uiæ ab eo ad inferiora membra,tamen remanent priuatæ ſenſu , & motu; Hinc ſomnus dicitur affectio communis ſenſus,& primi ſenſitiui, & cum conſpicuè ſit affectio Cerebri,& refrigerantia Cerebrũ ſomnum inducant,neceſſariò ſequitur Cerebrum eſſe ſedem facultatis ſentientis & mouentis. *Experientia.* Hoc ipſum nos experientia docet , percipimus enim eos uapores obtundere ſenſus,qui cerebrum petunt,non qui cor,& Epilepſiam ac Apoplexiam,quibus morbis ſentu & motu priuantur membra, non ad cor, ſed ad cerebrum pertinere. *Ratio tertia.* Tertia ratio petitur ex comparatione Cerebri cum Corde,& ex conditionibus eorum. Inquit Philoſophus in ſecundo de Anima,ſenſus conſiſtere in quodam pati,perpeſſio facilè recipitur in re molli,& humida,non in dura, & arida,Cerebrũ eſt ſummè molle,aptum facilè formari,cor durum & aridum,ad id ineptum.Inſuper calor vehemens turbat rationem,obtundit ſenſum, frigus pro Prudentia conducit,ſenſuſque contemperat: Cor maximè eſt calidum , ideò iudex eſſet ſtolidus & furioſus,nam furor,& ira ad Cor pertinent,quæ non rectè in eadem ſede cum Iudicio,Prudentia,& Sapientia ſeruantur: *Quarta.* Quarta ratio ſumitur ex functionibus munerum,& læſionum conſenſionibus: experientia enim conſtat definitas capitis partes,cum definitis facultatibus ſentientibus mirum habere conſenſum; nam ſi pars capitis poſterior læditur,ſtatim memoria læditur;ſi anterior,vel media,percipimus lædi ſenſum cõmunem,vel vim imaginandi:quod non accideret, niſi in illis partibus ſedem haberent. *Cõfirmatio* Quod confirmatur , conſiderando quomodo diſponamur, & permutemur,dum per eas facultates operamur,dum enim rei alicuius recordari cupimus,caput deprimimus,partemque eius poſteriorem confricamus,dũ imaginari aliquid volumus, eleuamus caput . Similiter qui contemplationi , & imaginationi incumbunt,facilè labuntur in dolorem,& imbecillitatem capitis,veluti qui iraſcuntur in corde,& præcordijs permutationem percipiunt, & per Hepatis intemperiẽ membra priuantur congruente alimento,quæ nobis patefaciunt facultates,unde prodeũt ea opera,in eis partibus ſedem habere. *Alia Confirmatio.* Idipſum confirmatur per inſtrumenta externorum ſenſuum,famulantium internis,quæ non in pectore,ſed in capite apparẽt poſita, & anatomici patefaciunt a cerebro tendere neruos ad ea ſenſuum inſtrumenta, deferentes facultatem ſentiendi,& præſertim ad oculos,aures & odoratum. *Quinta.* Quintò, idipſum oſtenditur conſiderando attinentia ad nutritionem. Nam facultatum & inſtrumentorum eadem eſt ratio,cor non eſt principium uenarum & ſanguinis,quare non eſt Sedes facultatis nutrientis: Conſequutio nota eſt, aſſumptum patet conſenſione Medicorum,idque ſatis cõſpicuè oſtendunt Anatomici peritiſſimi,patefaciendo venæ cauæ truncum maiorem,& latiorem,tanquã ſtipitem eſſe in Hepate,minorem & anguſtiorem in Corde. Inſuper Venas tanquam Plantas , radices ſuas effuſas habere in Hepate,& ob id non continenter agitari,vt agitãtur Arteriæ ex corde prodeuntes,ſed ſine motu & pulſu requieſcere. Idipſum ex eo colligere ualemus; quia Hepar ſimillimum eſt ſanguini,cum ſit tanquam ſanguis congelatus, & leſionem hepatis ſequitur deprauatio ſanguinis. Neque ſanguis vniuerſus meat per Cor, ſed nõ exigua eius portio ab hepate per Venas in partes inferiores effunditur. Cum itaque ex hepate prodeat ſanguis vniuerſus,non autem ex Corde; conſpicuum eſt ſignum, non Cor,ſed hepar eſſe adæquatum principium ſanguinis: Cor autem,quod conce-

ditur

ditur eſſe principium Arteriarum, ſolùm perficere ſanguinem in Arterijs incluſum, *Cõfirmatio*
non autē exiſtentem in uenis. Quod confirmatur, conſiderãdo conſtructionē oſtio-
rum Cordis. Nam duo oſtia cordis ita ſunt conſtituta, vt valdè ſint diſſimilia mem-
branis & orificijs Venæ cauę, & præſertim quia orificia Venæ cauę introrſum aperiū-
tur, vt apta ſint dilatato Corde ſanguinem in ipſum infundere, cum vice uerſa, orifi-
cia quę in corde ſunt, extrinſecus referentur, & clauduntur intus, ut coarctato Corde,
ſanguinem aliunde receptum continere valeant. Et ſi quis obijciat, quod Plato in Ti- *Inſtantia.*
mæo dixit; Cor uero venarum originem, fontemque ſanguinis per uniuerſum cor- *Solutio.*
pus, impetu quodam manantis in ſtipatorum regione ſuſpendere voluerunt, &c. Re-
ſpondet Galenus, lib. 6. de Placitis Hippoc. & Platon. c. 9. Platonē nomine Venarum
denotaſſe Arterias, ut mos fuit Veterū. Ideo etiam Plotinus En. 4. lib. 3. c. 23. ſenten-
tiam Platonis cum ea quæ Medicorum eſt connectit. Præterea, idipſum conſtat de
principio Generationis, quod nō uidetur poſſe ſtatui Cor, cum ſemen non gignatur
in eo. Quare non eſt Cor unica Animæ Sedes. Demùm utor ratione ſumpta ex Plat. *Poſtrema ratio.*
de Repub. Dial. 4. in quo manifeſtat rationē a facultate iraſcendi, & hanc ab ea con-
cupiſcendi differre, quia varijs mouent moribus, ſe mutuò turbant, frequenter inui-
cem pugnant, & ob id Temperamenta diſtincta, ſeiunctamque Sedem expoſcunt.

Sedem Animæ unicam, non plures debere ſtatui.
Cap. VIII.

SAtis conſtans & firma apparuit Platonis & Galeni ſententia. Perpen-
denda modò eſt Ariſtotelis; Verum ante quam id fiat, operæprecium
eſt, conſiderare, & decernere, an animæ ſedes unica ſtatui debeat, uel mul-
tiplex, vt mox quæ ea ſit, inſpicere valeamus. Qui putant eas eſſe mul- *Qđ ſedes aīa ſit multiplex ratio quadruplex.*
tas, præſertim ex quattuor id colligunt. Primò, ex uarietate facultatum. Secun-
dò, ex uarietate inſtrumentorum quibus utuntur, ex varijs fontibus prodeuntium.
Tertiò, ex uarietate Temperamentorum, quam variæ facultates expoſcunt. Quar-
tò, ex varietate officiorum in uarijs partibus refulgentium. Ex aduerſo autem Empe-
docles, Ariſtoteles, & Stoici, vnicam ſtatuerunt animæ Sedem, Membrumque Prin- *Quod ſit una.*
cipale unicum affirmarunt. Quod varijs rationibus oſtendi poteſt. Primò ita argu- *Ratio prima.*
mentor, Animal eſt unum, ergo forma eius, quę eſt Anima, eſt una; igitur Sedes eius
unica eſt. Aſſumpta ſunt nota: Conſequutio deducitur, quia Vnius Vnica eſt Sedes,
& in omni genere ad unum primum neceſſe eſt deuenire, quare in genere membro-
rum, ad unicum deueniendum eſt, quod primum dicatur. Præterea, hoc oſtenditur ra- *Secunda.*
tione ſumpta ex ordine: ordo eſt diſpoſitio plurium inter ſe, & ad unum primum, ex
quinto Metaphyſicæ, contex. 16. membra ſunt ordinata & ſuo ordine conſtituunt a-
nimal vnum, quare eſt neceſſe, vt inter ea primū ſit vnum. Confirmatur, quia ſi mem- *Cõfirmatio*
bra prima fuerint plura, vel erunt iuncta & complicata, vel ne: ſi non, tunc Animal
non eſſet unum: ſi ſic, igitur dari debet forma nectens & in unum redigens, quæ cum
vna eſſe debeat, & in corpore expoſcat ſedem, eſt neceſſe dari membrum unum, quod
ſit ſedes eius, & id erit membrum principale, non alia. Præterea, cum Animal ſit *Tertia.*
paruus Mundus ex octauo Phyſic. 17. & homo ſit tanquam Mundi compendium, &
imago, vt in Magno Mundo unicum eſt Principium primum, vnum mobile primum
& ſedes primi Motoris, ita & longè magis in paruo mundo unica ſtatui debet Sedes *Cõfirmatio*
prima. Quod confirmatur, quia Imperium Regium ſecundū Naturam eſt optimum,
hoc fulget in vniuerſo, quare etiam in eius imagine reperiri debet, & præſertim, quia
nunquam totum aliquod rectè diſpoſitum, niſi in eo primum ſit vnicum, ex quo pen-
deant, cuique ſubijciantur cætera. Præterea, principium facultatis formatricis fœ- *Quarta.*
tuum, facultas formatrix, & facultas fœtus formati, ſibi mutuò reſpōdere debēt, cum

ordine quodam ex vno eorum, prodeat aliud: At vis formatrix, quæ in ſemine reperitur, vnica eſt, in quauis parte tota, & uiget in ſpiritu ſeminis; Principium, ex quo pendet uis formatrix & ſpiritus eius, unicū eſt, non enim ſemen vnum ex varijs principijs prodire ualet, ſed ex vnico, quodcunq; pro nunc illud ſit: quare ſimiliter facul-

Quinta. tas formati fœtus unica ſede, vnicoque primò principio debet eſſe prædita. Inſuper, cum Anima non ſit Temperamentum, ut exiſtimauit Galenus, ſed forma Temperamento uniuerſi uiuentis ſuperueniens, ea debet iudicari ſedes animæ; quę eſt commune principium & fundamentum temperamenti uniuerſi viuentis, id autē non eſt multiplex, ſed unicum, idque eſt Cor, vnicum itaque ſtatui debet principale membrum.

Sexta. Prætereà, conſenſio partium inter ſe, cōnexionem & vnitionem earum expoſcit; partium animalis adinuicem mira eſt conſenſio; quare earū eſt connexio, & in unum redactio; quod eis competere nequit, niſi ſedes prima, primumque principium unicum

Septima. ſit. Inſuper, gradus Animæ ita inuicē ſunt diſpoſiti, ut ſequens ſupponat antecedentem, ac unus includatur, & ſit in alio, non ſecus ac trigonum in tetragono, ut dicitur in ſecundo de Anima: hoc ſeruari non poteſt niſi ordinatarum facultatum eadem ſit Sedes, alioquin illi gradus eſſent ſeiuncti, & unus nō includeretur in altero, & poſſet

Octaua. ſine altero reperiri. Prætereà, ex ſententia Galeni gradus & facultates animæ nil aliud ſunt niſi Temperamentum ſuæ ſedis, ſuique principalis membri, cum autem ea Temperamenta diſtincta ſint, nec unum includatur in altero, immò inuicem pugnēt, Anima nec erit aliquid unum, nec vna facultas includetur in altera, nec partes eius iūctę

Solutio prima. erunt, quod maximè eſt abſurdum. At qui opinioni aduerſæ ſunt addicti, ſoluendo inquiunt: Principium pro prima & præſtantiſſima Sede ſumptum, eſſe vnicum, nempè Cerebrum: pro ſubordinatis tamē facultatibus eſſe multiplex, ut multiplicia etiā

Altera. ſunt inſtrumenta, & origines eorum. Inſuper, addunt de Mundo paruo, ut ad inſtitutum pertinet, & de magno ſecus ſe habere; nam ut legitur in ſecundo de Cęlo, mortalia & inferiora ut aſſequantur ſuam perfectionē pluribus actionibus egent, & proptereà pluribus inſtrumentis inſtrumentorumque principijs debent eſſe munita.

Reijciuntur Solutiones, diluunturque rationes pugnantes, cum vnitate Sedis Animæ. Cap. IX.

DIſſerui aduerſus multitudinem principalium membrorū; ſupereſt modò ut pateſaciam aduerſariorum Solutiones leues eſſe, & rationes eorū facile dilui. Dicebant pro partium ordine id eſſe ſatis, ut inter membra principalia unū dignitate, cæteris præſtet. At profectò id ſatis non eſt: quia pro unitione, exquiſita conſenſione, & incluſione

Euertitur primū fundamentum Solutionis vnius facultatis in altera, requiritur ut abſolutè ſedes una ſit, unūq; principium ex quo cætera pendeant. Et dum addunt Mūdi & Animalis diſtinctā eſſe rationem. Profectò, ut ad inſtitutum pertinet, ratio eadem eſt: nam quamuis anima-

Euertitur alterum. lium actiones ſint multę; longè plures tamen ſunt actiones partiū Mundi: Et quamuis etiā illæ ſint uariæ, omnes tamen in animali uno per vnū primū principiū debēt

Diluuntur rationes aduerſæ. eſse iunctæ, & colligatæ, adeò ut ordine quodam ex eo pendeant. Neque etiam difficile eſt, rationes aduerſas diluere. Prima ſumptā ex uarietate facultatum, reflectitur, quamuis enim facultates ſint uarię, ſunt tamen ſubordinatæ, & ita ſe habent ut una

Solutio prima. includatur in altera, & ubi eſt una, ibi repetiatur & altera, ut dicitur de Triangulo, & Quadrato. Secunda ratio ſumebatur ex diſtinctione originis Inſtrumentorū, quę pri-

Solutio ſecunda. mò reflectitur per Ariſtotelem putantem unicū eſse fontē omnium organorum, qua de re agam in progreſsu. Secundò ſoluitur per fiduciariam reprobationem, quamuis enim Cerebrum neruorum, & Hepar concedatur origo uenarum, id tamen nil refert quia nos primum & cōmune inſtrumentum, non proxima & propria cōſiderare tenemur.

nemur. Inſtrumentum commune, quod etiam inſtrumentum inſtrumentorum dicitur, ſunt ſpiritus, quorum ſedes fons, & officina Cor eſt. At inquiunt, ſpiritus in Cerebro contemperari, purioreſque reddi, & inde recipere facultatẽ ut ſenſui & motui inſeruiant. Verùm hoc nõ ſatisfacit: quia in Cerebro ſpiritus per humorem & frigus incraſſantur, & ſolum mutantur accidentia, ſeruata eſſentia: id autem iudicari debet abſolutum principium inſtrumenti, a quo non accidentia, ſed eſſentiam recipit, hanc autem habet a corde, in quo ſpiritus per calorem ex tenui ſanguine gignuntur. Ratio tertia ſumebatur ex uarietate temperamentorum, quam uariæ facultates expoſcunt. Quæ leuis eſt: quia Temperamentum primũ & commune, vnicum eſt, vnaq; eius Sedes, nẽpè Cor, & ita ratio reflectitur. Similiter diluitur ratio quarta, ſumpta ex varietate officiorum, & pugna facultatum. Nam quamuis officia ſint uaria, omnia tamen ordine aliquo ex vno primo pendent, & varietas Temperamentorum non in primo fundamento, & Sede, ſed in proximis inſtrumentis ſeruari debet: Et quamuis una facultas pugnet cum altera, non ob id Sedes prima eſt diſtincta, quoniam etiam ipſamet cupiditas cum cupiditate, & ratio una cum altera frequenter pugnat. Non itaq; concedenda ſunt plura membra principalia, ſed unicum ſtatuẽdum eſt. Et præſertim eorum ſentẽtia reijcienda uidetur, qui inter principalia membra numerant teſtes; id enim concedi non debet. Tum quia membrum principale conſtituitur per partẽ aliquam Animę principalem: generationis autem principium eſt uis nutriens, cui pro ſede tribuunt Hepar, quare non poſſunt eidẽ competere pro Sede Teſtes, cum unius principalis facultatis unica, & non duæ ſint Sedes. Tum quia ſemen eſt fœcundũ per ſpiritus, qui ex Corde, non ex teſtibus prodeunt, & Cor uirtute & facultate eſt totũ Animal, quod generare ualet, & a quo per arterias, ſpiritus effunditur. Tum demum, quia non datur quartum inſtrumentũ præter neruos, venas, & arterias, nec diſtinctus ſpiritus, ut ualeant quartum principale membrum conſtituere.

Solutio tertia.

Solutio quartæ.

Teſtes non eſſe mẽbrũ principale.

De Sede Animæ opinio, Ariſtotelis, & Ratio prima.

Cap. X.

CVm apparuerit membra principalia non plura, ſed unicum ſtatui debere, quod nã illud ſit, quod ſibi principatũ vendicet, conſiderare tenemur. Exiſtimauit Ariſtoteles in quouis Animali principale membrum unicum eſſe, idque eſſe Cor, in quo ut in Arce Anima reſideret a quo & inſtrumentũ commune nimirum calor & ſpiritus, & inſtrumenta ſecundi ordinis, nempè nerui, arteriæ, & uenæ ortum ducerent, ut ex libris de partibus & generatione Animalium elicitur, necnon ex lib. de iuuentute & ſenectute, & de Communi animalium motu. Rationes pro eius opinione ex uarijs fontibus elici poſſunt, & primò, ex communi Animæ inſtrumento. Nam ea ſtatuenda eſt communis Animæ ſedes, quæ eſt origo & ſedes communis inſtrumẽti eius: huiuſmodi eſt Cor: inſtrumentum enim cõmune, apprime familiare Animæ, eſt Spiritus, & Calor, cuius origo, ſedes, & officina, Cor eſt. Soluunt nonnulli uiri docti, dicentes inſtrumentum Animæ eſſe duplex: vnũ quo perficiuntur opera Animæ, & huiuſmodi ſunt Spiritus, & Calor. Alterum per quod uis defertur, quales ſunt nerui, uenæ, & arteriæ. Inſtrumentum primi generis in uarijs membris contemperatur, & uires recipit. Inſtrumentum ſecundi generis abſolutè ex membris diſtinctis ortum ducit. Inſtrumentum primi generis ex membris uarijs recipit formam variam; Inſtrumentum ſecundi generis ex membris uarijs recipit & formam, & materiam; ut nerui ex Cerebro, uenæ ex hepate, arteriæ ex Corde. Hæc ſolutio triplici de cauſa iudicari debet inanis. Primò, quia pro ſtatuenda ſede, & principali membro, id ſolum inſtrumentum cõſiderandũ eſt, quod eſt cõmune, principalius, & intimius Animę; huiuſmodi eſt Calor, & Spiritus,

Pro principatu Cordis.

Ratio prima.

Solutio

Euerſio.

ritus,qui adeò ſunt iuncti cum anima,vt nonnulli animę eſſentiam ab eis non ſeiunxerint:non autem venæ,arterię,& nerui,quæ ſunt potiùs viæ, per quas ſpiritus deferuntur,& loca in quibus ſanguis recipitur, quàm propriè inſtrumenta animæ; Hinc remanent,pereunte anima. Secunda ratio eſt; quia de inſtrumento illo ſecundi generis, etiā(vt dixi)dubium eſt, num ex diſtinctis membris ducat ortum, vel potiùs ex ſolo Corde. Tertia ratio eſt:quia ut pertinet ad inſtrumentū primi generis,principale,& commune,id profectò in Corde reſidet,& ex Corde prodit. Nam ſeorſum a Corde Spiritus vel ex integro producuntur,vel ſolùm alterantur,& contemperātur: ſi primum, (quod verum non puto,) proculdubio id fit beneficio Caloris ex Corde pendentis,& coquētis:cuncta autem ſuo primo principio tribuenda ſunt,quod enim eſt cauſa cauſæ, etiam eſt cauſa pendentium ex ea. Si vero in alijs membris ſpiritus non gignuntur ex integro,ſed contemperantur,quęro,vel id fit per cætera mēbra,vt inſtrumenta Cordis,vel tanquā per principalia,quibus Cor materiā ſubminiſtret:Si primum eligis,inferam, Cor eſſe primam & communem Animæ Sedem, cætera eſſe inſtrumenta eius: Si alterum approbas,varia ſequuntur abſurda: nam ſpiritus contemperatus non eſt diſtinctæ ſpeciei,quare non eſt diſtinctæ principalis uirtutis. Prętereà,tunc frigus Cerebri ignobilius,potiori modo ad operandum cōcurreret, quàm calor formalior,& præſtantior. Prætereà, tunc Teſtes erunt membrum pręſtantius quàm cor,quia à corde ad teſtes ex eorum Sententia deferūtur Spiritus vt tanquam materia formentur,contemperentur,poſtremamque perfectionem recipiant, & præſertim,quia officium proprium teſtium quod eſt ſpecierum conſeruatio,erit præſtantius officio ꝓprio Cordis. Et demùm ſequeretur,quòd frigoris,& refrigerationis initium erit præſtantius principio & fonte caloris,calefactionis,& coctionis. Inſuper,id quod dicitur a Galeno, & à nonnullis Anatomicis approbatur, nempè ipſum etiam in pulmonibus ex inſpirato aere gigni,apprimè dubium iudico. Tum quia uniùs rei vna eſt propria,& per ſe in animali generatio. Tum quia ſpiritus ſunt tenuiſſima pars ſanguinis,uel ex ea geniti,idcò in eo ſolo mēbro ualent gigni, in quo ſanguis poſtremam recipit coctionem,id autem fit in ſolo Corde. Tum demùm,quia ſpiritus ſunt corpus mixtum,& exquiſitiſſimū, quod ex uno ſolo elemento proximè fieri nequit. Similiter, id quod a nonnullis dicitur de ſpiritu naturali in Hepate genito dubium puto: nam ſpiritus ex ſanguine tenui prodeunt,in Hepate ſanguis craſſus eſt,nec exactè coctus. Inſuper pro obeundo munere Hepatis, ſpiritus aliquis neceſſarius non eſt,cum operetur calore,ex corde recepto proprio Temperamento, nec locus ei competat vllus,in quo ille ſpiritus recipiatur. Nec profectò dantur in animali ſpiritus alij,pręter eos,qui ex tenuiſſima ſanguinis parte in corde gignūtur,cum enim ſint valde calidi & ſicci, in ſolo fonte caloris gigni poſſunt. Cor itaque eſt ſedes communis, tum animæ, tum primi inſtrumenti eius: & proptereà eſt ſedes prima, & unica Animæ.

De ortu ſpirituum ex inſpirato aere.

Ratio ſecunda, quod ſolum Cor ſit ſedes animæ & principale Membrum. Cap. XL.

ALtera uia qua pro cognoſcenda eadem veritate progredi valemus peti, poteſt ex Conditionibus Sedis Animę, quę ſoli Cordi, eique cumulatiſſimè competunt: Nam conditio prima & communis Sedis animæ eſt, vt apta ſit competere cunctis mortalibus, anima præditis, ſit in medio poſita, vt inde uires per vniuerſum corpus valeat effundere; ſit in loco munitiſſimo, iuncta cum cæteris omnibus partibus corporis. Hæ conditiones non alijs, ſed ſoli cordi competunt, ut conſideranti redditur notum: nam plantis, & cunctis mortalibus viuentibus competit vel cor, uel aliquid cordi proportione reſpondens:

Conditio Sedis Animæ.

ſpondens: non ſic ſe habet de Cerebro,& Hepate. Neceſſitas autem Cordis, vt pri- *Neceſſitas Cordis.*
mæ & communis Sedis, conſurgit ex calore, cuius omnium conſenſione eſt funda-
mentum. Prætereà cum Plantis aliquid competat loco cordis, quæro id cuiuſnam fa
cultatis erit ſedes, & quia in plantis ſola ineſt vis nutriens, cogimur fateri, id quod
proportione in eis reſpondet Cordi, eſſe Sedem Animæ nutrientis. Ex quo hæc eli-
citur ratio. Id eſt Sedes facultatis nutrientis viuentium, quod eius eſt ſedes in Plan- *Ratio.*
tis,nam omniũ eadem eſt ratio, ſed in Plantis proportione reſpondens cordi,eſt eius
Sedes; igitur & in vniuerſo viuentium genere. Confirmatur: attinentia ad hanc ra- *Confirmatio.*
tionem perpendendo miram conſenſionem ſingularum animæ facultatum, cum fa-
cultate vitali,quam conſentiunt eſſe in corde,nam læſa facultate vitali,læſionem ſu-
ſcipiunt facultates omnes. Præterea a prima & communi ſede Animæ abeſſe debent
excrementa omnia animæ aduerſa; hæc abſunt a corde; in cerebro autem & Hepate
maximè inſunt. Demùm monſtra varia inſpecta ſunt deſtituta capite, prædita mu-
tatione & deformitate reliquorum membrorum; at deſtituta corde, vel corde ſecùs
formato prædita, inſpecta non ſunt: quod indicat fundamentum vniuerſæ fabricæ
animãtium,ſedem Animæ,& membrum principaliſſimum eſſe cor. At viri celebres, *Solutio.*
cum ſint aduerſæ ſententiæ,nituntur hoc fundamentum euertere,dicentes hęc indi-
care cor eſſe membrum maximè neceſſarium, non autem præſtantiſſimum & ſedem
vnicam. Inſuper addũt,nec Deum in Medio uniuerſi eſſe collocatũ, ſed in ſede ſubli-
mi reſpondente capiti: Nec cor in animali locum verè medium obtinere, ſed in me-
dio eſſe umbilicum,& uiliora inteſtina;cor autem ſupra medium eſſe poſitum,& ver-
gere ad partem leuam: ut ipſemet Ariſtoteles fatetur, qui in tertio de partibus Ani-
malium,c.3.inquit,in animali id quod eſt ſurſum, eſt præſtantius; ſurſum autem eſt
caput: & in 2.de Cœlo ſurſum cum dextro, hoc eſt cum pręſtantiore differentia con-
iunxit, loquens de differentijs poſitionis Cœli. Hæ ſolutiones a viris ingenio ſubli- *Euerſio.*
mibus excogitatæ,nec difficultatem remouent,nec vim noſtrarum rationũ minuunt,
Primò,quia per conceſſa a Medicis non Cor,ſed Hepar,erit maximè neceſſarium, id
enim quod eſt primum origine, & ſupponitur a cęteris maximè neceſſarium iudicari
debet; huiuſmodi autem eſt vis nutriens,non uitalis. Confirmatur,quia maxime ne-
ceſſarium eſt ſeruari, augeri, ſimileq; generare, quæ ſunt officia non vitalis, ſed na-
turalis facultatis. Inſuper, quod addunt de Deo, qui in parte ſublimi, & non in me-
dio eſt collocatus, ad rem non facit, docet enim Ariſtoteles in ſecundo de Cœlo 74.
medium eſſe duplex,unum magnitudinis, alterum perfectionis, & naturæ, quæ duo
media in Mundo maximè ſeiuncta ſunt,in animali uerò minus. Deus abſolutè Prin-
ceps,medium perfectionis, & Naturæ,ſibi debuit optare; at de forma mortali,egen-
te inſtrumentis, & cuſtodia, ſecùs ſe habet. Formæ a materia ſolutæ, ſolùm ſeruare
debent, & continere, non ſeruari & contineri, cum lædi nequeant, ideò in circulo
continente, ſeruante, & in contenta uires effundente, locari debent: formę uerò
mortales, egentes cuſtodia, & communi inſtrumento, debent contineri, & in me-
dio, ac loco munitiſſimo poni. Præterea, ſecus ſe habet de paruo Mundo figurato
figura recta,ac de magno figura rotunda circumſcripto, ad cuius centrum viliora de-
ſcendunt, continentia autem obtinent uicem formæ. Similiter id, quod dicunt
vmbilicum, non cor eſſe in medio animalis, nobis non obeſt, quia in animali tres in-
ueniuntur ſinus,& uentres,Cor eſt in ſinu medio,qui Thorax eſt. Præterea, cor eſt
in medio munitiſſimo, non in medio molis abſolutę. Dum enim exquiſitum molis
medium in animali conſideramus, diuiditur animal in partem ſuperam & inferam,
& pars ſupera inferiori præfertur, adeò ut cor ſimul ſit,& in medio, & in parte ſupe-
ra, & digniore.

Tertium rationum caput, quòd Cor ſit Membrum principaliſſimum. & vnica ſedes Animæ. Cap XII.

Comparatio Cerebri & Cordis. TErtium rarionum caput peti poteſt ex mutua comparationum cerebri, & cordis: Inſpicitur cerebrum quaſi animæ expers, immobile, cor contra, vt fons vniuerſæ viræ conrinenter mouetur, ex ſe autem moueri uiuentium eſt proprium. Cor exactiſſimo ſenſu prædirum citiſſimè percipit læſiones; cerebrum ſenſus expers ens non percipit: id autem quod ex ſe non mouetur, nec ſentit, ſine ratione ſtaruitur ſedes vtriusque ſacultatis, recta ratione autem id ei tribuitur, quod ex ſe mouetur & ſenrit. Prætereà, cerebrum eſt valdè frigidum, plurimis excrementis abundans; cor apprimè calidum excrementa a ſe longè repellens; frigus eſt inimicum uitæ, ſolùm urile ad contemperandum; calor eſt qualitas præſtantiſſima, ex cœlo pendens, amica uitæ, maximè efficax ad operandum, quare cor ut caloris, ita animæ iudicandum eſt ſedes. Prætereà, cor perinde ac paruum quoddam animal ex ſe viuere, ſentire, ac moueri aptum, ſe nobis offert, quod cum primò ſe patefaciat tale, conſpicuè indicat reliqua membra eſſe talia per illud. *Confirmatio.* Confirmatur, quia cerebrum tanquam pondus iners excrementum quoddam, & tanquam materia eſſe uidetur, cor verò formæ & opificis conditiones præſefert. Hinc Ariſtoteles in ſecundo de Gener. Animal. cap. 4. inquit, cor primò uiuere, ultimò mori, & dum percipere volumus, an aliquis ſit vita functus, manum imponimus ſupra regionem cordis, conſiderando an moueatur, nam vltimò deſinit moueri, quare & primò incipit. Hinc Ariſt. in 3. de partibus Animalium, cap. 3. dixit, cor perinde ac alterum animal, inſitum eſſe Animalibus eo præditis. Verùm qui partem tuentur aduerſam, *Solutio.* his non ſuaſi ſoluentes inquiunt, id quod primò oritur non eſſe cor, ſed uenam vmbilici, mox iecur, nec cor eſſe id quod primò mouetur, niſi motu naturali dilatationis, & conſtrictionis. Similiter cum cor nec uideat, nec audiat, non ualet id munus alijs impartiri. Prætereà, inquiunt alij ex ſententia Hippocratis & Theophraſti, membra omnia ſimul formari virtute ſeminis, non autem ita vnum prius cæteris, ut id generationi cæterorum conducat, alioquin animal generaret ſeipſum, non autem totum uirtute ſeminis formaretur. *Euerſio.* Hæ ſoluriones vim noſtrarum rationum non labefactant, nam eſto, quòd prius umbilici uena producatur, quod dubium eſt, non proptereà tunc fœtus uiuit; & actiones, quæ tunc apparent, nō ſunt animæ fœtus, ſed partim uirtutis formatricis ſeminis, partim animæ matris, non enim uiuit fœtus ſine principio vitæ, quod omnium conſenſione eſt cor. Prætereà, dum conceptus adhuc non ſeparatus corde caret, includit tamen ſpiritum ſeminarium & aliquid illum ſeruans unà cū calore, quod gerit uicem cordis. Prætereà, quamuis primò ea vena, uel aliud ſimile diſtinctum a corde incipiat gigni; cordis tamē generatio primò pficitur & abſoluitur. Prætereà, cum cor primò moueatur, iure valet eſſe principium motus aliorū, & quāuis tunc moueatur contractione & extenſione, ſat eſt quòd mouetur primò, & motus animalis cognitionem & appetitum ſequens ſemper, ſupponit motum aliquem naturalem, ex eoq; principium recipit, vt cumulatè docet Ariſtoteles in lib. de Communi animalium motu, cerebrum autem cuiusq; motus inſpicitur expers. *Sententia quorundā.* At inquiunt nōnulli Anatomici, Cerebrum quoque extenſione & contractione moueri, quod profectò inane eſt, quoniam ſi id modo aliquo apparet in cerebro, putandum eſt ei competere per exiguas arterias a corde per cerebri mēbranas effuſas. Id quod dicitur, quòd membrum unum Animalis nō generet aliud, profectò uerißimū puto: & longè exiſtimo à vero recedere Sueſſanum & eos qui inquiunt Animal poſſe generare ſe per partes, nam ſemen, & ſpiritus eius ea ſunt, quæ uniuerſum fœtum per uirrutem formatricem formant. Hinc Ariſtoteles in ſecundo de Gener. Anim. ca. 3. ait, Genituram abſo

luto

luto fœtu in halitus diſſolui & euaneſcere, ſolum unum membrum poteſt prius abſolui, alimentumque cæteris ſuppeditare, hoc autem quod primò abſoluitur, & ultimò moritur, cor eſt. Demùm quamuis cor nec videat, nec audiat, ſentit tamen ſenſu tactus, eſt principium ſpirituum ſenſibus omnibus inſeruientium, & eſt ſundamentum communis ſenſus, cum quo tanquam cum centro nectuntur alij. Prætereà, adhuc perſiſtens in eadem mutua comparatione cordis, & cerebri, conſidero cum Ariſtotele cor nulla graui ęgritudine laborare ſine interitu totius, nec uiuere poteſt id animal ex cuius corde portio aliqua quamuis exigua auferatur, cum ex cerebro portiones ſine interitu animalis auferantur. Hinc ait Ariſtoteles in tertio de partibus Animalium, capitulo quarto, cor nulli graui morbo eſſe obnoxium, & arteriā pulmonis, qua iecur nectitur cū uena maiori, parùm ſine interitu lædi poſſe, idque ratione recta, hæc enim maximè cordi aſſociatur; at verò quæ morbo vitijſque eiuſmodi pereunt animalia, his diſſectis affectus morboſi in corde inſpiciuntur, &c. At nituntur uiri docti rationem hanc diſſoluere, dicentes: quòd ſi etiam cor vulneratur, animal aliquandiu viuit, & interni ſenſus ſeruantur incolumes, & Galenus in quinto de Locis affectis, capit. ſecundo, ait; ſe in quodam homine id uidiſſe. Inſuper Anatomicus Cremonenſis fama notus, affirmat ſe hominem ſecaſſe, in cuius corde ulcus erat, quod proculdubio non repentè in eo productum fuit. Anatomici magna ex parte ſunt addicti Medicis, ideò pro parte eorum tuenda multa aiunt ſe uidiſſe, quorum ipſi ſunt auctores; & teſtibus carent fide dignis. Et quamuis Medicis concedamus etiam cor læſione aliqua affici poſſe, id parum refert, tum quia Ariſtoteles non inficiatur illud poſſe lædi, ſed tantùm poſſe lædi læſione graui ſine interitu. Hinc Galenus quoque in quinto de Locis affectis, cap. primo, inquit: lęſione ſtatim mori, ſolum contingere de læſione cordis; tum inſuper, quia facta comparatione inter cerebrum, & cor, proculdubio cerebrū pluribus, diuturnioribus, & grauioribus læſionibus eſt obnoxium ſine interitu animalis, quàm cor. Demùm in eandē mutua comparatione perſiſtens, conſiderat Ariſtoteles in quarto de Generat. animalium, capitulo quarto, Animal eſſe unum, vel plura, ex corde dignoſci, non ex cerebro; ſi enim cor uel vnum, vel duo fuerint, animal quoque, vel vnum, vel duplex iudicari debet; ferunt ortum fuiſſe hominem duobus capitibus, & vnico corde præditum, quem profectò putandum eſt fuiſſe unum, ideò aiunt vnum eius fuiſſe motum, vnā conſenſionem corporis, & imaginationem, quod non contigiſſet, ſi cerebrum eſſet principium ſenſus & motus. Hinc duo corda neceſſariò expoſcunt duo capita; at non uice verſa, & hoc eſt ſignum euidentiſſimum, nam id membrum debet iudicari ſedes animæ, cuius vnitatem, vel multitudinem, ſequitur vnitas, & multitudo animalis, & iure quia Animal eſt unum per animam unám, duplex per duas; at non ſunt duæ animæ, niſi ſedes fuerint duę.

Reliqua ad cōparationem pertinentia.

Solutio.

Galenus.

Euerſio.

Duo corda expoſcunt duo capita, nō contra.

Quartum genus rationum, ſumptum ex experientia. *Cap. XIII.*

QVartum genus comprobationum, quòd cor ſit membrum principaliſſimum, & communis ſedes Animę, ex experientia ſumitur. Conſtat. n. experientia dum formatur fœtus, quòd genito corde antequam formatum ſit cerebrum, fœtus ſentit, ſi pungitur, contrahitur, & ad contactum ducentia extenditur, quod nobis indicat non cerebrū, ſed cor eſſe ſedē facultatis ſentiētis. Et ſiue cor ſit primū quod generatur, ut putat Ariſt. ſiue id ſit Hepar, vel vmbilici vena, nihil refert ſat eſt quòd antequam cor formetur, nō adeſt ſenſus, eo formato, ſtatim adeſt, cerebrum antè formatur poſterius. Prætereà experientia conſtat, quòd præciſo capite quorundam animalium, id quod

remanet, per tempus aliquod ſatis conſpicuum, ſentit, mouetur, & id ego in pica ſum expertus, quod non accidit euulſo corde. Dicitur tamen de Teſtudine, & Chamæleonte, quòd euulſo corde viuunt, id autem eis competere putandũ eſt, quia ſunt animalia frigida, ſatis imperfecta, & prædita humore tenaci, & præſertim teſtudo, & ob id ſeruatur ſpiritus & calor ex corde effuſus neceſſarius pro ſenſu, motu, & uita eorũ aliquandiu ſeruandis, quod fateri cogimur: quia omnium conſenſione cor eſt ſedes vitæ, quæ euulſo corde per id tempus ſeruatur, at de ablatione capitis ſecus ſe habet, eo enim præciſo in auibus & muſcis maioribus, ne dum uita, verùm ſenſus & motus conſpicuo tempore ſeruatur. His accedit, quòd ſtirpanimalia carent cerebro, prædita autem ſunt corde, vel fungente uice eius, quæ tamen ſentiunt, & ad libitum contrahuntur, & extenduntur. Præterea, in requiete Animalis cum ſpiritus & facultates in ſuã ſedem contrahi, ac in ea requieſcere debeant, inſpicimus non ad cerebrum, ſed ad cor reuocari, ut accidit in ſomno, qui eſt animalium requies, in quo cum ſpiritus ad cor contrahantur, deſeruntur membra ſenſu & motu priuata, præcordia uerò vigent, ſeruantur calida, & efficaciora redduntur. At huiuſmodi experientijs obijciunt nonnulli, dicentes caput hominis ſtatim præciſum poſſe loqui, id non fit ſine principio motus. Præterea, Paulus Vrbinas, & Columbus Anatomici celebres hac experientia vtuntur, ligant canem ſupra tabulam, ſecant citiſſimè Thoracem, ligant uaſa quatuor cordis, mox eximunt cor, quo euulſo canem ſoluunt, quem aiunt aliquandiu ſine corde latrare, ſentire & ambulare. Hæc triplici ratione nobis non aduerſantur. Primò, quia ea quæ dicunt ſatis ſunt dubia, & ut pertinet ad præciſum caput, Ariſtoteles in tertio de partibus Animalium c. 10. refert ſententiam Homeri canentis caput præciſum loqui:

De Teſtudine, & Chamæleonte.

Solutio.

Euerſio.

Ipſéque dum loquitur, miſcetur pulvere vertex,

Et in Terra Catia ait, id pro uero iudicari, ipſe tamen ex ſententia inquit, ſed fieri nõ poteſt ut caput præciſa Arteria & ſine motu pulmonis loquatur, nec apud Barbaros qui capita ſumma cum celeritate amputant tale quid vnquam eueniſſe accepimus, idque confirmat; quia cæterorum animalium capita præciſa nequaquam uocem ede re audita ſunt, ſimiliter ſcio quoſdam peritos Anatomicos enixos fuiſſe in cane id ipſum facere, quod aiunt feciſſe Paulum, & Columbum, & nil ad votum eis contigiſſe, ſed corde euulſo ſtatim canis perijt. Præterea, ſi id contingeret, eis non prodeſſet, quoniam adhuc canis viueret, cum tamen fateantur cor eſſe uitæ principium. Altera ratio eſt, quia conceſſis illis omnibus, dico ea accidere, quia uirtus ſentiens, & mouẽs effuſa a corde in reliqua membra, aliquandiu ſeruatur, cum enim ſeruetur vis vitalis ex corde prodiens, etiam eſt rationi conſentaneum, vt aliquandiu ſeruetur uis mouens, & ſentiens. Tertia ratio eſt, quia nos in comparatione perſiſtere debemus, & quamuis euulſo corde aliquandiu illæ facultates ſeruentur, diutiùs tamen, & perfectiùs ſeruantur præciſo capite, ideò Ariſtoteles in eodem relato capite tertij de partibus Animalium ait, corpus tamen, detracto capite, progredi quoquam, non temerè credi poteſt.

Quintum genus rationum, ex animi perturbationibus depromptum. Cap. XIIII.

Ratio.

VIA quinta ex Animi perturbationibus elici poteſt, quam Chryſippus & Aſclepiades iure optimo magnifecerunt. Nam ea eſt ſtatuenda ſedes ſentientis animæ, in qua eius affectiones, & perturbationes reſident, & uigent. At hæ uigent in corde, ut de ira, timore, gaudio, & dolore patet. Cor itaque eſt ſedes facultatis ſentientis, & mouentis. Vt uis huius rationis clarior appareat, aſſumendum eſt, quòd appetitus a facultate cognoſcente ſola

te ſola ratione diſtinguitur, vt dicitur in tertiò de Anima 29. quare ſedes vnius, neceſſariò eſt ſedes alterius. Cum itaq; confiteantur omnes appetitum iraſcendi, & cupiendi, ſedem habere in pectore, non in cerebro, etiam coguntur fateri facultatem cognoſcendi in pectore ſedem habere. Inſuper accipio dictum Ariſtotelis in tertio de Anima 54. appetitum eſſe quendam motum, quare ſedes facultatis appetẽtis, neceſſariò ſtatui debet ſedes mouentis, adeò ut hæc firma eliciatur ratio. Sedes eius facultatis, quæ eſt eadem cum cognoſcente & mouente, eſt ſedes facultatis noſcẽtis, & mouentis: Pectus eſt ſedes appetitus ſenſitiui, qui eſt idem cum ſenſu, & cum principio motus; igitur pectus eſt ſedes facultatis ſentientis & mouentis. *Ratio alia.* At uiri præclari cum ſint aduerſæ opinionis, ſoluentes dicunt primò cum Platone, cerebrum eſſe ſedẽ partis æternæ, pectus verò partis mortalis; perturbationes autem ad partem mortalem pertinere. *Solutio.* At cum hoc dicant, ſententiam Platonis proferunt, rationem autem non ſoluunt, ut conſpicuum eſt. Confirmatur, quia pars ſentiens & mouens, de quibus eſt ſermo, ad partem mortalem pertinent. *Euerſio.* Proptereà inquiunt alij, perturbationes competere cordi, non per proprium ſenſum, ſed per conſenſum; non quia ſit ſedes ſenſus, ſed quia cum ſede ſenſus habet conſenſionem, & ſentiendi vim ab ea, nempè a cerebro, recipit. At hoc quoque non ſatisfacit, quia natura tribuit inſtrumenta principalia facultate; in corde vigent ſpiritus, qui ſunt inſtrumenta principalia perturbationum; & proptereà in corde reſidet vis appetens, eadem cum ſentiente, ad quam pertinent perturbationes. Prætereà, cum ſentiens & appetens ſint edem facultas, ſola ratione diſtincta, ſimiliter appetens, & mouens; non valemus dicere in pectore per ſolum conſenſum eſſe motum & ſenſum, vt autem in ſede propria in eo reperiri appetitum, & eius affectiones, hæc enim conſpicuè pugnant, & mutuò ſe deſtruunt. & confirmatur, quia appetitus animalis ſequitur cognitionem, quare ea eſt ſedes vnius, quæ etiam eſt ſedes alterius.

Sextum caput rationum pro abſoluto Principatu Cordis.
Cap. XV.

POſtremum caput principalium rationum elici poteſt ex facultate nutriente, quæ ſi oſtendetur in corde habere ſedem, conſpicuè conſtabit non plura, ſed vnicum ſtatui debere Principale membrum, cum iam de ſentiente & mouente id patefecerim. Et primò ita argumentor, Cor eſt ſedes facultatis uitalis, vt fatentur medici; igitur eſt ſedes facultatis nutrientis, ſiue naturalis. *Ratio.* Conſequutio deducitur. Primò, quia in digreſſione de Virtute vitali patefeci eam ad naturalem redigi; hinc Ariſtoteles iure de ea ſeorſum non eſt loquutus, ſed eſſe principium vitæ, animæ nutrienti condonauit, per eam enim viuentia conſtituuntur. Secundò deducitur eadem conſequutio, quia vis uitalis eſt fundamentum omnium graduum animę, qui gradus ita ſunt diſpoſiti ut prior in ſecundo includatur; quare locus facultatis uitalis ſtatui debet locus cunctorum graduum animæ. Prætereà, uto ratione quæ colligitur ex principio lib. de Iuuentute & ſeneƈt. & ita formatur, Homo ſecundum ſe eſt animal, & uiuens, quare cum vita prodeat ex uirtute nutriente; Animal ex ſentiente, ut idem homo neceſſariò debet uiuere & eſſe animal, ita per idem principium, eandemque ſedem debet habere utrumque, ſed per cor habet ut viuat, igitur & vt ſit animal, cum viuum ſupponat aliud, idque ſequatur. *Alia ratio.* Prętereà aiunt Medici membra non nutriri, niſi facultate uitali uiuant, ut itaque nutriri ſoli conuenit uiuenti, ita ibi debet reperiri principium nutriendi, ubi reſidet principium uiuendi, ut enim officium ſe habet ad officium, ita facultas ad facultatẽ, ſed officium nutrientis ibi reperitur, ubi præexiſtit officium uiuentis, quare facultas nutriẽs & uitalis eandem ſibi ſedem expoſcunt. Et confirmatur, quoniam omnis actio facul- *Confirmatio.*

tatis nutrientis abſoluitur per calorem, & ſpiritum, qui operantur ſecundū naturam, & pro ſede cor habent. Prȩtereà inquiunt in Hepate reſidere facultatem concupiſcendi, in corde eam iraſcendi, at hoc dici non poteſt, quia appetitus animalis ſenſum ſequitur, & cupiditas dicitur appetitio ſenſus, quare ibi ſolum reſidet cupiditas, tanquam in ſedo, ubi reſidet uis ſentiendi, alioquin unum ſentiret, aliud appeteret, & fieret per plura, quod lōgè rectiùs ſeruari poteſt per pauciora, nam inane penitùs eſt ſecernere facultatem ſentiendi ab ea appetendi, & eſt reddere appetitū imbecilliorem, & ignobiliorem ſecernendo illum a cognitione, & ſuo principio: proptereà rectè Ariſtoteles in tertio de Anima 42. enunciauit. Adhæc autem uis appetendi quȩ & ratione & facultate diſtincta uidetur a cæteris, & abſurdum eſt hanc ſecernere, in uirture enim ratiocinandi uoluntas eſt, & in uirtute experte rationis ineſt uis concupiſcendi

Conclusio. & iraſcendi. Conſtat itaque cum Animal ſit unum, vnaque anima ſit præditum, eam unicum expoſcere primum & commune inſtrumentum, ſedem unicam, membrumq; principale unum, idque eſſe cor, quod cum præſertim dȩ facultatibus mortalibus patefecerim, id ipſum modò de humana mente, ſupereſt explicandum.

De Sede humanæ mentis opinio Platonis & Galeni. Cap. XVI.

Plato. QVoniam humana Mens dicitur genus alterum Animæ, & ſuſpicari ob id aliquis poſſet, diſtinctam a parte mortali ei ſedem cōpetere, ideò diſtinctè de ea mihi loquendum duxi, cui quo pacto ſedes competere ualeat, iam ſub initio libri manifeſtaui. Plato cōſpicuè in Timæo inquit cerebrum, & caput Animariæ Mentis eſſe ſedem, & ob id caput membrorum diuiniſſimum nuncupauit. Claudianus doctè & eleganter ſententiam Platonis his carminibus retulit,

Illa cum corpore lapſæ
Intereunt, hæc ſola manet, bustoque ſuperſtes
Euolat, hanc alta capitis fundauit in Arce,
Mandatricem operum, proſpecturamque labori,
Illas inferius collo, præceptaque ſummæ
Paſſuras dominæ, digna ſtatione locauit
Quippe opifex Virtus, confundere ſacra prophanis
Diſtribuit partes animæ, ſedeſque remouit, &c.

Galenus. Auicēna. Galenus ut de eſſentia rationalis animæ ſummoperè a Platone diſſentit; ita, quòd caput ſit eius ſedes, ſummoperè conſentit, quē mox ſequuti ſunt Auicenna, & alij multi, qui tamen de modo, quo uis iudicandi ſit in capite, non parum diſſentiūt. Galenus ita putauit illam eſſe in capite, ut nil eſſet aliud niſi temperamentū cerebri, ut nititur oſtendere in libro, quòd animi mores ſequātur corporis temperamentum, adeò ut cerebri temperamentum ſit principium ratiocinandi & iudicandi. Plato exiſtimauit eam non temperamentum eſſe, ſed eſſentiam, ex materia non pendentem, quȩ ita eſſet in cerebro, ut in quauis parte tota & indiuidua reperiretur, & capax eſſet eminentioris mentis ſupra animam poſitæ, ut retuli in prȩcedentibus. Auicēna, cui adhȩrent multi, Mentem cū Platone ſtatuit immortalem, eamque cum Phantaſia & internis ſenſibus cenſuit necti; ſed internorum ſenſuum per ſinus cerebri eā imaginatus eſt diſtributionem, quam nec Plato, nec Galenus excogitarunt; ſenſum enim communem in anteriore uētriculo cerebri, memoriam in poſteriore, facultates medias in medijs dixit eſſe collocatas, & in eis cēſuit propria poſſidere inſtrumenta, proprijſque muneribus fungi. Quod Mēs in capite, ut in ſua ſede, ſit poſita; id ex eo elici poteſt; quia pars æterna & mortalis, non eādem ſibi ſedem expoſcunt, cum ſint diſtinctȩ naturȩ,

Qd Mens reſideat in capite. Ratio prima.

& conditionis;in pectore facultas mortalis reſidet,non itaque in eo Mens ſedem habet.Prætereà,ea pars cuius conditio eſt operari per naturam,ſeorſum ab ea eſt collocanda,cuius officium eſt operari cum cognitione,ſponte,& liberè,facultates pectoris per naturam operantur,quare ſedes Mentis liberè & cum cognitione operantis ſeorſum à pectore debet reperiri. Confirmatur, quia imperans & dirigens in parte ſublimiore expoſcit ſedem,ut cætera ſibi ſubijciat:Mens imperat, & tãquam dux & auriga diriget,ideò in parte ſublimi poni debet.Hinc Ariſtoteles in ſecundo de Cœlo con.tex.t.2.dixit,ſurſum eſſe id,ubi eſt principiũ,& facultas mouens:Mens eſt dux & principium dirigens ipſius motus; ideò ſurſum locanda eſt. Prętereà, Mens præſertim dicitur nobiſcum necti per Phantaſmata,& actiones ex eis pendentes; officia Phantaſiæ,& Phantaſmata in capite apparent,& ex ſenſibus externis illi,qui magis Menti ſunt familiares,uiſus ſcilicet & auditus,in capite uigent; quare putandum eſt Mentem quoque in capite ſibi ſedem optare.Inſuper, hæc omnia comprobantur experientia,percipimus enim tunc ſolum turbari Mentem,dum caput, nõ dum pectus turbatur,& dum caput dolore afficitur,nil ualemus ſpeculari,& rectè iudicare,nõ autem ita ſe habet,dum pectus læditur,nam in febre correptis,quorum cor æſtuat,niſi feruor cerebrum attingat, Mens nõ turbatur:ſimiliter uaria capitis tẽperamenta, variæ figuræ,& magnitudinis,nobis ut ſigna proxima patefaciunt Prudentiam,Stoliditatem,cæteraſq; animi cõſtitutiones,ad Mentẽ eiuſq; officia pertinentes; ideò dum indicare uolumus aliquem ingenij eſſe inopem,& ad diſciplinas minimè aptum, dicimus illũ eſſe pinguis,craſſi,& obtuſi cerebri.Confirmatur,quia Prudentiæ & caloris,non eſt eadem ſedes,nam calor prudentiam turbat,ſimiliter ſcientię & perturbationis,nam ſcientia quietem expoſcit, in corde magis quàm in ullo alio membro calor,& motio uigent,non itaque eſt ſedes congruens Mentis & ſcientiæ.Huic ſententiæ uidetur aliquando Ariſtoteles quoque ſubſcripſiſſe:Nam in 18.part.prob.1.ait, Vbi Mens conſtiterit,& quaſi fatigata ſuccubuerit,caput grauat, vt potè quæ ſita in eo ſit,ſomnumque inducit.Inſuper part.30.prob.3.inquit, hominem eſſe prudentiſſimum,quoniam capite minimo præditus eſt,minori namque capite præditi prudentiores ſunt,& prob.primo eiuſdem particulæ inquit. Nonnulli ex his, qui atra bile abundant,cum abundè potarint, dolent,& animo uehemẽter ſuccũbunt,calor enim naturalis a calore uini extinguitur;calor autem qui eam continet ſedem, qua ſperamus & ſapimus,facit ut ſecuro animo ſimus, &c.ex his elici poſſe uidetur Ariſtotelem putaſse caput eſse ſedem Mentis,qua ſperamus & ſapimus. Hinc capite conſenſum tradimus,illud deprimendo,capite honoramus illud denudando,quę cũ ad mentem pertineant, indicant caput eſse domicilium,& regiam Mentis, & delinquentes capite priuamus,tanquam membro,in quo reſideat principium ſceleris.

Secunda. *Cõfirmatio* *Tertia.* *Quarta.* *Cõfirmatio* *Ariſtoteles*

Reÿcitur opinio Platonis, & cum Ariſtotele oſtenditur Cor eſſe ſedem Mentis. Cap. XVII.

Ariſtoteles, & cum eo Alexãder in calce ſui primi libri de Anima, procuidubio Cor eſſe ſedem Mentis exiſtimarunt, & iure optimo profecto. Cum.n.in præcedentibus apparuerit, membrum principale vnicum eſſe, idque eſſe cor, cogimur fateri id quoq; eſſe ſedem Mentis. Prætereà, vtor ratione,qua etiam vtitur Alexander, cũ gradus animę antecedentes parent pro ſubſequentib. & ſequens pręſupponat antecedentẽ, vbi ſunt gradus antecedentes animæ,etiam reperiuntur ſubſequentes : gradus antecedẽtes (vt apparuit) ſunt in pectore,quare & ſubſequentes: nam in mortalibus non repetitur Mens ſine antecedentibus facultatibus. Prętereà, ſedes eſt huius conditionis,ut primò & per ſe ſit totius,ſecundariò verò ſit partium, eadẽ tamen totius,

Cor Sedes Mentis. *Ratio prima.* *Secunda.* *Tertia.*

& par-

& partium eſt ſedes, Mens in homine conſideratur ut particula animæ, quare eandem cum tota anima ſibi ſedem expoſcit. Inſuper, cum Mentis duplex ſit principale officium, nempè iudicare, & agere; profectò ubi reperitur Mens Practica, reperitur etiam Theorica, cum ſola ratione inuicem ſecernantur. Partem operantem & Practicam locatam eſſe in corde oſtenditur. Operatur enim mens vel efficiendo, uel agēdo; ſi operatur efficiendo, ad eam pertinent Artes, quæ egent robore, calore, ſpiritu & motu, quorum ſedes, & origo eſt cor, ſi operatur agendo ad eam pertinet Prudentia, dux uirtutum moralium, quę nil aliud ſunt, niſi moderationes perturbationum, cum autem omnium conſenſione perturbationes ſint in pectore, virtutes quoque morales in eo eſſe putandum eſt. Si hæ, igitur & Prudentia auriga earum; ſi Prudentia igitur, & mens, cuius Prudentia eſt habitus. Et maximè profectò rationi aduerſum uidetur putare Mentem eſſe in capite, Virtutes uerò Morales, per quas probarum actionum eſt Principium, collocatas eſſe in pectore. His accedit, quòd Mens prętantiſſima partium animæ, ſedem ſibi expoſcit præſtantiſſimam; huiuſmodi autem eſſe cor, iam eſt patefactum. Prętereà, inquit Ariſtoteles in ſecundo de Gener. Animalium, cap. 4. Calorem humani cordis puriſſimum eſſe, quod temperamentum planè ſignificat, homo enim animalium omnium Prudentiſſimum eſt, &c. conſpicuè affirmat Philoſophus cor eſse Mentis ſedem. Quod etiam oſtenditur: quia ea eſt mentis ſedes, unde proficiſcitur oratio indicans notiones mentis, ea ex corde per pulmones & aſperam arteriam proficiſcitur. Hinc dicimur ex corde loqui, ex corde prodire uerba. Nec aſentiendum eſt medicis nonnullis, putantibus uocem a cerebro gigni, quatenus ab eo per uim motricem mouetur Thorax. Iam enim oſtendi facultatem mouentem in corde uigere. Eiuſdem ſententię etiam fuit Epicurus, ex cuius opinione Lucretius, lib. 3. ita cecinit,

Quarta, *Quinta.* *Sexta,* *Epicurus.*

Et dominari in corpore toto
Conſilium, quod nos animam, Mentemque uocamus,
Idque ſitum media regione in pectoris hæret,
Hic exultat enim pauor, ac metus, hæc loca circum
Lætitiæ mulcent, hic ergo Mens, animusque eſt, &c.

Theologi. Theologi quoque eiuſdem fuere ſententię. Ideò Origenes lib. 1. cap. 1. de Principijs dixit, Cor in ſacris litteris frequēter pro Mente, & intelligendi uirtute uſurpari. Inſuper, Matth. cap. 23. legitur, a corde prodeunt cogitationes prauæ, ſimiliter quid cogitatis mala in cordibus veſtris? Et Tertullianus in ſuo lib. de Anima, multa colligit, quibus cū Ariſt. tueri nititur, cor eſse Principem partium corporis. D. Hieronymus in Epiſt. ad Fabiolam inquit, Plato Animæ principatum Cerebro tribuit: Chriſtus verò pectori, & cordi. Ita internam illam commotionem Natura indidit hominibus omnibus, ut de ſe loquētes, ſeque indicātes, manū ad pectus apponant, quod Chryſippus Stoicus magnifecit, & leuiter a Galeno paruipenditur. Simili rationę dicimus amicum eſse nobis cordi; ſeruare recepta beneficia corde, diligere Deū toto corde, & corde ei confiteri; ſurſum eleuare cor ad Deum, ſuſpiria & ſalutationes ex corde prodire; Cor amico donare, quæ omnia indicant mentem, ex qua ea omnia prodeunt, in corde ſedem habere. Eſt itaque cor prima, & Vnica ſedes uniuerſę animæ.

Tertullianus. *D. Hieronymus.*

Diluuntur rationes aduerſæ. *Cap. XVIII.*

PRo clariore difficultatis reſolutione accipio Mentem nobiſcū duobus modis connecti, dupliciq; ratione ei ſedem competere, primò per naturam; ſecundò per operationem: ſi conſideramus connexionem per Naturam, abſolutè dicendum eſt cor eſse eius ſedem, per naturam enim ita facultates animæ ſunt diſpoſitæ, ut ſequens ſupponat antecedentem, & ubi reperitur antecedens, ibi reperiatur & ſequens, vt ſe habet de Triangulo in-

lo incluſo in quadrato.Hinc frequẽter negat Ariſtoteles partes animę ſecerni loco,&
magnitudine: ſi verò conſideramus connexionem per operationem, vtendum puto
diſtinctione, nam uel inſpicimus fundamentum, & principale principium operatio-
nis,de quo dicendum id ipſum, quod dictum eſt de connexione per naturam;vel con
ſideramus loca,& inſtrumenta non prima cõmunia & principalia,ſed proxima; pro-
pria,& ſecundi ordinis,& ita dicimus nonnullas ſenſuum actiones,Mentisque officia
in cerebro exequi,& apparere. Vt enim cœlum ſuo lumine & motu, per definitas, &
varias diſtantias, definita & uaria efficit;ita cor ſuo calore,& ſpiritibus menſuris va-
rijs,diſtantia varia, varijsque inſtrumentis proximis uaria explet officia.Ex his elicio *Elicitur*
primò Cor abſolutè eſſe ſedem Animæ,Cerebrum non ſedem,ſed locum,in quo nõ- *primo.*
nulla animæ in corde reſidentis officia explentur,& manifeſtantur. Elicio ſecundò, *Secundo.*
errare eos,qui abſolutè inficiantur Menti in hominis corpore conuenire ſedem,appa
ruit enim ei,ut eſt particularia animę, conſenſione Platonis, Ariſtotelis, Galeni,&
Theologorum modo aliquo ſedem competere. Elicio tertiò, comparando cor cum *Tertio.*
cerebrò,in attinentibus ad præſtantiam,cor abſolutè,per ſe,ſuaque facultate eſſe prę
ſtantius, caput verò ſolum extrinſecùs, per aliud, & per exequutionem quarundam
actionum, quæ in eo ut in proximo inſtrumento abſoluuntur. Elicio quartò funda- *Quarto.*
mentum ſolutionum aduerſarum rationum; illæ enim ſolùm oſtendunt nonnullas
Mentis actiones apparere in capite,ut in mẽbro,in quo proximè abſoluuntur,per fa- *Diluũtur*
cultatem ex corde pendentem. Ratio prima ex Platone ſumpta, quæ erat parti ęter- *rationes ad*
næ & mortali non eandem conuenire ſedem. Primo reflectitur, cum enim pars mor- *uerſæ, &*
talis paret pro æterna,inſeruiatque æternę,eandem ſedem expoſcit, nec pars morta- *primo,pri-*
lis turbat æternam niſi ex accidenti, & per deprauatam conſtitutionem: ſecundum *ma.*
ſe autem ei famulatur. Inſuper id eſt neceſſarium; quia connexio mentis nobiſcum
in ea ſede fieri debet, in qua locum habet ſuprema facultatum materiatarum. De-
mùm eam rationem nullius eſſe roboris ex eo patet,quoniam aduerſarij quoque ca-
piti tribuunt nonnullas facultates mortales. Dicebatur ſecundò, facultatem ope- *Solutio ſe-*
rantem per naturam, diſtinctam expoſcere ſedem, ab operante per cognitionem, & *cunda.*
liberè. Reflectitur ratio: quia ut Ars præſupponit naturam,ita agens per cognitio-
nem & ſponte, præſupponit aliquid quod per naturam moueatur,ut declarat Philo-
ſophus in lib. de Communi animalium motu, & ob id vtriusque eadem debet eſſe ſe-
des. Addebatur,quòd principium ducens,& dirigens,debet locari furſum.Reflecto ra *Tertia.*
tionem, quia ducens & dirigens poni debet in ſede, & arce munitiſſima, & in medio
vt ſingulis ualeat vires ſuas impartiri, & congruenter cæteris partibus ut miniſtris
vti: ſat eſt ut eius exploratores in partes ſupera ſint collocati, quales ſunt præſertim
viſus & auditus. His accedit,quòd diuiſo animali in partes duas, cor in parte ſupe-
ra eſt collocatum. Ratio ſumpta ex connexione Mentis nobiſcum per Phantaſ- *Quarta.*
mata, iam eſt ſoluta. Afferebantur quintò experimenta uaria & præſertim ſumpta *Quinta.*
ex febre correptis,quæ ratio ſolùm indicat, opera illa proxime in cerebro exequi, &
ſine congruente cerebri conſtitutione non poſſe perfici, cum tamen id cerebro com-
petat munere ſpirituum,& facultatum ex corde prodeuntium. Superest ut loca breui
bus perpendamus, in quibus Ariſtoteles viſus eſt indicaſſe caput eſſe ſedem mentis,
cuius in ſecundo de Anima 21.dixit eſſe rationem aliam. Afferebatur primò locus ex *Locus ex*
18.part.prob.1. Pro ſolutione accipio auctoritates depromptas ex lib. probl. eſſe le- *18.part.*
ues,cum in eis Ariſt.frequenter loquatur probabiliter,& ex ſententia aliorum. Addo
Inſuper ſi quædam uerba ab Ariſtotele prolata indicant caput eſſe Mentis ſedem, id
ſolùm indicant, quòd in capite officia nonnulla eius exequantur, cum conſpicuè in
libris de partibus Animalium & alibi ex ſententia oſtenderit membrum Principale
vnicum eſſe,& id eſſe cor. Demùm dico relata uerba dum rectè explicantur, ne dum
approbatæ ſententiæ non aduerſari, uerùm potiùs illam lucidiſſimè confirmare, &
ut pertinet ad Problema primum decimæoctauæ part. latina uerba parum Gręcis re-
ſpondent,

ſpondent, quæ hæc ſunt ὅταν δὲ στῇ, καὶ οἷον κοπιάσῃ ὁ νοῦς, βαρύνει τὴν κεφαλὴν, τοῖς ἐν αὐτῷ, καὶ ποιεῖ ὕπνον, hoc eſt, cum autem ſteterit & tanquam laborauerit Mens, caput granat his, quę in eo ſunt, & facit ſomnum, quæ verba rectè ſumpta nullam pariunt difficultatē, non enim ait Philoſophus Mentem eſſe in cerebro, vt dicit Latinus interpres, ſed in cerebro illa eſſe, quæ graue reddunt caput, ea autem ſunt humores, & excrementa, ob quorum copiam caput inclinat, dum a ſpiritibus, qui ad cor reuocantur, deſeritur. Similiter Problema tertium, trigeſimæ particulæ, indicat cerebrum & caput eſſe locum in quo officia nonnulla Mentis exequuntur, vt dictum eſt, Problema primum, trigeſimæ particulæ conducit pro approbata ſententia, nam calor eam continens ſedem, qua ſperamus & ſapimus eſt calor cordis, & cor eſt ſedes illa, non cerebrum, ut rectè etiam Petrus Aponenſis locum illum interpretatus eſt. Addebatur, nos capite conſenſum tribuere, honorare, & capite penas luere. Reſpondeo id fieri capite ut parte manifeſtiore, ut inſtrumento cordis, & ut parte, in qua nonnulla mentis officia perficiuntur, ueluti etiam iurantes utimur manu, ut inſtrumento cordis, & manu fidem damus, & recipimus, cum tamen nemo eam dicat ſedem Mentis.

An Plato, Ariſtoteles, & Galenus de ſede Animæ conciliari poſſint? Cap. XIX.

Præſtantia Plat. Ariſ. & Gal.

PLato, Ariſtoteles, & Galenus viri fuere tam ſublimi ingenio præditi, tam exquiſito iudicio ornati, & in omni ingenuarum diſciplinarum genere adeò verſati, quòd eam ſibi pararunt gloriam, & id nomen ſibi vendicarunt, ut vix credi poſſit eos erraſſe, & aliqua in re hallucinatos fuiſſe; hinc in ſtudioſorum animis ſuſpicio orta eſt de concilio, adeò ut non de ſententia, ſed de verbis, & modo conſiderandi inter ſe diſſenſerint. Qua de re ego verba facturus; primò fundamenta referam, quæ pro concilio conducere videntur; ſecundò ſententiam Auerrois ſe medium conſtituentis, perpendam; tertiò patefaciam eos re vera diſſentire, nec concilio locum derelinquere. Quod pertinet ad primum, tres ſunt diſtinctiones parùm differentes, quibus uidentur ſententiæ illæ poſſe conciliari. Prima eſt, quia ſedes poteſt eſſe duplex, uel eſſentiæ animæ, uel functionis munerum eius. Altera eſt, ſedem poſſe uſurpari & pro ſede communis & primi inſtrumenti, nempè caloris & ſpirituum, & pro ſede inſtrumentorum proximorum & propriorum. Tertia diſtinctio, eſt ſedem eſſe duplicem, unam originis & principalem: alteram indicationis & manifeſtationis facultatum, minusque principalem. Quibus tribus diſtinctionibus utentes, videmur poſſe dicere, dum ſedes conſideratur pro ea eſſentiæ, originis, & primi ac communis inſtrumenti, approbandam eſſe ſententiam Ariſtot. ſedem eſſe unicam, & eam eſſe cor. At ſi nomine ſedis intelligimus ſedem functionis munerum, proximorum & propriorum inſtrumentorum, necnon manifeſtationis, ita membra principalia ſunt plura, & rectè ſentiunt Plato, & Galenus, & hæc de fundamentis concilij. Veniamus ad Auerroem, Auerroes uir exquiſito & acri iudicio præditus, ſe medium conſtituens, parti huius concilij adhęſit. Nam in tertio de Anima, comm. 6. ſenſus internos in cerebro ait collocatos, & ſubordinatos fuiſſe, & in Parapht. de partibus Animalium, lib. 2. ca. de cerebro, inquit, cerebrum non eſſe principale principium ſenſus, & motus, conducere tamen pro utriſque, cōtemperando ſuo frigore naturali naturalem calorem cordis, ac ita ſenſum, & motum nobiliorē, & incolumiorem reddere; & addit in eodem cap. hæc congunt nos fateri cerebro conuenire aliquem peculiarem principatum: quod quidem Ariſtoteles concedit de tribus ſenſibus, ſed non de guſtatu, & tactu, vt ſunt ſenſus. Inſuper in ſecūdo de partibus animalium, cap. de medulla oſſium, inquit, Sed Ariſtoteles putat id quod vacuitati dorſi ineſt, habere naturā diſtinctam ab ea medullę, uidetur enim quid viſcidum, nerueum,

Fundamēta concilij.

Sententia Auer.

prædi-

prædiuum colore diſtincto ab eo medullæ, cuius vtilitas eſt cum dorſo nectere tanquam clauum, quam vtilitatem ab Ariſtotele cōſideratam veram iudicare debemus. At poſt Ariſtotelem inuenta fuit vtilitas alia nobilior, quæ eſt vtilitas cerebri pro ſenſu, & motu. Sic Auerroes in parte ſe medium cōſtituens, in parte conciliauit, non autem abſolutè, quia partim recedit a Medicis, inquiens cerebrum conducere pro temperamento, cor pro ſenſu & motu; partim ab Ariſtotele, cum dicat illum non nouiſſe utilitatem neruorum, & neceſſitatem eorum pro ſenſu & motu. At profectò Auerroes in uarios, & conſpicuos lapſus eſt errores. *Euertitur ſententia Auer.* Nam primò ſecum pugnat, quoniam in ſecundo de partibus Animalium vt retuli, inquit Ariſtotelem vnicam nouiſſe vtilitatem neruorum: Alteram fuiſſe inuentam poſt Ariſtotelem, oppoſitum profert in ſecundo de Anima 108. inquiens, licet hic ſermo videatur contrarius ſermoni prolato in libro de Animalibus, nempè in ſecundo de partibus Animalium, cap. 6. ſed forte ſermo ille fuit, vt apparuit illic, nempè ut ſciuit de membris animaliū illo tempore, tunc.n. adhuc neſciebat neruos, & dixit quod inſtrumentū tactus eſt caro, hoc autem in loco pro inſtrumento tradit aliquid intra carnē, nempè neruos, & hoc conformatur, cum eo, quod poſt apparuit per Anatomem, nimirùm quòd nerui conducunt pro tactu & motu, quod itaque ſciuit Ariſtoteles ratione, apparuit poſt ſenſu, & mox, com. 116. repetit idipſum, nam cum Ariſtoteles in eo context. dicat inſtrumentum tactus eſſe intus, Auerr. cenſuit denotari neruos. *Error primus.* Sic itaque primò inficiatur, mox affirmat Ariſtotelem nouiſſe vtilitatem neruorum pro ſenſu & motu. Alter error eſt in exponendo Ariſtotele, *Alter.* dum enim Ariſtoteles ait, inſtrumentum tactus eſſe aliquid intus, putauit Auerroes denotari neruos, cum tamen denotetur cor, vt Ariſtoteles ſe explicat in libro de partibus Animalium, & Græci rectè exponunt, nec mutauit Philoſophus ſententiam, ut male ei tribuit Auerroes. Tertiò, errat inquiens *Tertius.* Ariſtotelem nouiſſe ratione neruos eſſe neceſſarios pro ſenſu, & motu, cum tamen Ariſtoteles in ſecundo de partibus Animalium ratione oſtendat oppoſitū, inquiens, nullum exangue eſſe præditum ſenſu, nerui ſunt exangues, quare, &c. Quartò, errat *Quartus.* in ſtatuendo numero, ordine, & ſede internorum ſenſuum, nam quattuor numerat internos ſenſus, communem, Phantaſiam, uim cogitandi, & memoriam, cum tamen Ariſtoteles nullibi plures quàm tres protulerit. Inſuper ait, in 3. de Anima com. 6. Ariſtotelem quattuor internos ſenſus locaſſe in cerebro, & in prima cerebri parte & ſinu, locaſſe communem ſenſum, cui ſuccederet Phantaſia, in medio poſuiſſe vim cogitandi, & in parte poſtrema memoriam, & addit Ariſtotelem hoc demonſtraſſe ratione dante cauſam & eſſe, cum tamen Ariſtoteles eos internos ſenſus nunquam in cerebro locauerit, quare longè abeſt a uero, ut eos eſſe in cerebro exacta ratione demonſtrauerit, immò nec Galenus, nec Plato, ſed Auicenna eam per cerebri ſinus facultatum diſtributionem, & ordinem excogitauit. Galenus enim temperamentum cerebri putauit eſſe facultatem mouendi & iudicandi. Demùm cum dicat Auerroes *Quintus.* in 2. de partib. Animal. cap. de cerebro, nos cogi tribuere cerebro principatum aliquem, quod Ariſtoteles concedit de tribus ſenſibus, at non de guſtatu, & tactu, indicans ſecundum caput lib. de Iuuentute & ſeneæ. conſpicuè decipitur, non enim eo loci Ariſtoteles pro ſenſu aliquo, principatum tribuit cerebro; ſed contra ex eo quod apparet de guſtatu & tactu, infert ſimiliter ſe habere de reliquis, nempè quòd in corde ſedem habeant: Verba Ariſtotelis hæc ſunt, At verò ipſum principium ſenſuum in corde eſt omnibus ſanguinem habentibus, in hoc enim neceſſe eſt eſſe omnium cōmune ſenſorium, duos autem manifeſtè huc tendentes uidemus, guſtatum & tactum, quare & cęteros neceſſe eſt, in hoc enim, & alijs ſenſorijs contingit fieri motum, hæc autem minimè tendunt ad eum qui ſurſum eſt locum, &c. vt conſpicua ſunt uerba & ſententia Ariſtotelis, ita conſpicua uidentur eſſe errata Auerrois.

An

An per relatas diſtinctiones concilientur Opiniones de principatu membrorum & ſede Animæ? Cap. XX.

PRo conciliandis viris Sapientia illuſtribus, non ſat eſt extrinſecùs communia quædam leuiter inſpicere, ſed exactè fundamenta, & principia ex quibus cætera prodeunt, tenemur ſcrutari, & perpendere, quod, ſeruans in
Euertitur propoſita controuerſia, conſtanter puto eos adeò pugnare, vt concilio
concilium. locus non derelinquatur, quod conſpicuè me patefacturum exiſtimo. Et primò ut a
Ratio prima. Galeno ordiar, ipſe putaut facultatem uitalem eſſe temperamentum cordis, Naturalem Hepatis, cognoſcentem & mouentem cerebri, quare has ſtatuit ſedes eſſentiæ & primas, non autem ſolùm actionum & proximorum inſtrumentorum, & quemadmodum tria illa temperamenta non veniunt in unum, ita tria membra principalia nequeunt in uuum redigi & de hoc Galenus nedum ab Ariſtotele, uerùm etiam à Platone diſſentit. Inſuper Galenus abſolutè Hepar ſtatuit principium venarum,
Altera. cerebrum, neruorum, cumècontrario Ariſtoteles dicat ortum ducere a corde. De-
Tertia. mùm Galenus ait, cor a cerebro recipere facultatem ſentiendi: Ariſtoteles contra ait, cerebrum cùm eam ſentiendi, tùm eam mouendi a corde recipere, quare de prin-
Ariſtoteles diſſentit à Plat. cipijs & fundamentis diſſentiunt. Similiter re uera Ariſtoteles a Platone hac de re diſſentit. Nam Plato in Timęo caput ait membrum corporis diuiniſſimum, cæterorum Principem, cui totum corpus connexum, Dij ſubeſſe, & parere iuſſerunt; ex-
Ratio prima. ſtimarunt enim motuum omnium quotcunque eſſe queant, compos id fore, ſic conſpicuè Plato capiti principatum tribuit, & originem motus, Ariſtoteles cordi. Secun-
Secunda. dò, Plato in Timęo cerebrum nuncupat medullam, qua de re Ariſtoteles illum carpit in ſecundo de partibus Animalium, cap. 7. inquiens medullæ, & cerebri diſtinctū eſ-
Triplex medulla. ſe temperamentum, verùm de hoc lis poſita eſt in uerbis: nam Galenus triplicem ponit medullam: primam cerebri; alteram dorſi; tertiam reliquorum oſſium, & ita late dici poteſt medulla, at cum Plato addat animam primò in medulla eſſe collocatã, & præſertim in ea cerebri, de hoc cum Ariſtotele conciliari nequit, qui putat primò in corde, eiusque calore & ſpiritu eſſe poſitam, a conditione cerebri longè diſtantibus.
Tertia. Tertiò Plato ſemen, ſiue genituram ex medulla parentis, medullam uerò prolis ex ſemine in Timęo ait gigni, qua de re arguitur ab Ariſtotele in ſecundo de partibus Animalium his verbis: medulla natura quædam ſanguinis eſt, non vt aiunt quidam (nempè Plato) vis genituræ ſeminariæ, patet hoc in his qui nuper in lucem prodierint, me-
Quarta. dulla enim in oſſibus quoque eorum ſanguinea inſpicitur. Quartò, Plato tribuit cerebro facultatem iudicandi, Ariſtoteles in ſecundo de partibus animalium, cap. 7. oppoſitum, proferens, inquit, cerebrum nullam cum partibus, quæ uim habent ſentiẽdi continuationem habere, cum intuitu patet, tùm conſtat, quia cum tangitur nullũ ef-
Quinta. ficit ſenſum, vt nec ſanguis, nec excrementum vllum. Quintò Plato ſenſum communem, & Phantaſiam non cenſeit eſſentia diſtingui ab anima rationis compote, nã in Theęteto ait animam rationis compotem in ſe cõtractã per ſe noſcere ſimilitudines, differẽtias, & eſſentias rerum, vt uerè vtitur inſtrumentis ſenſuum, cognoſcere externa ſenſibilia, ac ita ut eſſentiam unam, eam in cerebro ait collocatã; ſeorſum ab appetente facultate, quam ait in pectore poſitam. Ariſtoteles contra ſentiendi, & ratiocinãdi facultates eſſentia ſtatuit diſtinctas, appetitum verò & facultatem iudicãdi nec eſſentia, nec loco putat diſtingui, & omnium ſedem eſſe cor. Demùm ex Platonis ſen-
Sexta. tentia, quam in Timęo de conditione, & officio Hepatis profert, ſententia Ariſtotelis non eſt conſentanea, inquit enim naturam Hepatis eſſe lenem, lucidam, & dẽſam, vt cognitionum ex mente deſcendens potẽtia, in ipſo iecore uelut in ſpeculo figuras ſuſcipiente, aſpectuique ſimulacra reddente, quandoque recepta, terreat ipſum, quã-

doque

doq; cognata amaritudinis parte vſa, minaſq; intēdens, & toti repentè ſuffuſi iecori felleos terribileſq; colores oſtendat, &c. Hæc profectò nedū cū Ariſt. ſed cum ratione conſpicuè pugnare videntur, non enim rationi eſt conſentaneum ex mēte cognitionis potentiā ad Hepar deſcēdere, Hepar terreri, ſimulacraq; in eo inſpici, cum Hepar nedum facultate iudicandi careat, verùm inſuper non valeat perterefieri, nec obtemperare rationi. Hoc tamen verum puto Ariſt. minus a Platone diſſentire, quàm à Galeno. Conſentit.n. cum Platone primò, quia animam nō putant temperamentū. Secundò, quia ambo animā rationis compotem iudicant æternā. Tertiò, quia originem guſtatus, & tactus, qui ſunt ſenſus magis materiati, ambo tribuūt cordi: nā Platoni capiti conceſſit ſolū ſenſus magis ſpiritales, rationiq; familiariores. De guſtatu in Timęo dixit, tendunt à lingua venę ad cordis ſedē saporū nunciæ, quod poſt Platonē protulit Ariſt. non aūt id conceſſit Galenus. Demùm, de corde in Timęo hæc verba conſentanea ſententiæ Ariſt. protulit: Cor vero venarum originem, fontemque ſanguinis per vniuerſum corpus impetu quodam manantis, in ſtipatorū regione ſuſpendere voluerunt: quibus verbis cor, & venarum, & ſanguinis ſtatuit originem, adeò vt exiſtimaſſe viſus ſit, in hepate parari copiā alimenti, in corde perfici ſanguinem. At Gal. in 6. de Placitis Hippoc. & Plat. c. 9. ait, Platonem nomine venarum more veterum, denotaſſe arterias. Quę explicatio dubia eſt: quoniam Plato non ad aliquas cōtrahit, ſed abſolutè ait, Cor eſſe originem venarum. Inſuper addit, & ſanguinis. His accedit, quòd ſi Plato venas cū arterijs confundit, etiā putandum eſt, quòd cenſuerit earum parem eſſe rationem, idemq; principium, & præſertim quia poſt pauca etiam ſeorſum de arterijs per pulmones tranſeuntib. mentionem facit. Quare colligamus, per relatas diſtinctiones nequaquam pugnātes illas opiniones poſſe cōciliari, ſed & Galenum in parte à Platone, & Ariſtotelem ab vtroque, magna ex parte diſſentire.

Ariſt. minus diſſentit à Platone quàm à Galeno.

Galenus.

Diluuntur rationes opinioni Ariſt. aduerſæ. Cap. XXI.

CÆteris fœlici aura decurſis, diluendæ ſuperſunt rationes, c. 7. pro Platone & Galeno relatæ, quarum prima ex inſtrumentis petebatur: cū .n. Cerebrum ſit principium neruorum, ſentientis quoq; & mouētis facultatis indicari debet origo. Soluitur aūt primò per inſtantiam, mox per fiduciariā reprobationem: Per inſtantiā duobus modis, primò negando cum Ariſt. in 2. de part. Anim. c. 7. neruos eſſe inſtrumenta ſenſus, tum quia ſunt exangues, & exangue nō impartitur vim ſentiendi, tū quia vt dicitur in 3. de hiſt. Animal. dantur animalia quę vel neruis carent, vel inſenſibilibus neruis ſunt prędita, tum demùm, quia quæuis portio carnis, quamuis neruo carens, tamen ſenſu eſt prædita: quod ſi neruoſæ partes magis ſentiunt, id accidit, quia per neruos magis cum corde nectuntur. Inſuper ſecundò per inſtantiam ſoluitur: quia principium neruorum potiùs Cor cum Ariſt. quàm cerebrū cum alijs ſtatuendum videtur. Ratio eſt, quia Cerebrum potiùs materiam eis tribuit, Cor verò ſuo calore & ſpiritib. ſoliditatem, formam, & facultatē impartitur, ideò non eſt abſurdum, ob materiæ copiam in receſſu à corde maiores inueniri neruos. Soluitur deinde per fiduciariam reprobationem: quia conceſſo, neruos ex Cerebro prodire, id nil refert, quia nerui & venæ non propriè inſtrumēta, ſed potiùs vię & partes ſunt, per quas ſpiritus deferuntur, principale aūt inſtrumentum Animę ſimillimū, cum quo Anima primò nectitur, & per quod operatur, eſt calor & ſpiritus, hoc eſt, inſtrumentum illud, quod cum ſit cōmune, primum, & formā præ ſe ferens, conſiderandum eſt pro ſtatuenda ſede Animæ, cuius ſedes & origo Cor eſt. His accedit, ꝙ ſi ſequimur principia Galeni, minimè ſeruare valemus à mēbris principalib. ad reliqua poſſe effundi vires Animę, quoniā ex eius ſent. in lib. ꝙ Animi mores ſequantur corporis temperamentum, facultas nō eſt diſtincta ab eſſentia Animę, & eſſentia animę eſt temperamentū ſuæ ſedis, quare cum temperamētum Cerebri nō effundatur per cętera membra, facultas quoq; ſen-

Diluūtur rōnes aduerſæ.

Aduerſus Galenum,

Soluitur tiendi,& mouẽdi minimè poterit effundi.Altera ratio erat,quia niſi pateat via a Ce-
ſecunda ra rebro ad alia membra,ea priuari inſpiciũtur ſenſu & motu:Quę ratio nõ ſecus ac pri-
tio. ma in aduerſarios reflectitur:tum quia clauſa uia a Corde ad reliquas partes, cunctæ
quauis facultate priuantur:tum inſuper,quia ſi ligatis neruis,membra priuãtur ſenſu
& motu,id accidit,vel quia ſimul ligãtur arterię,& uenę, vel quia nerui a corde facul
tatem recipiunt ut dixi,cerebrum autem eſt inſtrumentum Cordis,explẽtis opera va
Albertus ria,per membra varia.Ideò iure dixit Magnus Albertus cor eſſe inſtrumentum inſtru
Magnus. mentorum.Cõprobationis ſumptę ex Epilepſia,& Apoplexia,ſolutio patet,id enim
accidit,nõ quia lędatur prima ſedes facultatis, ſed quia lęditur ꝓxima, ſine qua actio
non abſoluitur.Vt etiam læſo pede non valemus ambulare, quamuis pes nõ ſit ſedes
facultatis mouentis.Similiter inſtantia ſumpta a ſomno non obeſt:quia ſomnus præ-
ſertim eſt affectio ſenſus communis,& primi ſenſitorij,nempè Cordis,ut patet ex li.
de Somno & vig.Eſt tamẽ modo quodam affectio cerebri vt membri humidioris,&
ſedis ſenſuum non principalis,ſed inſtrumentariæ & proximæ,& cum vię obſtruãtur
à Corde ad cerebrum,remanet caput ſenſuum officio deſtitutum.Et quoniam tactus
inſtrumentũ ſuum non habet in capite ut cæteri ſenſus,inde oritur,quòd dormientes
minus priuãtur ſenſu tactus,quã cęteri,hinc frigus percipiunt,ſe cooperiunt, ſocioq;
Ariſt. adhęrent.Inquit tamen Ariſt.in 5.de Gen.anim.c.1.accidunt etiam animalibus dor-
mientibus ſenſus,non modò quę ſomnia uocant,ſed alij,ut ijs qui dormientes ſurgũt
& pleraq; agunt ſine ſomnio,nam dormientes ambulãt,videntq; eo modo,quo uigi-
lãtes,&c.Et hoc putandũ cenſeo contingere poſſe triplici ratione:Prima eſt,quia uis
eorum imaginandi,qua ducuntur,efficax eſt.Altera, quia obſtructio viarum a Corde
ad Cerebrum facta ſit in parte,nõ abſolutè.Tertia,quamuis clauſa ſit uia,tamẽ ſerua-
Soluitur tur uirtus aliqua in inſtrumẽtis proximis ſentiendi primò infuſa a corde.Tertia ratio
ratio ter- petebatur ex mutua comparatione Cordis & Cerebri,nam Cerebrum eſt humidum,
tia. aptum pati,non ſeruens & turbans iudicium.At ex hac cõparatione conſpicuè oppo
ſitum collectum eſt, & hæc ratio ſolùm oſtendit cerebrũ eſſe inſtrumẽtum nõ cõe &
Soluitur. primum,ſed proximum & proprium quorundam officiorũ. Quarta ratio eliciebatur
quarta. ex actionibus,cõſenſionibus,& diſpoſitionibus capitis,in fungendo munere,& ex in-
ſtrumẽtis externorũ ſẽſuum; quę ratio ſolùm patefacit actiones nõnullas in Cerebro
exequi.Ideò rectè Auer.in 3.de Anima, cõm.6. dixit, locum à conſenſione inducere
opinionem,& non verum eſſe,& in ſecundo ſuarum Collectionum,cap.20.addit: tu
vides quod ęgrotant facultates apprehẽdentes,lęſo diaphragmate,nec ob id fuit qui-
ſpiam qui putarit eas virtutes eſſe in illo:ſic itaq; lęſo Cerebro,læduntur uariæ facul-
tates Animę,& remedia lęſionum adhibẽtur cerebro:tum quia temperat calorẽ, tum
quia eſt locus proximus alicuius actionis,nã in eo perficiuntur opera cõmunis ſenſus,
Phantaſię & memorię,non quidem in ſubſtantia & temperamento Cerebri,ut puta-
uit Gal.nec in finibus Cerebri diſtinctis,ut Auic. ſed cũ continuatione & cõnexione
in cõplicationibus bipartiti Cerebri,per tegentes & cõtinẽtes panniculos, præditos
varijs venulis & arteriolis, per quas apparet pulſus quidam in cerebro , & defertur a
Corde ad partes illas facultas ſentiẽdi,ut in 2.de partib.Anim.ca.10. teſtatur Philo-
Notandũ. ſophus.Et cõſiderandum eſt,internos ſenſus non eam expoſcere inſtrumentorum di-
ſtinctionem,& dearticulationem,quã expoſcũt externi; ſed eis inſtrumẽtum cõe nẽ-
pè calor & ſpiritus cõtẽperatus eſt ſatis.Ratio eſt,quoniã externi ſẽſus ꝓximè diſtin
cta ſenſibilia recipiunt, interni verò à re iam per externos indicata, & magis a mate-
riæ conditionibus ſecreta,excitantur, ideò ſunt tanquam fontes externorum , & eis
Diluitur commune inſtrumentum eſt ſatis,quod magis eſt ſpiritale. Addebatur quintò, ſatis
ratio quin efficax ratio ſumpta ex principio uenarum,ſanguinis,& nutritionis. Quæ ſoluitur &
ta. per inſtantiam, & per fiduciariam reprobationem. Primò per inſtantiam, negando
hepar eſſe principium uenarũ,tum quia uenæ eam ſoliditatem ab hepate recipere nõ
valent,cum eam non habeat,tum clariùs,quia Vena per Cor nõ tranſit,& in corde ſo
lo reperitur ſanguis ſeorſum à uena,quę ſigna cõſpicuè indicant,ſanguinem & uenas

ex

ex corde oriri adeò ut uena caua & magna ex corde ortum ducat uenulæ, autem hepatis ſint ramuli eius. At inſtabatur: quia truncus eius latior apparet uerſus hepar, quã uerſus cor, hoc a nõnullis peritis Anatomicis oſtẽditur falſum, & iniecto ſtylo in dextram cordis auriculam, eoq; tranſmiſſo per hepar vſq; ad magnã venam ſpinę dorſi adiacentem, pateſaciunt truncum cauę venę cordi iunctum maiorem eſſe. Hinc Veſſalius Anatomicorum Corona, cor iudicauit principium venarum. Addebatur, uenas non moueri motu cordis, ſed ſolùm arterias. Reſpondeo primò per inſtantiam: nam inquit Ariſt. in calce lib. de Vita & morte, pulſant venę omnes, & ſimul inuicem, quia ortum ducunt a corde. At putant nonnulli, id dici de ſolis arterijs, quod approbandũ nõ eſt, quia abſolutè ait, pulſare uenas omnes, & id verum eſt propriè principiũ & leuiter, adeò ut in progreſſu deliteſcat motus. Secundò reſpondeo, per fiduciariã reprobationem, inquiens, id accidere, quia uenæ ſunt molliores, & deferũt ſanguinem craſſiorem, non feruentiorem, tenuiorem, magisq; mobilem, ut deferunt arteriæ: quæ uarietas pendet ex uaria venarum & arteriarum cum finibus cordis connexione. His accedit, quòd experientia compertum eſt, in uiuentium animalium ſectione, venã cauam ea ex parte, quà cordi adhęret, motu cordis agitari, quod minus cõpetit cæteris, quia non tam proximè cum eo connectuntur. At vrgent adhuc: quia ſi uena caua ex corde oriretur, profectò ex ſinu dextro prodiret, quo tamen caret cor multorum animalium. His accedit, in caua hepatis parte, multa inueniri uenas quæ nullo pacto cũ corde connectuntur, ut patet de uena, quam portam appellant, a qua mox uarię venulæ prodeunt, & per inteſtina, & ventrem effunduntur. Simili modo Venę Meſenterij nulla cum corde habent connexionem. Hæ inſtantię minimè cogunt, nam quod dicitur nõnulla carere dextro ſinu, id inficiatur Ariſt. quamuis enim ob exiguitatem ſinus ille ſeiunctus non appareat, ſeruatur tamen ſemper interuallum, & differẽtia poſitionis dextra ventriculi apparentis. Id etiã quod dicunt de Vena porta, & prodeuntibus ex ea, concedendum nõ eſt: multæ enim venulæ huius Venæ cum venulis cauæ connectuntur, dum in ſubſtantiam hepatis inſinuantur. De venis Meſaraicis, & inteſtinorum, varia eſt ratio: cum enim ſanguinem crudum, vel nõ purum contineant, nil cum corde commune habere debent, niſi per medium hepar. Sic itaq; cor potius quã hepar eſt principium venarum, & ſimiliter ſanguinis, cũ in eius finibus ſeorſum a venis nõ parum ſanguinis reperiatur. Præterea cũ ſanguis coctione a calore facta producatur, Cor ut caloris, ita coctionis cõmunis alimenti debet iudicari ſedes: Ac demũ cum cor ſanguinem gignat exactiſſimum, & nos ſummè perfectum, quo mẽſurantur vires, inſpicere teneamur, iure officium producendi ſanguinem cordi cõcedere debemus. Hinc ex ſanguine cordis purgatiſſimo, ſpiritus ortum ducunt. Nec nobis obeſt quod obijciebat, quoniam hepar apparet tãquam coagulatus ſanguis, nam id ſolùm pateſacit hepar parare ſanguinẽ, at cor ſuo calore & facultate poſtremam adhibet perfectionem. Hinc dum hepar ob ſui deprauationem non rectè ſanguinem parat, variæ prodeunt nutritionis deprauationes. Addebatur non omnem ſanguinis partem mẽbra nutrientis, ex corde prodire. Reſpondeo, concesso quòd id accidat, dico primò, nos teneri conſiderare nutritionem perfectiorum membrorum, ex ſanguine perfecto, & abſoluto elaboratum. Addo ſecundò, cum uenis etiam necti arterias, & frequenter adeò iungi, ut ſanguis uenarũ ab eo arteriarum perfici poſſit. Dico tertiò hepar inſtrumenti loco cordi inſeruire, recipiendo ab eo calorẽ, ſpiritus, & facultatem producẽdi ſanguinem, cum n. ſanguis arteriarum & uenarũ ſit eiuſdem ſpeciei, differẽs per magis & minus perfectè, etiã eſt neceſſe ut ex uirtute eiuſdem principij pendeat, & præſertim ex uirtute eius principij, ex quo ultima perfectio ortum ducit. Nec diſpoſitio oſtiorum cordis nobis aduerſatur, ſed fauet, ita enim conſtituta ſunt, ut cor receptum ſanguinem impurum ſeruet, & perficiat, non autem ſtatim emittat. Demùm, ſoluẽdo fiduciariam reprobationẽ, concesso, venas ex hepate oriri, ſimiliter & ſanguinem, nõ propterea ex eo inferre valemus, hepar eſſe ſedẽ facultatis nutrientis: tum quia venę

Veſſalius.

Inſtantia.

Solutio.

Solutio per fiduciariã reprobationem.

non ſunt inſtrumenta prima,& uera,ſed uiæ,& tanquam aquæductus ut etiã dicebat, Plato:tum inſuper,quia hepar ſanguinem format facultate non ſibi propria,ſed recepta a corde. Afferebatur ratio ſumpta ex ſemine,quod non in corde gignitur. Quæ *Ratio ſemine.* reflectitur;nam ſpiritus reddentes genituram fœcundam,ex corde, tanquam ex paruo animali quod eſt facultate totum,prodeunt,quibus ſpiritibus ita aliud ſimile animal eſt aptũ gigni,ut id cuius ſunt,ſpiritus ſunt apti augere,perficere, & ſeruare ſingula membra:hinc in quarto Meteororum tunc vnumquodque dicitur perfectũ,dum valet ſimile procreare:perfectio autem,ut etiam commune temperamentũ,primò & prſertim uiget in corde.Afferebatur demùm ratio ex Plat.deprompta,quia facultates frequentet pugnant,& præſertim ratio & cupiditas.At hæc in præcedentibus ſoluta eſt:nam etiam ratio cum ratione nonnunquam pugnat,& idem per uaria poteſt moueri motibus uarijs,ſaltem ſecundum uarias partes:ſimiliter eadem facultas apta eſt oppoſita agere:hinc dicitur oppoſitorum eandem eſſe frequenter facultatem.

De Sede Animæ duodecim Concluſiones. Cap. XXII.

EX longa diſputatione has duodecim concluſiones, ad Sedem Animæ pertinẽtes,prter cteras uarias adnexas,elicere & proferre ualemus.

Prima eſt,Animæ non propriè ut corpori,ſed per ſimilitudinẽ tantùm,competit ſedes,magis tamen ei competit,quã formis infra animam poſitis uel ſupra eam collocatis.Ratio eſt,quia ea ſola in corpore definitam expoſcit partem,cui hæreat.

Altera eſt,magis anima eſt ſedes corporis,quam uice verſa.Ratio elicitur ex Ariſtotele primo de Anima 90.dicente,magis animam continere corpus,quàmècontrario,quoniam recedente anima corpus diſſoluitur.

Tertia eſt,totum corpus non aliquod eius membrum,eſt tota ſedes mortalis animæ,ratio eſt quoniã ea extenditur per uniuerſum corpus,& eſt perfectio totius,ideo uniuerſum eſt integrum ſubiectum eius.

Quarta,facta cõparatione inter partes,vnica eſt ſedes animæ,eaq; eſt cor:vnicũq; eſt cõe inſtrumentum,nempè calor eius,& ſpiritus,unicumq; membrum Principale.

Quinta,Spiritus,quorum cor eſt principium,ſunt modo quodam ſedes animę,cũ ſint tanquam fundamentum,& uehiculũ facultatum eius,nec cum Academicis Animæ uehiculum æthereum,vel aëreum ab eo diſtinctum concedere debemus.

Sexta,caput & hepar ſunt ſedes ſecũdarię,nec ſunt ſedes animæ abſolutè,ſed quorundam officiorum eius,per facultatem a corde eis tributam.

Septima,membrum principaliſſimum,& præſtantiſſimum abſolutè Cor eſt,nam Cor eſt tale virtute propria,cætera verò facultate ab eo recepta.

Octaua,Menti non competit ſedes,ut cæteris animæ gradibus ex materia pendentibus.Ratio eſt: quia inſtrumento non eget.

Nona,Sedes prima Mentis,vt ei eſt apta competere Cor eſt.Ratio,quia per naturam nectitur cum Phantaſia,cuius ſedes eſt Cor, quamuis officia quædam eius exequantur in capite.

Decima,Phantaſia eſt ſedes Mentis.Ratio,quia per naturam & per actionem nobiſcum nectitur per Phantaſiam, nec ſine ea nobis competit ita in orbem mortalia pendent ex æternis,& redeunt per connexionem ad ea.

Vndecima,totus homo & nõ pars eius eſt tota ſedes Mentis.Ratio eſt,quia Mens non utitur parte ut inſtrumento proprio,ei tamẽ uniuerſæ hominis facultates famulantur & inſeruiunt.

Duodecima,Sedes poſtremæ, & veræ requietis humanæ Mentis Deus eſt, trinus & unus,in quo ſolo repletis vniuerſis ſuis appetitionibus fęliciſſimè requieſcit,quare nos quoque in eo requieſcamus,cui Honor & Gloria.

F I N I S.

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS, DE ACCRETIONE LIBER VNVS.

Proœmium, in quo inſtitutum, diuiſio, & ordo ſeruandus manifeſtatur.

NATVRA tāquā Diuina Ars, nil ſuorū operum inchoatū derelinquens, cunctis quæ procreat, uel ſtatim poſtremā tribuit perfectionem, uel ſaltem eis uires, & facultatem impartitur illam aſſequendi. In uiuentium procreatione, cum non ualeat primò corporis molem omni ex parte abſoluere, hoc ſeruat, ut facultatem in eis inſerat, cumulatiſſimè illam aſſequendi, quam tunc dicuntur adepta, dum ſibi ſimile ualent generare. Hæc eſt ea, quæ accretionis facultas dicitur, cuius beneficio uiuentium corpora per naturam adeò latenter & artificioſe creſcunt, ut nemo eam conſiderans non miretur; nemo non expetat modum illum mentis acie intueri, & nemo illum intuens non reddat Gloriam Omnipotenti Deo; elicd ut nobis competat, de Accretione mihi agendum propoſui. Et quoniam accretionis nomē uaria denotat, & multipliciter uſurpatur, ideò ne ob eius uarietatem reddamur ancipites; a uarietate ſignificationum eius ordiar. Accretionis nomen dicitur de uarijs, quibus uel magis, uel minus propriè competit, quod ut conſpicuè conſtet, hac Methodo progrediendum eſt. Accretio eſt motus attinens ad quantum: duplex autem eſt quātum; unum ex accidenti, alterum ſecundum ſe: ex accidenti quantæ ſunt qualitates, quæ creſcere dicūtur, uel intenſione graduum, uel extenſione Formæ. Propriè autem & ex ſe quātum eſt duplex; uel diſcretum, ita dicitur creſcere numerus iuſtorum, & malignorum, uel cōtinuum, & hoc uel creſcit adueniente aliquo externo, uel nullo: ſi nullo extrinſecus adueniente, id contingit dupliciter, uel cum interitu, ut dum aqua uertitur in aerem, uel ſine interitu, ut dum aer denſus fit rarus: ſi autem fiat adueniente aliquo externo, uel illud adueniēs eſt ſimile, uel diſſimile, ſi eſt ſimile, ita creſcūt flumina per pluuias; ſi fuerit diſſimile, uel id cōuertitur in naturam alterius, uel nō; ſi non cōuertitur, ſed ſolùm apponitur, tunc uel conſurgit verè vnum, ut circumpoſito gnomone quadratum creſcit quemadmodum in Poſtprędicamentis inquit Ariſtoteles. Vel nō cōſurgit uerè unum, ſed cumulus tātum, ut creſcit cumulus hordei, Milij, & Frumenti, addendo grana leguminum, lolij, & alterius generis, ſi conuertitur in aliud, vel id fit nō vera conuerſione, vel vera; nō vera creſcit vinum ſuperaddendo aquam, uera autem cōuerſione poteſt vnum uerti in aliud, vel nōn ſeruatis omnibus cōditionibus principaliſſimę accretionis, ut ignis creſcit appoſitione lignorum, uel ſeruatis cōditionibus omnibus, ſuo locò explicandis, & hæc eſt propriè ſum

Viuentia quādo ſint perfecta.

Significationes nominis accretionis.

Accretionis nomen eſt ab uno.

pta, & principaliſſima accretio, ſolis viuentibus per naturam competens munere nutrientis animæ: ex quo patet accretionis nomen eſſe ab vno, & dici de varijs ordine quodam. Et quoniam dum ſermo eſt de his, quæ ſunt ab vno, præſertim, & propriè eſt de primo, ut dicitur in 4. Metaph. in contex. 2. ideò loquuturi de accretione, primum inſpicere tenemur, ex cuius explicatione eluceſcunt cætera, cum ſint quidam receſſus a primo, & id primum ſit tanquam menſura cæterorum. Hoc inſpicimus ſeruaſſe Ariſtotelem, qui quamuis in primo de Ortu, & interitu verba faciat de tranſmutationib. communibus cunctis mortalibus, tamen de accretione loquens, eam viuentium declarat, quia declarans illam, virtute, & facultate explicat receſſus ab ea. Nos igitur illum ſequentes, de accretione viuentium diſſeremus. Philoſophus de accretione tribus in locis verba fecit, nempè in 3. & 5. Phyſic. in primo de Ortu, & interitu, & in lib. de Anima, & viuẽtibus prima eſt explicatio communiſſima, ſecunda minus communis, tertia adhuc magis propria, & contracta. In lib. Phyſic. conſideratur accretio, ut una ex quattuor generibus mutationum, ad quantitatem pertinens. In primo de Ortu, & interitu conſideratur, vt vna ex communibus affectionibus corporis Phyſici generabilis, & corruptibilis, contradiſtincti ab æterno, quę cũ ſit ab vno explicatur ea, quę principaliſſima eſt, ut inde eluceſcant aliæ. Demùm conſideratur in lib. de Anima, & viuentibus, ut ab anima nutriente prodiens, & viuentibus competens tanquam eorũ affectio. Ego de accretione loquens tanquam de officio Animæ nutrientis, conſiderationem hanc cum libris ad Animam pertinentibus jungendam cenſui, quod vt diſtinctè, & aliquo ordine exequar, quia ex notitia definitionis pendet cæterorum cognitio, ordiar a definitione, definitioniſq; partium explicatione: ſecundò loquar de modo quo fit accretio, & vitentur abſurda; conſiderabo, tertiò qualis ſit accretio, & quę ſint eius conditiones, & qua ratione ſeruentur. Demùm de oppoſita diminutione, & attinentibus ad fluxum partium verba faciam.

De qua accretione ſit ſermo.

Ordo ſeruandus.

Definitio Accretionis. *Cap. I.*

Definitio accretionis

ACcretio præcipua, quę ſolis viuentibus competit, & de qua accretionis nomen primò dicitur, cũ a varijs uario modo definiatur, exactè tamen, ac per omne genus cauſæ, ita (ut puto) defineñda eſt. Accretio eſt motus quo, ex imperfecta, ad perfectiorem molem corpus viuentis perducitur per alimentũ ab anima nutriẽte permutatũ, quod ſua quantitate ampliores reddit omnes partes, ſecundum formam conſideratas, vt viuens naturalia opera exactè perficere valeat. Hæc definitio cum ſit affectionis alteri cõpetentis, pendentis continenter in fieri ab efficiente, & in finẽ ordinatæ, iure ut patet ex omni genere cauſæ conflata eſt; ſed quia dicitur accretionem eſſe motũ ad quantitatem pertinentem, ideò hoc primò conſiderandũ occurrit, an ad quantitatem valeat eſſe motus? Id. n. iure optimo dubium eſt. Primò, quia cui non competit contrarium, non competit motus, ex Ariſt. in 5. Phyſic. cont. 10. quantitati per eundem Philoſophum in Prædicamento quantitatis, non competit contrarium, quare nec motus, Hac ratione utitur Ariſtoteles in quinto Phyſi. contex. 10. oſtendens in ſubſtantia non eſſe motum. Præterea in his, quæ ſunt ad aliquid, non eſt per ſe motus, ut dicitur in quinto Phyſicor. contex. 10. Accretio uerſatur inter magnum, & paruum, quæ per eundem Philoſophum in Prædicamento quantitatis ſunt ad aliquid, igitur accretio non poteſt eſſe motus. Demùm conditio motus eſt ut ſit continuus; Accretio non poteſt eſſe continua; quare non rectè dicitur motus. Maior elicitur tum ex definitione motus ut alibi pateſeci, tum ex ſexto Phyſic. Minor oſtenditur, quia id quod neceſſariò nectitur cum non continuo, non ualet eſſe continuum: Accretio neceſſariò nectitur cum Ortu, & interitu ſubſtãtię, quæ nequeunt eſſe con-

An ad quãtitatẽ ſit motus.

Ariſtot.

tinua,cum ſubſtantia non recipit magis,& minus, quare accretio non valet eſſe continua. Hęc ſunt dubia non leuia,nec ſoluto facilia. Pro quorum reſolutione, & notitia generis,ac formæ accretionis,conſiderandi primo ſunt termini,inter quos verſatur accretio,ex quorum explicatione pendet reſolutio variarum difficultatum. Quia de re opiniones variæ ſunt. Inquiunt nonnulli terminum ad quem accretionis eſſe formam ſubſtantiæ earum partium, quæ ab Ariſtotele in cap. de Accretione nuncupantur ſecundum formam. Quæ ſententia non eſt approbanda, nam termini motus ad id Prædicamentum attinere debent,ad quod pertinet motus, quia motus per terminum ad quem in Prædicamento conſtituitur:accretio pertinet ad quantitatẽ, quare & terminus eius:non itaque eſt ſubſtantia, & præſertim quia ad ſubſtaniam nõ eſt motus. Propterea, alij ut Pomponatius uir doctus aiunt, terminum ad quem accretionis eſſe dimenſionem,denuò antecedenti aduenientem, ſiue quod idem eſt, maiorem molem,ex acceſſione nouæ materiæ conſurgentem, quam ſequitur maioris loci poſſeſſio. Cui etiam opinioni adhęrendum non cenſeo; tum quia accretio inanimis quoque competeret,cum ille terminus non ſecus illis, quàm viuẽtibus cõpetat; tum quia dimenſio antecedens,& noua,quę acquiritur, ſimul ſeruantur, termini autẽ per ſe,motus quia ſunt oppoſiti,ſimul ſeruari nequeunt,ut patet ex quinto Phyſ.tum demùm,quia dimenſio noua,& antecedens,non opponuntur,quare non ſunt per ſe termini motus. Ideò inquiunt alij,terminum eſſe nõ ſolam formam ſubſtantiæ, nec ſolam dimenſionem,ſed dimenſionem formatam, nam dicebat Ariſtoteles corpora augeri ſecundum formã, & alimentum augere,quatenus eſt poteſtate quanta caro. Quę opinio dubia eſt,nam accretio eſt motus ſimplex, & ab Ariſtotele in primo de Ortu, & interitu ſimplex dicitur,quare eius proprius terminus debet eſſe ſimplex, non autem eſſet ſimplex,ſi cõſtaret ex uarijs Prædicamentis,ſubſtantia nimirum & quantitate. Inſuper ita accretio etiam inanimis competeret, cum eis cõpetat ille terminus, demùm non conſtat quomodo tunc termini illi ſint contrarij, ut contrarij eſſe debet termini cuiuslibet motus. Nec ex verbis Ariſtotelis ea ſententia elicitur, non enim illis relatis uerbis Ariſtoteles terminos accretionis explicat, ſed requiſita ꝑ accretione. Zimara in Tabula, de re hac uerba faciens ait, terminum ad quem accretionis proprium eſſe extenſionem molis,ſequentem materiam conuerſam in Naturam rei, quæ creſcit,inquit enim alimentum primò uerti in ſubſtantiam uiuentis,mox corpus vndique à calore extendi, quam extenſionem dixit eſſe per ſe terminum accretionis.Id confirmatur per Ariſtotelem in octauo Phyſ.32.dicentem,& quantum extenditur,niſi quid prohibeat,& hæc priùs fuit opinio Burlei.Quæ,ut puto, approbãda nõ eſt,nam inquit Zimara formale accretionis eſſe extenſionẽ materiæ acquiſitæ & iam conuerſæ,in omnem dimenſionem:hæc ſunt eius uerba.At contra ſi id eſſet, tunc alimentum potiùs creſceret,quàm corpus viuens,quia ea extenſio alimento potiùs quã uiuenti competit. Inſuper ille terminus etiam inanimis competit, nec eſt proprius accretionis viuentium. At reſpondet Zimara inquiens extenſionem inanimorum differre à propria accretione viuentium,quia propria accretio pro termino habet dimenſiones terminatas,ſpecie diſtinctas ab illis,quę ſunt termini extẽſionis inanimorum,quia dimenſio non eſt per ſe terminus accretionis Phyſicæ, ut eſt dimenſio, ſed quatenus eſt viuentis,quæ diſtinctio ex forma pendet. At cum hæc dicat cupiens uitare unum abſurdum,in uaria labitur,ſibi enim primò aduerſatur, nam ex una parte ait formale accretionis eſſe extenſionem materiæ cõuerſæ in eſſentiam alterius,ſi hoc eſt formale, ubi adeſt forma, adeſt eſſentia rei, nam à forma ad formatum eſt conſequutio neceſſaria;ea forma competit inanimis;quare dicere eis non competere accretionem eſt ſecum pugnare. Præterea, labitur in id abſurdum, in quod labuntur illi, qui pro termino ſtatuunt dimenſionem formatam, quatenus in termino includi ait etiam formam,nam ſi conſideratur diſtinctio dimenſionis terminatæ,vel ab anima, vel non ab anima,aut in termino anima includitur, vel non:ſi includitur, non erit ſimplex,

De terminis accretionis.
Opinio prima.
Euerſio.
Opinio ſecunda.
Pomponatij.
Euerſio.
Opinio tertia.
Euerſio.
Quarta, Zimaræ.
Burlei.
Euerſio.
Sol. Zim.
Euerſio.

plex; ſi non includitur, nil referet, quòd ex una, vel alia forma pendeat. Præterea, ſoluens inſtantiã de rarefactione; quia eius opinionem videtur ſequi rarefactionem eſſe accretionem, inquit rarefactionis terminum per ſe eſſe qualitatem, quantitatem autem, ſolùm ex euentu, accretionis autem contra. At cum hoc dicat, etiam ſecum pugnat, nam dixerat antecedere cõuerſionem alimenti momento factam, ſequi verò rarefactionem, & extenſionem, & hoc eſſe formale accretionis; quare cuerſio alimenti eſt extra formam accretionis, & ſola extenſio ſequens erit forma, ea autem extẽſio nil eſt aliud præter rarefactionem, quare rarefactio ab accretione non diſtinguetur. Præterea, non fit noua quantitas ſine noua adueniente materia; quare cum alimentum fuerit conuerſum in ſubſtantiam viuentis, ſolùm poteſt rareſieri, non autem noua magnitudo per illud addi. Hinc Ariſtoteles ait, in accretione hoc ſecundum eſſe, vt non dicatur fieri ſine aduentu nouæ materiæ.

De terminis Accretionis opinio propria. Cap. II.

Opinio verior. DVbiæ ſatis apparuerunt relatæ opiniones de terminis accretionis, propterea cum Ariſtotele, & Græcis interpretibus dicendum puto, magnitudinem perfectam, & imperfectam, eſſe per ſe terminos accretionis. Nam Ariſtoteles quotieſcunque de huiuſmodi terminis loquitur, ſemper hos *Ariſt.* ſtatuit, nunquam alios, ut patet ex tertio Phyſic. 5. ex quinto Phyſic. 18. ex vndecimo Metaphyſicæ, capitu. 8. ex octauo Phyſic. 62. & locis alijs. *Alexander.* Alexander in primo Natur. qq. capitu. 7. eiuſdem fuit opinionis, inquit enim, an non ſimpliciter in magnitudinem, & paruitatem mutantur ea, quæ creſcunt, & minuuntur, ſed quæ creſcunt ſecundum naturam, hæc autem ſunt, quæ nutriente anima ſunt prædita, & ex imperfectione ad perfectam molẽ tendunt, quę autem minuuntur, à perfectione recedunt, & in magnitudinem imperfectam cõtrahũtur. *Quæ ſit magnitudo perfecta.* Pro notitia cõſiderandum, quòd magnitudo perfecta ea dicitur, per quam corpus, ea præditum, valet cõgruenter obire munera naturæ, & præſertim generare ſimile, quod opus naturaliſſimum appellatur. Hinc Ariſtoteles in quarto Meteororum ait, tũc vnumquodque eſſe perfectum, dum valet ſimile generare. Hæc perfectio propriè ſolis uiuentibus competit, non inanimis. Ratio eſt, quia ſola viuentia valent propriè generare, cum id ſit opus animæ nutrientis. Inſuper viuens propriè eſt corpus vnum, ſuis partibus præditum. Inanimum eſt veluti multa indiuidua iuncta, & colligata, in quibus id, quod eſt maximum, etiam eſt minimum, nam minimũ ignis valens ſeorſum ſeruari, & ſubſiſtere, etiam eſt perfectum, & maximum, & valet ſimile generare; ſic inanima gignuntur cũ mole perfecta, ideò non egent accretione, ſed eorum accretio eſt quædam aggeneratio & connexio nouorum indiuiduorum. Cum itaque perfecta moles, quæ ſolis viuentibus competit, ſit per ſe terminus accretionis; ea perfectio in viuentibus ſpecie diſtinctis varia eſt, alia enim eſt perfectio molis formicæ, leonis, equi, & ſimilium, & ea diſtinctio pẽdet ex varietate animæ, & formæ, quælibet enim mortalium anima ſecum proprios terminos defert. Hinc Ariſtoteles in ſecundo de Anima 41. ait ignem in infinitum creſcere, cum careat anima; & animæ officium eſſe terminos præſcribere, non quòd ea anima ſit pars termini accretionis, ſed terminus ex ea pendet, ab eaque præſcribitur. *Quomodo quantitati competat contrarium.* Ex quo conſtat quomodo in quantitate ſit, & non ſit contrarietas, nam ſi quãtitas cõſideratur vt viuenti competens; requiſita pro obeundo generationis munere, ſic prædita eſt magno, & paruo, non in ſola relatione poſito, ſed abſolutè, & eſt contrarietas, quæ eſt ſatis pro conſtitutione motus, nam contrarietas, quæ pro motu requiritur, eſt oppoſitio terminata formarum, quæ cum continuatione ſint natæ acquiri in eodem ſubiecto, quod actu ſit: huiuſmodi autem oppoſitio competit moli viuentium. *Prima dubitatio.* At duæ oriuntur difficultates, Prima eſt, quia ſic accretio nõ competet quanto,

ut quantum eſt,& per ſe,ſed vt eſt quantum viuentis corporis. Altera eſt,quia perfe- *Secunda.*
ctum,& imperfectum ſunt ad aliquid,ſunt eiuſdem ſpeciei,& opponuntur per priua
tionem & formam, termini autem motus debent eſſe abſoluti , & cum ſint contrarij
debent eſſe diſtincti ſpecie,& cum motus differat per terminos , eius termini debent
eſſe uerè contrarij,non autem ſolum oppoſiti per priuationem,& formam . De pri- *Solutio prima.*
ma difficultate dico,accretionẽ latè ſumptam cõpetere quidem omni quanto mor-
tali,at propriè ſumptam ſolis competere uiuentibus,ideò hoc veriſſimũ eſt,ad quan-
titatem non eſt accretio,vt quantitas eſt,ita enim eſſet ad omnẽ,ſed ut talis eſt quan
titas,nempè perfecta,& quatenus eſt differentia magnitudinis uiuentium. Et dũ in-
fertur,igitur accretio ex accidenti erit ad quantitatem . Reſpondeo ex accidenti eſſe
ad genus quantitatis,quatenus id, quod eſt per partem,eſt modo quodã ex acciden-
ti,dico modo quodam,quia ut inquit Auerroes ſub initio quinti Phyſico.differt per
partem,ab eo,quod eſt ex accidenti,quia quod eſt per partem,poteſt eſſe per ſe,dum
parti tribuitur,& ideò quamuis accretio ſit ex accidenti ad quantum, nõ ob id eſt ex
accidenti ad omne contentum ſub eo.Ex his pendet ſolutio primæ difficultatis. Pro *Solutio ſecunda.*
ſolutione ſecũdæ,quia inſtabatur perſectum,& imperfectum eſſe ad aliquid. Dico ſe
habere de perfecto,& imperfecto,ut de magno,& paruo,inquit Ariſtoteles in quin-
to Metaphyſicæ 18.in quinto de Gener.anim.c.7.necnon Alexander in quinto Me-
taphyſicæ 18.& in primo Naturalium qq.cap.7.magnum, & paruũ vſurpari,& ab-
ſolutè,& cum relatione,nam dum contrahitur ad ſpecies rerum,eis cõpetit magnũ,
& paruũ abſolutè,ſic dantur homines abſolutè magni,& abſolutè parui,id ipſum di-
cendum de perfecto,& imperfecto,quæ inſequuntur magnum,& paruum . Addeba-
tur,quòd ſint eiuſdem ſpeciei . Reſpondeo ſub ratione abſolutè perfecti,& imperfe
cti,differre forma,ſpecie,& definitione,& eſt differentia, quæ eſt ſatis pro terminis ,
& eorũ diſtinctione. Addebatur,quòd eſt oppoſitio per formam,& priuationem, Re
ſpondeo ſemper contrariorum unum formam,alterum priuationem præſeferre,abſo
lutè tamen imperfecta moles eſt forma,cum moles ſit,& non prorſus priuatio.

An Accretio ex parte ſuorum terminorum ſit continua. Cap. III.

QVoniã accretio eſt motus,& conditio motus eſt ut ſit continuus,quic-
quid dicat Auerr.in octauò Phyſic.23.ideò uidendum eſt, an accre- *An accretio ſit continua.*
tio ex parte ſuorum terminorum, qui in præcedente cap.ſunt decla-
rati,ſit continua. Zimara inquit ex parte propriorum terminorũ con *Zimara.*
tinuam eſſe,non tamen id de accretione ita cõſtare,ut de motu loci.
Nã conſiderauit Zimara extenſionẽ molis,quę continua eſt. At con-
tra,ſi accretio,ob eam extenſionem eſt continua,quæro uel eſt continua , quia debet *Euerſio.*
aſſequi maiorẽ locum,uel ob productionem nouæ molis,vel ſolum ob eius extenſio-
nẽ,ſi ratione primi,igitur ex accidenti ei cõpetet ut ipſe fatetur,ſi ob productionẽ no
uæ molis,quia ea moles acquiritur,dũ producitur ſubſtantia,& ea cõuertitur per mi-
nima,& momento,vt ipſe cenſet,nequaquam ob eam poterit eſſe continua; ſi demũ
id,ei cõpetit ſolùm munere extenſionis,ea eſt rarefactio,non accretio. Pomponatius *Pomponatius.*
inquit accretionem ex parte proprij termini non eſſe continuã, ait .n. definitionem
motus eſſe ab uno non,& non eodem modo ueram eſſe de omnibus, At contra tunc *Euerſio.*
ei nõ cõpeteret definitio motus,quæ eſt actus imperfectus,tendens ad perfectionem,
nam omnis talis actus continuationem includit,cum continenter partim ſit in termi
no a quo,partim in eo ad quem, ut in ſexto Phyſi. oſtenditur. Pro ſolutione itaque
conſidero ſententiam Platonis in Parmenide,necnon Galeni in ſecundo Methodi,di *Motus ſimplex.*
centiũ motus ſimplices ſolum eſſe duos,lationem, & alterationem : hi namque duo

ſoli,

ſoli,ita ſe habent,ut ſubiecto competere poſſint,ſine connexione cum alio motu, ut
Motus cõſideratur dupliciter conſideranti notum eſt.Inſuper dico motum, & mutationem poſſe conſiderari dupliciter,vel ex parte ſui termini ad quem,vel ex parte,qua fit, & requiſitorũ pro eo, ut fiat:ſi conſideratur ex parte ſui termini,accretio non neceſſariò eſt continua,ei tamen continuum non repugnat: ſi autem conſideratur ex parte conſpirantium ad id
Reſolutio diffic. ut fiat accretio,ſic ea neceſſariò eſt continua,probantur hæc pro omni parte. Dicebatur primò ex parte ſui termini ad quem, non neceſſariò eſſe continuam. Hoc denotauit Ariſtoteles in octauo Phyſic.23.inquiens,nonnunquam ſimul effodi lapidẽ,& formam aliquam acquiri. Addebatur ſecundò ex parte ſui termini,ei non repugnare continuum,id patet,quia terminus eſt moles perfecta,moles autem continua eſt, & adeptio perfectionis eius,quæ fit progrediendo ex minori ad maiorem molẽ, poteſt eſſe continua,cum moles,quæ acquiritur,ſit continua. Dicebam tertiò,ratione conſpirantium ad eius conſtitutionem,neceſſariò eſſe continuam, hoc oſtenditur, quia accretio non fit ſine alteratione,& latione,qui ſunt duo ſimplices motus ut dixi,qui-
Sententia quorũdã. bus per ſe primò competit ut ſint continui,alijs munere eorum. At conſideremus, an accretio ſit continua munere alterationis tantùm, uel etiam ratione motus in loco.Inquiunt nonnulli eſſe continuam ex parte utriuſque, quia neceſſariò acquiritur locus maior,qui non acquiritur ſine ſucceſſione, & tẽpore,quæ ſententia eſt dubia,
Euerſio. quia in accretione conſideratur primò appoſitio alimenti;ſecundò agglutinatio, tertiò aſſimilatio:dum fit aſſimilatio propriè per molem fit accretio, ſæpè ante id,quod aſſimilatur,non mutat locum,ſed eo in loco,in quo erat agglutinatum,aſſimilatur,& uertitur in ſubſtantiam uiuentis,quare tunc ſi ea aſſimilatio fiat ſimul,etiam locus di-
Sententia propria. cetur ſimul adeptus. Reſpondens itaque dico,ſi conſideratur accretio proximè,quatenus fit per aſſimilationem ſolam,ea non eſt neceſſariò continua per adeptionẽ loci,at ſi conſideratur pro cõgregato ex appoſitione,& agglutinatione,quæ nõ fit ſine extenſione,ita eſt continua ex parte adeptionis loci, & comitantium diſpoſitionũ; ſic itaque accretio ut fit,neceſſariò eſt cõtinua;ex parte autem ſui termini non neceſſariò. Ita uera eſt ſententia Pomponatij, non omnibus motibus conſimiliter conti-
Diluitur Ariſt.controuerſia. nuum competere. Similiter liberatur Ariſtoteles ab apparente controuerſia, nam in tertio Phyſicorum, inquiens motum eſſe actum imperfectum,indicat eſſe cõtinuum, quod mox oſtẽdit in ſexto Phyſicorũ.Ex aduerſo autem in octauo Phyſicorum 23. ait accretionem,& diminutionem nõnunquam fieri ſimul, nam in octauo Phyſi.23. conſiderat attinentia ad proprium terminum,in tertio & ſexto Phyſicorum conſpirantia neceſſariò ad id ut fiat:qua de re latius uerba feci in libris de Motu. At oſtendebatur accretionem non eſſe continuam,quia neceſſariò nectitur cum generatione,
Solutio aduerſæ rationis. & interitu,qua ratione præſertim utitur Auerroes in octauo Phyſicorũ 23. Soluitur autem primò per inſtãtiam,mox per fiduciariam reprobationem. Dum enim dicitur generatio non eſt continua,quare nec accretio,id aſſumptum non eſt uerum, nã formæ elementorum & mixtorum conſimilium,ut ſuo loco patefeci,recipiunt magis, & minus,nulla autem fit generatio,ſine mutatione aliqua in his facta. Inſuper quam-
Quõ detur minus minimo. uis generatio non eſſet continua,congeneratio tamen poteſt eſſe continua,quia poteſt dari minus minimo iunctum alteri,quamuis non detur ſeiunctũ. Soluitur ſecundo conceſſo eo antecedente, negando conſequutionem, nam quamuis generatio ex parte ſui ſit ſimul,adgeneratio tamen ratione continuationis partium,quæ fiunt,poteſt eſſe continua,accretio iunctam habet congenerationem, non autem abſolutam generationem,ut dicitur in primo de Ortu,& interitu. Præterea,quamuis etiam ex parte formæ ſubſtantiæ ei aduerſaretur continuum,nõ tamen ei aduerſaretur ex parte quanti, & ex parte qualitatum, quæ tunc permutari debent, ideò quamuis non continuatè mutetur ſubſtantia,continuatè ſaltem paratur ad mutationẽ,& mutantur partes.

Explican-

Explicantur reliquæ partes definitionis. Cap. IIII.

Triplex materia accretionis.

Conſtar ex dictis, quomodo accretio ſit motus ex imperfectiore, ad perfectiorem molem producens, & hæc eſt forma cõmunis eius, cui formæ, materia reſpondere debet, materia autẽ accretionis eſt triplex: vna cui vt ſubiecto competit accretio tanquam eius affectio: altera circa quam verſatur vis augens eã permutando: tertia eſt res, quę acquiritur; prima dicitur materia in qua; ſecunda circa quam; tertia ad quam, hoc eſt viuens, alimentum, & moles, & quęlibet per definitionem indicatur. Denotatur materia prima, & tertia vnà cum termino eius, dum dicitur ad molẽ perfectã deduci corpus uiuens, accretio.n. primò competit uiuentibus, cęteris autem ſecundariò, & adũbratè, vt dixi. Reliqua denotatur, dum additur per alimenrum permutatum.

Materia in qua.

Vt pertinet ad primam materiam, ea eſt duplex, vel tota, & eſt corpus uniuerſum, uel pars eiũs, de qua dicimus ſeruata proportione quamlibet partem augeri, in definitione tamen ſubiectum totum accipi debet, id autem ſeruari debet idem ſub utroq; termino; & hoc omni motui cõmune eſt. Vt pertinet ad reliquam materiam, quod eſt alimentum, conſiderãdum cum Ariſtotele idẽ alimentum diſtincta ratione tribus conducere, nam ut potentia talis ſubſtãtia, nẽpè corporis illiũs uiuentis, nutrit; ut includit aliquid redundans utile, generat; ut potẽtia quanta caro, uel quantum os, auget.

Materia ex qua.

Mareria, ex qua proximè fit accretio, põt dici & actu, & poreſtate quãta: actu quanta eſt mole terminata per formam antecedentem, potẽtia ad recipiendos terminos per ſubſequentem: hinc dicitur potentia quanta caro, non potentia quãta abſolutè, quantum.n. abſolutè non fit, ſed neceſſariò materiam comitatur. Inſuper ita loquitur Philoſophus, ut indicet neceſſariò iunctam habere permutationem ſubſtantiæ.

Cauſa efficiens.

Declarata materia, & forma, debet declarari efficiens: id autẽ eſt duplex, uel principale, vel inſtrumentum: principale eſt anima nutriens: inſtumentũ eſt calor coquens. In definitione accipi debet principale, ideò dictum eſt ab anima nutriente permutatum, nomine animæ nutrientis, intelligo eam, cuius tria ſunt officia, nutrire, augere, & generare, utor tamẽ nomine nutrientis, & non augentis, ut commune denotem a quo permutatur alimentũ, quæuis nutriens, & augens, extenſa per uniuerſum corpus, utens calore tãquam communi inſtrumento, efficit mutationes cõmunes, utens vero temperamẽto, & propria forma, uel carnis, uel oſſis, uel nerui, mutat alimẽtum paratum in carnẽ, os, & neruos, ſic proximè caro fit a carne, os ab oſſe, neruus a neruo, at non ſine ope animæ.

Finis accretionis.

Demùm addi debet finis accretionis, qui eſt duplex, uel eius ut motus, uel rei per motum conſtitutæ. Finis accretionis, tanquam motus, eſt terminus ad quem, nempè magnitudo perfecta, qui coincidit cum forma, quę acquiritur, & dicitur finis internus: finis autem rei per motum conſtitutæ, qui dici poteſt externus, quia nõ intrinſecùs motum conſtituit, adhuc eſt duplex, uel cui competit, & eſt anima, cui tanquam principio inſeruit perfecta moles: animans verò eſt totum operans, cui ut operanti completo ea perfectio famulatur: alius eſt finis cuius gratia, & eſt operatio. Finis internus patet ex declaratione termini ad quem, & formæ: Finis externus cui inſeruit, qui eſt ipſamet Anima, includitur in fine cui, completo, ideò hic debet explicari, & unà cũ eo etiam finis cuius gratia, quod fit, dum dicitur ut uiuens naturalia opera exactè perficere ualeat. Dicebatur etiã in definitione, Alimentum ſua mole maiores reddere omnes partes ſecundũ formam conſideratas, & id addebatur, ut diſtinctiùs materia accretionis pateret, & conditio rei, quæ creſcit:

An accretio ſit generatio.

ſed quia ex definitione elicitur accretionẽ iunctam habere permutationem ſubſtantiæ, ideò quæritur, an ea mereatur dici generatio, & interitus? Nam uidetur nuncupanda generatio, tum quia denominatio debet fieri a nobiliore, tum quia accretio eſt via ad perfectionem generationis, ut diminutio ad interitum: via autem denomina-

tur

Reſolutio. tur a fine. Lucidè, & breuibus difficultati reſpondens, dico accretionis nomen dupliciter vſurpari: vel pro eo quod eſt peculiare, & proprium eius, vel pro congregato ex omnibus mutationibus pro ea neceſſarijs: in ſecunda ſignificatione accretio eſt conſpiratio omnium mutationũ, quæ pro ea ſunt neceſſariæ, & dicitur generatio rei perfectæ, ducẽs ad eſſe perfectum: denominatur tamen accretio pro diſtinctione a generatione, quæ ducit ad eſſe abſolutè. At in prima ſignificatione, ea eſt motus ſimplex ad quantitatem pertinẽs, qui ſolùm poteſt dici generatio: quatenus motus omnis eſt generatio quædam, vt dicitur in 5. Phyſic. ex ſe tamen dum conſideratur inter terminos, qui formæ ſunt, eſt motus a generatione diſtinctus. Differentiæ autem accretionis a generatione poſſunt dici octo: nam primò differt ex parte proprij termini, qui eſt moles perfecta. Secundò ex parte ſubiecti, quod actu eſt, & idem manet ſub vtroque termino. Tertiò ratione communis formæ, nam accretio verè eſt motus, non autem generatio. Quartò, ex parte efficientis, nil enim ſe generat, ſed auget & perficit. Quintò, ratione connexionis cum loco; & eius mutatione, id enim quod creſcit, neceſſariò mutat locum, non ita quod generatur. Sextò, ex parte eius, cui vt affectio cõpetit, vera enim accretio ſoli viuenti competit, generatio autem etiam non uiuentibus. Septimò, ex parte materiæ, ex qua, nam pro accretione externa materia aduenieus requiritur, non autem pro generatione, & interitu. Octauò, quia accretio eſt perfectio rei præexiſtentis, cui aliquid additur, generatio abſolutè ex non eſſe ad eſſe permutatio eſt: denotatur ea accretio & diminutio complicata cum cæteris mutationibus per adoleſcentiam, conſiſtentiam, & ſenectutem, ideò adoleſcentia eſt uia ad perfectionem, & ad eſſe perfectum, ſenectus eſt ægritudo ſecundum naturam, & via ad interitum.

Differẽtiæ octo accretionis a generatione.

Adoleſcentia, & ſenectus.

De modo, quo fit Accretio. *Cap. V.*

CVmulatè ſatis ea explicata iudico, quæ ad primam partem, nempè ad definitionem Accretionis pertinere videntur. Sequitur ſecundò, vt de modo agamus, quo fit accretio, qui ſatis eſt obſcurus, & latens, ideò de eo loquitur Auerroes in primo de Ortu, & interitu 38. Philoponus contex. 94 Alexander in calce, c. de Mixtione, Galenus in primo de naturalib. facultatibus, & alij viri celebres. Pro cuius rei explicatione, accipiendum primò cum Platone corpus viuentium ſimile eſſe horto & viridario, in quo & fontes, & aquæductus varij cùm latiores, tùm anguſtiores inueniantur, quibus ſimiles in animali ſunt ventriculus, venæ, arteriæ, ac demùm exigui meatus, vel pori, per hos ex hepate, & corde ſanguis quaſi ſalutaris aqua, tanquam ex fonte effunditur per vniuerſum corpus: qui ſanguis ex ſententia Ariſtotelis eſt alimentum vltimum, & proximum ex parte formæ, quamuis non ex parte diſpoſitionum, ita loquor: quia inter ſanguinem non paratum, & partem nutriendam mediat quidem aliquid, at non forma diſtinctum, ſed diſpoſitione tantùm, ſic Ros, gluten, & cambium, quæ ex ſententia Auicennæ in prima Fen primi Canonis mediare dicuntur, ſunt quidem media, per diſpoſitiones ſuperadditas, pro parte nutrienda, at non per formam ſubſtantiæ ab extremis diſtinctam, niſi forte aliquando per magis, & minus, cum formæ Mixtorum conſimilium (vt ſuo loco pateſeci) magis, & minus ſuſcipiant. In hac alimenti per partes corporis diſtributione, refulgent opera facultatum, animæ nutrienti famulantium, quæ re vera quattuor ſunt: nempè attractio, retentio, aſſimilatio, & expulſio: trahitur enim primò alimentum cõe, nempè ſanguis; hoc retinetur, vt coquatur, & perficiatur; & dũ detinetur, alteratur, & diſponitur, adeò vt primò reddatur ſimile per qualitates, & tunc non nutrit; mox per formam ſubſtantiæ, & tunc abſoluitur officium nutritionis, ſic ſimile ſimili nutritur; & quoniam per coctionem ſecernuntur excrementa, ideò adeſt vis expultrix, ea reijciens. Auerroes his quattuor, quintum officium & facultatem

Modus quo fit accretio.

Corpus viuens ſimile horto.

Facultates famulantes.

cultatem addit,nempè ſecernendi concoctum a non concocto,ſiue utile ab inutili:at hæc ad præcedentes redigitur,pars enim nutrienda,trahens alimentum,id ſolùm trahit,quod ſibi eſt vtile,dum fuerit rectè affecta,inde mox inutile ſecernitur, at de te hac alibi cumulatè verba feci. Inſuper in hac alimenti per membra diſtributione, conſideratur motus eius varius,cùm ad partes ſuperas,tùm ad inferas,de quo dubitatio occurret,a quo fiat,& qualis ſit,poſt alimẽti per ſingulas partes diſtributionem.

Motus uarius alimẽti.

Vt abſoluatur nutritio tria ſunt neceſſaria, nimirùm appoſitio alimenti, agglutinatio,& aſſimilatio,quæ rectè conſiderauit admirabilis Galenus in primo libro de Naturalibus facultatibus, nam cum ſanguis per venas tenuiſſimas ad partes nutriendas ueluti ad carnem deuenerit,ab ea,tanquam a ſpongia imbibitur, & præſertim dum calida,& ſicca fuerit,veluti ab excalefacto pane inſpicimus citiſſimè imbibi uinum, & humorem quemlibet,& quoniam pars nutrienda prædita eſt meatibus uarijs a calore reſoluente,& extendente genitis,in quibus ſemper humoris tenuis aliquid reperitur,ideò fit in eis prima quædam aduenientis cum præcedente humore permixtio, per quam appoſitionem, & permixtionem membrum extenditur, mox humor ille incluſus,& per anguſtiſſimos meatus cum parte nutrienda iunctus,ſenſim ei agglutinatur,& per calorem a Corde infuſum,ut per commune inſtrumẽtum animæ, & per propriam formam,& temperamentum partis,ut per contrahens commune ad proprium,alimentum id redditur ſimile carni,uel alteri parti,& tunc per ſubſtantiam alimentum dicitur nutrire. Si autem id,quod denuò fuit conuerſum in carnem,ſuperauerit molem carnis reſolutæ,dicitur ſua mole operari,& augere: ſi autem mole non ſuperauerit, non dicitur operari quantitate,ſed ſola ſubſtantia, quamuis enim ſemper ſubſtantiam ſequatur quantitas, tamen non ſemper quantitas noua excedit deperditam: ideò nonnunquam eam non ſeruat, vt in diminutione: nõnunquam ſolum ſeruat,vt in conſiſtentia: nonnunquam verò etiam auget,ut in adoleſcentia, & tunc dicitur accretio. Appoſitioni conſideratæ a Galeno reſpondet Ros Auicennæ: nam eſt quædam irroratio, agglutinationi gluten, aſſimiliationi cambium.

Tria antecedẽtia nutritionẽ.

Duplex mixtio.

In hoc accretionis curſu, primò conſiderare debemus duplicem mixtionem, una eſt alimenti aduenientis cum humore antecedente,in poris incluſo: altera minus propriè dicta,& eſt cum parte,quæ nutritur,dum alimentum ei apponitur,& agglutinatur,ideò Ariſtoteles in contex.39.primi de Ortu,& interitu inquit,quid igitur patiens ab hoc,nempè alimento,auctum eſt,an mixtum,vt ſi quis uino ſuperinfundat aquam? Auerroes commen.38.& Alexander præſertim in calce,cap.de Mixtione, concedunt quidem huiuſmodi mixtionem: inquit tamen Auerroes,& rectè quidem, eam non eſſe ſatis, nam pro accretione alia requiruntur, conducit tamen ea mixtio primò ut accretio ſit quædam congeneratio: ſecundò, ut magis res per omnem partem creſcat; tertiò, ut facilior ſit tranſmutatio alimenti in id,cum quo miſcetur,a quo tamen ſuperatur, & uincitur; quartò,pro uitanda penetratione corporum.

Extenſio antecedit conuerſionem.

Inſuper conſiderandum, quòd dum alimentum a re augenda imbibitur,eique cõglutinatur, tunc neceſſariò fit extenſio, adeò ut extenſio antecedat conuerſionem alimenti,non autem eam ſequatur,ut minus rectè cum Ioan.Gandau.in octauo Phyſicorum,ait Zimara in Tabula. Prætereà, animaduertendum, quòd dum pro accretione fit appoſitio,& alimentum attrahitur,id quod trahitur non eſt minus minimo, non enim poſſet ſeparatum ſeruari, plus autem minimo eſſe poteſt: at dum alimentum aglutinatum conuertitur, & ſimile redditur, poteſt etiam per partes minores minimo, interire, & in partes carnis, uel alterius minores minimis in infinitum conuerti. Ratio eſt, quia datur minus minimo coniunctum alteri, at non ſeiunctum, hinc elicitur congenerationem non euertere continuationem accretionis,etiam ſi forma ſubſtantialis magis,& minus non reciperet, adhuc enim ſeruare poteſt continuationem ratione continuationis partium, ut quantæ ſunt, Membra, & partes, quæ nutriuntur, debent uiuere. Ratio eſt, quia uis uitalis ad naturalem redigitur, ideò per animam nu-

Quæ nutriũtur,debent uiuere.

trientem partes primò viuunt, ſecundò nutriuntur, tertiò origine creſcunt; & cum viuant, vitali & naturali calore ſunt prædit æ, qui calor eſt inſtrumentum congruentiſſimum, ad ea omnia perficienda, quæ pro accretione ſunt neceſſaria; ille enim intus exiſtens, mouet, coquit, purgat, attenuat, extendit, alterat, & ſimile reddit. Per explicatum modum ſeruatur accretio, & nullum eam ſequitur abſurdum, nam accretio fit corporato aliquo, nempè alimenrò, quod corpus neceſſariò eſt, & cum fiat alimento corporeo, non ob id datur penetratio corporum, nec vacuum: quia tranſit alimentum per venas, & poros, miſcetur cum præcedente humore, & parte, & a calore fit extenſio congregati. Et hæc ſunt ea tria, quæ præſertim monente Ariſtotele vitanda ſunt, dum loquimur de accretione, videlicet ne accretio fiat ſine aduentu noui corporis, alioquin non adeſſet plus molis abſolutè, cum moles ſequatur materiam; alterum eſt, ne detur vacuum; tertium ne corpus meet per corpus.

Tria vitāda in accretione.

Quomodo alimentum moueatur ad partes nutriendas. Cap. VI.

PRo nutriendis, augendiſque partibus viuentium, alimentum, quod primò in vna parte, veluti in Ventriculo, Hepate, vel Corde reperitur, effunditur per vniuerſum corpus, adeò vt partiũ eius nonnullæ tendant ſurſum, aliæ deorſum, quædã ad latus, quod profectò mirum eſt: nam motus ille ex cognitione non pendet, quę ad oppoſita valet dirigere; cum igitur fiat ſine cognitione, vel eſt ſed m naturã, vel violentus: non ſecundum naturam, quia, alimentum graue per naturam non aſcenderet; non præter naturam, tum quia ſanguis deorſum non fluit præter naturam: tum inſuper, quia non conſtat, a quo inferatur violentia. Auerroes in 7. Phyſic. comm. 10. Inquit, perinde moueri alimentum ad membra, ac elementa ad ſuum locum, & ferrum ad Herculeum lapidem, ut enim grauia per ſuam grauitatem feruntur deorſum, & ferrum qualitate a lapide Herculeo recepta tendit ad illum, ita alimentum alteratũ, & a membrò nutriendo propria aliqua qualitate ei membrò ſimili affectum, ad illud tendit, adeò ut motus ille ſit ſecundum naturam, quatenus proximè per illud internum principium conſtituitur. Druſianus Monachus in tertiò Artis Medendi, commen. 60. de tribus carpit Auerroem. Primò, quia inſpicimus motum illum fieri per villos cogentes, & vim inferentes, quare non per naturam. Secundò, quia frequenter alimentum conſimile, eademque qualitate præditum, vt ſanguis, fertur ad oppoſita membra. Tertiò, quia vis nutriens, ea eſt, quæ cum teneatur ſeruare uiuens corpus, dirigit alimentum ad partes nutriens, ea eſt, quæ cum teneatur ſeruare uiuens corpus, dirigit alimentum ad partes nutriendas, non autem natura, & qualitas interna alimento, illud ad oppoſita mouet. Propterea ex propria ſententia inquit, motum alimenti ad duo poſſe referri; ad alimentum mobile, & ita eſſe violentum; & ad motorem, ac ita eſſe naturalem; nam motor eſt anima, quæ per villos & cætera inſtituta perficit motum illum, anima autem eſt natura, & principium internum, cui opinioni etiam adhæret Ludouic. Boccaſ. Verùm hi minus rectè Auerroem carpunt, quoniam mouens alimentum ad membra, eſt duplex; vnum principale, & commune, quod omnium conſenſione eſt anima nutriens, ut patet ex 2. de Anima, & 2. de partibus Animalium, hoc ut notum prętermiſit Auerroes, aliud eſt proximũ, & proprium, de hoc eſt dubitatio: hoc conſiderauit Auerroes: illi autem de primò illũ carpunt. Præterea, minus rectè abſolutè inquiunt motum ex parte alimenti eſſe uiolentum, quia alimentum dum fuerit paratum, & diſpoſitum per receptam diſpoſitionẽ, ad illum motum eſt procliue. Tertiò adhuc errant, cum dicant motum illum eſſe naturalem ex parte animæ: nam anima eſt interna animali, at non alimento, quod mouetur;

Sententia Auerrois.

Druſianus carpens Auer.

Sententia eius.

Euerſio.

mouetur. Vt autem motus ſit naturalis ex parte motoris, oportet motorē internum eſſe rei mobili, ueluti Ariſtoteles in octauo Phyſicorum 27. ait, multos motus animalium eſſe naturales ex parte totius, quia ſunt ab anima ei interna, at eſſe cōtra naturam corporis grauis, niſi enim motor ſit internus mobili, motus non dicitur naturalis ex parte eius.

Ariſtot.

Sententia propria.

Quare dicamus motum alimenti ad membra ad duo poſſe referri, primò ad alimentum, ſecundò ad corpus uiuens: ſi referatur ad alimentum, id vel nō eſt diſpoſitum, & ita uiolentia mouetur, vel eſt diſpoſitum, & procliue redditum, & ita mouetur ſecundum naturam, & hoc conſiderauit Auerroes. Si uerò referatur ad corpus viuens, cuius Natura eſt anima, ita vna cum nutritione dicitur motus naturalis.

Diluūtur rōnes aduerſæ.

Inſtantiæ relatæ aduerſus Auerroem facilè diluuntur. Inſtabatur primò: quia motus ille fit per villos uim inferentes. Reſpondeo, non ſemper moueri per villos cogentes, ſed cum alimentum fuerit proximum, & paratum moueri, etiam ſine uillis. Inſuper uilli aliquando conducunt, quia quamuis alimentum per internam diſpoſitionem fuerit facilè ad illum motum, ea tamen diſpoſitio & illud internū principiū non eſt ſatis, ut non eſt ſatis pro motu cęli propenſio eius ad illum motum. Dicebatur ſecundò, illud alimentum moueri ad partes oppoſitas. Reſpondeo id eſſe alimentum commune, non proprium partium, quod dum diſtat, diſtribuitur, & dirigitur a uirtute, quæ uniuerſo animali præeſt, inſtrumento caloris, calor enim coquens, excrementa ſecernens, conſimilia parans, directus ab anima, alimentum commune primò per vias varias dirigit mox partes nutriendæ proprio calore præditæ partem trahūt ſibi congruentem, hinc oportet ut uiuant, alioquin alimentum non traherent: alimentum demum paratum, redditum procliue ad illum motum, per naturam modo aliquo moueri dicitur. Tertiæ inſtantiæ ſolutio patet ex dictis, ſic percipimus a flamma trahi humorem olei, vel ceræ, nam calor per ſui nutritionem trahit humorem, & id facit parando illum, adeò ut humor paratus reddatur procliuis ad motum illum.

Dubitatio de pane trahēte humorem.

Similis dubitatio eſt de pane arido, ſemimerſo in uino, vel aqua, nam inſpicimus humorem aſcendere, & madidam reddere partem ſuperiorem non merſam. Inquiunt nonnulli re vera aquam non aſcendere, ſed in aquam uertere aerem incluſum in cauitatibus panis: Quæ ſententia falſa eſt. Primò, quia apertè aqua minuitur. Secundò, id ipſum facit uinum, & acetum, cum tamen ulnum nō valeat uertere aerem in vinum, nec acetum in acetum. Inſuper, cur ſimiliter in aquam non uerteret aerem ſibi proximum non incluſum in panem?

Opinio propria.

Ideò dicamus, vnumquodque per naturam id trahere, quod ſibi congruum eſt, dum eo fuerit priuatum, & quoniam panis eſt mixtum quoddam ex farina, & aqua, qui humor per calorem fuit deſiccatus, ideò panis præter naturam aridus, humorem per partium continuationem trahit, imbibens illum ſic trahit per contactum, nam pars proxima haurit, mox trahitur a ſubſequente, & id facit corpus aridum, quotieſcunque ariditas ei competit præter naturam, non autem ſecundum naturam. Inſuper, quia ſiccitas eſt tanquam priuatio, humoris ideò magis ſiccum trahit humidum, quàm contra, aridum trahens humidum, id facit per formam ſuam ſubſtantialem, ut per principale mouens, per eius uerò diſpoſitiones, ut per inſtrumenta ariditas concurrit ut terminus a quo, aduerſus ei ſubiecto, hinc humidum ei iunctum ab eo imbibitur ut potus a ſitiente, & tractio illa eſt naturalis, ex parte trahentis, uiolentus ex parte tracti non parati, ita dicimus aridum, ſui natura appetere humidum.

Sententia Alexādri.

Hunc in modum, in bonum ſenſum redigi poteſt ſententia Alexandri, dicentis tractionem fieri per amicitiam, nam in amicitia conſideratur indigentia eius, quod diligitur, ſic Terra arida ſeiuncta ab aerem, humorem non traheret, quia non ſibi congruit. Ignis trahit pro ſua reſtauratione, ideò trahit conſumendo, non ſeruando. Panis aridus trahit ut ſibi conſentaneum, & ideò non conſumendo.

Prima dubitatio.

At duo ſuperſunt diluenda dubia, vnum eſt: quia dicebatur, alimentum paratum ob eam diſpoſitionem per naturam moueri, at cōtra ea diſpoſitio eſt accidens, non autem eſt natura. Altera dubitatio eſt, quia adhuc non conſtat, quomodo anima

nutriens cognitionis expers rectè valeat alimentum in oppoſitas partes dirigere: prima dubitatio ſoluitur, quia non ea diſpoſitio eſt principale principium motus, ſed forma, quæ natura eſt cum ea diſpoſitione, & præſertim, quia ea diſpoſitio non eſt ſine mutatione aliqua ſubſtanriæ, ſecundum magis, & minus, nam per gradus exiſten- *Solutio tertiæ dif.* tiæ omnis forma præter Animam recipit magis, & minus. De altera difficultate dico quamuis anima nutriens non cognoſcat, tamen quia pendet ex ipſo bono, per naturam habet inſertam rationem boni, & cum per naturam operetur, id facit, quod bonum eſt, maximè autem bonum eſt ſui conſeruatio, ad quam dirigit Anima ut princeps; famulantur ſpiritus, calor, & uenæ ut inſtrumenta; conſpirant partes uariæ trahentes id, quod ſibi proprium eſt; & demùm conducit diſpoſitio congruens alimenti, per quam redditur procliue ad illum motum.

Conditiones pro Accretione requiſitæ, quæ ſint, & quomodo ſeruentur. Cap. VII.

IAM apparuit quid ſit accretio, & quomodo fiat: vt autem tertio loco eluceſcat qualis ſit, & quæ ei competant, ea ſunt accipienda, quę communi cõſenſione principali, & propriè ſumptæ accretioni conueniũt: ea autem ſunt tria, ut inquit Philoſophus in cap. de Accretione. *Tres cõditiones accretionis.* Primum eſt, vt eius, quod creſcit, quæuis portio molis ſeruata proportione creſcat. Alterum, ut accretio fiat aliquo corporeo extrinſecùs adueniente. Tertiũ, *Ratio primæ conditionis.* vt id quod creſcit, ſeruetur idem poſt accretionem, quod fuerat ante. Ratio primi eſt: quoniam accretio eſt affectio uniuerſi corporis, non autem tantum partis, per quam totum denominetur, ut uiſio, & cum ſit affectio totius, non debet ſoli parti competere, id enim quod eſt per partem, eſt per accidẽs: nos autem principalem accretionem & per ſe conſideramus, demùm quæuis pars debet creſcere, quoniam accretio fit per facultatem uniuerſo corpori communem, & ſi qua pars non creſceret, ea eſſet pręter naturam affecta, & tunc nec totum abſolutè uerè creſceret, nec ſeruaretur proportio *Ratio ſecũdæ cõditionis.* partium, & figura. Ratio ſecundi eſt, vt accretio ſecernatur à rareſactione, & extenſione, ac inſuper ut uerè ſit accretio, hoc eſt, uerè ſit adeptio nouæ molis, quæ acquiri non poteſt niſi noua superueniat materia, moles enim comes eſt materiæ, nec denuò *Ratio tertiæ.* gignitur, Ratio tertij eſt, quia accretio eſt permutatio per ſe accidentis, accidens dum per ſe uariatur, & acquiritur, expoſcit ut ſubiectum ſit idem ſub utroq; termino, nam ſi ſubiectum uariatur, accidens dicitur mutari ex accidenti, quia ſequitur mutationem alterius, nos autem conſideramus mutationem per ſe. Inſuper id requiritur, ut ſeruetur diſtinctio inter accretionem, & generationem: termini per ſe generationis ſunt forma, & priuatio, ex quorum uarietate pendet uarietas nominis, & definitionis abſolutæ rei, termini motus ſunt contrarij, nati fieri in eodem ſubiecto actu, quorum mutationem non ſequitur permutatio nominis, nec definitionis, ſed utrumque ſeruatur, cum ſeruetur ſubiectum, quod ſubſtantia eſt, cui abſolutè, nomen, & definitio cõ- *Quõ ſeruẽtur cõditiones.* petit. Hæc ſunt, quæ pro accretione requiruntur. Conſiderandum modò eſt, quo modo per ea, quæ dixi, hæc tria ſeruentur; iam patet id ſeruari, quòd accretio fiat corporeo aliquo extrinſecùs adueniente; de cæteris eſt dubitatio, non enim quęuis pars uidetur creſcere, cum continenter partes uiuentis uarientur, & fluant, id autem quod fluit creſcere non dicitur, & ob eandem rationem id quod creſcit, non uidetur ſeruari idem ſub utroque termino, cum partes nonnullæ fluxerint, & denuò aliæ ſint genitę. Prętereà ſi quęuis pars, & quoduis ſenſile punctum (ut ait Philoſophus) deberet creſcere, tunc id, quod creſceret, deberet reddi duplum, quia minimis partibus, etiã ſi mi- *Ariſtot.* nimè ſuperaddantur, totum duplo maius cõſurgit. Ariſtoteles videns, hęc, quæ obijci

poſſent,

poſſent, ſoluens dixit, id quod creſcit poſſe dupliciter conſiderari, ſecundum materiã & ſecundum formam; idipſum eſt dicendum de partibus, eas nempè & ſecundũ materiam, & ſecundum formam conſiderari poſſe, qua data diſtinctione inquit partes omnes creſcere, & totum ſeruari idem pòſt, quod erat ante, verum eſſe, dum totum & partes conſiderantur ſecundum formam, at non dum conſideratur ſecundum materiam. Pro re obſcura illuſtranda vtitur exemplo ab utre ſumpto, per cuius oſtium vnum maius ingrediatur copioſior aqua, per alterum minus effluat, apparet tunc vndique vter creſcere, & inflari undique, creſcit totus conſideratus ſecundum formam eius, at non conſideratus ſecundum materiam, hoc eſt portiones humoris, quæ continenter variantur. Verùm Philoſophus cupiens difficultates diluere, eas auxit, & in inuios Labyrinthos ſuos interpretes deduxit: cũ enim dicat mutari materiã, ſeruari formam, hoc dubium eſt, quia forma non tranſit ex ſubiecto in ſubiectum, & præſertim quia materia, & forma ſunt ad aliquid, ac alterius formæ, altera eſt materia, ex ſecundo Phyſic. 26. quare non apparet poſſe mutari vnum ſine mutatione alterius, ſed quoniam uniuerſa dubitatio in eo eſt poſita, vt percipiamus quid nomine materię, & nomine formę Philoſophus denotauerit, ideò de hoc primo occurrit diſſerendum.

Quæ ſint partes rei creſcentis ſecundum Materiam, & quæ ſecundum formam. Cap. VIII.

QVæritur quid ſignificet Ariſtoteles in primo de Ortu, & interitu 35. inquiens caro, & vnaquæque talium partium eſt duplex, vt & aliarum in materia formam habentium. etenim materia dicitur, & forma, & quamliber partium creſcere ſecundum formam quidem, fieri poteſt, ſecundum materiam non: *Quæ ſint partes ſecundũ formam.* Nonnulli in quorum numero eſt Conciliator, differentia 56. & Albertus, aiunt, partes ſecundum materiam eſſe partes conſimiles, vt caro & neruus, ſecundum formam verò eſſe diſſimiles, ut membra. *Conciliator.* Quę ſententia uera non eſt; *Euerſio.* tum quia etiam corpora ſimilium partium augentur, immò Ariſtoteles dixit ob acretionem earum creſcere membra, quare oportet etiam in eis reperiri partes ſecũdum formam, & partes ſecundum materiam: tum inſuper, quia Ariſtoteles in primo de Cœlo 92. de omnibus ex materia, & forma conſtantibus dixit hoc eſſe uerum, ut aliud ſit forma, aliud ea cum materia iuncta, quare etiam de mixto conſimili id uerum eſſe debet: tum demùm, quia Ariſtoteles, ut patet per uerba relata, de carne, oſſe, & conſimilibus, dat eam diſtinctionem, ideò apertè pugnant cum uerbis Ariſtotelis: ſolùm Ariſtoteles, ait in contex. 37. differẽtiam illam in organicis magis eſſe conſpicuam. Proptereà alij ut Marſilius, Ægidius, Caietanus aiunt per partes ſecundum formam denotari minima naturalia, quę ſeorſum ſeruari, & operari ualent: *Opinio ſecunda.* per partes uerò ſecundum materiam, partes minimorum; & quoniam in huiuſmodi minimis reperiuntur pori, ideò dixit Marſilius denotari partes poris præditas, hoc aiunt denotaſſe Ariſtotelem dum in contex. 35. dixit quoduis punctum, ſiue ſenſilę ſignum reddi maius. Quæ ſententia etiam non eſt approbanda. *Euerſio.* Primò, quia etiam ea minima conſtant ex materia, & forma, ideò vtriſque partibus ſunt prędita. Secundò, quia minima illa etiã fluũt & uariantur, Ariſtoteles autem id negauit de partibus ſecundum formam. Demùm hoc non reſpondet exemplo Ariſtotelis, utitur Philoſophus exemplo menſurę, uel utris dimetientis aquam; adeò ut aqua materiam, menſura, & uter formam denotet, minima naturalia non ſe habent ad menſuræ inſtar. *Opinio tertia.* Nonnulli inquiunt partes ſecundum formam eſſe humorem ab ortu inſitum, quem radicalem appellant; partes ſecũdum materiam eſſe humorem, & partes ex alimento genitas. *Euerſio.* Nec deſunt, qui opinionem hãc tribuant Alexandro: at errant, tum quia Alexander, ut patebit, alterius eſt ſententiæ, tũ inſuper, quia opinio ex ſe falſa eſt, nam Ariſtoteles eã

diſtinctionem de omnibus ait eſſe veram, quæ ex materia, & forma conſtant; at vterque humor eſt talis. Præterea vterque humor a calore conſumitur, & uterque variatur. Demùm exemplum ſumptum a carne, & oſſe, & explicatio per menſuram, & aquam, nequaquam ei congruit, vt patet. *Quarta.* Quidam ex recentioribus aiunt nomine materiæ denotari quattuor Elementa, & præſertim humorem; nomine formę denotari formam mixtionis, & animam. *Euerſio.* Quæ opinio etiã approbanda nõ eſt: tum quia Ariſtoteles de omni ex materia, & forma conſtanre ait ueram eſſe diſtinctionem illam, quare etiam in elementis, & humoribus illæ duplices partes inueniẽtur: tum inſuper quia etiam humores modo aliquo creſcunt: tum demùm quia anima quoque, & forma mixti ſecundum partes nariantur, nam fluente materia, etiam fluit forma ex ea pendens, & educta. *Quinta.* Propterea D. Tho. Auerr. Philoponus, Alexander de hoc conſentiunt, quòd voces debeant vſurpari propriè, ideò nomine formæ aiunt veram denotari formam eius, quod creſcit, quæ natura etiam eſt; nomine autem materiæ id, quod vnicuique formę, tanquam propria eius materia reſpondet, nam forma terminans materiam, ſe habet ad inſtar menſuræ, cui propriæ, & internæ formæ, reſpondet extrinſecùs in corpore uiuente figura ſequens formam, ideò Ariſtoteles dixit in contex. 37. manũ ſeruata partium proportione creſcere, ita hęc diſtinctio uera erit (vt ait Philoſophus) de omni ex materia, & forma conflato, & uoces in propria ſignificatione uſurpantur, non autem tam impropriè, ut ab alijs. At cum de hoc conſentiant uiri relati, dubium tamen non leue eſt, quæ nam ſit hęc forma ſubſtantiæ rerum, quæ creſcunt, quæ autem etiam ſeruari dicitur, duplex enim eſt forma, una totius, altera partis, *Quę forma denotetur.* quam formam denotat Ariſtoteles; Multi aiunt denotari formam partis, quæ eſt altera pars cõpoſiti: at errant quia forma partis, & materia ſunt ad aliquid, ut dicitur in ſecundo Phyſic. 26. ideò fluente materia, neceſſariò etiam fluit forma, & vtriuſque eadem eſt ratio, non enim tranſit ex ſubiecto in ſubiectum. Et confirmatur per exemplum, quo utitur Ariſtoteles de vtre, & aqua, nam fluẽre aqua, etiam fluit forma quę eſt altera pars eius. *Denotari formã totius.* Quare dicamus Ariſtotelẽ denotare formam totius, de qua dixit in primo de Cœlo 92. qui dicit Cœlum, dicit formam; qui hoc cęlum, formam cum materia, & in ſecundo Phyſicorũ 31. ait, totum, & compoſitionem eſſe formam, nam forma partis eſt altera pars compoſiti, cui reſpondet materia partis, & hę ſunt partes compoſitam ſubſtantiam conſtituentes; forma autem totius eſt uniuerſa eſſentia rei, ex materia, & forma conſurgens, ea excludens, quę ſunt pręter eſſentiam rei, vt caro, animal, & conſimilia: materia totius ei reſpondens nõ eſt hecceitas ut putat Scotus, ſed ſunt partes cum ſuis conditionibus indiuiduantibus conſideratæ, quæ conditiones ſunt accidentia indiuiduantia, & ſunt præter eſſentiam rei, quę excludimus dum ſolam eſſentiam conſideramus, & nuncupantur materia, quia materiam contrahunt ad unam definitam formam & pro ea diſponunt: inſuper quia ſine eis eſſentia non ſubſiſtit, nec ſeorſum ab eis reperitur: denotatur hæc forma totius, dum dicimus cœlum, caro, os, eius partes ſunt quælibet portio cum uniuerſalis reduplicatione, dicendo caro digiti, vt caro, neruus digiti, vt neruus: portio autem conſiderata ſecundum materiam eſt, dum conſideratur cum conditionibus indiuiduantibus, & reduplicatur cum eis, ut dicendo hæc portio carnis, ut hæc ſignata portio eſt, & ſic de cæteris. Quòd Ariſtoteles hoc denotauerit, nec aliud denotare voluerit; ex ſequenti capite reddetur conſpicuum.

Quomodo id, quod creſcit, ſeruetur idem, & quæuis eius pars ſecundum formam creſcat? Cap. IX.

VT pateat exactiùs Ariſtotelem nomine formæ denotaſſe formam totius, id conſiderare debemus, quomodo ſeruetur Sentētia Ariſtotelis id quod creſcit ſeruari idem, & quamlibet eius partem ſecundum formam creſcere. Id enim propterea eſt dubium, quia fluēte materia fluit forma, & cum uarientur partes, nō uidetur id, quod creſcit ſeruari idē numero ſub utroq; termino. Et ob difficultatem uarij, varia dicunt. Marſilius, & cū eo plurimi Latinorum inquiunt, idē numero tripliciter uſurpari: maximè propriè, propriè, & latè. Maximè propriè, dum nil variatur, ſic cœlum idē numero ſeruatur. Propriè, dum principalis pars ſeruatur, vt hominis ſeruatur immortalis anima. Latè ſeruantur reliqua mortalia, quorum partes continenter uariantur, at non ſimul, & manere dicuntur per æquiualentiā: quia partes denuò genitæ ſuccedunt loco antecedentium, & earum officio funguntur. Hæc opinio non uidetur approbanda, quoniā Philoſophus nō conſiderat accretionē totam ab initio ad finē vitæ, ea.n. non eſt motus unus: ſed conſiderat partes eius, in quibus magis idem numero ſeruatur, quàm ita latè ſumptum, ut aiunt illi. Præterea, quod dicunt de forma hominis ex ſententia Ariſtotelis eſt apprimè dubium, ex eius .n. opinione Mens ſola eſt æterna, reliquæ partes animæ ſunt extenſæ per corpus, ad quas cum pertineat accretio, illæ non ſecùs fluunt, ac cæteræ formæ materiatę. Præterea, id, quod addunt ſeruari idem, ſecundum æquipollentiam, ad rem non facit: quia ſic etiam aqua utris maneret eadem, cum tamen Ariſtoteles dicat eam uariari. Ideò inquiunt alij; accretionē uerā, ſolis uiuentibus competere, & quia eorum forma eſt anima, quæ modo quodā ſuper materiā eſt eleuata; & eſt tota in toto, & in quauis parte, ideò fluente materia, ea contrahitur, & effunditur in partes denuò genitas. Hæc opinio longiſſimè abeſt a vero. Primò, quia Ariſtoteles eam diſtinctionem ait veram eſſe de omnibus ex materia, & forma conſtantibus, adeò ut etiam de inanimis concedat ſeruari ſecundum formam, uariari ſecundum materiam. Pręterea, dicere animam contrahi, & extendi, uerum non eſt; & præſertim de Anima plantarum, & iumentorum, forma enim pendēs ex materia, non tranſit ex ſubiecto in ſubiectum, nec in materia reperitur, ex cuius potentia non ſit educta: nam forma, & materia ſunt ad aliquid, & uno variato, neceſſariò uariatur & alterum; nec poteſt eadem forma diſtinctæ materiæ competere. Inſuper, non poteſt cōtrahi, & extendi, cum ſolùm moueatur per motum corporis, & ob id inquit Ariſtoteles in ſecundo de Gener. animalium, cap. 3. non poteſt extrinſecùs accedere, & propterea, dum uiuens creſcit, non eſt putandum antecedētem animam per partes denuò genitas extendi, ita enim ſequerentur omnia relata abſurda, ſed putandum eſt, in partibus denuò genitis nouas extenſionis formæ partes gigni per facultatem animæ in antecedentibus præexiſtentem. Philoponus de re hac ſe ualde ancipitem patefacit, nam com. 94. ait: quamuis materia fluat, forma tamen manet eadem, vt fluente aqua, eadem in ea ſeruatur umbra. Mox comm. 98. ſententiam mutat, inquiens, re vera fluente materia; etiam fluere formam, & uariari partes, ſeruari tamen ſententiam Ariſtotelis, quia nos inſpicere debemus totum, cuius accretio eſt paſſio, & cum intueamur creſcere totum, dicimus creſcere ſingulas partes, vt ſunt partes totius, & quoniā totum denotat formā, ideò dicimus ſeruari ſecundum formam, & partes ſecundum formam, hoc eſt ut partes totius creſcere. Hæc ſententia ſatis eſt dubia: quoniam totum eſt ſuæ partes, quare ſi adeſt mutatio partium, aderit etiā mutatio totius. Inſuper, ait Philoſophus, quamuis partem conſiderari poſſe, & ſecundum materiam, & ſecundum formam, ideò non conſiderauit progreſſum illum a toto ad

Marſilius — *Euerſio.* — *Opinio ſecunda.* — *Euerſio.* — *Philoponus.* — *Euerſio.*

partes,

partes, ſed abſolutè conſiderauit quodlibet compoſitum, ſiue totum ſit, ſiue pars. Inſuper, ſeruari eo modo partes, eſt ſeruari nimium impropriè, ita enim etiam aqua ex *Quarta.* vtre fluens, & ingrediens ſeruari diceretur. Nonnulli iuniorum Philoſophorũ aiunt Ariſtotelem non de uniuerſa accretione loqui ab initio vitę ad ætatem conſiſtẽtem, ſed de parte, quæ unus motus numero ſit, pro cuius unitate etiam requiritur vnitas mobilis, ut dicitur in quinto, & in octauo Phyſic. Addunt facta alimenti in ſubſtantiam uiuentis conuerſione, naturalem calorem, in tempore, quod momentum cõuerſionis ſequitur, accretionem efficere, extendendo partem corporis nutritam; in quo tempore inquiunt calorem nil partium uiuentis diſſoluere, quoniam agit in humo- *Euerſio.* rem alimenti, ob cuius inopiam ſolum agit nonnunquam in ſuum ſubiectum. Hæc opinio uaria includit cum vero pugnantia. Primò, verum non eſt, conuerſionem antecedere extenſionem partis nutritæ, vt patuit in pręcedentibus. Secundò aduerſatur Ariſtoteli dicenti materiam uiuentis fluere, ſeruari formam: hi autẽ aiunt, nil uiuentis tunc fluere. Tertiò, uerum non iudico, tunc temporis nil noſtri corporis reſolui; cum enim corpus conſtet ex contrarijs, & ex partibus diſſimilibus, continenter aliquid eius permutatur, ut dicitur ab Ariſtotele in libro de Reſpiratione, & in primo de Ortu & interitu, in cap. de Accretione, ait eſſe ſimile fluẽti aquæ, & niſi mutaretur ab interno, ſaltem mutaretur ab ambiente; nam calor agens ſecundum naturam, in quoduis humidum agit, quod ſibi proximum fuerit. Quartò, uerum non eſt, conuerſionem alimenti fieri momento, tum quia ea eſt congeneratio, non generatio, tũ in- *Quinta.* ſuper, quia forma mixti recipit magis, & minus. Demùm non deſunt, qui dicant, humidum ex ſemine derelictum eſſe fundamentum uitalis caloris, & id non poſſe reſol- *Euerſio.* ui, quia nil agit in ſuum ſubiectum, & ex parte eius uiuens dicitur ſeruari. Sed hæc quoque ſententia non eſt approbanda. Primò, quia ex ſententia Philoſophi nõ reperitur in viuente ea ſecretio humoris naturalis, ex ſemine, & humoris ex alimento geniti, omnis enim humor uiuentis ex ſanguine oritur, uel menſtruo, vel alimenti: genitura autem ex ſententia Ariſtoteles non eſt materia prolis, ideò non datur humor ſeminarius, diſtinctus & ſeorſum poſitus: quia (ut patuit) humor aduenien's cum antecedente miſcetur. Prætereà, verum non eſt, humorem illum non reſolui, ut nuper di- *Alexãder* xi. Ideò Alexander in primo Natur. qq. cap. 5. ait, nil uiuentis corporis ſeruari idem ab initio ad finem uitæ, Tertiò, omnibus conceſſis, nil propterea dicunt, quod ad rem faciat: id enim quod ſeruari debet idem ſub utroque termino eſt ſubiectum motus, at humor ille non eſt ſubiectum accretionis, ſed membrum, ut inquit Ariſtoteles, ut luti crus. Prætereà, cum ille humor ex materia & forma conſtet, ille quoque conſiderabitur, & ſecundum materiam, & ſecundum formam, & uariabitur ſecundum materiam, ut ait Philoſophus. Ex his patet, per aliorũ opiniones nequaquam ſeruari poſſe ſententiam illam Ariſtotelis: id quod creſcit, manere idem, & quamlibet partem creſcere ſecundum formam non autem ſeruari idem, nec quamlibet partem creſcere *Colligitur ſentẽtia ut approbanda.* ſecundum materiam. Ex quo colligo approbandam eſſe explicationem traditam in præcedenti capite, quòd Ariſtoteles per formam, & partes ſecundum formam denotet formam totius, & partes extenſionis eius, non autem formam partis, quia forma partis vnà cum materia fluit, veluti ſunt partes ſingulæ ſignatæ, adeò quòd manet caro, ut caro, & ut pars carnis, at non hæc, & illa ſignata pars carnis, nã particulare deſignatur per materiã, & unũ numero eſt id, cuius materia eſt una, ut dicitur in quinto Metaphyſicę, & contex. 12. & ideò attinentia ad ſignatas partes, ad materiam modò *Approbatio.* attinere dicuntur, & niſi concederetur forma totius, dicendum eſſet denotari formã, vt eſt eſſentia rei, non ut indiuiduata per definitas materiæ partes. Et quòd hæc ſit recta explicatio ſententiæ Ariſtotelis ex uarijs locis lucidiſſimè colligo. Nam primò inquit Ariſtoteles, in quarto Metaphyſicæ 22. diſputans aduerſus Heraclitum, dicentem, omnia fluere: ea fluere quidem ſecundum quantum, at non ſecundum quale; id quod hoc in loco ait ſeruari, uel fluere ſecundum formam, uel materiã, eo loci ait ſe-

cundum

eundum quantum, attinens ad mateтiam, & ſecundum quale attinens ad formam, nam quantum indicat ſingulare ſignatum, quod per materiam quantam denotatur: quale denotat eſſentiã, & vniuerſale, quod eſt forma totius, uniuerſale enim denotat quale quid, ut dicitur in Prædicamento Subſtantiæ. Alexander explicans locum illum quarti Metaphyſicę, inquit, ſimiliter ſe habere de accretione, & confirmat ſentẽtiam ibi prolatam, per hanc prolatam in cap. de accretione. Inſuper, clarius Ariſtoteles, in cap. de Accretione, cont. 41. inquit, ut alimentum ſolùm eſt potentia caro, nutrit, hoc autem formã eſt ſine materia, tanquam facultas materiæ expers, in materia exiſtens: ſi autem aliqua aduenerit materia, quæ ſit poteſtate ſine materia, habens & quantum poteſtate, ita erunt maiores partes expertes materię, & omnes cõſentiunt, Ariſtotelem per expers materiæ, denotare conſideratum ſecundum formam: at alimentum cum dicatur potentia immateriale, profectò eſt potentia caro, non ſola forma partis, ideò apertè tũc denotat Philoſophus hanc formam totius, de qua dixit in primo de Cœlo, qui dicit carnem, dicit formam, & ſic potentia caro, eſt potentia ad eam formam totius, nempè eſſentiam compoſiti. Præterea, Ariſtoteles, in quinto Metaphyſicæ, con tex. 11. enumerans ſignificata vnius, inquit: Item vnum ea dicuntur, quorum ratio quid erat eſſe, dicens, indiuiſibilis ad aliam eſt, quid erat eſſe rei ſignificantem, ipſa enim per ſe omnis ratio diuiſibilis eſt, ſic enim quod creſcit, & minuitur vnum eſt, quoniam ratio, vna, quemadmodum in ſuperficiebus eſt ipſius ſpeciei, &c. apertè Philoſophus ſemetipſum declarat, inquiens: quod creſcit eſſe vnum, quia una eſt ratio, ratio autem eſt eſsẽtia, quæ & forma, & quale dicitur. Similiter in primo de Cœlo 92. ait, Cœlum denotare formam, hoc cœlum, formam cum materia, in idem redigens formam, & eſſentiam rei, contradiſtinctam ab ea iuncta cum conditionibus ſignatis indiuiduantibus. Quòd autem eo loci denotet formam totius, ex eo patet: quia ibi ait cœlum, & carnem denotare formam, cum tamen in tertio de Anima, contex. 9. dicat differre carnem ab eſſe eius, nam caro eſt forma totius, eſſe eius eſt forma partis: hæc caro, eſt forma totius, cum conditionibus indiuiduantibus, & hoc patefit exemplo ex figura ſumpto, quo vtitur Philoſophus, & in quinto Metaphyſicæ, & in primo de Ortu, & interitu: nam ſeruata proportione creſcunt partes, & figura conſimilis ſeruatur. Huius opinionis viſus eſt fuiſſe Alexander in calce, cap. de Mixtione, inquiens manere in accretione carnem ſecundum eſſentiam, nam carnis eſſentia intus eſt, in tanta autem magnitudine non idem permanet ob materiæ fluxum, ſed in tali forma idẽ manet, donec aliquid carnis ſuperſit. Et ſimiliter in 1. Nat. qq. c. 5. inquit: an cum duo ſint in eo quod creſcit, quale ſcilicet, & quantum, eſt enim hoc quod creſcit, hoc autem eſt compoſita ex vtroque ſubſtantia, & cum ipſum quantum, vt materia ſubijciatur, forma verò qualis locum teneat, quantum quidem non manet idem; quale verò quod eſt ut forma rei, quæ creſcit, manet, &c. Sic itaq; quale denotat ſpeciem, & formam totius, hoc eſt eſſentiam, vt patet ex 4. Metaphyſ. 22: quantum verò materiam. Philoponus quamuis obſcurius, tamen idipſum indicaſſe viſus eſt, cum dixit, inſpiciendum eſſe totum, & a toto progrediẽdum ad partes, ut retuli: at uerè totum eſt eſſentia rei, & forma totius. Auerroes idipſum indicauit, comm. 38. inquiens, non manere quatenus ſunt partes, ſed quatenus habent qualitatem: at quale eſt eſſentia, & vniuerſale. D. Th. veritate coactus, ſuis exemplis id ipſum approbauit, nam inquit manere populum, ignem, fluuium, & ſimilia, fluentibus partibus, at manent cum conditione communis, non autem ſignatarum partium. Denotat itaque Ariſtoteles per formam, eſſentiam rei exiſtentem in eo particulari quod creſcit: ſic ſeruatur caro, vt caro, os, vt os, ſimiliter de cæteris. Quare colligamus Ariſtotelem per formam denotaſſe eſſentiam, quæ uel ſit forma totius, ut puto, vel ſaltẽ ſit forma partis, vt indefinitè eſt cum materia iuncta: per materiam verò definitas, & ſignatas partes per conditiones indiuiduantes, & præſertim per proprium quantum coarctatas.

Alexander. *Alexander.* *Philopon.* *Auerr.* *D. Tho.*

Difficultates ex dictis emergentes. Cap. X.

Prima dubitatio. EX reſolutione huius arduæ, & obſcuræ difficultatis, quattuor præſertim prodeunt dubia, quæ reſolutionem illam reddunt obſcuram. Primum eſt, quia per illam non ſeruatur id, quod creſcit manere idem numero ſub utroque termino, quod tamen neceſſariò requiritur pro vnitate motus, nam idem numero eſt, cuius materia eſt una: quare dum dicimus materiam variari, ſolùm ſeruatur manere idem ſpecie, non idem numero: quia eſſentia ad ſpeciem pertinet. *Secunda.* Altera dubitatio eſt, quia ſi per formam intelligimus eſſentiam, cum eſſentia ſit vniuerſale, ſequitur non ſingulare, ſed vniuerſale creſcere, cuius oppoſitum ait Philoſophus commen. 40. inquiens, non fieri quantum vniuerſale, & præſertim quia *Tertia.* mutationes omnes ſingularium ſunt. Tertio dubitatur: quia eſſentia, & forma totius non habent partes extenſionis, & quantitatis ſub ſenſum cadentes, illę enim ſunt *Quarta.* partes ſingularis; At Ariſtoteles ait, quoduis ſenſibile punctum reddi maius. Quarta dubitatio eſt, quia ſi inſpicimus eſſentiam vt manet forma, ita manebit materia, vt manet uter, & menſura, ita aqua, ſeruatur enim aqua ut aqua: At Ariſtoteles ait *Solutio primæ diffic.* ſeruari formam, non materiam, exemplo aquæ denotatam. De prima difficultate dico primò, dum Ariſtoteles inquit id quod creſcit debere ſeruari, minimè tunc conſiderare quomodo accretio ſit motus vnus numero, non enim de hoc erat ei ſermo, ſed id proferre, ut diſtingueret id, quod creſcit, ab alimento quod in alterius ſubſtantiam uertitur, & ab aqua infuſa in uinum, quæ videtur in vinum uerti, ideò nec aqua, nec alimentum creſcit. Inſuper, id dicit, ut ſeruet quamuis partem creſcere, & adueniente aliquo, ut patet tex. 35. quod rectè ſeruatur per approbatam explicationem. Addo inſuper, quòd ſi ob pleniorem explicationem volumus loqui de unitate accretionis, dico primò accretionem non eſſe motum unum ab initio infantiæ uſque ad ętatem conſiſtentem, ut elicitur ex octauo Phyſic. 23. Addo inſuper, particulares accretiones ſeruare vnitatem quatenus ſubiectum earum ſecundum partes ſolidas, vel nil, vel adeò parum mutatur, ut per id non varietur denominatio, & ea mutatio ſenſum *Simplici.* fugiat. Demùm, in accretione id creſcere dicitur, quod manet, non quod fluit, id autem idem eſt. Inquit Simplicius in tertio de Anima comm. prima in compoſitis, in quibus forma ineſt indiuidua, ſecundum quam ex Stoicorum ſententia dicuntur qualia, quæ ſimul aduenit, & recedit, eãdem per totam ętatem formam manere, licet par*Solutio ſecunda.* tes aliæ alibi fiant, & intereant. At ſententia Simplicij alibi eſt perpendenda. De ſecunda difficultate, quæ erat, quia tunc accretio non ſingularium, ſed vniuerſalium eſſet, Reſpondeo, accretionem eſſe uniuerſalium exiſtentiũ in ſingularibus, & ſingularium per conſeruationem eſſentiæ, & uniuerſalis in eis, ideò Ariſtoteles in cõm. 40. dixit, quantum vniuerſale non gigni, quod non ſit particulare aliquod. Id protulit Ariſtoteles ut obiectioni huic ſatisfaceret, & ideò dixit cęterum, & fieri quantum, ut *Sol. tertiæ.* eſt in ſingularibus. Inſtabatur tertiò, quia eſſentia non habet partes ſenſibiles. Reſpõdeo, eſſentiam mente ſecretam, nõ habere partes ſenſibiles, ſed iunctam cum materia eas habere: inſuper, non habere partes ſenſibiles, eſſentia diſtinctas, ſed eſſentia eaſdem, diſtinctas materia, ideò Ariſtoteles, in contex. 41. dixit, hæc autem ſpecies ſine materia, in materia eſt, indicans creſcere eſſentiam non ſecretam, ſed cum materia, & ſignatis partibus iunctam, & hac conſideratione etiam ei competunt termini accretionis. Nam obijciunt nonnulli, huic expoſitioni quia in eſſentia non inueniuntur ter*Diluitur obiectio quorũdam.* mini accretionis. Solutio patet: quia termini competunt eſſentiæ iunctæ cum particularibus, non ſeiunctæ. Quarta dubitatio erat, quia ſic etiam ſeruaretur materia ut *Sol. quartæ.* aqua utris. Reſpondeò, dum conſiderantur ſignatæ partes cũ conditionibus proprijs earum, tunc conſiderantur ſecundũ materiam: ſic in primo Phyſic. 60. inquit, Philoſophus, materiam differre ſpecie, & forma a priuatione, indicans, quòd dum conſide-

ratur ſecundum propriam eſſentiam; dicitur conſiderari ſecundum formam, & hoc
conducit pro confirmanda relata explicatione. At vna adhuc ſupereſt diluenda dif- *Quinta dubitatio.*
ficultas; quia ſi id creſcit, quod manet, manet autem forma, non compoſitum, quare
forma, non compoſitum creſcet. Inſuper, ſi viuens ſecundum omnem partem, ſeruata
proportione creſcit, quomodo vnicuique eius parti aliquid additur, cum frequenter
portio alimenti adeò ſit exigua, ut in tot partes nequeat diuidi. Reſpondeo, aliud eſt *Solutio.*
loqui de eo quod creſcit, & denominatur creſcere, aliud de eo quod eſt inſpiciẽdum,
vt ſeruentur conditiones accretionis: id quod creſcit, vt ait Ariſt. contex. 34. eſt ens,
hoc eſt compoſitum, quod cum creſcat ſeruantur conditiones accretionis, ut ait Ari-
ſtoteles conſiderando illud ſecundum formam, non ſecundum materiam, hoc eſt cre-
ſcit caro compoſita, & ſecundum formam eius ſeruantur conditiones. Inſuper, quia
per formã dixi denotari eſſentiam, quæ eſt forma totius, ideò verè etiam dicitur cre-
ſcere compoſitum ex materia & forma partis, cum creſcat forma totius, non .n. creſcit
hæc ſignata caro, includens indiuiduantes conditiones, ſed caro, non tamen ſine ma-
teria. At inſtabatur, quia exigua portio alimenti, non in tot partes diuidi poteſt, ut
vnicuique parti viuentis aliquid eius apponatur. Solutio elicitur ex Ariſt. cont. 36.
dicente, non vnicuique parti conſideratę ſecundum materiam, hoc eſt ſignatæ per in-
diuiduantia ſignã, aliquid addi: ſed conſideratæ ſecũdum formam, hoc eſt eſſentiam
extenſam. Dat exemplum Alexander in calce cap. de Mixtione, inquiens: ſi Terræ *Alexãder.*
in centro uniuerſi poſitæ ex vna tantum parte, ueluti orientis, magna Terræ denuò
productæ addatur portio, quia grauitas centrum petit, ideò tota per medium grauita-
tis erit in medio mundi, & tunc dicemus terram totam auctam, & quamlibet partem,
veluti, medietates, quartas, & ſic de cæteris: hoc ſenſibilius apparet in aqua, cum .n.
fluuius unus influat in alium, tota aqua, & omnes partes ſecundum formam conſide-
ratæ dicuntur creſcere, quod ſi uerum eſt de inanimis, longè uerius erit de uiuentibus,
in quibus alimentum per uniuerſum corpus effunditur.

Quomodo per nutritionem, & accretionem ſeruetur nedum ſubſtantia viuentis, ſed etiam figura? Cap. XI.

NAtura cum in cunctis operibus ſe admirabilem patefaciat, in attinenti-
bus ad accretionem, hoc præter cętera mirabile eſt, quomodo ea, quæ
nõ cognoſcit per nutritionẽ, & accretionẽ, nedum ſeruet, & perficiat
ſubſtãtiam, uerùm inſuper figuram quoque, adeò ut in viro adhuc ea
appareat effigies, quæ in eo puero prius reperiebatur, cum tamen par-
tes eius omnes fuerint permutatę. Auerroes in primo de Ortu, & in- *Auerroes.*
teritu 38. ait, naturam eſſe, quæ ſeruat figuram illius membri in hora accretionis, &
diminutionis. Et 12. Metaphyſicæ 18. ait, id poſſe fieri: quia dirigitur ab intelligẽtia
non errante. At hæc ſunt cõmunia quædam dicta ab omnibus. De modo proximo &
proprio eſt dubitatio, qũo id efficiatur. Alexan. in calce cap. de Mixtione, & cum eo *Alexãder.*
Philoponus cõm. 98. primi de Ortu, & int. aiunt, cũ facultatis nutriẽtis officium ſit, *Philoponus.*
ſeruare viuentia, ea maximè ſeruat, ſi nedum ſubſtantiam, verùm etiam figuram eorũ
ſeruat, & quemadmodum natura per nutriendi facultatem uiuens produxit ea forma
præditum, ita de eius conſeruatione eſt ſolicita: ſeruatur autem per appoſitionẽ, quę
fit ſingulis partibus ſeruata proportione, figura .n. ex partium proportione cõſurgit,
ideò Ariſt. cont. 37. primi de Ortu & interitu, dixit, manum ſecundum omnes partes
ſeruata proportione, creſcere, ſeruat natura enim Geometricum medium, Geome-
tricamque iuſtitiam, de qua in 5. Moralium Nicomachiorum agitur. Hæc profectò
veriſſima ſunt: at ſunt effecta, quæ inſpicimus: nos modum proximum quærimus, *Academici.*
quomodo inquam per naturam non cognoſcentem, ea effici, & exequi poſſint. Aca-

demici per hæc excitati, ſeriem quandam, & catenam excogitarunt, cuius munere hæc abſoluerentur: dixerunt.n.cuncta dirigi à Deo per Ideas, & rationes medias, & demùm per ſemina infuſa materiæ abſolui: quamuis enim Ideæ ſint vniuerſalium rationes, tamen, & demùm ſemina etiam ſingularium ſunt. At ab Ariſtotele ea catena negligitur, Ideæ & rationes Menti, & animæ inſertæ reijciuntur, & ſtatuitur Natura aliud quidam ſeminibus per Mundi animã materiæ inſertis. Præterea, adhuc dubitatio per ea nõ ſoluitur: quia ſimiliter quæram, quomodo ea ſemina, & rationes ſine cognitione, ea opera ualeant abſoluere? Cogimur itaque ad id confugere, de quo loquebar in præcedentibus, & dicere omnia pendere ex Deo, non alia ratione, niſi quia bonus eſt, & propterea cuncta inſitam habere rationem ſummi boni. Sic ens, & bonum reciprocantur, cum ens ſit participatio ipſius boni, ea autem ratio boni non eſt quid diſtinctum à forma, & eſſentia rei, ſed eſt ipſamet rei eſſentia: & quemadmodũ Ars eſt recta ratio effectibilium, quę ea efficit etiam ſine ratiocinatione per ſolum habitum inſitum, ut dicitur in 2. Phyſic. & prudentia eſt recta ratio agendorum, ita natura eſt recta ratio generabilium, uel in ſpecię, uel in indiuiduo, & ob id Natura dicitur ordo rerum, quia inſitam habet rectam rationem ordinis. Et in 2. Phyſic. 28. Forma dicitur exemplum, quia per naturam producit ſimile ad exemplar ſui, ut rectè expoſuit Alexander. Hinc natura frequenter dicitur ſimilis arti, vt in 2. Phyſ. 86. & alibi.

Solut. principalis difficultatis. Quare, dum quæritur, quomodo natura id efficiat? reſpondendum, quòd id efficit, quia natura eſt, cuius id eſt proprium, cum tanquam bona, ſit recta ratio efficiendi illa, quæ bona ſunt: ita natura communis ducit ad bonum commune, propria verò ad proprium, in figura conſideratur uarietas figuræ animalium diſtinctæ ſpeciei, & varietas figuræ indiuiduorum eiuſdem ſpeciei, ut pertinet ad primam, ea ſequitur formam ſpeciei, ut uniuersè eſt natura eius, anima enim quæ Natura eſt ex ſui conditione, ſecum defert terminos magnitudinis rei, & figuram; altera ſequitur formam propriam ſingulorum; & variatur per uarietatem caloris temperamenti & materiæ recipientis, ſe habet autem ſpiritus, & calor in eo, quod creſcit, perinde, ac ſpiritus ille, qui ab Artifice in materiam vitri inſpiratur, quo ſpiritu, per congruentes vias intrinſecùs progrediente, prædito menſura, & directo ab artifice, liquatum vitrum extenditur, & ad libitum dirigentis formatur, & figuratur, dirigens per naturam dirigit conſimiliter, quia dirigit vt eſt, dirigens per cognitionem, dirigit diſſimiliter, quia diriget vt cognoſcit, & expetit.

Proponuntur nonnulla Problemata, & dubia ad Accretionem pertinentia. Cap. XII.

VIuentia, quæ ſola per nutrientem animã propriè creſcunt, ſeruata partium proportione vndiq; extenduntur, quod præſertim viuentibus cõpetit, quoniam ea ſola certam ſibi figurã expoſcunt, quæ in partiũ proportione eſt poſita, anima autem, definitis numeris, & menſuris, ſua opera abſoluit, & facta cõparatione inter uiuentia. Hoc lucidius, & exactius illis competit, quæ eminentiorem vitã viuunt, propterea inſpicimus in Plantis id ſeruari obſcurius, lucidius in Animalib. abſolutioribus, luci-diſſimè demũ in homine, qui figura eſt præditus omniũ exactiſſima, & exquiſitiſſima. Et cũ dicamus uiuentia ſeruata partium proportione creſcere; non propterea putandum eſt, eã proportionem in puncto eſſe poſitam, nec in parte modo aliquo uariari poſſe. Hinc prodeunt dubia nonnulla, & problemata quædam ſe diluenda offerunt.

Primum Problema. Quęritur primò, cur (ut ait Philoſophus) pueri primò ſint pumiliones, prędititi, inquã, capite, inſpecta proportione, maiore inferioribus membris, mox partes inferiores magis creſcunt, quàm ſuperiores. *Secũdum.* Inſuper qua de cauſa, ea quæ creſcunt, ut oſſa, caput,

crura,

crura, pro facultate, magna ex parte creſcunt in orbem, & figuram rotundam ſeruāt? Tertiò quæritur, cur in conſiſtente ætate creſcit, & reficitur caro, nerui autem, & oſſa *Tertium.* nec creſcunt, nec reficiuntur? Inſuper cur primo viuentia magis ſecundum longitudinem creſcunt, *Quartum.* mox verò potiùs ſecundum latitudinem? Præterea, cum uiuentia ſemper nutriantur, *Quintum.* & nutrimentum iunctam habeat molem, cur non ſemper creſcunt? *Sextum.* Inſuper, cum inanima corpora gignantur prędita ſua congruente mole, qua valent ſimile generare, cur etiam per naturam non gignuntur uiuentia abſoluta, & perfecta? & præſertim, quia natura nil dicitur efficere imperfectū, & diminutū? Demū quæritur, *Septimū.* num principium accretionis uiuētium debeat dici internum, uel externū? & ſi internum eſt, num collocatū ſit ſurſum, uel in medio? De qua prima difficultate, cur pueri *Diluitur primum.* naſcantur pomiliones, ut dicitur ab Ariſt. in 2. de hiſt. Anim. cap. 1. dicēdum, id prodire ex humiditate, & frigiditate cerebri, in quam partem multi confluunt humores, in eaq; multa excrementa congregantur, quæ mox curſu temporis a calore coquuntur, & ſecernuntur, alimentum etiam minus ſecundum naturam fertur ad ſuperas, quàm ad inferas partes. Quærebatur ſecundò, cur partes creſcant in orbem? dicendum, id *Secūdum.* ex eo oriri, quia calor in medio poſitus, aquæ eſt aptus in omnem partem extendere, idq; conducit: quoniam per orbiculatam figuram particulæ exactiùs connectuntur; magis læſiones vitant; redduntur robuſtiores; ac demùm per id imitantur cœlum, ex quo pendent; immò ſi uniuerſus homo conſideratur, in eo inuenietur rotunda quædā *Homo rotundus.* figura, cuius vmbilicus eſt centrum, extremitates pedum, & manuum circūferentiam conſtituunt, a centro æquè diſtantem. Quærebatur tertiò, cur in conſiſtente ætate re- *Tertium.* ficiatur caro, non oſſa, & nerui? diuidūt medici membra ſeminaria, quæ ex ſemine duxere ortum a ſanguineis, ex ſanguine ortis: prima negant refici, ſed ſecūda ſolùm, quæ orta ex ſanguine per ſanguinem reficiuntur; Hac diſtinctione cum Ariſt. putante partes omnes prodire ex ſanguine vti non debemus, ideò dicamus, neruos pro ſui extenſione copioſiorem humorem expoſcere, oſſa puerorum non adeò eſſe arida, ut ſeniorum: ideò poſſe extendi, refici, & conſolidari: in uiro adulto oſſa eſſe aridiora, & ob id nō poſſe amplius extēdi. His accedit, quòd pueri multo calore ſunt prædití, apprimè humido, quo valent ea opera efficere, calor autem virorum acutior, & ſiccior eſt, adeo vt non valeat amplius humectando extendere. Quærebatur inſuper, cur primò uiuen- *Quartum.* tia præſertim ſecūdum longitudinem creſcant? Ratio una eſt: quia calor dum poteſt, ſurſum tendit, & recto motu mouetur. Alia eſt: quia primò oſſa, & nerui faciliùs extēduntur, cum ſint humidiora, quod in progreſſu fieri nō poteſt. Demùm primò iacienda ſunt fundamenta, & ducendæ lineæ principales, mox cætera addenda ſunt, & perficienda. Cur autem viuentia non ſemper creſcant? Ratio eſt conſpicua: non enim dum *Quintum.* calor fuerit imbecillior, valet plus alimenti conuertere in partes uiuētis, quam id fuerit, quòd prius fuit reſolutum: at de hoc latiùs infrà. Quærebatur inſuper, cur uiuentia *Sextum.* non ſtatim gignantur perfecta, ut corpora inanima? Reſpondeo, id ex varijs oriri: Primò, inanima non ualent ſe perficere, cum ſint corpora conſimilia, quorū pars una nō agit in aliam, at viuentia valēt ob partiū diſſimilitudinem in ſe agere, & ſe perficere. Secundò, id pendet ex conditione viuentium diſtincta ab ea inanimorum, inanima enim ob vilem eorum conditionem, dummodo valeant per ſe ſubſiſtere, ſtatim perfecta dicuntur: de viuentibus, quæ ſunt maioris dignitatis, ſecùs ſe habet. Tertiò, natura ex imperfecto ad perfectum ducit, nec momento res præſtantes perficit, nec ob id dicitur opera imperfecta parere, quia eis largitur facultatem aſſequendi ſuam perfectionem, & primò parit opera perfecta facultate, mox ea per illam facultatē actu perficit. Demùm quærebatur, an principiū accretionis ſit internum, uel externum? Qua de re *Septimū.* Ariſt. ſibi cōſtare nō uidetur: nam in cont. 34. primi de Ortu, & int. ait, ſed alterās, & principium motus in eo quod creſcit, & quod alteratur eſt; idq: latiùs confirmat in 2. de Anima, & de part. Anim. manifeſtās principium illud eſſe animam nutriētem. Ex aduerſo, in 4. de Cœlo, 24. inquit, quod creſcit, & ſanatur extrinſecùs habere principium.

pium. Et in 8.Phyſ.20.& 51.inquit, ſola latione animalia ſe mouere poſſe. Inſuper: cum principium motus accretionis ſit internum, adhuc non cõſtat ubi ſit collocatũ: nam in lib.de. Iuuent.& ſenect.ait Ariſt. Principium motus accretionis eſſe in medio viuentis. In ſecundo autem de Cœlo, cont.8.inquit, Principium accretionis eſſe ſurſum. *Solutio.* Breuibus dico, omnia quæ dicuntur à Philoſopho vera eſſe: principiũ accretionis ſumptum pro materia, & alimento, quod pro accretione neceſſarium eſt, externũ iudicari debet, ideò accretio dicebatur fieri adueniente aliquo; Sic etiam vera eſt ſententia Ariſt. in 8.Phyſ. ſola latione Animal ſe mouere, quatenus eo ſolo motu ſe ad libitum mouere valet, nullo extrinſecùs adueniente. Principium autem principale & inſtrumẽtum nempè anima, & calor, interna ſunt. Inſuper principium accretionis eſt ſurſum, intelligendo os, per quod recipitur alimentum, ut dicitur in 2.de Cęlo, eſt autem in medio conſiderando ſedem animæ, quæ ex ſententia Ariſtotelis eſt Cor.

De Diminutione, & primò declaratur quomodo mali, & priuationis detur cauſa. Cap. XIII.

CVmulatè ſatis vt inſtituto noſtro inſeruiebat, de Accretione loquuti ſumus, ſupereſt vt demùm de eius oppoſito, nẽpè Diminutione verba faciamus: ſed quia diminutio eſt malũ, & via ad interitum, cõſiderandũ primò occurrit, an diminutio detur, & eius cauſa aſſignari valeat? *An diminutio detur, & q̃d non.* Quod diminutiò nõ detur, ita oſtẽdi poteſt: Et primò, calor viuẽris, vel eſt efficax, vel debilis: ſi efficax, accretionẽ efficiet: ſi debilis, ut parùm valet reficere, ita parùm valebit reſoluere, & ob id nõ diminuet, ſed reſolutio æqualis erit reſtaurationi. *Ratio prima.* Prętereà, diminutio eſt priuatio & malũ, nã via eſt ad interitum; mali autem non datur cauſa efficiens, omne enim agens operatur propter finem, finis autem *Secunda.* obtinet locum boni, & præſertim natura bonum efficit, cũ pendeat ex ſummo bono; Hinc Ariſt. in principio moralium Nicomachiorũ ait; omnẽ artem, omnemq; actionem ac effectionẽ eſſe gratia boni. *Magnus Dionyſius* Et Magnus Dionyſius in lib. de diuinis nominib. inquit: malum deſtitutum eſſe eſſentia, efficiẽte, & fine. Quod approbauit Simplicius in Epictetum. *Tertia.* Prætereà, omne quod mouetur, debet manere idem ſub utroq; termino; id quod minuitur, quia minuitur, non ſeruatur idem; quare non debet concedi motus diminutionis. *Quarta.* Demùm ſi aliquid minutur, vel minuitur id totum, quod præceſſit, vel id ſolùm quod remanet; non totum quod præceſſit, quia variatur, nec idem eſt; nõ id ſolum, quod remanet, quia id nunquam fuit maius. *Quod detur.* Ex aduerſo dari diminutionem ſenſu & experientia conſtát, adeò ut ſuperuacaneum ſit in ea cõprobãda morari. *An detur cauſa mali & priuationis.* At pro explicatione difficultatum hoc primò conſiderandum occurrit, an mali, & priuationis detur cauſa? Ex vna parte apparuit nõ dari, quia omne agens agit gratia boni. Et confirmatur: quia malum non eſt ens, cum ſit receſſus ab ente, lege, & ordine, cauſę autem ſunt eorum, quę ſunt. Ita Algazel negabat priuationum dari cauſas. Ex aduerſo vitiorum dantur cauſæ, & puniuntur qui peccant; datur cauſa Eclypſis, per quam demonſtratur; dátur cauſa ægritudinis quietis, cùm violentæ, tùm naturalis, vt inquit Ariſt. in 8.Phyſ. cont.7.& de Eclypſi id affirmat ſub initio 8.Met. *Auer.* Auer. in 5. diſp. ſoluens primum dub. inquiẽs. Quod dixit Algazel priuationem nõ habere cauſam, neq; de ea dici quod ſit ex ſe, aut a ſua cauſa: Verba ſunt erronea, immò dico, id eſſe verũ, maximè de illis, quæ per negationem ponſitur. & in diſp.7: in ſol.4.dub. inquit: declaraui negationis, & priuationis dari cauſas. Datur itaq; cauſa priuationis, & pręſertim materia, & efficiens, nam forma caret, nõ enim priuationis eſt forma, ſed ipſamet modo aliquo forma dicitur. *Reſolutio.* In 2.Phyſ. t 5.& 5.Met. c. t 2. fine quoq; nõnullę priuationes carent, & pręſertim illę, quę prodeunt ex neceſſitate materiæ, ideò Ariſtot. in 8.Met. cont. t 2. dicit Eclypſim fortaſſe carere fine. *Malũ tripliciter dicitur.* Pro reſolutione difficultatis, cum quæratur, an mali detur cauſa, accipiendum malũ uſurpari tripliciter, primò pro negatione,

ne; ſecundò pro priuatione,& diminutione; tertiò pro deprauatione. Malum ſumptũ pro negatione, abſolutè eſt nõ ens, & nihil ponit. Sumptũ ꝓ priuatione, remouet formã, ponit ſubiectum aptum recipere formã. Sumptũ pro deprauatione, ponit ſubiectum,& deprauationem formę, uel diſpoſitionis eius. Inſuper accipiendum cum Ariſt. in 2. Phyſ. 38. & 2. Poſt. causã ſemper debere reſpondere rei effectæ, ideò ſi malum eſt negatio, cauſa accipi debet cum negatione, quia à nullo productum eſt; ſi priuatio, afferenda cauſa priuans, ut terra impediens tranſitum radiorum, eſt cauſa Eclypſis; ſi fuerit deprauatio, cauſa deprauans, & deprauata, vt deprauata conſultatio vel prælectio cauſa eſt peccati.

Cauſa debet reſpondere rei effectæ.

Malum triplex.

Tertiò accipiendum quod cum detur malum oppoſitum enti, quod dici poteſt Metaphyſicum, malum Phyſicum, & malũ Morale, hoc tertiũ eſt duplex, vnum culpæ, prodiens ex deprauatione cauſæ, alterum pęnę: malum pęnæ prodire poteſt ex principe iuſto, & ex ipſo Deo, quia eſt purgatio ad bonum ducens, malum culpæ non poteſt proximè prodire ex principe iuſto, ut iuſtus eſt, nec ex Deo dico proximè, quia etiã Deus modo aliquo eſt cauſa peccati, nã eius eſt cauſa; primò quia legem imponit, ſine qua non ſeruatur peccatum; ſecundò, quia permittit; tertiò, quia ex eo pendet libertas arbitrij, cuius homo eſt particeps; demũ, quia per cões cauſas ad id efficiẽdũ conſpirat, non eſt malũ, ſed ut boni aliquid includit.

Malũ morale duplex.

Quartum aſſumptũ.

Quintum aſſumptũ.

Accipio quartò, aliquid habere cauſam, dupliciter cõtingere, vel ex ſe, & primò, adeò ut id expetatur, quatenus tale eſt: vel ſecũdò loco, ſiue ex accidẽti, hoc explicauit Auerr. 12. Met. 18. loquens de cauſa priuationis. Demùm accipio dum quærimus, an detur cauſa mali, quod præſertim quæſtio eſt de efficiẽte, nã de materia nemini dubium, multa enim naturæ mala, ut ſenium, imbecillitates, & hmõi, prodire dicũtur ex neceſſitate materiæ, & ex impotentia, nõ ex uirtute aliqua.

Tres Concluſiones.

His prę aſſumptis, pro reſolutione tria profero, & prętermiſſo malo pęnæ, cui apertè cõpetit cauſa, quia abſolutè bonũ eſt, & ut tale expetitur, de malo culpę dico id habere causã potiùs deſſicientẽ, quàm efficientẽ. Alterũ eſt, Malũ habet cauſam ex accidenti, non per ſe, veluti etiã interitus. Tertiũ eſt, Malũ ſub ratione boni, & entis, habet causã, at nõ vt malũ, & nõ ens, vel receſſus, Hæc patent ex dictis.

Cõcilium

Ex quibus elicio conciliũ Auer. cum Algaz. ille affirmat, hic inficiatur priuationi cõpetere causã. Algaz. id cõſiderat per ſe, & 1. Auer. vniuerſę, & ſine ea reduplicatione: adeò tamẽ, rectiùs loqui Algazelẽ, quoniã ut dicitur in 1. Phy. 74. ſermo abſolutè prolatus id ſignificat, quod eſt per ſe, nam ut ait Alexãder in 2. de Anima, c. 45: quod eſt ex accidenti, eſt non ens, cũ ſit receſſus ab ente, hunc in modũ Ariſt. in 2. Phy. loquens de caſu in rectam ſignificationem redigit eorum ſententiam, qui dicebant, Caſum, & Fortunam nullius eſſe cauſam; ait enim Philoſophus, nullius eſſe cauſam per ſe, at redeundo ad inſtitutũ principale, nempè ad diminutionẽ, dico diminutionem eſſe interitum quendam, cum ſit uia ad interitũ, nec fiat ſine aliquo interitu, idem Ariſt. in 2. de Ortu, & int. 57. ait generationem eſſe ęqualẽ interitui, denotans per generationẽ accretionẽ, quæ eſt via ad perfectionem; per interitũ uerò diminutionẽ: Diminutio & interitus, ut mala ſunt, prodeunt ex conditione, & impotentia materiæ, & ſunt aliquid neceſſarium, & cum ex ſe ſint mala, ex accidenti reddũtur bona: quia nil in vniuerſo eſt adeò malũ, quin per Dei prouidentiã dirigatur in bonũ, nã ducunt ad alterius generationẽ, loquendo de efficiente: Diminutio, ut priuatio, accretionis, & perfectionis pendet ex remiſſione, impotentia, & imbecillitate caloris ut inſtrumẽti, Quatenus verò iunctã habet effectionẽ quãdã, & alterationẽ, dicitur intrinſecùs fieri a ꝓprio calore, qui cũ ſit tanquã flãma, cõtinenter pro ſui reſtauratione agit in humidũ, ac ita ſenſim per ſenium reddimur ſicciores; ad id conſpirant curæ animi, quæ cor vrunt, & extrinſecus aer ambiens, & motus, quę corpora reſoluunt: loquẽdo de fine diminutio nõ habet finem cui, ſed prodit ex imbecillitate, habet autem modo aliquo finem cuius, & eſt alterius generatio, cuius gratia optatur interitus: forma diminutionis eſt ipſamet imperfectio molis: materia in qua uerſatur eſt corpus, quod minuitur: materia uerò ex qua, eſt diminutio alimenti cocti, & rectè elaborati.

Alex.

De diminutione.

Explicantur nonnulla ad Diminutionem pertinentia, & aduerſa rationes diluuntur. *Cap. XIIII.*

Cur Ariſt. ſit uſus exēplo uini cū quo aqua miſcetur.

ARiſtoteles de Diminutione loquens breuiſſimè, mira tamen arte, eam explicauit, vtens exemplo vini, cum quo aqua permiſceatur, & aqueum redditur: quod exemplum inquit Philoponus ſimile eſt, ſi referatur ad uirtutem, at non ſi ad molem. Id autem Philoſophus conſultò fecit. Primò, oſtenderet ut originem diminutionis eſſe diminutionem uirtutis, pēdentem ex permixtione impurioris humoris, cum præcedente puriore, & ex continuata actione, & repaſſione caloris. Inſuper eo exemplo eſt vſus, ut patefaceret imperfectionem molis, quæ eſt terminus ad quem, diminutionis, potiùs attendi penes remiſſionem uirtutis, non valentis ſimile generare, quàm penes diminutionem molis: ſenes enim ſunt imperfecti, nec valent, generare ob remiſſionem virtutis, non molis; immò ſenum partes nonnunquam ob excrementorum, & non cocti alimenti copiam intumeſcunt, cum tamen minui dicantur. Inſuper conſiderandū, quòd diminutio potiùs conſideratur in latitudine, quàm in longitudine: accretio autem contra. Et ratio eſt, quia oſſa arida, longitudinem conſtituentia, nō cōtrahuntur, ſed ſolùm partes humidę cōſumūtur: euenit tamen ut nerui cōtrahantur, & ob id ſenes euadāt gibbi, quod etiam eis competit ob impotentiam, & diminutionē uirtutis erigentis, ob quam non valēt corpus extollere, & rectitudinem ſeruare. Demū conſiderandum, quòd in nutritione decreſcentium, rarò noua caro, vel os, vel neruus reficitur: ſed eorū nutritio eſt potiùs quædam ſolidorum irroratio, & humoris effuſio, ueluti dum inſperſione aquę herbas ſeruamus virides; Cōgeneratio autem quæ præſertim eſt neceſſaria pro cōſeruatione viuentis, eſt reſtauratio caloris, & ſpirituum ſe habentium ad inſtar flammę, quę niſi reficiatur, marceſcit, Hic eſt ille calor, qui cōtinenter humorē noſtri corporis cùm inſitum, tùm ex alimento genitum, conſumit, & ob id carnes ſenū redduntur magis terræ, & reſolutis humoribus, & partibus magis aereis, & dulcioribus, remanent partes aridiores, quę ſunt deteriores odoris, coctionis, ſaporis, & nutritionis. His explicatis, ſupereſt ut aduerſis rationibus reſpondeamus; oſtendebatur primò, diminutionem non dari, nec dum calor fuerit potens, nec dum fuerit impotens. R. Clariſs. L. Boccaf. inquiens, primò à calore reſolui partes corporis, mox refici, & reſtaurari, ideò primò calor erat potentior, mox quia ſenſim minuitur, eſt imbecillior. Hæc ſolutio mihi nō ſatisfacit: tum quia calor ſenum, dum ei præbetur alimentum congruens, frequenter euadit potentior, ideò parùm, & ſępè ſunt nutriendi: tum inſuper, quia calor cōtinenter agit, & in alimentum, & in ſubſtantiam viuentis, nam quia operatur per naturam ſimul agit in omne, in quòd agere poteſt; & ea exigua temporis differentia non valet eſſe cauſa eius varietatis. Dicamus potiùs, inſtātiam nullius eſt roboris, alioquin ſimiliter oſtenderetur nō dari accretionem, ſed ſemper diminutionem, quia ſemper priùs eſt potentius, uel ſaltem ſolam conſiſtentiam, ſi tantum poteſt reſoluere, quantum reficere, & pro ſolutione dicamus in operibus interni noſtri caloris conſiderari ordinē facilitatis, & difficultatis. Facillima, & neceſſaria eſt ſui reſtauratio ex alimento elaborato, ſecundò nouum parare, tertiò difficillimum eſt, alimētum in ſolida vertere, inſuper facilius eſt diſſoluere, quàm reficere, & præſertim quia reſolutio frequenter fit ab ambiente, & à nimio motu, inſuper diſſolutio ex eo pendet, quia calor cōtinenter, & neceſſariò debet refici, quæ reſtauratio eſt ei facillima: at nouum parare humorem, & illum in ſubſtantiam viuentis cōuertere, difficilius eſt, & ob id in ſene ſeruatur opus quod eſt prius origine, & eſt facilius, & neceſſarium, alterum euaneſcit. Addebatur diminutionem eſſe malum. Concedo. Inſerebatur, igitur non habet cauſam. Conſequutio negatur, quia ſequitur neceſſitatem materiæ, & ei competit agens deficiens, vt patuit. Inſtabatur tertiò, quia non manet idem ſub vtroque termino. Inquiunt nonnulli, id quod decreſcit diminutione particulari & una, manere idem, non autem

Cur diminutio potius ſit in latitudine.

Qualis ſit nutritio ſenum.

Diluūtur rationes aduerſæ.

Euerſio ſolut. Lud. Boccaſ.

Ordo facilitatis.

Solutio ſecundæ.

Sol. tertiæ.

Sol. quorundam.

id,

id, quod uniuerſa diminutione decreſcit. & ratio eſt: quia corpus primò reſoluitur, mox cum aliquid eius fuerit reſolutum, minor portio reficitur quàm fuerit reſoluta, & dũ reficitur, nil reſoluitur, & cum minor portio reficitur, tunc dicitur minui. Hæc ſolutio uaria includit errata. *Euerſio.* Primò verum non eſt, quod non continenter aliquid noſtri reſoluatur, ut prius dixi. Secundò, quia diminutio conſideratur in reſolutione noſtri corporis, nõ in reſtauratione, alioquin potiùs eſſet accretio, quàm diminutio. Demùm aduerſatur Ariſtoteli dicenti ſecundum materiam ſemper aliquid fluere. Quare *Verior ſolutio.* dicamus id, quod minuitur dici ſeruari idem, pro diſtinctione ab alimẽto, nam quod minuitur manet magna ex parte idem, ſeruans nomen & definitionem, nõ autem alimentum. Secũdò manet idem ſecundum formam, quamuis non ſecundum materiã, & quæuis pars minuitur ſecundum formam, non ſecundum materiã, ut dixit Ariſtoteles. Demũ dico, id ſubijci motui, quod manet, & ſeruatur, nõ quod fluit: & id quod ſeruatur, dicitur diminutũ. At inſtabatur poſtremò, id quod remanet, nõ minui, quia nunquam fuit maius. Reſpondeo, id fuiſſe maius, quia fuit coniunctum cũ partibus *Solutio poſtrema dub.* reſolutis, à quibus mox eſt ſeiunctum. Inſuper, manet ſemper idem, dum cõſideratur ſecũdum formã, ut dixi de accretione. Demùm pulchra controuerſia ad diminutio- *Controuerſia.* nem pertinẽs occurrit in Ariſt. nam in 2. de Ortu, & int. cont. 57. inquit, generationẽ æquari interitui, intelligẽdo nomine generationis accretionem, nomine interitus diminutionem. Oppoſitum profert in 2. de Cœlo, 38. inquiens, impotẽtia præter naturam eſt, nec æquali tempore aliquid poteſt eſſe præter naturam, & ſecũdum naturam, neque omnino potens, & impotens, &c. Hęc inter ſe cõſpicuè pugnare uidentur, quia diminutio cum prodeat ex impotentia, eſt diſpoſitio præter naturam; quare non eſt æqualis ortui, & accretioni. *Solutio.* Reſpondeo, ſententiam Ariſtotelis in ſecundo de Cœlo, ueram eſſe de diſpoſitione, quæ eſt penitùs præter natura, non de ea quæ fit lege, & curſu naturæ, ut diminutio. Inſuper Ariſtoteles in ſecundo de Ortu, & interitu, præſertim inſpicit acceſſum ſolis ad nos, afferentem cõmunem generationẽ, & receſſum, afferentem interitum commumẽ, & uniuerſalem. Demùm ſententia in 2. de Cœlo eſt uera ut plurimùm, præſertim, quia pauciſſimi abſoluunt curſum, & attingunt terminum periodi ſuæ uitæ, eis per naturam præſcriptum.

An in viuente ita partes fluant, vt nulla in Ortu producta ſeruetur eadem, vſque in finem? Cap. XV.

EX eo, quod Ariſtoteles dixit, partes uiuentium ſecundũ materiam conſideratas, continenter fluere, pulchra emergit dubitatio, num omnes ita fluant, & mutentur, ut nulla ab initio vitę ad interitum ſeruetur eadem? vel neceſſe ſit aliquã ſeruari eandem, ut illud viuens dici poſſit idem numero? Res eſt dubia, & rationes afferri poſſunt variæ, pro utraque parte, quod nulla ſeruetur eadem. Oſtenditur primò; quia partes ſecundum materiam conſideratæ, *Quo uertitur partes omnes.* omnes ſunt eiuſdem rationis, quare vt mutantur nonnullæ, ita mutari poſſunt omnes. Hinc Ariſtoteles dixit, partes ſecundum materiam conſideratas, ſimiles eſſe aquæ ingredienti in utrem, & egredienti; at illæ frequenter mutantur omnes, ut patet de flumine: corpus autem noſtrum eſt ſimile vtri, in quod ingreditur, & è quo egreditur aqua. *Alexander.* Alexander lib. primo, capitu. quinto Natur. qq. ait, nullam in uiuente materiæ partem reperiri, quæ eadem ſit ab initio ad finem vitæ, quamcunque enim ſumpſeris, ea permutatur, & nulla eadem numero manet. Inſuper, hoc patet exemplo maximarum plantarum, ut Pini, Quercus, & ſimilium, quarum principium eſt ſemen exiguum, & mox in magnam molem creſcunt, adeò ut rationi ſit conſonum cum exiguam primò genitam partem omninò poſſe diſſolui, & præſertim quia ex vite, & varijs plantis ſingulis annis partes variæ exſcinduntur, & nouæ ex toto renaſcuntur, quare ſi multæ eis competunt partes, nil eius includentes, quod primò genitum fuit,

Plato. idipſum de tota planta poſſe contingere putandum videtur. Plato in conuiuio inqui enimuerò eo ipſo in tempore, quo animalium vnumquodque viuere dicitur, idemq́ eſſe, ut à pueritia ad ſenectutem, quamuis idem dicatur, nunquam tamen in ſeipſo eadem continet, ſed nouum ſemper efficitur, & vetera exuit ſecundum pilos, carnem, *Pro parte aduerſa.* oſſa, ſanguinem, & uniuerſum corpus, &c. idipſum affirmat in Phędone. Ex aduerſo quod neceſſarium ſit partes quaſdam ſeruari eaſdem, euidentioribus rationibus oſtēditur. Et primò, ſi nulla materię pars ſeruaretur eadem, nō ſeruaretur idem numero, nam vnum numero eſt, cuius materia eſt una, quinto Metaph. cont. 12. ſimiliter idem numero eſt, cuius materia eſt eadem, quare ſi materia omninò fuerit varia, omninò etiam diſtinguetur numero, quod videtur abſurdum, ita enim non ille, qui oritur, obiret. Secundò, nomen de eo diceretur ęquiuocè. Tertiò, non ille, qui creſceret, minueretur. Quartò, anima nutriens non fungeretur officio ſuo conſeruandi idem numero. Inſuper ait Philoſophus in creſcente mutari materiam, ſeruari formam: ſi ſeruatur forma, igitur eſt neceſſe ut etiam ſeruetur aliquid materiæ, alioquin trāſiret ex ſubiecto in ſubiectum, & non eſſet in ſubiecto, è quo educitur. Prætereà, ait Philoſophus, quod minuitur ſimile eſſe vino, cui ſuperinfunditur aqua, at in ea mixtione ſē- *Philopon.* per aliquid vini, & materię eius ſeruatur. Prætereà, argumentatur Philoponus, cōmen. 94. primi de Gen. Si vniuerſa materia flueret, & reficeretur, tunc animal poſſet ſeruari immortale, non ſecus ac vniuerſitates Elementorum, quæ ſeruantur æternæ per innouationem omnium partium, conſequens eſſe abſurdum ſatis patet. Inſuper inſpicimus corpora ſenum ſenſim reddi aridiora, quod non fieret, ſi denuò omnes re generarentur, ea enim quæ denuò gignuntur, humidiora ſunt. Hæc confirmantur auctoritate Auerrois in primo de Ortu, cōm. 38. dicentis, materia non tota diſſoluitur, ſed ſemper in ea aliquid fixum remanet, quod niſi eſſet, poſſet forma ſeparari; idipſum confirmat in Paraphraſi eiuſdem libri, vtens ratione, qua vſum ait fuiſſe Alexādrum ſumpta ex cicatrice, & accidentibus, quæ in uiuente ſeruantur eadem, quod nō contingeret, ſi vniuerſum corpus uariaretur, qua ratione etiam vtitur Philoponus, cō- *Medici.* men. 94. Medici inſpicientes humorem ſeminarium, & diuidentes partes in ſeminarias, & ſanguineas, aiunt partes ex ſemine ortas, non omninò conſumi, ſed ortas ex ſanguine poſſe penitùs variari: hinc aiunt, partes ſeminarias ſi incidūtur nō refici; id confirmant nonnulli, quia humor ſeminarius eſt radix uitæ noſtræ, & eſt ſubiectum proprij, & naturalis caloris, nil autem agit in ſuum ſubiectum. Inſuper ille humor eſt huiusconditionis, ut eo conſumpto moriatur viuens, quare eſt neceſſe ut ſemper ali- *Aduerſio.* quid eius ſeruetur, donec ſeruatur vita. Quę Sententia eſt dubia, quia iam patefeci humores præcedētes, & denuò genitòs permiſceri, eſſe conſimilis conditionis, nec vnū *Philopon.* diſſolui ſuperſtite alio. Philoponus, cōm. 94. primò concedit partes omnes materiæ. *Alexander.* fluere, mox magis ex ſententia loquens, ait non fluere omnes. Alex. in 1. Nat. qq. c. 5 inquit, nō fluere partes omnes, & Auer. hoc ei tribuit, mox in calce eius cap. magis ex ſententia loquens, ait, nil manere idem. Inſuper in 4. Met. cōm. 51. (ſi idem eſt Alex. quod nō credo) ait: Manet itaq; dum puer eſt, dum creſcit, decreſcit, & ſeneſcit, idem *Simplic.* Soctates, eadē eſt ratio de lapide, ligno, auro, & cęteris. Ita Simpl. in 3. de Anima inquit ſeruari idem indiuiduū ab initio ad finē uitæ, dubitatio itaq; eſt ualde perplexa.

Reſolutio difficultatis. Cap. XVI.

VT de propoſita difficultate dicā id quod ſentio, & ꝓbabilius mihi uidetur: utor primò duabus diſtinctionibus. *Prima diſtinctio.* Prima eſt: Viuentia ſunt duplicia, quædam imperfectiora, ut Plantę: alia pręſtantiora, ut Animalia, & pręſertim Homo. *Secunda.* Altera diſtinctio eſt, partem ſeruari eandem, contingit dupliciter: uel ſine ulla prorſus uarietate, uel cum aliqua mutatione qualitatum, & perfectionis. His præaſſumptis, duas profero concluſiones.

ſiones. Prima eſt, loquendo de viliotibus uiuentibus, ſæpè contingere puto, ut totũ, & ſingulæ partes omninò mutentur, non autem de præſtantiotibus. Altera eſt, dum ſeruantur eædem partes uſque ad finem uitæ, non ſeruantur ſine ulla varietate. Ratio primæ concluſionis eſt, quia initium Plantarum eſt apprimè exiguum, & reſolubile, terminus ad quem magnus eſt, & ſolidus. Inſuper Plantę ob imperfectionem ſunt magis vnum, quam animalia perfectiora: Hinc ait Ariſtoteles in ſecundo de Anima, Plantas eſſe vnum actu, plures potentia, ut etiam aqua eiuſdem fontis. Tertia ratio petitur ex innouatione, & regeneratione integrarum partium, quę nõ competit perfectioribus uiuẽtibus, ideò Ariſtoteles in lib. de long. & breu. vitæ ait, Plantas ſingulis annis reddi iuuenes, non ita animalia. Ratio ſecundæ concluſionis eſt, quia ſingulæ partes continenter ob varietatem partium agunt, & patiuntur, & cõtinenter quoque ab externo mutantur, ideò quamuis ſeruentur in parte ſecundum ſubſtantiam, uariãtur tamen accidentia, temperamenta, & formæ, quę remitti poſſunt, impuriores redduntur, ſic ſeruantur modo aliquo ſecundum formam, ideſt eſſentiam, at accidentia uariantur: hoc elucescit ex illo exemplo, quo vtitur Ariſtoteles ſumpto ex vino, cuius partes omnes redduntur impuriores, & hoc indicare voluit Alexãder in primo Natural. qq. cap. 5. Et ſi quis quærat, an ea quæ variantur, uel penitùs vel in parte dicantur ſeruari eadem numero? Dicamus, duplicem poſſe fieri comparationem, unam inter id, quod eſt in principio, & id, quod eſt in fine, & hęc ſunt duo diſtincta numero vel penitùs, vel in parte. Alteram inter indiuiduum vnum, cui competat ortus, accretio, & interitus, & indiuiduum alterum, cui ea tria principium ſcilicet, medium, & finis, competãt, & accipiendo indiuiduum pro conſtituto in toto hoc curſu, & pędito ea periodo, ſic idem erit indiuiduum, quia idem principium, medium, & finis ei competet. Ex his elicio primò, pro ſolutione non eſſe fugiendum ad diſtinctionem partium, quæ vel ex ſemine, vel ex ſanguine prodeãt, omnes enim ex ſententia Ariſtotelis prodeũt ex ſanguine, omnes uariantur, quædam tamen minus, vt paries ſolidiores, quædam magis, ut humores. Elicio ſecundò, ſolutiones aduerſarum rationum; Oſtendebatur primò partes omnes variari, quæ quomodo varientur, patefactum eſt, Oſtendebatur ex aduerſo, nõ poſſe variari omnes, cuius oppoſitum de Plantis nonnullis abſolutè conceſſi, de cæteris in parte. Ratio prima erat: quia tunc non ſeruaretur idem numero; iam dixi quomodo ſit, vel nõ ſit idem numero, quibus addo, quòd ob ſimilitudinẽ regeneratarum partium, & quia nõ ſimul vniuerſæ uariãtur, & quia demum ſumitur indiuiduum pro cõſtituto in curſu vitę, cui vnum principium, vnum medium, & vnus finis competãt, & idem ſit nomen, ideò idem numero ſeruari dicitur, nomẽ enim & deſcriptio indiuidui pro hoc aggregato eadem eſt, & officium animæ nutrientis eſt ſeruare, at non ſine fluxu partium, Ariſtoteli dicenti ſeruari formam, iam dixi denotari eſſentiam. Exemplum ex uino ſumptum eſt uerum in parte, inſuper in uino nulla remanet pars, ſine aliqua alteratione, & permutatione. Addebatur ratio Philoponi, quia uiuens poſſet ſeruari immortale. Reſpondeo, id non ſemper, quoniam ea regeneratio ſemper eſt eum aliqua degeneratione, remiſſione, & impuritate, vt de uino dixit Ariſtoteles. De Elementis ſecùs ſe habet: nam partes eorũ ſunt indiuidua perfecta eiuſdẽ uirtutis, apta ſeruari ſeorſum, & generare. Addebatur corpora ſenum reddi aridiora, & magis terrea. Dico hoc cõtingere nedum de partibus ex ſemine, uel menſtruis ortis, uerùm etiam de ortis ex alimento, calor enim ſemper humorem trahit, qui dulcior eſt, leuior, & magis aereus, & inde elicitur ratio ſalſedinis Maris. Addebatur ratio Alexãdri relata ab Auerroe & Philopono, quia ſeruantur accidentia, & forma nõ ualet ex ſubiecto in ſubiectum tranſire. Reſpondeo, non tranſire formam, ſed nouam ſecũdum partes extenſionis refici, & accidentia ſeruari in parte ſimilia, non penitùs eadem. Poſtrema ratio ſumpta ex ſeminario humore, facilè ſoluitur: quia ille quoque reſoluitur, & cum alio ſuperueniẽte permiſcetur, & dum dicitur eo conſumpto conſumi uitam. Reſpondeo, conſumpto eo, uel conſimili

Prima concluſio. *Secunda* *Ratio primæ.* *Ratio ſecũdæ.* *Alexãder* *Elicitur primo.* *Secundo.* *Ratio Philoponi.*

mili vices eius gerente. Addebatur, nil agere in ſuum ſubiectum. Reſpondeo cum Ariſtotele in lib. de longit. & breu. vitæ, calorem eſſe tanquam flammam, & ſpiritum calidum, & ſiccum, non autem purum accidens: humorem uero ut oleum, flamma continenter debet refici, alioquin extinguitur. Dicere quòd non agat in humorem eſt idem, ac dicere flammam non agere in oleum, agit itaque calor qui eſt ſubſtantia calida tanquam flamma ab humore diſtincta in humorem, ex quo reficitur, & dū amplius refici nequit, tunc extinguitur. Ideò Ariſtoteles in lib. de longitud. & breuit. vitæ inquit: Alimentum non ſumentia animalia, & Plantæ intereūt, conſumit enim ipſum ſe ipſum, ut multa flamma conſumit paucam, eo quòd alimentum conſumit, ita inſitum calidum primum coquens conſumit materiam, in qua eſt, &c. Conſpicuè Philoſophus difficultati ſatisfacit, & humorem nuncupat materiam eius caloris, nō in qua ſit tanquam accidens, ſed ex qua reficitur, ideò agit in eam. Ex his elicio primò, quomodo id intelligi debeat, quod enūciatur in ſecundo de Anima, nimirum viuentia eouſq; nutriri, quouſq; viuunt, id. n. non eſt neceſſarium de partibus ſolidis, quæ non continenter reficiuntur, ſed ſolum de calore vitali ſumpto pro ſpiritu calido, qui ſe habet perinde ac flamma, quæ pro ſui conſeruatione continenter ex oleo debet refici, ut patefecit Philoſophus. Inſuper colligo de Plantis, & cæteris uiuentibus, magis dici poſſe non ea quæ naſcuntur interire, quàm de homine, in eis enim nil ſupereſt, quod a permutatione ſit immune, in homine autem ſupereſt Mens, quam ſine medio a Deo ſuſcepimus, cuius eſſentia mutationi non eſt obnoxia, ideò nisi pro facultate tenemur, eam ſeruare puram, ut tanquam generoſam prolem ſine macula Parenti & creatori ſuo illam reſtituamus.

FINIS.

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS, DE SENSV VISVS LIBER VNVS.

De Obiecto uiſus. Cap. I.

OCVLI & Viſus inter ſenſus adeò præſtant, & fulgent, ut per Metaphoram tribuantur Cœlo, tribuantur Menti, tribuantur Deo, cuncta ad hunc ſenſum conſpirantia, digna ſunt cõſideratione: ideò de cunctis loquens, ordiar ab Obiecto; agã ſecundò, de medio, nẽpè de perſpicuo, & opaco; tertiò de Lumine, quartò, de Functione muneris, & modo quo uidemus; quintò, de Facultate uidendi; ſextò, de Inſtrumento, & demũ de præſtantia ſenſus Viſus. *Ordo ſeruandus.* Videndi ſenſum ob id pręſertim maximè diligimus, quia plurimas rerum differentias nobis patefacit, ut docuit Philoſophus in Procemio Metaphyſicæ. *Cur ſẽſum uiſus maxime diligamus.* Propterea iure dicitur Dux noſtrarum inuentionum. Et quoniam unius facultatis cognoſcentis, unum debet eſſe per ſe, & proprium obiectum; ideò, quodnam obiectum Viſus ſtatui debeat, primò conſiderãdum occurrit. Sub Obiecto per ſe, & proprio, nec ea quæ ex accidenti ſentiuntur, nec ſenſibilia communia contineri debent, ſed ea cuncta, eaque ſola, quæ per ſe ab eo ſolo ſenſu iudicantur: *De Obiecto.* Quæ ſenſibilia omnia, in unum commune genus, uel uniuocum, uel ab vno redigi debent, cuius differentiæ eodem ſenſu iudicentur: oppoſitorum enim eadem eſt facultas, & diſciplina. Vt Obiectum ſenſus uiſus inueniatur, numeranda primò ſunt ea omnia, quæ uidẽtur: hæc autẽ ſunt Lucida omnia, & cum eis Lux, Radius, Lumen, & Perſpicuum lumine præditum, quæ ut uideantur, alio non egent; *Quæ uidẽtur.* Secũdò, colorata, quę ſolùm uidentur præſente Lumine; Tertiò, dantur nonnulla quę in ſolis tenebris inſpiciuntur, ut oculi, & ſquãmæ piſcium, fungi nonnulli, quercus putrida, & ſimilia; Demùm tenebræ; Hęc cum ſint uaria, in duo tamen capita rediguntur, in Lucem, ad quam redigitur Lumen, Radius, Splendor, Perſpicuum, Illuminatũ, quod ſolùm uidetur per Lumen: Vmbra, & Tenebræ, quæ per luminis priuationẽ iudicantur, & in Colores: Propterea de his duobus eſt dubitatio, an ambo, uel alterum, uel aliquid commune utriſque, ſtatui debeat Obiectum propriũ, & per ſe facultatis uidendi? Academicorum nonnulli, id ſumentes ex Phœnicũ Theologia, dixerunt, quod cũ in ſuperioribus ea ſint coniuncta, quæ apud nos ſeiuncta ſunt, ut in attinentibus ad Mentem, primum intelligens, nempè diuina Mens, etiã eſt primum intelligibile; *Academici.* ita in attinentibus ad ſenſum uiſus, primum ſentiens eſt primũ ſenſibile: huiuſmodi autem dixerunt eſſe Solem, quem & primum uiſibile, & primũ uidentem oculum affirmarunt. *Orpheus.* Hinc Orpheus, Solem, primũ & communem Mundi oculum nuncupauit, & ob id Sol uidetur debere ſtatui obiectũ Viſus, cum omne quod per ſe ui- *Opinio prima.*

detur,

detur, vel ſit Sol, vel quædam eius participatio. Hæc opinio id ueri includit, quòd
Euerſio. Sol eſt fons præcipuus luminis, ſine quo nil inſpicitur. Abſolutè tamen non eſt uera.
Primò, quia Sol non uidet, cum cœlum careat ſenſibus, ex tertio de Anima 61. Secun
dò, quia Sol non uiderur, ſed ſolùm Lumen ex Sole in alia effuſum, vt rectè ait Sim-
plicius. Tertiò, quia nonnulla etiam noctu non præſente ſole, uidentur. Quartò, quia
Sol ſuo Lumine potiùs illuſtrat obiectum uiſus, quam ſit eius obiectũ. Quintò, quia
facultas materiata, obiectum aliquod materiatum expoſcit. Sextò, quia etiã alia lu-
Opinio ſecunda. cent præter Solem, ut incenſiones, & flammæ. Propterea alij probabilius dixerunt
Siplicius. Lumẽ debere ſtatui obiectũ, omne.n. quod uidetur, vel eſt Lumẽ, vel uiderur ꝑ Lumẽ
Alexãder, & ut Simpl. enũciauit in 2. de Anima 67. omne quod inſpicirur, uel eſt Lumẽ, vel Lu
Auer. mini cognatum. Et Alex. in 1. de Anima, c. 13. dixit, Lumen maximè & præſertim ui
ſibile eſt, & eſt cauſa ut cætera uideantur. Auer. cõ. 72. 2. de Anima affirmauit, Lumẽ
Confirmatio. per ſe eſſe uiſibile, colorẽ uerò mediante Lumine. Cõfirmatur hæc ſententia: quia vi-
ſibilia debent redigi in vnum primum genus, & id ſtatui debet obiectum; hoc primũ
non eſt Color, cum ſit poſterior Lumine, participatio Luminis, & ſolum uidẽtur ope
Euerſio. Luminis: quare id primum genus Lumẽ eſt, & id uidetur debere ſtatui obiectum ui-
ſus. Hæc opinio aduerſatur Ariſt. qui in 2. de Anima colorem dixit per ſe uiſibilem:
aduerſatur experientię, quia nil uidemus & per nil terminatur uidẽdi officiũ, niſi per
colorẽ, & coloratũ, nam ſi Lumen inſpicimus, ſemper id intuemur ut aliquo colore
præditũ, aduerſatur rationi, quia inſtrumentum debet eſſe immune ab obiecto, ut id
Opinio tertia. recipere ualear: oculus autẽ omniũ partium noſtri corporis maximè lucidus eſt. Pro-
Galenus. pterea, eſt opinio tertia, dicentium Obiectum uiſus eſſe colorẽ, hoc enunciauit Gal.
in 7. de Placitis, Hipp. & Plat. inquiens, proprium, & primum ſenſibile ſenſus uiſus,
Plato. color eſt. Et Plato in 6. de Repub. non dixit Lumen eſſe obiectum uiſus, ſed eſſe iugũ
quo obiectum cum facultate, & inſtrumento uidendi connectitur. Confirmatur, quia
Confirmatio. Lumen ad colorẽ redigitur, Lumen.n. ab Ariſt. dicitur tãquam color perſpicui, & Lu
Euerſio. men dum uidetur, ſemper uidetur vt colore aliquo præditum. Hæc opinio dubia eſt,
quia male per eam Lumen ad colorem redigitur, nam prius non debet redigi ad po-
ſterius, ſed èconrrario, Lumen eſt prius colore, & qualitas cœli, quare non Lumẽ ad
colorẽ, ſed potiùs color ad Lumen redigi debet. Confirmatur, quia nõ Lumen per co
lorem, ſed contra, color per Lumen uideri dicitur. Et demùm in aſſignando obiecto,
uti debemus uocibus proprijs, dum Lumen dicitur tanquam color perſpicui, nõ pro-
priè, ſed per metaphoram dicitur color. Hæc itaque opinio non eſt approbanda.

De Obiecto Viſus opinio propria. Cap. II.

Obiectum tripliciter uſurpatur. Vt conſtet quodnam ſtatui debeat per ſe, & proprium obiectum uiſus,
præaccipio huiuſmodi Obiectum tripliciter poſſe uſurpari. Primò,
pro omni per ſe uiſibili, ac ita Color, & Lumen eſt Obiectum facul-
tatis uidendi. Hoc indicauit Ariſt. in principio, cap. de ſenſu uiſus, in-
quiens, uiſibile eſt color, & id quod nomine caret, indicans uaria quę
uidentur, vt luce prædita. Secundò uſurpari poteſt pro primo, quod
eſt cauſa aliorum, ut uideãtur: huiuſmodi eſt Lumen, ut rectè ex ſententia Theophra
ſti dixit Priſ. Lydus in lib. de Anima, c. 22. Vel demũ uſurpatur pro eo, in quod deſi-
nit officiũ uidendi, & propriè facultatẽ uidẽdi format, quod magis propriè obiectũ
Prima dubitatio. dicitur, & huiuſmodi eſt Color. At ex hac reſolutione uaria prodeunt dubia. Primũ
eſt, quia per eã non ſoluitur dubitatio: nã adhuc eſt dubium, quodnã abſolutè ſtatui
Secunda. debeat obiectum proprium, & adæquatũ, quod unum eſſe debet. Inſuper, ſi color eſt
obiectũ, uel huiuſmodi eſt color uniuerſalis, uel particularis, nõ uniuerſalis, quia uni
uerſale nõ apprehenditur ſenſu: non particularis, quia tunc facultas uidendi non ap
Tertia. prehenderet omnes colores. Præterea, ſi color eſt obiectũ, vel huiuſmodi eſt color ex
temperamento conſurgens, & ita nõ includeret colores Iridis, & nubium, vel eſt co-

lor

lor latè ſumptus,vel ex tẽperamento,vel ex lumine in nube recepta prodiens,& hoc non eſt genus vnum,cum ſint colores diſtincti generis. Reſpondeo, dum dicimus obiectum debere eſſe genus unum, id uerum eſt de obiecto propriè, & eodem modo ſumpto: huiuſmodi eſt color,in quẽ deſinit actio uidendi: Lumen & Color ſunt duo ſubordinata,& ambò diſtincta ratione ſunt obiecta,unũ ut cauſa,aliud vt terminus: quæ ſub ordinatio in ſolo reperitur uiſu,nõ in alijs ſenſibus ob eius dignitatem;ideò Plato in Timæo dixit, Viſum eſſe ſenſum ſumptuoſiſſimum,cum multis egeat,& expoſcit Lumen,quia eſt ſenſus maximè ſpiritalis;motio etiã colorũ ſpiritalis Lumen expoſcit,ea autem duo ſubordinata,ſi in unum deberent redigi,ob rationes ſupra relatas,potiùs in Lumen,quam in colorem redigenda eſſent,quamuis color magis propriè dicatur obiectum. De ſecunda difficultate dico, colorem tribus modis poſſe ſumi. Primò,pro hoc definito,uel illo colore. Secundò, pro colore indefinitè & vniuerſè ſumpto,exiſtente in particularibus,quod dicitur uniuerſale in re. Tertiò, pro colore vniuersè ſumpto ſecreto per mentem a particularibus: color tertij ordinis pertinet ad mentem;color ſecundi ordinis pertinet ad facultatem uidendi,& eſt eius obiectum;color primi ordinis pertinet ad particulares uiſiones: hoc indicauit Ariſtoteles in calce ſecundi Poſter. inquiens, facultatem ſentiendi eſſe ipſius uniuerſalis, actum verò ſingularium;facultas ſentiendi dicitur eſſe ipſius uniuerſalis,quatenus æquè valet iudicare colorem omnem,quia color eſt, non tamen eſt uniuerſalis ſeiuncti,ſed exiſtentis in particularibus,actus autem uidendi contrahitur ad uaria particularia,facultas & actus dicuntur eſſe eiuſdem obiecti, at non eodem modo. De tertia difficultate dico, nomine coloris debere intelligi colorem omnem, vel ex temperamento,uel ex Lumine prodeuntem,quia conſimiliter mouẽt,& formant facultatem uidendi,& quamuis non ſint eiuſdem generis ſecundum eſſentiam, tamen ſunt eiuſdem generis per repræſentationem, & apparentiam, & ſunt eiuſdem generis modo quodam ab vno,non vniuocè. *Solutio.*

De Perſpicuo quid ſit, & vnde prodeat.

Cap. III.

VT obiecta ſenſuum quæ per externum medium judicantur, agant in ſenſus noſtros,expoſcunt in medio definitam quandã affectionem, munere cuius ea actio deferatur ad inſtrumenta ſenſuũ, ſeruetur conſenſio, & conſurgat connexio extremorũ per medium. Hæc affectio inſeruiens pro deferendo ſono, à Græcis dicitur [illegible] pro deferendo odore [illegible], pro deferẽdo Lumine, & actione colorum, dicitur [illegible] Latine perſpicuum, & perlucidum, de quo nunc differẽdum occurrit. Dari perlucida corpora ex ſe conſtat, ideò ſolũ quid ſit, unde prodeat, quibus competat, & quos viſus præbeat, conſiderare tenemur. Perſpicuitas cum ſit aliquid, neceſſariò uel eſt Subſtantia, vel Accidens; Non Subſtantia, quia hæc ſolùm ex accidenti ſenſu percipitur, & non magis vno, quàm altero ſenſu: perſpicuitas autem ſolo ſenſu viſus iudicatur. Et confirmatur, quia vt conſideranti redditur notũ, nec Materia, nec Forma, nec Subſtãtia compoſita eſſe poteſt: quare eſt accidens, & cum ſit accidens, ad aliud ullum Prædicamentum non uidetur poſſe pertinere, niſi vel ad Quantitatem, vel ad Qualitatẽ: non eſt Quantitas, quia ea eſt ſenſibile per ſe, & commune, perſpicuitas autem a ſolo viſu, & ex accidenti percipitur, ut lumine formata. Confirmatur, quia corpus denominatur perſpicuum, quod non accideret, ſi perſpicuitas eſſet corpus. Eſt igitur Qualitas, & iure, cum per eam corpora denominentur Qualia. Sed cum ſit Qualitas, uel eſt Qualitas prima, uel ſecunda, non prima, quia primæ Qualitates ſunt Calor, Frigus, Humor, & Siccitas, quare eſt Qualitas ſecunda. Quæ ſecunda Quali-

Mediũ uariorũ ſenſibiliũ uarium.

Quid ſit.

Perſpicuitas eſt qualitas.

tas

tas vſurpatur dupliciter, vel propriè, & huiuſmodi ſunt Qualitates ex temperamento prodeuntes, competentes ſolis mixtis, in quorum genere non eſt perſpicuitas: vel latè pro omni Qualitate in mortalibus, ſequente primas, quæ etiam Elementis com-

Qualitates ſecũda

petere poteſt, & huiuſmodi eſt perſpicuitas, grauitas, leuitas, raritas, & denſitas, quæ tamen in mixtis magis propriè ſunt. Eſt igitur perſpicuitas Qualitas tertiæ ſpeciei, ſimilis Qualitatibus ſecundis. Perpendendum modo eſt, vnde prodeat. Dixit Auer-

Vnde prodeat pſpicuitas.

Auerroes

roes in ſecundo cap. de Subſtantia Orbis, denſitatem, & raritatem uideri cauſas perſpicuitatis, & opacitatis, & ob id Terra cum ſit apprimè denſa, fortaſſe perſpicua nõ eſt. Verùm hæc cauſa non uidetur eſſe approbanda, nonnulla enim ſunt rara, & nõ perſpicua, ut Lana & lignum aridum, alia perſpicua, & denſa, ut precioſi Lapides, vitrum, & ſimilia. Potiùs itaque eſt dicendum, raritatem, & denſitatem conducere quidem pro perſpicuitate & opacitate, non autem eſſe cauſam totam & principalem, ſed eam hanc eſſe, quia perſpicuitas habet quandam cum Luce conſenſionem, & affinitatem, & propterea ſequitur naturam, & conditionem Cœli, immunem a fece Terrea, vel ei ſimili, & competit omnibus, quæ cum Cœlo, & Luce habent quandam affinitatem, cuius conditionis maximè expers eſt Terra, & ob id opacitas primò competit Terræ, & includentibus conditionem eius, ueluti Lunę, quæ cœleſtis Terra eſſe dicitur; perſpicuitas verò, primò ſequitur naturam, & conditionem cœleſtem, immunem a fece Terrea, & eius conditione, mox conditionem Elementorum cum cœlo affinitatem quandam habentium, & immunium a fece & conditione Terrea. Hinc

Alexãder

dum aliquid cupimus perſpicuum reddere, a fece Terrea illud nitimur expurgare. Ideò rectè Alexander in primo de Anima, capitulo decimotertio, enunciauit, Terram impedire perſpicuitatem, idque ei competit ob conditionem ſuam alieniſſimam ab ea cœli. Sic in Vniuerſo, ſuprema corpora ſimul ſunt perſpicua, & lucida; infima, nec perſpicua, nec lucida; Media, cum non ſint lucida, ſaltem ſunt perſpicua: Cum

An perſpicuitas ſit natura vna.

apparuerit quid ſit perſpicuum, & unde ortum ducat, conſiderandum occurrit, an ſit natura vna, vel multiplex? Enunciauit Philoſophus in ſecundo de Anima 68. nec aerem, ut aer eſt, nec aquam vt aqua eſt, eſſe perſpicuam, ſed quatenus in his & perpetuo ſupero corpore, eadem ineſt natura: at hoc eſt dubium, quomodo æternis, &

Solutio.

mortalibus eadem valeat competere natura. Dicamus cum Ariſtotele in quinto Metaphyſicę. contextu duodecimo, eſſe vnum, contingere varijs modis, nimirùm, numero, ſpecie, genere, & analogia. Inſuper, eſſe unum genere, contingit dupliciter, vel genere vniuoco, vel ab uno; perſpicuitas eſt natura una, nõ vniuocè, ſed vnitate ab vno, primò enim competit æternis, mox mortalibus ordine quodam, & quibuſdam exactiùs, alijs obſcuriùs, non tamen ita eſt ab uno, vt primum ſit cauſa quod ſequentia ſint talia, ſed ſolùm ordine quodam perfectionis, nil enim commune. vniuocum eſt æternis & mortalibus. At dubitatio eſt, quoniam eorum quæ ſunt ab vno, non eſt

Dubitatio

natura una in omnibus eadem, Ariſtoteles autem dixit, eandem perſpicui naturam, cœlo & mortalibus competere, dixit Zimara his quæ ſunt ab uno reſpondere conceptum unum, at non naturam vnam: quod confirmat auctoritate Themiſtij, ſed errat, neque enim Themiſtius id dicit, neque ſententia uera eſt, non enim conceptus poteſt dici unus, niſi natura ſit una, conceptus enim unus eſt per naturam, quæ concipitur, cum ſit res quæ concipitur per repræſentationem, nam quia res eſt, uel non eſt, enunciatio dicitur uera uel falſa. Pręterea, aduerſatur Ariſtoteli, qui per uerba relata, di-

Solutio.

xit eſſe naturam unam. Quare dicamus, his quæ ſunt ab uno, competere quidem naturam unam, at non uniuocè, ſed ab uno, & ſimiliter putandum eſt ſe habere de conceptu & notione eius.

Quibus corporibus competat perſpicuitas. Cap. IIII.

Diuiſio perſpicuitatis.

EXplicata perſpicuitatis conditione & origine, ſequitur ut conſideremus quibus corporibus competat, pro notitia conſiderandum perſpicuitatem vſurpari dupliciter, per Metaphoram & propriè; per Metaphorã, tribuitur Menti, ingenio, & alijs nonnullis: propriè antem ſolis competit corporibus, cui opacitas opponitur. Inſuper, accipiendũ perſpicuum eſſe duplex, uel terminatum, vel non terminatum: diſtinctio elicitur ex lib. de Senſu & ſenſili. Perſpicuum interminatum eſt id, quod omnino lumini eſt peruium, & ab opaco eſt immune, ut eſt aer, orbes cœlorum & ſimilia: perſpicuum terminatum eſt id perſpicuum, quod cum opaco eſt iunctum, adeò ut opaco terminari dicatur, ueluti ſunt metalla & alia mixta, quæ quamuis cõſtent ex Elementis perſpicuis, tamen includunt opacum Terreum, quo terminari dicuntur, adeò ut lumini peruia non ſint. Hinc Ariſtoteles Lumen ait eſſe actum perſpicui interminati, colorem uerò eſſe actum perſpicui terminati. His præaſſumptis, cum quæratur quibus corporibus perſpicuitas competat, proculdubio ea non cõpetit corpori Mathematico: id enim abiunctum eſt a Qualitatibus cũ primis, tùm ſecundis, ſed cómpetit corpori Phyſico, ſed dubium eſt: an competat omni? Ariſtoteles in ſecundo de Anima, 68. dixit competere non omnibus, ſed multis corporibus. Et confirmatur, quia ſi in Vniuerſo reperitur unum cõtrariorum, etiam alterum reperiri debet: perſpicuo opponitur opacum, quare cum dentur corpora perſpicua, etiam debent dari opaca, & huiuſmodi eſt Terra. Ex aduerſo Iulianus in lib. de Sole, Iamblichus & multi Academicorum inquiunt, perſpicuitatem competere cunctis corporibus Phyſicis, uel magis, vel minus, & ea quæ opaca dicuntur, non opaca penitùs, ſed minus perſpicua iudicari debere, veluti Terra. Quòd autem etiam Terra perſpicuitatis ſit particeps, oſtẽdunt, quia in eius viſceribus per radios ſolis multa gignuntur, quod non fieret niſi Terra Lumini eſſet peruia. Id confirmãt: quoniam Terram putabant Anima præditam, Mentis compotem, ex anima, quæ uita eſt, aiunt prodire calorem, & quoniã eſt uita Mentis, inquiunt ex ea prodire Lumen, & unà cum Lumine perſpicuum, quod eſt uia luminis. Hinc inferũt puras Tenebras nõ dari, nam adeò potens eſt diuinũ lumen, adeoque cætera eo egent, ut per omnia meet, cuncta ſeruans, & perficiens. Confirmatur horum ſententia, quia Terra apparet colorata, color dicitur actus perſpicui terminati, quare etiam in Terra perſpicui aliquid includitur, quamuis ſit terminatũ. Ideò Alexãder in primo de Anima, c. 13. in ſecũdo de Anima 39. in lib. de Sẽſu, & ſenſili, comm. 13. omnia corpora aliquid perſpicuitatis includere affirmat, quod etiam enunciauit Simplicius, in 2. de Anima. 68. Res itaque dubia eſt. Pro ſolutione dicamus, in Vniuerſo inueniri, & corpora prædita perſpicuitate interminata, ueluti aer, orbes cęlorũ, & ſimilia, & corpora opaca penitùs. veluti eſt Terra ſincera, & pura, vel ſaltẽ ei proxima. Et corpora prædita perſpicuitate terminata, qualia ſunt mixta, includentia perſpicuitatem, craſſo Terreo terminatam, ut metalla. Dantur etiam quædam prædita perſpicuitate, partim termino prædita, partim non, ut uitrum, lapilli precioſi, qui ſimul & colorati & lumini peruij ſunt. Concedendum eſt itaque opacum: hoc tamen uerum eſt, quòd cum Terra pura non detur, vix reperitur Terra omninò perſpicuitatis, expers, ſed quãuis in parte lumini det aditum, id tamẽ efficit per exiguam portionẽ, & tam obſcurè, ut ſenſum fugiat. Alexander dixit omnia corpora aliquid perſpicuitatis includere, quia Terra apud nos pura non reperitur, cætera autem uel ſunt perſpicua ſine termino Terreo, uel termino prędita. Rationes aduerſę facilè diluuntur. Soluitur prima, quia per radios Solis uaria gignũtur, in antris, & cauitatibus Terræ, externę ſuperficiei proximioribus, ad quas radij effundi ualẽt per meatus exiguos terræ aere plenos. At in uiſceribus intimioribus Terrę, nullum mixtum

Quib' corporibus cõpetat pſpicuitas.

Iulianus. Iãblichus.

Alexãder.

Siplicius.

Reſolutio.

Alexãder.

Diluũtur rationes.

gignitur. Addo inſuper, radios potiùs facultate, quàm propria eſſentia ad eas partes extendi: cum.n. radij calefaciant ſuperam Terræ faciem, per illam excaleſiunt mox interiores ei iunctæ partes, quo calore uaria mixta gigni poſſunt. Addebant, cuncta debere perfici & ſeruari a Cœlo per lumen. Reſpondeo, pro generatione Terræ etiam conducere lumen Cœli, id tamen eſt neceſſarium pro conſeruatione ordinis Vniuerſi, & totius Elementi Terræ, at non pro diſtincta conſeruatione ſingularum partium eius. Id quod addunt de Anima, Mentis compote, per Terram effuſa, & per *Prima dubitatio.* reliqua Elementa, reijcitur ab Ariſtotele in primo de Anima. His explicatis duę occurrunt difficultates. Prima eſt, quomodo dari poſſit perſpicuum terminatum, nam id ſimul erit perſpicuum, & opacum, quæ duo ſunt contraria, & inuicem pugnantia. *Secunda.* Altera eſt, quomodo dari poſſit corpus, quod ſimul ſit lucidum & perſpicuū, ut ignis, *Solutio prima.* cum recipiens debeat eſſe nudatum forma recipienda. Prima dubitatio ſoluitur, dicendo, contraria poſſe ſimul ſeruari cum aliqua remiſſione, in mixto, ita in eodē ſeruari poteſt & opacitas & perſpicuitas, & exiguum opacum poteſt plurimum perſpi*Solutio ſecunda.*cui terminare, quia facile eſt inficere, & fœdare id quod purum eſt. Altera dubitatio ſoluitur, dicendo, perſpicuum eſſe duplex uel actu, uel poteſtate: perſpicuum cū luce eſt perſpicuum actu, ſine luce uel lumine, eſt poteſtate. Corpus lucidum non ualet recipere lumen, pro eo gradu in quo habet, ſed pro eo quo caret, ut Cœlum ex ſe lu*Luna.*cidum, ulteriorem gradum luminis recipere aptum eſt: in Luna hæc omnia inſunt, ea ex ſe partim eſt opaca; hinc parit Eclypſim in Sole: partim lucida, cum ſit ex ſe prædita luce aliqua exigua, & obſcura: partim demùm eſt perſpicua, cum recipiat in externis partibus lumen a Sole.

Quos uſus Perſpicuitas, & Opacitas præbeant?
Cap. V.

Vtilitas perſpicuitatis. NIl in Vniuerſo reperitur redundans, quod utilitatem aliquam non prębeat: ideò perſpicuitas, Cœlo & mortalibus competens, ſine deſtituta iudicanda nō eſt. Eximia profectò utilitas ex perſpicuitate in vniuerſum effundi uidetur: nam eius auxilio Cœleſtia munera per Vniuerſum effunduntur; niſi enim cuncta uſque ad Terram perſpicua eſſent, nō mearet per ea lumen, cuius munere gignuntur, ſeruantur, & perficiuntur mortalia. Ideò rectè Priſc. Lydus, Simplicio coætaneus, in Theophr. de Anima, c. 17. inquit, Perſpicuum eſſe ſpeciem cōciliatricem eorum corporum, quę in generatione ſunt poſita, pro recipiēda luminis perfectione. Lumen & perſpicuum adeò familiaria ſunt, & per naturam iuncta, ut lumen nō niſi in perſpicuo recipiatur, ac inſuper ualeat ſua facultate reddere corpora perſpicua. Cum enim lumen calefaciat, attenuet, & purget, purgando & attenuando, reddit ea perſpicua: Et cum lumen ſit Qualitas quædam Cœleſtis, id ſolum uitat quod Terreum eſt, & a Cœli conditione ſummè diſtans. Terra cum nō ſit perſpicua, ſed opaca, quamuis lumen non recipiat, tamē id non recipiendo, ei inſeruit, nam repercutiēdo radios, eos geminat, potētioreſque reddit; Et mira Prouidentia factum eſt, ut opacum in centro Vniuerſi poſitum ſit, ita enim inferioribus corporibus nō obeſt, ſuperioribus uerò prodeſt, reflectendo radios in ea. Et quamuis Terra opaca ſit, tamen in ſupera eius facie cum lumine nectitur, redditur fœcunda, & innumeras parit mixtorum & uiuētium ſpecies. Inſuper conducit perſpicuum pro generatione colorum tanquam materia proxima pro officio uidendi, & pro diei conſtitutione. Tres hoc in loco ſe offerunt diluendæ difficultates. Prima eſt, cum perſpicuum dicatur capax Luminis & tenebra*Solutio prima diffic.*rum, num eodem modo eorum ſit capax? Altera eſt, an re uera Lumen in perſpicuo recipiatur? Tertia, quomodo perſpicuum uideatur? Soluitur prima dubitatio præ-

aſſumendo

aſſumendo tenebras eſſe priuationem luminis, & quia forma eſt quæ recipitur, non autem priuatio, & potentia reſpicit formam, non priuationem, alioquin daretur priuatio priuationis, ideò dico, in perſpicuo non duas eſſe potentias, ſed unam, eamque ad Lumen, & Lumen in eo recipi, non tenebras, quia tenebræ cum ſint priuatio, nil aliud ſunt niſi abſentia luminis in ſubiecto apto recipere lumen; Si tenebræ eſſent contrariæ lumini, & non pura priuatio, ut nonnulli exiſtimarunt, tunc potentiæ, & formæ quæ reciperentur, duæ eſſent. Hinc Simplicius dubitauit in ſecundo de Anima, an potentia ad lumen & tenebras una ſit, uel duæ: nam ſi tenebræ ſunt priuatio, potentia eſt una, ſi ſunt forma contraria, potentiæ erunt duæ. Altera dubitatio erat, num re vera lumen in perſpicuo recipiatur? Sententia fuit Auicennæ ſexto Naturalium, cap. primo & ſeptimo. Lumen non recipi in perſpicuo, ſed in corpore opaco, & colorato, quod cum extrinſecus illuſtretur, dicitur illuſtrari perſpicuum: nã perſpicuitas nil denotat, niſi priuationem impedimenti, perſpicuitas enim impedimento non eſt corpori colorato, diſtanti ne a lucido illuſtretur. Eiuſdem opinionis fuerunt Auempaces, Lynconienſis, & alij viri docti: Quibus profectò aſſentiendum non puto, quoniam nil tranſit ad extremum, niſi in medio recipiatur. Inſuper in medio perſpicuo uaria apparent opera luminis, nam attenuatur, calefit, purgatur, quæ non fierent, niſi lumen in eo reciperetur. Inſuper, ab Ariſtotele, Lumen dicitur actus, & color perſpicui, & perſpicuum dicitur videri per alienum colorem, nempè per Lumen, & ſi medium eſſet inane, quia non poſſet deferre Lumen, etiam non poſſet a Lucido corpore opacum diſtans illuminari. Putandum itaque eſt, Lumen in perſpicuo recipi, non autem a nobis inſpici, niſi a ſolido & opaco repercutiatur, quia (vt ſuo loco patebit) Lumen in medio habet eſſe ſpiritale, agentia autem ſpiritaliter nõ percipiuntur, niſi uel per repercuſſionẽ, uel directè in nos agant. Quærebatur poſtremò, quomodo perſpicuum uideatur? Reſpondeo breuibus, perſpicuum non uideri per ſe, nec vt ſenſibile cõmune, quia ſolo viſu percipitur, nec ut proprium, quia non mouet ſua forma inſtrumentum uidendi, ſed ſentiri ex accidenti, non ut ſenſibile vnius ſenſus, ex accidenti percipitur ab alijs, nullo.n. ſenſu per ſe percipitur, nec vt Subſtantia: nam Subſtantia ab omni ſenſu ex accidenti percipitur, perſpicuum a ſola facultate videndi. Inſuper, Subſtantia non defert ſenſibile alicuius ſenſus, perſpicuum uerò tanquam medium defert actiones colorum. Neque ſentitur ex accidenti, vt pura priuatio, quemadmodum uidebatur exiſtimare Auicenna, quoniam perſpicuum præter id quod non impedit trãſitum uiſibilium, etiam Lumine formatur, per quod uidetur. Quare colligẽdum eſt, perſpicuum ſentiri ex accidenti a ſolo viſu, quatenus uidetur per formam alienam, nempè per Lumen, & videntes per medium perſpicuum cętera per ſe viſibilia, dicimur videre perſpicuum, præſertim tamen iudicatur ſenſu interno, ope ſenſus viſus: Fe dum accidit, ut idem ſit perſpicuum, & coloratum, ut uitrum niride, id tanquam coloratum uidetur per ſe, ut perſpicuum uidetur ex accidenti, modo explicato. Ex his colliguntur definitiones.

Soluitur ſecunda. Auicẽna. Euerſio. Solutio tertiæ dif.

Color eſt actus perſpicui terminati, ex eius lucidiore conditione tanquã flos emicans, oculo congruens, in quem ſpiritaliter ope Luminis agit.

Definitiones. Color qd.

Perſpicuitas eſt Qualitas ſecundis ſimilis, ſequens conditionem corporis a Terrea fece immunẽ, competens ordine aliquo cœlo, & mortalibus, lucidorum munera viſibiliumque actiones in alia deferens.

Perſpicuitas quid.

Perſpicuitas terminata eſt ſecunda Qualitas, conſtituta ex interminata perſpicuitate, & opacitate Terrea, per quam terminatur, & colorum eſt fundamentum.

Perſpicuitas terminata quid.

Opacitas eſt Qualitas ſecundis ſimilis, nec luminis, nec tenebrarum capax, ſed tenebrarum origo, Lucido obſiſtens, eiuſq; radios reddens repercuſſione validiores.

Opacitas quid.

De Luce & Lumine an ſit corpus, opiniones variæ. *Cap.* *VI.*

Quinque de lumine declarāda.

APparuit quid ſit perſpicuum: at niſi reſulgeat lumen, in tenebris verſamur. Luminis conſideratio cùm ex ſe utilis eſt, & præclara, tùm pro notitia attinentium ad Viſum, apprimè neceſſaria. De quo agēs, hæc quinque capita præſertim nitar explicare. Primum, an ſit corpus? Alterum, ſi non eſt corpus, an ſit Qualitas ſpiritalis? Tertium, quibus competat, & ex quo principio fluat? Quartum, quos vſus præbeat? Demùm, pro quo requiratur vt uideamus, num pro medio, vel pro obiecto? Ordiens a primo, cum quæratur an lumen ſit corpus, accipio octo in attinentibus ad lumen conſiderari gradus, reſpondentes octo gradibus conſtituentibus Vniuerſum. In gradu ſupremo, eſt lucidum, nempè Sol, proportione reſpondens Deo. In ſecundo, Lux eius, proportione reſpondens Sapientiæ Dei. In tertio, Radius ex lucido prodiens, reſpondens cœlorum Mentibus. In quarto, lumen reſpondens Animæ rationali. In quinto, ſplendor apparens in umbra, ex radio repercuſſo a ſpeculo, & ſimilibus, reſpondens animis brutorum. In ſexto, Vmbra prodiens ex leui repercuſſione luminis, veluti arbores vmbrā parientes impediunt directum tranſitum radiorum, ſed non lenem & obliquam luminis repercuſſionem, vmbra proportione reſpondet Naturæ, & formis infra Animam collocatis. In ſeptimo gradu ſunt tenebræ, reſpondentes priuationi primæ Materiæ. In octauo, reperitur opacum, reſpondens conditioni materiæ, quæ eſt tanquam fex rerum. Hi gradus ita ſunt iuncti & colligati, ut inferiores per ſuperiores perficiantur, & ex eis pendeant, & per inferiores detur aſcenſus ad ſuperiores. Cum itaque gradus uarij ſint, ego potiſſimùm loquar de lumine, & tenebris: ex quorum explicatione cæteri reſulgebunt.

An lumen ſit corpus. *Octo gradus ad lumen attinentes.*

De lumine (vt genus appareat) primò conſiderandum occurrit, an ſit corpus? Qua de re opiniones ſunt variæ. Nonnulli exiſtimantes lumē eſſe corpus, ut Democritus, Leucippus, & Epicurus, dixere, dari ex corporibus defluxus quoſdam, qui eſſent tanquam exuuiæ, & ſimulacra rerum, & ideò ex lucido corpore putarunt defluere ſimulacrum eius, quod cum ſit ſimulacrum corporis, ſeruat conditionem eius, Hinc cecinit Lucretius lib. 4.

An lumen ſit corpus. *Opinio Democriti, Leucippi, & Epicuri.*

Præterea ſi quæ penitus corpuſcula rerum.
Et alta in Terras mittuntur, Solis uti Lux.
Ac uapor, hæc puncto cernuntur lapſa diei;
Per totum cæli ſpatium, diffundere ſeſe;
Perque uolare mare, ac Terras, Cœlumque rigare, &c.

Putarunt itaque hi, radios eſſe corpora, meare per poros, ac momento effundi. Cuius opinionis etiam fuit Empedocles. Ex aduerſo multi Academicorum dixere, lumen eſſe quidem corpus, ſed ſpiritale, quod cum materiæ ſit expers, meare ualet per materiata corpora, non enim putarunt abſurdum, corpus unius generis meare per aliud diſtincti generis, vt corpus Prædicamenti Quantitatis, ſimul eſt cum corpore Prædicamenti Subſtantiæ. Huius opinionis præſertim fuit Iamblichus. Plato frequenter indicauit lumen eſſe corpus, & præſertim in Timæo, dum lumen dixit eſſe ſpeciem ignis, at ignis corpus eſt. Inſuper, dum dixit ex lumine prodeunte ex oculis, & ex externo, unum confici corpus. Ariſtoteles etiam nonnunquam lumen dixit corpus, ut in undecima partic. Problematum 33. inquiens: radios autem corpora eſſe dixeris. Et in ſecundo de Cœlo, 44. inquit, Calorem & lumen gigni attrito a Solis latione aere, & quia Sol non tangit niſi per lumen, ideò denotauit lumine teri aerem, quod non fieret, niſi eſſet corpus. Hinc Lucillus Philalteus, eo loci ait, lumen eſſe corpus, & Flam. Nob. in primo de Ortu & interitu, inquit, Ariſtotelē loqui ſuppoſita

Empedocles. *Academici.* *Iamblichus.* *Plato.* *Ariſt.* *Lucillus.* *Flamminius.*

poſita veterum vulgata opinione, quod Lumen ſit corpus. Simplicius hac de re lo- *Simplicius.*
quens, non ſibi conſtat: nonnunquam cum Ariſtotele negat Lumen eſſe corpus, ut in
ſecundo de Anima 62. nonnunquam ait eſſe corpus, & tranſire per meatus aliorum
corporum, ut in ſecundo lib. de Cœlo 29. Nonnunquam eſſe corpus, cui reliqua cor-
pora impedimento nō ſint, vt in ſexto Phyſic. 23. Non defuere nonnulli, qui Lumen
dixere eſſe ſpiritum ex Anima Vniuerſi, Mentis compote prodeuntem, & per omnia
effuſum, quam etiam Quintam nuncuparunt eſſentiam.

Rationes putantium Lumen eſſe corpus, & aduerſa.
Cap. VII.

QVòd Lumen ſit corpus, Philoſophi varij, ex varijs deſumpſerunt. Democri-
tus & Epicurus vtebantur ratione ſumpta ex defluxu exuuiarum & ſimula- *Rationes.*
crorum ex rebus, quem Lucretius lib. quarto varijs experimentis nititur
comprobare, quæ ſilentio prætereo. Academici id oſtendunt: quia colo- *Academici.*
res moueat Lumen, quod exit ex oculis, & cum externo lumine nectitur, quod Lu-
men non moueretur, niſi eſſet corpus. Inſuper, id eliciunt ex perfectione ſphærarum
cœli, ſphæra enim ut ſit perfecta, debet extendi uſque ad centrum; non autem ita
extenderentur, niſi Lumen per quod extenduntur eſſet corpus: quo fundamento uti
tur Simplicius in 6. Phyſic. 23. Inſuper, utuntur fundamento ſumpto ex Mente, unà
cum anima, effuſa per omnia: nam ex mente cuius anima eſt particeps, dixere prodi
re Lumen tanquam ſpiritum, & cum Lumine perſpicuum. Hinc Iulianus in lib. de *Iulianus.*
Sole, ex opinione Iamblichi, & Phœnicum dixit Lumen eſſe diuinum actum, ab actu
diuinæ Mentis per cuncta extenſum. Stoici id approbarunt ratione ſumpta ex con- *Stoici.*
nexione corporum, ſuo ordine uniuerſum conſtituentium, quæ cum ſint uaria, expo
ſcunt quaſi communem ſpiritum, quo nectantur; huiuſmodi eſt Lumen, quod non ne-
cteret corpora, niſi eſſet corpus. Comprobatur etiam eadem opinio rationibus non-
nullis communibus, veluti: quia Lumen turbat oculos, agitat eorum ſpiritus, quod
nō efficeret, niſi eſſet corpus. Inſuper Lumini & radijs cōpetunt conditiones corporū,
figurantur enim, extenduntur, ingrediuntur, egrediuntur, repercutiuntur, quæ ſolis
corporibus competere poſſe uidentur. Non itaque iniuria plurimi celebres Philo-
ſophi, Lumen eſſe corpus exiſtimarunt. Ex aduerſo tamen, Ariſtoteles in ſecundo *Opinio Ariſtot.*
de Anima 69. inquit: Lumen itaque non ignis eſt, neque omninò corpus, neque de-
fluxus corporis ullius, eſſet enim corpus aliquod, ſed eſt præſentia ignis, aut alterius
huiuſmodi, in perſpicuo, &c. His uerbis Philoſophus damnat ſententiam Platonis,
& Democriti, ac inſuper, opinionem ſuam profert, pro qua comprobanda utitur præ
fertim duabus rationibus. Prima ſumitur ex penetratione: Nam ſi Lumen eſſet cor-
pus, quia meat per corpora, corpus unum mearet per aliud, & cum ſit corpus Prædica
menti Qualitatis, corpus eiuſdem Prędicamēti, mearet per aliud. Altera uerò ſumitur
ex motu, nā ſi Lumē eſſet corpus, quia ſine tempore effunditur per uniuerſum hemi-
ſphærium, daretur motus corporis per maximum interuallum ſine tēpore, quod fieri
nequit; Nec dicere valent id fieri tempore exiguo, & nos latere, quoniā de motu per
exiguum interuallum id dici poſſet, at per maximum, nulla ratione poteſt cōcedi. Si-
militer abſurdum eſt, dicere, quòd tranſeat per meatus medij, nā tunc non corpus me
dium totum eſſet lumine præditum, ſed ſoli meatus. His accedit, quòd nec aer, nec
aqua, nec igni, ſunt corpora prædita poris. Similiter uitare non ualent abſurda, di-
cendo, quòd lumen ſit corpus materiæ expers, nam ſat eſt quòd eſt dimenſionibus
præditum, dimenſio enim vna non meat per aliam, ut docet Philoſophus in quar-
to Phyſic. loquens de Loco. Præterea, dicentes Lumen eſſe corpus materiæ expers, *Lumē non ex ſubſtantia.*
inquiunt eſſe ſubſtantiam, quod reijcitur. Primò, quia nulla Subſtātia per ſe percipi-
tur ſenſu; Lumen autem per ſe uiſibile eſt. Secundò, Communis Subſtātia immunis à

Materia,dicitur Mens,& eſt Intelligens, quod Lumini non competit. Inſuper,ſi lumen,quia eſt corpus materię expers, meare poteſt per materiata corpora,ſaltē meare non poterit per corpora eiuſdem generis: at experientia conſtat, plura lumina in eodem perſpicuo recipi, Præterea,corpus non recipit magis & minus, vt dicitur in Prædicamento Quantitatis,ſed ſolum maius & minus,Lumen autem & intenſius,& *Alexāder* remiſſius eſſe poteſt.Miſſas facio rationes Alexandri in ſecundo de Anima,cap.36.& in lib.de Senſu,& Senſili,necnon Magni Alberti,Philoponi, & aliorum. Cum itaq; res apprimè ſit dubia, & non ſit rationi conſentaneum, viros ſapientes omninò deli- *Reſolutio.* raſſe,vtendum puto concilio aliquo,& dicendum.Lumen eſſe corpus,dupliciter poſſe intelligi,vel propriè,vt propriè ſemper loquutus eſt Ariſtoteles, & ita non eſt corpus, omne enim corpus vel Phyſicum eſt, naturam includens: vel Mathematicum, quod eſt accidens: vel Artificioſum: Lumen nullius generis horum corporum eſſe poteſt,vt conſideranti notum eſt. Vel poteſt dici corpus per metaphoram, per ſimilitudinem, per imitationem, & per participationem conditiónum, in qua ſignificatione Lumen poteſt dici corpus,cum ſit ſpiritalis quædam repręſentatio Lucidi,quod cor- *Rationes aduerſæ.* pus eſt: & in hac ſignificatione puto Platonem dixiſſe Lumen corpus eſſe. Rationes pro parte putantium Lumen eſſe corpus,vel ſunt leuiſſimæ,uel hoc ſolū patefaciunt, quod ſit corpus modo explicato.Ariſtoteles in lib.Problematum,ex aliorum ſententia ait Radios eſſe corpora, Locus ex ſecundo de Cœlo 42. in lib. de Cœlo a me explicatus eſt, quod non repeto.

Quid ſit Lumen. Cap. *VIII.*

APparuit quid Lumen non ſit, declarandū modò occurrit quid ſit, cum Lumen non ſit corpus,& ſit aliquid,vel eſt Subſtantia, uel accidens; non Subſtantia,quia per ſe cadit ſub ſenſum,quare eſt accidens, non Quantitas, quia iam apparuit non eſſe corpus, & intendi ac remitti, quod corpori nō cōpetit,& præſertim quia Quantitas eſt,quæ primò in materia recipitur, Lumen autem in ſola materia non valet recipi, ſed in corpore abſoluto & perfecto: Nec ad aliud Prædicamentū redigi poſſe videtur,niſi ad Qualitatem, per Lumen enim corpora perſpicua dicuntur Qualia. Inſuper, omnia quæ per ſe, & primò ſenſum mouent,Qualitates ſunt · quare Lumen vel propriè, uel per *Res ī Prædicamento varijs modis.* ſimilitudinem,eſt Qualitas, & ad Prædicamentum Qualitatis pertinet: Nam res ad Prædicamenta varijs modis rediguntur, ut alibi pateſeci, cuncta enim vel directè ſunt in ſerie Prædicamentorum,uel ſunt infra Prædicamenta,ut indiuiidua, uel ſupra, vt principia,uel locantur a latere,ut differentiæ: Vel ſunt in Prædicamēto per ſimilitudinem,& eminentiam conditionū, ut æterna:uel per repręſentationem, ut ſpiritales actiones. Cum itaque Lumen ad Qualitatem pertineat, quæritur, quod eſſe ei cōpetat in medio perſpicuo,an ſpiritale,uel potiùs reale, adeò ut ſit Qualitas in per- *Opinio D. Thom.* ſpicuo vt in ſubiecto recepta? Nonnulli aiunt ei competere eſſe principale, & reale, vt D.Tho.in ſecundo de Anima,exponens contex.70.Similiter Philoponus in diſp. contra Proclum cap.7.& 8.necnon Ioan.Baccon.in ſecundo Sent.Diſt.13. qui tamē vtitur diſtinctione, inquiens. Lumen relatum ad mediū,habere eſſe reale,ut in ſubiecto,relatū verò ad ſenſum viſus,habere eſſe ſpiritale, & id ipſum dicit de cunctis ſen- *Rationes.* ſibilibus,per medium delatis. Pro horum comprobanda opinione, hæ poſſunt afferri rationes.Et primò,id quod ſolū habet eſſe ſpiritale, & non materiatum, non cadit ſub ſenſum, ſed eo cętera ſentiuntur: Lumen nedum eſt id quo Lucida uidentur,ſed etiam eſt id,quod videtur, & ſenſum mouet; quare &c.Inſuper,qualis actio, talis forma; Lumen producit actiones reales,& materiatas,attenuando, & calefaciendo; eſt itaque forma Phyſica in materia recepta. Præterea,per actiones ſpiritales ueluti colorum,

lorum,medium non denominatur; per Lumen denominatur illuminatum. Inſuper
Ariſtoteles ait,per Lumen videri perſpicuum,eſſe actum perſpicui,eſſe tanquã colo-
rem perſpicui,quę indicant eſſe in perſpicuo,vt in ſubiecto,non tanquàm in ſolo de-
ferente.Confirmatur: per colores Iridis, qui ſunt Lumen receptũ in nube, & nume-
rantur inter Meteorologica,non inter ſpiritalia.Similiter cum Sol tribuat Lumẽ Lu
næ,& reddatur tanquã proprium Lunæ,id Lumini nõ competeret, ſi ſolum haberet
eſſe ſpiritale, ſed tantùm a Luna repercuteretur, vt repercutiuntur a ſpeculo actio-
nes Colorum.Hanc opinionẽ approbandam non puto, ſed exiſtimo,Lumen in me- *Euerſio.*
dio ſolùm reperiri ſpiritaliter,reprę ſentando Lucidũ,ut actionem & imaginem eius.
Quod oſtendo, perpẽdendo conditiones vtriuſque generis formarum: Nam formæ,
& Qualitates quæ tanquam principales in ſubiecto recipiuntur, ſunt præditæ cõtra-
rio;recipiuntur per tranſmutationem ſubiecti, in tẽpore; propagantur vſque ad de-
finitum quendam terminum; mouẽtur moto ſubiecto; permiſcentur cum affectioni-
bus alijs ſubiecti;nõ ſunt imago,& repræſentatio alterius; non ſunt totum in quauis
parte, nec in eadem parte ſubiecti diſtinctæ ſeruantur multę Qualitates ſolo numero
differẽtes. Lumini oppoſita cõpetunt, nam plura Lumina diſtinctorum Lucidorum
diſtincta ſeruantur in eadem parte medij, & per quamlibet partem repræſentat totũ
Lucidum,& agitato medio a ventis,non agitatur Lumen,& ſic de cæteris. Pręterea,
ſenſibile reale poſitum ſupra ſenſum nõ ſentitur: Lumen attingens oculum videtur,
Formæ quę tanquam in ſubiecto recipiuntur, in qualibet conſtitutione mouent ſen-
ſum: at Lumen ſolùm directè ferit oculos,repręſentando Lucidum.Formę principa-
les receptæ in ſubiecto,ſeruantur aliquandiu recedente formante,Lumen nequaquã.
Præterea,eadem qualitas non poteſt competere cœlo,& mortalibus, ſubiecta enim
diſtincti generis non ſunt apta recipere eandem formam; at Lumen ex Sole prodiẽs
per vniuerſum effunditur. Demùm,ſi Lumen & forma, quæ in medio recipiatur, vt
in ſubiecto,uel inducitur,uel educitur;nõ inducitur,alioquin crearetur, uel migraret
ex ſubiecto in ſubiectum; neque etiam educitur,quia eductio formæ eſt per tranſmu-
tationem ſubiecti,at perſpicuum non tranſmutatur. Colligamus itaque Lumen ſiue *Cõcluſio.*
referatur ad medium,ſiue ad oculum,eſſe actionem,& Qualitatem ſpiritalem, reprę-
ſentãtem Lucem,quę eſt Qualitas principalis corporis Lucidi. Huius opinionis etiã
fuit Priſc. Lydus in Theophraſti explicatione de ſenſibus: necnon Diuinus Iambli- *Priſc. Ly-*
chus,& Magnus Syrianus. Ariſtoteles hoc conſpicuè indicauit, dum in ſecundo de *dus.*
Anima,necnõ in libro de Senſu & ſenſili, dixit Lumen eſſe pręſentiam Lucidi: nam
ſpiritale cum ſit imago, & repręſentatio alterius, dicitur pręſentia illius: quia eſt id
per imaginem,actionem,& repręſentationem. Eiuſdem opinionis fuit Scotus in ſe- *Scotus.*
cundo Sent.diſt.13.Auerroes in ſecũdo de Anima 70.id ipſum exiſtimaſſe viſus eſt, *Auerroes.*
inquiens, Lumen eſſe pręſentiam intentionis in perſpicuo. Rectè etiam Simplicius *Simplici⁹.*
in ſecundo de Anima 67.dixit, Lumen eſſe actum agentis in perſpicuo, non tanquã
in ſubiecto,nam ſeparatur,& ſequitur Lucidum corpus,iunctum illi. Neque difficile *Diluuntur*
eſt aduerſas rationes diluere. Pro quarum ſolutione accipio tantũ Lumen,non aliud *rationes*
apud nos reperiri, quod primò, & propriè ſit ſpiritale: cum.n.Lumen ex cœlo pro- *aduerſæ.*
deat, experte materię, uel ſaltem ex corpore participe conditionis eius, ut ex Igne *Solum Lu*
cęlo proximo,hac conditione,& proprietate eſt prędituin, ut ſpiritaliter effundatur, *men eſt pri*
& eius ope mox colores ſpiritaliter agũt. Accipio ſecũdò ſuperiora facultate,& emi- *mo ſpiri-*
nẽtia ea includere, quę per propriam formam competunt inferioribus; Hinc abſur- *tale.*
dum non eſt, Lumen cum ſit repręſentatio primi, & potentiſſimi Lucidi,poſſe non-
nulla efficere, quæ fiunt a formis materiatis, ueluti etiam Ariſtoteles in lib.de Motu
Animalium dixit, res imaginatione conceptas mouere facultate rerum quarum ſunt
imagines.His præaſſumptis,ſoluitur prima ratio ex eo ſumpta,quia Lumen uidetur, *Diluitur*
nam Lumen non propriè uidetur, ſed coloratum, uel lucidum, & dum in nubibus *ratio pri-*
intuemur Lumen, non ſecùs id uidemus, ac imagines rerum a ſpeculo repercuſſas. *ma.*

Hinc

Hinc niſi adſit repercuſſio aliqua, non uidemus Lumen, & ob id ratio retorquetur. *Simplic.* Hinc rectè Simplicius in 2. de Anima, 74. dixit, non uideri Lumina in medio, ſed colores, & Lucida per ipſum. *Diluitur alia.* Addebatur, Lumen producere actiones Phyſicas, & per Lumen denominari medium, patet ſolutio ex ſecundo aſſumpto: nam actio ſpiritalis eſt vehemens, & operatur facultate principalis agentis: hinc actio albedinis, quamuis ſit ſpiritalis, tamen obeſt oculis, nimium agitando ſpiritus eius, ita etiã dum tranſeunt nubes inter Solem, & Plantam formant Terram colore viridi, adeò ut viridis denominetur, quamuis ille ſit color ſpiritalis, & imago viriditatis Plantæ. Addebatur, Lumen eſſe actum perſpicui, & tanquam colorem eius. Reſpondeo, Lumen eſſe actum illuminantis, ut producentis: perſpicui, ut deferẽtis, colorati, ut eius quod virtute Luminis agit ſpiritaliter, dicitur tanquam color: quia ut coloratum uidetur per colorem, ita perſpicuum per Lumen, quod eſt actio Lucidi; Et quia eã actio per medium defertur, dicimur per Lumen videre perſpicuum. Inſtabatur per colores Iridis, & Lumen Lunæ: dico, colores Iridis eſſe ſpiritales, & eſſe repræſentationem corporis Lucidi, in nube Meteorologica, ideò inter Meteorologica numerari. Similiter dico, Lumen ex Sole prodiens, & in Luna receptum, habere eſſe ſpiritale, ſed quia Luna etiam Luce aliqua propria eſt prædita, propterea, quamuis Lumen a Sole receptum ſit ſpiritale, tamen cum propria Luce iunctum, redditur tanquam proprium Lunæ, tribuendo lumini proprio perfectionem.

Quid ſit eſſe Spiritale. *Cap. IX.*

APparuit Lumen eſſe imaginem lucidi, eiq; cõpetere eſſe ſpiritale; At dubium modò eſt, quidnam ſit hoc eſſe ſpiritale? *Auicenna* Cenſuit Auicenna in 6. ſuorum Naturalium, c. 1. & 7. Lumen in medio non recipi, ſed in ſupera facie opaci, in qua cum inſint colores poteſtate, redigũtur ad actum, recipiẽdo a Lumine formam, adeò ut eſſe ſpiritale eius in medio, nil aliud ſit, niſi mutua relatio lucidi & opaci, ſine impedimento medij, & pura lucidi repræſentatio. *Auẽpaces* Eiuſdẽ opinionis fuit Auẽpaces, & Lynconienſis. Nõnulli recentiorũ parum ab Auicenna recedẽtes, inquiũt in medio, quod dicitur illuminatũ, nihil recipi, ſed ſolũ per id, ſine impedimento aliud repræſentari: nam vt nomen, quãuis nil recipiat, tamen dum alicui imponitur, id ſignificat: ita perſpicuũ, cum ſit Lumini ſubordinatum, per ſolã lucidi præſentiam redditur inſtrumentũ lucidi, pro eo repræſentando. *Alexãder* Id ipſum viſus eſt ſenſiſſe Alexander: qui in 2. de Anima, cap. 38. dixit, perſpicuum non ita Lumen recipit, ut quæ alterantur, ſed ita patitur, ut ſi quis pati dixerit eum, qui ex ſiniſtro redditur dexter, cum nec moueatur, nec affectionem ſuſcipiat. Hæc ſententia iam in præcedentibus, cap. 5. eſt reiecta, & iure *Euerſio.* profectò: nam ſi perſpicuum nil deberet deferre, tunc per medium inane poſſemus videre, quia inane non impedit: quod aduerſatur Ariſtoteli in ſecundo de Anima, diſputanti contra Democritum. Præterea, nil agit in externum, niſi ſua prima actione agat in medium, actio enim fit per tactum, ex primo de Gener. & interitu, quare non valet lucidum agere in opacum diſtãs, niſi agat in medium, & præſertim, quia inquit Auicenna colores recipere eſſe a lumine: at extremum nõ ualet formare extremum, niſi eius actio prima recipiatur in medio. Præterea, cum medium dicatur repræſentare Lumen, uel ea repræſentatio in medio eſt aliquid, uel nihil: ſi nihil, nil repræſentatur: ſi aliquid, igitur in medio aliquid recipitur. Hinc Ariſtoteles in ſecundo de Anima 73. dixit, colorem mouere perſpicuum: at quod mouetur, recipit aliquid. *Scotus.* Propterea eſt opinio Scoti in ſecundo Sent. diſt. 13. dicentis, Lumini in medio competere eſſe ſpiritale, ac eſſe intentionale; quæ intentio, ſiue id eſſe ſpiritale, eſt res quædam, & præter id eſt ſignum, nam omne ſignum eſt res, at non contra. Eſt itaque

Lumen

Dubitatio

lumen in medio talis res,ut ſit intentio,& ſignum,& ita intentio,ut ſimul ſit res. At dubia videtur ſententia Scoti:nam cum dicat Lumini in medio competere eſſe ſpiritale,etiam ait per id eſſe ſpiritale reperiri in perſpicuo,vt accidens in ſubiecto , ideò dubiũ adhuc eſt,quidnam ſit id eſſe ſpiritale,& ea res quæ ſimul ſit ſignum. Pręterea id quod in alio recipitur vt in ſubiecto,habet eſſe principale,& proprium, non autẽ ſpiritale,& præſertim quia vel inducitur,& tunc crearetur,vel educitur,& tunc haberet eſſe principale,& proprium. Propterea pro reſolutionẽ tria pręaccipio . Primum

Tria pꝛæcipiuntur.

eſt,quod rebus competit eſſe,tribus modis:vel per originẽ,vt in prima cauſa, uel per formam propriam,ut homo,qui animal rationale eſt:uel per imitationem,ut imago hominis dicitur homo. Ens ſpiritale (de quo loquimur) eſt eſſe huius tertij generis. Accipio ſecundò,Rem & Ens dupliciter uſurpari,uel ut contradiſtinguitur a nihilo, ac ita actiones ſpiritales ſunt Res : uel,pro Ente principali,contradiſtincto ab imagine,& imitatione eius,in qua ſignificatione,actiones ſpiritales nõ ſunt Entia,& Res, ſed imagines. Accipio tertiò,eſſe in alio,contingere dupliciter: Vel ut in Subiecto,ac ita in alio illæ formæ ſunt,quę educuntur ex eius potentia,quibus competit eſſe principale,quo pacto actiones ſpiritales non ſunt in medio : Vel eſt in alio tanquam in repræſentante,& deferẽte imitationem,in qua ſignificatione ſpiritales actiones ſunt in medio. Ex quo colligo,quòd Ens ſpiritalę eſt res per imitationem, egens medio ut deferente,& id quod principale eſt,repræſentante. Hoc ens ſpiritale relatum ad

Quid Ens ſpiritale.

medium,eſt Qualitas per imitationem,& ſimilitudinem:relatum ad principale, dicitur actio eius;adeò ut ſimul ſit Ens,non ens,in medio,non in medio , Qualitas , non Qualitas,actio,non actio:nam de illis quæ ſunt ancipitis conditionis,diſtincta conſideratione,& ſignificatione ea uera ſunt,quę inuicem pugnare uidentur. Imitationes nec creari,nec gigni dicuntur, ſed per ſolam principalis præſentiam dicuntur eſſe in medio ſine ulla generatione,nã principales qualitates illę ſunt,quę egent Subiecto, ex cuius potentia educantur,& ob id Ariſtoteles dixit Lumen eſſe præſentiam Lucidi in perſpicuo. Et quamuis Alexander per uerba in præcedentibus relata,uiſus ſit id ſenſiſſe: Auicenna tamen in libro primo de Anima,c. 13. ſecus loquitur : inquit enim perſpicua,quæ perluſtrantur Lumine,quodam modo moueri,id potiſſimũ argumento eſt,quòd ubi plerunque colores uiſuntur in Lumine,Lumẽ colori ſibi oblato concolor efficitur,purpureum à Purpura,ab Herba herbaceum: Conſpicuè Alexander fatetur medium perſpicuum modo aliquo affici per imitationem,ut etiã affirmat Themiſtius,ſequens Alexandrum in Paraphraſi contex. 68. & 69. ſecundi de Anima. Col

Cõcluſio.

ligamus itaque,Lumini in medio competere eſſe ſpiritale,& id ſpiritale Ens, nõ eſſe puram relationem,ſed actionem,Qualitatem per imitationem,formam quandam ſecundam,imaginem primę,actionem alicuius principalis, quæ expoſcat deferens , & repræſentans,non propriè ſubiectum. Ex quo patet ratio, cur momento huiuſmodi ſpiritales actiones effundãtur:nam ſolùm apparent per pręſentiam principalis, nec uerè gignuntur,ſed ſunt & non ſunt,ſine ortu & interitu: nec creantur,quia creatio eſt formę principalis,non imitationis eius,nec abſolutè tranſeunt ex non eſſe ad eſſe, ſed tranſitus eſt ex non imitari ad imitari,ex non repręſentari ad repręſentari; Et hac conſideratione Lumen dicitur extrinſecùs aduenire, vt inquit Simplicius in ſecundo de Anima , 75. id tamen eſt uerùm per Metaphoram .

An lumen ſeruari poßit ſine Medio? & an moto Lucido moueatur Lumen? Cap. X.

EX eo quod dictum eſt, Lumen,& ſpiritales actiones non egete medio
tanquam proprio ſubiecto,oritur dubitatio an Lumen ſine medio ſer
Opinio Plotini. uari poſſit?Exiſtimauit Plotinus,Enn.4.lib.5.cap.6. Lumen non ege
te deferente,ſed etiam in uacuo,& ſine deferente ſeruari poſſe.Ratio
eſt:quia nō pēdet ex medio,ſed ex corpore lucido,ut uita ex Anima.
Euerſio. Id confirmat:quia potiùs Lumen continet illuminatum,quàm contra.Reijcitur hęc
ſententia ab Ariſtotele in ſecūdo de Anima,74.& iure:nam omne quod repræſenta
tur,debet per aliquid reprę̨ſentari;Lucidum Lumine reprę̨ſentatur; ideo debet dari
medium repræſentans.Inſuper,omnis umbra,& imitatio eget fundamento; Ens ſpi-
ritale eſt umbra quędā,& imitatio.Prætereà,omnis actus expoſcit id cuius eſt actus:
Lumen eſt actus perſpicui. Demùm,cum id eſſe ſpiritale ſit tenuiſſimum,ſi accidens
ob eius diminutionem eget fundamento,longè magis ens ſpiritale,& quamuis non
pendeat ex medio,quia educitur ex eius potentia,tamen pēdet ex medio ut deferen
Alia dubitatio. te imitationem,& repræſentationem.Sed maior emergit dubitatio, & eſt, an moto
corpore Lucido,& uariato medio,Lumē idem ſeruetur,& ſequatur corpus Lucidū:
uel potiùs continēter Lumen nouum per nouam actionem, in diſtincto medio pro-
Plotinus. ducatur. Opiniones ſunt pro utraque parte:nonnulli in quorum numero eſt Ploti-
Simplici⁹. nus,En.4.lib.5.cap.6.inquiunt lumē ſeruari ſemper idem,& ſequi corpus Lucidum.
Cum his eſt etiam Simplicius,ideò in ſecundo de Anima,comm.67.dixit,Lumen di
citur actus,quia in perſpicuo ingignitur,nō ut in ſubiecto,ſed ſeparabiliter ipſi adeſt,
ipſumque perficit,nunquam ſeiungens ſe ab eo quod ipſum adducit,ſed in illo radica
tus eſt,& lucido translato unà transfertur;at non ita tranſmutatur tranſmutato per-
ſpicuo,&c.Confirmatur hæc opinio quia Lumen eſt actio ſpiritalis, nō pendens ex
Confirmatio. medio,ſed ex eo tātū cuius eſt imitatio,& proptereà ut ſeruatur, & reuoluitur luci-
Opinio aduerſa. dum corpus,ita putandum eſt ſeruari & reuolui Lumen,& imaginem eius.Ex aduer
ſo eſt Philoponus in prima.diſp.contra Proclum,qui inquit Lumen in perſpicuo gi-
gni præſente Lucido,& interire eo recedēte,non autem ſequi Lucidum, & id ipſum
ait exiſtimaſſe Proclum.Similiter D.Tho.& quicunque putant Lumē eſſe in perſpi-
cuo,vt accidens,& Qualitatem in Subiecto,coguntur idipſum affirmare,quoniā acci
dens nō migrat ex ſubiecto uno in aliud.Et cōfirmatur hęc opinio:quia abſurdum ui
detur in diſtincto perſpicuo idem numero ſeruari lumen,idem enim & unum nume-
ro eſt,cuius materia eſt una,ex quinto Metaphyſicę.Prætereà,Lumen dicitur actus,
& perfectio perſpicui,diſtincti autem perfectibilis diſtincta eſt perfectio,cum ſint ad
aliquid. Inſuper,ſi id eſſet, tunc Lumen Solis nos illuminans ſemper eſſet numero
idem, & ſi lumen,etiam artificiales dies, quare dies præteritus eſſet idem cum præ-
Reſolutio. ſenti,& ijdem numero dies reuerterentur,quod apprimè uidetur abſurdum. Pro ſo-
lutione dico, lumen eſſe duplex,unum prodiens ex flamma,& lucido uariabili,aliud
ex lucido æterno;de prodeunte ex lucido mortali, non eſt dubitatio, nam eo uaria-
to,neceſſariò uariatur lumen:ſolùm eſt dubitatio de prodeunte ex lucido,quod non
uariatur,& præſertim ex Sole,de quo loquendo,ſuppoſito,(ut oſtenſum eſt)quod ei
competat eſſe ſpiritale,dicendum puto,id lumen poſſe dupliciter conſiderari.Vel ex
parte ſuæ conditionis,ut eſt ſpiritalis imitatio,& repræſentatio lucidi,ac ita cū Lux
ſit eadem,etiam imitatio,& imago ex ea fluens eſt eadem,& ſequitur Lucidum.Vel
conſideratur ex parte repræſentantis,ac ita eſt uarium,quatenus includit diſtinctam
relationem ad lucidum,& delationem per uarias partes perſpicui. Et confirmatur:
quoniam ſpiritalia ſunt totum in toto,& totum in quauis parte deferentis,cum non

educantur

educãtur ex eo,ut patet de actionibus colorum, & proptereà ut actio coloris eſt tota in toto ambiente aere,ita eſt tota in ea parte,quæ vni oculo reſpõdet, & ræpręſenrat totum uiſibile,& ſimiliter eſt tota in altera parte,quæ alteri oculo reſpondet,& cum repræſentet idem numero viſibile,quia eadẽ vni tertio,ſunt eadem inter ſe iſtę actiones ex parte ſuæ conditionis inter ſe non diſtinguuntur, ſed eædem ſunt: ſic lumen Solis in Oriente,ex parte ſui,eſt idem cum lumine in Occidente, & ſequitur lucidũ, nec uariatur,niſi uariato lucido,ut eadem eſt,imago vnius rei, quæ per uaria ſpecula repræſentatur, & eadem numero uox,a uarijs auditur, ſolùm adeſt uarietas ex parte noſtri,& partium repræſentantium,ea autẽ ex ſe, nec fit,nec interit, ſed eadem prodit ex eodem lucido,idq; inſequitur: & dum nubes obumbrant Solem, nõ deſtruunt lumen, ſed impediunt ne Sol per aerem nobis repræſentetur. Similiter lumen non diuiditur,quia ea ſola diuiduntur quæ extenduntur;ſpiritalia non pendentia ex materia,non extenduntur,ſed ſunt totum in toto,& totum in quauis parte: ſolum diuiditur lumen per diuiſionem lucidi, vt dixit. Auerr. in prima diſp.in ſol.8.dubij: Ita lumen non propriè,ſed tantùm per Metaphoram per feneſtras ingredi, vel egredi dicitur,an non ſit corpus,hęc Qualitas extenſa;& materiata,ſed ſolùm dicitur adeſſe,uel non adeſſe repræſentatio Solis. Similiter repercuſſio radij, eſt ipſiuſmet lucidi iterata repræſentatio,adeò vt radius primò progrediens, mox repercuſſus ſolùm differant,quia progrediens eſt imitatio prima,repercuſsùs ſecunda, & quaſi imitatio imitationis,uariata,per repercutiens, quod eiuſmodi actiones contra reddere aptum ſit. Et ea ſententia idem numero eſt,cuius materia eſt una, uera eſt de materiatis, non de ſpiritalibus,& imitationibus;& uera eſt,ut ex materia pendent,ad eamq; referuntur;

An Illuminatio ſit operatio immanens, An ex pluribus luminibus in medio conſurgat lumen unum? De diſtinctione luminum, & de alijs ad lumen attinentibus. Cap. XI.

CVm lumen ſequatur corpus lucidum, & nec in perſpicuo recipiatur, ut in ſubiecto, iure quæritur, an ſit operatio immanens,uel tranſiens? Academici aiunt eſſe immanentem, ut Platoni tribuit Philoponus in prima diſput. contra Proclum: nam ſe habet ad lucidum, ut uita ad animam. Vita nono Metaphyſicæ 16.dicitur immanens, & iure: nam lumen pro fundamento habet lucidum. Ex aduerſo D.Thom. & alij multi, aiunt, eſſe operationem tranſeuntem, cum recipiatur in alio,& per aliud deferatur. Nec ſecùs dicere poſsint, qui exiſtimant lumen eſſe qualitatem hęrentem medio perſpicuo, tanquam ſubiecto. Reſpondens dico, illuminationem eſſe ſimilem operationi tranſeunti,pendenti ex producente, pro eſſe, & conſeruatione, ut etiam motus. Dico ſimilem, quia diuiſio operationum immanentium, & tranſeuntium propriè competit principalibus operationibus,non imitationibus,& iure dicitur tranſiens,quia lumen non in lucido recipitur,nec per id lucidum denominatur, ſed perſpicuum diſtinctum a lucido: hinc a lucido per Metaphoram dicitur moueri perſpicuum. Acamedici eam dicunt operationem immanentem, ſumendo immanentem pro pendente a ſuo principio ſecundum eſſe & conſeruationem. Sed dubitatio occurrit de umbra, num ſcilicet dum reuoluitur lucidum circa corpus aliquod opacum erectum, etiam ex aduerſo reuoluatur umbra, ut reuoluitur lumen ſequens lucidum? Reſpondeo, nequaquam umbram reuolui. Ratio eſt: quia umbra eſt priuatio in perſpicuo; priuatio non circumfertur, ſed ſolùm dicimus quòd conſurgit priuatio eiuſdem luminis in diſtincto perſpicuo: eſt eadem ex parte formæ cuius eſt priuatio, diſtincta ex parte partium perſpicui. Sed quæritur adhuc: Si quis ſtet iuxta fluentem aquam, in qua eius imago appareat

Academici. *D.Tho.* *Solutio.* *Academici.* *Vmbra.* *Alia dub.*

appareat num in fluēte aqua eadem ſeruetur imago, vt ſeruari uidetur, uel potiùs cōtinenter varietur? De hac difficultate id ipſum eſt dicendum, quod dictum eſt de lu-

An in medio plura Lumina veniant in unum.

mine motu lucido. Sed maior occurrit dubitatio, an ex præſentia plurium lucidorum in eodem medio conſurgat lumen unum, uel potiùs tot lumina ſeruentur diſtincta, quot ſunt lucida. Aiunt nonnulli, ea lumina ſecundum eſſe reddi unum, ſeruari tamen diſtincta ſecundum imitationem, & repræſentationem: quæ ſententia non eſt approbanda: quia eſſe luminis eſt repræſentatio, & imitatio. De hac difficultate qui tribuunt lumini eſſe reale, & aiunt in perſpicuo recipi, ut in ſubiecto, etiam tenentur dicere, ex eis unum conſurgere, quia plura accidentia ſolo numero diſtincta, in eodem Subiecto recipi non poſſunt. At quoniam ea ſententia eſt reiecta, & oſtenſum, lumini competere eſſe ſpiritale, ideò cum ſit imitatio, & repræſentatio, etiam in eodem medio lumina diſtinctorum lucidorum ſeruantur diſtincta, ut etiam ſpiritales actiones diſtinctorum alborum. Hinc per quamuis partem medij repræſentãtur diſtincta lucida, pariunt diſtinctas umbras & progrediuntur in diſtinctas partes oppoſi-

Alia diffic.

tas. Et hæc etiam eſt ſententia Perſpectiuorum, & Academicorum. Verùm aliæ adhuc ſe offerunt difficultates: nam quæritur Primò, an lux & lumen diſtinguantur ſpecie? Secundò, an omne lumen ſit eiuſdem ſpeciei, ſimiliter & lux omnis? Tertiò, num lucidum ſimul dicatur vniuerſum perſpicuum illuminare, uel prius partem

Solutio.

ſibi proximam, mox diſtantem. Pro ſolutione accipio in ſpecie locari res, non imagines rerum: imagines ut imagines rediguntur ad ſpeciem rei cuius ſunt imagines, per imitationem & repręſentationem; pro ſuo autem eſſe proprio, in ſpecie nō ſunt, ideò non eiuſdem, nec diſtinctæ ſpeciei eſſe dicuntur a lucido, ſed non eiuſdem ſpeciei: uera enim eſt negatio, non affirmatio. Ex hoc elicitur ſolutio primæ dubitationis, an lux & lumen ſint eiuſdem ſpeciei: nam ſunt eiuſdem ſpeciei per imitationem, abſolutè autem, nec eiuſdem, nec diſtinctæ, ſed non eiuſdem ſpeciei eſſe dicuntur. Similiter ſoluitur ſecunda dubitatio, an omne lumen ſit eiuſdem ſpeciei: nam per imitationem ut ſe habet de luce, ita de lumine, pro ſuo eſse abſoluto, nec eiuſdem, nec diſtinctæ ſpeciei eſt, ſed non eiuſdem ſpeciei, & non diſtinctæ ſpeciei, quia propriè, cum nō ſit forma, ſed imitatio, ad ſpeciem non pertinet. De luce ſecus ſe habet, ea enim eſt Qualitas lucidi, & ſi lucida fuerit eiuſdem, & conditionis, uel diſtinctæ, ſimiliter lux, ueluti eſt lux incenſionis & lux lapilli precioſi, ſunt diſtinctæ ſpeciei. Lux cuiuslibet flammæ eſt eiuſdē ſpeciei, lux Cœli & mortalium, non eiuſdem ſpeciei ſunt, nec eiuſdem generis vniuoci, nil enim commune uniuocum ęterno, & mortalibus, ſed ſunt eiuſdem generis ab uno, primò enim lucida ſunt Cœleſtia, ſecundò mortalia, &

Auer.

ſunt ab uno cum magna varietate, adeò ut Auerroes in ſecundò, cap. de Subſtantia Orbis dixerit, lucem, & illuminationem, de cęleſtibus & mortalibus, magis videri dici æquiuocè quàm per prius, & poſterius: at re vera abſolutè æquiuocat. Quæ dicuntur æquiuoca, a caſu non ſunt, cum pertineant ad eundem ſenſum, & conſimiliter cō-

Solutio tertia diffic.

ducant pro inſpictione colorum, ſunt tamen prædita principijs ualdè diſtinctis. Erat tertia dubitatio an lucidum ſimul, vel potiùs cum quadam ſucceſſione, & ordine medium illuminet?

Philopon.

Philoponus in ſecundo de Anima, digrediens pro attinentibus ad ſenſum Viſus, inquit, lucidum cum ſucceſſione partium perſpicui id illuminare, illu-

Euerſio.

minando primò partem ſibi proximam, & per eam reliquas. Quam ſententiam approbandam non puto: quia tunc ſeruare nō poſſemus a Sole Vniuerſum hemiſphęrium momento illuminari, in momento enim non ſeruatur ſucceſſio. Prætereà, ea eſt actio ſpiritalis, quæ eſt actus perfectus, ſimul totus, non habens partem poſt partem, ut motus qui ob id dicitur actus imperfectus. Demùm, quia illuminatio eſt non principalis forma, ſed imitatio eius, imitatio autem unius totius, ſimul tota eſſe debet. Et hæc eſt opinio Ariſtotelis in lib. de Senſu & ſenſili, negantis illuminationem eſſe partis poſt partem. Quòd autem lumen per ſucceſſionem partium medij extendatur, conſentaneum eſt opinioni putantium ei competere eſse reale, ut Qualitatibus in Subiecto exi-

ĉto exiſtentibus: nec eſt abſurdum, quòd imitatio lucidi conſurgens ex ſola præſentia Lucidi, ſimul ſit in partibus medij diſtinctis. Vtilitates prodeuntes ex luce, & Lumine, tam uberes, præclaræ, & ſalubres ſunt, cunctiſque notę, ut ſuperuacaneum ſit in eis referendis morari.

Eſt itaque lux cœli Qualitas prima cœleſtis, ſequens conditionem naturæ cœli, & viſui congruens, facultate includens Qualitates primas mortalium, & pręſertim calorem. Lumen ex parte cauſæ eſt præſentia lucidi, ex parte perſpicui eſt actus ſpiritalis eius, totus ſimul. Abſolutè autem lumen eſt ſpiritalis imitatio Lucidi, in medio perſpicuo, ex Lucidi præſentia prodiens, viſuique congruens. *Definitio.*

De Tenebris. *Cap. XII.*

QVoniam oppoſitorum eadem eſt diſciplina, & oppoſita proximè poſita, magis elucescunt: ideò explicationis luminis, ſuccedit conſideratio Tenebrarum. De quibus agens, breuibus perpendam, an ſint, quid ſint, & quibus competant. Pro quorum explicatione, conſiderandum, de tenebris tres fuiſſe Philoſophorum opiniones. Nonnulli negarunt dari puras tenebras. Alij eas conceſſerunt, & dixerunt eſſe formam lumini contrariam. Nonnulli dixerunt eſſe puram Luminis priuationem, in medio perſpicuo. Primæ opinionis fuit Iamblichus in lib. de Myſterijs Ægyptiorum, necnon Iulianus Platonicus, in lib. de Sole, adeò enim potens dixerunt eſſe cœleſte Lumen, ut per omnia mearet. Hæc opinio in præcedentibus cap. 4. reiecta eſt, & præſertim, quia in attinentibus ad ſenſum, tenemur fidem ſenſibus adhibere: ſenſu conſtat dari puras tenebras, ueluti noctu in clauſis domicilijs & Terræ antris, adeò ut dicere ibi adeſſe exiguum lumen, ſit conſpicuè pugnare cum ſenſu. Confirmatur, quia datur opacum (ut apparuit) quare, & tenebre ex opaco pendentes. Ideò eſt ſecunda opinio Priſc. Lydi, in Theophraſtum, capitu. 17. concedentis Tenebras, & dicentis eſſe formam contrariam Lumini. Quod etiam alij uiri docti affirmarunt: nituntur id oſtendere. Primò, quia Tenebræ efficiunt Eclypſim Lunæ. Præterea, lędunt oculos noſtros; pariunt in animis timorem; ab eis ad lumen datur regreſſus, non autem a priuatione ad formam; præditæ ſunt cauſa efficiente, nempè opacitate. Hæc opinio non eſt approbanda. Primò, quia tunc lumini Cœli competeret contrarium. Inſuper, tunc per ſe caderent ſub viſum, vt nigredo contraria albedini, non momento lumen per medium tenebricorum eſfunderetur. Demùm apparet eas, ex ſola abſentia Lucidi conſurgere. Propterea, rectiùs uidetur ſentire Ariſtoteles qui in 2. de Anima, cont. 70: inquit: Sunt autē tenebræ, priuatio Luminis in perſpicuo. Confirmatur, quia contraria ſub communi genere continentur: Luminis & Tenebrarum nullum eſt commune genus. At pro reſolutione difficultatis dicamus: Tenebras dupliciter poſſe conſiderari. Primò, ex parte ſui, ac ita ſunt pura priuatio & ſola abſētia luminis in perſpicuo. Secūdò ex parte connexorum cum eis, & hac conſideratione ſunt modo quodam forma, quia tenebras ob receſſum ſolis comitantur frigus, humor, & ſimilia denotantia formam. Rationes aduerſæ facilè diluuntur; nam ſi pariunt Eclypſim, id accidit, quia Eclypſis eſt priuatio. Lędunt oculos: tum per connexa: tum quia oculis conſentaneum eſt Lumē, quo per tenebras priuantur: tum demùm, quia ocio torpeſcunt, ingerunt tenebræ timorem, quia nos priuant duce pateſaciente uiam, & manifeſtante aduerſa, producuntur ab opacitate, non ut a generāte ſimile, ſed ut ab impediente tranſitum radiorum. ſunt itaque tenebræ ſui conditione priuatio, & opponuntur non Luci, ſed Lumini, nam Lucido, & Luci contrarium non competit: & quoniam lumen in ſolo perſpicuo aptum eſt eſſe, ideò, tenebræ quoque in ſolo perſpicuo inueniuntur. Quod affirmauit Ariſtoteles in ſecundo de Anima, 71. inquiens, eadem natura (nempè perſpicuum) modò lumen eſt, modò tenebræ. Ex quo infero, in centro Terræ non repeteri tene-

Opiniones tres. *Iamblichus.* *Iulianus.* *Euerſio.* *Opinio ſecunda.* *Ratio.* *Euerſio.* *Opinio tertia.* *Reſolutio.*

bras,niſi adſit aer,vel corpus aliud perſpicuum,aptum recipere Lumen,nō enim Terra opaca valet Lumen recipere. Infero etiam, nullum corpus eſſe capax tenebrarū:

Concluſio. Ratio eſt, quia priuatio non dicitur recipi, ſed forma, & datur potentia ad recipiendam formam, non priuationem. Sunt itaq; tenebræ priuatio Luminis in perſpicuo ex abſentia Lucidi,& impedimento ab opaco prodeunte.

Pro quo requiratur lumen, vt videamus? Opiniones variæ. Cap. XIII.

Quattuor opiniones. LVmen pro uiſu eſſe neceſſarium cōſentiunt omnes: at pro quo requiratur,magna eſt controuerſia. Et opiniones ſunt quattuor. Nonnulli aiunt,ſolùm requiri pro obiecto illuminando. Alij,ſolùm pro medio. Quidam, pro vtriſque. Nonnulli demùm inquiunt,requiri,& pro obiecto,& pro medio,& pro inſtrumento Viſus. Primæ opinionis fuerunt Auempaces(referente Auer.in 2.de Anima 67.) Auic. in 1.Nat.c.1.& Lynconienſis,hi dixerunt colores in tenebris non actu, ſed ſolùm poteſtate eſſe colores:nam putarunt ex mixtione conſurgere in mixto diſpoſitionem quādam pro recipiendo Lumine,quæ diſpoſitio eſſet tanquam materia coloris,in qua lumen tanquam forma reciperetur, & ex varietate receptionis prodirent formæ variæ colorum, & ſi alicui corpori lumen ſuperueniat, in quo ea diſpoſitio non reperiatur, vt in uitro, tunc ſolùm lumen apparet. Eiuſdem opinionis longè prius fuit Epicurus,cuius ſententiam eleganter retulit Lucretius lib.2. inquiens,

Auempaces. Aucēna. Lynconienſ. Epicurus.

Præterea quoniam nequeunt ſine luce colores.
Eſſe, neque in luce exiſtunt primordia rerum,
Scire licet, quàm ſint nullo velata colore,
Qualis enim cæcis po terit color eſſe tenebris,&c.

Comprobatio. Lynconienſ. Pro hac comprobanda ſententia vtebatur Epicurus exemplis, & experientia ſumpta ex collo Columbæ, cauda Pauonis, & nube, quæ per variam Luminis receptionem, vatijs coloribus apparent colorata. Lynconienſis experientia utebatur ſumpta ex pariete albo, per quem aula magis conſpicua redditur, quàm per alium colorem, quod nobis indicat Lumen eſſe naturam,& eſſentiam coloris: & ob id parietes diſponūtur pro colore albo,ut domus clarior & fulgentior reddatur; & ob eandem cauſam albedo viſum diſgregat,quia plurimum Luminis includit. Prætereà, id ipſum confirmatur,quia experientia cognoſcimus,quòd quamuis illuſtretur medium, tamen niſi lumen attingat obiectum,non inſpicitur,ſtatim autem quod obiectum eſt illuſtratum, ſtatim apparet,etiam medio exiſtēte obſcuro, immò obſcuritas medij nobis prodeſt: inquit enim Ariſtoteles in quinto de Gener. Animalium,cap.primo,hominem in profundo puteo conſtitutum, etiam interdiu poſſe uidere Stellas.Id ipſum alia quoque conſpicua experientia confirmatur: quia Lumen in medio minime inſpicitur,niſi ab obiecto aliquo opaco repercutiatur,hinc noctu non videmus radios ſolis tranſeuntes per aerem,& Lunam illuſtrantes. Quod patuit experientia, confirmatur ratione, & primò:Luminis conditio eſt patefacere,& manifeſtare,quare pro eo requiritur quod patefaciendum eſt, huiuſmodi autem eſt obiectum. Inſuper Lumen pro eo requiritur,quod cum ex ſe ſit materiatum,debet ſpiritaliter agere,talis eſt color. Hoc affirmauit Ariſtoteles in tertio de Anima 18.inquiens, Lumen facere potentia colores, actu colores. Et in ſecundo de Anima 86. inquit:ut colores non uidentur ſine Lumine,ita acutum & graue non audiuntur ſine ſono:at ſonus eſt iunctus cum acuto & graui: quare ſimiliter lumen debet eſſe iunctum cum colore. Inſuper, actiones rerum ſenſibilium deferuntur ad internos ſenſus,apud quos non eſt lumen,ideò eſt ſatis, ut lumen illuſtret obiectum. Id confirmabat Auempaces:quia recipiens debet eſſe nudatum eo, quod recipere debet:recipienda eſt actio coloris, qui color includit conditionem

Ariſt. Ratio. Ariſt. Auempaces.

tionem Luminis, quare medium receptutũ actionem coloris, debet eſſe immune a Lumine. Quod confirmo: quia omnis potentia una, expoſcit obiectum quod vnum ſit: uis videndi eſt potentia vna: quare vnum expoſcit obiectum, & cum videamus colorem, & Lumen, & Lumen nõ redigatur ad colorem, quia eſt ſimplicius, eſt neceſſe vt color redigatur ad Lumen, & ſit Luminis participatio, per quam ſpiritaliter moueat inſtrumentum Viſus. Requiritur itaque Lumẽ pro ſolo Obiecto. Et ſi quis obijciat, quia Ariſtoteles in ſecundo de Anima inquit, colorem mouere perſpicuum actu hoc eſt illuminatũ: explicabat id Auempaces (referẽte Auerroe) quòd color moueat perſpicuum actu, hoc eſt redigendo id ex poteſtate ad actum: quæ interpretatio parũ eſt conſona uerbis Philoſophi. Ideò rectiùs Auicenna in ſexto Naturaliũ, inquit, ut perſpicuum ſit actu, non eſt neceſſe vt aliquid recipiat, ſed tunc dicitur actu, dum coloratum eſt illuminatum; & hac ratione obiectum illuminatum dicitur mouere perſpicuum actu. Ex aduerſo eſt Auerroes D. Tho. & multi uiri docti, putantes Lumẽ eſſe neceſſarium pro medio; & a primis diſentiunt: tum quia putant non requiri pro Obiecto, tũ quia aiunt requiri pro medio, & recipi in medio; tũ demùm, quia negant colores recipere eſſe a lumine, & affirmant etiã in tenebris ſeruari; Lumẽ requiri pro medio, eliciunt ex Definitione coloris tradita ab Ariſtotele, quæ eſt, quòd color ſit aptus mouere perſpicuum illuminatum. Inſuper, ex Definitione Luminis, quę eſt, ut ſit actus perſpicui interminati: at coloratum terminatum eſt; Lumen nõ requiri pro Obiecto oſtenditur. Primò, quia in Obiecto nõ recipitur ſed ab eo repercutitur. Secundò, quia color eſt per ſe uiſibilis, quare formam per quam uidetur, non habet a Lumine. Tertiò, quia obiecta cæterorum ſenſuum, per propriam formam, non per aliud extrinſecùs receptum mouent ſenſum, quare ſimiliter color. Alij tertiò, ſuaſi rationibus vtriuſque partis, dixere, Lumẽ requiri, & pro medio deferente, & pro obiecto mouente. Plato autem in ſexto de Repub. addidit etiam requiri pro inſtrumento, nempè pro oculo, & dixit Lumen eſſe iugum, quo res uiſibilis cum vidente nectitur, & ob id oculum nuncupauit Solarem. Et in Timęo, igneum, ob Lumen, quod pro eo requiritur. Et hęc pro opinionum uarietate.

Opinio ſecunda.

Tertia.

Quarta.

Reſolutio difficultatis pro quo requiratur Lumen. Cap. XIIII.

VT de propoſita difficultate lucidè patefaciam quod ſentio, quattuor profero Concluſiones. Prima eſt, Lumẽ requiritur pro obiecto. Secũda, requiritur pro medio. Tertia, requiritur pro inſtrumento. Poſtrema, colores in tenebris partim ſunt poteſtate, partim actu. Prima cõſpicuè in præcedentibus eſt oſtẽſa, & eam protulit Ariſt. in tertio de Anima 18. Hinc Theophraſtus in lib. de sẽſibus, Priſc. Lydus, & Simplicius conſtanter affirmant, Lumen pro obiecto requiri, & iure: nã coloratum cum ex ſe ſit materiatum, virtute Luminis ſpiritalis, ſpiritaliter agit, quod ei non competeret, niſi illuſtraretur. Altera Concluſio Lumen requiri pro medio, elicitur cũ ex definitione luminis, tum ex definitione Coloris; Nam lumen pro eo requiritur in quo recipitur, & cuius eſt actus: at dicitur actus perſpicui interminati, & hac ratione Ariſtoteles Lumen ſemper retulit ad medium: nam cum recipiatur in medio proximo Obiecto, illuſtrat Obiectum: hinc requiritur Lumen, non pro uniuerſo medio, ſed pro parte iuncta rei viſibili, qua illuſtrata, illuſtratur uiſibile, & in ea parte fit translatio Obiecti materiati in ſpiritale, & ob id Ariſtoteles dixit Lumẽ reddere poteſtate colores, actu colores. At pulchra emergit dubitatio. Si Lumen requiritur pro Obiecto ut moueat, & pro medio ut moueatur, idem conducit pro actione, & paſſione eiuſdem, quod uidetur abſurdum. Reſpondeo, Lumen in medio non mouetur, ſed eſt id quo imitatio coloris prodiens ex colore uirtute Luminis, manifeſtatur per ſpatium, adeò ut ſemper unà cũ colore agat, illumque patefaciat, & manifeſtet, pati

Theſes quattuor.

Prima concluſio.

Secũda cõcluſio.

Dubitatio

autem per Metaphoram competit perſpicuo,cui non competit agere, ſed eſſe id per quod aliud repræſentetur,quod non habet a Lumine. *Tertia.* Tertia Concluſio,quòd Lumẽ requiratur etiam pro inſtrumento,conſpicua eſt,niſi enim oculi fulgerent, nõ eſſent inſtrumentum uidendi,nam cognitio expoſcit mutuam quandam conſenſionem, & ſimilitudinem facultatis,& Obiecti,ut dicitur ab Ariſtotele in ſexto Nicomachiorũ, cap.primo. Hinc Plato,Pythagoras, & Galenus in decimo de vſu partium,oculum dixere Solarem,& igneum. Id affirmauit Ariſtoteles in lib.de Senſu,& ſenſili, inquiens, Aſpectus æquè Lumen intus & extra expoſcit, ut cernere ualeat. Id affirmauit & comprobauit Scotus in ſecundo Sentent. Diſtinct. 13. Similiter Simplicius in ſecundo de Anima 74. & 75. inquiens Lumen eſſe neceſſarium & pro Obiecto, & pro uidente. At dũ dicimus,Lumen requiri pro inſtrumento uidendi,id Lumen non debet eſſe externum,nam obeſt,ſed internum,ex ſpiritibus prodiens,& propterea rectiùs dicitur Lux,& oculus Lucens, quàm illuminatus; nec Lux oculi debet eſſe nimia,ſed moderata,oculi enim nimiùm fulgentes diminutiùs uident. *Quarta.* Addebatur quartò,in tenebris colores partim eſſe actu, partim poteſtate;Nam actus colorum eſt duplex,unus per quem abſolutè ſunt,& in ſpecie collocantur,alter, per quem ſpiritaliter agunt:ille eſt prior,hic poſterior: hinc ille poteſt dici tanquam materia poſterioris. Colores in tenebris includunt actum primum,ſed non ſecundum,& pro explicatione conſiderandum, in mixto ex Elementis inueniri perſpicuitatem terminatam ab opaco Terreo,cum aliqua portione Lucidi corporis,qualis eſt ignis, ex qua præſertim prodeunt colores,qui ſunt tanquam inchoatæ & adumbratæ Luces, quæ per Lumen ſuperueniens alterum actum recipiunt,per quem ualent ſpiritaliter mouere. Ex quo patet diſcrimen inter colores Iridis,& mixtorum. In coloribus Iridis reperitur actus & forma illa ſecunda, in nube recepta ſine prima, ideò non diſtinguuntur ſpecie a lumine. Ex quo etiam conſtat, Lumen requiri pro obiecto, non ut abſolutè ſit,quemadmodum Auicenna & Lynconienſis,uiſi ſunt putaſſe, ſed ſolùm pro actu ſecundo, vt ſpiritaliter moueant: obiecta autem cæterorum ſenſuum, in medio non ſunt ſpiritaliter,ideò alio non egent,ſed ſolum ſpiritaliter in ſenſu recipiuntur, uirtute animæ indicantis. *Quõ colores ſint & nõ ſint eiuſdem ſpeciei.* Ex his etiam elicio, colores omnes poſſe dici eiuſdem, & non eiuſdem ſpeciei: ex parte enim prioris actus ſunt diſtinctæ ſpeciei: at ex parte poſterioris, ſunt eiuſdem ſpeciei,& ſolùm diſtinguuntur per intenſius & remiſſius Lumẽ. *Diluũtur rationes aduerſæ.* Ex reſolutione difficultatis facilè eſt elicere ſolutiones aduerſarũ rationum. Dicebat Auerroes,ſi lumen requireretur pro obiecto, tunc color non eſſet per ſe uiſibilis. Reſpondeo inſtantiam habere uim contra opinionem Auicennæ, at non contra approbatam: nam Lumen non tradit colori formam,quam in oculo imprimat,eam habet ex ſe,ſed cooperatur cum ea patefaciendo illam,& conducendo ad hoc,vt ſpiritaliter operetur. Et ſi Auicenna,per diſpoſitionem mixti,ad recipiendum lumẽ, actum illum primum denotauit,nõ errauit. Ratio qua Auempaces oſtendebat Lumen non requiri pro medio,quia recipiens debet eſſe nudatum natura rei recipiendæ. Soluitur primò, cum Auer. actum primum coloris diſtingui ab actu, & forma Luminis. Addo ſecundò,Lumen non eſſe id quod mouetur,& recipit,ſed eſſe id quod unà cum colore,& eius imitatione agit in oculos uidentium,fungitur enim munere illuſtrantis,formantis, patefacientis, & mouentis, non recipientis. Affetebatur ratio: quia Obiectum debet eſſe unum. Reſpondeo,obiectum vno modo ſumptum eſſe unum, Lumen eſt Obiectum quo: color eſt obiectum quod uidetur,& ita ſunt ſubordinata, vt patefeci loquens de Obiecto. Rationes oſtendentes lumen requiri pro obiecto, necnon pro medio, nobis non aduerſantur: nam vtrunque concedimus, & de his ſatis.

De modo quo videmus. Cap. XV.

IAm ſublimi Prouidentia, & Arte pertinētia ad uiſum parata ſunt, ſuoque funguntur officio, vt accurratè modum indagantibus, ſumma cū difficultate appareat, vixq; inſpiciatur. Hinc de modo, quo uidemus opiniones ſunt variæ. Qua de re verba facturus, referam primò ſentētias uarias. Secundò, minus approbandas reijciam. Tertiò, opinionē, quam puto ueriorem, explicabo. Quartò, diluam rationes aduerſus. Demùm, an derelinquatur concilio pugnantium opinionum Locus, cōſiderabo. *Ordo ſeruandus.* Sententiæ de modo, quo uidemus, in tria capita rediguntur. Nonnulli aiunt, Animalia videre per ſolam radiorum ex oculis emiſſionem. Alij, per ſolam receptionem ſpiritalium actionum in oculo. Quidam, per conſpirationem vtrorumque. Primæ opinionis fuerunt nonnulli Perſpectiuorum. Secundæ, Leucippus, Democritus, Ariſtoteles, & Epicurus. Tertię, Empedocles, Plato, & Galenus. Mox ſub ſingulis his capitibus, multæ inueniuntur uarietates. *Opinionū tria capita* Putantes uiſum fieri per emiſſionem radiorum, & cuſpidem eorum eſſe in oculo, baſim uerò in re viſibili, diſſentiūt de eo quòd emittitur. *Primū caput.* Nonnulli putant eſſe corpus, nēpè ſpiritus, vel Lumen, quod corpus exiſtimant. Alij eſſe ſpiritalem actionem oculi Lucidi. Inſuper, diſſentiunt de interuallo. Multi enim perſpectiuorum & præſertim Hipparchus Nicenus, putarunt radios effundi uſque ad viſibile, quantumuis diſtans, ex ipſoque coloris ſpeciem elicere, eamque offere facultati uidendi. *Hipparchus.* Macrobius in primo de Somnio Scipion. cap. 15. & 7. Saturnalium, ait extendi per centum & octuaginta ſtadia, in quem terminum cum radij oculorū peruenerint, acceſſu deficientes, in rotunditatem recuruati affirmauit; diſtantiora autem uideri, quatenus ea ſe nobis uidentibus offerunt. *Macrob.* Proclus exiſtimauit diametrum orizontis radiorum, ex oculis prodeuntium, eſſe duorum millium ſtadiorum: inquit enim, Eſt uerò orizon duplex, alter qui ſenſu vſurpatur, alter qui ſola ratione percipitur. *Proclus.* Senſilis orizon eſt, qui a noſtro viſu in termino uiſionis circumſcribitur, hic adeò non amplius duorum millium ſtadiorum dimetientem habet: qui autem ratione percipitur, ad ſtellarum fixarum ſphæram pertinet, mundumque totū in duo ſecat. Simplicius in ſecundo de Cœlo, comm. 9. inquit: nam a decem ſtadijs non uidemus, niſi eleuata ſint. *Sĩplicius.* Sententiam horū retulit Ariſtoteles in lib. de Senſu & ſenſili, inquiēs, Radios ex eorum opinione extendi, vel vſque ad Cęlū, vel quodam tenus. Qui etiam ſecundę ſunt opinionis, & aiunt nos uidere per receptionem, diſſentiunt. *Secūdum caput.* Nonnulli enim vt Democritus, Leuc. Epicurus, inquiunt id fieri per defluxum idolorum ex re viſibili, per poros medij perſpicui tranſeuntium, quæ ſunt tanquam exuuiæ & ſimulacra rerum viſibilium. *Democri. Leucip. Epicurus.* Ariſtoteles verò ait id fieri per ſolam ſpiritalem actionem coloris, delatum per uniuerſum perſpicuum vſque ad oculos, vt ſe declarat in lib. de Senſu & ſenſili. *Ariſtot.* Similiter, qui cenſent pro uiſu requiri vtrumq;, & emiſſionem ex oculis, & actionem rei viſibilis, inter ſe diſſentiunt: cum enim ex horum numero fuerint Pythagoras, & Empedocles, ex relatione Ariſtotelis in lib. de Senſu & ſenſili, Plato, Stoici, & Galenus, hi pręſertim in tres claſſes ſunt diſtributi. *Tertium caput.* Pythagoras (ut refert Galenus) & Stoici dixere, prodire radios ex oculis, & tanquam uirgas ad obiectū extendi, ab eo figurari, & ita figuratos reuerti in oculos, & uideri. *Pythagoras. Stoici.* Quam opinionem arguit & reijcit Galenus. Altera opinio approbata a Galeno, pręſertim ſeptimo de Placitis Hippocr. & Plat. cap. 5. & ſequentibus, inſuper, in lib. de oculis, cap. 6. Et de vſu partiū, lib. 10. eſt, quòd cū nerui optici uiſui famulantes ſint perforati, per eosq; meant ſpiritus ad oculos, per quos oculi fulgore afficiuntur, adeò ut ad ambientem aerem perinde ac Sol ſe habeant, ex cuius præſentia momento aer illuſtratur: Et quoniam id Lumen prodiens ex oculis ex ſpiritu pendet, in quo ineſt vis uidendi, ideò etiam uidendi facultate præditum eſt, & proptereà cum attigerit viſibile, & a viſibili quoque *Galenus.*

moueatur & formetur, per ſuam uidendi facultatem illud iudicat, adeò ut antecedat paſſio illata a uiſibili, ſequatur iudicium, quod eſt actio facultatis uidẽtis: ita id quod uidetur, ibi inſpicitur ubi eſt, & iudicari poteſt diſtantia, magnitudo, & figura rei uiſibilis, quod non fieret ſi in ſolo oculo uideremus. Quòd Galenus exiſtimet præter exitum radiorum vnà cum facultate uidendi ex oculis, etiam requiri paſſionem ab obiecto illatam, conſpicuè affirmat in 7. de Placitis Hippocr. & Plat. cap. 7. inquiens, oculum debere eſſe fulgentem, quia ſola fulgentia a coloribus alterãtur, & quemadmodũ ex Lucido prodit Lumen, ita a colorato momẽto ait immutari illuminatũ, & de hoc cõmendat Ariſtotelem dicentem ſenſibilia agere, & utitur comprobatione ſumpta ex Planta uiridi, per quã Terra viridis redditur: qua utitur Alexander in primo

Cõcluſio. de Anima, c. 13. Sic itaque ex Sententia Galeni facultas uidendi cũ Lumine ex oculo prodit, attingit rem uiſibilem, patitur, & figuratur ab ea, & ubi uiſibile eſt illud, iu-

Plato. dicat. Plato ſecùs officium uidendi effici exiſtimauit, non enim putauit ex oculo prodire facultatem uidendi, neque viſibile eo loci videri ubi eſt, ſed iudicium in ſolo oculo fieri. Ideo in Timæo inquit, Itaque cum diurnum Lumen applicat ſe uiſus radio, tunc ea duo inuicem ſimilia, concurrentia ac commixta, quo oculorum acies dirigun tur, ibi in unius iam domeſtici corporis cohærent ſpeciem, & totum hoc ob ſimilitudinem, paſſionem eandem ſortitum, cum aliud quid tangit, vel ipſum ab alio tangitur, motum huiuſmodi ad corpus omne, perque id ad Animam vſque effundens, ſenſum efficit, qui uiſus vocatur; at cum in noctem diſceſſerit cognatus ignis, viſionis ra-

Opinio Platonis. dius euaneſcit. Hæc Plato. Ex quibus, & ex alijs eius uerbis, elicitur eius opinio de modo uidendi, quæ hæc eſt. Ex oculo prodit Lumen, quod nectitur cum Lumine externo, id connexum, attingit uiſibile, a quo mouetur, & formatur, motio ea per id Lumen attingit oculum, & facultatem eius formantem, a qua redditur ſpiritalior, mox per facultatem utentem inſtrumento uidendi iunctam cum formante, per inſitam ſibi illius ſpeciei uiſibilis rationem, eam iudicat, adeò vt per unam albedinis ſibi inſitam rationem, omnem iudicet albedinem, & ita de cæteris coloribus. Hæc eſt opinio Platonis, conſpicuè diſtincta ab ea Galeni. Et quòd Plato putet etiam uiſibilia mouere, agere, & formare, nedum patet per relata uerba, verùm inſuper elicitur ex Memnone, in quo unà cum Empedocle concedit, ex re uiſibili defluxum quendam. Et in Philebo inquit, motum in communi corporis & animæ paſſione factum, ſi ſenſum vocaueris, haud ab re nominabis. De uarietate opinionum hactenus.

Reijciuntur opiniones minus approbandæ. *Cap. XVI.*

Aduerſus Galenum. SI cuncta attinentia ad uarietatem opinionum exactè diſcutere uellẽ, nimium in longum protraheretur diſputatio: proptereà in ſolis principalioribus capitibus verſabor. Sentẽtia illa Galeni, quòd ex oculo prodeat uis vidẽdi, effundatur per aerẽ, & ibi res uideatur, vbi eſt, cũ rationi, tùm experientiæ, cõſpicuè aduerſatur; eamque varia ſequuntur abſurda. Nã ſequitur primò, aerẽ reddi prędítum Anima, quia ex eius ſententia in libro, quòd Animi mores ſequantur tẽperamentum, facultas ab eſſentia Animæ non ſecernitur. Sequitur ſecundò, eundem aerem, per quẽ multi homĩnes uident, varijs Animis eſſe præditum, & ſimul eſſe prędítum Anima hominis, canis, & equi, cum per eundẽ aerem uideant homines, iumenta, & feræ. Sequitur tertiò, aerẽ proximè videre, non homiẽ, niſi per medium aerem. Sequitur quartò, oculum minimè eſſe neceſſarium vt videamus, cum ſolũ ſit uia per quam prodit Lumen, & Vis uidendi. Sequitur quintò, rem eandem diſtantem, & proximam, eiuſdem ſemper magnitudinis debere iudicari, cum uiſio ibi fiat, vbi uiſibile eſt. Sequitur ſextò, oculos fulgentiores exactiùs debere uidere, cum lucem potẽtiorem emittant. Prętereà

reà conſidero, ſententiam Galeni 7. de Placitis, Hippocr. & Plat. cap. 7. dicentis, Animam vel eſſe corpus æthereum, uel eſſe in eo ut in uehiculo. Ex quo infero, ſi in aere medio ineſt uis videndi, ergo Anima, ergo id uehiculum, ergo ex oculo ut uideamus prodit corpus, & oculus minuitur: quod uerum non eſt. Præterea, definitæ facultatis definitum eſt Subiectum, & inſtrumentum: At ex ſententia Galeni definitæ uidendi facultatis Subiectum & inſtrumentũ erit indefinitum, cum uideamus per aquam, per aerem, per Cœlum. At reſpondet Galenus id non eſſe abſurdum, quia nerui in Animali etiam carni, quæ medium eſt, tribuunt uim tangendi: quæ euaſio eſt inanis, quia caro eſt pars ſanguinea corporis noſtri, & uiuens, non ſic aer, & medium externum. Mitto alia innumera abſurda. Hinc iure Plotinus Enn. 4. lib. 1 5. cap. 3. ſententiam hanc, quòd prodeat uis uidendi, & ibi res uideatur, ubi eſt, parui pendit & reijcit. Cũ autem ex oculis non prodeat facultas uidendi, conſiderandum ſecundò eſt, an prodeant radij, per quos uideamus. Quod etiam minime approbandum uidetur. Nam radij, uel ſunt corpora, uel non; quòd ſint corpora, iam ſuo loco reiectum eſt; ſunt itaque incorporei, & actus lucidi corporis ex oculis prodeuntes: At contra, non uidemus noctu oculos lucere, niſi quorundam Animalium diminutè uidentium. Reſpondet Plato, per tenebras extingui. Sed hoc aduerſatur experientiæ, lumen enim exiguum, & tenue in tenebris redditur potentius. Hinc nonnulla prædita luce exigua, in ſolis tenebris fulgent, ut Nicedulæ. Inſuper, ſi noctu in tenebris extinguitur, igitur homines in profundo puteo conſtituti non uiderent ſtellas, quod aduerſatur Ariſtoteli in quinto de Gen. Animalium cap. primo, nec exiſtentes in tenebris uiderent collocata in luce, quod experientiæ aduerſatur. Inſuper, tenebræ ſunt pura priuatio ut apparuit, non contrarium, ideò non ualent extinguere, ſed aptum reddere medium ad recipiendam formam, ut reliquæ priuationes. Præterea, ſi id eſſet, tunc oculi fulgentiores acutiùs & potentiùs uiderent, quod experientiæ aduerſatur: noctuæ enim & feles obſcurè uident. Inſuper radij quos prodire aiunt, uel extenduntur uſque ad uiſibile (ut aiunt nonnulli) uel quodam tenus, ut inquiunt alij. Primum fieri nequit, non enim noctu exiguum oculi lumen effundi poteſt uſque in cœlum, cum nec magna flamma id aſſequi ualeat: ſi quodam tenus, quid eſt quod terminum imponit? qua ratione quantum ſit id interuallum noſcitur? cum oculorum Lumina ſint uaria, quomodo idem extenſionis terminus eis tribuitur? Præterea, ſi magis diſtantia uidemus, quia in termino extenſionis radius a uiſibili moueatur, longè magis pateretur & figurabitur in oculo, etiam ſi non exeat, ille itaque exitus nõ prodeſt. Inſuper, cum natura quæ ualet per pauciora, non efficiat per plura, & ex ſententia Platonis, & Galeni uiſibilia prædita ſint facultate mouendi & formandi, cum id facere ualeant ſine exitu radiorum, inaniter aiunt etiam prodire radios. Præterea, aſpicilia ſenibus plurimùm cõducunt, ut exactiùs, diſtinctiùs, & per maius interuallum inſpiciant: Aſpicilia non proſunt, ſed potiùs impediunt emiſſionem; conducunt autem pro receptione, ne actio uiſibilium lędat, & in uitro ut in proximo ſpeculo clarior refulgeat, hinc color uiridis oculos reſtaurat, & recreat, quod non efficeret niſi oculum moueret. Confirmatur idipſum exemplo oculorum piſcium, & cancrorum, qui quamuis ualdè fulgeant, tamen quia duri ſunt, minus mouentur, rationeſq; colorũ difficiliùs recipiunt, & ob id diminutè uident, ut ait Ariſtoteles in ſecũdo de Anima, 93. Præterea, aiunt Academici, Dœmones per omnem partem ſuorum vehiculorum uidere, & audire cum tamen, non ex omni eorum parte prodeant radij. Inſuper, aiunt Perſpectiui, radiorum cuſpidem eſſe in oculo, baſim uero eſse rem uiſibilem, quod rationi, & experientiæ aduerſatur: nam prodeuntia ex aliquo, primò ſunt latiora, mox ſenſim minuũtur, & præſertim flamma, quæ deſinit in cuſpidem. Præterea, exitus ille Luminis, uel conducit pro uiſibili, uel pro medio, uel pro inſtrumento: non pro uiſibili, quia id ab externo lumine debet illuſtrari, & ſæpè adeò diſtat, ut ad id lumen oculi peruenire non ualeat: non pro medio, cũ ualeat externo lumine illuſtrari, & noctu per medium etiam

Solutio.

An prodeant radij.

Academici.

etiam, obſcurum uideamus: non pro inſtrumento, quia ei non exitus luminis prodeſt, ſed conſeruatio eius in ſeipſo, ut lucidum ſit. Præterea, id oſtenditur ratione ſumpta ex conditione inſtrumenti, formatus eſt oculus in media eius parte a natura ſine colore, ut valeat ab eis moueri, & formari; factus eſt aqueus, ut tanquam ſpeculum recipere valeat imitationes colorum, munitusque fuit toto lumine, quantum ei ſoli eſſet ſatis: at ſi viſio fieret per emiſſionem, quamuis oculus haberet proprios colores, uidere tamen poſſet alienos. Demùm id cõfirmatur ex conditione agentium, & patientium: dum enim ad agendum duo conſpirant, abſolutè ei tribuenda eſt actio, quod eſt potentius, impotentiori verò paſſio, at color a potenti Lumine illuſtratus longè eſt potentior oculo obſcurè lucido: quare actio illuminato colori eſt tribuenda. Non itaque pro uiſu ex oculo prodit facultas videndi, nec neceſſaria eſt emiſſio radiorum.

Opinio propria de modo, quo Videmus. Cap. XVII.

Democritus.

SAtis conſpicuè ex dictis colligere valemus uiſum fieri per motionem factam ab Obiecto viſibili, & receptionem eius in oculo: ſed quia receptio triplex excogitari poteſt, ideò diſtinctiùs quid recipiatur explicare tenemur. Putarunt Democritus, Leucippus, & Epicurus, ex uiſibilibus defluere ſimulacra, idola, & tanquam tenues exuuias eorum, quæ corporea eſſent & per poros mearent, quæ ſententia iure ab Ariſtotele in libro de Senſu & ſenſili reijcitur: nam repellerentur a uento aduerſo; minuerentur uiſibilia; non poſſent per magnum interuallum effundi; pugnarent inuicem idola in eodem medio; & alia innumera ſequerentur abſurda.

Altera ſententia.

Propterea alij dixerunt, in oculo recipi ſpecies rerum uiſibilium, ex eis emiſſas. Quæ opinio etiam non eſt approbanda: quia ſpecies rei uiſibilis propriè ſumpta non diſtinguitur ab actu uidendi, nam ſpecies rei uiſibilis propriè ſumpta, eſt actus ſentiendi, quo facultas iudicat obiectum, ob quem actum facultas iudicans, dicitur recipere ſpeciẽ ſine materia, & fieri id, quod iudicat: ut in tertio lib. de Mente patefeci.

Sententia propria.

Quare colligo ex re viſibili prodire actionem ſpiritalem auxilio luminis, eamque in oculo recipi & iudicari, adeò ut paſſio oculi deſinat in actionem: Illa ſpiritalis actio coloris latè poſſet dici ſpecies, quatenus repreſentat uiſibile, propria tamen ſpecies conſtituitur, dum iudicatur. Hæc eſt opinio Ariſtotelis lautiſſimè in lib. de Senſu & ſenſili, tanquam in loco proprio explicata. Quod ſi nonnunquam vſus eſt emiſſione radiorũ ex oculis, ut in tertio Meteorum, & in 30. part. Problem. 15. 16. 25. id facit more ſuo in loco alieno utens communibus aliorum decretis, & præſertim, quia pro aſſignanda cauſa rerum, de quibus loquitur, nil refert, ſiue dicamus nos uidere per emiſſionem radiorum, ſiue per receptionẽ actionis viſibiliũ. Cõfirmatur, hæc opinio per reliquas cognoſcentes facultates, nulla enim in homine eſt facultas cognoſcens, quæ primò ab Obiecto non moueatur, ita Mens a Phantaſia. hæc a Senſu Communi, hic ab externis Senſibus moueri dicitur, Similiter reliqui externi Senſus per ſolam receptionem ſentiunt. Quare non eſt putandum de ſolo Viſu ſecùs ſe habere. Confirmatur, quia non eſt conſonum rationi, quòd ſenſus eminentior cæteris, ſibi ſolus mendicet Obiectum, & præſertim, quia conditio iudicandorum eſt, vt ea iudicanti ſe offerant, ac ita iudicio ſubijciantur, inde oritur, quòd frequenter oculi ab Obiecto vehementer mouente, ut ab albo, lædantur, & in nobiſmet experimur, quòd dum vehementer ab Obiecto mouentur oculi, etiam illis clauſis, ſeruatur motio quædam & agitatio, quæ mox memoria ſeruatur. Similiter quia vis videndi ab Obiecto moueri debet, oculus dexter non potentiùs uidet ſiniſtro, ut uidere deberet, ſi id ei competeret per actionem, & emiſſionem, ut conſiderauit Ariſtoteles. Similiter, tranſeuntibus nubibus inter Solem & Plantam, inſpicimus collocata ſub Plãta apparere colorata colore viridi, nõ ob aliud, niſi ob ſpiritalem actionem illius coloris

per

per lumen nobis oblatam: Lumen etiam means per vitrum viride,ſe nobis offert eo
dem colore præditum.Inſuper, ex oculi anatome innoteſcit chryſtallinum humo-
rem,in quo præſertim uidendi officium abſoluitur,in anteriore parte aliquid plani in
cludere, ut commodiùs recipiat, quod emiſſioni potiùs obeſſet. Præterea, ſi uiſio fie-
ret per emiſſionem,noctu non valeremus intueri Stellas, quia radij oculorum eleua-
ti, non ſecùs turbarentur à luce,ac turbentur & diſgregentur interdiu. Colligamus *Concluſio.*
itaque, nos uidere per receptionem actionum rerum uiſibilium. Nec propterea in-
ficiari debemus,ex oculis noſtris lucidis aliquid luminis prodire, conſpicuè enim id
apparet de oculis noctuæ,felis,& ſimilium.Similiter,Baſiliſcus dicitur oculis necare,
& ex oculis mulierum tempore menſtruorum prodeunt ſpiritus,qui affirmãte Ariſto
tele in lib.de Somnijs,Speculum inficiunt.Scribitur de Tiberio Cæſare, & D.Augu-
ſtino,fuiſſe præditos oculis adeò fulgentibus,vt inſpicientes cogerentur oculos auer
tere.Poteſt itaque ex oculo tum Lumen,tum ſpiritus prodire,id tamen pro uiſu non
conducit, ſed eſt aliquid ſequens conditionem oculi lucidi. Propterea Ariſtoteles
in lib.de Senſu & ſenſili dixit, aſpectuum æquè intus & extra Lumen expoſcere, ut
ſuo fungatur munere.

Afferuntur & diluuntur inſtantiæ variæ, quæ modo videndi approbato aduerſari videntur. Cap. XVIII.

SEntentiam,quam cum Ariſtotele approbaui,varij viri docti, & præſertim
Plotinus,& Galenus rationibus varijs euertere nituntur, quarum potio- *Inſtantia*
res referam, & qua potero breuitate diſſoluam. Vtitur Galenus 7. de *Gal.*
Placitis, Hippocr. & Plat.cap.5, ratione ſumpta ex ſenſibilibus commu- *Prima.*
nibus: nam ſi viſio fieret per receptionem oculo, non poſſemus iudicare molem rei
uiſibilis,nec diſtantiam,nec figuram, nec ſitum, non enim hæc in anguſto meatu pu
pillæ recipi poſſunt: Secundò, non uiſibile inſpiceremus, ſed eius imaginem. Ter- *Secunda.* *Tertia.*
tiò, non eſſet neceſſe aciem oculi in obiectum conuertere,ſat eſſet eos aperire, ut pa-
tet de auribus, & naribus. Quartò, tunc inſpiceremus ſenſibile poſitum in inſtru- *Quarta.* *Quinta.*
mento ſenſus, quod tamen ipſemet Ariſtoteles renuit. Quintò, cum agens, & pa-
tiens commune aliquid includere debeant,anima,& ſenſibile nil habeant commune, *Sexta.*
non uidetur ſenſibile poſſe agere in ſenſum. Sextò,paſſio turbat iudicium,quare A- *Septima.*
nima ut iudicet,non debet pati. Septimò, tunc idem oculus uidens albedine n,& ni *Octaua.*
gredinem,ſimul reciperet contraria,& moueretur motibus contrarijs. Octauò,poſ-
ſemus uidere etiam collocata poſt terga, quia per aerem medium effunderentur a- *Nona.*
ctiones. Nonò, res una iudicarentur duæ,quia in duobus oculis reciperetur. Deci- *Decima.*
mò,res deberent apparere conuerſæ, pars enim anterior rei uiſibilis uergeret ad cen-
trum oculi. Vndecimò,non poſſet aſſignari ratio,cur quidam homines uident diſtan- *Vndeci-ma.*
tia, alij non, quia ſenſibilia recepta in oculis,æquè proxima eſſent. Duodecimò, re- *Duodeci-ma.*
fert Ariſtoteles in tertio Meteorũ,quòd Antipherõti Orieti ambulanti, ſemper eius
imago ante oculos apparebat,cuius ratio hæc eſſe uidetur: quia radij oculorum eius
debiles ab aere proximo repercutiebantur. Demùm,ſi uiſio fit recipiendo,quæ eſt ra-
tio,quòd idem uiſibile,quo magis diſtat,eo uidetur minoris molis? Hæc non leuis sũt
ponderis,& ſolutionem expoſcunt. De prima ratione ſumpta ex ſenſibilib.commu- *Diluitur.*
nibus,quæ iudicare nõ poſſemus,niſi res eo loci uideretur,ubi eſt. Dico primò,errare *prima.*
Galenum,qui in 7.de Platicis,Hippocr.& Plat.cap.6.inquit ſenſibilia communia ſo-
lùm ex accidenti & non per ſe ſentiri,cuius oppoſitum dicitur in ſecundo de Anima,
ab Ariſtotele,& iure: nam communia unà mouent ſenſus externos cum proprijs,nec
egent memoria,& ratione ut ſentiantur,ut Galenus dixit, ac etiam ab expertibus me
moriæ, & rationis percipiuntur. Inſuper, minus rectè ait Galenus ſenſibilia commu-

nia

nia non poſſe repercuti,& per repercuſſionem ad nos deferri,& uideri,nam cum re-
percutiantur actiones propriorum ſenſibilium,quæ iunctæ ſunt cum figura, & quan-
to etiam hæc connexa repercutiuntur, ut patet de repercuſſione eorum a ſpeculo: &
quamuis quantitas non primo agat,tamē operatur vnà cum ſenſibilibus proprijs, vt
actione materiata,ita ſpiritali.Soluens itaque rationem,dico: Cum uiſio fiat per re-
ceptionem,vt uidetur propria,ita etiam uidentur communia ſenſibilia, quia hęc vnà
cum proprijs iuncta,unà operantur,ſimulq; cum proprijs figuram,& magnitudinem
repræſentant:quod ex eo patet,quia communia ſenſibilia etiam a cæteris ſenſibus iu
dicantur,cum tamen ſentiant recipiendo,& quemadmodum actiones ſpiritales con-
trariorum inuicem in medio non pugnant,ita actio ſpiritalis partium magnitudinis,
ſine extenſione in centro oculi recipitur,ſpiritale enim poteſt eſſe totum ſimul.Con-
firmatur ſolutio, quia auditu diſtantiam percipimus, & ſitum, quamuis iudicet reci-
piendo. Similiter Pictores cupientes maiorem diſtantiam repræſentare, vtuntur co-
lore obſcuriore, dum minorem diſtantiam , colore clariore potentius mouente, &
quamuis illæ figuræ æque diſtent,tamen ob varietatem colorum,uario modo mouen
tium,non æque diſtare uidentur,quod non accideret,ſi res uiderentur ubi ſunt, & ita
perciperetur diſtantia.Præterea, frequenter multorum maiorem & minorem diſtan-
tiam iudicare non ualemus,quia intermedia ſenſum non mouent,ut inſpicientes Pla
netas, iudicamus æquæ diſtare, & inſpicientes uiam Lacteam non ualemus iudicare
an ſit in aere,ut putat Ariſtoteles,uel in Cœlo:at ſi exitu radiorum menſuraretur di-
Quomodo ſtantia, id non accideret. Quare dicamus diſtantiam percipi, quia remota & proxi-
pcipiatur, ma eo ordine mouent oculos,quo ſunt diſpoſita,& iudicantes multa mediare, conij-
diſtantia. cimus diſtantiam , & ſi intermedia ſenſum non mouent, ut dum ſereno aere inſpici-
mus Cœlum,diſtantiam non percipimus. Hinc in planis minus quam in Montium
varietate,diſtantiam iudicamus. Similiter diſtantiam percipimus quatenus ſenſibile
vel leuius, vel uehementius mouet ſenſum, vt patet de auditu ſonorum, per quos di-
ſtantiam percipimus. Inſtabatur ſecundo, quia tunc non uiſibile, ſed imaginem ui-
Solutio ſe- deremus. Reſpondeo,nos non uidere actionem colorum, ſed per actionem iudicare
cundæ di- obiectum , ut mens per Phantaſmata iudicat obiectum ſuum. Addebatur, Quod non
ſtantiæ. eſſet neceſſarium aciem oculi in rem uiſibilem conuertere. Patet ſolutio:Nam id eſt
Sol.tertię. neceſſarium,quia actiones ſpiritales ſolum directe mouent, cum ſint præſentia obie-
cti,cætera ſenſibilia aliorum ſenſuum non ſpiritaliter deferuntur per aerem. Dicebā-
Sol. quar- tur quarto,Senſibilia poſita ſupra ſenſum,non poſſe percipi. Dico id eſſe uerum,pro
tæ. eſſe eorum craſſo,& materiato, non pro eſſe ſpiritali. Addebatur quinto, Agens &
Sol. quin- patiens debere commune aliquid includere. Soluitur primo, Quia hæc non eſt actio,
tæ. & paſſio proprie ſumpta,pro qua id requiritur. Additur ſecundo, Senſibilia & ſenſus
hoc communi eſſe prædita,quod ſint materiata, & cum corpore iuncta, omne enim
ſenſibile eſt in materia,ex primo de Cœlo. Dicebatur ſexto,Quod paſſio turbat ſen-
Sol.ſextæ. ſum. Dico, nimium vehemens turbat, at moderata excitat,imprimit, & neceſſaria
Solutio ſe- eſt pro iudicio. Inſtabatur ſeptimo,Quod idem ſimul reciperet contraria. Reſpon-
ptimæ. deo,Actiones ſpiritales in eodem recipi poſſe ſine pugna. Inſuper,deſinunt in idem,
diſtincta ratione, vt diſtinctæ lineæ in eodem circuli centro connectuntur, ueluti de
ſenſu communi dixit Ariſtoteles. Inſtabatur octauo, Quia tunc uidere poſſemus
Sol. octa- etiam a tergo poſita. Hoc non ſequitur: Quia agentia ſpiritaliter ſolum directe mo-
uæ. uent,niſi eorum actiones repercutiantur a leni aliquo. Addebatur nono, Quod tunc
Sol.nonæ. res una iudicarentur duæ, Auicenna in ſexto ſuorum Naturalium, quem ſequuntur
Albertus in ſecundo de Anima,73.& Diuus Thomas, inquiunt, rem unam non iudi-
cari duas,quia iudicium fit in connexione neruorum,qui [illegible] nuncupantur; Quæ ſo
lutio uera non eſt,tum quia iudicium uiſibilium in oculo fit, non in neruorum cōne-
xione, tum inſuper, quia oculi cancrorum nō ita per neruos iuncti ſunt.Præterea re-
Veſalius. fert Veſalius optimus Anatomicus,ſe hominē ſecaſſe cuius nerui optici minime erāt
iuncti,

iunčti,nec ob id iudicabat rem unam eſſe duas.Tum tertio,quia per aures duas, om-
nino ſeiunčtas,vox vna,non iudicantur duæ.Quare dicamus,quod cum duo ſint ocu
li,geminatur iudicium eiuſdem rei,& ut oculus vnus iudicat viſibile unum,ita alter,
adeo vt vtroque oculo rem vnam,iudicemus unam, & id iudicium in communi ſen-
ſu in vnum venit.Et ſi quis quęrat,cur nerui illi oculorum ſint iunčti? non eſt dicen- *Cur nerui*
dum cum Auicenna,id fuiſſe factum ne res vna iudicarentur duæ, quamuis id ipſum *optici iun*
approbatum fuerit a Galeno decimo de vſu partium,ca.14.quo loci profitetur ſe in- *čti ſint.*
uentorem eius vtilitatis,monitum a Dęmone,at puto,illum fuiſſe mendacem Dęmo
nem,& potius approbanda eſt ratio altera a Galeno addita,quod id factum fuerit,vt
uno oculo clauſo facultas tota tranſiret in alterum.Inſuper,addere poſſumus,id con-
ducere,vt per connexionem facultas uidendi primo ſeiuncta,connecteretur & redde
retur potentior. Addebatur decimo,Quod tunc res apparerent conuerſæ.Reſpondet *Decima.*
Albertus in ſecundo de Anima 73.id non accidere,quia ſpecies uiſibilis:non genera
tur niſi a forma rei,vt forma eſt:ea autem non haber anterius & poſterius, ſed ſuam
ſpeciem ita emittit in oculum,vt id uiſibile reperitur extra oculū. At hæc ſolutio eſt
dubia:quia quamuis in forma ex ſe non inſit dextrum,& ſiniſtrum, tamen ea ut iun-
cta corpori,eſt particeps utriuſque,& vnà cum ea differentia mouet, & vtranque re-
præſentat oculo. Ideo dicamus,actiones uiſibilium ita repræſentare uiſibile,vt ſe ha
bet,& vt percipimus vnum ſenſibile magis altero diſtare, ita iudicamus partes ante-
riores rei uiſibilis, nobis eſſe viciniores poſterioribus:hoc tamen verum eſt, quod in
oculis pars dextra rei uiſibilis in parte ſiniſtra recipitur,& ſiniſtra in dextra,ut appa-
ret in ſpeculo,& declarauit Plato in Timeo,& ob id Ariſtoteles in ſecundo de Cęlo,
dixit,per relationem ad nos ea dici ſiniſtra,quæ uergunt ab noſtram dextram,& dex
tra,uergentia ad noſtram Leuam.Dubitabatur undecimo, Quia non poſſet aſſignari *Vndecimę*
ratio cur hominum nonnulli ſolum uidēr proxima alij etiam diſtantia. Auerroes ter *Auerroes.*
tio ſuarum Collect.ca.38.cum uarias reprobaſſet ueterum opiniones,ex propria ſen
tentia ait, id accidere ob uehementiorem, uel leuiorem impreſſionem rei in oculo,
oculus enim debilis,non valet perferre uehementem actionem,ideo ſolum diſtantia
ualet iudicare:oculi duriores,ut iudicent,eſt neceſſe ut vehementius moueantur,ideo
ſolum proxima iudicant:oculi autem rectè formati,& affecti,& proxima, & diſtan-
tia ualent iudicare.Hęc ratio dubia eſt: quoniam multi inueniuntur, quorum oculi
valde fulgent,nec duri ſunt,& tamen ſolum proxima uident.Ariſtoteles in 31.parti.
Problem.25.inquit,ſenes abducunt uiſibile,ut in eo magis uniantur radij: at hoc di-
citur ab Ariſtotele per principia perſpectiuorum,per propria uero diceret,ut uiſibile
magis illuminetur,congruentius agat in utrunque oculum, & agendo non lædat, ſic
itaque eius varietatis ratio conſpicua non eſt,& a uarijs varia dicuntur,quos eatenus
errare puto,quatenus unius rei pendentis ex uarijs cauſis cauſam unicam quærunt, *Solutio*
cum tamen vna non ſit.Quare dicamus,quod oculi proxima tantum iudicantes, ua- *pria.*
rij ſunt,nonnulli ſunt nigri,concaui,ſatis duri,& de illis uera eſt ſententia Auerrois,
quod uehementer moueri debent. Similiter de omnibus habentibus oculos duros ut
de caneris,& ob id ſolum proxima iudicant,oculi debiliores,ut illi ſenum, & prædi-
torum humoribus tenuioribus, leuiorem expoſcunt motum. Alij reperiuntur oculi
editiores,& fulgentes,qui a lumine externo facile diſgregantur,ut Noctuarū, equo-
rum,& quorundam hominum,hi non diſtantia,ſed proxima iudicant: nam ob eorū
Lucem,niſi uehementer moueantur,nō uident,& ob propriæ Lucis diſgregationem
melius uident noctu,quàm interdiu,hinc ſeruare licet, quod hominum diminutæ ui
ſionis quidam habent oculos nigros,cauos, & duros,alij fulgentes & eminētes.Hinc
cauſa una quærenda non eſt,cum ſint uarię. De eo quod Antipheronti Orieti accide *De Anti-*
re dicebat Ariſtoteles,quòd ei ambulanti propria imago ante oculos apparebat.Di- *pheronte.*
cendum id contigiſſe ob imbecillitatem oculorum eius: inſpiciebat enim actionem
propriæ faciei,repercuſſam ab aere ei proximo,nam ut inquit Ariſtoteles in ſecundo
de Anima

de Anima agens de ſono, ſemper ſoni in aere fit aliqua repercuſſio, at non ſemper cõſpicua. Similiter & uiſibilium. Vtrum qui oculos habent imbecilles, a leuiſſimis repercuſſionibus mouentur, & per eas iudicant. Quærebatur poſtremò, vnde pendeat quòd res quo magis diſtant, eo apparent minores? Communis ſententia eſt perſpectiuorum, necnon Alexandri in ſecundo de Anima, c. 38. & Ludouici Boecaferrei, id inquit accidere, quia diſtantiora inſpiciuntur per angulum in oculo, vel radiorũ, uel octionum rei uiſibilis acutiorem, proximiora uerò, per angulum Latiorem. Quæ Opinio varijs de cauſis mihi apprimè dubia videtur. Primò, quia manus propè oculum poſita, conſtituens angulum æqualem, ei quem conſtituit hemiſphærium cæli, deberet iudicari æqualis hemiſphærio. Præterea, ſi oculus conſtituatur in centro circuli, & intueatur uarios ſemicirculos cõcentricos, proximos & diſtantes, eos uidebit per æqualem angulum, non tamen eos iudicabit æquales. Præterea, idem homo nobis proximus magis & minus diſtans, dummodo totus diſtinctè inſpici poſſit, ſemper iudicatur æqualis, quamuis inſpiciatur per angulos inæquales. Mitto alia. Et cũ Plotino dico, id non eſſe primò & præſertim tribuendum uarietati angulorum in oculo, ſed id accidere, quia totum uidemus videntes partes, dum uiſibile eſt nobis proximũ uidere valemus partes eius cũ maiores, tùm minores, & cum appareat pluribus partibus præditum, iudicamus id maius, & præſertim, quia ſimul earum diſtantiam diſtinctiùs percipimus: dum autem uiſibile magis diſtar, partes minores non apparent, & maiores debiliùs mouenr, adeò vt ſecernere particulam unam ab alrera nõ ualeamus & ob id totum videtur minus. Hinc oritur etiam, quòd corpus diſſimilium partium, quamuis ęquale ſit alteri partium ſimilium, tamen uidetur maius ob clariorem partium diſtinctionem: eà angulorum uarietas, quamuis nõ ſit cauſa tota; conducit tamen, quatenus corpus proximius, quamuis ſit minus, tamẽ obumbrar maius, & illud modo quodam menſurare, eique æquari uidetur. Sed una remanet diluenda dubitatio. Si viſio fit per ſolam receptionem, vnde euenit, quòd inſpiciendo in ſpeculum oculos recreamus? Reſpondeo id accidere, ne dum ob Lucis oculorum recreationem, verùm præſertim quia ſpeculum apprimè ſimile eſt oculis, ideò oculi per ſimile refocillantur, & recreantur.

Cur diſtãtiora uidẽtur minora.

Plotinus.

Dubitatio

An Ariſtoteles de modo videndi cum Platone conciliari poſſit? Cap. XIX.

SVpereſt conſiderandum, an Ariſtoteles de modo uidendi valeat cum Platone conciliari? Qua de re breuibus dico Ariſtotelem, cum putantibus nos uidere per ſolam radiorum emiſſionem, omninò pugnare. Addo ſecundo Galenum, & ab Ariſtotele, & a Platone diſſentire, cum nemo horum putet facultatem uidendi per medium effundi, & rem ibi uideri, ubi eſt: ſed in ſolo oculo, & putent nednm ſenſibilia propria, uerùm etiam communia ſentiri per ſe, eorumq́ue actiones repercuti, quod de communibus negauit Galenus. Addo tertiò, Ariſtotelem cum Platone in parte conſentire, non autem penitùs. Pro cuius diſtincta explicatione conſiderandum, quòd qui hac de re Ariſtotelem, cum Platone conciliare nituntur, id faciunt vel redigendo opinionem Ariſtotelis in eam Platonis, vel vice verſa. Primum efficit Gabriel Buratellus, in ſuo excogitato concilio, aſſerens loca nonnulla ex tertio Meteorum, & libro Problematum, in quibus Ariſtoteles utitur emiſſione radiorum pro cauſis aſſignandis: at conſpicuè errat, nam Ariſtoteles in loco proprio, nempè in lib. de Senſu & ſenſili, damnat ſententiã dicentiũ, nos uidere per emiſſionem radiorum, & cõnexionem interni cum externo Lumine. Ex loco autem proprio, non ex alieno elicienda eſt opinio propria. Ideò alij, ut Mainettus in lib. de Senſu & ſenſili, probabilius id faciunt, redigendo opinionem Platonis in

Prima conclufio. *Secunda.*

Tertia.

Mainett'.

nis in eàm Ariſt. nam inquiunt, ex vtriuſq, ſententia nos uidere per actionem rei uiſibilis,eiuſq; in oculo receptionem.Et dum Plato indicauit nos videre per emiſſionẽ, id fecit,ut oſtenderet oculum debere eſſe lucidũ,non enim imprimeretur actio rei viſibilis in oculo,niſi Lucidus eſset.Horũ tamẽ ſententia approbāda nõ eſt, quia quãuis Ariſt.in parte conſentiat cum Platone,non tamen cõſentit penitùs:nos autẽ dum iudicium promere debemus,non partẽ,ſed totum tenemur conſiderare, ut nos monuit Ariſt.in 1.de Ortu & int.loquens de actione.Proptereà dicamus, Ariſt.cum Platone conſentire:Primò,quia ambo aiunt oculũ debere eſſe Lucidũ,Secundò,ambo putant facultatem videndi non prodire ex oculo,& rem in oculo videri,non extrinſecùs ubi eſt.Tertiò,ambo aiunt lumẽ eſſe quoddam mediũ, per quod videmus, quatenus ſine lumine nil videmus.Quartò,ambo putãt viſibilia agere ſpiritaliter,idq; eis cõpetere per lumen,eorumq; actionẽ deferri uſque ad oculos:ideò Plato in Menone cõceſſit defluxum ex coloribus,oculo congruentem.Et in Timęo,inquit,compoſitum ex Lumine interno oculorũ,& externo,ob ſimilitudinem, paſſionem eandem ſortitum, cũ quid aliud tangit,vel ipſum ab alio tãgitur motum huiuſmodi ad corpus omne, perq; id ad animã vſq; diffundẽs,ſenſum efficit,qui viſus uocatur,&c. Conſpicuẽ ait Plato ſenſibilia formare,& mouere Lumen,& per id trãsferri motum ad oculum & animã. Inſuper ait,atq; ea quæ uiſum ſic afficiunt alba,nigraq; uocamus,&c. Similiter Plotinus.En.2.lib.8.unà cum Platone fatetur uiſibilia formare radios intermedios,& mouere oculos.Conſentiunt itaq; in parte Ariſt.& Plato,at nõ penitùs.Diſſentiũt enim primò,quia Plato exitum radiorum,& cõnexionem eorum cum externo lumine, iudicauit neceſsarium,& viſum fieri per quandam conſenſionẽ interni cum externo lumine,quod non cenſuit Ariſt. ſed ſolùm ex neceſſitate oculorum lucidorum putauit lumen aliquod prodire,id tamen pro uiſu non iudicauit neceſsarium, ut patet ex lib. de Senſu & ſenſili.Inſuper diſsentiunt:quia Plato putauit ab Obiecto formari id cõplicatum ex lumine prodeunte,& externo,& per id complicatum tanquam oculo familiare, deferri actionem ad Animam: Ariſt. verò cenſuit obiectũ per medium quod actu ſit, mouere & formare oculos. Præterea, Ariſtoteles ait,in ſpeculo repercuti actiones viſibilium, Plato verò ait, repercuti a ſpeculo complicatum ex utroq; Lumine,inquit enim in Timęo,at uerò ſimulacrorum, quæ uel in ſpeculis oboriuntur, uel in perſpicua leuique cernuntur ſuperficie, facilis aſſecutio eſt, nam ex vniuſcuiuſque ignis,tam intimi,quàm extra poſiti communione,& concurſu, qui terſo leuiq; corpori accommodatus eſt,neceſſariò hęc omnia oriũtur. Mitto alia. Conſtat itaq; Ariſt. non de omnibus cum Platone conſentire,nec diſſentire penitùs. Miſſum facio, quòd Platonici aiunt viſibilia ſpiritaliter agere virtute Idearum,& Animæ Mundi,& iudicium ſenſibilium fieri per rationes in Anima inſertas, quæ longè abſunt a principijs Peripateticorum. At demùm,tanquam attinens ad modum uidendi,quæritur, vnde pendeat,quòd dum mouemur,iudicamus Montes & alia quieſcentia moueri, & præſertim dum mouemur velociter? Dicendum eſt,id ex eo euenire,quia variato uno relatorum,uariatur & alterum; & quia nos intuemur alia,non nos ipſos,ideò alia a nobis recedere,& ex dextris ad ſiniſtra tendere iudicamus, non autem nos ipſos.

Euerſio. *Sententia propria.* *Diſſenſio.* *Dubitatio.* *Solutio.*

De facultate videndi. *Cap. XX.*

Decurſis quattuor propoſitorũ Capitũ, ſequitur ut de quinto agamus, nempè de facultate uidendi: in cuius notitiam per obiecta, & opera eleuamur. Et quoniam facultas uidendi omniũ conſenſione eſt principium,quo animal ea facultate præditũ uiſibilia iudicat,ideò de hoc principio dubium eſt,an ſit idem cum eſſentia animæ, uel diſtinguatur ab ea: ſed quia de hoc iam egi in lib. de Materia, & manifeſtaui, quæ potẽtia di-

ſtinguatur, & quæ non diſtinguatur ab eſſentia fundamenti: ideò tanquam oſtenſis,
vtar declaratis in eo libro, & in nonnullis leuioribus uerſabor. Variæ ſunt diſtinctio-
nes potentiæ: quæ tamen ad rem faciunt, tres ſunt. Diuiditur facultas primò, in age-
tem & patientem. Secundò, utraque ab Ariſtotele diuiditur ſub initio noni Metaph.
quia vel abſolutè eſt principium agendi, ſiue patiendi, uel non abſolutè, ſed ipſius be-
ne, & facilè agendi, & patiendi. Tertiò, diuiditur ab Academicis, in utentem, & for-
Tres distinctiones potentiæ. mantem. Quod pertinet ad primam diſtinctionem, facultas uidendi eſt & patiens,
& agens: nam ut ex materia pendet, & excitatur ab obiecto, pati dicitur: ut uerò iudi-
Prima distinctio. cat, dicitur agere, adeò ut paſſio deſinat in actionem, compoſitum ueluti, homo, eſt to-
tum agens, totumque patiens. Ratio autem principalis, & origo utriuſq; diſtincta eſt
facultas agens & patiens, fundamento eſt eadẽ; ratione autem, & relatione eſt diſtin-
cta, nam relata ad Obiectum, dicitur pati, relata ad iudicium agere, iudicare enim eſt
Secunda. agere, & hoc eſt commune ſenſui viſus, & alijs ſenſibus. Secunda diſtinſtio erat in po-
tentiam agendi abſolutè, & ipſius bene, & facilè: ſimiliter patiendi: utraque locũ ha-
bet in facultate videndi, nam principale principium uidendi eſt eſſentia animę ſentiẽ-
tis, cum relatione ad uiſibile, adeò ut hæc potẽtia ultra eſſentiam animę ſolùm addat
relationem ad obiectum: de hac intelligi debet Ariſt. 1. de Anima 65. inquiens: Si ſe-
nex reciperet oculum iuuenis, uideret ut iuuenis, indicando hanc potentiam in ſene
& iuuene eſſe eandem, quia eſſentia animæ non recipit magis & minus; ſolùm dici-
mus, quòd in ſene ob imbecillitatem corporis eſt magis parata ad interitum: potẽtia
autem bene, & facile agendi, uel patiendi, eſt potenia proximior, & inſtrumentaria,
conſurgens ex recta diſpoſitione, & conſtitutione inſtrumenti. Prior potentia eſt cõ-
ſimilis in omnibus eiuſdem ſpeciei. Secunda autem eſt uaria, nam ex uarietate tempe-
ramentorum, & conſtitutionum inſtrumenti, pendet uarietas eius: per hanc non-
nulli acutè, & eminùs inſpiciunt, alij è contrario, capti oculis, dicuntur deſtituti hac
ſecunda potentia, non prima. Hæc ſecunda potentia Qualitas eſt; prima verò, Sub-
ſtantia. Hæc ſecunda potentia ſolùm eſt in oculo; prima verò, vt in ſede principali, eſt
in corde, vt in ſede integra, eſt in vniuerſo Animali, vt in inſtrumẽto, per quod opera-
tur; eſt in oculo. Inquit Ariſtot. in 2. de Anima contex. 9. Si oculus eſſet animal, ὄψις,
hoc eſt, vis videndi eius, eſſet Anima. Quæritur, quid denotet per facultatem videndi?
Reſpondeo non denotare facultatem ſecundam, & organicam, nam ea eſt accidens,
cum prodeat ex temperamento, & conſtitutione oculi, ſed denotare facultatem prin-
Dubitatio cipalem, quæ abſolutè eſt principium videndi, ut in oculo reperitur. At hoc uidetur
dubium: quia ea facultas cum non diſtinguatur ab eſſentia Animæ, abſolutè eſt Ani-
ma, cuius oppoſitum indicat Ariſ. nam ait, quod eſſet Anima, ſi oculus eſſet Animal:
Solutio. quare cum oculus non ſit Animal, non uidetur iudicanda Anima. Reſpondeo, in Ani-
mali facultas prima exiſtens in oculo non eſt anima, ſed pars extenſionis eius: At ſi
oculus eſſet Animal totum, ea abſolutè eſſet Anima. Hinc Ariſtoteles rationem for-
mat, inquiens: vt pars ad partem, ita totus ſenſus ad totum corpus ſentiens. Diuide-
Tertia. batur tertiò potentia informantem & vtentem. Hæc diſtinctio approbanda eſt per
principia Academicorum, ſed non Ariſt. & Simplicius cum frequenter ea utatur, po-
tiùs ſequitur Platonem, quàm Ariſt. Nam ex ſententia Academicorum, ex Anima
prodit, tanquam idolum, & veſtigium quoddam, formans inſtrumenta quod exten-
ditur ad extenſionem corporis, Anima autem principalis, eſt tota, & indiuiſibilis in
quauis parte, & ea vtitur inſtrumento formato. Hoc ex ſententia Ariſt. dicere nõ de-
bemus, tum, quia ea diſtinctio & multiplicatio facultatum eſt redundans: vna eſt prin-
cipalis uidendi facultas, quæ eſt forma inſtrumenti, finis, & efficiens, ut in 2. de Ani-
ma 37. oſtenditur: tum inſuper, quia ſic Anima uideret, non compoſitum, nam Ani-
ma uteretur inſtrumento compoſito, non autem id compoſitum ſentiret, quod reijcit
Dubitatio Ariſt. in 1. de Anima 65. Demùm, loquendo de facultate uidendi, quæritur, cui Ani-
malium exactior & præſtantior uidendi facultas competat? fertur

Nos Aper auditu, ſed vincit Aranea tactu:
Vultur odoratu, Lynx viſu, ſimia Guſtu.

De veritate horum carminum nō parùm dubito, & præſertim, quia Ariſt. in 2. de anima dixit, tactum homini exactiſſimum competere, idq; eſſe inditium præſtantiæ ingenij: At quicquid ſit de carminibus, pro reſolutione difficultatis, cū Ariſt. in 5. de Gen. Anim. cap. 2. vtendum eſt diſtinctione, & dicendum, Senſum præſtare, dupliciter cōtingere, vel quia plures ſenſibilium differentias iudicet, uel quia diſtantiora, & minora percipiat: In prima ſignificatione ſenſus hominis præſtant ſenſibus cæterorum animalium, nulla enim eſt ſpecies, & differentia ſenſibilium, quæ per ſenſus hominis nō iudicetur: Hinc famulatur Menti, aptæ omnia intelligere, & ſunt principia ſcientiæ: At in altera ſignifiatione ſenſus multorum Animalium pręſtant ſenſibus hominis, vt etiam, robore corporis Animalia multa homini præſtant. *Solutio.*

Nonnulla de inſtrumento ſenſus Viſus. Cap. XXI.

SIngula ſenſuum inſtrumēta exquiſitè, & mira arte formata ſunt: At quemadmodum Viſus præſtat cæteris ſenſibus, ita inſtrumentum eius, inſtrumentis reliquorum longè antecellit, oculus enim ęmulatur Mundum, æmulatur Cœlum, æmulatur Solem, æmulatur aciem Mentis. Et ſilentio obuoluens attinentia ad Anatomen eius, ad compoſitionem ex partibus, ad perfectionem, & venuſtatem, de eo loquar de quo inter Platonem & Ariſtotelem Lis eſt an ex parte dominantis, debeat iudicari Igneus, vel potius Aqueus? Exiſtimarunt Pythagoras & Plato, oculos ex parte dominantis, eſſe igneos; Quorum ſententia comprobatur. Primò, quia plurimis ſpiritibus abundant, qui calidi, ſicci, & ignei ſunt. Secundò, quia maximè lucent, lux ad ignem pertinet, & a Platone in Timęo, inter ſpecies ignis numeratur. Hinc in 6. de Repub. oculum dixit Solarem. His aſſentitur Gal. qui in 10. de uſu partium, ob copiam ſpirituum, oculos dixit igneos. Id ipſum prius affirmauit Empedoc. Hanc ſententiam arguit Ariſt. in lib. de Senſu, & ſēſili, & oculum affirmat Aqueum: quod indicat copia Lacrymarum, & ſi purgatur, plurimum aquæ fluit. Confirmatur: quia oculus perinde ac ſpeculum debet eſſe conſtitutus, ut exactè valeat actiones viſibilium recipere. Inſuper, debet eſſe Lumini peruius: hæc mixtis competunt, præſertim per aquam, nam aer non tam facilè intus clauditur, & ſeruatur, quemadmodum aqua, ut docuit Ariſtoteles in lib. de Senſu & ſenſili. Id ipſum elicitur ex principio generationis, dum enim primò formantur oculi, apparent ualdè humidi. Propterea Ariſtoteles in 2. de anima 130. dixit, auditum aeris, pupillam aquę eſse, ignem autem nullius ſenſus eſse propriū, ſed omnibus communē, quia nil ſine calore ualet ſentire. Pro diſtincta reſolutione huius controuerſiæ, quattuor præaccipienda puto. Primum eſt, in oculo partes inueniri duplicis generis, uel enim magis ad corpus & materiam pertinent, uel magis pertinent ad formam: Primi generis ſunt humores, ſecundi ſpiritus, & lux. Inſuper, imperium poteſt eſse duplex, vel uirtutis, vel molis. Addo tertiò, nomine ignis varia denotari poſse. Plato lucem & lumen denotauit. Ariſtoteles calorem, & ſpiritus. His quartò addo, dum conſideramus attinentia ad oculum, vel inſpicimus conducentia pro receptione actionum obiecti, ut Ariſtoteles, uel ad emiſſionem Luminis, ut Plato. Ex his elicitur reſolutio. Nam dico primò, oculus vel conſideratur ex parte cōmunis inſtrumenti, nempè ſpirituum, & ita eſt igneus, ut dicitur in 2. de anima 130. Vel conſideratur ex parte eorum quæ ſunt propria oculi, ſecundum quam conſiderationem dico ſecundo oculum per partes magis materiatas eſse aqueum, per partes magis formales igneum. Inſuper dico tertiò, oculum imperio uirtutis eſse igneum, imperio molis aqueum. Præterea, oculus eſt igneus, ſumpto igne pro luce, ut ſumebatur a Platone, non eſt igneus

An oculus ſit igneus. *Pythagoras.* *Plato.* *Empedoc.* *Ariſtot.* *Reſolutio diffic.*

ſumpto eo pro calore, & Elemento Ignis, ut ſumebatur ab Ariſt. Demùm, dico conſideratione Platonis inſpicientis exitum radiorum, oculus eſt igneus; conſideratione autem Ariſt. inſpiciētis receptionem actionum, eſt aqueus. Eſt igitur oculus diſtincta

Dubitatio conſideratione & igneus, & aqueus. Sed de oculo hoc ſupereſt conſiderandum, quęnam ſit eius portio, in qua obiectum iudicatur, & facultas videndi exequitur munus

Solutio. ſuū. Pro notitia conſidero uaria ſignificatione uarium eſſe inſtrumentum Viſus: nam ſi nomine inſtrumenti intelligimus principale membrum, in quo ineſt facultas, id ex ſentētia Ariſt. eſt Cor, ideò in lib. de Senſu & ſenſili, cap. 2. dixit: non enim in vltimo oculi Anima, aut animę ſenſiterium, ſed manifeſtū quod intus eſt, &c. At hæc eſt ſedes prima & communis. Inſuper, ſententia eſt Ariſt. in 2. de part. Anim. c. 1. facultatē ſentiendi in corpore ſimilium partium eſſe poſitam, actionem uerò fieri per ea quæ ſunt diſſimiliū partium: ſic totus oculus eſt inſtrumentum integrum viſus. At quæritur, quænam ſit ea pars conſimilis, in qua præſertim recipiuntur actiones viſibilium, & ineſt facultas videndi? Dixere nōnulli, Viſum fieri in connexione neruorum deferentium ſpiritus viſui inſeruientes; At hoc in præcedentibus eſt reiectum: non enim in omni Animali vidente iuncti ſunt nerui illi. Propterea Galenus 10. de vſu partiū, necnon quarto de Symptomatū cauſis, & cum eo Alexāder inquiunt, facultatem videndi fungi ſuo officio in humore Chryſtallino, ideò dum inter illū humorem & ſpiritū inſeritur aliquid, adeò ut ſpiritus ad eum peruenire nō ualeat, aboletur officium vidēdi, qui humor chryſtallinus in centro oculi collocatus, eſt ſplendidus, lucidus, & non omninò rotundus. Auerroes in Paraphraſi de Gen. Animalium, c. 1. id officium tribuit telæ Araneæ, qua cum Talpæ careant, non vident. Et in 2. ſuarum Collectionum, c. 15. inquit: Galenus fatetur Araneam eſſe ſummè perſpicuam, & lucidam, quia colores imprimuntur in ea, igitur ea eſt proprium inſtrumentum viſus, uel ex ſe, vel auxilio chryſtallini. Ariſt. in 1. de hiſt. Animalium, cap. 9. inquit, id fieri in humore qui dicitur κόρη, hoc eſt pupilla, quam ambiri dixit nigro, & per pupillam denotauit humorem chryſtallinum, quamuis pupillæ nomen potiùs denotet uiam ad humorem chryſtallinum; At profectò, hæc omnia conducunt pro officio facultatis uidendi, & conſiderando uaria, etiam uarijs id officium tribui poteſt. Inquit Philoſophus in 2. de Anima, 83. ſi membrana intra aures laboret, non audimus, ueluti dum laborat tunica, quæ eſt ſuper pupillam, nō uidemus, hoc eſt, ſuper humorē chryſtallinum; nam frequenter Ariſt. ait, in tunicis eſſe poſitam vim ſentiendi, ob exiguas uenas & arterias in eis inſperſas. Colligamus itaq; Oculum totum eſſe inſtrumentum integrum; Neruos perforatos tendentes ex cerebro ad oculos, eſſe uiam per quam deferuntur ſpiritus; Spiritus autem eſſe inſtrumentum commune omnium ſenſuum, præſertim tamen Viſus; Tunicam ſupra pupillam eſſe inſtrumētum munere exiguarum arteriarum in ea inſperſarum; Et nigrum chryſtallino iunctum, conducere pro congregandis ſpiritibus & radijs; Chryſtallinum autem humorem eſſe partem principaliorem, in quam deſinūt actiones viſibilium, & propterea eſſe collocatum in medio, eſſe ſolidiorem, ſatis iunctum cum neruis ſpiritus deferentibus, & propterea in eo præſertim abſolui officium uidendi. Partes itaq; uariæ uarios præbēt uſus, ex quibus inſtrumentum integrum, eiuſque officium conſurgit.

De præſtantia ſenſus Viſus. *Cap.* XXII.

Præſtātia ſenſus viſus. *Ex Obiecto.*

SEnſus viſus, ut eſt origine poſtremus, ita ſecūdum inſtitutum Naturæ eſt primus; & ut eſt poſtremus neceſſitate, minuſq; conducit pro eſſe, ita eſt primus dignitate, ſummopereq; conducens ut bene ſimus. Refulget eius prçſtantia ex Obiecto, ex requiſito pro obiecto, ex medio, ex inſtrumento, ex modo operandi, & ex inſignibus utilitatibus ex eo prodeuntibus. Primò ex Obiecto, quia color omnium Qualitatum ad ſenſus per-

tinentium,pręſtantiſſimus eſt, & extenditur ad omnia corpora ęnam & mortalia &
æterna tanquam colorata iudicio oculorum ſubijciuntur: Color tamen cœleſtium a
Lumine diſtinctus non eſt;hoc ſolo ſenſu,non alio ullo,valemus æterna iudicare.Eli *Ex requiſito pro Obiecto.*
citur ſecundò,ex requiſito pro Obiecto,nempè ex Lumine,ſine quo nil uidemus,&
per quod uidemus corpora omnia,eius præſtantia ipſomet Lumine clarior, & ſplen-
didior eſt.Refulget tertiò ex medio per quod actio Obiecti defertur,id enim eſt per- *Ex medio.*
ſpicuum,quod puritatem,& ſinceritatem præſefert,adeò ut etiam Cœlo competat,
Elicitur quartò,ex inſtrumento,quod eſt corpus ſphæricum,perſpicuũ,fulgens,pan- *Ex inſtrumento.*
niculis & humoribus tanquam orbibus prędirum,quod proprio mouetur motu, per-
indè ac Animal abſolutum,perindè ac Cœlum,perindè ac Mundus totus. Refulget *Ex modo operandi.*
quintò ex modo operandi,& connexis cum eo,iudicium eius eſt exactiſſimũ, & cer-
tiſſimum,nil enim certius oculata fide;operatur ſpiritaliter,& ſine tempore,nõ ſecus
ac Mens;iudicat maximè diſtantia;iudicat quæ directè aciem eius mouent; percipit
ſenſibilia communia cũcta,eaque exactiùs quàm cæteri ſenſus,ut docuit Ariſtoteles
in lib.de Senſu,& ſenſili. Oculus dum iudicat,ſibi ſoli credit,cũ auditus credat alijs,
Hinc pluris fit unus oculatus teſtis,quàm auriti decẽ,vt dixit Plautus: Demũ fulget *Ex vtilitatibus.*
pręſtantia viſus ex inſignibus utilitatibus,quæ ex eo in nos redundant:munere enim
huius ſenſus,plurima cognoſcimus,vt dicitur in proœmio Metaphyſicæ,& vt in lib.
de Senſu & ſenſili teſtatur Philoſophus,auditus ex accidenti magis conducit pro di
ſciplinis,quatenus accidit vt voces ſint ſigna notionum Animi: Viſus verò per ſe.In-
ſuper,quamuis auditus dicatur ſenſus diſciplinæ, quia per illum ab alijs addiſcimus,
viſus tamen eſt ſenſus inuentionis ſcientiarum,inuentio autem longè pręſtat diſcipli
næ. Præterea,beneficio,oculorum præſertim eleuamur in notitiam Dei, nam Cœli
enarrant Gloriam eius, Cœli autem ſolo viſu percipiuntur. Demùm ex oculorum cõ
ſtitutionibus,& conditionibus congruenter elicimus inſtitutionẽ uniuerſæ uitę no-
ſtræ;illi enim ſua puritate & perſpicuitate indicant nos teneri eſſe puros,& deſpice-
re terrenas opacitates,& ſuo fulgore & luce,indicant,nos debere inſcitiæ tenebras lõ
gè repellere;ſua colorum uarietate,indicant nos virtutibus uarijs debere ornatos,re-
fulgere.Ideò Plato in Timęo inquit,ob hanc potiſſimum rationem Deum Oculos gę
nuiſſe , ut Mentis circuitus qui in Cęlo peraguntur intuiti,in uſum redigeremus no-
ſtræ Mentis,cogitationiſque noſtræ diſcurſiones illis cognatas,ſed perturbatas,quo-
dam modo ad illorum temperiem redigeremus,&c.Cum itaque oculi adeò pręſtent
cæteris ſenſibus,iure eos maximè diligimus:iure in tenebris eorum beneficio deſtitu
ti formidamus,cum tuto duce priuemur,iure oculis capti hunc ſenſum flagrantiſſimè
appetunt;iure in ſuprema & anteriori corporis parte ſunt collocati,tanquam duces,
& exploratores;iure interni & latentis animi & cordis nuncupantur feneſtræ:in ocu
lis enim apparent inditia morum,& ſigna affectionum animi;in eis refulgẽt Gratię,
& exiguo motu ſuo,inſpicientium animos uehementer mouent & rapiunt.

Dubia aduerſus ea, quæ dicta ſunt de præſtantia Viſus. Cap. XXIII.

SAtis conſpicuã refulſiſſe puto Oculorũ & uiſus præſtantiã:at non de-
fuere,qui in hac luce deliquerũt,& rationibus nonnullis ſatis leui-
bus ſuaſi,auſi ſunt auditũ ei præferre.Inquiunt.n.obiectum auditus *Inſtantia.*
nẽpè ſonũ eſſe ſimpliciorẽ Colore, cum non ex temperamẽto con-
ſurgat.Id cõfirmant:quia Vox, quæ eſt ſpecies principalis Obiecti
Auditus,lõgè eſt nobilior Colore,cũ manifeſtet affectiones Animi,
& ſit ſignũ notionũ eius. Hinc ſermo eſt hominis maximè proprius.Præterea,ueritas
primorũ principiorum,quæ eſt principium vniuerſæ noſtræ ſcientiæ,in ſolo Auditu,

eſt poſita. Similiter, Muſica humani animi adeò propria, & familiaris, ac pro affectuum compoſitione ualdè utilis ad Auditum pertinet. Et Pythagoras auditu Muſicam, & Muſicæ rationes adinuenit. *Fides.* Præterea, noſtra Fides, ex qua pendet Salus noſtra, in auditu eſt poſita: Beati enim qui non viderunt, & crediderunt: At pro Fide auditus requiritur. *Cabala.* Similiter Cabala apud ſapientes Hebræorum, miris laudibus commendata, ex auditu originem, conſeruationem, & continuatam ſucceſſionem recipit. Viſus ſolùm externa nobis denunciat, Auditus haurit interna, & internum iudicat hominem. *Socrates.* Ideò Socrates intuens formoſum Adoleſcentem, ſed ſilentem, dixit: ſi vis vt te videam, loquere. Præterea, cum verbum auditui reſpondeat, ſcimus verbũ fuiſſe Deum, Verbum factum eſſe carnem, & verbo Dei facta eſſe omnia. Sic ex obiecto elici poſſe videtur præſtantia Auditus. Quæ etiam elicitur ex inſtrumentis auditus mira arte elaboratis, & ſolidis oſſibus munitis. Inſuper, ex officio: nam auditus eſt ſenſus diſciplinæ, & cœcus euadere poteſt doctior, quàm ſurdus; immò Democritus ut diligentiùs ſpecularetur, ſponte oculos a ſe abiecit, quod de Homero quoque nonnulli referunt. *Solutio.* Vt harum, & conſimilium rationum refulgeant ſolutiones, accipiendum primo ſenſum unum alteri præſtare, contingere dupliciter, uel ex ſe, vel accidenti: Dum traduntur regulæ id conſiderandum eſt, quod eſt ex ſe. Viſus ex ſe præſtat cęteris ſenſibus; Auditus ſolùm ex accidenti, quatenus accidit, ut ea quę ſunt in uoce, ſint ſigna affectionum Animi, & rerum: vt etiam ſurdi, videntes ſigna percipiunt animi notiones. Inſuper ſenſum conducere pro ſcientijs, dupliciter accidit, uel pro eis formandis & inueniendis, uel pro addiſcendis iam inuentis. Viſus magis cõducit: primo modo, quia præſtantior eſt Auditus altero. Accipio tertiò, verbum dupliciter accipi, uel pro eo uoce prolato, & hoc pertinet ad auditum, uel pro verbo in eminentia ſumpto, denotante uoluntatem & mandata Dei, cui præeſt Mens, & ſapientia dirigens, quæ eminenter Dei oculus nuncupatur; Addo demùm, ea quę apprimè conducunt, etiam apprimè obeſſe, dum perperàm illis utimur; ideò ex deprauato oculorum uſu, uaria prodire poſſunt detrimenta; ob id Homerus oculos nuncupauit domum mortis, & propheta enunciauit mortem ingreſſam per feneſtras. Ex his eliciuntur ſolutiones omnium aduerſarum rationum, & comprobatio prętantiæ ſenſus Viſus. Ratio ſumpta ex ſimplicitate Obiecti, inanis eſt; tum quia Obiectum ſimplicius non eſt præſtantius, vt patet de tangibilibus ſimplicioribus colore, tum quia Lux ſimpliciſſima eſt, tum demum, quia ſonus eſt motus quidam, & actus imperfectus, pendens ex percutiente & percuſſo, pro eſſe & conſeruatione; quod denotat diminutionem conditionis eius. Eſt itaq; Viſus dignitate primus; proportione aciei mentis reſpondens; per cuius in Deum conuerſionem perficimur, & beamur.

F I N I S.

FRAN-

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

DE SENSIBVS INTERNIS LIBER VNVS.

Proœmium, in quo inſtitutum Auctoris proponitur.

HOMO tam incertæ & dubiæ eſt conditionis, vt nil definitum eſſe videatur, ſed ad Prothei inſtar, omnem valet recipere formam, omnem valet viuere vitam, omnia valet per Artem imitari, & omnia demùm valet per cognitionem fieri: quod iure Dei Prouidentia ei tributum eſt, vt in eius manibus perfectio propria, propriumque detrimentum eſſet poſitum; Vt autem cuncta, quæ in Vniuerſo ſunt, modò ſibi conſentaneo cognoſcere poſſet, & per id (vt ei licet) redderetur ſimilis Deo, ſingulis facultatum cognoſcentium gradibus debuit eſſe munitus.

In facultatibus animæ principium, medium, & finis.

Et quoniam perfectio rerum ex principio, medio, & fine conſurgit, ideò in gradibus quoque cognoſcentium facultatum, hic trinus perfectionis ordo, & numerus conſpicuè refulget. Externi enim ſenſus, principium noſtræ cognitionis conſtituunt; interni medium adhibent; Mens denique finem; & propterea nos cum poſtremo omnium fine fęliciſſimè nectit. Externi ſenſus tanquam primi exploratores, ea quę primò iudicant, offerunt internis; interni ea indicant Menti. Tenuis & adumbrata ſatis eſt cognitio externorum ſenſuum: exactior ea internorum; exactiſſima illa Mentis. Externi in imaginibus, & rerum vmbris verſantur: interni intimiora conſiderant; Mens nedum intima, ſed etiam rerum cauſas ſcrutatur & quærit.

Perfectio ordinis facultatũ iudicantium ſoli homini cõpetit.

Abſoluta hæc iudicantium facultatum perfectio, non iumentis & feris, ſed ſoli homini, mortalium omnium abſolutiſsimo competit, qui ob id etiam mortalium finis iudicatur. De ſenſu Viſus, vt etiam de Mente ſeparatis ſermonibus verba feci: Nunc autem de internis ſenſibus, quorum conſideratio eſt vtiliſsima, mihi ex ſententia Peripateticorum diſſerendum propono. At vt diſtinctiùs pateat, de quibus facultatibus ſit agendum, accipio primò internas animi facultates, vel cognoſcentes, vel cum cognitione iunctas, infraque Mentem collocatas, in quattuor gradus diſtribui, in iudicantes, ſeruantes, appetentes, & ſecundum locum mouentes.

Quattuor gradus.

De appetente non eſt ſermo, quia ad iudicantem redigitur, ab eaque ſola ratione diſtinguitur, vt legitur in tertio de Anima, 29. Inſuper non eſt facultas principalis, ſed principales ſequitur, nempè cognoſcentes, ob eandem cauſam etiam non eſt ſermo de mouente, quia non eſt facultas principalis, ſed cognoſcentem & appetentem ſequitur, nec propriè eſt facultas animæ a cęteris diſtincta, ſed potiùs diſtinctum quoddam eius officium. Ideò Ariſtoteles in tertio de Anima, Phantaſiam & appetitum, ſtatuit Principia motus.

De quo, et quo ordine agẽdũ.

Sermo itaque erit de facultatibus internis ſentientibus, & ſeruantibus: pro quarum ordinata explicatione, declarabo primò communia nonnulla, agam ſecundò de ea-

rum numerō; tertiò de Obiectis; quartò de Officijs earum; quintò conſiderabo, quę facultates quibus animalibus competant; demùm de ordine perfectionis earum aliquid dicam.

Explicantur nonnulla dirigentia ad conſiderationem internorum Senſuum. Cap. I.

Conſiderandos mihi propoſui ſenſus internos, ideò cur ſenſus, & cur interni dicantur, prænoſcendum eſt. Quod pertinet ad nomē ſenſus, quemadmodum eorum, quæ ſub noſtram cognitionem cadunt, quędam ſenſibilia, alia intelligibilia dicuntur; ita cognoſcēdi facultates in ſentientes & intelligentes diſtribuuntur. Refertur facultas ſentiēs ad ſenſibilia, quæ & ſingularia, & materiata ſunt, cum omne ſenſibile ſit in materia, ut dicitur in primo de Cœlo: facultas uerò intelligens, propria conditione ad ea refertur, quæ modo aliquo ſunt a materia ſecreta. Nam ſi Mens percipit ſingularia, id efficit, vt iuncta cum ſenſu, & inſtrumento eorum. Inſuper, ſenſus iudicando vtuntur inſtrumento aliquo corporeo; Mens uerò ſupra corpus eleuata, eo non eget. Nuncupantur autem ſenſus interni, pro diſtinctione ab externis, nempè a uiſu, auditu, & ſimilibus, qui dicuntur externi, non quia eorum facultates ſolùm in externis inſtrumentis ſint poſitæ (verè enim hi quoque præſertim pro ſede cor habent, & præcipuè tactus) ſed externi dicuntur, quia per intermedias externas partes, externa & præſentia ſenſibilia primò recipiunt, & iudicant, interni autem id faciunt præcurrente iudicio externorum, & nonnunquā ſine pręſentia ſenſibilium, ut ſuo loco patebit. Inſuper, latere nos minimè debet, quòd dum quærimus numerum internorum ſenſuum, non quęrimus quot ſint eſſentiæ abſolutæ, & ſubſtantiæ eorum, unica.n. ſentientis animæ eſſentia eſt, ſed quot ſint facultates, ſi nō eſſentia, ſaltem ratione inter ſe, & a fundamento diſtinctæ. Pro cuius notitia conſidero, potentiam vſurpari vel pro abſoluto, ac ita a fundamento non diſtinguitur, uel cū ſuperaddita relatione, ſecundū quam conſiderationem diſtinguitur ratione. Inſuper, hæc potentia cum ſuperaddita relatione poteſt eſſe, uel prima, uel proxima, quæ proxima expoſcit definitum temperamentum & conſtitutionem proximi inſtrumenti, & eſt proxumum principium operandi, de qua modo ſermo eſt. Inſuper, cum numerus & diſtinctio internorum ſenſuū ex notitia diſtinctionis actionū eluceſcāt, tenemur primò cōſiderare, quæ actionū diſtinctio, diſtinctionem facultatum ſit apta oſtendere. Propterea dico, tria præſertim eſſe, quæ facultatum diſtinctionem apta ſunt pateſacere. quorum primum eſt, gradus diſtinctus abſtractionis: alterum eſt indigentia inſtrumenti diſtincti temperamenti ut Memoria expoſcit inſtrumentum ſiccius, Phantaſia humidius: tertium eſt pugna & oppoſitio actionum, quatenus nonnullæ facultates mouēt, alię mouentur, ſed vt meliùs pateamus, & cuncta diſtinctiùs explicentur, operæpretium eſt conſiderare, actiones varias internorum ſenſuum, per quas in eorum notitiam dirigimur. Vna earum eſt iudicium differentiæ ſenſibilium diſtinctorum ſenſuum, ut ſoni a coloribus, quod per ſenſus externos fieri non poteſt, ut in calce ſecūdi de Anima, patefecit Philoſophus. Altera eſt, exactum iudicium ſenſibilium communium. Tertia, iudicium quod ſentiamus. Quarta eſt, cognitio exquiſitior Priuationum, ut ſilentij, tenebrarum, & ſimilium, quę quamuis ſine externis non cognoſcuntur, earum tamen iudicium in Senſu Communi abſoluitur. Quinta actio eſt, iudicium & conſideratio ſenſibilium abſentium. Sexta eſt ſubnotio quædam pugnæ & amicitiæ, quatenus cognoſcimus rem, ut nobis aduerſam, uel conducentem, ueluti Agnus Lupum iudicat, ut ſibi inimicum, paſtorē & canem, ut amicum, quod non eſt putandum effici per diſtinctam amicitiæ, uel inimicitiæ inſenſatā ſpeciem, ut aiunt, id enim eſt commentum

cur externi.

Potentia dupliciter vſurpatur.

Tria indicantia diſtinctioné.

Officia internorum ſenſuum.

mentum quoddam, ſed per ſolam ſubnotionem quandam eiuſdem ſpeciei, & in iu-
mentis & feris ad id iudicandum maximè conducit inſtinctus Naturæ, per quem for-
micæ grana condunt, tanquam eis vtilia, & alia animalia multa efficiũt, quę admira-
tionem pariunt. Septima eſt, quia in actionibus locum habet varietas iudicandi ob-
iecta, & ſeruandi ea, quæ iudicauimus. Octaua eſt, ſubminiſtratio, per quam vna alte-
ri obiecta offert & ſuggerit. Hæ ſunt pręcipuæ actiones, quæ nobis numerum & con-
ditiones internorum ſenſuum aptæ ſunt pateſacere.

De gradibus abſtractionis eorum quæ cognoſcuntur. Cap. II.

QVoniam inrer cętera, quæ pro notitia internorum ſenſuum ſummope-
re conducunt, cognitio graduũ abſtractionis mirum in modum pro-
deſt, ideò de illis, ut ad inſtitutum noſtrũ pertinet, verba faciam. Ab-
ſtractio latè ſumpta cõcretioni opponitur, & eſt ſecretio vnius ab al-
tero. Hæc fieri poteſt & per Naturã, & per cognitionem: Si fiat per *Abſtractio p naturam.*
Naturã, vel eſt abſtractio rei incorporeę, vel corporeæ. Incorporeæ,
vt ſuperæ Mentes a corporea mole dicuntur ſolutæ, & Mens hominis dicitur ſepara-
ri, ut æternum a mortali: Si autem fuerit rei corporeæ, ita dicimus cęlum eſſe ſepara-
tum a quattuor Elemenris, & Elemẽta educi ex mixto, aquamq; ex vino diluto, quod
quamuis fiat per Artem, tamẽ redigitur ad idẽ caput, quatenus eſt ſecretio ſecundum
ſubſiſtenriã unius naturę ab altera. Ex aduerſo abſtractio per cognitionẽ etiam eſt dũ-
plex. Vel.n. eſt cum cõpoſitione & diuiſione, in qua locum habet veritas, & falſitas, *Abſtractio per cognitioné.*
vt ſi dixero, linea poteſt eſſe ſine Subiecto, eſt abſtractio fallax, ignis ſeparatur a mi-
xto, vera. Vel eſt abſtractio ſine cõpoſitione, appręhendendo vnum, non cõſiderato
alio, vt Mathematicus conſiderat lineã, non cõſiderato Subiecto, & dicitur ſeiunctio
vnius ab altero ei iuncto, quę multos habet gradus: nam primò datur abſtractio a ma-
teria, de qua ait Ariſtoteles in 2. de Anima, Senſum recipere ſenſibiles formas ſine
materia, nam ſpiritaliter eas recipit, & iudicat. Altera eſt abſtractio a præſentia ma-
teriæ, per quam frequenter abſentium ſenſibilium formas imaginamur. Pro tertio
abſtractionis gradu, Latini illum numerant, quem appellant abſtractionem ſpeciei
inſenſibilis ex ſpecie ſenſibili, ſiue intentionis ex imagine, ur Agnus ex ſpecie Lupi,
dicitur elicere intentionem inimicitiæ. Quam ſenrentiã non puto approbandam, cũ
ea non ſit noua abſtractio, ſed tantùm ſubnotio quædam (vt dixi) eiuſdem formæ:
nam res iudicari poteſt, & pro ſuo eſſe abſoluto, & cum quadã relatione ad nos. Pri-
mò origine iudicatur Lupus ab Agno notione abſoluta, quod ſit Lupus, nõ canis, nõ
paſtor. Secundò, cum quadam relatione & ſubnotione, ut ſibi aduerſus: vt enim na-
turalis illa amicitia, uel pugna non diſtinguitur a rebus inuicem pugnantibus, niſi ra-
tione, & per ſuperadditam relationem, ita non diſtincta abſtractione, ſed ſolùm per
ſuperadditã ſubnotionem appræhenduntur: de qua loquens Ariſtoteles in 3. de Ani-
ma, 28. inquit: Sentire igitur ſimile eſt ipſi dicere ſolum, & ipſi intelligere. Cum au-
tem Animal id iudicat, ur delectabile, ut moleſtum, tanquam affirmans, uel negans,
proſequitur, aut fugit: non igitur tunc diſtincta & noua ſpecies abſtrahitur, ſed eadẽ
diſtincta ſubnotione appræhenditur. Inſuper Auerroes in ſecundo de Anima, 63. *Auerroes.*
& 65. his aliã addit, quæ eſt abſtractio formę a præſentia & conditionibus materiæ,
ſed non a ſingulari, per quam putat vim cogitandi appręhendere intentiones indiui-
duorum decem Pręd icamẽtorum, ideò in com. 63. hæc uerba profert: ſenſus hominis
compręhendunt intentiones indiuiduales omnium decem Prædicamentorum, & hęc
intentio indiuidualis ea eſt, quam diſtinguit Virtus Cogitatiua a forma imaginati-
ua, & exſpoliat, eam ab illis quæ ſunt iũcta cum ea, nempè a ſenſilibus communibus,

& pro-

& proprijs, & recondit eam in facultate memorię, &c. Sententiam hanc Auerrois approbandam non puto, tum quia indiuiduum nõ eſt, nec ſeruatur ſine materia, & eius conditionibus. Hinc ab Ariſtotele in quinto Metaphyſicę, contex. 12. & a Porphyrio per eam definitur, tum inſuper, quia indiuiduum ſubſtantiæ ſeorſum ab accidentibus non habet propriam ſpeciem, natam a ſenſu interno cõcipi & ſeruari memoria, tum demum, quia ea vis cogitandi poſita ab Auerroe approbanda nõ eſt, vt ſuo loco patebit. Propterea, quatenus ad ſenſum pertinet, ſolum concedendi ſunt duo abſtractionis gradus, unus a materia, alter a præſentia materię, ſiue ſine ſubnotione, ſiue cũ ſubnotione; quibus mox ſuccedunt gradus abſtractionum attinentes ad Mẽtem, qui ſunt uel vniuerſalis à ſingularibus, uel magis uniuerſalis a minus uniuerſalibus, uſq; ad prędicata prima & ſimpliciſſima, qui gradus abſtractionis ſunt triũ conditionum: vel enim abſtrahimus prius a ſuo poſteriore, ut Mathematicus ſpeculatur ſuperficiẽ nõ conſiderato colore. Vel abſtrahimus poſterius a ſuo priore, ut Mathematicus imaginatur, & ſpeculatur Superficiem nõ conſiderato Subiecto, quod fieri poteſt conſideratione non diſtincta, ſed cõfuſa. Vel tertiò, abſtrahimus aliquid ab altero eiuſdem gradus, & ex accidenti iuncto, ut imaginamur Lac album, non cõſiderata dulcedine. Hi ſunt gradus abſtractionum ex cognoſcentibus animæ facultatibus prodeuntes.

De numero internorum ſenſuum Opinio prima, eiuſque euerſio. Cap. III.

SEnſus interni ſunt Animæ ſentientis facultates, quæ intrinſecus in eis ſenſibilibus uerſantur, quæ per externos ſenſus illis offeruntur, de quorũ numero opiniones ſunt variæ, partim extremæ, partim medię. Extremarum vna eſt quorundam & Philoſophorum, & Medicorum, qui aiunt internum ſenſum unicum eſſe, diſtinctis muneribus fungentem, ac ita ſola ratione diſtinctum, varijſque nominibus deſignatum. Nituntur præſertim hoc fundamento, quia ea omnia munera, quæ proficiſci dicuntur ex ſenſu communi, a Phantaſia quoque perfici poſſunt, & quia natura ſuperuacaneis non abundat, propterea ſequentes nos leges eius, has non duas facultates diſtinctas, ſed unicam ſtatuere debemus. Prętereà, fundamentum interni ſenſus, ſiue cum Ariſtotele dicatur Cor, ſiue cum Medicis Cerebrum, unicum eſt, unicoque ſpiritu utitur, quare facultas quoque debet iudicari una, & præſertim quia Obiectum eſt idem, nempè genus, ſenſibilium, & vtriſque eadem competit Definitio, vtraque enim dici poteſt motus factus a ſenſu, qui actu eſt, ut definitur ab Ariſtotele Phãtaſia, in ſecundo de Anima. Hæc opinio eatenus eſt uera, quatenus potentiæ animæ conſideratæ pro abſoluto, ut dixi in præcedentibus, inter ſe, & a fundamento non diſtinguuntur. Approbanda tamen non eſt, quia modò non eſt ſermo de eſſentia Animæ, & de potentijs pro fundamento, & abſoluto conſideratis, ſed de propria earum ratione, & formalitate, & de illis ut ſunt principia proxima diſtinctarum actionum: qua conſideratione Ariſtoteles iudicat eſſe plures, eaſque ut diſtinctas ſeorſum conſiderat. Et in tertio de Anima. 41. ait, Phantaſiam ipſo eſſe ab alijs diſtingui. Prętereà, idipſum ex operibus colligitur; nam mouens, & motum, non rectè ſumuntur pro eadem facultate; nil enim mouet ſe: at Phãtaſia mouetur a Communi Senſu, quare ab eo diſtinguitur. Præterea, per ſomnum Senſus Communis priuatur ſuo muneris functione, cum tamen Phãtaſia tunc uigeat, & operetur. Inſuper nonnulla Animalia carent memoria, & prædita ſunt Senſu Communi, quare memoria ab eo ſecernitur. Similiter hominum nonnulli ualent memoria, non autem uirtute imaginandi; nonnulli contra. Prętereà, læditur ſæpè memoria, nõ læſa Phantaſia. expoſcunt hę facultates inſtrumenta uaria, temperamenta diſtincta, & uarijs utuntur abſtractionibus; nam Senſus Communis ſolum circa præſentia

versatur:

Opinio ſtatuẽtiũ ſenſum internũ vnum.

Euerſio.

uerſatur: Hæc & huiuſmodi alia indicant ſenſus internos, nō unum, ſed plures eſſe: Nec alicuius momenti iudicari debent rationes pro ea opinione relatæ, iam enim patuit opera internorum ſenſuum nō poſſe unica facultate effici, ob pugnam mouentis, & moti, ob uarietatem læſionum temperamentorum, & propriorum inſtrumētorum. Obiecta quoque eſſe uaria, ex eorum explicatione patebit, & quamuis prima ſedes unica ſit, id tamen nil refert, quoniam etiam uniuerſæ Animæ vnica eſt ſedes, cum tamen omnium conſenſione uarijs facultatibus ſit prædita. Similiter Definitio Phantaſiæ non competit Senſui Communi: quia dum ab Ariſtotele definitur, quòd ſit motus factus a Senſu, qui actu eſt; Ariſtoteles per Senſum actū, denotauit coniunctum ex Communi cum Externis.

Diluūtur rationes aduerſæ.

De numero ſenſuum internorum Opinio ſecunda, eiuſque Euerſio. Cap. IIII.

CVm apparuerit non eſſe ſatis ſtatuere unicum ſenſum internum, propterea eſt opinio ſecunda putantium eos eſſe duos, qui tamen inter ſe diſſentiunt. Nonnulli inquiunt, eos duos eſſe, Communem Senſum, ad quem redigunt Phantaſiam, & Facultatem cogitandi, ad quam aiunt redigi memoriam. Alij ut Iacobus Forliuienſis, aiunt, eos duos internos ſenſus eſſe Facultatem iudicandi, & facultatem conſeruandi: nam hæc ſunt ea munera, quæ prodeunt ex ſenſibus internis, quæ expoſcunt temperamenta diſtincta, & per duos diſtinctos Cerebri Ventriculos indicantur. Quæ opinio, etiam eſt reijcienda. Primò, auctoritate Ariſtotelis, qui plures numerat, & declarat. Secundò, ratione: nam ſi eas facultates dicimus eſſe, Senſum Communem, & uim cogitandi, (ut aiunt primi) recedimus ab Ariſtotele, qui inter ſenſus internos uim cogitandi non numerauit. Inſuper hi male redigunt Phantaſiā ad Senſum Communem, cum Phantaſia dicatur a Communi Senſu moueri. Si autem cum alijs eas duas facultates dicimus eſſe, memoriam, & uim indicandi, in plura labimur abſurda: ita enim cum Senſus Communis moueat Phantaſiam, idem mouebit ſe. Prætereà, Communis ſenſus cum ſit tanquam centrum externorum, magis nectitur cum ſenſibus externis, quàm cum Phantaſia: ideò eius actio eſt quædam abſolutio iudicij externorum ſenſuum: hinc ſolum unà cum eis circa ſenſibilia præſentia uerſatur. Et Ariſtoteles conſpicuè Cōmunem Senſum a Phantaſia ſeiunxit, illumq; cum externis iunxit: nam in 2. de Anima, 149. cum egiſſet de Senſu Cōmuni, colligit ſe egiſſe de ſenſu, & ad Phantaſiæ explicationem tanquam diſtinctæ, ſe transfert. Inſuper, Phantaſiæ actio eſt in noſtra poteſtate, non autem ea Senſus Communis: ratio attingit Phantaſiam, non Communem ſenſum: Phantaſia in ſomno libera eſt, Senſus autem Communis ligatus: Senſum Communem Ariſtoteles tribuit omnibus Animalibus, non autem Phantaſiam: Phantaſię competit maior abſtractio quàm Communi Senſui: per Phantaſiā Animalia efficiūt opera uaria admirationem excitantia, non per Communem Senſum: Hinc Phantaſia dicitur Mens Brutorum, non autem Senſus Communis. Rationes aduerſæ facilè diluuntur, nam munera tam uaria ſunt, ut cogāt nos fateri, facultates eſſe diſtinctas, ut apparuit. Et quantum pertinet ad Temperamenta, ea ſunt duo genere, & prædita latitudine, & diſtinctione. Ratio ſumpta ex duplici ſinu Cerebri, ex ſententia Ariſtotelis eſt inanis: tum quia illæ non ſunt proprię ſedes, & inſtrumenta harū facultatū, tum inſuper, quia uiæ & ſinus in Cerebro lōgitudine ſunt pręditi, & in diſtinctis partibus eorum inueniuntur ſpiritus, uel magis, uel minus puri, qui uarijs facultatibus inſeruire ualent. Similiter ea ratio ex Sententia Galeni eſt inanis: quia cenſet ea officia perfici per Cerebri temperamentum.

Senſus Interni duo.

Euerſio.

Diluūtur rationes aduerſæ.

De numero internorum ſenſuum Opinio tertia, & euerſio. Cap. V.

Opinio Auer. TErtia opinio Auerrois eſt,& elicitur ex ſexto comm.tertij de Anima, ex dictis ab eo in lib.de Memoria,& reminiſcẽtia,& ex ſecundo ſuarum Collectionum,ca.20.Putat Auerroes ſenſus internos eſſe quattuor,nempe Communem Senſum,Phãtaſiam,Vim cogitandi,& Memoriam.*Neceſſitas Virtutis cogitandi.* De Cõmuni Senſu,Phantaſia,& Memoria diſtinctè,& conſpicuè loquitur Ariſtoteles. Quòd autem præter has debeat concedi Vis cogitãdi in homine,cui in iumẽtis & feris reſpõdeat Vis exiſtimandi, oſtẽditur primò:quia inter ſenſus internos debet reperiri facultas,quæ appetitum excitet, & ſit Principium motus,hoc nõ efficit Phantaſia:nam inquit Philoſophus in ſecũdo de Anima, 154.per Phãtaſiam nõ mouemur,ſed perinde afficimur, ac illi qui picturas intuẽtur,quare præter Phãtaſiam debet dari uis cogitãdi,per quam appetamus & moueamur,Inſuper Ariſtoteles in cõtex.153.eiuſdem ſecũdi de Anima inquit,Phantaſia nõ fit ſine ſenſu,& ſine hac nõ eſt exiſtimatio;ex quo patet,præter Phãtaſiam cõcedere uim exiſtimãdi,ſiue cogitãdi-Præterea,Ariſtoteles in tertio de Anima 57.duplicem ponit Phãtaſiam,unam ſine ratione,alteram cum ratione,quam Phantaſiam cum ratione Clariſſimus M.Antonius Genua,exponẽs cont:153.ſecundi de Anima, dixit eſſe uim cogitandi.Inſuper addit,Ariſtotelem eam indicaſſe in lib.de Memoria & reminiſcentia,dum dixit:De memoria dictũ eſt,agẽdum eſt de altera uirtute,quæ dicitur reminiſcentia:at inquit reminiſcentiam ad uim cogitandi pertinere,cum exposcat diſcurſum,qui competit facultati cogitandi. Circa ſingularia demùm eadem facultas comprobatur per eius actionem,ea namque componit,diuidit,& ratiocinatur de ſingularibus;inſuper,elicit intentiones,ſiue ſpecies non ſenſibiles,amicitiæ,& inimicitiæ,per quas appetitum excitat,& eſt principium motus;elicit intẽtiones indiuiduas decem Prædicamentorum, eaſque in memoria recondit, quod non efficit Phantaſia.Per hanc uim cogitandi inquit Auerroes in tertio de Anima,20.homo diſtinguitur a feris,& ex uarietate conſtitutionis eius, prodit varietas ingeniorum, & propenſionum hominum. *D.Tho.* D.Tho. cum Auerroe de hoc conſentit,quod inter internos hominis ſenſus numerari debeat uis hęc cogitandi, cui in brutis uis exiſtimandi reſpõdeat,vt elicitur ex prima par.q.78.Art.4.quamuis de nonnullis diſſentiat. *Euerſio.* Hæc opinio conſpicuè,& cum Ariſtotele,& cum ratione pugnat,& qui ei adhæret,maniſeſtiſſimè decipiũtur. *Error primus Auer.* Primò errat Auerroes cum dicat in tertio de Anima, comm.6. Ariſtotelem in lib.de Senſu & ſenſili eas quattuor facultates numeraſſe,ac in ordinẽ redegiſſe,cum tamen Ariſtoteles in eo lib.de ſolo Communi Senſu,& Phantaſia verba fecerit.At qui ſequuntur Auerroem inquiunt,per lib.de Senſu & ſenſili denotaſſe librũ de Memoria & reminiſcentia,in quo Ariſtoteles per uerba ſupra relata, vim cogitandi denotauit:ſed hoc non ſatisfacit,quoniam neque etiam in lib. illo aliquid protulit,quod ad rem faciat, ſolum dixit: Quid igitur Memoria,& meminiſſe dictũ eſt,quoniam Phantaſmatis ut imaginis,cuius Phantaſma eſt habitus, & cuius particulę earum quæ in nobis,quia primi ſenſitiui,& quo tempus ſentimus, de ipſo reminiſci autẽ reliquum eſt dicere.His uerbis Philoſophus nil denotat quod ad rẽ faciat, ſolum patefacit reminiſcentiam nobis non competere ſine uſu rationis,quæ ad intellectũ pertinet,hinc ſolis præditis intellectu, competit. At nituntur alij adhuc defendere Auerroem, dicentes uim cogitandi ab eo additam, nil aliud eſſe,niſi exceſſum quendam, quo hominis Phãtaſia Phantaſiæ brutorum antecellit. Sed hoc quoque dici non poteſt,quoniam Auerroes & cum eo D.Tho.aiunt,uirtuti cogitandi hominum,reſpõdere in Brutis uirtutem exiſtimandi,ac ita eam ſtatuunt facultatem diſtin

ctam,

ſtam, non ſolum exceſſum. Quod confirmatur: quia Auerroes abſolutè ait uirtutes has internas eſſe quattuor, eis tribuit ſedes proprias diſtinctas in capite, ait eſſe ſubordinatas,& earum varia eſſe officia, quæ omnia indicant pu aſſe Auerroem eſſe facultates diſtinctas. Præterea, errat Auerroes in uoce; nam cogitatio ad Mentem, non ad Senſum pertinet,& eſt ea facultas, quæ Græcè dicitur διάνοια. Similiter exiſtimatio,& dum Ariſtoteles in ſecundo de Anima, 153. Phantaſiam dicebat mediare inter exiſtimationem,& ſenſum, per exiſtimationem non aliquem internum ſenſum denotabat, vt nonnulli perperam exponunt, ſed iudicium Mentis: quod etiam nouit Auerroes. Inſuper, Auerroes ex ſecundo errore in tertium labitur, quia minus rectè in tertio de Anima, comment. ſexto, Galenum carpit, putantem uim cogitandi ad Mentem pertinere,& eſſe propriam hominis. Auerroes inquit eam eſſe quidem propriam hominis, at non attinere ad Mentem, ſed ad ſenſus internos. Galenus, ut Græcus, rectè nouit dianoeticam ſiue cogitandi uim pertinere ad Mentem, quamuis errauerit, cum putarit humanę menti inſtrumentum competere. Quàm longe etiam Auerroes recedat a uero, loquendo de operibus huius quatti interni ſenſus, ex dicendis patebit. Rationes autem pro eius parte relatæ, facilè diluuntur. Dicebatur primò, phantaſiam non excitare appetitum,& eſſe principium motus. Reſpondeo, eam non mouere per primam eius operationem, quæ eſt abſoluta apprehenſio Obiecti, ſed per ſubnotionem, nempè dum rem iudicat tanquàm ſibi iucundam, uel aduerſam: quod affirmauit Ariſtoteles in tertio de Anima 28. inquiens: Sentire eſt ſimile ipſi dicere ſolum,& intelligere, cum autem delectabile, aut moleſtum, tanquam affirmans, uel negans, proſequitur, aut fugit. Confirmatur; quia Ariſtoteles in calce ſecundi de Anima inquit, iumenta & feras per phantaſiam multa agere, ſimiliter hominem, dum caret uſu mentis. Et in tertio de Anima, loquens de facultate mouendi, id officium tribuit appetitui,& phantaſiæ, & nullibi inter Phantaſiam & Mentem Ariſtoteles poſuit aliam facultatem mediã, ſed frequenter dixit, Phantaſiam offerre Phantaſmata Menti. De contex. 153. ſecundi de Anima jam dictum eſt. De quinquageſimo ſeptimo, tertij de Anima, ubi Ariſtoteles duplicem ponit Phantaſiam, unam ſine ratione, alteram cum ratione. Reſpondeo Ariſtotelem non denotaſſe facultates duas, ſed duo munera humanæ Phantaſię,& duas eius conſtitutiones, formatur enim nonnunquam Phantaſia, & dirigitur per Senſus,& ſenſibilia; nonnunquam uerò per Mentem & rationem, dum ab ea corrigitur & dirigitur, ueluti in uiro Prudente. Quod pertinet ad comprobationem poſtremam, ſumptam ex uarietate actionis, quia de huiuſmodi actionibus diſſenſio ab Auerroe: ideo ſuo loco patebit quid ſit dicendum.

Secundus error.

Tertius error.

Galenus.

Diluuntur rationes aduerſæ.

De numero internorum ſenſuum Opinio quarta, eiuſque euerſio Cap. VI.

Opinioni primæ ſtatuentiũ ſenſum internum unicũ, opponitur ex aduerſo opinio Auicennæ in Sexto ſuorũ Naturalium, parte quarta, cap. 1. necnon Magni Alberti, in ſecundo de Anima, qui de numero internorũ ſenſuum conſentientes, inquiũt eos eſſe quinque, diſſentiunt tamẽ de eorum nominibus,& officijs. Auicẽna, primum ſtatuit Sẽſum Communem. Secundum, uim imaginandi, quam nuncupat uim formalem, quia ſeruat ſenſibilium formas, necnõ Phantaſiam, ideò inquit Senſum Communem, vim imaginandi,& Phantaſiam, ſola ratione diſtingui, ut enim iudicat hoc in hoc, ueluti hoc mobile eſſe album, dicitur Senſus Communis, vt

Opinio ſtatuentium quinque ſen. internos. Auicenna.

vt ſeruat, dicitur phantaſia, & Imaginatio, quæ non iudicat album in mobili, ſed formam in ſe, ut albedinem abſente ſubiecto, quod non faceret niſi ſeruaret. His tertio ait ſuccedere uim cogitandi, quæ ſenſibilia componit, & diuidit: Hæc dicitur vis cogitans dum ei imperat Mens, dum uero ei imperant Senſus infra rationem poſiti, dicitur uis animalis & imaginatrix. Quarta eſt, facultas extimatiua, quæ elicit ſpecies non ſenſatas, ut amicitiæ, ex ſenſatis, & componit eas inter ſe. Poſtrema eſt, Memoria. *Albertus Magnus.* Albertus uerò primum, ſtatuit Senſum Communem, cui ait ſuccedere Vim imaginandi, quæ formalis dicitur, ſeruans, & eliciens ſpecies ſenſibiles, quas etiam iudicat abſentibus ſenſibilibus. Tertiam nuncupat uim exiſtimandi, quam ait elicere intentiones amicitiæ, & inimicitiæ ex ſpeciebus ſenſibilibus. Quartam ſtatuit phantaſiam in Brutis, in Homine, vim cogitandi, quæ ſpecies, & intentiones componit. Quintam memoriam. *Euerſio.* Hanc opinionem apprimè redundantem iudico. Primò ſuperuacaneum eſt duplicem ſtatuere memoriam, unam ſpecierum ſenſibilium, alteram intentionum, ſiue (ut aiunt) ſpecierum non ſenſibilium, & præſertim, quia (ut pateſeci) per ſenſum nulla intentio percipi poteſt, diſtincta a ſpecie ſenſibili, ſed ſolum circa eam ſubnotio quædam fieri poteſt, iudicando eam ulteriore quodam actu, nempè ut amicam, vel aduerſam. Per memoriam principaliter ſeruatur ſpecies ſenſibilis, & per quandam conſecutionem ſeruatur ſubnotio. Inſuper, male tribuunt internis ſenſibus apprehenſionem ſubnotionis, ut amicitiæ, ſeorſum à re amica, ſimiliter inimicitiæ: nam id ſola Mens ualet efficere, conſiderando conditionem eius. Præterea, Phantaſiam male ſecernunt à facultate imaginandi, cum ſint duæ uoces, una Græca, altera Latina, idem ſignificantes. Similiter minus rectè uim cogitandi, & exiſtimandi numerant inter ſenſus internos, cum cogitare, & exiſtimare ſint officia Mentis, ut iam dixi. Inſuper, Auicenna confuſe imaginationem primò nectit cum Senſu Communi, & phantaſia ſecundò, cum cogitatione. Demùm minus rectè aiunt imaginandi facultatem ſeruare, cum imaginari nil aliud ſit, niſi ſenſibiles formas concipere, conceptaſque conſiderare, & iudicare. Verùm qui eius ſunt opinionis, pro ea approbanda inquiunt, quòd in ſomno imaginatio libera eſt, iudicium autem pertinens ad exiſtimationem eſt ligatum, & multi ualent imaginari varia, non autem rectè iudicare, quod indicat uim exiſtimandi, ab ea imaginandi ſecerni. Hæc inſtantia inanis eſt, quoniam eiuſdem facultatis officium eſt ſenſibile ſpeciem concipere, & eam iudicare. Hinc Ariſtoteles in tertio de Anima, 28. eidem facultati tribuit apprehenſionem obiecti abſolutè, & iudicium eius quod ſit iucundum, uel moleſtum, id tamen primum, ſaltem origine, antecedit, & præſupponitur ab altero, indeque oritur quòd uis imaginandi, dum fuerit imperfectior, uel minus libera, ualet efficere primum, non autem ſecundum, re vera tamen in dormiente, & imaginatio, & iudicium ambo confuſa ſunt.

Opinio verior de Numero internorum ſenſunm. Cap. VII.

Sēſus īternos et duos eſſe, et tres

Relatis & reiectis aliorum opinionibus, cum Platone, Ariſtotele, Græciſque interpretibus, internos ſenſus partim duos, partim tres eſſe puto, duos indicantes, qui magis propriè nomine ſenſus denotantur, tertium ſeruantem. Ariſtoteles nullibi de pluribus uerba fecit, vt conſtat ex ſecundo de Anima, ubi Senſus Communis, & Phantaſia declarantur, ex libro de Senſu & ſenſili, in quo exactiùs de Communi Senſu ſermo eſt, & ex

libro

libro de Memoria & reminiſcentia, in quo attinentia ad facultatem ſeruātem explicantur. Hæ facultates ſunt tanquam initium, medium, & finis, internæ apprehenſionis ſenſibilium. Nam Senſus Communis ut eſt finis, & centrum externorum ſenſuum, ita eſt Principium internorum; Phantaſia ad ulteriorem gradum tendens, eſt tanquam medium; Memoria recipiens & ſeruans, finem adhibet. Inſuper, Communis Senſus ſolùm uerſatur circa præſentia; Phantaſia circa præſentia, & abſentia; Memoria tantùm circa abſentia. Prætereà, Senſus Communis eſt connexio actionis externorum ſenſuum, & abſolutio eius; Phantaſia operatur per motum proxime prodeuntem ex eo ſenſu; Memoria eſt conſeruatio iudicij eius Senſus Communis sine medio nectitur cum phantaſia, quàm proximè mouet; Phantaſia cum memoria proximè famulantur Menti; & Mens proximè dicitur ſpeculari phantaſmata, adeò ut aliæ facultates omninò redundantes, & ſuperuacaneæ iudicari debeant. Phantaſia eſt ea, quæ per ſubnotionem excitat appetitum, cum quo eſt principium motus, & tanquam facultas inter ſentientes ſuprema; in iumentis obtinet locum Mentis, & Mens Brutorum nuncupatur. Græci interpretes de hoc numero internorum ſenſuū non ambigunt, ſed omnes ut conſpicuum tres eſſe dicunt, eoſque declarant, & præſertim Theophraſtus, ut conſtat ex libro eius de Anima, a Priſc. Lydo explicatus. Similiter Alexander, & Simplicius, Themiſtius, & Philoponus, Plato quoque, quam uis internos ſenſus maximè uideatur nectere, tamen de ternario hoc numero idem ſentit; Nam in Theæteto declarauit Senſum Communem, qui locus conſideratur a Galeno ſeptimo de Placitis, cap. ſexto. In Sophiſta declarauit facultatem imaginandi, quam imitatricem & ſimulacrorum magiſtram nuncupauit. Memoriam patefecit in Philebo, quam in Theæteto Matrem Muſarum eſſe dixit, & ex ſententia Homeri Cor Animæ nuncupatur. Quod interni ſenſus non debeant iudicari pauciores, ex dictis patet, quòd non ſint plures, ita oſtenditur: Si plures eſſent, uel eſſet addenda cogitatio, vel exiſtimatio, vel imaginatio diſtincta a phantaſia, uel alia facultas ſeruans: at nil horum eſt dicendum: nam cogitatio & exiſtimatio ad Mentem pertinent, ſubnotionum iudicium ad phantaſiam, Vis imaginandi & phantaſia, idem denotant: ſtatuere facultates ſeruantes duas, omninò eſt ſuperuacaneum; non itaque facultates ſunt plures tribus iam enumeratis. At eſt inſtantia de Reminiſcentia, quæ diſtinguitur a Memoria, & ſoli homini competit. Inſuper, quòd inter ſenſus internos numerari debeat exiſtimatio, diſtincta ab imaginatione, per id nituntur oſtendere: quia nonnunquam uis imaginandi bene valet, & exiſtimatio læſa eſt, dant exemplum de Medico laborante apoſtemate in medio Cerebri uentriculo, qui rectè imaginabatur, & iudicabat uaſa argentea ei oblata; at ob deprauatam exiſtimationem, præcipiebat proijci. Ex aduerſo nonnulli laborantes, perperàm imaginantur in cubiculo reperiri Muſcas, & Tibicines, rectè tamen exiſtimant, & præcipiunt repelli. De prima inſtantia ſumpta ex Reminiſcentia, dico, Memoriam, & Reminiſcentiam in homine eſſe duas muneris ſubordinatas functiones, eiuſdem facultatis; Fundamentum eſt conſeruatio, vel exacta, uel imperfecta: pro Memoria non requiritur auxilium rationis, quod requiritur pro Reminiſcentia, cuius munere per nōnulla quę Memoria ſeruantur, obliterum reminiſcimur. De altera difficultate dicēdum eſt, relatas deceptiones, uel eſſe Mentis, cuius laborātes graui morbo parùm ſunt compotes: uel eſſe externorum ſenſuum, quorum officia ob permutatos ſpiritus sūt deprauata, uel eſſe deprauationes phātaſiæ pro attinentibus ad officium unum, potiùs quàm ad aliud. At pulchra oritur dubitatio, quia Reminiſcentia nedum homini, uerùm iumentis quoque conuenire uidetur; ut canis uidens baculum reminiſcitur eo ſe fuiſſe percuſſum, & equus uidens foueam, in quam prius ceciderat, reminiſcitur ſe cecidiſſe, & tenuit ſuper eam tranſire. Reſpondeo iumentis, ut competit imago quædam, & vmbra rationis, ita eis competit umbra, & imago reminiſcentiæ, ea tamen reminiſcētia non eſt, quia non fit auxilio rationis, ſed ſolùm eſt quædam reſtauratio memorię,

Plato.

Non eſſe plures tribus.

Inſtantia de Reminiſcentia.

Solutio.

Dubit.

per oblationem Obiecti, nam videns Obiectum recordatur canis & equus ſubnotationum, & connexorum cum eo.

De obiectis internorum Senſuum. *Cap. VIII.*

DEclarato numero internorum ſenſuum, quia facultates eluceſcunt per obiecta, & opera, ideò pro huiuſmodi facultatum notitia, primò de earum obiectis, mox de munerum functionibus verba faciam. Obiectum internorum ſenſuum, vel eſt cõmune ſingulis tribus approbatis facultatibus, vel eſt propriũ ſingularum. Ordiar a cõmuni, & inde propria eliciam. Obiectum cõmune adhuc vſurpatur duplici ter, vel pro quocunq; nato quouis modo per internos ſenſus noſci, vel pro eo quod per ſe natũ eſt apprehendi, quod dicitur obiectum mouens & formãs. His præaſſumptis, duas profero concluſiones. Prima eſt, Obiectum in prima ſignificatione ſumptũ, eſt vniuerſum genus cunctorum ſingularium ſiue exiſtentium, ſiue non exiſtentium, includentium tamen, ſiue iunctam modo aliquo habentium imaginem aliquam materiatam. Altera Concluſio eſt, ſumendo obiectum pro cõmuni, & per ſe mouente, & formãte, eſt vniuerſum genus ſingularium ſenſibilium propriorum, & communium ſiue præſentium, ſiue abſentium, ut nata ſunt apprehendi, & ſeruari, cum notionibus eorum & ſubnotionibus. Hęc ſenſus communis ſolùm apprehendit ſine ſubnotionibus, & præſentia. Phantaſia ea apprehendit cum notionibus, & ſubnotionibus ſiue fuerint præſentia ſiue abſentia. Memoria ſolùm ſeruat, vt præterita, & per has diſtinctas rationes contrahitur obiectũ cõmune, & redditur proprium ſingularum internarum facultatum, nam interni ſenſus habent idem obiectum ſecundum materiam diſtinctum modo, & ratione. Quod pertinet ad primam concluſionem, conſidero ad internum ſenſum ſolùm pertinere ſingularia, vniuerſalia enim ſolamente apprehenduntur. Conſidero inſuper, nil ſenſu apprehendi & iudicari, niſi iunctam habeat imaginem aliquã ſenſibilem, hinc ſi Deum imaginari volumus, cogimur ei tribuere figuram hominis, & aliquam extenſionem. Conſidero tertiò, quòd nos nedum ea quæ ſunt, ſed etiam multa quæ non ſunt, imaginari valemus, ut imaginamur Chimeras, Cętaurum, & ſimilia, quæ non ſunt. Et dum dicitur, nil eſſe in ſenſu interno, quin præfuerit in externo, dicendum quin præfuerit, vel totum, vel partes, vel ſimul, vel diuiſim, & vel id, vel aliquod, illud modo aliquo repræſentans. Et ſi quis adhuc inſtet de infinito, & vacuo, quæ nunquam, & nullo modo in externo ſenſu præfuerunt? Reſpondeo, hæc noſci, & imaginatione concipi per negationem eorum, quę externis ſenſibus nouimus. Ex his conſtant, attinentia ad primam concluſionem. Quod ad ſecundam pertinet, id ſolùm eſt per ſe obiectum facultatis, quod per ſe mouere & formare eam valet: in relatione autem ad internos ſenſus, huiuſmodi ſunt ſenſibilia omnia per ſe, & communia, & propria. Hinc excludendæ ſunt priuationes, quæ iudicantur per habitus, excludendæ ſunt relationes, quæ iudicantur per abſolutum, & non habent ſpeciem propriam ſenſibilem, diſtinctam ab ea abſoluti, ſed ſolùm ei ſuperaddunt modum quendam. Similiter etiam illæ, quæ intentiones, & ſpecies non ſenſatæ nuncupantur, non ſunt obiectum, ſed ſubnotiones, & modi eius. Et conſiderandum, quòd quamuis pro obiectis externorum ſenſuum ſolùm ſumantur ſenſibilia propria, non autem communia, tamen pro obiecto internorum, communia quoq; ſumenda puto. Ratio prima eſt, quia à proprijs nõ iudicantur vt proprij, ac inuicem diſtincti ſunt, ſed vt habent commune aliquid, ſenſus autem interni ſe habent vt cõmunes, dum referuntur ad externos. Secunda ratio eſt, quia a Senſu Cõmuni exactè ſingula iudicantur, nõ ita a proprijs. Hinc Ariſt. in 2. de Anima dixit: Communium autem ſenſibilium habemus Senſum Cõmunem. Tertia ratio eſt, quia à phantaſia iudi-

Obiectum commune.

Duæ Theſes.

Prima.

Secunda.

cantur

cantus ſeorſum a proprijs, imaginamur enim figuram, magnitudinẽ, & alia communia ſenſibilia ſeorſum a quouis ſenſibili proprio, ut facit Mathematicus, quod non comperit ſenſibus externis.

Dubia nonnulla attinentia ad Obiectum internorum ſenſuum.
Cap. IX.

EX attinentibus ad Obiectum per ſe internorum ſenſuum, quinque non leues prodeunt difficultates. *Prima dubitatio.* Prima eſt, cum interni ſenſus non proximè moueantur ab externis ſenſibilibus, ſed a ſpeciebus, per externos ſenſus iudicatis, quæritur num obiectum iudicari debeat externum ſenſibile; vel potiùs ſpecies eius? *Secunda.* Altera dubitatio eſt, quia legitur in calce ſecundi Poſteriorum, quòd potentia ſentiens eſt vniuerſalium, ſentire autem ſingularium, quare minus rectè pro Obiecto potentiæ videor ſumpſiſſe ſingularia. *Tertia.* Tertiò dubitatur: quia per ſenſum internum homo nedum iudicat ſenſibilia, uerùm etiã indiuidua omnium decem Prædicamentorum, adeò ut apprehendat intentionem ſingularium Subſtantiarum, denudatam ab omnibus accidentibus, ut dicitur ab Auerr. 2. de Anima, 63. & ob id uideor diminutè aſſignaſſe Obiectum. *Quarta.* Quarta dubitatio eſt, quia vna facultas eſt unius generis ſenſibilium, & unius oppoſitionis eorum, ut dicitur in ſecundo de Anima, in cap. de Tactu, quare minus rectè pro Obiecto cum Senſus Communis, tũ Phantaſiæ ſumpta ſunt omnia genera, omneſque oppoſitiones formarum ſenſibiliũ. *Quinta.* Poſtremò dubitatur, an obiectum unius facultatis debeat ne eſſe obiectum, vel pars obiecti alterius: at per ea quæ dixi, obiectum ſenſuum externorum, erit obiectũ Senſus Communis, & obiectum huius, erit obiectum Phantaſiæ, ac ita inutiliter idem iudicabitur a uarijs facultatibus. *Solutio primæ.* De prima difficultate dum quæritur, an obiectum ſit res externa, uel ſpecies, nam res externa nõ uidetur poſſe dici obiectum, quia imaginari poſſumus, etiam ea quæ non ſunt, ut Chimeram, nec ſpecies, quia eſt alterius repræſentatio, & quæ ei competunt, ſolum competunt ut imagini alterius. Reſpondeo obiectum eſſe duplex, unum per quod iudicamus, alterum quod, ſpecies eſt obiectum per quod, id uerò cuius eſt imago, eſt obiectum quod iudicamus; & hoc uerè, & propriè obiectum eſt, in quod deſinit iudicium. At inſtabatur: quia imaginamur etiam ea quæ non ſunt. *Solutio ſecundæ.* Reſpondeo, obiecta formantia, & per ſe mouentia, eſſe externa; & non formari a nobis, & ea quæ formantur a nobis, ſunt etiam modo aliquo extra ſaltem ſecundum partes, adeò ut noſtra ſolùm ſit compoſitio earum. Erat ſecunda dubitatio, quia potentiæ dicuntur Vniuerſalium. Reſpondeo, potentias dici uniuerſalium, quia nõ ſunt contractæ ad unum definitum ſingulare, ſed indefinitę erga quælibet, propterea dicuntur Vniuerſalium, ſed eorum ſunt quatenus indefinitæ reperiuntur in ſingulis particularibus: hinc ego pro obiecto ſumpſi genus ſingularium ſenſibilium. *Sol. tertię.* Dubitatio tertia erat, de intentionibus decem Prædicamentorum: Nam inquit Auerroes in ſecundo de Anima, 63. ſenſus hominis, apprehendere intentionem ſingularium hominum, & ſingularium omnium decem Prædicamentorum, quam intentionem ait uim cogitandi diſtinguere a ſpecie imaginata, & eam exſpoliare cæteris ſenſibilibus communibus, & proprijs iunctis cum ea. His uerbis ait Auerroes indiuiduis ſubſtantiæ competere intentiones, hoc eſt notiones quaſdam proprias, quas nonnulli ſpecies non ſenſatas appellant. Ex quo elicitur genus ſpecierum ſenſibilium non eſſe obiectum totum. Reſpondeo, Auerroem hac de re minus rectè ſentire. Primò, quia notio denudata omnibus accidentibus communibus, & proprijs, non ſeruat conditionem ſingularis, nam ſingulare unum eſt cuius materia eſt una, ex quinto Metaphyſicæ duodecimo, Materia dicitur una particularis diſtincta ab altera per accidentia particularia. Hinc Porphyrius per ea Definiuit

ſingulare,inquiens, conſtate ex proprietatibus, quarum collectio non eſt in alio eadem,id autem quod eſt in alicuius Definitione,non poteſt ſecerni ab eo. Et in primo de Cœlo dicitur, quòd hoc cœlum,nempè indiuiduum, denotat formam cum materia. Præterea,nulla facultas apprehendit per ſe,& ſeorſum,aliquid non includēs conditionem ſui obiecti mouētis:at ſenſus ſolùm mouetur a ſpecie ſenſibili,& hoc patet experientia,nūquam enim imaginabimur vel Socratem,vel Platonem, niſi cōcipiamus imaginem quandam includētem accidentia propria eius: non itaque internus ſenſus id ualet efficere. At obijciūt nonnulli,quia tunc ſingularia Subſtantiæ per nullam facultatem iudicarētur per ſe,non enim per ſe iudicantur ab intellectu, cum illæ dicatur eſſe uniuerſalium. Reſpōdeo ea ſingularia ita apprehendi, ut ſunt nata apprehēdi; ea namque,vel conſiderantur cum proprijs accidentibus repræſentantibus conditionem indiuiduam illorum,uel ſeorſum,ſi cum accidētibus,ita apprehenduntur primò a ſenſu ex accidenti,per ſpeciem accidētium propriorum,ut dicitur in ſecundo de Anima,vbi Subſtātia ſtatuitur ſenſibile ex accidenti:mox per eandem ſpeciem apprehenduntur a Mente,utente ſenſibus tanquam miniſtris. Dum autē ſecernuntur ab accidētibus, & materia, quod fit per ſolam Mentem,tunc remanet pura
Sol. quartæ. eſſentia,attinēs ad ſpeciem,& uniuerſale,quæ per ſe ab intellectu percipitur. Quarta dubitatio erat,quia una facultas eſt unius generis obiecti,vniuſque primæ oppoſitionis. Reſpondeo,id eſſe uerum de facultatibus,& ſenſibus externis,& proprijs, non de internis & communibus,nam externi proximè mouentur ab obiectis varijs,& ob id egent inſtrumētis magis proprijs,requiſitis pro definita aliqua oppoſitione: at cū fuerit facta translatio ex eſſe materiato in ſpiritale,nō requiritur deinde ea diſtinctio facultatum,& inſtrumentorum,ſed ſatis ſunt ſpiritus, & inſtrumēta quædam communia. Inſuper,in facultatibus cognoſcētibus ſubordinatis,quod iudicat antecedēs, ualet iudicare etiam ſequēs,addendo aliquid ultra, & id quod additur,conſtituit tāquam forma obiectum proprium illius facultatis,adeò ut hac ratione etiam eiuſdem
Sol. quintæ. generis eſſe dicatur. Dubitabatur quintò & poſtremò, quia obiectum unius facultatis,nō eſt obiectum alterius. Reſpondeo, non eſſe obiectum alterius eodem modo, eademque ratione,at diſtincta ratione ſecùs ſe habet: nam ut dixi, facultas ſequens, ualet id quod antecedens, & aliquid ultra. Hinc Mens demùm ualet cuncta & eminentiori modo apprehendere,quę ualent apprehendere antecedentes facultates.

De Actionibus internorum ſenſuum, & primò Senſus Communis. Cap. X.

QVoniam in Vniuerſo nil fruſtrà, nilque ocioſum eſt,ideò etiam nullus reperitur Animæ gradus,nullaq; facultas,cuius nō ſit propria aliqua
Septē officia Senſus Cōmunis. muneris functio,propriumque officium; Et ordiēdo ab internis ſenſibus,a Senſu Communi,ſeptem puto eſſe officia eius. Quorum pri-
Primū officium. mū eſt,nectere tāquam centrum ſenſus externos, eorumq; actionem perficere,ut enim per Communem Sēſum, facultates externæ robur
Secūdum. ſuſcipiūt,ita per eundem,iudicium illorum redditur exactius. Alterum officium eſt,
Tertium. iudicare,& percipere nos ſentire. Tertium eſt comparare ſenſibilia propria diſtinctorum ſenſuum,eorumque ſimilitudinem,& diſſimilitudinē iudicare, ut nos docet Phi-
Quartū. loſophus in ſecūdo de Anima. Officium quartum eſt, propriè uerſari circa ſenſibilia communia:ideò Ariſtoteles in eodem ſecūdo de Anima 134.dixit,pro illis nobis da-
Quintum. tum eſſe cōmunem ſenſum. Quintum eſt,apprehendere priuationes propriorum ſenſibiliū,ut ſilētium,& tenebras,quæ quamuis ſine externo ſenſu nō iudicentur,ut ſine auditu ſilentium,tamē id iudiciū per communem ſenſum abſoluitur; Ideò Auerroes,
Sextum. cōmen.149.ſecūdi de Anima,id officium Cōmuni Senſui tribuit. Sextum officium

eſt,

eſt, in ſtirpanimalibus ſungi Munere Phantaſiæ, excitando appetitum eorum contra-
ctione, & extenſione, ad proſequenda, vel vitanda vtilia, & aduerſa. Septimum offi- *Septimū.*
cium eſt, excitare Phantaſiam, eique ſenſibilia offerre, & ſubminiſtrare. Horum offi-
ciorum primum origine, eſt nectere externos ſenſus, eorumque actionem exactiorem
reddere; primum proprietate conditionis eius, eſt comparare ſenſibilia uaria, ac inter
ea diſcrimen ponere primum dignitate, eſt famulari Phantaſiæ, ita enim ad ſuperio-
rem gradum dirigitur, præſtantiorique fini redditur proximior, nam maxima perfe-
ctio inferiorum ſecundum naturam eſt inſeruire ſuo ſuperiori. In dictis duæ breues *Prima dubitatio.*
occurrunt difficultates. Prima eſt cum colores nequeant ſine Lumine uideri, quomo-
do per internos ſenſus iudicentur, cum intus tenebræ, non lumen inueniantur. Altera *Secunda.*
dubitatio eſt, quia dixi, per communem Senſum nos precipere, quòd ſentiamus, cum
tamen Ariſt. in ſecundo de anima affirmet id fieri per externos ſenſus. De prima dif- *Solutio primæ.*
ficultate dico, iuditium primum externorum colorum expoſcere lumen, & facto pri-
mo iudicio, & iam translato colore ex eſſe materiato in ſpiritale, nõ amplius requiri
Lumen. Pro altera difficultate conſidero primò, quòd Ariſtoteles uidetur ea de re *Solutio ſecundæ.*
ſibi non conſtare: nam in ſecundo de anima, contex. 136. mouet hanc difficultatem,
quam ſoluens inquit: nos eodem externo ſenſu, quo ſentimus, etiam ſentire, quòd ſen-
tiamus. In lib. autem de Somno, & Vigilia id inficiatur: inquit enim, Eſt autem quæ-
dam potentia Communis, quę ſequitur omnes, quæ indicat quod videmus, audimus,
& ſentimus, non enim Viſus percipit ſe videre, nec auditus ſe audire, &c. de qua appa-
rente controuerſia, a varijs varia dicuntur, quibus ſilentio obuolutis, ſolutionem ap-
probandam refero, quæ elicitur ex Theophraſto, cap. 47. de Phantaſia, explicato a *Theophraſtus.*
Priſc. Lydo, Nam ſenſus externi dupliciter conſiderantur: vel ut externi, & proprij,
vel ut iuncti cum Communi: ut externi, & proprij, indicant obiectum ſuum, vt iuncti
cum Communi Senſu, quia ſic exactiùs operantur, etiam iudicant ſe ſentire, adeò ut
Senſus Communis per intermedios externo iudicet nos videre, audire, & ſic de cæ-
teris. Et idipſum dicendo puto de iudicio priuationis, quod Ariſtoteles in ſecundo *Iudicium priuationum.*
de Anima, tribuit ſenſibus externis, Auerroes Senſui Communi: hinc Themiſtius iu-
dicium id, quòd ſentiamus, tribuit Communi Sẽſui, ut patet ex Paraphraſi, cõt. 149.
ſecundi de anima, quo loci de Communi Sẽſu verba faciens, inquit: Hæc illa uis eſt,
qua nos uiſu uidere, & auditu audire percipimus, eadem enim potentia percipi actio-
nes ſenſuum neceſſe eſt, qua differentias actionum percipimus. Eſt itaque Senſus *Definitio Senſus cõmunis.*
Communis, interna facultas, nectens externos ſenſus, eorumque iudicia perficiens,
apta diſcrimen ponere inter ſenſibilia propria diſtinctorum ſenſuum, & Phantaſiæ
ſubminiſtrare.

De Officijs Phantaſiæ. Cap. XI

QVotieſcunque officia ſecundum merita ſingulorum diſtribuuntur, cuncta
inſpiciuntur congruenter diſpoſita. In imperijs hominum raró hoc ſer-
uatur, frequenter enim ad ſublimiora officia minus idonei eleuantur, ex *Natura facultati nobiliori, præſtãtiora tribuit officia.*
quo deprauationes prodeũt, rectique ordinis pernicioſiſſimæ euerſiones.
Hoc in Vniuerſi adminiſtratione non accidit: cum enim Dei cura, & Prouidentia
Mundus regatur, inter reliquas perfectiones, hanc quoque includit, ut facultatibus
præſtantioribus præſtantiora officia tributa ſint. Hinc Phantaſiæ inter organicas
facultates nobiliſſimæ, officia quoque præſtantiſſima ſunt delegata, ea autem ſunt *Duodecim officia Phãtaſię.*
duodecim. Quorum primum origine eſt moueri à Communi Senſu, & iudicare
obiecta, quæ per communem ei offeruntur; ita finis facultatis antecedentis, princi- *Primum.*
pium eſt ſequentis. Secundum officium eſt, operari circa abſentia, auxilio memo- *Secũdum.*
riæ ei iunctæ. Tertium, ſubnotiones addere, iudicando obiecta, ut ſibi conſenta- *Tertium.*
nea, uel aduerſa. Quartum, excitare appetitum, & una cum eo mouere animal. *Quartum.*

Quintum

Quintum. Quintum, vnà cum inſtinctu Naturæ eſſe principium variorum admirabilium operū
quæ ab expertibus rationis efficiuntur, ut in hirundine formandi nidum, in aranea du
Sextum. cendi retia, & ſimilium. Sextum, operari in ſomno, uerſari circa Phantaſmata, ac
per ea excitare etiam, & monere ſenſum communem expergefaciendo animal. Hæc
ſex ſunt communia iumentis, & feris: reliqua ſunt propria Phantaſiæ hominis, nā Se
Septimū. ptimum eſt ad libitum imaginari quodcunq; volumus: non autem ita ad libitum ua
lemus nō imaginari, frequenter enim vellemus imaginationē aliquam aduerſam a no
Octauum. bis repellere, at non ualemus. Octauum eſt, componere ea quæ iudicat, non quidem
Nonum. exactè, ſed confuſè, & ſimiliter diuidere. Nonum eſt, ſi non ratiocinari, ſaltem imagi-
Decimum. nem quandam ratiocinandi ſeruare circa ſingularia. Decimum eſt, inſeruire menti,
Vndecimū. offerendo ei Phantaſmata. Vndecimum, uice uerſa a mente formari, dirigi, & exequi
Duodecimum. mandata eius, quod apparet in viro Prudente: Hinc Ariſtoteles in tertio de anima.
51. Phantaſiam hominis ait eſſe & ſine ratione, & cum ratione. Duodecimum offi-
cium eſt, apprehendere officia ſingularum animæ partium, eaſque unà cum appetitu
vel ad actionem excitare, vel ab ea reuocare, ut dicebat Iamblichus. Harum phan-
taſiæ actionum, Prima origine ea eſt, quæ primò eſt numerata. Prima perfectione,
eſt famulari Menti. Prima proprietate, eſt verſari circa abſentia cum ſubnotionibus
& appetitum excitare ad ea vitanda, vel proſequenda. Phantaſia eſt ea facultas, quæ
eximiam in homine, uniuerſam in iumentis, & feris facultatem habet, pro illis regen
dis, & commouendis, adeò ut ex ea in feris innumera prodeant, quæ admirationem
eximiam pariunt, in homine autem ex eius varia conſtitutione ortum ducunt propen
Plato. ſiones variæ ad varia ſtudia; ingeniaque varia. Plato in Sophiſta duplicem ſtatuit
phantaſiam, unam, quàm dicit aſſimilatricem, qua res, vt ſunt, comprehenduntur, &
formantur. Alteram phantaſticam, ad libitum formantem imagines uarias, & ad id,
quod apparet inſpicientem, vt faciunt perſpectiui. Hinc eam appellat magiſtram ſi-
mulacrorum, Proteo perſimilem, figuram omnem recipienti. Hæ non debent iudi-
cari facultates duæ, ſed duæ actiones, & officia eiuſdem: & loquens de phantaſia, ut
contradiſtincta ab opinione, inquit, opinionem eſſe affirmationem, uel negationem
ſequētem cogitationem; Phantaſiam verò eſſe tanquam affirmationem, uel negatio-
nem ſequentē ſenſum, ex quo Ariſtoteles ſumpſit ex opinione Platonis, phantaſiam
eſſe quid compoſitum ex opinione, & ſenſu: uel eſſe opinionem ex ſenſu prodeuntem
ſiue cum ſenſu iunctam, & in eā inuehitur in ſecundo de anima, cont. 157. & ſequen-
tibus, ac ex propria ſententia inquit, phantaſiam eſſe motum factum a ſenſu, qui actu
eſt, nam eluceſcit facultas ex eius actione, actio phantaſiæ dicitur motus factus a ſen-
ſu, qui eſt actu, quia præſupponit motionem factam a ſenſilibus iudicatis per exter-
nos, & Cōmunem Senſum, quæ motio deſinit in iudicium phantaſiæ, adeò ut phan-
taſia ſit facultas interna, iudicās ſenſibilia, ei oblata per Communem Senſum, etiam
abſentia, eiſque ſubnotiones addens, per quas appetitum excitat ad eorum proſequu
tionem, uel fugam. Et quamuis Ariſtoteles diſputet aduerſus uerba Platonis, non ta-
Cōciliatur Ariſt. cum Platone. men eſſet difficile Platonem defendere: nam Plato imaginandi facultatem conſidera
uit vt contradiſtinctā ab opinione ſequente rationem, ideò dixit eam eſſe tanquam
opinionem, ſiue affirmationem ſequētem ſenſum, adeò ut idipſum denotauerit quod
Ariſtoteles inquiens eſſe motum a ſenſu factum, affirmationem autem cum ratione,
opinionem nuncupauit: non enim Plato dixit phantaſiam eſſe opinionē, ſed ei ſimi-
lem, quatenus cum ſubnotione eſt, tanquam affirmatio, uel negatio ex ſenſu pendēs:
eam autem imaginationem, quam Ariſtoteles in tertio de anima. 57. ait eſſe cum ra-
tione, Plato opinionem diceret: adeò ut lis ſit in ſolis uerbis. Immo Ariſtoteles in
tertio de anima, 28. Phantaſiam cum ſubnotione ait eſſe tanquam affirmationē, uel
negationem, nam ait: ſentire eſt ſimile ipſi, dicere ſolum, aut intelligere: cum aut de-
lectabile, aut moleſtum, tanquam affirmans, uel negans, proſequitur, aut fugit.

Dubia nonnulla ad Phantaſiam attinentia. Cap. XII.

EX his, quæ de Phantaſia, & præſertim de eius actionibus ſunt dicta, va
riæ emergunt difficultates, Principales tamen hæ ſunt. Primò quæri- *Prima du*
tur, an Phātaſia, ea quę iudicat, valeat etiam componere, & diuidere? *bitatio.*
Secundò, an valeat ratiocinari, & modo aliquo ſit rationis particeps? *Secunda.*
Tertiò, an ea, vel potiùs Natura principium ſit variorum admirabiliū *Tertia.*
operum, ex animalibus rationis expertibus prodeuntium? Quartò, quomodo id *Quarta.*
debeat intelligi, quod famuletur Menti, eique Phantaſmata offerat? Quintò, dubitat *Quinta.*
Priſcianus Lydus in lib. de Phantaſia, ex ſententia Theophraſti, ſi Phantaſia eſt mo-
tus factus a ſenſu, vt ait Ariſtoteles, quomodo verſatur circa opera Mentis, eaq; effin
git, & format, cum ea ſub ſenſum non cadant? De prima difficultate, Auicenna, Al- *Solutio*
bertus Magnus, Auerr. & qui eos ſequuntur, facultati cogitandi, quam ego ad Phan- *primæ, an*
taſiam redegi, officium tribuunt componendi ſpecies cum ſpeciebus, intētiones cum *Phantaſia*
intentionibus, & intentiones cum ſpeciebus, quod patet experientia: nam pueri ante *componat.*
vſum rationis, necnon viri delirantes, componunt, & diuidunt. Inſuper Ariſtoteles
in tertio de Anima, 57. conceſſit Phantaſiam cum ratione, ratio autem non eſt ſine
compoſitione. Similiter homo per Phantaſiam nouas ad libitum componit imagi-
nes. Præterea, niſi Phantaſia componeret, & diuideret, non eſſet principium tam va-
riarum, & admirabilium compoſitarum actionum. Hinc Plato in Sophiſta, ei con-
ceſſit affirmationem quandam cum ſilentio per ſenſum factam, affirmatio autem, &
negatio eſt compoſitio, & diuiſio. Ex aduerſo Ariſtoteles in tertio de Anima, 22. in- *Ariſtot.*
quiti quod vnum facit, hoc eſt componit, eſt Mens. Themiſtius in Paraphraſi ait: cō-
ponere eſſe proprium Mentis. Et in cont. 39. ait Philoſophus, Phantaſia aliud eſt a
dictione, & negatione: nam verum, & falſum connexio eſt notionum Mentis. Simpli-
cius in 3. de Anima, exponens, tex. 39. & Philop. exponens cont. 31. inficiantur, ſen-
ſum componere, idque aiunt eſſe officium mentis. Præterea, Ariſtoteles in quarto
Phyſic. 131. ait: ſolam Mentem numerare, eamque ſolam noſcere tēpus, quare Phan
taſia tempus non cognoſcit, & ob id non propriè componit, compoſitio enim, quæ
ſit vera, vel falſa, non fit ſine verbo connotante tempus. Pro reſolutione accipio *Reſolutio.*
compoſitionem inſtituto noſtro inſeruientem, eſſe triplicem. Vnam, dum ſingularia
dicuntur componi, eliciendo ex eis uniuerſale. Alteram, rei cum tempore diſtinctè
noto. Tertiam, rei cum re. Prima proculdubio non competit Phantaſiæ, cum ſola
Mens eliciat vniuerſale: & de hac puto loquutum eſſe Auerroem, dum in tertio de
Anima 33. dixit: & nō debet quis putare, quod vis cogitandi componat intelligibilia
ſingularia, nam Intellectus materialis componit ea, vis autem cogitādi non ualet niſi
diſtinguere indiuidua illorum intelligibilium, eaque offerre. Similiter ſecunda com-
poſitio, quę eſt rei cum tempore diſtinctè noto, Phantaſiæ non competet, id enim of-
ficium eſt Mentis. Hinc Ariſtoteles in 3. de Anima, poſt contex. 21. eam compoſi-
tionem Menti tribuit. Dico cum tempore diſtinctè noto, quia confuſè, vt eſt idem cū
motu, & pro qualitatibus temporum ei iunctis, etiam noſci poteſt ſine ratione: ſic
aues prædicunt futuram hyemem, mutant regiones, & alia pro futuro tempore pa-
rant, pręſertim tamen id efficiunt per inſtinctum, & internam naturę commotionem,
vt laborantes morbo Gallico per diſpoſitionem aduerſam noſcunt mutationes tem-
porum, ob permutationes humorum ex eis prodeuntes. Tertia autem, quæ eſt com-
poſitio minus propriè ſumpta, & eſt ſola connexio variarum rerum, & ſubnotionum
inter ſe, poteſt competere Phantaſiæ, quæ etiam ſi fuerit cum tempore, cū eo eſt con-
fuſè noto per Qualitates cum eo iunctas, adeò ut potiùs iudicari debeat compoſitio
rei cum re, quàm cum tempore, & præſertim, quia id faciunt expertia rationis per in-
ſtinctum naturæ, ut per ducem, ideò accuratè loquitur Ariſtoteles in tertio de Ani-
ma,

ma,28.inquiens,cum ſenſus nouerit delectabile aliquid,& moleſtum,tanquam affirmans,uel negans,inquit, tanquam indicans (vt etiam conſiderauit Simplicius) non propriè componere, ſed compoſitionis imaginem quandam ſeruare : & de hac ſola vera eſt ſententia Auerrois,dum com.20.22.& alibi,facultati cogitandi tribuit compoſitionem,quæ diſtinctius competit phantaſiæ hominis,quàm brutorum.Hoc experientia cognoſcimus: nam pueri ante vſum rationis,non valent componere, niſi confusè,& ſolùm voces ſimplices proferunt,mox incipiunt rem cum re componere,cum tempore autem vltimo loco componunt, dum incipiunt ratione uti . Et his patent ſolutiones aduerſarum rationum .

An Phantaſia ratiocinetur. Cap. XIII.

INter officia Phantaſiæ hoc enumerabatur , ut uel ratiocinetur , uel umbram quandã,& imaginem rationis includat; qua de re non leuis eſt dubitatio,ideò iure optimo quæritur,an Phantaſia ratiocinari valeat? *A.iſt.* Ariſtoteles in 3.de Anima,57.inquiens, Phantaſiam eſſe & cum ratione, & ſine ratione , uidetur ei rationẽ tribuere ; Quod clarius elicitur ex ſecundo Nicomachiorum , in quo rationem extendi ait ad phantaſiam , & appetitum eius , & in eius appetitu Virtutes collocatas affirmat , quæ ad mores pertinent , Virtus autem non valet ſine ratione conſiſtere . Hinc Ariſtoteles in ſecundo , & in tertio de Anima , Phantaſiam honeſtat nomine Mentis , Mens autem non caret ratione. *Auerroes.* Auerroes in 3.de Anima, com.20. & alibi, Virtuti cogitandi , quam ego ad phantaſiam redegi , officium ratiocinandi de ſingularibus tribuit. Hinc nonnulli aiunt. *Pygmæi.* Pygmæis,quibus phantaſiam pro facultate ſuprema competere putant,etiam rationem conuenire,circa ſingularia. *Themiſt.* Themiſtius in tertio de Anima,in Paraphr.cont.57. dixit:Hęc imaginatio,quę ad ſenſum attinet,etiam belluis tribuitur,quę uerò rationis eſt particeps,ſolis hominibus innaſcitur, nam & in illis ſuum eſt plura uiſa ex aduerſo perpendere,& cõparare,atque vtrùm hoc an illud ſit magis expetendum,quod ſane rationis munus atque officium eſt,&c.Conſpicuè Themiſtius per hæc,& alia ſequentia uerba,phantaſiæ hominis,officium tribuit ratiocinandi. Inſuper fuere nonnulli,qui nedum phantaſiam hominis,verùm inſuper illam quoque iumentorum,& ferarum,dixere rationis compotem,ut *Pythagoras.* Pythagoras, Plutarchus in ſuis opuſculis moralibus,Galenus,& alij : Quam opinionem tetigit Ariſtoteles in ſecundo Phyſi.80. inquiens:Propterea,dubitarunt quidam,vtrum Mente aut alio quodam operentur, araneæ , &c. *Porphyri.* Quam ſententiam Porphyrius in lib.de abſtinentia ab eſu carnium,nedum approbat,verùm inſuper uarijs,& efficaciſſimis rationibus confirmat,& pręſertim,quia conſpicuè canes,aues,& animalia multa mouentur exemplo, utuntur argumento a ſufficienti partium enumeratione,argumentãtur,& mouentur per ſigna , & demùm diſciplinabilia ſunt,diſciplina autem non ſeruatur ſine ratione.Hinc eis tribuitur Prudentia & prænorio futurorum,qua aues ſtatutis temporibus mutant regiones,apes fauuum conficiunt,araneæ telas pro ſibi parando alimento ducunt, formicæ grana condũt,& alia ſimilia efficiunt,quæ ſine ratione fieri poſſe nõ uidentur;Propterea *Anaxagoras.* Anaxagoras (referente Ariſtotele in primo de Anima 24.) Mentem in cũctis animalibus competere exiſtimauit . Quod autem phantaſia hominis,ad quam nim cogitandi redegi,ſit rationis particeps,nedũ exiſtimauit Auerroes, verùm etiã Auicenna,Albertus,Gandauenſis q.37.D.Tho.par.1.q.78.Art.4.& alij plurimi uiri docti . Ex aduerſo tamen,phantaſiam eſſe expertem rationis,ex uarijs colligi poteſt,& loquendo primò de phantaſia iumentorum, conſpicuè Ariſtoteles in tertio de Anima.57.ait,eam carere ratione . Et in ſecundo Phyſic.80.opera ferarum,& iumentorum,non ex ratione prodire affirmat,ſed ex inſtinctu naturę; hinc ea nuncupat naturæ ope-

ræ opera. Hoc confirmatur: quia cui competit ratio, competit conſultatio, electio, actio, & libertas, quæ in feris, & iumentis non habent locum. Inſuper, cui competit ratio, competunt virtutes in more poſitæ, competit reminiſcentia, quę abſunt ab illis. Præterea, omnis ratio uim habet ex aliquo vniuerſali, ut patet ex lib. Priorum, ſola Mens vniuerſale apprehendit. Demùm, ratio, & progreſſio animi, ex uno in aliud, expoſcit eleuationem ſupra materiam: at facultas ſentiens eſt merſa in materia, & ex ea pendet, quare nec Phãtaſia hominis, nec ea brutorum, eſt rationis particeps, alioquin hęc deſcriptio, (Animal rationis particeps) non eſſet propria hominis. Pro re- *Reſolutio.* ſolutione difficultatis, tres profero concluſiones. Prima eſt, phantaſia brutorum abſolutè eſt rationis expers, & ſolùm includit umbram eius. Altera eſt, Phantaſia hominis eſt eminentior ea brutorum, includens exactiùs vmbram rationis, ex ſe tamen ratione caret. Tertiam eſt, phantaſia hominis ob connexionẽ cum Mente, aliqua ex parte poteſt dici compos rationis. Prima concluſio ex dictis eſt conſpicua: nam iu- *Prima cõcluſio.* menta, & feræ ducuntur inſtinctu naturæ, non ratione, quod patet: quia opera ſua efficiunt ſine præcurrente experientia, nam formica nuper orta, non experta hyemẽ, colligit grana; Ea quę prodeunt ex ratione, variantur, & modis multis fiunt, bruta efficiunt ſua opera cõſimiliter. Demùm, quæ fiunt per rationem, etiam fiunt cum prænotione finis, iumenta frequenter finem non cognoſcunt, ut dum per venerem connectuntur, pro ſeruanda ſpecie. Propterea quamuis uaria efficiant, conducentia fini, non tamen ea efficiunt per notionem finis, ſed per inſtinctum naturæ. Adebatur tamen, brutorum phantaſiam includere vmbram rationis, quod etiam dicitur a Simplicio in expoſit. 57. contex. 3. de anima, quod verum eſt, quadruplici ratione. Primò, quia in eorum operibus, ut in vmbra fulget eminentiſſima ratio, & Prouidentia Dei. Secundò, quia eorũ phantaſia proportione reſpondet humanæ Menti, quatenus per eam ducuntur. Tertiò, quia per humanam rationem ſunt diſciplinabilia. Quartò, quia includunt inchoationem rationis, & præſertim exempli, & rationis a ſigno, caret tamen perfectione, ex vniuerſali prodeunte; Hinc eis etiam competit non Virtus, ſed vmbra eius, non Prudentia, ſed imago; Non Ars, ſed aliquid ei ſimile, & cum ratione careant, nec Peccare, nec dominari apta ſunt. At qui aduerſæ fuere ſententiæ, umbram, & imaginem honeſtarunt nomine principalis formæ. Altera concluſio erat, *Secunda.* phantaſiam hominis præſtare phantaſiæ iumentorum, exactioremque includere imaginem rationis, quod experientia, & ratione conſtat. Experientia, quia phantaſia hominis ad libitum elicit ex uno aliud, nectit varia, formãdo Chimeras, & ad libitũ imaginatur quodcunque vult, quod feris non competit. Inſuper, pueri ante uſum Mentis, ducti a phantaſia, operibus patefaciunt ſe præſtare feris, & iumentis. Quod ratione confirmatur: quia phantaſia hominis debet inſeruire Menti, parat pro Mente, & ex ſententia Ariſtotelis eſt tanquam domicilium Mentis; quod phantaſiæ brutorum non competit: & quamuis ita præſtet, non ob id iudicari debet ex ſe rationis compos, ſed ſolum per participationem, ut in calce primi Nicomachiorum docet Philoſophus, & ex decalaratione tertiæ Concluſionis refulgebit. Dicebatur tertiò, phan- *Tertia.* taſiam hominis, ob connexionem per naturam cum mente, aliqua ex parte reddi rationis participem. Hæc eſt ſententia ariſtotelis in primo, ſecundo, & ſexto, libris Nicomachiorum, quibus in locis, appetitum per phantaſiam excitatum, non ex ſe ait, eſſe rationis compotem, ſed per nexum cum Mente, reddi talem, idque ei competit primò ex parte apprehenſionis, nam per mentem formatur; ſecũdò, ex parte actionis, quatenus per nexum cum Mente dirigit appetitum ad approbata per rationem: De primo intelligi debet Ariſtoteles in tertio de anima, 57. dum phantaſiam hominis nonnunquam includere cõſultationem affirmat: de altero modo etiam loquitur Ariſtoteles in tertio de anima, loquens de principio motus, diſtinctius tamen de eo uerba facit in libris de Moribus, dum appetitum ſenſuum, eatenus ait participem rationis, quatenus eſt aptus per phantaſiam audire rationem, eique obtemperare, ut patet

in Viro

in Viro continente, vel temperato, & ob id ei competunt uirtutes in more poſitæ: & iure profectò hoc competit phantaſiæ hominis. Nam nedum ut Senſus Communis mouet phantaſiam, uerùm vice uerſa, phantaſia quoque mouet Communem Sēſum, ut dixi accidere dormientibus. Similiter de phantaſia, & Mente dicendum eſt, quòd nedum phantaſia offert obiecta Menti, uerùm etiam èccontrario Mens format phantaſiam, & corrigit, ac ob id dixit Iamblichus, phantaſiam effigiare actiones Mentis, eaſque concipere, adeo ut phantaſia famuletur Menti, eiuſque imperio ſubijciatur. Ex his colligo, cum homo dicatur animal rationis particeps, hoc eſſe uerum de ſolo homine, & de eo duplici ratione: Primo, per phãtaſiam, per quam eſt rationis particeps, ut apta eſt eam audire, eique obtemperare. Secundo, per Mentem, munere cuius homo abſolutè & per eſſentiam eſt particeps rationis.

Quomodo homo ſit rationis particeps.

Diluuntur tres reliquæ difficultates ſupra propoſitæ, ad phantaſiam attinentes. Cap. XIIII.

RESolutis primis duabus difficultatibus, tres poſtremæ diluendæ ſuperſunt, quarum vna erat: an phantaſia, vel potiùs Natura, efficiat ea animalium opera, quæ admirationem pariunt? Ariſtoteles in ſecundo Phyſic. context. 80. id tribuit Naturæ, & per id oſtendit Naturã operari propter finem: At in calce ſecundi de anima inquit, phantaſiam eſſe principiũ eorum. Reſpondens dico, vtrumque eſſe verũ: Nã phantaſia cum ſit forma ex materia pendens, etiam Natura eſt, & proptereà controuerſiam nõ includit dicere ea eſſe opera phantaſiæ, & Naturę: hoc tamen uerũ eſt, quòd diſtincta ratione operatur ut Natura, & ut phantaſia: Nam, ut eſt Natura, operatur per inſtinctum naturæ, qui eſt interna cõmotio ſequens phantaſiã, ut Natura eſt, per Dei Prouidentiã in ſuum bonũ directa: ut autẽ eſt phãtaſia, operatur per iudicium, & cognitionem rerum, in quibus verſatur. In efficiendis illis operibus inſtinctus obtinet principatum, & gerit vicem ducis, cognitio verò inſtrumenti, & conducentis: nam inſtinctus (ut dixi) prodit ex Prouidentia, quæ propriæ cognitioni Animalium præfertur: ut ea opera prodeunt ex inſtinctu, conſimilia ſunt: vt autem expoſcunt cognitionem aliquam, varietati ſunt obnoxia. Dubitabatur ſecundò quomodo phantaſia offerat phantaſmata Menti, eſt multorum ſententia, id fieri, quatenus phãtaſia includit quaſi liber phantaſmata picta, & formata, eaq; ita in ſe formata offerat Menti. Quod minimè approbandum iudico; tum, quia Mens ſine præcurrente iudicio phantaſiæ poſſet phantaſmata ſpeculari, quod experientiæ aduerſatur, non enim valemus ſpeculari, & intelligere, non præcurrente actione phantaſiæ; tum inſuper, quia ſic nõ phantaſia, ſed memoria diceretur proximè famulari Menti, cum phantaſmata in memoria ſeruentur; tum tertiò, quia ſic Mens ſine ſenſitiuo poſſet ſingularia iudicare: At Ariſtoteles in 3. de Anima cont. 10. inquit, ſenſitiuo calidum & frigidum iudicari & demùm illæ omnes ſubminiſtrationes facultatum iudicantium ſunt vinę & cum iudicio, adeò ut phantaſia eatenus dicatur Menti offerre phantaſmata, quatenus ea iudicat, & per iudicium nectitur cum actione Mentis, ut enim facultates ſunt ſubordinatæ, ita earum actio, & iudicium. Hinc dicitur Mente intelligente, phantaſiam imaginari. Poſtrema dubitatio erat, ſi phantaſia eſt motus factus a Sẽſu, quomodo etiam in actionibus Mentis uerſetur? Hæc facilè diluitur, dum enim phantaſia definitur, per id definiri debet, quod proprium eius eſt, & commune omni phantaſiæ; hoc autem eſt moueri a Senſu, & in oblatis ab eo uerſari, & præſertim, quia ſi uerſatur in muneribus Mentis id ſolùm eatenus facit, quatenus includunt aliquid ſenſibile, & ſunt connexæ cum phantaſmatibus, & ſunt actiones particulares non ſine motu ſpirituum, quamuis ſint de obiecto vniuerſali.

An phantaſia, uel Natura principiũ ſit operum animaliũ.

Inſtinctus naturæ dux eſt.

Quomodo phantaſia famuletur Menti.

Diluitur poſtrema dubitatio.

De Memoria, & Reminiſcentia. Cap. XV.

TErtia vis interna ad ſenſum pertinens dicebatur memoria, cuius utilitas adeò eximia eſt, vt a veteribus inter Deas fuerit numerata. Propterea Plato in Critia inquit: inuocare decet præcipuè Mnemoſinem, id eſt, Memoriam, in qua Dea, præcipua orationis noſtræ momenta ſunt ſita. Et Homerus eam Cor animæ nuncupauit, hæc eſt penu, & promptuarium noſtrorum ſtudiorum. *Memoria Dea. Homerus.* Pro notitia accipio quattuor poſſe conſiderari: nempè, Recordari, ſiue ſeruare memoria, Reminiſci, Readdiſcere, & Addiſcere. Recordari eſt ſeruare memoria, ſine intermedia aliqua obliuione. Reminiſci eſt cum intermedia aliqua obliuione, ita tamen, ut aliquid ſeruetur connexum cum eo, cuius ſumus obliti, per quod tanquam per derelictum ſemen, cultu rationis redigamur in eius memoriam. Readdiſcere eſt penitùs obliuiſci, & iterum ad ipſum ex integro addiſcere. Addiſcere autem, eſt primum omnium. Reminiſcentia non eſt facultas diſtincta, ſed diſtincta actio eiuſdem facultatis, per conſpirationem, & auxilium alterius, nempè rationis. Hinc tale officium, ſolùm competit præditis ratione. Memoria ex ſententia Ariſtotelis ſolùm ſenſui cōpetit, non Menti. Ratio eſt: quia nouas recipere formas, eaſque tanquam Subiectum ſuſcipere, non poteſt fieri ſine inſtrumento aliquo corporeo. Et confirmatur, quia Memoria eſt ſpecierum ſenſibilium, complicatarum cum continuo, & tempore, quæ ſingulares ſūt. Inſuper, Mens cum ſit æterna, uarietati & alterationi non obnoxia, non ualet eſse Subiectum nouorum accidentium, & variabilium, ſed ſolùm in alio ualet ea indicare: id autem, quod in illa eſt, nil aliud eſt niſi eius eſſentia, ut etiam ſe habet de cæteris a materia ſolutis formis. Vniuerſalia ſolùm ſeruantur ex accidenti per cōſeruationem phantaſmatum, ex quibus ad libitum eliciuntur: nam ſi ſeorſum ſeruarentur, poſſet Mens ſine phantaſia ſpeculari. Officia Memoriæ ſex ſunt. *Officia memoriæ ſex.* Primum, proprium, & commune eſt recipere, & ſeruare phantaſmata, ſiue ſpecies rerum, ſub ſenſum cadentium. *Primum.* Alterum eſt, beneficio rationis reminiſci oblitorum, quę reminiſcentia hunc in modum homini competit, Memoria *Secundū.* ſeruat aliquid cōnexum, imaginario id imaginatur & offert Menti, Mens ſua ratione *Tertium.* ex eo nos deducit in reminiſcentiam obliti. Tertium eſt, ut per memoriam reddamur diſciplinæ capaces, addiſcamus, & readdiſcamus. *Quartum.* Quartum officium eſt, recipere habitus, qui rationis nuncupātur: dico rationis, quoniam habitus attinentes ad mores, magis in appetitu ſenſitiuo imprimi dicuntur: & inde euenit, quòd habitus rationis poſſunt obliuioni tradi; habitus uerò morum, quamuis mutari poſſint, non tamen dicuntur tradi obliuioni, ut in quinto Nicomachiorum dixit Ariſtoteles. *Quintum.* Quintum officium eſt, proximè famulari phantaſiæ, adeò ut ob eam phantaſia in abſentibus uerſetur, & in ſomno uires ſuas pateſaciat. *Sextum.* Sextum officium eſt per mediam phantaſiam inſeruire menti, dico per mediam phantaſiam: quia proximè ſoli phantaſiæ imagines offert. Sic & phantaſiæ & Menti inſeruire dicitur, modo tamen uario. Memoria propriè eſt notionum, ſed cum ſit earum, etiam per conſecutionem dicitur eſſe ſubnotionum, quia ſequuntur cognitionem Obiecti, adeò ut detur, & non detur Memoria ſubnotionum. Similiter memoria eſt ſpecierum ſingularium, ſed cum ſit earum, facultate & uirtute, etiam dicitur eſſe uniuerſalium: cum enim ſimus aſſueti ex ſingularibus elicere uniuerſalia, ſeruando ſingularia, ad libitum ualemus ſpeculari vniuerſalia. Hinc Ariſtoteles in libro de Memoria, dixit eam eſſe Vniuerſalium ex accidenti. Inſuper, quamuis habitus illi quinque, nempè Scientia, Sapientia, Prudentia, Ars, & Intelligentia, dicantur habitus rationis, & Mentis, non tamen Menti ut Subiecto hærent, ſed Memoriæ, dicuntur tamen eſſe habitus rationis: quia ad rationem pertinet vſus eorum, nec ſine ratione acquiruntur: nam dum in Memoria imagines coſtanter & diſtinctæ formatæ fuerint, adeò vt faciliter, & ad libitum, ex eis ualeamus elicere attinentia ad uſus habituū rationis, tūc habitibus illis dicunur prędit,

Demùm conſidero, quòd cùm ego (diſſentiens ab Auerroe) dixerim phantaſiam non poſſe intentionem particularis Subſtantiæ exuere Accidẽtibus communibus, & proprijs, eamq; ita nudatam tribuere conſeruandam Memoriæ; etiam eadem ratione aſſirmo, Memoriam non eſſe primò & per ſe Subſtantię, ſed Accidẽtium eius, quorum datur imago, & ſpecies: ſed cum ſit propriorum Accidentium, & communium, & eorum quæ indiuiduam Subſtantiam repræſentant, etiam dicitur eſſe Subſtantię, adeò vt ſemper hoc ſeruetur, quòd Subſtantia ſit ſenſibile ex Accidenti, & per aliud.

Dubia nonnulla ad memoriam Attiuentia.
Cap. XVI.

Prima dubitatio. EX attinentibus ad memoriam, uariæ prodeunt difficultates, quarum immemores eſſe non debemus. Quæritur primò, cum Ariſtoteles in lib. de Anima, de reliquis animæ facultatibus verba fecerit, cur de memoria & *Secunda.* reminiſcentia nullum fecerit verbum? Dubitatur ſecundò, cum memoria ſit præteritorum, & cum quadam relatione ad tempus, quomodo ualeat cõpetere *Tertia.* expertibus rationis, quæ carent cognitione temporis? Præterea, cum memoria ſit conſeruatio quædam, quęritur quid ſeruetur, num ſpecies rerum ſenſibilium, vel actiones, ſiue iudicia earum ſpecierum? Inſuper ſi dicitur ſeruari aliquid horum, de eo adhuc quæritur, an habeat in memoria eſſe ſpiritale, vel materiatum, ut forma in *Quarta.* materia? Demum quęritur, quid ſit id, quod ſeruat, num ſola Anima, uel ſolum corpus, vel connexum ex vtriſque? *Solutio primæ dubitationis.* Solutio primę difficultatis elicitur ex Ariſtote. in lib. de memoria, & reminiſcentia dicente: Eſt igitur memoria neque ſenſus, neque exiſtimatio, ſed horum alicuius habitus, aut affectio, cum factum fuerit tempus, &c. indicat his verbis: Memoriam non eſſe facultatem abſolutè diſtinctam à phãtaſia, ſed ad eã redigi, & eſſe eius officium, tãquam habitum, & affectionem, nam phantaſia ut exiſtimans, & apprehendens, dicitur phantaſia: vt uerò apprehenſa ſeruans, dicitur memoria: hinc minùs recte loquuntur, qui dicunt, phantaſiam tribuere memorię phantaſmata ſeruanda, non enim phantaſia alteri aliquid ſeruandum tribuit, ſed eamet ſeruat: Hinc [illegible] dicitur tanquam [illegible], hoc eſt ſtatus, & conſeruatio eorum, quę apparent. Eſt itaque memoria non diſtincta facultas, ſed diſtincta muneris functio, de quibus eſt ſermo in paruis naturalibus, Numerata tamen in pręcedentibus fuit pro diſtincta facultate, ob diſtinctionem rationis, of-*Dubit.* ficij, & quia diſtincto quodam temperamento eget. At ex hac Solutione maior emergit Dubitatio, quia pari ratione non debuiſſet Ariſtoteles in lib. de Anima, loqui de facultate mouente, cum ea quoque non ſit facultas diſtincta, ſed diſtincta muneris *Solutio.* functio, de qua in paruis Naturalibus eſt ſermo. Reſpondeo, de mouente facultate diſtinctam eſſe rationem. Primò, quia motus ſecundum locum conſtituit diſtinctum gradum Animalium, quod non facit memoria. Secundò, quia ueteres Animam diuidebant in cognoſcentem, & mouentem, ut patet ex primo de anima 19. ex ſecundo 150. & ex 3. 40. non ſic in cognoſcentem, & ſeruantem. Tertiò, quia pro motu requiritur appetitus, qui in libris de Anima debuit explicari. Et demum, cum anima hominis præſertim in cognoſcentem & operantem diuidatur, de attinentibus ad princi-*Dubit.* pia actionis, & motus, fuit agendum. Sed adhuc dubitatur; Si memoria cum phanta-*Solutio.* ſia nectitur, cur a Philoſopho dicitur habitus, uel affectio primi ſenſitiui? Reſpondeo, Ariſtotelem eum deſcripſiſſe per officium eius, nam dicitur habitus ut eſt firma cõſeruatio imaginis, dicitur primi ſenſitiui, denotando Cor, & eius ſpiritus, quę eſt ſedes *Solutio ſecunda diffic.* Animę, in qua uiget uis ſentiens, & pręſertim phantaſia, pręſtantiſſima facultatum ſentientium, ut patet ex libro de Sede Animę. Erat ſecunda dubitatio, cum Memoria ſeruet relationem ad tempus, ignotum expertibus rationis, quomodo eis cõpe-

tere poteſt? Reſpondeo, quamuis ea non diſtinctè noſcant tempus, id tamen cognoſcunt confuſe, ut modo aliquo in idem venit cum motu: hinc etiam iumentis competit Memoria confuſe, ignorando, quo die, & quo anno id ſenſerint. Quærebatur tertiò, quid ſeruetur? Reſpondeo, actum ſenſus, & ſenſibile actu in idem uenire, ut dicitur ab Ariſtotele in ſecundo de Anima, enũciante eundem eſſe actum ſenſibilis, & ſenſus, & hic actus eſt qui eſt res iudicata, ut iudicata, qui dum non iudicatur, dicitur nobis competere habitu, non actu, & proprereà Ariſtoteles dixit memoriam eſſe habitum. Hinc etiam oritur, quòd quamuis ſenſibile nos moueat, tamen niſi ſentiatur, non ſeruatur Memoria, & dum vehementiùs ſentitur, firmius quoque Memoria ſeruatur, & ob id etiam rerum recordamur, ut prænoratum. Dubitabatur poſtremò, in quo huiuſmodi ſpecies, quę actu fuit, imprimatur & ſeruetur? profectò, non ſeruatur in ſola Anima, quia in incorporeo nil tãquam ſigillo imprimi poteſt, nec pro Memoria definitum temperamentum requireretur, neque in ſolo corpore. Nam Ariſtoteles in Anre prædicamentis ait ſciẽtiam eſſe in Anima, & conſtituuntur per Memoriam habitus Animæ. Neque valet corpus iudicij expers, iudicata ſeruare. Quare colligamus, ſeruari in compoſito, nempè in inſtrumento Animę, ut uiuente, & pręſertim in ſpiritu, hoc docuit Ariſtoteles in lib. de Memoria, inquiens: Oportet intelligere talem aliquam factam per ſenſum in Anima, & in parte corporis, ea prædita uelu ti picturam quãdam, affectionem, cuius dicimus habitũ eſſe memoriam, factus enim motus imprimit tanquam figuram quãdam rei ſenſibilis ut qui ſigillant annulis, &c. Hinc Ariſt. in 3. de Anima, 20. dixit, per obitum aboleri habitus Animi & non recordati, quod non accideret, ſi in ſola Anima imprimerentur ſimulacra. Plato tamen, inquiens ſcientiam eſſe reminiſcentiã, alia uia progreſſus eſt, qua de re cum diſſeruerim in Philoſophia de Moribus, nil hoc in loco dicendum iudicaui.

Sol. tertię.
Sol. quartę
Plato.

Quæ relatarum Animæ facultatum uarijs viuentium gradibus competant? Cap. XVII.

QVoniam Viuentium, & Animalium gradus, per gradus uitæ & facultatum Animæ conſtituuntur, ideò conſiderandum modò occurrit, quibus gradibus uiuentium, quę facultates competant: nam primo dicimus, per Animam nutrientem mortalia uiuere, per ſenſum ſine motu cõſtitui Stirpanimalia; per ſenſum cũ motu Animalia abſolutiora per rationem Hominem; per Mentem ſeorſum ab inferioribus facultatibus, cõſtitui. Intelligentias, Cęlorũ motores. Loquendo de Mortalibus, quòd Homini cõpetant omnes ſentientes facultates, nemini dubiũ eſt, in his. n. facultas ſuperior inferiores omnes, tanquam miniſtras, & diſponentes ſupponit, ut legitur in ſecũdo de Anima. Si mox deſcendimus ad Animalia abſolutiora, quæ diſtinctè ſecũdum locum mouentur, hęc proculdubio phantaſia ſunt prædita, necnon Memoria, cũ moueantur ad abſentia, & nonnulla eorum ſint modo aliquo diſciplinabilia, non tamen eis interni ſenſus adeò perfecti competunt, ut officijs omnibus fungi ualeant, ut patet ex dictis. Dubitatio eſt de Stirpanimalibus, an eis competant tres interni ſenſus? Quòd Senſus Communis eis competat, conſpicuum eſt, cum ſit fundamentum, & fons externorum. Dubitatio eſt, an eis competat phantaſia? Ariſtoteles in ſecundo de Anima, 20. inſectis eam concedit, cum dicat: dum ſecantur in partes, utraque partium ſenſum habet & motum ſecundum locum: quod ſi ſenſum, etiam phãtaſiam habet & appetitum, &c. At mox in contex. 29. id uertit in dubium. Et in 32. negat quibuſdam competere phantaſiam. Et in 156. inficiatur Formicæ, Api, & Vermibus phantaſiam competere. Mox in contex. 157. inquit, eam competere non omnibus, ſed multis fetis. Similiter dubitatio eſt de Memoria, an competat omnibus? Solutio

Homini cõpetunt omnes animi facultates.
De Stirpanimalibus.
Solutio.

primæ difficultatis elicitur ex Ariſtotele tertio de Anima, 56. dicente, vt eis motum ita Phantaſiam competere, indicando diſtinctionem Phantaſiæ; cum enim ea ſit principium motus, vt motus animantium eſt duplex, diſtinctus, & cōfuſus, ita duplex eſt Phantaſia. Hinc Simplicius, Philoponus, Alexander, Auerr. D. Tho. & alij multi, Phantaſiam diuidunt in diſtinctam, ac perfectam, & in adumbratam, ac confuſam: phantaſia diſtincta his ſolis competit, quæ diſtinctè mouentur, altera autem etiam cæteris; Ita phantaſia competit ſentientibus omnibus, & non competit. Sed duæ, emergūt difficultates. Vna eſt, per quæ phantaſia diſtincta ab adumbrata ſecernatur? Altera eſt, an vtraque phantaſia competat Animalibus abſolutioribus, uel diſtincta ſolùm? De prima dico, triplicem eſſe differentiam. Prima ſumitur ex Inſtrumento: Nam phantaſia perfecta in definita corporis parte poſita eſt, nempè in Corde, vel ſinu aliquo Cerebri: imperfecta autem, magis indefinitè, unà cum ſenſu in corpore inſectorum & ſtirpanimalium extenſa reperitur. Secunda differentia ſumitur ex tempore, nam phantaſia perfecta iunctam habet Memoriam, & ob id circa abſentia uerſatur: imperfecta autem, eſt ſine Memoria, & ob id circa pręſentia ſolùm uerſatur. Tertia differentia ſumitur ex gradu internæ perfectionis, nam phantaſia perfecta, cū ſit eminentioris gradus, etiam plura, & præſtantiori modo efficit. Sed hoc adhuc difficultatem parit, quoniam Ariſtoteles in ſecūdo de Anima, 156. Formicæ, & Api negat phantaſiam competere, cum tamen opera efficiant, perfectam phantaſiam indicantia. Themiſtlus, & cum eo Auerroes, mutarunt uerba illius contextus, & dixerūt. Apes autem, & Formicæ neceſſariò imaginantur. At hoc eſt euertere, nō explicare verba. Philoponus inquit phantaſiam Apum, & Formicæ, dici imperfectam, quia nō eſt diſciplinæ capax. Simplicius ait imperfectam dici, facta comparatione cū ea Canum, & abſolutiorum Animalium: quia non tam diſtinctè concipiunt imagines rerum, ſed ſolum confuſe, ut alimenti, & iucundi. Propterea dicamus, phantaſiam confuſam adumbratam, nō in indiuiſibili eſſe poſitam, ſed præditā eſſe latitudine, adeò ut & minus, & magis confuſa eſſe ualeat: ea Formicarum & Apum, medio quodam modo ſe habet, eſt diſtinctior ea Vermium, cōfuſior autem ea Canum, Equorum, & ſimilium, & artificioſa opera, quæ efficiunt, prodeūt præſertim ex inſtinctu Naturæ, ut nos docuit Ariſtoteles in ſecūdo Phyſic. 80. At quærebatur inſuper, num abſolutioribus animalibus utraque phantaſia competat? Exiſtimauit Hugo Senēſis, quem ſequitur Clariſſimus Genua, exponens 20. contex. ſecundi de Anima, eis utranque phantaſiam competere. Fundamentum eſt: quia phantaſia imperfecta, in idem venit cum Communi Senſu, & ſola ratione diſtinguitur; nam Communis Senſus, vt rem apprehendit tanquam utilem, vel aduerſam, & eſt modo aliquo principium confuſi alicuius motus, veluti in Vermibus contractionis & extēſionis, dicitur phantaſia imperfecta; in Animalibus abſolutioribus Senſus Communis cum ſit exactior, etiam eo officio fungi ualet. Præterea, id patet de Lacerta, quę cum ſit capite prædita in quo viget phantaſia perfecta, tamen diuiſa in partes, quæ ex ſe mouentur, in omni parte ſeruatur phantaſia imperfecta: Quod etiam experientia in nobiſmet cognoſcimus, frequenter enim per phantaſiam perfectam, intenti alicui imaginationi, & per eam non percipientes leuem aliquam læſionem, in pede uel manu factam, partem læſam per phantaſiam imperfectam contrahimus. Ex aduerſo, alij hanc duplicem phantaſiam, ut redundantem renuunt, ueluti Pomponatius: nam gradus Animæ imperfectior, ex ſecundo de Anima, includitur in perfectiore, vt triangulus in quadrato. Cui dubitationi breuibus reſpondens, dico, Animalibus abſolutioribus competere phantaſiam imperfectam, non ut diſtinctam, ſed eandem cum communi ſenſu: inſuper eis competere ſecundum facultatem incluſam in præſtantiore, ſed non ſecundum denominationem. Rationes oſtendebant ei competere ſecundum facultatem, & tanquam eandem cum communi, eis tamen nō competit ſecundum denominationem, quoniam cum ſint prædita phantaſia perfecta, ea ſola honeſtatur nomine phantaſię, non

Duplex Phātaſia. *De diſtinctione earum.* *Triplex differētia.* *Prima.* *Secunda.* *Tertia.* *De Formica et Ape.* *Dubitatio Hugo Senenſis.* *Reſolutio.*

altera:

altera: in imperfectis tamen Animalibus, cum non inueniatur præſtantior, ea vt ſuprema denotatur nomine phantaſiæ, & eſt eadem non cum tactu (vt minus rectè putauit Lud. Boccaſ.) ſed cum Communi Senſu, qui eſt ſundamentum tactus, & cęterorum ſenſuum: & quamuis in nõnullis Stirpanimalibus ſolus tactus inueniatur, tamen ille non caret ſuo fonte, & fundamento, cui competit nomen Senſus Communis, & phantaſiæ diſtincta ratione. Similiter de puerulis dicendum eſt, quod in primis Menſibus carent vſu perfectæ phantaſiæ, & ſolùm circa præſentia more Stirpanimalium verſantur, & per Communem Senſum, fungentem munere phantaſiæ extenduntur, vel contrahuntur. Hinc, tunc non ſomniãt, ut ait Ariſtoteles in 4. de hiſt. Anim. c. 10. nam ſomniare eſt officium phantaſiæ perfectæ. Propterea, Ariſt. in 2. de Anima, ponens differentiam ſecundam inter phantaſiam, & ſenſum, inquit, ſenſum animalibus, ſemper adeſſe, imaginationem uerò minimè: quo loci ait Philoponus. Pueris nuper natis non competere phantaſiam ſiue vſum eius, quia indefinitè ex cuiuſlibet vberibus lac hauriunt, & manum ſemel ab igne læſam iterum in ignem extendunt, indicando ſe carere vſu perfectæ phantaſiæ.

An Memoria competat cunctis Animalibus? Cap. XVIII.

COmmunis eſt Sententia, Animalium nonnulla eſſe expertia memorię, vt vermes & ſtirpanimalia: Alia eſſe memoria prædita. Quæ diſtinctio etiam traditur ab Ariſtotele ſub initio Procemij Metaphyſicę, & in præcedentibus dictum eſt, phantaſiam perfectam, iunctam habere memoriam, & ob id circa abſentia verſari, & ea quęrere: imperfectam verò, memorię expertem, ſolũ verſari circa præſentia. At de hoc non leuis eſt Dubitatio: nam memoria cunctis Animalibus competere videtur, quod oſtenditur; quia omnis phantaſia eſt principium alicuius motus, omnis motus ducit ad id quod abeſt, quare omnis phantaſia verſatur circa abſens, quod ſine memoria ei competere non poteſt, veluti dum vermis extenditur, quærit id quo eget, id non quæreret, niſi eius abſentis notionem aliquam ſeruaret. De hac difficultate duæ ſunt opiniones: una Auerrois in 2. de Anima, 20. dicentis, phantaſiam imperfectam ſolùm verſari circa pręſentia, & ob id carere memoria. Eam ſequuntur Ludouicus Boccaſ. Hugo Senenſis & alij multi, adeò ut dum cauda lacertæ mutat locum, id ſolùm faciat, vt vitet læſionem, quam percipit, & ſtirpanimalia extenduntur ſolùm, dum ſenſu aliquid eis conducens ſentire incipiunt, & contrahuntur, percipiendo præſentem læſionem. Ex aduerſo Simplicius in ſecundo de Anima 20. necnon in tertio de Anima 56. ait, Phantaſiam verſari circa abſentia. Hinc dicitur ſtatus, & conſeruatio eorum, quæ apparent; Dum autem verſatur circa præſentia, dicitur Senſus externus, vel Communis. Et confirmatur; quoniam omnis ſenſus fit cum aliqua commotione ſpirituum, motus fit in tempore, & ſpiritus ab alio moti aliquandiu commotionem illam ſeruant. Hoc affirmauit Philoſophus in ſecundo de Anima, 138. inquiens, amplius & uidens modo aliquo coloratum eſt, vnumquodque enim ſenſorium ſuſceptiuum eſt ſenſibilium ſine materia, propterea abeuntibus ſenſibilibus, inſunt ſenſus, & phantaſiæ in ſenſorijs, actus autem ſenſibilis, & ſenſus unus eſt, diſtinctus ratione, &c. Apertè Philoſophus ait, in omni ſenſu aliquantulum ſeruari actionem rei ſenſibilis, & hoc pręſertim putandum eſt, eſſe verum de tactu, & guſtatu, quibus ſtirpanimalia ſunt prędita, cum recipiant objectum minus ſpiritaliter cæteris. Hanc ſecundam opinionem veriorem iudico, & pro eius elucidatione, inſtantiarumque reſolutione, duabus diſtinctionibus vtendum puto: Vna eſt, quòd ſeruare cõtingit dupliciter, uel confusè & exiguo tempore, uel diſtinctè ex tempore longiore; imperfecta Animalia ſeruant, ſed cõfusè,

Dubitatio an memoria competat cũctis.

Opinio.

Altera opinio.

Ariſtot.

Approbatio ſecũdæ opinionis.

exiguo tempore; Altera eſt conſeruare contingit dupliciter, vel per facultatē a Senſu externo & Communi diſtinctam, vel per Senſum externum, & communem: Hæc imperfectiora Animalia, ſeruant per ſenſum, nō facultatem eminentiorē, diſtinctam. Hinc ut dicuntur frequenter carere phātaſia, longè magis dici poſſunt deſtituta Memoria, & præſertim, quia per illam breuem, & confuſam conſeruationem, ſolùm ad proxima mouentur, & diſciplinabilia non ſunt. Colligamus itaque, Senſum Cōmunem ſumptum pro fundamento, & tanquam fonte externorum, competere cunctis Animalibus, Phantaſiam imperfectā ſimiliter competere omnibus, non autem exactam & perfectam. Inſuper, Animalibus perfectiorib. vtranq; phantaſiam competere ſecundum facultatem, ſed non ſecundum denominationem. Præterea phantaſiam omnem modo aliquo verſati circa abſens, & conſeruationē ſenſibilium per aliquod tempus cōpetere cunctis animalibus, at conſeruationem exactam, diuturnam, & per facultatem ſuperiorem, Senſibus externis & Communi, nō competere omnibus, ſed tantùm Animalibus perfectioribus, adeò vt iure Ariſtoteles, Animalium nonnulla dixerit eſſe prædita memoria, alia eius eſſe expertia, abſoluta enim denominatio non tribuitur rebus, niſi facultas perfectione aliqua conſpicua ſit prædita.

Concluſio.

De ordine perfectionis trium internarum facultatum ad ſenſum pertinentium. *Cap. XIX.*

Triplex ordo facultatum internarū ad ſenſum pertinentium.

Diſcurſis tribus internis facultatibus, de ordine perfectionis earum ſupereſt differendum. Triplex in eis conſiderari poteſt Ordo: vnus operationis, ſecundus originis, tertius perfectionis. De ordine operationis ſiue functionis munerum, nulla eſt dubitatio, proculdubio enim præcurrit actio ſenſuum externorum; ſequitur ea Senſus Communis; ſuccedit actio phantaſiæ: demùm iudicata per phantaſiam, ſeruantur Memoria. Loquendo autem de ordine originis, hic duplex eſt, vel abſolutè in vniuerſo, vel in eodem Animali mortali; abſolutè in vniuerſo Mens prior eſt Senſu, & æterna priora mortalibus: in eodem autem generabili, & corruptibili, dum formæ ſunt diſtinctæ, imperfectior, & ſimplicior eſt origine prior: at conſiderando eandem formam, ex qua prodeunt variæ facultates, ea eſt prior ex parte fundamenti ſui, & fontis, quam ex parte fluentium; Hinc quia Senſus Communis eſt tanquam fons externorum, & ex eius abſolutione, & perfectione ſequitur Phantaſia, & Memoria, ideò origine, Cōmunem Senſum putare debemus primum, ex quo prius tēpore pendeant externi ſenſus, quibus primò vtimur; mox eius exactiorem abſolutionem ſequitur Phantaſia, & Memoria: nam hæ facultates ſecundum abſolutam eſſentiam non diſtinguuntur. Dubitatio eſt de ordine perfectionis, & primò conſtat, ab omnibuſque conceditur, ſenſus externos dignitate eſſe poſtremos, quibus Senſus Communis, vt fons, & origo præſtat: Senſui Communi præſtat Phantaſia, & Memoria, cum expoſcant exactiorem diſpoſitionem, & vlteriorem perfectionem, & ſolis perfectioribus Animalibus competant, ſola eſt dubitatio, de Phantaſia, & Memoria, quæ earum ſit præſtantior, & pro præſtantia vtriuſque extant opiniones virorum ſapientum, & rationes non leues. Auerroes in 6. com. tertij de Anima, videtur principatum tribuere Memoriæ, cum dicat eam eſſe ſpiritaliorem, & ſeruare intentiones denudatas ab accidentibus communibus & proprijs: vis autem ſpiritalior, & ſpiritalius operans, præſtat dignitate minus ſpiritali, vt viſus ceteris ſenſibus. Confirmatur: quia facultas quæ pro ſui muneris functione ſupponit alias, eſt eis præſtantior; huiuſmodi autem eſt Memoria comparata cum Phantaſia. Hinc Memoria ſolum competit Animalibus perfectioribus. Nuncupatur Cor Animæ, & nomine Deæ honeſtatur, vt dixi in præcedentibus, quod non competit Phantaſiæ. Ex aduerſo tamen, Phantaſia longè pręſtare videtur: hęc enim eſt ea, quę Animalia

Ordo Originis duplex eſt.

Ordo perfectionis.

Pro Memoria.

Pro phantaſia.

malia ducit; Mentis nomine honeſtatur; opera efficit admirabilia; efficaciſſimè mouet, indicat obiecta; ad libitum format imagines; addit ſubnotiones iucundi, & moleſti,cum Memoria ſolùm ſeruet: at longè ſplendidius eſt, ſeruaris vti, ſeruandaque tribuere,quàm ſolùm ſeruare. Et confirmatur: quia phantaſia expoſcit ſpiritus magis tenues,neque requirit impreſſionem magis materiatam,in ſpiritu tanquam ſigillo factã,quam expoſcit Memoria,ut dixit Philoſophus in lib.de Memoria. Similiter phantaſia proximius famulatur Menti,ab eaque formatur,ut pater ex dictis. Quare *Reſolutio.* pro reſolutione duas profero Concluſiones, vna eſt: ratione ſuppoſitorum & ſuperadditi, memoria præſtat phantaſiæ, veluti Ars Naturæ: ratione autem propriæ conditionis,& abſolutè contra ſe habet,nam & Natura Arti,& phantaſia memorię pręſtat,ut etiam ſe habet de facultate appetente,& cognoſcente, quod explicaui in Philoſophia de Moribus. Abſolutè tamen & conditione propria,phantaſia pręſtat Memoriæ. Rationes aduerſæ facilè diluuntur. Prima erat, quia memoria eſt ſpiritalior; *Diluũtur rationes aduerſa.* Hoc verum non puto,nam iudicium eſt ſpiritalius,quàm conſeruatio,& expoſcit ſpiritus magis tenues, & ſuperaddit ſubnotiones. Auerroes tamen putabat eſſe ſpiritaliorem ex parte obiecti, quia ſeruaret intentiones nudatas accidentibus communibus & proprijs,quod eſſe falſum pateſeci in præcedentibus. Præterea,conceſſo etiam quòd eſſet ſpiritalior,tamen quia cętera non ſunt paria, ratio non cogit, nam memoria non iudicat,vis autem iudicans longè præſtat non iudicanti. Addebatur: Memoriam ſupponere phantaſiam,non contra. Reſpondeo ſupponere contingere dupliciter,uel ut ordinatum in finem,at ita memoria cum non ſit finis phantaſiæ,ſed potius vice verſa non præſupponit phantaſiam; ſecundò aliud præſupponi poteſt tanquam id,ex cuius perfectione conſurgit,& tanquã ex fonte manat,ueluti capacitas diſciplinæ præſupponit rationale,& memoria phantaſiam,conſurgit enim ex eius perfectione,eique famulatur vt fini,nam memoria parata eſt, vt tanquam promptuariũ phantaſiæ, ſeruet imagines pro phantaſia, adeò ut mox phantaſia ad libitum ualeat in eis verſari & eas offerre Menti, ſeruans autem Theſaurum Principis, non præfertur, dignitate Principi,Memoria autem phantaſiæ promptuarium eſt,& tanquam penu.

De facultate appetente internorum Senſuum.
Cap. XX.

QVoniam cuncta ex fœcunditate ſummi boni, tanquam ex fonte manant,propterea cuncta vel conſpicuè,uel latenter in bonũ conſpirãt, bonum quærunt,in bonoque requieſcunt. Hęc in bonum commotio, *Gradus appetitionũ.* ſiue cum cognitione, ſiue ſeorſum ab ea, communi appetitionis nomine denotatur: Hinc quot rerum, tot appetitionũ inueniuntur gradus; & quò rerum gradus ſummo bono fuerint proximiores, eò appetitio eſt ſublimior,& vehementior. Expetit materia formas; appetunt grauia & leuia ſuum locum,ſuamq; in eo conſeruationem; appetunt plantæ alimentum, qui appetitionum gradus ex propria cognitione nõ prodeunt, ſupra quos reſulgent gradus illi, qui cognitionem ſequuntur, cognitionẽq; expoſcunt: nam cognitionem Mentis ſequitur voluntas, & ſelectio; cognitionẽ verò ſenſuum,ſequitur cupiditas,& appetitus, qui iraſcendi dicitur; de quibus in Philoſophia de Moribus cumulate diſſerui, & hi duo poſtremi,illi ſunt,qui cum ſequatur internos ſenſus,inſtituto noſtro inſeruiunt,de quibus nonnulla breuiſſimè explicabo. Accipio primò id,quod ab Ariſto- *Primum quod accipitur.* tele in tertio de Anima 29. enunciatur; appetitus nitandi, & aſſequendi aliquid nec inter ſe,nec à ſenſu diſtingui, niſi ratione. Inſuper,accipio & aliud, appetitum vſurpari dupliciter,primò pro facultate appetente, *Alterum.* quæ fundamento dicta eſt eadem cum ſenſu: ſecundò pro actu appetendi, ſiue pro appetitione, in qua ſignificatione dixit

Ariſto-

Tertium. Ariſtoteles in tertio de Anima, 54. appetitum eſſe quendam motum. Tertiò, accipio cum actus appetitionis ſit quidam motus, & motus Animalium fiat per Phantaſiã, uel perfectam, vel imperfectam, quod appetitio huiuſmodi Phantaſiam comitatur, vel perfectam, vel imperfectam, & ſecundum diuiſionem eius diuiditur. *Quid ſit appetitus ſenſuum.* Ex quo elicio Appetitum pro facultate & fundamento ſumptum, eſſe Phantaſiam, quatenus apprehendendo ſenſibile tanquam utile, vel aduerſum, teddit Animal procliue ad eius aſſequutionem, uel fugam, qui appetitus ob uarietatem obiecti appetibilis, diuiditur in cupiditatem relatam ad uoluptates magis ad corpus attinentes, & iraſcendi facultatem, relatam ad iucundum magis ſpiritale, magiſque ad Animum attinens; hinc cupiditas communior eſſe uidetur, & latior quàm iraſcendi facultas, quæ obſcuriſſimè in imperfectis, conſpicuè autem ſolùm in abſolutioribus, & præſertim in homine locum habet. *An tot ſint facultates appetẽtes quot cognoſcentes.* De hoc appetitu ad ſenſum attinente, hoc unum cõſiderandum propono, an tot ſint facultates appetentes, quot cognoſcentes? Qua de re opiniones duæ ſunt: Scotus & multi cum eo, inquiunt numero æquari, idque oſtenditur Priſnò ratione: quia cognitio appetitum parit; Secundò auctoritate, nam Ariſtoteles in ſecundo de Anima, 20. inquit, ubi Senſus, ibi Phantaſia & appetitus reperitur. Et in contex. 29. tertij lib. ait, non diſtingui a facultate ſentiendi niſi ratione. Et in decimo Nicomachiorum, unicuique Senſui propriam ait reſpondere uoluptatem, (uoluptas autem non eſt ſine appetitu, ideò in contex. 20. ſecundi de Anima dixit, vbi ſenſus eſt, dolor & uoluptas conſequitur, ubi autem hæc, neceſſariò reperitur cupiditas. *D. Tho. Themiſt.* Ex aduerſo D. Tho. Themiſtius, & alij multi, inquiunt, facultatibus cognoſcentibus unicum competere appetitum, hanc Themiſtius in 3. de Anima 52. dixit: ut nil prohibet vnum eſſe ſentiendi principium, quamuis quinque ſint ſenſus, ita nil obſtat, quin vna ſit appetẽdi uis, actiones uerò tres, quas appetitus exerceat, adeò ut Themiſtius, nedum facultates appetendi ſenſuum, verùm etiam eam Mentis cùm ea Senſuum in unam redigat. Quod etiam affirmare uidetur Ariſtoteles in context. 42. tertij de Anima, quo loci, arguens Platonem inquit: Abſurdum ſane eſt, hanc diuellere, nam in ea, parte quę rationis eſt particeps, Voluntas, & in illa quæ eius eſt expers, cupiditas, & ira poſita eſt, quod ſi in tres anima diuiſa eſt, vnaquæque earum ſuam habebit appetitionem, &c. conſpicuè Philoſophus multitudinem facultatum appetentium reijcit. *Reſolutio.* Pro reſolutione præſentis difficultatis tria dicenda puro; Primum eſt, appetendi facultates non ita eſſe inuicem ſecernendas, ut eas ſecreuit Plato, qui loco eas ſciunxit tribuens Hepati cupiditatem, Cordi uim iráſcendi, capiti Voluntatem, nam Ariſtoteles cunctarum ſedem putauit Cor. Inſuper, non ſunt diuellendæ a facultate cognoſcendi, ut id feciſſe uiſus eſt Plato, qui capiti cognitionem, hepati, & Cordi, appetitiones tribuebat. Dico ſecundò aduerſus Themiſtium, Volnntatem ab appetitu ſenſuum etiam eſſentia, & fundamento ſecerni. Ratio eſt, quia appetitus non diſtinguitur a facultate iudicante obiectum optabile: at Mens, cui reſpondet uoluntas, & Senſus, ex ſententia Ariſtotelis, eſſentia ſecernuntur, quare etiam uoluntas, & appetitus ſenſuum diſtinguuntur eſſentia, & abſolutè. Addo tertiò, appetitum ſenſuum reſpondere Phantaſiæ, & ut Phantaſia eſt duplex, perfecta, & imperfecta, ita appetitus ex ea conſurgens eſt duplex, confuſus unus, alter diſtinctior, & uterque conſiderari poteſt dupliciter, uel ex parte fundamenti, uel ratione propria, & ex parte Obiectorum iudicatorum: Ex parte fundamenti, vterque unus eſt, & præſertim appetitus diſtinctior. Ex parte autem obiecti, & propria ratione multiplicari dicitur per multitudinem Obiectorum iudicatorum diſtincti generis, dixi præſertim, appetitum diſtinctiorem eſſe vnum, quia reſpondet Phantaſiæ exactiori, quę magis eſt una, confuſa autem magis, uariatur per ſenſus cum quibus nectitur. Ex his elicio appetitum ſenſuum eſſe vnum, ut vna eſt Phantaſia perfecta: eſſe duos, ob duplex principale genus appetibilium, excitantium uel cupiditatem, vel iracundiam; & demùm extrinſecus & per obiecta tot eſſe, quot ſunt facultates cognoſcentes.

gnoſcentes; appetitus tamen ſenſitiuus ſolùm phantaſiæ tribuitur, quia tunc ſolùm conſurgit appetitus, dum obiectum iudicatur, ut nobis iucundum, uel aduerſum, quod phantaſiæ ſolùm inter ſenſus eſt officium. Veluti etiam de Senſu Communi in ſecundo de Anima enunciauit Ariſtoteles, quod fundamento, & pro abſoluto unus ſit, diſtinguatur tamen ratione, quatenus eſt terminus diſtinctorum ſenſibilium, ut centrum circuli diſtinctarum linearum. Ex his elicitur quid veri includant relatæ opiniones, & rationes pro illis formatæ. Explicati ſunt hactenus interni ſenſus, qui Dei prouidentia nobis præſertim tributi ſunt, vt Menti tanquam Principi famulentur, ideò a miniſtris ad Principem Dei auxilio modò eleuari tenemur. Deo Laus, & Gloria.

F I N I S.

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS, DE HVMANA MENTE LIBER PRIMVS.

PROOEMIVM.

Tenemur Mentem conſiderare.

QVICVNQVE humanam Mentem conſiderat, in paruo Mundo intuetur imaginem Dei, in humili ſede habitatorem Regium, in contingentibus & aduerſis in curſibus propugnatorem tutiſſimum, in humanorum fluctibus Nautam peritiſſimum, & demùm in curſu uitæ Aurigam oculatiſſimum. Hanc qui rectè iudicat, paruipendit mortalia, & qui cum iudicio eius conditionem æſtimat, quærit diuina, & ad ſupera tendit. Tenentur itaque animi generoſi, ut de ſui perfectione, ita de Mentis cōſideratione eſſe ſoliciti; De qua, cum ego pro mei, ingeniorumque Lectorum inſtitutione, mihi diſſerendum propoſuerim, vniuerſam conſiderationem in tres partes diſtribuam. *Ordo ſeruandus.* Agam primò, de conditione, differentijs, & officijs humanæ Mentis. Loquar ſecundò, de eius immortalitate. Tertiò, de Obiecto, & operibus eius. Et cum conſtanter veriſſima aſſeuerem, quæ de hominis Anima nobis diuina eloquia patefaciunt, quid tamen de ea Philoſophi, & præſertim Peripatetici ſenſerint, nitar pro facultate explicare.

De Nomine Mentis, & connexis cum eo. Cap. I.

Mens.

SVPERA humanæ Animæ portio, ob varia eius officia, varijs deſignatur nominibus, quorum Principale eſt, νοῦς, hoc eſt Mens, ſiue Intelligentia. Quod nomen ſatis eſt commune: nam primò dicitur de ſuperis cœlorum Mentibus. Secundò, de Mente hominis. Tertiò, deſcendit ad Phantaſiam, quæ etiam ab Ariſtotele in ſecūdo de Anima, 155. & in tertio de Anima, 20. & 48. nomine Mentis honeſtatur. *Cur phantaſia dicatur Mens.* Transfertur autem ad eam nomen Mentis triplici ratione. Primò, quia Phantaſia hominis rationi ſubijcitur, & ratione formari ac dirigi poteſt, vt dicitur in tertio de Anima, quinquageſimoſeptimo. Secundò, quia in pueris, & Animalibus, expertibus rationis, ea non ſecùs præeſt, & ducit, ac in homine ducat Mens, ut legitur in calce ſecundi de Anima, adeò ut dicatur Mens per Analogiam & Metaphoram. Tertiò, quia nedum circa præſentia, verùm quoq; circa abſentia, vt Mens, verſatur, & varia ad libitum concipit & format, ac ob id a veteribus non ſecernebatur a Mente. Quartò, extenditur nomen Mentis ad notitiam ſimplicium, & habitum primorum principiorum, qui Menti eſt aptiſſimus, & ad reliquos habitus

perinde

perinde ſe habet,ac Lux ad ea quæ illuſtrantur. Hæc humana Mens nomine magis proprio, ut intelligendi & cogitandi eſt Principium, dicitur νοητικὴ καὶ διανοητικὴ δύναμις, hoc eſt intelligendi & cogitandi facultas. Et quoniam cogitatio ſiue ratiocinatio progreditur,uel per iuncta ſecundum eſſentiam, quæ ſecus ſe habere nequeunt, uel per communia quædam,& non neceſſaria: hinc oritur diſtinctio facultatis cogitandi in ἐπιστημονικὸν, & λογιστικὸν, hoc eſt in parientem ſcientiam, & ratiocinantem ac ſiue conſulentem, ut diſtinguitur ab Ariſtotele in ſexto Nicomachiorum,cap.1.Inſuper,quia cogitationem ſequitur collectio concluſionis & approbatio quędam eius: Hinc tertiò,Mens hominis contradiſtincta a Phantaſia,dicitur ὑπόληψις, hoc eſt uis exiſtimandi,cuius in ſecundo de Anima,154.tres ſtatuuntur differentiæ, ſcientia, opinio, & φρόνησις, hoc eſt Prudentia, adeò ut Mens ſit tanquam Principium, cogitatio medium,exiſtimatio Finis. Hanc eandem animi noſtri ſupremam partem,quã Philoſophus in calce primi Nicomachiorum dixit ex ſe rationis compotem, in primo contex.3.de Anima nuncupat particulam,qua anima cognoſcit, & φρονεῖ, hoc eſt ſapit. Vſurpatur φρόνησις apud Ariſtotelem in triplici ſignificatione,nonnunquã pro Sapientia,nonnunquam pro Prudentia ad actiones pertinẽte, nonnunquam latè vt ad operandum dirigit,& contradiſtinguitur a cõtemplatione, in qua ſignificatione puto Ariſt.fuiſſe ea uoce uſum in tertio de Anima cont.1.dum dixit,De particula Animæ,qua Anima cognoſcit,& φρονεῖ, præſertim tamen denotat prudentiam.Hęc Mens hominis in primo Nicomachiorũ,c.6.per analogiam dicitur νοῦς cum ſit tãquam oculus & acies animi;de quo Plato in ſeptimo de Legibus dixit:Potiùs ſeruãdũ eſſe vnũ oculum Mentis, quam decies mille corporis.Et quoniam hæc ſuprema Animi noſtri portio,uariorũ habituũ eſt capax,qui in tria capita rediguntur,vel.n.dirigunt ad contemplandum,uel ad agendum,vel ad efficiendum,ideò hominis Mens in tres gradus diſtribuitur,in contemplantem,agentem,& efficientem:Et demũ, quia pro fungẽdis huiuſmodi muneribus,requiritur facultas una,quæ ſit tanquam recipiẽs,& modo aliquo patiens:Altera quæ ſit formatrix,& agens,inde refulget neceſſitas duarum differentiarum humanæ Mentis,quarum una dicitur Mens poteſtate, altera agens, ex quibus pendet Mens habitu prædita,quæ vel cõtemplandi,uel operandi eſt proximũ Principium:Per hanc ſupremam Animi hominis facultatem conſtituitur Anima rationis particeps,quæ eſt congregatum ex cunctis gradibus Animæ hominis,denominatum per id,quod eſt præſtantius,& ſuprema perfectio:Mens namque eſt portio ex ſe rationis particeps;Phantaſia,& eius appetitus ſunt facultates rationales per participationem tantum;congregatum autem dicitur anima rationalis, & ita denominatur,tum quia mutuò res comparat;tum quia ratiocinando progreditur;tum denium quia eorum quæ agit,uel profert,cauſam,quæ rei rationem,afferre ualet. Academici addunt,eam dici rationalem,quia inſitas habet rationes rerum,vt Mens dicitur idealis,& Natura ſeminaria,id tamen ab Ariſtotele non approbatur. Loquuturus itaque de hominis Mente,ex relatis duabus differentijs conflata, Ariſtotelem ſequens, ordiar ab ea parte,quæ Mens nũcupatur poteſtate,cum ſit origine prior.

Marginal notes: ὑπόληψις (beside "ſtimandi ... opi-"); *Oculus animus.* (beside "hominis in primo ..." / "lus & acies animi").

De Mente Poteſtate. Cap II.

EXperientia cognoſcimus nos in hãc lucem omni deſtitutos Animi habitu prodire, & niſi ſtudio,cura,& diligentia Animum e[...]amus,crat[...]ſa quadam ignorantia obtutos,uniuerſum uitæ curſum tran[...]ere,doctrina autem,& inuentione,nec ſine labore,diſciplinarum [...] in nobis gigni.Ex quo elicimus in nobis Animi facultatem qu[...]periri,quæ cum ſit nuda,indui poteſt,cum ſit habituum expers,ualet eos reci[...] cum ſit penitùs poteſtate,ualet formari. Facultatem hanc nuncupant Peripat[...]

Mẽs poteſtate.

Mentem poteſtate; Mentem, quidem, quia conditione propria in uniuerſalibus ſupra ſenſum poſitis uerſatur, & ad apprehendenda intelligibilia parata eſt, poteſtate uerò quia omni habitu nuda eſt, cui congruente ratione pro Obiecto ea intelligibilia reſpondent, quæ non actu, & abſolutè intelligibilia ſunt, vt ſeparatæ formæ, ſed quæ poteſtate dicuntur intelligibilia, quales ſunt formæ materiatæ, egentes abſtractione, ut reddantur intelligibiles actu. Confirmatur hæc Sententia ratione, qua Philoſophus utitur in contex. 4. tertij de Anima. Nam omne ſui conditione aptum aliquid per ſe, & primò recipere, eo nudatum ſui natura eſſe debet. Particula Animę noſtræ officio intelligendi deſtinata, eſt apta per ſe primò recipere formas omnes materiatas, quare eis omnibus ita debet eſſe nudata, vt nulla earum ſit, nec earũ ullam in ſe habeat. Quod confirmatur, quia perinde ſe habet ad intelligibilia, ac ſenſus ad ſenſibilia; ſenſus autem ab eis ſenſibilibus ſui cõditione debet eſſe immunis, quæ per ſe, & propria ſunt ſenſibilia: quare ſimiliter Mens poteſtate, omni intelligibili forma nudata eſſe debet, & dum ad ſuum obiectum refertur, perinde ſe habet, ac ſolium, & tabella pro recipiendis litteris parata, in qua nulla litterarum figura appareat. Et ob id etiam dicitur Materia, & locus formarum, rectiùs tamen dicitur locus, quàm materia.

Cur Mẽs rectius dicatur loc⁹ quã materia.

Primò, quia formę intelligibiles non recipiuntur in Mente, ut in Subiecto, nec per tranſmutationem educuntur ex ea, ſed iudicantur ut obiectum. Secundò, quia formæ illæ intelligibiles, cum ſint eſſentiæ rerum, ſunt aliquid completum: at cõpleta ſunt corpora, quæ in loco recipiuntur. Tertiò, quia loci nomẽ, magis denotat perfectionẽ, quam nomen Materiæ, quia cum recipiat, ſimul ſeruat conditionem formæ, dicitur enim locus, modo quodam forma locari, ut etiam humana Mens quamuis dicatur recipere, abſolutè tamen forma eſt, & ea ſola, non ſenſus abſolutè.

Cur ſola Mens dicitur locus ſpecierũ.

Dicitur in tertio de Anima contex. 6. locus ſpecierum, quia ſpeciei nomen propriè denotat Vniuerſale, cuius ſola Mens eſt capax, ut ſe declarat Ariſtoteles in cõtex. 38. inquiẽs: ut manus eſt organum, ita Mens eſt ſpecies ſpecierum, & ſenſus ſpecies ſenſibilium, indicãs ſe per ſpeciem, denotare intelligibile, contradiſtinctum a ſenſibili.

Quomodo Potentia ſe habeat ad Mentem. *Cap. III.*

Alexãder.

APparuit hãc eſſe conditionem humanę Mentis, ut poteſtate eſſe dicatur: at ea potẽtia quomodo ad Mentem ſe habeat, non facile eſt uidere, & duæ ſunt opiniones principaliores, una Alexãdri, altera multorũ, qui Alexãdro aduerſantur. Putauit Alexãder Mentem poteſtate, pro abſoluto nõ diſtingui a Phantaſia, ſed ſolùm ei ſuperaddere promptitudinẽ, & facultatem recipiẽdi intelligibilia, adeò ut per propriam rationem Mẽs poteſtate, nil aliud ſit, niſi priuatio, & idoneitas, cuius fundamẽtum ſit Phantaſia. Ideò in 1. ſuo lib. de Anima, c. 24. dixit: Mẽs poteſtate eſt facultas, & prõptitudo ad formas, tabellæ nõdũ ſcriptę ſimilis, immò potiùs ipſius tabellæ [illegible], hoc eſt priuationi inſcriptionis ſimilior, quã tabellæ, tabella [illegible] in numero eſt eorũ quæ ſunt, ideò quod anima præditũ eſt, tabellæ potius comparari poteſt. Hæc Alexãder.

Euerſio opinionis Alexãdri.

Cui aduerſantur Auerroes, Philoponus, & alij multi, qui iure opinionẽ eius reijciunt. Nã Ariſt. in tertio de Anima, de particulã Animæ propoſuit agendũ, quæ Anima dicta eſt ſubſtãtia, particula autẽ Subſtantiæ neceſſariò eſt ſubſtãtia; inſuper uis nutriẽs, & ſentiens, tanquã ſubſtantiæ ab Ariſtotele fuere declaratæ, quare ſimiliter Mens, tanquã Subſtantia conſiderari debuit, cũ præter cæteris gradibus Animæ. Inſuper poteſtas nõ dicitur eſſe poteſtate, nec poteſtas fit actus, ſed fundamentum [illegible] poteſtatis, dicitur eſſe poteſtate, & fieri actu. At Ariſtoteles de hac particula [illegible]æ, dixit eſſe poteſtate, & fieri omnia. Præterea hoc cõſpicuũ redditur per ra-

Anaxagoras.

[illegible], qua utitur Ariſtoteles in cõtex. 4. ſumptam ex auctoritate Anaxagoræ, qui dixit, Mentem debere eſſe expertem mixtionis, vt dominetur, Mẽs ex Sententia Anaxagoræ,

xagorę ſecreta a Chao,nõ erat pura pręparatio,ſed eſſentia,& forma formatũ, quare niſi. Ariſt.de eſſentia loqueretur,ea ratio ad rem non faceret.Prætereà. Alexander cõſpicuè aduerſatur Ariſt.qui non animatum,ſed mẽtem poteſtate,ait eſſe ſimilem, nõ priuationi inſcriptionis,ſed tabellæ non ſcriptæ,adeò ut Alexander ſingula Ariſt.uerba ad mentem pertinentia peruertat, non explicet. Inſuper Ariſt.in cõt.3. dixit,vt ſenſitiuũ ad ſenſibilia, ita Mentem hanc poteſtate ſe habere ad intelligibilia; ſenſitiuum non eſt ſola præparatio,ſed Subſtantia;quare mens quoq; poteſtate,ut ei reſpõdeat,non pura præparatio,ſed Subſtantia eſſe debet. Præterea, Ariſt.per obiecta, & opera, dixit progrediendum eſſe in notitiã potentiæ;at per hęc ea potentia eluceſcit quæ principium eſt nutriendi,ſentiendi,& intelligendi;hęc autem non eſt pura priuatio,& pręparatio,ſed eſſentia,& principale principium, de quo in 2.de Anima pateſcit,quod eſt cauſa in triplici genere cauſæ, nimitùm formæ, finis,& efficientis. Præterea, Mens poteſtate reſpondet agenti,& ab Ariſtotele ambæ dicuntur differentiæ animæ: Differentię eiuſdem rei, debent eſſe eiuſdem rationis;Cum itaque ea Mens, quæ agens dicitur, non ſit ſola præparatio ad agendum, ſed ab Alexandro iudicetur Deus,eſt neceſſe,ut etiam mens poteſtate ei reſpondens,non ſit pura priuatio,& pręparatio ad recipiendum. Præterea, ſi Ariſt.per mentem poteſtate,eam ſolam præparationem denotaret, inaniter laboraſſet pro oſtendendo, eam non eſſe mixtam cum obiecto:nemini enim eſt dubium,præparationem non includere id,pro quo recipiendo parat.Quare dicamus mentem poteſtate nõ eſſe ſolùm præparationem,ſed eſsentiam paratam,& de ea eſsentia cum pręparatione iuncta Ariſt.loqui,& eam dicere ſimilem tabellæ, inſcriptionis experti, cuius mentis, ut clarior reddatur conditio accipiendum eſt eam in parte ſimilem eſse materiæ. Et quemadmodum Materiæ triplex eſt notionis gradus,ita & mentis poteſtate,conſiderari enim poteſt primò per ea quę abſolutè ei competunt:ſecundò,ut relata ad ſpecies quas recipere ualet:tertiò, ut eis iam prædita eſt.In prima notione eſt eſsentia ex materia non pendens, & actus corporis:in ſecunda dicitur poteſtate ad ſpecies intelligibiles:in tertia eſt habitu prędita & dicitur facta omnia.Potentia ei cõpetens pro abſoluto,& fundamento eſt ipſamet eſsentia mentis,diſtincta a phantaſia,extrinſecùs tamẽ ſuperaddit relationem, & priuationem: Ariſtoteles non de ſuperaddita relatione,& priuatione,ſed de fundamento relato uerba facit in tertio de anima, ut etiam fecit de reliquis animæ partibus.

Sententia verior.

Triplex notio mentis.

An omne aptum aliquid recipere, debeat eo eſſe nudatum. Cap. IIII.

PHiloſophus in 3. de anima, context.4. pro comprobanda conditione mentis poteſtate, inquit: prope apparens prohibere extraneum, ex quo tanquam ex cauſa, elicitur Communis regula, quòd recipiẽs aliquid,debeat ſui conditione eo eſse denudatum, qua etiam utitur in 2.de anima, 71. 118.& 119. loquendo de ſenſibus. Eadem utitur Plato in Timęo, loquendo de prima materia, quę regula cum plurimùm conducat pro noſcenda mente poteſtate, iure accuratè conſideranda eſt; De qua loquens, primò instantias referam; ſecundò, diſtinctiones: tertiò, reſolutionem difficultatis; poſtremò, instantias diluam.Instatut aduerſus eam regulam primò per Scotum, in 2.Sent.dist.3. quęst.8.ad 3.Mens poteſtate intelligit omnia;igitur erit nihil:intelligit ſuos habitus;igitur eos non habebit:addo,intelligit ſe,& ſuã poteſtatem, igitur mens poteſtate, nec erit mens, nec poteſtate:intellit formas ſeparatas;igitur non est forma ſeparata. Pręterea, oculus figuratus,perſpicuus,lucidus,coloratus,motus,quantus,recipit, & iudicat ea omnia. Inſuper, inſtrumentum guſtatus,mixtum,prędirum ſapore,recipit ſapores. Similiter tactus includens qualitates primas,recipit eas:Febriens percipit ſuum calorẽ,amaritudi-

Regula.

Ordo ſeruandus.

Inſtantiæ.

tudinem linguæ,& ariditatem: Laborans ſuffuſione oculorũ,eam percipit. Vis imaginandi,imaginatur omnes formas materiatas cum ea quoque talis. Demùm eſſe ſpiritale,eſt diſtincti generis ab eſſe materiato, quare includens uno modo,poterit recipere altero modo: & ita Regula non erit vera de facultatibus cognoſcentibus,recipientibus ſpiritaliter. Hæ ſunt inſtantiæ principaliores. At nunc venio ad diſtinctiones.

Diſtinctiones.

Prima. Pro attinentibus ad propoſitam regulam ſex diſtinctiones ſunt conſiderandæ. Prima eſt,includere aliquid,cõtingit dupliciter: vel quod ſit id,ut mel includit naturam mellis,uel quod in ſe id habeat,ut mel includit dulcedinem.

Secunda. Inſuper,includere aliquid dupliciter accidit,uel per propriam naturam,vt ignis calorem,uel per alieni receptionẽ, vt perſpicuum illuminatũ,lumen includit.

Tertia. Tertiò, includere aliquid dupliciter intelligi poteſt,vel ſpiritaliter,ut perſpicuum includit lumen,vel modo materiato, ut nix albedinem.

Quarta. Quartò,id quod recipi debet,uel debet recipi ſpiritaliter, uel modo materiato.

Quinta. Quintò,eſſe alienum,& differens,contingit quattuor modis,numero, ſpecie, genere,& analogia.

Sexta. Sextò, prohibere contingit dupliciter, uel reddendo receptionem difficilem,vel eam euertendo,& remouendo penitùs.

Quattuor regulæ. His præaſſumptis, quattuor ſe offerunt regulæ.

Prima. Prima,recipiens cum materia, non debet id modo materiato includere.

Secunda. Secunda,recipiens ſpiritaliter,non debet id includere ſpiritaliter.

Tertia. Tertia recipiens ſpiritaliter,nõ debet id includere modo materiato.

Quarta. Quarta recipiens modo materiato,non debet id includere ſpiritaliter. Quælibet harum regularum poteſt intelligi dupliciter,uel quòd ita includat ut ſit,uel ut in ſe habeat. Inſuper,uel quòd reddat receptionem difficilem,vel quòd omninò euertat illam.

Ariſt. Ariſt. proferens in 2.& 3. de Anima hanc regulam,eam profert de receptione ſpiritali, in ſubiecto reali, in hac ſignificatione,ut nec ſit, nec in ſe habeat id, quod recipi debet: cumulatioris tamen notitiæ gratia,eam conſiderabo in omni ſignificatione.

Fundamẽtum regulæ. Et quoniam omnis regula ne ſit inanis,niti debet fundamento aliquo,ex quo pẽdeat ueritas eius,ideò a fundamenti conſideratione ordiendum eſt.

Sententia quorundã. Aiunt nonnulli, rationẽ regulę hãc eſſe,quia ſi quid per naturam vnum includit,definitũ eſt ad illud,nec amplius eſt indifferens,ut lingua includens bilem,cuncta iudicat amara. Ideò Plato in Timęo dixit: Si materia erit alicui eorum,quę in ſe recipit, ſimilis; cum cõtrarium eius,vel aliam ſuſcipiet,nequaquã eius ſimilitudinem exprimet,cum prę ſe tulerit ſuam. Inſuper addunt, quod includẽs aliquid realiter,poteſt id recipere ſpiritaliter; ut vis imaginandi recipit ſe ſpiritaliter, perſpicuum,ut ſpeculum,& Chryſtallus,recipiũt ſpiritalẽ actionem alterius ſimilis;

Euerſio. Id oſtendunt,quia Ariſt. inquit prope apparens,prohibere alienum,non ſe. At hi cùm Ariſt. tùm rationi,& experientiæ aduerſantur. Primò,aduerſantur inſtituto Ariſt. qui loquitur de receptione ſpiritali,in recipiente reali,nẽpè in Anima. Et in 2. de Anima, cont. 71.& 118. ea regula vtitur,loquendo de ſenſu uiſus,auditus, & tactus, qui recipiunt ſpiritaliter. Inſuper, errant in aſſignanda ratione regulæ,quam eſſe inquiunt, ne recipiens ſit definitum pro una parte,cum tamen Ariſt. abſolutè dicat,prope apparens prohibere alienum,ait prohibere,non contrahere ad id quod habet. Inſuper,recipiens vt recipiens , debet eſſe poteſtate, vt dicitur in cont. 3. quare id deſtruit receptionem,quod deſtruit potentiam,potentia autem euertitur per actum proprium. Et quamuis Ariſtoteles dicat prope apparens prohibere alienum,id tamẽ nil refert,quia vſus eſt voce alieni, ut oppoſita ei quod eſt eſſe proprium, & intus, adeò ut etiam id quod includitur realiter,non poſſit extrinſecùs,ut alienum recipi ſpiritaliter.

Scotus. Scotus in 2. Sẽt. Diſt. 3. q. 8. ad tertium inquit,regulam Ariſt. eſſe uerã de formis materiatis, & inſtrumentarijs,veluti de ſenſibus per inſtrumenta recepturis obiecta,non de formis non inſtrumentarijs,ut de Mente,nã ea & ſe & ſuos habitus recipit,& intelligit. Ratio uarietatis eſt inquit Scotus: quia inſtrumentum recipiens ſpiritaliter, non eſt aptum id recipere materialiter,excepto tactu: quia in recipiente ſpiritali requiruntur conditiones oppoſitæ illis,quæ requiruntur pro receptione materiali,ut patet de colore,qui ut ſpiritalis,mouet perſpicuum interminatum,ut autem materialis,expoſcit

perſpi-

perſpicuum terminatum: Ex quo ait patere inſtitutū Philoſophi in 4. cont. 3. de Anima, eſſe oſtendere Mentem non eſſe inſtrumentariam, quia ſic poterit omnia intelligere, quamuis eis non ſit nudata. At cum hoc dicat, conſpicuè & ab inſtituto Philoſophi, & a ratione recedit: ab inſtituto, quia cōſpicuum eſt, inſtitutum Philoſophi eſſe, patefacere conditionem Mentis poteſtate, hanc eſſe, ut ſit cūcta intelligibilia poteſtate, nil autem actu, aduerſus Platonem, qui animæ rationes, Menti Ideas tribuebat. Quòd autem Mens non ſit inſtrumentaria, accipit in cont. 6. vt notum, pro oſtenſione, quòd non ſit mixta cum corpore. Præterea, ſi ea Regula non eſt uera, de facultate non inſtrumentaria, male Ariſt. ex eo quod Mens intelligit omnia, inferret, nil eſſe actu. Inſuper ratio ſumpta ex Mente, quam dicebat Anaxagoras præeſſe Chao, & nō eſſe mixtam cum corpore, ut omnia intelligeret, ad rem non faceret: ea enim quāuis non ſit inſtrumentaria, tamen ut omnia intelligat, non debet eſſe permixta, ſed ſeiuncta a Chao. Præterea, ſi de facultate non inſtrumentaria ea Regula non eſſet uera, tunc non valuiſſet Philoſophus ex ea colligere, Mentem eſſe locum ſpecierum, non actu, ſed potentia. His accedit, quòd Ariſt. vniuersè Regulam profert, quòd prope apparens prohibet, & obſtruit, non eam contrahit ad facultates inſtrumentarias. Et in cōt. 3. ex eo quia intelligere eſt ſicut ſentire, infert Mentē eſſe poteſtate, & nil includere actu, quod facere non valuiſſet, ſi de facultate non organica Regulā non eſſet uera. — *Euerſio.*

Reſolutio difficultatis ex propria opinione.
Cap. V.

CVm Philoſophus uniuersè enunciauerit, recipiens debere eſſe eo nudatū, quod recipere debet, puto regulā eſſe uniuersè de omni facultate veram, ſiue ſit organica, ſiue non organica. Ratio Regulæ ſumitur, & ex conditione agentis, & ex ea recipientis: ex cōditione agentis, quia nil agit in ſe, uel in ſimile, ſed in contrarium, uel id quod priuatum eſt. Ex conditione autem recipientis, quia debet eſse potentia & priuatum, & uera eſt regula, cùm de receptione ſpirituali, tùm de materiata, ut rectè etiam nouit Auerroes in ſecundo de anima, 67. Et pro clariore notitia, tria profero. Primum eſt, recipiens aliquid realiter, debet realiter eſse nudatum eo, adeò ut nec ſit id, nec id in ſe habeat, ut patet de materia & loco. Dico ſecundò, eſse ſpiritale exiſtens in aliquo, nec impedit, nec prodeſt pro delatione & receptione ſimilis, ut per idem medium defertur actio plurium alborum, & lucidorum. Ratio eſt, quia eſse ſpiritale eſt indiuiſibile, ſine extenſione, & non pugnat cum alio ſpiritali, nam conſpicuum eſt per idē mediū deferri actiones variarum, ſpecie conſimilium: At dum deinde in oculo actiones variarum albedinū ſimul ſuſcipiuntur, id fit ratione diſtincta: quia ſunt tāquam lineę diſtinctæ ad idem centrum tendentes, ut dicitur in ſecundo de Anima, 148. Addo tertiò, recipiens aliquid ſpiritaliter, neq; eſt, neque includit realiter id, quod eſt recipiendum, In qua ſignificatione Ariſtoteles Regulam profert in libris de Anima, quæ uera eſt de omni potentia, & organica, & nō organica, de omni receptione cùm reali, tùm ſpiritali. Inſuper, vel cum cognitione, uel ſine, ut patet ex ſecundo de anima, 71. quia perſpicuum recepturum colorem, debet eſse ſine colore, Et demùm eſt uera, ſiue includatur per naturam, ſiue præter naturā, ut patet de oculorū ſuffuſione, & aure tinnitu laborante: verum tamen eſt, quod magis impedit, dum ineſt per naturam, & dum adeſt præter naturam, contrahit reliqua ad id, quatenus reliqua per id recipit: ſic lingua bile ſuffuſa cuncta iudicat amara. Huius regulæ duæ ſunt limitationes. Prima eſt, quòd recipiens debet eſse nudatum eo, quod per ſe primò recipere debet, non his quæ per conſequutionem, & ex accidenti. Ratio eſt, quia debet eſse nudatum eo, à quo debet moueri, ne idem ſit actu, & potentia ad idem. Altera limitatio eſt, quod

Ratio Regulæ. *Tres Theſes.* *Prima.* *Secunda.* *Tertia.* *Limitationes duę Regulæ.* *Prima.* *Secunda.*

debet eſſe nudatum ſpecie;non genere,& gradu. Ratio eſt,quia genus non [illegible] potentiam ad ſpeciem, nec ſecundus gradus ad tertium. His add. Regulam ita 3 ſumptam denotare non ſolam difficultatem,ſed impoſſibilitatem. Hinc Ariſtoteles *Concluſio.* inquit,neceſſe immixtum eſſe. Colligo itaque, Recipiens uel realiter,uel ſpiritaliter, vel cum cognitione, vel ſine, debet eſſe in ſpecie, vel in gradu realiter eo nudatum, *Diluũtur. rationes aduerſę.* quod per ſe primò recipere debet,adeò ut nec ſit,nec in ſe habeat illud. Ex his facilè eliciuntur ſolutiones inſtantiarum. Prima erat, quia Mens intelligit ſe, ſuam potentiam,ſuos habitus,& demùm omnia,quare uel nihil erit,uel Regula ea non erit uera, *Philopon⁹.* vt ceuſuit Scotus. Laborarunt pro diluenda hac inſtantia Philoponus in tertio de *Zimara.* anima,& Zimara,Theor.84.nec veram ſolutionem inuenerunt, quam puto ex dictis eliciendam nam facultas debet eſſe nudata eo, quod per ſe primò receptura eſt, id enim eſt quod mouet,obiectum autem quod per ſe primò Mentem mouet, eſt eſſentia materiata,ideò ea debet eſſe nudata. Mens intelligit ſe, non per ſe primò, ſed cum cætera intellexerit,ut dicitur in tertiò de anima,contex.octauo & in duodecimo Metaphyſicæ 38. Similiter non per ſe primò intelligit ſuam potentiam, cum non ſit eſſentia materiata,cui competat phantaſma proprium, ita etiam valet intelligere formas ſeparatas, quamuis ſit forma a materia non pendens, quia non continentur ſub obiecto, quod per ſe primò Mentem moueat, ſed per phantaſmata operum eas indicat. Id ipſum dicendum eſt de apprehenſione ſuorum habituum, nam illi habitus nõ ſunt in Mente ut in Subiecto,ſed in memoria,non ſunt eſsentia materiata, contenta ſub obiecto mouente per ſe primò;nec ſunt propriè intelligibiles,ſed potiùs ratio intelligendi alia. Afferebatur inſtantia de oculo percipiente ſenſibilia communia, quæ etiam includit. Patet ſolutio, quia non per ſe primò mouent oculum,nec continentur ſub obiecto per ſe primò. Loquendo autem de colore oculi, dico, non totum recipere actiones externorum colorũ,ſed partem eius mediam, & perſpicuam, quod cum ſit corpus perſpicuum interminatum,non eſt uerè coloratum, quia color dicitur actus perſpicui terminati, Lumen uerò interminati, & ſolùm (ut inquit Alexander) dicitur modo quodam habere inchoationem omnium colorum, conducentem, non impedientem. Afferebatur inſtantia ſumpta a guſtatu,& tactu: De guſtatu dico, ſentire per humorem qui eſt ſatis inſipidus, includens modo aliquo inchoationes ſaporum,& percipit nõ ſimilem ſaporem,ſed receſsum ab eo,ut etiam dixit Ariſtoteles de tactu,in contex.118. Inſtantia ſumpta a lingua bile effuſa, & a febriente percipiente ſuum calorem,ſoluitur: Nam de lingua dico,humorem illum biliosum eſse alienum, & diſtinctum a proprio inſtrumento guſtatus, & ideò ut alienum percipi, & cætera quæ deguſtantur, cum deguſtentur, ut permixta cum eo, ideò & redduntur, & indicantur amara. Similiter de percipiente calorem febris, dico id accidere, quoniam ille calor eſt alienus a corpore uiuentis, & percipitur ut alienus, inde oritur, quòd laborans febre hectica, quia calor in habitum eſt mutatus, & redditus tanquam proprius, calorem febris vel non percipit, vel parùm. Laborans ſuffuſione oculorum quia ea ſuffuſio eſt diſpoſitio præter naturam,& per eam mediam uidentur alia, ideò cætera mouent tanquam colorata colore ſuffuſionis, per quam proximè agunt in proprium inſtrumentum Viſus. Inſtantia de phantaſia imaginante ſe, ſoluta eſt per dicta: nam phantaſia cum ſit Subſtantia,non per ſe prima,mouet ſe,& apprehendit ſe, nec continetur ſub obiecto per ſe,& proprio ſui, ſed ſolum ex accidenti, & per opera ſe noſcit. Similiter, ſi unus oculus per ſpeculum agit in ſe, & uidet ſe, dicendum id quod videtur eſse oculum totum,recipi autem eius actionem,ut dixi per id medium perſpicuum oculi,quod vt perſpicuum interminatũ,caret proprio colore, & quãuis etiam id medium perſpicuum videatur, profectò videtur per lumen in eo receptum ut per alienum colorem. Inſtabatur poſtremò, quia eſse ſpiritale eſt diſtincti generis. Reſpondeo,eſse ſpiritale,includi in reali,& agere uirtute eius,cum ſit illius imago, non autem eſse reale includi in ſpiritali,ut in umbra non includitur corpus,ſed ècõtrario.

At

At quæritur, unde oriatur, quòd oculus alba effuſione affectus, cuncta judicat alba, & *Dubitatio*
guſtus bile ſuffuſus amara, tactus autem temperamento proprio præditus, non cũcta *prima.*
judicat alia? Reſpondeo, id contingere, quia in oculo, & lingua ea ſunt externa, & *Solutio.*
mouentia, in tactu temperamentum eſt proprium, & motum. Inſuper quæritur, cur *Secunda.*
Anima ſimul ſit ſingula, materia verò vna forma prædita, nõ valet aliam recipere ea *Solutio.*
ſeruata? Soluitur, id euenire, quia formæ materiaq; inter ſe pugnant, non autem ſpi-
ritales: hoc tamẽ ſeruatur, quòd ut materia per partes diſtinctas ſit ſingula, ita Anima
ſit ſingula, diſtincta ratione, ut dicitur in ſecundo de Anima, & in lib. de Sẽſu & ſen- *Tertia.*
ſili. Quæritur demum, cum omnes formæ ſpiritales, vt tales, ſint eiuſdem ſpeciei, cur *Solutio.*
habens unam, recipit alias? Reſpondeo, actionem unam ſpiritalẽ non pugnare cum
altera. Addo, ſpecies ſpiritales non diſtingui ab actu judicandi, & non eſſe eiuſdem
uel diſtinctæ ſpeciei, niſi ratione rei judicatę & repræſentatæ, quæ cum diſtinguãtur
ſpecie, etiam repræſentationes dicuntur diſtinctæ ſpecie.

De mente agente an ſit concedenda. Cap. VI.

APparuit in nobis eam mentis differentiam reperiri, quæ perinde ac
materia nihil eſt actu eorũ, quæ primò, & per ſe recipere debet, ſed
cuncta poteſtate, ex cuius notitia ducimur modo in inuentionem al- *Ratio.*
terius differẽtiæ, nempè mentis agentis. Ratio eſt, quia in uniuerſi
ſerie ne aliquid ſit fruſtrà, vnicuique facultati patienti, & recipienti,
reſpõdet facultas propria efficiẽdi, vnicuique formabili reſpondet
formas, vnicuiq; perfectibili, perficiẽs: quare menti quæ poteſtate dicebatur, neceſſa-
ria ea differentia reſpõdere debet, cuius cõditio, & natura ſit agere. Quod confirma-
tur, quia productum ſine producente nõ reperitur; mens humana habitu formata, eſt *Confirmatio.*
aliquid productum, & effectum; quare præſupponit agẽs. Quemadmodum itaq; men-
tis poteſtate hęc eſt natura & cõditio, vt valeat fieri omnia, ita hujus differẽtiæ ei re-
ſpondentis hoc eſſe officium putandum eſt, ut ualeant omnia, quæ poteſtate dicũtur
intelligibilia, reddere intelligibilia actu. Verùm dicet fortaſſe aliquis, cõcedo pro of- *Dubitatio*
ficio intelligendi requiri agẽs, at nego hoc eſſe partem, & differentiam Animæ, ſed
aliquid ab Anima ſeiunctum, & eſſe uel Obiectum mouẽs, & formans, uel aliquid ex-
trinſecus illuminans, ueluti Sol, illuſtrãdo colores, dicitur eos reddere tales, ut valeãt
mouere oculos. Hæc inſtantia inanis eſt, quoniam ut ex dicẽdis patebit, mens agens *Solutio.*
ob id præſertim eſt neceſſaria, ut producat actum intelligendi, & propterea ut in atti-
nẽtibus ad Naturam neceſſarium eſt agens, pro efficiendo opere Naturæ, in attinen-
tibus ad Artem, neceſſarium eſt efficiens pro efficiendo opere artificioſo, ita in atti-
nentibus ad mentẽ, neceſſarium eſt efficiens, pro efficiendo opere mentis; Et quem-
admodum efficiens opus Phyſicum eſt Natura, efficiens opus Artificioſum, eſt Ars,
ita efficiens opus Animaſticum, & mentis, debet eſſe differentia Animæ & mentis.
Hinc iure Ariſtoteles colligit neceſſariò in Anima has differentias reperiri. Quæ
ſententia per id confirmatur, quia officium agentis in noſtra eſt facultate, non autem
id eſſet, niſi mens agens eſſet facultas Animæ noſtræ. Et pro patefacienda conditio-
ne mentis agentis, congruenter Ariſtoteles eſt vſus Analogia ſumpta ex quattuor,
nimirùm, ex Natura, Arte, Habitu, & Lumine: Mens enim agens reſpondet Natu-
ræ, & Arti: quia vt producentia opera Naturalia, & Artificioſa, dicuntur Natura, &
Ars, ita producẽs opus Animaſticum, & mentis, eſt anima, & mens. Reſpondet ha-
bitui: quia ut habitus eſt tanquam forma, & acies operantis, ita mens agens eſt tan-
quam acies & oculus mentis. Reſpondet autem Lumini, dum refertur ad Obiectum,
nam prima duo ei cõpetunt, dum refertur ad ſuum opus. Habitus rei reſpõdet, dum *Colligũtur*
refertur ad Animam, & mẽtem: Lumen uerò, dum refertur ad Obiectum. Ex hacte- *quinque.*
nus dictis quinque colligo ſatis utilia. Primum eſt, mẽtem agentem partim renuen- *P*

dam, partim approbandam eſſe. Renuenda eſſet, ſi eius officium id ſolum eſſe diceremus, vt phantaſmata ſine iudicio illuſtraret, nam hoc ſolum illuſtrans obiectum, nec in Natura, nec in Arte, nec in alia vlla facultate intrinſecus, & pro eius differentia eſt neceſſarium. Approbanda autem & neceſſaria eſt iudicanda Mens agens, dum eius officium hoc eſſe dicimus, ut efficiat, & producat actum intelligendi, vt Ars, opus artificioſum. *Secūdum.* Colligo ſecundò, minus rectè dixiſſe Auerroem com. 18. ſi darentur Ideæ Platonis, non eſſet neceſſaria Mens agens: hoc abeſt a uero. Primò, quia conceſſus Ideis, adhuc præter eas requiritur Mens agens, & producens actum intelligendi, non enim id eſt officium Idearum. Secundò, quia nos etiam pro noſcendis formis ſeparatis egemus officio Mentis agentis, quare ſimiliter pro noſcēdis Ideis, & rebus, quarum ſunt Ideæ. Tertiò, quia defenſores Idearum, aiunt dari Mentem agentem, ut patet de Simplicio, Theophraſto, & Priſciano Lydo, & ſimilibus: nā Mens Ideis prædita, ſiue anima in ſe manens, dicitur ab eis Mens agens. *Tertium.* Colligo tertiò, oſtenſionem Ariſtotelis relatam pro ſtatuenda Mente agēte, etiam de ſenſu habere vim; in vtriſq; enim conſideratur aptum fieri, & aptum facere, non enim obiectum eſt ſatis, quoniā id quod fit, cum iudicio fit, quare agens iudicando dicitur agere, quod obiecto non competit. Ariſtoteles tamen oſtenſionem formauit de Mente, quia per eam fit maior tranſlatio ex gradu vno in alium, cum fiat translatio nedum ad eſſe cognitum, ſed etiam ex eſſe ſingulari, cum materia, ad uniuerſale, ſine ea. *Quartum.* Colligo quartò, rationem illam non habere uim de intelligentijs Cœli, quia illæ ex ſententia Ariſtotelis intelligunt per eſſentiam, & ſunt ipſamet intellectio, & propterea in eis non reperitur diſtinctio recipientis, producentis & facti, quæ conſtituant eas oppoſitas differentias. Et ſi quis quærat, an in eis ſaltem ſimilitudine aliqua locum habeant hæ differentiæ? *Num in ſeparatis Mentibus locum habeat Mens agens; & poteſtate.* Dico primò, intelligentias omnes ſub Deo poſitas, poſſe dici Mentes poteſtate, quatenus inferiores intelligunt ſuperiores, & Deum, & a ſuperioribus perficiuntur, adeò ut ſuperiores, & præſertim Deus, obtineant locum Mentis agentis, inferiores verò, Mentis poteſtate. Addo ſecundò, intelligentias omnes ſub Deo poſitas, conſtare ex actu & potentia, hoc eſt ex receſſu a primo & ex gradu ſuæ perfectionis, qui ſunt modi materiæ, & formæ, quibus remota quadam ſimilitudine tribui poteſt nomen Mentis poteſtate, & agentis: at non propriè, nam propriè potius ſunt Mens agens, ſine poſſibili, uel potius ipſamet intellectio. *Quō competant humanæ Mēti.* Colligo demùm differentias illas competere humanæ Menti, non abſolutè ut Mens eſt, & forma a materia ſoluta, alioquin competerent omni, ſed ſolùm ei competere, ut redditur particula Animæ, & operatur in nobis per phantaſmata. Hine iure Ariſtoteles colligit neceſſariò in Anima reperiri differentias poſſibilis & agentis, & dixit in Anima, ut ſimul id ipſum iudicaret eſſe uerum de ſenſu, & omni noſtra facultate iudicante. *Soluitur dubitatio.* Ex quo elicitur ſolutio cuiuſdam difficultatis; Nam quæritur, num differentiæ illæ agentis & poſſibilis, competant Menti per ſe, uel ex accidenti? ſi per ſe, etiam competerent Menti abiunctæ, & omni, ſi ex accidenti, non attinerent ad ſcientiam. Solutio eſt: quia competere per ſe contingit dupliciter uel abſolutè, & ita Menti non competunt per ſe, uel cum reduplicatione alicuius ſuperadditi, nempè ut eſt particula Animæ, & quomodo Mens cum hac contractione ab Ariſtotele proponitur in tertio de Anima conſideranda, ideò dicendum eſt, Menti ut conſideratæ in tertio de Anima eas differentias per ſe competere, nempè vt apta eſt ſuis facultatibus conſtituere Mentem in habitu & eſt particula humanæ animæ.

De officio Mentis agentis. *Cap. VII.*

Oſtenſo dati Mentem agentem, vt conſtet quid ſit, de eius officio agendum eſt; Qua de re, quattuor ſunt opiniones principaliores. *Opiniones quattuor. Prima.* Aiunt nonnulli Mentem agentem ſolùm requiri pro Obiecto, nempè phantaſmate. Vel nil imprimendo, ſed ſolùm transferendo phantaſma ex poteſtate ad actum, vt ualeat proximè mouere Mentem poteſtate, vt Lumen nil in colorato imprimit. Huius opinionis fuit Ioan. Baccho. in prologo Sent. q. 2. *Io. Bacc.* Vel ſecundò, nil poſitiui imprimendo, ſed ſolùm per priuationem ſecernendo formam ab accidentibus indiuiduantibus. Vel tertiò, aiunt requiri pro Obiecto, imprimendo virtutem, & actum quendam in eo, ut uidetur putaſſe Alexander, inquiens Mentem agentem eſſe Virtutem Dei, effuſam per intelligibilia, cuius munere valet agere ſpiritaliter, & mouere mentem poteſtate. Secundò, inueniuntur alij, dicentes Mentem agentem requiri cùm pro obiecto & phantaſmate, tùm pro facultate, hoc eſt Mente poteſtate: *Secũda opinio.* pro phantaſmate, eliciendo ex eo ſpeciem intelligibilem; prò Mente uerò poteſtate, quatenus vnà cum Mente poteſtate, per ſpeciem intelligibilem, conſtituit integrum intelligens, quod eſt Mens poteſtate, formata ſpecie intelligibili. Hæc fuit opinio D. Thomæ, Zimaræ, Scoti, in Quolibetis q. 15. & in Collationibus, Collatione ſeptima, in qua addit agentem conſpirare ad actum intelligendi, potiori modo, quàm Mens poteſtate conſpiret ad eum. Alij tertiò inquiunt, officium agentis eſſe, promere notiones intelligibiles, & perficere Mentem poteſtate: *Opinio tertia.* Hi enim potius Platonem, quàm Ariſtotelem ſequentes, in Anima rationali ſub Mente poſita, conſiderant conditionem eius in ſe manentem, & conditionem progreſſam, primò imperfectã, mox perfectam; conditionem in ſe manentem aiunt eſſe Mentem Animariam agentem, præditam rationibus, in eius eſſentia inſertis, reſpondentibus Ideis ſuperioris Mentis, per quam perficitur, & formatur Mens poteſtate, hoc eſt, conditio eius progreſſa, dum excitata per phantaſmata conuertitur, & redit in ſe manentem. Huius opinionis fuit Simplicius, Priſc. Lydus, & Theophraſtus ex relatione Priſciani in lib. de Intellectione. *Simplic. Priſc. Lyd. Theophraſtus.* Harum trium opinionum nulla mihi approbanda videtur; & a Tertia ordiens, nemini dubium eſt, eam non eſſe Peripateticam, cum varia includat pugnantia cum ſententia Ariſtotelis. *Reijcitur tertia opinio.* Nam primò ſtatuit Animam rationalẽ, quam eius fautores nuncupant mentem Animariam, diſtinctam a propria Mente, cuius aiunt eſſe participem, quod proculdubio aduerſatur ſententiæ Ariſtotelis. Inſuper, tribuunt Animæ rationes, ſcientiam dicunt quandam reminiſcentiam, quæ omnia renuit Ariſtoteles. His accedit, quòd receſſus ille Animæ rationalis a ſe ipſa, commẽtum quoddã eſſe videtur, nil enim a ſe recedit, & præſertim ſi fuerit eſſentia ſimplex, qualis ab Ariſtotele dicitur Mens hominis. Inſuper ea potius formatio quædam inferioris à ſuperiori, quàm actio eſſe videtur. Similiter opinio ſecunda, D. Thomæ, & Scoti, mihi videtur dubia. *Reijcitur ſecunda.* Primò, quia ex horum ſententia actus intelligendi a ſpecie intelligibili ſecernitur, quod non rectè fieri ſuo loco patebit. Secundò, quia obiectum, ſiue res iudicanda concurreret ad producendum iudicium ſuimet, & idem erit iudex, & iudicatum. Tertiò, quia in Mente relata ad obiectum, nulla inuenitur actio præſtantior iudicio. Cum itaque Mens agens, ſit præſtantior Mente poteſtate, ex contex. 19. & agens ex horum opinione non intelligat, non videtur poſſe ad actũ intelligendi concurrere præſtantiori modo Mente poteſtate, quæ iudicat & intelligit. Opinio primò relata, non minus dubia uidetur, nempè quòd ſolũ requiratur agens, ut illuſtret obiectum, *Reijcitur prima.* nam ſi id eſſet, non ualuiſſet Ariſtoteles colligere differentiam agentis eſſe in Anima, Sol. n. illuſtrat colores, non autem eſt in Anima. Præterea, tunc Mens agens non ſe haberet ut Natura, Ars, & Habitus, hæc enim verè & propriè efficiunt opus ſuum. Præterea, ratio Ariſtotelis non habet vim, oſtendendo quòd requiratur illu-

ſtrans phantaſmatà,ſed abſolutè,quòd neceſſarium ſit principium efficiens,& producens opus:nam ſi Philoſophus putaſſet requiri pro illuſtrando phantaſmate, debuiſſet primò pateſacere phantaſmata ex ſe mouere non poſſe,& ideò requiri aliud ; At Ariſtoteles neceſſitatem agentis ex hoc non ſumpſit,ſed ex eo,quia patienti, & materiæ reſpondere debet agens. Præterea, ſi mens agens ſolùm ſine cognitione illuſtraret,præter id quod imaginari non ualeo,quænam ſit huiuſmodi illuſtratio, etiam deberet dari aliud agens principalius , quod produceret opus intelligendi, longè præſtantius: At inquiunt,tale opus produci a mente poteſtate, uerum ſi id eſſet,tūc eſſet præſtatior agente,ut oculus lumine & nō eſſet ut materia,ſolùm poteſtate, & locus, ſed vt Natura, Ars,& Habitus : Denominatio.n.petitur a nobiliore, & uires per maximum menſurantur.

Sententia propria. Quare dicamus,officium proprium mentis agentis eſſe producere actum intelligendi,adeò ut pro obeundo intelligendi munere,id omne quod potentiam,receptionem , & paſſionem aliquam præſefert, ad mentem poteſtate pertineat; quod verò præſefert actum, & actionem , ad agentem. Hoc ex Ariſtotele conſpicuè elicitur:

Ratio prima. nam quod ſe habet vt Ars,Natura,& Habitus,nō illuſtrat ſolùm, ſed efficit tanquam proprium agens,opus principale : Mens agēs ex Ariſtotele ita ſe habet; quare vere efficit opus principale,quod eſt intelligere.

Instantia. Et ſi quis inſtet,quia mēs agens dicitur agere,ut Lumen,quod non iudicat id quod illuminat, inſtantia inanis eſt:

Solutio: quoniam Ariſtoteles quattuor ſumpſit pro illuſtranda mente agēte, Artem, Naturam,Habitum,& Lumen,ideò unumquodq; ita eſt accipiendum , ut ſimul ſeruetur ſimilitudo cum alijs,nam per ea indicauit Philoſophus,quòd quæ in oculo ſunt ſeiuncta,Lumen ſcilicet, & oculi acies,quę eſt tanquam Habitus,in mente ſunt coniuncta, & in unum redacta : nam diſtincta ratione mens agens , eſt ſimilis illis quattuor ; ſimilis Arti , Naturæ, & Habitui, quatenus efficit principale opus, ſimilis Lumini, quia cum ſit acies mentis , & eliciat ex Obiecto Eſſentiam & Vniuerſale , eſt tanquam ſpiritale Lumen,reddens obiectum intelligibile actu,eliciendo unum quod forma eſt,derelictis conditionibus materiæ.

Secunda. Prçtereà,ita argumentor: Mens agēs reſpondet menti poteſtate,ideò ea eſt apta facere, quæ illa eſt apta fieri: at mens poteſtate, dicitur apta fieri notiones,quæ ſunt ipſimet actus intelligendi; quare mens agens eſt ſui conditione apta producere actum intelligendi.

Tertia. Præterea, ſi mens ſolùm requireretur ex parte Obiecti, tunc potius obtineret conditionem intelligibilis, quàm mentis,ut patet de Lumine,quod non ſenſus,ſed ſenſibile dicitur.

Quarta. Inſuper,actio mentis, vt mens eſt,nil aliud eſse dicitur, niſi intelligere: Cum itaque menti agenti , ut menti,cōpetat actio,ea nil præter intelligere iudicari debet, alioquin non eſset actio eius , vt mens eſt.

Quinta. Præterea,cum Ariſtoteles de mente agente dixiſset , quòd eſt ſui eſsentia actio,proſequens explicationem eiuſdem,addit,non aliquando intelligit,aliquando non,indicans officium eius eſse intelligere, quo ſi non in indiuiduo,ſaltem in ſpecie ſemper fungitur : eſt itaque actio mentis agentis iudicium obiecti , & productio propriæ & principalis actionis mentis,ac ut indicetur actionem eius eſse ſpiritalem, ideò additur,quòd ſimilis ſit Lumini,quo exemplo etiam iudicatur, quod nō abſolutè efficit obiecta,ſed transfert ex eſse abſoluto,ad eſse cognitum; & ex eſse ſingulari, ad uniuerſale , adeò ut exemplum ſit ſimile in parte : nam per reliqua patefecerat, quòd verè efficit principalem actionem mentis , per Lumen ſolùm pateſacit modum , vt dixi. Hinc etiam in primo Nicomachiorum , c. 6. Ariſtoteles dixit, mentem eſse oculum animi, conſiderando præſertim aciem mentis agentis.

Ex dictis de Mente agente quinque colliguntur, & quinque dubia diluuntur. Cap. VIII.

APparuit proprium officium,& actionem Mentis agentis hanc eſſe, ut *Cõcluſio.*
ex ſe, ſuaque conditione,non unà cum ſpecie intelligibili,producat
actum intelligendi,quia propriè ſumpta ſpecie intelligibili nõ diſtin
guitur.Ex cuius notitia tanquam uberes fructus varia colligere uale
mus. Nam colligo primò, Mentem agentem requiri cùm ex parte *Colligitur*
Obiecti,iudicando illud,tũ ex parte Mentis poteſtate, producendo *primo.*
actum intelligendi,per quem Mẽs poteſtate dicitur fieri Obiectũ cognitum.Colligo *Secundo.*
ſecundò,in attinentibus ad Mentẽ non eſſe ponendam duplicem abſtractionem,vnã
agentis ſine iudicio,alteram Mentis poteſtate cum iudicio, unica.n. eſt abſtractio,
eaq; eſt cum iudicio,quæ nil aliud eſt,niſi apprehenſio unius,derelicto alio, appre-
henſio & iudicium eſſentiæ,derelictis accidentibus,de qua abſtractione Ariſtoteles,
vndecimo Metaphyſicæ,c.3.dixit, Mathematicum derelictis alijs, ſolũ conſiderare
quantum,& hac ratione Mens dicitur facere vniuerſale,quatenus eſſentiam ſpeciei,
vel generis apprehendit,non apprehenſis contrahentibus. Colligo tertiò, non eſſe
concedendã duplicem actionem Mentis,vnã agentis ſine iudicio, alterã Mentis po- *Tertio.*
teſtate cum iudicio,non.n.ea quę ſunt,ſine vlla neceſſitate multiplicari debent,vni-
ca eſt actio,& ea eſt iudiciũ agentis.Colligo quartò,quid ſit reddere intelligibile po *Quarto.*
teſtate,intelligibile actu,quod tribuitur agenti,nã id facere,nil aliud eſt,niſi actu, &
ſeorſum ab alijs eſſentiam ſpeciei,vel generis apprehendere,quæ apta erat ita appre-
hendi,ut etiam ſenſibile potentia dicitur reddi ſenſibile actu,dum actu ſentitur.Col *Quinto.*
ligo quintò,approbandam eſſe ſententiam Auempaces,qui(referente Auerroe com
ment.19.3.de Anima)dixit,Mentem agentem eſſe eam,quæ iudicat iudicio uniuer-
ſali;Quod etiam putaſſe uiſus eſt Themiſtius in tertio de Anima, nam in cap.32.in-
quit,qui fieri poteſt ut poteſtatis Mens omnia intelligat,ſi Mens agens, quæ princi-
patum obtinet,atque illam in actum perducit,non intelligit omnia. At variæ ex di-
ctis oriuntur difficultates. Prima eſt,quia ſi producere actum intelligendi eſt officiũ *Dubitatio*
agentis,Mens poteſtate erit redundans,& præſertim quia iudicium eſt actio imma- *prima.*
nens,& perfectio iudicantis.Præterea,tunc non Mens poteſtate,ſed agens erit locus *Secunda.*
ſpecierum,cum tamen Ariſt.in 3.de Anima,cont.6.id tribuat Mẽti poteſtate.Dedu-
citur conſequutio:quia ex nono Metaphyſicæ 17.intelligere,eſt actio immanens,&
Mens eatenus dicitur res fieri,quatenus eas iudicat.Præterea, conſpicuè Ariſtoteles *Tertia.*
officium intelligendi non Agenti,ſed Menti poteſtate tribuit,ut patet ex context.1.
& quarto,tertij de Anima. Pręterea, ei Menti competit officium intelligendi, cui *Quarta.*
competit intelligere ſe, at Ariſtoteles in contex.octauo id tribuit Menti poteſtate,
dum fuerit facta ſingula. Demùm,ſi officium Mentis agentis eſſet efficere actum in- *Quinta.*
telligendi & iudicare,Intelligentiæ Cœli maximè dici mererentur Mentes agentes,
cum eminentiſſimè intelligant.Hæc ea præſertim ſunt,quæ ſententiam approbatam
videntur reddere dubiã.Pro quarum ſolutione accipiendum eſt id,quod in progreſſu
patebit,Mentem poteſtate,& agentem,pro fundamento,& abſoluto, eſſe eſſentiam
vnam,& ſolùm diſtingui ratione,adeò vt id omne,quod actionem indicat,pertineat
ad conditionem agentis,quod uerò præſefert potentiam,& ſimilitudinem paſſionis,
& receptionis, pertineat ad rationem Mentis poteſtate: Vtraque mens dicitur eſſe
principium intelligendi,ſed modo eis conſentaneo,Agens tanquã iudicans,actumq;
intelligendi producens,mens poteſtate vt excitatur ab Obiecto,& per actum intelli
gendi fit id,quod intelligitur. Cum enim intelligere ſit actio immanens; dum conſi-
deratur tanquam actio,pertinet ad agentem, ut immanens,ad poteſtatem. Et quo-
niam

niam ſungens officio recipientis,eſt id quod denominatur, ideò iure mens poteſtate
Quo intelligere ſit pati et agere Diluitur diffic. ea eſt,quæ denominatur intelligere. Ex quo patet,quomodo intelligere ſit pati, & agere:eſt pati,ut mens excitatur a Phantaſmatè,& fit intelligibile,eſt agere, vt pertinet ad agentem,iudicantem. Paſſiò eſt duplex,vna antecedens actioni,& eſt excitari a Phantaſmate,altera ſequens,dum fit ea quæ iudicat: Actio mediat. Ex his conſpicuæ ſunt ſolutiones inſtantiarum. Prima erat,quia mens poteſtate,eſſet redundãs apparuit eam rectè ſumptam non eſſe redundantem. Addebatur,quòd tunc Agens eſſet locus ſpecierum,non mens poteſtate. Patet Solutio: Nam eatenus dicitur locus, quatenus fit ſingula. Dicebatur tertiò, Ariſtotelem officium intelligendi tribuere menti poteſtate,apparuit quomodo rectè id fecerit,ciq̀ue competat. Inſtabatur quartò,quia mens poteſtate,ea eſt,quæ ſe intelligit;quod actionem denotat. Dico,mens actu rectè iudicat alia,actu reflexo ſe, in utroque iudicio locum habet actio & paſſio,denominatio tamen (ut dixi) patienti & recipienti conuenit. Addebatur quintò,quòd tunc Intelligentiæ præſertim dicerentur mentes agentes. Reſpondeo, eas intelligere per eſſentiam,& ob id eſſe puros actus,nam intelligere nõ eſt accidẽs in eis manens,ſed earum eſſentia,ſine differentia agentis & recipientis, ideò ſolũ per Metaphoram mens agens vel poteſtate competunt illis,non autẽ propriè,ut in præcedentibus patefeci.
Alia dubitatio. At adhuc inſtatur,quia per Ariſtotelem intelligere eſt ut ſentire,ſentire eſt pati,ergo & intelligere.
Solutio. Reſpondeo,vtrunque eſſe paſſionem ſpiritalẽ, per relationem ad Obiectum,a quo facultas excitatur & mouetur, vtrumque etiam ſine actionem dum referuntur ad actum ſentiendi,& intelligendi.
Alia dubitatio. Sed ex dictis pulchra emergit dubitatio,& eſt,cum menti actio & paſſio cõpetat,per quid rectius deſcribatur,num per actionem,vel potiùs per eam,quę latè paſſio dicitur?
Alexãder. Mouit hanc difficultatem Alexander in ſecundo de Anima,cap. 19. varijſque rationibus oſtendit, rectiùs definiri per actionem,& præſertim, quia paſſio eſt ei communis cum ſenſu, actio verò eius propria.
Auerroes. Auerroes in tertio de Anima 18. de eadem loquitur,& retulit opinionem Alexandri,quam non penitùs damnat, ſolùm ait rationem eius nõ cogere,quia paſſio de ea ſenſuum, & de ea mentis æquiuocè dicitur; adeò ut quatenus differt ab ea ſenſuum,ſit modo aliquo propria mentis. At conſiderandum,quòd Alexander & Auerroes menti tribuunt duplicem actionem,unam agenti,alteram poſſibili: Alexander quamuis innuat utranque,tamen præſertim inſpicit eam poſſibilis; Auerroes contra,illam agentis, adeò ut diſputatio Auerrois cum Alexandro in ęquiuoco ſit poſita,& diminutus eſt Auerroes,quia Alexander non una,ſed pluribus utitur rationibus, cum Auerroes unicam referat & conſideret.
Sententia propria. Ego autem ab utriſque recedens,per declarata in præcedentibus,dico,vtrinſque vnicam eſſe actionem, quæ etiam competit ſenſibus,& eſt iudicare Obiectum. Et pro ſolutione difficultatis dico mentem poteſtate,per ſolam paſſionem, Agentem,per ſolam actionem, congregatum,per utrunque debere deſcribi,& denominari,præſertim,tamen per actionẽ,cum ea ſit præſtantior,magiſque propria facultatis iudicantis,& præſertim intelligentis. Hinc Ariſt. abſolutè in 9. Metaphyſicæ, 17. Actionem appellat.

Quid ſit Mens Agens,Opiniones variæ. *Cap. IX.*

Diuiſio. IAm cumulatè apparuiſſe puto,neceſſitatem mentis agentis,eiuſq; officium;tenemur modò intimiùs perpẽdere quid ſit, quod ut diſtinctius efficiamus, altiùs a Diuiſione ordiẽdum eſt. Mens agens uel eſt pars animæ hominis,ut mens poteſtate,uel non:ſi non eſt pars, vel eſt mens ſuprema,nempè Deus,ut cẽſuit Alexander,vel infima, vt Auicenna, vel ſaltem Angelus,& Dæmon quidam,Homini aſſiſtens,vt ex relatione Philoponi exiſtimauit Marinus. Si autem eſt pars; vel eſt eſſentia diſtincta ab ea mentis poteſtate,vel tantum eſt diſtincta ratione; ſi eſt diſtincta eſſentia, uel eſt mens participa-

ta,

ta,ſupra animam rationalem poſita,quam indicauit Plato,inquiens Hominem eſſe
Animã rationalem,mentis participem,vel eſt mens altera, Animæ Hominis propria
cõtradiſtincta a poſſibili,apta tanquã forma perficere poſſibilẽ,vt exiſtimauit Auer-
roes,quem puto obſcurè & diminutè ſententiam ſuã m ex Academicis ſumpſiſſe,po
nentibus mentem participatam, in cuius adeptione, cùm ex opinione Academico-
rum,tùm Auerrois ſummum Hominis bonum eſt collocatum. Si verò mens agens
non eſt,eſſentia diſtincta ab ea poteſtatis,vel eſt ipſamet Anima rationalis in ſe ma-
nens,contradiſtincta a progreſſa,quæ dicitur poteſtate, & eſt opinio Simplicij, Plu-
tarchi,& Priſciani Lydi. Vel eſt pars Animæ ex ſe rationalis,fundamẽto non diſtin-
cta a mente poteſtatis,quod contingere poteſt tribus modis. Vel enim mens poteſta
te eſt hæc pars habitu dignitatum priuata,mens verò agens eadem pars, eorum habi
tu formata,ut exiſtimarunt nonnulli. Vel eſſentia eſt una, potẽtiæ ſunt duæ,quæ ſint
Qualitates eius. Vel demùm, eſt eſſentia una, diſtincta ratione, ut exiſtimauit Sco-
tus,qui potentiam a fundamento non putauit ſecerni. Hæc ſunt capita opinionum.
Dubitatio eſt de opinione Themiſtij,ipſe enim in explicanda hac de re ſua ſentẽtia, *Opinio Themiſtij.*
mirum in modum eſt obſcurus. Puto ego, hanc fuiſſe opinionem eius. Quemadmodũ
in Lumine tria conſiderantur,primò Sol,ſecundò,radius, & Lumẽ,tertiò,ſplendor,
ita in attinentibus ad Animam rationalem,conſiderantur tres gradus, primò, Ani-
ma una communis in ſe manens,ut ait in 1.de Anima.c.24. quæ dicitur Anima Vni-
uerſa.in 3.de Anima,c.23.& eadem dicitur mens, Soli ſimilis,in 3.de Anima, c.32.
Ab hac Anima una,ſiue mente,(nam vtriſque nominibus ſine diſtinctione ab eo de-
notatur,& ut puto eſt anima Mundi) manat tanquam radius & lumen,mens partici
pata ſingulorum Hominũ,& dicitur mens agens,quæ ex parte mentis communis eſt
una eſſentia,ex parte participantiũ diſtinguitur,ut radij Solis in diſtincto perſpicuo.
Sequitur tertiò tanquam ſplendor mens poteſtate,longiùs a Sole diſtans,qui ſplen-
dor in Phantaſia recipitur: huiuſmodi ſplendor quamuis ex parte primi principij,tã-
quam Solis ſit unus, tamen quia longè ab eo diſtat, & maximè cum Phantaſia necti-
tur,ideò extrinſecùs maximè eſt multiplicatus, vt Sol eſt præſtantior lumine, Lumẽ
ſplendore,ita mens in ſe manens,eſt præſtãtior Participata, & hæc Poſſibili. Inſuper
vt radius,ſiue lumen eſt quædam perfectio, & uigor ſplendoris, per quem ſplendor
fungitur munere ſuo, ita mens agens eſt tãquam forma & perfectio mentis poteſta-
te. Inſuper, vt Splẽdoris, Luminis, & Lucis eſt modo quodam natura una,per gradus
effuſa,& ex parte originis eſſentia vna, ita horum trium graduum mẽtis,ex parte fun
damenti & originis,eſt natura,& eſſentia una,ſolùm uaria, quatenus per uarios gra-
dus,uel ſplendidiùs,vel obſcuriùs effunditur: id tamen quod in ſe manet,abſolutè eſt
id,quod eſt,& uerè æternum, & immortale. Præterea, quamuis abſoluto originis or-
dine,primò ſit Sol Luce præditus,ſecundò,radius & Lumẽ,tertiò, Splendor, tamen
ordine participationis in mortalibus contra ſe habet, ſplendor antecedit Lumini, &
primò in homine eſt facultas intelligendi per mentem poteſtate,mox actu intelligit
per agentem,& tunc redditur particeps Luminis: ita mens agens perficit mentẽ po-
teſtate,eſt ut acies eius,ſit vnum cum ea,eſt prædita formis ſiue Ideis, cõponit, diui-
dit,& ex uno aliud elicit: Phãtaſia eſt forma Hominis corporei: mens poteſtate, eſt
forma Hominis rationalis,mens agẽs,eſt perfectio mẽtis poteſtate, forma ſuprema,
& forma formarum,includẽs formas omnes, cæteriſq; in Homine exiſtẽtibus ſuper-
eminens. Hinc eminens,& uerus Homo eſt mens agẽs,quæ cum modo dicto ſit una,
omnes per eam unus ſumus. Hanc puto fuiſſe opinionem Themiſtij in parte ſimilem
opinioni quorũdam Academicorũ. Hinc utitur auctoritate Platonis. Differt tamen,
quia Animam rationalem a mente non ponit diſtinctam eſſentia. Et cũ uariæ de men
te agente apparuerint opiniones,oẽs tamen in tria capita redigũtur: Vel enim mens
agens,eſt aliquid externum,uel aliquid Homini internum,a mẽte poteſtate, eſſentia
diſtinctum,vel ſolùm diſtinctum ratione,ideò hæc tria capita perpendam.

Opinio

Opinio Alexandri, quòd Mens ſit Deus, refertur, & reijcitur. *Cap. X.*

Opinio Alexandri. PVtauit Alexander mentem agentem eſſe Deum, qui cum ſua facultate effundatur pet omnia, & unà cum omnibus operetur, magis tamen propriè operatur unà cum obiecto mentis, pro offerenda, & ſecernenda eſſentia reiũ, adeò ut Dei uirtus effuſa per intelligibilia, & unà cũ eis operãs, dicantur mens agens. Et quoniam Ariſtoteles inquit differentias agentis & poſsibilis in Anima reperiri, & agentem nũcupat mentem, ideò aſſeclæ Alexãdri ut hæc ſeruent, uaria excogitarunt. Inquiunt has differentias eſſe in anima, hoc eſt in conſpirantibus ad actionem animæ, uel in anima latè ſumpta, includente etiam Deum, uel demùm eſſe in anima, quia actio agentis, deſinit in Obiectum, quod in anima tanquam in ſubiecto recipitur, & conſtituit intellectum actu. Mentem agentem eſſe quid diſtinctum a mente poteſtate, oſtendũt, quia eſt ut natura agens, diſtincta a natura patiente, eſt ut ars diſtincta a materia, in quam operatur; eſt ut Lumen diſtinctum a uidente, & tãquam Habitus diſtinctus ab eo, in quod operatur. Hinc Ariſtoteles, contex. 19. dixit, unum eſſe agens, aliud materiem, quæ eſſentia diſtinguuntur. *Mentẽ agentẽ eſſe Deum.* Quòd autem mens agens ſit Deus, ita ab Alexandro in primo de anima oſtenditur: quia in omni genere neceſſe eſt deuenire ad unum primum, quod cum ex ſe ſit tale, cauſa eſt, ut cętera eius generis ſint talia, ueluti maximè uiſibile, eſt cauſa ut cætera uideantur, & maximè bonum, ut cætera bona ſint. At in ordine intelligibiliũ Deus eſt primus, & primò ac maximè ſui natura eſt intelligibilis, quare cætera ab eo habent ut intelligibilia ſint, hoc autem eſt officium proprium mẽtis agentis. Præterea, Vis cognoſcens quo eſt præſtãtior, eo eget externo aliquo præſtantiore: Oculus corporeus eget Sole corporeo, quare mens oculus incorporeus, & eminentior, eget Sole eminentiore, & incorporeo, qui Deus eſt. Hinc mens agens, non ſecùs *Euerſio.* ac Deus, dicitur ab Ariſtotele ſui eſſentia actio, facere omnia, nõ aliquando intelligere, aliquando non. Hanc opinionem ut cum uero, ita cum Ariſtotele maximè pugnare exiſtimo, nam duo includit apprimè falſa: Vnum quod mẽs agens nõ ſit pars Ani*Philopon'.*mæ noſtræ; Alterum, quod ſit Deus; Et utrũque oſtendo, & primò utor ratione Philoponi rectè cõſiderantis inſtitutum Ariſtotelis in libro de anima eſſe, uerba facere *Auer.* de anima, & eius partibus, nõ de Deo: quare ſi mens agens eſſet Deus, non debuiſſet de eo uerba facere. Vtor ſecundò ratione Auerr. comm. 18. quia id opus quod in noſtra facultate eſt poſitum, debet ex noſtra forma, uel eius parte prodire: actio agentis in noſtra facultate eſt poſita: quare non proximè ex Deo, cuius actio in noſtra facul*Euaſio.*tate nõ eſt poſita, ſed ex parte animæ noſtræ prodire debet. At inquit Alexander in ſecundo de Anima, cap. 19. Mentem agentem eſſe adiutricem eorum quæ in noſtra ſunt facultate: quaſi dicat, officium intelligendi eſſe noſtrum, at nõ perfici ſine ope a*Euerſio.*gentis, ſemper cõſpirantis. At contra Ariſtoteles mentem agentem non auxiliantem, ſed proprium & principale efficiẽs eſſe dixit: nã affirmauit facere omnia ut Naturam, & artem. Præterea, ea facultas Diuina effuſa per obiecta Mẽtis, uel eſt eadem cum eſſentia eorum, uel diſtincta; ſi eadem, officium illud erit tribuendum Obiecto, non Deo, cum omnis eſſentia ſit participatio Diuini boni: ſi differt, uel eſt Subſtãtia *Themiſti'* uel accidens, non accidens, quia non eſt præſtantius Subſtantia, nõ Subſtantia, quia Obiectum eſt eſſentia ſimplex. Vtor inſuper ratione Themiſtij, c. 27. cum enim Ariſtoteles in cont. 20. dixiſſet, hoc ſolum immortale, & æternum, ſtatim addit: nõ reminiſcimur autem, indicãs nos maximè eſſe Mentem illam æternam, quæ quamuis ſeruetur, tamen nõ reminiſcimur: quare ſi Mens agens eſſet Deus, nos per eum ſupre*Ariſtot.*me conſtituti & intelligentes, Dij eſſemus. Præterea, utor verbis Ariſtotelis, qui de

ca Mente

ea Mente æterna, quam Alexander ait Deum, in contextu uigeſimo ait, ſine Mente paſſiua nil intelligere; Quarto uel Ariſtot. loquitur de actu intelligẽdi, Dei, uel Hominis? de primo, falſo dicitur Deũ non intelligere ſine noſtra mẽte paſſiua; de ſecundo, non rectè dicitur Deum eſſe illum, qui in nobis intelligit, cum dictum ſit in primo de Anima, 65. non mentem, ſed hominem intelligere. Præterea, Mens agens ab Ariſtotele dicitur differentia Animæ, at Deus, uel facultas ab eo effuſa, non eſt differentia animæ: nam differentia Animæ Anima eſt. Euaſiones ſupra relatæ inanes ſunt: dicebatur, dici differentiam illam eſſe in Anima, quia conſpirat ad officium intelligendi Animæ: At contra, tunc ſimiliter Lumen poſſet dici eſſe in Anima, cum conſpiret ad officium uidendi. Præterea, differentię oppoſitę ſe habentes, ut actus & potentia, debent eſſe eiuſdem generis, quare ut una differentia nempè Mens poteſtate, verè eſt in anima, & eſt pars animæ, ita & alteram dicere proferre nomen animæ latè, eſſet dicere Ariſtotelem nos non docere, ſed per æquiuocationes decipere, conſpicuè Ariſtoteles denotat animam hominis, cum proponat agendum de parte animæ, qua intelligimus. Similiter non rectè dicitur agentem eſſe in anima, quatenus eius actio deſinit non in obiectum, ſed in ſubiectum intelligens, nam Ariſtoteles non actionem, ſed differentias Mentis ait in anima reperiri, & quamuis actio ſolis terminum recipiat in actu uidendi oculi, non ob id dicitur differentia in oculo exiſtens. Præterea, Deus ſolũ eſt cauſa communis, non proxima & propria actionis mortalium, nõ agens ex ſententia Ariſtotelis ſine aliqua cauſa proxima & propria, & ſolùm operans ut cauſa communis Lumine & motu: ex quo conſtat ſententiam Alexandri longè abeſſe a vero, & in eam ſententiam uenit ſolùm pro refugio, ut vitaret conſpicuas ſententias & verba Ariſtotelis, quibus humanam Mentem indicat immortalem. Hinc & a Themiſtio & reliquis veteribus expoſitoribus Ariſtotelis eius opinio fuit neglecta, & reiecta, vt de Themiſtio patet in tertio de Anima 31. Et conſimilibus rationibus patet eorũ opinionem eſſe reijciendam, qui Mentem agentem ſtatuunt ab anima rationis compote Hominis ſecretam. Rationes aduerſæ facilè diluuntur. Dicebatur primò, Mentem agentem eſſe diſtinctam, cum ſit tanquam ars, Natura, & Lumen. Reſpondeo, eſſe diſtinctam a Mente poteſtate, ſaltem ratione, at nõ ab anima noſtra, cum fungatur Munere animæ noſtræ, & Mentis, & ad libitum noſtrum. Addebatur ratio Alexandri; quia in omni genere eſt neceſſe, vt ad vnum primum deueniatur, &c. Reſpondeo, nõ ſemper id primum eſſe cauſam cæterorum, ut in perſpicuis ſupremum corpus perſpicuum, non eſt cauſa vt cætera ſint perſpicua. Inſuper, id primum ſi fuerit cauſa, non ſemper eſt cauſa proxima, & propria, ſed communis. Demùm id primum non eſt cauſa proxima operis, ſed facultatis, ex qua proximè prodit opus. Addebatur opus præſtantius egere aliquo pręſtantiore. Reſpondeo, egere principio proprio præſtantiore, huiuſmodi eſt Mens Hominis, præſtantior ſenſu, & frequenter facultas quo eſt præſtantior, eo extrinſecùs paucioribus eget. Et mens agens conſiderata non in uno indiuiduo, ſed in uniuerſa hominis ſpecie, continenter intelligit. Inſuper, relata ad Mentem poteſtate, ut huius natura & conditio eſt pati, ita eius eſt agere, ideò dicitur ſui eſſentia, hoc eſt natura & conditione agens: Et dicitur facere omnia, non quidem abſolutè, ſed cum contractione ad Mentem, hoc eſt, omnia intelligibilia poteſtate, intelligibilia actu. Cum itaque actio Mentis agentis non diuina, ſed humana ſit, & in noſtra facultate poſita, Mens agens, non Deus, non Angelus, non ſeparata aliqua Intelligentia, ſed facultas animæ rationalis iudicari debet.

Euertũtur ſolutiones aliorum.

Diluuntur rationes aduerſæ.

Concluſio

Refertur & reÿcitur aliud opinionum caput, quòd Mens agens ſit aliquid nobis internum, eſſentia tamen diſtinctum à mente poteſtate. Cap. XI.

Academici. SEcundum caput opinionum de mente Agente, ex Academicorũ principijs prodijt, vario tamen modo aſſumptis, explicatis, & approbatis. Cum.n.ex Academicorum ſententia ſub Deo ſit mens non participata: mox mens in Anima participata, quæ mens Ideis eſt prędita; tertiò ſuccedat Anima rationalis in ſe manens; quartò Anima rationalis progreſſa; nõnulli mentem participatam, alij Animã rationalem in ſe manẽtem, dixere mentem agentem, ut retuli in præcedentibus, & Auerroes mẽtem quandam participatam uiſus eſt eam exiſtimaſſe: Simplicius Animam rationalem in ſe manentem: Themiſtius, nõ ſecernens mentem ab Anima rationali, modo quodam mediare uidetur.

De quo cõſentiant. Hi omnes cõſentiũt. Primò, quia mentem agentem aiunt præditam Ideis, ſiue rationibus. Secũdò, quia conſiderant duplex intelligendĩ genus, unum per eſſentiam agentis, alterum per Phantaſmata. Tertiò, quia in connexione cum agente cõſtituunt ſummum Hominis bonum. Quartò, quia in fonte & origine mentis, unitionem repetiri aiũt, quamuis extrinſecus adſit multitudo, & uarietas: in attinentibus autem ad diſtinctionem mentis agentis ab ea poteſtatis, quidam magis, alij minus eas diſtinguunt, ut ex dictis conſpicuum eſt.

Euerſio. At procul dubio plurima horum cõſpicuè pugnant cum principijs Ariſtotelis, & præſertim quod dicũt de Ideis, ſiue inſertis rationibus, de Anima in ſe manẽte, & progreſſa, & ſimilibus: Mens enim cum ſit eſſentia ſimplex, ubi eſt, tota eſt. Sed cæteris prætermiſſis, hoc ſolum oſtendam, mentem agenrem eſſe partem Animæ noſtræ, nõ diſtinctam eſſentia a mente poteſtate.

Ariſt. Ratio prima. Id colligitur ex Ariſtotele qui in cõtex. 20. tertij de Anima, quamuis oſtendiſſet mentem cùm Agentem, tum poteſtate, eſſe eternam, tamen colligit non duas in nobis reperiri immortales partes, ſed unicam eſſentiam, inquiens ſeparata eſt id, quod eſt, & id ſolum eſt immortale, & æternum.

Secunda. Inſuper, cum humana mẽs ſit ex genere mentiũ ex corpore nõ pendentium, niſi uniuocè, ſaltem ab uno, in eo genere quod competit uni, cõpetit & alijs, ut Ariſtoteles in ſecũdo de Cœlo ex eo, quia Luna eſt ſphærica, Stellas omnes eſſe ſphæricas intulit: at in cæteris mentibus, ea cõnexio ex duabus eſſentijs nõ habet locum, quare nec in hominis mente cõcedi debet.

Tertia. Præterea, duæ formæ æterne non nectuntur per accidentia noua, quare non eſt cum Auerr. putandum, mentem agentem necti cum Mente poteſtate per Phantaſmata, & ſcientias.

Quarta. Præterea, nono Metaphyſicæ 17. intelligere dicitur actio immanens, quare principium agendi ab eo recipiendi, non eſt eſſentia diſtinctum?

Quinta. Præterea, ut de ſenſu eadem facultas iudicat, & fit ſenſibile per iudicium, ita de mente putandum eſt, quòd ſit eadem, officium autem iudicandi eſt agentis.

Sexta. Inſuper, pro unica producenda actione non requiruntur duæ, ſed unica forma, actio intelligendi eſt una, quare mens eam producens, eſſentia una iudicari debet. Hinc Ariſtoteles frequenter in homine non plures, ſed unicam mentis eſſentiam reperiri indicauit, ueluti in primo de partibus Animalium, non mentes, ſed mentem dixit ad Phyſicum non attinere: in ſecundo de Gener. Anim. cap. tertio Mentem ſolam, non mentes dixit extrinſecùs accedere: Et in tertio de Anima, contex. primo conſiderandam propoſuit particulam Animæ, non particulas, & ei particulæ duas differentias conuenire patefecit, Agentis & mentis poteſtate.

Concluſio. Quare ex omnibus colligamus, unam eſſe humanæ mentis eſſentiam, non duas, & præſertim, quia ea multitudo omninò eſſet redundans, & ſuperuacanea.

De

De Mente Agente opinio propria. *Cap. XII.*

CVm apparuerit mentem agentem eſſe partem animæ noſtræ, non diſtin-
ctam eſſentia a mente poteſtate, hoc explicandum ſupereſt, quomodo in *Opinio*
vna ſimplici eſſentia duæ oppoſitę differentiæ ſeruari poſſint. Dixere *quorundã.*
nonnulli, mentem Hominis dupliciter conſiderari, primò, ut nudatam for
mis, ſecundò, ut formatam forma dignitatum. Prima conſideratione dixere eſſe
mentem poteſtate, ſecunda agentem. Quæ ſententia non eſt uera: tum quia appre- *Euerſio.*
henſio prima dignitatum eget officio agentis, & ita agens egeret agente, & eſſet
prior: ſe tum inſuper, quia dignitates non intelligunt, non ſunt differentiæ animæ,
non ſunt æternæ, quæ omnia Ariſtoteles tribuit agenti. Alij dixerunt, eas differen- *Secunda.*
tias eſſe potentias, & qualitates duas, inter ſe, & a fundamento diſtinctas. At hoc *Euerſio.*
puto abeſſe a ueriore ſententia, quæ eſt, quòd potentia pro abſoluto non diſtinguatur
a fundamento. Actually Propterea dicamus, eſſentiam utriuſque mentis eſſe unam, ſolùm di- *Sententia*
ſtinctam ratione, cuius actio, & paſſio non ita pugnant, ut non ualeant eidem compe *propria.*
tere, cum ſit paſſio ſolùm per Metaphoram, & in collocatis ſupra materiã, quæ in ma
teriatis pugnant, & ſunt diſtincta, in unum facilè ueniant, ſimulque conſpirent: dum
enim hæc mentis eſſentia primò conſideratur ut nudata, ut apta indui, & ut a phãtaſ-
mate excitatur, dicitur mens poteſtate; Eadem, ut abſtrahit, iudicat, componit, ratio-
cinatur, dicitur agens. Demùm ut iudicãdo fit intelligibile, & locus ſpecierum, adhuc
dicitur poteſtate, adeò vt officium agentis mediet. Et hæ differentiæ competunt mẽ-
ti, ut nobis iunctæ, & intelligenti per phantaſmata. At pulchra occurrit Dubitatio: *Dubita-*
Quia ſi utriuſque mentis eadem eſt eſſentia, igitur Ariſt. in cont. 19. oſtendens tria il- *tio.*
la prædicata, immixtum, impaſſibile, & ſeparabile, vera eſſe de agẽte, ex eo, quia uera
ſunt de poſſibili, oſtendiſſet idem per idem. Reſpondeo, Ariſt. conſideraſſe varietatem *Solutio.*
conditionis, & propriè rationes utriuſque, & ideò ex eo, quia uera ſunt illa prædicata
de conditione, & ratione ignobiliore, intulit eſſe uera lõgè magis de nobiliore. Colli- *Concluſio.*
gamus itaque, mentem Hominis eſſe particulam humanæ animæ, & eſſe eſſentiam
vnam, cui diſtincta ratione duę differentię competunt, agendi, & patiendi, inuicem
non pugnantes. Pro cuius exactiore notitiã, animaduertẽdum nominis mentis apud *Vndecim*
Peripateticos undecim eſſe ſignificationes. Nam primò dicitur de communi phanta *ſignificatio*
ſiæ, & humanę mentis, ut in 2. de anima cont. 155. Secundò, de phantaſia, ut in 3. de *nes mẽtis.*
anima, 20. & 48. Tertio, de tota parte animæ Hominis ex ſe rationis compote, quæ
ſępè dicitur ſeparabilis, ut in 2. de Gen. Anim. c. 3. Quartò, de mente poteſtate. Quin-
to, de agente. Sextò, de mente in habitu. Septimò, de habitu principiorum, de quo eſt
ſermo in 6. Ethicorum. Octauò, de mente, quę actu eſt, hoc eſt actu ſpeculatur. Nonò
de mente inſpectrice. Decimò, de practica, & effectrice. Vndecimò, de adepta ex cogi-
tata ab Auer. re uera tamen eſsentia abſoluta humanę mentis, diſtinctę phantaſia, &
habitu principiorum, una & ſimplex eſt, ſolùm officia, & relationes ſunt uarię.

De mente Habitu prædita. *Cap. XIII.*

DIfferentię mentis Agentis, & mentis poteſtate, Dei prouidentia no- *De mente*
bis tributę ſunt, ut per eas habitibus nobis congruentibus ornaremur: *in habitu.*
ideò eis explicatis, de mente in habitu, ſequitur agendum. De qua
opiniones ſunt uarię, quę prę ſertim in tria prima capita rediguntur.
Sub quorum primo eſt opinio Alexandri, qui in primo de Anima, capitulo *Opinio*
vigeſimoſeptimo inquit, mentem in habitu, eſse diſpoſitas, coaceruatas, & *Alexãdri.*

dum concurrit vtraque mentis differentia, ut pateſeci, quæ non eſt diſtincta ſecundum eſſentiam (vt putauit Auerroes) ſed eſt eadem. Hæc mens prædita habitu, ea eſt, cui Scientia, Sapientia, Prudentia, Intelligentia, & Ars, competunt, qui dicuntur habitus rationis, & quoniam in tria prima capita, ob tres fines redigũtur, ideò mens habitu diuiditur in cõtemplantem, agentem, & efficientem. Quę mẽs habitu aliquan do eſt habitu ſolùm, vt in non vtente habitu; aliquãdo uerò eſt habitu, & actu, ut in contemplante, & operante, qui habitus tanquam in Subiecto ſunt in Phantaſia, & ſeruantur per memoriam: dicuntur tamen habitus mentis, quia ad mentem pertinet illis uti, ea enim ad libitum valet per eos in actum prodire; Qua de re cumulatè diſſerui in Philoſophia de Moribus.

De Mente adepta: Cap. XIIII.

DVm aliqua facultas apta eſt aſſequi aliquam perfectionem, in eius cõſequutione uti conſueuimus nomine adeptionis, indicando eam eſſe adeptam id, cuius gratia parata erat: propterea cum mens Hominis pro aſſequẽda perfectione parata ſit, iure de ea loquentes, frequẽter & Academici, & Peripatetici utuntur nomine adeptionis, & frequenter de mente adepta mentionem faciũt, ideò quid ea ſit, explicare tenemur. Pro notitia accipio, adeptũ poſſe dici de tribus, & de facultate adipiſcẽte, & de ſcopo qui attingitur, & de cõgregato: ita mens adepta his tribus modis accipi poteſt, & propterea pro eius explicatione tria declarare tenemur: facultatem adipiſcen tem, ſcopũ, & cõgregatum: Hæc autem tria quæ ſint, a uarijs vario modo explicãtur.

Adeptum triplex.

Ex ſententia Auerr. facultas aſſequẽs eſt mens poteſtate, id quod per eam acquiritur eſt mens agẽs, ſecundum eſſentiã diſtincta, & ſe habẽs ad poſſibilẽ perinde ac forma, & perfectio eius, pro qua cõnexione parãt ſcientiæ inſpectrices, adeò vt mens prædita habitu, ſit tanquam uia pro adeptione, ex quibus duabus mentibus, conſurgit tertia, quæ abſolutè dicitur mens adepta, in qua adeptione ex ſentẽtia Auerrois eſt collocatum ſummum bonũ Hominis, & tunc mens nudata omni poteſtate, reddita omnino actu, cõtinenter intelligit, nõ per Phantaſmata, ſed per eſſentiã agentis, & tunc formatus eſt vetus Homo, cuius nomen de alijs æquiuocè dicitur.

Auerroes.

Hæc opinio quam lõgè abſit a uero, cumulatè in Philoſophia de Moribus pateſeci, in gradu de ſummo bono nam re uera eſt purum commentum, non enim mẽs agens eſſentia diſtinguitur a mẽte poteſtate, nec una intelligit per eſſentiam alterius, & continenter, hæc enim experientiæ, & rationi manifeſtiſſimè aduerſantur.

Euerſio.

Propterea, ex ſentẽtia Academicorum, & Simplicij, dicendum eſt, duplicem cõſiderari adeptionem, quarum una ſit via ad alteram, nam in nobis prima adeptio eſt, dũ Anima rationalis progreſſa redit in ſe, & aſſequitur perfectionem, Animæ in ſe manenti cõpetentem, quia per progreſſum, & regreſſum a ſe, priuata erat. Altera adeptio eſt, dum Anima in ſe manens, poſt primum adeptionis gradum, nectitur cum ſuperiore mente, & eius rationes cũ ideis participatæ mentis, per quam ſecundam adeptionem, nectitur cum mente etiam nõ participata, & cum Deo fonte mentis, in cuius adeptione ut in poſtremo fine, ſummũ bonum eſt collocatum.

Academici.

Fundamenta huius opinionis in præcedentibus reiecta ſunt, quare ea quoque facultate & uirtute reiecta eſt. Propterea progrediendo per explicata Principia, dicamus, Humanæ menti ex ſententia Ariſtotelis duplicem competere adeptionem, unam in parte, alteram abſolutam: adeptio in parte eſt conſequutio alicuius particularis, & proximi finis, vt mens ornata Prudentia, per illum habitum dicitur in parte adepta; At adeptio abſoluta, eſt, dum mens ita habitibus fuerit ornata, ut per eos aſſequuta ſit ſummum bonum, aptum Homini hanc uitam uiuenti competere. Re uera tamen, abſoluta & poſtema adeptio ea eſt, quam noſtri Theologi explicant, quæ viris iuſtis & probis competere debet in Regno Cœlorum, ad

Sententia propria.

onclusio. quam adeptionem, ſummum bonum vitæ præſentis via eſt. Sic itaque in adeptione adipiſcens eſt eſſentia mentis, duplici differentia prædita: quod proximè adipiſcitur, ſunt habitus rationis: quod adipiſcitur tanquã poſtremus finis, eſt ſummum bonum, ex adipiſcente, & adepto. Tertium conſurgit, omni ex parte perfectum. Ex declaratione variarum differentiarum & modorũ mentis, earum definitiones eliciẽdæ ſunt.

Mens ſumpta pro eſſentia includente differentiã agentis & poſſibilis, eſt ſuprema Animæ Hominis particula conſtituens eminentiorem Hominis gradum, per quam Anima, & per Animam Homo, ornatur habitu contemplandi, agendi, & efficiendi.

Mens poteſtate, eſt differentia humanæ mentis, apta munere agentis iudicando fieri attinentia ad omnes habitus rationis.

Mens agens, eſt differentia humanæ mentis, apta indicando facere omnia attinentia ad habitus rationis.

Mens habitu, eſt eſſentia humanæ mentis prędita habitibus rationis, vt ei competere apti ſunt, valens ad libitum fungi muneribus eorum.

Mens adepta, eſt eſſentia humanæ mentis per habitus rationis aſſequuta finem poſtremum, quem aſsequi apta eſt.

An Mens Hominis valeat intelligere ſingularia? Cap. XV.

Ordo ſeruandus. INter cætera quæ de humana mente conſiderari ſolent, hoc non leuis eſt momenti, an valeat per ſe, & diſtinctè materiata ſingularia intelligere? Qua de re loquuturus, referam primò, rationes id negantium; patefaciam ſecundò, approbandum eſse oppoſitum; tertiò, loquar de modo, quo ſingularia apprehendit; Demùm diluam rationes aduerſas.

Opinio quorundã. Exiſtimarunt nonnulli viri docti, mentem hominis ſola vniuerſalia intelligere, ſingularia verò ſolùm vt in uniuerſalibus includũtur. Quorum rationes in quattuor capita redigi poſse cenſeo, uel enim ſumuntur ex conditione mentis poteſtate, uel ex conditione mentis agentis, uel ex conditione obiecti, uel demùm ex nonnullis communibus conſpirantibus ad obeundum officium intelligendi. *Rationes ſumptæ ex mente poteſtate.* Quod pertinet ad mentem poteſtate, ea eſt Forma, ex Materia non pendens, non vtens inſtrumento corporeo, in ſerie mentium poſita, & ad intelligibilia relata. Et quoniam inter Obiectum, & facultatem eſse debet congruens ratio, ideò ita argumentor: Mens eſt prędita relatis conditionibus, ideò tantũ uniuerſalia apprehendit: deducitur conſequentia, quia ſingularia non ſunt ſine materia & conditionibus eius, igitur non niſi id mouent, in eoque recipiuntur, quod materiatum eſt: nam (vt inquit Auer. 5. com. 3. de Anima) quod recipitur, dicitur recipi ſecundum conditionem recipiẽtis, cum itaq; recipiens ſit immune a materia, & eius conditionibus, ideò etiam ſine illis recipit & iudicat, huiuſmodi non eſt ſingulare contradiſtinctum ab uniuerſali. Præterea, intelligere eſt quoddam pati, ex tertio de Anima, cont. 2. agens & patiens debent eſse ſimilia genere, quare ſolutum a materia, a ſolo ſoluto a materia pati poteſt. Præterea, cum ſit in ſerie mentium collocata, ut mentes cœlorum ex ſententia Ariſtotelis ſingularia hæc non apprehendunt, ne vileſcant, ut dicitur in duodecimo Metaphyſicę 51. ita quoq; mens hominis ne vileſcat, non debet ſingularia apprehendere. Inſuper, cum mens ad intelligibilia referatur, ſingularia nõ dicuntur intelligibilia niſi poteſtate, ſed ſolũ ſecreta a materia dicuntur intelligibilia. *Ex mente agente.* Quod pertinet ad ſecundum caput, ex conditione mentis agentis, conſpicuè elici poſse uidetur, mẽtem nõ cognoſcere ſingularia: Cum enim officia mentis poteſtate, & agentis, ſibi mutuò reſpondeãt, & æquari debeant, ita argumentor: Vel pro cognitione ſingularium requiritur officium agentis, uel non: dicere quòd requiratur, eſt abſurdum; quia eius officium eſt reddere in-

telligi-

telligibilia pòteſtate, intelligibilia actu, ſingularia nō ſunt intelligibilia actu, ſed ſola abſtracta. Si ais quòd non requiritur, etiam videtur abſurdum: tum quia officium vnius nō æquaretur officio alterius, tum quia phantaſmata, Singulare & Materiatū, facultate propria ageret in formam ſeparatam, ac ita redundans eſſet mens agens. Tertiò elieiuntur rationes ex conditione Obiecti humanæ mentis, quod, ut patebit, eſt Quidditas Materiata, & ita argumentor. Quod non continetur ſub Obiecto humanæ mentis, non per ſe, & ſeorſum intelligitur; Singulare Materiatum cum non ſit eſſētia, & Quidditas, ſed complicatum cum materia, & eius conditionibus, non continetur ſub Obiecto humanæ mentis, quare, &c. Confirmatur, quia id minimè eſt aptum per ſe a mente percipi, a cuius principio officium mētis eſt abſtrahere: At officium mentis eſt abſtrahere a conditionibus indiuiduorum; quare indiuiduum non eſt aptum per ſe apprehendi a mente: nam indiuiduum eſt id, cuius Materia eſt una, ex quinto Metaphyſicæ, cont. 12. Mens autem abſtrahit ab ea. Præterea, ea quę ſunt, diuiduntur in intelligibilia, & ſenſibilia; at ſi mens ſingularia apprehenderet, cuncta eſſent intelligibilia. Præterea, ut ſenſus ſe habet ad ſenſibile, ita mēs ad intelligibile; quare commutādo rationem, ut ſenſus ſe habet ad mentem, ita ſenſibile ad intelligibile; at ſenſus nec eſt mens, nec apprehendit intelligibilia mentis, igitur ſenſibile non eſt intelligibile, nec mens apprehendit ſenſibilia. Quartum genus rationum elicitur ex cōſpirantibus ad officium intelligendi, & primò quęro, ſi mens apprehendit ſingulare, uel id facit per ſpeciem ſingularis diſtinctam ab ea vniuerſalis, uel per ſpeciem vniuerſalis, non per eam vniuerſalis, quia actu ſolùm repræſentat vniuerſale, ſingularia uerò tantum poteſtate ut incluſa in vniuerſali, & præſertim, quia eadem ſpecies non per ſe repræſentat uaria includentia conditiones oppoſitas. Nec etiam mēs id facere ualet per ſpeciem ſingularis, quia vniuerſale & ſingulare eſt forma eadem, vario modo ſe habens, eiuſdem autem non ſunt duæ ſpecies, cum ſpecies forma ſit. Et ſi ais, id fieri eadem ſpecie, uario modo ſe habente, nempè ut iuncta cum conditionibus indiuiduantibus, uel ſeiuncta; Hæc varietas pertinet ad diſtinctas facultates, non ad eandem. Præterea, ſi mens apprehendit ſingulare, uel id facit ante apprehenſionem vniuerſalis, vel poſt; non ante, quia omnis facultas primò tendit in ſuum obiectum proprium, quod eſt Eſſentia, Quidditas, & vniuerſale: non poſterius, quia ſi mens ualet apprehēdere ſingulare, tunc id apprehēdet dum ei offertur, at primò per phantaſma ei offertur. Confirmatur, quia vt vniuerſale complexum, nō cognoſcitur niſi prænotis partibus, ita vniuerſale incomplexum non poſſet noſcit, niſi prænotis ſingularibus, ſi mens eſſet apta ea apprehendere. Demùm mens ſe intelligit, intelligendo alia, quatenus fit ea, quæ intelligit, ut dicitur in tertio de Anima, cont. 8. & 12. Metaphyſicæ 37. Quare ſi mēs talem ſe iudicat, qualia ſunt ea quæ iudicat, iudicando ſingularia, includentia materiam, & cōditiones eius, talem ſe quoque iudicabit, quod apprimè eſt abſurdum. Poſtremò, eadem ſententia uarijs auctoritatibus comprobatur. Legitur in primo Phyſicorum 49. Senſum ſingularium, mentem vniuerſalium eſſe; In 3. de Anima, cont. 6. legitur, mentem eſſe locum ſpecierū, ſpecies autem vniuerſale eſt. In contex. 11. inquit Philoſophus, Senſitiuo calidum & frigidum, hoc eſt ſingularia noſci. In cont. 37. legitur, Animam quodam modo fieri omnia, ſenſibilia per ſenſum, intelligibilia per mentem; At ſi mens etiam ſingularia apprehenderet, abſolutè Anima per mentem fieret omnia. In cont. 16. legitur, ſingularia ſolùm poteſtate eſſe intelligibilia, non actu. Et in ſexto Nicomachiorum, cap. primo legitur, ad iudicanda diſtincta, paratas eſſe facultates diſtinctas, cum intelligere fiat per cōformationem, & ſimilitudinem. Auerroes idipſum ſenſiſſe viſus eſt, nam in Paraphraſi de Diuinatione ait: Si Intelligentiæ apprehenderent ſingularia, neceſſariò eſſent Materiatæ. Et in tertio de Anima com. 5. definiens mentem poteſtate, ait, eſſe poteſtate omnes intentiones formarum Materiatarum vniuerſalium. Eiuſdem ſententiæ viſus eſt fuiſſe Alexander, qui in primo de Anima, cap. 27. inquit:

Ex conditione obiecti.

Ex conducentib. pro officio intelligendi.

Auctoritates.

Ariſtot.

Auerroes.

Alexāder.

Mens

Mens non hoc ſingulariter apprehendit, ſed in ſingulari ipſum eſſe intelligit. Et poſt pauca, Mens ſpeciei & definitionis contemplatione, vtitur, ſpeculaturque, non hoc quippiam, ſed tale, neque ſingulare, ſed vniuerſale. In his igitur in quibus aliud eſt hoc eſſe, & huic eſſe, alia poteſtas hoc eſſe, alia huic eſſe cognoſcere nata eſt, illam ſibi ſenſus, hanc mens vendicat. Conſpicuè Alexander negat mentem apprehendere ſingularia, & errant qui oppoſitum ei tribuunt. *Philopon'* Rectè autem Philoponus ait, Alexandrum & Plutarchum Lydum negaſſe mentem ſingalaria apprehendere, & iure Alexander ſequens principia ſua, id negauit: cum enim mentem poteſtate fundamento non ſecreuerit a phantaſia, ſed ſolùm ratione, quatenus includit facultatem, & idoneitatem ad vniuerſalia, ideò ut apprehendens ſingularia dicitur phãtaſia: & ſolùm dicitur mens, vt apprehendit, vel apprehendere apta eſt vniuerſalia, ut elicitur ex primo ſuo lib. de Anima, c. 26. *Simplici'.* Simplicius in 7. Phyſic. 18. eidem opinioni adhærere videtur, cum dicat, mentem apprehendere ſingularia, ut incluſa in vniuerſali. Similiter Priſcianus Lydus ex ſententia Theophraſti idipſum viſus eſt putaſſe, ut elici videtur ex libro de Intellectione, cap. 14. & 15. Non itaque iniuria varij viri docti negarunt mentem humanam apprehendere ſingularia.

Oſtenditur Mentem Hominis Singularia cognoſcere. Cap. XVI.

Ratio prima. NVnquam induci potui, vt conſtanter non exiſtimarem humanam mentem cognoſcere ſingularia, cum experientia, ratio, & auctoritas id manifeſtiſſimè patefaciant. Et ordiens a rationibus: Prima & efficaciſſima ratio ſumitur ex ordine & connexione facultatum cognoſcentiũ, percipimus. n. cęteras omnes facultates ſubordinatas ita eſſe iunctas, ut finis actionis unius, ſit principiũ alterius: hoc patet de ſenſu communi relato ad externos, de phãtaſia relata ad cõmunem: nam in omnibus quod iudicatur ab antecedente, iudicatur a ſubſequente, addendo mox id, quod ſequentis eſt proprium, alioquin nõ eſſent iunctæ, nec ſibi internunciæ, & actiones eſſent interciſæ, & antecedẽs non excitaret ſequentem, quare id ipſum de mente ſentiẽdum eſt.

Secunda. Præterea, validiſſima eſt ea ratio, qua utitur Themiſtius in tertio de Anima, in Paraphraſ. cont. 10. & Auert. com. 9. & nititur conſtanti fundamento Ariſtotelis in ſecũdo de Anima, 146. necnon in lib. de ſenſu & ſenſili, & eſt hoc, Facultas comparãs duo inter ſe, & cognoſcens inter ea differentiam & conſimilitudinem, tenetur ea duo eodem tempore diſtinctè noſcere: At in homine fit comparatio inter vniuerſale & ſingulare, & cognoſcitur differẽtia, & conſimilitudo, & non fit per ſenſum, quia nõ noſcit vniuerſale, igitur fit per mentem, quare eſt neceſſe ut mens diſtinctè noſcat vtrũque. Nec uitari poteſt uis rationis, dicendo, comparationem fieri, ab homine noſcente ſingulare per ſenſum, vniuerſale per mentem, hoc dici non poteſt. Primò, quia redderetur inanis ratio Ariſtotelis pro oſtẽdenda neceſſitate ſenſus communis: nam ſimiliter dicerem comparationem inter ſenſibilia diuerſorum ſenſuum fieri, non per communem ſenſum, ſed ab homine per varios externos ſenſus noſcentem ſenſibilia varia. Præterea, aduerſatur rationi: quia ſimilitudo & differentia eſt cognoſcibile vnum, quod vna facultate eſt iudicandum. Tertiò aduerſatur uerbis Ariſtotelis dicentis comparationem debere fieri per facultatem unam, ſimul noſcentem utrũque.

Tertia. Ratio tertia elicitur ex interna hominis inſtitutione. Sententia fuit Platonis, primã & ueram noſtram inſtitutionem, nobiſque internam, eſſe eam, qua mens ſenſum inſtituit: hoc affirmauit Ariſtoteles in calce primi, & in principio ſexti Nicomachiorũ, inquiens, Senſum eſſe rationalem per participationem, quatenus inſtituitur & corrigitur per mentem ex ſe rationis compotem. Et in tertio de Anima 57. dixit phanta-

ſiam

ſiam Hominis ratione ſæpe formari,& corrigi. Hoc fundamento iacto,ita argumentor. Inſtituens debet id cognoſcere,de quo inſtituit,& dirigit aliud; Mens inſtituit internum Senſum;igitur debet id cognoſcere de quo inſtituit; at inſtituit,de Singularibus,quia Senſus ſolum eſt Singularium,& actiones ſunt in Singularibus, igitur Mẽs ſingularia cognoſcit,alioquin perinde ſe haberet,ac ſi Scytha Arabem inſtitueret,& unus non intelligeret quid denotent uoces alterius,nec apprehenderet in quo alter uerſaretur. *Quarta.* Quarta Ratio elicitur ex Reminiſcentia, & præaccipio ex cap. de Memoria & Reminiſcẽtia,Memoriam per ſe eſſe ſingularium,Vniuerſalium verò ex Accidenti,& per conſequutionem,& Reminiſcentiam eiuſdem eſſe facultatis,cuius eſt Memoriam,ſolum differre,quia expoſcit uſum rationis.Ex quo hęc elicitur ratio. Ea quorum per ſe eſt Reminiſcentia,per ſe noſcuntur a mente,Reminiſcentia ut Memoria per ſe, eſt ſingularium, quare ſingularia per ſe noſcuntur a mente. *Quinta.* Quinta Ratio elici poteſt ex principio motus:pro qua accipio id, quod dicitur ab Ariſtotele in tertio de Anima,58.nam explicans,quomodo mens ſit principium motus,inquit: quoniam Exiſtimatio & Ratio,hæc quidem Vniuerſalis eſt,ea uerò ſingularis,ea dicit,quod oportet talem,tale agere,hæc autem,quod hoc eſt tale,& ego quidem talis iam hæc mouet opinio,non ea quæ Vniuerſalis eſt,aut utraque,ſed illa quidem quieſcens magis,hęc autem non,&c.His uerbis patefacit Philoſophus,Rationem, Opinionem,& Exiſtimationem,quæ attinẽt ad mentem (ut patet ex 2. de Anima,154.) mouere præſertim per minorem propoſitionem,quę ſingularis eſt. Proptereà ita argumentor;Id per quod mens mouet,noſcitur ab ea;ſed mouet per minorem propoſitionem,quæ eſt ſingularis;quare ſingulare ab ea noſcitur. *Sexta.* Sexta conſpicua & efficax Ratio elicitur ex formis argumentandi;nam mens format propoſitiones ſingulares, noſcens ueritatem earum,quare noſcit ſingularia. Conſequutio conſpicua eſt, Aſſumptum oſtenditur:quia formatur hæc propoſitio,Plato eſt Animal, non formatur a Senſu,quia non cognoſcit animal Vniuerſale,ideò formatur a mente, & ab ea ſola noſcitur ueritas eius. Similiter formantur Inductiones, colligendo ex ſingularibus Vniuerſale,non à Senſu,quia Vniuerſale non cognoſcit,quare a mente,eſt itaque inferendum,mentem cognoſcere ſingularia, nam ut legitur in primo Poſter. principia ex quibus elicitur Concluſio, debent eſſe notiora Concluſione, & demũm format mens Syllogiſmos ex altera propoſitione ſingulari: Argumentor itaque hunc in modum. Facultas per quam ex principio aliquo aliud infertur, debet id principiũ prius & magis cognoſcere;Mens ex ſingulari infert aliud,quare prius & magis tunc noſcit id ſingulare. Confirmatur hæc Ratio,quia Syllogiſmi uim habent ex dicto de omni,& de nullo,ideò facultas formans Syllogiſmos, tenetur noſcere attinentia ad ea. De omni dicitur:quia Prædicatum competit Subiecto,& omni contento ſub eo,contenta ſunt ſingularia, quare mẽs tenetur noſcere ſingularia. *Solutio.* At ſoluunt nonnulli,dicentes,rationem formari ab Homine noſcente Vniuerſalia,& Singularia per facultates diſtinctas. *Euerſio.* Quę ſolutio reijcienda eſt; Primò, quia argumẽtatio eſt ratio una,& tãquam motus unus ſpiritalis,motus unus ex una facultate prodire debet,ut in quinto & octauo Phyſicorum declaratur. Inſuper tunc perinde ſe haberet,ac ſi unus Homo proponeret propoſitiones,alter colligeret concluſionem, quorum neuter uim rationis perciperet:nam ratio in quadam mutua terminorum comparatione poſita eſt, & ob id ratio dicitur,ideò formans rationem, debet noſcere terminos,id autem debet fieri per eandem facultatem,& in eodem tempore, ut ait Ariſtoteles in ſecundo de Anima.146.quare eſt neceſſe,ut eadem facultas noſcat omnes terminos argumentationis. *Septima.* Ratio ſeptima elicitur ex emendatione Senſus a mente, frequenter mens corrigit iudicium Sẽſuum de aliquo ſingulari,ut iudicat ſenſus Solem eſſe minorem urbe,baculum ſemimerſum eſſe fractum,Mare eſſe planum,Terram molẽ maximam, corrigitur autem a Mente, corrigens autem tenetur id diſtinctè cognoſcere de quo aliud corrigit. *Octaua.* Octaua efficaciſſima Ratio elicitur ex mente practica, quæ actionum

eſt

eſt principium, ad quam pertinet Prudentia, quæ eadem eſt cum mente cõtemplãte, & ſolo fine diſtinguitur, vt dicitur in 3. de Anima, 49, & ratio ita formatur. Ea in quibus uerſatur, & quibus tãquam principijs utitur mẽs Practica, debent ab ea diſtinctè noſci, ut ea in ſingularibus per actiones uerſatur, & ſingularibus, ut principijs utitur, ideò debent ſingularia diſtinctè ab ea noſci. Maior cõſpicua eſt, Minor oſtenditur: Nam mẽs Practica per Prudẽtiam, eius habitum, inquirit media opportuna pro fine decernit medium cõgruens ſeruandum in perturbationibus, dirigit actiones noſtras, cum ſit recta ratio agẽdorum: at hæc omnia ſunt ſingularia, quare noſcit ſingularia. Similiter, cognoſcere tenetur circumſtãtias omnes conſiderandas pro rectè formanda actione, quę ſingulares ſunt. Inſuper, ut dirigat actiones, pro principijs utitur cognitione ſingularium, quorum cognitio primò occurrens nũcupatur nomine mentis, & perinde eorum ſingularium cognitio ſe habet ad mẽtem practicã, ac cognitio primarum Vniuerſalium enũciationum ad mentem Theoricam. Hinc Ariſt. in 6. Nicomachiorum, cap. 7. præter cętera, hæc protulit: Neque Vniuerſalium tãtum Prudentia eſt, ſed opus eſt ut ſingula etiam cognoſcat. Inſuper, c. 11. inquit; Agẽdæ autẽ res ex ijs ſunt, quæ particularia & ultima ſunt: nam & prudẽtem oportet ea cognoſcere, & perſpicacia ac ſentẽtia in eis uerſantur, at hæc ultima ſunt, mẽs quoque ultimorũ eſt, in utranq; partem, primorum enim, & ultimorum terminorum mẽs eſt, nõ ratio: Ille quidem qui in demõſtrationibus verſatur, immobilium terminorum & primorũ eſt, alter qui in actionibus cõſiſtit, ultimi & eius quod euenire aliter põt, & alterius propoſitionis, hæc. n. eius cuius gratia res agitur principia ſunt, quippe cũ ex ſingularibus Vniuerſalia exiſtũt, quorũ ſane habere ſenſum oportet, iſte aũt ſenſus eſt mẽs, &c. Cõſpicuè Philoſophus affirmat, mẽtem noſcere ſingularia, & notitiã illam ſingularium vt dirigẽrem ad actiones, nũcupar nomine mentis: dicitur autem ſenſus, quia ſingularium eſt, & a ſenſu ſubminiſtratur. Id ipſum poſſet oſtẽdi rõne ſumpta ex Arte, quæ cũ ſit habitus mẽtis, eſt recta ratio effectibiliũ, quæ ſingularia ſunt.

Nona. Nona rõ elicitur ex abſtractione, & ita formari põt; Ea facultas quæ operatur cũ cognitione, & unũ ex alio abſtrahit, tenetur ea noſcere ex quibus abſtrahit, mẽs ex ſingularibus abſtrahit Vniuerſale, quare noſcit ſingularia. Maior oſtẽditur: nã inquit Auer. 12. Metaph. cõ. 4. Vniuerſalia ſunt collecta ex ſingularibus a mente, accipiente inter ea cõſimilitudinẽ, & cõſtituente notionem unam: At ſimilitudo non cognoſcitur, niſi per eandẽ facultatem noſcãtur conſimilia ex 2. de Anima, 146. Prætereà, inquit Ariſt. in c. de Memoria & Reminiſcentia, cum ſpeculamur, neceſſe eſt ſimul Phantaſma aliquod ſpeculari, Phãtaſmata aũt tanquam ſenſibilia ſunt, præter quã quod ſunt ſine materia, &c. cõſpicuè Philoſophus inquit, nos per mẽtem duplici munere fungi, ſpeculari Phãtaſma, & apprehẽdere Vniuerſale; Speculatio eſt cognitio, & Phantaſma ſingulare eſt. Cõfirmatur: qa in 3. de Aĩa, 30. Phãtaſma ad mẽtẽ perinde ſe habere dicitur, ac ſenſibile ad Sẽſum, cũ aũt ſenſibilia iudicãtur Sẽſu, eſt neceſſe vt ẽt Phãtaſmata iudicẽtur mẽte. Cõfirmatur: quia mẽs abſtrahẽs a ſingularibus nunq̃ eſſet certa de vniuerſali, niſi cognoſceret ſingularia, ea. n. tribuũtur vniuerſali, q̃ inſpiciuntur in ſingularibus, & niſi ſingularia noſceret, nõ poſſet ꝑcipere ſimiliter ſe habere de ſingularib. oĩbus, nec poſſet abſolutè apprehẽdere ueritatẽ enũciationũ, niſi ſingularia apprehẽderet, cũ ueritas ſit æquatio notionũ, rebus externis, externa aũt ſunt ſingularia, ideò nũquam mens iudicare poſſet hãc enũciationem eſſe ueram, omnis homo eſt bipes, niſi particulares homines noſceret, ut rectè Philoponus cõſiderauit.

Decima. Poſtrema Ratio ex eo elicitur: quia nil in ſingularibus reperitur, quod ſubijci nõ ualeat iudicio mẽtis, in ſingulari reperitur Forma cũ materia, Forma eſt actus natus per ſe intelligi, materia prima ſola mẽte nõ Sẽſu percipitur, materia proxima cõſtituitur per accidentia quæ formæ ſunt, nõ pugnãtes cum iudicio mentis. Id igitur quod nil includit ſubterfugiens iudiciũ mẽtis, apprehenditur a mẽte, huiuſmodi ſunt Singularia. Hinc ait Auer. in ſecũdo de Anima, 65. Vniuerſalitas & ſingularitas ſola mẽte percipiũtur,

Mens

mens percipit Vniuerſalitatem noſcēdo uaria Vniuerſalia, quare ſimiliter noſcit ſingularitatem noſcendo uaria ſingularia, & præſertim, quia abſtracta per concreta inueniuntur & noſcũtur. Hanc ueritatem patefecit Ariſtoteles, dum in tertio de Anima referens duo cognoſcibilia, Vniuerſalia ſcilicet, & ſingularia & ſupponens ambo mente cognoſci, modum quærit, & in contex. 10. ait mentem ſenſitiuo noſcere calidum, frigidum, & ſingularia, non dixit ſenſitiuum ſolum ea noſcere, ſed mentem ea noſcere ſenſitiuo, adeò ut iudicium menti tribuerit, ſenſitiuum uerò dixerit eſſe id, quo: Hoc autem declarat Ariſt. in octauo Phyſic. 35. præſupponit principale agens; ueluti ſi dixero, baculo percutio. Inſuper, diſtinctiùs explicans quomodo ea duo cognoſcibilia iudicentur mēte, inquit cognoſci ab ea uario modo ſe habente, ut circunflexa linea ſe habet ad ſe cum extenſa fuerit: cum itaque Ariſtoteles dicat, mētem in iudicandis illis ſimilem eſſe uni lineæ, vario modo ſe habenti, cōſpicuè affirmat ambo ea noſcibilia iudicari mente, uario modo ſe habente. Colligamus itaque cum Ariſtotele, Themiſtio, Auerr. Philopono, experientia, & ratione, Humanam mentem ſingularia noſcere.

Ariſt. *Concluſio.*

De modo quo Mens cognoſcit Singularia. *Cap. XVII.*

Quinque capita opinionum. *Primum.*

OStenſo humanam mentem intelligere ſingularia, de modo agendum eſt: pro cuius notitia conſiderandum eſt, opiniones Philoſophorum in quinque prima capita redigi. Primò enim occurrunt uetuſtiores Philoſophi, ut Democritus, Empedocles, Anaxagoras, & ſimiles, qui Sēſum a mente nō ſecreuerunt, & proptereà procul dubio exiſtimarũt mentem noſcere ſingularia. Hinc Ariſt. in primo de Anima, 25. tribuit Anaxagoræ, quòd putauerit mentem etiā uilibus Animalibus competere quæ tamen ſola ſingularia apprehendũt. Hi namque omnem internam cognitionem menti tribuerũt, qui rectè aiunt mentem noſcere ſingularia: errant autem, non ſecernentes mentem a Senſu, & putātes, eam propriè per inſtrumenta corporea, ſingularia noſcere. Altera opinio eſt Alexādri parum ab his recedentis, ipſe mētem pro fundamento ſumptam putauit eſſe phantaſiam, ei ſuperaddidit idoneitatem ad vniuerſalia, & proptereà ut noſcentem ſingularia nuncupauit Senſum, ut noſcentem vniuerſalia mentem, adeò ut per propriam mentis rationem & cōditionem ſola vniuerſalia apprehenderit, quæ opinio in præcedentibus reiecta eſt. Et proptereà Cardinalis Caietani, & Capreoli in primo Sent. diſt. 35. opinio approbanda nō eſt; qui cum Alexandro mentem ſingularia non cognoſcere affirmarunt. Tertium caput opinionum eſt, eorum, qui aiũt mentem primò & directè noſcere vniuerſale, ſecũdò, & reflexè, poſſe noſcere ſingulare, quatenus ſi uoluerit vniuerſale cum ſingulari comparare, reflecti poteſt in eius Phantaſma, ac ita ſecundò, & reflexè ualet illud cognoſcere, nō autem primò, quia facultas primò tendit in obiectum ſuum. Huius opinionis eſt D. Tho. in tertio de Anima 10. Quæ approbanda nō eſt; primò, quia euerteretur ordo & cōnexio facultatum cognoſcentium, nō enim finis unius, eſſet principium alterius, ut de cæteris patet. Prætereà, principia primò debent noſci, vniuerſalia colliguntur Inductione cuius ſingularia ſunt principia, quare ea primò noſcuntur a mente, idipſum eſt dicendum de mente Practica. Prætereà, omnis facultas id primò cognoſcit, quod ei primò offertur, quod facilius noſcitur, & eſt uia & diſpoſitio pro cognitione alterius, & ex quo per abſtractionem elicitur aliud, huiuſmodi autem eſt ſingulare. At de hoc latiùs in conſideratione primi cogniti. Proptereà, eſt quartum caput opinionum, approbatum a ſimplicio, Plutarcho, & Priſciano Lydo pro cuius notitia accipio menti, ſupra Animam rationalem poſitæ, cōpetere Ideas; Animæ rationali, rationes: Naturæ, Semina: Materiæ, Vmbras formarum. Inſuper, accipio ex horum ſententia Ideas eſſe cauſas rationum; rationes ſeminum; ſemina umbrarum, &

Secundũ. *Tertium.* *Euerſio.* *Quartu.*

parti-

participationis formarum. Addo tertiò, mentem cognoſcere per ideas, animam per rationes, vel ut cum ideis iunctas, uel ut ſibi inſitas, uel ut in phantaſiam tanquã imagines effuſas: ſenſus autem per eas imagines ſenſibilia iudicare. His præaſſumptis ex horum ſententia dicendum eſt, mentem Animariam, in triplici ſua diſpoſitione, tribus modis apprehendere ſingularia, ea namque vt iuncta ſuperiori menti, & ideis, tanquam per primam cauſam noſcit accidentia, & ſingularia, ut in ſe manens, & per rationes ſibi inſitas ea noſcit, ut per cauſam proximam, per conuerſionem uerò ad phantaſiam, excitatam ab externis obiectis, per imagines rationum apprehendit ſingularia, vt effecta rationum & vniuerſalium. Modus qui in nobis eſt origine primus eſt hic tertiò relatus, primus autem perfectione & abſolutè ille eſt, qui primò, referebatur, qui in nobis origine eſt poſtremus. Apprehendit itaque mens animaria, accidentia, & ſingularia, non tanquam cauſas vniuerſalium, ſed contra, uel ut effecta, uel ut incluſa in cauſis proximis, uel ut incluſa in primis, cum eſſentia ſingularium & vniuerſalium eadem ſit. Hoc elicitur ex Simplicio in tertio de Anima, 9.33.53.58. in ſeptimo Phyſic. 18. & ex Priſciano Lydo, in Theophraſtum, de intellectione, c. 15. verba non refero, nec moror in euerſione huius opinionis, cum alibi patefecerim, fundamenta, & principia huius opinionis, cõſpicuè pugnare cum principijs Peripateticorum, & Simplicius hæc tribuens Ariſtoteli, euertit, non explicat ſententiam eius.

Opinio quinta verior.

Cum itaque quattuor relati modi non uideantur approbandi, quintum afferamus & approbemus, pro quo tria profero: Primum eſt Mentẽ apprehendere Singularia: Alterum eſt, Mentem primò apprehendere Singularia: Tertium eſt, Mentem uario modo ſe habentem, & Singularia, & Vniuerſalia apprehendere. Quod Mens noſcat Singularia, & primò ea noſcat, iam eſt oſtenſum: quod ea noſcat modo uario ſe habens, elicitur ex ratione, quia noſcibilia ſunt uaria. Elicitur & Ex Ariſtotele qui in tertio de anima, contex. 10. ait, ſenſitiuo calidum & frigidum cognoſcit, hoc eſt Mens ut iuncta ſenſibus & Phantaſiæ iudicat accidentia circumſcribentia indiuiduum, alio autem vel ut circumflexa, &c. ac ita indicat Mentem, primò noſcere circumſcribentia ſingulare, mox eam ſecùs ſe habentem, noſcere Vniuerſale. Conſentio itaque de hoc cum Scoto, Mentem noſcere, & primò noſcere Singularia, ut in 4. Sent. Diſt. 45. q. 3. art. 2. in 3. de anima, q. 22. Quodlib. 13. art. 2. affirmat. Diſſentio tamen, quia affirmat per nullam noſtram facultatẽ poſſe noſci Singulare ſub propria Singularis ratione cæteris circumſcriptis, cum enim hæcceitas ex eius Sententia ſit principiũ Indiuiduationis, eam hæcceitatem pro ſtatu hoc circumſcriptis omnibus accidentibus proprijs ſingularium apprehendere ex eius ſententia non valemus, diſtinguendo unam, ab altera, id tamẽ efficere ualebimus in alio ſtatu: De hoc inquam, ab eo diſſentio, & præſertim, quia nos cuncta quæ noſcimus, per accidentia noſcimus, & vt ex accidentibus proprijs ſpeciei, elicimus notionem propriam ſpeciei, ita ex accidentibus proprijs ſingularium, elicimus notionem propriam ſingularium, & hoc eſt cõmune omni noſtræ cognitioni. Inſuper cum Scotus ex ſententia Ariſtotelis pro Obiecto Mentis ſtatuat Ens, quia Ariſtoteles alium vitæ ſtatum non cognouit, videtur ſibimet aduerſari, inquiens, pro hoc ſtatu non poſſe ſingulare propria ratione cognoſci; At de hoc latius in conſideratione primi cogniti.

Conſenſio cum Scoto & diſcuſſio.

Pro diluendis Rationibus aduerſis, uaria explicantur cognitu vtilia. Cap. XVIII.

An ſingulare noſcatur a mente notitia recta.

VT clarior refulgeat modus, quo Mens Singularia cognoſcit, & rationes aduerſę facilè diluantur, nõnulla vtilia cognitu diſtinctè ſunt explicãda. Quęritur primò, nũ ea cognitio, qua mẽs Singularia percipit, debeat dici recta, vel reflexa? Nõnulli ut D. T. & Simplicius eam dicũt reflexã. Alij ut Auerroes rectã. Reſpõdens dico ſiue cõtrouerſia, & diſtincta cõſideratione eam & rectam,

& refle-

& reflexam dici poſſe: dici poteſt recta, conſiderando modum cognoſcēdi, dum enim aliquid ab alio recipimus, primò manum extendimus, mox eam ad nos contrahentes reflectimus, ita mens receptura obiectum a phantaſia, primò aciem in phantaſiam dirigit, ac ita ſingularia percipit, mox per ſui conditionem appræhendendo eſſentiam, derelictis accidentibus dicitur per Metaphoram in ſe redire, & reflecti. Hunc modum conſiderauit Ariſt. in cont. 10. 3. de Anima, inquiēs, Vt circumflexa ſe habet ad ſe, cum extenſa fuerit, carnis eſſe cognoſcit, adeò ut primò mens cōuerſa ad Phantaſiam conſideretur, ut extenſa, mox reflectatur pro cognitione ipſius eſſe, hoc eſt Vniuerſalis. At inquiūt nonnulli, Ariſtotelem per ea uerba denotare oppoſitum, nempè mentem reflexè appræhendere ſingularia, quia inquit ut circumflexa ſe habet ad ſe, cum extēſa fuerit, ac ita circūflexio primæ cognitioni reſpōdet, extenſio ſecundæ, quæ eſt cognitio uniuerſalis. Qui ita exponunt, cōſpicue Ariſt. uerba peruertūt, nam Philoſophus apertè id ut circūflexa refert ad cognitionem vniuerſalis, cum enim dicat mentem noſcere uniuerſale ut circūflexa, conſpicuè circunflexum refert ad cognitionem vniuerſalis, & cum addat, cum extenſa fuerit, non id profert ut denotet ordinem temporis, ſed ut patefaciat uarietatem diſpoſitionis. Dico tamen altera ex parte notitiam ſingularium triplici ratione poſſe dici reflexam. Primò, quia nō eſt ſui obiecti, ſed alieni: facultas autem in ſuum obiectum dicitur rectè tendere. Secundò, quia ea cognitio non eſt per eleuationem mentis, ſed per depreſſionem. Tertiò, quia ſingulare eſt maximè compoſitum, reſpōdens circumflexo, eſſe uerò eſt ſimplex, reſpondes recto. Quæritur ſecūdò, an cognitio ſingularium debeat dici per intuitionē? Pro notitia accipio cognitionem eſſe quattuor generum: uel enim eſt per intuitum, ut oculo intuemur colorata, vel per abſtractionem, ut mēs apprehēdit uniuerſalia: uel per illationem, dum ex uno aliud inferimus, vt ex operibus elicimus notitiam cauſarum, uel demùm eſt cognitio per eſſentiam, ut Deus ſe intelligit. Dum mēte in phātaſiam per oblata phātaſmata percipimus ſingularia; ille nō propriè eſt intuitus, ſed ei ſimilis: nō propriè eſt intuitus, tūm quia propriè intuitus eſt obiecti proprij, ſingulare non eſt obiectum proprium mētis, ſed Senſuum: tum inſuper, quia intuitus eſt rei principalis, nō imaginis: phantaſma autem eſt imago, eſt tamen intuitus imaginis illius rei, ex qua mens elicit obiectum ſuum, ac ita eſt ſimilis ratio intuitui. Quæritur tertiò, cum mens cognoſcat uniuerſale & ſingulare, num id faciat per eādem, uel per diſtinctam ſpeciem? miſſum facio pro nūc, an ſpecies intelligibilis diſtinguatur ab actu intelligēdi; Hac de re ſententiæ ſunt Variæ; nonnulli aiunt id fieri diſtinctis ſpeciebus, alij eadem ſpecie, at diſtinctis cōceptibus. Prima ſententia eſt dubia: quia ſpecies reſpōdet formæ, uniuerſalis & ſingularis eadem eſt forma, ut ait Alex. primo de Anima, cap. 26. & ſimpl. 7. Phyſic. t 8. Similiter, ſecunda eſt dubia: quia re uera ſpecies a cōceptu ſiue notione, diſtincta non eſt, ut ſuo loco patebit. Propterea dico per mētem noſci ſingulare & vniuerſale eadem ſpecie, vario modo ſumpta, & ſe habente, per eam enim iunctam cum materia, & conditionibus indiuiduorum noſci ſingulare, per ſecretam ab eis, noſci vniuerſale. Quæritur quartò, an dum mens noſcit ſingularia, dicatur fieri illa, ut dicitur fieri Vniuerſalia, & dicatur locus eorum? Reſpondeo id propriè non fieri, nec dici. Prima ratio eſt: quia mens inſpicit ſingulare, non ut in ſe, verùm ut in alio exiſtit, nempè in phantaſia: ideò Themiſtius dixit, id inſpicere tanquam exiſtens ante pedes eius. Secunda eſt: quia mens cum ſit forma abiuncta non conformatur cum ſingulari materiato, ſed cū vniuerſali abiuncto: Hinc non ſingulare dicitur fieri, ſed vniuerſale, & cum vniuerſali maximè nectitur, non cum ſingulari. Tertia ratio eſt: quia facultas dicitur fieri obiectum ſuum proprium, non alienum; ſingulare non apprehenditur a mente ut obiectum proprium, ſed ut id, unde elicit obiectum proprium; Iure igitur mens dicitur eſſe vniuerſalium, Senſus ſingularium: quia unicuique id eſt tribuendum, quod ſuum eſt; Iure etiam ea quę ſunt, diuiduntur in Senſibilia, & Intelligibilia, quia conſiderati

An ſit per intuitum.

An fiat p ſpeciem diſtinctam.

An mens fiat ſingularia,

ſiderari debent ſecundum propriam conditionem, & ut propria obiecta. Inſuper, rectè dicitur Animam fieri Senſibilia per ſenſum, Intelligibilia per mentem: quia unicuique id tribuendum eſt, quod eius eſt proprium. Similiter rectè mens dicitur locus ſpecierum vniuerſalium, non ſingularium. Et demùm cum mens propriè ſolùm dicatur fieri vniuerſalia, inde euenit, quod non cognoſcendo ſingularia, dicitur noſcere ſe, ſed noſcendo vniuerſalia, cum ea ſint obiectum proprium, & patefaciant conditionem, & uires proprias, & præſerrim quia uires menſurantur per maximum quod poſſunt. Quæritur quintò, an pro notitia ſingularium requiratur officium mentis agentis? Hac de re a uarijs uaria dicuntur: ſed quia reſolutio pendet ex officio agẽtis, de quo in præcedentibus ſum loquutus, ideò ſequens traditam explicationem, dico, quòd cum apprehendere ſingularia ſit agere, & omnis actio tribuenda ſit agenti, etiã iudicare ſingularia eſt officium agentis, adeò ut quemadmodum pro notitia vniuerſalis omnis actio tribuebatur agenti, paſſio poſſibili, ita de attinẽtibus ad notitiã ſingularium putandum eſt ſe habere: quia tamen mens propriè uerſatur in uniuerſalibus, ideò etiã proprium officium agentis dicitur eſſe abſtrahere, & reddere intelligibilia poteſtate, intelligibilia actu. Ex his eliciũtur ſolutiones omnium rationum, quæ pro aduerſa opinione primò relatæ fuerunt. Et præſertim quia rationes illæ hoc ſolũ oſtendũt, mentem propria ratione & conditione, & tanquam obiectũ proprium uel contentum ſub eo, non apprehendere ſingularia, & quæ tamen apprehendit ut iuncta cum phantaſia, ut ordiens ab eius cognitione, & ut Phantaſmate egens pro eliciendo Vniuerſali.

An requiratur officiũ agẽtis.

Proponitur agendum de obiecto Humanæ Mentis, et nonnulla pro eius indagatione conducentia declarantur. *Cap. XIX.*

CVm conſideratione an mens noſcat ſingularia, ſatis iuncta eſt conſideratio Obiecti eius: propterea oſtenſo, mentem noſcere ſingularia, quodnam ſtatui debeat Obiectum eius, conſiderandum occurrit. Nã quemadmodum ſcientia omnis dicitur eſſe unius generis ſubiecti, in quo uerſatur, ita omnis cognoſcendi facultas uno quodam Objecto debet eſſe prædita, ad quod iudicandum parata ſit; quod cum competat facultatibus cæteris cognoſcentibus, longè magis humanæ menti competere putandum eſt, cum præſtet cæteris animæ facultatibus. Loquens de Obiecto Humanæ mentis, primò cõmunia quædam explicabo; ſecũdò diſtinctiones tradam, ex quibus elicietur reſolutio difficultatis; tertiò dubia principaliora diſſoluam. Obiectum facultatis cognoſcentis uarijs denotatur nominibus, dicitur enim Obiectum, Scopus, Oppoſitum, Subiectum, & Finis. Nuncupatur ab Ariſtotele oppoſitum in primo de Anima, cont. 10. & in ſecundo de Anima, 33. opponitur enim oppoſitione relatiua, ut Senſus & ſenſibile, Nuncupatur ſubiectum in ſecundo de Ortu & interitu, conte. 7. & in ſecundo de Anima, 103. quia ſubijcitur iudicio facultatis cognoſcentis, & facultas cognoſcẽs in eo ut in propria materia uerſatur. Dicitur obiectum, tum quia opponitur facultati ut dixi, tum, quia tanquam ſcopus ei offertur. Demum dicitur finis & ſcopus, & quatenus facultas pro eo noſcendo parata eſt. Propriè tamen loquendo Scopus, & finis reſpõdent facultati mouenti & appetenti, bonum enim quod eſt finis, appetitui reſpondet, uerum autem facultati iudicanti. Extenditur Obiecti nomen ſiue oppoſiti, etiam ad facultates non cognoſcentes, ueluti alimentum ab Ariſt. in ſecundo de Anima 33. dicitur oppoſitum, ſiue obiectum facultatis nutrientis, & opponitur ſimili modo per relationem: hoc tamen in loco conſideratur obiectum mentis, tanquam facultatis cognoſcẽtis, Quod obiectum deſcribi poteſt, quod ſit Genus, unum, natum per ſe, & propria ratione cognoſci, ab ea facultate cuius eſt obiectum.

Ordo ſecũdus.

Nomina.

Deſcriptio

obie-

obiectum dicitur genus unum, quoniam facultas cognoſcens, ſe habet perinde ac ſcientia vna, quæ eſt vnius generis Subiecti, & tanquam una materia unius primæ oppoſitionis. Hinc Ariſtoteles in ſecundo de anima, dubitat an Senſus tactus ſit vnus, cum non uideatur eſſe vnius oppoſitionis, ſed plurium. Et in tertio de Anima contextu 9. ex eo quod caro, & eſſe carnis diſtinguuntur, infert, vel cognoſci facultate diſtincta, uel eadem, uario modo ſe habente. Et in eadem ſignificatione in ſexto Nicomachiorum cap. primo dixit, ad noſcenda ea quę ſunt diſtincti generis, paratas eſſe facultates diſtincti generis. Oritur tamen dubitatio, cum obiectum debeat eſſe genus unum, an debeat eſſe uniuocum, uel ſit ſatis, vt ſit ab uno, & ad vnum? *Dubitatio.* Scotus in quęſti. 21. tertij de anima inquit debere eſſe uniuocum, aptum mouere facultatem per unam communem formam. *Scotus.* Ratio eius eſt, quia obiectum primum & adæquatum, debet eſſe aptum attingi a facultate cognoſcente unico actu: at actus unus vni naturæ & formæ reſpondet: hinc Ens, quod cenſuit obiectum humane Mentis, exiſtimauit denotare conceprum unum uniuocum uniuocatione Logica. Hanc opinionem ueram non puto; conſpicua enim eſt ſententia Ariſtotelis *Euerſio.* in 4. Metaphyſicæ contextu 2. & in 10. Metaphyſicę dicentis, ſcientiam nedum generis uniuoci, uerùm etiam eius quod eſt ab uno eſſe poſſe, quod & Alexander & Auer. in eodem 4. Metaphyſicæ affirmarunt, & Ariſtoteles in ſexto Topicorum dixit etiam eorum, quæ ſunt ab uno, dari Definitionem unam: Si igitur genus ab uno Definiri; eiuſque ſcientia una eſſe poteſt, conſimili ratione uni facultati poteris reſpondere, ita tamen ei reſpondebit, ut non æque primo, ſed ordine aliquo ei reſpondeat. Inſuper id, quod Scotus profert de Ente, quod denotet conceptum unum uniuocè, conſpicuè pugnat cum Ariſtotele, Auerroe, & Græcis omnibus interpretibus, oppoſitum vt notiſſimum enunciantibus. Ratio eius facilè diluitur, & primò, per fiduciariam reprobationem concedendo Obiectum facultatis debere eſſe aptum unico actu attingi: Sed cum unum dicatur multipliciter, ex 5. Metaphyſicæ context. 12. dico: Si obiectum fuerit uniuocum, attingetur actu vno uniuoco, ſi ab uno, actu unico; eadem unitate ab uno, ut actu uno percipitur perſpicuum cœli, & mortalium, & Definitione una comprehenditur Natura dicta de forma, & Materia, quamuis uniuoca non ſint, ſed ab uno. Soluitur ſecundo per inſtantiam, quia non de omni obiecto facultatis cognoſcentis uerum eſt, ut debeat eſſe aptum per eam facultatem unico actu attingi, Hoc patet de Obiecto tactus, & de obiecto Senſus Communis, non enim ualet Senſus Communis uno actu genus obiectum eius apprehendere, cum includat ſenſibilia uaria communia, & propria. Sat itaque eſt, ut obiectum ſit vnum unitate ab uno. *Sat eſt ut obiectū ſit vnum unitate ab uno.* Inſuper, cum quæratur obiectum humanæ mentis, non id quæritur quod ſupera reuelatione nobis refulgit, ſed quod inſtrumento ſenſuum, & phantaſiæ ex phantaſmatibus elicitur, & per phantaſmata menti offertur. Similiter quæritur obiectum non pro ſupero gloriæ ſtatu, ignoto Philoſophis, ſed pro ſtatu & curſu huius uitæ. *Quod obiectum quæritur.* Propterea hac de re diſſentio a Scoto, qui in libris de Anima formans quæſtionem de Obiecto Humanę mentis ex ſententia Ariſtotelis, ea profert quę cum Ariſtotele conſpicuè pugnant, & pręſertim, quia ex una parte ait Obiectum Humanę mentis eſſe Ens, ut Ens: ex altera inquit, nonnulla eorum quę ſunt, in hoc ſtatu a mente percipi non poſſe, ſed tantum in ſtatu Glorię, ut in quęſtio. 22. tertij de Anima, ait propriam rationem indiuidui, quam hęcceitatem appellat, non poſſe cęteris circũſcriptis in hoc ſtatu a nobis apprehendi, & idipſum in quęſt. 19. ait de conceptu quidditatiuo irreſolubili & ſimplici rerum ſpiritualium, ut Animę, & ſimilium. Cum itaque Ariſtoteles ſtatum Glorię non nouerit, minus rectè quęrens Obiectum Humanę mentis in libris Ariſtotelis, ea profert, quę conſpicuè cum Ariſtotele pugnant. Quęritur itaque Obiectum proprium Humanę mentis, aptum proprijs uiribus in hoc ſtatu ab ea apprehendi, pręſertim ex ſententia Ariſtotelis. *Concluſio.*

Reſolutio difficultatis de Obiecto Humanæ mentis.
Cap. XX.

Obiectum quomodo primum.

CVm apparuerit in qua ſignificatione ſermo ſit de Obiecto Humanę mentis, quoniam ex diſtinctionibus pręſertim elicitur reſolutio difficultatum, diſtinctiones nonnullæ ſunt afferendæ. Quæritur obiectum primum Humanæ mentis. Obiectum pręſertim poteſt dici primum tripliciter: origine, perfectione, adæquatione. Si quæritur primum origine, oritur quęſtio de primo cognito, de qua ſuo loco erit agendum. Si quæritur primum perfectione, & dignitate, ſic abſolutè primò cognitum eſt Deus: comparata ſubſtantia cum accidentibus, eſt ſubſtantia: comparatis materiatis ſubſtantijs inter ſe, eſt Homo. At ſi tertiò quæritur primum adæquatione, hoc eſt id, quod modò quæritur, & ad rem facit: de quo loquens, dico, Obiectum mentis adæquatione primum, eſſe duplex, vel ei commune aliqua ex parte cum alijs facultatibus, vel proprium eius.

De obiecto communi.

Obiectum commune adhuc eſt duplex: nam uel uſurpatur pro quolibet apto quouis modo per mentem noſci, & ita omne, quod vel uerè ſit, uel ſola imaginatione ſit conceptum, eſt obiectum Humanæ mentis. Nam vt inquit Ariſt. in ſecundo de anima, omnis facultas eſt alicuius formæ, & eius oppoſiti, ut oculus luminis & tenebrarum. Quæritur ſimiliter. Humana mens tum eius quod verè eſt, tum eius quod cognitione eſt formatum, cum propriè non ſit, dicitur iudex. Secundò uſurpari poteſt Obiectum commune mentis pro quouis nato apprehendi cum conditione veri, excludendo ea quæ inani imaginatione formantur, & cōcipiuntur, & ita omne quod eſt in Subſtantiam & Accidēs diuiſum, non excludendo etiam ſecundas notiones, eſt Obiectum mentis. Commune enim eſt aptum modo ſibi conſentaneo mente intelligi, in qua ſignificatione approbanda eſt ſententia Auicennæ in primo ſuę Metaphyſicę & Scoti in 2. ſentent. dict. tertia, quæſtione tertia, dicentium, id quod eſt, eſſe Obiectum Humanæ mentis.

De obiecto proprio.

At pręter miſſo obiecto communi, quia dum agitur de Obiecto facultatum, ſermo eſt de proprio, ideò de hoc loquens, accipio primò, in ſtatuendo Obiecto proprio mentis, excludenda eſſe ſingularia materiata, ea enim propriè ad ſenſum pertinent, & munere ſenſuum apprehenduntur a mente. Inſuper, accipio obiectum proprium mentis eſſe duplex. Vel enim uſurpatur pro quouis nato quolibet modo a ſola mente percipi, & ita eſſentia quælibet eſt Obiectum mentis. intra terminos huius Obiecti nedum materiatę eſſentię, verùm inſuper ſeparatę mentes, & ſecundę notiones includuntur. Hinc rectè ait Auerroes in ſecundo de Anima, 63. Vniuerſalitas & ſingularitas ſola mente percipiuntur. Vel uſurpatur Obiectum adæquatum, & propriè, pro eo quod eſt aptum mouere mentem, uel per ſuum phantaſma, uel per phantaſmata propriorum accidentium exiſtentium in eo.

Proprium Obiectum Quidditas materiata.

In qua Obiecti ſignificatione quidditas materiata debet ſtatui Obiectum Humanę mentis. At quoniam uerè, & propriè Obiectum eſt id, quod facultatem mouet, format, eiuſque eſt proprium, ideò abſolutè loquendo, hoc ſtatui debet Obiectum mentis. Nomine Quidditatis Materiatę, excludo ſingularia. nam Quidditas, & eſſentia Vniuerſalium eſt. excludo ſeparatas formas, quę materiatę non ſunt. Et quamuis ſola mente percipiantur, tamen non mouent mentem, nec proprio, nec accidentium in eis exiſtentium phantaſmate, ſed ſolùm colliguntur ratione ex effecti progrediendo.

Ariſtot.

Hanc ſententiam confirmo auctoritate & ratione. Ariſtoteles in contex. 9.3. de anima ait, dari carnem & eſſe carnis, in decimo inquit, ſenſitiuo cognoſci calidum, frigidum, & quorum ratio quędam eſt caro, indicando Singularia ad ſenſum pertinere, ad mentem uerò, ut ueitur Senſu; At afferens deinde Obiectum proprium

Mentis

Mentis,inquit ex alio autem uel ſeparabili, uel ut circunflexa ſe habet ad ſe cum extenſa fuerit,carnis eſſe iudicat, &c. conſpicuè Menti pro obiecto tribuit eſſe carnis, hoc eſt Quidditatem Materiatam.Inſuper,in cõtextu 13.dubitans Philoſophus quo modo Mens ſe intelligat,inquit:aut alijs Mens inerit,aut ea mixtum aliquid habebit quod illã faciat intelligibilem ut alia, &c.per mixtum conſuenit Philoſophus in eo 3.de Anima denotare Materiatum,quare eum dicat,ſi Mens eſt intelligibilis,uel cætera quæ intelliguntur erunt Mentes,quod falſum eſt,vel Mens erit quid mixtũ, hoc eſt Eſſentia Materiata,conſpicuè indicat Eſſentiam materiatam eſſe eius obiectum. Prætere à,in contex.16.afferens rationem,cur mens intelligit,non autem intelligibilia quæ ſunt obiecta mentis,inquit,materiata, poteſtate ſolùm eſſe intelligibilia, & ideò non intelligere: nam ea intelligens debet eſſe facultas ſine materia, conſpicuè indicans, intelligibilia poteſtate, quæ ſunt Quidditates materiatæ eſſe obiectum mentis, quæ etiam poteſtate dicitur. Quòd ſeparatæ mentes non debeant includi ſub obiecto proprio,& mouente mentis,patet:quia in cont.36. ſub dubio dereliquit Philoſophus,an poſſint a nobis intelligi.Mox in cont.39.indicat ſolum poſſe intelligi,ut refulgent in Phantaſmatibus: At ipſæ nec ex ſe, nec per accidentia in eis exiſtentia habent Phantaſmata, ſed ſolùm noſcuntur ratione, colligendo ex operum Phantaſmatibus conditionem earum. Prætereà, id ipſum oſtenditur ratione. Nam id debet iudicari obiectum mentis,quo ut intelligat,debet eſſe denudata, huiuſmodi eſt materiata Quidditas,ut patet ex declaratione quarti cõtextus,3.de Anima. Hinc commendatur Anaxagoras inquiens, mentem non mixtam cum materia, & in contextu 6.ex eo quod mens intelligit omnia,nempè materiata, ut propria obiecta, infert non eſſe mixtam cum corpore. Prætereà,conſpicuè hoc nobis patefacit Ariſtoteles in 3.de Anima 30.& 39.contextibus. Et in lib.de memoria & Reminiſcentia inquiens,Phantaſma ſe habere ad mentem, ut Senſibilia ad Senſum, & ſine Phantaſmate nil intelligi:ex quo hæc ratio elicitur;Id eſt obiectum mentis, quod reſpondet Senſibilibus relatis ad Senſum;ſed huiuſmodi ſunt Phantaſmata, quæ ſolũ ſunt Quidditatum materialium;igitur Quidditas materiata eſt eius obiectum. Prætereà, id ſtatui debet obiectum facultatis ſequentis, quod proximè elicitur ex obiecto antecedentis ei famulantis; at ex obiecto phantaſiæ, ad quam pertinent Phantaſmata,ſolùm proximè elici poteſt Quidditas materiata, cum phantaſia in ſolis materiatis uerſetur. Prætereà, id eſt proprium obiectum mentis, pro quo propriè, & principaliter requiritur officium agentis: At mens agens propriè requiritur ut reddat intelligibilia poteſtate, intelligibilia actu, ex 3.de Anima 17. Intelligibilia poteſtate ſunt Quidditates materiatæ, ut dicitur in cont.16. quare illæ ſunt obiecta. Prætereà, id iudicari debet obiectum mentis, quod recta ratione eius conditioni reſpondet; huiuſmodi eſt materiata Quidditas, nam Senſus omninò immerſus in materia, ſingularia tantùm materiata iudicat,ſuperæ mentes omninò a corpore ſolutæ, in obiecto penitus a corpore ſoluto verſantur. Quare mens Hominis ex materia non pendens, iuncta tamen corpori, & pro obeundo intelligendi munere egens Phantaſmate, cum ſit mediæ conditionis, in obiecto mediæ conditionis uerſari debet: huiuſmodi eſt materiata Quidditas, vt enim mens cupiens intelligere,orditur a Phãtaſia,& deſinit in id,quod ſibi eſt congruens,ita materiata Quidditas, cum ſit iuncta cum materia, ab ea per mentem ſecernitur,& media quodammodo redditur. Hanc ueritatem etiam nobis ſubindicauit Philoſophus in primo Phyſicorum.49.inquiens mentem eſſe Vniuerſalium,Senſum ſingularium, indicans mentem eſſe eorum Vniuerſalium,quæ contradiſtinguuntur a ſingularibus,huiuſmodi ſunt Quidditates materiatæ, in ſeparatis enim a materia, natura ſingularis ab ea Vniuerſalis non diſtinguitur.Huius opinionis etiam fuit Auerrois,ideò in 3.de Anima, cont.quinto, deſiniens mentem poteſtate per ſuum obiectum, dixit, eſſe id quod natum eſt fieri omnes intentiones formarum materialium Vniuerſalium: Ex his patet, quodnam ſ ex

Ratio. *Ratio.* *Auerroes*

ſententia Ariſtotelis debeat ſtatui Obiectum Humanæ mentis, ſi quis autem quæra-
Opinio Platonis. quod nam ex ſententia Platonis ſtatui debeat obiectum eius, breuibus & lucidè ita pu
to reſpondendum; Si loquimur de Mente ſupra animam poſita, obiectum eius ſunt
Ideæ ei inſitæ, per quas eleuatur in Deum, caput Idæarum, & intelligit omnia. Si lo
quimur de anima rationali, quæ Mens animaria dicitur, quia ea tripliciter conſidera
tur, uel ut conuerſa ad Mentem, & cum ea iuncta, vel vt conuerſa in ſe, vel vt conuer-
ſa ad Phantaſiam, & externa, ita triplex ei obiectum competit, nam ut conuerſa ad
Mentem pro obiecto inſpicit Ideas, cum quibus per rationes nectitur, vt conuerſa in
ſe pro obiecto habet rationes, ei inſitas: & hæ ſunt obiectum proprium: vt conuerſa
ad ſenſus, vmbræ rationum & Idearum reſulgentes in Phantaſmatibus, dicitur obie
Concluſio. ctum mouens & excitans, & hæ ſunt illæ quæ cum Ariſtotele Quidditates Materiatæ
dictæ ſunt, adeò ut Quidditates Materiatæ ſint Obiecta excitantia; rationes inſitæ,
Obiecta formantia, Ideæ, Obiecta perficientia, & terminantia; Abſolutè tamen intel
ligibilia apud Platonem ſunt Ideæ, ut patet ex calce ſexti de Repub. & ex 7. & locis
alijs. Sed Platonem miſſum facio.

Dubia nonnulla attinentia ad Obiectum Humanæ Mentis proponun-tur, & diluuntur. Cap. XXI.

VT Obiectum proprium Humanæ Mentis reddatur magis cõſpicuum,
& dubia omnia illud obumbrantia diluantur, Difficultates quaſdam
Prima Dubitatio. potiores proponam, & diluam. Quæritur primò cum Quidditas vſur
petur dupliciter, vt ſuo loco pateſeci, uel in prima ſignificatione, nẽ
pè pro forma partis, uel in ſecunda, hoc eſt pro forma totius, dum di
cimus, Quidditatem Materiatam eſſe obiectum, quã intelligere de
bemus? Ariſt. modò unum, modò alterum denotare uidetur, nam in 3. de Anima Mẽ
ti pro obiecto tribuit eſſe carnis, i. formam partis, datur enim hæc Caro, Caro, & eſſe
Carnis, hoc eſt Particulare, Vniuerſale quod eſt forma totius, & Eſſe quod eſt forma
partis. In primo autem Phyſ. 49. ait, Mentem eſſe Vniuerſalium, quæ ſunt Formæ to
Solutio. tius. Reſpondeo, dum pro obiecto Humanæ Mentis ſtatuitur Quidditas Materiata,
debet intelligi cum in prima, tùm in ſecunda ſignificatione, præſertim tamen in pri
ma, adeò ut obiectum ſit ab uno, non vniuocum. Ratio eſt, quia vtraque quidditas ſo
la mẽte apprehenditur, & vtraque ex Phãtaſmatibus elicitur, primò tamẽ denotatur
forma partis, & Quidditas in prima ſignificatione, quia per eam deinde cõpoſitum
eſt intelligibile, actus enim eſt ratio intelligendi; & Ariſt. in 3. de Anima hoc princi-
pale explicauit, Vniuerſale autem primò formam partis denotat; ſecundò, compo-
ſitum, ut dicitur in 8. Met. contextu 7. & 8. Quidditas itaque Materiata eo ordine,
quo eſt Quidditas, etiam eſt obiectum, & quamuis Vniuerſale & Quidditas in ſecun
da ſignificatione includat Materiam, ea tamen per Quidditatem in prima ſignifica-
Secunda Dubitatio tione ut recipit actum, ita recipit ut intelligi poſſit. Dubitatur ſecundò, quia Quiddi-
tas latè dicitur de Eſſentia cuiuslibet rei, adeò ut etiam dicatur de eſſentia Materiæ,
quæ propria definitione explicatur; hinc dicitur diſtingui ſpecie, & ratione a priua-
tione, num igitur nomine Quidditatis Materiatæ denotetur etiam Eſſentia materiæ?
Solutio. Inſuper num denotetur Eſſentia ſecundarum notionum, ueluti Generis, Speciei, Vni
uerſalitatis, ſingularitatis, & ſimilium? Reſpondeo, Materiam non denotari, quia
aliud eſt eſſe Materiam, & eſſe Quidditatem Materiatam, denotantem aliquid diſtin
ctum a materia, pendens tamen ex ea: nam cùm Materia non ſit actus formalis, ſed
pura potentia ſumpta pro gradu Entis, contradiſtincta ab actu formali, nec mouere,
nec propria notione formare ualet Mentem, quæ dicitur locus ſpecierum. Materia
itaque, ut etiam ſeparatæ Mentes, ſolùm continetur ſub obiecto proprio humanæ
Mentis, in prima ſignificatione, non in ſecunda, de qua eſt ſermo. Idipſum dicen-
dum

dum puto de ſecundis notionibus, illæ enim, nec per ſua, nec per ſuorum Accidentium phantaſmata valent mentem mouere, Phantaſmata enim ſunt rerum & primarum notionum: ſecundæ notiones ſolùm mox de proprio Obiecto, & de his quæ principaliter a Mente percipiuntur, formari poſſunt, & intelligi; hæc enim ſunt ea ſcibilia de quibus Ariſtoteles in Prędicamento Relationis dixit, quod ſimul formantur & cognoſcuntur, facultas autem non format ſibi obiectum. Dubitatur Tertiò, quia dixi etiam ex ſententia Auerrois quidditatem Materiatam eſſe Obiectum proprium & adæquatum Mentis, quod videtur dubium: quia ex eius opinione noſtra Mens eſt apta intelligere ſeparatas formas, & necti cũ eis & per eas beati, ut patet ex tertio de Anima, 14. & ex 12. Metaphyſicæ 17. ex principio ſecũdi Metaphyſicę, & locis alijs. Hęc dubitatio ſoluitur per duo fundamenta. Primum eſt, quia quamuis ſeparatę Mẽtes a nobis apprehendantur, & de ills agat Metaphyſicus, tamen non percipiuntur per phantaſmata earum, vel accidentium exiſtẽtium in illis, ſed ratione ex operibus colliguntur, & ita non proximè mouent noſtram Mentem. Alterum fundamentũ eſt, quia ſeparatæ Mentes per noſtram, duobus modis intelliguntur, ex ſententia Auerrois. Primò, per opera, & operum phantaſmata, ut dixi. Secundò, per eſſentiam Mentis in adeptione eius, ad quam prima cognitio eſt diſpoſitio, in qua adeptione nectitur cum ſeparatis Mentibus, intelligit per eſſentiam, & beatur: qui intelligendi modus non hominis, ſed mentis eſt: nec eſt præſentis conſiderationis, & a me reijcitur in 9. gradu Philoſophię moralis. Quarta dubitatio ſatis obſcura eſt, an Quidditas Subſtantiæ Materiatæ prędita ſit uel proprio phantaſmate diſtincto ab eo accidẽtiũ, vel ſpecie propria ex ſe apta mouere mentem, & ab ea intelligi? Qua de re duæ ſunt opiniones: vna Auerrois in ſecundo de Anima, 63. & 65. dicentis, phantaſiam hominis, quam ipſe Vim cogitandi appellat, apprehendere intentiones indiuiduorum omnium decem Prædicamentorum, & intentionem indiuiduorum Subſtantiæ, ſecretam ab intentione accidentium; & communium, & propriorum, &c. Concedit itaque Auerroes in phantaſia intentiones proprias Indiuiduorum ſubſtantiæ, ſeorſum ab accidentibus, munere quarum, longè magis tenetur fateri Subſtantias Materiatas per ſpeciem, & intentionem propriam apprehendi. Auerroem ſequitur Gand. in 2 o. q. 3. de Anima, idque confirmat: tum quia Mens in contex. 6. dicitur locus ſpecierum; & in cont. 38. Anima non dicitur fieri lapis, ſed ſpecies eius, tum inſuper, quia niſi mens reciperet ſpecies ſubſtantiæ, non diceretur fieri ſingula, & ſingulis reddi ſimilis. Præterea, accidentia non uniuerſam eſſentiam ſubſtantiæ, & quid eſt, patefaciunt, ſed ſolùm in primo de anima 11. dicuntur conferre ad noſcendam quid eſt. Et demum ut in materia per diſpoſitiones præcurrentes educitur Forma, ita in mente per ſpecies accidentium, & phantaſmata, dicitur formari ſpecies ſubſtantiæ. Ex aduerſo eſt Scotus q. 21. tertij de anima, inquiens non dari ſpecies ſimplices, & irreſolubiles Quidditatis & formarũ Subſtantię, ſed ſolum ex accidentibus nos elicere prædicata, & differentias quaſdam, per quas nos animam, & alias Subſtantiæ formas circumſcribimus. Huius opinionis etiam fuerunt Academici, & ob id præſertim nituntur oſtendere neceſſitatem Idearum; & quia niſi darentur Ideæ & rationes in Anima inſitæ, per phantaſmata, & accidentia, nunquam poſſemus apprehendere eſſentiam. Ratio eorum eſt, qua etiam utitur Scotus; quia vilius non ualet patere, id quod eſt præſtantius; ſpecies accidentium ſunt uiliores ſpecie Subſtantię. Quod confirmatur: quia de formis Elementorum dicimus quòd latent, & Ariſtoteles circumſcribit per Qualitates mouentes ſecundum locum, & alterantes: At ſi illę, quæ magis ſunt Materiatæ, & Senſibus propinquiores, latent, longè magis latebunt aliæ. Demum, hoc experientia patet, experimur enim nos nil mente concipere poſſe, niſi cum aliquo accidente, & figura repræſentante. Hanc Ariſtoteles in tertio de anima 39. dicebat, cuncta a nobis intelligi in ſpeciebus ſenſibilibus, adeò ut attinentia ad ſenſus, quemadmodum ſunt origo noſtræ cognitionis, ita eam ſemper comitantur. Hanc opinionem veriorẽ puto,

Tertia dubitatio. *Solutio.* *Quarta Dubitatio.* *Auer.* *Scotus.* *Academici.* *Approbatio.*

puto,& pro aduerſarum rationum facili ſolutione conſiderandum eſt, ſpeciem dupliciter uſurpari, uel pro ſimplici imagine,& actione formæ rei,uel pro notione & conceptu formato per circumſcriptionem ſumptam ex illis, quorũ collectio eſt propria alicuius rei, in prima ſignificatione ſolùm dantur ſpecies Senſibilium per ſe,non ſubſtantiæ,in ſecunda etiam dantur ſubſtantię. Qui conceptus ita formatus, ex parte rei denotatæ ſimplex eſt,& dicitur apprehenſio Simpliciũ:ex parte uerò modi denotãdi, eſt compoſitus, & reſolubilis: hinc de attinentibus ad mentem præſertim, uerum eſt, quòd ſpecies intelligibilis non diſtinguitur ab actu intelligendi: In hac itaque ſignificatione Mens eſt locus ſpecierum ſubſtantiæ,fit ſingula,in ea eſt non lapis, ſed eius ſpecies. Adebatur accidentia conducere pro ſcientia,non parere uniuerſam cognitionem. Reſpondeo,conducere plurimum, non uniuerſam cognitionem parere, quia munere eorum prædicata, & differentias elicimus ad ſubſtantiam pertinentes, & proximè eam explicãtes. Exemplum depromptum ex pręcurrentibus diſpoſitionibus, in materia non cogit, quia in multis eſt diſſimilitudo, nam materia ſolùm permutatur,non iudicat,Mens ſolùm oblata iudicat;In permutatione materiæ, agẽs per ſe & principale, eſt forma ſubſtantię, accidentia ſunt inſtrumentum in motione mentis, accidentia primò mouent,Subſtantia apprehenditur per conſecutionem.

Quæritur propria ratio obiecti Humanæ mentis. Cap XXII.

PRo abſolutione explicationis obiecti humanę Mentis, unum ſupereſt declarandum, quod ut magni eſt ponderis, ita ſatis eſt obſcurum. Cum enim pro obiecto conſtituendo, non ſecus ac pro conſtituendo Subiecto Scientiarum duo requirantur, nempè res iudicanda, & modus ſiue ratio propria ſecundum quam conſideranda, & iudicanda eſt ideò, quęritur quęnam ſit propria ratio contrahens, & conſtituens obiectum mentis: Qua de re principales
Henricus. opiniones duæ ſunt. Vna Henrici, dicentis, eſſe uerum, adeò ut id quod eſt tanquam verum,uel Quidditas Materiata ſub ratione ueri ſibi reſpondentis,iudicari debeat Obiectum.
Scotus. Altera eſt opinio Scoti, in tertio de Anima, quæſt.20.& in ſecundo Sentent. Diſtin.tertia, necnon Auicennæ,in primo ſuæ Metaphyſicæ,putantiũ, Ens eſſe rationem formalem Obiecti, adeò vt id quod eſt, quatenus eſt, ſit Obiectum Humanæ Mentis.
Ordo ſeruandus. Ego opinionem primam rationi & auctoritati conſentaneam iudico, propterea eam primò comprobabo; ſecundò, referam conducentia pro euerſione aduerſarum rationum; tertiò, inſtantias diluam. Pro comprobatione, conſidero uerba Ariſtotelis in primo de Anima, 23. aduerſus Anaxagoram, dicentis: Non itaque utitur Mente tanquam potentia quadam circa ueritatem, &c. quibus uerbis indicat,Mentis officium eſſe obiectum iudicare ut uerum. Inſuper, in tertio de Anima 34.inquit Philoſophus, quod ſine actione eſt uerum & falſum, in eodem genere eſt cum bono & malo,indicans quòd ut bonum & malum ſe habent ad appetitum, & Mentem practicam,ita uerum & falſum ad Theoricam & indicantem:at primum conſtituit obiectum & finem practicę,quare & alterum theoricæ Mentis. Similiter in cont.49.3.de anima,inquit Theoricam mentem a practica diſtingui fine, qui ueritas eſt,& 9.Metaphyſicæ 22.inquit: uerum eſt attingere, falſum non attingere,indicans ſemper eſſe Obiectum facultatis indicantis ſub ratione ueri & falſi. Quod etiam oſtenditur rationes, & Primò,ut facultas appetens contradiſtinguitur a cognoſcẽte, ita ratio & forma obiecti vnius debet contradiſtingui ab ea alterius; ſed ratio obiecti appetitus eſt bonum,ſequens uerum, & contradiſtinctum ab eo; igitur ratio obiecti facultatis cognoſcẽtis debet eſſe uerum antecedens bono. Præterea, ratio Obiecti cuiuslibet facultatis ex fine petitur, ideò Ariſtoteles in ſecundo Phyſic.26.inquit; vnumquodque in qualibet diſciplina conſiderari quatenus fini eius inſeruit: quare ſimiliter ratio Obiecti mentis cum fine necti & ex eo debet peti,finis eius eſt uerum,

ideò

ideo obiectum per rationem ueri debet contrahi. Inſuper idipſum oſtenditur, quia ea eſt ratio formalis alicuius, per cuius oppoſitum id formaliter deſtruitur; at per oppoſitum ueri in adæquatione poſiti, formaliter deſtruitur iudicium; quare ea eſt ratio formalis, non aliud aliquid. Præterea, oſtendo, nec Ens, nec Quidditatem Materiatam eſſe formalem rationem contrahentem obiectum Mentis; quia Ens, ut Ens, eſt quid abſolutum, non relatum ad mentem, ratio, per quam formatur Obiectum facultatis, debet includere relationem ad eam facultatem, cuius eſt Obiectum, quare Ens ut Ens, & ſimiliter Quidditas Materiata vt talis, non poteſt dici obiectum, ſed cum ratione ueri: quia ſic ad facultatem iudicantem refertur. Præterea, Ens ut Ens, & Quidditas Materiata ut talis, operari poteſt nedum ſpiritaliter, uerùm præſertim modo reali: quare ut Ens, non eſt adæquata ratio, per quam ſpiritaliter iudicetur, quare debet contrahi per aliquid, per quod æquetur facultati iudicanti, quod nil præter uerum eſſe poteſt. uerum enim ad ſolum iudicium pertinet, & iudicium ad uerum tendit. Colligamus itaque, Obiectum commune eſſe Ens, obiectum adæquatum & proprium eſſe Quidditatem Materiatam ut uera eſt. Et cum uerum ſit ratio formalis Obiecti cuiuslibet facultatis iudicantis, dum loquimur deinde diſtinctè de aliqua facultate, Obiectum eius debet formari per verum ad Obiectum illud, eamque facultatem pertinens, adeò ut Quidditas Materiata ſub ratione ueri ei competentis, ſit Obiectum Humanæ Mentis. Et quoniam more ſuo Scotus acutiſſimè in hanc ſen- *Inſtantia* tentiam inuehitur, ideò pro facili ſolutione aduerſarum rationum, accipio primò *Scoti.* verum eſſe duplex, unum in compoſitione, alterum in ſimplici apprehenſione poſitum & adæquatione facultatis iudicantis cum Obiecto. Quo aſſumpto, dico, qualis fuerit operatio Mentis, tale debet iudicari verum, ei reſpondens: ſi fuerit operatio prima quæ eſt apprehenſio ſimplicium, ei reſpondet Obiectum cum uero in ſimplici apprehenſione poſito; ſi altera, cum altero. Accipio ſecundò aliud eſſe noſcere uerum, & nos percipere quòd noſcamus uerè, ut aliud eſt nos uidere & percipere quòd uideamus, vt patet ex ſecundo de Anima. primum nobis competit actu recto, & eſt id, quod ad rem facit; alterum actu reflexo, & non eſt præſentis conſiderationis. Accipio tertiò uerum in cognitione ita ſe habere, & tam latè patere, ut per omne iudicium quæratur, & cuicunque alteri rationi & modo antecedat: Nam ſi aliquid iudicamus ut nobis bonum, ut nobis aduerſum, vt Vniuerſale, ut Singulare, ſemper id antecedit, quod ad facultatem iudicantem pertinet, nempè quod tale iudicum ſit uerum, uel falſum, & eatenus dicimur id Obiectum iudicio apprehendere & attingere, quatenus uerum attingemus, & non ſecùs. Ex quo patet, errare nonnullos dicentes, verum non eſſe rationem formalem Obiecti, ſed modum aliquem cognitionis eius, quatenus Obiectum poteſt noſci, nedum ut uerum, ſed etiam ut bonum, ut Vniuerſale, ut Singulare, & ſic de cæteris. At ex dictis patet eos decipi. Accipio quartò, in rebus inueniri hunc ordinem, primò fiunt; ſecundò ſunt; tertiò noſcuntur, adeò ut ratio, per quam noſcunrur, ſequatur Ens tanquam affectio eius, quæ affectio alia non eſt præter uerum, ſtatim enim quòd conſideratur res ut apta uoſci, refulget ratio ueri, ut forma eius. Ex his conſpicuæ eliciuntur ſolutiones omnium aduerſarum rationum: Nam argumentatur Scotus, quia Ens ita eſt Obiectum, *Inſtantia. prima.* vt mouet, at mouet vt Ens, non ut uerum, quia uerum in relatione eſt poſitum, Ens autem pro abſoluto mouet, non pro relatione. Reflectitur Ratio, quia ut mouet, *Solutio.* neceſſariò includit relationem ad facultatem, quę eſt ratio propria eius, ut dixi. Addit, uerum noſci actu reflexo. At iam dixi, antecedere cognitionem ueram rectam, *Secunda.* quod uerum nunc denotatur. Addit uerum eſſe, affectionem Entis, poſteriorem En- *Tertia.* te, poſterius non eſt ratio cognoſcendi id, quod eſt prius. Patet ſolutio ex quarto aſſumpto. Addit, verum eſſe modum, quo noſcitur Ens, qui modi ſunt multi. Pa- *Quarta.* tet ſolutio ex tertio aſſumpto. Addit demùm, Obiectum ſcientiæ non poſſe eſſe latius obiecto facultatis, cuius ea ſciētia ſit habitus, at obiectū Metaphyſicę eſt Ens, *Quinta.*

vt

Solutio. vt Ens, quod eſt latius quàm vt verum. Reſpondeo, rationem hanc includere æquiuocationem, nam aliud eſt iudicium includere rationem veri, quæ eſt adæquatio cum Obiecto, aliud rem iudicare ut ueram, ut bonam, ut Ens: ea prima ratio includitur in omni iudicio recto, non ſecunda: at id eſt uerum contrahens Obiectum mentis, quocunque enim modo aliquid conſideretur, ſemper includitur ratio prima veri, adeò vt nullum Obiectum ſcientiæ inueniatur, quod rationem illam veri non præſupponat, dum conſideratur, vt aptum noſci.

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

DE HVMANA MENTE LIBER SECVNDVS.

Et eſt de Immortalitate Humanæ Mentis ex ſententia Ariſtotelis.

PROOEMIVM.

COLLOCATI in Portu, aliorum naufragia tuti inſpiciunt; conſtituti in luce, hilares alios in tenebris errantes intuentur; Nos ſimiliter ſupero directi ſpiritu, Diuinoq; ſole illuſtrati, & portu & luce veritatis collocati, Philoſophorum naufragia, & errores læti & tuti conſiderare valemus. Suppoſita itaque ueritate, ſupero lumine patefacta, quid de humanę mentis immortalitate Philoſophi, & præſertim Peripatetici ſenſerint, mihi conſiderandum propono. Quæ conſideratio adeò eſt vtilis, vt ſine ea quæuis alia conſideratio ſit inanis; adeò eſt neceſſaria, pro humanæ vitæ recta inſtitutione, ut ſine ea, nec quid ſimus, nec quò tendamus, noſcere ualeamus. Ego profectò cum certò ſciam eam eſſe immortalem, ſi putarem Ariſtotelem secùs ſenſiſſe, pro hoc ſolo laborarem, ut oſtenderem illum erraſſe: ſed cum putem illum unà cum Platone, Socrate, & Pythagora immortalitatis eius radium, quamuis ſub nube inſpexiſſe, ideò pro hoc laborabo, ut patefaciam eum putaſſe humanam mentem ab interitu eſse immunem: & quamuis de connexis cum ea non rectè ſenſerit, tamen ut cecinit Poeta, *Utilitas conſiderationis.*

Eſt quoddam prodire tenus, ſi non datur vltrà,

Et hunc primum humanis viribus inſpectæ ueritatis gradum, magni facere debemus. Quæro itaque, an ex ſententia Ariſtotelis mens hominis, hoc eſt ea animæ particula, qua homo ſapit & intelligit, poſt corporis diſsolutionem ab interitu ſeruetur immunis? Qua de re verba facturus, referam primò uarias Philoſophorum ſententias; Reijciam ſecundò eorum opinionem, qui Animam omnem putarunt immortalem; Oſtendam tertiò, per uarias progrediendo uias, mentem hominis immortalem eſse; Quartò loco patefaciam rationes, & aduerſa fundamenta inania, & leuia eſse; Quintò, de connexis nonnullis loquar, nempè de numero, & an forma ſit hominem; Demùm per regulam ueri, ſupero lumine inſpecti, obliquitates, opinionum corrigam, & dirigam. *De quo agendum.* *Ordo ſeruandus.*

De Humanæ Mentis immortalitate opiniones variæ. Cap. I.

CVm Homo tanquam Mundi Epilogus cunctorum ſit particeps, & eius conditio ſit tanquam ſilua quædam inuia; & confuſa, hinc Philoſophi per eam vagantes, uarias, & oppoſitas ſibi conſtituerunt vias, per quas progreſſi, in varias de Humana mente iuere Sententias, præſertim tamen *Tria capita opinionem.* in tres ordines ſunt diſtributi. Nonnulli enim Animam omnem putarunt mortalem. Alij ex aduerſo omnem immortalem. Quidam ſe medios conſtituentes, Animam ſolam rationis compotem dixere immortalem, cæteras interitui obno- *Caput primum.* xias. Quod pertinet ad primum caput, ex vetuſtioribus Empedoc. Democritus, Thales Mileſius, & alij multi, Animam omnem dixere ſolubilem, & mortalem. Cynici quoque & Epicurei, eiuſdem fuere opinionis. Ex Medicis Hippocrates, & Gale. id ipſum exiſtimarunt. Ex interpretibus Ariſt. Alex. Auempaces, Alpharabius, *Herueus.* Greg. Nicenus, Pomponatius, Portius, Card. Caietan. ex Ariſtotelis ſententia, Animam putarunt mortalem. Heruæus in Quodlibetis ratione ſub dubio dereliquit. Scotus in 4. Sent. diſt. 43. q. 2. ait Ariſt. hac de re fuiſſe dubium, tamen in hanc partem inclinat, quòd putauerit eam mortalem, ideò pro hac parte inſtantias ſoluit. Gale. in 2. de Gen. fœtus, in lib. de Semine, & in eo Quòd mores ſequantur corporis temperamenta. cap. 3. fatetur ſe ignarum ſubſtantię rationalis animæ. In lib. autem de palp. & rigore, & in ſecundo de Febribus ad Glauconem, ait, animam nil eſſe aliud præter naturalem calorem, & in lib. quòd Animi mores ſequantur temperamentum, quamuis primò dicat ſe ignarum. Subſt. rationalis Animæ, tamen deinde nititur oſtendere eam eſſe temperamentum, & inquit Andronicum Peripateticum eiuſdem fuiſſe opinionis. Quòd Auemp. & Alpharabius ſequuti ſint Alexandrum, te- *Alexander.* ſtatur Auer. in 3. de Anima 5. & 14. Alexand. conſpicuè in ſuo primo lib. de Anima oſtendit eam prodire ex mixtione, ac ita interire, & gigni, non tamen ſine conſpiratione uirtutis cœli, ut ſe declarat in 2. nat. qq. cap. 3. & quòd hoc ſenſerit Alexander, conſentiunt omnes principales interpretes Ariſtotelis, ideò miror de Auguſt. Steucho, qui in lib. 9. de perenni Philoſophia cap. 21. & 22. & cum eo alij nonnulli. Alex. tribuunt, quòd putarit animam immortalem; afferunt autem uerba eius ex 2. lib. ſuorum Problematum, vbi oſtendens bonas temperaturas conſtituere vires naturales, ait Animam rationalem non mutari per læſiones inſtrumentorum corporis, cum facultate, & potentia, actu ſit, propter immortalitatem. Hi conſpicuè errant nam loca propria ſunt perpendenda, in quibus ſeriò & ex inſtituto, non obiter de re aliqua eſt ſermo. Conſpicuè Alex. in libris de anima ſuam ſententiam patefecit, & quod pertinet ad Problema relatum. Primò, dubium eſt, an liber ille Problematum ſit Alexandri, non autem id dubium eſt de primo de anima. Secundò in lib. Problematum de rebus eſt ſermo probabiliter & populariter. Tertiò immortalitatem Alexander retulit ad agentem, quem ſolum dixit immortalem, ex conſpirantibus ad officium intelligendi, illum autem putauit eſſe Deum. Ex aduerſo alij omnem animam dixere immortalem: quorum nonnulli ut Boethius, referente Philopon. ſolo nomine talem di- *Secundo caput opinionum.* xere, non quia non deſinat eſſe, ſed quia interitum non recipiat, & expectat, cum eius propria ſit uita, ut ignis non recipit frigus. Alij re & eſſentia immortalem dixere, quorum nonnulli putarunt eam eſſe portionem Dei, ut Stoicorum quidam. Alij eſſe portionem Animæ Mundi, ut quidam Academicorum minus rectè Platonis verba percipientium. Plot. vero in lib. de Immortalitate; cap. 14. Similiter Zenocrates, Speuſippus, & Humenius, putantes omnem Animam immortalem, excogitarunt primò; inſuper a Mente ideam Animæ tanquam fontem uel ſolem, cuius prima participatio eſſet Anima Mundi, reliquas verò eſſe participationes ſecundas, & minus principales, quæ fierent per gradus, & modo uario, adeò ut Animæ rationalis eſſent tanquam radij Ideæ, reliqui gradus eſſent tanquam lumina corũ radiorum & umbræ,

& pro-

& propterea ſola anima rationalis abſolutè anima iudicatur, reliqui gradus dicuntur
veſtigia, idola, & umbræ animæ, ad quæ recipienda, & producẽda neceſſaria ſunt cor
pora; & quemadmodũ Lumẽ Vniuerſi ex Sole prodiens, ex parte fundamẽti eſt unũ,
& immortale, ſolùm multiplicatũ & uariũ extrinſecùs, ita tamen quòd ſi cætera cor-
pora præter Solem abolerentur, lumẽ remaneret unũ & illæſum, ita ſe habere de Ani
ma exiſtimarunt: nam eã fundamento Ideæ putarunt unam, multiplicatã ſolùm per
recipientia, & gradus receptionum, quarũ receptionũ interitus, eſt earum perfectio,
cum ſit reditus in ſuum principiũ, ſuamque puritatem. Hoc indicauit Auerroes diſp.
prima dub. 8. inquiẽs, & ſi quis fortè diceret, quòd opinio Platonis eſt uera, quòd ani
ma eſt una & antiqua, & diuiditur diuiſione corporũ, & in ſeparõne redit in ſuam ra-
dicẽ: Tertiò nonnulli ſe medios conſtituerunt, & animã partim mortalẽ, partim æter *Tertium*
nam dixere: at modo uario. Nã Theologi optimè norunt ſolã Hominis animam eſſe *caput opi-*
immortalem, creari a Deo dũ formantur corpora, infundi, formari, poſt interitũ ſer- *nionum.*
uari incolumẽ, & tot eſſe, quot Homines. Alij animã hominis in duas diuiſere partes,
eſſentia diſtinctas, quarũ una Mentis nomine deſignara, eſſet æterna, alia mortalis,
& hi in tres claſſes ſunt diſtributi. Nonnulli, ut Themiſtius, Auerroes uniuerſæ huma
næ ſpeciei unam numero competere mentem putarunt, omni ex parte æternam. Alij
dixere eſſe tot, quot homines, eaſque extrinſecùs accedere per creationem & ſeruari:
Nonnulli demùm, numero quodam definito eſſe præditas, & ab æterno manaſſe ex
diuina mente, ut nonnulli Academicorum, & præſertim Proclus opinati ſunt. At de
uarietate opinionum hæc ſatis.

Aduerſus putantes animam omnem eſſe immortalem. Cap. II.

Exiſtimarunt Philoſophorum nonnulli, animam omnem, & præſertim no-
ſcentem, eſſe ab interitu immunem, ut retuli, (nam nutrientem potiùs na-
turam cui ſemina competunt, quàm uerè animam putarunt) idque oſten- *Ratio 1.*
dere conati ſunt. Primò, quia id cuius actio eleuata eſt ſupra corpus, etiam
ſupra corpus iudicari debet conſtitutum: at omnis cognitio eſt eleuatio ſuper mate-
rias, & corpus qđ oſtẽditur, q̃a eſt receptio formarũ ſine materia, ſpiritalis, indiuidua
& iudiciũ rerũ corporatarũ. Hinc Anaxagoras mentẽ dicebat abſtractã, ut dominetur,
hoc ẽ ut iudicet, queadmodũ ĩterpretatur Ariſt. ĩ 3. de aĩa, cõt. 4. nã iudiciũ & cognitio
eſt res diuina, q̃ cũ Deo habemus cõem: Pricipia corporũ iudicio carẽt, quare non ua
lent id animæ tradere, immò nec Cęlũ, niſi munere Dei, & perẽnis uitæ ei a Deo tri-
butę. Inſuper, alij id oſtendunt: quia omnis anima rationis particeps eſt immortalis, *Ratio 2.*
animę ẽt iumẽtorũ & ferarũ ſunt rationis participes, quare & immortales: Maior cõ-
tẽditur, q̃a rõ ſup corpus erigitur. Minor eſt Plutarchi ĩ Opuſculis moralibus, & pręs-
ſertim Porphyrij in lib. de Abſtinentia ab eſu carniũ, in quo uarijs & pulcherrimis
rationibus oſtendit, etiã iumenta & feras, eſſe ratione pręditas, quas ego non refero. *Stratonis*
Hinc Stratonis Phyſici ſententia fuit, nec ſentire quępiam ſine ratione poſſe, dum.n. *ſententiã.*
mens; attentionem non adhibet, nec aures audiunt, nec oculi uident, & ob id dictum
eſt, mens eſt, quę uidet, & audit. Similiter Anaxagoras, (referente Ariſt. in primo de
anima 24.) cenſuit mentẽ omnibus animalibus cõpetere. Et quod magis urget, eſt q̃a *Ratio 3.*
ferè omnes oſtenſiones, quibus Plato oſtẽdit animam eſse immortalem, etiã uim ha-
bent de anima ferarũ & iumẽtorum, ut patebit ex earũ cõſideratione; ideò in Timęo
loquens de generatione Auiũ, & ferarũ, inquit auiũ genus, ex genere Hominum ita
formatũ fuiſse, ut pro pilis pennas acciperent. Hinc dixit, in aues eos homines uerti,
q̃ ſimplices, ĩnocẽtes, & leues ſunt, & ob id Pythagoras quoq; animas hominũ p̃ cor-
pora ferarũ, & iumẽtorũ meare affirmauit. Et in Philebo inq̃t Plato, ut ſingula corpo
ra Vniuerſi corporei Mũdi ſunt partes, ita ſingulę animę sũt partes Vniuerſę Animę. *Ratio Plo-*
Plotinus in lib. de Immortalitate, cap. 14. oſtendit omnẽ animam eſse immortalem, *tini.*

Ariſtot. quia omnis anima eſt eſsētia ſimplex, & a materia immunis. Ariſt. in 1. de anima 65.
uidetur oſtendere ſenſum eſſe immortalē, inquiens, nō lędi, & ſi ſenex reciperet oculū
Euerſio. iuuenis, uideret vt iuuenis. Ideò Philoponus in ſecundo de Anima exponens con. 9.
& 34. ait ſenſum quoque ab hoc craſſo corpore ſeparari. Patet itaque ratione, & au-
ctoritate; Animam omnem eſſe immortalem. Quam ſententiam a vero alieniſſi-
mam putare debemus; & in his quæ relata ſunt, varij & conſpicui includuntur erro-
Primus error. res. Primò putare Animam omnem eſſe portionem Dei, falſum eſt, ita enim Ani-
malia nec a Deo, nec inter ſe diſtinguerentur ſpecię, qualis enim eſt forma, talis eſt
ſpecies rerum, nec ſi id eſſe, tam perditè homines ad uitia eſſent procliues, proptereà
errauit Manichęus putans Deum eſſe Lucem corpoream, in infinitum extēſam, cuius
Anima humana portio eſſet, & D. Tho. ſecundo contra Gent. capit. 85. & in prima
parte Summę, q. 9. Art. 1. varijs rationibus errorem eorum explodit, qui Animam
Alter error. omnem eſſe portionem Dei exiſtimarunt. Secundò ſimiliter a uero abeſt, quòd Ani-
mę omnes, unius. Vniuerſæ animæ ſint portiones, ita enim eodem modo eueniret
vt viuentia omnia non diſtinguerentur ſpecie, cum ſpecies ex forma prodeat. Inſu-
per ſi Vniuerſi vna eſſet anima, læſa vna parte Vniuerſi, lęſionem perciperent, & reli-
Tertius error. quæ, & totum Vniuerſum eſſet vnum numero viuens. Tertiò, id quoque reijcien-
dum eſt, Animam omnem eſſe rationis compotem: nam præter id quod ſequerentur
nonnulla ex relatis abſurdis, etiam Animal omne eſſet capax ſcientię, & riſibile,
cum hęc ſequantur rationem, & homo per eſſentiam a formica non ſecerneretur.
Inſuper, nulla operatio iumentorum & ferarum nobis rationem oſtendit, quoniam
opera quę efficiunt, ea faciunt non ratione, ſed per inſtinctum naturę, ut in ſecundo
Quartus error. Phyſic. 80. docet Ariſtoteles, & ob id ſemper conſimiliter ea efficiunt. Quartò, cum
verò pugnat, putare Animas ferarum eſſe immortales, cum ſint inſtrumentarię, lę-
dantur a vehementi ſenſibili, non uertantur ſupra ſe, non ſint libero arbitrio prędi-
Quintus error. tę; nec Religioni ſubijciantur. Quintò, etiam ſententia Philoponi uera non eſt, di-
centis, Senſum ab hoc craſſo corpore ſecerni, nam ſententia eſt Ariſtotelis in ſecun-
do de Gener. Animalium, cap. 3. de facultatibus inſtrumentarijs, & de inſtrumentis
conſimilem eſſe rationem, quare cum pereant inſtrumenta Senſuum, etiam facul-
tates ſentientes perire putandum eſt; & proptereà minus rectè idem Philoponus ait
in ſecundo de anima, 34. & in primo de Ortu & interitu, 118. induci has facultates
& formas, ab Vniuerſi opificio, cum tamen Ariſtoteles dicat, Mentem ſolam extrin-
ſecùs accedere. De opinione Platonis quid ſit dicendum, ſuo loco patebit. Falsò itaq;
Rationes aduerſæ diluuntur. dicitur, omnem animam eſſe immortalem. Et facilè diluuntur rationes pro ea opi-
nione relatę. Dicebatur primò, cognitionem & iudicium ſupra conditionem corpo-
ris eſſe eleuata. Reſpondeo, hoc competere iudicio Mentis, quę ſine inſtrumento
& lęſione in ſeparatis a materia ſua conditione uerſatur, at iudicium phantaſię, &
Senſuum, unà cum potentijs, ex quibus prodeunt, ſeruant conditiones Materię uer-
ſantur ſolùm circa Materiata, eaque cum lęſione, & per inſtrumenta percipiunt, di-
cuntur tamen eleuati ſupra corpus, quia ſuperueniunt temperamento corporum,
pręſtant formis ex mixtione conſurgentibus, & corpora indicant. Addebatur, iudi-
cium eſse rem diuinam, & ex principijs corporum pendere non poſse. Reſpondeo,
iudicium rei ſecretę a Materia eſse rem diuinam, at rei iunctę cum Materia eſse um-
bram, & tenuem participationem pręſtantis conditionis diuinorum, & prodire ex
forma inter Materiatas pręſtantiſſima, pendente ut ex cauſa communi, ex Cęlo quod
viuens eſt. Addebatur, omnem animam eſse rationalem; quod eſse mendacium pate-
feci, nam bruta ſolùm umbram, & imaginem ſeruant rationis, & uirtutum, eis com-
petentem per inſtinctum naturę: at non ualent Vniuerſale eligere, quod eſt officium
rationis, propriam formam ſeruantis. Ratio Plotini quòd omnis anima eſt ſimplex
& immunis a materia, ſoluitur: quia quamuis materiam non includat, ut partem,
pendet tamen ex ea, & ex ea per tranſmutationem educitur.

Humanam mentem ex ſententia Ariſtotelis eſſe immortalem oſtendere per dicta in primo de partibus animalium. Cap. III.

VT alieniſſimum a uerò eſt, omnem animam eſſe immortalem, ita apprimè
uerum putandum eſt, mentem Hominis ab interitu eſſe immunem, quòd
ut lucidè patefaciam, per quinque uias progrediens, ex eis rationes ua- *Quinque uiæ.*
rias & ualidiſſimas elicere nitar. Primò, perpendam loca, & uerba va-
ria Ariſtotelis. Secundò, conſiderabo leuitatem ſolutionum aduerſariorum. Ter-
tio, progrediar per rationes Platonis. Quartò, per rationes abſolutè ex operibus, &
conditione mentis depromptas. Demùm retorquendo & diluendo aduerſas ratio-
nes, eandem ueritatem comprobabo: Nam ſi rationes oppoſitum oſtendentes ina-
nes apparebunt, propoſita ſententia firma & conſtans putanda erit. Progrediens au- *Ex primo de partibus animaliũ.*
tem per varios libros Ariſtotelis ordiar a primò de partibus Animalium, in eo enim
Philoſophus inquirit, an Anima ſit Phyſicæ conſiderationis? Cum enim hiſtoricè
prius de animalibus uerba feciſſet, aſſignaturus cauſas, in eo primo de partibus, tan-
quam in loco proprio conſiderat, quæ cauſæ a Phyſico ſint tradendæ, & an debeat
Phyſicus de omni anima uerba facere. Soluendo inquit, animam nutrientem, &
ſentientem, quia naturæ ſunt, ad Phyſicum pertinere, mentem uerò, quàm Dia-
niam appellat, ad Phyſicum non attinere, ſed ad Metaphyſicum, idque oſtendit tri-
bus rationibus. Ex quo loco quattuor eliciuntur rationes, quibus luce clarius oſten-
ditur, Ariſtot. putaſſe Humanam mentem eſſe immortalem. Ratio prima elicitur *Ratio prima ex concluſione.*
ex cõcluſione, reliquę tres ex rationibus tribus ab eo formatis. Quod ad concluſionem
pertinet, ita argumentor. Omnis forma ad Phyſicum non attinens, eſt immortalis;
Humana mens non attinet ad Phyſicum; quare eſt immortalis, Maior eſt Ariſtot.
in primo Phyſic. 83. in ſecundo Phyſic. 26. in primo de anima, 17. & ſexto Metaphy-
ſicæ, context. 2. Minor etiam eſt Ariſtot in eo 1. de Partibus animalium, ubi ſolam
nutrientem, & ſentientem facultatem ait attinere ad Pphyſicum. Gradum uerò ſu-
pra Senſum poſitum, quem Dianiam, & mẽtem appellat, ad diuinum pertinere: At
mens Hominis ſupra ſenſum poſita eſt; Affert deinde Ariſt. pro comprobanda Cõ-
cluſione propoſita rationem primam, quę eſt: Si Naturalis Philoſophus loqueretur
de omni anima, præter naturalem ſcientiam nulla relinqueretur Philoſophia, conſe-
quens eſt abſurdum, quia datur Metaphyſica: & deducitur cõſequẽtia: quia ſi Phyſi
cus conſideraret omnem animam, conſideraret Mentem, quæ eſt pars animæ: ſi hãc;
igitur etiam intelligibilia, quæ ad eam referuntur, nam abſolutè intelligibilia ſunt
formæ ſeparatę a materia, quę ſunt eiuſdem rationis & conſiderationis cum mente,
quare ſcientia Phyſica conſiderans Senſus, conſiderabit Senſibilia, conſiderãs men-
tem, conſiderabit intelligibilia, hoc eſt ſecreta materia, & ita ea quoque cõſiderabit,
quę conſiderãtur a Metaphyſico, & propterea præter naturalem ſcientiam non erit
alia Philoſophia, hoc eſt Metaphyſica, quæ poſt phyſica dicitur. Conſimilem ſenten
tiam profert Ariſt. in ſexto Metaphyſicæ cõt. 3. inquiens: ſi præter naturalia non da-
rentur formæ, ſeparatę naturalis eſſet prima Philoſophia, at ſimiliter id ſequitur, ſi ſub- *Recta explicatio rationis Ariſtot.*
ſtãtię ſeparatæ a Phyſico conſiderãtur. In explicãda hac ratione, de duobus pręſertim
a communi aliorũ expoſitione diſſentio: unum eſt, quia per intelligibilia puto Ariſt.
denotare non omnia quę ab humana mente apprehenduntur, ſed formas a materia
ſecretas, idque ex eo colligo, quia Ariſt. ait, ut conſiderãs Senſum conſiderat Senſibi-
lia, ita conſiderãs mentem conſiderat intelligibilia; at conſiderans Senſũ, nõ conſide
rat Singularia, ſed uniuerſalia materiata; quare conſiderãs mentẽ cõſiderare tenetur
intelligibilia contradiſtincta ab huiuſmodi Senſibilibus, hæc aũt ſunt formæ a mate-
ria ſolutæ, quæ abſolutè intelligibilia dicuntur, ut patet ex 12. Metaphyſicæ 37. & ex
tertio de anima 10. qđ cõfirmatur: q̃a intelligibilia materiata, oblata per phãtaſma-

ta, non ad Metaphyſicum, ſed ad Phyſicum pertinent. Diſſentio ſecundò, quia cum Ariſtoteles dicat, nulla præter naturalem remaneret Philoſophia alia, puto denotaſſe quod petitot Metaphyſica, hæc enim eſt ea Philoſophia, quæ reperitur præter Phyſicam, & eſt poſt Phyſicam, & prçſertim quia propriç partes Phyſicæ Theoricæ ſunt Phyſica & Metaphyſica, ut dixit Alexander in proœmio Priorum, & hç ſolç cõſiderant ſubſtantiam. Alij autem exponunt, quòd præter naturalem nullam alia ſciẽtia remaneret, quod tamen eſt falſum, quia remaneret Mathematica, & eius erroris occaſionem præbuit Theodorus Gaza, minus rectè interpretans Græca uerba, quæ cum debebant uerti, nulla prçter naturalem remaneret Philoſophia alia, ipſe

Ratio 2. dixit nulla alia ſcienria remaneret. Ex qua Ariſtotelis ratione, pro immortalitate has duas elicio oſtenſiones. Prima, Forma quæ ad intelligibilia ſoluta a materia refertur, & eſt eiuſdem ordinis & conſiderationis cum eis, eſt ſoluta a materia, æterna,

Ratio 3. & immortali: Humana mens per Ariſtotelem eſt huiuſmodi: quare, &c. Inſuper, forma cuius conditio & eſſentia, ſi ad Phyſicum attineret, non daretur alia Phyſica, hoc eſt Metaphyſica, eſt æterna, immortalis; mens Humana per Ariſtotelem eſt huiuſmodi; quare, &c. Affert deinde Ariſtoteles ſecundam rationem, quç hçc eſt. Forma quç non eſt natura, non attinet ad Phyſicum: Mens Hominis non eſt natura; quare ad Phyſicum nõ pertinet; Maior nota: quia Phyſica dicitur ſcientia de natura, ideò illç formç ſubſtantiales, quç non ſunt naturç, ſed ſupra naturam, non attinent ad Phyſicum, ſed Metaphyſicum: Minor oſtenditur, Quia natura eſt initium motus ex eius definitione, mens non eſt initium motus, quod oſtendit Philoſophus: quia mens non eſt initium accretionis uiuentium, ea enim pendet ex anima nutriente; non alterationis, propriç Animalium, quia attinet ad Senſum; non lationis, quia latio etiam competit feris, quibus mens non competit, mens igitur non eſt initium proprium, & proximum motus Phyſici, ut Natura, ſed ſolùm eſt initium remotum, & eſt initium Qualitatis, & artificioſi motus, ut patet ex 3. de Anima, &

Ratio 4. ex lib. de motu Animalium. Ex qua ratione hanc elicio oſtenſionem. Forma quç non eſt natura; ſed ſupra naturam, eſt immunis a materia, & immortalis, mens Hominis per Ariſtotelem eſt huiuſmodi, ut patuit; quare eſt immortalis. Venio ad ra-

Formæ trium generum. tionem tertiam, pro notitia accipio formas eſſe trium generum; Cum materia, ut formç Phyſicç: Ex abſtractione, ut Mathematicç: Abſtractas, ut formç ex materia non pendentes, attinentes ad Metaphyſicum. Ariſtoteles ita argumentatur. Nil eorum, quç ſunt ex abſtractione, eſt Phyſicç conſiderationis; Quare mens non eſt Phyſicç conſiderationis. Aſſumptum patet, quia Phyſicus ſolùm materiata, & cum materia conſiderat. Conſequentia deducitur duobus modis: nam ſi per ea quæ ſunt ex abſtractione, Ariſtoteles denotauit Mathematica, ratio erit a majori ad minus negatiuè, nam ſi non conſiderat Phyſicus ea quç ſunt ex abſtractione, de quibus magis uidetur, quòd ea conſiderare ualeat quàm abſtracta, igitur longè minus conſiderabit ea, quæ ſui eſſentia ſunt abſtracta, qualis ab Ariſtotele ſupponitur mens: Si uerò per ea quæ ſunt ex abſtractione, Ariſtoteles uniuerſa denotauit non includentia in ſui conſideratione materiam, ut Mathematica & Metaphyſica, tunc deducitur conſequentia, quia ſi Phyſicus non conſiderat non includentia materiam, non conſiderabit Humanam mentem, quæ talis ab Ariſtotele ſuppo-

Ratio 5. nitur. Ex qua ratione Ariſtotelis hæc elicitur oſtenſio. Forma quæ ſupponitur immunis a materia, eſt immortalis: Humana mens ab Ariſtotele ſupponitur immunis a materia; quare & ex ſententia eius eſt immortalis: Tertia conſpicuè ex relatis Ariſtotelis rationibus elicitur, illum putaſſe Humanam mentem eſſe immortalem, ut nil clarius dici poſſit. Solutiones, quibus nonnulli Alexandro addicti utuntur, omninò eſſe negligendas, ſuo loco patebit.

Eliciunt ur

Eliciũtur rõnes pro humanæ mẽtis immortalitate ex 1. de Anima. C. 4.

OStendere humanam mentem eſſe immortalem propriè pertinet ad tertiũ de Anima, Ariſt. tamen in omnibus libris, opinionis ſuæ inditia quędam patefecit, nam in 1. de Anima diſputans aduerſus Platonem in cont. 49. inquit: Laborioſum autem eſt, & miſtum eſſe corpori, adeò ut nõ valeat abſolui, & adhuc fugiendum, ſiquidem melius eſt menti non cum corpore eſſe, quemadmodum dici ſolet, & multis placet, &c. Commendat Philoſophus ſententiam hanc, mentem non pendere ex materia, & hoc ſeruare licet, quod non exigui ponderis exiſtimo, quòd cum libentiſſimè Ariſt. occaſiones accipiat diſputandi aduerſus Platonẽ, quamuis Plato conſpicuè humanam mentem ſtatuerit immortalem, de hoc nunquã illum carpit. In cont. 65. eiuſdem primi de Anima, inquit Philoſopus: Mens uidetur innaſci, ſubſtantia quædam exiſtens, & non interire, maximè enim interiret ob eam, quæ in ſenio eſt imbecillitatem: nũc autem ut euenit in inſtrumentis Senſuum, ſi ſenex ſumeret oculũ iuuenis, uideret ut iuuenis, ideò ſenium nõ eſt, quia patiatur aliq̃d Anima, ſed id in quo, ut euenit in ebrietatibus, & ęgritudinibus; Ipſum igitur intelligere, & ſpeculari marceſcit alio quodã interius corrupto, ipſa aũt impatibilis eſt. Et poſt pauca: Mẽs aũt fortaſſis diuinius q̃d, & impatibilius eſt, &c. cõſpicuè Philoſophus mentẽ Hominis paſſionis expertẽ, immortalẽ, & diuinã appellat, & cũ dicat eã in nobis innaſci, q̃uo innaſcatur, & inſinuetur, explicat in ſecũdo de Gen. Anim. ca. 3, diuidens innaſci, per aduenire extrinſecùs, quod ſoli mẽti tribuit, & gigni ex ſemine: & q̃uis dicat, fortaſſis, & uidetur, parũ obeſt, nã ita loquitur, q̃a nõ eſt locus ꝓprius, in tertio aũt lib. loquitur abſolutè: inſuper, ſæpè uerbo uidetur denotat apparere, & cõſtare. At inſtatur, quia rõ uidetur leuis, quoniam ſimilitèr colligeretur ſenſum non pati, & eſſe ĩmortalẽ, cũ utatur exẽplo oculi. Hęc inſtãtia inanis eſt, primò, q̃a Ariſt. de ſola mẽte colligit nõ interire, nõ pati, & diuinã eſſe, nos modò quęrimus quid ſenſerit Ariſt. inſuper dico, rõnẽ eſſe magni põderis, & ꝓ deductione accipio, Animã nõ recipere magis & minus, ſed ſolùm per deprauationẽ diſpoſitionum corporis parari ad interitũ, Accipio inſuper, animę ſentiẽti in ſubiecto competere cõtrarium per priuationem, quia eſt facultas organica, & lęditur a uehemẽti obiecto, cuius oppoſitum apparet de mẽte. His aſſumptis, Ariſt. ita argumẽtatur: Si mens interit, pręſertim interit ob imbecillitatẽ, quę accidit in ſenio, ſed per hanc nõ interit, ut oſtendit, & eſt perinde ac ſi diceret: ſi mens interit, uel interit proprio, uel alieno malo; Quòd non intereat proprio malo, hoc eſt per contrarium, ut ſenſus, derelinquit tãquam notum, cum ei nõ competat oppoſitum in materia; Quòd nõ intereat malo alieno, nempè inſtrumẽti, oſtẽditur: quia per id neque ſenſus interit. Ratio hæc eſt ſimilis rationi, quia vtitur Plato in decimo de Republ. inquiens, Animam nec proprio, nec alieno malo perire, ita rõ habet uim de mẽte, nõ autem de Senſu, quia Sẽſus perit malo proprio, nẽpè ob cõtrariũ in materia. At dicet aliquis, tũc Ariſt. ſupponeret id quod latet, nẽpè mẽtem nõ interire malo proprio, & carere cõtrario in materia; Reſpõdeo, id accipere ut notũ, ex eo, quia inſtrumẽto nõ eget, & ex dicẽdis in 3. de anima, & quia cõcedebatur a Platone, cum quo tũc diſputabat. Inſuper in cõt. 82. inquit Philoſophus, Nil melius eſt anima, & pręſertim mẽte, maximè enim rationi cõſentaneum eſt, hãc antiquiſſimam eſſe, & per naturam dominã, &c. commẽdat his uerbis Philoſophus rationem Platonis in Phędone, qua oſtẽdit animam ob id eſſe immortalẽ, quia eſt antiquior corpore, & non interit cũ eo, & ideò eam dicit progeneſtatõ, hoc eſt antegenitã, quatenus nõ generatur cũ corpore, nec ex eo pẽdet, nec educitur ex potẽtia materię: & idipſũ confirmat, addẽs, eã eſſe ꝑ naturã dominã, & ob id non ſubijci interitui corporis. Inſuper in cont. 92. inq̃, quã partẽ mẽs in corpore cõtineat, difficile eſt fingere, idieãs, mẽtẽ nõ eſſe organicã, nec ex corpore pẽdere; Satis itaq; cõſpicuè in 1. de anima Philoſophus ꝓtulit inditia opinionis ſuę de immortalitate humanę mẽtis.

Ratio prima ex authoritate.

Ratio ſecunda.

Inſtantia. Solutio.

Inſtant. Solutio.

Ratio 3.

Perpenduntur prolata in ſecundo de Anima, & 7. Phyſic. Cap. V.

CVM Philoſophus in 2. de Anima communem Animæ definitionem tra-
didiſſet, quæ erat, animam eſſe actum primum corporis Phyſici, organici;
ne quis eam male intelligens erraret, & colligeret mentem organo eſſe
præditam, & ob id nō poſſe a corpore ſeparari, ideò in contex. 11. inquit.
At uerò quaſdam partes nil prohibet a corpore ſeparari, propterea quòd nullius cor-
poris ſunt actus. Prætereà manifeſtum non eſt, an anima ita ſit actus, ut nauta Nauis,
Ratio 1. conſpicuum ait Philoſ. Humanam mentem eſſe immortalem, cum dicat nil prohi-
bere eam ſeparari, nam ſi nil prohibet eam ſeparari, igitur eſt immortalis, ſi enim
eſſet mortalis, aliquid prohiberet, nempè conditio propria eius. Inſuper, in æter-
nis non differt eſſe, & poſſe, ex tertio Phyſic: quæritur loquendo de humana mente,
ſi poteſt eſſe particeps immortalitatis, etiam eſt. Et præſertim, quia dicitur in deci-
mo Metaphyſicæ cont. 26. nil interire ex accidenti, ſed omne corruptibile neceſſariò
corrumpi, quare ſi mortalis eſſet, non rectè de ea diceretur, nil prohibere eam ſepara-
ri; Inſuper, comprobat Philoſophus ſuam ſententiam ratione, quia nullius corporis
Ratio 2. eſt actus, hoc eſt, quia non eget inſtrumento proprio, nec utitur parte aliqua corporis
vt inſtrumento, & quoniam ut particula animę, unà cum alijs partibus præeſt uniuer-
ſo corpori, & dicitur actus corporis ratione totius, ideò addit, non eſſe manifeſtum
adhuc, an ita ſit actus, ut Nauta Nauis, id autem patebit ex declaratione propriæ cō-
ditionis eius, in tertio de Anima. Præterea, Ariſt. in contex. 18. dubitat, an partes ani-
mæ ſint loco ſeiunctæ, uel ne, & inquit de nonnullis patere, non eſſe loco ſeiunctas,
de quibuſdam latere, & cùm manifeſtaſſet de quibus pateat, in cont. 21. manifeſtat de
quibus lateat, & inquit, de mente, & contemplandi potentia, nil adhuc manifeſtū eſt,
ſed uidetur genus aliud animæ eſſe, & hoc ſolum poſſe ſeparari, ut perpetuū a morta-
li, conſpicuè Philoſophus de parte animæ, quæ mens dicitur, ait poſſe a corpore ſepa-
Ratio 3. rari, nō quidem ut accidens cum ſui interitu, ſed ut perpetuum a corpore corruptibi-
li: & ſemper loquitur de mente ſumpta prò parte animæ, contradiſtincta a nutrien-
te, & ſentiente, nam de animæ partibus dubitauerat, ideò ſtatim in cont. 22. addit: re-
Ratio 4. liquæ āūt partes animæ manifeſtū eſt, quòd ſeparabiles non ſunt. Præterea, Ariſtot. in
cont. 151. ex ſententia Homeri, & Empedoclis ait mentē, & intelligere, eſſe quid cor
poreum, quod ipſe derelinquit vt conſpicuè abſurdum: Cum his cōnexionem quan-
dam habent nōnulla, quæ protulit Philoſophus in 7. Phyſ. Nam ibi oſtendit alteratio
nem attingere poſſe Senſum, nō aūt Mentem. ideò in cont. 20. colligit: Manifeſtum
eſt igitur quòd alteratio in Senſibilibus eſt, & in Senſitiua Animæ parte, in alio au-
tem nullo, niſi ex accidenti: loquitur Philoſophus de alteratione nobis competen-
te, per diſciplinas, & ſcientias, ad quam cum conſpirent Senſus, & Mens, alteratio-
tionem, & permutationē per ſpiritus & inſtantiā ait competere poſſe Senſibus non
Menti niſi ex accidenti, quatenus ex læſione Senſuum & phātaſiæ pendet læſio uſus
Ratio 5. Mentis; Ex quo elicitur hæc Ratio: Ea animę pars, ad quam alteratio peruenire nō
poteſt, non eſt mortalis, nam interitus fit præcurrente alteratione, Mens eſt huiuſmo
di ex ſententia Ariſt. quare non eſt mortalis. Prętereà, in eodem cont. Ariſt. affirmat,
nullam in mente fieri mutationem, neque dum addiſcimus ſcientias, neque dum obli
uiſcimur, ſed omnem mutationem fieri in corpore, & facultate Sentiente, Mens enim
ſemper ex ſe rectè, & conſimiliter ſe habet, varietas & permutatio omnis ad corpus,
& Senſus pertinet, ideò inquit: Vt igitur neque cum dormiens excitatus eſt aliquis,
Ratio 6. aut ebrius eſſe deſijt, aut ęgrotans conualuit, factus eſt ſciens, quamuis prius non ua-
luerit, uti, ſic utique huiuſmodi aliquid ſit in prima ſcientiæ adeptione, ea enim eſt
perturturbationis quies quędam & moderatio, Apertè Philoſophus mentem ab om
ni permutatione immunem eſſe affirmat, & ob id immortalem & æternam ...

Pro immortalitate Humanæ Mentis perpenduntur prolata in tertio de Anima. Cap. VI.

LIber proprius,ad quem pertinet conſideratio immortalitatis Humanę
mentis,eſt Tertius de Anima,ideò quid in eo dixerit Ariſtoteles, ac-
curatius cōſiderare tenemur. Cum Philoſophus de Humana mente,
vt eſt particula Animæ propoſuiſſet agēdum,& aſſumpſiſſet commu
nia ei cum Sēſu,in 4.contextu progrediens ad propria, accipit men-
tem Hominis omnia intelligere, ex quo inferr, eam a mixtione eſſe
immunem,id confirmat auctoritate Anaxagoræ dicentis, mentem debere a corpore
eſſe ſecretā,ut dominetur,hoc eſt vt iudicet,& intelligat,idipſum oſtendit ratione,
quia recipiēs debet nudatum eſſe eo,quod recipere ualet:ex his rectè aſſumptis,luci-
dè elicitur,mētem ex ſententia Ariſtotelis eſſe immortalem. Et primò ex comproba *Ratio pri-*
tione ſentētię Anaxagoræ: Et Ratio ita formatur: Quod ita cum materia nō eſt mix *ma.*
tum,ſed ab ea ſecretum,vt mens ſtatuebatur ab Anaxagora,eſt immortale: Mens Ho
minis ab Ariſtotele ita dicitur mixtionis expers, ut mens ab Anaxagora; quare &c.
Minor eſt Ariſtotelis in hoc cont. Maior oſtenditur: quia Anaxagoras inquiens men
tem eſſe expertem mixtionis,denotabat eam eſſe ſecretam a materia,& non pende-
re ex ea,quod patet,cum addat,ut dominetur,hoc eſt ut mens dominetur Chao, &
ualeat illud in ordinem redigere,quod fit per actum intelligendi: ideò Ariſtoteles ait
ut intelligat; Inſuper,id ipſum patet ex primo de Anima, 34.ex 8.Phyſ.37.ex 3. de
Anima, 12.& ex Cratylo Platonis,quibus omnibus in locis dicitur,Anaxagoram ita
mentem putaſſe a mixtione immunem,ut ſecreta eſſet a corpore,non pēderet ex ma
teria,nec pateretur, quare uel Ariſto. tribuit noſtræ menti non eſſe mixtam in ea ſi-
gnificatione,in qua id proferebat Anaxagoras, uel in alia: ſi in alia, nos deciperet,
& erraret per æquiuocationem: ſi in eadem,igitur exiſtimauit eam eſſe immortalem,
& ex materia non pendere. Hæc auctoritas rectè ſumpta inſolubilis eſt. Inſuper, ex *Ratio ſecū-*
eodem contextu hęc ſecunda oſtenſio elicitur: Omne recipiens debet eo eſſe denuda *da.*
tum,quod per ſe,& primò recipere debet, adeò ut nec ſit,nec includat illud: Mens
Hominis ut obiectum proprium,per ſe,& primò recipit Quidditates materiatas: qua
re nec aliqua earum eſt, nec vllam in ſe includit: cum autem nō ſit materiata Quid-
ditas,eſt neceſſe ut ſit forma, ex materia non pendens. Attinentia ad hanc oſtenſio-
nem explicata ſunt in conſideratione obiecti mentis, & regulæ prolatæ, de quibus
in primo libro egimus. Præterea Ariſt.in cont.6.colligit mentem non eſſe mixtam *Ratio ter-*
cum corpore, non fieri qualem, carere inſtrumento corporeo,& eſſe locum ſpecie- *tia.*
rum. Ex quibus quattuor eliciuntur oſtenſiones. Prima eſt, ea forma,quæ nō eſt mix-
ta cum corpore,eſt immortalis: Mens eſt huiuſmodi: Minor eſt Ariſtotelis. Maior eſt
nota,quia idem eſt dicere, formam non eſſe mixtam cum corpore, & eam non pen-
dere ex materia. Altera oſtenſio eſt: Forma,quæ non redditur qualis,eſt immortalis: *Ratio quar-*
Mens non fit qualis; quare, &c. Minor eſt Ariſtotelis; Maior patet; quia dicere for- *ta.*
mam non reddi qualem,idem eſt,ac dicere,eam non eſſe Materiatā, nam per mate-
rias redditur qualis; Hinc. Ariſt.in primò de Ortu & interitu,55.inquit, Formam à
materia ſolutam non reddi qualem. Tertia oſtenſio eſt; Ea forma,quæ pro fungen- *Ratio quin-*
do ſuo munere non eget inſtrumento corporeo, nec qualitate aliqua,eſt collocata ſu *ta.*
pra materiam, & eſt immortalis: Mens nec utitur inſtrumento corporeo,ut alij gra
dus Animæ,nec qualitate aliqua prima,ut quattuor elemēta,nec temperamento, ut
formæ mixtorum: quare eſt collocata ſupra corpus, & immortalis: Minor eſt Ariſt.
Maior oſtenditur,quoniam forma omnis ſubſtantiæ ex Materia pendens, ut pro eſſe
eget materia, ita pro fungendo ſuo munere eget aliquo materiato, mens autem eſt
ſupra inſtrumenta. Hinc rectiùs ſenſit Galenus quàm Alexand. Gal.enim,putans Hu *Galenus.*
manam

mánam mentem mortalem, putauit ei inſtrumentum competere, nempè cerebrum. Alexander uerò, necnon Scotus, ei tribuerunt quòd ſit mortalis, & inſtrumento careat, quæ duo inuicem pugnant. *Ratio ſexta.* Quarta oſtenſio ex eo elicitur: quia ſola mens dicitur locus ſpecierum, hoc eſt uniuerſalium: Nam ſi mens eſt Locus ſpecierum, non eſt coniuncta cum mater ia, alioquin non mens, ſed coniunctum diceretur Locus. Inſuper, ſi eſt Locus ſpecierum, quæ ſunt uniuerſales, & ſolutæ a materia, & Locus debet reſpondere locato, etiam mens ſui conditione debet eſſe a materia ſoluta, & præſertim, quia non mens per uniuerſale ſeiungitur a materia, ſed contra, uniuerſale per mentem: quare mens ſui natura, & conditione eſt ſeiuncta, uniuerſale autem munere mentis. Id igitur quod ſui conditione eſt Locus ſpecierum, & ita Locus, ut per id ſpecies ſecernatur a materia, debet ſui conditione a materia eſſe ſecretum, mens autem eſt huiuſmodi. Nec approbanda eſt Sententia Scoti dicentis in 4. Sēt. Diſt. 43. q. 2. Ariſtotelem ſolùm oſtendere mentem non eſſe mixtam cum materia, hoc eſt, non eſſe organicam: nam aliud eſt non eſse mixtum cum corpore, & non eſſe inſtrumentarium, Ariſt. excludit genus mixtionis, non modum unum, minus propriè dictum. Præterea, tunc Ariſt. oſtenderet idem per idem, nam oſtendit non eſse mixtam, alioquin fieret qualis, & inſtrumentum haberet. Inſuper, Ariſt. in 7. cont. oſtendit longè ſecùs mentem eſse a paſſione immunem, quàm ſit Senſus; nam Senſus læditur a uehementi Senſibili, non Mens, & rationem afferens, ait, Senſitiuum enim non ſine corpore eſt, Mens autem eſt ſeparabilis. *Ratio ſeptima.* Ex his duæ eliciuntur Oſtenſiones: prima ex Concluſione: altera ex Ratione Concluſionis. Prima ita formatur: Quod eſt immune a paſſione, non perit, interitus enim eſt terminus ad quem antecedentis paſſionis; Mens eſt immunis a paſſione, per argumentum, quare non perit; Quòd ſit immunis a paſſione, oſtenditur, quia facultas apta pati: præſertim a ſuo Obiecto patitur, dum exuperans eſt, ueluti uis nutriens ab alimento exuperante, uis Sentiens a uehementi Senſibili: at Mens intelligens ſummè intelligibile nedum non læditur, uerùm potiùs redditur aptior ad intelligenda alia. *Inſtantia.* At eſt inſtantia de Phantaſia, quæ per ſummum imaginabile non læditur, ut dum imaginamur Cœlum, Mundum, & ſimilia, immò diſponimur ad rectiùs imaginanda alia. *Solutio.* Hæc inſtantia inanis eſt, quoniam uehemens imaginabile id eſſe dicitur, quod uehementer mouet uim imaginandi, ueluti formidabilia, & apprimè iucunda, quæ ita turbāt Vim imaginandi, ut non ualeamus alia imaginari, uel ſaltem minus rectè. *Ratio octaua.* Altera oſtenſio elicitur ex ratione ut dixi, & ita formatur: Pars Animæ cui competit ut ſit ſeparabilis, iudicari debet immortalis; Mens Hominis dicitur talis: quare &c. Et pro confirmatione conſiderandum, quòd dum Ariſtot. de mente loquens, ait eam eſſe ſeparabilem, hoc ſemper denotare conſueuit, quòd ſeparetur ut æternum a mortali, ut patet ex ſecundo Phyſ. 26. ex primo de Anima, 17. ex ſecundo de Anima, 11. & 21. necnon ex 3. de Anima 19. quare in hac eadem ſignificatione putandum eſt in hoc contex. 7. prolatam fuiſſe hanc uocem. *Ratio nona.* Sequitur Ariſt. in contex. 8. & inquit, quòd cum mens fuerit ſingula facta, tunc ualet ſe intelligere. Ex quo pro immortalitate eius duæ eliciuntur oſtenſiones: Prima eſt; Ea facultas, quæ per cognitionem eſt apta fieri omnia, eſt immortalis: Humana mens per Ariſtotelem eſt huiuſmodi. Maior propoſitio oſtenditur: quia cum ſit apta fieri omnia, non eſt per materiam ad unum definitum genus contracta, ſed libera eſt, & a materia immunis: inſuper cum fiat omnia, æmulatur Deum, cuius cond. & opus eſt immortalitas, & cum fiat omnia, omnibus dominatur & præeſt, tamquam Iudex eorum. *Ratio decima.* Altera ratio ita formatur, quod in ſe ualet conuerti, eſt a materia liberũ: Mens cum ſe intelligat in ſe ipſam conuertitur: ergo eſt libera a materia, & ob id a paſſione, & interitu: nam facultates materiatæ cum ſint extenſæ per materiam, ſupra ſe uerti non ualent: Hinc Senſus non ſentiunt ſe, & Ariſt. in cont. 25. ait. Si alicui non ineſt contrarium, cognoſcit ſe, & actu eſt, & ſeparabile. Præterea, Ariſt. in contex. 9. & 10. loquens de attingentibus

tibus ad obiectum Humanæ Mentis,cōſtituit differentiam inter formam,& compo-
ſitum, inter ſe, & id, cuius eſt eſſe, & affirmat mentem ſui conditione conformari
cum ipſo eſſe,ſine eſſentia rerum, ſingularia uerò apprehendere ſenſitiuo. Ex his Ratio 11.
elicitur ratio pro immortalitate Humanæ mentis,quę ita formatur: Quod ſui natu-
ra & conditione conformatur cum eſſentia,excludente Materiam, eſt immune a ma-
teria,& conditionibus eius: Mens Humana per Ariſtotelem eſt huiuſmodi,ut dici-
tur in his contextibus; quare eſt immunis a materia, & immortalis. Hoc indica-
uit Ariſtoteles in ſexto Nicomachiorum, cap. primò, inquiens, cognitionem fieri
per quandam aſſimilationem, & ad uoſcendam ea quæ ſunt diſtincti generis, para-
tas eſſe facultates diſtincti generis,quod etiam dicitur ab Ariſtotele in calce ſecundi
Poſter.Quo autem cognitio fiat per quandam facultatis & Obiecti aſſimilationem,
in Philoſophia de Motibus pateſeci.In cōtex.11.quia in Mathematicis etiam inclu-
ditur Materia intelligibilis,& aliud eſt rectum,& recto eſſe,manifeſtat Philoſophus
humanam Mentem propria conditione ſecernere a Materia,& apprehendere ipſum Ratio 12.
eſſe;Inde elicitur hæc ratio;Id cuius munere & conditione Mathematica ſecernun-
tur ab omni Materia,cùm Senſibili,tùm intelligibili, indicari debet immune a Mate
ria,Mens Hominis eſt huiuſmodi;quare eſt a Materia, & cōſequenter ab interitu im
munis,In contex.12.ſupponit oſtenſum in præcedentibus fuiſſe Humanam Mētem
& ſimplicem,& impaſſibilem, & ſeparatam eſſe, adeò ut nil commune habeat cum
alijs,ut dixit Anaxagoras,& dubitat cum ita ſe habeat,quomodo ei competat intel-
ligere,& reſpondet hic locus 34. contextui primi de Anima,in quo ait,Anaxagoras
ſolus impaſſibilem dicit Mentem,& nil commune habere,aut quomodo cognoſcat,
non declarauit.Ex quo elicitur hæc Oſtenſio,ea forma quæ ita eſt ſimplex, impaſſi-
bilis,& nil commune habet cum alijs,ut Mens dicebatur ab Anaxagora,eſt immor- Ratio 13.
talis: Humana Mens ab Ariſtotele ſupponitur, & dicitur talis, ut apparuit: quare
eſt immortalis.Maior eſt conſpicua,quia Anaxagoras Mentem dicebat ſimplicem,
& impasſibilem,quoniam eam ponebat æternam,& dominantem Materiæ, & per
nil habere commune, Ariſtoteles denotat non pendere ex Materia,quia Materia ea
eſt,quæ eſt cōmunis mortalibus,per quam inuicem patiuntur. Præterea cum Philo-
ſophus in contex.13.dubitaſſet, quomodo Mens Hominis ſe intelligat, cum cætera
intelligibilia ſumpta pro eius obiecto nō intelligant,in contex.15.& 16.[illegible]
quit, id eueniteex uarietate conditionis naturæ Mentis, & eorum intelligibilium,
nam in his quæ ſunt ſine Materia,ut Mens,idem eſt intelligens, & intelligibile: ha-
bentia autem Materiam, ut obiecta noſtrę Mentis, nempè Quidditates Materiatæ,
potentia ſolùm,non abſolutè dicuntur intelligibilia: At facultas ea intelligens ſine
Materia eſt. Ex quo elicitur hęc Oſtenſio.Ea forma,quæ eſt ſinę Materia, & eſt in- Ratio 14.
telligens ac intelligibilis,eſt immortalis,& non pendens ex corpore,Mens Hominis
per Ariſtotelem eſt huiuſmodi,quare eſt immortalis. Loquutus eſt hactenus Ariſto-
telem de Mente potestate, & tam conſpicuè patefecit eam eſſe immortalem, ut nil
clarius dici poſſit,loquitur deinceps de Mente agente,& in contex.19.ei tribuit, ut
ſit immixta,ſeparabilis,& ſimplex,quæ prędicata in contex.[illegible] protulerat de
Mente poteſtate, ideò ex eo quòd Menti poteſtate competunt, infert longè magis
competere agenti,quæ dignior eſt,quare ea accipit Philoſophus in eadē ſignificatio
ne, alioquin ratio includeret æquiuocationem: ea prædicata dicta de agente, om-
nium interpretum conſenſione,denotant agentem eſſe immortalem,quare id ipſum
patefaciunt de Mente poteſtate,& ratio ita formatur: Prædicta communia vtrique Ratio 15.
Menti,denotantia immortalitatem agentis,denotant immortalitatem Mentis pote-
ſtate:ea tria prædicata ſunt communia utrique, & denotant immortalitatem agen-
tis; quare & alterius differētiæ. Hinc rectè Themiſt.ex eis infert immortalitatē Men-
tis poteſtate:Et cum uaria de vtraque Mentis differentia Philoſophus pateſeciſſet in
cōt.20.colligens quaſi ſummam dictorum,manifeſtat quid ex de connexis cū Mente

morta-

mortale ſit, & quid ęternum, inquiens, attinentia ad ſcientias actu, & potestate, & ad habitus Mentis, quia ſunt extra eſſentia eius, in indiuiduis perire, & ſolùm ſeruari in ſpecie, & indicaturus ſeruari eſſentiam utriuſque Mentis, quæ fundamento est eadem, inquit, Separata eſt id quod eſt, & hoc ſolum æternum & immortale eſt, hoc eſt pertinentia ad ſcientias & habitus, & reliqua conſimilia, ſunt præter eſſentiam Mentis, & uariabilia, at ſeparata a Materia, & ab externis relationibus eſt id quod eſt, & hæc eſt propria & abſoluta eſſentia eius, ideò hoc ſolum ab interitu eſt immune: Nec per eſſentiam hanc ſeparatam denotat ſolùm agentem: nam loquutus erat de ſcientia actu & poteſtate, quæ ad coniunctum ex utriſque pertinent, nō ad ſolùm agentem, ex quo hæc elicitur ratio: Ea pars Animæ, cuius abſolutum eſſe eſt, ut ſit ſeparata & ex Materia non pendens, eſt æterna & immortalis: Mens Hominis cuius
Ratio 16. differentiæ ſunt Mens poteſtate & agens, ad quam pertinet ſcientia actu & poteſtate, eſt huiuſmodi, quare eſt æterna & immortalis. Sequitur mox Philoſophus ſoluens tacitam obiectionem; nam ſi Mens, qua homo intelligit, eſt ęterna & immortalis; cur ſcientiæ in ea non ſeruantur, & cur non recordamur eorum quæ nouimus? Reſpondens ait, Mentem paſsiuam ſine qua nil intelligimus perire. Ex his duæ pro immor-
Ratio 17. talitate eliciuntur oſtenſiones. Prima eſt: Si Ariſtoteles Mentem, qua Homo intelligit, non ſtatuiſſet immortalem, non dubitaſſet cur nō recordemur, quia dubitatio inanis eſſet: at dubitat, quare indicat ſe ſtatuiſſe eam immortalem: nam ſi ſola Mens agens eſſet immortalis, & ea eſſet Deus, proculdubio inanis penitùs eſſet ea dubita-
Ratio 18. tio. Altera ratio eſt: quia cum Philoſophus dicat ſine paſsiua Mentē nihil intelligere, denotat pręter mentem paſsiuam reperiri in nobis principium principale, cuius officiū ſit intelligere, quod principale principium nil aliud eſt, niſi particula Animæ, cuius duæ ſunt differentiæ, nempè agēs, & poſsibilis: Per mentem paſsiuam proculdubio Ariſtoteles Phantaſiam denotat, quam in cont. 155. ſecundi de Anima, & in cōt. 48. tertij de Anima, mentem appellat, & dicitur mēs paſsiua, quia ad Senſus internos pertinet, quæ pati dicitur ut Senſus, nam mentem poteſtate dixerat eſſe impaſsibilem, quare ne ſecum pugnet, non ualet eam denotare, & hoc redditur conſpicuum, conſiderando modum loquendi Philoſophi, nam inquit & ſine hac nil intelligit, denotando non eſſe principale principium intelligendi, ſed id ſine quo principale principium nil intelligit, id enim nō ſine, & ſine quo non, denotat inſtrumētum, & id quod principale nō eſt: Proptereà eo loquendi modo cōſueuit uti Philoſophus, dum Phantaſmata & Phantaſiam denotat, ut patet ex 3. d. de Anima, contex. 30. & 39. & ex c. de Memoria & Reminiſcentia, quibus in locis Ariſtoteles ait, mentem nō intelligere ſine Phantaſia, & Phantaſmatibus. Conſpicuè itaque elicitur ex libris de Anima, Ariſtotelem putaſſe Humanam mentem eſſe immortalem.

Conſiderantur verbi Philoſophi in ſecundo de Gener. Animalium, & in 12. Metaphyſica, & in lib. de Moribus prolata. Cap. VII.

QVærit Philoſophus in ſecundo de Gener. Animalium cap. 3. quo tempore, vnde, & quomodo, Humanus Fętus recipiat Animam & partes eius, ſoluens inquit, Partes omnes primò competere ſemini, & concepui poteſtate, & conſiderans quomodo redigantur ad actum, inquit nō poſſe omnes extrinſecùs accedere, quia facultates inſtrumētariæ nō reperiuntur ſine inſtrumentis; nec reperiri in ſemine, cū ſit excremētum vtile alimēti, inde infert, Quare ſola mēs extrinſecùs accedit, quia cum eius actione nil commune hēt actio corporis, & ea ſola eſt diuina: Cōſpicuè Philoſophus
Ratio 1. Humanam mētem immortalem oſtendit, Primò inquiēs, eam ſolam extrinſecus ac-
Secunda. cedere, & ob id in cap. 4. eandem dicit aduenam. Secundò inquiens, nil commune
Tertia. habere cum actione corporis, & non egere inſtrumento. Tertiò, quatenus ait eam

ſolam

ſolam eſſe diuinam. Ratio ita formatur: pars animæ Hominis diuina, nõ egens inſtru
mento, & extrinſecùs aduenìens, immortalis eſt: Mens Hominis eſt huiuſmodi, ex
ſententia Ariſtotelis: quare &c. Et ſi quis obijciat, quia in eo ca. inquit Philoſophus, *Inſtantia.*
omnes animæ partes in cõceptu priùs reperiri potẽtia, forma autem ob id dicitur po
teſtate eſſe in Materia, quia ex eius potentia educi debet. Reſpondeo, partes om- *Solutio.*
nes priùs in conceptu requiri potentia, quia nulla in eo actu eſt, at ad actum redigun-
tur dupliciter, ut Ariſt. explicat, uel per eductionem, vel quia extrinſecùs adueniat,
mens ſola dicitur extrinſecùs aduenire: quare ſecus eſt in potẽtia, quàm reliquæ par-
tes, cum ſecùs redigatur ad actum. Sed adhuc inſtatur, quia inquit Philoſophus, ſed *Alia inſtã*
enim omnis animæ ſiue uirtus, ſiue potentia, corpus aliud participare uidetur, idque *tia.*
magis diuinum, quàm ea quæ elementa appellantur, &c. dixit Philoſophus omnem
animæ partem corpus expoſcere, quare mens quoque eget corpore, & non eſt ſepa-
rabilis & immortalis. Hæc quoque inſtantia inanis eſt, quia expoſcere corpus con- *Solutio.*
tingit dupliciter, vel ex quo pendeat, uel cum quo, & per quod inducatur: Mens non
eget corpore ex quo pendeat, iam enim dixerat Philoſophus eam extrinſecùs acce-
dere, eget tamen corpore, cum quo, & per quod inducatur, quia non recipitur, niſi in
definito aliquo & rectè diſpoſito corpore, ideò dicitur induci unà cum tenuiſſimo,
& purgatiſſimo ſpiritu: nam ex ſententia Ariſtotelis neque etiam cęleſtes Mentes
ſunt ſine corpore, & tot ab eo ſtatuuntur ſeparatæ mentes, quot ſunt Cœli orbes.
Conſpicua ſunt uerba Philoſophi patefaciẽtia mentis immortalitatem, tenemur nos
per conſpicua, ea illuſtrare quæ ſunt obſcura, non autem eos imitari qui per non-
nulla uerba obſcurè prolata, eá turbare nituntur quæ lucida & conſpicua ſunt.
Progrediamur ad duodecimum Metaphyſicæ, in quo cum Philoſophus de ſeparatis *Ex duode*
Mentibus uerba faciat, etiam nonnunquam de Humana Mente ut cum eis ſuæ eſſen- *cimo Me-*
tiæ abſoluta cõditione iuncta mentionem facit, ueluti in contex. 17. in quo cum prius *taphyſices.*
dixiſſet uniuerſam rei formam ſimul eſſe cum re, & non antecedere, nec ſine re, cuius
eſt forma, ſeruari, ſoluit inſtantiam de Humana Mente, inquiens, Si quid maneat po-
ſterius, conſiderandum, in quibuſdam enim nil prohibet, ut ſi anima talis ſit, non to-
ta, ſed Mens, &c. quaſi dicat Philoſophus: cum uniuerſa compoſiti forma ſit ſimul cũ
compoſito, de Mente nil prohibet ut maneat poſterius, & non ſit ſimul, & ſi nil pro-
hibet, igitur eſt immortalis, alioquin impedimentum eſſet neceſſarium, & cõſpicuum.
Ex quo hæc elicitur Oſtenſio: Ea pars Animæ, quam nil prohibet ſeruari, & non eſſe *Ratio 1.*
ſimul cum compoſito, eſt immortalis: Mẽs Hominis huiuſmodi eſt per Ariſtotelem:
quare, &c. Inſuper, in contex. 39. inquit, Homini per aliquod tempus id competere,
quod Deo, & ſeparatis Mentibus ſemper competit, nempè diſpoſitionem optimam,
& ſummum bonum, quæ eſt affectio diuinorum. Ex quo hæc oſtenſio formatur:
Quod eſt particeps affectionis & diſpoſitionis diuinorum, includit aliquid Diuinũ: *Ratio 2.*
Homo per aliquod tempus eſt particeps affectionis diuinorum: quare includit diui-
num aliquod, & immortale, quod nil præter Mentem eſſe poteſt. Demùm in contex.
51. loquens de cognitione Dei, dubitat ſi Deus eſt intelligens, intellectio, & id quod
intelligitur, erit quid compoſitum, & mutabile erit in eo, quia intelligẽdo progredien
tur ex uno in aliud. Soluens inquit, an indiuiſibile eſt omne quod materiam non ha-
bet, ut Humana Mens, an, & quæ compoſitorum eſt, ſe habet in aliquo tempore, non
tamen ſemper, ipſum bene eſſe eſt in hoc, aut in hoc, ſed in toto quodam ineſt id
quod optimum, aliud ab eo exiſtens, ſic autem ipſa ſui ipſius intellectio per omnia
æua ſe habet, &c. His uerbis Ariſtoteles duo profert ad rem facientia. Primum eſt:
quia mentem Humanam ait eſſe ſine Materia, & indiuiſibilem, & per hoc cõſimilem
Diuinæ menti, nam ratio eſt a minori ad maius Si mens humana eſt indiuiſibilis, ſi-
ne materia, longè magis Diuina. Ex quo hæc elicitur ratio: Forma omnis indiuiſi- *Ratio 3.*
bilis, & ſine materia, eſt immortalis & æterna; Mens hominis ab Ariſtotele talis di-
citur, quare &c. Alterum quod profertur ab Ariſtotele eſt, quòd mens hominis
intel-

intelligens compoſita, nempè quidditates materiatas, quæ ſunt eius obiectum, non ſemper in indiuiduis includit ipſum bene; hoc eſt fęlicitatem, & optimam diſpoſitionem, ſed in tota ſpecie: at in intelligête ſe per eſſentiam, ſemper ineſt ipſum opti

Ex libris de Moribus. mum, hæc eſt eadem cum Sententia prolata in cont. 39. & iam relata. At perpendamus, nonnulla ad libros de moribus pertinentia. Oſtenditur in primo Nicomachiorum, hominem & illum ſolum ex mortalibus capacem eſſe ſummi boni. Inde elicitur

Ratio 1. hæc ratio: Quod eſt capax affectionis diuinorum, eſt particeps conditionis eorum: Homo per mentem eſt capax affectionis diuinorum, nempè ſummi boni: igitur & conditionis, quæ eſt eſſentia a materia & interitu immunis, nam affectio ſequitur eſſentiam rei. Inſuper, in 3. Nicomachiorum, cap. 5. inquit Philoſophus, hominem utentem mente liberum, & dominum eſſe, & agere per prælectionem. Ex

Ratio 2. quo hæc ratio formatur: Ea pars Animæ, per quam homo dominatur, & liber eſt, a materia & eius conditionibus eſt immunis: mens eſt pars Animæ hominis, qua utens homo eſt liber, & dominus; igitur mens a materia, & eius conditionibus eſt immunis: nam libertas, & imperium non prodeunt ex pendente a corpore, ſed ab eo ſolo, quod corporibus dominatur, & hoc dicebat Anaxagoras, & approbatur ab Ariſtotele, mentem ſcilicet non eſſe mixtam cum materia, vt dominari ualeat.

Ratio 3. Prætereà, in eodem tertio Nicomachiorum inquit Philoſophus, Virum fortem per obitum priuari ſuis bonis, tamen ob honeſtum, & uirtutem præeligere mortem: at ni ſi mens æterna & immortalis eſſet, nunquam mors eſſet præferenda uitæ; vt patet de iumentis & feris, tunc enim de ipſo eſſe, non de uirtute deberemus pręſertim eſſe ſolliciti. Præterea, in decimo Nicomachiorum, cap. 7. loquens Philoſophus de uitâ, & ſummo bono in contemplatione poſito, inquit; Huiuſmodi uita præſtantior eſt quàm homini conueniat, non enim quatenus homo eſt, ita uiuit, ſed quatenus quid diuinum in eo ineſt, neque oportet, cum ſimus mortales, cogitare mortalia, ſed quatenus licet immortalem ſe reddere, omniaque efficere ut ex præſtantiſſimo quod eſt in nobis, uitam ducamus, licet enim id mole ſit exiguum, precio tamen omnia lon-

Ratio 4. go interuallo antecellit, &c. His uerbis affirmat Philoſophus, in nobis portionem animæ præſtantiſſimam reperiri, quæ cum mole ſit exigua, quia non eſt extenſa, ſed indiuiſibilis, tamen eſt præcioſiſſima, & uiuentes ſecũdum eam reddimus nos (ut licet) immortales, quod non contingeret, niſi ea immortalis eſſet. Inſuper, in part. 34.

Ex libro Problematum. Probl. 7. & 9. inquit Philoſophus, ſternutamentum indicari omne diuinum quia habet ortum a capite, in quo ineſt uis ratiocinandi, quę diuina eſt. Præterea, Plutarchus in uita Dionis, & in conſolatoria ad Apollonium: ſimiliter Themiſtius in 3. de Anima, aiunt, Ariſtotelem in dialogo ad Eudemum, nudum affirmaſſe, verum etiam firmioribus oſtenſionibus quàm in 3. de Anima demonſtraſſe, æternitatem humanæ mentis. Hinc omnes Græci interpretes, ex ſententia Ariſtotelis humanam mentem

Ex dialogo ad Eudemum. dixere immortalem, vt Theophraſtus diſcipulus & conſanguineus Ariſtotelis ex relatione Themiſt. & Priſciani Lydi. Similiter Plutarchus, Priſcianus Lydus, ſimplicius, Themiſtius, Philoponus, Theodorus Metochita, Ammonius, Porphyrius, Euſtrius, Pſellus, Olympiodorus: ſolus Alexander Mentis aciem ab hac ueritatis luce auertit, idque ei contingit, quia floruit Romæ tempore Galeni, tunc autem uigebat ſententia medicorum & præſertim Hippocratis, qui ob eius auctoritatem fuit cauſa ut multi deuiauerint, & præſertim Pomponatius, Portius, Vincentius Madius: Card. Caietanus, & alij nonnulli uiri celebres.

Confir-

Confirmatur æternitas Humanæ mentis patefaciendo capita euaſionum, & ſolutionum relatarum rationum inania eſſe. *Cap. VIII.*

VT rationes relatę, & ex Ariſtotele deprompte appareant firmiores, veritaſque clarior refulgeat, hoc alio comprobationis genere vtendum eſt, patefaciendo leuitatem ſolutionum, quibus, qui ſūt aduerſę ſententię, vti conſueuerunt. Cum Philoſophus de Humana mente loquendo, affirmauerit eam non eſſe Naturam, ſed ſupra Naturam; non attinere ad Phyſicum, ſed ad Diuinum; eſſe eiuſdem rationis, & conſiderationis cum his quę abſolutè dicuntur intelligibilia; eſſe aliud genus animę; poſſe ſeparari, vt ęternum a mortali; eſſe immunem a materia, a paſſione, a mixtione cum corpore; eſſe proprie intelligibilem, & ob id intelligentem; eſſe antiquiſſimam; non egere inſtrumento; extrinſecùs accedere; eſſe diuinam, & participem affectionum Diuinis competentium; eſſe indiuiſibilem; intelligere ſeipſam; ſui conditione conformari cum eſſentia rerum; eſſe dominam, & libertate præditam, ab ea nonnunquam eſſe pręeligendam mortem; eſſe aptam fieri omnia; & alia huius generis, quæ illam ab interitu eſſe immunem conſpicuè patefaciunt; uiri ingenio ſublimi præditi, nitentes lucem hanc ueritatis, opacitate ſuperinfuſæ caliginis obumbrare, varia excogitarunt, quibus pro defenſione aduerſæ ſententiæ, & relatarum rationum euerſione uti conſueuerunt. Ea autem præſertim nouem ſunt: nam uel inquiunt Ariſtotelem loqui de mente agente, quam aiunt eſſe Deum: Vel de actu intelligendi, nam apprehēſio primorum principiorum nomine mentis denotatur: Vel tertiò aiunt, mentē Hominis dici diuinā nō conditione propria, ſed generis mentium, ut ait Pomponatius: Vel quartò, dici diuinam facta comparatione cum alijs animæ partibus, egentibus inſtrumento ut Portius: Vel quintò aiūt ſententiā proferri probabiliter, & in alieno loco, ut aiūt de prolatis in primo de partibus animalium: Vel ſexto aiunt, Ariſtotelem loqui cum dubitatione, & fuiſſe dubium, & ob id modò uideri in unam, modò in alteram partem inclinare, vt Scotus: Vel ſeptimo inquiunt Ariſtotelem loqui de mente, & anima non hominis, ſed vniuersè, extenſa etiā ad eas cœlorū: Vel octauo proferri uerba de mēte poteſtate, hoc eſt de præparatione, & ſuperaddita facultate, ut Alexander: Vel demùm id extrinſecùs accedere referunt, non ad eſſentiam mentis, ſed ad ſpiritum, in Hominis genitura incluſum, pro mente producenda, qui eſt præſtantior cæteris ſpiritibus ſeminum, & maiorem cœleſtis caloris uirtutem includit. Hæ ſolutionum uiæ vt obliquę ſunt, & a uia recta, quæ unica eſt, recedunt, ita indicant relatas rationes firmas, & conſtantes eſſe. Nam dicere ſententias illas ab Ariſtotele proferri de Mente agente, quę Deus eſt, Primò hoc mendacium includit, Mentem agentem eſſe Deum, nam patefeci non diſtingui eſſentia a poſſibili: Inſuper, id ſolum dici poteſt de vigeſimo context. tertij de Anima, cum alibi cōſpicuè loquatur Ariſtoteles, vel de Mente poteſtate, vel de Animę noſtrę parte, contradiſtincta à Senſu, & virtute nutriente, quas tres ſtatuit partes Animę. Inſuper, iam patefeci dicta in eo 20. context. etiam eſſe referenda ad Mentem poteſtate, alioquin dubitatio cur non recordemur, ad rem non faceret, & ob alia quę dixi. Similiter id negligi debet, quod aiunt Ariſtotelem loqui de actu intelligendi mentis, conſtituentē Mentem inſpectricem, includentem officium agentis, & aliquid diuinum: nam in ſingulis relatis locis loquitur Philoſophus de parte animę, de facultate intelligendi, & demùm de actu primo, non de ſecundo. Prętereà actus ſecundus cum ſit actio pendens ex actu primo,

Nouem capita euaſionum.

Euerſio primæ euaſionis.

[illegible] ſionis.

non eſt aliquid eo diuinius, & cum ſit apprimè uariabilis, non debet dici magis immortalis primò; abſolutè enim Ariſtoteles in 20. contex. tertij de Anima, attinentia ad ſecundum actum ait interire. *Euerſio tertiæ euaſionis.* Putare tertiò, mentem Hominis dici diuinam ratione generis Mentium, inane penitùs iudicari debet: nam id quod illi generi conuenit, uel competit menti Hominis, vel ne: ſi non, Ariſtoteles nos deciperet, & ei tribueret quod non competit, nec tunc Mens ſeruaret conditionem generis, cum competentia generi, debeant competere contentis ſub eo: ſi autem competentia, & ab Ariſtotele tributa generi mentis, competunt menti Humanæ, robur ſuum ſeruant formatæ oſtenſiones. *Euerſio quartæ euaſionis.* Similiter negligi debet id quod quartò dicunt, Mentem Hominis dici diuinam, & non mixtam, facta comparatione cum alijs gradibus Animæ, egentibus inſtrumēto, & magis immerſis Materiæ. Nā Ariſt. abſolutè loquitur, abſolutè inq̃t nō eſſe naturā, nō attinere ad Phyſicū, ſeparari ut æternū à mortali, intelligere, & intelligi, quia eſt abſolutè, & actu intelligibilis, non poteſtate ſolùm, vt quidditates materiatæ, & alia ſimilia profert, quæ Mentem conſtituunt diſtincti generis, & abſolutè immortalē: *Euerſio quintæ euaſionis.* Dicere quintò, ſententias proferri in loco alieno, eſt re uera alienum aliquid a recto proferre, nam Philoſophus, & in locis proprijs, & in alienis, ſemper eandem ueritatem conſtanter enunciauit. Vtuntur autem hac ſuga præſertim pro dictis in primo de partibus animalium; at proculdubio ille eſt locus, ad quem propriè pertinet conſiderare, an Anima ad Phyſicum pertineat, vel ne. Putare autem, quod Philoſophus ſolùm tunc rationes probabiles afferat, eſt nihil dicere: primò, quia concluſio eſt perpendenda, quæ profertur, & approbatur ab Ariſtotele; ſecundò, quia ſeorſum explicans illum locum, pateſeci Ariſtotelem oſtenſionibus firmiſſimis fuiſſe uſum. *Euerſio ſextæ euaſionis.* Dicere ſextò, Ariſtotelem fuiſſe dubium, & ſuis uerbis modò uni, modò alteri parti fauere, eſt in re conſpicua hallucinari, nil enim Ariſtoteles dixit clarius, nil toties repetiuit, nil pluribus rationibus comprobauit, adeò vt ſi de hoc illum ſub dubio fuiſſe loquutum dicimus, de omnibus illum fuiſſe dubium putare debeamus. *Euerſio ſeptimæ euaſionis.* Id etiam, quod ſeptimò addunt, Ariſtotelem loqui non de Hominis anima tantùm, ſed de anima vniuersè, includente etiam animas Cœlorum, quod præſertim dicunt de loco, ex 1. de partibus Animal. relato, profectò non rectè dicunt, quoniam tunc Ariſtoteles male dubitaret; male ſolueret; malè oſtenderet ſententiam, quam profert; perperàm primò dubitaret, quia in primo de partibus animalium tenetur perpendere, quæ cauſæ relatorum in libris de hiſtoria animalium ſint afferendæ, in quibus libris ſolùm ſermo eſt de animantibus mortalibus, non de Cœlo; quare ſolùm de anima mortalium debet dubitare; perperàm ſolueret, quia ſoluendo ait animam nutrientem & ſentientem eſſe naturam, & attinere ad Phyſicum, Mentem uerò non; At ſi non denotaret mentem Hominis non ſolueret difficultatem de tertia parte animæ, de qua ſoluenda erat, & eam ſolueret de mente cœlorum, ad rem non faciente; Prætereà perperàm, & falſo principio concluſionem oſtenderet, nam ait; Mentem non eſſe principium motus, cum tamen Cęlorum mentes proximè, & propriè moueant. Mitto uaria, quæ hac de re afferre poſſem. *Euerſio octauæ euaſionis.* Venio ad octauum, quod erat, Ariſtotelem loqui non de fundamento, ſed de præparatione ad recipienda intelligibilia, quod eſſe falſum in primo libro cumularè pateſeci: nam præparatio non dicitur pars Animæ, Ariſtot. in 3. de anima de parte animæ differendum proponit: Demùm id quod dicunt Ariſtotelem, de ſeminario ſpiritu loqui, *Euerſio nonæ euaſionis.* dum in ſecundo de Gen. Animalium, cap. 3. ait, Mentem ſolam extrinſecùs accedere, penitùs negligi debet, dubitauit Ariſt. in eo cap. & rationes formauit, & ſoluit (de partibus animæ, non de ſpiritu) & cum de cæteris loquens dicat nō poſſe extrinſecùs accedere, quia ſunt inſtrumentariæ, & non ſeruantur ſine inſtrumentis, loquitur de partibus animæ, & non de ſpiritu; Similiter cum inferat ſolam mētem extrinſecùs accedere, de eſſentia mentis, non de ſpiritu intelligi debet: neque uirtus in ſemine inclu- *Concluſio.* ſa partim inſtrumentaria eſt, partim nō, ſed conſimilis. Cū itaque hęc ſumma cura, & diligen-

diligentia a viris ingenio ſublimibus excogitata pro obumbrandis locis ex Ariſtorele
deprompris, ſinr inania penitus, & negligenda, conſtanter colligere valemus, Ariſto-
telem putaſſe humanam Mentem re vera a Materia, & interiru eſſe immunem.

Conſiderantur Rationes Platonis pro Anima immortalitate.
Cap. IX.

PYthagoras, & Socrates conſpicuè exiſtimarunt Animam æternam &
immortalem, ideò Plaro, qui hos præſertim ſequutus eſt, varijs in lo-
cis Animam eſſe immortalē pateſecit. Hoc in perſona Socratis præ-
ſtitit in Phędone, ex ſententia aurē Pythagoræ id fecit in Timęo Py-
thagoręo, idipſum ex propria, & eorundem ſententia in varijs dialo-
gis comprobauit, & præſertim in Phędro, & 10. de Legibus, & de
Rep. & epiſt. ego rationes principaliores, qua potero breuirate referam, & explica-
bo. Accipio primo ex ſententia Platonis ſub Deo Mentem, ſub Mente Animam ra- *Series cauſarum.*
tionalem collocari, de Deo & Menre, ut ex ſe notum derelinquir eſſe gradus duos di
uinos, & immortales. De rertio gradu, nempè de Anima rationali, de quo minus pa-
tet, nitirur id oſtendere, quæ Anima ab Academicis, & præſertim a Plutarco, Ly-
do, & Simplicio, nonnunquam Mens Animaria nuncupatur. Accipio ſecundo a Pla- *Quid nomine animæ.*
tone nomine animæ abſolutè prolaro, animam rationalem denotari, quæ ſit rāquam
Lumen Mentis, nam cæteros gradus non abſolutè animas cenſuir, ſed idola, veſti-
gia, & vmbras ex Anima prodeuntes, non ſine ſemine & Materia. His præaſſumptis *Ratio 1.*
Plato in Phędro & 10. de Legibus, ex eo quod Anima eſt numerus, & eſſentia ſeip-
ſam mouens, ita oſtendir eam eſſe immortalem: Omnis eſſentia ſe mouens immor-
talis eſt; Anima eſt eſſentia & numerus ſe mouens; quare eſt immorralis. Minor pa-
tet, quia anima tradir morum alijs; quare ipſa ex ſe mouetur. Maior oſtenditur:
quia cum ſe moueat, nunquam ſe deſerit, nunquam deſinit moueri, eſt principium,
& origo motus aliorum, principium autem eſt ſine ortu, & interitu, quia ea, quæ o-
riuntur principio egent, ex quo prodeunt. Hæc ratio id roboris habet, quia ſola Ani- *Vis rōnis.*
ma rationalis in ſe conuertitur, & ob id ex ſe mouetur, ſumendo motum latè, ſola
eſt libera, & ob id a Materia ſolura, quod etiam rerigir Ariſtoteles. Secunda ratio *Ratio 2.*
elicitur ex vita, id enim cui per ſe, & ſui conditione comperit unum oppoſitum, non
eſt capax alrerius; Animæ condirione propria, & per ſe competit uita; quare non eſt
capax mortis; Et ſi quis dicat, capax mortis eſſe Animal, cui per Animam uita, per
eius receſſum interitus competit, hoc non ſatisfacit, quoniam Anima rationalis cō-
ſideratur primò in ſe, ac ita ei competit uita, cum ſit quid perfectum, mox per eam
competit compoſito, quod eſt particeps non uitæ, ſed umbræ, & participationis
eius, ut etiam eſt particeps ueſtigij & umbræ Animæ, quæ ueſtigia pereunt, & o-
riuntur, cum non fiant ſine ſemine & Mareria. Hæc ratio id roboris includit, quòd *Vis rōnis.*
Anima rationalis ſui condirione, & eſſenria uita eſt, & uita uera, per quam ex ſe
uiuit, & per cuius participationem uiuunt alia; quæ participationes incipiunt & de-
ſinunt, cum fons vitæ ſeruetur ſine interitu. Tertia ratio ex eo ſumitur, quia omne *Ratio 3.*
quod fit, ex ſuo contrario fit, ut dicitur in Phędone, ſimiliter in contrarium tranſit,
quare uiuentia corpora fiunt ex mortuis, hoc eſt ex Animis antecedentibus, ſolutis
ab eo corpore, & dum intereunt, tranſeunt in defunctos & mortuos, hoc eſt
in eas Animas, quæ ex illo corpore ſecernuntur; Hæc ratio pro qua plurimum
laborat in Phędone Socrates, re vera exigui roboris eſt. Quarta ſumitur ex re- *Ratio 4.*
miniſcentia oſtendit Plato in Menone, Scientiam eſſe Reminiſcentiam, & ex eo
infert Animas prius fuiſſe, & prænouiſſe cuncta. Hæc oſtenſio apud Ariſtotelem
nullius eſt roboris, cum negetur, Scientiam eſſe Reminiſcentiam, & ſi tum ali-

quam includit, ea in hoc ſolo eſt poſita, quod dicitur in ſeptimo Phyſic. vigeſimo
Ratio 5. mentem in quacunque ſcientia nil noui acquirere, nec permutari, ſed uniuer-
ſam permutationem in Senſu, & phantaſia eſſe poſitam. Quinta ratio ſumi-
tur ex natura, & conditione Animæ, quæ ſic formatur: quod eſt ſimplex, inuiſibi-
le, ſincerum, ſimile diuinæ menti, & rebus æternis, eſt immortale; Anima eſt huiuſ-
modi, tunc negligit mortalia, aduerſatur corpori, moderatur perturbationes ex cor-
Ratio 6. pore prodeuntes. Sexta ratio, quæ affertur in 10. de Rep. hæc eſt: Omne quod interit
vel proprio uel alieno malo interit, anima nõ interit malo proprio, quod eſt uitium,
quare nec alieno, nempè malo, & contrarietate corporis; nam ſi de quo magis ui-
detur ineſſe non ineſt, nec de quo minus, & præſertim, quia malum alienum non
Vis rationis. deſtruit niſi per id malum quod proprium eſt. Vniuerſum robur huius rationis in eo
includitur, quod dictum fuit ab Ariſt. in primo de anima, 65. ut retuli. Plotinus in
Ratio 7. lib. de Immortalitate cap. 10. ita oſtendit animam eſſe immortalem, talis eſt anima,
qualis ab animo ſincero, puro, non mancipato corpori, iudicatur: at animus ſince-
rus, qui ſolus eſt rectus ſui index, iudicat ſe immortalem, ſoli uitioſi, & ſordidi iudi-
Ratio 8. cant oppoſitum; quare abſolutè Anima putanda eſt immortalis. Inſuper, cui
competit affectio diuinorum, diuinum & immortale putandum eſt: animo puro, &
ſincero competit Iuſtitia, virtutes cunctas includens, quæ eſt affectio diuinorum;
Ratio 9. quare immortalis, & diuinus iudicari debet. Præterea Philoſophia eſt meditatio mor-
ris, hoc eſt ſecretionis Animæ a corpore, quare Philoſophi negantes Animam ſe-
Ratio 10. parabilem a corpore, Philoſophiam & conditionem ſuam euertunt. Demùm benè
eſſe animæ, non pendet ex corpore, ſed ex propria cura, ſtudio, & ſupera mente;
quare nec eſſe. His præſertim rationibus, & alijs conſimilibus utuntur Academi-
ci, in quibus hoc præſertim conſiderandum occurrit, quòd principaliores earum eã-
ſimilem de Anima ferarum, & iumentorum, ut de ea Hominis uidentur habere uim;
Nam illæ quoque mouent uiuentia; ſunt principia uitæ non pereunt proprio malo;
quare, vel non cogunt pro anima Hominis, vel etiam, Animæ brutorum ſunt im-
mortales. Hac de re ab Academicis, & præſertim a Proclo, & Simplicio uaria di-
cuntur, a quorum relatione ſuperſedendum cenſeo, cum modò non Academici, ſed
Peripatetici fungar officio. Et breuibus id dico; quod etiam in præcedentibus teti-
gi, & latiùs explicabo, dum loquar de numero Animorum, nempè ex Platonis, &
Academicorum ſententia ſolam rationalem eſſe verè, & abſolutè animam, & pro-
ximè ex Idea animæ ſine Materia prodire, cæteras eſſe umbras, idola, imagines, &
participationes eius, uel magis uel minus conſpicuas; quæ non ſiunt ſine ſemine, &
Materia, ideò eis competit ortus & interitus, & ſolùm eatenus dicuntur æternitatis
participes, quatenus redeunt in ſuum principale, cuius ſunt umbræ, & ſi eis compe-
tit ut ſint principia motus, & uitæ, id habent ab Anima rationali, cuius ſunt umbræ,
& ob id eſſe principium motus, & includere uitam; principali, non umbræ tribuen-
dum, & conſimiliter immortalitas.

Perpenduntur rationes nonnullæ abſolutè, depromptæ ex attinentibus ad Animam.

Cap. X.

Diuiſio operum animæ. DEcurſis rationibus ex Ariſtotele, & Platone depromptis, perpenden-
dum eſt, an eadem ueritas rationibus alijs ex attinentibus ad animam
deſumptis, oſtendi poſſit: quod ut aliqua Metodo efficiam, ita dica-
mus. Humanum ingenium indagare, ualet Naturam principiorum,
per eorum opera, & affectiones; opera Animæ, uel ſunt conſimilia ope-

ribus aliarum formarum, vel diſtincta: ſi fuerint conſimilia, non ualent pateſacere conditionem propriam eius: ſi fuerint propria Animæ, vel ſunt communia uniuerſæ ſpeciei, vel propria alicuius Humanæ diſpoſitionis, & ambo apta ſunt conditionem Animæ pateſacere. Hæc opera ſunt triplicia, vel enim attinent ad mentem, vel ad uoluntatem, vel ad connexum ex utriſque. Mentis officium proprium eſt, ſecernere a materia; uerſari in objecto ſeiuncto; non lædi a vehementi Obiecto; infinita ſimul appræhendere, appræhendendo Vniuerſale; iudicare corpus, quod perficit; conuerti in ſe; raciocinari liberè pro utraque parte, & alia ſimilia. Proprium Voluntatis eſt appetitio ueri; appetitio ſummi boni; appetitio æternitatis. Vtriuſque autem propria eſt libertas; operari ſine inſtrumento corporeo; religioni ſubijci; requieſcere in ſola adeptione diuinorum; aduerſari perturbationibus Senſuum; & corpori dominari. Si demùm conſideramus propria Humanæ mentis certo modo affectæ, inde prodit Prophetia, diuinatio, negligentia Heroica humanorum, prælatió honeſtæ mortis uitæ infami, & internus contactus a diuinis. Per hæc progrediendo ex omnibus uarias, & efficaces rationes pro immortalitate animæ elicere ualemus. Ariſtoteles ſumma cura, & diligentia, omnes uel explicauit, uel tetigit, quæ ſuo Philoſophandi generi, ſuiſque principijs conſentaneæ erant. Tres tantùm uidetur ſilentio præterijſſe, quarum una ſumitur ex libertate Arbitrij, altera ex Prophetia, & diuinandi genere, tertia ex Religione. Quod pertinet ad Arbitrij libertatem, ea ſatis conſpicuè nobis indicat, mentem dominari corpori, & non pendere ex materia; hinc libertas, & immortalitas ſe mutuò conſequuntur: hanc tamen ſolùm latenter tetigit Ariſtoteles, dùm in tertio de anima context. 4. commendauit ſententiam Anaxagoræ dicentis, mentem non eſſe cum materia mixtam, vt dominetur. Rationibus ſumptis ex Prophetia, & Religione Ariſtoteles uſus non eſt, quoniam per eius principia minoris ſunt roboris, quàm abſolutè, & ex ſui conditione: nam minimè exiſtimauit Deum hæc ſingularia noſcere. Et pro notitia huius rationis conſidero ſex modis nobis competere poſſe diuinandi, & prædicendi facultatem, nempè Arte, Caſu, Natura, Morbo, Dœmone, Deo præſagia caſu facta prætereunda ſunt; quia nil diuini includunt, Vaticinium Dœmonicum Ariſtoteles non conceſſit, quia dœmones non cognouit, nec minus latent, quàm quòd Anima ſit immortalis. Vaticinium, & præſagium naturale commune eſt etiam feris, immò certius, & firmius apparet in eis, cum magis a natura ducantur & ſecundum eam viuant, ideò uim non habet. Vaticinium Arte nobis competens, & per humanam Prudentiam, eam ſolam habet uim, quæ pertinet ad diſcurſum, rationem, & cauſarum indagationem, & judicium. Vaticinium ex morbo, ad phantaſiam, & humores eſt referendum, id tamen nobis non competeret, niſi diuinum aliquid in nobis eſſet, quod excitaretur. Vaticinium Diuinum eſt duplex, vel enim a Deo in mentem noſtram per ſuam abſolutam potentiam, & liberum operandi modum infunditur, & modum hunc Ariſtoteles non nouit, & obſcurior eſt, quàm quòd mens ſit immortalis. Vel nobis competit per conditionem mentis iunctæ cum Deo, & diuinis, & dicitur internus contactus, conſenſio & excitatio, per quam uenimus in notitiam, quòd Deus ſit, quòd ſit in cœlo, quòd diuina dentur, & hoc nouit, & indicauit Ariſtoteles in decimo Nicomachiorum capit. 8. inquiens, virum ſapientem uiſitari a Deo ut amicum ab amico, indicans hanc conſenſionem per naturam; & in primo de cœlo context. centeſimo dixit, nomen æui diuinè enunciatum fuiſſe a ueteribus. & in ſecundo de cœlo context. ſexto inquit, nobis competere diuinationem de Dijs, indicans internum contactum nobis competentem ob affinitatem, & nexum mentis cum diuinis. Exiſtimauit Porphyrius Vaticinium attinere ad phantaſiam, ut etiam Ariſtoteles in trigeſima parte problem. primo. Damnatur autem a Iamblicho in libro de Myſterijs Ægyptiorum, putante pertinere ad Mentem Animariam, ſed conciliari poſſunt: quia Vaticinium

Officium mentis.

Voluntatis Vtriuſq;.

Ariſt. tria uidetur ſiluiſſe.

Sex modi diuinandi.

pertinet ad phantaſiam, ut proximè excitantem, ad Mentem, vt propria conditione vaticinantem. Phantaſia non eſt cauſa principalis, ſed famula, & excitans, perficitur autem a mente, ex qua oritur primò diuinatio, & redundat mox in Phantaſiam: Sic itaque Vaticinium diuinum, Hominis proprium, ſolum in parte notũ Ariſtoteli, vim habet pro elicienda immortalitate, & ab eo contactu excitari ſunt Philoſophi ad eã confitendam. At inquiunt nõnulli, hanc diuinationem denotare ſeparationem a materia, ex parte tribuentis, non recipientis. Falluntur profectò: quia hic eſt contactus internus, & diuinus, qui non eſt niſi inter ea quæ ſunt conſimilis conditionis. Inſuper, id omne, quod in aliquo recipitur, ſolùm recipitur ſecundum conditionem recipientis, quare cõtactus ſpiritalis, internus, & diuinus, ſolùm competit rei diuinitatis participi, & præſertim id comprobatur, conſiderando modum, quo nobis competit, quia non per medios ſenſus, ſed per diuinæ conditionis participationem nobis ineſt. Hinc ait Auerroes in 12. Metaph. 18. Vates non intelligere, hoc eſt per Senſus non percipere ea quæ dicunt. Ex huiuſmodi interno diuino contactu noſcimus nos ex Deo pendere, & omne noſtrum bonum in eo eſſe poſitum, & ab eo eſſe petendum, & inde cõſurgit ratio alia ad Religionem pertinens, quatenus per huiuſmodi contactum excitamur in notitiam Dei, & in cultum diuinum, quod eſt ſignum firmiſſimũ immortalitatis animæ: nam Religio nos ligat cum Deo, quod non efficeret, niſi in nobis aliquid ſimile reperiretur, aptum proximè cum eo ligari; Per Religionem ſpernit Homo mortalia, & Deũ colit, negligit uitam mortalem, ſperat æternam, quod per naturam nõ efficeret, niſi mens in natura eſſet immortalis, & æterna. Sic itaque internus contactus, ex quo in nobis Religio oritur, maximi eſt roboris, ſed latet, & per illum potiùs excitamur ad indagandam, & comprobãdam immortalitatem, quam eam, ut per notius inſpiciamus. Hinc in attinentibus ad Religionem ob noſtram imbecillitatem facilè errare valemus, niſi ſupero lumine illuſtremur. Hinc Lucret. ſequẽs Epicurum, vt animam ſuaderet mortalem, primò nixus eſt è medio tollere Religionem: At delirat: Religio enim Homini competit per naturam, nec in una Orbis parte, ſed in uniuerſo refulget, in cunctiſque Hominibus non deprauatis, & præter naturam affectis inſpicitur. Et Plato in Phędone inquiens, hanc de animæ immortalitate eſſe ſententiam ueterem, hoc indicare uoluit, per internum, & diuinum contactum, Homines rectè affectos in hanc ſententiam ueniſſe, quòd anima ſit immortalis, quamuis modum & connexa percipere exactè non valuerint: per hunc itaque internum, & diuinum contactum excitatus Ariſt. putauit mentem immortalem, pro quo approbando nil prætermiſit, quod humano ingenio attingi poſſit.

Comprobatur mentem hominis eſſe immortalem, diluendo, & retorquendo aduerſariorum rationes. Cap. XI.

NOn leuis comprobatio veritatis ea eſt, dum oſtenditur nedum firmis illam niti fundamentis, uerùm inſuper eius lumine tenebras omnes repelli, eiuſque robore aduerſa tela retundi, in aduerſarioſque reflecti, quod pro ſeruanda Humanæ mentis immortalitate, ſatis conſpicuè efficere ualemus. Septem præſertim ſunt fontes, ex quibus aduerſarij rationes hauriunt, pro patefacienda Humanæ mentis mortalitate: nam Primò elici poſſe videntur rationes ex modo philoſophandi Ariſtotelis. Secundò, ex Animæ Definitione. Tertiò, ex locis, & auctoritatibus uarijs. Quartò, ex connexione, & conſenſione Humanæ mentis cum corpore mortali. Quintò, ex actionibus, & affectionibus mentis. Sextò, ex ſummo bono, quod Menti tribuit Ariſtoteles. Demùm ex abſurdis nonnulis, quę ſequi videntur. Quod pertinet ad primum caput, inquiunt, ſi Ariſtoteles putaſſet Humanam mentem eſſe immortalem, cõſpicuè id enunciaſſet,

Septem capita aduerſarum rationum.

Cap. primum.

ex eo enim plurimum gloriæ,& beneuolentiæ ſuiſſet aſſequutus, nec formido aliqua pœnæ illum detinuiſſet. At cum oppoſitę fuerit ſententiæ, non audens ob timorem pœnę,& publici ſupplicij eam enunciare,verba dubia protulit, ſe ancipitem indicauit,adeò ut ſua externa obſcuritate,internam ſententiam lucidè pateſecerit. Inſuper loquens de Humana Mente orditur a ſimilitudine cum ſenſu,ab opere mortali, quæ uiæ ad ſolum mortale deducunt, ut ex aduerſo in 8.Phyſic. orditur ab ęterno motu, vt in principia æterna nos eleuet. Inſuper ſi putaſſet Humanam Mentem eſſe immortalem,debuiſſet primò oſtendere ex temperamento tam diuinam partem conſurgere non poſſe, ut ipſe potiùs oppoſitum indicauit. Hinc Galen.in lib.quòd Animi mores ſequuntur corporis temperaturam,nititur ex Ariſtotele elicere, quòd putarit Humanam Mentem ſequi temperamentum corporis,& eſſe talem, quale eſt temperamentum. Pręterea,ſi Mentem putaſſet a Materia immunem, non debuiſſet de ea loqui in Naturali Philoſophia,attineret enim ad Diuinum; At ipſe ſolum in Naturali ſcientia,non autem in prima Philoſophia,de Humana Mente diſſeruit, nempè in 3.de Anima,ex quo elicitur,leuiſſimas eſſe rationes, quæ ex primo de partibus animaliũ eliciuntur,quibus oſtendit Mentem non attinere ad Phyſicum. *Euerſio.* Quod pertinet ad hunc primum fontem,conſpicuè prima refulget huiuſmodi rationũ reflexio, nil enim tam conſpicuè *Ariſtot.* protulit,nil toties repetiuit,quã Humanam Mentem eſſe diuinam,& immortalem. Aduerſarij ſunt,qui caliginem effundere nituntur, perperam ſumendo uoces,ſententiaſque peruertendo: Vię pro explicandis cœlorũ motoribus,& Humana Mente,non oppoſitæ ſunt,ſed varię, & diſtinctæ, ob diſtinctionem proprię conditionis principiorum,refulgent Cœlorum motores per motũ æternum,refulget Mens Hominis per officium proprium intelligendi,nobis notum & familiare,ambo hæc,proximi & proprij principij immortalitatem ſunt apta pateſacere. Quòd Mẽs ex temperamento non prodeat,pateſecit in ſecundo de Gener. Animalium,inquiens, extrinſecùs accedere, & eius actionem nil commune habere cũ corpore: comprobauit in tertio de Anima,patefaciens non eſſe mixtam cum corpore, & Galen. oppoſitũ ex Ariſtotele eliciens,conſpicuè hallucinatur. Similiter reſellitur quod aiunt:ſi eſſet immortalis,attineret ad Diuinũ,nã conſpicuè Ariſt. in primo de partibus Animalium,tamquam in loco proprio,pateſecit Humanam Mentem non eſſe Phyſicę conſiderationis:quod ſi deinde uiſus eſt in tertio de Anima de ea loqui, & nõ in prima Philoſophia, pro ſolutione animaduertendum eſt,quod cum aliquid conſiderari poſsit dupliciter;uel abſolutè,& ſecundum propriam eſſentiam,uel cum relatione aliqua,id ad eam ſcientiam (abſolutè loquendo) dicitur pertinere, ad quã attinet conſideratio eſſentiæ eius abſoluta,non autem ſolum per aliquam relationẽ, ut patet de mototibus Cœli,qui in ſecundo Phyſic,71.& 73. abſolutè dicuntur attinere ad Metaphyſicam,cum tamen per aliquam relationem,& externam contractionem de eis etiam in octauo Phyſic.ſit ſermo; Inſuper accipiendum eſt Metaphyſicam,& Phyſicam ſummoperè eſſe affines,& coniunctas; & ob affinitatem nonnunquam dari tranſitum, obiter tamen ex una in aliam. Et de Humana mente loquendo Ariſtotel.rectè dixit eam ad Metaphyſicam pertinere: quia abſolutè eſſentia eius Diuina eſt,tamen vt particula Animæ,& principium mortalium actionum, induit cõditionem naturæ,& ſubijcitur conſiderationi Phyſicæ,& pręſertim,quia ob affinitatem cum Metaphyſica,& occaſionem ei oblatam in libris de Anima,id efficere licuit in tertio de Anima,id tamen ita fecit,ut oſtenſo,eam ex corpore non pendere, ulterius in cõſideranda eius abſoluta eſſentia non ſit progreſſus: Et dum additur,quod in prima Philoſophia de ea nõ eſt loquutus, (pętermitto D. Thomam, qui cenſuit id accidere ob imperfectionem,& diminutionem eorum librorum) dico de Humana mente duo conſiderari poſſe; Vnum,quod eſt proprium eius: Alterum, quod eſt ei commune cum ſeparatis mẽtibus,id quod proprium eius eſt, apparuit in tertio de Anima,id uerò quod eſt ei commune cum ſeparatis mentibus,quod attinet ad abſolutam

ſolutam eius eſſentiam, uoluit refulgere ex dictis de motoribus Cœli in 12. Metaphyſicæ, hinc in contex. 17. 37. & 51. etiam de Humana Mente mentionem fecit, indicando eam ſimilem motoribus Cœli ut pateteci, numerando tamen Intelligentias ſolum numerauit motores Planetarum, quia de earum Mentium numero loquebatur quæ refulgent ex æterno Motu, ſupponens Humanam mentem vt ex alijs conſpicuã; Ex his patet cùm reflexio, tùm ſolutio rationum primi ordinis.

Reflexio & ſolutio Rationum ſecundi capitis & ordinis. *Cap. XII.*

Rationes ſecundi capitis.

QVoniam definitio naturam & conditionem rei explicat, ideò ex mentis Definitione, tanquam ex altero principali fonte, nituntur uiri docti rationes, quas magni putãt roboris, haurire; Definitur Anima definitione ſingulis eius partibus communi, quòd ſit prima perfectio corporis Phyſici organici, ex qua pro antecedente ſumpta inferunt eã eſſe mortalem: deducitur Conſequentia uarijs modis. Primò, quia mẽs ex materia nõ pendens, non eſt per Materiã & corpus definienda; Mens Hominis definitur per corpus. Secundò, quia mens æterna nõ a Phyſico, ſed a Metaphyſico definienda eſt, Mens hominis a Phyſico definitione Phyſica definitur. Tertiò deducitur a Portio: quia Endelechia ſumpta pro genere Definitionis, dicitur de forma mortali, quæ finis eſt generationis, non de æterna. Quartò deducitur ab Alexandro in primo ſuo lib. de Anima, quia nullus actus & perfectio eſt ſeparabilis ab eo, cuius eſt perfectio, & præſertim, quia ingredientia Definitionem, competunt per ſe, & non poſſunt non competere Definito. Quintò deducitur a Scoto in quarto Sẽtentia. diſt. quadrageſimatertia, quia partes quæ poſſunt ſeruari ſeiunctæ a toto ex 7. Metaphyſicæ, context. 60. ſunt Elementa, hoc eſt Materiæ, quare perfectio & actus ſeorſum a composito ſeruari nequit. Demùm deducitur per ipſummet Ariſtotelem, qui in ſecundo de Anima 26. ex Animæ definitione colligit eam non eſſe Corpus. At non poſſe eſſe ſine corpore, & non ex alio, id colligis, niſi ex eo quia eſt actus corporis: quod confirmatur per Ariſtotelem, qui in ſecundo Phyſic. 19. ex eo quod formæ Phyſicæ non definiuntur ſine Materia, infert eas ſeorſum a materia ſubſiſtere non poſſe. Hæc

Euerſio.

ratio conſpicuè reflectitur per Ariſtotelem in ſecundo de Anima, cont. 11. dicentem ob traditam definitionem nil prohibere quaſdam Animæ partes ſeparari, quod etiã dixit in 12. Metaphyſicæ, cont. 17. Nam quamuis conſiderando totum perficiens, id ſeparari non poſſit, tamen quia partes eius ſunt diſtincti generis, & mens nullius corporis, hoc eſt corporei inſtrumenti eſt actus, ideò nil prohibet eam ſeparari; Quod etiam confirmat per aliud fundamentum, inquiens, adhuc non conſtare ex data definitione an Anima ita ſit actus, ut nauta nauis, indicans actum corporis eſſe duplicẽ, pendentem, & non pendentem ex materia, actumque non pendentem poſſe ſeiungi. Mentem autem eſſe actum nõ pendentem ex materia, exactè patefacit Philoſophus in tertio de Anima, oſtendens non eſſe mixtam cum corpore, non pati, & abſolutè intelligibilem eſſe, adeò ut actus ſumptus in definitione Animæ, non uniuocus oſtendatur ab Ariſtotele, ſed ab uno. Ex hac reflexione patet modò inanem eſſe Conſequentiam & ſingulas deductiones eius; nam dicebatur primo, mentem non pendentem ex materia non eſſe definiendam per materiam. Reſpondeo, id eſſe verum, dum definitur, & conſideratur ſecundum eſſentiam eius abſolutam, non autem dum conſideratur ut particula Animæ, & relata ad Hominem, nam unum relatorum per alterum eſt definiendum; Ita euertitur ſecunda deductio: quia mens æterna ſecundum eſſentiam & abſolutè ad Phyſicum non pertinet, ſed attinet modo ſupra explicato. Tertia deductio ſumpta ex eo quia Anima dicitur endelechia, reflectitur per Ariſtotelem, quia in 12. Metaphyſicæ 49. Deum appellat Endelechiam primam; Ex quo patet conſpicuus error Portij. Reflexio quartæ deductionis ſi...

ex Alexandro patet ex dictis:nam manifeſtat Ariſt.actum eſſe duplicem; pendentẽ, & non pendentẽ ex materia;actus non pendens,quamuis cum hac reduplicatione ut eſt actus,& cum ea relata conſideratione non poſſit ſeparari, tamen pro eſſe eius abſoluto,& non pendente,ſeiungi poteſt.Inſuper,ea ſententia eſt uera de perfectione, & actu toto,nõ de parte,quæ ſit diſtincti generis ab alijs.Deducebatur quinto a Scoto per Ariſtotelem in 7.Metaphyſicæ,60.dicentem partes quæ ſeorſum ſeruari poſſunt,eſſe Elementa,hoc eſt materias:quæ deductio ad rem non facit,quoniam ibi loquitur Philoſophus de forma totius,conſurgente ex partibus, ut ex A.& B. conſurgit forma ſyllabæ,& huiuſmodi forma ſine partibus,ex quibus cõſurgit, ſeruari non poteſt,ſed ſolùm partes illæ : At mens non eſt huiuſmodi. Hinc Ariſt. conſpicuè de forma,non autem de materia loquens in ſecundo de Anima,21.ait ſeparari ut perpetuum a mortali. Inſuper id verum eſt de forma tota & adæquata. Prætereà Ariſt. id explicat de materia,quia omnis pars quæ ſeruari ſeorſum poteſt, eſt Elementum, at non ècontrario:nam etiam forma Elementum eſt,ut patet ex primo Phyſic. Poſtrema deductio ex Ariſtotele deprompta reijcitur. Primò,quia quamuis Anima vt totum perficiens non ſit ſine corpore,de quadam tamen eius parte nil prohibet. Secundò,quia quamuis mens ut particula non ſit ſeparabilis,tamen ſecundum eius eſſe abſolutum poteſt ſeparari. Tertiò,quia quamuis ſemper ex ſententia Ariſt.& Platonis ſit cum aliquo corpore iuncta,poteſt tamen ab hoc,& illo ſecerni.

Reflectitur,& diluitur Tertium caput aduerſarum rationum. Cap. XIII.

QVONIAM quæritur,an mens Hominis ex ſententia Ariſt. ſit immortalis, ideò per varia Ariſtot. uerba, eam eſſe ortui & interitui obnoxiam nititur oſtendere; At pertinentia ad hoc Tertium caput, cumulatè per ea reiecta ſunt, per quæ patefeci Ariſtotelem ubique eam eſſe immortalem affirmaſſe, & oſtendiſſe,præſertim afferunt uerba Ariſtotelis in uigeſimo cogn. tertij de Anima, ex quibus rectè ſumptis, apparuit elici Humanam mentem eſſe immortalem. Dubitationem parere uidentur uerba Ariſtotelis in cont.22.& 32. ſecundi de Anima, quibus indicat Philoſophus id quod in nobis ſtatuit ſeparabile,eſſe quid diſtinctum a noſtra mente, nam cum in cont.21. dicat mentem, & contemplandi potentiam eſſe aliud genus animæ,& ſeparabilem, ſequens in contex.22. inquit reliquæ partes manifeſtum eſt,quòd non ſunt ſeparabiles,vt quidam aiunt. Ratione autem,quod alię manifeſtum eſt, ſenſitiuo enim eſſe, & opinatiuo aliud,conſpicuè Philoſophus opinãdi potentiam ſtatuit diſtinctam ab ea, quam ſeparabilem dixit,potentia autem opinandi attinent ad Humanam mentem,ut dicitur in eodem ſecundo de Anima,152. Quod confirmatur per contex.32.in quo ait,ultimum & minimum eſt ratiocinandi facultas,& Dianoia; De contemplatiua autem mente alia eſt ratio,&c.Manifeſtè Ariſt. facultatem ratiocinandi, & dianoiam indicantem Humanam mentem ſtatuit diſtinctam a facultate contemplandi,quam dixit ſeparabilem: quare ſi quid in nobis immortale reperitur,non eſt pars Animæ noſtrę. Reflexio, & ſolutio horum conſpicua eſt,nam Ariſt.in cont.22. ſequens ait; reliquæ partes Animę quòd ſeparabiles non ſint, manifeſtum eſt, cum dicat, reliquæ partes,indicat eã quoque contemplandi partem eſſe, nam contemplandi facultas, ratiocinandi, & Dianoia, fundamento & eſſentia idem ſunt, ſolum diſtinguuntur ratione per officia uaria,vt elicitur ex primo cap.ſexti Nicomachiorum : contemplandi tamen potentia,eam denotat ut in ſe conſideratam,& ad ſupera conuerſam, circumſcribens conditionem eius æternam,facultas ratiocinandi,& Dianoia,eam denotat ut particulam Animæ cum mortalibus iunctam,ea denotat conditionem, quam communem habet

Euerſio tertij cap.

Quæ primi ... difficultatem.

Reflexio.

cum

Siplicius. cum diuinis mentibus, hæc verò magis propriam, iunctam cum mortalibus, ut etiam dum dicitur opinatrix. His accedit, quòd ut rectè conſiderauit Simplicius in tertio de Anima, 57. opinio eſt duplex; vna propriè ſumpta, attinens ad mentem, altera minus propriè, attinens ad Phantaſiam, quam denotauit Ariſtoteles in cont. 22. relato, & demùm conſpicuè patet, quòd dum Philoſophus in tertio de Anima oſtendit mentē non pendere ex materia, de particula animæ loquitur. At urgent adhuc, quia per Ariſtotelem omne quod mouetur eſt corpus, ex ſexto Phyſic. Mens non eſt corpus; quare non extrinſecùs accedit. Soluitur: quia id quod non eſt corpus, adeſt & abeſt ſine motu & tranſmutatione, vt in ſecundo de Anima dicitur de Lumine. Afferūt inſuper uerba Philoſophi in primo de Anima dicentis, affectiones eſſe non proprias Animæ, ſed ei communes cum corpore; Hinc in cont. 64. inquit, non Animam intelligere, ſed Hominem per Animam; Et in cont. 66. addit, cogitare, amare, odiſſe, non eſſe affectiones animę proprias, ſed habentis: qualis autem ſunt affectiones, talis eſt iudicanda facultas. Soluitur, dici cōmunes, uel quia ſunt affectiones ſenſuum, vt perturbationes Animi, uel quia non fiunt ſine Phantaſia, adeò ut agens totum, Homo ſit, & huiuſmodi ſunt actiones ei competentes, ut eſt particula Animæ. Demùm afferunt Problema. 4. particulæ 30. in quo Ariſtoteles mentem ait opus naturæ, & opera mentis perfici ſenſim, ut opera manuum, & in ſeptimo de Repub. cap. 15. inquit, ut corpus priùs gignitur, quàm Anima, ita pars rationis expers, quàm compos & addit rationalem poſterius gigni, & per naturam naſci. Hæc dum rectè intelliguntur, difficultatē non pariunt, nā connexio mentis nobiſcum duplex eſt: una per naturam, per quam in principio nobiſcum nectitur: altera per operationem, hæc ſecūda ſenſim perficitur, quatenus ſenſim perficitur in nobis Phantaſia; & loquens de hac ſecunda connexione dixit in primo de Anima, 24. Mentē non omni Homini cōpetere, & mēs dicitur innaſci, ut etiam dicitur in primo de Anima, & dicitur opus naturæ, quatenus primò per naturam nobiſcum nectitur: at quomodo nectatur explicauit in ſecūdo de Gener. Anim. c. 3. inquiens, extrinſecùs accedere, & eſſe aduenam.

Reflectuntur rationes & diluuntur quæ attinent ad quartum caput. Cap. XIIII.

Conſenſio Animæ et Corporis. PRO oſtendenda humana mente mortali, ſatis conſpicuæ rationes eliciuntur ex conſenſione mentis cum corpore. Inter Formam a materia non pendentem, & corpus, nulla eſt conſenſio, ut inter nauem & nautam: at humanæ mentis, & corporis eximia conſenſio refulget; Ariſt. ſæpè ait Animi affectiones ſequi temperaturam corporis, ueluti in ſecundo de partibus Anim. cap. 2. & 4. ait, uarietatem ſanguinis ſequi varietates facultatum animi, ſimiliter frequenter eam conſenſionem approbat in lib. problematum, ut in primo lib. proble. 8. 14. 15. lib. 18. prob. primo & 7. lib. 30. prob. primo 5. 6. 13. & in libro de Phyſionomia, ueluti etiam in ſecundo de Anima inquit, Molles carne eſſe aptos mente, hoc genere rationum præſertim uſus eſt Epicurus. Hinc Lucr. ex eius ſententia cecinit,

Lucretius

Poſt ubi iam validis quaſſatum eſt uiribus æui
Corpus, & obtuſis ceciderunt uiribus artus,
Claudicat ingenium, delirat Linguaque, Menſque
Omnia deficiunt, atque vno tempore deſunt.

Præterea mens hominis nectitur cum corpore mortali, quare eſt mortalis; Deducitur Conſequutio per Ariſtotelem in primo de Cœlo 22. dicentem, æternum æterno aptari, nec poſſe ſecùs ſe habere, & decimo Metaphyſicæ 26. legitur æternum, & mortale diſtingui genere, hoc eſt materia. Inſuper ſi mens eſt æterna, uel nectitur

cum

eum Phanraſia per naturam, vel violentia. Non violenria, quia ęternum uiolentię nō
ſubijcitur, & præſertim quia ſic generatio Hominis eſſet violenta, interitus uerò ſe-
cundū naturā, & omnis eius actio violenta eſſet: Non per naturā; quia ſeparatū eſt
id quod eſt ex 3. de Anima. 20. & primo de Anima 49. melius ei eſt ſine corpore eſſe;
Similiter formatur ratio dicendo: vel nectitur ſpontè, vel inuita, rationem hanc his
Carminibus expreſſit Lucretius lib. 3. inquiens, *Lucretius*

Quod ſi immortalis noſtra foret mens
Non tamen ſe moriens diſſolui conquereretur,
Sed magis ire foras, ueſtemque relinquere ut Anguis,
Gauderet, vt alonga ſenex, aut cornua Ceruus.

Inſuper ſi mens eſt diuina, cur Cęlū ſibi aptiſſimā ſedē derelinquit? hinc Lucret.

Quippe etenim mortale æterno iungere, & vnà
Connectere putare, & fungi mutua poſſe
Deſipere eſt, quid enim diuerſius eſſe putandum eſt,
Aut magis inter ſe diſiunctum, diſcrepitanſque?

His accedit, quòd ſi mens æterna cum Phantaſia mortali necteretur, uaria ſequeren-
tur abſurda. Primò, Non ille ego qui ſentio & imaginor intelligerem, quia id fieret
per uarias formas. Secundò, Homo non una eſſet Subſtantia & unum Animal, ſed
duo diſtincta genere. Tertiò, Abſurdum eſt, formam non pendentem ex corpore, ſe-
cundum eſſe, ex eo pendere pro actione. Hoc rationum caput reflectitur primò *Euerſio.*
quia conſenſio, competit menti ex accidenti, imperium autem per ſe: nos id conſi-
derare debemus quod eſt per ſe: nam mens in Homine rectè affecto pugnat cum
Senſibus, coercet & corrigit propenſiones eius: dominatur, & imperat, ſolùm ex ac-
cidenti conſentit, quatenus Homo particeps mentis, non intelligit ſine Phantaſia;
Hinc Socrates rectè conſtitutus, ſumpto ueneno, loquens cum Amicis, ludebat. Et
D. Paulus cupiebat diſſolui, & Martyres iubilantes properabant ad martyrium. Se-
cundò reflectitur accipiendo Mundum eſſe omni ex parte perfectum, & gradus eius
mirum in modum iunctos, & colligatos eſſe, & propterea pro uniuerſi perfectione,
pro graduum connexione, & pro cumulatiore diuinorum munerum effuſione, re-
quiritur nedum mortalia cum mortalibus, æterna cum æternis, ſed etiam æterna cum
mortalibus necti, quæ connexio tertia non reperiretur, niſi cōpeteret Homini. Hinc
homo a Sapientibus dicitur paruus Mundus. Hymenæus diuinorum, & mortalium,
Epilogus Magni Mundi, & inſigne miraculum. At inſtabatur, ęternum expoſcere do-
micilium & ſedem æternam. Reſpondeo id eſſe uerum de abſolutè æterno, quod
non eſt aptu n induere conditionem mortalem, & producere mortales actiones;
Inſuper id eſt uerum de ſede adæquata. Addebatur mortale, & æternum diſtingui ge
nere. Reſpondeo diſtingui genere Logico: nam homo eſt in prædicamento & gene-
re uniuoco, non per mentem, ſed per Phantaſiam: per mentem eſt in genere ſecun-
dum ſimilitudinem ut cætera æterna. Inſtabatur, quia connexio uel eſt naturalis, uel
violenta. Dicendum, quod eſt naturalis per diuinam prouidentiam, ordinem, &
connexionem Vniuerſi, ita per naturam dicitur ab Ariſt. part. 30. Prob. 4. & præſer-
tim, quia conditio ſuperiorum eſt perficere nata perfici, & eſt ſecundum naturam
recipientium, perfici a ſuperiore. Addebatur, igitur ſeparatio erit uiolentia. D. *D. Thom.*
Thom. 2. contra Gent. cap. 83. inquit, Animam per naturam necti cum corpore, ex
accidenti ſeiungi, nam ſeparari eſt contra naturam formæ, dum conſideratur ut
forma eſt, Animæ autem ut non pendentis ex materia, & aptæ ſeruari, nec ſecūdum, *Themiſt.*
nec præter naturam eſt, ſed modo medio, cum Themiſtio & Auerroe dicēdum eſſet:
Mentem per ſe necti cum humana ſpecie; ex accidenti, cum hoc & illo, ſeparari
ab hoc & illo, ſeruare tamen ſemper connexionem cum ſpecie. Dolor & lamētatio
nobis competit in obitu ob Senſus, & dum Ariſtoteles inquit, melius ei eſt non cū
corpore eſſe: dicendum, quòd loquitur de ſeparatione a permixtione cum corpore,

vt

vt cum aere & Elementis, qua ſecretione, ea ſemper eſt ſecreta; nam loquitur de eorum Sententia, qui Elemenra dicebant Animata, & Animam eum eis dicebant permixtam. Deducebatur demùm ad nonnulla abſurda, ita enim non ille ego qui ſentio, intelligerem. Dicendum ex ſententia Ariſtotelis actiones eſſe compoſitorũ, ille ego qui ſentio, etiam intelligo, at non per eãdem facultatem, & partem Animę; Prætereà id non eſt abſurdum, dum conſideratur diſtinctus gradus Hominis, nempè corporei, & rationalis. Dicebatur ſecundò, quòd Homo non eſſet Subſtantia, & Animal unum. Soluitur, quia in Prædicamento vniuoco, homo non conſtituitur per mentem, & non eſt abſurdum vt in homine duo conſiderentur gradus, per quorum vnum habeat commune vniuocum alijs Animalibus, non autem per alium. Addebatur tertiò, formàm non pendenrem ſecundum eſſe ex corpore, nõ eo egere pro actione. Reſpondeo, id eſſe verum de actione abſoluta, & propria, vt eſt libertas, contactus diuinus, & officium intelligendi per eſſentiam, ſi menti competit. Inſuper id eſt uerum de ſeiuncto, non de coniuncto cum mortali corpore, induente cõditionem aliquam mortalem.

Reflectuntur, & diluuntur attinentia ad cap. quintum aduerſarum Rationum. Cap. XV.

Ratio. PRincipia clareſcunt ex notitia actionum, & affectionũ ex eis prodeuntium, proptereà ex hoc fonte aduerſarij haurienres rationes, ita argumentãtur: Si mens, uel eſt Phantaſia, vel non intelligit ſine Phantaſia, nõ poteſt eſſe ſine corpore, ex Ariſtotele in proœmio de Anima, cont. 12. & 13. At mens non intelligit ſine Phantaſia, ex 3. de Anima, 30. & 39. & ex c. de memoria & Reminiſcentia; quare mẽs a cor-

Reflexio. pore ſeparari nequit. Reflectitur hæc ratio primò, quia refulget actio abſolutè propria per libertatẽ arbitrij, per imperium ſupra corpus, per diuinum contactum & pugnam cum propenſionibus ex corpore pendentibus. Reflectitur ſecundò, per Ariſtotelem, in vigeſimo cont. 3. de Anima, dicentem, mentem eſſe ſeparatam quamuis ſine Phãtaſia nil intelligat. Addo tertiò eam rationẽ hanc ſolam habere vim vt parefaciat, ex ſentẽtia Ariſtotelis mentẽ ſemper in quocunque reperiatur, cũ Phantaſia eſſe iunctam; nam Ariſt. nec mentes Cœlorum ſine corpore putauit reperiri, & tot dixit mentes Cęlorum, quot orbes. Hanc ſententiam patefecit Ariſtotel. in primo de anima, 66. inquiens, intelligere & ſpeculari marceſcere quodam interius corrupto, nempè Phantaſia, ipſa autem mens impaſſibilis eſt, &c. Et eſt eadem cum ſententia 20. cont. 3. de anima, vt conſiderauit Themiſtius; quare ea ratio quæ inſolubilis ab aduerſatijs iudicatur, per conſpicua Ariſtotelis uerba lucidè diſſoluitur, non enim in proœmio de anima loquitur Philoſophus de immortalitate mentis, ſed regulas tradit ad iudicandum, an ſeorſum a corpore eſſe valeat, vel ne. Afferunt inſtantiam adhuc ex Obiecto ſumptam: nam obiectum mentis eſt quidditas materiata; Obiectum reſpondet facultati; quare ea materiata eſt. Ariſtoteles in 3. de Anima 61. ait, æterna non egere ſenſu, nec ut ſint, nec ut bene ſint; Mens Hominis eget ſenſu, quare non eſt

Ratio. æterna. Et demùm in ſecundo de anima dicitur in mortalibus nõ reperiri poſterius, ſine priore, vt Senſum ſine nutriente facultate, & mentem ſine Senſu; Iude hæc elicitur ratio: Id quod non poteſt eſſe ſine alio, ſi id aliud eſt mortale, id quoque mortale erit; Mens Hominis non ualet eſſe ſine Senſu & Phantaſia, quæ ſunt facultates mortales, quare mortalis eſt. Hanc rationem ita expreſsit Lucretius,

Si immortalis natura Animæ eſt,
Et ſentire poteſt ſecreta à corpore noſtro,

Quanquam

Quamquam vt opinor fatendum eſt ſenſibus auctam,
Nec ratione alia nosmet proponere nobis
Poſſumus infernas Animas Acheronte vocari,
Pictores itaque & ſcriptorum ſecla priora
Sic animas introduxerunt ſenſibus auctas, &c.

Ratio ex Obiecto deprompta conſpicuè reflectitur, per regulam 4. cont. 3. de Anima. Recipiens debet eſſe nudatum eo, quod per ſe primò recipere eſt aptum: & ſoluitur, quia ideſt obiectum ut ea nectitur nobiſcum, & eget ſenſu. Ad id quod additur, æterna non egere ſenſu, uerum eſt de compoſitis æternis, ut de Cœlo, & de non iunctis cum mortali corpore, ratione cuius copulæ egent ſenſu. Similiter dum dicitur Mentem ſupponere ſenſum, id eſt uerum, non ſecundum eſſe abſolutè ipſius mentis, ſed ſecundum connexionem, & ordinem conſtitutionis mortalium uiuentium, ueluti quamuis radij ſolis non recipiantur, niſi in perſpicuo, non ob id ſi perſpicuum eſt mortale, & radij ſunt mortales. *Reflectitur.*

Reflectuntur & diluuntur pertinentia ad duo poſtrema capita aduerſarum Rationum. Cap. XVI.

POſtrema duo capita aduerſarum Rationum, ex ſummo bono, & ex nõnullis abſurdis, quæ ſequi uidentur, eliciebãtur. Quod pertinet ad ſextum caput elicitum ex ſummo hominis bono. Ratio ita formatur: Talis ex ſententia Ariſtotelis eſt conditio humanæ mentis, qualis eſt conditio ſummi boni, quod ei tribuit: at ſummum bonum eſt collocatum in actione proba mortali, & contemplatione mortali, pendente ex phãtaſia, ut patet ex libris de Moribus; quare conditio humanæ mentis eſt mortalis. Hinc 12. Metaphyſ. 39. inquit Philoſophus, diſpoſitionem optimam exiguo tempore nobis cõpetere, Dijs autem ſemper: quare ſummum noſtræ mentis bonum mortale eſt, & in 3. Nicomachiorum Mors dicitur vltimum terribilium, & defuncto nil boni, aut mali contingere poſſe. Et in calce primi lib. legitur, ea quæ eueniunt poſteris, uel non attingere, uel leuiter tantùm conditionem defunctorum, eſt itaque mens hominis mortalis. Hinc Lucretius, *Ratio.*

Nec ſibi quiſquam moriens ſentire videtur
Ire foras animam incolumem de corpore toto,

Reflexio eſt conſpicua, Niſi.n. Mens Diuina & immortalis eſſet, non eſſet capax ſummi boni, quæ eſt affectio Diuinorum: Et dum dicitur, quale eſt ſummum bonum, talis mens: cõcedo ex parte Obiecti, at non ex parte temporis, quo eo fruitur, nam loquitur Ariſtoteles de ſummo bono non mentis abſolutè, ſed Hominis. qui munere æternæ mentis eſt capax ſummi boni: at rõne propriæ cõdõnis, non ſemper eius eſt particeps. Mors eſt ultimũ terribiliũ, at nõ maximũ: ſolũ eſt maximũ terribiliũ attinẽtiũ ad naturam, & Hominem mortalem, at non attinentium ad mẽtem, terribilius.n. eſt uitium, pro quo uitando etiam ex ſententia Ariſtotelis nonnunquam eſt præeligẽda. Addebatur defuncto nil boni, aut mali accidere poſſe. Hoc uerũ eſt per principia Ariſtotelis, & ex opinione eius, nõ cognoſcentis aliam uitam, nam in obitu ex ſententia Ariſtotelis pereunt omnes habitus mẽtis, ut dicitur in cont. 20. 3. de Anima. Præterea defuncto nẽpè homini corporeo nil poteſt accidere, ut menti ſuperſtiti, & non defunctæ ualent alia competere. Id quod enunciatur a Lucretio, quia non ſentimus Aĩam exire ex corpore, delitiũ eſt: Primò, quia ea nõ eſt corpus, quæ cadat ſub ſenſũ, ut ipſe perperàm exiſtimabat. Secũdò, quia tunc deſinimus eſſe, ideò ſentire non ualemus. Poſtremum caput ſumptum ex abſurdis, quæ ſequi uidentur, ita in formam redigitur. Si mens eſſet æterna, falſa redderetur ſententia illa, quòd ſola æternitate motus poſſit oſtẽdi dari ſeiuncta a materia: ita.n. Ariſtoteles oſtẽdiſſet Humanam men- *Reflectitur.*

Ratio. tem non pendere ex materia ſine æternitate motus. Præterea, ſi humana mens eſſet æterna, & ad primam philoſophiam pertineret, redderetur falſa ſententia Ariſtotelis in ſexto Metaph. cont. 3. dicentis, ſi præter Phyſica prima non darentur ſeparatæ mentes, denotando intelligẽtias cęlorum, Phyſica eſſet Philoſophia, nã daretur mẽs hoīs, ad Metaphyſicam pertinens. Demũ inaniter Philoſophus in 1. Philoſophia ſępè polliceretur ſe oſtenſurũ dari formas a materia ſecretas, iam.n. id in 3. de Anima *Solutio.* de humana mente per actũ intelligendi oſtendiſſet. At inania hæc ſunt, & dum rectè ea, quæ ſunt perpendenda, cõſiderantur, nullũ faciunt negocium. Nam dũ ſermo eſt de genere aliquo, ad id quod principale eſt, conuerti tenemur, & id præſertim eſt conſiderandum. Genus abſtractorũ tale eſt, vt primò competat Deo; ſecundò Cœlorum mentibus, tertiò, menti humanæ: ideò iure Ariſt. de ſeparatis loquens, primò & præſertim motores Cęli denotauit, nam illi cũ corpore mortali non ſunt iuncti, eis competit intelligere, & mouere, intelligere adcò nobis eſt obſcurum, ut æquè lateat ac eſſe eorum, propterea pro medio Philoſ. uſus eſt æternitate motus, & quamuis id oſtẽ*Concluſio.* di poſſit rationibus alijs, ea tamen eſt principaliſſima, dũ ſequimur Principia Ariſtotelis. Patet itaque progrediendo per vias omnes, nos ſemper ad hanc ueritatem deduci, quòd mens hominis ſit immortalis, nec eis eſt aſſentiendũ, qui inquiũt, cum Animã eſſe immortalẽ, ſit articulus Fidei, demonſtrari non poteſt. Nã minimè Articulus fidei eſt, ſed vnũ ex ſuppoſitis ab articulis fidei, quibus nil repugnat, vt oſtẽdi poſſint.

An Humana Mens formet, & largiatur eſſe Homini? Cap. XVII.

EX approbatione immortalitatis humanæ mentis duæ pręcipuæ emergũt difficultates: prima eſt, an formet? altera, quomodo multiplicetur, de quib. ut plurima dicuntur ab alijs, ita ego pauciſſima referam, ſolũ attingens prima capita rerũ, quę facultate & uirtute cætera cõtinent. *An mens formet.* Quæritur primò, an mens hominis illum formet? Qua de re ut diſtinctè loquar, ceteram primò ſententiam Platonis; explicabo ſecundò opinionẽ Ariſt. *Opinio Platonis.* tertiò dubia nonnulla diſſoluã. Ex ſententia Platonis triplex eſt homo, primus Idealis, ſecundus Rationalis, tertius Senſitiuus. *Triplex homo.* Primus eſt homo per modũ cauſæ: Secundus, per propriam formam; Tertius, per modũ umbræ & participationis. Primus homo eſt ipſemet hominis Idea, ſiue animæ eius in ſeparata mente. Secundus homo eſt ipſamet Anima rationalis, quæ ex Idea mentis manauit ſeorſum a materia, & ob id hi duo homines ſunt immortales. Tertius, qui eſt umbra, pendet ex Anima rationali per medium ſemen, nõ ſine corpore & materia, & ob id eſt mortalis. Mẽs nõ formar corpus, nec nectitur cũ eo, ſed cum Anima rationali. Anima rationalis media nõ format materiam, & corpus, ſed per ſemen, ueſtigiũ, & idolũ ſui, tanquã vmbra quandã in corpore producit, quod ueſtigiũ & participatio ea eſt, quę proximè corpus format & eſt ex ſe expers rationis, ſolũ apta ei obtemperare. Mens nec format, nec corpore formato utitur. Anima rationalis nõ format, ſed vtitur formato corpore. Inferiores facultates ex Anima rationali per ſemen prodeuntes, & formant inſtrumenta, & formatis vtuntur. *Definitio Hominis.* Ex quo refulget primò, quomodo intelligi debeat Definitio hominis ab Academicis tradita, ipſi.n. hominem rõnalem & mediũ definientes inquiunt, eſſe Aīam rõnalem, mentis participem, corpore vtentẽ. Conſtat ſecũdò, Aīam rõnalem nõ formare, ſed ſolũ formato uti. Hinc ea non diuiditur in formantẽ, & utentem, cũ ſolũ ſit utens. *Ariſtotel.* Senſus autem ab Academicis in formãtes & utentes diuiduntur. Ariſt. non tres, ſed duos ſolos hominis gradus conſiderat: Idealẽ non cõcedit, qa Ideas remuit, & ille, qui a Platone dicitur Idealis, ab Ariſ. dicitur eminẽs, quatenus Deus eminenter eſt cũcta. Concedit Ariſt. alios duos gradus, ſed modo uario: nã primum origine ſtatuit hominem Senſitiuum, conſtitutũ per phantaſiam ſupremam omnium for-

marum

marum materialium, includentem omnes facultates inferiores, non ſecus, ac quadratum includit triangulum, ut ait in 2. de Anima. Conſiderat ſecundò, connexionem Mentis & phantaſiæ, per quam connexionem poſtrema ſeparatarum mentium nectitur cum ſuprema mortalium formarum, & conſurgit Himenęus, & copula Mundi cœleſtis & mortalis, & inde oritur ſecundus gradus hominis, qui dicitur homo eminentior; Homo mente conſtitutus, affinitate iunctus cœleſtium mentibus, conſtituitur homo in genere vniuoco animalium, non per mentem, ſed per phantaſiam; æterna enim & mortalia diſtinguuntur genere, ex 10. Metaphyſicæ 26. phantaſia cum ſit forma ex materia pendens, Materiam, corpus, eiuſq; inſtrumenta format. Mēs corpus non format, nec inſtrumento corporeo utitur, ſed cum phantaſia nectitur, primò per naturam, mox per operationem & uſum. Eſt mens eſſentia ſuperioris hominis, & dat eſſe ei coniuncto, & intimius nectitur mens cum phantaſia, quam hęc cum corpore, quia nectitur ſine extenſione, & diſtantia partium; Mens.n. non extenditur, ſed vbicunque eſt, tota eſt. Vterque hominis gradus eſt rationalis, primus origine, eſt rationalis per participationem, alter per propriam naturam & conditionem; nam patefacit Philoſophus in calce ſecundi Nicomachiorum, partes Animæ eſſe rationis compotes duobus modis, uel per eſſentiam, ut mens, uel per participationem, ut ſunt aptæ obedire rationi, ab eaque dirigi & formari; Hinc in 3. de Anima, 57. phātaſiam hominis ſtatuit rationis compotem, quia ratione formatur. Dum homo ex ſententia Ariſtotelis definitur, quòd ſit Animal rationis particeps, ea definitio vera præſertim eſt de primo hominis gradu, id enim propriè eſt animal uiuens per facultatem nutriendi, per ſenſum animal, per phantaſiam & appetitum rationis particeps: extendi tamen poteſt definitio non ad ſecundum gradum hominis, ut ea Platonis, ſed ad cōgregatum ex primo, & ſecundo gradu, id enim eſt animal per ſenſum, rationale per participationem ob phantaſiam, rationale uerò per eſſentiam munere mētis. Differt in explicandis his duobus gradib. Hominis Ariſt. a Platone. Primò, quia Ariſt. nō ait facultates ſub mēte poſitas ex mente animaria prodire, & eius eſſe ueſtigia & idola: ſed ſecus ex ſemine gigni, ut ſe declarat in 2. de Gen. Anim. c. 3. Differt ſecundò, quia Ariſt. Animam ex ſe rationis compotem, non diſtinguit a mente, cuius homo eſt particeps: explicauit Philoſophus hos duos hominis gradus præſertim in 10. Nicomachiorum, c. 7. inquiens: Si igitur mens cum homine cōparata, diuinum quiddam eſt, vita quoque menti conſentanea diuina ſit necesse eſt, ſi cum humana comparatur; Neque uerò nos oportet humana ſapere, & ſentire, ut quidam monent, cum ſimus homines, neque mortalia cum mortales, ſed nos ipſos quo ad eius fieri poteſt a mortalitate uindicare, atq; omnia facere, ut ei noſtri parti, quæ in nobis eſt optima, conuenienter uiuamus, &c. Conſpicuè Philoſophus his uerbis patefacit in nobis duos diſtinctos gradus, quorum unum appellat humanum & mortalem, conſtitutum per phantaſiam, eiuſque appetitum, ad quem pertinent uirtutes in more poſitæ, alterum ab humano contradiſtinctum, attinentem ad Mentem, appellat Diuinum; Mox per ſequentia uerba affirmat gradum Diuinum eſſe hominem eminentiorem inquiens: Et uerò pars hæc, nempè Mens, unuſquiſque noſtrum eſſe uidetur, ſiquidem eſt id, quod nobis eſt proprium, & melius; & poſt pauca; Ergo homini optima ea uita eſt, quæ Menti conuenienter traducitur, ſiquidem hæc pars homo eſt maximè, &c. Cōſpicuè Philoſophus his uerbis ſententiam ſuam patefecit. Propterea, pro reſolutione propoſitæ difficultatis, An Mens dat eſſe homini, tres profero Theſes. Prima eſt: ex ſententia Ariſtot. Mens non det eſſe, formando hominis corpus. Altera eſt: Mens conſtituit & dat eſſe eminentiori gradui hominis. Tertia eſt opinio Ariſt. abſolutè eſt falſa. Has Theſes capite ſequenti explicabo, & comprobabo.

Definitio hominis.

Differentia Platonis ab Ariſt.

Tres Theſes.

Comprobatio trium propoſitarum concluſionum, explicantium quomodo Mens largiatur, & non largiatur eſſe Homini. Cap. XVIII.

Ratio 1. VT clatiùs ptopoſitæ conclusiones reſulgeant, oſtendo primo: Mentem ex ſententia Ariſtotelis non formare corpus. Nam forma, dans eſſe corpori, eſt finis generationis per Atiſtotelem in 2. Phy. 70. dicentem finē generationis & fotmam in idem uenire: Mens non eſt finis genetationis, quod oſtendo quia finis generationis eſt natura 2. Phyſ. 14. Mens non eſt natura, ut oſtenditur in 1. de pattib. Animalium, quare mens non eſt finis generationis Hominis, & ptoptereà non dat eſſe. Vniuerſa hæc ratio ex Ariſtotele elicitur, ut conſpicuū eſt, ideò in 2. Phyſ. 13. & 26. ait, quòd Homo generat Hominē, & quòd ſimilirudo generantis & geniti in forma eſt, & quòd ea forma ad Phyſicum pertinet, quæ de mente æterna uera non ſunt. Similiter in primo de Anima 24. legitur, mentem non omni Homini competere: quæ ſentētia conrradiſtinctionem includeret, ſi daret eſſe, & formaret Hominē.
Ratio 2. Prætereà ea forma conſtituit corpus naturale, ad quā materia eſt in potentia: At materia cū ſit Natura, eſt in potentia ad formas, quæ per naturalē tranſmutationē ex ea educuntur, non ad eas, quæ extrinſecùs adueniunt, ut mens: quare mēs per principia Ariſtotelis non dat eſſe Homini, ut corpus Naturale eſt.
Ratio 3. Prætereà ea forma, quæ ita eſt actus, ut nauta Nauis, nō format corpus Naturale; forma ſeparabilis qualis eſt mens, ita eſt actus, ut nauta nauis: quare non format. Minor elicitur ex 2. de Anima, cōt. 11. in quo cū Philoſophus dixiſſet quaſdā animæ partes nil prohibere, ut ſeparentur, innuens fundamentū, ait non cōſtare ex dictis an ea ita ſit actus, vt nauta nauis, indicans formā ſeparabilē perinde ad cōpoſita ſe habere, ac Nautam ad nauim, & mentē ita eſſe actū patefacit in 3. lib. oſtendens non eſſe mixtā cum corpore.
Ratio 4. Inſuper, Forma nō attinens ad Phyſicum, nō dat eſſe corpori Phyſico, nā conſiderans corpus Phyſicū, id præſertim conſiderare tenetur, quod ei largitur eſſe; Mens ex primo de partibus Animalium, non eſt Phyſicæ conſiderationis.
Ratio 5. Et demū ut cætera prætereà, forma & formatum, terminans & terminatum, eiuſdem conditionis eſſe debent, quare materia a ſolis materiatis formis terminari & formari apta eſt. Hinc materia Cęli, cum reſpondeat formis diſtincti generis, etiam ſtatuitur diſtincta a materia mortaliū. At inſtatur, quia forma, per quam cōpoſitum eſt hoc aliquid, dat eſſe compoſito; Mens eſt huiuſmodi: quod oſtenditur: nā Ariſtoteles, ſub initio 2. de Anima inuenturus genus Animæ, diuidit ſubſtantiam in materiam, formam, & compoſitum, formam circumſcribens, ait eſse eam, per quam cōpoſitū eſt hoc aliquid, quam formam inquit eſse actum, & illum actum accipit pro genere Animæ includentis & Mentem.
Ratio aduerſ. Ex quo hęc elicitur ratio: Anima eſt ille actus, per quem compoſitum uiuēs eſt hoc aliquid; Mens includitur in Anima, quę definitur; igitur eſt actus per quem compoſitū uiuens eſt hoc aliquid, & ptoptereà eſt forma formans. Hinc Ariſt. mox in progreſsu patefacit Animam eſse cauſam in triplici genere cauſę, nempè formę, finis, & efficientis, loquendo ſemper de forma formante: Et confirmatur, quoniam niſi Mēs formaret, capacitas diſciplinę, officium intelligendi, & ſummum bonum, nō eſſent affectiones hominis, quia ei non competerent per formam ei dantem eſse.
Confirmatio. *Solutio prima diffic.* Diluitur prima ratio: per duo fundamenta. Primū eſt: quia philoſophus daturus communem Animę Definitionem inſpexit Animam totam, ut totum, & adęquatum perficiens, nō partes ſeorſum, ſat itaque ei eſt, quòd Anima tota ſit actus formans, ut etiā dixit eam formare corpus organicum, quamuis non omnis pars corporis organica ſit, ut Caro, & partes conſimiles. Hinc Ariſtoteles, conſiderans Definitionis genus, non æquè competere ſingulis partibus Animæ, dixit in context. ſeptimo, ſi quid commune de omni Anima oportet dicere, indicans hoc eſse commune ab uno, ut etiam in progreſsu Animam patefacit, non quid uniuocum, ſed ab uno, ut eſt

figura.

figura. Alterum fundamentum eſt, quia Ariſtot. daturus Animę definitionem, tamen
inſpexit quæ Phyſicæ conſiderationis eſt, qualis non eſt mens, tamen vt etiam inclu-
dat mentem quatenus licet, in cont. 1 1. tradit diſtinctionem actus in formantem &
aſſiſtentem. Altera ratio ſoluitur, quia mens dupliciter nobiſcum nectitur, primò per *Sol. ſecunda diffic.*
Naturam, ſecundò per operationem; Nauta cum naui non nectitur per naturam, ſed
per ſolam operationem, & ea connexio per naturam (vt dixi) eſt intimior, & maior,
quàm connexio formæ cum materia, ob quam naturalem connexionem, Homo per
phantaſiam conſtitutus, dicitur per mentem cum eo iunctam intelligere: Hinc nos
tam ſolam mentis actionem percipimus, quæ phātaſiam attingit, cum ea nectitur, &
ex ea pendet. Ad inſtantiam itaq; dum dicitur, quòd capacitas diſciplinæ, officiū in-
telligendi, & ſummum bonum non competerent homini, Dico, id non ſequi: nam
homo per phantaſiam, cui per naturam iuncta eſt mens, eſt particeps eorum, & ex va-
rietate diſpoſitionis phātaſiæ pendet, ut homo ad diſciplinas uario modo ſit aptus;
Hinc Ariſt. in 7. Phyſicor. 2 0. dixit, in acquirendis diſciplinis nullam mutationem in
mente fieri, ſed in ſolo ſenſu. Colligo itaq; ex ſententia Ariſtotelis, mentem non for-
mare corpus, eſſe tamen formam formarum, & maximè dare eſſe homini, cum cōſti-
tuat ſupremum hominis gradum, & hominem eminētiſſimum. Addebam poſtremo
ſententiam hanc eſſe falſam, verè. n. in homine unica eſt eſſentia Animæ, eaq; a Deo *Opiniones*
creatur, & cum recipiat eſſe per creationem, quia creatio eminenter & ſine imperfe- *tres.*
ctione includit uniuerſam generationis perfectionē, ideò anima creata id totum effi-
cere ualet, quod efficit forma genita, & aliquid ultra, nec in homine ſine ulla neceſſi-
tate multiplicādę ſunt formę; At quia Philoſ. ſolū cōſiderarūt opera Naturæ, & crea-
tionis fuerunt ignari, ideò hanc veritatem propria facultate inſpicere non valuerunt.

De numero Humanæ Mentis. *Cap. XIX.*

ARDVA ſe offert modò dubitatio de numero humanæ mētis: de qua
cum plurima dicantur a viris doctis, & innumeræ pro omni parte cir-
cumferātur rationes, quas apud alios unicuiq; legere licet: Ego lucidè
& breuib. attinētia ſolùm ad eius reſolutionem explicabo. De propo *Opiniones*
ſita difficultate opiniones ſūt tres, duę extremę, & una media. Extre- *tres.*
marū una eſt: tot eſſe humanas mētes, quot ſunt homines. Altera ex-
trema, Mētem, uniuerſę humanę ſpeciei unicā eſſe. Opinio media eſt Pythagoræ, &
quorūdam Academicorum putārium, Animas ab ęterno definito quodā numero eſſe
prędicas, & numerū illū nec creſcere, nec minui. Pro quarū opinionū cōſiderarione,
explicabo primò opinionē Platonis, ſecūdò Ariſtotelis, tertiò ſentētiam colligā abſo
lutè approbandā. Plato de re ardua obſcurè loquēs, uario modo a ſuis aſſeclis expli- *Plato.*
catur. Aiunt nōnulli ex ſententia Platonis ex Idea Animæ primæ menti competēte
definitū animarū numerū prodijſſe, quarū prima eſt anima Mūdi, mox animæ ſphęra-
rum, & ſtellarum. Eliciunt hoc ex uerbis in Timęo prolatis, quæ hæc ſunt, Hæc fatus,
in eodem rurſus cratere in quo Mundi totius animam permiſcēs temperauerat, ſupe-
rioris temperationis reliquias miſcēdo perfudit, modo quodam eodem, nō tamē per-
fectas ſimiliter, ſed a ſecūdo & tertio gradu a primis deficiētes. Deniq; cum vniuer-
ſum cōſtituiſſet, aſtris parem numerū diſtribuit animarum, ſingulis ſingulas adhibēs,
eiſque tāquam uehiculo impoſitis mōſtrauit vniuerſi Naturam, &c. Cōſpicuè Plato
cōſtituit definitū Aīarum numerū, per quarū deſcēſū ait hoīes gigni, & p reditū i. ſuā
ſtellā beari; Et in decimo de Rep. ait, numerū aīarū nunquā creſcere uel minui. Hinc
in Phędro exercitus cōſtituit aīarū ſequētes aīas ſphęrarum; Et huius opinionis præ-
ſertim fuit Proclus, quam ſentētiam mox ſequuti ſunt alij, ut Origenes, Manichæi, &
hæretici nonnulli, ut refert D. Th. 2. cōtra Gent. c. 83. idque nitebatur elicere ex Ge-
neſi, in quo legitur Deum die ſeptimo requieuiſſe ab omni opere, ex quo inferebant

non amplius creare, ſed errarunt, quia requieuit ab omni opere requiſito pro vniuerſa Mundi conſtitutione, & quod pro tunc ab æterno prędeſtinauerat. Alij inquiunt ex Idea animæ primò prodijſſe animam Mundi, mox cæteras eſſe participationes animæ mundi: quod elicitur ex Philebo, dum Plato ait, ſi mundus anima careret, unde nam corpus noſtrum animam reciperet? indicans eam recipere ex anima mundi. Quæ ſententia conſpicuè pugnat cum relatis verbis, per quæ Plato affirmat reliquas animas non animæ mundi eſſe portiones, ſed ex eodem cratere, & temperatura, hoc eſt ex eadem Idea prodijſſe. Propterea eſt explicatio Tertia, quam cæteris puto præferendam, & eſt ea Plotini, & Numenij, putantium, Ideam animæ unam eſſe, & ex ea prodire per gradus, omnes participationes animarum, uel proximiùs uel remotiùs; adeò ut ea Mundi ſit prima participatio, ſequantur mox participationes animarum, ſphæris, & ſtellis cœli competentium: quæ participatio ita ſe habet, ut ſi per imaginationem cuncta corpora abolerentur, uniuerſæ animæ in unam redirent, tanquam in fontem, ueluti de ſolis luce, & lumine ex ea prodeunte ſe habere exiſtimandum eſt, cæteras autem animas ſub rationali poſitas, dicebat eſſe idola, & umbras animarum, prodeuntes per ſemen & corpus ex anima rationali: Hinc concedebatur tranſitus animarum per corpora iumentorum, & dum Plato in Philebo indicare uidetur corpus noſtrum ex Mundo animato animam recipere, ſolum denotare uoluit, animam Mundi eſſe primam animæ participationem, & Mundum animatum conſpirare per naturam, & ſemina ad generationem cæterorum uiuentium, quod niſi

Concluſio. eſſet animatus, efficere non poſſet. Colligamus itaque ex Sententia Platonis, quòd primò eſt Deus; ſub Deo Mens non participata, & in ſe manens, ad quam pertinent non participatæ Ideæ, quæ mens tanquam Sol unica eſt, & a nonnullis ponitur non diſtincta a Deo, ab alijs, ut a Plotino, & Numenio, diſtincta; ex mente non participata pendent, ut radij, mentes participatæ, quarũ participes redduntur animæ: ideò extrinſecùs per animas multiplicantur: In Tertio gradu poſita eſt anima, quæ ex parte fontis, nempè Ideæ eius, una eſt, ex parte corporum primò participantium ſunt numero definitæ, prima tamen participatio eſt ea animæ Mundi: Ex parte uerò participantium mortalium per conſecutionem, & conſpirationem primorum ſunt numero indefinitę. Sic Anima eſt una ex parte fundamenti, plures ex parte participantium, una intrinſecùs, plures extrinſecùs: una pro abſoluto, plures ratione uariorum, ad quę refertur. Et dum dicitur ex aliqua ſtella deſcendere anima ad conſtituendum aliquem Hominem, non eſt putandum ſtellam illam remanere ſine anima, ut ſine luce non remanet, emittendo radium, ſed id ita intelligendum eſt, ut per imperium, & actionem illius ſtellę, Homo reddatur particeps eiuſdem animę, ſeruando conditiones, & propenſiones, illi ſtellę reſpondentes: Et quoniam in ea ſtella anima habet eſſe pręſtantius, ut radius in ſole, ideò animę dicuntur beari per reditum in ſuam ſtellam. Per hęc etiam explicatur ſententia Platonis in Timęo, dum uarias uidetur ponere animarum ideas, nam denotat uarios gradus participationis animę, & Ideę eius, quod conſpicuè affirmauit inquiens, Ex eodem cratere, & temperatura prodijſſe, magis tamen & minus pura, denotando nomine crateris Ideam, ex qua per gradus uarios prodeunt animę. Similiter explicatur ſententia Platonis in decimo de Legibus, vbi ait, Animam ſuis motibus cuncta gubernare, & eas eſſe nõ unam, ſed ad minus duas, unam beneficam, alteram maleficam, indicans animam beneficam unam eſſe, diuidit tamen animam in beneficam, & maleficam, quatenus uel utitur mente, uel ne, uel uergit ad ſupera, uel ad infera, uel ſequitur ſenſum, uel rationem, abſoluta tamen eſſentia eadem eſt. Hanc quoque puto fuiſſe opinionem Simplicij, nec perperam Auerroes in prima diſputat. contra Algaze. unà cum Algazele tribuit Platoni, quòd exiſtimauerit animam omnium unam eſſe, quam ſententiam reprobauit Algaz. approbat autem Auerroes. Et ſi quis inſtet, quia ſic cęterę quoque formę, quę unius Ideę ſunt, participatione erunt una. Reſpondeo

ſpondeo de cęteris non ſimiliter ſe habere, quia non producuntur ſine ſemine,& materia,& ita abolentur,& magis diſtinguuntur.Hoc ſolùm eis competit,ut ratione animæ,ex qua prodit natura, in unum corpus redigantur, Natura enim per Platonem eſt vis ſeminaria a Mundi Anima infuſa Materiæ.

Opinio Ariſtotelis de numero Humanæ Mentis. Cap. XX.

VT referam de numero Humanæ Mentis ſententiam Ariſtotelis,tres profero, conclusiones. Prima eſt, Ariſtot. iure optimo de numero Humanę Mentis nullibi verba fecit. Altera eſt,ſi ſequimur principia eius, pręſertim putandum eſt inclinaſſe ad unitatem. Tertia eſt,ca ſentẽtia penitùs explodenda,& reijcienda eſt. *Tres Theſes.* Quod pertinet ad primam, Ariſt. proprio ingenio inquirens principia rerum, ſemper Phyſicè progreſſus eſt per opera, & conſpicua eorum effecta, nam per cadentia ſub ſenſum, & uiſibilia eleuamur ad inuiſibilia & collocata ſupra ſenſum, cuncta ex phantaſmatibus eliciendo, hinc dum nobis deſunt opera conſpicua principiorum, clauditur uia philoſophandi. *Prima.* Pro noſcenda Humanę Mentis immortalitate, varia inſolubilia ſigna, variaque opera nobis opem ferunt, viamque patefaciunt: At pro nòſcendo numero, & mentis ſtatu poſt diſſolutionem a corpore, nullum habemus inſolubile ſignum,nullamque cõſpicuam actionem, idcò clauſa eſt Philoſopho, Phyſicè progredienti, uia ad id cognoſcendum: proptereà Ariſtot.ſiluit,nullumq; vllibi de hoc fecit verbum. Plato auſus eſt de his loqui,quoniam ſequutus eſt Theologos & Sacerdotes Ægyptiorum, & aliorum vetuſtiorum, de quibus in Timęo dixit, quòd eis etiam ſine ratione loquentibus danda eſt fides: quod tamen Ariſtot. Phyſicè progrediens efficere noluit. Hinc Plato loquens de immortalitate, eam uarijs rationibus cõprobauit; pro numero verò, & alio ſtatu animæ,nullam attulit rationem, ſed protulit ſolùm ſententiam. Quod pertinet ad *Secunda.* ſecundam concluſionem,progrediendo per principia & decreta Ariſtotelis,putandũ eſt illum magis in unitatem inclinaſſe; Tum quia alium Mẽtis ſtatum ſeorſum a corpore nullibi indicauit; Tum quia multitudinis formarũ originẽ exiſtimauit eſſe Materiã,adcò ut numero multiplicari, & eſſe Materiatum reciprocari exiſtimauerit, ut patet ex 5.Metaphyſicæ contex.12.quo loci,vnum numero dicitur,cuius materia eſt vna,& clarius ex 12. Metaphyſicæ 49. ubi ex eo quòd ſi primus motor eſſet numero multiplex,infert Ariſtoteles,ꝙ Materiam includeret; Materiatas autem formas omnes in 8.Phyſ.79.demonſtrauit eſſe finitas,& mortales;Tum tertiò,quia finem multitudinis indiuiduorũ ſub ſpecie in 2.de Anima 35.hanc eſſe ſtatuit, ut quæ numero non ſunt æterna,ſeruarentur ęterna ſucceſſione;Cum itaque Humana Mens ab eo iudicetur æterna, non eget ut numero multiplicetur;Tum inſuper,quia nouam creationem non nouit,& æternum ex una parte,exiſtimauit æternũ ex altera,ut patet ex primo de Cęlo:& idcò cognoſcere non ualuit, quomodo nouæ hominum animæ quotidiè ſecundum numerum præparatorum corporum, & indigentiam crearentur; Tum demùm,quia ſi tot eſſent Humanæ Mentes, quot fuerunt particulares Homines, & cunctæ eſſent ſuperſtites, quoniam putauit Mũdum fuiſſe ſemper, daretur infinitum actu,quod tenuit in 3.Phyſic. nam illæ eſſent innumerabiles,non pares,nec impares, idcò numero carerẽt,& infinitæ eſſent,omnis enim numerus eſt numerabilis, & par, vel impar. Nec ſatisfacit ſolutio D.Tho. dicentis, Ariſtotelem renuere infinitum in corporibus,non in ſeiunctis a Materia, nam Ariſt. in 8.Phyſ.48. loquens de motoribus Cœli,qui a materia ſunt ſecreti,ait,non eſſe infinitos,quia Natura infinitum renuit.Et in 3.Phyſ.66.& 71. infinitum ex ſola materia ait oriri,nõ ex forma, & ob id ſolùm dari poteſtate,non actu. His accedit,quòd D.Th.in ſoluenda hac difficultate, *D.Thom.*

ſibi non conſtat: nam in 2.ſent.diſt.1.inquit,mundum non eſſe æternum, quia daretur numerus infinitus Animarum,& infinitum actu,quod aduerſatur Ariſt.in 3.Phyſic.in 2.autem contra Gent.c.81.loquẽs de eodem numero Animarum,ait infinitum non repugnare incorporeis,non occupantibus locũ. Mitto innumera, quæ apud alios legi poſſunt; & colligo Ariſtotelem in hanc partem inclinaſſe, & ob id de mente loquens,ſępè commendauit ſententiam Anaxagoræ, qui profectò unam eſſe exiſtimauit,nec vnquam hac de re Platoni aduerſatus eſt, qui vt patefeci, Animariam hominis mentem intrinſecus eſſe unam exiſtimauit,quia tamen nil cadens ſub ſenſum hoc nobis,vel eius oppoſitum indicare inſolubiliter valet, ideo iure Ariſt.inuenta & comprobata mentis immortalitate,de cęteris ſiluit, cum ſibi ad Philoſophãdum clauſam

Tertia. inuenerit viam. Addo tertiò,mentem humanæ ſpeciei vnam numero putare omninò ex mente noſtra eſſe reijciendum,ita enim innumera ſequerentur abſurda, Humanæ conditioni,diuinæ iuſtitiæ,rectæq; noſtræ inſtitutioni aduerſa, ut latiſſimè a D.Thoma,a Magno Alber.& alijs manifeſtatur.Nos.n.diuino lumine illuſtrati,cognoſcentes liberum extrinſecus modum operandi Dei, & creationem nouam ad Articulos fidei pertinentem,nedum valemus veritatem concluſionis inſpicere, nempè animas hominum immortales tot eſſe,quot particulares homines; verùm inſuper ſoluere faciliter rationes aduerſas. Multiplicantur enim animæ, quatenus creantur ſecundum indigentiam, conditionem, & mutuam reſponſionem uariorum corporum, quæ per varia ſemina producuntur, quam veritatem, vt conſtanter amplector, ita aduerſam omnem ſententiam conſtanter renuo, & reijcio. Hoc itaq; Ariſt. unà cum Plat. nos docuit,humanam mentem eſſe æternam,quod magnifacere debemus; ſi autẽ de connexis verum inſpicere non ualuit,hoc imbecillitati humani ingenij tribuendum eſt, & interim gratias tenemur referre Deo, qui ignorãtiæ caliginem a mente noſtra procul repellere dignatus eſt.

FRAN-

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

DE HVMANA MENTE LIBER TERTIVS.

Proponitur agendum de actionibus Humanæ Mentis, & communia quædam explicantur. Cap. I.

Opera duplicia.

EXPLICATA Natura, & conditione Humanæ Mentis, expoſcit recta ordinis ratio, ut de eius actionibus uerba faciam. Opera Hominis, ex Mente prodeuntia, duplicia ſunt; vel enim ſunt antecedẽtia, & prima; vel ſunt ſecundaria, pendentia ex primis. Opera prima tria ſunt, apprehenſio ſimplicium, compoſitio, & ratiocinatio. Opera ex primis pendentia, ſunt contemplatio, actio, & effectio; quæ omnia opera ex altero duorum principiorũ pendent, nempè uel ex mente iudicante, uel ex ea appetente. Ego prætermiſſis attinentibus ad actionem, & effectionem, de quibus cumulatè ſatis in Philoſophia de Moribus uerba feci, de tribus primis relatis operibus loquar, & de nonnullis, ad contemplationem attinentibus, quæ magis inſtituto noſtro conſentanea eſſe uidentur. Prima & antecedentia Mentis opera iure tria iudicanda ſunt, cum ſe habeant tanquam principium, medium, & finis, nam apprehenſio ſimplicium eſt principium, compoſitio medium, ratiocinatio finis, ita hoc, ut multa alia ternario numero per naturam perficitur, ut teſtatur Philoſophus in primo de Cœlo, context. 2. in 2. de Partibus Animalium, cap. 1. & in 3. Meteorum cap. de Iride. In huiuſmodi operibus nonnulla inueniuntur ex ſe nota ſatis, & conſpicua, ueluti quòd intelligere ſit ut ſentire; quòd Mens ſit apta intelligere omnia; quòd non lædatur a uehementi intelligibile; quòd non egent inſtrumento corporeo, ideò primò per hæc confusè nota, eleuamur in notitiam naturæ & conditionis Mentis, mox per eam deſcendimus in diſtinctam cognitionem operum eius, quod ſeruauit Ariſtoteles, in 3. de Anima. Hinc poſt cont. 20. deſcendit ad diſtinctã explicationem operum Mentis. Pro obeundis illis tribus primis munerum functionibus conſpirat utraque differentia Humanæ Mentis, Agens nimirùm, & Mens poteſtate: in ſingulis enim reperitur actio aliqua & paſſio; & Mens in ſingulis facit aliquid, & fit, uel apprehendendo, vel componendo, uel cogitando, in prima tamẽ operatione ea diſtinctio magis eſt conſpicua. Dum inuicem ea tria opera cõferuntur, uel conſideramus ordinem originis, uel perfectionis: ordine originis prima eſt apprehenſio ſimplicium, ſecũda compoſitio, tertia cogitatio. Prima actio põt eſſe ſine ſecunda, & ſecũda ſine tertia, at nõ uice uerſa.

Prima operatria.

Dubitatio

Dubitatio tamẽ eſt de compoſitione, & cogitatione, ſiue diſcurſu, nonnunquam.n. ratiocinamur ſine compoſitione, ut dum ex uno ſimplici, inferimus aliud, ueluti ex fumo ignem; ex ſtrepitu aduenientem hoſtem.

Solutio.

At reſpondeo diſcurſum eſſe duplicem, uel cum forma argumentandi, uel per ſolam

con-

conditionis rerum conſecutionem; Primus propriè eſt diſcurſus, & non fit ſine compoſitione, & vim habet ex dicto de omni, & de nullo; Alter potius eſt conſecutio per naturam, ob connexionem rerum, quàm verò diſcurſus, & cogitatio; Hinc etiam feris modo aliquo competit, quæ per ſigna, & connexa mouentur, & propterea conſpicuam compoſitionem non expoſcit. His accedit, quòd diſcurſus, & cogitatio, quamuis non ſemper diſtinctam compoſitionem includat, eam tamen ſemper habet implicitam; eſt itaque diſcurſus origine poſtremus, at dignitate contra ſe habet, nam in mortalibus poſteriora origine, ſunt perfectione priora, ut in 8. Phyſ. docet Philoſophus: Natura enim ex imperfecto ad perfectum progreditur, & actio ſequens includit antecedentem, eique aliquid addit; *Ordo originis.* Hinc inſpicimus iumentis propriè ſolam cōpetere apprehenſionem ſimplicium, & pueri primò ſimplicia apprehendunt, ſecundò incipiunt componere, tertiò ratiocinantur. *Dubitatio* At pulchra oritur dubitatio, quia ſi apprehenſio ſimplicium eſt dignitate poſterior, tunc ſeparatis Mētibus competit actio ignobilior, ſine præſtantioribus, illæ enim ſolùm ſimplicia apprehendunt: non componunt, nec ratiocinantur. *Solutio.* Soluitur hæc inſtantia per duo fundamenta; Primū eſt, quòd fit tranſitus ex uno genere intelligendi in aliud, intelligunt ſeparatæ Mentes per eſſentiam, quę ſimplex eſt, non per paſſionem, ut mens Hominis; Alterū eſt, quòd ea ſimplex diuinorum apprehenſio eſt talis, ut ſine ulla imperfectione eminēter includat perfectionem compoſitionis, & diſcurſus. Hinc nonnunquam cōſultationem tribuimus Deo, non quia illi ſecundum formam competat, ſed quia ei competit per eminentiam, ut etiam compoſitio.

De prima operatione Humanæ Mentis, quæ eſt apprehenſio ſimplicium. Cap. II.

NAtura, quæ rerū eſt procreatrix, & cuſtos, primò ſimplicia corpora format, ſecundò ea componit pro mixti cōſtitutione; tertiò, ex mixtione, & compoſitione, uaria elicit, & colligit. *Homo naturā æmulatur.* Similiter Homo, Naturā ſequens, primò ſimplicia apprehēdit; mox reliqua exequitur. Et dum dico apprehēdere ſimplicia, ſimpliciū nomine cuncta intelligere debemus, quæ ſuo ordine Vniuerſum conſtituunt, ſingula. n. modo ſibi congruēte, mens apprehendit quædā, ut ei cōmunia cum Senſu, ueluti ſingularia materiata: quædā, ut propria obiecta, ueluti Materiatas eſſentias: alia demū, ut cum eis connexa, uel ex eis elicita. Præterea, hac prima actione percipit mens nedū notiones primas, uerùm etiā ſecundas, ab eamet formatas; ens tamen non primò apprehēdit, ſed ſecundario, apprehenſis primis. Præterea, iure dixi mentem ſimplicia apprehendere, modo ſibi cōgruente, quoniā nōnulla apprehendit ſimpliciſſimè, ſine ulla compoſitione, ut Accidentia, quorum ſunt propria phantaſmata, diſtincta ab alijs: at ea quorum nō ſunt propria phantaſmata, ut ſunt formæ ſubſtātiales, cum Materiatæ, rū ſeiunctæ, nō ualet ſine aliqua circumſcriptione, & eductione unius ex altero apprehēdere, ut experientia conſtat. Non. n. hac de re ſentio cum Auerr. qui in ſecūdo de Ani- *Auerroes.* ma, 63. inquit phantaſiam, quam nuncupat uim cogitandi, apprehendere intētiones indiuiduorum omnium decem Prædicamentorum, eaſque ſecernere ab accidentibus *Scotus.* communibus & proprijs, iam in libro de internis Senſibus patefeci, id nō eſſe approbandum, ſed aſſentior Scoto, qui in 3. de Anima, q. 19. & 22. inquit, notione propria, & irreſolubili, ſine ulla circūſcriptione, minimè nos poſſe percipere indiuidua Subſtātiæ, Deum, Animā, & ſpiritalia: *An definitio ptineat ad primā operationem Mentis.* At ex hoc oritur dubitatio, num Definitio, & Deſcriptio pertineant ad primā operationem mentis, uel potiùs ad ſecundam? Cum. n. ſint rei ſimplicis, uidentur ad primam pertinere; at cum id fiat multitudine uocum, eſſentiam rei patefacientium, uidentur pertinere ad ſecundam? *Solutio.* Reſpōdeo, Definitiones dupliciter

pliciter poſſe cōſiderari; primò, ex parte rei denotatæ; ſecūdò, ex parte modi denotandi: ex parte rei, eſt ſimplex; ex parte modi denotandi, eſt compoſita, adeò ut ſit apprehenſio rei ſimplicis, modo compoſito, & quia modum apprehenſionis conſideramus, ideò abſolutè pertinet ad ſecundam actionem. At quæreret aliquis adhuc, num in prima actione Mentis, locum habeat uerum, & falſum? Reſpondeo, uerum & falſum in omni actione Mentis modo ei congruente locum habere, in ſimplicium apprehenſione reperitur id uerum, quòd in mutua reſponſione notionis & obiecti locum habet, de quo uero loquens Philoſophus in 2. de Anima, dixit, Senſus non decipi circa proprium Obiectum: Et 9. Metaphyſicæ 22. dixit, quod uerum eſt attingere Obiectum, falſum non attingere. In ſecunda actione locum habet uerum, & falſum compoſitionis, & enunciationis, ut docuit Ariſt. in lib. de Interpretatione. In tertia locū habet uerum, & ex ratione elicitum, de quo dicimus, ex ueris nil colligi niſi uerum, ex falſis autem, ex accidenti etiam colligi uerum; primum poteſt dici uerum in causa; ſecundum per formam; tertium per conſecutionem. Sed alia adhuc ſe offert dubitatio, nā quæritur, an apprehenſio Obiecti cum aliqua ſubnotione, ut apprehenſio Melis tanquam nobis utilis, & Lupi ut aduerſi, cenſeri debeat compoſitio, vel potius apprehenſio ſimplicium? Reſpondeo, veram compoſitionem debere illam iudicari, per quā ea quæ componuntur, cognoſcuntur diſtinctè, & tanquam uaria ſimul iuncta, & non apprehenduntur tantùm ſub ratione unius: Agnus iudicat Lupum ſibi aduerſum, ſub ratione unius, non autem apprehendendo Lupum, & inimicitiam, tanquam duo uaria ſimul iuncta, ideò ea ad primam operationem redigitur: at dum Homo inquit, Lupus agno eſt inimicus, tunc verè componit, quæ propriè ſumpta compoſitio a Mente fit, ideò Ariſt. in cont. 22. tertij, de Anima, dixit, quod unum facit eſt Mens, nam phantaſia ſolùm confuſè ſingularia componit, & præſertim ea Hominis, ea autem ferarum id facit confuſiſſimè. Colligens itaque dico, apprehenſionem Obiecti cum ſubnotione, eſſe rei compoſitæ, & poſſe Animali competere uel ſine modo compoſitionis, & id pertinet ad primam actionem, includendo umbram ſecundæ, uel ſit cum diſtincto modo compoſitionis, ut fit ab Homine per Mentem, & tunc ad ſecundam Mentis actionem pertinet.

Alia dubitatio. *Solutio.* *Alia dubitatio.* *Solutio.* *Concluſio.*

An prima operatio Mentis ſit indiuiſibilium, tempore indiuiſibili, & ſimul vnius Obiecti tantùm? Cap. III.

INter varias difficultates, ad primam Humanæ Mētis actionem pertinentes, tres præſertim vrgere, ſolutionemque expoſcere videntur. Prima eſt, an Mēs Hominis apprehendendo ſimplicia, verſetur in obiecto indiuiſibili? Altera, an id obiectū intelligat tempore indiuiſibili? Tertia, an multa ſimul intelligere ualeat? & quod dico de Mente, intelligi debet de Homine operāte per Mentem. Ordiens a prima, accipio cum Ariſt. in 3. de anima, 23. indiuiſibile eſſe duplex, vnum potentia, alterum actu: indiuiſibile potētia eſt id, cui non poteſt competere diuiſio, ut punctum, & momentum: indiuiſibile actu idem eſt, vt non diuiſum, id enim quod poteſt diuidi, & nō eſt diuiſum, dicitur indiuiſibile actu, vt linea non diuiſa. Quo aſſumpto, dico, Mētem ſemper in aliquo genere indiuiſibilis uerſari, nam uel apprehendit eſſentias rerum extenſione carentes, uel aliquid extenſum, & quātum: ſi in eſſentijs uerſatur, illę ſunt indiuiſibiles potentia, perinde ſe habentes ac ſpecies numerorum, in indiuiſibili poſitę, ut dicitur in 8. Metaphyſicę, cont. 10. nam vt dicitur in 7. Metaphyſicę, 43. vltima differentia eſt totum id, quod res eſt: ſi autem Mens uerſatur in intelligendo aliquo quanto, vt Linea, id apprehendit

Prima dubitatio. *Secunda.* *Tertia.* *Solutio prima.*

dit vt unũ, & ꝑpeà, ut non diuiſum, ꝙ dicitur indiuiſibile actu, & ſi id in partes diuideret, & partes diſtinctè cõſideraret, id faceret diſtincto actu intelligẽdi, & tpe diſtincto, ſemper itaq; mens eſt indiuiſibilium. *Dubitatio.* Et ſi quis obijciat: quia mens cognoſcit, & dicit cõtinuum eſſe diuiſibile in infinitum, numerũ parem in partes æquales, quando tunc cognoſcit diuiſibile, ut diuiſibile eſt? *Solutio.* Reſpondeo, dum Mens id apprehendit, illud iudicat, ut naturam unam, cui una competit definitio, eamq; nectit cum ſua affectione, quę ſimiliter una eſt; At ſi uellet ſeorſum partes apprehẽdere, cogeretur id facere diſtincto tempore, diſtinctoque actu intelligendi. Verùm ex ſolutione huius primæ difficultatis, emergit ſecunda, quæ erat, an Obiectum & rem indiuiſibilem, apprehendat tempore indiuiſibili? *Solutio ſecunda.* Pro ſolutione utens cum Ariſtotele eadem indiuiſibilis diſtinctione, dico, fieri tempore indiuiſibili, dupliciter cõtingere, uel in indiuiſibili poteſtate, hoc eſt momento, uel in indiuiſibili actu, hoc eſt tempore continuato, & non diuiſo, quo aſſumpto, tria profero. Primũ eſt, congruens applicatio facultatis ad Obiectum fit tempore aliquo continuato, & nõ diuiſo, ita rectè dicitur in lib. de Memor. & Reminiſcentia, nos nil intelligere ſine cõtinuo & tempore, ueluti etiam quamuis momento uideamus, tamen pilam tormento bellico expulſam, ob uelocem motum non videmus, quia non poteſt fieri congruens applicatio. Addo ſecundò, iudicium Obiecti ſiue actum intelligẽdi, fieri momẽto. Ratio eſt: quia facultas eſt indiuiſibilis, vt dicitur 12. Metaphyſicæ, 51. Obiectum, (ut patuit) eſt indiuiſibile, quare eſt neceſſe ut apprehendatur tempore indiuiſibili, hoc eſt momento, hoc nos docet Ariſt. in 3. de Anima, & ob id in cont. 28. inquit, ſenſitiuum a ſenſibili non pati, nec alterari, & eam eſſe aliam ſpeciem motus, nam motus imperfecti actio eſt, quæ uerò ſimpliciter actio, alia eſt quæ perfecti indicans ſentire eſſe actionem perfectam, & totam ſimul, ut declarat in eius expoſitione Simplicius necnon Auerroes: & ob id ipſum Ariſtoteles 9. Metaphyſicæ 22. dixit, Obiectum uel attingi, uel non attingi; attingere illud, verum eſt; non attingere falſum: tactus autem indiuiſibilium, indiuiſibilis eſt. Hæc quæ dixi præſertim uera ſunt de mente, modo etiam aliquo uera ſunt de ſenſu; nam connexio facultatis cum Obiecto, eget tempore aliquo nõ diuiſo, cum ſit rerum coniunctarum cum tempore, iudicium tamen fit momento, & in termino temporis. Addo tertiò, dum nouerimus eſſentiam aliquam, & verſamur in eius inſpectione & contemplatione, id dicitur fieri tempore indiuiſibili actu, hoc eſt nõ diuiſo, & utitur Philoſophus hoc loquendi modo, indiuiſibili actu, quia quãuis per horam verſemur in continuata cõtemplatione unius ſimplicis eſſentiæ, ea tamẽ contemplatio in quouis momento eſt tota ſimul, quia eſt actus perfectus, non autem imperfectus, ut motus, ueluti dum Sol per continuatas horas aerem illuſtrat, dicitur id facere tempore indiuiſibili, quia ea illuſtratio ſingulis momentis eſt tota & perfecta. *Dubitatio.* Et ſi quis obijciat, quia nonnunquam eſſentiam aliquam primò noſcimus in parte, ut noſcendo genus eius, mox exactè noſcẽdo poſtremam differentiam, quare apprehendimus indiuiſibile cũ diuiſione, & actus ille nõ eſt unus, & perfectus; ſed ex imperfecto tẽdit in perfectionem. *Solutio.* Reſpondeo, dum id facimus, perinde diſponimur, ac dum continuum in partes diuidimus, & partes ſeorſum diſtincto tempore indiuiſibiliter apprehendimus, nam ſeorſum conſiderando & genus, & differentiam, eas conſideramus ut eſſentias diſtinctas, & quamlibet apprehendimus indiuiſibiliter, tunc tamen eſſentiam rei dicimur attingere, dum attingimus differentiam poſtremam, quæ eſt totum id, quod propriè res eſt, & id facimus momẽto. *De 3. dubitat.* Erat tertia dubitatio, an ſimul tempore ualeamus plura intelligere? Inquit Ariſt. in 3. de Anima: Si diuidimus intelligibile, etiã eſt neceſſe, ut diuidatur tẽpus, indicans, plura ſcire nõ apprehẽdi niſi diſtincto tempore. Hinc in 2. Topicorum c. 4. ait, nos poſſe plura ſimul, at non ſimul actu intelligere, pro quo oſtendendo formatur ratio, ut de corporum penetratione, nam ſi plura ſimul ualemus intelligere, ideò & omnia, nam ſi poſſumus duo ſimul intelligere, ita quattuor, & octo, & ſic de cęteris. Confirmatur, quia ut Materia ſimul actu nõ recipit plures for-

mas,

mas, ita Mens non poteſt ſimul actu fieri plura. Ex aduerſo videmur poſſe plura ſimul actu intelligere, quoniam plura ſimul, & videmus, & audimus: inſuper Mente, compo nimus varia, eaque inuicem comparamus, comparatio autem expoſcit ut eadē facilitate, ſimul ea noſcātur, quæ comparantur, ut dicitur in 2. de Anima. 146. Similiter ex perientia noſcimus, nos ſimul albi, & nigri eſſentias ſpeculari: Hinc Ludouicus Boccaſ. & alij nonnulli uiri docti, dixerūt, nos poſſe ſimul plura intelligere. Pro ſolutione dico primo, nos poſſe plura ſimul ſcire habitu, & hoc notum eſt, & cōceſſum. Dico ſecundò, nos poſſe ſimul pura ſpeculari poteſtate, adeò ut eodem tempore, & unum, & alterum ſpeculari valeamus. Inſuper alio pacto ualemus ſimul plura intelligere po teſtate, quatenus intelligendo uniuerſale, dicimur poteſtate intelligere contenta ſub eo, vt dicitur in primo Poſteriorum. Dubitatio eſt de actu, de quo dico. Apprehendere ſimul plura actu, contingere dupliciter, vel apprehēdendo ea ſub ratione vnius; vel plurium: ſub rōne vnius proculdubio contingit; ut dum fit cōparatio, & noſcitur id quod eſt commune, uel per quod differunt, nam differentia, & cōmune obtinēt conditionem unius, vt etiam duo relata, per relationē. At ſi apprehenduntur ut plura ſūt & varia; uel debent apprehendi exactè, & diſtinctè, & id non contingit, indiuiſibile.n. non ualet exactè uarijs indiuiſibilibus hærere, variaque attingere; uel id fieri debet cō fusè, & cum impedimēto, & hoc contingit. Vera eſt itaque Philoſophi ſententia, mēs Hominis non ualet ſimul actu plura, & uaria ſine impedimento, & diſtinctè intelligere. Ex his eliciuntur ſolutiones pugnantium rationum. Et animaduertendū quòd magis Senſus ualet ſimul plura apprehendere, quàm Mens, vt præſertim patet de ſenſu viſus, & auditus, cuius varietatis triplex ratio aſſignari poteſt: Prima eſt, q̄a ſēſus eſt magis Materiatus, & extenſus, hinc tactu per uarias partes ſimul calorē, & frigus percipimus. Altera ratio eſt, quia ſenſus minus fit unus cū obiecto, quā Mēs, hinc Mens facta actu vnū, non eſt ſimul oppoſitum, uel aliud quoduis. Tertia rō eſt, quia ſenſibilia manifeſtiùs offerūtur ſenſib. & ꝓpterea ut iudicētur nō egēt ea cura, & diligēti applicatione, qua Mēs, ut magis latentia iudicet, & hęc de prima humanę Mentis actione.

Lud. Bocaſ.

Concluſio.

Senſus ualet plura ſimul apprehendere, quàm Mens.

De ſecunda Humana Mentis actione, quæ dicitur compoſitio. Cap. IIII.

Quemadmodum ea, quæ per Naturam, & Artem congruenter componuntur, rectè compoſita & verè talia dicuntur: perperem uerò compoſita, dicuntur monſtra, deprauationes, & receſſus a conditione & lege componētium. Ita ex recta compoſitione ſimplicium a mente facta, conſurgit veritas Enunciationis: ex peruerſa, mendacium, & hoc eſt id verum, & falſum, quod in cōpoſitione & diuiſione dicitur locū habere. Veritas dicitur Ens, q̄a rerū cōditioni reſpōdet: mēdaciū nō Ens, q̄a a rerū cōdōne recedit. Hmōi cōpoſitio a mente facta, duplex eſt, una rei cū re, vt Lac cū albedine; altera rei cum t̄pe, vt Eclypſis cras erit. Cōpoſitio rei cum re, duplex eſt; vel coniunctorum per eſſentiā, conſtituendo primū, vel ſecundum modum dicēdi per ſe; vel coniunctorum ex accidenti, qđ fieri poteſt trib. modis; vel.n. accidens nectitur cū accidente, ut album cū dulci; vel accidens tribuitur Subiecto, ut mel eſt dulce, uel contra; ut dulce eſt mel, ut docet Ariſt. in 5. Meth. cont. 13. Altera compoſitio eſt, rei cum t̄pe, quæ poteſt fieri duob. modis, uel.n. fit cōnexio cum tempore ex accidenti, ut Alcibiades currit, nā uerba conſignificant tempus, vel ea fit per ſe, ut Eclypſis erit cras, ex prima, & ſecunda compoſitione, conſurgit tertia, quæ eſt rei cum re, & tempore, ut Luna cras Eclypſabitur. At dicet aliquis, dari etiam compoſitionem quartā, quæ fit t̄pis cum tempore, ut ſi dicā ver nūc eſt, nunc eſt dies. Reſpondeo, has non eſſe compoſitiones t̄pis cum tempore, ſed rei cum t̄pe, q̄a conſiderātur dies, annus, ver, & ſimilia tāquā res, q̄ cum differentijs temporis cōnectūtur. Et quemadmodum fit compoſitio rei cū re, & cū tempore, ita ratione vtriuſq; poteſt

Verum eſt Ens.

Cōpoſitio cum tempore.

compoſitioni competere verum,& falſum,vt ſi dixero,Homo eſt Lapis,eſt cõpoſitio falſa ex parte rerum,ſi dixero de Luna quæ Eclypſetur hora quarta noctis, quod eclypſetur hora octaua,eſt compoſitio falſa ex parte temporis,ſi de,cane dico, canis nunc volat,eſt ſalſa ratione vtriuſque. *Dubit.* At quæritur,num fieri poſſit compoſitio ſine tempore?nam in compoſitione ſumitur uerbum quod conſignificat tempus, ideò ſemper videtur eſſe cum tempore. *Solutio.* Reſpondeo,compoſitionem eſſe duplicem, & ſine verbo, & cum verbo: cõpoſitio ſine verbo eſt intimior,& magis rem offert ſub ſpecie vnius, vt mel dulcé,hinc dicitur in primo Phyſ.cont.20.Lycophronē ex oratione reieciſſe verbum ſubſtantiuum,ne diſtinctio rerum appareret, ſic agnus iudicat lupum aduerſum tanquam vnum;Hæc compoſitio proculdubio põt eſſe ſine tempore.Alia eſt compoſitio cum uerbo,quæ quamuis ex parte uerbi ſemper connotet tempus,.tamen poteſt diei & compoſitio,& cum tempore, dum eius ſeorſum fit mentio ut nunc Alcibiades currit:& ſine tempore,vt Ariſt.eſt Philoſophus,nã illud eſſe,dicitur de Ariſt.ex accidenti,non quia nũc ſit, ſed quia ſit Philoſophus,ut docet Philoſophus in libro de Interpretatione de hac enũciatione,Homerus eſt Poeta. *Dubit.* Sed quæritur inſuper,an phantaſia valeat res cõponere cum tempore per ſe, & primo? nam ex accidenti non eſt dubitatio,& hoc quæri poteſt,cùm de phantaſia iumentorum,tùm de ea Hominis,.nam formica colligens grana pro futura hyeme,& hirũdines conſtruentes nidum, & aues mutantes regiones pro uarietate temporum,non uidetur id poſſe facere ſine compoſitione rerum cum differentijs temporis. *Solutio.* Pro reſponſione,in libro de internis ſenſib. patefeci feras obſcuriſſimè,& adumbratè ſolùm componere, phãtaſiam Hominis cõponere imperfectè,attinentia ad ſingularia,ſolam mẽtem cõponere exactè, & diſtinctè; Loquendo aũt de compoſitione cum tpe, de qua modò eſt quęſtio, dico tempus ſecundum propriã formam ſola mẽte cognoſci, rõ eſt: quia tempus eſt numerus motus,ſola mẽs apta eſt numerare,ideò inquit Ariſt.in 4.Phyſ.131.Si autem nil aptum eſt numerare pręter Animam,&.Animæ mentem,fieri nequit ut tempus ſit,cum non ſit Aĩa,&c.Iumenta & feræ noſcunt tempus pro fundamento,noſcendo motũ, & pro connexis,ut noſcendo frigus,vel calorem quattuor temporum anni,mẽs aũt ſecundũ propriam formam, ideò propria conditione valet componere res cum tpe; Phãtaſia hominis cõſideratur dupliciter,vel rõne ,ppria, & ita tps ſolùm cognoſcit vt ferę,mõ tamen aliquo diſtinctiore,vel conſideratur ut dirigitur, & formatur per rationem, vt dicitur in 3.de Aĩa,57.& ita diſtinctiùs res particulares,cũ partib.temporis cõponit, vt accidit dum mente dirigimur ad aliquid agendũ in uno potius,quàm in alio tpe,& ex his elicitur ſolutio inſtantiæ ſumptæ ex formica, hirundine,& ſimilib.nã ducũtur inſtinctu naturæ,& tẽpus noſcunt,ut dixi. *Dubit.* Cũ autẽ mẽs ea ſit,quę propriè componit, quęritur num id faciat tpe,vel momento,cum.n.ſit rerum diſtinctarum,videtur id efficere tpe,& cum ſit rerũ indiuiſibilium, eaque ſit indiuiſibilis, uidetur id facere momento. *Solutio.* Reſpondeo,dum mente componimus primò ſimplicia componẽtia,ſeorſum intelligimus,quomodo autem ea tempore indiuiſibili intelligamus iã patefeci. Mox ea componimus momento, perſiſtimus autem ſeruando eã compoſitionem per tempus aliqđ,ita tamẽ in ea pſiſtimus,ut in quouis momẽto ſit tota.Hĩc dicitur fieri tpe indiuiſibili potẽtia,& ſeruari tempore indiuiſibili actu.Pertinet hæc Compoſitio ad vtramque differentiam mentis,nempè ad agentem,& mentẽ poteſtate, ut declaraui, ſed cum in mente conſiderentur potentię varię,videndum eſt,ad q̃. ptineat.In mente conſideratur facultas appetens,& iudicans,hæc tria officia nõ appetentis, ſed iudicãtis ſunt. *Faculta iudicans.* In facultate iudicante conſideratur primo νοῦς, ſiue intelligentia, ad hãc ptinet cognitio primorũ principiorum, & quamuis hęc quoq; componat cõſtituẽdo dignitates,& poſitiones,tamẽ ad ea ,pprie ptinet apprehenſio ſimplicium. Hĩc dicitur oculus animi.Reperitur deĩde διάνοια, & facultas dianoetica, cuius cõponẽdi officium magis eſt proprium , & ad eandem pertinet officium ratiocinandi , ſed tunc dicitur ἐπιστημονικὸν & λογιστικὸν, vt patet ex ſexto Nicomachiorũ capitulo primo. Sed cum Huma-

na Mens componendo conſtituat, & affirmarionē, & negationē, quæritur, quid prius cōſtituat, vel aptū ſir originis ordine conſtituere, num affirmationem, vel negationē? Ariſt. in primo de Interpretarione præfert affirmarionem, inquiens: Eſt autē vna prima Enunciatio affirmatio, deinde negario, & iure: nam affirmatio eſt ſimplicior negatione, & id oportet negationem negare, quod affirmauit affirmatio. Ex aduerſo nonnulli viri docti, vt Fracaſtorius in libro de Intellectione, præferunt negatione, hac ducti ratione, quia primo renemur res apprehendere vt diſtinctas, adeò ut una non ſit alrera, mox eas componere. Cōfirmatur: quia negatio, cum ſit diuiſio, eſt ſimilior apprehenſioni ſimplicium. Reſpondens dico, affirmationem & negationem nō adeò eſſētialiter eſſe ordinaras, vt cogamur ſemper eādem prius quàm alterā formare. Hinc diſtincta conſiderarione, & una, & altera poteſt pręferri, conſiderari. n. pōt ordo īter eas conſideratione Logica, Metaphyſica, & Phyſica: cōſideratione Logica fieri p̄t dupliciter. Primò, cōſiderando eas ut ſpecies Enunciarionis, & quia una non eſt Enunciatio ob aliam; ideò vna non eſt prior altera. Secūdò, referendo eas ad compoſitionem, & quia affirmatio eſt ſimplicior, ideò dicitur ab Ariſt. prior. Si cōſideratur ordo earum conſidetatione Metaphyſica, affirmatio eſt prior, quia Ens abſolutè, prius eſt non Ente; & vnum ac ſimplicius, prius eſt mullirudine, & compoſitis, ut legitur in 2. de Cœlo 22. affirmario aurem reſpondet Enri, & eſt ſimplicior. At ſi tertio cōſideratur ordo Phyſicè, ut pertinet ad tettium de anima, & noſtrum modum cognoſcendi, ſic primò formamus enunciationem de ſecundo adiacente affirmatiuam, ut calidum eſt, album eſt; nam, ita obiecta nos mouent: ſecundariò negamus, calidū non eſt. Mox autem tranſeundo ad Enunciationes de rertio adiacente, primò apti ſumus cōſtituere negationem, vt dicēdo, calidum nō eſt frigidum; mox uerò affirmationem, vt ignis eſt calidus. Ratio huius eſt, quia prius noſcimus accidentia, quorum unum de altero negatur, quàm noſcimus ſubſtantiam, cum qua per affirmationem nectitur accidens. Ex his conſtar, hæc tria rectè dici poſſe, affirmatio non eſt prior negatione, nec uice verſa. Inſuper, affirmatio eſt prior negatione. Demùm negatio eſt prior. Ratio Fracaſtorij nullius eſt roboris: nam ſolùm oſtendit primò ſimplicia ſeorſum apprehendi mox componi, at non primù unum de alteto negari.

Num affirmatio ſit prior.

Solutio.

Concluſio.

De tertia muneris functione humanæ mentis. *Cap. V.*

EX prima & ſecunda mentis actione, pendet tertia admirabilior, maiorīq; arte egens cæteris, & dicitur Cogitatio, ſiue Ratiocinatio, cuius ope, ex vno elicimus aliud, & ex uno in aliud progredimur. Hæc nuncupatur Ratio, vel quia eſt mutua plurium relario, ex qua aliud deducitur, vel quia per eum alterius cauſam, & rationem afferimus. Hæc ratiocinatio fieri poreſt, & natura tantum, & Arte naturę adhibita, & dum fit arte, perfectius fit, quàm dum fit ſola Narura, vt inquit Ariſt. ſub initio primi Rhetoricorū. Ars enim naturam perficit tanquam miniſtra eius. Quomodo Ratiocinatio fiat in rempore, uel momento, ex dictis in præcedentibus notum eſt, nam ſemper apprehenſio momento fit, ſemper eſt tota ſimul, quamuis per conrinuatum tempus ſeruetur, & progrediendo ex apprehenſione unius, in apprehenſionem alrerius progtedimur, ex indiuiſibili, ad indiuiſibile, vt progrediendo ex emiſſione radiorum, in illuminationem, & ex hac, in actionem a viſibilibus prodeuntem in perſpicuum illuminatum. Sed pulchra ſe nobis offert dubitatio, quia dicimus in formanda demonſtratione maiorem prius tempore noſci, minorem uerò, ſimul tempore cum concluſione, nam quæro minorem, & concluſionem; Vel noſcimus eodem momento, uel diſtincto; ſi eodem, falſa erit ſententia Ariſtot. in ſecundo Topicorum, dicenris nos non poſſe ſimul plura intelligere: ſi diſtincto, quia inrer duo inſtantia mediat tempus; non ſimul tempore

Ratio.

Dubit.

Solutio. noſcemus minorem, & cõcluſionem. Reſpõdeo, de his ſe habere ut de interitu unius & ortu alterius: nã quæri ſolet, an eodem momẽto quo una forma deſinit, incipiat eſſe altera? & dicendum, id fieri eodẽ inſtanti temporis, diſtincto inſtanti naturæ, nam inquit Philoſophus in 8. Phyſ. 65. mediũ in tranſmutatione eſſe numero unum, rõne uerò duo; Hinc dicimus, ob diſtinctam rationem, inſtans unum temporis eſſe duo inſtantia Naturæ, id ipſum dicendũ de ratiocinatione apprehenſa minori, eodẽ inſtanti temporis noſcitur cõcluſio, & diſtincto naturæ, ob diſtincta cognoſcibilia: & præſertim hoc accidit de indiuiſibilibus, quæ ex ſe nõ egent tẽpore, ſed ſunt actus perfecti. Hoc tertium humanæ mentis officium maximè proprium hominis eſt, & cum eo reciprocatur, nam ſolus homo eſt animal rationale, cætera enim uel ſunt ſupra rationẽ, *Solus Homo particeps rationis eſt.* ut ſeparatæ mentes, uel infra, ut iumenta, & feræ. Solus homo eſt particeps officij rõcinandi, quod profectò ſublime eſt, & uberrimos parit fructus, ut ex calce libri patebit. Nam cum homo per mentem nil ſit actu, ſed omnia poteſtate, fit omnia actu, & fit oĩa, nõ cum Materia, & interitu, ſed ſeorſum ab illis, cum ſola perfectionẽ, fit oĩa, cùm ſenſibilia inſtrumento ſenſuum, cùm intelligibilia facultate propria, fit omnia apprehẽdendo Simplicia, cõponendo, ratiocinando, fit omnia, & uera, & utilia, & honeſta; fit oĩa contemplando, agendo & efficiendo; & cum modis uarijs homo per rationem & Mentem fiat omnia, euadit uniuerſum ſpiritale, & incorporeum & cùm ſit uniuerſum, eſt imago & umbra Dei, in qua adumbratione & cõſimilitudine, ſummũ eius bonũm eſt collocatum. Et cum mens ita fuerit facta oĩa, tunc ualet intelligere ſe-*Dubit.* ipſam, quod ei cõpetit actu reflexo, iudicãdo per opera vires ſuas. Sed hoc in dubium uerti ſolet, an mens quia intelligit, dicatur fieri oĩa, uel potius uice uerſa, quia fit res aptas cognoſci, ideo eas intelligat & cognoſcat? Aiunt nonnulli, Mentem primò res fieri, quia primò earum recipit actionem, & ſpecies, mox ultra temporis, ſaltem originis ordine, eas intelligit. Hanc ſententiam minus ueram puto; nam mens & facultas cognoſcẽs per ſe, dicitur fieri Obiectum ſuum, hoc eſt ut cognoſcẽs. Hinc dicitur fieri res per cognitionem & id confirmatur, quia aer recipiens actiones viſibilium, non dicitur fieri uiſibilia, ſed ſolùm oculus, nec oculus ea fit, niſi dum per uidendi facultatem ea iudicat. Hinc Ariſt. in cont. 8. 3. de Anima, dixit, Cum autem mens fuerit facta omnia, ut ſciens dicitur qui ſecundum actum, &c. adeò ut per ſciẽtiam quæ cognitio eſt, dicatur fieri ſcibile, & id ipſum elicitur ex cont. 37. in quo Ariſt. explicãs quomodo Anima fiat omnia, inquit, Eſt autem ſcientia quidem ſcibilis, &c. adeò quod ſcientiam, quæ iudicium eſt, ſcibilia appellet. Quod confirmatur præſertim de mente, quia in ea nil noui recipitur; ſed ſolùm iudicat obiectum, adeò ut ſpecies intelligibilis nil aliud ſit, (vt ſuo loco patebit) niſi actus intelligendi, & propterea non poteſt primò fieri intelligibile, mos illud intelligere; ſolùm conciliando poſſumus dicere, facultatem cognoſcentem primò fieri obiectum per præſentiam & oblationem, mox uerò per iudicium, & cognitionem, propriè tamen & per ſe, quia facultas iudicat, dicitur fieri res, quæ iudicantur, non uice uerſa.

An detur ſpecies intelligibilis diſtincta ab actu intelligendi. Cap. VI.

CVm conſideratione actionũ Humanæ mẽtis iuncta eſt conſideratio ſpecierũ intelligibiliũ, de quib. hoc præſertim in dubiũ uerti ſolet, an de-*Voces uaria.* tur ſpecies intelligibilis diſtincta ab actu intelligẽdi. Qua de re verba faciẽs accipio inueniri has voces intelligibile ptãte, Intelligibile actu, actionẽ ĩtelligibilis, actionẽ mẽtis ĩtelligẽtis, ſiue notionẽ, ſpẽm ĩtel-*De ſpecie intelligibili.* ligibilẽ, & habitũ mẽtis. Dubitatio eſt de ſpecie ĩtelligibili, an ſit eadẽ cũ actione rei ĩtelligibilis, ſiue cũ actione mẽtis, uel potiùs ſit mediũ aliquod inter eas actiones, ab vtriſque diſtinctum? Quicũq; putant dari ſpeciem intelligibilem, mediam, & diſtin

ctam,eã ita deſcribunt, quòd ſit qualitas ſpiritalis,quæ in Mente poteſtate, vt forma in ſubiecto recipiatur,producta a phantaſmate,auxilio Mentis agentis,repræſentans Menti eſſentiam rei,per quam mens obiecto redditur ſimilis. Hãc ſpeciem inquiunt non eſſe intelligibilem,ſed eſſe rationẽ intelligendi,per quam mens primò intelligit. intelligibile mox actu reflexo valet etiam intelligere ſpeciem illam. Eſt itaq; dubitatio,an deditur huiuſmodi ſpecies intelligibilis, diſtincta ab actu intelligendi, quę ẽt rei notio dicitur?Qua de re quattuor sũt opiniones. Prima Theophr.Plutarchi, Lydi,& Priſc.Lydi,necnõ Simplicij, qui ſpecies ad Mentem Animarũ pertinentes cõcedunt,eaſq; aiunt eſſe duplicis generis, nempè vel in eſſentia Aiæ inſertas, quas rõnes appellãt,vel ab eis per exicitationem factam ab externo obiecto,emiſſas; Primas diſtinguunt ab actu Intelligendi,vel Sentiendi ; ſecundas loquendo de Senſibilibus, eas diſtinguunt ab actu Sentiendi, non autem loquendo de Intelligibilibus. Ideò inquiens ſimplicius in 3.de anima,39.Senſibiles formas vocat totum hoc,formas ſenſibiles in ipſo ſenſu,& imaginatione exiſtentes,quas a facultate Senſuũ formatrice ait fieri puriores,non autem ſentiri.Intelligibiles autem formæ ipſius mẽtis aĩariæ intellectiones ſunt.Hæc Simplicius.Sed quoniã ſpecies, & rõnes ĩſertæ in eſsẽtia Aiæ reiectę ſunt,de ſpecieb.primi generis non erit ſermo,ſed de alijs.Ideò eſt ſecũda opinio Scoti,primo Sent.d.3.q.6.& 6. Metaphyſicę,q.18. Inſuper D.Th.Io.Gand.Zim. & multorũ.Hi duplicem ponunt ſpeciem,vnã quam dicunt expreſſam,& eſt phãtaſma illuſtratum lumine agentis,alteram impreſſam, productam facultate Luminis mẽtis agentis,& in mente poteſtate,ut in Subiecto receptam, diſtinctam ab actu intelligendi.Tertia opinio eſt Ludouici Boccaſ.& aliorum quorundã illuſtrium Philoſophorũ qui nec in Senſu,nec in mente concedunt ſpeciem ſenſibilem,uel intelligibilem ab actu ſentiendi vel intelligendi diſtinctã.Nonnulli demùm ſe medios conſtituunt, concedunt.n.ſpecies ſenſibiles diſtinctas ab actu ſentiendi, & negant id de ſpeciebus.Intelligibilibus ut Alex.Achilles,& alij nonnulli,qui in parte cõſentiunt cum Simplicio, ſolùm diſſentiunt de mõ.Ex horũ itaque opinione,ſpẽs intelligibilis eſt res in eſſe cognito,& ſpiritali,recepta in mente,nõ ut ſubiecto,ſed cognitũ in cognoſcẽte,& cũ nõ ſit quid reale,nõ eſt in ſubiecto,ſed ſolùm modo aliquo mentem formar , ut cognitio cognoſcentem,inhęrentia.n.eſt cõditio accidentis realis. Relatæ itaque opiniones in tres rediguntur,vel.n.ſpecies in omnibus diſtinguitur,uel in nullo,vel diſtinguitur in ſenſibus,non aũt in mente:ideò ego in his uerſabor, quòd ſpecies intelligibilis ſit diſtincta ab actu intelligendi,& in mente ut in ſubiecto recipiatur,ex uarijs colligi poſſe videtur,& Primò Ariſt, in 2.de aĩa diuidit actũ in primum & ſecundum , & inquit ſcientiã eſſe actum primum,ſpeculationem uerò actum ſecundum,cum autem ſpeculatio ſit actus intelligendi,& ſpeculatio ſupponat actum primum,qui eſt habitus ſciẽtię, eſt neceſſe ut actus intelligendi, ſit diſtinctus a ſpecie intelligibili, attinente ad habitum ſcię,& ratiô ita formatur: omne id cui competit actus ſecũdus,eſt neceſſe ut prius includat actum primum: Mẽti competit ſpeculatio,quæ eſt actus ſecũdus:quare prius ei competit actus primus,a ſecundo diſtinctus,includens ſpeciem ſine actu intelligendi.Confirmatur,quia mens puerorum eſt in potentia ad actum primum, quę dicitur potentia eſſentialis,mox dicitur in potentia ad actum ſecundum,ideò,ut ſpeculentur,debent primò actum primum,& ſpeciẽ recipere, mox ſpeculari, & ppeà eſt neceſſe,ut actus primus & ſpẽs ab actu intelligendi ſecernatur.Prętereà,ut ſenſitiuũ ſe habet ad ſenſibilia,ita mens ad Intelligibilia.& 3.de Aĩa,cont.2. Senſitiuũ,recipit ſpecies a ſenſibilib.diſtinctas ab actu ſentiendi,quare & mens eas recipit ab intelligibilib.diſtinctas ab actu intelligendi. Minor eſt Ariſt.in lib.de memoria,dicentis a Sẽſibiliũ actionib.imprimi ſpecies,ut a ſigillo ĩprimitur figura in cerà.Prętereà,cũ intelligere ſit modo aliquo pati,& mens ptãte ſit ſimilis primæ materiæ, oĩs potentia patiens,primò recipit formam,mox per eum agit ; mens poteſtate eſt patiens,ideò primò debet ſpeciem recipere,ut mox ex ea prodeat actio.Præterea,Ariſtot.in cont.4. in-

An detur ſpecies intelligibilis. *Opinio prima.* *Simplici.* *Secunda Opinio.* *Tertia Opinio.* *Quarta Opinio.* *Species intelligibiles quid ex aliorum opinione.* *Concluſio.* *Dari diſtinctas.* *Ratio 1.* *Ratio 2.* *Ratio 3.* *Ratio 4.*

inquit, Mentem vt omnia intelligat, debere eſſe nudatam omni ſpecie, quoniã propè
apparens prohibet alienum, & obſtruit. Hæc regula eſt vera de eo quod recipit for-
mam aliquam vt Subiectum, diſtinctam ab actu recipientis, vt eam declarauit Ariſt.
in 2. de Anima. 71. & 118. de medio deferente actiones, & de inſtrumentis Senſuum.
Ratio 5. Prætereà, Ariſt. in cont. 6. commendat dicentes animam eſſe locum ſpecierum: at ve-
teres id enunciantes, putabant animam ita eſſe locũ, ut vel eſſet, uel in ſe haberet rem
intelligibilem, ideò dicebant ſimile ſimili noſci, non autem ita putabant eſſe locum
(quia ſolum iudicaret) & præſertim quia tunc Mens non diceretur poteſtate, indica-
Ratio 6. re enim eſt agere, non pati, & iudicium fit per potentiam agendi, non recipiendi. Præ
tereà, id ipſum ex 8. cont. elicitur, inquit enim Philoſophus, Mentem in habitu eſſe
omnia, intelligere ad libitum, & intelligere ſe: hęc conſpicuè indicãt dari ſpeciem in-
telligibilem diſtinctam ab actu intelligendi, quæ in Mente ut in Subiecto, primò reci
piatur, mox per eam agat, promendo iudicium, nil enim dicitur fieri aliud, niſi ab eo
vt a forma perficiatur, & ſi Mens nil reciperet, ſemper egeret alio ei offerente obie-
ctum, & nunquam ad libitum intelligeret, & niſi reciperet ſpeciem rei intelligibilis,
Ratio 7. & recipiendo eam, fieret illud, non poſſet per intelligibile, intelligere ſe. Inſuper, A-
riſt. in 1. & ſexto Nicomachiorum, habitus animi diuidit in morales attinentes ad
appetitum ſentiendi, & rationales, attinentes ad Mentẽ: cum autem habitus ſit Qua
litas primæ ſpeciei, & huiuſmodi Qualitas ſit diſtincta ab actione, & ſubiecto egeat,
cui inhæreat, cogimur fateri, habitus Mentis qui ſunt vniuerſalium, eſſe in Mente, ut
in ſubiecto diſtinctos ab actu intelligendi, cũ prçditus habitu nõ ſemper ſpeculetur:
Quæ autem ita ſe habent, ut ſeruetur unum pereunte alio, neceſſariò diſtinguuntur.
Ratio 8. Et confirmatur: quia niſi huiuſmodi habitus in mente reciperetur, tunc mens uiri
Ratio 9. ſapientis, non contemplans, diſtingueretur ab ea ignari. Præterea, prodeuntia ex prin
cipijs diſtinctis, neceſſariò ſunt diſtincta: actus intelligendi prodit ex Mente, ſpecies
intelligibilis ex phantaſmata illuſtrato, quæ ſunt principia diſtincta: quare actus in-
Auerr. telligendi & ſpecies, inter ſe diſtinguuntur. Hoc uidetur etiam exiſtimaſſe Auerr.
nam in 3. com. 3. de anima, ait, Mens recipit formam, quam comprehendit, adeò ut
comprehenſionem Auerr. diſtinguat a forma, ſiue ſpecie. Similiter com. 5. ait, intelli-
gibilia habere duplex Subiectum, vnum per quod ſunt vera, & eſt phantaſma, alterũ
per quod ſunt vnum Entium, & eſt Mens poteſtate: at Subiectum quod accidens eſt
vnum Entium, eſt ſubiectũ cui inheret forma. Et in ſecundo de anima, 149. inquit,
in anima recipere, aliud eſſe a indicare, ideo antecedit receptio ſpeciei, ſequitur iudi-
Themiſti⁹. cium. Similiter Themiſtius in digreſſ. tertio de anima, memoriam ait Theſaurum ſpe
Alexand. cierum, & ſpecies ab actu intelligendi ſecernit. Clarius etiam Alexander eas ſtatuit
ſecretas: nam in primo ſuo lib. de anima, c. 19. loquens de phantaſia, ait: Eiuſmodi
igitur figuras, ſiue relicta ueſtigia imaginationem nuncupant, & imaginationem
eſſe figurationem affirmant, ſed figura hæc imaginatio non eſt, ſed circa eiuſmodi
figuram imaginandi facultatis actio: etenim ſi figuram, & imaginationem idem eſſe
conceſſeris, ſtatim efficies, ut ij qui figuram illam habuerint, etiam cum nil imaginẽ-
tur, nihilominus in imaginatione ſint, &c. Conſpicuè Alexander diſtinctionem po-
nit, & ratio eius conſimilem vim habet de Mente habitu prędita, ideò cap. 25. inquit,
Materialis mens eſt facultas ad formas excipiendas tabellę nondum ſcriptę ſimilis:
at tabella figuras recipit diſtinctas ab eius actione; Iure itaque uidetur dicendum, ſpe-
cies intelligibiles, quarum mens dicitur locus, diſtingui ab actu intelligendi.

Oſten-

Oſtenditur ex ſententia Ariſt ſpecies intelligibiles non diſtingui ab actu intelligendi. Cap. VII.

RElata opinio quamuis cũ rationi, tùm decretis Theologorum ſatis ſit
conſentanea, ex opinione tamen Ariſt. puto dicendũ, actũ intelligen- *Quod non diſtinguatur.*
di non diſtingui a ſpecie intelligibili, nec recipi in mente ut in Subie-
cto, ſed ut actũ cognoſcendi in iudicante, quod uarijs rationibus oſtẽ
di poteſt, & primò. Superius non perficitur ab inferiore, ut a propria *Ratio 1.*
forma, perficiens n. eſt aliquid præſtantius, ſed ſolũ ſuperius poteſt
eſſe iudex inferiorũ; Mens eſt præſtantior quidditate materiata; quare non ab ea, ut a
forma perficitur, per quã mox operetur, ſed ſolũ eam iudicas. Hinc dicitur nõ mixta,
ut dominetur, hoc eſt ut intelligat, ueluti inquit Ariſt. in cont. 4. 3. de Anima. Cõfir- *Ratio 2.*
matur, quia nulla forma ex Materia non pendens recipit denuò formã aliam ut Su-
biectũ; Mens eſt forma ex Materia nõ pendẽs: quare &c. Maior patet per Ariſt. in pri
mo de Ortu, & interitu, 5 5. dicentẽ, originem paſſionis, & receptionis eſſe Materiã,
& ſi daretur forma ſine Materia, nõ pateretur. Cõfirmatur, quia inuariabile nõ reci- *Ratio 3.*
pit id, quod varietati eſt obnoxiũ; Hinc Cęlum vilius Mente, quia æternũ eſt, nullum
a mortalibus recipit accidens. Prætereà, id ipſum oſtenditur ratione ſumpta ex Me- *Ratio 4.*
moria, nã ſi in Mente ut in Subiecto per receptas ſpecies, gignerentur habitus, etiam
deberet Mens nedum ſeruare ſpecies, ſed etiam maximè ſeruare, cũ uarietati non ſit
obnoxia: At Ariſt. Menti Memoriam non tribuit, ſolũ ait ſeruari uniuerſalia ex acci-
denti, quatenus ſeruantur phantaſmata per Memoriã phantaſiæ iunctam, ex quibus
ad libitum Vniuerſalia eliciuntur. Cõfirmatur, quia ſi mens reciperet ſpecies, & in ea *Ratio 5.*
ſeruarentur habitus, tunc nõ eſſet neceſſe dum intelligere uolumus, quod prius phan
taſmata ſpecularemur; nã habens habitum, valet per illum ut per formã ad libitum
operari; At Ariſt. in 3. de Anima, & alibi ait, quòd eſt neceſſe intelligentẽ phantaſ-
mata ſpeculari, ideò inquit Auerr. in 3. de Anima, 39. cum corpus quod eſt vniuerſa-
lius intelligibilium, abſtrahitur a mente, & exiſtit in reb. Senſibilibus, neceſſe eſt, ut
formæ ſint in mente ſecundũ uelocitatem & rem uelocis trãſmutationis non fixam,
&c. Inſuper, quoniã natura nũquam abundat ſuperuacaneis, nec facit per plura quod *Ratio 6.*
ualet efficere per pauciora, cũ huiuſmodi ſpecies ad nil cõferre uideantur, reijciendæ
ſunt penitùs. Nam ſi cõferrent, uel conferrent pro repræſentando obiecto, quod nõ
eſt dicendum, quia phantaſma illuſtratum ſatis eſt, vel ut mens per eam intelligat,
quod etiã concedi non debet, quia mens ut intelligat, non habet ab alio, cum ex ſe ſit
principium intelligendi; Vel demũ, ut mens contrahatur ad definitam alicuius intel
ligibilis cognitionẽ, quod dici non debet, quia ad id efficiẽdum phantaſma eſt ſatis;
Quare ſpecies, ab actu intelligendi diſtinctæ, ut redundantes, ſunt negligẽdæ. Præte- *Ratio 7.*
reà, ſi daretur huiuſmodi ſpecies, tunc in mente intelligente tria inuenirẽtur, mens,
actus intelligendi, & ſpecies, quod nunquam dixit Ariſt. nam in ea nil eſt pręter intel
ligibile, & mentem. Et pręſertim, quia ſi mediaret huiuſmodi ſpecies, tunc ex mente *Ratio 8.*
& intelligibili non fieret maximè unum, quoniam nõ fieret ſine medio, nec maximè
fieret intelligibile, ſed hoc competeret menti ſpecie formatæ, & demùm, redderetur *Ratio 9.*
falſa ſententia Ariſt. in 5 1. cont. dicentis, mentem nil eſſe actu antequam intelligat,
nam prius eſſet actu per ſpeciem intelligendi. Pręterea, hoc lucidiſſimè elicitur ex 7. *Ratio 10.*
Phyſ. 20. quo loci inquit Philoſophus. Vt igitur neque cum dormiens excitatur, aut
ebrius eſſe deſinit, aut ægrotans conualeſcit, fit ſciens, quãuis prius non ualuerit uti
& agere ſecundum ſcientiam, ſed abeunte perturbatione, & ad tranquillitatem reda
cta mente, ineſt potentia ad ſcientiæ uſum; Ita huiuſmodi aliquid fit in prima ſciẽtię
adeptione, perturbationis enim quies quædam fit, & trãquillitas, &c. & colligẽs in-
quit: patet itaque, quod alteratio in Sẽſibilibus eſt, & in ſentiente Animæ parte, in

alia

alia autem nulla (niſi ex accidenti) cõſpicuè Philoſophus affirmat, in mẽte nil recipi, ſed ſolũ ex ea prodire iudicium, cõpoſitis alijs, quod eo loci ẽt confirmat Auerroes. Neque eſt putandum Ariſtotelem, & Auerroẽ tunc non ex propria ſententia, ſed ex opinione Platonis loqui, vt inquiũt Scotus, & Zimara, nam ex ſententia loquuntur, alioquin Ariſtoteles nõ rectè ſoluiſſet difficultatem propoſitam, quæ erat, an motus pertineat ad Animam; Et illi præſertim, qui mentem uniuerſæ Humanæ ſpeciei putant unam, cogũtur hoc fateri: quoniam ſi quid in mente vt in ſubiecto reciperetur, quod unus addiſcit, addiſcerent & alij, & cum mẽtes ſuperiores nil ut in ſubiecto re-

Concluſio. cipiãt, etiam de Humana mẽte idipſum iudicandum eſt. Colligamus itaque, nõ eſſe cõcedendam ſpeciem intelligibilem diſtinctam ab actu intelligẽdi, & hæ uoces, ſpecies intelligibilis, Intelligibile actu, Notio, Actus intelligẽdi, re idem denotant, ſola ratione diſtinctum. Dicitur ſpecies intelligibilis, vt eſt eſſentia rei intelligibilis in eſſe cognito, perficiens modo aliquo mẽtem poteſtate; Dicitur notio, quia eſt iudiciũ eius, & ob id ipſum etiam dicitur actus intelligẽdi. Et ſi quis quærat, an hoc iudicium ſit in mẽte ut in Subiecto, uidetur enim quod ſic, quoniam inquit Ariſtoteles 9. Metaphyſicæ, 16. intelligere eſſe operationem immanentem. Reſpondeo, actum intelligendi eſſe iudicium, quod eſt perfectio iudicantis, & eſt in iudicante ut in fundamento actionis, non ut in Subiecto, & præſertim, quia res Subiecto propriè eget pro ſuo eſſe Materiato, at non pro ſpiritali & cognito. His accedit, quòd Ariſtoteles loco relato inquit, quod uiſio eſt in vidente, ſpeculatio in ſpeculante, vita in Anima; at ſpeculans non eſt ſola mens, ſed Homo, ut etiam uidens, ſat eſt, ut pertinentia ad ſcientiæ habitum in memoria ſeruentur, nam in quinto gradu Moralis Philoſophiæ ca. 6. pateſeci habitus mentis non eſſe in mente ut in Subiecto, ſed in Phantaſia per Memoriam ſeruari.

Reſolutio difficultatis de ſpecie Intelligibili & ſolutio aduerſarum rationum. Cap. VIII.

VT propoſitæ difficultatis reſolutio magis conſpicua refulgeat, quoniã noſter Philoſophandi modus nititur experientia, ut fundamento, & per o-

Ordo noſtræ cognitionis. pera eleuamur in notitiam principiorum, ideò in nobiſmet conſiderare debemus progreſſum, & ordinem noſtræ cognitionis: Nam primò occurrunt externa ſenſibilia, quæ propria quadam actione agunt in Senſus, vt viſibilia in

Species ſenſibilis. oculum, quæ actio non propriè dicitur ſpecies uiſibilis, ſed ſolùm latè: propriè autem dicitur actio rei uiſibilis. Tertiò Senſus externus excitatus ab ea actione, iudicat: id iudicium eſt id, quod mox offertur Senſui Communi, illumque excitat, in eoque perficitur, & hoc iudicium quod eſt res ſenſibilis in eſſe cognito, propriè dicitur ſpecies ſenſibilis, ut ſpeciem, hoc eſt rei formam repræſentat, & Senſum perficit. Hoc iudicium Communis ſenſus, id eſt, quod excitat & mouet Phãtaſiam. Hinc Phãtaſia definitur ab Ariſtotele quod ſit motus factus a Senſu, nempe Communi, qui actu eſt: Senſus autem eſt actu per iudicium rei Senſibilis; mox Phantaſia idipſum imaginatur, aliquid ſuperaddens, idque in memoria recondit, & dum Phantaſia imaginatur, ſuo imaginandi actu qui eſt phantaſma actu, mentem excitat, ei offerendo id phantaſma, mens in illud conuerſa, primo particulare illud iudicat, mox quaſi in ſe rediens,

Tres Theſes. derelictis conditionibus indiuiduantibus, ſolam eſſentiam, quæ eſt ipſum vniuerſale, conſiderat, in quo progreſſu nulla reperitur propriè ſumpta ſpecies diſtincta ab actu Sentiendi, vel intelligendi, & proptereà tres profero Concluſiones. Prima eſt: nõ datur ſpecies intelligibilis diſtincta ab actu intelligendi. Secunda eſt, nõ datur propriè ſpecies Senſibilis diſtincta ab actu Sentiendi. Tertia eſt, in attinentibus ad Senſum externum, datur actio externi ſenſibilis, diſtincta ab actu ſentiendi, quæ ſolum minus

propriè

propriè dici poteſt ſpecies. Prima cõcluſio ex dictis conſpicua eſt: Secundã attinens ad ſenſus, ſimiliter eſt conſpicua, quia ea ſpecies diſtincta, redũdans penitùs eſt. Hinc Ariſtoteles in 2. de Anima 141. inquit, eundem eſſe actum, rei Senſibilis & Sẽſitiui: at actu ſenſitiui non eſt ſpecies, ſed iudicium, quare etiam ſenſibile non cõſtituit ſpeciem, a iudicio diſtinctam. Confirmatur, quia ſi darentur huiuſmodi ſpecies ab actu cognoſcendi diſtinctæ, tunc poſſent etiam ſeruari per memoriã, abſque eo quòd præ noſcerentur, quod minimè accidit, nam experientia percipimus id ſolum memoria ſeruari, quod prænouimus, adeò ut memoria ſit notionum, non ſpecierum ab eis diſtinctarum. Præterea lucidiſſimà Ariſtoteles in libro de Senſu & Senſili huiuſmodi ſpecies renuit, nam diſputans aduerſus Democritũ, damnat de modo uidẽdi ſententiam eius, putabat Democritus uiſionem fieri per ſpecies ex uiſibilibus prodeũtes, fatetur Ariſtoteles Senſibilia agere, at negat ſpecies diſtinctas uel ab actione Senſibilium externorum, vel ab actu Sentiendi. Tertia Cõcluſio, nempè dari actiones externorum Senſibilium, diſtinctas ab actu ſentiendi notum eſt, nam Senſibilia etiã agunt in medium, nõ cognoſcens: inſuper uehemens ſenſibile labefactat ſenſum, at iudiciũ non labefactat. Hinc Ariſtoteles in 2. de Anima, 127. inquit, aerem pati a ſenſibilibus, at per eam paſſionem non ſentire, ſed reddi ſenſibilem, quæ actiones nõ propriè dicũtur ſpecies, ſed actiones ſẽſibilium, & ſi quis dicat in ſpeculo apparere ſpecies rerum uiſibilium, dicendum eſt cum Ariſtotele, in lib. de Senſu & Senſili, eas non eſſe ſpecies, ſed actiones uiſibilium repercuſſas a ſpeculo leui, repræſentãtes uiſibile, cuius iudicium propriè eſt ea ſpecies, de qua Ariſtoteles in 2. de Anima inquit, Senſum recipere ſpeciem ſine materia, quæ eſt res ſenſibilis in eſſe cognito. His explicatis, facilè modò eſt aduerſas rationes diluere. Prima erat, quia actus intelligendi eſt actus ſecundus præſupponens primum, in quo primo includitur ſpecies. Reſpõdeo actus primus eſt habitus, qui nõ eſt in mente ut in ſubiecto, ſed in phantaſia per Memoriam; Vt pertinet ad mentem ea nullo eget, vt iudicet quæ ei offeratur, & ipſamet eſt actus primus. At dices, eadem dubitatio eſt de phantaſia, quia ea per Memoriam ſeruat, & ſeruat non iudicium, ſed ſpeciem, & formam ſine iudicio, nam dormientes & nõ imaginantes non iudicant, quare datur ſpecies diſtincta a iudicio. Reſpondeo, id eſſe iudicium in habitu, non in actu; & eſſe ueluti impreſſionem quandam factã a ſigillo, quia per ſenſibilia actu cognita definito quodam modo, permutãtur ſpiritus, hinc Memoria expoſcit temperamentum ſiccum pro retentione, & ob id Ariſtoteles in 7. Phyſ. 20. dixit, Alterationem ad ſolum Senſum, & Senſitiuum pertinere, ſic itaque phantaſia per habitum prodeuntem ex iudicijs imaginabilium, cum alteratione, & definita quadam diſpoſitione ſpirituum, ad libitum actu imaginatur, & tunc ſpecies quę erat in habitu, conſtituitur in actu. Addebatur, mẽtem puerorum eſſe poteſtate ad actum primum. Patet ſolutio: nam actus primus in eo formandus eſt habitus, ut dixi. Addebatur, Sẽſitiuum recipere ſpecies ab actu ſentiendi diſtinctas, cũ in memoria fiat impreſsio earum, iã hoc ſolutum & explicatum eſt. Dicebatur intelligere modo aliquo eſſe paſsionẽ, & mentem eſſe tanquã materiam intelligibilium. Reſpondeo in mente non reperiri aliam paſsionem præter excitationem factam per oblationem Phãtaſmatis in eſſe cognito, per cuius iudicium dicitur fieri intelligibile, perfici ab eo, materia eius, & locus: nam quod alij referunt ad ſpeciem ſenſibilem, nos tribuere debemus actui intelligẽdi, modo iam explicato: adeſt ſimilitudo inter materiam, locũ, & mẽtem in parte, nõ abſolutè. Addebatur, mẽtem debere eſſe nudatam formis intelligibilibus, ut eas recipiat, &c. Reſpõdeo, regulã eſſe veram de omni receptione & reali, & ſpirituali, tum in materia, tum in loco, tum in Anima, ſiue recipiendum ſit, notio, ſiue ſpecies; immò Ariſtoteles dãs regulã, dixit, quod prope apparet, prohibet alienum, dixit apparet, denotando actum intelligendi, actus autem dicitur recipi in iudicante, quia eſt Obiectum externũ in eſſe cognito, cuius cognitionis fundamẽtum eſt cognoſcens. Inſuper inſtabatur, quia Ariſtoteles commendat ueteres, dicentes Animam

Prima Cõcluſio.
Secũda cõcluſio.
Tertia cõcluſio.
Diluũtur aduerſæ rationes.

mam eſſe locum ſpecierum. Reſpondeo, illum commẽdare Sententiam, at non mo-
dum. Quòd mens dicatur fieri omnia, & quòd dẽtur habitus Mentis, nobis non ad-
De mẽte. uerſatur: iam pateſeci quomodo id intelligi debeat. Et vt pertinet ad ſolam mẽtem,
cum ex ſententia Ariſtotelis nil noui recipiat, tamen differt mens pueri ab ea uiri ſa-
pientis: differentia eſt in attinentibus ad Phantaſiam, per memoriam ei iunctã, & ha
bitus, qui ſunt Phantaſmata firma, conſtãtia, & ordinata. Addebatur prodeuntia ex
principijs diſtinctis eſſe diſtincta. Reſpondeo phantaſma non producere ſpeciẽ, ſed
eſſe ſpeciem, quæ oblata mente iudicatur, ea autem in phantaſia eſt ſpecies ſenſibilis
& per mentem fit ſpecies intelligibilis, quæ eſt ipſemet actus intelligendi. Cõfirma-
batur eadem ſentẽtia per Auerroem. At iam pateſeci, Auerroem nõ diſtinguere actũ
intelligendi a ſpecie intelligibili, & cum dicat, mẽs recipit formam, quam compre-
hendit, indicat mentem eatenus recipere, quatenus comprehendit, & id iudicium cũ
ſit perfectio, & actus ſecundus mentis, per mentem fundamentũ actionis dicitur unũ
Entium. Demùm afferebatur ſententia Alexandri, qui figuram impreſſam, & actum
imaginandi ait eſſe duo diſtincta. Reſpõdeo conſideraſſe Alexandrum id quod iam
dixi, nempè in phantaſia & Memoria effici mutationem, & impreſſionem quandam
factã ab actu ſentiendi & imaginãdi, quæ dici poteſt figura impreſſa, quatenus eſt de
finita quædam cõſtitutio producta ab actu ſentiendi, in inſtrumẽto phantaſię, & me
moriæ, & præſertim in ſpiritibus, & hoc etiam in ſenſib. conſiderauit Auerroes, in 2.
de Anima 149. inquiẽs, quòd recipere aliud eſt ab ipſo iudicio. Cętera attinentia ad
habitus mentis, & præſertim quid ſint, quomodo diſtinguantur, & in quo ut in ſubie
cto recipiantur, in quinto gradu Moralis Philoſophiæ pateſeci, quæ repetere nolo.

An Hominis Mente per naturam inſertæ ſint Formæ Intelligibiles. Cap. IX.

Ariſtotel. libẽter cũ Platone pugnat. ARiſtoteles partim Platonis Gloriæ æmulus, partim ingenij acumine
exactiùs cæteris ueritatem indagans, in plurimis Platoni cõtradixit,
præſertim tamen in attinentibus ad Ideas, quarum ſimulacra quædã
ſunt rationes, quas in eſſentia Animæ rationalis, Plato cenſuit per
naturam inſertas, de quibus cum frequenter mentionẽ fecerim, eaſq;
renuerim, an rectè id factũ ſit, modò cõſiderandum occurrit, & præ-
ſertim, quia plurimi reperiuntur de doctrina Platonis, & Ariſtotelis optimè meriti,
qui ſatis firmis rationibus eas debere cõcedi affirmant, ueluti Theophraſtus, Plutar-
Diuiſio. chus, Priſcianus, Lydus, Simplicius, Themiſtius, Porphyrius, Ammonius, & ſimiles.
Cõſiderationẽ hanc in tres partes diſtribuam, Referam primò potiora fundamenta
Academici. eas approbãtium. Secũdò, eas reijciam. Tertiò, dubia ſoluam. Academici Deũ ſtatuũt
ſuper mẽtem & Ideas, mẽti Ideas tribuunt, Animæ inſitas & coæuas rationes, Natu
ræ ſemina, materiæ umbras Idearum. Neceſſitatem rationum rationali Animę inſer
Ratio 1. tarum, his præſertim rationibus oſtendere nituntur. Et primò, niſi in Anima cogno-
ſcendarum rerum inſitę eſſent rationes, nõ poſſemus percipere eſſentias rerum, nam
ſenſibus ſola accidentia percipimus, quæ rerũ eſſentiam nõ ſunt apta pateſacere. Hac
ratione vtitur Plato in Phędone, quã cõfirmat Proclus in primum Euclidis, Inquiẽs,
niſi darentur huiuſmodi rationes, nõ darentur figuræ. & affectiones, de quibus agit
Geometra, quoniã in Materia nec exactè rectum, nec exactè cubum, reperitur, & ſic
Ratio 2. de cęteris. Prætereà, niſi inſitæ nobis eſſent rationes rerum, nõ intrinſecùs commoue
remur ad cognitionem rerum, nec per naturam appeteremus ſcire, nam huiuſmodi
appetitus interna ſciẽtiarum ſemina expoſcit nos excitantia. Prætereà, niſi in anima
Ratio 3. ſcibilium inſertæ eſſent rationes, tunc ea eſſet indifferens ad oppoſita, nec magis in
vnam,

vnam, quàm in oppoſitam partem inclinaret; at nos experimur per ſimplicē acciden
tium oblationē, ac per leues quaſdam interrogationes, excitari ingenia noſtra ad ap-
probandam partem ueram, renuendam falſam, veluti etiam Ariſtoteles in 1. Phy. in-
quit, ueteres ſine ratione, ſola ueritate coactos, dixiſſe principia eſſe cōtraria. Præte- *Ratio 4.*
reà, Plotinus, & Iamblichus, id ipſum eliciunt ex connexione rerum, earumque ordi-
nato fluxu, ex primo principio: nam ſerie Idearum, rationum, & ſeminum tanquam
catena aurea, cuncta nectuntur, deſcendunt, & redeunt in primum principiū. Præte- *Ratio 5.*
reà, idipſum approbare debemus, ut ſeruemus graduum vniuerſi perſectionē, & om-
nia eſſe in omnibus, ita enim cuncta ſunt in mente per Ideas; cuncta in Anima per ra
tiones; cuncta in natura per ſemina, & demum cuncta in Materia per umbras. Præ- *Ratio 6.*
tereà, ex conditione Animæ noſtrę, quæ Mens Animaria ab Academicis dicitur, can-
dem ſententiam elicere ualemus: cum.n. Mens noſtra ſit ab interitu immunis, etiam
debet eſſe expers cuiuslibet alterationis, adeò vt nil noui tāquam Subiectum recipe-
re valeat; cum autem nil noui recipiat, & ſit rectus iudex rerum, eſt neceſſe, vt per na
turā earum rationes, & formas inſitas habeat, alioquin nec rectè iudicaret, nec ſciēs
eſſet. Prætereà, Deus & natura, nil imperfectum producunt; ualdè imperfecta eſſet a-
nima noſtra, ſi rerum cognoſcēdarum formas non includeret. Demùm omne agēs ne *Ratio 7.*
temere agat, debet includere rationes rerū agendarū; Mens agens dicitur agens, quia
intelligibilia poteſtate, reddit intelligibilia actu, ideò ne temere id efficiat, eſt neceſſe
ut earum rationes inſitas habeat, nō ſecus ac artifex rerum effectibilium. Has inſitas
rationes aiunt denotaſſe Ariſtotelem in primo Poſter. dicentem, nedum nobis com- *Ariſtotel.*
petere ſciētiam, verùm inſuper principium ſciētiæ, nempè mentē, qua terminos, hoc
eſt rationes & Ideas cognoſcimus, de his aiunt Ariſtotelem loqui in 3. de Anima, 21.
dicentem in apprehenſione indiuiſibilium, hoc eſt rationum, & Idearum nō eſſe fal-
ſum. Has inſitas rationes & Ideas uidetur approbare Auerroes, cum in 12. Metaphy *Auerroes*
ſicæ, com. 17. dicat, Mētem noſtram nudatam poteſtate, intelligere cuncta per eſſen-
tiam Mentis agentis, nō autem id ei competeret, niſi in eſſentia mētis agentis huiuſ
modi rationes inſitæ eſſent. Id ipſum etiam affirmat in 3. de Anima, com. 20. & 36.
Themiſtius in digreſſione ſua in 3. de Anima, ſi cuncta eius uerba cōſiderantur, con- *Themiſ.*
ſpicuè eaſdem approbat Philoſophus in 3. de Anima, com. 14. vna cū Iamblicho hu *Philoſoph.*
iuſmodi rationes Animæ inſitas affirmat, quare cùm ratio tùm auctoritas, ad huiuſ-
modi formas, & inſitas rationes approbandas conſpicuè conſpirare uidētur, ob quas
iure optimo anima denominatur Rationalis.

Reijciuntur cum Ariſtotele rationes Animæ inſitæ.
Cap. X.

ARiſtotelem nō approbaſſe, verū potiùs conſpicuè ab Anima reieciſſe *Ariſtote-*
inſitas rationes, ex varijs elicere valemus, & præſertim, quia huiuſ- *lē renuiſſe*
modi rationes ſupponūt in mēte Ideas, quas in prima Philoſophia, *inſitas ra-*
in Philoſophia de moribus, in Logica, & Naturali ſciētia, Ariſtote- *tiones.*
les nixus eſt euertere, & redūdantes pateſacere. Inſuper ex eo quòd 1.
animæ huiuſmodi rationes per naturam competūt, colligūt Acade-
mici ſcientiā noſtram eſſe reminiſcētiam, Ecōtrario Ariſtoteles negat ſcientiam no 2.
ſtrā eſſe reminiſcentiam. Tertiò, quia animæ rationes rerum cōpetunt, inferunt natu
ræ cōpetere ſemina, & Naturam eſſe vim ſeminariam a Mundi anima Materiæ iuſu- 3.
ſam, Ex aduerſo Ariſtoteles ait, Naturā eſſe materiam, & formā, uim autem ſemina-
riā materiæ inſitam nō cōcedit, ſed inquit eā omninò eſſe poteſtate. Prætereà Ariſto 4.
teles naturam & conditionem noſtræ mentis explicans, pateſacit in 3. de Anima hàc

eſſe

eſſe conditionem eius,ut ſit poteſtate, vt ſit nudata omni forma,vt ſit locus ſpecierũ,
non actu,vt cenſuit Plato,ſed potentia,ut ſit tãquam tabula,in qua nil ſit ſcriptum.
Hęc & ſimilia,cõſpicuè indicãt,Ariſtotelem huiuſmodi inſitas rationes reiecisse. At
Solutio. ſoluentes,inquiunt Ariſtotelem tunc loqui de mente poteſtate, quæ eſt Anima,non
quidem in ſe manens,in qua ſunt rationes,ſed progreſſa,& dicitur tãquam tabula in
Euerſio. qua nil ſit ſcriptum,quoniam obſcurè ſolùm & tanquã deletæ in ea ſeruantur. Hæc
euaſio inanis eſt,tum,quia nil a ſe,& a ſui natura & cõditione recedit,tum quia Ari-
ſtoteles abſolutè ait mentem ſimilem tabellæ ſine inſcriptione,nõ in qua obſcurè in-
ueniantur,tum demùm,quia ad actum redigi ait, non per rationes in anima inſitas,
5. ſed per Phantaſmata. Præterea,ſi in anima per naturã huiuſmodi inſitæ rationes in-
uenirentur,tunc habitus animæ,cum fiant per huiuſmodi rationes,eſſent Eſſentia,&
ſubſtantia,nõ autem accidens,& Qualitas: At Ariſtoteles ſciẽtiam, & habitus inter
6. Qualitates numerat,ad animam pertinẽtes. Præterea,ſi in Mente inſitę eſſent huiuſ
modi rationes,re uera Memoria ad Mẽtẽ ptinetet,& ſeruarẽtur uniuerſalia,quia hu
iuſmodi rationes uniuerſalia quędã ſunt: at Ariſtoteles in lib. de Memoria negat dari
Memoriam uniuerſalium, prçterquàm ex accidenti,quatenus ſeruãtur phantaſmata
7. ex quibus ad libitum ea eliciuntur. Præterea,ſi animæ huiuſmodi rationes compete-
rent,tũc anima ex ſe,per diſtinctas rationes moueri poſſet,vt aiunt Academici,quod
reijcitur ab Ariſtotele in 1. de Anima. Similiter idem eſſet docens & addiſcens,quia
Homo per animam progreſſam addiſceret,per eam in ſe manentem rationibus præ-
8. ditam doceret,quod abſurdum iudicat Ariſtoteles in 8. Phyſ. 4. Prçterea,illis cõceſ-
ſis,daretur uniuerſale ſeorſum a ſingularibus,nã huiuſmodi rationes & Ideę ſunt v-
niuerſalia quædã ante rem,frequenter reiecta ab Ariſtotele,ideò in 1. Poſter. inquir,
vt detur demõſtratio,& ſcientia,nõ eſt neceſſe dari Ideas,& huiuſmodi rationes,ſed
ſat eſt,vt ſit vnũ in multis particularib. quod de multis dicatur. Præterea,ſi anima in
9. ſui Eſſentia inſitas haberet rerum formas,mirum eſſet quod ea nõ ex ſe poſset intel
ligere,ſed ſemper expoſceret externa Phãtaſmata,perinde ſe habentia, ac ſenſibilia
ad ſenſum,& prçſertim,quia dũ aliquid includitur modo eminentiori, non recipitur
in eo,modo uiliori,& quod in ſui natura & eſſentia aliquid includit, nunquã ad id de
10. citur eſſe poteſtate,cũ potentia,& actus inuicem pugnent. Inſuper,nil redũdãs in na
tura concedi debet,at ſine huiuſmodi inſitis rationibus,cuncta exquiſitiſſimè ſeruan
tur,quæ ad ſcientiam noſtram,& alias animæ munerum functiones pertinent,Quarę
11. huiuſmodi rationes,vt redũdantes ſunt reijciendæ. Quod confirmatur, quia mirum
eſset ſi Ariſtoteles eas conceſsiſset,quod nullibi eas approbaſset,nullibi de illis prę-
terquam reijciendo eas,uerba feciſset,& miror certè,quòd Calaber in ſua Metaphy
ſica,M. Antonius Genua, & nõnulli alij uiri Docti ex ſententia Ariſtotelis nixi ſint
eas approbare. De Simplicio,Priſc. Lydo,& alijs,nõ miror, quia hoc præſertim ſibi
propoſuerũt,ut uelint,vel nolint,Ariſtotelem & Platonẽ cõciliarent. Auerroes Men
ri agenti eas tribuit,at ipſe ut Mentis humanæ unitatem, ita huiuſmodi in agẽte in-
ſertas rationes,ex Academicis deprompſit,a quibus tamẽ recedit, quia mẽtem pote
Reſolutio difficultatis. ſtate,eſsẽtia diſtinctam ab agente exiſtimauit. Pro reſolutione itaque difficultatis di
camus,Menti Humanę rationes competere,dupliciter intelligi poſse,vel pro faculta
te & uirtute formãdi notiones,& ratiocinandi,uel pro formis in ea inſitis reſpondẽ-
tibus Ideis. In prima ſignificatione concedi debent,reijci autem in ſecũda. In prima
Rationes aduerſę diluuntur. ſignificatione approbantur ab Ariſtotele,in ſecunda uerò ab eo reijciuntur,& appro
bantur ab Academicis. Rationes aduerſę ſolum cogũt pro approbandis rationibus in
prima ſignificatione,non autem in ſecũda. Nam munere facultatis ratiocinantis, ex
effectis eleuamur in cauſas,& ex proprijs accidentibus elicimus conditionem & eſsẽ
tiam formæ rerum,& dum additur quòd in Materia exactè rectum & cubum non in-
ueniuntur. Reſpondeo id parũ referre, quia munere facultatis imaginandi, & cogi-
tandi ſine inſitis rationibus,valemus exactè rectum & ſphæricum imaginari,nam ut

ex

ex recto ducimur in notitiam obliqui,& ex perfecto in imperfecti,ita cõtra.Inſuper, cum Mens pendeat ex uero & bono,per conditionem propriam ad verum & bonum conſpirat,ſibiq́, oblatum uerum,uel per ſigna indicatum,approbat. Connexio graduum vniuerſi non eget huiuſmodi rationibus,ſed per propriam naturam & conditionem inferiora cum ſuis ſuperioribus nectuntur, ut perfectibile cum ſua perfectione,nec perfectio graduum mundi expoſcit ut omnia per rationes, uel Ideas ſint in omnibus ſat eſt,ut ſuperiora tanquam cauſæ includant inferiora, hæc verò vt effecta ſeruent conditionem illorum. Ratio ſumpta ex conditione mentis, quę nil recipere poſſe videtur,inanis eſt,non conceſſo quòd nil recipiat, ſat eſt, ut ex ſe hac facultate ſit prędita,ut ualeat Obiecta iudicare,quę illi offeruntur,ut facultas uidendi, ualet iudicare colores,habitus autem ſcientię,quomodo nobis competat,alibi patefeci. Nec ob id Anima noſtra dicitur imperfecta,quia eius perfectio in facultate iudicandi, nõ in rationibus inſitis eſt poſita,largitur Deus & Natura actum primum,ex quo deinde fluit ſecundus,qui actio eſt,ut non ſemper gignitur ignis ſurſum, ſemper tamẽ ita gignitur,ut ſua natuta tendat ſurſum. Addebatur, agens debere includere rationes eorum quæ agit,quare Mens agens debet eis eſſe prædita. Reſpondeo,agens eſſe duplex, uel per habitum artis, & hoc includit rationes. Ars enim eſt recta ratio efficiendorum,uel per propriam natutam & conditionem,hoc non eget rationibus, ſed operatur ſua virtute, & facultate, ut Sol non includens rationes colorum,reddit colores potentia uiſibiles,actu viſibiles. Similiter, iudex propria facultate obiecta ſibi oblata iudicat. Nec Ariſtoteles in 1. Poſter. inquiens dare principium ſcientiæ, quo terminos cognoſcimus, denotauit huiuſmodi rationes, ſed terminos ſimplices, & principia prima, quæ primò a nobis apprehenduntur, per quæ ducimur in notitiam aliorum. Non itaque dantur in Anima rationali rationes inſertæ, formaliter inter ſe diſtinctæ, ſed datur facultas iudicandi,cogitandi, & ratiocinandi, per quam Mens noſtra dicitur ex ſe particeps rationis. *Concluſio.*

Proponitur agendum de Primo cognito. Cap. XI.

QVæſtio, quæ de primo cognito dicitur, & in procemio Phyſicorum agitari ſolet, propriè pertinet ad Tertium de Anima, & ad partem illam, in qua de actionibus Humanæ Mentis agitur. Propterea loquens ego in hoc libro de Mentis actionibus, etiam de primo cognito teneor verba facere. Iure optimo Empedocles hunc noſtrum orbem Mundum Litis nuncupare conſueuit,cum in eo nil purum,nilque ſincerum inueniatur,& contraria adeò ſint complicata, ut unum accipere non ualeamus, quin ſequatur & alterum: hoc cùm in cęteris, tùm in noſtra cognitione refulget; frequenter enim apprime notum cum apprimè obſcuro iunctum eſt. Nil extremis oculis eſt Lumine clarius, nil oculo Mentis eo eſt obſcurius, dum quęrit quidnam ſit. Similiter nil notius nobis primo noto, nilque ex aduerſo eſt obſcurius, quam quid ſit hoc primo notum, quod Dei prouidentia nobis competere putandum eſt, ne in noſtra ſapientia nimium conſideremus,nimiumque ob eam euaderemus ſuperbi. De hac itaque ardua difficultate loquuturus,Primò pro patando ingenio,uoces explicabo; Secundo,pro eo excitando,opiniones uarias referam,& de illis dubitabo. Tertiò,pro ueritate noſcenda, ſententiam, quam puto ueriorem,comprobabo. Demùm pro ea clarius illuſtranda aduerſa dubia diluam. Quæritur,quid ſit illud,quod aptum eſt a nobis primò noſci? Primum aptum noſci eſt triplex, uel primum perfectione,ut Deus, uel adæquatione, ut Obiectum adęquatum, uel origine, & de hoc eſt dubitatio. Quod

Empedocles.

Diuiſio,et ordo ſeruãdus.

Primo to- tũ triplex.

primum origine eſt duplex,vel actu,vel ſacultate:non quæritur quod primò actu noſcatur,hoc.n.ob uarias occaſiones & oblationes uarium eſt,& indefinitum,quęrimus primum ſacultate,adeò ut per naturam ſit aptum a nobis primò noſci.Inſuper quod pertinet ad ſacultatem cognoſcentẽ,ea eſt duplex Senſus,& Mens,quæ eſt de vtraq; at pręſertim de Mentę,ad quam pertinet ſcientia. Prætereà mẽs duob.modis cognoſcit,vel per eſſentiam ut Deus,vel per notionem ab Obiecto,vt Mẽs noſtra & de hoc noſcendi genere eſt dubitatio.Inſuper,hæc cognitio per notionem ab Obiecto eſt duplex,uel ſine diſcurſu,vt ſimplicium apprehenſio,vel cum diſcurſu : dubitatio eſt de prima. Quæ adhuc eſt duplex,uel confuſa,uel diſtincta; quæſtio eſt de confuſa, quæ abſolutè dicitur origine prima . Demùm quod pertinet ad Obiectum notum cognoſci,id uel eſt primæ,uel ſecundæ actionis: Dubitatio eſt de Obiecto primæ notionis : nam id quod eſt ſecundæ notionis, eſt Ens rationis a mente formatum poſt cognitionem Entis primæ notionis.Ens primæ notionis,vel eſt Subſtantia, uel Accidens, vel vniuerſale uel ſingulare,& de omni eſt dubitatio.Quęritur itaque,quod nam ens
Concluſio. primæ notionis ſiue ſit Subſtantia ſiue Accidens,ſiue Vniuerſale , ſiue ſingulare, ſit natum a nobis uel Mente vel Senſu prius origine noſci cognitione ſine diſcurſu, & confuſa .

De primo cognito opinio Scoti . Cap. XII.

Opinio Scoti. DE propoſita difficultate opiniones principales ſunt tres , duæ extremæ & vna media. Extrematum una eſt ea Scoti in 1.ſent.diſt.3.q.2. necnõ Gregorij Arim.1.Sẽt.d.3.q.3.Antonij Andreæ,Ioan.Canonici,& ſimilius.Inquit Scotus in 1.Sẽt. Si cõparetur minus cum magis communi,primũ origine aptum a nobis cognoſci cognitione confuſa,nõ habitu,vel virtute,ſed actu,eſt ſpecies ſpecialiſſima,& cõparatis inuicẽ ſpeciebus eſt ea ſpecies,cuius ſingulare efficaciùs mouet Sẽſum.Dum uerò abſolutè quæritur primò cognitũ,inquit in primo Metaphyſicę,q.vltima,& ſeptimo Metaphyſicæ,q.15.a Mẽte primò eſſe aptũ noſci ſingulare indefinitũ & uagum: ſecũdò naturam ſpeciei;tertiò ſingulare definitũ,nam ſpecies hoc ordine hæc repręſentat.Addit cõcluſionẽ debere intelligi remoto omni impedimẽto ad Obiectũ,mediũ, & inſtrumẽtum pertinente:iudicium.n.quod abſolutè ſtatui debet in nobis primum cuiuslibet impedimẽti expers eſſe debet;Sic itaque & ſingulare, & ſpecies ultima ex
Inſtantia. ſententia Scoti,eſt primum cognitum diſtincta comparatione , & qui ſecùs referunt ſentẽtiam Scoti,minus rectè eam referre uidentur.Et quamuis Scotus in 1.Sẽt.diſt. 3.q.1.dicat,ſpeciem,nõ ſingulare eſſe primò notum,loquitur tũc de ſingulari ſignato,quod tertio loco eẽſet intelligi.Pro notitia opinionis eius conſiderandum , quòd
Triplex notitia. ponit triplicem notitiam,in habitu,in uirtute,in actu:Notitiam habitualem uocat; dum obiectum ita eſt præſens Menti ſecũdum rationem intelligibilis actu , ut Mens ſtatim ualeat habere actum elicitum eius: Virtualem uocat, dum aliquid intelligitur in aliquo ut pars primi intelligibilis,nõ ut primum,& adæquatum intelligibile, terminans actum intelligendi,ut dum intelligendo Hominem,intelligi dicitur Animal in eo incluſè:Notitia actu dicitur,dum aliquid actũ iudicatur . De notitia,quam habitualẽ,& uirtualem appellat,ait cõmuniora eſſe primò nota:de actualis uerò ſpeciẽ
Ratio 1. ſpecialiſſimam. Vtitur tribus rationibus . Prima eſt,Agens ſecundùm naturam non impeditum agit pro uiribus,& opus efficit ut valet præſtantiſſimum;conſpirantia ad noſtram cognitionem operantur ſecũdum naturam;quare efficiunt opus , ut ualent
Ratio 2. pręſtantiſſimum;huiuſmodi eſt notio ſpeciei ultimæ,quę perfecta eſt; Vtitur ſecũdò auctoritate Auicennę 1.Metaphyſicæ,cap.3.dicentis,Metaphyſicã ordine addiſcendi eſſe nobis ultimã,ac ut inquit in 6.Metaphyſicæ,eſt ultima ordine cognitionis cõ

fuſæ

fuſæ, prima verò ordine cognitionis diſtinctæ: quare principia & termini cæterarum
ſcientiarũ, poſſunt cognoſci ante quàm noſcantur principia Metaphyſicæ, quod non
acciderer, ſi communiora deberẽt primò noſci, ueluti etiam Mathematicus noſcit li-
neam, ignorans an ſit Subſtantia, uel Accidens. Tertiò ſi primò noſcenda eſſent com- *Ratio 3.*
muniora, tunc dũ ſingulare mouet Senſum, & mens eſt libera, magnum conſumeret
tempus ante quàm ſpeciem poſtremam cognoſceret: nam teneretur prænoſcere om-
nia communiora, quod experientiæ aduerſatur. Comprobatur a uarijs eadem Sentẽ- *Ratio 4.*
tia uarijs rationibus, ueluti id eſt aptum prius confuſè apprehendi, quod eſt cõfuſius,
per Ariſtotelem in 3. cont. primi Phyſ. ſpecies ſpecialiſſima eſt actu, & maximè confu *Ratio 5.*
ſa. Inſuper, id faciliùs mente cognoſcitur, quod faciliùs abſtrahitur; huiuſmodi eſt ſpe
cies ultima, cum enim ſit proxima ſingularibus, quorum ſimilitudo eſt nobis notior: *Ratio 6.*
primò & faciliùs ex eis abſtrahitur. Præterea, id quod magis mouet, facilius eſt aptũ
apprehẽdi; ſpecies ultima, quia magis eſt actu, efficaciùs mouet ergo eſt apta faciliùs
apprehendi. Quamuis magna ex parte opinionem hanc approbandam putem, tamen *Euerſio.*
quia de nonnullis diſſentio, ideò, ut ad ueri inſpectionem paremur, inſtabo aduer-
ſus illam, & primò per Ariſtotelem in procemio Phyſic. cont. quarto dicentem, com-
muniora eſſe nobis notiora: at ſoluũt aſſeclæ Scoti, dicentes, id debere intelligi de co
gnitione diſtincta, attinente ad ſcientias, non de confuſa. Hinc ait Scotus cum du-
plex ſit cõfuſum, nempè totum Vniuerſale, & totum Eſſentiale, hoc eſt compoſitum,
ideſt prius notum diſtinctè, hoc autem confuſè. Hæc ſolutio conſpicuè pugnat cum
Ariſtotele. Nam proculdubio Ariſtoteles in eo procemio ſtatuens pro primo noto cõ
fuſum, de ſola confuſa cognitione loquitur, quod patet: quia cognitum confuſum re-
ſpondet cognitioni confuſę, ut diſtinctum diſtinctæ. Inſuper Ariſtoteles id oſtẽdit tri
bus rationibus, quæ ut conſideranti redditur notum, ſolùm ſunt ueræ de notitia cõfu-
ſa. Demum Ariſtoteles loquitur tunc de cognitione principiorum: at dum per cõfuſa
declaramus principia, ea ſolùm ſunt primò nota confuſè, cum diſtinctè noſci debeãt
per principia. Inſuper minus rectè ait Scotus ut duplex eſt cõfuſum, ita duplex eſt pri
mò notum, confuſè & diſtinctè. Nam dum uniuerſalia ſunt primò nota diſtinctè tũc
conſiderantur non ut confuſa indefinitè multa includentia, ſed ut ſimplicia & diſtin-
cta. Inſuper, aduerſus principalem concluſ. inſto: per conſpicuam experientiam, qua
utitur Auicenna, utuntur, & Græci, nam ſi eminus accidentem Alcibiadem intuemur,
primò noſcimus quòd eſt Corpus aliquod, ſecundò quòd Animal, mox quòd Homo.
Similiter, ſi in uiridarium ingredimur, ſtatim noſcimus eas eſſe plantas, & herbas, at
quæ ſint ſpecies plantæ, ultimò percipimus. At de primo experimento inquit Scotus,
id accidere, ob impedimentum ex nimia diſtantia prodiens, quæ ſolutio non ſatisfa-
cit: quia ea experiẽtia noſcimus quid potentiùs moueat, id enim mouet potentiùs,
quod mouet per maiorem diſtantiam, ut elicitur ex primo de Cœlo 117. cum autem
communius moueat per maiorem diſtantiam, mouet potentiùs, & ob id eſt aptũ fa-
ciliùs noſci. At reſpondet Scotus, inquiens, non eſſe dicendum, quòd ratio realis im-
perfectior a qua ſumitur genus, ſit ratio mouendi, dum magis diſtat, ſed quod forma
ſpeciei ſit imperfectior ratio aſſimilandi in magna diſtantia, perfectior uerò in diſtan
tia congruente. Hæc euaſio dubia eſt: quia accidentia uaria ſunt quæ nobis naturam
generis & eam ſpeciei patefaciunt, & ideſt natum faciliùs noſci, cuius accidentia po-
tentiùs mouent: huiuſmodi autem ſunt accidentia patefacientia genus, ut experientia
docet, hęc enim mouent per maiorem diſtantiam. De altero experimento ſumpto ex
Plantis, inquiunt, nos cognoſcere tunc ſpecies illas plantarum confuſè, & quærere co
gnitionem diſtinctam. Quæ ſolutio etiam non ſatisfacit: quia inſpicientes eam multi
tudinem plantarum, quærimus cõfuſè cuius ſint ſpeciei, & quod ſit nomen proprium,
non autem diſtinctè earum definitionem. Præterea noſcere confuſè minus commu-
nia, eſt ea noſcere per communiora, quare ea ſunt notiora. Præterea, cum dicat
Scotus primo Metaphyſicæ, q. ultima 27. Metaphyſ. q. 15. primum quod percipitur

eſſe ſingulare uagum,ac inſuper dicat in 1.Sent.d.3.q.2.Mentem in ſui cognitione ſe qui ſenſum,per conceſſa ab eo ita argumentor. Vt ſingulare uagum ſe habet ad diſtinctum,ita magis uagum,ad minus uagum: at ſingulare vagum prius diſtincto cognoſcitur: quare magis uagum noſcitur prius minus uago, ſed ſingulare magis vagū repræſentat id quod eſt magis uniuerſale,quare magis vniuerſale eſt aptū prius noſci,quàm minus uniuerſale. Rationes Scoti non cogere,& facilè in eum reflecti poſſe ex dicendis patebit.

De primo cognito Opinio D.Thomæ,& Alberti. Cap. XIII.

Opinio. D.Thomę et Alberti Magni. ALtera opinio aduerſa primæ,eſt ea D.Thomæ,Alberti Magni,& plurimorum Philoſophorum,qui inquiūt,primum origine aptum a nobis Mente cognoſci,eſſe conceptum communiſſimum. Cuius opinionis etiam uidetur eſſe Auerroes,& præſertim,cum dicat a communiorib.eſse ordiēdum *Auerroes.* quia ſunt nobis notiora,& in 1.Poſter.com.12.inquit,communiora eſſe notiora no- *Themiſti'.* bis. Themiſtius quoque id ipſum affirmat in Paraphraſi 4.cont.primi Phyſi.& cla- *Simplicius.* tius propè calcem 2.Poſter.Similiter Simplicius explicans illum quartum cont.inquit,communia & ea quæ totius obtinent rationem,eſſe nobis notiora, & uniuerſa- *Experientia.* le vt confuſum & compoſitum eſſe nobis notius. Vtuntur Græci interpretes experientia,qua etiam uſus eſt Auicenna ſumpta ex accidente particulari Homine, quē *Ratio 1.* prius noſcimus per communia prædicata, quàm per propria. Vtitur D.Thom. in procemio Phyſ.pro hoc comprobando hac ratione; quotieſcunque competit eidem potentia & actus,potentia ſemper eſt prior origine actu,viaque ad illum: at in noſtra cognitione locum habet potentia & actus,quare potentia eſt prior, ſed noſcere *Ratio 2.* aliquid per communiora,eſt noſcere poteſtate,vt dicitur in 1.Poſter. quare communiora ſunt apta prius origine cognoſci.Præterea,omne agens ducens aliquid ex potentia ad actum,prius origine producit actum imperfectum,mox perfectū, at notio *Ratio 3.* uniuerſalioris imperfectior eſt.Præterea,illa notio quæ pauciora actu includit, quæ eſt magis tenuis,cuius accidentia efficacius,& per maiorem diſtantiam mouent. Senſum,quæ eſt magis totum & confuſum,cuius ſingularia faciliùs Senſu apprehenduntur,quæ ex pluribus poteſt elici,nec ſupponit alias notiones,ſed ſupponitur ab aliis huiuſmodi notio faciliùs abſtrahi & noſci poteſt;huiuſmodi autem eſt notio communior:Et id quod dicitur a Scoto abſtractionem communioris eſſe difficiliorem, quia fit ex minus Senſibilibus,falſum uidetur,quia motus indicās Animal:faciliùs & per maiorem diſtātiam ſenſum mouet,quā id faciant accidentia propria Hominis,& cæterarum ſpecierum.Præterea,illæ notiones ſunt aptæ in nobis prius fieri, ex quibus *Ratio 4.* conflantur enunciationes primò notæ;at primò notæ ſunt dignitates conflatæ ex cōmuniſſimis terminis,quare notiones cōmuniores ſunt aptę prius,& faciliùs in nobis *Ratio 5.* fieri,ita primò noſcimus de quouis dici eſſe,uel nō eſſe,& demùm ea prius ſunt apta apprehendi,quæ facilius,& diutiùs ſunt apta ſeruati memoria:huiuſmodi autē ſunt *Ariſt.* communiora,ut dicitur in lib.de Memoria,& reminiſ.Comprobatur auctoritate Ariſtotelis conſpicuè dicentis in 4.cont.1.Phyſ.vniuerſale eſſe quoddam totum,& multa cōtinere ut partes,& ob id eſſe nobis notius.Hæc opinio rationi,experiētiæ,& au- *Dubia.* ctoritati ſatis eſt conſentanea,tamen eſt dubia.Nam Ariſtoteles in primo Poſteriorum capitulo ſecundo,inquit notiora nobis,eſſe propinquiora Senſibus; ſunt autem longinquiſſima uniuerſalia maximè,proxima autem ſingularia, & opponuntur hæc *Ariſtotel.* adinuicem.Conſpicuè Ariſtoteles inquit,quo aliquid eſt uniuerſalius, eo eſſe remotius a Senſu,& nobis ignotius,quod etiam affirmauit in procemio Metaphyſicæ, inquiēs; Ferè autem difficillima hominib.cognitu eſſe uniuerſalia,ſiquidē remotiſſima

ſunt

ſunt a Senſū; Auerroes in 1. Poſter. com. 12. inquit Ariſtotelē per vniuerſalia deno- *Auerroes.*
taſſe principia & cauſas, quæ ſunt vniuerſalia ſecundū eſſe, & ante rem ut ſeparatæ
formæ. Quę Solutio nō eſt approbanda. Primò, quia Ariſtoteles conſueuit uocibus *Euerſio.*
proprijs uti, formas ſeparatas, & principia nō conſueuit vniuerſalia nuncupare. Pla-
tonici illi ſunt, qui Ideas communes multis conſueuere nuncupare uniuerſalia. Prętereà, ea interpretatio nō reſpondet uerbis procemij Metaphyſicæ, quia Ariſtoteles eo loci per uniuerſalia ea denotat, quæ dum aliquis noſcit, etiam cognoſcit ſubiecta aliarum ſcientiarum, quod nō eſt verum de ſeparatis formis, ſed de notitia Entis, vt Ens, quod dicitur de Subiectis aliarum ſciētiarum, & ſi denotaſſet formas ſeparatas, non dixiſſet ferè difficillima, ſed abſolutè, cum abſolutè ſint tales. Similiter ea interpretatio nō reſpondet uerbis primi Poſteriorum: nam inquit Philoſophus, notiora nobis eſſe ſingularia, notiora natura vniuerſalia maximè, & hęc opponuntur: at dum dicimus ſingularia, & uniuerſalia opponi, denotamus propriè ſingularia, & communia, quæ per relationem opponuntur, nō cauſas ſiue principia, & materiata effecta. His accedit, quòd ſi nomine Vniuerſalis Ariſtoteles denotaſſet cauſas, eas non ob aliud dixiſſet uniuerſalia & remotiora a Senſibus, niſi quia ſunt principia, & magis ſecreta a Materia: at huiuſmodi ſunt etiam communiora comparata cum minus communibus, vt conſpicuum eſt. At inquiunt, comparatio inter magis, & minus com-
mune, in primo Poſteriorum, non facit ad rem, quia principia demonſtrationis non *Inſtantia quorundā.*
debent eſſe communiora, ſed æqualia, debent tamen eſſe cauſæ concluſionis. Hæc in- *Euerſio.*
ſtantia inanis eſt, quoniam inſtitutum fuit Ariſtotelis dare nobis regulam noſcendi, nobis primò, & poſtremò nota, id fecit per eſſe proximum Senſibus & remotū. Hæc illuſtrãtur per ſingulare & maximè uniuerſale: quia maximè vniuerſale eſt remotius, cum ſit magis abſtractum: at id, quod gratia exempli dixit de ſingulari, & uniuerſali, etiam uoluit intelligi de omni alio minus & magis Materiato, vt de cauſa & effectu, & de cęteris. Inſuper Ariſtoteles in 2. Poſter. docens Methodum indagandi definitiōnes communiorum per notiora nobis: ait eas eliti ex minus communibus, ita inductio dicitur nos deducere per notiora nobis, cum tamē nos eleuet ex ſingularibus ad ſpecies, & ex ſpeciebus ad genus: Similiter abſtrahēdo dicimur progredi per notiora nobis, & per proximiora Sēſibus, at abſtrahentes ex minus cōmunibus eliciemus communiora, nō ècōtrario: quare minus communia ſunt propinquiora Sēſibus, & confirmatur: quia in omni ordine conſtituto, primò cętera mēſurantur per receſſum & acceſſum ad illud; at ſingularia ſunt propinqua Senſibus; quare propinquiora ſingularibus erunt etiam propinquiora ſenſibus, minus communia ſunt ſingularibus propinquiora, quàm communiora, igitur minus communia ſunt propinquiora Senſibus, & nobis notiora, quàm communiora.

De primo cognito Opinio tertia. *Cap. XIIII.*

Nonnulli quęſtionem de primo cognito & vtramque extremarum opinionum inſpiciētes dubiam, ſe medios cōſtituerunt, & dixerūt, nec magis nec minus cōmunia eſſe abſolutè primò nota, nec dari poſſe regulam vniuerſalem abſolutè veram de omnibus, ſed dicendum eſſe id uniuerſale eſſe nobis notius, cuius ſingularia vehementiùs mouent Senſum. Et quoniam nonnunquam ſingulare magis indefinitū, nonnunquam id quod magis eſt definitum vehementiùs mouet, ideò nonnunquam magis uniuerſale, aliquando minus uniuerſale eſt nobis notius, ut plurimum tamen communius eſt notius, quia vt plurimùm ſingularia eius magis ſenſum mouent. Adeò ut ratio ob quam aliquid ſit aptum faciliùs apprehendi, non ſit quia ſit magis uel minus vniuerſale, ſed quia eius accidentia magis mouent Senſum.

Opinio tertia. Media.

Et Ariſtoteles inquiens Vniuerſalia eſſe notiora, inſpexit id quod accidit, ut plurimũ. Et huius opinionis fuit Zimara, quòd nonnunquam minus communia ſint notiora, patet de corallo, de quo noſcimus eſſe corallum, noſcẽdo confusè ſpeciẽ, ignoramus tamen an ſit lapis, & quodnam ſit proximum genus eius. Similiter Ariſtoteles in 7. Metaphyſicæ, 28. inquit, commune, proximumq́ue genus Equi & Aſini, caret nomine, ſunt autem ambo fortè uelut multa, &c. ait Philoſophus nõnunquam latere genus, & notam eſſe cõfuſe ſpeciem, cum tamen ex aduerſo dicat in quarto cõt. primi Phyſic. communiora eſſe notiora. Hęc Sententia non uidetur approbãda; quia Ariſtoteles regulam tradit uniuerſalem, inquiens, nobis notiora eſſe confuſa magis, vt patet ex tertio cont. procemij Phyſic. Inſuper uniuerſe ait in primo Poſterior. & primo Metaphyſicæ. Notiora nobis eſſe propinquiora Senſibus, & magis vniuerſalia, magis diſtare a Senſibus, adeò ut quo ad eſſe confuſum, & diſtinctum, remotius, & proximius Sẽſibus, magis & minus uniuerſale, regula ſit cõmunis, Præterea; quæ ad naturam rerum pertinent, cõſimiliter de omnibus ſe habent, ea namq́ue ſunt prędita ordine certo, & definito, & quæ ſunt præter ordinem, dicuntur eſſe præter naturam, ut ait Philoſophus in 3. de Cęlo, 24. & alibi. Præterea, oſtendit Zimara, nõ ſemper vniuerſalius eſſe nobis notius, per Ariſtotelem 9. Metaphyſiæ 20. dicentẽ, quòd actus eſt ratio intelligendi, & cognoſcendi: at ſi eius ratio eſt alicuius momenti, ex ea uniuersè elicitur, minus uniuerſale eſſe notius, quia ſemper minus uniuerſale eſt magis actu, vt conſpicuum eſt; quid autem ueri includant rationes pro eius opinione relatæ, ex dicendis patebit.

Zimara.

Euerſio.

De primo cognito opinio propria. Cap. XV.

VT de re apprimè dubia dicam quod ſentio, accipio, quod cũ quæratur magis, ſiue primò notum, magis & minus, prius & poſterius denotant comparationem, & ordinem. Comparatio duplex eſſe poteſt, vel inter ea quæ ſunt diſtincti generis, uel inter ea, quæ ſunt eiuſdem generis: ſi fiat prima comparatio, occurrunt in attinentibus ad noſtram cognitionem ſex gradus, in quorum primo, inueniuntur Senſibilia per ſe & primò, quæ ſunt Senſibilia propria externorum Senſuum, & inter ea, illa quæ attinent ad Senſum tactus, & præſertim calidum & frigidum, & hoc eſt id quod abſolute primò a nobis cognoſcitur, dum in lucem hanc prodimus. Hoc primò notum patefecit Ariſtoteles in tertio de Anima, cont. 10. inquiens: Senſitiuo igitur calidum & frigidum cognoſcit. Ratio eſt conſpicua, Nam omnis noſtra cognitio ex Senſu oritur; inter Senſus autem, origine & neceſſitate primus eſt tactus, qui maximè a frigido & calido mouetur. Dico calidũ non calorem primò ſentiri, quoniam Ariſtoteles in 2. de Anima, 66. inquit, concretum ſentiri, qualitatem uerò eſſe rationem primam, per quam ſentiatur. In ſecundo gradu inueniuntur Senſibilia communia, quę plurib. Senſibus ſentiũtur, maxime iuncta ſunt cum ſenſibilibus proprijs, & vnà cum eis mouent. Hæc non primo, ſed ſecũdo loco dicũtur cognoſci: quia nõ primò ſenſus mouent, ſed unà cum proprijs, & per illa, adęò ut demptis proprijs, non ualeant ſenſus mouere. Hinc eos decipi puto, qui communibus Sẽſibilibus primum tradunt cognitionis gradum. In tertiò gradu ſunt ſubſtantiæ Materiatæ compoſitæ, & inter has Elementa. Ratio eſt, quia huiuſmodi ſubſtantia ſub ſenſum cadit ex accidenti, per Senſibilia accidẽtia quę ſunt in ea. Hinc quidditas Materiata dicta eſt Obiectum Mentis, quia proximè per accidentiũ phantaſmata Menti offertur, præſertim autem Elementa cognoſci dicuntur, quia ſunt prędita qualitatibus intenſioribus, magis mouentibus Senſum, quamuis dum conſiderantur ut ſimplicia, relata ad mixta cõfuſiora, ſecus ſe habeant. In quarto gradu inueniuntur

Duplex cõparatio.

Gradus primus.

Gradus ſecundus.

Gradus tertius.

Gradus quartus.

niuntur interna principia, quæ ex accidenti per tranſmutationem, & opera noſcitur & inter ea prius Materia, mox forma, eſt apta confuſè noſci. Ratio eſt, quia ſenſibile primò indicat Materiam, omne enim ſenſibile in Materia eſt, ut dicitur in primo de Cœlo. Hinc Cęlum, quamuis careat forma formante, tamen ſub ſenſum cadiit, & ob id veteres nouerunt, & conceſſerunt Materiam, & non putarũt in compoſito inueniri formã aliquam ſubſtãtiæ, ſed ſola accidentia.

Gradus quintus.

In quinto gradu inueniũtur formæ ſecretæ ab accidentibus & Materia, inter quas primò aptus eſt noſci Deus, quia ordo Vniuerſi & motus diurnus primum principium præſertim pateſaciũt.

Gradus ſextus.

Sextum gradũ ſibi optãt ſecundæ notiones a nobis formatæ de primis, & ob id poſterius notæ. Hæ non ſunt inferende, & permiſcendæ cum primis: quia ſunt diſtinctæ conditionis, & ſi inſererentur, collocandæ eſſent poſt quartum gradum, nẽpè poſt Materiata, quia de illis formantur, & eorum notitiam ſupponunt. Hi gradus ſunt ſtatuendi, dum Cõparatio fit inter ea, quæ ſunt diſtincti generis.

Triplex Comparatio.

At facta comparatione in eodem genere, nempè inter magis, & minus vniuerſalia, tres prodeunt partes eius. Nam primò comparari poteſt cognitio Singularium, cum ea Vniuerſalium. Secundò, cognitio minus vniuerſalis, cum ea magis vniuerſalis. Tertiò cognitio Singularis magis definiti, cum ea minus definiti.

Primum cognitũ diſtincte.

De quibus ut pateat quid ſit dicendum, accipio, quòd vel loquimur de cognitione diſtincta, vel confuſa: ſi de diſtincta, nulla eſt dubitatio, cõſentiunt omnes ſimpliciora, cõmuniora, & principia eſſe prius nota, quia ſine horum notitia cætera cognoſci nequeunt. Hæc ſententia eſt uera de communi uniuoco, nõ de communi ab vno. Ratio varietatis eſt, quia commune ab vno, nõ eſt natura una in omnibus eadem, ſed varia in varijs, ideò diſtinctè noſci non poteſt non notis cõtentis. Propterea non cõnſentio cum Scoto, putante, Ens non poſſe noſci confuſè, cũ ſit conceptus ſimpliciſſimus, immò cenſeo maximè omnium noſci confuſè, dum nõ cognoſcuntur contenta ſub eo, cum ſit conceptus ambiguus & in uarijs uarius.

Alterum praeaccipitur.

Inſuper, accipio in noſtra cognitione confuſa duplicem conſiderari ordinem, unũ in conficienda abſtractione, alterum cum nobis res ſe offerunt, facta abſtractione. Similiter in cognitione ſingulariũ magis & minus confuſorum, duplex ordo conſideratur: uel in prima eorum cognitione, antequã nota ſit multitudo, vel cum præ nota fuerit multitudo indiuiduorum.

Tres theſes.

His aſſumptis, tres profero concluſiones. Prima eſt, comparando Singularia cum Vniuerſalibus, primò cognitum eſt ſingulare. Altera eſt, in cõficienda abſtractione, & ordine abſtractionis, comparando minus cum magis vniuerſali, minus uniuerſale eſt prius notum: facta uerò abſtractione, dum obiecta ſe nobis offerunt, prius noſcimus magis commune, & vniuerſale. Tertia eſt, antequam noſcamus plura Singularia eiuſdẽ, vel uariarum ſpecierum, primò notum eſt Singulare magis definitũ; nota verò multitudine, contra ſe habet.

Prima concluſio.

Prima concluſio vera eſt, ſiue referatur cognitio ad Hominem, quauis facultate cognoſcentem, ſiue ad eam mente iudicantem, nã Homo primò per ſenſus noſcit Singularia, & dũ iudicat per Mentem, orditur a phantaſmatibus, quæ cum moueant ut ſunt, & ſint Singularia, primò offerunt Singulare, nam in facultatibus iudicantibus, finis unius, eſt principium cognitionis alterius hac de re uerba feci, dum conſideraui, an mens noſcat Singulare.

Secunda, & tertia concluſio.

Fundamentũ ſecundæ, & tertiæ Cõclutionis eſt id, quod dicitur ab Ariſtotele cõfuſum eſſe nobis notius: & quoniam ante quam communiorum ſit facta abſtractio, minus commune ſe offert vt totum confuſum actu, & compoſitum, ideò prius noſcitur: cum uerò fuerit facta abſtractio, & apparuerit, prædicata ſuperiora eſſe communia multis, tũc ſe ea nobis offerunt, ut totum cõfuſum, & multa cõtinens poteſtate, ideò prius noſcuntur, idipſum dicendum eſt de ſingularibus magis, & minus definitis, adeò ut ſemper cum Ariſtotele confuſum ſit primò notum, ſed ante quam fiat abſtractio, confuſum actu eſt primò notum, ea facta, confuſum poteſtate.

Quomodo vera ſit ſententia Scoti, & D. Thom.

Vera eſt ſentẽtia Scoti, in conficienda abſtractione; Vera eſt ea D. Thomę, cũ facta fuerit abſtractio, & quia ordo abſtractionis antecedit, ideò uerior eſt opinio Scoti. Hoc experientia cognoſcimus: nam dum volumus noſcere

ſcere

ſcere progreſſum naturæ, præſertim conuerti debemus ad pueros, qui naturam ſequũtur, & ſecundum eam uiuũt, ipſi primò id quod apprehendunt, iudicant ſub ratione proprij, veluti dum primò alium equum non uiderunt, niſi ſuum, omnes quos uident putant equum ſuum. Ratio eſt, quia ea primò ſentiuntur, quæ mouent, & eatenus ſentiuntur quatenus mouent, at mouent vt accidẽtia propria eius particularis cuius sũt. *Exemplũ.* ideò ut talia primò iudicantur. Hoc nobis indicat exemplum de eminus inſpecto Alcibiade, & ad nos accedente, nam ſi nos non prænouiſſemus alia præter Alcibiadem ex ſe moueri, ſtatim quòd eminus illum ex ſe moueri perciperemus, iudicaremus illũ eſſe Alcibiadem, quia id ex ſe moueri ſolùm prænouimus in eo. At nota multitudine eorũ quæ ex ſe mouentur, id ex ſe moueri agit in ſenſum, ut accidens commune. Hoc indicare uoluit Ariſtot. in quinto contextu prooemij Phyſ. inquiens, & pueri primò appellant omnes uiros patres, non enim pueri primò cognoſcunt quòd ſit aliqua ſubſtantia, aliquod Corpus, uel animal, uel Homo, ſed è contrario, uiros omnes apprehẽdunt ſub ratione proprij parentis, quia eorum accidentia mouent ut propria ſui parẽtis, quem primò nouerũt, at nota multitudine Hominum, iam incipiunt primò noſcere ſub ratione alicuius Hominis indefiniti, mox ſub ratione proprij parẽtis. *Confirmatio.* Hæc cõprobãtur per uaria uarijs in locis ab Ariſtotele prolata, nam quòd ordine abſtractionis minus communia ſunt nobis notiora, ex eo lucidiſſimè patet, quia Ariſt. in primo Topic. c. 10. inquit, argumentationum inductionem eſſe nobis familiariorem, & nos deducere per notiora nobis; in formanda autem inductione ex inferioribus progredimur ad ſuperiora, & id facimus, quia tunc prima noſtra cognitione abſtrahendo progredimur; & ob id ipſum in 18. part. Probl. 3. loquens de Exemplo, dixit, partem eſſe nobis notiorem toto. Hoc ipſum conſpicuè enunciauit, dum in prooemio Metaphyſicæ & in primo Poſt. ca. 2. dixit, Vniuerſalia maximè eſſe remotiſſima à nobis. Et in 2. Poſter. dum Methodum tradens indagandi Definitiones per notiora nobis, dixit ex Poſterioribus ad ſuperiora eſſe progrediendum, & ex eis eliciendas eſſe Definitiones ſuperiorum, veluti, ex indiuiduis ſpecierum, ex ſpeciebus generum. Ad hoc quoque approbandum conducit id, quod legitur in 6. Topicorum cap. 3. quo loci inquit Philoſophus, alijs interdum alia magis eſſe nota in principio ſẽſibilia, inſtructioribus autem factis è contrario, &c. Similiter ante abſtractionem minus communia, poſt uerò cõmuniora ſunt primò nota. Et Auerroes ueritate coactus, in ſecundo poſt. 72. dixit, nobis indiuiduum eſſe notius ſpecie, & ſpeciẽ genere, quod repetit com. 75. & id eſt verum in conficienda abſtractione. Propterea in 3. de Anima com. 10. & 35. dixit, primò abſtrahi ſpeciem vltimam, mox eius proximas uſque ad ſupremum genus. *Confirmatio prima.* Cõfirmatur, quia ut Singulare ſe habet ad uniuerſale, ita minus uniuerſale ad magis, nam ſæpè ſpecies comparata cum genere, dicitur ſingulare, at ſingularia ſunt primo nobis nota & proximiora ſenſibus, *Secunda.* ita ſeruatur regula, quod inuento primo, cætera menſurentur per acceſſum ad illud, uel receſſum. *Tertia.* Inſuper cum totum, & confuſum ſit nobis notius, quod verius eſt, totum & magis confuſum, uerius eſt primò notum, minus cõmune eſt totum actu, magis commune poteſtate, id autem quod tale eſt actu, magis eſt tale. *Quarta.* Et demum, id ordine abſtractionis eſt notius, quod facilius abſtrahitur, huiuſmodi eſt minus uniuerſale, nam ſpecies abſtrahitur ex Singularib. nobis primò notis, quorum ſimilitudo eſt magis cõſpicua. At poſtquam facta fuerit abſtractio, & nota fuerit multitudo, contra ſe habet, tunc. n. communius ſe offerunt totum, & accidẽtia repræſentantia commune, quę primò ſe offerebant, vt propria alicuius prænotį, mox ſe offerunt ut communia multis, & id ipſum etiam uerum eſt de cognitione ſenſuum, relata ad ſingularia, uel magis uel minus definita, ut dixi, ſic cognitio ſenſuum recta ratione reſpondet cognitioni Mentis, cum ſit origo eius, & Ariſtot. in 4. conti inquiens uniuerſale eſſe notius, patefecit primò notum, facta abſtractione; in quinto autem textu, utens exemplo definiti, & cognitionis puerorum, qui primò appellant omnes viros patres, patefecit primò notum ante abſtractionem, & in ea conficienda,

ita

ita ſeruatur regula Ariſtotelis uniuerſalis,quod totum & confuſum ſit primò notũ, aduerſus Zimaram.Similiter ſeruatur confuſum ſemper eſſe primò nobis notum notitia confuſa,nam de notitia diſtincta ſe habet èconttario, primò enim notum obtinet locum ſimplicis,diſtincti,& principij,aduerſus Scotum, qui ait confuſum poteſtate,hoc eſt communius,eſſe prius notum notitia diſtincta,nam dum diſtinctè noſcitur,nõ apprehenditur ut confuſum,ſed vt diſtinctum,diſtinctè notum per ſua principia,& tanquã principium alterius.Inſuper,cõciliatur in parte opinio Diui Thomæ, cum ea Scoti,quamuis abſolutè rectius loquamur,dicendo minus communia eſſe nobis primò nota.Ratio eſt,quia notio præcurrens abſtractionem abſolutè eſt prior,&
confuſum actu eſt abſolutè confuſius.Demùm ex his conſpicuè elicitur conciliũ di- *Cõciliãtur*
ctorum ab Ariſt.qui aliquando minus communia,aliquaudo communiora,ait notio- *ſentẽtię ua*
ra,frequentius tamẽ hoc repetit,minus communia eſſe nobis notiora,quia hoc vt pa *ria Ariſt.*
tuit verius eſt.Neque eſt putandum, ut inquiunt nonnulli, quod facta abſtractione communius ſit notius diſtinctè,nam genus non dicitur diſtinctè notũ dum eſt abſtractum,ex ſpeciebus,ſed dum eſt notum per ſua interna principia,illud conſtituentia, ſic genera ſunt nota Logico confuſè,Metaphyſico uerò diſtinctè.

Diluuntur aduerſæ rationes. Cap. XVI.

Explicatis explicandis,ſupereſt ut dubia magis urgentia diluam, & ad- *Diluũtur*
uerſis rationibus ſatisfaciam.Rationes Scoti oſtendentis minus com *aduerſæ ra*
munia eſſe prius nota,mihi non obſunt.id enim in parte uerũ eſt:dico *tiones.*
tamen,quòd ipſe non cauſam tradit pro cauſa,& cauſam non ueram, *Ratio 1.*
pro uera. Nam dum primò ait minus commune prius noſci, quia a- *Scoti.*
gens per naturam,primò producit opus,vt valet perfectum,hoc non eſt uerum: quia agens per naturam,progreditur ex imperfecto ad perfectum,& primò origine producit opus non perfectius,ſed facilius,quod ſi primò offertur minus commune, id euenit quia id eſt confuſius,& ea cognitio eſt confuſior & imperfectior,cum ſit diſtãtior
a cognitione diſtincta,quæ eſt per uniuerſalia & ſimplicia. Similiter ſecunda ratio nõ *Ratio 2.*
cogit,cum dicat in ſcientijs ſub Metaphyſica poſitis primò noſci minus communia, mox in Metaphyſica noſci cõmuniora.Nam id eſt uerum,ordine abſtractionis, progrediendo.n.ex ſcientijs ſub Metaphyſicã poſitis,ad Metaphyſicã progredimur abſtrahendo.Inſuper,non recta ſit comparatio,quoniam dum uerſamur in ſciẽtijs particularibus,non cognoſcimus diſtinctè earum principia,niſi eleuemur in Metaphyſicam,non.n.diſtinctè noſcuntur minus communia,niſi notis cõmuniorib. hinc ea ra-
tio ſi quid ueri includit,mihi prodeſt.Tertia ratio quæ erat, quòd ſi primò noſcenda *Ratio 3.*
eſſent communiora,nimium temporis cõſumeretur ante quam infima poſſemus noſcere,hęc nullius eſt roboris.Primò,quia poſſet reflecti:nam ſimiliter plurimum temporis conſumeretur ante quàm noſceretur commune,quod experientiæ aduerſatur; Secundò,quia uerè facta abſtractione,ultima ſpecies tardè noſcitur, ante autẽ è contrario,ut patuit.Tertiò,ea ratio non cogit,quia accidentia utriuſque ſimul mouent, cum ſint iuncta,& poſt abſtractionem ſimul tẽpore vtrumq; noſci poteſt;at nos conſideramus quid faciliùs ſit aptũ apprehendi.Rationes aliæ,quę ab alijs adduntur,mi
hi non aduerſantur,& quid ueri includant,patet ex dictis.Similiter,rationes D.Tho *Rationes.*
mę mihi non obſunt:dicebatur primò potentiam actui antecedere. Reſpondeo, nos *D.Thoma*
ſemper in cognitione progredi ex potentia ad actum,& ex imperfecto ad perfectum uel ordine abſtractionis,uel oblationis poſt abſtractionem,& ſemper primò notũ eſſe totũ & confuſius,quod indicat imperfectionem & potentiam,inſuper tũc noſcere in communi,eſt noſcere poteſtate,dum commune obtinet locum totius,quod ſolum ei competit facta abſtractione,& pręnota multitudine; Quod ſi accidẽtia cõmunium

potentius

potentiùs mouent,id non obeſt,quia ante quàm ſit facta abſtractio,nõ mouent ut accidentia eius communis,ſed tanquam accidentia alicuius propria. At inſtabatur adhuc:quia notio communior pauciora actu includit,eſt magis tenuis, ex pluribus poteſt elici,non ſupponit alias notiones,ſed ſupponitur, &c. Hæc ratio ſolùm oſtendit communiora eſſe notiora notitia diſtincta,quæ per ſimplicia,& ſimplicium eſt:de cõfuſa contra ſe habet.primò notum cum ſit confuſum,debet plura continere, & dum Vniuerſale prius noſcitur,quod ei competit facta abſtractione, tunc noſcitur ut cõfuſum,totum,& aptum pluribus competere.Inſtantia ſumpta ex dignitatibus,quæ cõſtant ex uocibus communiſſimis,ſoluitur,quia noſcuntur facta abſtractione:nam primæ dignitates, & enunciationes ex ſingularibus inductione & progrediendo per abſtractionem formantur,& noſcuntur, vt patet ex calce ſecundi Poſter.& dũ mox per eas diſtinctè noſcimus cætera,illæ prænoſcũtur diſtinctæ.Ratio ſumpta ex memoria quia communia faciliùs ſeruantur memoria,ſoluitur:nam iure communiora faciliùs memoria ſeruantur facta abſtractione,quia includuntur in minus communibus , nec ſeruati poſſunt minus communia,niſi ſeruentur communiora.Nõ diſtinctiùs ſoluam controuerſias in uerbis Ariſt.apparentes,quia earum ſolutio ex dictis conſpicua eſt.

De primo cognito cognitione complexa. Cap. XVII.

VErſati hactenus ſumus in explicando primò cognito cognitione prima,& incomplexa,nunc ſequentes ordinem originis,explicare tenemur primum cognitum cognitione cõplexa,qua de re breuibus & lucidè loquar, cùm eius explicatio pẽdeat ex declaratione primò noti cognitione incõplexa. Vt.n.Enunciationes cõflantur ex ſimplicib. vocibus,ita cognitio earum pendet ex notitia ſimplicium; Vox complexa ſiue Enũciatio,vel eſt de ipſo eſſe ſecũdo adiacente,uel de eo tertio adiacente, vt diſtinguitur in lib.de Interpretatione.

De enũciationib. de ipſo eſt ſecũdo adiacente.

Enũciatio de ipſo eſſe ſecundo adiacente, quæ omniũ eſt ſimplicisſima,ea poteſt eſſe prima, uel abſolutè & ex natura rei, uel ex parte noſtrę cognitionis.Prima abſolutè,eſt duplex,uel dignitate,& eſt hęc,Deus eſt,vel prima,hoc eſt ſuprema abſtractione,& eſt hæc,Ens eſt ſiue eſſentia eſt: At ex aduerſo Enũciatio prima de ſecũdo adiacẽte ex parte noſtrę cognitionis, ea põt eſſe prima vel origine,vel abſolutè,vel in eodẽ genere: abſolutè prima hæc eſt, calidum eſt,frigidum eſt,nam hæc primò nobis occurrũt in hanc lucem prodeũtib.ſi dicimus motus eſt,multa entia ſunt,nõ ita ſunt primò nota,quia ſunt de Sẽſibilibus communibus,quæ nõ cognoſcũtur ſine proprijs.At ſi fiat cõparatio,in eodẽ genere, ſic ante abſtractionem enũciatio de minus cõmuni,poſt abſtractionẽ uerò enũciatio de ſubiecto cõmuniore eſt prius nota,& prius apta formari cæteris paribus,ut ens eſt.

De enũciationib. de ipſo eſt tertio adiacẽte.

Progrediẽdo autem ad enũciationes de ipſo eſt tertio adiacente, ſimiliter in eis cõſiderare poſſumus primum vel ex natura rei, & abſolutè,uel ex parte noſtræ cognitionis . Ex natura rei adhuc poteſt eſſe prima,uel dignitate,uel abſtractione; Dignitate, Vel includit nugationẽ,ſic prima ex natura rei,hęc eſt, Deus eſt Deus,quæ maximè eſt vera,tamẽ nõ eſt propria prædicatio. Vel eſt ſinę nugatione,& ita prima hæc eſt,Deus eſt vnus, Deus eſt bonus.Prima autẽ ex natura rei ordine abſtractionis quæ eſt ſuprema,eá eſt,quæ ex uocibus cõſtat communisſimis,ueluti ſunt duæ illæ dignitates, de nullo ſimul uere dicitur eſſe & nõ eſſe,& de quolibet dicitur eſſe uel nõ eſſe, quarum duarum quę ſit prior dum agerem de ſecũda actione mẽtis,patefeci. At ſi loquimur de enunciationibus de ipſo eſt tertio adiacẽte,& primis ex parte noſtræ cognitionis tũc vel conſideramus primò notum abſolute,ac ita hæc erit prima, calidũ calefacit, frigidũ refrigerat. Vel cõſideramus primò notum in eodẽ genere, & tunc antequam fiat abſtractio, enunciatio conſtans ex uocibus minus communibus erit nobis prior,

veluti

veluti hic eſt pater meus facta vero abſtractione ècontrario, & quia dum formantur, enunciationes vt plurimùm eſt facta abſtractio, & nota eſt multitudo; ideò ut pluri- mum enunciationes ex communibus conflaræ ſunt nobis notiores, quamuis abſolutè primò nobis notum ſit id, quod minus commune eſt, magiſque definitum.

An intelligibile, dignitate præſtet menti, vel uice uerſa? Cap. XVIII.

PVlchra & nobilis eſt controuerſia inter mẽtem & intelligibile, quodnam eorum alteri dignitate præſtet, & antecedat, quæ cum pertineat ad conſiderationem humanæ Mentis, iure optimo dſcutiendo proponitur, pro cuius notitia accipio ex ſententia Academicorum, conſiderari hunc ordinem. *Academico.* Primò datur id quod eſt ſupra Mentem, & ſupra Intelligibile, huiuſmodi eſt Deus. Secundò reperitur Intelligibile, & ſunt Ideæ. Tertiò ſcibile, & hoc pertinet ad animam per rationes, & eſt id quod conſimiliter ſe habet, & per rationes & cauſas neceſſarias noſcitur. Quartò reperitur opinabile, & eſt id quod generationi interitui & varietati ſubijcitur, ad quod pertinet Fides, & imaginatio: ſiue aſſimilatio, ex quibus duobus conſurgit opinio; Infimum gradum ſibi optant Senſibilia, quæ ſenſibus externis ſe offerunt, quæ ſunt umbræ rerum. Dum propriè utimur vocibus, approbandus eſt ex ſententia Academicorum relatus ordo, nonnunquam tamen ſcientia ſumitur pro gradu ſupremo, quia perfecta ſcientia ex Ideis pendet, in qua ſignificatione ait Plato in ſeptimo de Repub. & in calce ſexti. ſcientiam, & cogitationem uerſari circa eſſentiam rerum, & ex vtriſque conſurgere Intelligentiam: Fidem verò, & imaginationem uerſari circa generationem, & ei obnoxia, ex quibus duobus ait conſurgere opinionem. *Sententia Platonis.* Sic itaque ex ſententia Platonis propriè intelligibile eſt idea, mox ratio inſita eſſentiæ animæ; Ex ſententia verò Ariſt. id quod eſt, diuiditur in ſenſibile, & intelligibile: *Sententia Ariſt.* ſenſibile eſt omne materiatum, ſub ſenſum cadens: intelligibile abſolutè, eſt omne quod ex materia nõ pendet, & in ordine intelligibilium abſolutè, primus eſt Deus, infima eſt Mens humana. Hinc Ariſt. in 3. de Anima 15. inquit, quòd uerè intelligibile, etiã intelligit, in eadem ſignificatione Ariſt. in primo de partibus animalium ait, Mẽtem referri ad intelligibile, & eiuſdem eſſe rationis, & conſiderationis; Inſuper, genus ſenſibilium dupliciter conſideratur, vel actu, vel poteſtate: actu & ſui conditione ſenſibile eſt, poteſtate verò dicitur intelligibile, quatenus per Mentem eſt aptum abſtrahi, & reddi intelligibile, & dicitur reddi intelligibile actu, non quia euadat propriè intelligibile, ut formæ abiunctę, ſed quatenus ei competit actus, qui ualet ei competere, ut abſtrahi poteſt, hinc Ariſt. in 3. de Anima. 16. Materiata negat eſſe abſolutè intelligibilia, ſed ſolùm poteſtate, ut dixi. Adeò vt ex ſentẽtia Ariſt. abſolutè intelligibile ſit forma ſui cõditione abiuncta: ſcibile aũt eſt omne quod per principia neceſſaria & cauſas cognoſcitur, opinabile & ſuaſibile, quod noſcitur per principia neceſſitate carentia. *Reſolutio difficultatis.* His aſſũptis dum quæritur quid ſit præſtãtius num Mens, uel intelligibile, triplex ſe offert cõparatio prima inter Mẽtem hominis, & abſolutè ac ſui natura intelligibilia. Secũda, quia abſolutè intelligibilia etiam intelligunt, quæritur qua ratione præſtẽt, an quatenus intelligunt, vel quatenus intelliguntur. Tertia comparatio verſatur inter Humanam mentẽ, & quidditatem Materiatam, quæ dicta eſt obiectum eius; His aſſumptis ſi fiat prima & ſecunda cõparatio, abſolutè dico intelligibile preferri, & dignitate antecellere menti. At ſi fiat tertia comparatio, utor diſtinctione, & dico: Mens & intelligibile, vel cõſideratur pro eſſe abſoluto, vel cum ratione intelligẽtis & intelligibilis; pro eſſe abſoluto, non eſt dubitatio: nam proculdubio humana Mens dignitate præſtat cunctis formis Materiatis: At ſi conſiderantur cũ reduplicatione aliqua, tunc di-

eo intelligibile vel conſideratur vt refertur ad mentem poteſtate, vt poteſtate eſt, & ita intelligibile præſtat, cum ſit tanquam actus, finis & perfectio eius; uel conſideratur ut refertur ad mentem agentem, per quam cum ſit intelligibile poteſtate, redditur intelligibile actu, & ita mens ei præſtat: nam propter quod vnumquodque tale, & id magis tale eſt; per mentem agentem intelligibile poteſtate redditur intelligibile actu, quare Mens agens primò, maximè, & ex ſe intelligibilis eſt, & intelligibilibus poteſtate præſtat. Pertinentia ad primam & ſecundam comparationem, conſpicua ſunt; nam in vtriſque intelligibile obtinet locum ſuperioris, perficientis, & formantis: Hinc Auerr. ait, inferiores intelligentias intelligere ſuperiores, non è contrario, & intelligibile eſſe cauſam intelligẽtis, ut patet ex 12. Metaphyſicę com. 44. Ariſt. 12. Metaphyſicæ 51. inquit, patet, quòd aliquid aliud honorabilius eſſet quàm mens, id. ſ. quod intelligitur; Conſpicue Ariſt. intelligibile præfert mẽti, & inquit: Quod ſi Deus intelligeret mortalia, vileſceret, indicãs intelligibile debere præſtare intelligẽti. Simplicius in 3. de Anima, exponens cont. 4. 19. trib. rationib. oſtendit intelligibile præſtare menti. Primò, quia intelligibile denotat eſſentiam, mens verò actionem, Secundò, quia intelligibile eſt tanquam forma & perfectio, mens autem id quod perficitur, Tertiò, quia mens etiam dicitur de imperfecta, ut de mente poteſtate quæ ut talis, nil eſt actu ante quàm intelligat: Intelligibile autem, nempè abſolutè & ſui natura, non dicitur de imperfecto, nam Mens poteſtate non eſt intelligibilis, ut poteſtate eſt, Simplicius præſertim conſiderat mentem, & intelligibile, conſideratione Academica, quæ modo declarato etiam ſunt vera conſideratione Peripatetica: & cum Academici abſolutè dicant intelligibile præſtare menti, Peripatetici id non inficiantur, ſed ſolùm modo uario id explicant, ut pateſeci.

Munera, quæ in Hominem redundant ob connexionem Mentis cum eo. Cap. XIX.

VAria & ea quidem præclara & ſaluberrima ſunt ea munera, & beneficia, quibus ornatur & munitur Homo per connexionem Mentis cum eo,
Vtilitas cõſiderationis munerum Mentis. quorum explicatio integrum exposceret volumem: ego tamen, vt conſiderationi mentis congruentem tribuam finem, ea breuiſſimè & per capita referam, inde enim refulgebit, quæ ſit propria Hominis conditio, quàm eximias teneatur Deo referre gratias, qui eum mente honeſtauit, & quàm accuratus eſſe teneatur de recta ſui inſtitutione.
Homo cur Hymenęus. Quamprimum Homo munere Dei mente decoratur, ſtatim redditur Hymeneus æternorum & mortalium, in eo enim ſolò æterna cũ mortalibus connectuntur, quod coniugium cum ſit fecundiſſimum, generoſa & numeroſa ſequitur proles.
Vtilitas 1. Nam primò redditur Homo propriè ſumptæ diſciplinæ capax: quamuis enim nonnullæ feræ, & iumenta, uideantur diſciplinæ capacia, ea tamen potius umbra eſt, quàm reuera diſciplina, non enim ſeruatur propria diſciplina, ſine notitia uniuerſalium, quę ſola mente apprehenduntur.
Vtilitas 2. Secundò, redditur Homo per Mentem capax uirtutum moralium, quæ quamuis proximè attineant ad appetitum ſenſiuum, tamen nequeunt ei competere ſine auxilio Rationis, & Mentis, terminos præſcribentis.
Vtilitas 3. Tertiò redditur capax habituum & virtutum rationis, nimirum Sapientię, Intelligentię, Scientię, Prudentiæ, & Artis, qui habitus eius ſunt facultatis, ut Homo per tres primos ualeat per cognitionem fieri omnia, per Prudentiam, valeat cunctas ſuas actiones rectè componere, per Artem ualeat artificioſa innumera formare, & imitari naturam.
Vtilitas 4. Quartò, redditur Homo capax Heroicę Virtutis, cuius beneficio ſupra Hominis conditionem eleuatur.
Vtilitas 5. Quintò, capax redditur diuinarum virtutum, quarum ſpiritu eleuatur ad Deum, & cum eo fœlicisſimè nectitur.
Vtilitas 6. Hinc ſextò, dicitur reddi capax ſummi boni, eximijq; Gaudij, quod ſummum bonum comitatur,

tatur, adeò, vt appetitiones eius omnes cumulatiſſimè expleantur. Septimò, redditur *Vtilitas 7.*
capax Religionis & diuini cultus, ſola enim Deo ſimilia, valent illum colere, & cum
eo ligari. Octauò, per internum Mentis contactum, & diuinam inſpirationem reddi- *Vtilitas*
tur Homo Prophetiæ, & diuinationis particeps. Nonò, ornatur Homo per Mentem
libertate Arbitrij, adeò vt cum iumenta & feræ inſtinctu naturæ ducantur, ſolus Ho- *Vtilitas*
mo valeat cui libuerit parti hærere: hinc ſolus ſuarum actionum, ſuæq; fortunæ eſt
faber. Decimò, redditur Homo ciuis nedum ſuæ vrbis, uerùm etiam vniuerſi orbis, *Vtilitas 1*
cum beneficio Mentis ei competat facultas regendi, & imperandi. Vndecimò, reddi- *Vtilitas 1*
tur Dominus iumentorum & ferarum, quarum plurimę cum ſint robuſtiores Homi-
ne, Hominem ſibi ſubijcerent, niſi Homo ratione & Mēte earum vires proſterneret,
& inanes redderet. Duodecimò, ornatur Homo elocutione, & dearticulato ſermone, *Vtilitas 12*
quo varia loquendo componit, & ſecernit, ſuaſque Animi affectiones alijs patefacit,
quod expertia Mentis efficere non ſunt apta. His decimotertiò accedit, quod cū Ho- *Vtilitas 13*
mo ſit Mente præditus, dicitur præditus oculo & acie Animi, qua ſola id quod abſo-
lutè uerum, bonum, & pulchrū eſt, nobis datum eſt intueri; ideò iure enunciauit Pla-
to, nos pluris debere facere oculum unum Mentis, quàm mille corporis. Inſuper, de- *Vtilitas 14*
cimoquartò, redditur Homo diues, cum. n. ſine uſu non ſeruentur diuitiæ, & ſola ra-
tione & Mente ualeamus uti fortunæ bonis, ideò iure ſolus Homo, non iumenta &
feræ, dici ualet diues. Decimoquintò, redditur Homo inter mortalia uerè pulcher, ue- *Vtilitas 15.*
rè gratia præditus, & uerè particeps propriè ſumpti Amoris; uera enim pulchritudo
ad Animum pertinet, Materiæ expertem; nam Materia fędat & minuit pulchritudi-
nem, uera gratia comitatur propriè ſumptam pulchritudinem: Amor quoque verus
& legitimus, ueram inſpicit pulchritudinem. Hinc etiam ſolùm inter viros probos
uerſatur Amicitia: probi enim & ſapientes uerè pulchri ſunt. Decimoſextò, per men *Vtilitas 16.*
tem redditur Homo Simia, & Ludus Dei, ut enunciauit Plato: nam per ſolam men-
tem ualet eum imitari. Inſuper, decimoſeptimò, aptus eſt Homo tanquam per ſubli- *Vtilitas 17*
mationem ex cunctis quæ ei occurrunt, elicere id quod bonum eſt, nil enim in vniuer-
ſo adeò eſt malum, quin boni aliquid includat. Præterea, decimooctauò, redditur Ho- *Vtilitas 18*
mo Mundus paruus, includēs mentem, tanquam Deum proximum, à quo dirigatur,
ac ſimul redditur Epilogus Mundi Magni, & inſignę miraculum uniuerſæ Naturæ,
cuius caput eſt Deus. Inſuper, decimonono, redditur abſolutè particeps uitæ, qua- *Vtilitas 19*
tenus eſt aptus uiuere uitam omnem, & præſertim eſt particeps uitæ ueræ & immor
talis, de qua legitur: Da mihi Domine intellectum & uiuam. Vigeſimò, conſtituitur *Vtilitas 20*
Homo in terræ arena tanquam miles, & gladiator, armiſque per mentem munitur
quib. primò internos hoſtes, nimirùm deprauatas Animi perturbationes, Naturæque
imbecillitates, mox externos, fortunę exercitum conſtituentes, proſternere aptus eſt,
& ob huiuſmodi victoriam parata eſt ei ueræ Gloriæ inſignis corona. Demùm bene- *Vtilitas 21.*
ficio mentis & rationis, ualet Homo uerti in ſe, noſcere finem ſuum; per quem præ-
ſertim rationem afferre ualet cunctarum ſuarum actionum, actiones. n. eatenus iudi-
candæ ſunt probæ, quatenus conducunt pro aſſequendo ueriore fine, eique ſunt con-
ſentaneæ: nam finis generationis Hominis Anima eſt, finis uerò Hominis geniti eſt
duplex: unus cuius gratia, & eſt ſummum bonum ei paratum: alter, cui, qui duplex
etiam eſt: unus proximus, & eſt ipſemet Homo, qui fruitur ſummo bono, alter po-
ſtremus, & eſt Deus optimus maximus, cui omnia ſeruiunt, & in quo cuncta quæ ad
eum eleuari ſunt apta, fęliciſſimè requieſcunt. Requieſcamus itaque & nos in eo,
ut uera quiete fruamur, eique ſoli Gloriam & honorem tribuamus.

Finis. Patauij.

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

DE FACVLTATE ANIMAE, PER QVAM SVA SPONTE ANIMALIA MOVENTVR,

ſiue de Motu Animalium.

LIBER VNVS.

Proœmium, in quo Conſilium Auctoris, & ſernandus Ordo explicantur.

Mundus imago opificis.

MVNDVS, qui ſapientũ conſenſione eſt conſpicua imago; ſublimis, & nos latentis opificis, quemadmodum, quia pendet ex bono, & vno, eſt bonus, & vnus; & quia pendet ex eminentiſſima ordinis ratione, eſt ordinatiſſimus; ita quoniã ex vniuerſo vitæ fonte Principia ducit, eſt corpus vniuerſum, omnẽ vitæ gradum cumulatiſſimè includens: Hinc pro conſtituendis cunctis viuentium gradibus, facultates Animi varias Dei prouidentia paratas inſpicimus. Compertum enim eſt ſublimibus ingenijs, Gradu facultatis nutrientis conſtitui plantas; facultate

Gradus varij uitæ.

ſentiente ſine motu, formari ſtirpanimalia; eadem facultate ſentiente cum diſtincto motu, Animalia abſolutoria; gradu rationis, conſtitui Hominem; & demum Mente pura, ſupra rationem eleuata, conſtitui ſupera Numina. Gradus profectò hi omnes præclati ſunt, & accurata conſideratione digni: inter quos, facultas Animalium motrix, ut eſt difficilis cognitu, varijſq; ambiguitatibus inuoluta, ita cum explicata, elucidataq; fuerit, varias ſtudioſis Animis eſt apta præbere vtilitates: propterea conſiliũ

Inſtitutũ Auctoris.

meum eſt, de ea ex Peripateticorum ſententia uerba facere, variaque ad eius notitiã

Sex capita explicãda.

pertinentia explicare. Quæ omnia in ſex præſertim prima capita redigam. Nam explicabo primò, de qua mouendi facultate futurus ſit ſermo. Perpendam ſecundò, cur Ariſtotelis agens de partibus Animæ, de facultate mouendi, poſtremo loco diſſeruerit. Perpendam tertiò, quot, & quæ ſint Principia motus Animalium. Et cum varia ad motum Animalium conſpirent, perpendam quarto loco, quid eorum re uera ſit vis mouens. Quintò, loquar de modo, quo Animalia ex ſe mouentur, nonnullaque inſeram attinentia ad cauſas admirabilium motuum. Demum perpendam affectiones quaſdam, & nonnulla, quæ pro Animalium motu requiruntur. Ex quorum explicatione (ni fallor) cuncta ad motum mortalium Animalium attinentia reddentur conſpicua.

Cuius Motus principia, & affectiones quæruntur. Cap. I.

MOtus adeò cum corporeo Mundo eſt complicatus, adeòque illi eſt ſalutaris,& accommodatus,vt nulla eius pars ſit,quæ motu aliquo ſuæ naturæ conſentaneo non moueatur: per motum enim corpora, uel perfectionem ſeruant quam habent,vel eam aſſequuntur qua carent, vel alijs illam impartiuntur. Et quoniam hi motus, facultateſque mouendi varij ſunt,ideò ne ob ſcopi ambiguitatem, in ſermonis curſu reddamur ancipites, cuius motus inquirantur Principia, primò patefaciendum duxi. Genera motuum quæ reb.natura conſtantibus competunt, uaria profectò ſunt, motus enim Phyſicorum corporum,uel pendet ex forma ſupra Naturam poſita, qua les ſunt motus Cœlorum,de quibus non eſt ſermo; vel prodeunt ex forma & natura infra animam collocata, quales ſunt motus inanimorum corporum,qui etiam ad rem non faciunt; uel tertiò, medij ſunt, & ex anima tanquam formarū media ortum ducunt. Qui motus etiam ſunt uarij,uiuentia enim per Animam nutriuntur, creſcunt, generant,de quib.motib.non eſt nobis propoſitus ſermo, ſed de eo ſolo motu loquemur,qui ſecundum locum dicitur,cum ſit ex loco uno, in alium. Inſuper, hic motus ad locum pertinens,adhuc in animali multiplex apparet,in eo enim inueniuntur motus,qui ex cognitione,& appetitu non pendent, ſed ex Principijs prodeunt penitus, per naturam operantib. qualis eſt agitatio cordis,arteriarum,pulſus,ex ſpirituum,& caloris feruore prodiens,motuſque alimenti ad nutrienda membra. Ex aduerſo dantur motus alij,qui cognitionem,& appetitum ſequuntur,& Animarij,ultroque facti dicuntur,quib.ſua ſpontè animalia mouentur. Demum inueniuntur nonnulli,qui inter hos mediant,& partim per naturam,partim per appetitum,& cognitionem fiunt ex quorum genere eſt expiratio:& inſpiratio aeris,quæ uigilantibus,& dormientibus competit: hæc quamuis præſertim per naturam fiat, in parte tamen appetitui ſubijcitur,quatenus ad libitum ſpiritum,vel detinemus,vel frequentius inſpiramus, aeris enim inſpratio, ut pendet ex neceſſitate refrigerandi Cor,& feruorem eius,per naturam,fit ob inſtrumenta uerò nonnulla ei inſeruientia,quę Phantaſiæ,& appetui ſubijciuntur,poteſt ſpontè noſtra detineri, & reddi frequentior. Similiter etiam tremor ex gelu pendens, uel ex cauſa aliqua morbū afferente, qualis eſt rigor in principio febrium eſt motus in parte medius,quatenus non fit ſine ſenſu,cum tamen phantaſiæ, & appetitui non obediat: hinc in 8.cap.de Animalium motu,Ariſt.motum pudendorum nuncupat inuoluntarium, ſomnum uerò,uigiliam,& reſpirationem,dicit nō uoluntarium motum, quatenus modo aliquo mediant. De motibus his non eſt nobis propoſitus ſermo, ſed de illis tantum, qui ſpontè noſtra fiunt,& uoluntarij, ac ul trò facti dicuntur: nuncupantur autem uoluntarij,non quia ſemper ex Hominis uoluntate prodeant, ſed uel quia ex ea prodire poſſunt,& aliquando prodeunt, ac ita a potiore ſumitur denominatio : uel quia ultrò fiunt, & ex appetitu proficiſcuntur, appetitus autem omnis cognitionem ſequens,lata ſignificatione uoluntatis nomine frequēter denotatur,propriè tamen communi uoce motus noſtra ſpontè uel ultrò facti nuncupari deberent. Demum hic poſtremus,qui abſolutè animalium motus dicitur,triplex eſt; uel enim eſt talis ut per illum animal totum ultrò locum mutet, quo abſolutiora animalia mouentur; uel tantùm eſt partium, adeò ut locus uniuerſus non deſeratur,qualis eſt motus ſtirpanimalium, lapidibus hęrentium, dum contrahuntur, & extendūtur,uel medio quodam modo ſe habet,ut in uermibus euenire inſpicimus,qui partium cōtractione,& extenſione priorem locum deſerentes,nouum acquirunt. Loquar ego de motu abſolutiorum animalium, & præſertim Hominis: nam ex eius declaratione, quid de cæteris ſit ſentiendum,lucidè conſtabit.

Cunctis Mundi partib. cōpetit Motus.

Varia motuum genera.

Motus ex anima prodeuntes uarij.

Motus cognitionem ſequentes.

Inſpiratio

Tremor.

Rigor.

Motus pudendorum.

Cur Ariſtoteles in lib. de Anima poſtremo de Principio motus diſſeruerit. *Cap.* *II.*

Videtur Ariſt. non ſeruaſſe ordinem. *Ratio 1.*

MIrari profectò poterit aliquis, quomodo Ariſt. qui in ſeruando ordine admirabilis iudicatur, diſputans de ea Animæ facultate, quæ principium motus dicitur, ordinem turbaſſe uiſus ſit, de illa poſtremo loco uerba faciens, nam frequenter nos monet communiora primò eſſe declaranda, vis mouens eſt communior Mente, nam competit nedum Homini, uerùm iumentis *Ratio 2.* quoque, & feris, quare de ea prius quàm de Mente fuiſſet agendum. Præterea, in ordine partium ſcientiæ tenemur ſequi, & æmulari naturam, & ea quæ natura priora ſunt, tenemur primò declarare; vis Mouens eſt origine, ac ita natura prior Mente, ſequitur enim proximè Senſum, & ante vſum rationis competit pueris, quare de *Ratio 3.* ea prius quã de mente fuiſſet agendum. Demum, ſi facilitatem inſpicimus, uis mouens eſt nobis magis familiaris, magis per opera ſub ſenſum cadens, aptaque facilius *Ratio 4.* apprehendi, quàm Mens, quæ omnium animæ partium eſt cognitu difficillima. Accedit ad hæc, quod uis mouens omnium conſenſione ad Phyſicum uerè attinet, Mens verò in primò de partibus animalium à Phyſica conſideratione reijcitur, id autem, quod, uel non attinet, vel minus attinet ad Phyſicum, congruentius poſtremo quàm medio loco explicatur, ne ordo uerè attinentium ad Phyſicum turbetur; Ideò dixit *Philopon⁹.* Philoponus, conſueuiſſe Ariſtotelem nonnunquam in calce Phyſicorum librorum *Sententia quorundã.* ad ea eleuari, quæ ſuper naturam ſunt poſita. Dixere nonnulli uiri docti, id ab Ariſtotele fuiſſe factum ob connexionem, & affinitatem ſenſus, & Mentis; ambæ enim hæ ſunt facultates cognoſcẽtes, adeoque ſimiles, ut a ueteribus inter ſe non ſecernerentur, quæ etiam cũ re uera ſecernantur, ita ſe habent, vt in propria muneris functione ſenſus Menti famuletur, & per analogiam a ſenſu, & ſenſibilibus ductam, compa- *Euerſio.* rationemque cum ſenſu, cognitio Mentis refulgeat. Hæc ratio profectò negligenda non eſt, maximè enim ex notitia attinentium ad ſenſum, ut conſtat ex initio tertij de anima, ducimur in notitiam Mentis. At non ob id vniuerſa dubitatio diſſoluitur, ratio enim ea potius uiæ, quam ordini congruit, ordo enim ex natura rerum petendus eſt, *Propria ſolutio.* via autem ex noſtro modo cognoſcendi. Soluens itaque, dico, quattuor potiſſimum ob cauſas id ab Ariſtotele fuiſſe factum; Quarum prima ea eſt, quæ ex natura petitur. *Ratio 1.* Nam de principijs primò eſt agendum, cum ſit natura prima, & per ea cætera cognoſcantur. Inter Principia autem motus, Mens quoque numeratur, ut ſuo loco patebit; *Ratio 2.* Præterea, Principium proximum motus animalium eſt appetitus, hic cognitionem, tanquam vmbra corpus ſequitur, quare prius de facultatibus cognoſcentibus, quàm *Ratio 3.* de prodeuntibus ex appetitu fuit diſſerendum. Tertiò, ſecarunt ueteres animam in cognoſcentem, & mouentem, ut refert Ariſtoteles in primo de anima, 19. in ſecundo 150. & in 3.40. & quia cognitio antecedit, ideò vt quid ueri includeret ea diuiſio cõſtaret, primò de vniuerſa facultate cognoſcente, mox de appetente, ac mouente tenebatur *Ratio 4.* Philoſophus verba facere. Demum uis ſentiens, & intelligens uerè ſunt partes animæ inter ſe diſtinctæ, ideò prius declarandæ: uis autem mouens, non uerè eſt pars animæ diſtincta, ſed eſt ipſamet uis appetens ſola ratione a cognoſcente ſeiuncta, adeò ut motus ſolùm ſit diſtinctum quoddam officium facultatum cognoſcentium, per intermedium appetitum, quod innoteſcere non potuit, niſi principaliores partes primò fuiſſent explicatæ. Ex his conſtat, Ariſt. ſequutum fuiſſe naturam, & a recta ordinis ratio- *Diluuntur rationes aduerſæ.* ne non receſſiſſe. Nec arduum eſt rationibus aduerſis ſatisfacere. Dicebatur primò, & ſecundo loco, communiora, & priora origine, primò eſſe declaranda. Reſpondeo, motum animaliũ conſiderari poſſe dupliciter: uel pro parte conſiderando motum ex ſolo ſenſu pendentem, ac ita fateor communiorem: & origine priorem eſſe Mente; uel pro uniuerſa eius latitudine quatenus cum a ſenſu, tum a Mente prodire poteſt: qua conſideratione non communior eſt, ſed æquatur complicato ex ſuis principijs

eoque eſt origine poſterior.& quia affectio dum exactè conſideratur, non in parte, ſed uniuerſe accipi debet,& de ſuo primo ſubiecto per adæquata principia oſtendi, ut conſtat ex primo Poſt.ideò ut motus Animalium eſt poſterior ſuis principijs, nec poteſt vniuersè cognoſci,niſi ex eorum præcurrente notitia,ita poſterius debuit declarari. Ratio ſumpta ex facilitate,non cogit,tum quia ea non eſt potisſima ratio ordinis,ſed uiæ,tum inſuper, quia de cognitione diſtincta, quæ in ſcientijs quæritur, contra ſe habet, non enim poteſt diſtinctè cognoſci uis mouens, niſi prænoſcantur eius principia. Addebatur poſtremò,vim mouendi verè ad Phyſicum attinere, non ita Mentem. Reſpondeo, non quia minus attinet, ideò aliquid poſterius debet declarari, ſed pro facultate naturæ ordo ſeruandus eſt: Addo inſuper, Mentem, ut particulam animę,ut principium actionum Hominis, ac demùm ut conſideratur in tertio de Anima,ad Phyſicum attinere,quamuis eius eſſentia,ut ex materia non pẽdẽs, & abſolutè,ad Metaphyſicam pertineat. At alia emergit dubitatio, quia Ariſtoteles redundans,& ſuperuacaneus uidetur,varijs enim in locis, de Animalium motu uerba facit:Reſpondeo,id iure ab eo fuiſſe factum:nam Motus Animalium tribus modis conſiderari poteſt.Primò,ut refertur ad membra motui Animalium inſeruientia, ac ita de eo uerba fecit in libro,de partibus motui Animalium inſeruientibus.Secundò vt pendet ex facultatibus animæ, qua conſideratione de eo loquitur in tertiò de Anima,vt diſtinctius pateant omnes animę partes. Tertiò, conſiderari poteſt ut operatio totius Animalis,perpendendo modos quibus fit, & quæ pro eo requiruntur, ac ita Philoſophus de eo loquutus eſt in lib.de Animalium motu,qui inter parua naturalia numeratur,ex quo conſtat Ariſtotelem non redundantem eſſe, ſed accuratisſimè pertinentia ad rem hanc cognitu utilisſimam explicaſſe.

Ratio ex facilitate.

Dubitatio

De Principijs Motus Animalium. *Cap. III.*

QVoniam cognitio pendentium ex principijs,ex notitia Principiorum conſurgit,ideò a principijs ordiens dico,cum Animalium motus non temerè fiat,ſed in finem,per congruentia principia,media,& Inſtrumenta dirigatur, pro ſui conſtitutione abſoluta, quattuor eget, Fine excitante, Principio dirigente,Medio exequente,& Inſtrumento abſoluente,quę quattuor, ſi exactè rem cõſideramus,ad Animalium motũ fęliciſſimè conſpirare inueniemus.Primò.n.Animalium iudicantib.facultatib.uaria ſe extrinſecus offerunt, vel vitãda,vel amplectenda,quæ obiecta,& fines dicuntur,ſine ſui motu,Animalia ad motum excitantia,& inuitantia,& hæc dicũtur Principia externa.At pro conſtituendo motu, requiruntur deinde principia interna,cũ principalia,tũ famulantia. Vt conſtent Principalia,conſiderãdum eſt,motum adeò animæ & uiuẽtium omnium eſſe proprium, ut Democritus & Epicurus animam ex atomis motui aptisſimis conflatam eſſicia[n]erint.Plato,& Zenocrates,Pythagoram ſequuti Animã definiẽtes dixerint eſſe numerũ ſe mouẽtem.Ariſt.in 2.de Cęlo,& 8.Phyſ.affirmauit, mouere ſe,viuentium eſſe propriũ:nã inſpicere licet,(ſi accuratè uiuẽtium gradus cõſideramus,) vnicuiq; aĩæ gradui propriũ aliquẽ motũ reſpõdere,& quo aĩæ gradus fuerit eminẽtior,vitaq; fuerit præſtãtior,eo eminẽtiorem,abſolutioreḿque motum habere comitem, proptereà motus hic Animaliũ,de quo loquimur,qui ſatis eſt inſignis,ex quo aĩæ gradu ꝓdeat, cõſiderare tenemur.Cõſpicuum primò eſt Aĩam nutriẽtem;non eſſe principiũ eius, tum quia non cognoſcẽs,nõ ualet ab Obiecto excitari,& cætera dirigere, tum inſuper,quia competit plãtis,quæ tamẽ ſunt expertes huius motus.Similiter cõſtat:non quẽlibet gradũ ſenſuũ id poſſe efficere,ſtirpanimalia.n.Sẽſu aliquo ſunt prædita nec ob id abſoluto motu mouentur;idipſum dicẽdum eſt de Sẽſu communi, qui ſine eo motu ex loco ad locum Stirpanimalib.competit, & rõ eſt:quia motus abſolutus ad

Mot⁹ eget quattuor.

Motus ap primæ uitę functus.

Anima nutrit. nõ eſt principiũ motus ſecũdũ loca.

abſentia ducit, ideò ex ea facultate tãtùm pendere valet, quę nedum in præſentibus, ſed etiam in abſentibus verſatur: externi ſenſus, & cum eis ſenſus communis, ſolum verſari valent in Obiecto præſente: non itaque huius motus valent eſſe principia. Quare ſupereſt, vt cęteri Animæ gradus, vel omnes, vel nonnulli, debeant ſtatui principia eius. Quod ut reddatur conſpicuum, ab eo ordiri debemus, quod dictũ eſt, principio externo excitanti, tria intrinſecus pro motu conſtituendo debere reſpondere,

Principiũ dirigens.

dirigens ſcilicet, exequens, & famulans. Principium dirigens, ut ſuo munere congruenter fungatur, non debet eſſe cognitionis expers, ne cęcus cęcum ducat, nec debet eſſe aptum tantùm præſentia iudicare, ſed etiam abſentia, cum ad abſentia ducat, & dirigat; Hæ conditiones, nec facultati nutrienti, nec ſenſibus externis, nec communi competunt; ſupereſt itaque phantaſia, & mens hominis, quæ cum ſint facultates aptæ iudicare nedum præſentia, ſed etiam abſentia, hoc munere fungi feliciſſimè valent. Et quoniam ambæ hæ facultates communi quodam Mentis nomine frequẽter denotantur, ideò officium hoc ab Ariſtotele in 3. de Anima, 48. Menti vtriſque communi tribuitur, cum dicat, vidẽtur autem duo hæc mouentia, aut appetitus, aut mẽs, ſi quis phantaſiam ſtatuat vt Mentem quandam, &c. Cum itaque Menti, & phantaſiæ conditiones principij competant intrinſecùs dirigentis, iure ſtatui debent Principium Dirigens, Mens tamen ſine Phantaſia mouere non ualet, cũ è contrario Phantaſia ualeat ſine Mente mouere.

Mens, & phantaſia ſunt principia dirigẽtia.

Principio dirigenti ſuccedit Principium exequens; & quoniam directio fit per cognitionem, ideò exequens debet eſſe aptum ſequi cognitionem: huiuſmodi eſt appetitus, qui periadè dicitur cognitionem ſequi, ac vmbra corpus; Mens itaque uel Phantaſia obiectum vt ſibi congruens, vel aduerſum iudicans, excitat appetitum ad uitandum illud, uel aſſequẽdum. Hinc appetitio, quæ eſt actus ſecundus facultatis appetentis, ab Ariſtotele in tertio de Anima, 54. motus quidam eſſe dicitur: Et quoniam appetitus exequi debet mandata dirigentis, ideò recta ratione ei ſemper reſpondet, ſi enim cognitio dirigens fuerit confuſa, appetitio confuſa conſurgit, ſi ea fuerit diſtincta, hæc quoque diſtincta erit, in ſtirpanimalibus hæc confuſiſſima ſunt, ut dicitur in tertio de Anima, 56. In iumentis, & feris medio modo ſe habent: in Homine Prudente ſunt rectè formata, in imprudente, & uitioſo, deprauata penitùs.

Appetitus principiũ exequens.

Requiritur tertio, & poſtremo loco facultas famulans, quæ eſt vis proximè mouens, de qua Ariſtoteles, in 3. de Anima 55. dixit, mouens ut inſtrumentum ibi reperitur, vbi principium, & finis idem eſt, vt eſt cardo, & connexio oſſium, que γιγγλυμὸς ab Ariſtotele dicitur, in quo, & gibbum oſſis, & concauum reperitur tanquam principium, & finis: requiri hoc principium ex eo patet, quia frequenter inſpicimus, ac nos ipſi experimur, cognitionem dirigentem uigere, adeſſeque appetitum; at quia hoc tertium deeſt, operari non ualemus, tunc dicimur ſcire, & uelle, at non poſſe, hæc ſunt ea tria, quæ in ſolo Deo coniunctiſſima ſunt, in nobis autẽ frequenter inueniuntur ſeiuncta, Hoc tertium Principium, quod famulans dicitur, quamuis dignitate ſit ultimum, quia tamen proximè, & conſpicuè mouet, frequenter nomine mouentis facultatis abſolutè honeſtatur.

Principiũ famulans.

Scire, uelle, & poſſe rarò in Homine conſpirant.

Quod Ariſt. ex Corde, Medici ex Cerebro duci exiſtimarunt, ac per ſpiritus, & neruos unà cum Senſu effundi in uniuerſum corpus. Quæ vis poſtrema motrix eſt duplex, uel communis totius corporis, vel propria diſtinctarum partium, ideò per ægritudines nonnunquam læditur uniuerſa vis mouens, nonnunquam uero tantùm propria alicuius partis.

Explicatio primi principij nempe obiecti. Cap. IIII.

De obiecto.

QVattuor apparuere communia quædam, & ſubordinata Principia motus Animalium: excitantia, Dirigentia, Exequentia, & Famulantia, quę cum exactiorem expoſcant declarationem, de ſingulis ſeorſum agens a primò ordiar, quòd Scopus, obiectum, & Finis dicitur eſſe, de quo tria pręſertim occurrunt conſideranda. Primum eſt, in quo genere cauſæ moueat. Alterum, an ſit immobile. Tertium, an in omni motu locum habeat, & pro omni requiratur.

Obiectum quomodo moueat.

Quod pertinet ad primum, ſententia eſt Auerrois 12. Metaphyſicæ 36. formam balnei, hoc eſt obiectum, ut eſt extra Animam, mouere tanquam finem, in anima verò tanquam cauſam efficientem: quæ ſententia eſt dubia.

Dubitatio.

Primò, quia ſic finis non eſſet cauſa diſtincta, uel ab efficiente, vel a re effecta, nam in mente eſſet efficiens, extra mentem eſt res effecta, vt conſtat exemplo Domus, ſtatuæ, & ſimilium. Præterea, uidetur aduerſari Ariſtoteli, qui in primò de Ortu, & interitu dixit, finem non mouere niſi per Metaphoram, quare in anima non uidetur poſſe dici efficiens. Tertiò, balneum extra animam relatum ad facultatem cognoſcentem, non videtur poſſe dici finis, ſed potiùs efficiens, cum per intermedios externos Senſus moueat phantaſiam. Præterea, res extra animam, quę producitur, & efficitur, eſt aliquid ultimum, maximè pendens ex cauſis, quare non videtur poſſe dici cauſa in genere finis, cum cõditio cauſæ, ſit vt antecedat, & proprium finis eſt, ut minimè pendeat, ſed cauſarũ ſit cauſa, dominans cæteris cauſis. Demùm ſi obiectum in anima eſſet efficiens, tunc non duo, ſed tria eſſent interna mouentia, obiectum in anima, phãtaſia, & appetitus, cum tamen Ariſtoteles duo tantum ſtatuat.

Solutio.

Pro reſponſione dico, magnam eſſe controuerſiã inter Philoſophos de modo, quo finis dicatur cauſa; Qua de re breuib. loquens, accipio primò, obiecto duplex eſſe competere, vnum in anima, quòd notio dicitur, alterũ extra, & eſt natura rei. Accipio ſecundò, illud obiectũ ad duo poſſe referri, ad facultatẽ cognoſcendi, & ad eam appetendi: dum refertur ad facultatem cognoſcendi, magis propriè dicitur obiectum, & oppoſitum, quia ei facultati obijcitur, in eamq́ agit: dũ verò refertur ad facultatem appetendi, rectiùs dicitur ſcopus, & finis: nam eſt id quod quęritur, & in quẽ tendit appetitus. Addo tertiò, in efficiẽdo motu, hos quattuor principales gradus conſiderari: Primò enim obiectum mouet facultatem cognoſcendi: Secundò, facultas cognoſcẽdi formata eo Obiecto iudicato, tanquam illi vtili vel aduerſo, excitat appetitum ad aſſequendum illud, vel vitandum: Tertiò, uis appetendi excitata, ad id tanquam ad finem tendit: Quartò, conſurgit conſpicua corporis motio.

Tres Theſes.

His præaſſumptis, ut elucidatio ſit conſpicua, tria enuncio. Primum eſt, Obiectum in primo, & ſecundò gradu dicitur mouere ut efficiens. Alterum eſt, Obiectum, vt eſt in appetitu agentis, non pro eo notionis eſſe, ſed pro principali, quod ſortiri valet extra animam, dicitur finis. Tertium eſt, ſi res extra animam non refertur ad appetitũ agentis, ſed conſideratur pro eſſe abſoluto, vt pendens ex cauſis; dicitur non cauſa, ſed res effecta.

Concluſio prima.

Prima concluſio ſatis eſt conſpicua, nam obiectum dicitur in Senſus agere, & Senſus omnes ab eo pati dicuntur, vt latè patet ex ſecundo, de anima: Similiter Mẽs & phantaſia dum conſiderantur, ut formata notione obiecti, ſunt id, quod proximè dirigendo mouet: nam ea notio eſt ratio, per quam phantaſia mouet, & ambo iuncta, conſtituunt completum principium mouens. Hoc ſæpè indicauit Ariſtoteles, & ob id in 12. Metaphyſicæ 18. dixit, Artificioſa quoque fieri a ſimili, quatenus fiunt ab anima, per rectam rationem rei efficiendæ, quæ eſt notio illius. Similiter in 7. Metaphyſicæ 23. dixit ſanitatem fieri a ſanitate, & artẽ medendi modo aliquo eſſe ſanitatem, ut Ars ædificandi dicitur ædificium.

Concluſio ſecunda.

Altera concluſio, quæ erat, obiectum ut eſt in appetitu agentis, non pro eo eſſe quod in illo habet, ſed pro eo quod extra Animã habere debet, dicitur eſſe finis. Hæc eſt obſcurior, & maioris momenti, quæ cum conſtet ex

duabus

duabus partibus,pro vtraque oſtenditur,includit primò,quòd finis referatur ad appetitum;includit ſecundò,quòd ſit finis pro eſſe externo,primum ex eo colligitur:quia finis cum ſit cauſa,debet præire rei effectæ,at ſolum præire ualet ut etiam eſt in appetitu.Confirmatur,quia conditio finis eſt bonum,appetitus nil quærit,niſi quod uidetur bonum,idem cum res in appetitu conſideratur, ſeruat rationem boni, & ,ppterea finis,& præſertim,quia appetitio eſt motio finem quærens. Quod autem debeat eſſe ri finis,pro eſſe abſoluto,& externo,patet ratione & auctoritate.Ratione: quia pro eo eſſe eſt finis,in quo eſt,vltimum,optimum,& cuius gratia ſunt cætera: at hoc ei cõpetit per id quod extrinſecùs habet. Cõfirmatur auctoritate; nam Ariſtoteles in primo de Ortu, & inter.ait, finem mouere per Metaphoram : quia ſine præſente deſinit res moueri: at hoc ſolum eſt verum pro eſſe extra Animam.Inſuper in 2.Phyſic.contex. 30.ait, cauſas eſſe ſibi inuicem cauſas, ut exercitium eſt efficiens ſanitatis, ſanitas eſt finis exercitij, at ſanitas per exercitium producta, non eſt ea quæ in Anima, ſed quæ extra Animam eſt.Ex his conſtat primò,in quo genere cauſæ Obiectum moueat: cõſtat ſecundò, quomodo finis ad facultem appetentem referatur, non ad cognoſcentem:conſtat tertiò,quomodo vera,& quomodo falſa ſit ſententia Auerrois,nam dum ait Balneum in Anima eſse cauſam efficientem,eſt uerum,ſi refertur ad facultatẽ cognoſcentem;falſum,ſi ad appetentem.Similiter dum ait,rem extra animam eſse finẽ, eſt verum, ut pro conſtitutione finis reperitur relatio ad illud eſse quod conſtitui debet extra animam;falſum abſolutè,nam abſolutè eſt res effecta. Ex his conſtat quomodo aduerſæ rationes dilui debeant.

Concluſio dictorum.

An obiectum mouens ſit immobile, & num pro omni motu ſit neceſſarium? Cap. V.

Controuerſia in Ariſtotele.

DE obiecto nos ad motum excitante tria dubia propoſui, primum eſt reſolutum: duo aliа diluenda ſuperſunt. Videtur Philoſophus de huiuſmodi Obiecto pugnantia enunciare : nonnunquam ait id eſse immobile, ut in 3.de anima 54.inquiens, mouens immobile eſſe bonum agibile, mouens,& motum eſſe ipſum appetens,quam ſententiam ſæpè repetit. Hinc 12.Metaphyſicæ 36.ait,mouet autem ut optabile,& intelligibile,hæc enim ſola mouent non motum,loquitur Philoſophus de motorib. Cœli,& ait,quòd cum moueant,vt optabile,& intelligibile non mouentur.Ex aduerſo in lib.de motu Animalium ait,conditionem Obiecti & finis motus eſſe,ut ſit aptum moueri,& ſecùs ſe habere;quod etiã affirmat in 3.de Anima 51.inquiens,Ideò ſemper mouet appetibile,quod eſt bonum aut apparet bonum,non omne autem,ſed id quod ſub actionem cadit,& poteſt ſecùs ſe habere: idipſum etiam colligitur ex ſexto Moralium Nicomach. Pro ſolutione dico, Obiectum ac finem motus dupliciter poſſe conſiderari: primò, ut mouet : ſecundò,vt per motum acquiritur. Si conſideratur ut mouet,ſic dicitur per ſe immobile, per ſe dico,quia vt ita mouet,non mouetur,ſi autem mouetur,ideſt ex accidẽti,ut lepus qui excitans appetitum in cane,fugit.At dum conſideratur ut terminus, qui per motũ attingitur,ſic eius cõditio eſt,vt ſecus ſe habere valeat. Hæc reſolutio eſt cõſpicua, nam obiectum ſpiritaliter mouens vim cognoſcendi, appetitumque excitans, agendo non repatitur. Similiter notio in mente artificis, quæ eſt recta quædam mouendi ratio,mouendo non mouetur,ideò Ariſtoteles in primo de ortu,& inter.53.dixit,Artẽ medendi exiſtentem in anima Medici,mouere quidem,& agere, at non pati.Ex aduerſo, quod finis, & appetibile, dum conſideratur ut terminus motus, aptus per motum ab aliquo acquiri,debeat poſſe ſecùs erga illum ſe habere,cõſpicuum eſt: termini enim motus, varietati, & permutationi neceſſariò ſunt obnoxij, cum primò

Solutio.

Tertia dubitatio. Solutio.

non competāt, deinde competant rei mobili. Erat poſtrema dubitatio, num hoc mouens, vt Obiectum, & appetibile in omni motu locum habeat? Reſpondeo, reperiri quidem in omni motu per ſe facto, nō tamen eodem modo. Reperitur pro omni motu quia omne agens operatur propter finem, addo per ſe, ut excludam motus temerè factos, & nullius finis gratia. Inſuper dico, non in omni motu eodem modo locum habere, quia non omnis motus ex cognitione proximè pendet, vt conſtat de naturali motu grauium, & leuium, quæ mouentur quidem propter finem, at finis ille non eſt notus eis, ſed dirigenti, nempè Deo, vel per eminentiam, ut cenſent Peripatetici, vel per propriam formam, & modum Deo conſentaneum, vt rectè ſentiunt Theologi, & hoc prætereundum non eſt, quod in motu grauium, & leuium non conſideratur propriè Obiectum, cum non cognoſcant, ſed finis tantum.

De ſecundo principio motus, quod cognoſcendo dirigit.
Cap. VI.

Prima dubitatio. Secunda dubitatio. Tertia dubitatio. Quarta dubitatio.

PRincipium mouens, ordine ſecundum, quod cognoſcendo dirigit, ſtatuebatur Mens: nomine autem Mentis, cùm veram Hominis Mentem tum phantaſiam denotari dicebam, qua de re uariæ occurrunt ambiguitates. Nam primò Ariſtoteles ſatis conſpicuè ſecum pugnare uidetur. In primò enim, de partibus animalium, inquit, Mentem non attinere ad Phyſicum, quia nec natura eſt, nec Principium motus, idque probat: quia motus feris quoque, & iumentis competit, quibus non competit Mens: ex aduerſo in 3. de anima 48. eam ſtatuit Principium motus. Præterea afferenda eſt ratio, ob quam Philoſophus phantaſiam, & principium motus nomine Mentis voluit honeſtare. Tertiò dubitatur, quomodo Mens poſſit dici principium motus, cum Mens ſit uniuerſalium, motus uerò in ſolis particularibus locum habeat. Quarta dubitatio eſt de phantaſia, de qua etiam Ariſtoteles ſecum pugnare videtur, nam in 2. de Anima 154. diſputans contra Platonem, ait, per phantaſiam nos non moueri, ut dum bella, & fulgura imaginamur, niſi aliud adſit, non timemus. In tertio, de anima, & in lib. de animalium motu phantaſiam ſtatuit principium motus.

Solutio prima opinio. Quorundā opinio. Euerſio.

A prima controuerſia ordiens, aiunt nonnulli, Ariſtotelem in tertio, de Anima nomine Mentis, non ueram Mentem, ſed ſolùm phantaſiam denotaſſe, quod confirmant per uerba, quæ in cont. 48. leguntur, quo loci Philoſophus ait, Videntur autem duo hæc mouentia aut appetitus, aut Mens, ſi quis phantaſiam ponat ut Mentem, &c. At hi minus rectè ſententiam Philoſophi interpretantur, non enim per ea uerba Philoſophus indicat ſe nomine Mentis ſolùm phātaſiam denotaſſe, ſed latè, & phantaſiam, & propriè ſumptam Mentem, quod nedū ipſamet relata uerba patefaciunt, Græcique omnes interpretes affirmant, uerum inſuper ipſe quoque Ariſtoteles per plures ſubſequentes contextus, luce clariùs manifeſtat, veluti in cont. 49. dum Mentem agentem ait eſſe principium motus: Mens autem practica proculdubio a phantaſia ſecernitur. Inſuper in cont. 50. voluntati, quæ eſt appetitus Mentis, tribuit ut ſit principium motus, inquiens, cum ſecundū rationem mouemur, & per voluntatem mouemur. Præterea (vt cętera ſileam) in cont. 58, manifeſtat Mentem, & per uniuerſalem, & per particularem propoſitionē mouere, inquiens: Quoniā autem exiſtimatio, & ratio hæc quidem uniuerſalis, illa uerò ipſius ſingularis eſt, illa enim dicit quod oportet tale, & tale agere, hæc autē, quod hoc eſt tale, & ego quidē talis, &c. Cōſpicuè Philoſophus illi menti tribuit eſſe principium motus, quę rationē illam format, at eam non format phantaſia, ſed mens propriè ſumpta, ut patet. Id ipſum affirmat, lucideque explicat Philoſophus in lib. de communi animalium motu, nec ſecus ſentire ualuit, cum omnium conſenſione hominis Mens in Theoricam, &

Practi-

Practicam diuidatur. Practica autem dicitur, quia actionum, & motus principium eſt. Propterea dicunt alij, Ariſtotelem in primo de partibus negantem Mentem eſſe Principium motus, Theoricam denotaſſe; in tertio verò de Anima denotaſſe practicam, idem in context. quinquageſimooctauo, dixit Mentem Theoricam non mouere, ſed manere. Quæ Sententia, etiam vera non eſt; quoniam Ariſtoteles in primo de partibus, abſolutè inficiatur Dianiam ad quam cum Theorica, tùm Practica Mens pertinet, etiam principium motus. Et confirmatur, quia ratio, qua eo loci vtitur Philoſophus, æquè vim habet de vtriſque. Inquit enim Mentem non eſſe principium motus, quia iumenta, & feræ mouentur, quæ tamen ea carent, at iumenta vt Theorica ita practica Mente priuata ſunt. Præterea quorundam ſententia eſt, Ariſtotelem in primo de partibus ſolùm inficiari Mentem eſſe adæquatum principium motus, non autem quòd eius abſolutè principium ſit, & id aiunt colligi ex ratione Philoſophi. Quæ ſententia etiam non eſt approbanda. Primò, quia id inſtituto Ariſtotelis non inſeruiret, oſtenſurus erat Philoſophus Mentem non eſſe naturam, at ex eo quod non ſit adæquatum principium motus, non ualemus colligere illam non eſſe naturam, quia nec forma ignis, nec Terræ ſunt adæquata principia Phyſici motus, cum tamen ſint naturæ, ſed ſunt principia motus ſui mobilis, vt Mens, hominis. Præterea ſimili ratione poſſumus oſtendere Animam nutrientem non eſſe naturam, quia non eſt adæquatum principium motus Phyſici, ſed tantùm partis eius, cum tamen ea ab Ariſtotele dicatur natura. Quare dicamus Mentem eſſe, & non eſſe principium motus: nam eſt principium remotum, non proximum, & non eſt id principium de quo erat ſermo in primo de partibus. Loquebatur ibi Philoſophus de principio motus quod eſt natura: at Natura principium motus eſt proximum, non remotum: Mens autem eſt principium non mouens niſi per mediam phantaſiam. Inſuper, natura eſt principium motus Phyſici, Mens verò artificioſi. Demùm natura abſolutè principium eſt motus, Mens verò non motus, ſed potius qualitatis, ordinis, & figuræ eius; ac ita nulla in Ariſtotele eſt controuerſia. At ex Solutione pulchra oritur dubitatio, quia ſi Mens non eſt principium motus Phyſici, igitur Mens, vt principium motus, non attinebit ad Phyſicum, tenetur enim Phyſicus id principium motus conſiderare, quod natura eſt. Præterea ex eo quod ſit principium remotum, non debemus inferre non eſſe principium motus, immò potiùs maximè eſſe Principium, nam Sententia Ariſtotelis eſt in 8. Phyſicorum 33. priorem motorem magis mouere ceteris, & in 7. de Repub. dixit conſultorem dirigentem maximè agere. De prima difficultate dico, Mentem non eſſe naturam, ſed ſupra naturam, & motum eius, ut ex ea pendet, eminentiorem eſſe motu naturali, & cum non ſit natura, non dicitur attinere ad Phyſicum pro ſuo eſſe abſoluto, vt Mens eſt, ſed ſolùm ut eſt pars animæ, & principium operationum Hominis. Et dum inſtatur, quia neque ut principium motus deberet à Phyſico conſiderari. Reſpondeo, cum motus pendens ex Mente, etiam pendeat ex phantaſia, quæ natura eſt, & competant Homini, qui eſt corpus Phyſicum, & motus ille, quem dirigit Mens, quatenus pendet ex interno principio dicatur naturalis, ideò, cum ea relatione, ad Phyſicum pertinere valet. Erat altera dubitatio, quia ex eo quòd Mens ſit principium prius, & remotius, non debuiſſet Ariſtoteles colligere, non eſſe principium motus. Reſpondeo, Ariſtotelem debuiſſe id facere in libro de partib. quia tunc ſermo erat de Principio motus, non abſolutè, ſed de eo quod eſt natura, & ideò rectè dicit Mentem, non eſſe id principium motus, quod in Definitione naturæ ſumitur, & præſertim, quia Mens non ita primò mouet, ut ſine ea nequeant Animalia moueri, ut ſe habet de mouente primò abſolutè.

Alia opinio. *Euerſio.* *Alia opinio.* *Euerſio.* *Sententia propria.* *Dubitatio* *Solutio.*

Diluuntur reliqua difficultates. *Cap. VII.*

QVattuor difficultatum, in principio præcedentis capitis propoſitarum tres poſtremæ diluendæ ſuperſunt, quarum prima erat, cur phantaſia quæ eſt forma Materiata, nomine Mentis frequenter honeſtetur, ut conſtat ex ſecundo de Anima 155.& ex 3.48. Reſpondeo, ob quinq; cauſas præſertim *Cur phantaſia nuncuperur mens.*
id fuiſſe factum, Prima ſumitur ex Analogia; nam in pueris, feris, & amentibus, con- *Ratio 1.*
gruente quadam rationis ſimilitudine phantaſia menti reſpondet, eiuſque officio fun
gitur, quatenus in eis perinde eſt operationum dux, ac in agente per rationem ſit ve-
ra Mens. Hæc ratio elicitur ex Ariſtotele in 2.de Anima 162. dicente, Animalia per
phantaſiam multa efficere, uel quia carent Mente, uel quia ſi ea ſunt prædita, ui pue-
ri, carent eius vſu. Altera ratio ſumitur ex præſtantia operum prodeuntium ex phan- *Ratio 2.*
taſia, nam Animalia per Phantaſiam frequenter ea efficiunt, quæ mente, & ratione
facta videntur, ut exemplo Hirũdinũ, Apum, Aranearum, & Formicarum manifeſtat
Ariſtoteles in 2.Phyſic.80.ob quæ opera Plutarchus, Porphyrius, Pytagoras, & alij
viri docti, ea animalia ratione prædita exiſtimarunt. Tertia ratio ex eo ſumitur, quia *Ratio 3.*
phantaſia hominis eſt nata humana ratione formari, & ob id in 3.de Anima 56. di-
citur rationalis. Similiter ea vnà cum appetitu eſt apta rationem ſequi, eique ſubijci,
vt conſtat ex calce primi Moralium Nicomachiorum, quod etiam in parte competit
phantaſiæ eorum iumentorum, quæ Humanæ diſciplinæ ſubijciuntur. Quarta ratio *Ratio 4.*
eſt, quia phantaſia ſeruat imaginem, & præſefert vmbram quandam rationis, cum
comparare, ſubnotiones addere, & ex uno aliud elicere, videatur, ut in lib.de internis
Senſibus manifeſtaui. Quinta, & poſtrema ratio ex veteribus depromitur, ueteres *Ratio 5.*
enim, uel Mentem a phantaſia non ſecreuere, ut conſtat ex ſecundo, de Anima, uel
Mentem cũctis Animalibus competere exiſtimarunt, ut dicitur de Anaxagora in pri-
mo, de Anima, 24. Licet autem nonnunquam uti communibus uocibus, unà cũ alijs,
dummodo Sententia lucidè manifeſtetur. Miſſam faciò rationem a Philopono in 3. *Philopon.*
de Anima in expoſit.48.cont.traditam, quæ eſt, quòd phantaſia dicatur Mens, quia
perinde ac Mens intus habeat id, circa quod uerſatur, & ad libitum per eã operamur,
& cum phantaſia omnis nomine Mentis honeſtari valeat, præſertim tamen phanta
ſia Hominis, ut præſtantior, Menti proximior, eiſque magis capax, eo nomine eſt di-
gna. Ex quo conſtat, in qua ſignificatione nos cum ueteribus tueri valeamus iumenta *An intellectus ſit principiũ motus.*
& feras eſſe Mente præditas. Dubitatio, ordine tertia, erat: quia Mens non uidetur
poſſe dici principium motus, cum non cognoſcat Singularia. Reſpondeo alieniſſimã
a vero eſſe, quod ea non cognoſcat, vt latiſſimè ſuo loco patefeci: nam cum Mẽs ſola,
valeat Singularia cum Vniuerſalibus comparare, & ea ſola rationem formet, ex Vni
uerſali, & ſingulari conflatam, ut conſtat ex tertio, de anima, 58. cogimur fateri, eam
cognoſcere ſingularia, quod ex eo quoque elicitur: quia Reminiſcentia nobis compe
tit per Memoriam, & Rationem, ut conſtat ex lib.de Memoria, & Reminiſcentia, &
quia Reminiſcentia eſt etiam Singularium, neceſſe eſt fateri, etiam Rationem, & mẽ
tem eſſe Singularium. Quod cõfirmatur, Nam cum mens inſtruat phantaſiã, & phan
taſia in ſolis Singularibus uerſetur, eſt neceſſe, ut Mens quoque inſtruẽs ea cognoſcat
alioquin perinde ſe de illis haberet, ac ſi Scytha Græcum inſtitueret, quorum unus nõ
perciperet quid diceret alter. Erat poſtrema dubitatio; quia phantaſia quoque nõ ui- *An phantaſia ſit principiũ motus.*
debatur poſſe dici principium motus. Reſpondeo phãtaſiam eſſe duplicẽ, unam ina-
nem, & ad libitum, quam phantaſticam nuncupabat Plato, cui aſſenſio iuncta nõ eſt.
Alteram ex obiecto aliquo externo prodeuntem cũ ſubnotione, & aſſenſione, dum
imaginamur re uera ita ſe habere, & hæc eſt principium motus, & multarũ operatio-
num, ut in calce ſecũdi de Anima, & in tertio, ait Philoſophus. At alia ex hoc emergit
dubitatio, quoniam vermes, Animalia oſtreacea, & ut dicitur in 2.de anima, 156. For *Dubit.*
micæ,

Solutio. micæ,& Apes carent phantaſia,cum tamen moueantur. Soluitur dubitatio ab Ariſto
tele in tertio de Anima, 56.dicente, in huiuſmodi animalib. eodem modo,& motu,
& phantaſiam reperiri, ambo enim in eis inueniuntur confuſa, & inchoata, non au-
tem perfecta,& diſtincta, qua de re cumulatè in libro de ſenſib. internis uerba feci.

De principio Motus,ordine tertio, nempè de appetitu. Cap. VIII.

VIs appetendi, quæ tertio loco Principium motus ſtatuebatur, adeò cum
motu eſt complicata,vt appetitio eius in 3.de anima, 54. motus quidam
eſſe dicatur, ac ea abſolutè nonnunquam dicatur animalia mouere. Sic
dicimus; Trahit ſua quemque uolupras,& Animalia appetitu vario ad va
ria moueri. At non tam apertè principium motus eſt, vt de eo quoque non uariæ
Dubiatio prima attinens ad appetitū. ſe nobis offerant ambiguitates. Nam primò, cum Vis appetendi ſit multiplex, du-
bitare aliquis poſſet, cui nam id officium competat, & num uni ſoli, vel omni? Se-
cundò,nulla motio rectè ſtatuitur principium motus, ne uel idem ſit principium ſui,
vel detur motus ad motū,quod reijcitur in 5.Phyſic.at appetitio eſt quidam motus,
Dubit. 2. 3.de anima,54. Tertiò, non apparet appetitum poſſe dici principium motus per ſe,
Dubit. 3. quia non eſt quid neceſſarium pro motu, poſſunt enim etiam præter appetitum ani-
malia moueri, & aliquid facere; veluti equi nonnunquam præter appetitum currunt
calcaribus impulſi, famuli præter appetitum in varia loca iuſſu domini tendunt.& fe
Dubit. 4. bre correpti ſine appetitu comedunt. Quarta dubitatio eſt, cum appetitio dicatur
principium motus ſpontè facti,& ea ſit motus quidam, qualis motus cenſeri debeat,
num Phyſicus,vel potiùs vltrò, & voluntare factus? non uidetur poſſe dici Phyſicus,
quia prodit ex cognitione, & eſt principium motus, non Phyſici; ſed ſpontè no-
ſtra facti. Nec etiam videtur ultrò factus; quia tunc in noſtra facultate eſſet ap-
petere aliquid,& non appetere, quod uerum non eſt: non enim eſuriens, & ſitiens
poteſt ad libitum,vel non eſurire, vel non ſitire, vel aliud ſimile ſibi utile non appete
Dubit. 5. re.Quinto loco ambigere ualemus,cum phantaſia, & appetitus ſint principia motus,
Dubit. 6. phantaſia quo pacto ad appetitum ſe habet,num ſit facultas eadem,uel diſtincta? De
mùm dubitatur,ſi appetitus eſt principium motus,num ſit facultas cognoſcēs,uel cæ
Solutio prima. ca penitùs & cognitionis expers? Ordiēs a Prima difficultate, dico,cum appetitio co
gnitionem ſequens ſit quadruplex, Voluntas, Præelectio, Appetitus iraſcendi, & Cu-
piditas,quilibet eorum,modo tamen uario, poteſt eſſe principium motus,& illi qua-
tuor appetitus in producendo motu, nonnunquam omnes unà conſpirant, nonnun-
quam uerò inuicem pugnant,adeò ut motus pendeat ex præpotēte,ueluti in uiro per
Virtutē operante,omnes pro actione proba conſpirant in uitioſo,conſpirant, omnes
pro actione improba, in cōtinente, & in incontinente appetitiones ſenſuum cum il-
lis Rationis pugnant. Et cum ex omni appetitu prodire poſſit motus, nō tamen pro-
ximè ex quo uis pendet,ſed tantùm ex appetitionibus ſenſus: ut enim Mens non mo
uet proximè, ſed phantaſia, ita appetitiones ad Mentem pertinentes proximè non
mouent,ſed per medias appetitiones ſenſuum, quæ cum inſtrumentis corporeis ſunt
Dubit. complicatæ. Et ſi quis ambigat de uiro continente, qui pugnante appetitu ſenſuum
Solutio. operatur: Dicendum, quod uel operatur per appetitum iraſcendi, qui pro ratione ad-
uerſus cupiditatem pugnat, ut ait Plato, uel operatur proximè per appetitū Senſuū,
uictum,& coactum, nō ſecùs ac equus coactus ab equite, nonnunquam currit, & ſal-
Solutio ſecunda. tat.Erat ſecunda dubitatio,ſi appetitus eſt motus, quomodo eſt principiū motus? Re
ſpōdeo, appetitum dupliciter uſurpari,uel pro actu primo,nempè pro facultate appe
tente,uel pro actu ſecundo,qui eſt appetitio,& operatio. Pro actu primo non eſt mo-
tus,ſed facultas animæ,quæ per cognitionem excitata appetit,& mouet, pro actu au

tem

tem ſecundo,loquendo de appetitione Senſuum, eſt commotio quædam ſpirituum, quæ deinde principium eſt ſubſequentium motuum, nec propterea motus vnus eſt per ſe terminus alterius,quod reijcitur in ſexto Phyſicorum. Sed tãtùm motus vnus excitat alterum,quod frequenter contingit. At loquendo de appetitione mentis,ea non ſimiliter eſt motio,non enim proximè cum ſpiritibus eſt complicata,ſed tantùm poteſt dici motio,quia eſt quædam ſpritalis propenſio,& excitatio ad finem, uel medium aliquod pro fine conducens. Dubitabatur tertiò, quia non ſemper motus Animalium eſt cum appetitu.Reſpondeo,motum animalium vltrò factum ſemper ex dominante appetitu ortum ducere, nam accidit ob pugnam uariarum appetitionum,vt animalia,& præſertim Homo,aliquandò moueantur appetitu vno,pugnante altero. Inſuper, quòd moueantur appetitu mentis, contra appetitum Senſuum, qui cum ſit communior,nobiſque familiarior,abſolutè nomine appetitus nonnunquam denotatur. Demùm quòd moueantur contra appetitum eis abſolutè competentem,ac per appetitum eis competentem ob conditionem aliquam,vt accidit nautæ dum imminente periculo naufragij,varias,& ſibi gratas merces in mare proijcit,ſimiliter ſe habet de viro ægrotante,dum appetens ſanitatem,medicamenta, & cibos recipit guſtui aduerſos. Et pro exactiore notitia conſiderandum,inter appetitiones poſſe verſari pugnas varias quæ in ſex prima capita rediguntur: Primò enim, pugnare poteſt cupiditas cum cupiditate uariarum rerum. Secundò, appetitus iraſcendi ſecum, ob uaria illum excitantia. Tertiò,uerſari poteſt pugna inter appetitiones rationis ad inuicem,ob rationes aduerſas ſuadentes,& diſſuadentes. Quartò, inter cupiditatem, & appetitum iraſcendi, ut dum lupus cupit agnum, timet Paſtorem. Quintò, inter appetitum rationis,& cupiditatem,ut in uiro continente. Sextò,inter appetitum rationis,& appetitum iraſcendi. Quotieſcunque pugna aliqua inter appetitiones uertitur,appetitus,qui eſt potentior,alterum ſuperans, euadit principium motus, ut inquit Ariſtoteles in 3.de anima,57. & in Homine ſecundum naturam conſtituto, facultas ſuperior dominatur, nempè Ratio, eaque mouet:in conſtituto autem præter naturam, contra, in eo enim terra dominatur Cœlo, & qui per naturam eſt ſeruus, nempè Senſus,dominatur domino,hoc eſt Rationi,& Menti.

Solutio tertiæ.

Pugnæ appetitionis.

An appetitio ſit Motio per naturam? Cap. IX.

INter difficultates ad appetitum pertinentes, quarto loco ea proponebatur,quæ erat,cũ appetitio ſit quædam motio, nũ debeat cenſeri motio ſpõtè noſtra nobis competens,uel potiùs motio per naturam? Dicamus,appetitum poſſe dici per naturã dupliciter:primò,ut diſtinguitur an cõnexo cum cognitione, ſic appetitus Materiæ Elementorũ, & Plantarum,dicitur per naturam,Animalium uerò per cognitionẽ. Vel accipitur per naturã latiùs,ut cõtradiſtinguitur ab eo, qui ſpõte noſtra nobis cõpetit, ut modò præſertim uſurpatur, dum loquimur de motu Animalium, in qua ſignificatione ea uoce utentes,dicendum eſt,appetitum Animalium,uel magis attinere ad corpus,ut fames & ſitis,uel magis ad Animam,ut Animi perturbationes,appetitioneſque ſcientiæ, & uirtutum; de primis loquendo, dicendum eſt, appetitiones ad corpus magis attinentes poſſe nobis cõpetere,& per naturam,& ſponte noſtra,& præter naturam: per naturam, ut fames, & ſitis, quæ conſurgunt ex propria actione naturalis caloris conſumentis humores; noſtra uero ſpõte,dum nos cauſam afferimus, ut dum nuces, & ſalſamenta comedimus,pro excitanda ſiti;ideò Ariſtoteles in ſecundum Moralium Nicomachiot. dicebat, nonnullos ſponte ægrotare, dum ſibi cauſam ægrotandi adhibent. Præter naturam demùm, dum ortum ducit ex affectione præter naturam, ut dum fœminæ utero gerentes cinerem, & calcem appetunt,& comedunt. Similiter

Qua motio ſit appetitus.

appetitiones ad animum magis pertinentes,poſſunt competere nobis tribus illis modis: Per naturam primò, vel totius ſpeciei ſecundum naturam affectæ, ut omnes Homines natura ſcire deſiderant; Vel variorum indiuiduorum,dum ex proprio eorum, temperamento appetitio aliqua conſurgit.Secundò,poteſt nobis competere ſpontè, dum pendet ex noſtra aſſenſione, veluti primi motus nobis per naturam competũt, dum anteuertunt aſſenſionem noſtram, ſecundi verò motus, quia aſſenſionem noſtram ſequuntur, noſtra ſponte dicuntur nobis competere. Tertiò, dicuntur nobis competere præter naturam, vt dum prodeunt ex aliqua affectione aduerſa naturæ,

Concluſio. qualis eſt appetitio interficiendi parentes,prodendi patriam,& alia ſimilis.Ex his cõſtat motionem illam,quæ appetitio dicitur, poſſe eſſe naturalem, ut pendet ex naturæ principijs ſine noſtra aſſenſione: poſſe dici præter naturam, ut prodit ex affectionibus naturæ aduerſis: poſſe dici ſponte noſtra factam, vt ſequitur aſſenſionem noſtram:& demùm poſſe iudicari mediam,qualis eſt fames,quæ media dici poteſt, quatenus non eſt per naturam infra animam collocatam, & ſine cognitione: nec ita no-

Inſtantia. ſtra ſponte nobis competit,vt ad libitum valeamus ſitire,& non ſitire.Sed inſtabatur ſi hæc motio nõnunquã non eſt in noſtra facultate, quomodo ſtatui poteſt principiũ motus ſponte noſtra facti? Reſpondeo, ſi motus ſolùm conſurgit ex appetitione per naturam orta,nequaquam dicitur noſtra ſponte factus,ſed per naturam,ut motus ſpirituum, & ſanguinis in erubeſcente, & timente: at eatenus dicitur principium motus ſponte noſtra facti, quatenus pro eo conſpirat aſſenſio noſtra, nam primi motus non cogunt nos, ſed valemus eis obſiſtere, & ob id ſecundi motus ex noſtra aſſenſione pendentes,iudicari debent proxima principia motus ſpontè facti.

Quomodo phantaſia ad appetitum ſe habeat?
Cap. X.

Quomodo facultas appetẽs ſe habeat ad noſcentem. DVbitabatur quintò loco in præcedentibus, quomodo ad phantaſiam, & vniuersè facultas cognoſcens ad appetentem ſe haberet, num inquam ſint diſtinctæ, uel ne? Nam ex una parte uidentur diſtinctæ, quia opera, & Obiecta diſtincta ſunt, Obiectum appetitus eſt bonum,Obiectum facultatis cognoſcentis, Verum, actio unius eſt iudicare, alterius appetere, quæ maniſeſtè diſtinguuntur inter ſe,& una ſeruari poteſt ſine altera,frequenter enim iudicamus, & non appetimus. Confirmatur, quia niſi inter ſe diſtinguerentur, non deberent cenſeri duo diſtincta principia motus. Ideò Ariſtoteles in tertiò de Anima, quadrageſimoſecundo,inquit: Datur uis appetens, quæ & ratione,& poteſtate alia uidetur eſſe a cæteris. Ex aduerſo non uidentur diſtingui. Primò,quia earum facultatum non ſunt loca, & inſtrumenta diſtincta. Inſuper, quia Ariſtoteles per ſecundam animæ Definitionem, numerans facultates Animæ, de appetitu tanquam de facultate diſtincta mentionem non facit, tantùm ait animam eſſe principium nutriendi, ſentiendi, loco mouendi, & intelligendi. Et intertio de anima, uigeſimonono, ait: & non eſt aliud uis appetendi, & fugiendi, nec inter ſe, nec a Senſitiuo, ſed eſſe aliud eſt, &c. Ideò, in contextu quadrageſimoſecundò. Platonem carpit, ut carpi etiam debet Galenus, quia facultatem appetendi ſecernebat loco,ab ea iudicandi: hi namque uim iudicandi tribuebant Cerebro, vim appetendi, Hepari, & cordi, ideò inquit Ariſtoteles,facultatem cognoſcendi non debere loco diſtingui ab ea appeten-

Solutio. di. Dubitationi itaque cum Ariſtotele reſpondens, dico: Vim appetendi non fundamento,non loco,non Obiecto abſolutè diſtincto,nec penitùs inſtrumento, ſed ſola ratione a cognoſcente diſtingui, & hoc recta ratione, eminentique Dei prouidentia factum eſſe cenſendum eſt, ut ex cognitione ſibi apprimè iuncta, appetitus cõſurgeret citiùs, & uehementior, cũ enim appetitio prodeat ex cognitione, ſi facultates

loco

loco, & fundamento eſſent diſtinctæ nimiùm conciſè, tardè, & debiliter, appetitio cognitionem ſequeretur. Cenſeri itaque debet appetitio tãquam vlterior actio, & officium eiuſdem facultatis. At dices, etiam cæteræ facultates animæ ſentientis inter ſe ſola ratione diſtinguuntur, non fundamento, & pro abſoluto, cum una ſit eſſentia animæ, a qua potentiæ pro abſoluto ſumptæ non diſtinguuntur. Reſpondeo, de cæteris ſecùs ſe habere, nam cæteræ non verſantur in eodem obiecto cum eodem gradu abſtractionis, nec operatio vnius prodit ex ea alterius, & maximè inſtrumento proprio, & proximo ſunt ſeiunctæ. Rationes quibus oſtendebatur debere diſtingui, nil aliud oſtendunt, niſi quod diſtinguantur ratione, ut dixi. Dicebatur diſtingui Obiecto, & muneris functione. Reſpondeo, diſtingui obiecto ratione tantùm, non abſolutè, & appetitio ex cognitione conſurgit tanquam officium ſequens, ex priore prodiens; Nec eſt abſurdum, quòd eiuſdem facultatis operatio prior ſeruetur ſine poſteriore, ut prima operatio Mentis ſine ſecunda, & hęc ſine tertia. Addebatur demùm, quòd niſi diſtinguerentur, non deberetur ſtatui duo principia motus. Reſpõdeo, ea eſſe principia duo, ſola ratione diſtincta, & ſubordinata, quæ ob id ab Ariſtotele in tertio de anima, quinquageſimo, rediguntur in unum, nempè in appetitum, inquit enim, & phantaſia cum mouet, non mouet ſine appetitu, vnum igitur erit mouens vis appetens: ſi enim duo, mens, & appetitus mouerent ſecundum communem aliquam ſpeciem mouentem, &c. Sic itaque motus ſponte noſtra factus, appetitum habet pro principio proprio, qui eſt cum cognitione iunctus & conſenſione. At quæres, num uis appetens ſit prædita inſtrumento diſtincto ab eo facultatis cognoſcentis? Reſpondeo, appetitum Mentis non egere inſtrumento. Appetitum iraſcendi, & concupiſcendi ex ſententia Platonis præditos eſſe inſtrumentis diſtinctis cum phantaſia, & vis cognoſcendi ex eius, & Galeni opinione ſit in Capite, appetitus iraſcendi in Corde, concupiſcẽdi verò in Hepate. Quæ ſententia non videtur approbanda, cum appetitio prodeat ex iudicio, ac illud ſequatur ut ducem: hinc Plato vt ea ſeruaret, quæ experientiæ ſunt conſentanea, fuit coactus dicere, ad Hepar uarias rerum deferri imagines, in eoque percipi, quod rationi ſatis apertè uidetur aduerſum. Cum itaque apparuerit has facultates ſola ratione diſtingui, putandum eſt earum inſtrumenta magna ex parte eſſe eadem, & parùm inter ſe differre, nam pro origine, natura, & communi inſtrumento, eadem ſunt quatenus eodem ſpiritu, quo iudicamus, etiam iraſcimur, timemus, & conſimilibus motibus commouemur: ac inde oritur, quod hæ appetitionum commotiones iudicium turbant, quod non accideret, niſi eodem inſtrumento perficerentur. Sunt deinde diſtincta duplici modo. Primò, quia pro iudicio egemus prærer ſpiritum, parte aliqua corporis firmiore, & ſolidiore, veluti panniculo referto venulis, & exiguis quibuſdam arterijs, in quo rei Senſilis actio firmior, & magis conſpicua refulgeat, quo pro officio appetitionis non egemus, cum enim ſit motio, ſolùm expoſcit aliquid facile mobile. Secundò, differunt, quia pro appetione egemus maiori copia ſpirituum, ſecuſque affecta quàm pro iudicio, ac ita ira eſt feruor ſanguinis, & ſpirituum circa præcordia, non autem iudicium iniutiæ.

Dubit. — *Solut.* — *De inſtrumento facultatis appetentis.* — *Opinio Platonis, & Galeni.* — *Euerſio.* — *Sententia propria.*

An vis appetendi cognoſcat? Cap. XI.

Difficultatum ad appetitum attinentium poſtrema erat uum appetitus cognoſcat, vel potiùs ſit cæcus, & cognitionis expers? Pro noritia conſiderandum, quod non eſt dubiratio, an facultas fundamento eadem, ratione diſtincta, cognoſcat, & appetat; iam enim patuit facultatem iudicantẽ ſola ratione ab appetẽte diſtingui, ſed dubitatio eſt, an præter iudiciũ cognoſcẽtis in ipſomet appetitionis actu, includatur cognitio.

Num appetitus cognoſcat.

Opinio quorundã. Non deſunt viri docti, qui id neceſſatium affirmant, quod oſtendunt; Tum, quia ſi appetitio eſſet cognitionis expers, non poſſet diſciplina corrigi, non poſſet emendari ratione, nec diceretur rationalis per participationem, quæ tamen omnia ei competunt ex ſententia Ariſt. in calce 1. Nicomach. & alibi; Tum inſuper, quia ſi cognitio, & appetitio eſſent actus diſtincti, poſſet appetitio ſeruari ſine cognitione, ac ita Animal Animario appetitu id poſſet appetere, quod non cognoſceret; quod apprimè eſt abſurdũ. Et demùm id, quod maioris momẽti eſt, niſi voluntas contradiſtincta a mente cognoſceret, nõ eſſet libera, nõ poſſet imperare mẽti, ut ſpecularetur, nec facultatib. alijs, non. n. hęc ſine cognitione ſeruari poſſunt; Inſuper, nõ poſſet frui ſuo fine, & ob id gaudio perfundi, non. n. gaudium ſine cognitione ſeruatur. Iure optimo itaq; dicendum uidetur, in actu appetitionis cognitionem includi, diſtinctã ab ea, ex qua prodit.

Euerſio. At qui ſunt huius opinionis (ni fallor,) longè diſtant a uero, cũ appetitio, & cognitio diſtinguantur ratione, id quod eſt in ratione unius, ut cõtradiſtincti ab altero, nõ põt in altero includi; at vis iudicans, & appetens, ut tales, diſtinguũtur ratione, quare nec in actu cognitionis appetitio, nec in eo appetitionis cognitio includi poteſt. Prætereà, quod ſequitur aliud, non includit illud, alioquin ſequeretur ſeipſum; appetitio ſequitur cognitionem, nõ itaq; cognitionem includit. Inſuper ea, quæ ſunt, non debẽt ſine neceſſitate multiplicari; at putare dari cognitiones duas eiuſdẽ facultatis ſola ratione diſtinctæ, eiuſdemq; Obiecti, penitus eſt ſuperuacaneum. Pręterea actus qui eſt quidã motus, non eſt iudicium; appetitio eſt actus, qui eſt quidam motus, 3. de Anima, 54. quare non eſt iudicium. Demum, feruor ſanguinis circa pręcordia, non eſt cognitio; ira eſt appetitus, qui eſt feruor ſanguinis circa præcordia; quare non eſt cognitio.

Concluſio. Colligamus itaque, quod cum vis appetẽs, & cognoſcens ratione diſtinguantur, vt cognoſcens, quatenus cognoſcens, nõ appetit, ita neq; appetens, ut appetens cognoſcit.

Diluũtur rationes aduerſa. Nec difficile eſt aduerſis rationibus reſpõdere; nã unicuiq; facultati, proprium officium tribuere debemus, & id quod conditioni eius eſt cõſentaneum: appetitus quamuis ratione propria non cognoſcat, tamen ob iudicium, ex quo conſurgit, eſt oculatiſſimus, ut eius conditioni congruit, ueluti ambulans, non ob id dicitur cęcus, quia eius pedes non uident; ſat eſt ut uiſus ei parti competat, cui competere debet. Similiter appetitus ob facultatem cognoſcentem ſola ratione diſtinctam, poteſt corrigi, rationi ſubijci, diſciplinaq; dirigi, ueluti etiam pedes diſciplinæ, & directioni ſubijciuntur. Addebatur, quòd niſi in actu appetitus includeretur cognitio, poſſet ſeruati appetitus ſine cognitione. Hæc ratio leuis eſt, quia appetitus ſequitur cognitionem, ut umbram Corpus, & quemadmodum umbra pendet ſecundum eſſe, & cõſeruationem, ita appetitus, & propterea dempto priore, demitur ſequens, ut dempto Corpore, demitur umbra. Addebatur poſtremò, quòd niſi uoluntas cognoſceret, nec libera eſſet, nec imperaret menti, nec frui diceretur Obiecto. Hæc, & huiuſmodi, nil aliud oſtendunt, niſi voluntatem neceſſariò iunctam habere cognitionem, ſine qua nil eorum ei competeret, & per quam ei competunt illa omnia.

De quarto principio motus, ad inſtrumentum pertinente. Cap. XII.

Facultas Organica. VT animalia ſpontè moueantur, præter Obiectum, iudicium, & appetitionem, quarto loco neceſſariam dixi facultatem quandam Organicam, quę proximè moueat membra, de qua Ariſtot. in contex. 54. dę tertij de Anima dixit; quo vero ut Organo vis appetendi moueat, iam corporeum eſt, de quo in cõmunibus Animæ, & corporis operibus conſiderandum eſt. Nunc autẽ ut cõpendio id proferam, mouens quo, & tanquã inſtrumentũ; ibi eſt, vbi principiũ, &

finis

finis idem, qualis eſt cardo, ſiue cōnexio oſſiū, &c. De hoc itaque poſtremo principio ſequitur agendū, de quo tria præſertim cōſiderāda occurrūt. Primò, quidnā illud ſit. *Tria conſideranda.* Secundò, quomodo in eodē principij genere quattuor vnius motus ſtatuūtur principia, vnius.n. in vno genere, vnicum principium eſſe dicitur. Demùm, ſi principia mouentia ſunt quattuor, quodnam illorum debet iudicari principale? A' primo ordiens, *Ariſtot.* Ariſtoteles hoc poſtremum principiū apprimè humile ſtatuit, nec illud principij nomine appellar, ſed inſtrumenti, quo principium mouens mouet. Ex aduerſo ueteres *Veteres.* Philoſophi, Animam in cognoſcentem & mouentem ſecantes, id plurimi feciſſe viſi ſunt. Similiter Medici id principium numerant pro facultate principali, ab appetitu diſtincta, cum appetitum in Corde, & Hepate, facultatem verò mouendi in Cerebro iudicent collocatam, eamque a Cerebro, vnà cum Senſus per ſpiritus, & neruos dicant effundi in vniuerſum corpus. At profectò minus rectè ſentiunt: nam primò, *Euerſio.* inſtrumentum accipiunt pro principio principali. Secundò, ſedem uirtutis mouentis diſtinctam ſtatuunt ab ea appetentis, quod fieri non debet, cum appetitus ille ſit qui mouet: Tertiò, ſedem virtutis mouentis ſtatuunt Cerebrum, ineptum prorſus ad mouendum, impotens, caloriſque expers, non Cor quod continenter mouetur, quod eſt potens, & calidum. Demùm, principia, & facultates Animæ ſine vlla neceſſitate multiplicant. Quare dicamus, hoc quartum principium, non propriè eſſe *Sententia verior.* principium, ſed inſtrumentum, & id, quo fit motus, quod nil eſt aliud, niſi congruens conſtitutio inſtrumentorum motus, quæ dum per uim nutriendi incolumia a deprauatione ſeruantur, recteque per naturam fuerint affecta, phantaſiæ, & appetitus mādata congruenter exequuntur, nec alia animæ uis præter relatas pro efficiendo motu conſtitui debet; & dum Ariſtoteles in ſecundo de anima definiens Animam, dixit eſſe principium nutriendi, ſentiendi, loco mouendi, & intelligendi, per principium motus, appetitum denotauit, quod patet ex tertio de anima, ubi principium motus appetitum eſſe dixit, ideò in Definitione animæ numerans uim mouendi, appetitum pro diſtincta facultate non numerat; quod ſi in contextu uigeſimoſeptimo, ſecundi de Anima, referens animæ facultates, & appetitum, & uim mouendi retulit, id fecit, quia præter appetitum, requiritur uis quædam inſtrumentaria, & etiam ob communem loquendi modum ueterum Philoſophorum: at principalia principia eſſe cēſuit phantaſiam, & appetitum, ideò in ſecundo de anima, contex. 20. dixit: ubi motus, ibi Senſum, & appetitum reperiri, quia hæc ſunt principia illius. Sed hoc ſupereſt explicandum, quodnam ſit id, quod ab Ariſtotele inſtrumentū motus nuncupatur. Ariſtoteles in contextu 55. ei uaria tribuit, primò, ut ſit corporeum; ſecundò, quod finis eius *De inſtrumento motu.* cum principio connectatur, tertiò, quòd in conſtituendo motu, unum quieſcat, alterū moueatur; quartò, quòd perindè ſe habeat, ac γιγγλυμὸς, ſiue cardo. At quid eſt hoc, *Simplic.* cui hæ conditiones competunt? Simplicius dixit eſſe animam formantem, quam nuncupauit uitam animalis, conſiderauit enim more Academicorum primò animam utentem, ſecundò formantē, tertiò corpus formatum: anima formās, quæ eſt veſtigiū quoddā utentis, cum mediet inter utentem, & corpus, eſt principium unius, finis alterius, & ob connexionem cum corpore eſt corporea. Hoc longiſſime a uero abeſt: nam *Euerſio.* Ariſtoteles explicationem reijcit in librum de motu animalium, in quo nequaquam id retulit ad animam formantem, ab utente diſtinctam, imò ea diuiſio Animæ Peripatetica non eſt, ſed Platonica, eadem enim facultas format inſtrumentum, & eo utitur (ex ſententia Ariſtotelis) ideò dicitur principium in triplici genere, nempè formę, finis, & efficientis: nec ei propriè competunt conditiones, quas inſtrumēto motus tribuit Ariſtoteles. Philoponus ait, id inſtrumentum eſſe ſpiritum, quem ait ſimilem γιγγλυμῷ, quæ ſentētia etiā non eſt uera, nam ſpiritus eſt inſtrumentum cōmune, & *Philopon.* *Euerſio.* conſimile, non ita, ut pars una moueat, altera moueatur, hoc enim corpori continuo, *Auerr.* hoc eſt conſimili, non competit. Auerroes hæc refert ad Cor, qui etiam non rectè *Euerſio.* ſentit, nam Cor eſt communis, & prima ſedes, non inſtrumentum proprium motus,

Sententia verior. tus,inſuper in Corde motus fit per naturam,non ſponte.Quare dicamus cum Ariſtotele in 2.de partibus animalium,cap.1.paſſionem fieri per ſimilia,actionem verò per corpora diſſimilia,quæ inſtrumenta dicuntur,veluti oculus totus, non pars vna eius. dicitur inſtrumentum videndi,inſtrumentum itaque proximum,& totum motus,vltrò facti,eſt,quod conſurgit ex cunctis proximè conſtituentibus motum,quorum cōſpiratio in connexione oſſium reperitur , & pro diſtinctiorem explicatione conſiderandum, quòd neruus, & ligamentum,dum attingunt principium muſculi carnei, in varias,& exiguas partes diuiduntur, *Nerui.* Neruus diuiditur in exiguos villos per ſubſtantiam carnis progredientes: *Ligamentum.* Ligamentum ſimiliter extenditur, & panniculum conſtituit,quo tegitur muſculus, in fine autem muſculi, vterum in vnum redeunt , & ligamentum vna cum neruo conſtituit Cordam neruo maiorem , adeò vt muſculus conſtet ex carne,neruo,ligamēto,& corda,*Corda.* corda verò ex ligamēto,& neruo,alligatur deinde muſculus oſſi per cordam, connectitur autem cū oſſe præſertim per ligamētum; per neruum verò dat motum , munere ſpirituum manantium ex Corde, & ſe habentium ad totum hoc inſtrumentum perinde ac formam quandam, nec ob id putādum muſculos omnes in cordam deſinere,nam muſculis frontis,ani colli,veſicæ, & ſimilibus, hoc non competit , hi enim ſolùm contractione, & extenſione more uermium mouentur,ſed id intelligi debet de muſculis , qui os trahendo , motum conſtituunt, hoc itaque conſtitutum ex connexione oſſium, vna cum muſculo,& corda, congruentibus ſpiritibus præditum,debet cenſeri integrum inſtrumentum motus Animalium, de quo Ariſtoteles in context.55.uerba fecit: dico motus totius,nam ut dixi, muſculi nonnulli: ſine connexione per cordam cum oſſibus motum aliquem conſtituunt.

Quomodo unius motus tot principia. At dubitabatur ſecundò,quomodo motus animalium tot poſſint eſſe principia? Reſpondeo,ea eſſe principia, non æquè proxima, ſed ordine prædita, qui ordo in omni cauſæ genere locum habet , ut dicitur in ſecundo Phyſicorum,32. Sed ex ſolutione hac oritur tertia dubitatio, & eſt, facta comparatione inter ea quattuor ſubordinata principia, quod nam eorum principalius , & abſolutè principium primum iudicari debet? *Principalius principium motus.* Reſpondeo,aliud eſt principium eſſe abſolutè primum, & principalius. Aliud eſſe alicuius rei proprium,ſi inquirimus principale & prius abſolutè, dicimus primū eſſe Obiectum, ſecundum phantaſiam , &c. At ſi inquirimus principium illud primū quod etiam eſt proprium, & eſt id, per quod primò motus hoc habet ut noſtra ſponte fiat,dicendum,id eſſe appetitum.Hoc affirmauit Ariſt.in context.50.& iure: nam motus non ob aliud dicitur noſtra ſponte factus , niſi quia fit per appetitum, ideo dixit etiam *Simplici⁹.* Simplicius; Facultas,non quia cognoſcit,ideò mouet,ſed quia appetit,cognitio dicitur neceſſaria,quia niſi cognoſceret, non appeteret: at ratio prima ob quā mouet,eſt appetitus,& hæc eſt ea cauſa prima,& ſumma,quæ præſertim quæritur,ut dicitur in ſecundo Phyſicorum,38.ſubintelligendo ſemper id,quod iam dixi, appetitum debere eſſe aſſenſione approbatum,ut motus noſtra ſponte dicatur fieri. *Sedes principij mot⁹.* At quæritur; vbinam in Homine poſitum ſit principium motus? Qua de re cum varia dici poſſint, ſeptem breuiſſimè proferam : Primò , principium motus collocatum eſſe in medio,quia Cor in medio munitiſſimū reperitur,ſic Ariſtoteles in libro de Iuuent. & ſeneƈt.principium accretionis dixit in medio locatum.Secundò principium eſt in parte dextra,nempè principium a quo,ut dicitur in ſecundò de Cœlo. Tertiò,Principiū in parte leua,quia Cor cuſpidem ad eam vergit. Quartò,eſt in parte ſuperiori, quia Cor eſt ſupra vmbilicum,& in capite fulget officium dirigentis. Quintò,eſt in parte deorſum, ob inſtrumenta : quæ maximè mouentur nimirum pedes.Sextò ,eſt poſterius, ratione impulſionis, eſt anterius, ratione attractionis, magis propriè tamen in medio dicitur poſitum, & ſurſum.

Definitio facultatis mouentis. Cap. XIII.

Voniam ex notitia principiorum rei, elicitur eius definitio, ideò cum hactenus principia facultatis mouẽtis ſint explicata, eius definitionẽ elicere ualemus, quã cenſeo eſſe hanc. Principium motus Animaliũ eſt Facultas Animæ appetens, excitata ab obiecto per phantaſiã iudicato, ut ſibi conducente, uel aduerſo, inſtrumẽtis utẽns, motui ſpontè facto accõmodatis, pro finis adeptione. Per hãc definitionem præſertim explicatur principiũ ordine tertium, quod declaratum eſt eſſe primum, & proprium, idque ita explicatur, vt vna cõſtet, quomodo cętera tria ad motum conſpirẽt. Non me latet facultatem hanc mouẽdi ab Auicenna, & ab alijs ſecus fuiſſe definirã. Ego definitionem dedi, quam puto principijs, & ſentẽtię Ariſt. accõmodatiorem. At duæ emergunt ambiguitates. Prima eſt, quia inſtrumenta nõ ſumuntur in definitione principalis principij. Altera eſt, quia ſi uis mouens nõ eſt pars Aïæ, diſtincta a phãtaſia, appetitu, & mente, cur Ariſt. in 3. de Anima poſt cont. 40. tanquam de facultate diſtincta, ſeorſum de illa propoſuit agendum? ſi eſt aliqua enumeratarum, iam de illis egerat: ſi uerò ſolum diſtincta eſt earum muneris functio, nõ ad libros de Anima, ſed potius ad parua naturalia pertineret. De prima difficultate dico, hanc nõ eſſe definitionem omnibus numeris abſolutam, ſed eſſe circumſcriptionem congruentem principio, non enim principia exactè definiri poſſunt, ſed per attinentia ad eorum opera circumſcribuntur: ſic Ariſt. in ſecundo de Anima, in definitione animæ, ſumpſit inſtrumentum, & ſi uidendi facultatem definire vellemus, per oculum teneremur id facere, & præſertim id fieri debet: quia inſtrumenta naturalia ſunt modo quodam etiam Materia ſitarũm facultatum; de artificialibus non ita ſe habet. De altera difficultatẽ dico, cum phantaſia, & appetitus ſint principia motus, iam id principium ut pertinet ad fundamẽtum, hoc eſt ad Phantaſiam abſolutè conſideratam, fuerat explicatum, ſed nõ ut pertinet ad diſtinctam rationem, per quã eſt principium motus, ideò hoc fuit addendum, & explicãdum. Vt uerò pertinet ad appetitum, hic nõ fuerat prius declaratus niſi cõfusè, ual dè enim pauca, & obiter de appetitu prius dicta fuerant, nec fuerat oſtenſum, quòd ſit principium motus, & cum in definitione animæ dictum fuiſſet, quòd eſt principium nutriendi, ſentiendi, intelligendi, & mouendi, & fuiſſent declaratæ reliquæ partes definitionis, hęc remanebat explicãda, ꝙ eſſet principium mouendi, & oſtendendum, quod hęc erat facultas appetens, quę cõſideratio per relationem ad animam, & potentias eius, ad libros de anima pertinet, non enim de ea ſe habet perinde ac de Memoria, de qua nec in Definitione, nec in diuiſione animæ fit mentio. Demũm hoc faciendum fuit, ut conſtaret, quomodo diuiſio animæ a ueterib. tradita in iudicantem, & mouentem, uera, & non uera iudicari deberet.

Definitio. Principij Motus.

Prima dubitatio.

Secũda dubitatio.

Solutio 1.

Solutio 2.

De modo, quo Animalia mouentur, Opinio aliorum. Cap. XIIII.

RO exacta rerum cognitione, quæ latenter ex principijs pendent, non eſt ſatis principia cognoſcere; uerùm inſuper explicandi ſunt modi, quibus ex principijs prodeunt: motus latenter ex principijs ſuis pendet, & de modo opiniones ſunt uariæ, ideo accuratè de eo diſſerendum eſt. Vetuſtiſſima eſt ſententia, conſenſione ſapientum approbata, ſe mouere, uiuentium eſſe proprium, & Animam eius motus eſſe fontem, de modo tamen maxima eſt ambiguitas. Putarunt ueteres id non ſecus contingere poſſe, niſi quia natura, & conditio animę ea eſſet, ut primò ex ſe moueretur, ac ita deinde eſſet principium motus animalium, motum Animæ dixere primum, cæteros ſecundos ex primo prodeuntes.

Opinio uetuſtiſſima.

Motus primus.

Fun-

Fundamẽtum. Fundamentum eſt;quia om'ne per aliud tale, ad id redigi debet, quod ex ſe tale ſit;
corpora cõpoſita mouentur per aliud;quare eſt neceſſe aliquid reperiri quod mouea
tur ex ſe,hoc nil præter Animam eſſe poteſt,ea igitur cum primò ex ſe moueatur,eſt
Democritus. origo motus cæterorum.Propterea Democritus,Leucippus,& Epicurus dixere,Ani
mam conſtare ex atomis,ſua cõditione maximè mobilibus,quę atomi cum ſtare ne-
queant,reddunt mobile corpus illud, in quo inſunt, ueluti etiam ait Ariſt. in primo
de Anima,44.Philippum Comediarum auctorem Ligneam Venerem reddidiſſe mo
Plato. bilem,infundendo in eam Mercurium, ſiue argentum uiuum. Plato,qui cum Pytha-
gora Animam nõ eſſe corpus rectè nouit,dixit mentem ſupra motum eſſe poſitam,
Animam uerò per inſertas rationes Ideis Mentis reſpondentes,ex ſe primò moueri,
ac ita eſſe principium motus cæterorum.Hinc Zenocrates dixit, Animam eſſe nume
Zenocrates, Macrobius, Simplicius. rum ſe mouentem, & Macrobius in lib.de Somnio Scipionis,eſſe numerum ſui eſſen
tia mobilem. Simplicius more ſuo,Ariſtotelem per Platonẽ exponens, vt lucidè cõ-
ſtat,ex expoſitione cont.55.tertij de Anima,diuidebat Animam in utẽtem, & for-
mantem,partem utentem verè eſſe Animam dicebat,& originem formãtis,formam
tem uerò vnà cum Plotino,dicebat eſſe uitam corporis,umbram utentis, veſtigium
eius,& idolum;partem vtentem dicebat ex ſe motam,& principium motus,forman
tem ſtatuebat mediam,& ob id motam,& mouentem,corpus demùm ſolum motum
in parte utente,vt in fonte motus conſiderabat motum primum,tempuſque primũ,
finem æternitatis,originem uerò ſecundi motus,ſecundique temporis competentis
corporibus,ita in omnibus ſeruabat conditionem Animæ,mediam inter Mẽtem, &
naturam,ex eius itaque opinione, Anima utẽs ex ſe motu, non autem mota per mo
tum corporis,per idolum medium,quod etiam ex accidenti per motum corporis mo
ueretur, & [illegible] eſſet ſimilem,eſt principium motus corporis,Hæc profectò eſt opi
nio Platonis,quam puto ſubindicaſſe Ariſtotelem in 8.Phyſ.28.dicentem: Non la-
Ariſtotel. tet Animalia moueri ab aliquo, ſed quomodo oportet accipere in eis id,quod mo-
uet,& quod mouetur, apparet enim ut in nauibus, & his quæ non natura conſtant,
ita in Animalibus eſſe diuiſum id quod mouet,& quod mouetur, ac ita Animal ſe ip
ſum mouere,&c.Idipſum forte ſubindicauit in ſecundo de Anima 11.inquiẽs,adhuc
non conſtare,an Anima ita ſit actus,ut Nauta Nauis. Inſuper, in eandem ſententiã
uiſus eſt inclinaſſe Ariſtoteles,dum in lib.de motu Animalium,ca.7.dixit, Animam
non ita mouere,vt ſit in toto corpore,ſed eſſe in Corde,tanquam in Arce,ac ita mo-
uere uniuerſum corpus,quibus uerbis indicare videtur, Animam tãquam nautam in
certa parte corporis reſidentẽ,corporeque vtentem,illud mouere:quod etiã enũcia-
uit ſub initio lib.de Iuuentute,& ſenectute dicens,Animã eſſe in aliqua corporis par
te,quæ principatum obtineat,hoc autem non de parte formante,ſed de ſola utente,
Sententia propria. uerum eſſe poteſt.De hac opinione duo dicenda cenſeo. Primum,quòd nõ ſit Ariſt.
Alterum,quòd uera non ſit.Quòd non ſit Ariſt.ſatis cõſtat,cumulatè enim aduerſus
illã diſputat in primo de Anima.Inſuper,ſimul,quod nec Ariſt.ſit,nec uera,ita oſten
do,& primò,ſi conſideretur ea diuiſio Animæ in utentem,& formantem, uel eiuſdẽ
duæ eſſent eſſentiæ,uel anima vtens non eſſet eſſentia,& id quod eſt animal,vtrum-
que eſt abſurdum,& conſequutio deducitur,nam forma formans eſt id quod res eſt,
præterquam ſi daretur utens,uel ea eſſet eſſentia animalis,uel ne,ſi primũ eiuſdem,
duæ eſſent eſſentiæ,alterum apertè aduerſatur Platoni,qui Hominem definiẽs,dixit
eſſe animam utentem. Nec dicere ualemus quod utentis, & formantis eadem ſit eſ-
ſentia,quia nil eſt ueſtigium,& vmbra ſui,nec utitur ſe.Præterea ſi id eſſet,tũc uis for
mans,cõſtituens mobile,ea eſſet quę mouenti reſiſteret,quod eſt abſurdum:nam mo
bile reſiſtit mouenti,& debet eſſe actu,cũ aũt ſit actu per formãtẽ,uis formãs utẽti re
ſiſteret, at id,quod fluit ex aliquo,nõ ei reſiſtit,cũ reſiſtens debeat opponi. Præterea
Ariſt.in primo de Ortu,& inter.73.reijcit ſentẽtiam Democriti,dicentis atomos ex
ſe deſcendere,nam inquit Philoſophus,ſi id eſſet,idem ageret in ſe,& relatũ ad idem
eſſet

eſſet actu, & poteſtate, quę ratio ſimiliter uim habet aduerſus Platonem, eadē ratio
affertur in 8. Phyſ. 44. Simplicius illum locũ exponens, ſoluendo inquit, id poſſe cō- *Siplicius.*
petere Animæ, munere variarum rationum: ei per naturam inſitarum, Ideis mētis re
ſpondentium, quarum nōnullæ cum fuerint actu, mouent eas, quæ ſunt poteſtate, ut
etiam ex Sententia Ariſt. datur Mens agens, & mens poteſtate, quibus Anima, tan-
quam per rationes diſtinctas ſe docet, ac a ſe addiſcit. Hæc euaſio inanis uidetur; tũ *Euerſio.*
quia rationes illæ, Ideis reſpondentes, ab Ariſt. reijciuntur, cũ reijciantur Ideæ; tum
inſuper quia rationes illæ omnes ſunt actus, & principia actionis, non autem ſtatui
poſſunt, principia paſſionis requiſitę pro motu: tum demùm, quia inter uarias animę
rationes ſolum conſideratur motio ſpiritalis, qualis eſt Ratiocinatio, quę pro conſti-
tuendo corporeo motu nō eſt ſatis. Inſuper quamuis Plato, in 10. de Legibus iudicet *Plato.*
Animam ſe mouere motu latè ſumpto, inquiens, ducit Anima omnia quæ Cęlo, Ter
ra, Marique continentur ſuis motibus, quorum nomina ſunt Voluntas, Meditatio,
Concilium, Opinio, Gaudium, Meror, Fiducia, Metus, Odium, Amor, & ſimilia, mo-
tum primum denotantia, &c. Quamuis inquam Plato indicet ſe latè uti nomine mo
tus, tamen ea tribuit Animæ, quæ non Animæ, ſed cōpoſito competunt, ut ait Ariſt.
in primo de Anima, 65. nec fiunt ſine corpore, vt cōſtat de Metu, Amore, & ſimilibus
perturbationibus. Accedit ad hæc, quòd ſi Anima ob id mouet alia, quia ex ſe moue
tur, & Plato in Phædro, ex eo quòd ex ſe mouetur, colligit quòd ſit immortalis, coge
mur dicere, vel animam iumentorum non eſſe principium motus, quod apertè aduer
ſatur Platoni in Phædro, dicenti corpus omne Animatum habere internũ principiũ
motus: uel eam eſſe immortalem, quod penitùs eſt abſurdum. Hinc inſpicimus Aca-
demicos cupientes uim huius inſtātiæ uitare, in uaria, & conſpicua labi abſurda. Sim *Siplicius.*
plicius exponens cōt. 44. 8. Phyſ. dixit, Plato ſe ipſa mobilem tradit eſſe omnem ani
mam, vel vt uidetur potioribus interpretibus rationalem, at ſi anima ferarum nō ex
ſe moueretur, non eſſet principium motus eorum, quod conſpicuis uerbis Platonis
aduerſatur, ut dixi: Si autem ex ſe moueretur eſſet rationalis, quod eſt abſurdus, ob
id alij, ut Numenius & Plotinus, in libro de eſſentia animæ & de dubijs animæ dixe- *Numenius.*
re animas omnes unius communis, & ueræ animæ eſſe participationes, cuius anima
mũdi eſſet participatio prima, quo nil abſurdius dici poteſt, ita. n. uiuētia omnia euiſ
dem ſpeciei eſſent. Alij dixere plantis, & ſtirpanimalibus uitã tribui ab anima terræ;
perfectiora autem animalia a propria quadam rationali anima uitam ſuſcipere, quæ
eis non uerè ineſſet, ſed potius præeſſet, hinc non diſtinctè, ſed ſolum adumbrare, in
eis officium rationis exercet, quod & a Porphyrio, & mox a Proclo approbatũ fuit. *Porphy-*
Quã longè abſit hæc opinio a uerò abſit, ſatis ſuperque ex ſe conſpicuũ eſt, & præſer- *rius.*
tim quia tunc iumenta ab aſſiſtente mouerentur non ex ſe: accedit ad hęc, quòd ut ar *Proclus.*
gumentatur Ariſtoteles in primo de Anima 44. Anima nedum motus, uerùm etiam
quietis cauſa eſt, ex eo autem, cuius eſſentia eſt motus, non poteſt prodire quies.

Opinio altera, de modo, quo mouentur Animalia.
Cap. XV.

QVONIAM apertè Peripatetici inficiantur animam ex ſe moueri, ideò *Opinio*
nonnulli illuſtrium interpretum Ariſt. dixere animam non quidem ex
ſe moueri, ſed mouere corpus, ac id ita mouere, ut ea ſit totus motor, cor-
pus uerò totum mobile; Animal autem id, quod ex ſe mouetur, conſta-
tum ex parte mouente, & parte mobili. Quæ opinio etiam aprobanda non eſt: *Euerſio.*
Primò, quia forma ex Materia pendens non operatur ſine corpore, nam ſicut ut
ad eſſe, ita ad operari ſe habet; Cum itaque non habeat eſſe ſine corpore, etiam ſi-
ne eo operari non ualet. Præterea, actiones, & opera, tanquam agentis completi, ſunt
rerum

rerum perfectarum & abſolutarum, huiuſmodi non ſunt partes, ſed ſolum totum, ideo operationes rerum materiatarum, non ſolius formæ, ſed compoſiti eſſe dicitur; Quod confirmatur per Ariſt. in 1. de Anima, 65. dicentem, non Animam ſentire addiſcere, & texere, ſed Hominem per Animam: quare longè minus poterimus dicere Animam ſolam loco mouere, cum hęc ſit functio muneris magis Materiata, quam ſentire, & addiſcere. Demùm, ſi id eſſet, tunc Anima ſine corporeis inſtrumentis poſſet mouere corpora mortalia, quod inficiatur Ariſt. in 8. Phy. 30. inquiens, nullũ corpus continuum, hoc eſt ſimilium partium mouere ſe. Et in 2. de Cœlo 50. ait: ſi ſtellæ eſſent natæ moueri motu ab eo orbium diſtincto, fuiſsent per naturam inſtrumentis munitæ motui proprio congruentibus, quod profectò neceſſarium non fuiſset, ſi Anima eſset motor totus. Quare dicamus, in Animalium motu, totum eſse id quod mouet, ac ſimiliter totum moueri: totum mouet, quia id perfectum, & cõpletum eſt, cuius perfecti dicuntur eſse actiones: totum ſimiliter mouetur, quia motis nobis, mouentur omnia, quę ſunt in nobis, & cum motus ſit accidẽs, recipitur in ſubiecto, quod actu eſt, ſubiectum autem actu, compoſitum eſt ex Forma, & Materia, totum itaque mouet, totumq; mouetur: at ratio tota per quam mouet eſt Anima, per quam mouetur, eſt corpus, & materia. Verùm quæret aliquis, an operante compoſito, Materia vna cũ Forma operetur, & dum patitur, etiã una compatiatur forma? Reſpõdeo, materiã unam operari dupliciter poſſe intelligi, uel ita, ut ſit ratio quædã operãdi, & hoc nõ eſt verum, ratio.n. uniuerſa, & tota agendi actus eſt, uel quia ſit cauſa, ſine qua forma, & compoſitum non eſſent, nec Materiatam operationem producerent, & hac ratione concedi poteſt, quod Materia una operetur, uerè tamen cõpoſitum ſolum operatur ut pendet ex forma, pendet vt eſt actu, & ideo per ſolum actum, tãquam per integram rationem operatur. De forma tamen relata ad perpeſſionem ſecus ſe habet, ea enim etiam ſimul patitur. Ratio varietatis eſt, quia forma etiam vt ſit, pendet ex Materia, & ob id cũ patiatur Materia, etiam patitur Forma. At vice verſa, Materia eget Forma, non vt ſit, ſed vt ſit actu, ideò non per ſuum eſſe operatur, ſed ſolùm per actum. Accedit ad hęc, quod declinare, & labi facile eſt, hinc facilè forma in paſſionẽ labitur, at eleuari ſuper conditionem, & gradum ſuũ, hoc opus, & hic labor eſt; Et hæc quæ dixi, intelligi debent de Materia prima, nam Materia proxima uarijs diſpoſitionibus prędita, ob earum varietatem modò una operatur, modò contra operatur, vt patet ex 8. Phyſic. 26.

Ariſtot.

Opinio verior.

An Materia cooperetur.

Quid in Animali debeat cenſeri, primum quod mouet, vel mouetur? Cap. XVI.

IAM apparuit quid in Animali iudicari debeat, totum mouẽs, totumq; motum; ſed quia pro explicando modo, quo Animal mouetur, diſtinctè explicare tenemur quidnam in Animali cenſeri debeat primum, quod vel mouet, uel mouetur, ideò de hoc exactius agendum, ac diſſerendum eſt; Et quoniam uaria conſideratione, primum mouens uel motum eſt multiplex, ideò cum diſtinctione progrediendum eſt, dum quærimus quodnam ſit primum in motu Animalium. Nouem pro primo ſtatuere ualemus. Nam ſi cõſideramus primum ordine inter conſpirantia ad motum Animalium, id cenſeri debet Obiectũ. Si quærimus primum pro prima cauſa, per quam motus dicitur ſpõtè factus, id tribui debet appetitui. Si tertiò, primum quærimus, pro toto mouẽte uel mobili, hoc dici debet Animal totum. Quartò, ſi primum vſurpamus pro prima Ratione, ſic Anima eſt primum quod mouet corpus ab ea contradiſtinctum, eſt primum quod mouetur. Quintò, ſi nomine primi denotamus membrum primum, quod primò, motu aliquo mouetur, id ſtatui debet Cor: nam Cor motu naturali & vitali primò mouetur:

Quid primum moueat, uel moueatur. Noue poſſunt ſtatui prima.

id

id enim cum ſit communis,& prima ſedes caloris,& ſpirituum,primò viuit,viuâs ſer
uet,feruens agitatur,ac per naturam mouetur,& hoc ur primò viuit, ita ultimò mori
tur. Sextò,primum ſumere valemus pro communi Inſtrumento, & id iudicari debet
ſpiritus cordis,in quo primò motus apparet,in hoc enim miro quodam, & congruen
te ordine, motus ex naturali penitùs, per medium quoddam tranſit in motum ſpõte
noſtrâm factum: nam calor,& ſpiritus,primò in corde,& præcordijs per naturam fer
uent,ac mouentur:mox medio quodam modo per cognitionem,ſine noſtra aſſenſio-
ne mouentur,vt accidit in his affectionibus,quæ primi motus nũcupantur: tertiò aſ-
ſenſioni,& appetitui obtemperantes,noſtra quadam ſponte incipiunr moueri,& mo
uere,& iure in ſpiritibus hic motum progreſſus,& tranſitus fieri debet,cum nil eis ſit
motui accommodatius:hinc vehementiſſimi,& velociſſimi motus,per ſpiritus in par
uo,& magno Mundo efficiuntur,vt in lib.Meteorum cõſiderauit Philoſophus,& exẽ
p lo fulgurum,ventorum,& terræmotus,redditur conſpicuum.Septimò,cum ſpiritus
ſi nt inſtrumentum commune motuum per naturam,& ſpontè,& modo medio ꝓdu-
ctorum,ſi quærimus inſtrumentum magis proprium,per quod proximiùs membrum
aliquod,vel animal ſpontè mouetur,& appetitui abſolutè ſubijcitur, dicẽdum eſt,id
eſſe neruum,neruis tamen hoc non competeret,ſine ope,& facultate ſpirituum; Ner-
uis ſuccedunt deinde Ligamenta,Cordæ,& Cardines oſſium, per quę motus ultrò fa
ctus abſoluitur. Octauò, vſurpare ualemus primum pro eo quod ſimul ſit membrum
primum,ſpontè motum,& inſtrumẽtum motus ſequentium,& huiuſmodi eſt muſcu
lus,qui ex quattuor conſtat,carne,neruo,ligamento,& corda. Nonò demùm,datur
primum pro minimo Phyſico, quod primum ferè in ſingulis numeratis primis locũ
habere poteſt:nam,& Cor minimum,& neruus minimus,& ſpiritus ſecundum extẽ-
ſionem formæ minimus excogitari poteſt. Ex his conſtat primum in motu animaliũ
eſſe mulriplex,ex cuius primi diſtincta explicatione: uariarum difficultatum ſolutio-
nes elici poſſunt,quas prætereo.

An animal per ſe moueatur? *Cap. XVII.*

EX dictis in præcedente capit. non leuis oritur dubitatio: nam primò di- *Dubitatio.*
ctum eſt animal totum diſtincta ratione mouere, & moueri, ex quo eli-
citur,animal ex ſe moueri,cum totum per ſuam formam moueatur. Ex
aduerſo dictum eſt,Cor,& ſpiritus,& neruum primò moueri, at hæc pu
gnant inter ſe, id enim quod eſt per partem, non eſt per ſe, ut conſtat, ex 5.& 8.
Phyſic. Animal mouetur per partem, quare non per ſe. Augetur dubitatio: quia id
totum quod quieſcente parte quieſcit,non mouetur per ſe,nec eſt primum ſe mouẽs,
vt dicitur ſub initio 7.Phyſic. & in 8. Phyſic.42. At Animal quieſcente Corde, uel
ſpiritibus,non mouetur,quare non eſt primum ſe mouens.Prætereà, ait Auerroes in
7.Phyſ.ſecundo,animal mouere ſe,non per ſe,ſed per partem. Eſt itaque res ſatis du-
bia.Solutio huius difficultatis ex dictis in cap.præcedente facilè elicitur: Nam Ani-
mal eſt primum quod ex ſe mouetur,ſumendo primum pro integro & toto, ac ita nõ
mouetur per aliud totum prius, abſolutè autem non eſt primum: ut primum contra-
diſtinguitur ab eo quod non eſt per aliquam eius partem:Animal enim præditum eſt
parte,cui primò origine cõpetit motus,& per eam competit alijs: quare diſtincta cõ-
ſideratione animal,& ex ſe,& non ex ſe mouetur,ſiue mouetur primò, & nõ primò.
Sed alia inſurgit Dubitatio mota ab Ariſt.in octauo Phyſ.44.& eſt,nũ ſi ex eo quod *Solutio.*
primò ex ſe mouetur,uel ex eo quod primò mouet,ſi diuidi poſſit, auferatur aliquid, *Alia dubitatio.*
id quod ſupereſt,ex ſe moueatur,vel ne? Propoſuit Philoſophus hanc difficultatem,
at in ea diluenda, adeò ſe obſcurum prębuit, vt neque ętiam conſtet pro qua parte eã
diluerit.Auerroes,Ægidius,D.Thom.& cum his alij multi, putant ſolui pro parte ne *Auer.*

gatiua,

gatiua, adeò vt neget Philoſophus id quod ſupereſt poſſe ex ſe moueri, alioquin id to
tum pro primo ſumptum, non eſſet primum, ſed pars reliqua, quæ adhuc ex ſe moue-
retur. Id confirmat Auerroes: per ea quæ leguntur in ſecundo context. ſeptimo
Phyſic. quo loci ait Philoſophus, in eo quod ex ſe mouetur, quieſcente parte, neceſſa-
Verior ſententia. riò totum quieſcere; At rectiùs, vt cenſeo, ea ſolutio exponitur ab Alexandro, &
Simplicio, dicentibus, difficultatem ſolui pro parte affirmatiua; aduerſus quam dubi-
tando inſtiterat: nam in primo ex ſe moto, dari prius aptum moueri, dupliciter in-
telligi poteſt, vel actu, uel poteſtate, in primo ex ſe moto non datur prius actu, ſed po-
teſtate, hoc eſt non ſeiunctum, ſed cōiunctum, veluti etiam in ſecundo de Anima, ait
Philoſophus, ſe habere de planta, & eius anima quæ actu eſt una poteſtate plures:
hoc puto denotaſſe Philoſophum, in octauo Phyſic. dum eam perſoluit difficulta-
tem; conſiderandum tamen duas illas relatas ſententias, quamuis inter ſe uidean-
Cōcilium. tur pugnare, re vera non eſſe aduerſas, & ambas veri aliquid includere. Dubitatio
propoſita erat de primo quod ex ſe mouetur: huiuſmodi primum, (vt apparuit) eſt
multiplex, propterea interpretes varia prima conſiderantes, uarias, at non pugnātes
protulere ſententias; nam ſi conſideramus primum pro minimo naturali, uel pro pri-
mo membro contradiſtincto a ſequentibus membris, ſic vera eſt ſententia Ariſt. in 7.
Phyſic. contex. 2. ac etiam ſententia D. Tho. Ægidij, & Auerrois, de his enim verum
eſt, quod parte minimi quieſcente, uel quieſcente primo membro, cętera non mouen
tur. At ſi cōſideretur primum pro integro & toto, ut tota Lacerta, uel pro primo in-
ſtrumento conſimili, ut ſunt ſpiritus, & neruus, ſic ſeiuncta aliqua parte poteſt reli-
quum moueri, & hoc ſignificauit Ariſtot. in 8. Phyſicorum 44. nam pars conſimilis
iuncta toti, dicitur mobilis ex ſe poteſtate, non actu. Ideò Ariſtoteles eo loci inquit,
an poteſtate quidem vtrumque nil prohibet moueri. Alexander tamen apparentem
illam in Ariſtotele controuerſiam, ſecus ſoluit: at nolo in eius referenda ſententia
immorari.

Diſtinctiùs agitur de modo, quo Animal ex ſe mouetur. *Cap.* XVIII.

CVM apparuerit in eo quod ex ſe mouetur multiplex primū inueniri,
reliquum eſt, ut diſtinctius modum patefaciamus, quo Animal totū
Ordo qui ſeruatur i motu Animalium. ex ſe mouetur. Dicamus itaq; cū primo vitali quodam motu per na-
turam ferueant ſpiritus, & naturalis calor, quorū feruore Cor per na
turam agitatur, Arteriæq; pulſant, Animal per hæc ad motum vltrò
producendum aptiſſimum redditur; nam motus ille primus, eſt fundamentum & ſe-
Vndecim gradus. men cęterorum, ex quo ſequentes motus vires ſuſcipiunt. Cum autem deinde debeat
incipere Animal ſua ſponte moueri ab initio, ad finem vndecim gradus conſiderari
poſſunt. Primò .n. occurrit Obiectum, quod immobile manens per externos, & Com-
munem ſenſum ſe offert phātaſiæ, a qua primò origine abſoluta quadam cognitione
iudicatur, ueluti quòd ſit Lupus, quòd ſit vinum dulce, vel aliud ſimile. Ex hac prima
cognitione ob naturalem quandam conſenſionem, uel diſſenſionem cum Obiecto,
conſurgit ſecundo loco cōmotio quędam in nobis ad Obiectum illud uitandum, uel
amplectendū, & hæc eſt ea prima motio, de qua rectè aiunt Stoici, quod in noſtra fa-
cultate non eſt poſita: ſic ex tempore erubeſcimus, expalleſcimus, uel alio modo etiā
inuiti permutamur. Tertiò accuratius rem conſiderantes, eamque uel uerè nobis ad-
uerſam, uel non talem iudicantes, motionem illam primam, vel approbamus uel re-
probamus, ac ita conſenſionem noſtram, ſiue diſſenſionem adhibemus, quam ſequi-
tur ille appetitus, qui principium euadit motus ultrò facti. Quartò, hoc iudicium, &
appetitio offertur Menti, a qua uel approbatur, uel reprobatur: ſi approbatur, ſine

pugna

pugna motus conſurgit: ſi reprobatur, pugna oritur inter appetitum Senſuum, &
Mentis, & quemadmodum ſphæra ſphæram, ita appetitus Rationis illum Senſuum
in oppoſitum mouet, vt dicitur in tertio de Anima 57. Quinto loco, cum adſit pu-
gna, ille appetitus, qui eſt potentior, ſuperans alterum, ac ſibi ſubijciens, euadit prin
cipium motus, qui appetitus ut moueat Animal conſtituendo ſextum gradum, mo-
uet ſpiritus illos, qui ex Corde prodeuntes, inſerti ſunt in neruis, & per naturam mo
uentur, ideò facilè eſt eis ad libitum, formam, & modum adhibere quo uel cõtractio
ne, vel extẽſione membra moueant. Septimo loco, ſpiritus ita moti mouent neruos.
Octauò, Nerui mouent Muſculos. Nonò Muſculi trahendo, vel relaxando mouent
cordas. Decimò, corda iuncta oſſi, in oſſium cardine os mouet, & membrum. Vndeci
mò, ex motu membrorum tractione, & pulſione facto, prodit motus totiùs animalis
conſpirante ſemper externo aliquo firmo, & immobili. Hi ſunt gradus omnes qui *Per quid*
in motu Hominis conſiderari poſſunt, quorum nonnulli pro omni motu ſponte fa *motus dici*
cto neceſſarij ſunt, nonnulli verò non neceſſarij, qualis eſt gradus ad mentem perti- *tur ſponte*
nens. In primo, & ſecundo gradu, motus adhuc principium non habet, per quod *fieri.*
dici poſſit ſponte noſtra factus: ſed in tertio gradu tale principium recipit, in quo
noſtra aſſenſio, uel diſſenſio refulget. In quarto, & quinto gradu apparere poteſt,
quomodo phantaſia, & appetitus per participationem ſint rationis compotes, dum
enim ratione mentis formatur phantaſia, & appetitus dirigitur, rationis participes
redduntur, ſic intelligi debet ſententia Ariſtotelis in tertio, de Anima 57. dicentis,
Phantaſiam eſſe duplicem, ſenſitiuam unam, & eſt, dum a ſenſibilibus formata, ex
ſe operatur, alteram rationalem, dum a ratione formatur; ſimiliter appetitus in cal-
ce ſecundi Moralium Nicom. dicitur rationalis per participationem. Sed illud oc- *Dubitatio*
currit conſiderationem dignum, cur Ariſtoteles in tertio de Anima 57. referens pu-
gnam inter appetitum ſenſuum, & rationis, dixit, uincit autem, & mouet aliquando
appetitus Senſuum uoluntarem, aliquando uerò hæc illum, ut ſphæra appetitus,
appetitum, cum incontinentia facta eſt. Natura autem ſemper facultas ſuperior,
eſt principalior, & mouet, adeò ut tribus lationibus iam moueatur, &c. In his uer- *Tria expli*
bis tria ſunt conſideranda. Primò, cur Philoſophus utatur exemplo ſphæræ. Se- *canda.*
cundò, quomodo facultas ſuperior dicatur principalior, & mouere? Tertiò, cur de
tribus lationibus fiat mentio? A primo ordiens, ait Simplicius ſumptam fuiſſe *Primum*
metaphoram a pila, qua ludentes utimur, ut enim ea a ludentibus hinc inde repel- *Sĩplicius.*
litur, ita appetitio una repellitur ab altera, at per hoc non apparet, cur potiùs ſphę
ræ, quàm corpori alia figura formato, appetitio dicatur ſimilis, cum repercuſſio etiã
competat alijs? Auerroes, vnà cum Themiſtio inquit, Metaphoram fuiſſe ſumptam *Auerroes.*
a Cœlorum orbibus, qui & motu totiùs ab ortu in occaſum, & uice verſa motu pro- *Themiſt.*
prio mouentur. Sic mundus paruus ſeruatur ſimilis magno, nam motus Rationis
ſeruat imaginem motus primi, motus verò Senſuum, motus planetarum, & hoc
probabiliter dicitur: Valemus tamen nos duas rationes afferre, non minus his con- *Sententia*
ditioni appetitionum congruentes. Vna elicitur ex Ariſtotele ſub initio quæſtionũ *propria.*
Mechanicarum, dicente, hanc eſſe conditionem circulorum, & ſphærarum, ut cum
ſe tangant, & una earum moueatur, per motum eius, altera in oppoſitum reuoluatur,
quod etiam ſeruatur in pugna appetitionum, nam in oppoſitum ſe mouent. Alte- *Omnis ap*
ra ratio eſt: quia appetitus omnis perinde ſe habet, ac circulus, & ſphæra, ut enim *petitus eſt*
ſphæra eſt reuolutio ab eodem ad idem, ita appetitus omnis excitatur ab appetibili *ſimilis cir-*
ut a principio, & illud tendit, ut in finem. Inſuper appetitus cum ſit motio, ten- *culo.*
dit extra ſe ad appetibile, & illud in ſe redigit, dum eo fruitur, & hæc de prima diffi-
cultate. Quærebatur ſecundo, cur facultas ſuperior dicatur ſemper mouere? Reſpon- *Facult.*
deo, hoc eſſe uerum duplici ſignificatione: prima, quia facultas ſuperior, hoc eſt po- *ſuperior*
tentior, ſemper mouet, in pugna enim appetitionum ſemper ea appetitio, quæ eſt *eſt quæ mo*
uet.

potentior, redditur principium motus, & hoc profectò uerum eſt, ſed (ut puto) ad rē non facit, & potiùs aliud utilius, & magis proprium denotare uoluit Ariſtoteles, cōſiderauit enim eam Hominis conſtitutionem, quæ eſt ſecundum naturam, in qua ſuperiora dominātur, & regunt, ideò dixit, Natura ſemper facultas ſuperior eſt principalior, hoc eſt in Homine per naturam affecto Mens dominatur, & imperat, dum verò cōtra, Senſus eſt potentior, & Mens ei ſuccumbit, ut in uiro incontinente eſt, cenſeri debet conſtitutio præter naturam, tunc enim conditio mortalis, per naturam ſerua, præeſt æternæ, per naturam dominæ, & Terra parui Mundi præeſt Cœlo eius. Philoponus in tertio de Anima, in digresſione ad hunc locum pertinente, notans apparentem quandam controuerſiam inter Platonem, & Ariſtotelem, ait ex ſententia, Ariſtotelis appetitum eſſe principium motus: ex ſententia uerò Platonis, id eſſe principium. quòd eſt ſuperius, ut in expertibus rationis, Animam rationis expertem, in Homine uerò Animam rationis compotem: nam quamuis Homo ad uoluptates feratur, non ob id mouetur a Senſu, niſi proximè, ſed moueri dicitur a Mente & ratione, deprauata tamen, & quibuſdam, quaſi præſtigijs a cupiditate decepta: at de hoc in ciuili Philoſophia uerba feci. Quærebatur poſtremò, quid denotauerit Ariſtoteles, dum dixit, adeò ut tribus lationibus iam moueatur. Miſſos facio eos, qui id referunt ad tria ſubordinata mouentia, non enim Ariſtoteles de mouentibus, ſed de motionibus loquitur, & de pugna uerba facit, quę inter appetitiones uerſatur. Dicamus itaque Ariſtotelem per ea verba explicare numerum motionum, qui in incōtinente (de quo mentionem fecerat) reperiuntur. Primò enim cupiditas vnà cum Senſu mouet Mentem, & appetitum eius. Secundò Mens per rationem, & eius appetitum in oppoſitum mouet cupiditatem, & phantaſiam, at cupiditas ob id non ſuccumbit, ſed tertiò inſurgit aduerſus appetitum rationis, repellendo motum eius, & cum ſit potentior, ea mox mouet corpus. Hi tres motus, in incontinente neceſſariò reperiūtur, poſſunt etiam eſſe plures, veluti dum vtraque pars magnis viribus munita eſt, & longa fit pugna, & tunc verum eluceſcit illud, dum in dubio eſt Animus paruo momento huc, vel illuc impellitur, ſic itaque in viro probo, & in uiro vitioſo aduerſa motio, & pugna non reperitur, ſed omnia conſpirant in vnum; in continente duo, in incontinente tres neceſſariò reperiuntur motus, nam in viro continente conſideratur primò pugna inter appetituum ſenſuum, & rationem, mox imperium rationis dominantis, & mouentis;

Philoponus.

De tertia difficultate.

non

Dubitatio ardua proponitur, & in parte diſcutitur de modo, quo phantaſia, & vis appetendi poſſint ad libitum mouere. Cap. XIX.

Ardua dubitatio.

VAriæ ambiguitates conſiderationem de Animalium motu reddunt obſcuram, inter quas obſcuriſſimam eam iudico; quę ad modū attinet, quo phantaſia, & appetitus incipiunt ſpontè mouere, nā de motu ſpirituum, & Cordis, a feruore caloris per naturam facto, non tā ardua eſt dubitatio: At quomodo phantaſia, & appetitus per ſpiritus incipere poſſint ad libitum mouere, hoc apprimè dubium cenſeo: Cum enim phantaſia incipere debeat ad libitum mouere, primò partem aliquā mouere tenetur, hanc partem ſiue inſtrumentum primò motum, dictum eſt eſſe ſpiritus, naturalemque calorem, pro corpore calido ſumptum, vt etiam fatetur Auerroes

roes in octauo Phyſicorum trigeſimoquinto; Dubium modo eſt de hac parte, quomodo incipiat ſponte moueri; cum enim ſpiritus ſint corpora, non ualent ſpōte mouere aliud, niſi & ipſi primò moueantur. At dicam ego, nullum continuum, hoc eſt ſimilium partium, poteſt ex ſe ſpontè moueri octauo Phyſicorum 30. & primò de Ortu, & inter. 78. Spiritus ſunt corpus ſimilium partium, quare non poſſunt primò ex ſe moueri. Præterea, non inſtrumentum: ſed principale aliquod mouens debet eſſe id, quod modò mouetur, inquit enim Ariſtot. in 8. Phyſic. 35. inſtrumentum eſſe id, quo mouens mouet, hoc autem ſine priore aliquo mouente mouere, & moueri nō poteſt: ſpiritus ſunt inſtrumentum, quare non ſunt, id, quod primò ſpontè mouet, uel mouetur. Confirmatur dubitatio: quia nullum inanimū corpus ex ſe mouetur, ſpiritus nō ſunt anima prædit, ut nec humores, ideò nō uidentur poſſe ex ſe moueri. Nec dicere ualemus, quòd anima moueat ſpiritus, quia anima ſola diſtincta a ſpiritibus, non ualet eos mouere, nam (ut patuit) actiones ſunt compoſitorum, Nec dicere ualemus, quòd anima id faciat iuncta alteri corpori, nam in eadem reuolueremur ambiguitate; ſimiliter enim de quauis altera parte dubitabo, & præſertim, quia iam patuit ſpiritus eſſe eos, qui primò ad libitum animalis incipiunt mouere: res itaque eſt apprimè dubia. *Confirmatio.* Propterea dicendum cenſeo, ſpiritus eſſe eos, qui cum primo per naturam moueantur, incipiant ad libitum animalis moueri, & ratio eſt, quia continenter mouētur, facileque mobiles ſunt, ideò facilè eſt ut ad libitum Animalis recipiant formam aliquam motus, eamque ſeruent, ut etiam pro conſtituendo motu uiolento facilè recipit aer aliunde principium motus, & cum incipiunt ad libitum animalis moueri, & mouere, Anima eſt prima ratio actionis, corpus ſpirituum perpeſſionis: nam ſi grauia, & leuia ſua forma, tanquam proxima ratione actionis, & materia paſſionis, deſcendunt, & aſcendunt, longè magis id de ſpiritibus fateri cogemur, quòd moueri poſſint, & mouere, ita tamen, vt totus ſpiritus moueat, totuſque moueatur: *Reſolutio.* At inſtabatur primò, quia nullum continuum ex ſe mouetur. Dixit Simplicius in 8. Phyſ. 30. ex ſententia ſua, & Alexandri, Animam poſſe mouere corpus, quia non continuatur cum eo, eſt enim indiuiſibilis, incorporea, & principium, quod cum corpore non cōtinuatur, ſed ei dominatur. *Solutio rationum.* Hæc ſolutio non ſatisfacit: tum quia Anima iumentorum ex materia pendens, extenſa eſt, ex accidenti diuiſibilis: tum inſuper, quia Ariſtoteles negat continuum mouere ſe, quoniam cenſuit neceſſariam diſtinctionem partium, & membrorum pro conſtituendo motu Animalium, ut conſtat ex libro de motu Animalium: tum demùm, quia ratio Ariſtotelis ad oſtendendum Elementa non ex ſe moueri, redderetur inanis, diceretem enim eorum formam eſſe principium motus, & non continuati cum Materia. *Euerſio.* Propterea dicamus, dum loquimur de mortalibus, & affirmamus, continuum non ex ſe moueri, id eſſe uerum de motu noſtra ſpōte facto, relato non ad partem, uel inſtrumentum primum, ſed ad vniuerſum motorem, & mobile, quale eſt totum animal. *Sententia propria.* Ratio uarietatis multiplex eſt: Nam primò ſpiritus ex Corde, & Anima pendent, ideò ad libitum eius ex quo pendent, facilè moueri poſſunt. Secundò, in toto mouente, & mobili cōſideratur motus totus tractione, & pulſione factus, expoſcens diſtinctionem membrorum, non autem in primo, quod incipit moueri. Tertiò, ea pars, quæ ad libitum animalis incipit moueri, tangit partem aliam, ei reſiſtentem, inter quas deinde conſpicua actio, & perpeſſio uerſatur. Demùm cōducit pro hoc primò ſpirituū motu noſtra ſpōte facto, ea cōtinuata motio eorundem ex Corde pendentium, cum enim ita continenter per naturam moueantur, facilè recipiunt quamlibet formam motus. Inſtabatur ſecundò loco, Inſtrumenta non primò moueri, ſed eſſe id, quo mouens mouet. Reſpondeo, id eſſe uerum de inſtrumentis requiſitis pro externo motu, at non de requiſitis pro motu interno uiuentium, pro quo hoc ſolum eſt neceſſarium, quòd inſtrumenta præſupponāt animam, tanquam primam rationem mouendi, & ſedem eius. Addebatur ultimo loco, ſpiritus eſſe expertes Animæ, ac ob id non ex ſe moueri. Reſpondens dico

magnam eſſe difficultatem, an ſpiritus ſint Animati: Academici a iunt eos eſſe vehi-eula Animarum, & per eos medios Animam cum eraſſo eorpore nectí. Quæ ſententia, de Anima mortali vera eſſe non poteſt, cum educatur è potentia corporis organici, illud formet, cum eoq; extendatur. Ex aduerſo cenſent non nulli, ſpiritus eſſe inanimos, alioquin etiam genitura Animata eſſet, & innumeræ pro omni parte afferuntur rationes, quas ſilentio prætereo. *Opinio propria.* Ego ſententiam quandam mediam approbare conſueui, quæ eſt, quòd ſpiritus, & calor ille influens, de quo eſt ſermo, qui etiam cum ſpiritu in membris inſerto ſummoperè eſt complicatus, quatenus eſt in viuente corpore, eſt actu Animatus per participationem illius uitæ, quæ in Corde, & ſolidis partibus tanquam fundamento conſeruatur, ſeiunctus autem a ſuo fonte, & fundamento, ut in genitura, non actu eſt Animatus, ſed virtute, & facultate tantùm: & hoc præſertim eſt verum, loquendo non de Anima nutriente, de qua maior eſt dubitatio, ſed de ſentiente, & mouente, de qua modo eſt ſermo, quæ non ſeruatur in corpore ſine congruentibus inſtrumentis. Ex quo patet ſolutio difficultatis, ſpiritus enim non ſunt penitùs Animæ expertes, nec adeò ſunt inſtrumenta, ut quatenus viuunt, non ſint modo aliquo partes.

Quattuor pulchra difficultates proponuntur.
Cap. XX.

Quattuor ambiguitates. EX his, quæ de primo ſpirituum motu dicta ſunt quattuor emergunt ambiguitates, accurata conſideratione dignæ: Prima pertinet ad motum Cœlorum: Altera, ad motum ſtellarum: Tertia, ad motum dæmonum: Poſtrema ad motum Humanæ Mentis, quæ extrinſecus accedere dicitur. *De motu Cælorum.* Vt pertinet ad motum Cœlorum, ambigere iure poterit ſublime aliquod ingenium, quomodo intelligentia, quæ magis a corpore ſoluta eſt, quam Mens Hominis, ualeat ſine medio Cœlum mouere, cum tamen Hominis Mens ſine media phantaſia non ualeat mouere Humanum corpus? nam ſi hoc Humanæ Menti competit, quia non eſt forma Materiata, longè magis motoribus Cœli competere deberet. *Solutio.* Reſpondens dico, non defuiſſe nonnullos, qui putarunt Cœlorum Mentes non proximè, ſed vel per mediam Animam, vel per mediam naturam mouere Cœlum. At quoniam ego alterius ſum ſententiæ, & in Cœlo, cum Ariſtotele, non puto aliam reperiri compoſitionem, niſi ex Intelligentia, & orbe, vt ſuo loco patefeci: ideò ſecus ſoluens dico, rationes uarietatis ex tribus fontibus hauriri poſſe, ex conditione motoris, mobilis, & motus. Vt pertinet ad motorem, profectò Cœlorum Mentes ſunt agens, totum, & perfectum, non pars alterius, ideò ſine interuentu alterius mouere valent, & præſertim quia mouent modo quodam diuiniore, eminentiore, liberioreque a Materia. Vt pertinet ad mobile, illud non ad alium, ſed ad illum ſolum motum eſt procliue: inſuper, magis ex ſuo motore pendet, quàm corpus Hominis ex propria Mente, in Cœlo enim prima eſt Mens, quam ſequitur Cœli corpus cum ſuis terminis, & Lumine, his ſuccedit motus, adeò ut nil ſit in Cœlo, quod ex proprio motore modo aliquo non pendeat, non ſic ſe habet de homine ad mentem relato. Quatenus demùm pertinet ad motum, ille omni ex parte eſt ſecundum naturam, nil uiolenti includens, & propterea non debet fieri eo tractu, & pulſu qui fit per membra, & inſtrumenta varia: iure igitur intelligentia a mortalibus penitus ſoluta, non eget facultatibus illis, quibus Humana Mens iuncta nobis, ob mortalem corporis conditionem, eget: ſic de ſolis mortalibus uerum eſt, ſuperiorem Animæ facultatem non poſſe ſine inferiore ſeruari, vt dicitur in ſecundo de Anima. *Quomodo Mens Hominis ſeruet conditionem mediam.* Et ex his conſpicuè eluceſcit, quomodò

Mens

Mens Hominis, quæ ſui natura media dicitur, medias quaſdam conditiones ſeruet: inferiores enim Animæ facultates, ex ſe organicæ ſunt, motores Cœli, nec ſunt organici, nec egent facultate organica, Mens verò Hominis, organo proprio non eget, ât eget pro obeundo in nobis munere ſuo, facultate aliqua organica ei famulante.

Dubitatio de Motu ſtellas.

Ex ſolutione huius primæ difficultatis, oritur ſecunda ad ſtellas pertinens, & eſt: Si Cœlum quod eſt corpus æternum, ab æterno motore motum, ab eo proximè, & ſine inſtrumento mouetur, cur ſtellæ ſi motu proprio diſtincto ab eo orbium deberent moueri, egerent inſtrumentis, ut in ſecundo de Cœlo contex. 50. enunciauit Ariſtoteles, cum tamen illæ quoque ſint ęternæ, & moueri poſſint ab æterno motore, & præſertim, quia ſi nullum continuum ex ſe mouetur, Cœlum cum ſit continuum, ex ſe moueri non poterit.

Solutio.

Reſpondeo ſententiam Ariſtotelis rationi eſſe conſonam, & ratio varietatis duplex eſt; Vna ſumpta ex modo motus; Altera ex parte relata ad totũ. Vt pertinet ad modum motus, conſiliũ Ariſtotelis fuit, ea ratione a ſtellis remouere motum illum, quo quis putare poſſet ſtellas per aerem, vel per ethera progredi pro quo progreſſiuo motu neceſſaria ſunt inſtrumenta, non autem pro reuolutione totius Cœli circa centrum Vniuerſi, progreſſio enim fit trahendo, & pellendo inſtrumenta. Quatenus verò pertinet ad rationem ſumptam ex relatione totius ad partem, dico, totius, & partis eundem eſſe ſecundum naturam motum. proptereà, ſi ſtellæ motu diſtincto ab eo totius Cœli mouerentur, earum motus non eſſet omni ex parte ſecundum naturam, & proptereà egerent inſtrumentis, quibus egent animalia mortalia.

De motu Dæmonũ.

Sed ex ſolutione huius ſecundæ difficultatis conſurgit tertia, pertinens ad motũ Dœmonum, ab Academicis declaratorum: illi dicuntur iuncti vehiculis uarijs, uel æthereis, vel aereis, vel aqueis, quæ vehicula carent inſtrumentis, nec penitùs ſecundum naturam mouentur, & tamen ad libitum, & velociſſimè ex ſe moueri dicuntur: neque id videtur a ratione alienum, ſi enim verum eſt quod diximus, Animaliũ ſpiritus primò incipere ad libitum Animalis moueri, cum etiam Dęmones, & animæ a craſſo corpore ſolutæ, iunctæ vehiculis aereis, non poterunt ad libitum moueri?

Sententia quorundã. Euerſio.

Non deſunt qui dicant, in uehiculis quoque inſtrumenta reperiri, quatenus figura aliqua ſunt prædita, quod tamen dici non debet. Primò, quia Academici uehicula ętherea, quibus Animæ iunctæ è Cœlo in Terras deſcendunt, dicunt eſſe orbiculata, cum qua figura non ſeruantur inſtrumenta. Inſuper inquiunt, deſcendere per figuram Elicis, quod non fit per inſtrumenta. Demùm inſtrumentum eſt membrũ diſſimilium partium, quæ partium diſſimilitudo in vehiculo Dæmonum non reperitur.

Sententia propria.

Proptereà dicendum puto, per principia Ariſtotelis Dęmones in vehiculis non poſſe ad libitum moueri, ideò Ariſtoteles Dœmones non nouit. Et in ſecundò de Anima, contex. 26. damnauit ſententiam eorum Philoſophorum, qui Animam in corpore eſſe dixerunt, & non diſtinxerunt in quo, & quali corpore reciperetur, cum tamen vniuſcuiuſque actus in propria Materia, & eo quod potentia ad illum ſit, recipiatur. Et confirmatur, quia motus dœmonum non eſt per naturam corporum, ſed violentiam aliquam includit, & ob neceſſaria ſunt inſtrumenra pro eo conſtituendo: Hinc Ariſtoteles in ſecundo de Generatione animalium, capitulo tertio dixit, facultatem organicam non poſſe extrinſecùs accedere, quia ſine inſtrumentis non reperitur, ât vis mouens eſt facultas organica: Non itaque ſiue inſtrumentis reperitur. Inſuper ſub Luna nõ reperitur ex Sententia Ariſtotelis facultas ſuperior ſine inferiore. in uehiculis aereis non reperitur uis nutriens, nec ſentiens, quare nec intelligens, & cum in eis non inſit phantaſia & appetitus, etiam non poteſt ineſſe motus, qui ex appetitu & phantaſia prodit. At dicet fortè aliquis, Dœmone poſſe moueri ſine inſtrumentis, & inferioribus facultatibus, quia dominantur aeri, aquę, & ſimilibus corporibus: hoc dicere non ualemus. Primò, quia ſimiliter poſſem reſpõdere Ariſtoteli oſtendenti ſtella ſine inſtrumentis moueri non poſſe. Secundò, quia Dęmones non ualent ad libitum ea corpora mouere, quæ ex eis non pendent, nec ab eis formatas ſunt.

Inſuper, Ariſtot. in octauo Phyſicorum 30. vniuerſe de contentis ſub Luna agens, ait corpora cōtinuata, hoc eſt ſimilium partium, nō poſſe ex ſe moueri, uehicula dæmonum dicuntur eſſe ſimilium partium, etſi abſque inſtrumētis moueri poſſent: ſimiliter dicerem, Animalibus inſtrumenta nō eſſe neceſſaria, & profectò, qui tuenturdæmones, & animas uehiculis iunctas, ex ſe moueri, etiam exiſtimare coguntur animas primo ex ſe moueri, & perinde ac nautas in naui mouere corpora, quod cum appro-

Inſtantia. betur ab Academicis, ab Ariſt. tamen & in primo de Anima, & alibi reijcitur. At inſtabatur: quia dictum eſt in præcedentibus, motum ſpōte factum, primo in ſpiritibus Animalium recipi, quare ſimiliter poterunt ſua ſpōte moueri Dæmones iunctiuehi

Solutio. culis. Reſpondeo, nō eſſe parem rationem, & multiplicem adeſſe varietatis cauſam; prima eſt: quia aliud eſt loqui de mobili integro, qualia ſunt uehicula, & loqui de primo inſtrumento, qualis eſt ſpiritus. Secunda, quia uehicula Dęmonum non ſunt corpora Animata, nec pars uiuentis corporis, non enim dæmon dat eis eſſe, ut ſpiritus ſunt pars, uel inſtrumentum modo aliquo uiuens, corporis Animati. Tertia ratio eſt: quia ſemper motus aliquis ſecundum naturam eſt origo & fundamentū motus ſpōte facti, in Animali ſpiritus ex Corde pendent, & primo per naturam mouētur, ideò facilè eſt vt in eis fiat tranſitus ex uno in alium motum, ſuſcipiendo ordinem, modū, & qualitatem ab Anima: at de vehiculis nō ſic ſe habet. Quarta ratio eſt: quia aliud eſt dicere ſpiritum poſſe eſſe primum, quod in uiuente corpore ad libitum animalis incipiat moueri, & dicere quod valeat fungi officio partium omnium cōſpirantium ad cōſtitutionem totius motus: hoc ſecundum ſine mutua actione, & oppoſitione nō ſeruatur, ideò uehiculis competere non poteſt, nec ſpiritibus: primum autem ſpiritibus cōgruenter competit, at vehiculis Dæmonum nequaquam, cum ſint mobile

De motu humanæ mentis. totum, ex alio non pendens, nō primo per naturam motum; Verum ex ſolutione huius tertiæ difficultatis, emergit quarta, ad Mentem Hominis pertinens, quę ab Ariſt. in ſecūdo de Gener. Animalium, cap. 3. dicitur, exttinſecus accedere: ſi autem extrinſecus accedit, etiam mouetur, immo Ariſt. in eo capit. ſecum pugnare uidetur, primò ait uim mouendi nō eſſe ſine pedibus, & ob id non poſſe extrinſecus accedere, deinde ait mentem extrinſecus accedere: at ſi accedit, igitur mouetur, ſi mouetur, igitur eſt prædita facultate mouendi, cum tamen inſtrumentis careat. Reſpōdens dico, vt nata moueri nō ſunt alicubi, & abſunt ſine motu, ita nō apta moueri, non dicuntur per motum adeſſe, & abeſſe, ſed penitus ſine motu, veluti dicitur in ſecundo de Anima, radios per hemiſphęrium nō moueri, ſed ſine motu adeſſe, & abeſſe, ita de Mente dicendum eſt, eam ſine ullo motu in corpore reperiri, ab eoque abeſſe, nam in ſexto Phyſic. latè oſtenditur, ſola corpora poſſe moueri, non inſero uaria quæ a Theologis de motu Angelorum rectè dicuntur, quoniam ſolum ſententiam Ariſtotelis mihi explicandam propoſui.

De modo, quo phantaſia mouet, & de cauſis motuum admirabilium. *Cap. XXI.*

De imperio phātaſia. SAtis aperte apparuit, phantaſiam unà cum appetitu ad libitū per intermedios ſpiritus, neruos, & muſculos, mouere mēbra animaliū: at de imperio phātaſię ſupra ſpiritus, & corpora nō leuis eſt dubitatio: difficile. n. eſt uidere, qūo phantaſia imperare ualeat ſpiritibus, eoſque pęr appetitū ad libitum dirigere, & mouere. Sentētia eſt Ariſt. in lib. de motu Animalium, c. 4. & 5. quod res phantaſia appræhenſa uim habet externi Obiecti, non ſecus ac albedo in oculo recepta, uim habet diſgregandi, nigredo uerò congregandi, & cum uim illam ſeruet, dum deinde a phantaſia per ſubnotionem, ut nobis aduerſa, uel congruens iudicatur, facultatem

habet

habet alterandi ſpiritus,ac ita uel caleſaciendi per lętitiam,uel refrigerandi per dolo
rem,caleſaciendo extendit ſpiritus pro conſequutione,refrigerando contrahit pro ſu
ga,ac inde prodit pulſo,uel tractio inſtrumentorum,cōſtituens motum partium,pro
aſſequendo,uel uitando Obiecto,nō ſecus ac per timorem,uerecundiam,& iram,mo
do uario inſpicimus altetari,& moueri ſpiritus.Eandem ſentētiam profert, & appro
bat Auicenna in 6.naturalium,parte 4.c.4. inquiens, uim æſtimandi formatā Obie- *Auicenna.*
cto alterare temperamentum,caleſaciendo,uel refrigerando, ueluti inſpicimus infir-
mum,exiſtimantem ſe cōualeſcere,per ſolam illam exiſtimationem, & phantaſiam,
nonnunquam cōualeſcere,& ſanum,putantem ſe ægrotare, in ægritudinem labi. Si-
militer experientia conſtat,ob conceptum timorem,non ualere hominem ambulare
per trabem, ſuper fluuium pro ponte poſitam, & ambulare ſuper eā in via ſupra ter-
ram collocatam.Et addit,uim imaginandi adeo eſſe potērem,ut mouere ualeat,nedū
ſpiritus,& corpus viri imaginātis,verum etiam alienum,ut patere ait de faſcinantib.
De admirabili hac ſententia duo occurrunt conſideranda: vnum, an ſemper Anima- *Duo conſi*
lium motus fiat per antecedentem illam alterationem,ab Obiecto factā. Alterum,an *deranda.*
res in eſſe cognito facultatem habeat alterandi. A primo ordiēs,duo ſtatuenda cēſeo:
Vnum eſt, præcurrentem illam alterationem nō eſſe ſatis pro motu noſtra ſpōte effi
ciendo præcurrere,& anteire. Quod nō ſit ſatis, patet: quia ea alteratio, ex Obiecto
prodit per naturam operante, quæ nō eſt in facultate noſtra, & propterea non debet
iudicari cōgruens origo,& cauſa motus, ad libitum efficiendi. Inſuper ſæpè accidit,
quod ſpiritus ab Obiecto phantaſia appræhenſo mouentur uno modo, cum tamen
Homo ratione directus, ſecus ſua ſponte moueat corpus, ut accidit de viro timente,
& pericula ſimul ſubeunte, ac dimicante. Inſuper manente eadem ſpirituum altera-
tione,ualet Homo ad libitum,in partes oppoſitas, & trahendo,& pellēdo inſtrumen
ta,mouere corpus,idē autem,eodem modo ſe habens, nō eſt per ſe cauſa oppoſitorū.
Quod etiam præcurrens illa alteratio non ſit neceſſaria,patet experientia:frequenter
enim nos abſque ulla antecedente propria ſpirituum alteratione, ad libitum quo vo-
luerimus tendimus: nam far eſt,ut præcurrat cōmunis ille motus ſpirituum, ex calo-
ris feruore per naturam prodiens. Inſuper poteſt Homo etiam nullius finis gratia,
aliquando ambulare,mouere membra,& cum nullius finis gratia moueatur,nō adeſt
Obiectum in phantaſia quod alteret; Demum, quamuis pręcurrens alteratio ſit ea-
dem,tamen membra tractione,& pulſione mouentur, tractio, & pulſio ſunt duo op-
poſita,quæ ex eadem alteratione prodire non ualent,refrigeratio.n. ſolum cōtrahit,
caleſactio ſolū extēdit,ideo ex eadem alteratione,tractio,& pulſio prodire nequeūt.
Dicamus itaque (ut oſtenſum eſt in pręcedentibus) originem,& principium motus
ad libitum efficiendi,eſſe conditionem animæ operantis per cognitionem & appeti *Concluſio.*
tum,quæ eſt integra, & proxima ratio mouendi ſpiritum, etiam nulla præcurrente
ab obiecto concepto,propria alteratione.

An Obiectum in eſſe cognito vim habeat alterandi?
Cap. XXII.

EX duobus,quæ in pręcedenti capite declarāda propoſui, unū fuit de-
claratum,patuit enim,proprium & neceſſariū principium motus ani
malium,nō eſſe alterationem ab obiecto cognito factā. Alterum mo
do supereſt explicandum,obſcurū profectò,& explicatu difficilius,an *An obie-*
ſcilicet obiectum in eſſe cognito uim habeat alterandi? Ariſtoteles in *ctū in eſſe*
lib.de motu Animalium,id conſpicuè affirmar, ut conſtat ex cap.4.& 5.& latius ex *cognito ha* *beat uim*
cap.8.inquit enim cap.5.Inſtrumētarias partes paſſiones aptæ parant,appetitus au- *alterandi.*
tem

Ariſtotel. tem paſſiones,appetitum vero imaginatio.Hęc autem fit aut per Mentē,aut per Sēſum,ſimul autem,& cito fiunt,quia efficientia,& patientia eorum ſunt,quæ ſecundū naturam operantur,&c.Inſuper addit in eodem cap.intētionem aut imaginationem proſequendorum,vel vitandorum,neceſſario ſequitur calor,& frigus,& cap.4.mutatio vltima eſt,eorū quę in animali fiunt,nā mouetur animal appetitu,aut electione, *Auicēna.* alterato aliquo per Senſum,& imaginationē.Auicenna luce clarius,id approbat,experientia manifeſtè idipſum confirmat: nam ut ait Philoſophus in proęmio de anima,atra bile vexati,ob aduerſas formas,quæ eorum Phātaſiæ offeruntur, etiam nullo imminente periculo timent;Experimur in ſomnis per imagines Phātaſię oblatas dormiētes modo uario alterari,excitari ad uenerem, vel ad alia.Similiter experiētia docet,mulieres utero gerentes,ſola Phātaſia,& deſiderio alicuius rei, modo uario alterare fętum,veſtigiaq; & colorem rei optatæ in eo imprimere. Propreteà fertur,ex *Rationes aduerſa.* Phantaſia, & appetitu ueneficia præſertim uires ſuſcipere. Ex aduerſo tamē id fieri poſſe nō uidetur,primo,quia ſi Obiectū in eſſe conito uim haberet alterandi, tūc ſecus operaretur,ac eſſet,cū.n.ſit ſpiritale aliquid,operaretur modo materiato.Præterea,ſi res in eſſe cognito alteraret,tunc Ignis,& Glacies Phātaſia apprehenſa maxime calefacerent,& refrigerarēt,quod experiētia conſtat eſſe falſum.Similiter ſtatim quod bella & incurſiones hoſtium imaginaremur, timore turbaremur, quod tamen nō accidere affirmat Ariſtoteles in 2.de Anima,154.Demū agēs,& patiens debent habere cōmunem materiam,at ſpiritale,& Materiatum nō ſic ſe habent.Inſuper alterātia oppoſita,mutuo ſe repellunt:at ualemus nos ſine ulla pugna ſimul calorē, & frigus imaginari.Accedit ad hęc,quod minimè uidetur rationi conſentaneū,Phantaſiam etiā in aliorū corpora agere poſſe;quod tamē approbatur ab Auicenna,& ab alijs nōnullis conſtanter affirmatur,qui inquiunt,ſola Phātaſia excitari poſſe uentos, equites in terram proſterni,& ſimilia fieri,quæ ob admirationem,Dęmonum ope facta iudicātur. *Tres concluſiones.* Res profecto eſt ardua,& obſcura ualdè. De qua ut proferam quod ſentio,tres Cōcluſiones enuncio:prima eſt,Res Phantaſia tantum appręhenſa,ſine ſubnotione quod ſit aduerſa,uel cōducens,& ſine aſſenſione,non habet facultatem alterandi.Altera eſt,Res Phantaſia apprehenſa,cum ſubnotionē,& aſſenſione; vim habet primo mouēdi ſpiritus ope animæ,mox alterandi eos,& corpus imaginantis. Poſtrema eſt,Res Phantaſia concepta,etiam cum ſubnotione, & aſſenſione corpus aliquod externū ſine medio alterare,& mouere non ualet,per medium uerò aliquod,id *Prima Cōcluſio.* ualet efficere.Prima Concluſio conſpicua eſt authoritate Ariſt.in 2.de Anima,157.dicentis,per ſolam Phantaſiam nos minime moueri.Id ipſum patet experientia, frequenter.n.& incenſiones,& bella,& Cerberos ſine ullo timore imaginamur.Confirmatur ratione:quia alterans eſt forma Materiata,agens in cōtrarium per cōtactum, ut conſtat ex primo de Ortu,& interitu,at obiectum in eſſe cognito,nō eſt huiuſ modi,nō enim eſt uel calidum,vel frigidū,quamuis ſit notio,uel vnius,vel alterius, nec notio calidi alterat notionem frigidi: ſola itaque rerum notio nequaquam nos alterat,niſi eam ſequatur ſubnotio aliqua,& aſſenſio.

Explicatur Secunda Concluſio,& declaratur quomodo per Phantaſiam alteremur. Cap. XXIII.

Concluſio ſecunda. DICEBATVR ſecundo loco, rem Phantaſia conceptam, cum ſubnotione,& aſſenſione, uim habere mouendi ſpiritus,& alterandi: hoc patet experientia,quilibet enim cum in ſe, tum in alijs experitur, per rem Phantaſia apprælienſam, uel ob naturalem quandam conſenſionem, & diſſenſionem, uel ob eandem iudicio; & aſſenſione approbatam, uarijs modis intrinſecus commoueri, erubeſcere,expalleſcerē,contremiſcere,alijſque ſimilib.com-

motionibus

cõmotionibus agitari. Sed hoc ambiguum, & dignum cõſideratione eſt, cum in commoti Animalis corpore, & latio ſpirituum, & alteratio appareant, quid eorũ præcurrat, num alteratio, vel latio? Cenſent nõnulli, alterationem præcurrere, & eam ſequi lationem ſpirituum. Quæ ſententia per iam dicta, reiecta eſt, iam.n. in præcedenti capapatuit, obiectum in eſſe cognito non habere vim calefaciendi, uel refrigerandi. Quod præcurrat alteratio, verum quidem eſt de motu naturali ſpirituum, qui ex calore Cordis feruoreque pendet, nõ de motu noſtra ſpõte facto, excitato ob obiecto; Quod cõfirmatur: quia incorporea nõ alterant, ſed tantum corpora: Hinc quamuis intelligentiæ ſtatuantur motores primi, nõ ob id dicuntur prima alterantia, ſed hoc Cęlo tribuitur. Cœlum eſt primum alterans. Ideò in 2. Phyſic. 26. Sol, & Homo dicuntur generare Hominem, nomine Solis denotando primum alterans, nõ primum mouens, generatio.n. eſt finis quidam alterationis, ſic etiam putandũ eſt, Dæmones nõ poſſe ſua uirtute proximè alterare corpora, ſed ſolũ per alia corpora media. Qua re dicendum puto, obiectum Phantaſia appræhenſum per appetitum primo mouere ſpiritus, vel eos cõtrahendo ad Cor, vel a Corde in uniuerſum corpus effundendo, cõdenſando eos, vel rarefaciendo, quod cum fiat, quiã ſpiritus ſunt calidi, & uim habẽt calefaciendi corpus noſtrum, iure optimo partes, quas deſerunt, derelinquũt frigidas & eas calefaciunt, in quib. recipiũtur; ac ita putandum eſt ex re Phantaſia cõcepta: & optata, alterationes pendere: veluti dum mulier vtero gerens, optans lac, vel vinũ, imaginem rei optatæ in fętu effingit, idque fit, nõ quia notio lactis albi, dealbet, ſed quia per notionem, & deſiderium commouentur ſpiritus, excitantur, & diriguntur ad id alteratione efficiendum. Similiter dum laborãtes fidem medico præbentes, & putantes ſe reddi ſanos, facilè ſanantur, quia excitantur ſpiritus & cũcta diriguntur ad id efficiendum, nam primæ qualitates ſolum prodeunt ex actione corporum, non ex ſola notione, qualitates uerò ſecundæ, prodeunt ex primis. Res itaque Phantaſia appræhenſa habet quidem facultatem alterandi, at nõ primo, & proximè, ſed per mediam lationem ſpirituum, eorumque cõdenſationem, & rarefactionẽ, & alterationẽ. Et propterea ad Ariſt. in lib. de communi Animalium motu dicentem obiectum in eſſe cognito alterare, & ſeruare facultatem obiecti. Reſpondeo, nil aliud denotaſſe, niſi id quod dixi, ut ſemetipſum explicar, dum patefaciendo ordinem inquit inſtrumentarias partes paſſiones aptè parant, appetitus autem paſſiones, appetitum uero imaginatio adeò ut antecedat imaginatio, ſuccedat appetitus, qui eſt motio ſpirituũ, ſequatur deinde alteratio inſtrumenta parans. Ex quo cõſtat ratio, cur nonnulli, qui incantationibus uiros uulgares illudunt, præcipiunt, vt fidem eis adhibeant, nã per adhibitam fidem, frequenter intrinſecus commouentur ſpiritus & parantur ad id alteratione efficiendum, quod expetunt, ut dixi de laborantibus medico fidem adhibentibus, & inde etiam oritur, quod quædam uim habent in uno, & nõ in altero: nam incantationes præſertim uim habent in quibuſdam articulis, quarum fides (ut ait Auerroes) firmior eſt & conſtantior.

Dubitati

Sententia propria.

Conclusio.

Explicatur concluſio tertia, Phantaſiam non poſſe ſine medio diſtantia mouere. Cap. XXIIII.

DICTVM eſt tertio loco, phantaſiam, quouis obiecto formatam in extremum corpus ſine aliquo medio operari non poſſe, per medium uerò ido neum id poſſe facere. Quæ concluſio cum conſtet ex duabus partibus, oſtenditur pro prima parte, quoniam ex primo de Ortu, & interitu nil agit in extremum, niſi ſua prima operatione agat in medium, omne enim agens agit per contactum, quare phantaſia unius, non ualet alienum corpus, ſine medio mouere, uel alterare. Confirmatur; quia agens, & mouens debet dominari patienti,

Quomodo Phantaſia i extremũ operari ua leat.

patienti,& moto,non tangens alienum corpus,non ualet ei dominari. Præterea dum dicimus Hominem aliquem ſua phanraſia mouere alium ab eo ſeiunctũ, quæro quid eſt mouens, num notio Obiecti,uel phãtaſia,vel ſpiritus eius? nō Obiecti notio,quia ideſt forma,ſine Materia,ſolum operans pet phantaſiam Animalis. Non phantaſia, quia ea non mouet ſine corpore, cui iuncta eſt,compoſitum enim eſt quod agit,non ſpiritus: quia dum dico phanraſiam non mouere diſtantia ſine medio, ſuppono ſpiritus nō exire. Non itaque poteſt phantaſia corpus aliquod diſtans alterare, uel mouere. Erat ſecunda pars Concluſionis,phantaſiam id poſſe facere per medium aliquod, & hoc contingere poreſt dupliciter, uel per medium aliquod exci ando phantaſiam alterius ad imaginandum aliquid,& dirigendos ſpiritus ad aliquid efficiendum,ſiue recipiẽdum,ur accidere dixi,dum pręſtigiator curar ut patiens,ei fidem adhibeat,ita quoque ſono tubæ excirantur equites,ad ſtrenue dimicãdum. Vel id fieri poteſt, conſtante quadam imaginatione,& affectu infectos ſpiritus per os,uel oculos emittẽdo,

Aniculæ veneficæ.

ac per eos externa inficiendo:ſic auriculæ quædam veneficæ,ne dum manibus,uerum ore quoque,& oculis molles præſertim infanres manifeſtiſſime lædunt, ueluti eriam in lib.de Somnijs Ariſtoteles dixit accidere fœminis,quæ menſtruorum tempore ſpiritibus ex oculis prodeuntibus, ſpeculum fœdant. At pro cumulatiore notitia uiriũ phantaſiæ,& cauſarum motuum admirabilium, digrediendum aliquãtulum dixi, & conſiderandum,quomodo pet principia Peripateticorum ea ſeruari, & fieri poſſe putandum ſit,quæ ſæpè incantationibus fieri dicuntur,cum tamen ſine vllo tactu,maleficus,in ea quæ diſtant agere uideatur. Qua de re multa dicuntur ab Auicenna in 6.naturalium,parte 4.c.4.multa a Cõciliatore, præſertim Differentia 135.& 156.necnõ a Marſilio Ficino,in lib.de triplici uita,& uita proroganda,& longe plura a Põponio in lib.neſando de incantationibus. Nam aiunt nonnulli ſola Phantaſia, & incãtationibus,non moto medio,poſſe incantatorem deijcere Hominem in puteum, ex equo in terram,ſanare laborantem,inſuper ſolis uerbis,ſine tactu euellere ſagitã alteri infixam, quam Chirurgus manu euellere non ualeat, & per uerba in aurę tauri prolata, proſternere taurum,& alia ſimilia poſſe agere,quæ longum eſſet referre. Horum nõnulla fieri Senſibus conſtat, quomodo fiant, nec quidem ratione aſſequi valemus. A varijs modi varij afferuntur, quorum nonnulli cum fundamento vllo nõ nitantur, ſunt negligendi, nonnulli uerò aliqua ex parte approbandi, de quibus hoc conſtanter affirmare debemus, quod Philoſophi deſtituti lumine fidei, de nonnullis ueritatem exactè inſpicere non valuerunt. Ego itaque ueriſſima ea ſola eſſe putans, quæ a ſacris Theologis deſuper illuſtratis approbantur, nonnulla ex Peripateticorum ſontibus haurire, in mediumque affetre non recuſabo.

De ueneficijs.

Capita opinionum de cauſis motuum admirabilium, & vi maleficiorum. Cap. XXV.

VT opinionum capita eliceſcant,ſimulque conſtet,quæ earum approbandæ, quæve reijciendæ ſint, altius ſumpto exordio, ita dicendum puto. Facultas apta mouere aliud, a mouente ſeiunctum, uel prodit ex conditione agentis,uel patienris, uel medij; ſi ex conditione agentis,emergit opinio Auicennæ in ſexto naturaliũ dicentis: cum Homo fuerit rectè affectus munere Animæ rationalis admirabilia facere ualet,cum enim Anima rationis particeps ſupra corpus ſit eleuata,ex corporeque non pendeat, per naturam apta eſt dominari corporibus, nam ut enunciauit Anaxagoras, & approbauit in tertio de Anima, contex.4. & in 8. Phyſic. 37. Ariſtoteles Mens non mixta cum Materia dominatur corpori,ideò iure Homo uitijs nõ inquinatus,animoque purgatus, & rectè affectus, ſola

Opinio Auicennæ.

Animæ

Animæ uirture videtur poſſe imperare, ne dum ſuo, ſed alienis quoque corporibus,
eaque ad libirum mouere. Ac inſuper quia Anima cum ſit immortalis, & incorporea
nec loco, nec tempori ſubijcitur, æquè in ea quæ diſtant, ac in proxima agere poteſt.
Huc tendit ſententia illa Zoroaſtri dicentis: Si flagrantem ad pietatis officia men- *Zoroaſter.*
tem intenderis, labile quoque corpus ſeruare valebis. Academici cenſent huius rei ſe *Academici.*
congruentiſſimam tradere cauſam, inquiunt enim animam purgatam eleuari ad men
tem, necti cum illa, & cum Ideis eius, & quoniam Ideæ ſunt principia, ex quibus res
pendent, ideò munere Idearum valent eis præeſſe, & imperare, quæ ex illis pendent.
Si autem ex aduerſo vis motrix ortum ducit ex patiente, inde prodit fundamentum *Ex patiente.*
illud Magorum, præcipientium patienti, vt eis, eorumque uerbis fidem adhibeant, &
quoniam aniculæ, & uiri vulgares conſtantem eis fidem præbent, ideò in eis Magia
maiorem habet uim, per phantaſiam enim mouent ſpiritus ad id efficiendum, cor-
puſque diſponunt ad recipiendum. At ſi tertiò uis mouens prodit ex medio aliquo, id *Ex medio.*
medium, quo Magus operatur, vel eſt ei internum, vel externum: ſi internum, ſi uo-
ce, ſono, cantu, nonnunquam curantur languentes, ac etiam tactu, ſputo. Similiter
faſcinantes, nonnunquam peſtiferis ſpiritibus lædunt pueros: ſi verò id medium fue-
rit externum, vel eſt Phyſicum, vel ſupra naturam, vel infra eam: ſi fuerit Phyſicum,
inde oritur ea approbata Magia, quæ dicitur Phyſica, & uſus Phyſicæ: ſi fuerit ſupra *Magia A-*
naturam mortalem, uel eſt corporeum, uel incorporeum; ſi corporeum, inde oritur *ſtronomica*
Magia Aſtronomica utens ſuperſtitiosè, & inaniter uarijs figuris, imaginibus, & cha *ſuperſtitio*
racteribus, ſub definito ſtellarum aſpectu formatis: ſi id medium fuerit incorporeum *ſa.*
vel eſt primum, ex alio non pendens, vel pendet ex alio; ſi primum fuerit, inde oritur *Sententia*
uera ſententia noſtrorum Theologorum, enunciantium uirum ſanctum, & pium, mul *uera.*
ta agere uirtute omnipotentis Dei, ita ſigna credentium eſſe dicuntur transferre mō
tes, non lædi a uenenis, & ſimilia: ſi huiuſmodi incorporeum non fuerit primum, uel
eſt rectè, uel perperàm affectum; ſi rectè ſic ex ſententia Theologorum multa agimus *Sententia*
ope angelorum, curæ Hominum deſtinatorum. Et ex ſententia Gentilium, & Aca- *Academi*
demicorum, magna ex parte negligenda & diſpicienda Magi, multa agunt uirture, *corum.*
uel animorum Cœli, uel proborum Dœmonum, idque poſſe fieri cenſent modis ua-
rijs, uel enim (ex eorum ſententia) ipſæmet Magorum animæ, formantur anima, uel
mente Saturni, Martis, uel alterius, ac ita formatæ uirtutiſque earum redditæ partici-
pes, mirabilia efficiunt, eaque uaria, ob uarietatem cęleſtium Mentium, quarum uirtu
te ſunt præditæ: Vel id efficiunt per Cabaliſtica nomina, Cęlorum mentibus reſpō-
dentia, & inde uirtutem recipientia, uel per uarios characteres, imagines, figuras, &
numeros, quæ omnia inquiunt facultatem ex Cœlorum animis haurire, uel medio lu
mine, & motu, uel medijs influxibus, uel proximè ex ipſiſmet Cœlorum animis, qui-
bus Magorum animæ conditione, & affectu ſunt iunctæ, & affines. Si uerò huiuſmo-
di incorporeum, & non primum, depravatum fuerit, inde oritur Magia diabolica,
pernirioſa, ſuperſtitioſa, & deteſtanda, utens modis, & medijs uarijs: quos referre ſu-
peruacaneum eſſet. Si demùm tale medium infra naturam fuerit poſitum, inde pro-
deunt admirabiles motus ex arte pendentes, per quos ſtatuæ Dedali (ut ait Plato) niſi *Statuę De*
fuiſſent ligatæ fugiebant, columba lignea Archimedis uolabat, uariæ imagines ſupra *dali.*
tabulam poſitæ ambulant. Liramque pulſant, aliaque multa non ſine præclara admi-
ratione mouentur. Et quoniam hæc omnia ſupra communes Hominum uires poſita
uidentur, nec ſine ſublimi, & latente aliqua ſapientia iudicantur poſſe fieri, quæ ſubli
mis ſapientia, dum admirabilium operum eſt principium, Magię nomine honeſtatur,
inde ſi tale nomen late uſurpatur uarij Magiæ gradus ſe nobis offerunt. Nam Magi
nomen, nec Latinum, nec Græcum fertur, ſed a Perſis formatum, apud quos idipſum *Magia.*
denotabat, quod apud uetuſtiores Græcos Sapiens, & apud Pythagorā Philoſophus,
præſefert tamen Magia relationem ad opus aliquod arduum, & admirabile efficien-
dum, & proptereà dicitur fructus, & uſus ſapientię. Ideò Pſellus, in calce lib. de Dę- *Pſellus.*
monibus,

monibus, ait: Magia eſt facultas quædam, quæ Græcis uiſa eſt plurimæ poteſtatis, tradunt enim hanc eſſe extremam ſacerdotij portionem. Hæc a nonnullis duplex ponitur vna Dœmonum, altera Phyſica: at hi Diuinam prætermittunt, quæ ſi additur, triplex conſurgit. Et quoniam Magia eſt coniunctio quædam agentium, & patientium, inuicem conſpirantium, ad efficiendum aliquid per ſui conditionem, & naturam latenter tamen, & cum admiratione, ideò diuidi poſſet in ſimplicem, & mixtam: ſimplex eſt triplex. Prima eſt connexio ſpiritus cum ſpiritu, vt Humanæ Mentis cum Angelica, ſiue vnius influxus cum alio. Secunda ſpiritus cum corpore, ut influxus cũ aliqua definita materia congruenter ei reſpondente. Tertia corporis cum corpore, ut ſeminis cum Terra. Prima poteſt dici diuina & ſpiritalis. Altera Aſtronomica. Tertia Phyſica, ex his conſurgit mixta, quæ uel ex duabus tantũ conſtat, uel ex omnibus tribus, modò uario. At ſi diſtinctius ad Magiam redigere uolumus modos omnes, & cauſas admirabilium motuum, ſapientiam aliquam præſeferentium, quas ego enumeraui, decem Magiæ gradus aſſignare valemus. Nam prima eſt Magia Diuina, utens munere, & uirtute Dei. Secunda, Angelica, utens uirtute intelligentiarum Angelorum, proborumque Dęmonum. Tertia Aſtronomica, utẽs uirtute ſtellarum. Quarta rationalis, prodiens ex animæ rationalis facultate. Quinta, Phyſica ex uirtute Naturæ, rerumque natura conſtantium pendens. Sexta. Arithmetica in numerorũ facultate collocata. Septima Geometrica, poſita in uirtute figurarũ. Octaua Cabaliſtica dici põt, in nominum ueterum proprietate, & uirtute poſita, quamuis enim Cabalæ nomen alia quoque ſignificet, ad aliaque extendatur, maximè tamen in nominum uirtute, & interpretatione refulget. Nona eſt Dęmonica prauorum Dęmonum facultate utẽs. Decima eſt Artificioſa, ex Arte pendens. Hi ſunt decem ſimplices gradus, noti ex prius dictis, ex quibus multi mixti conſurgere ſolent, quorum nonnulli deteſtandi ſunt penitus, & explodendi, & illi ſoli ſunt approbandi, quos Sacra Concilia, & illuminati Theologi commendant & approbant.

Diuiſio magia ſimplex.

Mixta.

Decem magia grad⁹.

Breuis conſideratio enumeratorum modorum, quibus admirabiles motus fieri poſſe dicuntur. Cap. XXVI.

TRia apparuere capita prima, ad quæ modi omnes rediguntur, quibus facultas aliqua diſtantia corpora mouere poſſe iudicabatur: Vel enim id pendet ex facultate mouentis, vel mobilis, uel medij, per quæ capita aliquantulum digrediens, a primoque ordiens, Auicennam inuenio, & cum eo ſapientiores Arabes, necnon Zoroaſtrem, dicentes, animam rationis compotem ſui conditione dominari corporibus, non ſubijci tempori, non impediri a locorum diſtantia, & ob id dum ſe corpori non mancipat, ſed conditionem ſuam incolumen a uitio ſeruat, ualet imperare corporibus, & in ea, quæ diſtant, non ſecus ac in proxima agere, ſic Appollonius Tyaneus, quem D. Hieronymus in Epiſt. ad Paulinum, Magũ, & Philoſophũ appellat, ex Vrbe Roma, quæ in finibus Mundi fierent, dicebatur uidere, & inſpiciendo Lunam profitebatur ſe loqui cum illis, qui longè diſtarent. Hoc primum caput profectò reijciendum eſt, primò, quia particulares Animæ a communibus Cœlorum Animis, hac conditione ſeiunctæ ſunt, ut communiores pręſint communioribus, particulares verò, ſuis tantum particularibus corporibus. Præterea Mens nobis iuncta ſine phantaſia, & inſtrumentis eius non mouet, eleuata autem ſupra phantaſiam, & corpus, phantaſmateque non utens, quia ſic nobiſcum iuncta non eſt, ſi aliquid tunc ei competit, id nos animaduertere non ualemus, & ob id non ualemus, uel uidere diſtantia, uel cũ diſtantibus loqui. Inſuper ait Ariſtoteles in primo de anima, 65. Mentem nec ædificere, nec operari, ſed Hominem per illam, quare longè minus poterit illa ſola mouere diſtantia. Accedit ad hæc, quod ſolus Deus

Auicenn.

Apolloni⁹ Tyaneus.

Primum caput reijciendum.

Denique

Deiq; vittus,nõ eſt circumſcripta loco,cùm ipſe ſolus ſit vniuerſi uita,& cunctorum principium.Hine ſolus dicitur eſſe ubique; at particulares Animę quãuis ex corpore non pendeant,tamen quia particulares ſunt,& ſola virtutis parte prædıtæ, ıbi ſolum operari valent, ubi ſunt,non autem in ea,quæ diſtant, niſi per idonea media. Primũ itaq; caput conſtans,& firmum non eſt. Si ad alterum conuertimur, pertinens ad cõditionẽ rei,quæ mouetur,profectò hoc firmius eſſe uidetur, nam laborans fidẽ adhibens Medico,& viri populares fidem adhibentes uarijs inanib.incantationibus, & a Medico & a Mago non tangente,motibus uarijs moueri poſſunt, quatenus ob aſſenſionem,& fidem illam,per appetitum excitantur,diriguntur,& mouentur interni ſpiritus ad id efficiendum,quod expetunt, ut etiam in præcedentibus cõtingere dixi de muliere utero gerente,ueſtigium rei optatæ per intermedios ſpiritus in fœtu formãte. *De 2. capite.* At tranſeamus ad tertium caput,quod latius, & obſcurius eſt,dicebatur tertio loco, poſſe moueri diſtans per medium aliquod. *De 3. capite.* Hoc medium uel eſt aliquid ipſius mouentis,uel ab eo diſtinctum,ſi eſt aliquid ipſius mouentis,ſic multa profectò fieri poſsũt per alteratos ſpiritus ut ueneficę flatu,& humore oris lędere poſſunt,nõ ſecus ac cõtagioſis morbis inſpicimus proximos lędi.Similiter etiã cantu nonnulli ſanãtur. Muſica.n.mirum in modum ualet ad excitandos ſpiritus, cõponendoſq; animi affectus, vt in 8.de Rep.docet Ariſt. Si uerò tale medium fuerit externum,& a mouente diſtinctum,id poteſt eſſe multiplex,uel enim eſt aliquod corpus,uel incorporeum,ſi fuerit corpus, uel erit Phyſicum, & mortale, & inde oritur Magia Phyſica, quæ rectè ſumpta a ſapientib.omnibus approbatur,cum ſit vſus Phyſicæ, hymeneuſque Naturæ, cuius Agricultura,& Ars Medendi ſunt partes principaliores. *Magia Phyſica.* Si uerò id medium fuerit corpus Phyſicum æternum,quale eſt Cęlũ, & Stellę inde oritur Magia Aſtronomica,vtens imaginib.varijs,& figuris,quas cẽſent facultatem,& uires recipere a Cęlo,& Stellis virtutẽ illam influentib. ſic Eccellentiſ.Petrus Trapolenus una cum Alberto affirmauit,figuras illas operari uirtute Cęli, qua de re multa legi poſſunt apud Marſil.Ficinum in lib.de triplici uita. *Petrus Trapolenus.* Hic modus a uarijs Aſtronomis approbatur,re vera tamẽ multa includit leuiſſima,& inania penitùs,quæ & cũ Peripateticorũ principijs,& cũ Decretis Theologorũ apertiſſimè pugnant. Nam Homo liber eſt,nec figuris ex Cęlo facultatẽ recipientibus ità ſubijcitur,vt per eas ad libitum alterius moueri poſſit. Inſuper,Cœlum alio inſtrumento non operatur niſi lumine, & motu, Lumen autem,& motus huiuſcemodi figuris,& imaginibus non ualent eam facultatem impartiri,qua,nec ipſa prædita inſpiciuntur, & præſertim,quia ſunt inſtrumẽta communia,uniuerſè tantum ad rerum conſeruationem ortum, & interitum conſpirantia. Demum figuræ illæ,& imagines,cum nec motum,nec lumen ſeruent,etiã eorum uirtutem ſeruare non ualent,& præſertim,quia figura,& numerus inter efficientia non numerantur,non enim operantur niſi facultate rei figuratæ, & numero præditæ. Sentẽtia itaque hæc cõditioni Hominis,luminis,motus,figuræ, & omnium cũ his connexorum,manifeſte aduerſatur,adeò,ut hac ratione pateat Magiam Geometricam,Arithmeticam,& Aſtronomicam,ut ſunt ſeiunctæ a Phyſica, nullius eſſe roboris,& explodendas penitus. At ſi medium fuerit incorporeum, ſupraque naturam poſitũ,uel id non pendet,uel pendet ex alio. Si nõ pendet,huiuſmodi eſt ſolus Deus *Per mediũ icorporeũ.* ſolo ſupero lumine aptus rectè omni ex parte a nobis apprahendi,cuius Virtus cum ſit immenſa,nilque in Vniuerſo reperiatur non pendens ex eo,iure nec loco,nec tempore eſt circumſcriptus, ſed ſupra omnia collocatus, diſtantias locorum diſtinctioneſque temporum indiuidue includens, eſt enim ipſamet æternitas, & ipſum vbique,ideo valet ſine medio in quoduis agere. Ariſtoteles tamen ſupero lumine deſtitutus, alterius fuit ſententiæ,ſtatuit enim,inter cauſas ordinem eſſentialem,adeo ut prima,ſine ſecundis in diſtantia operari non ualeat. *Ariſtotel.* Non defuere tamen humanorum ſapientum nonnulli, qui eminus ſaltem veritatem illam inſpexere, & quemadmodum

admodum Cabaliſtæ Hominem præterquam a ratione, etiam a Diuino quodam radio nonnunquam illuſtrari enunciarunt, ita Plato, & cum eo Academici omnes Animam a ſupera Mente perfici affirmarunt, quam Hebræorum Sapientes nuncuparunt ſpiraculum vitæ, ſub vmbra id indicantes, quod D. Ioan. c. 1. Euangelicæ hiſtoriæ expreſſit, inquiens. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem, &c. Ad hoc itaque ſuperum medium Philoſophis tantum ſub vmbra notũ, non ualent confugere Peripatetici. Si verò id medium fuerit incorporeum, rectè affectum, pendens tamen, huiuſmodi etiam medium Peripatetico nõ inſeruit, ex Ariſtotelis enim falſa ſententia non dantur aliæ ſeparatæ mentes a motoribus Cœlorum diſtinctæ,

Reijcitur ſententia Pomponatij.

quas etiam ſine motu, & lumine, in hæc mortalia operari non cenſuit; & mitor Petrum Pomponatium vnà cum præceptore ſuo Petro Trapoleno, qui in Peripateticorum Academia floruerunt, tam inſignes figuris, characteribus, & imaginibus vires conceſſiſſe, ex Cœlo, Cœliq; Intelligentijs hauſtas. Hoc medio uti voluerunt, & frequenter vſi ſunt Ægyptij, & cum eis Plato, qui Dæmones in parte mouerunt, & eorum uirtute a Mago multa fieri poſſe dixerunt. Rectè tamen medium hoc noſtris Theologis eſt notum, dicentibus, multa fieri ab homine religioſo, ſancto, & pio, auxilio Angelorum curæ hominum dicatorum. Si uerò id medium fuerit incorporeũ,

Aſſeclæ Luciferi.

& pendens, at perperam affectum, huiuſmodi ſunt aſſeclæ Luciferi, rectè noti noſtris Theologis, minus rectè Academicis, minimè verò Ariſtoteli. Ex his prodeunt illuſiones variæ, variaque attinentia ad diabolicam Magiam, deteſtanda penitus, & longe plura ante Chriſti aduentum prodiere. Si demum tale medium infra naturam fuerit poſitum, ſic profectò varia admirabilia, vel manuum dexteritate, uel earum velocitate, vel circuli virtute effici poſſunt, de cuius circuli facultate varia ab Ariſtotele

Artificioſa cõcluſio dictarum.

ſub initio Mechanicarum quæſtionum explicantur. Ex his primo conſtare puto, prima capita principiorum admirabilium motuum. Secundò, conſpicuum eſt nobis, ſupero lumine illuſtratis, quid de ſingulis ſit ſentiendum. Demum cõſtat, ad quæ

Inſeruientia Peripatetico.

Peripateticus per conceſſa ab Ariſtotele confugere valeat, dum eorum motuum cupit cauſas aſſignare, uti profectò poteſt Peripateticus, ſuis terminus circumſcriptus, primo viribus phantaſiæ, & apperitionum, in præcedentibus patefactis. Secundò, facultate ſpirituum hominis modo vario alteratorum. Tertiò, Magia Naturali in facultate variatum rerum per naturam operantium collocata, ad quam in parte redigitur vis motus, luminis Cœli, vocis, & ſimilium. Quartò, uti ualet uarietate temperamentorum, & humorum, ac præſertim atra bile, varias phantaſię imagines offerente, quod etiam in parte ad Phyſicam Magiam redigitur. Quintò, confugere valet ad Artes, quibus uel Senſus illuduntur, uel uaria admirabilia fiunt. Sextò demum, aliqua ex parte uti ualet conditione Humanæ Mentis, quę cum ſit iuncta cum ſuperis Mentibus, ſuiq; natura ad uerum, & bonum ſit facilis, munere huius interni contactus, connexioniſq; cum ſuperis, ob quam ait Ariſtot. in 10. Nicomachiorum virum ſapientem eſſe amicum Deo, ab eoq; viſitari, valet homo rectè affectus, animoq; purgatus futura vaticinari, reddi bene Fortunatus, inſigniaque Arcana reuelare, at non diſtantia corpora mouere. Hęc ea ſunt, quibus motuum admirabilium daturus cauſas, ualet Peripateticus vti, quę ſi dubitationem omnem è medio penitus tollere non ſunt apta, abſolutè fatendum erit, Ariſtotelem, vt Hominem, non cuncta exactè nouiſſe, & propterea in lumen deſuper infuſum animi aciem eſſe conuertendam, a quo ego donec ſpiritus hos reget artus, nunquam recedam.

An motus omnis fiat Tractione, & Pulſione? *Cap.* XXVII.

Motũ fieri tractione & pulſu.

SEntentia eſt Ariſtotelis in tertio de Anima, 55. & in lib. de Motu Animalium, c. 6. a me in præcedentibus ſæpè repetita, motum omnem Animaliũ de quo eſt ſermo, fieri tractione, & pulſione, & iure optimo profectò, motus. n. Animalium nõ fit ſine uiolentia partium corporis; motuum autem violentorum prima ſimpliciaque principia ſunt tractio, & pulſio, ex his pendet uectio, & vertigo, ut conſtat ex 7. Phyſ. Hæc tractio, & pulſio in uarijs ad motum Animalium conſpirantibus lucide apparet, primo reſulget in Obiecto, id. n. uel ad ſe appetitum trahit ſi gratum fuerit, uel a ſe repellit ſi fuerit moleſtum, & aduerſum, ac inde oritur proſequutio, uel fuga; ita trahit ſua quęque voluptas, repellit autem dolor, & moleſtia obiecti. Secũdo, eadem tractio, & pulſio modo corporeo, & per naturam apparet in Corde, quod continenter mouetur per extenſionem, & contractionem, quæ ſunt tractio quædã, & pulſio. Tertio apparet in ſpiritib. qui cum facilè rarefiant, & condenſentur, eorum rarefactio eſt quædã pulſio, cõdenſatio uerò tractio quædam, ſiue contractio. Quarto loco, manifeſtius apparet in Muſculis, Cordis, & Oſſibus, Muſculi. n. & Cordæ, uel trahendo, uel relaxando mouent Membra. Quinto cõſideratur pulſio & tractio in exterinis inſtrumentis relatis ad externum quieſcens, dum. n. ambulamus quieſcente ſiniſtro pede, incipit moueri dexter, ut calidior, & mouetur per pulſionem factam a ſiniſtro in terra quieſcente, mox quieſcente dextro, trahitur ſiniſter, & ad anterius repellitur. Inſuper tractio, & pulſio ut in interna origine, Sexto cõſideratur in Anima, quę in Corde, ut in arce locata, membra mouet, uel ea ad ſe trahendo, uel a ſe repellendo. Ex his elicere ualemus explicationem ſententiæ Ariſt. in 7. Phyſ. cõtex. 10. dicentis, ſimulque patet nõ eſſe aliud genus motus, quam cõcretionem, & ſecretionem: quo loci Alexander (referente Simplicio) dixit, concretionem & ſecretionem eſſe communiſſimas mutationes, quibus uerbis Ariſtoteles, & Alexander nil aliud denotare uoluerunt, niſi concretionem, & ſecretionem ſpirituum, ex quibus prodit tractio, & pulſio, quę ut propriè ſunt principia motuum Animalium, qui ſunt Mundi parui, ita quoque modo aliquo ſunt principia motuum magni mundi, vt in progreſſu cõſtabit, & apertiſſime ſunt principia motuum arte factorum. Eandem ueritatem indicauit Ariſtoteles in octauo Phyſicorum quinquageſimoquinto, & ſeptuageſimoſeptimo, contextibus, ſi rectè uerba eius conſiderantur, nec loquitur Ariſtoteles ex aliorum Sententia, vt multi cenſent, ſed ex propria ut pateſeci, & lucidius patebit.

Prima tractio. *Secunda tractio.* *Tertia tractio.* *Quarta tractio.* *Quinta tractio.* *Ariſtot.*

Quattuor proponuntur difficultates ad proximè dicta pertinentes. *Cap.* XXVIII.

Quattuor dubia.

EX cõſideratione rerũ difficiliũ, ſemper nouæ prodeũt ambiguitates; difficilia ſunt hæc, in quibus uerſamur, ideò ex dictis in præcedẽte capite quattuor ambiguitates ſe nobis offerũt diluendæ. Primo dubiũ eſt, an de ſolo Animaliũ motu, vel etiam de motu cæterorũ id verum ſit, quod fiat tractione, & pulſione. Altera eſt, cum Ariſtoteles in 7. Phyſi. tractionem, & pulſionẽ numeret inter motus uiolẽtos, & modis illis moueãtur Animalia, nũ motus eorum ſit uiolentus, vel ſecundũ naturã, vel mixtus? Tertio dubitatur, cũ motus in optatum finẽ ducat, & debeat Animalia perficere.

ob id motus ille fit in orbem, & eſt ab eodem pellente, ad idem ad ſe trahens. His addere valemus pulſionem quandam, & tractionem conſideratam in partibus Cęli; nam ut ait Philoponus, cum quæuis pars, & punctum circuli ſit principium, & finis, ſemper pars anterior dicitur modo aliquo trahere, poſterior verò anteriorem pellere.

An motus Animalium ſit naturalis, vel violentus? *Cap.* XXIX.

Quattuor propoſitarum difficultatum prima ſoluta fuit, reliquę diluendæ ſuperſunt, quarum hæc erat principalior. An motus Animaliũ ſit uiolentus, vel ſecundũ Naturam. Vna ex parte uidetur ſecundũ Naturam, quia eſt a principio interno, cui cõpetit Definitio Naturę. Altera ex parte uidetur violentus, quia eſt contra propenſionem mobilis, non.n. corpus graue eſt aptum per naturam eo motu moueri. Academici inter motũ ſecundum naturam, & violentum aiunt mediare motum ab Anima factũ, quam non naturam, ſed ſupra naturam, & mediã inter naturam & Mentẽ, eſſe affirmant. Horum ſententia in parte uera, in parte falſa eſt. Primò eſt uera, dũ natura preſſius uſurpatur, vt contradiſtincta ab Anima, in qua ſignificatione dicimus motũ naturalem in fine reddi velociorem: abeſt autem a verò, dum natura uſurpatur latius, vt Definitur in 2. Phyſic. quòd ſit internum principium motus, & quietis, & longè profectò Simplicius, & cum eo alij nonnulli a uero recedunt, dum Platonem potius, quam Ariſtotelem ſequentes, inquiunt. Definitionem naturę in 2. Phyſi. traditam non cõpetere Animæ: at de hoc obiter. Dicamus itaque cum Ariſtotele motum Animaliũ diſtincta conſideratione eſſe ſecundam naturã, violentũ, & mediũ: eſt ſecundũ naturam, dũ conſideratur totũ Animal, vt motũ ab interno principio, nempe ab Anima, quę Natura eſt, cũ ſit forma Subſtantiæ, ex Materia pendens, & proximũ principium motus. Ex aduerſo eſt uiolentus, dũ refertur ad corpus, graue, non aptũ eo motu moueri. Hoc enunciauit Ariſtoteles in 8. Phyſi. 27. inquiens. Quod.n. ipſum a ſe ipſo mouetur, natura mouetur, vt vnumquodque Animaliũ. Quapropter Animal totum natura ſeipſum mouet, corpus tamen cõtingit & natura, & præter naturam moueri: refert enim, & quali motu mouetur, & ex quali Elemento cõſtet. Ex quo elicio minus recte Scotum in 2. Sẽt. Diſt. 2. q. 10. dixiſſe, motum tantum dici ſecundum naturam ob principium patiens: nam animalium motus, ob principium efficiens ab Ariſtotele nuncupatur ſecundũ naturã. Inſuper animaliũ motus, & mixtus, & medius dici poteſt, quatenus (ut patuit) non omni ex parte eſt, uel ſecundũ, uel prę ter naturam: eſt etiam medius, quatenus non fit per lineam rectam a centro ad circumferentiam, ſed ſecundum latitudinem potius. Idem motus ſi refertur ad animam dicitur animarius, ſi ad Mentem, dicitur rationalis, ſi ad artem, artificioſus, abſolutè autẽ miſtus eſt. At hic occurrit cõſideratione dignum, cur animalia non in orbem, nec recto motu, ſed in obliquum progrediendo, natando, uel uolando moueantur? Sententia eſt Magni Alberti id animalibus competere, quia Anima eſt apta mouere in orbem, corpus moueri motu recto, ideò animal ex utriſque conflatum mouetur motu medio ex illis conſurgentem. Hanc ſententiam quam a uarijs uiris doctis approbatã

An motus Animaliũ ſit ſecundũ naturam.

Academici.

Simplicij error.

Reſolutio.

Ariſt.

Cur Animalia non in orbem mouentur, nec motu recto.

quia hęc ſententia id ſupponere uidetur, quod Anima ſit-nimens ſeipſum in orbem mouens, quod alieniſſimum eſt a Sententia Ariſtotelis, vt patet ex primo de Anima. Demum, ſi anima eſſet apta mouere in orbem, tunc erraſſet natura, quæ facultati cõgruentia inſtrumenta non dediſſet, nec inſtrumenta animæ facultatibus reſpõderent, *Sententia propria.* quod apprimè eſt abſurdum. Propterea dicamus, animam eſſe aptam mouere ad omnem differentiam poſitionis; Hoc primo competere inſpicimus animæ nutrienti, quę alimentum mouet ad omnem loci differentiam. Manifeſtius id inſpicimus fieri per principia lationis, apta enim ſunt moueri animalia, & ſurſum, & deorſum, dũmodo adſint requiſita pro motu, & ratio eſt: quia Obiectum, Phantaſia, & appetitus, ſunt principia motus: Obiectum attingitur modis varijs, & aſcendẽdo, & deſcendendo, ideò appetitus Phantaſiam ſequens, eſt aptus uarijs motibus mouere. Inſuper cũ anima moueat per cognitionem, & cognitio ſit oppoſitorum, ea non uno, ſed oppoſitis motibus mouere apta eſt: non itaque motus animalium ita eſt medius, ut conſurgat ex uarijs propenſionibus animæ & corporis ad motum. At ſupereſt ſoluenda ratio, quia motus animalium non uidetur poſſe dici ſecundum naturam, cum fiat tractione, & pulſione, qui ſunt modi motus violenti. Reſpondeo, dum tractio, & pulſio eſt ab externo, motus eſt uiolentus, at dũ prodit primo, & præſertim ex interno principio, quatenus ex eo prodit, debet dici ſecundum Naturam.

Cur Animalia, dum mouentur, laxantur? *Cap.* XXX.

Pparuit animalium, motum ex parte animæ, quæ eſt Natura, & internum principium motus, eſſe Phyſicum; at inde oritur dubitatio tertio loco in præcedentibus mota, & eſt; cum ea quæ per naturam mouentur non defatigentur, ut conſtat de motu grauium, & leuium, cur animalia maxime defatigari videantur? Dixit Albertus in ſuo libro de animalium motu, laborem prodire ex oppoſita propenſione ad motum animæ, & corporis; at iam in præce- *Cur animalia, dũ mouētur defatigantur?* dente capite eius Sententia reiecta eſt, nempe, quod anima in orbem ſit apta mouere, corpus verò aptum moueri ſecus. *Albertus.* Propterea dicamus laborem ex varijs ortũ ducere, quorum omnium potiſſimum fundamentum eſt id; quia proximus motor *Euerſio.* ex Materia pendet, ex qua cum pendeat, mouetur per motum totius, nam agens nõ *Sententia propria.* propterea defatigatur, quia agit, ita enim etiam motores Cœli defatigarentur, ſed ſo- *Ratio 1.* lum quia patitur, & mouetur, ex hac perpenſione prodit laſſitudo: hoc principale fundamentum etiam in parte eſt verum de formis grauium, & leuium, cum enim illæ motu compoſiti moueantur, & patiantur, non ualent ſemper ſeruari, & mouere; quod ſi graue deſcendens continenter, fertur uelocius, id pendet ex externa grauitate, hoc eſt ex pulſione a tergo ab aere facta, abſolutè tamen deſcendendo, non poſ- *Ratio 2.* ſet infinito tempore ſeruari. Altera ratio laſſitudinis animalium eſt, qui eorum motus eſt contra naturam partium, ideo mouens eas laborat; *Ratio 3.* Tertia ratio ſumitur ex pu- *Ratio 4.* gna partium, pellentium, & pulſarum, trahentium, & tractarum. Quarta ex ſpirituũ proxime mouentium alteratione, & reſolutione. At ex ſolutione tertiæ difficultatis inſurgit quarta, & eſt, cur motus animalium, a violento, & naturali dicatur differre, *Cur mot' Animaliũ vigorẽ habent in medio?* & ob id non in principio, non in fine, ſed in medio reddatur velocior. Ac vt dubitatio clarior appareat, verba Ariſtotelis referamus, qui 2. de Cœlo 35. oſtendens Cœli motum conſimilem, ac regularem eſſe, ait: Omnis latio irregularis prædita eſt intentione, remiſſione, & vigore, vigor autẽ eſt, aut unde fertur, aut quo, aut in medio, ve- *Ariſtotel.* luti forte his, quæ ſecundum naturam feruntur ad quod feruntur; His autem quæ pręter naturam, vnde; proiectis vero in medio, at orbiculationi nec vnde, nec quo, nec medium competit, neque enim principium, neque medium, neque finis eius abſolu-

te

te eſt, tempore enim ſempiterna, & longitudine continuata, & ſine fractione eſt, &c. Cum Philoſ. dicat proiecta in medio ferri velocius, duæ ſe offerunt difficultates: prima, cur proiecta diſtinguat a motis uiolentia? nam proiectio eſt ſpecies motus uiolenti. Altera, cur in medio ferantur uelocius. De re hac duæ ſunt opiniones; Vna eſt Auer. & Alb. quæ etiam prius fuit Alexandri, & Simplicij, quod Ariſt. per proiecta denotet animalia, quæ præſertim pulſione, quæ eſt quædam proiectio mouentur, immo in cont. Auer. loco, proiecti, legitur animal. Huius ſententiæ eſt etiam Zimara, in Sol. controuerſiæ notatę in eo contex. Quę Sententia eſt dubia, primo quia Ariſt. utitur nomine generis inquiens proiecta: at ſi motum tantum animalium voluiſſet denotare, habuiſſet nomen ſpeciei, & proprium, conſueuit enim Philoſopus proprijs uocibus uti dum adſunt. Præterea, cum ea ſententia, ut patebit, ſit uera de omnibus proiectis, non recte contrahitur ad ſolum motum animalium, qui non abſolutè dicitur proiectio. Ideo eſt altera expoſitio magis approbata ab Alexandro relata etiã, & nõ reiecta a Simplicio, quod cum Ariſt. dicat proiecta prędita eſſe uigore in medio, per medium non ſignificet medium temporis, in quo fit motus, ſed medium loci cõſideratũ inter ſurſum, & deorſum, nam grauia ſi mouentur, ſecũdum naturam in loco infero habent uigorem motus, ſi mouentur violentia, ſimiliter in loco infero habent uigorem, & in principio motus: leuia contra habent vigorem ſuum in loco ſupero. Proiecta verò, uigorem habent in loco medio, hoc eſt in aere per quem feruntur. Hæc expoſitio minus quam prior approbanda videtur, primò, quia Ariſt. mediũ magis refert ad tempus in quo fit motus, quam ad locum, cum dicat, tempore enim ſempiternus eſt cœli motus, quod ſi etiam de continuatione loci mentionem facit, id non ob aliam cauſam efficit, niſi ut oſtendat motui cœli non competere medium ſui curſus. Præterea pulſio magna ex parte propè terram fit, quo in loco reperitur uigor grauiũ inſuper uigor motus ignis uiolẽtia moti maximè apparet in medio, hoc eſt in loco aeris, inde enim frequenter deorſum uiolentia fertur, ut conſpicuum eſt de motu fulgurum & aliarum incenſionum. Demum quotieſcunque dicitur mixta per naturam, ue violentia in principio, uel in fine eſſe uelociora, ſemper id referri ſolet ad principium vel finem motus, non autem ordinis locorum uniuerſi. Propterea. Cardanus uir doctus, in libro ſecundò de Subtilitate, inquit: ſentẽtiã Ariſtotelis vniuersè de uere proiectis debere intelligi, referendamque eſſe ad medium temporis in quo fit motus, in cuius medio proiecta omnia uigorem habent, quia proiectio eſt motus medius inter naturalem, & uiolentum, & ob id medio quodam modo ſe habet. Mediat autem proiectio inter motum uiolentum & Phyſicum, quia fit per aerem, qui ſuſcepto a pellente principio motus per naturam mouetur, in principio autem parum agitatus, & liber parum motui prodeſt. Hæc opinio nonnulla includit quæ approbanda puto, abſolutè tamen mihi uidetur dubia, quoniam nedum proiecta, paulo poſt principium mouentur uelocius, uerum etiam quæ trahuntur, & cuncta quę uiolenta feruntur: inſpicimus enim currum poſt principium facilius, & uelocius reuolui, & duci. Præterea ratio ab eo adducta eſt dubia, quia non in ſolis proiectis locum habet, ſed in cunctis uiolentia motis, vt conſideranti redditur notum. Propterea dicendum puto, Ariſtotelem motus omnes ſub luna productos in tres redegiſſe gradus in duos ſimplices, & medium, vel enim conſiderantur vt penitus ſunt ſecundum naturam, uel ut penitus ſunt violenti, uel ut medij. Et dum fit hæc diſtributio, non ita intelligi debet ut ſimplicia apud nos uere diſtincta & ſeorſum inueniantur, non enim reperitur motus adeò uiolentus, ut ex natura aliqua non pendent, & per naturam aliquam nõ ſeruetur, nec mo

Duo dubia.

Opinio 1.

Opinio 2.

Euerſio.

Cardanus.

Quid approbãdum vel reprobandum.

Opinio propria.

dum fuerit proximior inferenti uim,& violentia eſt uehementior: contra autem motus ſecundum naturam,vt talis eſt,& per ſe conſideratus, pulſio vero conſiderata ex parte modi,quo fit per intermedij aeris cōſpirationem,in principio minus,in medio magis ad motum excitati,in medio eſt velocior,& quod dicitur de pulſione etiam in parte eſt verum de tractione,quatenus medium ei conducit:quod ſi nonnunquā tractio in fine eſt velocior,id accidit,quia id quod trahitur redditur proximius trahen- ti,per cuius naturam vehementius trahitur,ut ferrum ab Herculeo lapide. Et pro lucidiore notitia conſidero multa eſſe uera ex parte generis,quæ ex parte propriæ differentiæ ſecus ſe habent,veluti Homo tanquam Animal procliuis eſt ad illecebras corporis:vt verò Homo ratione directus, eſt facilis ad honeſtum,& uirtutes: Similiter motus uiolentus ex parte violentiæ tantum,eſt velocior in principio, & dū eſt proximior inferenti violentiam,at ratione maioris agitationis aeris, & melioris conſtitutionis cōſpirantium ad illum motum,ſecus ſe habet. Ariſt. itaque ſuo more id conſiderauit quod eſt per ſe,& de eo regulas dedit,& quod dictum eſt de proiectis,etiam de Animalium motu verum eſt,quamuis enim Animalia ex parte violentiæ illatæ in membra,deberent in principio moueri velocius,tamen quia in principio ſpiritus minus ſunt excitati,& membra minus parata ad motum,quam paulo poſt principium, ideo paulo poſt principium,velocius currunt.

Multa vera ex parte vnius non alterius.

Pro omni Animalium motu neceſſariò requiri quieſcens, & immobile. Cap. XXXI.

QVæcunque in uniuerſo reperiuntur,cum ab vno prodeant, mirum in modum iuncta,in vnumque redacta inſpiciuntur,& ob id vniuerſum eſt omnia in unum verſa, & quamuis oppoſita maxime ſeiuncta iudicentur,ea tamen uarijs modis colligata inueniuntur, ac ut de immobilitate, & motu loquar, hæc quamuis longiſſime uideantur diſtare, iuncta tamen ſunt & complicata,adeo, ut motus ex immobilitate fluat, & ſemper quieſcens, vel immobile aliquid pro ſui productione, & conſeruatione expoſcat. Hoc uerum eſſe de omni motu facile elucefcet, ſi per ſingulos digrediendo progredimur. Ac ut ordiar a motu Animalium,qui magis inſtituto noſtro inſeruit, Motus hic multiplici ratione, natura,& multiplex quieſcens expoſcit, primo enim expoſcit quieſcens ratione generis,quatenus ſcilicet motus eſt,& iure; nam immobilitas eſt actus perfectus, motus eſt actus imperfectus, actus autem imperfectus ex perfecto pendet, illumque ſupponit. Hinc Pythagoras motum ſumebat pro priuatione, & imperfecto quieſcens vero pro forma,& perfectione. Inſuper,immobilitas eſt menſura quædam motus,menſuratur.n.motus per receſſum ab immobili,eſt fundamentum quo nititur motus: eſt id,vnde motus recedit,& a quo,vel per quod uires ſuſcipit: maxime itaq; motus animalium ut motus expoſcit aliquod quieſcens. Inſuper expoſcit quieſcens conditione propria,vt in motus Animaliū eſt,tractione,& pulſione productus, tractio.n.eſt ad principium quieſcens,pulſio vero a principio quieſcente. Quieſcens in motu Animalium,non unum,ſed quintuplex aſſignari poteſt. Quieſcens enim vel eſt externū, vel internum,ſi externum,vel eſt a quo Animalia ad motū excitantur, & hoc eſt Obiectum,vel circa quod mouentur, & eſt id, in quo uel ambulant,vel natāt, vel volant. Internū eſt triplex, Anima,quæ non ex ſe mouetur;Membrum primū,hoc eſt Cor, ad quod,& a quo cætera trahuntur,vel pelluntur, & os uuum circa quod alterum os reuoluitur;Externa quieſcentia,vna cum Anima maximè ſunt neceſſaria pro motu torius,duo vero reliqua proxime pro motu partium. Loquendo de primo,nempe de Obiecto,id quomodo ſit immobile,ſuo loco patuit. Quod ſecundo Animal totū pro ſuo

Cuncta apprime iuncta.

Multiplex quieſcēs requiſitū pro motu Animalium. 1. ratione generis.

Secūdo ratione propria.

Quintuplex quieſcēs in motu Animalium.

ſuo motu expoſcat aliquid reſiſtens,ac ita immobile,notum eſt,quoniam per id reſiſtens fit tractio,& pulſio,& ob id Homo per aerem,& aquā ambulare non ualet,quia nō reſiſtunt pedi quieſcenti pro efficienda pulſione,reſiſtunt tamē quatenus expedit vt volent aues,& natent piſces,quod in vacuo facere nō poſſent, non enim per inane poſſent aues volare,vel natare piſces. Tertio Animam in eo quod ex ſe mouetur,eſſe partem immobilem,patet ex 8.Phyſ. omne enim quod ex ſe mouetur,conſtat ex parte mobili,& parte immobili,quę ſi mouetur,tantum ex accidenti mouetur. Hęc tria præſertim referuntur ad motum totius.At ſi cōſideramus motum partium, inter eas primum eſt Cor,ſe habens ad inſtar Cētri, a quo per communes ſpiritus, & ad quod partes reliquæ mouentur,& quamuis Cor cōtinenter agitetur,& ferueat, dicitur tamen quieſcere,quatenus non eo partium motu mouetur, nec ex alio membro pēdet a quo trahatur,uel pellatur.At ſi demum cæteras partes inuicem cōparamus,earumque motus cōſideramus, ſimiliter in eis pro diſtinctarum partiū motu diſtincta proxima quieſcentia inueniemus,quæ ſunt perinde ac cardo,centrum,& cōnexio pedum circini,in quibus quieſcente orbiculato oſſe, circa illud, cauum alterius oſſis reuoluitur,mediat autem inter ea duo oſſa,cartilago,tum,ne terārur oſſa,tum ut eius humore facilior reddatur reuolutio,tum demum,ut diſtincta illa oſſa, velocius auxilio eius intermedij moueantur.Si a motu Animaliū,ad motum inanimorum, uiolentia factū pertranſimus,facile inueniemus illum quoque expoſcere quieſcens; nam ea, uel tractione,uel pulſione mouentur,ſine quibus nec uectio,nec vertigo fieri poteſt,tractionem autem omnem & pulſionem expoſcere quieſcens iam apparuit, ea autem quæ pelluntur,aut trahuntur,expoſcunt quieſcens, primo ex parte Animalis quod pellit, vel trahit; Animal.n.ſine quieſcente aliquo id facere non poteſt,ut declaraui.Secundò,ex parte rei pulſæ,uel tractæ,quatenus res trahitur ad aliquód primum modo aliquo quieſcens,vel ab eo pellitur: non tamen hoc ita eſt conſpicuum ut primum,quia videmus currum trahi ab equis currentibus lapidem pelli a manu mota; Similiter, paruam pilam,qua ludimus,at quamuis proxime pellens,uel trahens moueatur,ſemper tamen eſt neceſſe ad aliquod primum deuenire quod quieſcat, ad quod fiat tractio,uel a quo fiat pulſio,qualis eſt,uel terra, per quam mouentur equi, uel Cor, uel Anima,ut patuit. Supereſt conſiderandum an motus Phyſici Elementorum,& Cęli expoſcant quieſcens? Ariſt.in li.de Motu Animalium,c.3.dubitat,an pro inanimorū motu requiratur quieſcēs. reſpondenſque ait,non requiri quieſcens eis internum, ſed cum moueantur ab alio,& inter mota,principium primum motus id ſit, quod ex ſe mouetur,de illo inquit verum eſſe quod expoſcit quieſcens, non de Elementis: & huiuſmodi eſt Cœlum. Dicamus itaque,pro motu grauium & leuium cum non proprie (ut dixi) fiat tractione,& pulſione,nō proximè & propriè requiri quieſcēs, quia tamen ſimilitudine aliqua pelluntur vel trahuntur,etiam modo aliquo quieſcens expoſcunt, primo.n.expoſcunt, quieſcens ex parte primi, & communis mouentis Elementa nempe Cœli,quod motu recto, Elementorum moueri nequit, & eius motus, maximè expoſcit quieſcens.Secundò expoſcunt quieſcens ex parte terminorum motus,a quibus,uel ad quos mouentur,grauia; enim & leuia,uel mouentur a Cētro, uel ad Centrum quieſcens . Similiter vel a Cęlo recedunt, uel ad illud ſecundum totum firmum,& permanens per rectā lineam accedunt.Demum,ſi conuertimur ad motum Cęli hoc mirabile inſpiciemus in eo, quod ut maximè omnium corporum mouetur, ita maximè expoſcit requieſcens,uſurpando ſemper requieſcēs late, ut etiam exten-

De motu violento.

De motu Phyſico.

De motu Cœli.

tem eſſe neceſſariam patefacit Ariſtotele ſub initio Secundi de Cœlo, tertium quieſcenes eſt in ipſomet Cœlo, & ſunt Poli. Ex his tribus immobilib. conſpirantibus quartum conſurgit, & eſt ipſum Vniuerſum, quod ſecundum totum requieſcit, pro cęteris motibus quoniam ſunt motus in parte, tantũ, etiam requiritur quieſcens in parte, & non penitus; At quoniam Cœlum omnino mouetur, & continenter mouetur, ideò ea quieſcentia expoſcit, quę omnino quieſcunt, & immobilia ſunt penitus. Ex his uaria elicere ualemus, utilia ualde; Primò, colligemus motum omnem expoſcere aliquod quieſcens: colligimus ſecundò, non ex motu prodire quietem, ſed potius uice uerſa ex quiete, uel immobilitate prodire motum, ideo rectè de Deo cecinit Boetius, *Stabiliſque manens, dat cuncta moueri.* Elicimus tertiò, ueram eſſe ſentẽtiam Pythagoręorum, dicentium motum eſſe priuationem, immobilitatem uero actum, formã, & perfectionem. Demùm colligo, minus ueram eſſe ſententiam Simplicij, in 8. Phyſ. 22. dicentis, ueteres Philoſophos euertentes motum, euertere quietem, at non uice uerſa, euertentes quietem, uertere motum, nam ex dictis conſtat; magis euerti motũ ex euerſione quietis, quam uice uerſa, uſurpando quietẽ late, ut uſurpabatur a ueteribus, qui dicebant Ens eſſe unum, & immobile. Sic itaque mirabiliter cuncta ex immobili prodeunt, & per motum fœlici circulo in immobile reuoluuntur.

Quę colliguntur ex dictis.
Primum.
Secundũ.
Tertium.
Quartum.

Quomodo in animalium motu ſeruetur imago quædam motus in orbem? Cap. XXXII.

SEntentia fuit Ariſtotelis in 3. de Anima 55. motum Animalium ſeruare imaginem, & conditionem quandam circuli, inquit enim cum moueantur pulſione, & tractione oportet, ut in circulo manere aliquid, & inde incipere motum; Pro qua ſententia explicanda, duo conſideranda occurrunt: Primum, quomodo animalium motus circuli conditionem ſeruet. Alterum, qua de cauſa eam ſeruet. Quod pertinet ad primum: dico, modos orbiculationis in motu Animalium eſſe quinque. Primus oritur ex Obiecto: nam motus Animalium ab Obiecto immobili excitatur, & ad illum, vt ad ſcopum, & finem cuius gratia ducit. Modus ſecundus pertinet ad anima, eſt enim animalium motus ab anima, vt a principio, & tendit ad animam, vt ad finem cui. Modus tertius ex corde ſumitur: nam inſtrumenta, & partes animalium pendent ex corde, vt ex fonte, & ad cor
1 conſpirant, tanquam ad id, vnde robur, & perfectionem recipiunt: His tribus conſi-
2 derationibus, cum animalium motus ſit ab eodem, ad idem, iure dicitur ſeruare ima-
3 ginem circuli, motus rectus Elementorum eſt quidem a Centro, ad Centrum, at vel
non eiuſdem Elementi, uel non ſecundum naturã tantum, & ſemper id fit per lineã
rectam, cum è contrario motus ille animalium ſit eiuſdem mobilis, ſecundum eandẽ
diſpoſitionẽ mediam, & non per lineam rectam, ex qua varietate pendet, ut ille Ele-
4 mentorum non dicatur in orbem, motus verò animalium in orbem iudicetur. Quar-
tus ſimilitudinis modus in eo eſt poſitus, quia quemadmodum pro formando circulo
pes circini manet in Centro, altero reuoluto, ita pro conſtituendo motu Animaliũ,
manet os unum, alterũ circa illud reuoluitur, vel manet pes unus, alter mouetur, qui
pedes, & crura, non ſecus ac ea circini uno communi nodo, & cardine iuncta ſunt.
5 Demùm fulget in motu animalium imago quædam Circuli, quatenus animalia non
per lineam rectam a Centro ad Cœlum, ſed per lineam obliquam circa Centrũ mo-
uentur. Satis itaque aperte ſeruatur Circulus, & eius conditio in motu Animalium:

Motum Animaliũ ſeruare cõditionẽ circuli quinq; modis.

Cuius rei cauſa modo quærenda eſt. Inquiunt nonnulli, id ex conditione Animæ ortum ducere, quę ſui natura in orbem eſt apta mouere, hinc Cœli Animę, quę penitus dominãtur Orbibus exquiſitiſſimè mouent in orbem. At iam in pręcedentibus hanc ſententiam reieci, quòd anima ſui natura, & conditione ſolùm in orbem ſit apta mo-

Ratio cur in motu animaliũ ſeruetur Circulus.

uere,ita enim inſtrumenta non congruerent facultati, & Ariſt.in 1.de Anima,48. & ſequentibus exactiſſimè inuehitur in Platonem, tribuentem Animę orbiculationem & circulum. Propterea dicamus,hanc circuli imaginem, ex quinq; cauſis ortum ducere. *Sententia propria.* Prima petitur ex eo quod Animalia parui quidem mundi in 8.Phyſ.nuncupantur,& propterea debent pro facultate ſeruare conditiones, & formam motus totius vniuerſi. *Ratio 1.* Altera ratio ſumitur ex conditione mouentium,excitantium,dirigentium, & exequentium,quæ a ſe,in ſe apta ſunt mouere. *Ratio 2.* Tertia ſumitur ex facultate,& virtute Circuli: nam Circulus eſt fundamentum, & origo omnium motuum admirabilium, vt conſtat ex principio Mechanicarum quæſtionum. *Ratio 3.* Quarta peti poteſt ex conditione modorum motus,per quos animalia mouentur,tractio enim & pulſio eſt ab eodem ad idem,& fiunt manente uno,moto altero,ut conſtituitur Circulus,quēadmodum in contex.55.docuit Ariſtot. *Ratio 4.* Poſtrema ratio peti poteſt ex conditionibus motus animalium,cum enim non ſit penitus per naturam, nec penitus per vim, ideo eſt rectus ut ille Elementorum, ſed cum ſit medius, medio quodammodo ſe habet, participans conditiones, & ſeruans imaginem Circuli. *Ratio 5.* Vt moneamur pro facultate teneri per actiones noſtras abſoluere, & perficere circulum, redeundo ad id principium, vnde receſſimus, cui Honor, & Gloria.

F I N I S